ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆԻՍ 1932

1 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1894

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Երեք օրուան արդիւնաւոր աշխատանքներէն յետոյ, անցած Կիրակի, Մայիս 29ին խանդավառ մթնոլորտի մէջ փակուեցաւ Ֆրանսայի շրջանի Հայ Կ. Խաչի պատգամաւորական ժողովը:

Տարիներ առաջ ծնունդ առած էր Հայ Կ. Խաչը, որ հետզհետէ մասնաճիւղեր կազմակերպեց Ֆրանսա հաստատուած գանազան գաղութներուն մէջ, ու ասկէ չորս տարի առաջ միացաւ Ամերիկահայ Կ. Խաչին, ինչպէս բրած էին շարք մը գաղութներու ինքնավար Կ. Խաչերը:

Համախմբուելով Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին շուրջ, անոնք կ'ընդգրկէին համահայկական գործունէութիւն մը, որ կը տարածուէր կրթական գործէն մինչեւ վերաշինութիւնը եւ տեղահանուած, հիւանդներուն օգնելէն մինչեւ մանկապարտէզի բացումը:

Այդ գործունէութեան համապատկերը ամէն տարի ընդարձակ տեղեկագիրներով ներկայացուած է հայ ժողովուրդին: Հայ Կ. Խաչը բազմաթիւ գոհացումներ յանձն առնելով, սփոփարար ու շինարար իր աշխատանքը տարածած է գաղութէ գաղութ, եւ համարձակութեան լայն խաւերու անվերապահ գնահատանքին արժանացած է: Այսօր Կ. Խաչի կեդրոնը եւ իր մասնաճիւղերը մեր ցրուած բազմութիւններն իրար շաղկապող եւ իրարու զօրաւիգ հանդիսացող անհրաժեշտ կազմակերպութիւններ դարձած են, որոնք ոչ միայն իրենց պատկանած գաղութներու կեանքը չարժման մէջ կը պահեն, այլ օգնութեան ձեռք կը կարկառեն հեռաւոր հայկական համախմբումներուն, զորկ տալու շատ անգամ ամէնէն անհրաժեշտ այն ձեռնարկներուն, որոնք կ'անտեսուին ուրիշներէն:

Խօսքը մասնաւորապէս Ֆրանսայի շրջանի գործունէութեան վրայ կեդրոնացնենք: Զորրորդ պատգամաւորական ժողովն է, որ տեղի կ'ունենայ, ու կազմակերպութիւնը չորս անգամ առելի գոհունակութեամբ արձանագրեց Կ. Խաչի կանոնաւորութիւնն ու յարաճուն զարգացումը այս շրջանին մէջ, ուր օգնութեան պահանջը օրը օրին կը շատնայ, ուր Կ. Խաչը շատ մը պարագաներուն մէջ փրկարար ձեռք մը կը դառնայ:

Հանրային այս հաստատութիւնը, որ արդէն իր որոշ տեղն ու դերն ունի Ֆրանսահայ գաղութին մէջ, երկու խիստ կարեւոր հանգամանքներով ուշադրութիւնը իր վրայ կը հրաւիրէ:

Նախ, Հայ Կարմիր Խաչը գերազանցապէս Հայ Կանանց եւ Օրիորդներու միութիւն մըն է, հայ ընտանիքներն իրարու օղակելու, հայ կինը գործունէութեան մղելու, եւ հայ իգական սեռը կազմակերպուած ձեւով հասարակական աշխատանքներուն մասնակից դարձնելու: Այսպիսով, ինչպէս Հայ Կ. Խաչը կեանքի կը կոչէ հայ ժողովուրդի մէկ մասը, որ այլ կերպ իր քաղաքացիական պարտականութիւնը չպիտի կատարէր: Հասարակական աշխատանքի լծելով իր անդամուհիները, Կ. Խաչը կը ձգտի եւ պէտք է ձգտի իր շարքերուն մէջ առնելու կիներու եւ օրիորդներու այն բազմութիւնը, որ անտարբեր է դէպ ի հայկական հաւաքական կեանքը, ոմանք անգիտակցօրէն, ոմանք ալ անցողական հոսանքներէն տարուած:

Այդ հաւաքական եւ կազմակերպուած միութեան մէջ միայն կարելի է հայ կնոջ ներշնչել ազգային եւ ընկերային բարձր գաղափարներ, ուրիշներուն օգտակար ըլլալու այլասիրութիւնը եւ գոհացման զգացումը:

Այդ բարոյական մթնոլորտէն հայ կինը շատ բան կորսնցնէ առնել, ու դառնալ աւելի օգտակար նաեւ իր ընտանեկան յարկին:

Այդ կազմակերպուած կեանքին մէջ միայն հայ կինը կրնայ դառնալ հայ քաղաքացի, հաւասարիլ այր մարդուն եւ իր օժանդակութիւնը բերել հայ ժողովուրդի համազգային մտահոգութիւններուն:

Ուրեմն, ներքին կուռ կազմակերպութիւն մը պէտք է դառնայ Հայ Կ. Խաչը, եւ ընդգրկէ կանանց բազմութիւնը, որ այնքան սիրտ ու եռանդ ունի իր օջախէն դուրս ալ աշխատելու: Հայ կինը Կ. Խաչի միութեամբ, պէտք է ստեղծէ աւելի լայն եւ աւելի արժէքաւոր ընտանիք մը, համահայկական ընտանիք մը եւ հոն բերէ նոյնքան անձնուրացութիւն ու գուրգուրանք, որքան ան ունի իր սեփական ընտանիքէն ներս:

Երկրորդ, այս կուռ կազմակերպութիւնը ամէն օր, ամէնէն խուլ գաղութէն սկսած մինչեւ այս համաշխարհային երջանիկ մայրաքաղաքը սահմանուած է օգնութեան հասնելու ուրիշներուն: Իր նպատակը օգնելն է: Անմիջապէս հասնիլ հիւանդի մը, վիրաւորի մը, անօթի այրիի մը կամ լքուած որբի մը: Անմիջապէս, այո՛, Կ. Խաչի գործը անմիջական օգնութիւնն է, այնպիսի պարագաներուն, երբ ուրիշները պիտի դեգերէին, անտարբեր պիտի անցնէին. կամ ուրիշներէ պիտի ակնկալէին այդ օգնութիւնը. հոդ, Կ. Խաչն է որ պիտի վազէ, ճիշդ ժամանակին փրկէ աղէտեալը, ինչպէս պիտի ընէր պատերազմի դաշտին վրայ՝ վէրքի առաջին կապողը հանդիսանալով:

Ու վէրքերն, ամէն տեսակի, ո՜րքան շատ են մեր իրականութեան մէջ. հիւծախտէ տառապողները չուարուն՝ ո՜րքան շարուած են լքացուած դռներուն առջեւ, հիւծած ու անսնունդ մանուկները որքան շատ են աղքին ու անդին. գրքի եւ ուսումի կարօտ տղաք, ինչքան որ ուզէք: Ու դեռ կարելի է թուել բազմապիսի կարիքներ, որոնք օժանդակ ձեռքի մը կը կարօտին:

Հայ Կ. Խաչը այդ անմիջական օգնութեան ձեռքն է: —

Ուժեղացնենք անոր կազմը, բարեկամներով շրջապատենք այդ Միութիւնը, հայկական բազմաթիւ վէրքերէն մէկն աւելի բուժելու համար:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՆԵՐԸ

Ամերիկայի մէջ թացի եւ չորի կուսակցութեան պայքարը վերսկսած է: Նախագահի ընտրութեան առթիւ կենսունակ բոլոր ուժերը հրապարակի վրայ են:

Այս պայքարին մէջ գործածուած ամէնէն բուռն զէնքը չորի կողմնակիցներու արձակած նետն է: Չորերը դէմ են ըմպելիներու գործածութեան, յանուն ամերիկեան ժողովուրդի բարոյական ու ֆիզիքական առողջութեան: Եկեղեցին եւ կիները կեցած են այս «բարոյական» ճակատին վրայ:

Իսկ գիտէ՞ք թէ որո՞նք են ամէնէն շատ բարոյականի մասին խօսողները, որո՞նք են ամէնէն շատ դրամ ծախսողները, որպէս զի ըմպելիներու գործածութեան արգելքը մնայ իր ուժին մէջ:

— Մաքսանենգները…

Այո՛, մի զարմանաք, այսօր Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը գաղտնի ըմպելի ծախողները հրապարակի վրայ են. տասնեակ միլիոն տոլարներ կը ծախսեն՝ քառագունելու չորի օրէնքը: Անոնք արգուենք կը թափեն իրենց ճառերուն մէջ՝ ընտանեկան խաղաղութիւնն ու բարոյականը պաշտպանելով:

Որպէս զի… օրէնքը դանդաղ փակէ ըմպելիներուն առջեւ, ու իրենք, մաքսանենգները, հազար ու մէկ միջոցներով Ամերիկան հեղեղեն կեղծ ըմպելիներով եւ շահին հարիւրաւոր միլիոններ:

Բարոյական ճակատ, ինչո՞ւ չէ:

×

Աչքիս առջեւն է թռուցիկ մը, որ ուղղուած է Ռումանահայ գաղութին. ստորագրութիւն մը դրուած է «Գահակ» անունով բերբանի մը յոյս պիտի տեսնէ, որուն նպատակն է յարձակիլ Դաշնակցութեան եւ Ռումանիոյ Թեմակալին վրայ:

Կարդացէ՛ք քանի մը տող այդ թռուցիկէն.

«Գահակը պիտի ըլլայ անկախ, ուղղամիտ եւ համարձակ. ու պիտի ներկայացնէ ռումանահայութեան անկեղծ զգացումները: Ան պիտի ըլլայ «Ռումանիոյ ազգային պլոքի բեմբ»:

Այս «անկեղծութեան» բեմ առած կը շարունակէ.

«Ան ոչ մէկ կ'ուսակցութեան ու շանթաժ նախ պիտի պիտի ապրի եւ ոչ մէկ կեղծ գաղափար ծախողի պիտի ներուի եւ ոչ մէկ դեղծում ու կեղծարար պիտի փախի մեր անողոք ու արդար քննադատութենէն»:

Կարդացի՛ք: Ճանչցա՞ք մարդիկը:

Եթէ չճանչցաք, յիշեցէ՛ք Ամերիկայի մաքսանենգները:

ԲԻՎԱՐԵՑ

Մանչուրիոյ կացութիւնը

—)(o)(—

Չինացի ապստամբներու գործունէութեան հետեւանքով, Մանչուրիոյ մէջ՝ կացութիւնը կարծուածէն աւելի վատ է:

Ճափոնցիները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են իրենց թշնամի խումբերու վրայ, որոնք լեռնային եւ անտառային շրջաններու մէջ կը գործեն իրենց դէմ: Ճափոնցիները կը յուսան թէ անգամ մը որ յաջողին այս խումբերը ցրուել, պիտի կրնան գիւղերու հանդարտեցնել երկիրը:

«Թայմզ»ի Թիթակիցը Մուքտէնէն կը գրէ թէ ռուսեւճափոնական բախումի մը սպառնալիքը մեղմացած ըլլալ կը թուի, թէեւ սահմանագլուխին մօտերը, ճափոնական ուժերու ներկայութիւնը կրնայ բարդութիւններ ստեղծել:

Ճափոնական զօրագունդ մը նախորդ օր մասաք գործեց Խարպինի արեւմուտքը՝ Շաօ–Թունկ վայրը, ցրուելէ յետոյ ապստամբներու զօրաւոր խումբ մը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Յունաստանի մէջ՝ „Մայիս 28"ը կ'արգիլուի Խորհրդային դեսպանին պահանջով

Աթէնքէն այս առտու ստացուած հեռագիր մը մեզ կը հաղորդէ թէ Հայաստանի Անկախութեան 14րդ տարեդարձը որ Աթէնքի մէջ պիտի տօնուէր, Կիրակի, Մայիս 29ին, արգիլուած է խորհրդային դեսպանին պահանջով:

ԹՈՒՐՔ-ԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք նախարարները կը գտնուին...

Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի առաջնորդութեամբ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան գլխաւոր պաշտօնատարներէն մէկուն, այցելեցին Ֆաշական մարտիկներու զօրանոցը, որ կը կրէ Մուսոլինիի անունը:

Զօրանոցին բակին մէջ, Թուրք նախարարները աչքէ անցուցին խումբերը, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր Թուրք ազգային երգը: Ցետոյ ներկայ եղան մենամարտի փորձերու:

Նոյն օրը, այցելեցին նաեւ մարմնակրթանքի Ֆաշական ակադեմիան, ուր ընդունուեցան աշակերտներուն կողմէ՝ զինուորական պատիւներով:

Հռոմի յառաջապահ գնդացիրներու լեգէոնը ռազմական մարզանքներ կատարեց անոնց ներկայութեան:

Ըսմէթ փաշա որ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր բոլոր փորձերուն, իր համակրութիւնն ու հիացումը յայտնեց երիտասարդ Ֆաշիստներու կարգապահութեան:

Թուրք նախարարները յետոյ ներկայ եղան իրենց ի պատիւ տրուած ճաշկերոյթներու եւ թէյասեղաններու, ու Կիրակի իրիկուն մեկնեցան Գրինտիզի:

Հրաժարում Պրիւնինկի դահլիճին

Հիթլեր կը ճնշէ Հինտենպուրկի

Պրիւնինկի դահլիճը հաւաքաբար հրաժարեցաւ, վերջին նիստէ մը վերջ, ուր գերման վարչապետը՝ նախարարներուն հաղորդեց Հինտէնպուրկի հետ իր տեսակցութեան արդիւնքը:

Նախարարաց խորհուրդը որոշեր էր գործի վրայ մնալ այն պայմանաւ որ Հանրապետութեան նախագահը կատարեալ լիազօրութիւն տայ դահլիճին՝ վարելու գործերը:

Այս որոշումը Հինտէնպուրկի հաղորդուեցաւ Պրիւնինկի կողմէ: Հինտէնպուրկ վճռապէս մերժեց տալ ուզուած լիազօրութիւնը եւ անմիջապէս իսկ ընդունեց դահլիճին հրաժարականը որ նոյն պահուն իսկ ներկայացուեցաւ գերման վարչապետին կողմէ եւ հրաժարեալ դահլիճին յանձնեց ընթացիկ գործերու յդումը, մինչեւ որ նորը կազմուի:

Հինտէնպուրկ նոյն օրն իսկ ձեռնարկեց խորհրդակցութեանց՝ կուսակցութեանց պետերուն հետ, առանց կարգին ընկերվարական երեսփոխաններու երկու ղեկավարները Պրաուն եւ Օթթօ Վէլս:

Կ'ըսուի թէ ընկերվարութեան ներկայացուցիչները շատ խիստ լեզու մը գործածած են Հինտէնպուրկի առջեւ, գիտել տալով թէ որ եւ է պատճառ չկայ հրաժարեցնելու Պրիւնինկը, որ խորհրդարանին մէջ ապահոված է ցինքը՝ Հինտէնպուրկը նախագահ ընտրող մեծամասնութիւն մը:

Հինտէնպուրկ մէկուկէս ժամ խօսեցաւ նաեւ Հիթլերի հետ: Հիթլեր Հինտէնպուրկի քովէն մեկնելէ յետոյ, յայտնած է թէ չափազանց գոհ մնացած է խօսակցութենէն:

Ի՞նչ պիտի ընէ Պրիւնինկ:

Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ դրոյց կը շրջի թէ Հինտէնպուրկ կ'ուզէ յաջորդ դահլիճին մէջ Պրիւնինկը տեսնել արտաքին նախարարութեան գլուխը: Հինտէնպուրկի մտադրութիւնն է կազմել ծայրայեղ աջ դահլիճ մը: Բայց չի կարծուիր որ Պրիւնինկ յօժարի Հիթլերի բանադնացը ըլլալ Լօզանի եւ Ժընեւի ժողովներուն մէջ:

Յաջորդ կառավարութիւնը սակայն, եթէ կազմուած պիտի ըլլայ Հիթլերեան տարրերէ, չպիտի կրնայ երկար տեւել, եթէ ուզէ խորհրդարանին ներկայանալ, ուր արդի մեծամասնութիւնը ձախակողմեան է: Այդ պարագային պիտի ստիպուի լուծել խորհրդարանի բացումը եւ երկիրը վարել տիրակալօրէն:

⁂ Ֆրանսական մամուլը որ Փրուսիոյ ընտրութեանց մէջ՝ հիթլերականներու յաղթանակէն յետոյ, աւելի եւս կասկածով կը դիտէր Գերմանիան, հանգարտօրէն կը մեկնէ ներքին անցուդարձերը:

Լոնտոնի մէջ Պրիւնինկի հրաժարումը մեծ յուզում պատճառած է քաղաքական շրջանակներուն:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիոյ խռովութիւններէն յետոյ, գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, աշխատանքը վերսկսաւ տեղ տեղ պատճառ տալով նոր միջադէպերու: Ծայրայեղները փորձեցին խափանել աշխատանքը եւ արգիլել աշխատանքի գացող գործաւորները:

Կիրակի օրուան կռիւներուն ընթացքին, ըմբոստներէն սպաննուած են 4 հոգի, վիրաւորուած 40 հոգի: Ոստիկաններէն 4 մեռեալ, 10 վիրաւոր:

Նոր կռիւներ Պոմպէյի մէջ

Պոմպէյի մէջ նախորդ օր, անգլիական զօրախումբերը ստիպուեցան շարժիլ՝ կարգը վերահաստատելու համար: Ջոկատ մը կը փորձէր ցրուել հրձիգներու խումբ մը, որ կրակի կուտար մէկ քանի խանութներ: Ջոկատը հրձիգներուն կողմէ յարձակման ենթարկուեցաւ, որուն վրայ զինուորները դիմեցին փոխադարձ յարձակման, հրազէնի կոթերը գործածելով: Հինգ հոգի վիրաւորուեցան: 20ի չափ անձեր ձերբակալուեցան:

Մայիս 14էն ի վեր, Հնդիկներու եւ մահմետականներու կռուին հետեւանքով, սպաննուած են 200, վիրաւորուած 2000 հոգի:

Ռումբ կը պայթի Պելկրատի մէջ

Պելկրատի մէջ, նոր խորհրդարանի շէնքին փողոցը ռումբ մը պայթեցաւ, պատճառելով նիւթական վնասներ: Ուրիշ մէկ քանի վայրերու մէջ ալ ռումբեր պայթեցան: Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ, երեւան հանելու համար պայթումներու հեղինակները:

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՃԱՌԸ

Մուսոլինին հետեւեալ բաժակաճառը արտասանեց Ըսմէթ փաշայի ի պատիւ տրուած հացկերոյթի առթին. —

«Ձեր ներկայութիւնը Հռոմ, թոյլ կուտայ մեզ արտայայտել ո՛չ միայն անկեղծ բարեկամութեան եւ համաձայնութեան զգացումները, որոնցմով ոգեւորուած է մեր երկիրը հանդէպ ձերինին, այլ նաեւ վստահութիւնը, որով փաշիստ կառավարութիւնս հետեւեցաւ ծնունդին եւ հետզհետէ ամրապնդումին թուրք երիտասարդ պետութեան, որ նոր եւ բարգաւաճ կեանքի մը մէջ մտած է լուսամիտ առաջնորդութեանը ներքեւ Կազի Մուստաֆա Քէմալի:

Առարկայական պայմանները եւ ըղձացումներու հանգիտութիւնը դիւրացուցին մեր կառավարութիւններուն գործը աւելի եւս միացնելու երկու ժողովուրդները զարգացնելու համար անոնց տնտեսական յարաբերութիւնները եւ համաձայնութեան ու խաղաղութեան ազատ երաշխիք ընծայելով մանաւանդ արեւելեան Միջերկրականին մէջ: Մեր քաղաքական բարեկամական գործակցութիւնը զարգացաւ շնորհիւ լիերահատակցութեան, բարեյաջող արդիւնքներ տուացանք, որով կը յարատեւենք այս ճամբուն մէջ եւ այս է պատճառը որ երէկ մեր ստորագրութիւնները դրինք փրոթոքոլին ներքեւ, մէկ քանի փոփոխումներ մտցնելով թուրքիւիտալական բարեկամական եւ իրաւարարական դաշնագրին մէջ եւ զայն երկարաձգելով հինգ տարի եւս: Այս դաշնագիրը կարելի է նկատել իբր գլխաւոր մէկ հիմը արեւելեան Միջերկրականի մէջ քաղաքական կացութեան ամրութեան: Ցաջողելով մեր միջեւ ստեղծել սիրալիր մթնոլորտ մը, կը յաջողինք կարգադրել խնդիրները մեր միջեւ, եւ առոր օրինակ է ցամաքամերձ ջուրերու սահմանագծումը եւ Գաստելլորիցոյի միջանկյալ կղզիներուն խնդրոյն կարգադրումը: Բայց անիկա կը նպաստէ նաեւ Եւրոպայի խաղաղեցումին եւ բաւականին մեծ գործին:»

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

«Էլ Ահրար» կը տեղեկանայ թէ Սուրիոյ մարզպանն ու հանրապետութեան նախագահը լրացուցած են Լիբանանի Սահմանադրութեան վրայ տեղի ունենալիք փոփոխութեանց աշխատանքները:

Պ. Փօնսօ, իր հետ Փարիզ պիտի տանի այս Սահմանադրութիւնը եւ պիտի ներկայացնէ արտաքին նախարարութեան: Եթէ այս վերջինին հետ ալ համաձայնութիւն մը գոյանայ, այդ սրբագրուած Սահմանադրութիւնը կը դրկուի Ազգերու Դաշնակցութեան:

Բարեփոխուած կէտերն են հետեւեալները.—

Նախարարաց խորհուրդը բոլորովին կը վերցուի եւ միայն մէկ նախարարով կը կառավարուի երկիրը: Այս նախարարը հանրապետութեան նախագահի եւ տնօրէններու միջեւ կապ մը կ'ըլլայ: Նախարարը պատասխանատու պիտի չըլլայ խորհրդարանին առջեւ այլ միայն հանրապետութեան նախագահին: Կառավարութեան կողմէ նշանակուած 15 երեսփոխանները յետ այսու գոյութիւն պիտի չունենան: Երեսփոխաններու թիւը պիտի ըլլայ 32, որոնցմէ երկուքը հայ: Երեսփոխանական ժողովի իրաւասութիւնները կը սահմանափակուին եւ լոկ խորհրդատու մարմին մը կ'ըլլայ ան:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻՆ ՏԱԿ

ԽՍՀՄ կառավարութիւնը եւ բոլշեւիկեան Կեդրոնական Կոմիտէն, Մայիս 9ին հրատարակեցին նոր հրովարտակ մը 1932ի հացամթերման ծրագրի եւ հաւաքական տնտեսութիւններու հացահատիկային առեւտրի ծաւալման մասին։

Հրամանագիրը սովորական ուռուցիկ խօսքերով, անգամ մը եւս կը ջատագովէ «Լէնինեան կուսակցութեան քաղաքականութիւնը», որ կարողացաւ «հիմնովին լուծել հացահատիկային պրոբլեմը»?? Ըսել է թէ համաձայն Ստալինի եւ Մոլոտովի գնահատութեան, խորհրդային գիւղին մէջ այլեւս գոյութիւն չունի «հացահատիկային տնտեսութեան ճգնաժամ»։

Ուրիշ խօսքով «անհատական տնտեսութեան սիստեմի նկատմամբ կոլտնտեսական եւ խորհտնտեսական սիստեմի տարած յաղթանակը» կ'ապահովէ պահանջուած հացահատիկը, թէ երկրի ներքին պահանջի եւ թէ արտաքին առեւտուրի համար։

Ճաշակի եւ քիչ մըն ալ ներքին տրամադրութեան խնդիր է հաւատալ համայնավար երկու օրուան մարդոց հաւաստիացումներուն։

Արձանագրելով փաստը իր բացարձակ ամբողջականութեամբ, որպէս կարեւորութիւն ներկայացնող նորութիւն մեզի կը հանդիսանայ առկէ աւելին այն պարագան որ համայնավար իշխանութիւնները զոհ իրենց ձեռք բերած յաղթանակէն, ժամանակը եկած կը նկատեն որոշ փոփոխութիւններ մտցնել մթերման եւ վաճառման ցարդ գոյութիւն ունեցող կարգի մէջ։

Երկիրը մինչեւ վերջերս կը դժուարանար բարձրացնել հացահատիկային արտադրութիւնը, որուն պահանջը բաւարարելու սահմանէն։ Այս դժուարութիւնը իր կարգին, բնականաբար պիտի նուազեցնէր գիւղական տարրի գնման կարողութիւնը, ճարտարարուեստական արտադրութեան հրապարակին վրայ։

Այդ միեւնոյն հիմնական դժուարութիւններէն մեկնելով, ինքնին կը բացատրուի նաեւ քաղաքային բնակչութեան տագնապը հացի տեսակէտէն։ Չէ որ արտադրուած հացահատիկի քանակի խոշորագոյն մասերը տրամադրուած էր մթերման ճանապարհով արտաքին առեւտուրին, իսկ առկէ աւելին գիւղացիութիւնը չունէր ուրիշ պաշար քաղաքի բնակչութեան վաճառելու։

Այսօր ըստ պաշտօնական վկայութիւններուն, երբ թէ կացութիւնը հիմնովին փոխուած է այս ուղղութեամբ։ Ցանքերու տարածութիւնն ու մթերումները հասեր են առաւելագոյն չափերու։ Գիւղատնտեսական արդի կառուցուածքը «պետութիւնը ապահոված են տարէց տարի աւելցող հացահատիկային ֆոնտով»։

Առկէ զատ «հնգամեակի յաջող իրականացման շնորհիւ «Խորհրդային Միութիւնը» մինչ համաձայն պաշտօնական վկայութիւններուն, մեծ յառաջդիմութեան մէջ է ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան մէջ։ Այս պատճառով ալ երկիրը այսօր.

— Աւելի ու աւելի մեծ հնարաւորութիւններ է ձեռք բերում արդիւնաբերական ապրանքներ արտադրելու ասպարիզում թէ կոլտնտեսութիւնների արտադրական կարիքներին եւ թէ գիւղի աշխատաւորների անձնական պահանջներին բաւարարելու համար։

Ուրեմն երկիրը ապահով է հացէն, նոյնպէս եւ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութենէն։

Գիւղական եւ քաղաքային բնակչութիւնները ապահովելու համար վերոյիշեալ արտադրութիւններով.

— «Իշխանութիւնը հնարաւորութիւն է ստացել, պետական հացամթերումների մեթոդի հետ միասին, կիրառել նաեւ այլ մեթոդ՝ հացի վաճառումն իրենց կոլտնտեսականների միջոցով։ Խնդիրն այն է, որ քաղաքի եւ գիւղի ապրանքաշրջանառութիւնն էլ աւելի ընդարձակելու եւ քաղաքի ազգաբնակութիւնը մթերքներ հայթայթելու գործն էլ աւելի բարելաւելու նպատակով, զուգակցեն այդ երկու մեթոդները եւ կոլտնտեսական հացահատիկային առեւտուրը ծաւալի ի հաշիւ պետական հացամթերումների որոշ կրճատման գիւղական հատուածում, աւելացնելով միաժամանակ հացամթերումները խորհտնտեսական հատուածում»։

Այս քաշքշուած նախադասութիւններէն դուրս կարելի է բերել հետեւեալ եզրակացութիւնները։

ա) «Քաղաքի եւ գիւղի ապրանքաշրջանառութեան» զարգացման համար, ցարդ գոյութիւն ունեցող մթերումի մեթոտը կը նկատուի անբաւարար։ Որ ըսել է թէ պետութեան միջոցով գիւղէն եկած բոլոր մթերումները, փոխանակուած տարբեր նիւթերով, չեն կարողացած գոհացուցիչ արդիւնք հասցնել։ Գիւղացին իր յանձնած հացի փոխարէն ստացած նիւթերով անգոհ է նորէն անբաւարար ճարտարարուեստական նիւթերու կողմէն, իսկ քաղաքացին չէ կարողացած լիովին օգտուիլ մթերուած հացէն, ձեռք բերուած անբաւարար քանակէն։

Այս անյաջողութիւնը, որ միակ գնահատութիւնն է մթերման մեթոտին, ի հարկէ պատճառ մը չէ համայնավարներու համար, հակառակը պնդելու եւ հակառակ գնահատութիւն ընելու։

Ամէն պարագայի, այս «մեթոտը» պէտք կը զգար օժանդակ նոր «մեթոտի» մը եւս, բաւարարելու եղած պահանջը։

բ) Պահելով «մթերման մեթոտը» այսօր արդէն կ'արտօնուի հացահատիկային առեւտուրի զարգացումը։ Ուրիշ խօսքով կոլտնտեսութիւններն ու կոլտնտեսականները, յետ այսու հնարաւորութիւն պիտի ունենան ծախելու իրենց ունեցած հացահատիկը քաղաքին։ Այս հնարաւորութիւնը կ'առաջանայ այն արտօնութենէն, որ կառավարութիւնը իր մթերման քանակը կը նուազեցնէ կոլտնտեսութիւններու համար ընդհանրապէս։ Այդ վերջիններս մթերման հաշւոյն իրենց մնացած քանակը ի վերջոյ պիտի ըլլան ազատօրէն քաղաքի հրապարակ իջեցնել։

Այս արտօնութիւնը նոյնպէս կը փաստէ այն իրական անյաջողութիւնը, որ ունեցաւ համայնավար կուսակցութիւնը հաւաքական տնտեսութիւններու քաղաքականութեան մէջ, գիւղային անհատական թէ հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ մերժեց ըլլալ վարձու աշխատաւոր պետութեան համար։ Ան իր յամառ եւ եւ տեւական շարժումներով պահանջեց իր արդար իրաւունքը, օգտուելու համար իր աշխատանքի արդիւնքէն։ Արտօնութիւնը, անգամ այս սահմաններուն մէջ, գիւղացիի յաղթանակն է, պետական կաշկանդող եւ հարստահարող քաղաքականութեան դէմ։

գ) Կառավարութիւնը այսուհետեւ գործ պէտք ունի շարունակելու հացահատիկային մթերումները, որպէս կարեւոր աղբիւր պետական հարստութեան։

Կառավարութիւնը մօտաւորապէս քսան առ հարիւր համեմատութեամբ նուազեցնելով հացամթերման 932ի քանակը, անհամեմատօրէն թեթեւցուցեր է նաեւ հաւաքական տնտեսութիւններու բաժինը։ Իսկ ընդհանրական խորհտնտեսութիւններն են, որ պարտաւոր են խոշոր չափով ապահովել երկրի հացահատիկային մթերման տարեկան ծրագիրը։

«Քաղաքի եւ գիւղի ապրանքաշրջանառութեան» դիւրութեան ձգտումով միայն բացատրել այս լուրջ փոփոխութիւնը, անշուշտ պիտի ըլլար միամտութիւն, չըսելու համար յիմարութիւն.

Իրական բացատրութիւնը այս նոր քայլին պէտք է փնտռել տարիներու անյաջող փորձերու մէջ։

Համայնավար իշխանութեան հաւակնութիւնները, հաւաքական տնտեսութիւններու ճամբով պետութեան բացարձակ մատակարարմամբ ենթարկել գիւղատնտեսական արդիւնաբերութիւնը, կը մնայ որպէս չիրականացած ձգտում։

Բռնութեամբ եւ զօրութեամբ անհատական տնտեսութիւններու վրայ կառուցուած հաւաքական տնտեսութիւնները, մնացին տեւականօրէն խարխլուած մեծամասնութեամբ, եւ համեմատաբար նուազ արդիւնաւոր։ Ու դեռ աւելին։ Կառավարութիւն ու կուսակցութիւնը հոս ալ իրենց դէմ գտան նոյն դժուարութիւններն ու խոչընդոտները գիւղական ծրագրերու լրիւ կատարման համար (վարուցանքի, մշակութեան եղանակներու, ինչպէս նաեւ արտադրութեան մատակարարումի) ինչ որ սովորական էր առաջ, անհատական տնտեսութիւններու շրջանին։ 931ին ամէն տեղ այս ուղղութեամբ ծրագրերու թերակատարման փաստեր արձանագրուեցան, ժամանակաւորապէս մթերման մէջ։

Նոր քայլը, պիտի նպաստէ հացահատիկային «պրոբլէմի» իրական լուծման։ Գիւղային թեթեւցած պետական հարկադրական մթերման պարտադրութիւնէն արտօնուած իր աւելցուկը վաճառելու շնորհիւ, վստահութիւն պիտի ունենայ բարձրացնելու իր մշակութիւնը քանակապէս եւ որակապէս։

Ստալինեան նոր ուղղութեան անտեղութիւնը կը թուի թէ կրնայ միակ պատասխանը տալ այս հարցումներուն, որոնք կը ծնին, որպէս արդիւնք նոր նահանջին։

Ս. ԽԱԺԱԿ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԽՈՒՌՆ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՏՕՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Շաբաթ երեկոյ, Փըթի Ժուռնալի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Անկախութեան յայտարարութեան 14րդ տարեդարձին հանդէսը։

Խուռն բազմութիւն մը կանուխէն լեցուցած էր արդէն սրահը, յորդելով քովի սրահներուն մէջ։ Մեծ խանդավառութիւն կը տիրէր։ Ներկայ էին Ֆրանսացի հիւրեր, Անդրկովկասեան նախկին կառավարութեանց ներկայացուցիչները։ Գաւառներէն իսկ երիտասարդներ էին եկած յատկապէս հանդէսին համար։

Եւ բոլոր հանդիսականներուն լանջակին վրայ կը շողային հայկական դրօշին գոյները։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքով», որ երգուեցաւ Սիփան երգչախումբին կողմէ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը հսկէին կարգապահութեան եւ բեմին վրայ եռագոյն դրօշին պահակ կանգնած էին։

Նախագահ Ա. Ահարոնեան բեմ եկաւ որոտընդոստ եւ երկարատեւ ծափերու մէջ եւ բացուած յայտարարեց Հայաստանի Անկախութեան 14րդ տարեդարձին հանդէսը։

Նախ ֆրանսերէն կարճ ճառով մը օտարներուն բացատրեց օրուան տօնին իմաստը եւ ցաւ յայտնեց, որ [illegible] Ֆրանսայի նախագահին, Փոլ Տումէրի անձին դէմ մահափորձ մը կատարուեցաւ վերջերս։

Ցետոյ հայերէնով խօսեցաւ իր բացման ճառը, որուն ամփոփումը կուտանք ստորեւ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

«Հայրենիքի գաղափարը խտացած է Հայաստանի անկախութեան տօնին մէջ։ Ազգերը հզօր են իրենց հայրենիքի գաղափարով։ Շատ անգամ գրուած հայութիւնն ապրած է իր գաղափարի եւ ծննդավայրի սիրովն ու զգացումներով, ամէն մէկ յետնոմառ ինքն իր բախտին։ Բայց դարերու ընթացքին, գերագոյն վայրկեաններուն, հայ ժողովուրդը ունեցած է իր Աւարայրը։ Ու դարեր յետոյ, Հայոց հերոսաբար լեռներէն, Վասպուրականէն, Մուշէն ու Սասունէն, Ղարաբաղէն ու Լոռիի ձորերէն, Տաճկահայէն ու Ռուսահայէն համախմբուեցան պարապուտ աշխարհին կուրծքին վրայ, կերտեցին առասպելական Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսէն, զոտեմարտեցան անհաւասար ուժերու դէմ՝ փրկելու համար հաւաքական հայրենիքը։

1918ի Մայիս ամսուն տեղի ունեցաւ հայկական ուժերու հրաշք համախմբումը եւ Հայոց ազգային Նազարբէգեանի անվեհեր ու իմաստուն ղեկավարութեան տակ կուրծք տուաւ թշնամիին զրոհին։

Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսէն ժամանակակից Հայոց Աւարայրը դարձան։ Ինչպէս հին Աւարայրի նահատակները սուրբերու կարգն անցան, այնպէս ալ 1918ի Մայիս 28ի հիմնադիր նահատակները սուրբ են եւ անոնց գործը՝ սրբազան։

Անկախութեան շրջաններէն յետոյ հայութիւնը նոր դժբախտութեան ենթակայ եղաւ. Սեւրի դաշնագրէն յետոյ Լօզանը եկաւ։ Շատեր կը մտածեն որ Սեւրը անիրական երազ մըն է, քանի որ իրականութիւն չդարձաւ ու չիրականացաւ։ Բայց միթէ Լօզանի դաշնագիրը անխախտ է եւ յաւիտենակա՞ն պիտի մնայ։ Պատմութեան ընթացքին առջեւ այդ դաշնագիրն ալ պիտի տեղի տայ։ Շատեր կը կարծեն, որ հայկական դատը մեռած է, բայց ամէնէն աւելի Թուրքն է, որ, տակաւին այսօր, կը վախնայ հայկական դատէն, որովհետեւ գիտէ թէ Լօզանի իր յաղթանակը վերջնական չէ։

Հայրենիքի չմեռնող գաղափարը ամուր պահեցէք ձեր սրտին մէջ, անոր անկախութիւնը դրոշմեցէք ձեր հոգիին մէջ, ու վստահ եղէք հայութեան վերածնունդին։»

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ ՃԱՌԸ

«Հ. Հանրապետութեան անկախութեան յայտարարութիւնը տեղի ունեցաւ պատմական այնպիսի շրջանի մը, երբ հայ ժողովուրդը կեանքի եւ մահուան պայքար մը կը մղէր։ Պատմութեան ընթացքին շատ խոշոր դժբախտութիւններու ենթակայ եղած է հայ ժողովուրդը. բայց 1915էն մինչեւ 1918 Մայիս 28ը հայութեան վրայէն անցած փորձանքը աննախընթաց է։ Արեւմտեան եւ արեւելեան հայութիւնը, տեղ մը ամբողջական ջարդ, տեղ մը պատերազմի արհաւիրք դէմքերէն վիրաւոր, ջարդ ու տեղահանութիւն։ Ցրուած անհամար թշնամիներով, հայութիւնը գերագոյն ճիգեր կ'ընէր իր գոյութիւնը պահպանելու համար։ Այդ թշնամի օղակներէն ծնած Տաճկահայաստանի եւ Ռուսահայաստանի բոլոր կողմերէն հայութիւնը տառապեալներու եւ գաղթականներու հեղեղ հոսեցաւ ու ծով կազմեց Արարատեան աշխարհին մէջ, դարձաւ համախմբական զանգուած մը, համախմբեց իր բոլոր ուժերը, բռնատեղ ու ... բայց գերագոյն վայրկեանին շտկեց իր մէջքը, պատռեց կապանքները ու թշնամական հեղեղին դէմ, իր ընտիր զաւակները բացին Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ձորին մէջ, ու անոնց մարմնին վրայ հիմնեց իր անկախութեան շէնքը, ու գեղեցիկ գոյներով բարձրացուց իր դրօշակը, որ ազգային դարձաւ։

Ցիշատակ տասնամեայ ազատագրական պայքարներու մէջ հերոսաբար զոհուած, պետութեան անթիւ նահատակներու արիւնը ծնաւ, ներուած հռչակուեցաւ եւ Մայիս 28ին, զոհ մէկ անգամ պատմութեան արձանագրելու, որ Հայ ազգ դառնալու եւ ազատ ապրելու իրաւունք ունի։ Երկար դարերէն յետոյ 14 տարի առաջ հիմը դրուեցաւ Հայոց նոր պատմութեան քայլերու դէպ ի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը։ Այսօր, հայ ժողովուրդը բաց ի փոքրիկ Հայաստանի խորհրդային, ցրուած է իր հայրենի հողերէն եւ իր ազատութենէն, բայց ունի ձգտումը անկախութեան, ազգային պետութիւն մը ունենալու, անկախ եւ միացեալ հայրենիք մը ստեղծելու եւ հայութիւնը ի մի հաւաքելու։ Անկախութեան գաղափարը, միտքէ միտք, հոգիէ հոգի մեր կամքերը իրարու կը շաղկապէ, կը ստեղծէ հաւաքական հայկական կամքը, հզօր ուժ մը հայկական ազատութեան ու վերածնունդը ճողեն արձանագրելու գալիք պատմութեան մէջ»։

ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

«Ողջո՜յն Հայաստանի անկախութեան որ մեզ բոլորս հաւաքած է հոս։ Այս խանդավառ բազմութիւնը կը գնահատէ պատմական այս մեծ օրը երբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — 3

ՄԱՅԻՍԻ ԿԱՐՄԻՐ-ԿԱՊՈՅՏ-ՆԱՐԻՆՋ ԵՐԿՆՔԻՆ ՏԱԿ

ԿԱՄԱՒՈՐԻ ՅՈՒՇԵՐ

Հետիոտն զինուորներ, խումբով կամ առանձին կը դիմէին ճակատ։ Գաղթական կազմակերպութիւններ, աջին ու ձախին, փռուած էին արտերու, տափաստաններու վրայ։ Շուարած ամէնքն ալ. մէկը միւսէն ճար մը, տեղեկութիւն մը կը սպասէր, կը հարցնէր ու ոչ ոք կար պատասխան տալու, փոսերուն մէջ անասուններու սատակներ կը նեխէին. Ջարդուփշուր սայլի մը կմախքը կը տնկուէր թումբի մը վրայ. պատառատուն քուրջի ծուէններ կը թափահարէին մացառներու ճիւղերէն... Ահա այնտեղ, բլուրի մը ստորոտը ծուխի գալարներ կը բարձրանան. խումբ մը ասուերներ կեցած են կրակին շուրջ. առտուն, փլած պատի մը ներքեւ հիւանդ, դալուկ ճակներ, լալն աչքերով, բան մը կը հայցեն։

Ամէն քայլափոխին, ձիս կը խրտչի. դժուարութեամբ կրնամ ճամբուն վրայ պահել զինքը. երիկունը կը մօտենայ. մինչզօր կը լեցուի մանիշակի գոյն մշուշով. մարդկային բազմութիւնը կը խտանայ երբեմն, երբեմն կ'անօսրանայ. անստաղ աչքեր, անճար ակնարկներ ինծի կը նային. ո՞ւր կ'երթաս, ո՞ւր կը դիմեն այսպէս...։

Ու յանկարծ, ինծի կը թուի թէ անտեսանելի յուզում մը ծայր տուած է տեղէ մը. այս անանուն ամբոխը մէկէն կը կարծես վարակուի թաքուն սարսուռով մը։ Ժամ մը, լուր մը կը թռի շրթունքէ շրթունք. Հեռուէ հեռու, խուլ թեր իրարու ձայն կուտան. Ես ալ կ'իմանամ բառ մը, զոր նախ չեմ ըմբռներ... Կարծես մէկը կը մրմնջէ.

«Անկախութի՜ւն...»։

Ծերուկ մը կը նայի շեշտակի ինծի եւ ուրիշներու եւ կրկնէ. «Այո՛, Անկախութիւն...»։

Մարդիկ կ'անցնին քովէս ու կը կրկնեն, կը կանչեն բարձրաձայն. «Անկախութիւն... Անկախութիւնը՝ հռչակուած... Անկախութիւն՝ Հայաստանի հողին վրայ...»։

Ես տակաւին, կ'անցնիմ անտարբեր, տաքին ցաւը, ուժաթափ ըրտա թոյլ չեն տար ըմբռնելու ոչ մէկ բան... մինչ կ'անցնիմ, անզգայ, օդէն սուրացող ձեռ սարսուռին. Ձիս կը թափահարէ բաշը, ռոնգատակ կուտայ մարդոց ուրախութիւնը, կը ճեղքէ կարծես Անկախութիւնը, որ մրմունջի, երգի, աղաղակի նման կ'ուռի ու կը պայթի շուրջս...

Յետոյ, անսպասելի անկիւնէ մը մէկէն զնդակներ կը պայթին. ձիս, յեղակարծօրէն վրդոված, ճամբաէն դուրս կուգայ, ու գլուխը առած կը բացուի դաշտերու ուղղութեամբ... Ճիգերս կը մնան անզօր, զայն զսպելու, սանձերս 'պրկելու համար. խենթ քամիի մը նման ան կը սուրայ ու զիս ալ կը թողնէ միասին...։

Սակայն տակաւին կ'իմանամ մարդկային ճիչը. «Անկախութի՛ւն... հայ... հողերուն վրայ...»։

Ճիչը թեւեր կ'առնէ, մրրկի նման կը հասնի հեռուէն. Անկախութիւնը կը փակի ձիուս պայտերուն, իր քառասմբակ արշաւին... Անկախութիւնը կը սկսիմ շնչել, ծծել ու մէկէն կը զգամ զայն, կ'ըմբռնեմ զայն...։

Այդ խելակորոյս արշաւը կը շարունակուի դեռ երկար. մինչ մեր շուրջը դաշտը կ'ամայանայ ու երկնքին ողջամուղջը կը լայնցնէ ու կը խորացնէ մթին մէջոցը. բայց բառը կը հնչէ զանգիս տակ, զանգակի նման ու իր արձագանգները կը տարածուին խորս, հոգիիս կամարներուն տակ...

Խաւարը կ'ըլլայ այլեւս թանձր, գրեթէ անանցանելի, երբ ձիս հեւասպառ, ալ կանգ կ'առնէ. —Ո՞ւր ենք, Աստուած իմ. անհնար է որոշել...։

Վար կը սողամ ձիէս. աչքերս երբ աւելի կը վարժուին մութին, կ'ընդնշմարեմ փլատակ պատ մը... կիսաւեր գոմ մը հաւանաբար... ամայի տարածութեան մը կեդրոնը կորած փարախ մը մի գուցէ... ձայն կուտամ. լռութի՛ւն...։

Ներսը, ոտքերս կը հանդիպին չորցած խոտի դէզի մը. անդիմադրելի պապակը կը զգամ մարմինս լքելու, ալ եւս ընկողմանելու...։

Ու ես ու ձիս միասին, կուշտ կուշտի կը փռուինք խոտին վրայ։ Կը տարածենք յոգնաբեկ, ցաւատանջ մեր անդամները...»։

Թահմազեան, լուռ, պահ մը մտիկ կ'ընէ գիշերուան փաղաքուշ մրմունջը ու կը շարունակէ.

«Ու այս՛, հոգ, անյայտ ամայքին կեդրոնը, այդ գիշեր, միակ անգամը ըլլալով թերեւս, մարմինս ու հոգիս, ճանչցան, գրեթէ ապրեցան Անկախութիւնը, Հայաստանի նորահռչակ Անկախութիւնը...։

Հազիւ թէ պառկած, անիկա յաղթական զրոհով մը, պարուրեց զիս, սողոսկեցաւ մարմինիս ծակոտիկներէն ներս ու ներանեց էութիւնս. անիկա եկաւ իբրեւ անհուն սփոփում մը, սփոփանքը, հանգիստը, իբրեւ անդիմադրելի խաղաղութիւնը...։ Ալ դադրած էի զգալէ ցաւերս, խիթս, անդամներուս խոնջէնքը. ոչ մէկ հոգ, ոչ մէկ կասկած չմնաց ներսիդիս. — վաղուան, ապագայի վրայ կ'իջնէր կարծես մայրական պաշտպանութիւն մը...։

Հողը, որուն վրայ պառկած էի, զիս շրջապատող միջոցը, փլատակ սա տանիքը, ամէնը միասին, կը գրկէին զիս, ու շուրջս ու վրաս կը տարածէին Ապահովութեան երկինքը...։ Ո՞վ կրնար այլեւս անցնիլ այս վիթխարի պատնէշը. ո՞վ պիտի կրնար իմ կեանքիս վրայէն քանդել Անկախութեան հովանին...։

Օդին մէջ սկսայ շնչել զայն. ազատ դաշտերու այդ հովը, խոտերուն ու հողի բոյրով յարդ այդ հեշտանքը... սկսայ շնչել խոր, անդիմադրելի մոլեգնօք...։

Ու կամաց կամաց, գինով, զգայագիրկ, Անկախութիւնը խառնուեցաւ արիւնիս, վերածուեցաւ ծանր ու խորունկ քունի մը, Մոռացումի, որմէ մարդ դուրս չպիտի ուզէր գալ...

Երբ յաջորդ առտուն, աչքերս բացի, մթնշաղը սկսած էր քակուիլ...։

Ի՜նչ կը տեսնեմ սակայն...։

Գոմիս փլած պատէն անդին, ճիշտ դիմացս, անեղր դաշտին ծայրը կը կանգնէր վիթխարի դագաթ մը. իր սարալանջերու եռեւէն կարմիր-կապոյտ-նարինջ երկինք մը կը բարձրանար, յստակ ու հոյակապ. ու վերը, գոյներու այդ բացերուն վերեւ տժգոյն, բայց պայծառ աստղը, Արուսեակը, դեռ կը թալթլէր, կը սարսռար...։

Ես ու ձիս, մեր ակնարկը յառած կը դիտէինք այդ աննման առաւօտը։

Պահ մը տենչանքը ունեցայ բանալու թեւերս, գրկելու այդ անծայրածիր դաշտը, համբուրելու վերասլաց այդ գագաթը, ու շնչելու երկինքը, իր լոյսերու ալիքները... ու արդարեւ բազուկներս պարզեցի, ու կուրծքիս վրայ սեղմեցի ձիուս գլուխը. այնքան յափշտակուած էի...։

Եւ սակայն կ'արթննար մարմինս ալ. իր ցաւերը կը վերադառնային իրեն. ծունկիս տակէն խիթը, կրծող ժանիքի մը նման, կը փետտէր հոգիս...։

Անկախութեան, Մոռացումի գիշերէն յետոյ անագորոյն զարթօնքն էր. բոլոր խեղճութիւններս կը յայտնուէին։ Թշուառութիւններուս վրայ ակնարկս կը բացուէր անճար ու վհատ...։

«Ո՞վ իմ Ջղակոտոր, արիւնաքամ երկիրս» կ'ըսէի մտովի. «ո՞վ իմ անտերունջ եւ բիւրիցս նահատակուած ժողովուրդ. ես հոս, այս փլփլկած տանիքին տակ, խոտերուն վրայ ձեր պատկերը չե՞մ միթէ. հայրենի՛ք, դուն ալ լքուէր գոմ մը չե՞ս արդեօք, ճիշտ առոր նման. ու դո՛ւն ազգ, ինծի նման տարաբաղդ, ողբալի վիրաւոր մը չե՞ս արդէն խշտեակին վրայ...»։

«Բայց ի՞նչ փոյթ։

«Ահա Անկախութիւնը որ մեր թշուառութեան վերեւ իր թեւերը կը տարածէ սա կարմիր-կապոյտ-նարինջ արշալոյսին նման...։

«Ո՛վ հորիզոնին եռեւէն ծագող վաղորդայն. ահա ե՛ս, ահա մենք թէեւ արիւնլուայ ու ցաւագար. բայց ոտքի պիտի բարձրանանք անգամ մըն ալ ու մեր նժոյգին թեւերը պիտի բանանք քու հեռաւոր բայց յարաճուն լոյսիդ...»։

Ու ոտքի ելայ, չգիտեմ ինչպէս. ցատկեցի ձիուս քամակին ու իր գլուխը դարձուցի պայծառացող հորիզոնին ուղղութեամբ։

Առջեւս, դէպի վեր, դէպի հիւսիս կը տարածուէր գիւղերու տարտամ ուրուապատկերը. օճախներէն ծուխը կը բարձրանար կոյլ կոյլ. երկիրը կ'արթննար»։

Թահմազեան վերջացուց իր պատմութիւնը, միակը, զոր ինծի խօսեցաւ։

Ալ սկսած էինք մսիլ. փակեցինք այլ եւս պատուհանը. խրախճանքին քաշուեցանք մեր վերմակին տակ ու թուխսի հաւի մը նման սկսանք տաքցնել մեր առօրեայ խորհուրդները...։

Քիչ վերջ լսելի եղաւ Թահմազեանի խուլ հեծքը. ժամը, [illegible], սկսաւ ալ սողալ, ուրիշներ կը նայինք քնանալ...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Վ Ե Ր Ջ)

...ուած է յանձնել այդ զգացումին ու ... պարտքին:
...սփիւռքի հայութիւնը առանց յու... պէտք է համերաշխու... Հայաստանի անկախ... գաղափարին շուրջ եւ ... խրախանանալու այդ ...

...Հայաստան այժմ անկախ չէ եւ կր ... իշխանութեան մը ձեռ... հայ Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը: Ողջո՜յն Հայաստանին եւ ... ժողովուրդին, որուն ուժերը ... ու վերաշինութեան պէտք ունի ... մեր հաւաքական աշխատան... պէտք գտնենք հայութիւնը հայ ... ատանին մէջ եւ ... հայկական դատը ամէն տեղ: ... ները կը փոխուին եւ պիտի ...

...ժողովուրդն է որ վերջ ի վերջ ... պիտի դառնայ մեր Հայրենիքին...

...կը գեղարուեստական բա... կը մասնակցէր Սփիւռ... գեղամարտութեամբ ... ներկայութեամբ: ... Ա. Նաւասարդեան երգեց Հա... եւ Վարդը: Ընկ. Շահան ... արտասանեց քերթուած մը ... Վարուժանէն: Օր. Գիւլբի... երգեց եւրոպական եւ հայկական ... Տիկին Խուրշիտեան ... սուին փառքին ... նորութիւններ էին: ... ժողովուրդին բուռն ծափահարութիւն ... Ա. Շահմուրատեան ... Մօկաց Միրզէն, Ալագեազը ... Հայեր: ... ժողովուրդը կը ծափահարէր խան... ..., կէս գիշերին, սկսան ... Քոլինի սրահներուն մէջ ... սարքուած էին եւ բաժակա... կ'արտասանուէին, հայկական ... կը թրթռացնէին, եւ այսպէս ... յոյս:

Ա. Մ.

...ԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՊԵՏ ՌԵԹԷՈՍ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ՀԱԼԷՊ, (Սեփ. Թղթ.).— Հայկազեան ազգ. երկսեռ վարժարաններու տնօրէն Պ. Խորէն Գաբրիկեանի եւ ... ուսուցչաց Նախաձեռնութեամբ ... կազմուած էր ուսուցչապետ Ռ. Պերպերեանի մահուան 25 ամեակին առթիւ յարգանքի արտայայտութիւն ... ուսուցչական միջավայրի ... նկատելով, որ հանգուցեալը եղած էր վաստակաւոր ուսուցիչ մը, ... ած էր համանուն վարժարանը ... բարձունքին վրայ եւ ազ... նուիրուած տասնեակներով ... ականներ, որոնք այսօր ազգային ... ւած են մէկ մէկ լուսաւոր փարոս ... հայ հորիզոնին վրայ: Այս իսկ ... դպրոցին տնօրէնութիւ... քաղաքին մէջ գտնուող թէ ազգ. վարժարաններու տնօրէնութեանց եւ ... ութեան, եւ թէ օտար հաստատութեանց մէջ պաշտօնավարող ... հայ ուսուցչաց, ինչպէս նաեւ ... դպրոցներու երկ... պաշտօնէութեանց ... մասնաւոր ... հրաւիրագիր ուղարկեց, որպէսզի ... օր բոլոր ուսուցիչ եւ ուսուց... ները ներկայ գտնուին իրենց յարգանքի բաժինը բերեն հանգուցեալ ուսուցչապետին:

Եւ իրաւ ալ Մայիս 15ին, կիրակի օր ժամը 10ին, տեղի ունեցաւ Ազգ. Հայկազեան վարժարանի մանկապարտէզի սրահին մէջ ազահանդէս մը, ուր եկած լեցուած էին քաղաքիս դպրոցներուն մէջ պաշտօնավարող հայ երկսեռ ուսուցչութիւնը, մեծ մասամբ:

Մեծ Դաստիարակին կենդանագիրը առնուած էր կանաչ ճիւղերէ կազմուած պսակի մը մէջ:

Տնօրէն Պ. Խորէն Գաբրիկեան համառօտ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց: Առաջին անգամ դաշնակի վրայ նուագուեցաւ Շոփէնի մահերգը, յետոյ երգուեցաւ «Մ'ի մեծասքանչ դու լեզու» երաժիշտ Պ. Խաչիկ Յակոբեանի 60 հոգինոց երկսեռ խումբին կողմէ: Փոքրիկն Օրիորդ Տէր Յովհաննէսեան արտասանեց Վարպետին «Աստուածաշունչ Դպրոցի աշակերտներուն» կողմէ երգէ մը յետոյ, կրկին վարժարանի սանուհիներէն մէկը արտասանեց վարպետին «Վարժապետը» եւ այսպէս փոխն ի փոխ մանկական երգերէ յետոյ, վարժարանին ուսուցիչներէն Պ. Արամ Երէցեան ներկայացուց Պերպերեանը:

Պ. բանախօսը թուեց այն բոլոր զրկանքները, զոր մեծ դաստիարակը կրած էր կանգուն պահելու համար իր հիմնած դպրոցը: Վերջացնելէ առաջ ոգեկոչեց Պերպերեանի անմահ հոգին, իր ձեռքերովը գրելու մեր սրտերու վրայ իր պաշտած երեք ճշմարտութիւնները՝ վսեմը, բարին եւ գեղեցիկը:

Պ. Երէցեանի բանախօսութենէն վերջ, դարձեալ Պ. Խաչիկ Յակոբեանի երգչախումբը երգեց «Տէ՛ր կեցո դու զՀայաստան քաղաքայն», յետոյ վերջին խօսքը ըսելու համար բեմ բարձրացաւ տնօրէն Պ. Խորէն Գաբրիկեան: Խօսեցաւ իրեն յատուկ սահուն եւ հմայիչ լեզուով.—

«Հէլլէնները, ըսաւ, գեղեցիկ խաղ մը ունին, իւրաքանչիւր խաղացող վառած ջահ մը մինչեւ պէտք յանձնէր արագարար, առանց մարելու: Մարող խումբը պարտուած էր: Պերպերեան վառած ջահը յանձնեց յաջորդին, մեզի կը մնայ զայն վառած փոխանցել ապագայ սերունդին, ըլլալ արժանաւոր յաջորդ մը, օրինակելի ջահակիր մը:

«Պասուսկի Չօրայեանի աշակերտը անիրաւ ծեծի մը տակ սորվեցաւ թէ «ամենամեծ յարգանքն ու... ննալու է մանուկին հանդէպ»: Յորդոյն գեղեցիկ տողը, զոր կը զարդարէր Պերպերեան վարժարանի դասարաններէն մէկը:

«Հիմնեց Պերպերեան վարժարանը որուն ուսուցիչն ու վարիչն եղաւ, մանաւանդ իր դպրոցը, հոն սորվեցաւ տեւականօրէն եւ սորվեցուց:

«Ինք եղաւ ոգին վարժարանին, միանգամայն գլխաւոր սիւնը: Անհատական վարժարաններ բացուեցան շուտով փակուելու համար: Մեսրոպեանին օրինակի համար: Պերպերեան միայն կանգուն: Պերպերեանի անյաղթող կամքին շնորհիւ Ուրիշ վարժարաններ տեւեցին, թէեւ միջակ մնացին, սակայն, Պերպերեան հետզհետէ բարձրացաւ եւ դարձաւ տիպար երկրորդական վարժարան մը:

«... Թարգմանեց Աբէդայ Լամընէի «Հաւատացողի մը խօսքերը» կաթոլիկ ազատական շարժումին հաւատաւոր խօսքերը, գերման անմահ քերթողէն Հերմանն ու Տորոթէան: Վերլուծեց ժամանակակից դէպքերը, քննեց իրերը, ուսումնասիրեց դէմքերը, որոնք կազմեցին «Մարդիկ եւ իրք»:

«Իր արծաթահնչիւն ձայնը լսուեցաւ լսարաններու եւ հանդէսներու մէջ, օրուան հռետորն էր, որ շեշտին ու հմայքին տակ պահեց այնքան ունկնդիրներ: Իւրաքանչիւր տարի ամավերջի հանդէսին՝ վերջին խօսքերով խտացուց բարոյագիտութեան դասերը, որոնք ճշմարիտ «Դաստիարակի մը խօսքեր» են:

«Հետեւեցաւ ժամանակակից կրթական շարժումներուն: [illegible] քաղաքին մէջ մօտէն հետեւեցաւ դաստիարակութեան յեղաշրջումին, հրատարակեց իր դիտողութիւնները եւ դասագիրքերը:

«Պերպերեանի նկարագրին ցայտուն գիծն էր ուժեղ անհատականութիւնը: Անով ապրեցուց իր դպրոցը, անով բարձրացաւ մաքուր գաղափարականութեան մը բարձր ոլորտները, իր կեանքն իսկ եղաւ վերելք մը: Աղքատիկ եւ անօգնական իր միջոցներով, իր ընդոծին քաղաքացիութիւններով դարձաւ տիրապետող դէմք մը մեր դարու վերջին քառորդին: Լաւագոյն պայմաններով օժտուած որքա՜ն դէմքեր անծանօթին տակ թաղուած են, որովհետեւ զուրկ եղած են կամքի ուժէն: Պերպերեան գաղափարի մը մարդն էր: Հացին մարդը պատրաստելէ առաջ, գաղափարի մարդը սիրեց տեսնել իր աշակերտներուն մէջ:

«...Ինք հագնեց Դպրոցներուն «Կազմական Կանոնագիրը», որ տարիներով ղեկավարեց հայ վարժարանները Ֆրանսական դրութեամբ, տարրական, միջին, բարձրագոյն շրջաններու բաժնելով նախակրթութեան ծրագիրը:

Իր յաջորդներուն կը մնայ ... կայն ջահը փոխանցել ապագային:

Պ. Խ. Գաբրիկեանի բանախօսութենէն յետոյ դպրոցի սաներուն վերջին մէկ երգովը հանդէսը լրացաւ արդէն, ամէն մէկը իր հետ տանելով անո՛ւշ եւ քաղցր յիշատակ մը օրուան հանդիսութենէն:

ՄՇԱԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Բուհճիները»

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 28 մայիս — Ազգային կեանքը այստեղ, գրեթէ անկերպարան վիճակ մը ունի, եթէ չհաշուենք, տարուան մէջ մէկ - երկու անգամ կազմակերպուած ցերեկոյթներն ու հանդէսները:

Մեր ազգային կեանքի կորիզը կը կազմէր Մանկապարտէզը, որ ի գին մեծ զոհողութեանց գլուխ եկաւ: Անոր վրայ պէտք էր որ գուրգուրայինք: Դժբախտաբար կը լրանայ գրեթէ երկրորդ տարեշրջանը որ փակուած է, առանց վերաբացուելու յոյսեր ներշնչելու:

Ազգային վերին մարմինը, որ 36 քիլոմեթր հեռու է մեզմէ, գրեթէ մատներու արանքով է որ կը նայի Լա Սիօթայի ազգային կեանքին վրայ:

Իբրեւ թարմ օրինակ, քանի մը ամիսներ առաջ, մամուլի մէջ լոյս տեսաւ Մարսէյլի Կեդրոնական Վարչութեան ընդհանուր տեղեկագիրը, որ Լա Սիօթայի վրայէն լուռ անցնելով, կը ներկայացնէ ընդհանուր մխիթարական պատկեր մը:

Դժբախտաբար Լա Սիօթան զրկուած է ինքն իր բախտին, թէ ազգային եւ թէ կրօնական գունաւորումով:

Դպրոց – Մանկապարտէզը, իբրեւ յենարան մեր ազգային կեանքի, բուն անունով գոյութիւն չունի, ինչպէս գրեցինք վերեւը, բայց կան երկու տեսակի մի ժամեայ դպրոցներ:

Առաջինը՝ գաղութիս գլխուն փորձանք դարձած անխուսափելին է — նախկին վարժուհին, հովանաւորուած մութ ուժերու կողմէ, կը դասաւանդէ գրեթէ երեք տասնեակ երեխաներու մէկ ժամուան համար ամսական 12—15 ֆրանք, առանց որ եւ է հսկողի, եւ կամ պատասխանատուութեան:

Իսկ երկրորդը՝ «Բուհճիներու» շաբաթական երեք ժամուան դասաւանդութիւնն է, որու մասին կ'արժէ քիչ մը աւելի արտայայտուիլ: Հոս կը յաճախեն աւելի քան 30 մանուկներ, գրեթէ վերեւի գիներով, այսինքն 12—15 ֆրանք մէկ ժամուան համար. մինչդեռ նախկին Մանկապարտէզին, ուր ժամուան համար միմիայն 8 ֆր. կը վճարէին, այլ սակայն հազար դժուարութեամբ: Եւ այդ պատճառաւ չէ՞ որ փակուեցաւ:

Իսկ այն դժուարահաճները, այսօր մէկ ժամուան համար կը վճարեն քառապատիկը, ուրա՜ն թէ ո՞ւր են հասեր բարքերը մեր մէջ:

Բուհճիներու երեւումը մեր մէջ երկու – երեք ամիս է: Բուհճիութիւնը այստեղ մուտք գործեց՝ առաջին անգամ, համեստութեան ծիրանին հագած ու անցնելով գործի, ... յատուկ խորամանկութեամբ, շատ զգուշաւոր կերպով սկսաւ ցանցերը լարել, մասնաւորաբար փոքր մանուկներու եւ մայրերու վրայ:

Բուհճիները մանուկներուն ցրուած են փոքրիկ գրքոյկներ, որոնց վրայ նկարուած է Մարիամ սրբուհի, եւ միւս վրայ չոքած է աստուածեան շղթայուած ամբողջ սրբեր, եւ այդ իրենց փառախօս ... սրբուն է եղեր:

Թուղթին միւս երեսը նկարուած է դարձեալ ... սրբեր, վրան ... շրջապատուած հրեշտակներով, եւ յարութիւն առած: Իսկ միւս մէկ կէսերը կը ... նկարագրութիւններով:

Եւ այսօր, կը տեսնենք որ երկու – երեք ամսուան ընթացքին, այս ... եւ անբարոյական շարժումը մեծ համեմատութիւններ է առած: Լեռնէն կը հասնի «փրկուածներու» (իրենց կոչումով) թիւը: Ու Լա Սիօթա միմիայն չէ այս վտանգին առջեւ: Իսկ մեր ազգային մարմինը, կրօնական ու եկեղեցական քահանայական դասը, դուրս չեն ալ գիտեր, այս կամ այն քաղաքը իրենց համբաւութեան յանձնուած քան հոգի ունին, իսկ այս հոյանոյ շուրջմները անկոչ հիւրի նման, ամէն դուռ մը կ'առնեն, անկրօնութիւնն արշաւ բրած, ամէն տեղ մուտք կը գործեն, կենդանի արցունքը աչքերնին, բակ — «Ապաշխարեցէք, պատրաստ եղէք, Տէրը կուգայ»: Ազգի եւ հայրենիքի գաղափարը կը ժխտեն, բակով, ձեր հայրենիքը երկինքն է:

Եւ այսպէս կ'աշխատին ընդհանուր կերպով - եթէ վնասել իրենց համար դարձեալ վարձատրութիւն կը համարեն, որովհետեւ իրենց համոզումով Տիրոջ համար է որ կ'անարգուին: Ուրեմն երկու պարագային ալ իրենք զիրենք երջանիկ կը համարեն ու կ'աշխատին առանց ընկրկելու, ի հարկէ, ի փառս միմիայն մեզի, շնորհիւ ազգային անկազմակերպ վիճակին կամ գոյութիւն ունեցող ազգային մարմիններու անփութութեան ու ապիկարութեան:

Վերջին պահուն յանցի որ տեղս կազմուած է Գրուասթի նահանգի Պէյնիկ գիւղի Հայր. Միութիւնը: Յաջողութիւն կը մաղթենք:

Իրազեկ

ՄԱՄՈՒԼ

Մայիս 28

Թուրքահայերու օրկան «Ազդակ»ի խմբագրականը նուիրուած է Հայաստանի անկախութեան տօնին, (28 մայիս):

Կուտանք գլխաւոր հատուածները.

— «1918 մայիս 28ը պատմական խոշորագոյն թուականն է մեր ժամանակակից տարեգրութեան: Հայաստանի անկախութեան հռչակման օրը կը համարուի մայիս 28ը:

Անօրինակ, բանը անտրամաբանական պայմաններու մէջ իր ծնունդը կ'առնէր Հայաստանի անկախութեան հռչակումը: Ժողովուրդները ամէն ժամանակ եւ ամէն տեղ պահանջներով, պայքարներով եւ արիւնով կը շահին իրենց ազգային անկախութիւնը: Հայ ժողովուրդը Անդրկովկասի մէջ անկախ Հայաստան ունենալու նպատակ չէր ունեցած, եւ ո՛չ ալ խորհած էր այդ մասին: Թրքական Հայաստանի բարենորոգման հարցէն ծնունդ առած տենչանքներն էին որ կը հասնէին մինչեւ անկախութեան երազանքը, իսկ Անդրկովկասի մէջ պատերազմի նախօրէին դաշնակցային ինքնավարութեան տենչանքը կը ներկայանար իբր առաւելագոյն պահանջք այդ շրջանին համար: Բայց պատերազմը եւ ռուսական յեղափոխութիւնը տարբեր իրողութիւններու առջեւ դրին հայ ժողովուրդը: — Թրքական Հայաստանն ամայացաւ... իսկ Անդրկովկասի մէջ դահավէժ դէպքերը մղեցին մեզ հեռանալ իրենց հարկադրական թելադրանքներուն: 1917ի հոկտեմբերին Մոսկուայի մէջ տիրապետող դարձած խորհուրդներու իշխանութիւնը 24 ժամուան մէջ ռուս-թրքական թշնամական ճակատը փշրեց եւ հոն հաստատեց թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը: Գրեսթ - Լիթովսքի դաշնագիրը Թուրքերուն վերադարձուց ոչ միայն 1914ի սահմանները — ցարական բանակներու գրաւած Թրքահայկական հողերը, այլ նաեւ 1877ի սահմանները — Բաթում, Կարս եւ Արտահանը: Այս դաշնագրին ուժով Թուրքերը Անդրկովկասի սահմաններէն ներս խուժեցին:

Այս պարագաներուն էր որ մղեց Հայերը Անդրկովկասեան հանրապետութեան լուծումէն — Վրաստան եւ Ատրպէճան անկախ երկիրներ հռչակուելէ — ետք խորհիլ իրենց ճակատագրի մասին, հայկական հայրենիքի պաշտպանութեան համար թրքական գրոհներու դէմ ցցուիլ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի առջեւ եւ յունիս 4ին Բաթումի մէջ ստորագրել Թուրքերու պարտադրած դաշնագիրը, որով Երեւանի նախկին նահանգը կը դառնար հայկական անկախ հանրապետութիւն:

Այս թէ այն կերպ իրողապէս Հայաստան դարձաւ հայկական հանրապետական պետութիւն, բարձրացուց իր անկախ պետութեան դրօշը մայրաքաղաք հռչակուած Երեւանի մէջ, կազմեց իր խորհրդարանը, ունեցաւ անկէ բխող իր կառավարութիւնը, իր սեփական բանակը եւ ձեռնարկեց կազմել իր պետականութեան փոնֆոխները ճշգրիտ Սահմանադրութիւնը:

Իր անկախութեան օրերուն Հայաստանի հանրապետութիւնը ապրեցաւ ճակատագրական դառն օրեր. իսկ հարցական մը միշտ կախուած մնաց Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Վրաստանի եւ Ատրպէճանի գլխուն վրայ:

Եղաւ անխուսափելին: Եւ մայիս 28 դարձաւ պատմական էջ մը այս օրերու մեր ազգային տարեգրութեան մէջ:»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թիֆլիզի Պրոլետար Թերթը կը հրատարակէ հետեւեալ հեռագիրները.—

ԴԻԼԻՋԱՆ, 20 Մայիս.— Մայիս 19ի լոյս գիշերը յորդ անձրեւէ յետոյ առատ ձիւն տեղաց: Ամբողջ շրջանը ծածկուած է ձիւնով: Ձիւնին խաւը Դիլիջանի մէջ կը հասնի 5 սանթիմեթրի, միւս գիւղերուն մէջ՝ դեռ աւելի:

Ձիւնը վերստին տեղաց Մայիս 20ի առտուն, ժամը 8ին: Անասունները չկրցան դաշտ ելլել: Կը վախցուի ձիւնհալքի հեղեղէն:

ԵՐԵՒԱՆ, 20 Մայիս.— Այս գիշեր յանկարծ ցրտեց ամբողջ Հայաստանի մէջ: Ելենովկայի, Թալինի եւ Ջաջուռի մէջ ձիւն տեղաց: Բազմաթիւ ուրիշ շրջաններէ կ'իմացնեն թէ անընդհատ անձրեւ կը տեղայ Արարատեան դաշտին մէջ: Ջերմաչափը ցոյց կուտայ 4 աստիճան, Երեւանի մէջ՝ 2, Ելենովկայի մէջ՝ 3, Լենինականի մէջ՝ 1: Դաշտային աշխատանքները կանգ առին:

Մաքտոնալտի ճառը

Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնալտ վերջերս ճառի մը մէջ ըսաւ.—

«Պէտք է պատրաստ ըլլանք ի հարկին փոփոխելու մեր միջկայսերական սահմանադրական կազմը: Բայց երբեք պէտք չէ քաջալերենք զանոնք որ կ'ուզեն բանի հարկադրել իրենց կամքը: Եթէ կ'ըսենք թէ դաշնագիրները նուիրական են, պատճառը այն չէ որ այն հաւատքը ունինք թէ անոնց պարունակութիւնը նուիրական է ինքնին, այլ որովհետեւ այն համոզումը ունինք թէ դաշնագիրները կրնան քննութեան դուռ բանալ: Դաշնագիրները թուղթի կտոր նկատող եղանակը պառակտում յառաջ բերող, վստահութիւնը քանդող եղանակ մըն է, որ ուժի քան պատիւի վրայ կը հաստատէ համաձայնութիւններ եւ հիմէն կը քանդէ բարոյական համերաշխութիւնը»:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

— Հա՛, հա՛, Գարուէլ քեռի, քեզի ... եղա՛ւ,— պատասխանեց Թագուհի ... հէլլէթ, կէս մըն ա քունդ կը սպաս... ... է...

— Իրա՛ւ, հէ՞յ կինի օրեր,— գլուխը շարժեց քեռին,— մտա մըն էրի, ... եղին կ'էթայինք...

— Անշո՛ւշտ, — վրայ բերաւ Սուրէն ... ու անդիւային վերյիշումէն ... — մի՛շտ կը յիշէի... ... դու բնա՛ւ չես փոխուեր Գարուէ՛լ քեռի... առողջ, առոյգ, երիտասարդի նման..

— Հա՛, մի՛շտ մէջտեղն է եւ ամէն ... ձայնից ձայրիկը

— Է՛, — կատակեց քեռին,— դալով դարան զանիս կ'ըլլա՞յ... ամա, դո՛ւն, Սուրէն, պիտալիթիւն փոխուեր ես... պայ, պօռ, վրադ ծանրութիւն եկեր է:

— Անոր շուքը պզտիկցեց ծանր էր — ձայնեց Տէր Մեսրոպ հայրը, որ նորա կը ծռէր ու եկաւ ողջագուրեց Սուրէնը:

Գարուէլ քեռի նստած էր Սուրէնի քով, իւղոտ փէսը գլխուն: ... Տարիները կնճիռ ...ներ էին ճակտին, ու երբեմնի հուժկու ... [illegible] ... նուագեր, ծարեր, խեղդուեր էր կարծես: Քիչ յետոյ ներս մտաւ ... [illegible]

Սուրէն ոտքի ելաւ եւ ծռեցաւ, մինչ ձեռքը կը համբուրէր.

— Աստուած ... օրին ... հասցուց... էրազս էլաւ, Թագուհի — ձայնեց ծոր... քուրը — կարմիր շալ մը առած էիր վրադ... կարմիրը թէ՛ղ է կ'ըսեն...

— Հա՛, ինծ ա... Երէկ ա կրակ ... [illegible] ... կը կախուի...

Սուրէն նստեցաւ ... Բայց, շարունակեց ձայնելի: Մ'առցի՞ր էր, աւելի շատ

— Նայէ կը խօսի՞, — [illegible] ...

— Է՛հ — մէջ ինկաւ քեռին — ... քանի բերք ունենալ, անոտ գլուխ կը կախէ...

— Անանկ է, քեռի՛, — հաստատեց ծայրը, — խելքը բնավ, չէ՝ թէ գնաց...

II

[illegible] ... կը շարէ պարտէզին հողը:

«Ըհը՛»...: ... Տեսա՞. իրաւունք ունէր մայրիկը: ... նեցա՜ւ: Վաղղէն ծառը բերին տարաւ: ... Աչքերը արցունքոտեցան: Մայրիկը ... Նորէն վրայ կուտայ — «Մէ. չո՛ւն, քեզի չըսի՞ քի ... չխաղաս»: Բայց, ի՞նչ ընել, ... բաէ՛ք: Սա ծառն ու ժանգոտ գամը պէտք է ելլէ փայտին կտորէն: «Պիտի հանեմ, պիտի հանեմ իշտէ»... Եւ Սուրէն ծանկը նորէն տեղաւորեց փայտի կտորին վրայ: ... եղնակին. ու, փա՛թ... գամը նորէն ... կը ծակի, հարկա՛ւ կը ծակի... որովհետեւ...

— Փի՛սա...

Սուրէն, Սիրանին ձայնին վրայ վերցուց գլուխը: Ու ինք եւս տեսաւ կատուն որ ... է ելեր ու ... վրայէն վանդակին կ'ուզէ ցատկել... Աղա՛ ... կը տեսնե՞ս կոր սա ուրացը, ... Սա ուրացը, ... Նորէն ծառը տարաւ բերնին... ծռեր էր»...

— Հայրի՛կ...

— Հը՛...

— Ան գիծացի պառա՛ւին արագի՛ն ա գնաց:

— Այո՛.

— Ո՞ւր:

— Հէ՜յ, հեռո՛ւ, տաք երկիր...

— Հո՛ս...

Հոս աշունը, որ կը յառաջանայ, ... հանդարտ ու ամայուն քայլերով, դաշտերուն ու խոզաններով արտերուն վրայէն, գեղեցիկ ու ... գոյն մը քսելով չորս դին:

Բնութիւնը, մեծ ու ծանր խոնջէնքէ մը վերջ, պիտի հանգչի այլեւս. ինչպէս ծննդաբեր կիները արգասաբեր երկունքէ մը վերջ: Ու ծառերը, իրիկնային հովերէն ... կը թափթփեն, երբեմն, իրենց տերեւները:

Դուրսը, փողոցին մէջ, աղմուկ, ճիչ, ինդուք: Վառվառը, այգեկութքը ըրեր «էֆոն» կ'ընէ: Պղացի աղջիկներ թափեր են հոն, թութին ծառին տակ, ... կաթսայի մը առջեւ: Ձա՛րկ հա՛ զարկ երեփը, — Ճըլը՛փ, Ճըլը՛փ, Ճըլը՛փ, Ճըլը՛փ... Գայծառը ... պէս, սթթեր է թեւերն ու ձեռքերը մէջքին, քայլերը բացած, կանգներ է սպիտակ ակռաները ցոյց տալէն:

— Փառ ըրէ՞ք ք'աղջիկ — Վառվառին ձայնն է:

— Սա քարակը առ, Նայէ՛, ազատ էր

— Տալապետը՛, Տալապետը՛,— բարձրացուց ձայնը ուրիշ աղջիկ մը:

Տալապետը եկաւ: Ներս եկաւ ձեռքերը շալվարին գրպանը, ժպիտը շրթունքին ու իր մռայլիտ աչքերը շփելէն: Նայեցաւ կաթսային ու կարճ ու գիրուկ աղջնակին: Գուլամային (1) ու յետոյ սպիտակ դէմքի մը...

— Գուլամա՛, կակազեց աչքերը բացած — ըլլայ նէ տ'ըլլայ...

— Տալապե՛տ, — ծռեցաւ աղջիկներէն մին,— թրա՛շ էղեր ես...

— Ըլլա՛յ նէ տ'ըլլայ — կատակեց ուրիշ մը, ու դէմքը ծռեցուց Տալապետի դէմքին...

Տալապետ յուզուեցաւ: Բան մը փափաքեցաւ: Ի՞նչ, ի՞նչ գիտնամ: Ներսէն հզօր ցանկութիւն մը եկաւ... խռովեցաւ, ձեռքերը հանեց գրպաններէն, թեւերը բացաւ, ու ցնցուեցա՛ւ Վառվառին ձայնէն.

— Սքա՞ր նայէ՛... Աննայի՛դ գնա դան...

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(1) Թուփէ շինուած ճերմակ անուշ մը:

Փարիզ եւ շրջակաները

ՀՐԱՉԵԱՆ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. Gobelinsի վերնայարկը։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ-Սուրբին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Օհան Կարօ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Գաճուկեանի տունը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Ջեկոյց Կ. Կոմիտէի։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի անդամական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Կարօյի բնակարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Ջեկոյց Կեդր. Կոմիտէի։

ԱՆԻԷՌ Գուս Քոլոնպի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Cafe Ararat, Գուս Քոլոնպ։ Կը հրաւիրուին Եռագոյն, Փեթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանին մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱ ԳՏՆՈՒՈՂ ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսա գտնուող բոլոր Տարօնցիներու թիւը գտնելու համար կը խնդրուի հայրենակիցներէ յայտնել իրենց հասցէն՝ Union Compatriotique Daron - Dourouperan, Quartier Oddo, 3 Rue Brissac, Marseille.

(Կնիք)

ԼԻՈՆԻ Նալլուխանի Հայր. Միութիւնը Մայիս 23ին ընտրած է իր նոր վարչութիւնը. — Գ. Գ. Դ. Գալեան՝ ատենապետ, Գ. Սինապեան՝ ատենադպիր, Գ. Հայրապետեան՝ գանձապահ, Յ. Գազազարեան՝ խորհրդական, Գ. Ալանեան՝ խորհրդական։

Գ. Արաքէն Խոջեանէ ստիպողաբար կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍՏԵՓԱՆ Ստեփանեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Նախաձեռնութեամբ «Կայծ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Ե. Ե. Միութեան, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Հայ կրօնական յարանուանութեանց։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ

Կը նախագահէ՝ Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻԻԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Խմբերգ «Բիւրակն» երգչախումբին կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Մուտքը ազատ է

Վալանս

Այս Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիէն

Այս Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ Քաթոլիքի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Լիոնէն երգելու համար հրաւիրուած է ՕՐ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ռոման

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ժողովրդային մեծ համերգ

Կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ՝ Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ ցեսինի «ԿՈՄԻՏԱՍ» երկս. երգչախումբին

ՕՐ. ԾՈՎ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՕՐ. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆԻ (Փարիզէն)

2 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէ նկատի առնել սոյն թուականը եւ չի խաչաձեւել։

Երաժշտական երեկոյթ

Կազմակերպուած ՖՐԱՆ-ՄԱՍՕՆԵԱՆ Փարիզի

France-Arménie օթեակին կողմէ

11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

16 Rue Cadet, Grand Orientի սրահին մէջ

Ի նպաստ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ

Մուտք 10 ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

փոքրէ գիտցող գործաւորուհիներ պէրէի համար։

Դիմել՝ Ա. Արթինեանի, ժամը 4էն մինչեւ 8, 11 rue Sénégal, Paris (20).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. սրտեց եւ կանանց մորթի, ոսկոռ՝ վէներ. ցիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, Métro: Maubert-Mutualité

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

„ՍԻՓԱՆ,, ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

120 ՀՈԳԻԷ ԲԱՂԿԱՑԱԾ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ Օրիորդներ՝ Հ. Թորոսեան, Մ. Պոստեան, Պ. Պ. Ս. Նաւասարդեան, Մ. Իւզպաշեան, Ա. Սեմերճեան

Երգչախումբի մեներգողներ՝ Տիկ. Սուրաբեան եւ Օր. Ա. Առաքելեան

Դաշնակով կ'ընկերանայ՝ Օր. Խաչատրեան

ՏՈՄՍԻ ԳԻՆԵՐԸ.— 25, 20, 15, 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք

Ծանօթ.— Երգչախումբերու անդամներուն, Հայ ուսանողներուն, արհեստներուն եւ արհեստներուն համար յատուկ տեղեր 5 ֆր.ի, մինչեւ Մայիս 30: Դիմել Հ. Սամուէլ Գրատունը:

Ամերիկայէն նոր հասած ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ

Մասնակցութեամբ ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՏՕ՛Ն ԺՈՒԱ՛Ն

(Մոլիէրի գլուխ գործոց ծիծաղաշարժ քոմէտին)

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.45ԻՆ

Théâtre Montmartre l'ATELIER

Place Dancourt Métro: Blanche et Anvers

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը Թատրոնին կէսօրէն ժամը 12էն սկսեալ:

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՈՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երաժիշտ. ճշգրիտ եւ ընդարձակ ձեւնուածքը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երաժիշտ. Լուսի երաժիշտ. դաշնակութիւն մարմնամարզի եւ վիճակացոյց:

Դիմել գրավաճառ Գ. ՏԵՐՈՒԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Աշխատութեան մեր նոր մոգերն

ԿԱՐԻ ՅԱՏՈՒԿ ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄՕԹԷՕՐՆԵՐ եւ Rheostatներ

1/12 ձիու ուժ ձեւեր եւ ընթացք 300 ֆրանք

1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ ճշգրիտ, երկու տարուան երաշխաւորութիւն, վճարման դիւրութիւններ: Ձեր բոլոր ելեկտրական գնումները եւ գնումները կատարելէ առաջ դիմեցէք HOVHANESSIAN ի

15 rue de Vienne, Paris (8) Tél. Laborde 04-12

երկտողով մը պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը

■■■■ 20 ԺԱՄԷՆ ■■■■

ՓԱՐԻԶ - ԼԻՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - ՆԻՍ

եւ նոյն ճամբուն վրայ ու շրջակայքը բոլոր մեծ ու փոքր տեղերը ճամփայելով երթեւեկող

Հայ փոխադրական սպասարկութիւն

Կը փոխադրուի ամէն տեսակ ապրանք, կարասի, եւլն., եւլն.

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ, ԱՊԱՀՈՎ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՒ ՏՈԿՈՒՆ ԿԱՄԻՈՆՆԵՐՈՎ

Շաբաթը երեք անգամ կանոնաւոր երթեւեկ

ԽԻՍՏ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ (երկուստեք համաձայնութեամբ)

Դիմել կամ գրել ձեռնհաս հասցէներուն՝

Մ. ՄԻՐԱՔԵԱՆ	Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ	Ա. ՄԱՍԼԱՔԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
4 Route Stratégique	19, Rue Pasteur	30, Rue Ste. Barbe
VANVES (Seine)	LYON (Rhône)	MARSEILLE (B.du R.)

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ։ Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

Հայերու ժամադրավայրը ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

"ՖՕԹՕ ԵՆՕ,,

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն. լաւագոյն պայմաններ

Հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114, Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Կ. յարկ, ձախ դուռ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԲՈՌ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Արէ՛ք, ինչ որ ցանկանում էք,— պատասխանեց նա ծանր։ — Իսկ թէ անգլիական դեսպանը թոյլ կուտայ, որ դուք այդպէս վարուէք մի անգլիացու հետ, առանց նրա որ եւ է կերպ յանցաւոր լինելը ապացուցանելու, դա ի հարկէ իր գործն է։

Վերջապէս Արթուրին տարան իր յատուկ խուցը, ուր նա իսկոյն նետուեց անկողնին ու քնեց խոր մինչեւ յաջորդ առաւօտը։ Շղթայի չզարկին նրան, ու մայլ արգելարանի երեսը այլ եւս չտեսաւ։ Բայց նրա ու գնդապետի մէջ եղած կռիւը ամէն մի հաշտութեան էլ աւելի արգելք դարձաւ։ Արթուր ի զուր էր աղօթում իր խցումը, որ երկինքը օգնէր նրան իր վատ հակումները զսպելու, ի զուր ամբողջ գիշերներով Քրիստոսի խոնարհութեան ու համբերութեան մասին էր մտածում։ Հէնց որ նրան կրկին տանում էին այն երկար ու դատարկ սենեակը, մահուղով ծածկած սեղանի առաջ, եւ հէնց որ տեսնում էր նորից գնդապետի փայլեցրած պեխերը, իսկոյն այդին իսկոյն տիրում էր նրան ու ներշնչում զայրացկոտ առարկութիւններ ու արհամարհոտ պատասխաններ։ Ձերբակալումից դեռ մի ամիս չէր անցել, երբ երկուսի փոխադարձ գրգռումը այն աստիճանի հասաւ, որ ո՛չ նա, ո՛չ գնդապետը չէին կարող իրար նայել, առանց իրենց անձնիշխանութիւնը կորցնելու։

Այս երկարատեւ մանր կռիւը թուլացրել էր նրա ջիղերը։ Գիտնալով՝ թէ ինչ խստութեամբ հետեւում էին նրան, եւ լսած լինելով՝ թէ բանտարկեալներին թէյլատոն են խմցնում ու գրի են առնում նրանց զառանցանքը, Արթուր քիչ — քիչ սկսեց վախենալ ուտելուց ու խմելուց։ Երբ գիշերը կողքից մուկն էր վազ տալիս, նա վեր էր թռչում ամբողջովին քրտնաթոր եւ զողում էր այն մտքից, որ սենեակում մարդ կը լինի թաք կացած իր երազներին ականջ դնելու համար։ Վարչութիւնը անշուշտ թակարդ էր ուզում սարքել Բոլլային մեղադրող մի ցուցում ստանալու համար նրա բերնից։ Եւ արչափ մեծ էր իր երկիւղը, թէ մի դուցէ անխոհեմութեամբ ընկնի այդ թակարդը, որը ծնմարիտ դիւրաւ կարող էր պատահել շնորհիւ իր ջղայնութեան։ Բոլլայի անունն էր հնչում ականջին գիշեր ու ցերեկ, խառնւում էր աղօթքներին եւ դուրս թռչում իր շրթունքներից փոխանակ Տիրամօր անուան, երբ համրիչ էր շրջում։ Ամէնից զարհուրելին այն էր, որ օրից օր հաւատքն էլ էր խոյս տալիս։ Նա անձնօրէն զալարել էր այդ վերջին կռուանին, ամէն օր մի քանի ժամ աղօթքի տալով իրեն ու խորհրդածութիւններ։ Բայց իր միտքը միշտ աւելի ու աւելի յաճախ էին վերադառնում Բոլլային, եւ աղօթքը դառնում էր բոլորովին մեքենական։

Նրա միակ մխիթարութիւնը բանտի գլխաւոր պահապանն էր, մի կարճ, հաստ ու փոքրիկ ծերուկ, որ սկզբում մի շատ խիստ դէմք էր ուզում շինել։ Բայց հետզհետէ իր բնական բարեսրտութիւնը, որ փայլում էր նրա լիքը դէմքի մի փոսիկից, գերակշռեց իր պաշտօնական ջերմեռանդութեանը եւ նա սկսեց խուցէ խուց բանտարկեալների յանձնարարութիւնները տանել ու բերել։

Մի անգամ, մայիսի կէսերին, պահապանը մտաւ խուցը մի այնպիսի մռայլ ու բարկացոտ դէմքով, որ Արթուր զարմանքով նայեց նրան։

— Ի՞նչ կայ, Հէնրիկօ։

— Ոչի՛նչ,— պատասխանեց ծերը չոր, ու մօտենալով անկողնին քաշ տուեց սաւանը։

— Ի՞նչ էք ուզում իրերիցս։ Չլինի թէ ինձ մի ուրիշ սենեակ են փոխադրում։

— Ո՛չ, ձեզ բաց են թողնում։

— Բա՞ց են թողնում, այսօ՞ր, բոլորովի՞ն. Հէ՛նրիկօ։

Արթուր ոգեւորուած խլեց պահապանի ձեռքը, բայց վերջինս իսկոյն ետ քաշեց։

— Հէնրիկօ, ի՞նչ ունիք։ Ինչո՞ւ չէք պատասխանում։ Բաց են թողնում մեզ բոլորի՞ս։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1932

2 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1898

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍ ԱԼ Կ'ԱՆՑՆԻ, ԵՂԲԱ՛ՅՐ...

Հեռագիր մը հաղորդեց թէ խորհրդային դեսպանին պահանջով, յունական կառավարութիւնը արգիլեր է Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը՝ Աթէնքի մէջ:

Ո՛չ զարմացանք, ոչ ալ յուզուեցանք: Ու յունական կառավարութեան այդ արգիլքին դէմ, ո՛չ իսկ բողոքի մրմունջ մը կը փորձենք:

Ու այսօր, երբ կը տեսնենք թէ ան, պէտքը կը զգայ իր պետական կամքին ու կարգադրութեանց ենթարկելու անտէր ժողովուրդի մը անկախութեան արդար բաղձանքներն ու ազատութեան կարօտի անմնաս արտայայտութիւնները, տակաւին, երախտապարտ ըլլալու ենք որ խուճապի օրերուն, իր դռները բացեր է Հայաստանի փախստականներու առջեւ, տեղ է տուեր անոնց, աշխատանք է հայթայթեր ու մինչ՝ ինքն իսկ կը գոյատեւէ տնտեսական ու երկրական սուր տագնապի մը գլաններուն տակ, մոռցեր չանցներ զանոնք վռնդել հոն՝ ուրկէ եկած էին…

Արցունքներու եւ մռայլումներու այս դարուն մէջ, այո՛, ո՛չ կը զարմանանք, ո՛չ ալ կը յուզուինք:

Այնքա՜ն փոխուած է ողջակիզուող մարդկութիւնը Պոզարիսի օրերէն ի վեր:

Այնքա՜ն փոխուած են բարքերն ու ըմբռնումները՝ նոյն իսկ Վենիզելոսի օրերէն ասդին…

Ժընեւի ամպերուն տաքսութիւնները թող մարդկային անճար պայմանութեանց յոյսերը կերակրեն միջազգային նոր ու ամուր բարոյականի մը խոստումներով: Փաղոցի յակոբ իսկ գիտէ թէ պետութիւնք պետութիւն անմիջական, չօշափելի ու հաշուելի են որ աւելի կուտան ամէն բարոյականի, — մէկ վայրկեանի բարոյականին:

Ու չենք զարմանար որ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի առաքեալ՝ խորհրդային կառավարութիւնը՝ իր դեսպանին միջոցով, բռնօրէն բռնաբարել կուտայ որ եւ է ժողովուրդի համար սրբազան ու բնական իրաւունք մը — հաւաքոյթի իրաւունքը:

«Մայիս 28»ը արգիլուեր է Յունաստանի մէջ: Թող ուրախանան անոնք որ երկրէ երկիր ու քաղաքէ քաղաք՝ հայ անունի մը տակ կը պատցնեն հակահայ հոգի մը եւ իրենց ազգային ու համամարդկային բնազդներուն ու ըմբռնումներուն յաջողութիւնը կ'արձանագրեն դաւով, մատնութեամբ ու բռնութեամբ:

Մենք ո՛չ իսկ կը տխրինք: Այլ կը խորհրդածենք պաղ ու հանդարտ:

Խորհրդային Ռուսիա եւ Հայաստան ոչինչ շահեցան «Մայիս 28»ի հանդէսի մը խափանումով: Պարզապէս անգամ մը եւս փաստը տուին չեկայական գաւշիլի ընդունակութեան մը եւ հալածանքի իրենց բնական օրէնքին մէջ՝ եղանակի նորութիւն մը մտցուցած եղան:

Աթէնքի Հայը կորսնցուց միայն երեք – չորս ժամուան կարգադրիչ մթնոլորտի մը վայելքը:

Փոխարէն, ապահովաբար, իր մէջ աւելի եւս սաստկացաւ ուրոյն եւ ազատ կեանքի սէրն ու անկախ գոյութեան մը հանդէպ կարօտանքը: Իր մէջ կրկնապէս շատցան անկախութեան կարօտն ու բոլոր տեսակի բռնութիւններուն դէմ ատելութիւնը: Հարուածը՝ Մոսկուայէն մեկնելով հասնի Աթէնք, թէ Էնկիւրիէն մեկնելով զարնէ ամէն ուր որ կորիզ մըն է նստած, անակնկալի չի բերեր Հայը: Անհատաբար թէ հաւաքաբար, վարժութիւնն ունի բոլոր տեսակի հալածանքներուն, ու բոլորին դէմ, գիտցած է ու գործնապէս կը գիտնայ արհամարհանքի, հեգնանքի թէ ըմբոստութեան իր պատնէշը կանգնել՝ համաձայն տեղին ու պարագային:

Եթէ երկար դարերու ընթացքին, Սուլթաններու եւ Ցարերու Թուրքերն ու Ռուսերը չկրցան քակել հայ հոգիին ազնուազոյն հանգոյցը, վերելքի, ազատ կեանքի իր պաշտամունքը, Քէմալներու եւ Ստալիններու Թուրքերն ու Ռուսերը չեն որ պիտի չխափանեն [illegible] յաղթանակը:

Աթէնքի այս միջադէպը, պարզապէս, Հայութիւնը կը հրաւիրէ վերաքաղի ենթարկելու իր հին դասերը, իր հնամենի փորձառութիւնը ու բոլոր զրկանքներուն ու փորձութիւններուն դէմ կանգնելու իր ողջմտութեան թումբը, ու մանաւանդ, երբեք չմոռնալու թէ օտարին բարիքն իսկ՝ իր մէջ կը բովանդակէ բռնութեան նախատարրերը:

Վերջին տասնամեակը բարեացակամ, բայց խորթ հողերու վրայ, ազգային պատրանքները որոնք յաջորդաբար, անգամ մը եւս Հայը մղեցին ինքնամփոփման, տառապանքի գաղութները՝ որոնք կը շարունակեն կծկել հայ սրտերը, ասոնք վրայ արժանաւորութիւններ չեն: Կը մխրճուին հայ հոգիներու խորը, ուրկէ կը ժայթքեն կորովի ու կենդանութեան նոր աղբիւրներ:

Ու հետզհետէ, կը սկսին սթափիլ նոյն իսկ անոնք, որոնք ազատութեան ամէն բաղձանքի մէջ՝ մոլի ու սրտի վարժութիւն ըրեր էին նշմարելու հալածանքի ու բռնութեան հրաւէրի տարրեր: Ու մինչեւ իսկ, կուգան մեր քովը նստելու, մեզ հետ քալելու, եթէ երբեք՝ Հայու սիրտն է որ կը զարնէ իրենց կուրծքին տակ:

Արդարեւ, ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ: Ով որ հայ է, պիտի քալէ ճամբէն որ ժառանգական տառապանքով բացուեցաւ:

Թող հալածեն որքան որ կ'ուզեն, ինչպէս որ կ'ուզեն, ինչով որ կրնան:

Հայը կուգայ դարերէն ու կ'երթայ դարերուն, իր ճակատագրական անշեղ վերելքով, արթուն համակերպութեան, յամառութեան ու կորովի յանկերգը շրթներուն՝

— Այս ալ կ'անցնի, եղբա՛յր…

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՑԷՔ, ԳԱՒԱՌ ԳԱՑԷՔ

Հինգ երիտասարդներ, ոմանք Դաշնակցական, ոմանք չոմակական, [illegible] ինքնաշարժ կը նստին Պորտոյէն, ու Փարիզ կը հասնին կէս – գիշերին:

Այցելութեան են եկած ՅԱՌԱՋի, ուր կը հանդիպիմ իրենց, կէսօրէ մը վերջ:

Հրաշալի, ինչպէս գինին Պորտոյի, Հայաստանցի երիտասարդներ են անոնք՝ ջէյրանի պէս, զարուէնով ողողուած, խայտանքն ու [illegible]:

— Եկեր ենք տեսնելու ՅԱՌԱՋը…

— Եկեր ենք տեսնելու Ահարոնեանը…

— … Վարանդեանը, Խատիսեանը…

— … Երիտասարդ գրողները…

Դարուն է: Ինքնաշարժ մը ունին իրենց մէկ: Շրջուն վաճառորդ, ինքնաշարժով պտոյտ կը փոխադրէ գիւղէ գիւղ: Բայց ՅԱՌԱՋի մէջ Մայիս 28ի հանդէսին պատրաստութեան յայտարարութիւնը թո՜ն մը կը թելադրէ: Օ՜, Փարիզի հանդէսնե՜րը, իրենց մեծախօս յայտարարութիւններով, ի՜նչպիսի ցանկութիւններ կը ստեղծեն գաւառի մեր երիտասարդներուն հոգիին մէջ:

— Եկեր ենք տեսնելու Մայիս 28ի հանդէսը…

Հրաշալի երկիր է Ֆրանսան: Ճամբաները կը նմանին մեր կէններուն մէջքին, գօտիով մը ամրացուած: Ու ինքնաշարժները կը սուրան քաղաքէ քաղաք: Ինչքա՜ն դիւրութիւն կայ Ֆրանսայի մէջ հաղորդակցութեան համար: Գիշերը Փարիզ, առտուն Մարսէյլ:

— Եկեր ենք տեսնելու մեր երէց մտաւորականները:

— Եղբա՛յր, Փարիզի բոլոր մտաւորականները մոզոցի պէս կ'երթան կուգան Փարիզ – Մարսէյլ գծին վրայ: Իսկ մենք, Միջերկրականի գծէն հեռու ինկած, կարօտը կը քաշենք տեսնելու մեր մտաւորականները:

Անշուշտ ուրիշ հմայքներ ու խայծեր ալ ունի Փարիզը:

Ու կը յիշեմ…

Պատերազմէն քանի մը ամիս առաջ էր: Առափնեայ Կեդր. Վարժարանի ուսանողներէն խումբ մը Պոլիս մեկնեցաւ կիրակի օր մը, տեսնելու Պոլսոյ մեր մեծ մտաւորականները: Մեր ընկերները կարգով կ'այցելեն հայ գրողներուն ու քաղաքական դէմքերուն տուները:

Գահ մըն ալ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏի խմբագրատունը: Ուսանողները կը ներկայացուին Յ. Շահրիկեանի, կարճ բացատրութիւնով մը այցելութեան նպատակին մասին: Յանկարծ կ'որոտայ Շահրիկեան:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, տեսնելու՞ եկաք այս քաղաքագէտը: Հեռացէ՛ք, հեռացէ՛ք, ու գացէք տեսնելու գաւառները: Այցելեցէք հայկական գաւառները: Գացէք տեսնել հայկական գիւղերը, մօտիկ գիւղերը, հայ անշուք հիւղակները, ծանօթացէք մեր ժողովուրդին կեանքին: Գացէք, եւ յետոյ պիտի հասկնաք թէ ինչո՛ւ կը յանդիմանեմ ձեզ, եւ գաւա՛ռ կը ղրկեմ ձեզ նորէն:

Մեր ընկերները, թրջած հաւի պէս, վերադարձան եւ մեզի նկարագրեցին Շահրիկեանի բարկութիւնը, կրկնելով անոր խորիմաստ խրատը:

Ըսե՞մ, ես ալ կրկնեմ նոյն ճառը այս մեր ընկերներուն: Հաղորդե՞մ հրաշալի Շահրիկեանին իմաստուն խրատը:

Քանի մը տարի առաջ, խրախուսանք կուտայի Զ. Ո. Միութեան Ֆրանսայի Մասնաճիւղերուն՝ այցելութեան երթալ քոյր Մասնաճիւղերու քաղաքները: Ուրեմն իմացայ թէ ի՞նչ հրաշալի ազդեցութիւն գործեր էին այդ փոխայցելութիւնները, մասնաւորաբար Արտէշի նահանգին մէջ:

Ու եթէ գտնուէ՞ր միջոցը գաւառ ղրկելու, կարճ շրջագայութեամբ մը ղրկելու Փարիզի մեր երիտասարդ գրողները: Ագարակներու եւ գիւղերու մէջ ցրուած մեր գաղթականները արդէ՛ն պիտի տաքնային այդ այցելութեամբ եւ ինչե՛ր պիտի շահէր մեր գրականութիւնը: Հայաստանի մէջ, ներկայիս, կառավարութիւնը պարտադրաբար գաւառ կը ղրկէ գրողները:

Անոր թէ ինչո՛ւ կը փորձուիմ ըսել մեր ընկերներուն, որ եկած են գաւառէն.

— Դարձէ՛ք գաւառ, ընկերնե՛ր, եւ շրջագայեցէք ամէն կիրակի, քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, ուր որ Հայեր կան, գացէ՛ք իրար տեսնելու եւ իրար խանդավառելու:

Մե՛ծ է արժէքն այդ պտոյտին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

Կարմոնի մէջ, ծանր արկած մը որուն հետեւանքով սպաննուեցան 7 գործաւորներ եւ վիրաւորուեցան 7 ուրիշներ, սուգի մատնած է աշխատաւոր բնակչութիւնը:

Արկածը պատահեցաւ երեկոյեան ժամը 8-30ին: Քիմիական արտադրութեանց յատուկ գործարանի մը պայթիւն մը լսուեցաւ: Քիչ յետոյ, բոցերը կը բարձրանային աշխատանոցներէն եւ ամբողջ գործարանը կը թաղուէր թանձր մուխի ամպերու տակ:

Պայթած էր շոգեփուռ մը, որուն հետեւանքով ծագած էր հրդեհը:

Արկածին զոհուածներուն մէջ կը գտնուի հայրենակից մը Կարապետ Տալայեան:

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՄ

Հիւսիսի դէպքերը վերսկսած են: Մայիս 6էն յետոյ քանի մը օրուան համար կռուող կողմերը զինադադար կնքած էին. բանակցութիւնները կարծեմ Շէյխ Պարզանի յանձնումին շուրջ կը դառնային: Այս օրերուն Իրաքի ներքին գործոց նախարարը պտոյտի ելած էր հիւսիսային շրջաններուն մէջ: Իրեն եղած հարցումին պատասխաներ է թէ Շէյխ Պարզան առաջարկած է՝ իրեն եւ իրեններու կեանքը երաշխաւորել, որմէ վերջ միայն պիտի յօժարի անձնատուր ըլլալ: Նախարարը աւելցուցեր է թէ կառավարութիւնը կը քննէ այս առաջարկը: Այս լուրերը տակաւին իրենց վերջնական հաստատումը չգտած, տեղեկութիւն առինք, որ զինադադարը խզուած է եւ կռիւները վերսկսած են Շէյխ Պարզանի եւ իրաքեան զօրքերու միջեւ:

ՀՈՒՎԵՐԻ ԵԼՈՅԹԸ

Միացեալ – Նահանգներու նախագահ Հուվըր նախորդ օր անձամբ ներկայացաւ Ծերակոյտի նիստին, պարագ գնելու անոր վրայ որ առանց յապաղման հաւասարակշռէ ամերիկեան ելեւմուտքը: Իր ընտրութենէն ի վեր, առաջին անգամն է որ Հուվըր՝ նման քայլ մը կ'առնէ, ինչ որ մեծ տպաւորութիւն գործած է թէ հասարակութեան եւ թէ քաղաքական շրջանակներուն վրայ: Հուվըր Ծերակոյտին մէջ ըսաւ.

— Քանի մը օրէ ի վեր, կացութիւնը չափազանց ծանրացած է. իմ պարտականութիւնս է զայն բացատրել Ծերակոյտին: Ծախքերը կրճատող եւ նոր հասոյթներ ստեղծող հիմնական օրէնքին քուէարկումը շատ ուշացաւ, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան:

Հուվըր յայտնեց թէ ամերիկեան ոսկիի մթերքները նուազած են եւ թէ տոլարը կ'իյնայ օտար երկիրներու մէջ. — Պէտք է դադրի այդ եւ կամ Ամերիկա մեծապէս պիտի վնասուի [illegible] ու յայտնելով արտասահմանի մէջ տոլարի դէմ ուղղուած հարուածները, յանձնարարեց արագօրէն գործել եւ ժամ առաջ ապահովել ծախքերու կարեւոր կրճատում մը, նոր տուրքերու քուէարկումը եւ անգործներու օժանդակութեան միջոցները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Ֆոն Փափէն կը կազմէ դահլիճը

Պրիւնինկի հրաժարումով ծագած նախարարական տագնապը՝ արագօրէն լուծուելու վրայ է:

Նախորդ օր, Հինտէնպուրկի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, Հիթլեր պահանջեր էր որ իշխանութիւնը ամբողջովին յանձնուի իր կուսակցութեան, ու նաեւ, գերման խորհրդարանը լուծուի եւ նոր ընտրութիւններ կատարուին սեպտեմբերին:

Նախագահ Հինտէնպուրկ, դահլիճի կազմութիւնը յանձնեց ֆոն Փափէնի, փրուսիական խորհրդարանին Կաթոլիկ երեսփոխաններէն եւ տնօրէն «Գերմանիա» թերթին:

Կ'ըսուի թէ ֆոն Փափէն արդէն կազմած է նախարարական ցանկը, որ ինչպէս կ'ենթադրուի, ամբողջովին բաղկացած է աջակողմեան տարրերէ:

Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը, կը կարծուի թէ, փոխանցման կառավարութիւն մը պիտի ըլլայ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ կառավարութեան ամբողջ դեկը յանձնել հիթլերեաններուն:

Հրաժարում ռումէն կառավարութեան

Նախարարաց վերջին խորհուրդէն յետոյ, Ռումանիոյ վարչապետ Գ. Եորկա դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին:

Այս նիստին, թագաւորը ճառի մը մէջ ակնարկութիւններ ըրեր էր երկրին տնտեսական վիճակին, եւ իր իսկ սահմանադրական դերին վրայ:

Խորհրդակցութեան մը ընթացքին որ տեւեց երեք ժամ, նախարարները քննեցին տագնապը լուծելու զանազան առաջարկներ: Նիստէն յետոյ՝ Եորկա հրաժարականը ներկայացուց դահլիճին:

Գ. Եորկա այս մասին յայտարարեց. — Կառավարութիւնը չկրցաւ անհրաժեշտ գումարը գտնել վճարելու համար թոշակները եւ յետնեալ պարտքերը որոնք մեծ գումար մը կը կազմեն եւ նկատելով որ ներկայ պայմաններու մէջ՝ կարելի չէ արտաքին փոխառութիւն մը կնքել եւ միւս կողմէ, թոշակներու եւ վարձքերու վրայ 50 % զեղչ մը միայն զօրաւոր կուսակցութիւն մը կրնայ յաջողցնել, հրաժարականս ներկայացուցի»:

Դահլիճին հրաժարականը ընդունելէ վերջ, թագաւորը հրաւիրած է ծերունի Գ. Թիթուլեսքոյի որ փութով վերադառնայ Ռումանիա: Կը կարծուի թէ իրեն պիտի յանձնուի դահլիճին կազմութիւնը:

Կարմիր բանակն ու նաւատորմը կը գործեն

ՊՈՒՔՐԷՇ, 31 Մայիս.— Թերթերը կը գրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր, Սեւ ծովու խորհրդային սահմանին պաշտպանող մարտանաւերը կը մասնակցին մեծ ռազմափորձերու:

Առկից զատ, Օտեսայի շրջակայքը կը նշմարուի զօրախումբերու կարեւոր շարժում մը՝ Կովկասի ուղղութեամբ:

Ռուսիա զէնք եւ ռազմանիւթ կը հայթայթէ

ՊՈԼԻՍ, 31 Մայիս.— Թրքական մամուլը կը գրէ թէ Նեղուցներէն անցած է ռուսական բեռնաբարձ նաւ մը, որ զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրէր դէպ ի Հոտէյտա: Այս նիւթերը յատկացուած են Եմէնի բանակին, որուն արդէն, պոլշեւիկները բազմաթիւ օդանաւեր հայթայթած են:

Կը շարունակեն սպաննել

ՊՈՒՔՐԷՇ, 31 Մայիս.— Հինգ հոգի որոնք կը փորձէին Տնիեստր գետին վրայէն՝ Ռումանիա անցնիլ, սպաննուեցան խորհրդային սահմանապահ զինուորներուն կողմէ:

Ռուս-ճափոնական յարաբերութիւնները

ԼՈՆՏՈՆ, 31 Մայիս.— Ժընեւէն եկած լուրերը, որոնց համաձայն, երբ թէ ճափոնական զօրագունդերը յարձակած են Սիպերիոյ վրայ, չեն հաստատուիր Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն կողմէ: Այդ շրջանակները կարծանք կը յայտնեն նման զրոյցներու վրայ, որոնք ներկայիս կը շրջին, ցոյց տալով ռուս-ճափոնական ձգտուած յարաբերութիւններ:

∴ Իսկ ռուսական թերթերը խստօրէն կը քննադատեն Ճափոնի ընթացքը՝ Մանչուրիոյ մէջ:

Պոլշեւիկեան «Իզվեսթիա» թերթը կը գրէ.— Ճափոնի զինուորական շրջանակները պէտք չէ մոռնան թէ Սիպերիան անպաշտպան երկիր մը չէ եւ թէ Ճափոն իր ակռաները պիտի կոտրէ Սիպերիոյ վրայ՝ եթէ Խորհրդային Միութեան դէմ, զինուորական արկածախնդրութիւններու մէջ նետուէր»:

«Փրավտա» նոյնպէս, շատ կծու յօդուած մը կը գրէ ընդդէմ Ճափոնի զոր կը մեղադրէ թէ պատերազմ կը պատրաստէ, մինչեւ Պայքալ լիճը գրաւելու համար Սիպերիան:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ Է ԻՐ ԱՐԱՐՔԻՆ

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին սպանութենէն անմիջապէս յետոյ, հարցաքննիչ դատաւորը մասնագէտ բժիշկներու յանձներ էր քննել Կորկուլովի մտային վիճակը:

Նախորդ օր, մասնագէտները իրենց տեղեկագիրը յանձնեցին հարցաքննիչ դատաւորին:

Մասնագէտներու եզրակացութիւնը հետեւեալն է.

1. Ոճիրը որով կը մեղադրուի Կորկուլով, չէ գործած խենթութեան վիճակի ազդեցութեան տակ, ինչպէս նախատեսուած է պատժական օրէնքի 64րդ յօդուածով:

2. Կորկուլով՝ ոչ մտային խանգարումներ կը ներկայացնէ, ոչ ալ հոգեկան անկանոնութիւններ, որոնք թոյլ տան մեղմացնելու իր պատժական պատասխանատուութիւնը:

3. Պէտք է որ ան լիապէս պատասխանատու նկատուի իր արարքին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԻ ԵՏԵՒԷՆ

Հայաստանի անկախութեան տօնակատարութեան ընթացքին հայրենասէր բազմութիւնները կը հաւաքուին իրենց զգացումներու տուրքը տալու Հայոց ազատութեան արշալոյսին, որ անկախութեան թուական մը արձանագրեց Հայոց պատմութեան մէջ:

Այդ բազմութիւնները տարին անգամ մը կը հաւաքուին, վերյիշումով ապրելու յաղթական օր մը, որ Հայոց վերածնունդի խոստումը կը բերէր ազատութեան կարօտ հայ ժողովուրդին:

Տարագիր զանգուածները ոչ միայն իրենց համակրանքն ու համամտութիւնը կը բերեն Հայոց անկախութեան պատմական փաստին եւ այդ ազատութիւնը խորհրդանշող դրօշին, այլ իրենց խանդավառութեամբ կը յայտնեն նաեւ իրենց բաղձանքը, — տեսնել Հայաստանը անկախ ու միացեալ, ուր իրենք ալ պիտի երթային մաս կազմելու հայ հաւաքականութեան:

Զգացումի եւ բաղձանքի այս մթնոլորտին մէջ Դաշնակցական շարքերն ալ կը խանդավառուին, կը շնչեն այդ մթնոլորտը, կեդնակի կը գտնուին պայքարի համար, որովհետեւ այդ խանդավառ մթնոլորտը հայ ժողովուրդի հոծ զանգուածները քայլ առ քայլ կը մօտեցնէ Նպատակին, որ գաղափար մը, կրօնական հաւատամք մը դարձած է մեր կազմակերպուած շարքերուն համար:

Եթէ տօնակատարութեան օրերուն մեր ընկերներն իրենց հաւատամքը կը խառնեն հայրենասէր ժողովուրդի զգացումներուն եւ բաղձանքներուն, կը նոյնանան անոնց հետ, ազգովին անկախութեան օրն ապրելու, մեր անկախութիւնը կերտող հերոսներու անմահ յիշատակը վերապրելու եւ յոյսի ներշնչումներու գալիք ազատ օրերու համար, տօնակատարութիւններէն յետոյ պէտք է քաշուին իրենց խումբերուն եւ կոմիտէներուն մէջ, առանձնանան յեղափոխական փոքրիկ ժողովատեղիներէն ներս, պիտի մնան քիչ թիւով ու միասին, ուր ներկայ կրնան գտնուիլ միայն անոնք որ օր մը ուխտ բրին եւ այդ ուխտի ինքնութեան տետրակը կը պահեն իրենց գրպանին մէջ: Անոնք, ահա, այդ առանձնութեան մէջ պիտի խորհին Հայոց անկախութեան մասին, ու հաղորդուող անդամն ըլլալով, նորէն պիտի խօսին իրենց քաղաքական նպատակի մասին եւ կրկին ու կրկին պիտի ճշդեն այն պարտաւորութիւնները, որ իրենք ուխտով ստանձնած են:

Եթէ բազմութիւնը կուգայ մէկ օր խանդավառելու եւ խանդավառուելու, Դաշնակցական շարքերը ամէն օր կը մնան լարուած, միշտ դէպ ի հեռաւոր նպատակը. եւ նոյն իսկ խանդավառութեան քաղցրութիւնը չեն կրնար վայելել, որովհետեւ անոնք, եթէ պահ մը կը ազատուին, տասը պահերուն մէջ՝ ծանրաբեռնուած են պատասխանատուութիւններով: Ժողովուրդը կը բանայ իր զգացումներով եւ մէկ մարդու պէս կը յայտնէ իր բաղձանքները: Ու յաջորդ օրը կ'երթայ իր գործին, գոհունակ որ այդպէս զգաց, ու այդպէս արտայայտեց իր բաղձանքը: Մինչդեռ Դաշնակցականը այդ զգացումներէն եւ բաղձանքներէն վեր՝ անանջատ կերտած է իր Նպատակը, ազգային անկախութեան նպատակը եւ զայն անցուցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնական ծրագրին մէջ: Իսկ դաշնակցական անհատը, առաջին օրէն երբ անդամ գրուած է մեր կուսակցութեան՝ ուխտ ըրած է իր կեանքի գնով հասնիլ այդ նպատակին, իրագործել կուսակցութեան ծրագրի հիմնական կէտերը:

Այս ծանրագոյն եւ միեւնոյն ատեն քաղցր պարտաւորութեան տակ մտած Դաշնակցական շարքերը ժողովուրդէն հարիւր անգամ աւելի պէտք է խորհրդածեն Հայոց անկախութեան տօնին, անոր հետ կապուած ապագայ յոյսերու մասին, աւելի գիտակցօրէն դատաւորելու իրենց ուժերը ժողովրդական միօրեայ ուժերու կողքին եւ գտնելու կապը համագործակցութեան կազմակերպուած ուժի եւ անկազմակերպ զանգուածի միջեւ:

Դաշնակցական շարքերը հանրային եւ յոյլերու ընթացքին քալելով խառնուրդ բազմութեան հետ, ոգեւորելով բազմութիւնները եւ փոխադարձաբար՝ ոգեւորուելով ժողովրդական յուռթի խանդավառութիւններէն, պէտք չէ աչքաթող ընեն այն պարագան, որ բազմութիւնները երբ կազմակերպուած չեն, երբ կուսակցական շարքերուն մէջ խիստ կարգապահութեան մը ենթարկուած չեն, երբ գիտակցօրէն եւ անխախտ հաւատքով մեր հիմնական նպատակի վրայ ուխտ րրած չեն, կը մնան լոկ զգացումներու եւ բաղձանքներու սահմանին վրայ: Այսինքն մեզի պէս կը զգան ազատութեան կարիքը, մեզի պէս կը բաղձան Հայաստանի անկախութիւնը: Բայց կազմակերպուած Դաշնակցականը երդում րրած է հասնելու այդ բաղձանքին, որ որոշ նպատակ մըն է: Դաշնակցականը վճռական վայրկեանին, չի կրնար բաւականանալ միայն հայրենասիրական զգացումներ արտայայտելով կամ լաւ բաղձանքներ ձեւակերպելով, ան բռնուած է պայքարի մտնել, առաջին շարքերը գրաւել, ֆիզիքական եւ բարոյական զոհողութեան ընդառաջել հիմնական նպատակին մօտենալու համար: Բազմութիւնը այդպիսի պարագաներուն երբեմն կ'օժանդակէ, երբեմն ալ հեռուն կեցած՝ կը ծափահարէ, ու շատ յաճախ՝ կը մնայ անտարբեր: Եթէ յաղթանակ մը տեղի ունենայ, ան կ'ըլլայ պայքարողներուն հետ իր խանդավառ զգացումներով, իսկ եթէ պարտուեցաւ, երես կը դարձնէ պայքարի ճակատէն, եւ կը սահմանափակէ իր գեղեցիկ բաղձանքները:

Դաշնակցական շարքերը մեծապէս պիտի գիտակցին, որ վճռական դերը վերապահուած է յեղափոխականութեան, որ իր ներքին կարգապահութեամբ եւ խտացոյն բարոյականով աւելի կուռ միութիւն մըն է, քան ամբոխական բանակը: Ու այս պատճառով, Դաշնակցական շարքերը տարին մէկ օր պիտի միանան բազմութիւններուն, ապրին այդ հաւաքական մթնոլորտը, բայց տարուան մնացած երեք հարիւր վաթսուն եւ չորս օրերը պիտի աշխատին խտացնել մեր շարքերը հաւատաւոր երիտասարդներով, պիտի աշխատին ժողովուրդի զգացումներն ու բաղձանքները վճռական կամքի վերածել, գիտակցօրէն քաղաքական նպատակին կապել, որպէսզի զանգուածները պարզ բաղձանքի սահմանին վրայ չմնան, այլ տարուէ տարի ուխտաւորներու շարքերուն մէջ մտնեն, անձնական ճիգերով իրագործելու Հայոց քաղաքական բաղձանքները:

Հայկական ազատագրութեան մեծ գործը կը պահանջէ հաւատաւորներու մեծ բանակ մը: Դաշնակցական իւրաքանչիւր ընկերը ոչ միայն այդ բանակի հաւատարիմ զինուորներէն մէկն է, այլ պարտաւոր է նոր զինուորներ, բարոյականի տէր ու արի զինուորներ միացնելու Դաշնակցութեան, որ քաղաքական վճռական վայրկեաններուն յառաջապահը եղած է եւ պիտի ըլլայ Հայկական բաղձանքներուն:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Պատգամ. Ժողովը բացուեցաւ Մայիս 27ին Փարիզի մէջ: Տեւեց երեք օր: Ներկայ էին 16 լիազօր անդամ-անդամուհիներ եւ խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով հրաւիրուած հիւրեր: Պատգամաւորներ ղրկած էին Կ. Խաչի զանազան մասնաճիւղերը, Մարսիլիա, Կրընոպլը, Փարիզ. Վիէն, Ալֆորվիլ, Լիոման, Իսի լէ Մուլինօ, Շրջանային Վարչութիւնը: Ներկայ էր նաեւ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի ներկայացուցչուհին եւ Վալանս չկարենալով ղրկել իրենց պատգամաւորները, նշանակած էին զանոնք Փարիզէն:

Ժողովը լսեց մասնաճիւղերուն տարեկան տեղեկագիրը եւ քննեց անոնց հաշուեցոյցը:

Յետ զեկոյցներու ընթերցման, ժողովը տեսնելով որ Կարմիր Խաչը իբրեւ բարեգործական Միութիւն ստիպուած է իրեն դիմող ամէն կարգի կարօտեալներու օժանդակել եւ այսպէսով ցրուել իր նիւթական թէ բարոյական միջոցները, որոշեց որ յառաջիկայ տարի կեդրոնացնէ իր աշխատանքները մանուկներու պաշտպանութեան շուրջ ֆիզիքական, բարոյական թէ մտաւորական, եւ օժանդակէ մասնաւորաբար թոքախտաւոր հիւանդներու: Այս նպատակին համար պիտի աշխատի ոտք տալ իր մանկապարտէզներուն, հայերէնի դասընթացքներուն, իր հնարաւորութեան սահմաններուն չափ պիտի աշխատի չքաւոր եւ անպաշտպան մանուկները ամառանոց ղրկելու գործին: Պիտի օժանդակէ թոքախտաւոր հիւանդներուն նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս, զանոնք տեղաւորելով հիւանդանոցներու եւ սանաթորիոմներու մէջ:

Պատգամաւորական Ժողովը նկատի ունենալով իր նպատակներուն այն մասը, որ կը թելադրէ համաանուհիներու Միութիւններ կազմել՝ որոշեց իր հովանաւորութեամբ կազմակերպել նաեւ այն Միութիւնները, որոնց ծրագիրը կը պատշաճի իրենին, ինչպէս արհեստանոցներ եւ նման օրիորդներու պատանեկան կազմակերպութիւններ:

Պատգամաւորական Ժողովը գնահատելով Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Շրջ. Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական գործունէութիւնը եւ նկատի ունենալով տնտեսական ներկայ ծանր կացութիւնը, ուր ան առաջ է տարած իր աշխատանքները, կը գտնէ անոր բարոյական գործունէութիւնը բաւարար եւ դրամական հաշուեկշիռը կանոնաւոր:

Ժողովը մեծապէս գնահատեց Վարչութեան թափած ճիգը վերակազմելու համար շրջանները:

Պատգամ. Ժողովը կը յայտնէ իր գոհունակութիւնը բոլոր մասնաճիւղերուն, որոնք ջանք չեն խնայած իրականացնելու Կարմիր Խաչի նպատակները:

Որոշուեցաւ յետ այսու Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչ անունը փոխել եւ կոչել զայն Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչ:

Կարմիր Խաչի Ֆրանսայի մէջ այս տարուան ընթացքին ունեցած նիւթական աջակցութեան մասին գաղափար մը տալու համար՝ հոս կարելի է աւելցնել որ իր Շրջանային Վարչութիւնը եւ տասը մասնաճիւղերը ունեցած են մօտ 95 հազար ֆրանքի ելեւմուտք մը: Այդ գումարին հազիւ մէկ հինգերորդը ծախսուած է կազմակերպչական պէտքերու եւ մնացած 75 հազար ֆրանքը բաժնուած է դասընթացքներու, թոքախտաւորներու, մանուկներու անուանի բաշխման, անգործներու, հիւանդներու, ուսանողութեան եւ Մարսիլիոյ Conception հիւանդանոցին:

(Շուտով կը հրատարակուի նաեւ մանրամասն հաշուեկշիռը):

Իր վերջին մէկ տարուան գործունէութիւնը զինքը շատ աւելի ժողովրդական դարձուցած է եւ Պատգամաւորական Ժողովը այն հաւատքը եւ վստահութիւնը ունեցաւ իր փակման առթիւ, որ յառաջիկային ժողովրդեան լայն խաւերը աւելի մեծ չափով եւ համակրանքով պիտի վերաբերին այսքան օգտաշատ կազմակերպութեան մը հանդէպ:

Պատգ. Ժողովը իր աշխատանքներու ընթացքին Շրջանային Վարչութենէն եւ մասնաճիւղերու պատգամաւորներէն ունեցած այն աջակցութեան, որ ստացած է Կարմիր Խաչը իրեն մօտիկ կազմակերպութիւններէն, թերթէն ու մէկ քանի միութիւններէն, որոնց շնորհակալութիւն յայտնել անոնց՝ փափաքելով միշտ ունենալ այդ համակրանքը իր շուրջ:

Ժողովը ընտրեց յետոյ Շրջանային վարչութեան 5 անդամները եւ Ամերիկայի յառաջիկայ Պատգամաւորական Ժողովին մասնակցող իր երկու ներկայացուցիչները, նիստերը փակուած յայտարարեց Մայիս 29ին ժամը 4ին:

***

Պատգամաւորական Ժողովի փակման առթիւ Փարիզի մասնաճիւղը պատգամաւորներուն ի պատիւ սարքած էր թէյասեղան մը: Ներկայ էին հիւրեր բարեկամներ: Մօտ 50 հոգի ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ՝ Կ. Խաչի բարեկամները եւ պատգամաւորները քաջալերական խօսքեր ուղղեցին Կարմիր Խաչի կեդրոնին եւ մասնաճիւղերուն եւ ըրին մաղթանքներ աւելի գործունեայ տարի մը բոլորելու:

Ընդհանրապէս արտայայտուողները ջերմ փափաք յայտնեցին տեսնելու Կարմիր Խաչի շուրջը բոլորուած հայ տիկիններու եւ օրիորդներու մեծ բազմութիւն մը, դարձնելու համար Ֆրանսայի Կ. Խաչն ալ նման Ամերիկայի մայր կազմին, որ 1910էն ի վեր կազմակերպական եւ բարեգործական հսկայական աշխատանք է կատարած, մանաւանդ 1922ի դժբախտութիւններէն յետոյ: Եւ այսօր մայր կազմակերպութիւնը եւ հեռաւոր գաղութները ցրուած մասնաճիւղերը միասին առած 6000 կազմակերպուած անդամներ կը հաշուեն իրենց շարքերուն մէջ, դարձնելով Հայ Կ. Խաչը հասարակական ամէնէն կարեւոր կազմակերպութիւններէն մէկը, որ կոչուած է մեծ դեր մը ստանձնելու տարագիր բազմութիւններուն մէջ:

Ֆրանսա այժմ 450 անդամ-անդամուհիներ կը հաշուէ եւ յառաջիկայ տարի այդ թիւը կրկնապատկելու յոյսն ունի:

Մ.

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

—)(o)(—

Զ. 1

էջ 234-5. (Յվաբեն. Փշր. 24) Արոր — Տատրակի երգը.—

Արոր՝ թռչունը geai թարգմաներ է: Ի՛նչպան սխալ: Geai, հայերէն կեռօ — կեռօ, փոքրիկ ծառագի մը, կարելի՛ է շփոթել ջրային խոշոր լողացողի մը հետ՝ ինչպէս է Արորը = Grand Harle (Mergus merganser):

Աւետեան Բառն. ունի արջէն Արոր, Ճնարոր, Հոգամաց: Տեսնել նաեւ Բանասէր 1901 էջ 112, եւ բազմաթիւ աղբիւրներ:

Երգին մէջ Արորը կը մեկնայ որ աշունի հետ իր մանրիկ ձագերն առնելով կրնան մնալ: Տատրակը կ'ըսէ՝ մի՛ փախչիր, ես քեզ կ'առնեմ բեւեռու վրայ՝ կը բաժնեմ բարձրիկ սարերու գագաթը, հոն բոյն կը շինենք գաղերու մէջ, կ'ապրինք, ձագերով ալ հետ:

«Արորը կամ Ճնարոր, բառ առածութեան, այնքան կը սիրէ իր բնատեղին ու ձագերը, որ անոնց փրկութիւն մը պատահելուն՝ ինքը նախ սուզ կը պահէ եւ վերջապէս անձնասպան կը լինի» (Մխ. Աւետեան, Բառն. Ձեռագիր):

Նոյն երգին մէջ պաղ բառարանին ronce է ըսեր: Գաղը astragale է: Երգին մէջ մացառի իմաստով է քիչ մը = buisson:

***

էջ 247. (Փշրնք. 21 Ն.) Դաւիթ Մարգարէի եւ Սողոմոնի երգը.

— Կոտից զփէտ, շինեց Ծնշուն սամբուրէն, եւն. եւն.
Ինն ձեռ կրտէր՝ հազա՛ր ձէն կ'ելէր մըջէն:

Այս հիմնալի տողը մեռեր է թարգմանութեան մէջ.—
Quand il la touchait (harpe-ը), **elle chantait.**

Ո՞ւր elle chantait = կ'երգէր..., ո՞ւր հազա՛ր ձայն կ'ելնէր մէջէն...: Մի՛ գէ մեր բազմալար գնարաւոր բազցրիկ երգերուն, որ «աւելի բարձր նպատակով մը եւ հայրենասիրական ծրագրի մը ծառայելու համար» — բառ բանի բերում — այնքան «պարզ, ձգձգուած, բացարձակապէս անյաջող, թոյլ» թարգմանութիւններով՝ դարձած են միալար ու ճաթած սազեր..., Chants Populaires Arméniensի մէջ:

— Տանը շինեց յուսեղէն (Սողոմոն).
Էրաց երեք-հարիւր-վեց փանջարէն
Թարգմաներ է, —
Où il ouvrit **trois cent soixante** fenêtres.

Եթէ ուզեր է տարուան օրերուն յարմարցնել՝ պէտք էր ըսեր 365, ոչ թէ 360: Ինչո՞ւ այս քմահաճ փոփոխութիւնը: Մինչդեռ ժողովուրդը իրմէ՛ց ու վե՛ց բառերով յանց է կարծեմ՝ նոյն իսկ տողամէջերը:

***

էջ 249. Le Naufragé (Նաւաբեկեալ ի Ծովուն Վանայ) —
— Հանէս կուր եղաւ ծովին,
Hanès fut **dévoré** par la mer.

Եթէ մէկ տուն վերի ծով - գաղափարին յարմարցնել է եղեր իր մտքերը, englouti թարգմանելը նախընտրելի կ'ըլլար:

***

էջ 229. (Le Chant de la perdrix, Կաքաւի Երգ Վանեցոց) —
— Կաքաւ կուգայ կըրկըրալով,
Դարին վերէն շարորալով.
Թարգմաներ է, պա՛րզ ու սխա՛լ. —
La perdrix vient **en chantant,**
En se dandinant, **par la montagne.**

Նախ կըրկըրալ կամ կըրկըրալ (ձեռագիրներ b, b)՝ համապատ ու նմանաձայն է cacaber բային, ոչ թէ հասարակ chanterին: Դարը montagne չէ, այլ colline, pente:

— Քու բոյն հիւսած ծաղկըներով,
Դու կը մայլիս անուշ հոտով.
Ton nid est **emaillé de toutes sortes de fleurs.**
Tu te **délèctes** d'**ineffables** parfums.

Հիւսած՝ tissé. être tissé կամ tresse աւելի ճիշդ է բային համար: Emaillé կը յարմարի դաշտի մէջ փռուա՛ծ ծաղկաւորումի, բայց բարեկամ կամ ցախուտներու մէջ պահուած թռչնաբոյնի մը բոլորակէ պատկերին համար՝ շա՛տ խորթ կը թուի.

Դու կը մայլիս՝ tu t'enivre կը թարգմանէ եւ: Եւ անուշ հոտ՝ odeur suave et immortelle, քանի որ խօսք՝ ծաղկազարդ բոյնի մասին է, արբուցած՝ անմահական հոտերով: Inéffable կը նշանակէ անբացատրելի, ոչ թէ անմահական: [illegible] օգնութեան կանչենք Լաֆօնթէն:

— Իր քաղցր ձէնով կ'երգէ կ'ածի (կաքաւ).
Elle chante de sa douce voix.

Ինչո՞ւ չըսել gazouiller, glouglouter (ճըռճռալ), ինչպէս բառը է երգ տունին մէջ:

***

Առաջին յօդուածաշարքիս խմբագրումի ընթացքին — որ երկու արուած, ո՛չ թէ բառ Զօպանեանի հետ-ատուած աշխատանք արժած է ինծի — մերոց բառը Աճառեանի եւ Ամատունիի Դաւառական Բառարաններուն մէջ չտեսնելով, զարմանք մը յայտներ էի: Զօպանեան ապաւէն մը գտած էր հոս ու իր պատասխանին մէջ ըսած էր՝ «Թերեւս ալ անոնք համաձայն չէին եղած Բիւրակնի յօդուածին երկրորդ մեկնութեան եւ ատոր համար ալ չէին նշանակած այդ իմաստը (= մայրութիւն, մայրական ծոց):

Իր ուրախութիւնը փուճ էր մնայ, երբ նոր պրպտումներու իբր արգիւնք՝ յայտնեցի թէ Աճառեան գրած է այդ բառը՝ գրական ուսումնասիրութեան շարքերուն.— էջ 750 ա. — Մայրէնց, Վն. Մայրութիւն. Մայր՝ Քու մայրոցիդ մեռնիմ: Ամատունի Բիւրակն չէ տեսած որ դնէր բառը:

Ուրիշ խնդիր է թէ՝ մայրոց ձեւը նախընտրելի է մէրոց, բառ իսկ թէ կարծ է թէ՝ ճիշդ: Ինչպէս նէրանք, մէրանք, փոխանակ հայրանք, մայրանք ձեւերուն: Գրական ալ երկրո

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հեղինակը երիտասարդ հայ կոմունիստ մըն է, որ ամիսներ առաջ փախելով խորհրդային Միութեան սահմաններէն, վերջերս հասեր էր Եւրոպա: Երեք տարի առաջ Ամերիկայէն անցնելով խորհրդային Միութիւն՝ այցելեց Հայաստան, Վրաստան, Բագու, Հիւսիսային Կովկաս, Խրիմ, Ռուսաստան, Թուրքեստան, մօտէն ծանօթացաւ խորհրդային կարգերուն, երկար ապրեցաւ բանտերուն մէջ եւ ինչ որ տեսած է՝ նկարագրած է հարազատօրէն: Մտացածին վէպ չէ այս, այլ իրական փաստեր: Եւ ատոր մէջ է գրուածքին արժէքը: Կ'արտատպենք «Հայրենիք» օրաթերթէն:

1929 Մայիս 26ին, ֆրանսական Caramanie նաւը մեղմօրօր դուրս եկաւ Մարսէլլի նաւահանգստից: Նա առաջին անգամն էր մեկնում Խորհրդ. Միութեան նաւահանգիստները:

Նաւի առաջին եւ երկրորդ կարգերը համարեա պարապ էին, բայց երրորդ կարգում եւ տախտակամածի վրայ կեանքը եռում էր ամէն կողմ: Մեծ ու փոքր, ծեր ու երախայ ուրախ ոգեւորութեան մէջ էին: Եւ քանի նաւը առաջ էր գնում, այնքան նրանց տրամադրութիւնը բարձրանում էր:

Բոլոր ճամբորդները հայեր էին — 46 ընտանիք՝ Ամերիկայից ու Ֆրանսայից: Տարագիր ու հայրենաբաղձ հայեր, որոնք հայրենիք էին վերադառնում: Ո՛չ Ֆրանսան իր հրապոյրներով, ոչ Ամերիկան իր կանաչ տոլարներով ու հանգիստ կեանքով չէին կարողացել սպանել նրանց մէջ հայրենիքի կարօտը: 10—15 տարի առաջ նրանք ճողոպրել էին Թուրքերի գիշատիչ մագիլներից եւ մերկ ու բոպիկ՝ ցրուել աշխարհի չորս կողմերը: Այժմ գնում էին հանգիստ սրտով, լաւ հագնուած, կեանքի փորձով ամրացած, վերջնականապէս հաստատուելու նոր եւ ազատ հայրենիքում: Իրենց հետ տանում էին տրակտորներ, մոտոցիկլետներ, ամէն տեսակ գործիքներ, հագուստեղէն ու տնային իրեր: Օ՛, ինչպէս պիտի անդաւորուէին Մայր Հայրենիքում, ի՛նչ բուռն թափով պիտի փարէին արդար ու ստեղծագործական աշխատանքի: Բաւական է որքան իրենց աղի քրտինքով ոռոգեցին օտար հողը, արի բազուկներով շէնացրին օտար հայրենիքներ. վե՛րջ ամէն նեղութեան ու տառապանքի: Հայրենիքի հիւրընկալ գիրկը բացւում է ամէնքի առջեւ՝ պատրաստ մայրական գուրգուրանքով ողջունելու նրանց գալուստը:

Երեխաները ճենդուկների երամի պէս լցւել էին տախտակամածի վրայ: Տիրողը նրանց մէջ օտար լեզուն էր. խօսում էին անգլերէն, ֆրանսերէն, մանաւանդ՝ կոտրատուած հայերէնով: Ծնողները հրճւում էին, որ շուտով իրենց զաւակները պիտի խօսէին միայն մայրենի լեզուով. պիտի կրթուէին հայկական դպրոցներում:

Ճամբորդների մէջ կային մի քանի կոմունիստներ, որոնցից մէկն էլ ես էի:

Մէկը կոմունիստներից, Լեւոն անունով, բարձրագոյն կրթութիւն ունէր. աւարտել էր երկրագործական վարժարանը Ամերիկայում: Վեց տարուան կուսակցական կեանք ունէր եւ Ամերիկայի Բանուորական կուսակցութեան հաւատարիմ անդամներից մէկն էր: Միշտ լուռ ու մտախոհ՝ նա շատ քիչ էր խօսում եւ ամփոփուած ինքն իր մէջ, ինչ որ մտքերով էր զբաղուած: Ի՞նչ էր մտածում — ոչ ոքի չէր ասում, բայց պարզ էր, որ տանջւում էր ներքնապէս:

Միւս կոմունիստը 30 տարեկան մի Ալեքսանդրապոլցի էր, կնոջ եւ երկու զաւակների հետ: 1921ին փախել էր բոլշեւիկների ձեռքից եւ այժմ վերադառնում էր որպէս կոմունիստ. լեցուած էր վառ յոյսերով: Կարծում էր թէ հայրենիքում իր առջեւ կը բացուին յաջողութեան մեծ հնարաւորութիւններ:

Երրորդը 21 տարեկան մի տղայ էր, մոլեռանդ բոլշեւիկ, որ իր յեղափոխական արարքների համար եղել էր ֆրանսական բանտերում: Միշտ յեղափոխական երգեր էր երգում, եւ նրա ուրախութիւնը սահման չունէր: Նա գնում էր որպէս յաղթական, այն գիտակցութեամբ, որ իր գործերի համար այնտեղ իրեն սպասում է ամէն տեսակ վարձատրութիւն:

Մէկն էլ կար, 24 տարեկան մի երիտասարդ, որ աչքի էր ընկնում իր երազկոտ տրամադրութեամբ: Խօսում էր միշտ գեղեցիկ պատկերներով եւ հրապուրիչ հեռանկարներ ցոյց տալիս:

... Եօթներորդ օրը հասանք Պոլիս, ուր նաւը մնաց երեք օր: Ապրանք էին պարպում եւ նոր բեռներ առնում:

Այդ երեք օրը մեզ համար մի տեսակ մղձաւանջ էր: Մեզանից ոչ ոքի թոյլ չտուին ափ իջնելու: Նաւը անընդհատ ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ:

Ճամբորդների մէջ կային մարդիկ, որոնք Պոլսում ունէին հարազատներ — ծնողներ, եղբայրներ, քոյրեր, եւ տասը տարի է չէին տեսել միմեանց: Եւ ահա նրանք նաւակներով շտապել էին դէպ նաւը, բայց թուրք ոստիկանները կոպիտ կերպով քշում-հեռացնում էին, եւ թոյլ չէին տալիս տեսնուելու, մէկ-երկու խօսք փոխանակելու:

Երկու կողմից լաց-արցունք: Մարդիկ ժամերով նստում էին նաւակներում եւ հեռուից նայում նաւի վրայ գտնուող հարազատներին եւ միայն թաշկինակի շարժումներով արտայայտում իրենց կարօտն ու սէրը...:

Վերջին օրը նաւ եկան մի քանի սպաներ եւ բերին մեծ քանակութեամբ խորհրդային դրամներ: Ճամբորդներից ոմանք եւ Ալեքսանդրապոլցի կոմունիստը սկսեցին գնել: Նա վրդովումով աշխատում էր համոզել, որ չառնեն, բայց անօգուտ.

— Ի՞նչ էք անում, բղաւում էր նա: Չէ՞ որ դուք դրանով վնաս էք հասցնում խորհրդային իշխանութեան: Չէ՞ որ դրանք ներմուծելը արգիլուած է: Մանաւանդ դուք կոմունիստ, ամօթ չէ՞...

Ալեքսանդրապոլցին վրան նայեց արհամարհական մի ժպիտով, որ կարծես ուզում էր ասել. «Ա՛, դու դեռ երեխայ ես, բան չես հասկանում»:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

բարբառը՝ քերականօրէն՝ կ՚ըլլայ է, գաւառականին մէջ։

***

Իր պատասխանին մէջ (Զօղ. Ցեղ. Բ.) նորէն մոլորած է «մեծանուն» թարգմանիչը, երբ կը կարծէ թէ՝ «Կ՚ թուէ՛ք թուէք. Թօղր հանէք, Կ՚ թշնամուն կէօզր հանէքն առջի — մեր՝ ըսել կ՚ուզուի «վազեցէ՛ք», մեր թշնամիին աչքը հանեցէք»։

Այդ երգով ու պարով թաղ — գաւառացիները՝ չէ թէ կը վազեն թշնամիին վրայ՝ անոր աչքերը կը փորեն կը հանեն, այլ՝ իրենց ուրախ կայտառ պարերգը թշնամին կը ծաղրեն։ Ազգ մը որ կ՚երգէ՝ կը վհատեցնէ թշնամին» բառն էր խմբագիր մը։

ԶԻԹՈՒՆՑԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

«ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ»-Ի ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

«Աւետաբեր»ի թղթակիցը կը գրէ.— Ինչպէս հեռագրած էի արդէն, Լ. Շանթի «Օշին Պայլ»ը, որ ներկայացուեցաւ այստեղ Մայիս 15ին, աներեւակայելի յաջողութիւն ունեցաւ։

Հսկայ սրահը լեփ-լեցուն էր. իր պարզութեան կրկինը պարփակելով իր մէջ։ Ժողովրդական գոհունակութեանը չափ ու սահման չկար։ Ամբողջ քաղաքը կը խօսի այս գեղեցիկ թատերգութեան գտած մեծ յաջողութեան մասին։

Գոհ է հեղինակը, գոհ են բեմադրողները եւ գոհ են «Համազգային»ի բարեկամները։

Բաղադրիչ խումբին դերակատարները, գլխաւորութեամբ Տէր եւ Տիկին Խիլեքեաններու, ոչինչ խնայած են այս դժուարին գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար։

Ժողովուրդի ջերմ պահանջին վրայ՝ ներկայացումը պիտի կրկնուի, աւելի ժողովրդական գիներով։

Մայիս 16ին, Թէյասեղան տրուեցաւ բոլոր անոնց, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած էին այս գործին, — հեղինակ, դերակատարներ, բեմադրող, յուշարար, կարուձեւներ, ատաղձագործ, կօշկակար եւլն., բոլորն ալ անձնուիրաբար աշխատողներ։

Կը շտապեմ այս քանի մը տողը հասցնել ձեզ, որովհետեւ գիտեմ թէ ուրիշներ հանգամանօրէն պիտի գրեն ձեզ այս մասին։

Կ՚ուզեմ որ «Համազգային»ի բարեկամները խնդակցին մեզ մշակութային այս յաղթանակին համար։

ՄԻՍԻՈՆԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Դանիմարքացի միսիոնարուհի մը որ 12 տարիէ ի վեր Լիբանան կը գտնուէր եւ նուիրուած էր հայանպաստ աշխատանքներու, քանի մը տարի առաջ դժբաղդութիւնը կ՚ունենայ կորսնցնելու իր դատողութիւնն ու տրամաբանութիւնը եւ կը դրուի հիւանդանոց, անկէ ալ կը դրկուի Ամերիկէ։

Այս դժբաղդ տանուհին վերջերս սկսած էր նշաններ ցոյց տալ աննորմալ կեանքի մը։ Գիշեր ցերեկ իր բոլոր ժամերն ու վայրկեանները յատկացուցած էր աղօթքի եւ փողոցներէն մարդիկ կը ժողվէր «դարձի բերելու» համար եւ կը տանէր իր սենեակը։ Դուռ դրացի ձանձրացած էին անոր աղօթքի հրաւէրներէն, որոնք երբեմն բռնութեամբ տեղի կ՚ունենային։ Հիւանդին ու տկարին, արկածեալին ու դժբաղդին իբրեւ դարման միսիոնարուհին կը յանձնարարէր որ ինք կ՚աղօթէ եւ Աստուած դարման կը շնորհէ։

Աւելի հետաքրքիր դէպք մը տեղի կ՚ունենայ։ Քանի մը համայնավար տղաք ատենէ մը ի վեր, քանի մը օրը անգամ մը կը քաշկռեն անոնց աղօթատեղին։ Տանուհին սակայն շարունակ կ՚աղօթէ անոնց համար եւ կը խնդրէ Աստուծմէ որ «դարձի բերէ» զանոնք։ Եւ կը յաջողի...։

Քանի մը համայնավար տղաք կ՚երեւի խաղի համար, կուգան անոր մօտ եւ կը յայտարարեն որ քաւութիւն կը խնդրեն իրենց մեղքերուն համար եւ կը սկսին աղօթելու։

Աւա՜ղ սակայն. տանուհին անկէ վերջ կը սկսի նշաններ ունենալ եւ կը կորսնցնէ իր գիտակցութիւնը։

Հայ ժողովուրդին նուիրուած կեանք մը, որ այս դժբաղդ վախճանը կ՚ունենայ...։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պ. Լ. ՋՕՀՐԱՊԻ ՆՈՒԷՐԸ

Թեմական Խորհուրդի անդամներէն Պ. Լեւոն Գ. Ջօհրապ՝ ի յիշատակ իր հօրը ողբացեալ Գրիգոր Ջօհրապի, 50,000 լէյի նուիրատուութիւն մը բրած է Ռումանիոյ Հայ Ուսանողական Միութեան՝ Ուսանողական Տան մը կառուցման ի նպաստ։

Սոյն գումարով պիտի գնուին պետական բանթեր եւ պիտի գետեղուին Բասա տէ Տէփոզիտ՝ Թեմական Խորհուրդի անուամբ՝ Ուսանողական Միութիւնը ինքը բարոյական անձ չըլլալով։

Եթէ մինչեւ երեք տարի Ուսանողական Միութիւնը յաջողի գոյացնել 200 հազար լէյ եւս եւ նախագծուի մը ձեռնարկելու համար Ուսանողական Տան կառուցման, այդ պարագային սոյն 50 հազար լէյի բանթերը պիտի վերածուին դրամի, եւ Պ. Լ. Ջօհրապ այդ գումարին վրայ պիտի աւելցնէ 50 հազար լէյի երկրորդ նուիրատուութիւն մը եւս։

Եթէ մինչեւ երեք տարի Ուսանողական Միութիւնը ի վիճակի չըլլայ այդ գումարը հայթայթելու եւ այսպէսով անկարելի դառնայ Ուսանողական Տան մը կառուցումը՝ նուիրուած գումարը պիտի մնայ Թեմական Խորհուրդին տրամադրութեան տակ, յատկացուելու համար ուրիշ համալսարանի կարօտ հայ ուսանողներուն պատսպարման։

Ա. ԹՈՔԱԹԵԱՆ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Հայ անուանի երգիչ Պ. Արմէն Թոքաթեան Վիեննա հրաւիրուած է երգահանդէսներ տալու նշանաւոր երգիչ Մարիցայի հետ։ Երգահանդէսները պիտի տեւեն Մայիս 15էն Յունիս 15։

Տեղական մամուլը խանդավառ տողերով ողջունած է հայ արուեստագէտը, որ ասկէ առաջ փայլուն յաջողութիւններ ունեցած էր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մայիս 28 Կարտանի մէջ

—)(o)(—

ԿԱՐՏԱՆ, 29 Մայիս.— Հ. Յ. Դ. Կարտանի Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձը, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Ժամանակէն առաջ երիտասարդ ու տարեց բազմութիւն մը եկած էր խանդավառ տրամադրութիւնով համակուած։

Շէնքին դրան առջեւ, շինուած էր յաղթական կամար մը՝ Պ. Հայկ Սեթրաքեանի կողմէ, եղրեւանիի ճիւղերով, որոնց վրայ եռագոյն դրօշներ։ Կը կարդացուէր՝ «Կեցցէ՜ Հ. Հանրապետութիւնը» մակագրութիւնը։

Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Լ. Գայլաճեան, որ բացուած յայտարարեց հանդէսը «Մեր Հայրենիք»ով, զոր երգեց գպրոցի սան-սանուհիներու կողմէ կազմուած երգչախումբը։

Նախագահը քանի մը համառօտակի ընդգծումներով բացատրեց Մայիս 28ի պատմական նշանակութիւնը նախ քան անկախութեան շրջանը ու եզրակացուց.— «Որքան ատեն որ տարիները հեռանան ու օտար երկինքներու տակ տառապանքն ու օրուան հոգերը ընկճեն տարագիր զանգուածները, հայս այնքան եւս անկախութեան ու ազատութեան գաղափարը կ՚ամրանայ մեր սրտերուն մէջ ու առաւել եւս կ՚ընդլայնի մեր քաղաքական մտածողութեան հորիզոնը»։

Կար գեղարուեստական հոծ բաժին մը եւս ու պարով, կը մասնակցէին պատանիներ՝ Կ. Նալեան՝ զոյգ արտասանութիւն մը «Վահան եւ Ցանդիմանութիւն», Զ. Սերոբեան «Դաշնակը»։ Օր. Անահիտ Տէր Նազարէթեան գեղեցիկ կերպով արտասանեց օրուան պատշաճ կտոր մը՝ «Մայիս 28»։ Նոյնպէս գնահատելի էր իր մեներգը՝ «Հանրապետութեան երգը»։ Օր. Մ. Գույումճեան արտասանեց Ա. Գասպիի «Հայրենի երկիրը», Մ. Գիմոսեան Հայրունիք, Յ. Տօնապետեան՝ Հ. Յ. Դ. քառասնամեակին նուիրուած կտոր մը, փոքրիկ Տ. Մաթոսեան՝ «Հնդիկ Հայրենիք», Տիկ. Ա. Թումանեան՝ «Վրէժխնդիր [illegible]»։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը ընկ. Մ. Մարութեան, որ ստուգ ու յստակ ոճով մը պատմեց բոլոր հայ ժողովուրդի քաղաքական անցեալին՝ Վարդանանցէն մինչեւ Հանրապետութեան ստեղծման օրը, փաստացի տուեալներով բացատրեց մեր ժողովուրդի տառապանքն ու ստրկական վիճակը, անոր բուռն յաղթանակման տեւող պայմանները ու եզրակացուց.— «Ինչքան ատեն որ պայմանները չփոխուին, մեր տարագիր կեանքն ու թափառական ժողովուրդը ենթարկուի զանազան դժբախտութիւններու, անոր միտքն ու մտածողութիւնը պիտի ըլլան զգաստ ու աչալուրջ, աւելի քան երբեք արդարացուած։ Մեր ցեղին բազուկը երբեք չի յոգնիր, երբ այս ափերուն վրայ իր ճանկերուն ու քրտինքով աղտոտ վրայ խրճիթներ կը բարձրացնէ։ Աս կը նշանակէ թէ՝ անկախ ազատութեան գաղափարը մարած չէ, ու, աւելի քան երբեք ոգեւոր ու պահանջկոտ է։»

Վ. Տէր Վարդանեան (Մարսէյլէն) գեղեցիկ կերպով արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»։ Ընկ. Կ. Պետրոսեան՝ «Բագինի փառարանութիւնը», իսկ գպրոցի ուսուցչուհի Օր. Ա. Գրիգորեան՝ Զարենցի «Հայաստաններ»։ Հանդէսի ընթացքին երգչախումբը երգեց «Մենք պէտք է կռուինք», «Դարձեալ փայլեցէ», «Մի՛ որ զայ է», «Թռի՛ է ալիարէ» երգերը։

Յետոյ սանուհիներու կողմէ եղան պարեր՝ հայկական տարազով՝ «Արբուր գացի», «Այսօր երկուշաբթի է», «Նորից ծովո» եւ «Աշնո ջան» պարերգները՝ ղեկավարութեամբ Օր. Ալիսի եւ առաջնորդութեամբ Օր. Անահիտ Տ. Նազարէթեանի։ Հանդէսին փակումը բրաւ ընկ. նախագահը, շեշտելով որ այս օրը մեր ցնծութեան է, ամէն տարի պարտաւոր ենք տօնել զայն։

Հանդէսը փակուեցաւ երգչախումբի «Յառաջ Նահատակ» երգով։

Հանդիսականները մեկնեցան գոհունակութեամբ, իրենց հետ տանելով անկախութեան գաղափարը։

** Կ՚իմանանք որ դերասան ընկ. Մ. Մարութեան պիտի ներկայացնէ «Օթէլլօ»ն, կը յուսանք թէ հասարակութիւնը պիտի քաջալերէ տաղանդաւոր արուեստագէտը։

Լ. Գեղունի

ՄԱՄՈՒԼ

Հօկի մասին

—)(o)(—

Հարաւային Ամերիկա հրատարակուող «Արմենիա» իր Ապրիլ 9ի խմբագրականով (Հօկը եւ Ներգաղթը) կը քննէ ներգաղթի հարցը եւ Հօկի դերը։ Հօկի մասին ի միջի այլոց կը գրէ.

— «Հօկ, մեծապէս հայրենասիրական կը նշանակէ, Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէ։ Միրուն եւ գրաւիչ անո՜ւն արդարեւ։ Ո՞վ պիտի չուզէր անդամ արձանագրուիլ եւ օգնել Հայաստանին ու հայ ժողովուրդին, եթէ իսկապէս այդ ըլլար նպատակը եւ ոչ թէ միջոց մը միամիտներ որսալու, խեղճ բանուորը շահագործելու եւ Մոսկուայի հաշւոյն ձրի մունետիկութիւններ ընելու։

Իր ութը տարուան պատմութեան մէջ գէթ բարենիշ մը չէ արձանագրուած, իսկ գեղծո՜ւմ, մսխո՜ւմ, անունի շահագործում եւ խառնակութիւն որքան կ՚ուզէք։ Կրնաք աչքէ անցընել ութը տարուան թերթերը։ Թարմ օրինակը մէջտեղն է — Ցուխասստան, ուր վեց ամիսէ ի վեր ձի կը վազցնեն, կատարելապէս կազմալուծելով եւ Արշակունեան մը դարձնելով զայն։ Հապա Սուրիա՞ն։ Անոր եւ Գարտաշեան մեր աչքերուն առջեւ։ Եւ արդէն ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Իբրեւ Երեւանի ծնունդ, Երեւանին ալ պէտք էր նմանէր կամ կապկէր, գէթ աչք մտնելու, «պարգեւ» մը փրցնելու համար։

Իր կազմութենէն ի վեր, այս միութիւնը երբեք չխորհեցաւ իր ծրագրին եւ նպատակին շուրջ ամփոփուիլ, ընդհակառակը, ամբողջ հասակով նետուեցաւ քաղաքականութեան մէջ, — կարգա՛ Մոսկուայի ծառայութեան մէջ։ Ձեռքի տակ ունինք Պուէնոս Այրէսի մասնաճիւղին հրատարակած թռուցիկները, որոնք մեր բառերը կ՚ապացուցանեն։

Հիմա թէ ինչո՞ւ Հօկը չկրցաւ համարում եւ ժողովրդականութիւն շահիլ, այնպէս որ, ի սփիւռս ցրուած իր բոլոր մասնաճիւղերը, այսօր, հազիւ թէ պզտիկ սրահ իր լեցնեն, — եւ այնպէս ալ ամբողջ մանրուք։ Այսքան ալ իր մեծութեան եւ փառքի մասին։

Հօկը բարենպատա՞կ միութիւն է թէ քաղաքական հոսանք։ Հայ ժողովուրդին, հայ ազգին եւ «Հաւեր Հայաստանի՞ն» ծառայելու կոչուած է թէ Մոսկուային, Գ. Միջազգայինին եւ «աշխարհագրական Հայաստանին»»։

Հօկը Հայաստանի անունը շահագործող եւ ներգաղթը համայնավարական պայքարի ճակատ դարձնող մարմին մըն է, ուր միամիտներ ու բարեմիտներ ալ կան, որոնք իրենց այդ հանգամանքով աւելի քան վնասակար դեր մը կը կատարեն։ Մենք ուրիշ կ՚ունենանք անդրադառնալու այդ խնդրին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՈ՛ՒՄ, ՊՈ՛ՒՄ...

«Պրոլետար» կը հրատարակէ Ա. Խանջեանի ճառը, որ արտասանուած է Կոմունիզմի Ակադեմիայի տասնօրեակին առթիւ։ «Հիւրեր» են եկեր «վերէն»։ Անհրաժեշտ էր ճառել։ Եւ ի՛նչպէս։

— Հայաստանի ներկայ հողամասին վրայ, նախկին Երեւանեան նահանգին մէջ, ցարական միապետութեան այդ յետամնաց ու ճահճային գաւառին մէջ, նախ քան յեղափոխութիւնը, աւելորդ է փնտռել գիտական աշխատանքի որ եւ է նշոյլ։ Ժողովուրդը գրել-կարդալ չէր գիտեր, ամբողջ նահանգին մէջ քանի մը նախակրթարան, 1-2 երկրորդական վարժարան, կղերական սեմինարիա օրաթերթ մը։

12 տարի է անցեր, բայց ի՛նչքան գործ է կատարուած է, ի՛նչ հսկայական աշխատանք է տարուած։ Հիմա ամէն մարդ գրել-կարդալ կը սորվի, Պետական Հրատարակչական Ընկերութիւնը հազարներով գիրքեր կը տպէ, տասնէ աւելի թատրոններ ունինք, գրականութիւն, երաժշտութիւն, բազմաթիւ թանգարաններ, 450 գիտնական բարձր աշխատաւորներ։

Մարքսիզմ-Լէնինիզմի Կաճառն հիմնելով, մենք կ՚ուզենք պատրաստել կուռ գիտնականներ, գիտական անկաշառ ուժերը քաշել դէպի կոմունիզմ։ Հայ կղերական պատմագրութիւնը կեղծեր է մեր պատմութիւնը, մթագներ է ժողովուրդին գիտակցութիւնը, զանազան առասպելներով ու հէքեաթներով աշխատեր է ցոյց տալ «հայ ազգին» անցեալ «փառքը», անոր հաւաքականութիւնը քրիստոնէութիւն եւ լուսաւորութիւն տարածելու արեւելքի մէջ։ Հայ կղերական պատմագրութիւնը մշուշով պատեր է հայ աշխատաւորին գիտակցութիւնը Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին անցեալ շրջաններու հեքիաթային առասպելներով, այդ հեղինակները իբրեւ չափանիշ ցոյց տալով քանի մը վանականներու, մեծ մասամբ այս կամ այն հայ առաքելական հայրապետներու ընդհանրական գովերգութիւններու «յուսաւորչական» «աշխատանքը»։

Նոյն այդ պատմագրութիւնը կանգ չէ առեր ոչ մէկ բանի առջեւ՝ կեղծելու համար պատմական փաստերը, ծածկելու համար ժողովուրդին առակալ շահագործումը հայ իշխանաւորներու եւ ազնուականներու կողմէ։

Երկրին մէջ ջախջախուած եւ սահմաններէն ընդմիշտ դուրս նետուած Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ այդ հրատարակութեան տալով գիրքեր, սեւ մշուշ սփռելով Հայաստանի պատմութեան խնդիրներուն վրայ։ Ի հարկէ ծիծաղելի ու գիտական ամենափոքր արժէքէ բոլորովին զուրկ են բոլոր այդ Աղանց. ներու վերջին պալատական «պատմագրութիւնները» հայ թագաւորներու փառքին մասին, Տօսմեանցի անհեթեթ մարգարէները, Աճառեանի «Աւարայրները»։

Անցեալ տարի Դաշնակցական թերթերը, արտասահմանի մէջ, վախեցան բարձրացուցին, թէ գիտութեան եւ գիտնականներու «հալածանք» տեղի կ՚ունենայ Հայաստանի մէջ։ Մենք անտարբեր անցանք։ Բայց մենք չենք ծածկեր, որ ձեռնած ենք քարը քարի վրայ չթողուլ կղերական, ազգայնական, տիրացուական քաղքենիական «գիտութիւններ»։

— Պո՛ւմ...։

Գնդակահարութիւն

Չորս օր տեւեց դատը Տիկ. Քնարիկ Սաղաթէլեանի սպանութեան։ Տիկին Քնարիկ կարեւոր պաշտօններ կը վարէր։ Ամուսինը, նախանձէ մղուած, Ապրիլ 28ին կը սպանէ կինը աշխատած տեղւոյն մէջ։

Դատարանը այն եզրակացութեան հասած է թէ սպանիչը դասակարգային թշնամիի գործ է կատարած, կնոջ ազատագրութեան դէմ գործած, եւ իբրեւ մէկը, որ կինը սեփականացնելու աշխատելով սպաննած է զայն, դատապարտուեցաւ գնդակահարութեան։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՂՈՎ

—)(o)(—

Ուրախ ենք ծանուցանելու թէ Ն. Ա. Օ. Յանձնաժողովը բարեգործական ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղէն ստացած է 5000 ֆր.ի նուիրատուութիւն մը, ի նպաստ Փարիզահայ գործազուրկներուն։ Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի մասնաճիւղը կը խոստանայ շարունակել իր օժանդակութիւնը նոյն նպատակաւ։

Այս առթիւ հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղին։

Փափաքելի պիտի ըլլար որ տեղական ուրիշ ազգ. կազմակերպութիւններ հետեւէին Բարեգործականի օրինակին, օգնելու համար Յանձնաժողովին իր գործին մէջ։

Դիւան
Ն. Ա. Օ. Յանձնաժողովին

Կ՚Ը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ [illegible]։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

— Հը՞,— կատակեց ուրիշ մը,— ի՞նչ գործ ունէիր նորէն տուփէկին քով... Կ՚ապուր եմ թէ Աննան...

— Կամաց բան, քա՛ — ծիծաղեց մորուքաւոր աղջիկ մը քովէն — պատուհանն է...

Ու շերեփը դարձաւ,— Ճըլը՛փ. ճըլը՛փ.

Երկու գիտ ու երկու կուրծքեր.լը՛փ, լը՛փ, լը՛փ լըփ։

Ցալապետին սիրտը.— Թը՛փ թը՛փ, թը՛փ թը՛փ...

Ակնարկներ։ Թութիս ծառին տակէն խուսափո՜ղ ու ըղձուն ակնարկներ գիտակցի պատուհանին։ Թեւ մը, կուրծք մը, «աղուոր կտոր է»։ «կը նայի կոր...», «Աստղիկին աչքը լոյս...»։ Հը՛, Աստղիկի՛ն... Ասոր աչքը դո՛ւն ես»։

... Ի՛նչպէ քաշուեցա՞ւ, աչք աչքի շերեւար սա խոհանոցն ալ։ Ծիծաղեցէք ի՞նչ ալ վերադարձաւ տղեկ։ Իմ որբը չէ մնացուած պիտի մնայ։ «Ո՛հ, սա աղջիկն ալ, փէշերը չի ժողվեր փողոցէն... ձար էգիր ատ...»։

Սօֆան, բազմոցին անկիւնը, տետր մը, քովը սեղանը, վրան «Աղջիկին Պատմութիւն» գրուած։ Ո՞վ է գրեր։ Կը գիտցուի՞։ Հա՛, տէր Մեսրոպ հայրը ըրած ըլլա՞յ, ծառերով. անցեալները. տանը ծառին Վարպետ Թովմէսի հետ խօսած ատեն։

Սուրէն բացաւ։ Ու ի՞նչ տեսնէ։ Իր նկա՛րը. ինքզինքը «աղջկան պատմութեան» մէջ։ Մայրիկն է գրեր մէջը, հին սովորէն առնելով։ Սիրանին գրել սորված էր, չէ՞. — «... տատոն, աղջ՛ ծառ քաղած ատենս, ձեւ մը ոտքաթիղ կը նայիմ։ Աստղիկը եւս գրած չէ՞ր.— «... երբ ձեռքի կ՚երթամ, սաղձառ կը կարդամ... լուսանկար մը չ... գետ։ Միթէ կրնա՞մ առնել անոր ձեռքէն»։

Միթէ կարելի՞ է առնել ցինքը այդ գրքոյկին ձեռքէն... ի՞նչ եւս ինքզինքը չկրցաւ փրցնել ձեռքէն, ու սոդձառը կեղծ գրու ակնոցին քովը, իրենց տանը բազմոցին վրայ...

Ու գնաց պարտէզ։ Ծառնալին խաւոքիկ մը կեցեր է՝ ականջներուն կարմիր օղեր։ Սուրէն թեւը երկարեց։ Թամէ՛ր ատեն ձեռ մը անոր ականջէն. քի՛չ վերեւ աճիր։ Հը՛, անգամ մը, է՞յ, տարիներ առաջ, այնպէս պատեր էր իր ձառնելը, երբ, գպրոցէն դարձին, ծառլիւր էր վեր, «ճերմակ-ծաղիկ» լեցնելու համար, ու ցատկել ուզեր էր վար, առնելով ծայրիկին ձայնը.

— Ծանէն չըլլենք կէնէ, Սուրէն...

Մտաբերա՛ եւ Վարդէն։ Ու նայելով ծառին.

— Նա՛, վե՛րը, ամէնէն վերը... կառ կարմիր..

Ու ձայնը մնաց օդին մէջ։

Լուսանկար մը բացուեցաւ օդին մէջ։

Ու Սուրէնին ակնարկը մնաց լուսանկարին մէջ։

Նա՛, վե՛րը, ամէնէն վերը... կառ կարմիր...

Իսկ գեղջկուհի, ձեռ-ձեռ, թեւտրա՜կ Աստղիկին ակնարկը Սուրէնի աչքերուն մէջ..., Ճառագայ՛թի մը նման, որ կը շերմացնէ յանկարծ, իջնելով ցոլքէն արփացող ծաղիկի մը վրայ։ Կամ սահող ծիրանի եռանդի մը մէջ ինչ։ Բարակ ու կաղորդ ջուրի մը։ Պատերի մը, որ խոր է ձեռնցեր։ Կամ ցորեանի մը, որ կը կախուի՛ ծովու մը նման...

Սուրէն դեռ կը նայէր արբշռակով աղջկան։ Պլուխները խոնարհեցան։ Մեծ ու ցնցող խռովք մը տարօրէն արդարութեամբ ցնցեց երկուքը, ու Աստղիկ դողաց, անշուշտ, որ անզգալաբար քաշ՛ ուած էր ներս...

Լիառատ ու գեղուն ջերմութիւն մը լեցուց Սուրէնի հոգին ու երակները, եւ իրեն այնպէս թուեցաւ թէ երջանկութենէն կը դողայ, պզտիկ աղու մը նման, որ ծոթին մէջ ծարաւ ու ծոռակայ ձայն մը կ՚առնէ...

— Ղալխեն չէ՛ բաներ, հէ՜... Խօսա՛ր չի բաներ... Թող զայ տէ՛ տեսնէ Մուրէնը, — ծայրիկն էր, քթին տակէն, ածու մը առջեւ — ամէն արձան ի՛ր հոգը կ՚ուզէ...

Ու ձինչ Սուրէնը կանչելով տարաւ ներս, Սիրանը եկաւ փողոցէն, եւ

— Մայրի՛կ — ըսաւ — Տիկ. Քէշապաճեանը եւ Աստղիկը ձեզի պիտի գան։

— Թող հրամմեն։

Ու դառնալով Սուրէնին.

— Դուն ալ հոս կ՚ըլլաս, հարկաւ։

— Տեսնե՛նք։

Տեսնե՛նք. ի հարկէ։ Որքա՞ն կ՚ուզէր տեսնել։ Ըյսուհանգերձ, չըսաւ ծայրիկին։ «Այսներ կան, որոնք չափազանց դժուար կ՚արտասանուին։ Կ՚արտասանուին միտքով։ Կամ լուռ։ Երբեմն այնպէս, ինչպէս ծառը ձեռ՛ն բռնած մը տակ կը կքի։ Ու կը պատահի, յանախ, որ անակնկալ տեղատուութեամբ մը ըսած կ՚ըլլանք, տղէն.ժխտումի ձեւին տակ...։ Իսկ տարիքը կը պատահի այն ատեն, երբ հին ու անմեղուած յիշատակներ քով կը սանին, ձեկէն, խառնուելով անցեալի մը։ Ու ամբարուած յոյզը կը հոսի։ Կը գեղո՛ւ անդրիմադրելի թափով մը, յետոյ՝ միայն անդրադառնալ տալով թէ քշուած ենք արդէն...

***

Ակնարկներու առաջին հանդիպումէն վերջ, իր սպասումը անոր, նոյն յեղակարծ թափը եղաւ։ Աստղիկ ներս մտաւ իր ծաղուկ ծարմնին հետ հով բերելէն։ Նիհար ու նուրբ տունկի մը նման, ու իր մեծ թարթիչները խոնարհեցնելէն։ Այցելութեան ամբողջ տեւողութեան, ինք ու ան, զուգէ չա՛փ պատահաբար, նստեր էին քով քովի, սեղանին առջեւ. մի՛նչդ այնտեղ, ուր, ձեռան այն անվերադարձ ու հեռաւոր գիշերը նստած էին երկուքը մինչդ այնպէս, քով քովի. Բ՛շտ մը... Հոգեկան իմաստ յուզումով մը, ակնարկնին] գրքի մը վրայ, ուր ընթեռնելիք տողը կէս մնացած էր...

Սուրէնի այնպէս թուեցաւ թէ իրենք նո՛յն պատանիներն են, այն թարմատի ու անխօս յուզումով տղաքը, եւ նո՛յն սարսուռն է որ կը սրսփացնէ զիրենք, փակելով շրթները...

Աստղիկը արձուկը գրած էր սեղանին եւ շատ հաղուադէպօրէն կը խօսէր, թէեւ, Սուրէնի ժամանումին հազիւ տեղեկացած, հզօրապէ՛ս ցանկացեր էր գալ։ Բայց, չէր կրցեր...։

Կ. ՄԻՀՐԱՆ

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 38 Ave. Gobelinsի վերնայարկը։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ-Սուրսին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Օհան Կարօ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Գուճուկեանի տունը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Զեկոյց Կ. Կոմիտէի։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի անդամական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Կարոյի բնակարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Զեկոյց Կեդր. Կոմիտէի։

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի՛ ունենալ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 345 Ave. d'Argenteuil, Café Ararat, Պուա Քոլոնպ։ Կը հրաւիրուին Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանին մէջ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Ընկ. Յովհ. Վարդյեանի բնակարանին մէջ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Նախաձեռնութեամբ «Կայծ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Ե. Ե. Միութեան, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Հայ կրօնական յարանուանութեանց։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ

Կը նախագահէ՝ Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Խմբերգ «Բիւրակն» երգչախումբին կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

Վալանս

Այս Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիէն

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Այս Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ Քաթոլիք սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Վ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը նուագեն ջութակի վրայ ընկերներ Գ. Մելքոնեան եւ Դ. Ռդապէկեան (Լիոնէն)։ Կ'երգէ՝ Օր. Յովինար Տէր-Պետրոսեան (Լիոնէն)։

Հայկական պարեր եւ խմբերգ փոքրիկներու կողմէ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը հսկեն կարգապահութեան։

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

Ռոման

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մարմնամարզութիւնները տեղւոյն վրայ

Ժողովրդական մեծ հանդէս

կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Տէսինի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ նուագախումբ եւ Օր. Ի. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ (երգ), Տիկ. Ն. ՓԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Mlle RODANI (դաշնակ)

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն Emile ZOla սրահին մէջ Rue Boileau 127—129

ՏԷՍԻՆ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ S.L.S.A սրահին մէջ

Յայտագրին մէջ.— Կ. Վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, Դ. Ղազարեան եւ Ա. Մելքոնեան։

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՈՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երգերու ցուցակ եւ ընդարձակ ծանօթութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երգացանք, լուսնի երգացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց։

Դիմել գրավաճառ Գ. ՍԵՐԻԿԵԱՆԻՆ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱ ԳՏՆՈՒՈՂ ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսա գտնուող բոլոր Տարօնցիներու թիւը գտնելու համար կը խնդրուի հայրենակիցներէ յայտնել իրենց հասցէն Union Compatriotique Daron - Dourouperan, Quartier Oddo, 3 Rue Brissac, Marseille.

(կնիք)

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔԻ Հայր. միութեան Պօմօն Սէն ժիւլիէն (Մարսէյլ) մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Պ. Նազար Իշխանեանի տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը։ Բոլոր անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Թ'էթիէն, Տ. Զ.— 100։

Գ. Արտէն Խաչիկեանէ առաջարկ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍՏԵՓԱՆ Ստեփանեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մի արհամարհական ժպտոց եղաւ միակ պատասխանը։

— Ձեզ ի՞նչ է պատահել։ — Ու նորից վերցրեց ծերուկի ձեռքը ծիծաղելով։ — Ի զուր էք վրաս բարկանում, միեւնոյն է ես չեմ նեղանայ։ Ուզում եմ իմանալ, ի՞նչ եղան միւսները։

— Միւսնե՞րը. — քրթմնջեց Հէնրիկօ ցած գնելով շապիկը, որ ծալելու վրայ էր։ — Ցամենայն դէպս ո՛չ Բոլլան, կարծում եմ։

— Եւ Բոլլան եւ միւսները. ի հարկէ։ Ի՞նչ էք ուզում աւելի։

— Նա՛, նրան այնպէս չուտով բաց չեն թողնի, խե՜ղճը, քանի որ ընկերը մատնեց։ Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ։

Եւ ծերուկը զզւանքով նորից սկսեց իրերը հաւաքելու։

— Մատնե՞ց ընկերը։ Սարսափելի՛ է։

Արթուրի աչքերը լայն բաց եղան զարհուրանքից։ Հէնրիկօ արագ չուռ եկաւ դէպ ի նա։

— Միթէ դուք չէի՞ք նրան մատնողը։

— Ե՞ս։ Ցնդե՞լ էք։

— Հա՛, ամենայն դէպս նրան այդպէս ասացին երէկ երեկոյեան հարցաքննութեանը։ Շատ ուրախ եմ որ դուք չէք, որովհետեւ ես ձեզ ազնիւ մարդ եմ համարել։ Եկէք անեւիցս։

Հէնրիկօ ելաւ միջանցքը եւ Արթուր գնաց ետեւիցը հետզհետէ գլխի ընկնելով թէ բանը ինչումն է։

— Հաւանօրէն Բոլլային ասել են, որ ես նրան մատնեցի։ Անպատճառ, այդպէս ասած կը լինեն։ Չէ՞ որ ինձ էլ ասում էին, որ նա է ինձ մատնել։ Երեւի Բոլլան այնքան յիմար չլինի որ հաւատայ։

— Հա՛։ Ուրեմն, ճիշդ որ, սո՞ւտ է։

Հէնրիկօ կանգ առաւ սանդուղի մօտ ու հայեացքը յառեց Արթուրին։ Վերջինս միայն ուսերը թափ տուեց։

— Լա՛ւ, ուրախ եմ, որ ասացիք ինձ, ես կը յայտնեմ իրեն։ Գիտէ՞ք, նրան ասել են, որ դուք մատնել էք նախանձից, որովհետեւ դուք ու նա միեւնոյն աղջկան էք սիրում։

— Սո՛ւտ է։ — Ու կրկնեց մի քանի անգամ այդ բառը բուռն շնչելով։ Ցանկարծական մի սարսափ կաշկանդեց նրա անդամները։ — Միեւնոյն աղջիկը... նախանձ... նրանք ի՞նչպէս են իմացել... ո՞րտեղից են նրանք իմացել։

— Սպասեցէ՛ք։ — Եւ Հէնրիկօ նորից կանգ առաւ հարցաքննութեան սենեակը տանող միջանցքում ու ասաց մեղմ ձայնով։ — Ես հաւատում եմ ձեզ, միայն մի բան ասացէք ինձ. գիտեմ, որ կաթոլիկ էք, խոստովանելու ժամանակ ոչինչ չէ՞ք ասած։

— Սո՛ւտ է։ — Եւ այս անգամ Արթուրի ձայնը հազիւ զսպուած մի աղաղակ էր արդէն։

Հէնրիկօ ցնցեց ուսերը ու առաջ անցաւ։

— Դուք գիտէք ի հարկէ։ Բայց առաջին պարզամիտը չէք դուք, որ այդ կերպով ծուղակն էք ընկնում։ Հիմա մասնաւորապէս սարսափելի բաներ են պատմում Պիզայի մի քահանայի մասին, որին այստեղ երեւացին ձեր բարեկամներից մի երկուսի հետ։ Մինչեւ անգամ ձեռոնք ասել են արդէն որ նա լրտես է։

Բացաւ սենեակի դուռը, եւ տեսնելով որ Արթուր անշարժ կանգնած է՝ անկենդան հայեացքը գետնին գամած, նրան առաջ հրեց թեթեւ։

— Բարեւ ձեզ, պարոն Բերդէն. — ասաց գնդապետը ժպտելով ու մեծամօրէն ցոյց տալով ատամները։

— Շատ ուրախ եմ, որ կարող եմ ձեզ շնորհաւորել։ Ֆլորենցայից եկաւ ձեզ ազատելու հրամանը։ Բարի եղէք ու ստորագրեցէք այս թուղթը։

Արթուր մօտեցաւ սեղանին։

— Կը ցանկայի իմանալ՝ ով էր ինձ մատնողը. — ասաց նա մի խուլ ձայնով։

Գնդապետը բարձրացրեց ունքերը ժպտելով։

— Չէ՞ք կարող ենթադրել։ Մտածեցէք մի վայրկեան։

Արթուր շարժեց գլուխը բացասաբար։ Իսկ գնդապետը պարզեց թեւերը մի քաղաքավարի զարմացքով։

— Չէ՞ք ենթադրում. իրա՞ւ։ Դուք ինքնիրենդ, պարոն Բերդէն։ Ուրիշ ո՞վ կարող է ձեր անձնական սրտի գործերը գիտնալ։

Արթուր չուռ եկաւ լուռ։ Պատից քաշ էր արած մի փայտէ խաչելութիւն։ Դէպ ի նրան բարձրացան տղի աչքերը դանդաղ աղօթք չկար այդ հայեացքին մէջ, այլ միայն զարմանք այդ համբերող Աստծու առաջ։ Միթէ չունէ՞ր նա շանթեր խոստովանութեան գաղտնիքը քանդող իր պաշտօնեայի գլխին թափելու։

— Ստորագրեցէ՛ք, խնդրեմ, որ ձեր թղթերը ետ էք ստացել, — ասաց գնդապետը մեղմ, — եւ էլ պէտք չունիմ ձեզ պահելու։ Գիտեմ, որ դուք հիմա տուն էք շտապում, իսկ ես չափազանց զբաղուած եմ այդ անմիտ պատանու՝ Բոլլայի գործովը, որ ձեր քրիստոնէական հեզութիւնը այս ատրճանի մի խիստ փորձութեան ենթարկեց։ Վախենում եմ, որ Բոլլան տուժելու է լրջօրէն։ Ցտեսութի՜ւն։

Արթուր խորին լռութեամբ ստորագրեց ընկալագիրը, վերցրեց իր թղթերը ու դուրս ելաւ։ Հետեւեց Հէնրիկօյին մինչեւ բակի ծանր դռները եւ առանց մնաք բարով ասելու իջաւ դէպ ի գետը, ուր նաւավարը սպասում էր նրան խրամը անցկացնելու։ Եւ հազիւ էր դեռ ոտքը դրել դէպ ի փողոց հանող քարէ սանդուղին, որ վրայ վազեց շիթէ հագուստով ու յարդէ գլխարկով մի աղջիկ ու երկու ձեռքերը պարզեց դէպ ի նա.

— Արթո՛ւր. ինչպէս ուրա՜խ եմ, ինչպէս ուրա՜խ եմ։

Տղան ետ քաշեց ձեռքը սարսուռով դողահար։

— Ջի՛մ. — արտասանեց նա մի բոլորովին օտար ձայնով։ — Ջի՛մ։

— Ամբողջ կէս ժամ է այստեղ քեզ եմ սպասում։ Ինձ ասել էին, որ քեզ են թողնելու ժամը չորսին։ Ինչո՞ւ ես այդպէս ինձ նայում, Արթուր։ Ի՞նչ է պատահել քեզ։ Սպասի՛ր։

Արթուր չուռ եկաւ նրանից ու դանդաղ քայլերով գնում էր փողոցով կարծես աղջկան բոլորովին մոռացած։ Նրա տեսքից վախեցած՝ աղջիկը վրայ վազեց ու բռնեց ձեռքը։

— Արթո՛ւր։

Վերջինս կանգ առաւ ու նայեց մի վայրի հայեացքով։ Ջիմ մտաւ այդ թեւը ու մի քանի վայրկեան լուռ այդպէս առաջ գնացին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒՆԻՍ 1932

3 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1896

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Խորհրդային Միութեան դեսպանի պահանջով, Աթէնքի մէջ, Մայիս 28ի ամսաթուականով ... խորհրդածու-թեան կը մղէ մեզ, խորհրդածութիւններ, որոնց կ'ուզէինք որ ... ըլլային ոչ միայն մեր ընկերներն ու համակիրները, ... նաեւ չէզոք խաւերը, մանաւանդ մեր հակառակորդները:

Երէկուան թիւով արդէն բնորոշեցինք այդ միջամտութեան ... նկարագիրը: Բոլշեւիկեան եւ թրքական «եղբայրա-... գործակցութիւնը ամէն անգամ հզօր ու ահրական կ'արտա-... երբ խնդիրը «օրէնքէ դուրս» հռչակուած հայ գաղ-... հասնելու չուրջը կը դառնայ: Նախամտածուած ու սիստեմա-... կերպով Թուրքիան եւ Խորհրդային Միութիւնը (այս վերջինը ... ի հաշիւ Թուրքիոյ) իրենց սահմաններէն դուրս՝ ջլատել ... կ'երկարեն ամէն տեղ, ուր հայկական բեկոր մը իր խաղա-... թիւնը գտած է, քանդելու, ցրուելու մեր ժողովուրդի հաւա-... կանութիւնը, գայն պահելու փուշին վրայ, միշտ երերուն:

Արիւնոտ այս ձեռքերը չեն բաւականանար այն անիրաւ ու ... արարքներով, որոնց գոհ գնաց մեր ժողովուրդը եւ ... մեր հայրենիքը, անոնք այդ արիւնոտ ձեռքը կ'երկարեն ... սահմաններէն դուրս, ուելի արիւնոտելու վէրքերով ... ժողովուրդ մը, գերութեան սարսափնին իջեցնելու տարագիր ... որ իրը թէ «ազատ» հորիզոններու տակ կը գտնուի:

Երեւոյթին ետեւը կանգնած են երկու սանձարձակ պետու-թիւններ, ու այս պարագային՝ նաեւ Յունաստանը, որ իր վեհա-... իրաւունքները վիրաւորուած չի զգար, ո՞վ գիտէ ինչ ... մանաւանդ երբ խնդրոյ առարկան անտէր բազմու-թիւն մըն է՝ պատսպարուած ծեծկուըքներով, եռագոյն դրօշի ...

Հայ ժողովուրդի ուժերէն վեր է այս պայմաններուն մէջ պաշտպանել նոյն իսկ իր մարդկային տարրական իրաւունքները:

Բայց հայ ժողովուրդը կրնայ մտածել իր ներքին կեանքի մա-սին: Դուրսէն սպասուած հարուածները չատ ծանր են, գոնէ ներքին հարուածներէն զգուշանայ:

Վերցուցէք գաղութահայ մամուլը, որ տարին որ կ'ուզէք, ... լեցուն պիտի գտնէք «Եռագոյն»ի եւ «Մեր Հայրենիք»ի ... պատմութիւններով, ժողովներու եւ հանդէսներու պարգած կռուի ... տեսարաններով: Ու անվերջ խմբագրականներ՝ պատասխանատու-... գտնելու, Դաշնակցութիւնը խաչը հանելու, խոովարար ազին ... պառ ներկայացնելու անխոյանի ճիգով:

Անկախութեան Տօնը, Սպատոնը, Մշակոյթի Օրը, դպրոցա-... կամ այլ հանդէսները տարիներով վիճաբանութեան եւ կրքոտ ... հակամարտութեան դուռ բացին եւ տակաւին կը շարունակեն ար-... հայթայթել խուովիչ ու կազմալուծող հոգիներուն, որոնք ... թեամբ կամ չար դիտաւորութեամբ «Եռագոյն»ը եւ «Մեր Հայրենիք»ը պատճառ բռնեցին եւ չար գլխութեամբ այսօր տակա-... կը շարունակեն պնդել թէ մեր ներքին ողբերգութեան հիմնա-... պատճառը երգ մը կամ խորհրդանշան մըն է:

Ըսած ենք ու բազմաթիւ անգամներ կրկնած, որ պայքարի այս ... առաջին տատասին տակ թաքնուած է աւելի էական ու աւելի ... բրտութիւններ, որոնք հայ ժողովուրդի լինելութեան ... կապուած են: Եթէ մեր խօսքը բաւական չէ թմբրած ուղեղները ... արթնութեան մղելու, եւ սանձ դնելու պատասխանատու եւ ան-պատասխանատու խռովարարներուն, որոնք հայ կեանքը կ'անդա-... եւ աւելի կը ծանրացնեն անպաշտպան հայ բազմութիւն-ներու վիճակը, արտաքին ճակատէն հասած հարուածները չատ ... են, երեւոյթին ծանրութիւնն ըմբռնելու համար:

Երբ անցած տարիներուն նոյն խորհրդային դեսպանը կը մի-ջամտէր, ստիպելու պարսկական կառավարութիւնը որ արգիլէ ... Հայաստանի անկախութեան տօնին, երբ թրքական կառավարութիւնը կը պահանջէր Սուրիոյ հոգատարութենէն հի-... Սուրիայէն հեռացնել Հայերը, երբ այսօր Աթէնքի մէջ Թուրքերն ու բոլշեւիկները համախորհուրդ՝ հայութեան կ'արգի-... իր ազատութեան ճիչը բարձրացնելու, պէտք է գիտակցինք, ... որ հարուածը ուղղուած է ամբողջ հայութեան կուրծ-... անոր գոյութեան եւ ոչ թէ «Եռագոյն»ին կամ «Մեր Հայրե-նիք»ին:

Արտաքին ձեռքը մեզմէ կը պահանջէ հրաժարիլ մեր ազգա-... գաղափարէն, հրաժարիլ հաւաքական կամք մը ունենալէն, ... ապրելէ ու ուռճանալէ, դառնալ փոշի ու ցրուիլ, ... քով քովի չգալու պայմանով: Որպէս զի, ազգային մեր ժա-... խնդիրը մեռնի, որպէս զի, հայութիւնը նոյն իսկ ... մանուկի մը ուժը չներկայացնէ, եւ մեր թշնամիները կա-... անխռով մարսել ե՛ւ արիւնը ե՛ւ հողը:

Մինչդեռ մեր երանելի հակառակորդները, թեթեւ սրտով, հայութեան թուլցած ջիղերուն վրայ կը բանին՝ կաթիլ մը ջուրին մէջ փոթորիկն անպակաս պահելու, առանց անդրադառնալու որ մեր ներքին կազմալուծումը կ'օժանդակէ արտաքին բռունցքին՝ որ անխնայ պիտի իջնէ մեր գլխուն, աւելի ուժեղ ու աւելի յաճախ, որքան մենք տկար ըլլանք, ու հաւաքական կամք մը չունենանք մեր գոյութիւնն արդարացնող:

Գոյութեան պայքար մը պարտադրուած է հայութեան, դա-... ու անողոք պայքար, որ ամէն օր կը տարուի անհաւասար ճա-կատներով: Եթէ մենք մեր ներքին կեանքին մէջ՝ անմտութեամբ ու անպատիժ՝ կրնանք մեր վէճերը երկար տարիներ շարունակել, գոնէ սթափինք երբ թշնամին բացայայտօրէն անխնայ կը դառ-... եւ երբ հարուածն ուղղուած է հայ ազգի գոյութեան:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ՏԵՂԸ

Ու դերասանն Փափազեան բեմին վրայ:

Երբ բեմէն վար կ'իջնայ՝ գրասեղանին առջեւ անցնելու եւ գրելու փաբիզահայ թերթի մը մէջ՝

— Շատ ցաւելով կարդացի, բոլորովին պատահմամբ, փարիզահայ մամուլի մէջ երեւցած, գրել չարժելու յատկութիւն ունեցող մարդու անվայել անով եղած յերիւրանքներ և վերագրումներ «Հին Աստուածներու» ըմբռնողութեան իմ չմասնակցելուս ... :

Կ'ըսենք՝ կեանքի բեմին վրայ՝ Փափազեանի դերասանութիւնը կեղծ է, «անվայել» եւ՝ չարդարացներ իր «յատակնութիւնը»:

Բեմի առիւծը Փափազեան, անկից դուրս մարդ մըն է, որ պարտաւոր է քաղաքականի նախատարբերը գիտնալ:

Երէ ո՛չ, ամէն փայլկեան գինը կը կեցնեն, իրեն կը զլանան սանձարձակ ազատութիւնը՝ որ իրն է բեմի վրայ:

Այսքանը պիտի գիտնալ:

Եւ երբ, «գրել չարժելու յատկութիւն ունեցող մարդու անվայել ռնով» բաներ մը բսուին, պիտի գիտնալ նաեւ գոնէ լռել — եթէ չի գիտեր չիտակ ... գրել:

Մ. Ե.

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ ՓՈԽ ԿՈՒՏԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Մուսթաֆա Քէմալ, Իտալիոյ Թագաւորին ուղղուած հեռագրով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ըսմէթ փաշայի այցելութեան առթիւ իրեն ուղղուած հեռագրին համար: Նման հեռագիր մըն ալ ուղղեց Մուսոլինիին:

Իտալիոյ հոգէն հեռանալու պահուն, շնորհակալութեան հեռագրեր ուղղեցին Ըսմէթ եւ Թէվֆիք Րիւշտի Մուսոլինիի, միւս Իտալիոյ արտաքին նախարարին Կրանտիի:

⁂ Ենկիւրէէն արուած հեռագրական լուրի մը համաձայն, իտալական կառավարութիւնը որոշած է երեք միլիոն ստեռլինի փոխառութիւն մը ընել Թուրքիոյ:

Թուրքիա այս փոխառութեան մէկ միլիոնը պիտի ստանայ դրամով, մնացեալ երկու միլիոնը՝ իտալական ապրանքներով:

⁂ Ըսմէթ փաշան եւ Թէվֆիք Րիւշտին Թուրքիա առանց շոգենաւը հանգիպեցաւ Պիրէէն: Թուրք նախարարները այնտեղ ընդունեցան Գ. Փափանաստասիուի, Վէնիզելոսի եւ Միխալաքոփուլոսի կողմէ: Յունական կառավարութիւնը ճաշ մը տուաւ ի պատիւ անոնց: Մամուլի ներկայացուցիչներուն՝ Ըսմէթ փաշա յայտարարեց թէ արեւելեան Միջերկրականի երկիրներու միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները խաղաղութեան երաշխիք մը կը կազմեն, առանց ուղղուած ըլլալու որ եւ է երկրի դէմ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ԽՌՈՎԻ

Ընդհանրապէս համայնավար կուսակցութեան պատկանող անդորդներ, Գերմանիոյ զանազան վայրերուն մէջ՝ խռովութեանց տեղի կուտան:

Համպուրկի մէջ, անգործները փորձեցին կողոպտել տալ նպարատուն մը: Սակայն ոստիկանութիւնը նախատեսած ըլլալով այդ պարագան, համապատասխան միջոցներու դիմած էր: Ամբոխը ռեակցին, անգործներուն կողմը բռնեց եւ ապառնեց ոստիկաններուն, որոնք հրացանի դիմեցին: Գործաւոր մը սպաննուեցաւ. բազմաթիւ ուրիշներ ձերբակալուեցան:

Պերլինի մէկ արուարձանին մէջ իսկական ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ համայնավարներու եւ հիթլերեաններու միջեւ: Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուեցան: Իսկ արուարձին մէջ չմնաց բան մը որ չկոտրէ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԱՑՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Չորեքշաբթի օր բացուեցաւ Ֆրանսական նորընտիր խորհրդարանը: Ըստ սովորութեան, բացումը կատարեց ամէնէն տարեց երեսփոխանը, որ նորընտրական բրու հանրապետութեան սպաննուած նախագահին Փօլ Տումէրի: Ցետոյ նոյնպէս, յարգանքի խօսքեր ուղղեց մեռած երեսփոխաններու յիշատակին եւ երրորդ բանախօսութեամբ մը միայն, կատարեց խորհրդարանի աւանդական բացումը:

Ընտրուեցաւ դիւան մը որ պիտի կատարէ ընտրական տեղեկագրերու քննութիւնը:

Իր յաջորդ օրուան նիստին մէջ, խորհրդարանը զբաղեցաւ ընտրութեանց հաստատումով:

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Ֆոն Փափէն որ Հինտէնպուրկի կողմէ պաշտօն ստանձներ էր կազմելու նոր դահլիճը, նախարարներու ցանկը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին:

Նոր նախարարները բոլորն ալ կը պատկանին աջակողմին եւ բաւն ընդդիմադիրներ են ընկերվարականներուն:

Նոր վարչապետը որ կը վայելէ Հինտէնպուրկի վստահութիւնը եւ կը նկատուի անոր մարդը, չի կարծուիր որ պիտի ներկայանայ խորհրդարանին, ուր մեծամասնութիւնը իր դէմ է: Կը կարծուի նաեւ թէ Ֆոն Փափէն որ բացարձակ լիազօրութիւններ պիտի ստանայ հանրապետութեան նախագահէն, առանց խորհրդարանը նիստի հրաւիրելու, գայն պիտի յայտարարէ լուծուած:

Այդ պարագային, յաջորդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան օգոստոսի վերջերը:

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը

Պատասխանելով Ռումանիոյ թագաւորին հրաւէրին, Գ. Թիթուլէսքօ Ժընեւէն մեկնեցաւ Պուքրէշ:

Տակաւին յայտնի չէ թէ Թիթուլէսքօ պիտի ընդունի՞ ներկայ պայմաններով՝ մտնել իր երկրին ներքին քաղաքականութեան մէջ: Լոնտոնիումանական դեսպանին բարեկամները կը կարծեն թէ ընդունի կամ ոչ վարչապետութիւնը, Թիթուլէսքօ՝ իր խորհրդականներով պիտի մնայ թագաւորին քով՝ երեք գլխաւոր նպատակներով, 1) Զանալ որ քաղաքական կռիւները չվնասեն Ռումանիոյ պետական գոյութեան հիմնական օրէնքներուն: 2) Դիւրացնել նոր կառավարութեան գործը, թոյլ տալու համար նուազագոյն վտանգով՝ ան յաջողի անցնիլ ներկայ դժուարին պայմաններէն, որոնք աւելի կը բարդանան ընդհ. տագնապին հետեւանքով: 3) Վերջապէս, թագաւորին օժանդակութեամբ, ապահովել որ երկրին սահմանադրական օրէնքներն ու սովորութիւնները խստօրէն կիրարկուին:

Ամերիկեան ծերակոյտը կը քուէարկէ

Հաւկրի կոչը՝ Ծերակոյտին մէջ՝ տուաւ իր առաջին արդիւնքը: Քուէարկուեցաւ մօտ մէկ միլիառի նոր տուրք մը, որ կոչուած է հաւասարակշռելու ելեւմուտքը:

Անկից զատ, Ծերակոյտը քուէարկեց նաեւ 10 առ 100ի նուազում մը բոլոր պաշտօնեաներու թոշակներուն վրայ:

Այսու հանդերձ, չի կարծուիր որ այս օրէնքները կարենան հաւասարակշռել ելեւմուտքը, քանի որ հաշուեթներու գլխուն մէջ նշանակուած է 252 միլիոն տոլարի գումար մը իբր անելիք՝ պատերազմական պարտքերու հաշուէն:

Տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Սըր Ճոն Սայմըն անգլիական խորհրդարանին յայտնեց թէ ամերիկեան եւ անգլիական կառավարութիւնները, այս օրերս, կարծիքի փոխանակութիւն մը ունեցեր են եւ համաձայներ են հրաւիրելու տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը: Լօզանի ժողովի ընթացքին, այս մասին կարծիքը պիտի առնուի նաեւ ուրիշ պետութեանց:

Սակայն, նման ժողովի մը համար, տակաւին ոչ վայր որոշուած է, ոչ ալ թուական: Այս մասին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը տեսակցութիւններ ունեցաւ Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի դեսպաններուն հետ:

Էմիր Ֆէյզալ Ռուսիոյ մէջ

Էմիր Ֆէյզալ Մոսկուա հասաւ, ուր ընդունուեցաւ գործավարներու խորհուրդի նախագահին՝ Մոլոտովի, եւ արտաքին գործավարին օգնականներուն, Կրեստինսկիի եւ Գարախանի կողմէ:

Էմիր Ֆէյզալի այս այցելութեան առթիւ, Իզվեստիա կը մեղադրէ Անգլիան թէ արաբական նոր պետութեան հանդէպ իր յանձնառութիւնները չէ յարգած: Բոլշեւիկեան թերթը կը գրէ թէ Խորհրդային Միութիւնը առաջինն եղաւ որ առանց որ եւ է վարանումի ճանչցաւ Հիճազի անկախութիւնը եւ անոր հետ հաստատեց դիւանագիտական կանոնաւոր յարաբերութիւններ:

Պոմպէյի դէպքերը

Շաբաթ օր, Պոմպէյի մէջ ծագեցան նոր խռովութիւններ, որոնց ընթացքին սպաննուեցան 13 հոգի եւ վիրաւորուեցան 17 հոգի:

Կացութիւնը բարուոքած է: Պոմպէյի կառավարիչը հարցման մը պատասխանելով յայտնեց թէ այս խռովութեանց ետեւը դրամ եւ կազմակերպիչներ կան:

Հնդիկները որոնք կասկածով կը նային կառավարութեան մըտադրութեան վրայ, կը պնդեն որ հրապարակային քաղաքական յայտարարութիւն մը ընէ:

Կը կասկածին թէ կառավարութիւնը որ իր տրամադրութեան տակ ունի անսահման միջոցներ, կրնայ 24 ժամուան մէջ վերջ տալ խռովութեանց, բայց Լոնտոնի կառավարութիւնն է որ զինքը կը կեցնէ, յուսալով թուլացնել կանտիական շարժումը, եւ ատոր համար ալ կ'օգտագործէ համայնքներու փոխադարձ թշնամութիւնը:

ԽԶՈՒՄ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

—)(o)(—

Ֆրանսայի ընկերվարական ընդհ. ժողովը, որ օրակարգի դրած էր արմատականներու հետ գործակցութեան ու կառավարական մասնակցութեան հարցը, վերջացուց իր աշխատանքները, քուէարկելով հետեւեալ բանաձեւը.

— Կուսակցութիւնը կը նկատէ թէ ներքին եւ արտաքին ծանր կացութիւնը թոյլ չտար իրեն մերժումով պատասխանելու կառավարական գործակցութեան հրաւէրին, որ կրնայ իրեն ուղղուիլ արմատական կուսակցութեան կողմէ:

Տարբեր կուսակցութեանց միջեւ կառավարական գործակցութիւնը կը նախատեսէ հասարակաց ծրագրի մը գոյութիւնը:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը հետեւեալ կէտերով կը ճշդէ ծրագիրը, որ կը նկատէ թէ հրամայական կը դառնայ գործունէութեան անմիջական անհրաժեշտութիւններով.

1) Կազմակերպում խաղաղութեան՝ Ազգերու համաձայնութեամբ եւ պարտադիր կիւապարութիւն:

Զինուորական ծախքերու զանգուածային կրճատում. այդ ծախքերը իջեցնել 1928ի վարկերու մակարդակին՝ առ առաւելն երկու եւմոագոյնով եւ աւելի արագօրէն, եթէ թոյլ տան ձեռնարկները, զորս Ֆրանսա պէտք է կատարէ Ժընեւի մէջ, զինաթափ խաղաղութեան համար:

2) Արգիլել պատերազմական զէնքերու առեւտուրը: Անմիջական հսկողութեան տակ առնել եւ ազգայնացնել այն հաստատութիւնները որոնք զէնք կ'արտադրեն:

3) Ելեւմուտքը հաւասարակշռել աւելի տարբեր միջոցներով՝ քան թէ ընկերային ծախքերու կամ դպրոցական եւ երկրագործական վարկերու սեղմումով, օրավարձերու եւ թոշակներու կրճատումով եւ նախկին մարտիկներու եւ պատերազմի զոհերու իրաւունքներու նուազումով:

4) Պաշտպանութեան, խնայողութեան եւ ներդրութեան հանրակշիռ դրամատուներու վրայ:

5) Պաշտպանել երկրագործական արտադրութիւնը:

6) Հաւասարակշռել երկաթուղային ցանցերու շահագործումը, ո՛չ թէ տեղափոխութեան գիներու յաւելումով, կամ պաշտօնեաներու վարձքերու նուազումով:

7) Ստեղծել ապահովագրութեանց եղանակ մը որ գործաւորը պաշտպանէ անգործութենէ բխած թշուառութեան դէմ, եւ երկրագործը բնութեան աղէտներուն դէմ:

8) Շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքի կիրարկում, առանց վարձքերը նուազեցնելու:

9) Քաղաքական ընդհ. ներում:

Այս բանաձեւը ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան կողմէ ղրկուեցաւ արմատականներու պետին, Էրիոյի: Արմատականները ինչպէս կ'ենթադրուէր անընդունելի գտան այս պայմանները: Որով ընկերվարական — արմատական գործակցութեան ամէն հաւանականութիւն արդէն վերջ կը գտնէ:

ՍՈՒՐԻԱ՞Ն ԱԼ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՊԷՍ

—)(o)(—

«Էլիֆ Պա»ի թղթակիցը կը գրէ.—

«Այսօր տեղեկացայ որ մարզպանը Լիբանանի մէջ իր կատարած բարեկարգութիւնները պիտի կրկնէ նաեւ Սուրիոյ մէջ: Որովհետեւ ազգայնականները կը պահանջեն որ երեք նախագահութիւններն ալ՝ Հանրապետութեան Նախագահութիւնը, Երեսփոխանական ժողովի Նախագահութիւնը եւ վարչապետութիւնը, իրենցմէ ըլլայ: Մարզպանը չընդունիր այդ պահանջքը եւ եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ անոնց մէջ, Գ. Փոնսօ Փարիզ կ'երթայ առանց գումարելու ժողովը: Այդ պարագային Դամասկոսն ալ Պէյրութի պէս կ'ըլլայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան կենտգործկոմի, ժողկոմխորհի ու բոլշեւիկեան կենտկոմի մայիս ամսին հրատարակած նոր օրէնքները մէկ աւելորդ անգամ ապացուցանում են խորհրդային տնտեսական քաղաքականութեան սնանկութիւնը:

Մայիս 6ից մինչեւ 20ը հրատարակուեցին երեք օրէնքներ, որոնք ժխտողական կերպարանափոխում են խորհրդային գիւղի դէմքը ու նոր փոխյարաբերութիւններ ստեղծում գիւղացիութեան եւ իշխանութեան միջեւ: Վերջին տարիների գիւղացիական յամառ պայքարը պսակւեց լիակատար յաղթանակով: Եթէ անգամ այդ նոր օրէնքները կարճատեւ կեանք ունենան, դարձեալ փաստը մնում է փաստ — այն՝ որ խորհրդային իշխանութիւնը զիջումների գնաց գիւղացիութեան ճնշման տակ:

Երեք տարի առաջ, ձեռնարկելով հաւաքական տնտեսութիւնների (կոլխոզ) քաղաքականութեան, խորհրդային իշխանութիւնը յոյս ունէր, թէ իրեն կը յաջողուի գիւղատնտեսական ողջ արտադրանքն ու բաշխումը կենտրոնացնել իր ձեռքը ու, այդպիսով, վերջ տալ անհատ տնտեսականների գոյութեան: Նոր օրէնքների հրատարակութիւնը հիմնովին խախտում է բոլշեւիկեան նման առաջադրումները ու մղում իշխանութեան դէպի լենինեան նէպի քաղաքականութեանը:

Այսպէս, մայիս 6ի օրէնքով, թոյլատրւում է կոլխոզներին, առանձին կոլխոզականներին ու անհատ տնտեսականներին հացի ազատ առեւտուր: Մայիս 10ի օրէնքով նոյն ազատութիւնը տրւում է նաեւ մսի առեւտրի նկատմամբ: Իսկ մայիս 20ի օրէնքով սահմանւում է ազատ շուկայ բոլոր մթերքների համար եւ աննշան հարկեր են որոշւում վաճառւող ապրանքների վրայ: Բաց ի այդ, այս տարւայ հացամթերումը կրճատւում է 264 միլիոն փութով եւ անասուններին մատակարարումը պետութեան իջեցւում կէս առ կէս:

Ի հարկէ, ըստ խորհրդային մամուլի, նոր օրէնքները վկայում են «պրոլետարական դիկտատուրայի պետութեան անխախտելիութեան ամրացման մասին, որ հետեւանք է մեր ինդուստրացման քաղաքականութեան յաջող կիրառման եւ ինդուստրացման հիման վրայ մեր վարած գիւղի կոլեկտիւացման ու կուլակութեան, որպէս դասակարգի վերացման քաղաքականութեան յաղթանակին»: Երեք օրինակներով ամբողջով «Խ. Հ.»ի խմբագրութիւնը գերմարդկային ճիգեր է գործադրում ապացուցանելու, որ իրօք այս նոր օրէնքները բոլշեւիկեան յաղթանակի նշաններ են (մայիս 14): Սակայն, խորհրդային պարոն խմբագիրները մէկ կարեւոր բան են մոռանում՝ միայն իրենք չեն, որ կարդալ ու քննել գիտեն այդ նոր օրէնքների իմաստը:

Բայց եւ այնպէս, ի՞նչը հարկադրեց այդ նոր օրէնքների հրատարակութեան:

Նոյն եւ առաջ հաւաքական տնտեսութիւնների քաղաքականութեան բնծնած հետեւանքները: Այդ քաղաքականութեան պատճառով, Խորհրդային Միութեան սահմանների մէջ, միայն 1930 թ. ընթացքին, ոչնչացան 4 միլիոն ձի, 16 միլիոն խոշոր եղջիւրաւոր անասուն, 12 միլիոն խոզ եւ 30 միլիոն ոչխար. իսկ դաշտերում չհաւաքուած մնաց մէկ միլիոն փութ հացահատիկ: 1931 թ. դաշտերում փճացած հացահատիկի քանակը մէկ միլիարդից էլ աւելի է: Աւելին խօսքով, մէկ տարում երկիրը զրկւեց իր ունեցած անասունների 25 տոկոսից եւ երկու տարում էլ՝ երկու միլիարդ փութ հացից: Շուկայից անհետացան բոլոր տեսակի մթերքները, հացի գինը 80 կոպէկից բարձրացաւ՝ պետական գներով 8 րուբլի 55 կոպէկի եւ շուկայում՝ 65 րուբլի: Երկրի որոշ շրջաններում տիրեց սովը, իսկ ազգաբնակութեան 90 տոկոսը մատնւեց կիսաքաղց գոյութեան: Եթէ նման կացութիւն «Խ. Հ.»ի խմբագիրները համարում են յաղթանակ, ապա ճիշդ է որ իրօք մարդկային յոռութիւնը սահման չունի:

Գուցէ խորհրդային հրապարակագիրները փորձեն մեր տուեալները հերքել իրենց թւերով: Չէ՞ որ 1930 թ. համեմատութեամբ 1931 թ. ցանքերի տարածութիւնը աւելացել է, 1931 թ. հետ բաղդատած 1931 թ. ցանւել է երկու եւ կէս անգամ աւել ճակնդեղ, երեք եւ կէս անգամ աւել բամբակ եւայլն: Միանգամայն ճիշդ են այդ բոլորը: Իսկ արդի՞ւնքը: Եթէ աւելացել է ցանքերի տարածութիւնը, ապա 1931 թ. նախորդ տարուանից կէս միլիոն փութ պակաս բերք է ստացւել. եթէ ճակնդեղ ցանւել է 250 տոկոս աւել, ապա 1913 թ. համեմատութեամբ 1931 թ. բերք ստացւել է միայն 10 տոկոս աւել եւ բամբակ՝ 350 % ցանքսի յաւելումի դիմաց բերքի միայն 65 տոկոսի յաւելում: Թերեւս ա՞յս յաղթանակի մասին են ակնարկում «Խ. Հ.»ի թղթակիցները:

Ի՞նչ են ասում այս տխուր թւերը: Այն, որ բոլշեւիկեան տնտեսական սխալ եւ անհեռատես քաղաքականութիւնն ու հակագիւղացիական պայքարը ժողովրդին մղում են դէպի մի տեսակի դիմադրութեան, որի հետեւանքով ոչնչացւում են ցանքերն ու անասունները, հողի տակ են փտում մթերքներն ու հացահատիկները ու փճացւում են գիւղատնտեսական գոյքերը: Այն փաստը, որ վերջին երկու տարւայ ընթացքում բանտարկել ու աքսորել են երկու միլիոն գիւղացիներ, ցոյց է տալիս, որ գիւղացիութեան դիմադրութիւնն իրօք որ կատաղի է եղած:

Սակայն, Ստալինի նոր նահանջը պայմանաւորւած չէ միայն երկրի ներքին կացութեամբ: Այս խնդրում ոչ պակաս դեր ունին նաեւ արտաքին պայմանները:

Տիրող տնտեսական ճգնաժամը եւ քաղաքական վտանգաւոր կացութիւնը իրենց անդրադարձումներն ունին խորհրդային տնտեսական ու քաղաքական կեանքի վրայ: Տնտեսական ճգնաժամի պատճառով, բոլշեւիկները զրկւում են նոր վարկեր ու երկարատեւ վճարումներով մեքենաներ ստանալու հնարաւորութիւնից: [illegible], տնտեսական ճգնաժամը ուժեղ կերպով ճմլեց գիւղացիական երկիրները՝ իջեցնելով մթերքների ու հումքի գները: Եւ նոր մեքենաներ ձեռք բերելու համար, խորհրդային իշխանութիւնը պարտաւոր է աւելի մեծ քանակութեամբ հացահատիկ ու նախանիւթ արտահանել, որի համար ստիպուած է կողոպտել ժողովրդին: Այս վերջինն էլ ուժեղ դիմադրութիւն է ցոյց տալիս:

Քաղաքական տեսակէտից, Խորհրդային Միութեան համար, խոշոր նշանակութիւն ունին Հեռաւոր Արեւելքի դէպքերը: Խորհրդային իշխանութիւնը միշտ աչքի առաջ ունի ճափոնիայի հետ պատերազմելու հաւանականութիւնը: Դրա համար պէտք է պատրաստել: Եւ այն գործարաններն ու նախանիւթերը, որոնք օգտագործւելու էին ժողովրդի կարիքների համար, այժմ ստիպուած են ծառայեցնել պատերազմի պահանջներին: Հետեւաբար՝ նոր զրկանքներ ժողովրդի կողմից:

Բնական է, որ բոլոր չէզոքացուած գրութիւններն անելի պիտի մատնէին խորհրդ. իշխանութեանը: Եւ նրան ինչ էր մնում անել, եթէ ոչ նոր զիջումների գնալ ու ծունկի գալ գիւղացիութեան առաջ:

Չէ՞ որ թէ հաց ուտողն ու բանւորին մթերքով ապահովողը, նախանիւթ արտադրողն ու ճափոնի դէմ պատերազմի ելնողը նոյն գիւղացին է:

ԱՇՈՏ-ԱՐՏՐՈՒՆԻ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ «ՍԻՓԱՆ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

—)(o)(—

Իր ութ տարուան գործունէութեան առթիւ ի պատիւ իր հիմնադիր-վարիչ Գ. Սաքօ Ցակըրեանի, Սիփան երգչախումբը կուտայ երգահանդէս մը «Միւթիւալիթէ»ի սրահին մէջ: Նկատի ունենալով այն մեծ ժողովրդականութիւնը որ կը վայելէ այդ երգչախումբը Փարիզի մեր գաղութին մէջ, մանաւանդ սա վերջին մէկ քանի տարիներուն եւ անոր հիմնուած օրերուն շատ մօտ տեղեակ ըլլալով՝ իբր հիմնադիր – վարիչին գործունէութեան, պարտք սեպեցի ծանօթացնել այդ անխոնջ եւ համեստ հայ գեղարուեստի մշակին ոգեւորութեան եւ կորովի աշխատանքը իր խումբին կազմութեան սկզբնական օրերէն մինչեւ այսօր:

Սիփան երգչախումբի պատմութիւնը կը սկսի Ֆրանսայի, մասնաւորապէս Փարիզի հայ նոր գաղութի պատմութեան հետ եւ թող զարմանալի չթուի, եթէ ըսեմ որ անոր հիմը դրուած Իսի-լէ-Մուլինոյի փամփուշտի գործարանին աշխատաւորներու ճաշարանին մէջ, կէս օրուան դադարի ժամանակ: 1923–24ի շրջանին Փարիզ մտնող Հայերուն խոշոր մէկ մասը անշուշտ շատ լաւ կը յիշէ «Թիշէնկէն Փարփիրման» որ մեր հայրենակիցներէն շատերուն գործաւորական կեանքին մանկապարտէզը եղաւ...

Որպէս զի կարելի ըլլայ գաղափար կազմել թէ ի՞նչպիսի դժուարին գործ էր զոր ձեռնարկած էր գլուխ հանել Գ. Սաքոն, պէտք է տեղեակ ըլլալ այն առենի այն մեր ժողովրդի ապրուստի դժուարին պայմաններուն եւ անոր հոգեկան սարսափելի վիճակին: Թրքական ջարդէն հազիւ փախած, հազիւ ոտքը դրած այս հսկայ քաղաքին մէջ, որուն հացի կարօտ, մեծով պզտիկով, այր, կին ու մանուկ, ստիպուած էին աշխատիլ գործարաններու մէջ, դեռ անվարժ, [illegible], թաղէն կանուխ փնտռուած հաւերու պէս շուարուն, ճամբաներուն անտեղեակ, լեզուին բոլորովին անծանօթ, Փարիզի մայր եկեղեցիներու մէջ իրարու վրայ խռնուած՝ համբայ կորսնցնելու վախէն մէթրօներու մէջ առաւօտուն թէ երեկոյեան իրարու ետեւէ հեւ ի հեւ վազք, անտարբեր վիճակ, եւ հոգեկան ամենավատթար տրամադրութեան մէջ գտնուող այս ժողովրդին մէջ հայ երգի, հայ գեղարուեստի մասին մտածել եւ մանաւանդ երգչախումբ կազմելու մտածումը ունենալ եւ իրականացման աշխատիլ մեծ գործ էր...

Ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ մեր ժողովուրդը իր բնականոն վիճակը գտած է, երբ մեր հայրենակիցներէն մեծ մասը մանաւանդ մեր աղջիկները գործարանի մաշեցնող կեանքէն ազատած են, երբ գրեթէ ամէնքն անխտիր մեր գլուխը հանգչեցնելու տեղ մը ունինք, երբ օրուան հացի խնդիրը որ եւ է կերպով լուծած, ժամանցներու եւ հաճոյքներու մասին մտածելու ժամանակ կը գտնենք, ներկայ պայմաններու մէջ, կ'ըսեմ շատ դիւրին է որ եւ է ձեւի խումբ, միութիւն կազմել շատ փոքրիկ աշխատանքով, իսկ այն ժամանակ գերմարդկային աշխատանք պէտք էր այդ տեսակ գործ մը գլուխ հանելու համար եւ ատիկա ըրաւ Գ. Սաքօ Ցակըրեանը իրեն նեցուկ ունենալով միայն իր յամառ աշխատանքը եւ կամքը ու իր մտերիմներու եւ ընկերներու բարոյական քաջալերանքը:

Շատ փոքրիկ էր նոր կազմուած խումբը, հազիւ 15 հոգի. 4—5 օրիորդներ եւ քանի մը տղաք, ամէնքն ալ գրեթէ աշխատաւոր որ եւ է գործարանին մէջ իրենց վարիչին նման: Ամենամեծ դժուարութիւնը որ կար, խումբին երգչուհիներ գտնելն էր եւ կը կարծեմ որ Սաքոն շատ մտատանջ պահեր ունեցած է այդ խնդրին համար: Մեր հայ ծնողքները այն ժամանակ չէին թոյլատրեր որ իրենց աղջիկները գիշեր ու ցերեկ փողոցները մնան: Ինչո՞ւ. մեղադրել. ջարդէն նոր փախած էր ժողովուրդը եւ չէր կրնար երեւակայել որ գիշերները կարելի է դուրսերը մնալ առանց վտանգի, հազար ներողութիւն, հազար աղաչանք պաղատանք պէտք էր համոզելու համար որ եւ է ծնողք որպէս զի թոյլ տար իր աղջկան շաբաթը գոնէ երկու անգամ Փարիզի որ եւ է արուարձանի մը անկիւնը երգի դասի երթալ: Այն ալ խօսք տալով որ վերադարձին Գ. Սաքոն մինչեւ տուն պիտի առաջնորդէր: Եւ հիմա դուք երեւակայեցէք այն սարսափելի աշխատանքը որ բաժին ինկած էր հայ գեղարուեստի այդ համեստ մշակին. առաւօտուն ժամը 5ին կանուխ վազել գործարան 10—12 ժամ ֆիզիքական չարաչար աշխատանք, երեկոյին հազիւ բերանը պատառ մը բան դրած երգերու փորձի եւ հազիւ կէս գիշերէն յետոյ քիչ մը ժամանակ գտնել հանգիստ քուն մը քաշելու. առաւօտուն ժամը 5ին դարձեալ ելլելու. մղձաւանջը մաքին եւ այս ամէնը յանուն ինչի՞, նիւթական որ եւ է շա՞հ: Շատ լաւ գիտեմ որ Գ. Սաքօ Ցակըրեանը շատ յաճախ երգչախումբի անդամներուն ճամբորդութեան ծախսերը իր ճգնիմ քսակէն կուտար: Ուրեմն դարձեալ կը հարցնեմ այդքան տառապալից աշխատանք յանուն ինչի՞. — Միայն եւ միայն հայ ժողովուրդի դարաւոր մշակոյթի անքամ մէկ մասը, մեր ազգային, ժողովրդական թէ կրօնական երգերուն ծառայած ըլլալու հոգեկան բաւարարութիւն:

Եւ հիմա ութ տարուան աշխատանքէ յետոյ Սիփան երգչախումբը մեր աչքին կանգնած է արդէն, կատարելագործուած, իր նախկին թիւէն գրեթէ տասնապատկուած եւ մեր ժողովուրդին համակրանքին առարկայ: Աշխատանքը իր արդիւնքը տուած է եւ լաւ տեսակէն, անթերի՞ է. անշուշտ ոչ, աշխատանքէ զերծ չէ դարձած, անխոնջ վարիչին մէկ ոտքը Փարիզի արուարձաններն է խումբին մասնաճիւղեր կազմելու, ինչպէս Շավիլ, Ալֆորվիլ, Առնուվիլ, Սէն – Կրասիէն ան արդէն մինակ չէ, իր հասցուցած օգնականներն ունի եւ այս մանաւանդ վերջին երկու տարուան մէջ տուած համերգները կ'ապացուցանեն որ իր յառաջդիմութեան վերջակէտը դեռ չէ դրած: Քննադատողներ, ո՛հ, քի՞չ ունինք մենք տաղանդաւոր երգիչներ, տաղանդաւոր երաժիշտներ, քննադատութեամբ զբաղողներ որոնք մասը մասին չեն զատեր եւ առանց նկատի առնելու թափուած աշխատանքը, եզան տակը հորթ փնտռելու ձեւեր կ'առնեն: Չէ՞ որ աւելի պէտք է բան մը ըսելու, իրենց հմտութիւնը երեւան հանելու:

Եւ երբ ճիշդ ութ տարի յետոյ «Սիփան» երգչախումբը վերջապէս իր յարգանքի պարտքը կը մատուցանէ իր վարպետին, մենք անոր մտերիմ ընկերները եւ բարեկամները կ'ըսենք [illegible], «արժա՛ն է»:

Վ.ԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱՐՊԻՆԻ ՄԷՋ

—)(o)(—

ԽԱՐՊԻՆ, 17 մայիս.— Խարպինի կեանքը կը շարունակէ մնալ անկայուն եւ անորոշ դրութեան մէջ. ճափոնական արշաւանքէն սկսած ճափոնցիները իրենց ներկայացուցիչներն ունին կառավարական բոլոր հիմնարկութիւններու մէջ «խորհրդականի» անուան տակ, բայց իրականին մէջ բուն ղեկավարներն են:

Չինական տիրող կարգերը վերին աստիճանի հակաժողովրդական եւ քմահաճ են. բաւական է յիշատակել որ պաշտօնէութիւնները կը ծախուին կեդրոնի կողմէ. բնական է կաշառառու պաշտօնեան ըստ կարելւոյն պիտի աշխատի շուտ վերադարձնել իր վճարածը շահով միասին. այս դրութենէն անխուսափելիօրէն կը ծագի կաշառակերութիւնը, որ խայտառակ ու բացարձակ կերպով տարածուած է, այդ ասպարէզին վրայ ոստիկանութիւնը առաջին տեղը կը գրաւէ:

ճափոնի նախաձեռնութեամբ կազմուած անկախ պետութիւնը Մանչու-Գօ կը խոստանայ նոր իրաւակարգ՝ ազատութեան եւ հաւասարութեան վրայ հիմնուած, թէ ի՞նչ աստիճան կ'իրականանայ, այդ ցոյց կուտայ մօտիկ ապագան:

Տեղւոյս ազգաբնակութեան ամէնէն արհամարհուած տարրը տարագրութիւնն է կազմում, որ բացի պարտականութենէն ոչ մէկ իրաւունք չունի եւ անվերջ կշտամբանքի ու հալածանքի է ենթակայ:

ճափոնն, առ այժմ զբաղած է զէնքի ուժով Մանչուրիան գրաւելու գործով, որ այնքան ալ հեշտ չէ, քանի որ ժողովրդեան մեծամասնութիւնը, ինչպէս նաեւ հին կառավարութեան հաւատարիմ զօրքերը յամառ ընդդիմութիւն ցոյց կուտան. Դեռ մինչեւ Արեւմտ. Չինաստանի արեւելեան մասի երթեւեկութիւնը ընդհատուած է գրեթէ, չինական պարտիզաններու յարձակումներու հետեւանքով:

Չինացիներուն յոյսը, մասնաւորապէս Ազգ. Դաշնակցութեան վրայ է. կը հաւատան, որ քննիչ յանձնաժողովը, որ քանի մը օրէ ի վեր քաղաքս կը գտնուի, իր հեղինակաւոր խօսքը կ'ըսէ ճափոնին, չինական հողերը պարպելու մասին եւ ճափոն անպայման կը հպատակի.

ճափոնական յառաջխաղացման հակառակ եղող ազգաբնակութեան համոզմամբ, բոլշեւիկները անպատճառ կռուի պիտի բռնուին ճափոնի հետ եւ իրենց երկիրը պաշտպանել պիտի յանձնեն իրենց, ասոր եւ իրենց համար այդ պատերազմը ցանկալի է:

Ռուս տարագրութեան մեծամասնութիւնը նոյնպէս համոզուած է որ պատերազմը անխուսափելի է, որու հետեւանքը բոլշեւիկներու պարտութիւնը եւ Ռուսաստանի ազատումը կոմունիզմի ճանկերէն կը լինի եւ երրորդ կարծիքը, որ չի հաւատար ներկայ պարագային ոչ մի պատերազմի, մանաւանդ որ պետութեանց վճռական վերաբերումէն կախում ունի պատերազմի վախճանը:

Հեռագիրը հաղորդեց Թոքիոյի մէջ կատարուած մեծ մահափորձը վարչապետ Ինուկայի դէմ: Սոյն դէպքը ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի գործէ ճափոնական քաղաքականութեան վրայ. ահա՛ թէ ինչպէս կ'արտայայտուին ճափոնական քաղաքական կեանքին մօտէն ծանօթ դէմքեր:

Մինչեւ այժմ, երկու մեծ կազմակերպութիւններ կը մրցէին իրարու դէմ, փոխն առ փոխն կառավարութեան ղեկը ձեռքէ ձեռք անցընելով, այդ կուսակցութիւններն են Սէյուքայ եւ Մինսէյթօ, իրենց կռնակը ունենալով մի մի մեծ առեւտրական-ելեւմտական կազմակերպութիւններ, Միցուի եւ Միցուպիշի, որոնք իրականին մէջ տէր ու տիրական են ամբողջ ճափոնիոյ տնտեսական եւ քաղաքական կացութեան, շնորհիւ իրենց դրամագլուխին: Այդ կուսակցութիւններու վարած քաղաքականութիւնը բնականաբար բուն աշխատաւոր ժողովրդեան շահերուն հակառակ ըլլալով, պարզ է որ ժողովրդական մասսան գիւղացիութիւնն ու բանւորութիւնը կառավարութեանց հակառակ շարժի. Այժմ ինչպէս կը կարծուի, հանդէս կուգայ նոր քաղաքական կազմակերպութիւն մըն.— ճափոնական փաշիզմ գլուխ ունենալով երիտասարդ զինուորականութիւնն խօսքը,— «Դրամագլուխը պէտք է հպատակի տէրութեանը եւ ոչ թէ հակառակը»: Այդ կազմակերպութիւնն է որ կը պահանջէ արմատական փոփոխութիւններ կառավարչական կազմուածքի եւ վարչական սիստեմի մէջ:

ԿԱԶԳ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջապէս շարժուեցինք: Ամէնքս հիանում էին գեղեցիկ Վոսփորի: Մարդկանց տրամադրութիւնը նորից բարձրացաւ:

Դուրս եկանք Սեւ ծով: Զով հովը գալիս էր երեսին: Հայրենիքի քամին էր: Ի՞նչ լաւ է:

Մէկի առաջարկով կանայք սկսեցին պատրաստել խորհրդային կարմիր դրօշակ՝ մուրճով ու մանգաղով: Երգն ու պարը նորից գրաւեցին ամէնքին: Կոմունիստներից մէկը պահանջեց ժողով գումարել: Ամէնքը հաւաքուեցին:

Մի ամբողջ ժամ խօսեց միջազգային քաղաքական կացութեան մասին, բանուորական շարժման յաղթանակների, Խորհրդային Միութեան նուաճումների, բանուորագիւղացիական հայրենիքում մեզ սպասող հրաշալիքների մասին: Ամէնքը լուռ ու երկիւղածութեամբ լսում էին:

Նաւապետն ու առաջին կարգի ճամբորդները նոյնպէս լսում էին վերեւից՝ ոմանք հետաքրքրութեամբ ու ժպտերես, ուրիշներ՝ հեգնական ու քմծիծաղ: Կարմիր դրօշը ծածանւում էր ժողովականների գլխին...

...Երեկոյեան դէմ նաւապետը յայտարարեց. «Վաղը կէսօրին կը լինենք Բաթումում»:

Հանդարտ ու տաք երեկոյ էր: Նաւը հանդիստ շարժւում էր ծովի ողորկ երեսին: Ոչ մի պատճառ չկար տխրելու, բայց իմ սիրտը հանդիստ չէր: Նստած նաւի մէկ անկիւնը՝ տանջւում էի հոգով: Անցեալի յուշե՞րն էին ճնշում միտքս, անորոշ ապագա՞ն:

Իսկապէս որ իմ դրութիւնը սովորական չէր: Դեռ միայն 5 տարի առաջ, 1924ին, փախել էի Խորհրդ. Միութեան սահմաններից: Այն ժամանակ աշխատում էի Թիֆլիսի Չեկայում եւ համարւում էի գաղտնի բաժանմունքի լաւագոյն աշխատակիցներից մէկը:

Ի միջի այլ գործերի, ինձ էր յանձնուած ճէմալ փաշայի լրտեսելու գործը: Ահաբեկումից մի քանի ժամ առաջ ես իմ գործակիցներով հետեւում էի նրա բոլոր շարժումներին:

Հակառակ երիտասարդ տարիքիս, ես արագ բարձրանում էի չեկիստական նուիրապետութեան սանդուխներով:

Մի օր էլ հրահանգ ստացայ մեկնելու Հեռաւոր Արեւելք: Պաշտօն ստացայ Խաբրովսկում, Չին-Արեւելեան երկաթուղու վրայ, ուր բոլշեւիկները հող էին պատրաստում իրենց չինական ծրագիրները գլուխ բերելու համար:

Այստեղ իմ առջեւ բացուեց մի լայն աշխարհ: Ես յափշտակուեցի նոր ու ինձ համար գրաւիչ հեռանկարներով: Թողի պաշտօնս: Անցայ Շանհայ, ապա՝ ճափոնիա: Այնտեղից էլ փախայ Ամերիկա:

Քսան տարեկան պատանի էի, խելագարի պէս սիրում էի արկածներ, եւ ահա, յանկարծ, իմ առջեւ բացւում էին դռները այն երկրին, ուր Հոլիվուտն էր գտնւում: Ո՞վ չպիտի հասկանար ու չպիտի ներէր իմ արարքը:

Ես ապրում էի յոյզերի ու զգացմունքների աշխարհում: Հեռացայ ոչ թէ որովհետեւ հիասթափուել էի Չեկայից, ո՛չ, այլ որովհետեւ իմ բնազդին աւելի համապատասխան միջավայր գտայ:

Այնուհետեւ տարիներ երկար ապրեցի Ամերիկայում: Գործեցի իբրեւ բանուոր, եղայ նկարչական վարժարանում, փորձեցի բախտս եւ Հոլիվուտում — ո՞ւր չեղայ, ինչե՛ր չտեսայ, բայց ամէն տեղ էլ մնացի անզուգական կոմունիստ: Ես ամերիկեան կոմունիստական շրջանների գործօն անդամներից մէկն էի, պայքարում էի «հակայեղափոխականներին» դէմ բոլոր միջոցներով: Ինչ որ ունէի՝ տալիս էի խորհրդային իշխանութեան:

Ես մտքով ու հոգով նրա հետ էի, նրանն էի եւ այժմ նորից վերադառնում նրա գիրկը: Կը հասկանա՞ն, կը ներե՞ն...

Նիւ Եորքից հանդարտօրէն գրել էի Մոսկուա եւ ամենայն անկեղծութեամբ, առանց մի կէտ ծածկելու, պատմել էի ամբողջ կեանքս, բոլոր քայլերս: Պատասխանել էին թէ ներուած են եւ թոյլ են տալիս վերադառնալ:

Բայց չէ՞ որ ես նախկին Չեկիստ էի, գիտէի որ Չեկան այնպէս հեշտ չի ներում: Գիտէի թէ ինչ աննշան յանցանքների համար մարդիկ, յանկարծ, անհետանում էին, իսկ իմ արածը չէ՞ որ, վերջին հաշուով, ծանր յանցանք էր:

Միւս կողմից էլ մտածում էի, անցեալում ես խոշոր ծառայութիւններ եմ մատուցել Չեկային: Ամերիկայում եղած ժամանակս էլ ամբողջ ուժերս եւ աշխատանքս նուիրել եմ Խորհրդային իշխանութեան: Կարող էի մնալ Ամերիկայում, ուր գործ էլ ունէի, տոլար էլ, յաջողութիւն էլ, բայց ահա վերադառնում եմ. մի բան արժէ՞ այս քայլս: Ո՛չ, անկարելի է, ինձ կը հասկնան, կը ներեն...

Ամբողջ գիշերը չքնեցի: Մինչեւ լուսաբաց նստած մնացի նաւի առջեւի մասում: Սպասում էի արեւի ծագումին...

Ահա Բաթումը:

Ամէնքը արդէն տախտակամածի վրայ էին, կին երեխայ: Աղմուկ, ժխոր, հրճուանք: Մարդիկ տառապում էին ուրախութիւնից:

Նաւը դանդաղ մօտենում է քարափին: Տախտակամածի վրայ հնչում է «Ինտերնացիոնալը»: Մերթ ընդ մերթ թնդում են «կեցցէ»ները: Կարմի՛ր դրօշը փողփողում է բարձր: Մուրճ ու մանգաղ — Խորհրդային Հայրենիք:

Ինչպէ՞ս նկարագրել, ի՞նչ խօսքով հաղորդել զգացմունքների [illegible], որ համակել էր ամէնքին: Երգ, արցունք, երգ՝ խառնուել էին իրար...

Վերջապէս, նաւը կպաւ քարափին: Առաջացրին պարանը: Դրուած սանդուխով իջան առաջին կարգի ուղեւորները, որոնք, առանց սպասելու, նստում էին պատրաստ ինքնաշարժները եւ արագութեամբ հեռանում:

Մենք սպասում էինք մեր հերթին եւ դիտում քարափի շէնքերը, մարդկանց երթ ու դարձը:

Քաղաքի տեսքը ճամբորդների վրայ այն հմայիչ տպաւորութիւնը չգործեց, ինչ որ Բաթումի բնութիւնը հեռուից:

(Շար.) Մ. Ա. Վ.

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՍԿԻ

—)(o)(—

Արուեստական եղանակով ոսկի պատրաստելու հարցը շատ հին ժամանակներէ ի վեր զբաղեցուցած է մարդկութիւնը։

Ֆրանսացի ճարտարագէտ Տանիէլ... խնդիրը վերջերս այժմէականացուցած է այս հարցին։

Ինչպէս ծանօթ է, քիմիական հաշուով իր տեսած խառնուրդներուն, ... նիւթական զանազանութիւնները, ... մեծ զանազաններուն, ցարդ ... ապացուցանել թէ իր ... կարելի է արուեստականօրէն ոսկի պատրաստել, եւ երբ ... ոսկի պատրաստել, ամբողջապէս, դարերու ... բանաստեղծութեան, ... դրամատուներու եւ դատաւորներու։

Պատմութիւններուն անդին վերցնելով խնդրին ... անշուշտ ու լուսաբանութիւնը, ... ընելով թէ նմանապէս ձեռնարկ մը առաջ անիրական է։ Յաջողութեան պարագային ... կոչուած է ու ... մեծ ու անգարմանելի յեղաշրջում մը առաջ բերելու ներկայիս ... ունեցող համաշխարհային ... տնտեսական տագնապին մէջ։

Արուեստականօրէն ոսկի պատրաստելու փորձերուն նպատակն է ... հանել այնպիսի նիւթերէ, ... իրենց մէջ ամենափոքր համեմատութեամբ ոսկի կը պարունակեն։

Օրինակի համար, մէկ խորանարդ ... ծովին ջուրը իր մէջ կը պարունակէ 50 հազարերորդական ... եթէ ամբողջ երկրագունդի ... վրայ գտնուած ջուրերու ծաւալը՝ ենթադրօրէն 1330 միլիոն խորանարդ քիլոմեթր հաշուենք, անկէ կարելի պիտի ըլլար հանել ոսկիի այնպիսի խոշոր քանակ մը, որ բաժնելով երկրին 1500 միլիոն բնակչութեան միջեւ, իւրաքանչիւրին իբր բաժին պիտի իյնար 40 հազար քիլօկրամ ոսկի։ ... մէկ կրամ ոսկին արժելով ... ֆրանք, ոսկիին այդ ձուլը պիտի ներկայացնէր 600 միլիոն ֆրանքի ... հարստութիւն մը։

Սակայն պէտք է ընդունիլ թէ ոսկիի արտահանումը ամենադժուար ... գործողութիւն մըն է։ Երկաթի, պղինձի, անագի, պղնձի եւ մանաւանդ ... ոսկիի փոխարկումի կարելիութեան մտադրութիւնը եղած է ամէն ժամանակի քիմիագործներուն (alchimistes)։ Անոնք կը կարծէին թէ վերոյիշեալ մետաղները որոնք իրենց մէջ որոշ քանակութեամբ ... եւ ծծումբ կը պարունակեն, կրնան ոսկիի փոխակերպուիլ, ... մէջ մտնելով ոսկիի ... քարի մը հետ։

Միջին քիմիագործներ փորձած ... մետաղներուն տալ ոսկիի ... մը, զանոնք ներկելով ... մասնաւոր տարրով մը, ... իմաստասիրական քար (pierre philosophale) անունը տուած էին։

Անկարելի է ըսել թէ անոնց բոլոր փորձերը ալ ապարդիւն մնացած են։

1924ին, Միթէ եւ Սթամմլէր ... գերմանացի բնագէտները երեւան ... ոսկիին ներկայութիւնը ... ջուրէ լամբարներուն ներսին պատին վրայ կազմուած ... մէջ։

1925ին, Նակօաքա եւ Միւկիօրա ... ճապոնցի գիտնականներուն աշխատութեանց արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ բազմամիլիոն վոլթ զօրութիւն ունեցող ելեկտրական լոյսի ազդեցութեան տակ, որ կը ցայտէր տանկստէն ելեկտրաբերի եւ սնդիկ ելեկտրաբերի միջեւ, այս վերջինը կը ստանայ վերջապէս աննշան քանակութեամբ ոսկի եւ արծաթ։

Այսէն պարզապէս տակ, արուեստական եղանակով ոսկի պատրաստելու խնդրին լուծումը տակաւին շատ հեռու կը մնայ, եւ երկարատեւ ու տքնաջան աշխատութեանց կը կարօտի։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 29 Մայիս.— Խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր Երրորդ Թաղապետարանի սրահը տօնելու համար Անկախութեան 14րդ տարեդարձը։

Օրուան նախագահ Պ. Ա. Կիւլպէնկեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, զոր նուագեց Չէօրէկճեան յատկապէս հրաւիրուած «Արծիւ» նուագախումբը։

Գեղարուեստական բաժինը պատրաստուած էր խնամքով։ Կը մասնակցէին «Արծիւ» նուագախումբը եւ «Գողթան» երգչախումբը։ Մենակատարներ ու օրուան պատշաճ արտասանութիւններ։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս՝ ընկեր Գիւլխանդանեան։ «Անկէ 1600 տարի առաջ, բսաւ, հայ ժողովուրդը ոչ մշակոյթ ունէր, ոչ ալ գիր, գրականութիւն, շնորհիւ Սահակի ու Մեսրոպի տքնաջան աշխատութիւններուն հայ ժողովուրդը տիրացաւ իր մշակութային անկախութեան։ Այլ եւս մենք ուրիշ ազգերու պէտք չունէինք։ Պարագան նոյնն է նաեւ Մայիսի 28ին, դարերէ ի վեր հայ ժողովուրդը կորսնցուցած էր իր անկախութիւնը, սակայն այդ դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդը կուրծք տուաւ ամէն խուժդուժի, չյուսահատեցաւ սակայն օրերուն իսկ, եւ օրին մէկը ստեղծելով Մայիսի 28ը, տիրացաւ իր անկախութեան։ Ներկայիս պայմանները փոխուած են։ Սակայն կարելի բան է որ այնքան տարի աշխատիլ եւ անկախութիւն ձեռք բերել, յետոյ վերջ զայն ուրանալ, ով որ իր անկախութիւնը կ'ուրանայ, նա դաւաճան է, այլասերած է, պարագան նոյն է երբ մայր մը իր ծնած զաւակը կ'ուրանայ։ Հայաստանի ներկայ վարչաձեւը մեզ չպիտի յուսահատեցնէ, որովհետեւ մենք համոզուած ենք որ վարչաձեւերը երբ եւ իցէ պիտի փոխուին։ Մենք շատ ենք տեսեր այդ տեսակ աղետաբեր օրեր, բոլորն ալ եկեր ու գացեր են։ Իսկ հայ ժողովուրդը միշտ մնացեր է ու պիտի մնայ»։

Նախագահ Պ. Ա. Կիւլպէնկեան հանդէսը փակեց, հրաւիրելով ժողովուրդը որ ունկնդրէ հաստատ ու անմոռ կառչած մնայ իր գաղափարին։

Մ. Տէր Գէորգեան

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 30 Մայիս.— Անկախութեան 14րդ տարեդարձը տօնուեցաւ այստեղ կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին, Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Բեմը շքեղօրէն զարդարուած էր լեռնաշխարհ ծիրանիներով եւ ծաղիկներով, բեմին ճակատը Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը եւ մեր անմահ հերոսներու նկարները մեր նուիրական եռագոյններով։ Բեմին յարդարման մեծ խնամք բերեր էին Օր.ներ Գայեանէ Խաչատուրեան եւ Թագուհի Սինանեան։

Սրահը ամբողջովին լեցուած էր։ Կը նախագահէր ընկեր Միհրան Գաբրիէլեան որ բացման հակիրճ ճառով մը, թուեց Հայոց պատմութեան գլխաւոր դրուագները։ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Տէր Կոմսեանի երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Արտասանութիւններ բրին Օր.ներ Ս. Տէրկոմսեան, Տ. Սալավանեան եւ Թագուհի Սինանեան, բոլորն ալ յաջողութեամբ արտասանեցին խլելով երկար ծափահարութիւններ։ Օր. Գայեանէ Խաչատուրեան մեծ յաջողութեամբ մեներգեց «Լռեց ամպերը» յնկերակցութեամբ ջութակի։ Երգչախումբի «Հիմի էլ լռենք»էն վերջ Օր. Ն. Մուրատեան արտասանեց «Անմոռ ... դրօշը», շատ յաջողութեամբ։

Անոր բուռն ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Ա. Գիւլխանդեան, որ պատմական կարեւոր դրուագներու յիշատակումէն յետոյ հայ ազգը նմանցուց փիւնիկի։ Որքան ալ կոտորուի, հալածուի կրկին յարութիւն կ'առնէ եւ կը պահէ իր գոյութիւնը։ Եւ տաք ու եռանդուն ճառով մը, բացատրեց Հայաստանի ազատագրման պարագաները, ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Բանախօսութենէն յետոյ երգչախումբը երգեց «Դարդս լացէք»։ Երգեցին նաեւ երկու մանկապարտէզի փոքրիկներու կողմէ, Օր. Թիւֆէնճեան եւ Օր. Ա. Սալավանեան։ Օր. Գայեանէ Խաչատուրեան մեներգեց «Հայրենիք»ը։ Ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեան արտասանեց «Սասնոյ հակաները»։ Օրիորդներ Գայեանէ Խաչատուրեան եւ Թագուհի Սինանեան իրենց սիրայօժարամտութեամբ եւ մանկապարտէզի փոքրիկներու հսկելով, բեմը վարեցին յաջողութեամբ։ Հանդէսը փակուեցաւ ընկ. նախագահի փակման խօսքով եւ երգչախումբի խմբերգով ժողովուրդ մեկնեցաւ տրամադ տպաւորութեամբ։

Թղթակից

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Մայիս 21ին տեղի ունեցաւ Մշակոյթի Օրուան ներկայացուցչական ժողովի Բ. նիստը։

Ներկայ էին Պ. Պ. Դարբինեան՝ Ազգային խմբագրութեան կողմէ, Ա. Չօպանեան՝ Անահիտ, Կ. Սասունի՝ Յառաջ, Հ. Խանճեանեան՝ երկուքը եւ Զ. Ռ. Մ., Տոքթ. Նազմանեան՝ Ա-ռողջ կեանք, Օհան Կարօ՝ Ն. Դ. Ռուբէնեաններ, Ռ. Շիշմանեան՝ Ազատ Ար. Միութիւն, Ս. Յովհաննէսեան՝ Կովկասոյ երգ., Հր. Այնթապ՝ Դպր. Միութիւն, Վահան Վրդ. Յովհաննէսեան՝ Մուրատ-Ռափայէլեան վրժ., Ս. Քարեան՝ Հայ կարմիր խաչ, Գաղտասարեան՝ կէյվէի Հ. Մ., Կ. Բասմաճեան՝ Հայ բժշկ. Մ., Տէմիրճիպաշեան՝ Սիփան երգչախումբ եւ Գրական Ակումբի կողմէ Ռ. Բերբերեան եւ Լ. Մեսրոպ։

Վաւերացուեցաւ նախորդ նիստի ատենագրութիւնը։

Ներկայացուեցան առաջարկներ. «Մշակոյթի Օրուան Տօնակատարութիւն» բացատրութեան կցել «Տօն Թարգմանչաց» բառերը։ Տօնակատարութիւնը կոչել «Տօն Սրբոց Թարգմանչաց» ժողովը որոշեց անփոփոխ պահել «Հայկական Մշակոյթի Օր» ձեւը։

Որոշուեցաւ Գործադիր Մարմինը կազմել 7 հոգիէ, որոնց հետ պէտք է գործակցին Գրական Ակումբի երկու անդամները՝ Ռ. Բերբերեան եւ Լ. Մեսրոպ։

Գործադիր Մարմինը կազմուեցաւ հետեւեալներէ.—

Պ. Պ. Դարբինեան, Շիշմանեան, Այեանպ, Տոքթ. Նազմանեան, Քարեան, Յովհաննէսեան, Խանճեանեան, Բերբերեան, Լ. Մեսրոպ։

Գործադիր Յանձնախումբի առաջին նիստը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Garnier, Սէն-Լազարի կայարանին դիմացը։

Թ.

Բ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Ընկերվարական Միջազգայինի Գործադիր Մարմինը բանաձեւ մը ընդունեց, որ ցոյց կուտայ թէ ճափոն կարգ մը պետութեանց բարեհաճութեամբ կրցած է խուսափիլ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Քելլոկի դաշինքին պարտաւորութիւններէն։ Կը հաստէ թէ Բ. Միջազգայինի յարող բոլոր կուսակցութիւնները ստիպուած են ճնշում գործադրել իրենց կառավարութեան վրայ, անոնց յիշեցնելով թէ պարտաւոր են յարձակողական ազգերը ստիպելու որ խաղաղութիւնը պահեն.

Որոշելէ ետք թէ Ռուսիոյ հետ պատերազմ մը կրնայ հակայեղափոխութիւն մը առաջ բերել ոչ միայն Ռուսիոյ, այլ եւ ամբողջ աշխարհի մէջ, եւ նաեւ ընդհ. նոր պատերազմ մը, Ընկերվարական Միջազգայինը կը պահանջէ.—

1. Շանկհայի եւ Մանչուրիոյ անմիջական պարպումը։

2. Թօքիօյէն յետս կոչումը բոլոր դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն, եթէ ճափոն մերժէր վերոյիշեալ հողերու պարպումը։

3. Ելեւմտական եւ տնտեսական պատժամիջոցներու գործադրութիւնը, եթէ ճափոն վարանի խաղաղութեան պահպանման համար եղած միջոցները ձեռք առնել։

Բանաձեւը կ'աւելցնէ թէ եթէ ճափոն շարունակէ իր տգանական ընթացքը եւ յարձակողական պատրաստութիւնները, Միջազգ. Ընկերվարական Գործադիրը թելէյա Ընկերներու միջազգ. համագումարի մը գումարման կոչ պիտի ընէ ռազմանիւթերու շինութեան եւ առաքման դէմ միջոցներ ձեռք առնելու, ինչպէս նաեւ պայքթ յայտարարելու համար ճափոնէն եկող կամ հոն գացող շոգենաւերուն դէմ։

Բանաձեւը կ'եզրակացնէ թէ եթէ սովիէթները հարկադրուին իրենց գիրենք պաշտպանել յարձակման մը դէմ, այն ատեն Բ. Միջազգայինը կոչ պիտի ընէ բոլոր գործաւոր դասակարգերուն իրենց համակրանքն յայտնել Սովիէթներուն եւ ամէն միջոցներով դիմադրել ինքնապաշտպանութիւնը անդամալուծող արարքներուն։

ՄԱՄՈՒԼ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—)(o)(—

Ամերիկա հրատարակուող «Բանւոր» շաբաթաթերթը (հայ համայնավարներու օրկան) Պ. Ա. Չօպանեանի Ռումանիա բրած այցելութեան մասին կը գրէ հետեւեալ վերնագիրներով.

«ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼԸ, ՀԱՅ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՐԻՒՆԸ ԿԸ ՍԱԿԱՐԿԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԵՕՐԿԱՅԻ ՀԵՏ»

Այս զգայացունց վերնագրին տակ կը շարունակուի լուրը.

— «Միեւնոյն ժամանակ Ռումանիա գացած է Արշակ Չօպանեան, յայտնի ռամկավար լիդր եւ Գալուստ Կիւլպէնկեանի գործակալ, հայ գաղթականներու արիւնը սակարկելու «հայասէր» վարչապետ Եօրկայի հետ եւ սիրալիր տեսակցութիւններ կ'ունենայ պատերազմական նախարարի, նախկին պատերազմական նախարարի եւ «հայ ազգի» ռումանական պետական անձնաւորութիւններու հետ։»

Բայց այսքանով չի բաւականանար «Բանւոր»ը։ Նոյն թիւին մէջ (Ապրիլ 16) կը շարադրէ խմբագրական մը, որ կ'ուզենք յանձնել Ռամկավարներու ուշադրութեան.

— «Ոչ ալ սովորական երեւոյթ է Տիար Արշակ Չօպանեանի Ռումանիա այցելութիւնը եւ վարչապետ Եօրկայի կողմէ անոր ցոյց տրուած արտակարգ սիրալիր ընդունելութիւնը եւ այն պարագան, որ Եօրկան եւ Ռումանիայի նախկին պատերազմական նախարարը ներկայ եղած են Չօպանեանի դասախօսութեանը։

Ինչ կապակցութեամբ, որ պատերազմական նախարարը ոչ մէկ կերպով հետաքրքրուի միջնադարեան Հայոց գրականութեամբ եւ արդարապէս դասախօսութեան ներկայ եղած է, որովհետեւ արեւան հոն է առած։

Հայ աշխատաւորութեան համար Չօպանեանի առաքելութեան նպատակը չափազանց պարզ կ'ըլլայ, եթէ ան նկատի ունենայ, որ Ռումանիան, ինչպէս Լեհաստանը, հակախորհրդային պատերազմի պայթումի առաջին կէտն է Եւրոպայի մէջ։

Դաշնակցական մամուլը այս այցելութեան առթիւ Չօպանեանի մասին կը խօսի այնպիսի գովեստով, որպիսին ան գտնուած էր Արշակի յոբելեանին առթիւ. Ասիկա ուրիշ մէկ ապացոյցն է Ռամկավարներու եւ Դաշնակցականներու միջեւ ամրացող միացեալ հակախորհրդային ճակատի, որ թելադրուած է միջազգային իմպերիալիստներու եւ հայ դրամատէրներու շահերէն։

Աշխատաւորականներու պատերազմական գաւառներութիւններու մասը կը կազմէն՝ ներգաղթի դէմ անոնց տարած քարոզչութիւնը եւ քօղարկուած պայքարը, Սուրիայի մէջ հայկական օջախ մը կազմելու արտակարգ ջանքերն ու հակայական միջոցներու յատկացումը — մասնաւորապէս Բարեգործականի խողովակով։»

Ինչպէս կը տեսնէք հայ համայնավարներու համար Չօպանեանի բրած դասախօսութիւնը՝ հայ միջնադարեան գրականութեան մասին, ուրիշ նպատակ չունի, բաց ի «սիրալիր» տեսակցութիւն մը ունենալ Եօրկայի եւ Ռումանիոյ պատերազմական նախարարին հետ, որպէսզի ...ուժ տայ Ռումանիոյ եւ Լեհաստանի հակախորհրդային պատերազմի պատրաստութեան։

Ցիմարանոցի մէջ արգիլափակուած մարդիկ չեն որ այս բոլորը կը գրեն։ Բայց միր աչքին խելացի կապուած տխմարներ են։ Սակայն այս տխմարութիւնները երբ կ'ուղղեն Դաշնակցութեան դէմ, Ռամկավար մամուլի մեծ մասը իրողութեան պէս կ'իւրացնէ եւ տեղ տեղ՝ վրացիով՝ արձագանգ կուտայ ամէն տեսակ արտառոցութիւններուն։

Չօպանեանին վերագրուած անհեթեթ պատմութիւնը, արդեօք խրատ մը կրնա՞յ ըլլալ Ռամկավար խմբագիրներուն համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԲԱԳՈՒ Կ'ԵՐԹԱՅ

Անդրկովկասի կրթական գործավարութեան հրամանով, Հայաստանի պետական առաջին թատրոնին դերասանական խումբը այս ամիս պիտի մեկնի Բագու, յետոյ պիտի շրջի Անդրկովկասի զանազան շրջաններուն մէջ (Գանձակ, Ստեփանակերտ), ու աւելի ետքը պիտի երթայ Վրաստան.

Ներկայացումները տեղի պիտի ունենան Բագուի բանւորական թատրոնին եւ շրջանային աշխատանքի պալատներուն մէջ։

Այցելու խումբին մէջ կը գտնուին դերասանուհիներ՝ Արուս Ոսկանեան, Յասմիկ, Օլգա Գուլազեան, դերասաններ՝ Ա. Գուլակեան, Ա. Աւետիսեան, Հ. Ներսիսեան, Մ. Ջանան, Վ. Վաղարշեան, դիրեկտոր Լ. Քալանթար։

Խումբը հետը կը տանի թատերապարգեր եւ զգեստներ։

Հայաստանի պետական առաջին թատրոնը, որ Մոսկուայի արուեստներու ողիմպիականին մէջ մեծ գնահատութեան արժանացած էր այն գիտակցութեամբ միասին, որ գրկուած է հայ հեղինակներու թատերական գործերէն, ներկայիս կ'աշխատի գտնել այդ բացը Վ. Վաղարշեան ատած է Օղակումը, Նաւթը, Ա. Հախումեան՝ Թշնամին։

Այցելու խումբը իր շրջագայութեան ընթացքին պիտի խաղայ այդ գործերէն զատ, Սունդուկեանցի Պէպօն, Խաթաբալան, Ց. Պարոնեանի Պաղտասար Աղբարը, թարգմանական գործերէն՝ Աֆինոգենովի Անլը, Մեկլենբուրգի Պատիւ գործը։

Հայաստանի պետական մարմիններուն կողմէ դիմում կատարուած է Մոսկուա, որպէսզի Միութենական կոչումն տրուի Հայաստանի պետական թատրոնին, որ այնքան գնահատուած է ինչպէս Անդրկովկասի, նոյնպէս Մոսկուայի մէջ։

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

Ինչ որ անոր բացակայութեան, տարիներ շարունակ, երբեք չէր վարանած անոնց սենէկն ներս մտնելու, ու երբեք, գրեթէ ամէն օր, անոր տառերն ու յիշատակներուն կարօտովը...

Իրենց ճեկնումէն վերջ, Սիրանը ընկերացած Ըլլալով անոնց, մայրիկը մղիչ Հրթունքին, ճամբեց Սուրէնին ու
— Տեսա՞ր — ըսաւ — ի՞նչ պըլպուլ գալակ է... զրահէթ ըլլար տէ... Եէ՞, ի՞նչ ըլլար — ընդմիջեց Սուրէնը խնդալով ու կատակի տալով։
— Ինչա՛ դուն, խնդա՛... դէշ կ'ըլլայ շունչի. Քիպա՛ր, քիպա՛ր աղջիկ... տեսա, հինակուաններդ քիթերնուդ չէք գիր. խօսող կ'ուզէք, ճըլվէլի, սանկ ցատկէ կենայ... Առանկները, տղա'ս — ձայնը բարձրացուց — առուն չին շիներ, տուն կը քանդեն, հասկցա՞ր...

III

— ... Բայց, ուելորդ էր այս բանը, մօրեղբայր։
— Ինչ՞ու այդպէս կ'ըսես, Սուրէն։ Տարօրինակ է այս ժողովուրդը։ Հաւ կ'ուզեն բոլորը։ Խանութ են իրար վրայ աչքերնին դուռն է, դուրը... ձայնի կը սպասեն.., տանձայն մը տո՞ն,— տկարդայ կորո... Անոնք քեզի կը սպասեն, դուն ըսես մեզի եկեր ես Չըխէր, իրիտկին,— դարձաւ երիցուհին։
— Տարօրինակ բա՞ն,— վրայ բերաւ Սուրէն,— մինչ մենք զատուածք կը նայինք ու ես եկեր եմ խօսելէ աւելի մտիկ ընելու համար։
— Զըլլար, բան մը կ'ըսես, ճանը՛ծ
— Միջամտեց տարէց ու սպիտակամազ ընկեր մը — խօ՞սք կը պակսի քեզի... Նայինք ի՞նչ է սնեռնիս...

Սուրէն չկրցաւ ընդդիմանալ։ Դնաց ընկերոջը հետ։

Խուռներամ բազմութիւն մը։ Խօսակցութիւն։ Հազար հնչող ձայներ մը։ Ճեկինը քանի մը կիները «էկաւ, էկաւ», «Թէսթրօճիի կ'ըլնանի կոր», «Ըեա՞նք կը խօսի էղեր որ...», «Տեսա՞ր, զաղըզը ի՞չ կ'անէ մարդը...», «Դպրոցը, հա՛, իրմէ ըլլալու է...», «Հօրեղբօրը տղան՝ ու գնաց տեսա, խօսքս ասոթ, քաւակ գնաց, էշ էկաւ», «Հարկա՛ւ, հօրթին ու եկեղեցիին բակը կը մնէ. բայց կ'ելլէ նորէն կը բառաչէ...»։

Մէկը ծօտեցաւ։ Սուրէնին ձեռքը սեղմեց։ «Բարի էս էկ...», կէս ձայն բարեւ։ Ուրիշներ իրեն հեռեւեցան։ Սկսինք... սը՛սս...»։

Միւս կողմը շարժող գլխեր։ Կաճկուած բաճկոններ։ Մաշած թեւեր։ Ու փակուող աչքեր... ո՛չ, զեւ քնացող չկայ...։

Սուրէն սկսաւ։

Դժուա՞ր, ատամնակիր սկիզբով մը, որմէ յետոյ ժամերը սահեր էին աննշմարելի։ Բոլորը կ'ունկնդրէին բացարձակ ուշադրութեամբ կախարդուած։

Վերջաւորութեան, բոլորը իրարու նայեցան։ Մէկը ուշ ըրաւ ծափահարելու համար։
— Ըզ կայ, չկայ, Պ. Սուրէն... դուն .. հարկաւ... գիտես... աս ճիշդերը բան մը պէտ չըսեր, կ'ըսեն...
— Քաղաքականութիւնը, գիտէ՞ք, յայտնի չըլլար...
— Ինկիլիզը նօթա տուեր է, կ'ըսեն, իրա՞ւ է... Կէս ալ ըսեր է թէ էկէր հայերը...
— Նստէք չէ. Ճանըծ, ընդմիջեց չորրորդ մը — գեղացիներուն խուռնը Թուրք բռնակիր մը տարակեր է...
— Հա՛ ի՞նչ կայ, չկայ, նայինք,— հարցուց Սուրէն, — բաւական փախուած կը տեսնեմ քաղաքը։ Հիմա լա՛ւ է, չէ՛, ալ հանգիստ էք...
— Հանգիստ ո՞ւր է, Պ. Սուրէն, հիմա այս գինուորութիւնը էլաւ, մենք կրնա՞նք զօրանոցները էրթալ, առանց հետ նստիլ, էլլել... փարձուա՞ծ ենք...
— Է՛, կամաց կամաց, ինչո՞ւ չկարենանք։ Վարժուինք, մենք ալ վարժուինք, ամէն բանի տակէն կ'ելլենք, տաս ը տակէն պիտի չելլենք... Զէնք գործածել գիտնալը լաւ բան է...

Աս վէնքով ի՞չ պը ա՛նինք ծէ տղա'ս,— ծերունի մըն էր որ հարց տուաւ։
— Պիտի կռուինք, եթէ հարկ ըլլայ։
— Մե՞նք...
— Անշո՛ւշտ, մէջ ինկա ուրիշ երիտասարդ մը։
— Հի՛չ խելքս չի կըյրիր...
— Կը կարէ՛, կը կարէ՛... ի՞նչ կ'ըսես, Էմմի, Սուրէն դարձաւ Բարթող Էմմիին, որ ուշ էր եկած ու կեցած էր քիչ մը հեռուն։— խելքդ կը կտրէ՞ որ մենք կրնանք կռուիլ Թուրքին դէմ...
— Եւ կռուելու՛ պէս կը կռուինք... միայն թէ մեր աս գլուխները պէտք է փոխենք էսէշ... էսէշ մեզի պէտք է յաղթենք, որ կարենանք յաղթել Թուրքին...

IV

Տարազներ ու երկարատեւ բացակայութենէ մը յետոյ, վերադարձ մը ծանրատար բռնատարութեան մը պէս է։ Առնարկդ յարատեւօրէն ճամբու ելքին, կը քալես կարօտի ու անսահման յայզերու ծեծ բեռ մը կռնակիդ, կը տագնապիս, արտօրալ կ'ուզես, կ'ուզես կարել անկիւնադարձը ու հասնիլ յետոյ, երբ բեռդ կը թափես գետին, առեն մը, յոգնա՜ծ, բոլոր ձեւի զգայնութիւններդ կը զգլխին ճէջդ, մինչեւ որ կրկին գայ պահը, եւ ետեւ կամ ուշ մնացած ուղեկցի մը պէս, արտիդ դռնակը բախէ...

Ցնծախանքն է անհ Փոթորկումը հոգիին։ Անոր մեծ ու խռովող յիշատակներուն։ Հեռա՜ւն թողուած խօսուն կամ լուռ պահերուն։ Մեծ ու թաց աչքերու նէ՛կ կամ սեւահեր գլուխ մը։ Վերջին բառերու եւ շարժող թաշկինակի մը թափանի մը կաթիլ ու արագօրէն սրբուած արցունքներուն։ Երազի մը, վերջապէս, որ իրականութիւն էր երէկ ու երազ մը եղած է այսօր...

Երբ ճամբայ կ'իյնաս, կը թողուս պայն, կարծելով հետդ առած ըլլալ իրմէ յիշատակներու բեռ մը։ Բայց, յետո՛յ միայն կ'անդրադառնաս թէ, մեծ պարապութիւն մը կայ կուրծքիդ տակ...

Եւ կը փնտռես։ Կը տագնապի՛ս, կ'ես վերադառնալ։ Ելի՛ առեն, շրջապատող քեզի կ'ըսէ թէ արեւը բարձրանալ գիտէ ու ճառագայթներ ունի, որոնք կ'իջնեն մինչեւ խորը ձորերուն, ջուրերու սահանքին, կամ մթաստուեր սենեակէ մը ներս խռոված ու ծնեալ աղջկան մը վրայ...

Կ. ՄՆՀԵԱՆ

Յ.
Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Օհան Կարօ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 7.30ին, Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Գուճուկեանի տունը: Ստիպողական ներկայութիւն։ Զեկոյց Կ. Կոմիտէի։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Կարոյի բնակարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Զեկոյց Կեդր. Կոմիտէի։

ԱՆԻԷՌ Գուս Քոլոմպի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Café Ararat. Գուս Քոլոմպ։ Կը հրաւիրուին Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Ընկ. Յովհ. Վարոյեանի բնակարանին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի դիւանը ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան քաղաքի բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Նախաձեռնութեամբ «Վայք» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Ե. Ե. Միութեան, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Հայ կրօնական յարանուանութեանց։

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ

Կը նախագահէ՝ Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Խմբերգ «Բիւրակն» երգչախումբին կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Վալանս

Այս Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիէն

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Այս Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ Քաթոլիք սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը նուագեն ջութակի վրայ ընկերներ Գ. Մելքոնեան եւ Գ. Աղապէկեան (Լիոնէն). Կ'երգէ՝ Օր. Յովինար Տէր-Պետրոսեան (Լիոնէն)։

Հայկական պարեր եւ խմբերգ փոքրիկներու կողմէ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը հսկեն կարգապահութեան։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ռոման

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔԻ Հայր. միութեան Պօմօն Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ) մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Նազար Իշխանեանի տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը։ Բոլոր անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Երաժշտական միութեան բոլոր անդամ եւ անդամուհիները կը հրաւիրուին ընտանեօք ներկայ գտնուիլ Միութեան ընտանեկան երեկոյթին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Brasserie du Chapitre, Salle des Banquets, Cours Joseph Thierry.

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3.30ին: Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամ. ժողովի մասին։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան, անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է այս կարեւոր ժողովին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

..625, 1044, 875, 1431, 981, 934, 307, 1459, 331, 1246, 49, 929, 830, 1347, 163, 506, 648, 1777, 1157, 80, 1006, 988, 23, 1920, 933, 317, 1331, 330, 306, 1046, 1955, 352, 1065, 1063, 2, 1555, 436, 367, 1005, 1688, 1449, 1440, 1871, 1193, 1332, 503, 1651, 107, 1237, 303, 773, 827, 1198, 1549, 290, 661, 64, 1200, 67, 1227, 1318, 930, 1173, 1929, 1206, 1082, 156, 1636, 1586, 1208, 1874, 1915, 1609, 883, 820, 238, 941, 1968, 1674, 1832, 307, 1957, 1785, 1753, 1882, 1310, 1215, 551, 416, 900, 1060, 86, 1320, 965, 526, 1959, 1469, 1802, 1306, 662, 815, 1507, 1338, 1155, 1074, 1793, 872, 1840, 1803, 1016, 1826, 1104, 295, 173, 42, 377, 317, 14, 503, 107, 926, 950, 319, 172, 151։

Նուէրները առնել 26 Րիւ տէ Միւ-գէէն

Հրապարակային բանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Յունիս 11ին։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մ. Թէրզեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ֆօն տ'Օպնայի ազգային միութեան, ընկերներու եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր Սիրելւոյ ամուսնոյն դառնագին մահուան առթիւ։

Ֆօն տ'Օպնա

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէարնէն Տէր եւ Տիկին Վ. Հիւսեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Վարդան Խրիմեանի (Սէնթ Էթիէն) եւ իր պարագաներուն, իր սիրեցեալ զաւակին՝ ԳՐԻԳՈՐի դառնագին մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գասրա, Գործ.— 350։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

98 R. Rivoli. ՌԹ. ճառագ. Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վներ. Ցիանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, Métro Vaugirard. Զեկոյց Բժ. Նորայրէ՝ «Յրէօտականութիւնը (Freudisme)». Մուտքը ազատ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՋ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Լսի՛ր, սիրելիս. — ասաց վերջապէս մեղմով։ — Է՛, արդէն շատ ես սրտից առնում։ Գիտեմ, որ սարսափելի է, բայց ամէն մարդ կը հասկանայ բանն ինչումն է։

— Ինչի՞ մասին ես խօսում. —հարցրեց տղան նոյն խուլ ձայնով։

— Բոլլայի նամակին մասին։

Այդ անունը լսելիս վշտի մի ամպ անցաւ տղի դէմքով։

— Ես կարծում էի, որ դու ոչինչ չես իմանայ այդ մասին, բայց երեւի ասել են քեզ. — շարունակեց Ջեմման։ — Բոլլան ուղղակի խելքը կորցրած է լինելու, որ այդ տեսակ բան է գրել։

— Ի՞նչ բան։

— Ուրեմն ոչինչ չգիտե՞ս։ Գրել է, որ դու ես պատմել կնդրարանի մասին ու նրան ձերբակալման պատճառն էլ դու ես։ Դէ՛, ի հարկէ, ապուշ բան է, ով հասկանում է. վրդովւեցին միայն նրանք, որոնք քեզ չեն ճանաչում։ Եւ ես եկել եմ քեզ ասելու, որ մեր խումբից ոչ ոք հաւատ չի ընծայում։

— Բայց դա ճշմարիտ է, Ջեմմա։

Աղջիկը կանգ եւ քաշուեց նրանից ու կանգ առաւ. լայն բացած աչքերը լի էին սարսափով. դէմքը թւում էր սպիտակ, վզին կապած թաշկինակին նման։ Լռութեան մի ահեղ սառն ալիք ընկաւ Արթուրի եւ Ջեմմայի վրայ, ու առանձնացրեց նրանց շուրջի կեանքից ու շարժումից։

— Այո՛. — շշնջեց նա վերջապէս։ — Այո՛, ես եմ այդ բոլորը պատմել, նրա անունն էլ ես եմ ասել։ Ա՛, Աստուած իմ, Աստուած իմ, ես ի՞նչ անեմ հիմա։ — Բայց յանկարծ ուշքի եկաւ, երբ տեսաւ աղջկայ դէմքի մահացու սարսափը։ Ա՛, նա հիմա մտածէ պիտի...

— Ջեմմա՛, դու ինձ չես հասկանում. — վրայ աւեց իսկոյն՝ մօտ գալով։

Բայց աղջիկը ետ քաշուեց ու հառաչեց.

— Մի՛ դպչիր ինձ։

Իսկ Արթուր յանկարծակի բռնեց նրա ձեռքը վայրագաբար.

— Լսի՛ր, ի սէր Աստծու։ Ես...

— Գնա՛. թող իմ ձեռքը... գնա՛։

Աղջիկը ետ խլեց ձեռքը ու խփեց ամուր նրա այտին։ Մի տեսակ մառախուղ իջաւ տղի շուրջը։ Մի քանի վայրկեան ոչինչ չէր տեսնում բաց ի Ջեմմայի գունաթափ ու յուսահատ դէմքից ու նրա աջ ձեռքից, որ սրբում էր իր չիթէ հագուստին։ Ցերեկւայ լոյսը նորից ողողեց նրան արեւի լոյսը, նայեց շուրջը ու տեսաւ, որ մենակ էր։

VII

Արդէն բոլորովին մութ էր, երբ Արթուր քաշեց իրենց ահագին տան զանգը։ Ցնցում էր, որ երկար թափառել էր փողոցներում, բայց ո՞ւր, ինչո՞ւ եւ ո՞րչափ ժամանակ՝ գաղափար անգամ չունէր։ Ջուլիայի սենեակի ծառան բացաւ դուռը յորանջելով եւ նշանակիչ կերպով ժպտաց նայելով նրա ցրուած — քարացած դէմքին։ Միտը ծիծաղաշարժ էր թւում նրան, որ բանտից վերադարձող իր երիտասարդ պարոնը մի հարբած ու կեղտոտ մուրացկանի էր նմանում։ Արթուր բարձրացաւ սանդուղներից։ Վերը հանդիպեց Ջիբբոնսին, որ ցած էր գալիս պարսաւանքի մի լիրբ ու հանդիսաւոր արտայայտութիւն դէմքին. Արթուր ջանաց արագ անց կենալ նրա մօտովը՝ մի «բարի երեկոյ» քրթմնջելով։ Բայց իր կամքի հակառակ այդպէս հեշտ չէր նրա ձեռքից օձիք ազատելը։

— Տանը մարդ չկայ. — ասաց նա մի քննական հայեացք ձգելով Արթուրի թափթփած հագուստին ու խճճուած մազերին։ — Տեղ են գնացել ու կէս գիշերից առաջ չեն վերադառնար։

Արթուր նայեց իր ժամացոյցին Ինն էր։ Ա՛, գեռ ժամանակ ունի, եւ շատ ժամանակ։

— Տիկինը յանձնարարեց ինձ, պարոն, որ ձեզ հարցնեմ, արդեօք ընթրել չէի՞ք ցանկալ։ Նա յոյս ունի, որ դուք կը սպասէք իր վերադարձին, որովհետեւ շատ է ցանկանում խօսել ձեզ հետ հէնց այսօր իսկ։

— Ոչի՛նչ չեմ ուզում. շնորհակալ եմ։ Տիկնոջ կարող էք յայտնել, որ ես պառկած չեմ լինի.

Ու բարձրացաւ իր սենեակը, ուր իր ձերբակալման օրից յետոյ ոչինչ չէր փոխուած։ Մօնտանէլլիի նկարը դրուած էր սեղանին, նոյն տեղը, ուր ինքը դրել էր, ու խաչելութիւնն էլ կանգնած էր իր խորշում, ինչպէս առաջ։ Մի վայրկեան կանգ առաւ սեմին ու ականջ դրաւ։ Տունը լուռ էր բոլորովին։ Պարզ էր, որ նրան ոչ ոք չէր խանգարում։ Կամաց մտաւ ու դուռը փակեց։

Այսպէս ուրեմն, հասել էր վերջը. էլ տեղիք չկար մտածելու ու վրդովւելու։ Պէտք էր միայն ազատուել այդ անպէտք ու անախորժ զգայութիւնից ու վերջացաւ գնաց։ Բայց դա էլ, ինչ որ շատ էր անմիտ ու աննպատակ։

Անձնասպանութեան մի պարզ որոշում նա չէր կայացրել։ Այդ մասին նոյն իսկ մտանաւորապէս չէր էլ մտածում, այնքան անխուսափելի ու ակնյայտնի էր թւում նրան մահը։ Բայց ի՞նչ տեսակի մահ, բացարձակապէս ոչ մի գաղափար չունէր։ Միայն թէ վերջ տար շուտով, վերջ տար ու ամէն ինչ մոռանար։ Սենեակում ոչ մի զէնք չկար, ոչ իսկ հասարակ մի դանակ։ Է՛, բոլորը մէկ չէ. մի շորի կտորն էլ հերիք է, օրինակ. կտոր — կտոր արած սաւանը։

Հէնց պատուհանի ճիշդ վերեւն էլ զամուած էր մի մեծ մեխ։ Գրծանը գնաց։ Պէտք էր միայն մի լաւ ամրացնել որ իր մարմնի ծանրութիւնը տանել կարողանար։ Բարձրացաւ աթոռին ու ձիգ տուեց մեխը. գուրս եկաւ որ այնքան էլ ամուր չէր։ Իջաւ նորից ու պահարանից հանեց մուրճը։ Մեխը պնդացրեց եւ ուզում էր արդէն սաւանը քաշել անկողնից, երբ յանկարծ յիշեց, որ չէր աղօթել։ Ի հարկէ մահից առաջ պէտք էր աղօթել, ինչպէս քրիստոնեայի պարտաւորութիւնն է։ Հրաժեշտի յատուկ աղօթքներ կային մինչեւ անգամ։

Մտնեցաւ խորշին ու ծունր իջաւ խաչելութեան առաջ։

— Ամենակարող, ամենողորմ Աստուած. — սկսեց նա բարձրաձայն ու յանկարծ կանգ առաւ ու էլ ոչինչ չաւելացրեց։ Կեանքը այժմ նրա համար այնպէս մռայլ էր դառել, որ պէտք չէր զգում ոչինչ խնդրելու, ոչ էլ մի բանից ազատուելու։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆԵՐԹԵՒՍԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro: TOLBIAC

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ 1932
4 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1897

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՆԱՀԱՆՋ

Հազմնայ ծրագրի խելայեղ վազքէն յետոյ, Ստալինի վարչութիւնը, չատերուն համար անսպասելի, պահ մը կը սանձէ բոլշեւիկեան սանձակոտոր ձին:

Մայիս 6էն մինչեւ 20 լոյս տեսան երեք օրէնքներ, որոնք նոր շրջան մը կը բանան Խորհրդային Միութեան գիւղացիութեան համար, թէեւ սահմանափակ չափով:

«Յառաջ»ի մէջ, այդ առթիւ հրատարակուած յօդուածները ցոյց կու տան փաստերով դրութիւնը պարզելէն: Մենք կ՚ուզենք քանի մը խօսք ըսել այդ երեւոյթի նշանակութեան եւ առ հասարակ բոլշեւիկեան տնտեսական քաղաքականութեան մասին:

Բոլշեւիկեան մամուլը Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, միաբերան մեծ յաղթանակ մը կը նկատէ հրատարակուած օրէնքները, որոնց փաստ մը ունին՝ իրենց տնտեսական ուռճացման եւ մեծութեան:

Ընդդիմադիր տարրերը գիւղացիութեան յաղթանակը կ՚ընդունին:

Արդիւնքը պատերազմի փաստը կը միացնեն Խորհրդային իշխանութեան տկարութեան, ու հարկադրանքի նահանջ մը կը տեսնեն սոցիալիզմի երկրին մէջ:

Այս կարծիքները, իրաքանչիւրն իր հաշուին մէջ ճիշդ է, հիմնուած բազմաթիւ փաստերու վրայ, համոզիչ ու չօշափելի:

Նախ բոլշեւիկեան ընդհանուր կանոն մըն է յաղթութիւն համարել ամէն մէկ ձեռնարկ, այդ բնոյթ նահանջ թէ գահավէժ անկում, համաձայնութիւն թէ սակարկում: Իսկ այս պարագային, բոլշեւիկեան վարչութիւնը հաշուի կը նստի իր 4—5 տարիներու փորձառու գործունէութեան հետ, գիւղացիութիւնը ձգմուած, տնտեսութիւնները քայքայուած, գիտաւորներով նուաղած եւ պահուած միլիոն գիւղացի աքսորական: Ու մանաւանդ՝ գիւղը վերջին կողոպտուած նշոյլ շրջանին իր դիզած հարստութիւններէն:

Երկիրը ազգային ընդհանուր հարստութեան եւ տարրական յառաջդիմութեան տեսակէտներէն վնասուա՞ծ է. ի՛նչ փոյթ: Բոլշեւիկեան վարչութիւնը անցած չորս տարիներու ընթացքին, այդ տնտեսման կողոպուտի շնորհիւ կրցաւ յարուցած կեանք մը ունենալ, վարչապէս ուժեղանալ ի հաշիւ սարկացած բազմամիլիոն գիւղացիութեան:

Հիմա կողոպտելիք բան մնացած չէ. միւս կողմէ, գիւղացիութիւնը ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս վերջին աստիճանի ծիւրած է, այսինքն անոր վրայ մնացած է մորթը եւ ոսկորը: (Ի հարկէ խօսքը անոնց մասին չէ, որ չունչը փչած են եւ պիտի փչեն աքսորին մէջ): Աստապէտներն իսկ կը հասկնան թէ հիմա ճիշդ ատենն է մի մը չունչ քաշել տալ ճորտերուն, որպէս զի կտոր մը միս բուսնի, նոր կողոպուտի գուռ բանալու համար:

Բոլշեւիկեան առումով, ի հարկէ, եղածը յաղթանակ մըն է, ստալինեան յաղթանակ:

Բայց պատմական խոշոր երեւոյթ մըն է գիւղացիութեան կրաւորական դիմադրութիւնը, որ ահա չորս տարիներէ ի վեր կը սարսէ Խորհրդային Միութեան հիմքերը: Մենք այդ դիմադրութիւնը կրաւորական կ՚անուանենք, որովհետեւ շարժման էութիւնը եւ տեւականութիւնը կրաւորական բնոյթ ունին: Սակայն անցած չորս տարիներու ընթացքին մասնակի ապստամբութիւններ, զինեալ դիմադրութիւններն ու արիւնհեղութիւնն անպակաս եղած են Այսպիսով, գիւղացիութիւնը, առանց յանգելու ընդհանուր ապստամբութեան, առաջին շրջանին՝ սպառած ֆիզիքապէս՝ ենթարկուած է համայնական տնտեսութեան, եւ բռնած է կրաւորական դիմադրութեան ճամբան, որ աւելի քայքայիչ էր հնգամեայ ծրագրին համար: Այս դիմադրութիւնը իրերու բնոյթէն կը բխէր. եւ մը նախամտածուած, մնացածը բնազդական անտարբերութիւնն ու թշնամանքը կը լրացնէին:

Գիւղացիութիւնը ֆիզիքապէս եւ տնտեսապէս քայքայուած է սակայն սպառնալիքը չատ մը շրջաններուն վրայ կը սաւառնի. ան զինուած է իր բոլոր միջոցներէն եւ կորովէն. ճակատագրապաշտ ու կրաւորական, ան հասած է անդունդի եզրին եւ կ՚ուզէ անդունդը իյնալ՝ իր հետ խորտակելու համար նաեւ բոլշեւիկեան բռնապետութիւնը: Աչալուրջ բռնապետը հոտ կը կեցնէ բազմութիւններու եւ ժամանակաւոր կեանք կուտայ անոր:

Այս է ստալինեան նահանջը: Ու այս ծանր գնովն է որ գիւղացիութիւնը կը յաղթէ: Աւելի ճիշդ՝ ժամանակ մը չունչ կ՚առնէ, որ՝ համատարած ուժասպառ ընդունակութիւնը վերագտնելու, եւ երկրորդ՝ ռեփական ճիղերով քիչ մը աւելի նկամուտ գիւղերը, որուն հաշիւը խնամքով կը պահէն օրուան տիրապետողները, մինչեւ ժամանակը հասնի նոր յառաջխաղացման մը, կողոպտի յաղթանակ մը եւս արձանագրելու բոլշեւիկեան պատմութեան մէջ:

Ռազմական կոմունիզմէն մինչեւ այսօր, Նեպէն ու Նեպանման նահանջներէն եւ յաղթանակներէն մինչեւ այս նոր օրէնքները պատահական երեւոյթներ չեն: Անոնք հիմքը կը կազմեն բոլշեւիկեան տնտեսական քաղաքականութեան, որ թէեւ ծրագրուած կ՚ընթանայ, բայց գործնական բնոյթ ունի: Եւ հետեւաբար՝ հետեւողական եւ վերջնական հանգրուան մը չունի: Վերջնական հանգրուանը ընկերվարութիւնն է, բայց մինչեւ հոն հասնիլը խիստ երկար տարիներ անհրաժեշտ են: Մինչեւ վերջին կայանը բոլշեւիզմը պիտի անցնի միջանկեալ շրջանէ մը, որ դժբախտաբար բոլշեւիկեան անհաշիւ ու խելառ փորձերու դուռ կը բանայ:

Նոր ու առաջ եղած եւ ըլլալիք շարժումները կոչուած են կարճ ժամանակով փրկելու բոլշեւիզմը անկէն, եւ մոլորեցնելու թէ երկիր եւ թէ արտասահմանի հանրային կարծիքը:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՑԷՔ, ԼՍԵՑԷՔ ԵՒ ԶՐԶՈՒԵՑԷՔ

Վաղը՝ «Սիփանի» համերգը ի պատիւ իր հիմնադրին Սաքոյի

Կասկած չկայ թէ հայ երգի բարեկամ ժողովուրդը՝ պիտի փութայ արժանի գնահատանքը շռայլելու գործի մը՝ որ ամբողջ սրտմաշուք եղած է. տառապանք հոգիի, զոհողութեան՝ առողջութեան, հանգստի ու նիւթականի, եղած է վաստակը տքնանքի ու հեւ ի հեւ վազքի, յամառութեան ու յարատեւ կորովի:

Վաղը՝ հայկական մելամաղձ երգերու չեշտէն վերացած՝ բազմութիւնը չպիտի իսկ անդրադառնայ թէ ի՞նչ սպառում արժած է խումբին կազմութիւնը, հիմնադրին մանաւանդ ու նաեւ իր օժանդակներուն ու երգիչներուն:

Եւ այս՝ մէկ վայրկեանի գեղազոյն հանոյքին համար. հայ երգի փառքին համար, հայ մշակոյթի պահպանման դժուարին ու նուիրական գործին համար, իրացնող ու կաշկանդող այս խօթ միջավայրերուն մէջ:

Երաժշտութիւնը ազատ օտարին համար հանոյք մըն է, ազգային երգը հպարտութեան, ազգային ներշնչումի աղբիւր մը անոր համար:

Բայց մեզ, հայրենազուրկ Հայուս համար, ամէնէն անհրաժեշտ հանոյքն իսկ, նպատակ մը պէտք է հետապնդէ. Դժբախտութիւն մըն ալ այս է: Դժբախտութիւն՝ որ իր զուգակշիռը կը գտնէ հազուագիւտ ու անձնուէր հոգիներու անխոնջ գործունէութեամբ:

Սաքօ Ցակոբեան առողջ է: Կը ծառայէ հայ համեստ գեղարուեստին, մշակոյթին ու առով՝ ազգային սրբութեան այս օրերուն, ուժեղ կապ մը կը նետէ հայ անցեալէն դէպ ի գալիքը:

Գացէ՛ք, լսեցէ՛ք եւ հրճուեցէ՛ք հայ երգի մրմունջներովը: Եւ երբ յափշտակուիք սիրոյ, թախիծի, սրտաբխութեան, հայրենական կարօտի ներշնչումներէն, մի մոռնաք թէ ով որ այսօր, հայ երգը կ՚երգէ, կը ծառայէ անշէջ պահելու աւանդական խարոյկը

Ու մի մոռնաք յարգանքի եւ քաջալերանքի տուրքը հանդէպ անոնց, որոնք ջահը բռնած՝ բազմութիւններու հոգին կ՚առաջնորդեն այսօրուան անդունդէն՝ դէպ ի վաղուան բարձունքները:

Մ. Ն.

ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Համաձայն Ճափոնի վարչապետին յայտարարութեան ... Ճափոնական յարաբերութիւնները բարւոքելու վրայ են: Ճափոնի վարչապետը վճռապէս հերքեց այն զրոյցները թէ Ռուսիոյ եւ Ճափոնի յարաբերութիւնները թշնամական են, եւ վստահեցուց թէ արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիին կապուած ռուսական շահերը հակառակ չեն Մանչուրիոյ մէջ ճափոնական շահերուն.

ԳԵՐՄԱՆԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայէն ստացուած լուրերը կը յայտնեն թէ ֆոն Փափէնի կողմէ դահլիճին կազմութիւնը սուր վրդովում պատճառած են խորհրդային քաղաքական շրջանակներուն, որոնք կը վախնան որ Գերմանիա հեռանայ Ռուսիոյ հետ համաձայնութեան քաղաքականութենէ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Գրեր էինք թէ Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայնած են հրաւիրելու տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը: Այս հարցը ներկայիս ուսումնասիրուելու վրայ է անգլիական կառավարութեան կողմէ: Արտաքին նախարարը այս մասին շարունակեց իր խօսակցութիւնները Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի գեսպաններուն հետ: Խօսակցութիւնները գլխաւորաբար տեղի կ՚ունենան խորհրդաժողովի գումարման պայմաններուն, եւ վայրի ու թուականի նշանակման մասին

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆԵՆ ԴԱՐՁԵԼ ԱԹԷՆՔԻ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Նախորդ օր հաղորդեր էինք Աթէնքէն տրուած հեռագիրը որ կը յայտնէր թէ յունական կառավարութիւնը արգիլած է «Մայիս 28»ը՝ խորհրդային գեսպանին պահանջով:

Վերջին պահուն ստացանք թղթակցութիւն մը, որ կը յայտնէ բուն իրողութիւնը

Հանդէսը իրօք արգիլուած է խորհրդային դեսպանին պահանջով, եւ ինչպէս գիտենք էր ենթադրել՝ հայանուն մարդուկներու թելադրութեան վրայ:

Շահվերտեան միայն ներգաղթի պաշտօնեայ չէ, այլ ի հարկին, գիտէ նաեւ գզուելի չեկիստի իր ընդունակութիւնները արժեցնել՝ որ երկնքին տակ ալ գտնուի:

Թղթակցութիւնը կը հրատարակենք վաղուան «Յառաջ»ի մէջ:

Հոգատարութեանց հարցը իտալական խորհրդարանին մէջ

Հերակլիտական Կայսեր, Հերակլայի չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, երկարօրէն անդրադարձաւ հոգատարութեանց հարցին եւ այդ առթիւ, Իտալիոյ պահանջներուն: Ցիշեց թէ հոգատարութեանց բաշխման պահուն, ոչ մէկ բաժին ինկաւ Իտալիոյ, որ սակայն, իրեն յանձնուած հոգատարութենէ մը զոհ պիտի մնար:

Հերակլիտականը յիշեց նաեւ Լոնտոնի 1915ի դաշինքին 9րդ եւ 13րդ յօդուածները եւ հաստատեց թէ հարաւային Անատոլուի շրջանը որ Իտալիոյ սրուած էր, դեռ այսօր մաս կը կազմէ Թուրքիոյ:

— Եթէ բսաւ, Իտալիա չի զիջանիր առար համար, կը զիջանի սակայն թէ իր շահերը միշտ անտեսուած են Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ: Պէտք չէ թոյլ տալ որ Իտալիոյ շահերը ժամանցումի ենթարկուին, պէտք է ընդհակառակն զանոնք աւելցնել այն իրաւունքներուն վրայ, զոր ստացած է Լոնտոնի դաշինքին 13րդ յօդուածով

Գերման դահլիճը կազմուեցաւ Բայց խորհրդարանը պիտի լուծուի

Ֆոն Փափէն իր կազմած դահլիճին անդամները ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահ Հինտէնպուրկի, որ Սահմանադրութեան համաձայն՝ հաստատմութեան երդում ընել տուաւ անոնց:

Երդման արարողութենէն անմիջապէս յետոյ, նոր վարչապետը ժողովի հրաւիրեց նախարարները՝ խորհրդակցելու համար կառավարութեան ծրագրին վրայ:

Ֆոն Փափէն Հինտէնպուրկի հետ խորհրդակցեցաւ՝ խորհրդարանի վերաբացման մասին: Խորհրդարանի աւագները պիտի հաւաքուին չորեքշաբթի օր. կը կարծուի թէ մինչեւ այդ պահը, որ եւ է որոշում չպիտի տրուի խորհրդարանի մասին: Տիրող կարծիքն այն է թէ ֆոն Փափէն պիտի հրաժարի խորհրդարանը նիստի հրաւիրելէ. որովհետեւ կեդրոնի կուսակցութիւնը որմէ սպասուեցաւ հրաժարիլ, պայքար յայտարարած է իր դէմ. ընկերվարականները նոյնպէս: Որով պարզ է թէ առաջին առթիւ իսկ փոքրամասնութեան մէջ պիտի մնայ. որմէ խուսափելու համար, առանց նիստի հրաւիրելու, պիտի լուծէ խորհրդարանը:

Կ՚ենթադրուի նաեւ որ ֆոն Փափէն կրնայ հրաւիրել խորհրդարանը, որուն կառավարական յայտարարութիւնը կարդալով մեկնեց, յայտնէ լուծման հրամանագիրը:

Ֆոն Փափէն լրագրողներուն յայտնեց թէ պիտի շարունակէ նախորդ դահլիճին արտաքին քաղաքականութիւնը.

— Մարաջախտ Հինտէնպուրկ, բսաւ, այն կարծիքն ունի թէ երկրին վրայ ճնշող նիւթական հսկայ բեռները ժողովուրդէն կը պահանջեն զոհողութիւններ, որոնց կարելի չէ հանդուրժել, եթէ ազգին բոլոր բարոյական ուժերը չմիանան:

«Պիտի շարունակենք նախկին կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը: Օտար պետութիւնները իրաւունք ունին գիտնալու թէ ի՞նչ կ՚ուզէ գերման կառավարութիւնը: Նոր կառավարութիւնն ուրեմն պիտի շարունակէ նախորդին արտաքին քաղաքականութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ պիտի ձգտի իրականացնել գերման ժողովուրդին ազգային անհրաժեշտութիւնները եւ վերականգնել անոր տնտեսական կենսական իրաւունքները:

«Այս քաղաքականութիւնը պիտի հիմնուի բոլոր ժողովուրդներու գործակցութեան վրայ: Կացութիւնը այնքա՞ն ծանր ամբողջ աշխարհի մէջ, որ ծանր հարցեր կը դնէ պետական մարդոց խղճին առջեւ»:

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիոյ գաղթային նախարարը, իր վերջին մէկ յայտարարութեան մէջ, յիշած էր բոլոր գաղթապետութիւնները՝ որոնք պիտի մասնակցին Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովին: Ցիշած չէր միայն Իրլանտան: Այս առթիւ պատասխանելով երեսփոխաններու հարցման, նախարարը բսաւ.

— Ներկայիս, Իրլանտայի ազատ կառավարութիւնը խզած է համաձայնութիւն մը, զոր կնքած էին իր եւ մեր ներկայացուցիչները: Կը կարծենք թէ բանի չի ծառայեր բանակցութեան մտնել մարդոց հետ, որոնք չեն կրնար փաստել թէ պատրաստ են յարգելու համաձայնութեան մը տրամադրութիւնները:

«Իրլանտայի կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ Օթթավայի ժողովին մասնակցութիւնը, Գանատայի կառավարութեան հրաւէրին վրայ: Հարցին սահմանադրական կամ իրաւական երեւոյթովը զբաղելու պէտք չունինք. բայց իրաւունք ունինք զբաղելու երկու պայմանադիր կողմերու վրայ ծանրացող բարոյական պարտադրութեամբը՝ յարգելու համար իրենց կնքած պայմանադրութիւնը»:

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Ց. Օշականի վէպին, ՄՆԱՑՈՐԴԱՑին նոր թիւերը, էջ 193-224:

Բաժանորդներուն կը ղրկուի հետզհետէ: Ջեռքէ առնողները դիմեն խմբագրատուն:

Կորկուլովի հարցաքննութիւնը

—)(o)(—

Կորկուլովի հարցաքննութիւնը պէտք է վերջացած նկատել այլ եւս եւ սպասել որ դատավարութիւնը սկսի: Իրօք, հարցաքննիչ դատաւորը, խախազահին սպանիչին հաղորդեց մասնագէտներու տեղեկագիրը իր մտային վիճակին մասին: Այս վերջին հարցաքննութեան ընթացքին, Կորկուլով զարմնալ, երկարօրէն բացատրեց իր արարքին պատճառները.

Պաշտպան փաստաբանները չորս կէտերու մասին՝ յաւելուածական քննութեան մը համար խնդրագիր ներկայացուցին: Հարցաքննիչը վերապահեց իր պատասխանը, բայց կը կարծուի թէ պիտի մերժէ:

Կորկուլով երբ տեղեկացաւ բժիշկներու եզրակացութեան՝ որով ինքը պատասխանատու կը նկատուի իր արարքներուն, բսաւ

— Մասնագէտ բժիշկները անիրաւութիւն կ՚ընեն ինծի: Ջիս հայցաքննեցին իմ երիտասարդութեանս, կրթութեանս վրայ: Ուրիշ ոչինչ: Բայց չհետաքրքրուեցան իմ գաղափարովս: Իրենց ըսեր էի սակայն թէ իմ գաղափարս շատ աւելի սիրելի է ինծի, քան թէ կեանքս, թէ ամէն ինչ տուեր էի, սիրտս եւ դրամս: Ինծ պատասխանեցին թէ առանք սուտեր են: Մեռնիլ կ՚ուզեմ, թող գիս մահապատժեն անմիջապէս.

Պահ մը դադարէ յետոյ, Կորկուլով գոչեց.

— Կ՚ուզեմ նաեւ որ Ֆրանսա հասկնայ թէ իմ միտքս էր համայնավարութենէ փրկել ո՛չ միայն Ռուսիան, այլ ամբողջ աշխարհը եւ Ֆրանսան: Համայնավարութիւնը կ՚առաջանայ: Համաշխարհային աղէտ մըն է որ պիտի պայթի եւ պիտի խլլոտակէ ամէն ինչ. իմ կեանքս կարեւորութիւն չունի. վերջացած է:

Հարցաքննիչ դատաւորը կը կրկնէ հարցուց թէ ինչ էր պատճառը որ ինքը մեղր էր սպաննելու նախագահը, Կորկուլով պատասխանեց.

— Անձնական ոխ չունէի անոր հանդէպ. կը հիանայի անոր վրայ՝ իբր շատ պարկեշտ մարդ մը, որ իր չորս զաւակները կորսնցուցած է պատերազմին: Արդէն սինէմայի մէջ՝ զինքը ծափահարած էի: Բայց եթէ անոր տեղ ուրիշ մը նախագահ եղած ըլլար, զայն սպաննած պիտի ըլլայի: Այդէն կռուեր էի մարդասպանութեան գաղափարին դէմ: Բայց իմ կամքս զիս կը մղէր սպաննելու: Ռանիցս մտադրեցի անձնասպան ըլլալ:

Պահ մը կրկին լռութիւն, եւ յանկարծ, Կորկուլով կը գոչէ.

— Անասուն չեմ ես. խոստ եմ:

Հարցաքննիչը, այն ատեն Կորկուլովի ներկայացուց բոլշեւիկեան «Փրաւտա» թերթին մէկ թիւը, որ կը բովանդակէ Լամբինսքայայի տեղական խորհուրդին մէկ յայտարարութիւնը որ կը հաստատէ թէ նախագահին սպանիչը Կորկուլովն է:

«Փրաւտա»ի այդ թիւին մէջ կայ նաեւ Կորկուլովի մօրը լուսանկարը:

Այս լուսանկարը տեսնելով՝ Կորկուլով յուզուեցաւ, փղձկեցաւ ու բոկաւ լալ: Սակայն, վճռապէս ըսաւ թէ լուսանկարը իրօք իր մայրը կը ներկայացնէ.

—Թերեւս ան է բսաւ: Շատ ծերացած է:

Բայց ճանչցաւ իր մօրը ստորագրութիւնը որ դրուած էր նոյն թերթին միւս երեսին վրայ՝ իր իսկ լուսանկարին վրայ:

ՅԱՌԱՋԻ Հեռախօսը

ՅԱՌԱՋԻ հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉՈՒԹԻՒՆԸ»

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

4.

Նախակրթարանէն վերջ կուգան միջնակարգ կրթութեան դպրոցները, եօթնամեայ, իննամեայ, տասնամեայ

Համամայն Անդրկովկասեան կրթական համաժողովին, որ տեղի ունեցաւ 1928 Նոյեմբերին, ռուսական հանրապետութիւններուն մէջ միջնակարգ կրթութեան նորման է 1,25 առ հարիւր, այսինքն նախակրթարանի 100 շրջանաւարտներէն 12,5 չափով կը ստանան միջնակարգ կրթութիւն։ Իրականին մէջ, սակայն, 1927—1928 ուսումնական տարեշրջանին, Հայաստանի միջնակարգ կրթութեան նորման էր 14,5 առ հարիւր, (Վրաստանի մէջ 24,9 առ հարիւր, Ազրբէջանի մէջ 8,0 առ հարիւր)։ 1932—1933 տարեշրջանին Հայաստանի միջնակարգ կրթութեան նորման ցոյց կը տրուի 14 առ հարիւր, (Ազրբէջանի մէջ 11,3 առ հարիւր, Վրաստանի մէջ 18,5 առ հարիւր)։

Ահա ցուցակ մը, որ կը ներկայացնէ թիւը Հայաստանի միջնակարգ վարժարաններու ոչ միայն ուսուցիչներուն, այլ եւ աշակերտներուն։

1927 1928		
Վարժարան	Ուսուցիչ	Աշակերտ
27 եօթնամեայ	308	6330
97 գիւղ. երիտ.	183	3203
9 իննամեայ	61	975
1932 — 1933		
27 եօթնամեայ	362	6874
58 գիւղ. երիտ.	406	6081
10 իննամեայ	66	875

Եօթնամեայ վարժարաններէն իննամեայ վարժարան անցած են 1927—1928ին հազարէն 102, յաջորդ տարի՝ 110, իսկ 1932—1933ին՝ 68 աշակերտ։ Եօթնամեայ վարժարաններէն արհեստանոց անցած են 1927—1928ին՝ հազարէն 190, յաջորդ տարի՝ 207, իսկ 1932—1933ին՝ 273 աշակերտ։ Ինչպէս կը տեսնուի, յառաջիկայ տարեշրջանին իննամեայ վարժարաններու աշակերտներուն թիւը կը նուազի, ընդհակառակն արհեստանոցներունը կ'աճի։ Հասկնալի է, որ արհեստանոցները եւս իրենց կարգին կը պատրաստեն արհեստաւորներ միջնակարգ կրթութեամբ։

Իննամեայ վարժարանները ոչ միայն ուսուցիչ կը պատրաստեն նախակրթարաններու, այլ եւ ուսանող՝ համալսարաններու համար։

Ահա ցուցակ մը եւս, որ կը ներկայացնէ այդ շարժը.

	Հայաստան	Ազրբէջան
1927 — 1928	41	42
1932 — 1933	34	23

Ինչպէս կը տեսնուի, 1927—1928ին աւելի շատ ուսանող կ'երթար միջնակարգ դպրոցներէն բարձրագոյն վարժարան, քան յառաջիկայ տարեշրջանին։ Երեւոյթը նոյնն է թէ Հայաստանի եւ թէ Ազրբէջանի մէջ։ Պատճառը այն է, որ համալսարանները խճողուած էին նախապէս։

5.

Ժողովրդային տնտեսութեան արուած կարեւորութիւնը պատճառ մըն է, որ տարուէ տարի աւելի պահանջուին բանուորական ուժի կադրին մէջ քանակական եւ որակական մեծ փոփոխութիւններ

Կրթական այս հնգամեակը այդ նպատակով ցոյց կուտայ երկու միջոց.

ա) Աշխատանքի լծուած բանուորներուն համար բանալ դասընթացքներ։

բ) Արհեստագիտական դպրոցներու մէջ պատրաստել պահանջուած ուժերը

Այս ծրագրին համար, նախ անհրաժեշտ էր աչքի առջեւ ունենալ ժողովրդային տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն պահանջը թիւերով եւ տարիներով, պահանջուած բանուորներուն մասնագիտութեան աչքառմամբ։ Իժբախտաբար չէ կատարուած այդ աշխատանքը։ Եւ, ինչպէս Ց. Ցովհաննիսեան կը խոստովանի, բանուորական ուժի պատրաստութեան խնդիրը կը մնայ անստուգութեան մէջ

Ահա ցուցակ մը, որ կը ներկայացնէ թէ ինչ համեմատութեամբ կը պատրաստուին արհեստագէտ ուժերը

	1927–1928	1932–1933
Գործարան-դպրոց	196	681
Արհեստգտ. դպրոց	1450	2515
Արհեստանոց	1909	3868
Կարճ դաընթցք.ներ	869	12000
Երկար դաընթցք.ներ	420	5183

Արդիւնաբերութեան նուիրուած մասնագէտներուն թիւը, ըստ ճիւղերու.

	1928–1929	1932–1933
Հանքագործ	1986	2366
Մետաղագործ	257	272
Շինարար	416	845
Կաշեգործ	121	170
Քիմիագէտ	91	291
Բամպակամշակ	2260	6979
Փայտամշակ	174	326

Հաղորդակցութեան եւ փոխադրական գործին նուիրուած աշխատաւորները կը պահանջեն վերադնահատութիւն մը միայն։

Գիւղատնտեսութեան ճակատին վրայ, 1928 1929ին Հայաստան ունէր 497 մասնագէտ։ 1932—1933ին կը պահանջուի 4843 մասնագէտ եւ 4299 «հաւակցող» բանուոր։ Արդ, գիւղատնտեսական դպրոցները կուտան 1633, գիւղ. երիտ. դպրոցները՝ 1026, մասնաւոր դասընթացքները՝ 1640 մասնագէտներ։ Անհրաժեշտ է մարդ պատրաստել նաեւ պետական առեւտուրին ու անոր արհեստներու համար։

6.

Ժողովրդային տնտեսութեան վարիչներու (դասախօսներու) պատրաստութեան գործը եւս ձգուած է բախտին։ Ծրագիր չկայ, եւ աշխատանք ալ չի թափուիր այդ մասին։

Ահա ցուցակ մը եւս, որ կը ներկայացնէ այդ վարիչ մասնագէտներուն թիւն ու պահանջը.

	1928–1929	1932–1933
Բժիշկ	11	55
Մեքենագէտ	5	18
Ելեքտրագէտ	6	19
Շինարար	27	49
Երկրաբան	18	23
Հողագէտ	—	4

Ասոնք ենթակայ են ժողկոմխորհին։ Իսկ ժողկոմխորհէն անկախ.

Բժիշկ	26	60
Մեքենագէտ	2	7
Ելեքտրագէտ	8	41
Շինարար	26	48
Երկրաբան	14	38
Հողագէտ	10	10

Ճարտարարուեստական մասնագիտութեան պատրաստութեան ծրագիրը ցոյց կուտայ, որ 5 տարուան ընթացքին, արհեստագիտական դասընթացքները պիտի տան 382, համալսարանը 96 մասնագէտ։ Պահանջը, սակայն, աւելի է։ Անհրաժեշտ է ունենալ նաեւ 276 ճարտարագէտ եւ 65 օգնական ճարտարագէտ։ Այս բացը կարելի չպիտի ըլլայ ծածկել նոյն իսկ մասնագէտ հրաւիրելով Մոսկուայէն, ոչ ալ քիմիագիտութեան նորաբաց բաժնին շրջանաւարտներով։ Ահա թէ ինչո՛ւ «լուսաւորութեան» ծրագրին այս էջը վտանգ մը կ'ենթադրէ։

7.

Գիւղատնտեսներու թիւին մասին.

1928—1929ին Հայաստան ունէր 312 գիւղատնտես, 1932—1933ին պատրաստուած գիւղատնտեսներէն զատ պիտի պահանջուի նաեւ 693 գիւղատնտես։ Այս պահանջին դէմ համալսարանի գիւղատնտեսական բաժինը պիտի տայ 354, մասնաւոր դասընթացքները 88 գիւղատնտես։ Դեռ կը պահանջուի 251 գիւղատնտես։ «Դժուար է մտածել, կը գրէ Ց. Ցովհաննիսեան, որ 251 գիւղատնտես հնարաւոր կը լինի բերել դրսից։ Աւելի ճիշտ կը լինի ասել, որ դրսից հրաւիրելու յոյսն բաւ ամենայնի անհիմն է։ Անհրաժեշտ է այդ բացի մասին հոգալ երկրի ներսում»։

Օգնական գիւղատնտեսներու թիւն էր, 1928—1929ին, 49։ Մինչեւ 1932—1933, պիտի պատրաստուին 1085 օգնական գիւղատնտես։ Եւ դեռ պիտի մնայ պահանջը 1036 գիւղատնտեսներու։ Այս պահանջին դէմ, գիւղատնտեսական վարժարանները պիտի տան 321 շրջանաւարտ, մասնաւոր դասընթացքները՝ 515, գիւղ. երիտ. դպրոցները՝ 166, արտասահմանէն՝ 34։

8.

Անասնաբոյժներու թիւն էր, 1928—1929ին, 59։ Հնգամեակին վերջը կը պատրաստուի 163 անասնաբոյժ, առանց 104 անասնաբոյժի պահանջով։ Այս պահանջը գոցելու համար, դուրսէն պիտի հրաւիրուի 35 անասնաբոյժ եւ մասնաւոր դասընթացքներով պիտի պատրաստուի 69 անասնաբոյժ։ Անդրկովկասեան անասնաբուժական համալսարանը (Երեւան) իր առաջին շրջանաւարտները կուտայ երկրորդ հնգամեակին սկիզբը, այնպէս որ կարելի չէ առ այժմ յոյս դնել համալսարանին վրայ։

Կը պահանջուի նաեւ օգնական անասնաբոյժներ, 141 հոգի, որոնք պիտի պատրաստուին մասնաւոր դասընթացքներով։

Բժիշկներու եւ օգնական բժիշկներու թիւը ըստ հնգամեակի տարիներուն.

51. 64	66. 74.	78	335		
57. 86.	81. 92	100	426		

Բժշկական համալսարանի ուսանողութիւնը

	1927—1928	1932—1933
	241	275

Այս թիւէն վերջին դասարանին մէջ կ'ուսանին 33 հոգի։ Հինգ տարուան մէջ վերջին դասարանի ուսանողներուն թիւը պիտի ըլլայ 158։ «Ինչպէս տեսնում էք, այս բնագաւառում մենք ունենք խոշոր պակաս» (Ց. Ցովհաննիսեան)։

9.

Վերջին բաժին մը եւս, ներկայացնելու համար մանկավարժական, տնտեսագիտական, արուեստագիտական մասնագիտութեանց պահանջը.

	1927–1928	1932–1933
Երկար. դասընթ.	420	3653
Մասնր. վրժն.	1372	2041
Բանւրկն. Հմլսր.	902	974

Մանկավարժներու պահանջը հնգամեակի ընթացքին.

	Ուսուցիչ
Ուսուցչանոցէն	1459
Համալսարանէն	354
Զնզն. վրժրն-ներէ	446
Ուրեմն	2259

Այս պահանջին դէմ

	1927-1928	1932-1933
Ուսանողներուն թիւն է	277	514

Վերջին դասարանին մէջ 1927—1928ին 40 ուսանող, 1932—1933ին 97 ուսանող։ Հինգ տարուան ընթացքին վերջին դասարաններու ուսանողներուն թիւը պիտի ըլլայ 351։ Այսպէս պահանջը կը լրացուի։ Օգնական մանկավարժներ պատրաստելու համար հնգամեակի վերջին տարին՝ 1216 հոգի։ Հինգ տարուան ընթացքին վերջին դասարաններու ուսանողներուն թիւը պիտի ըլլայ 1059։

Այս թիւը չի բաւեր պահանջին։ Անհրաժեշտ է տակաւին 400 ուսուցիչ։ Այդ պահանջին դէմ պիտի աշխատին տալ իննամեայ եւ տասնամեայ վարժարանները։

Ինչպէս կը տեսնուի, ընկերային ու գեղարուեստական կրթութեան պահանջը ամբողջովին չէ լրացած

Եւ սակայն այս ծրագիրները ունին իրենց ծախքերն ալ։ Յաջորդ անգամ այդ մասին։

ՇԱՀԷՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ

Ինչ որ գործութիւն կար ամէն բանի վրայ։ Մարդկանց դէմքերը մռայլ էին ու թախծոտ։ Նաւի մօտ կանգնած զինուած պահակները ոչ ոքի թոյլ չէին տալիս մօտենալու։ Ամբոխը հեռուից դիտում էր արտասահմանից եկած ճամբորդներին։

Ես նայեցի շուրջս։ Առաջին զուարթութիւնս անհետացել էր ուղեւորների դէմքերին։ Առաջուայ երգող ու պարող մարդիկը չլինէլին կարծես։

Անհանգիստ աչքերով նայում էին քաղաքին եւ, կարծես ինչ որ բան էին սպասում։ Կոմունիստ ճամբորդները աշխատում էին իրենց ցոյց տալ լուրջ ու խելօք։

Մէկ էլ ամէնքի ուշադրութիւնը դարձաւ դէպի փայտով բռնուած մի սայլ որ անցնում էր փողոցով։ Լծուած էին մանր ու նիհար, կմախք դարձած ձիեր, որոնք դժուարութեամբ էին քաշում ծանր բեռը։ Սայլապանները անխնայ ծեծում էին ձիերին, մտրակով զարնում դնչին, աչքերին. խեղճ կենդանիները անզօր մղում էին առաջ եւ ուժաթափ ընկնում աղջեւի ոտքի վրայ։

Ինչ են անում այդ մարդիկ։ Ինչո՞ւ են ծեծում այդպէս անխիղճ։ Չէ՞ որ ձիերը ուժ չունին։ Ինչո՞ւ չեն կերակրում այդ խեղճ կենդանիներին։ Ինչո՞ւ չի միջամտում իշխանութիւնը...

Ամէն կողմից բացագանչութիւններ ու վրդովմունք։ Իսկ սայլապանների մտրակը շարունակում էր շաչել ծանր բեռի տակ թպրտացող կենդանիների գլխին։ Ամբոխը նայում էր պաղարիւնութեամբ։ Զինուած պահակները բոլորովին անտարբեր էին։

Խորհրդային քաղաքացիների եւ իշխանութիւնների այդպիսի վերաբերումը չափազանց ազդեց մեր ճամբորդների վրայ։ Դէմքերն աւելի մռայլուեցին։

Իսկ մինչ այդ առաջին եւ երկրորդ կարգի ճամբորդներն արդէն ժխնել էին։ Հերթը եկաւ եւ մեզ, «պրոլետարներիս»։

Այն ինչ ամէնքը համոզուած էին, որ խորհրդային իշխանութեան համար առաջին, երկրորդ ու երրորդ կարգերի տարբերութիւն գոյութիւն չունի։

Բեռնաւորուած պայուսակներով, կապոցներով ու զանազան իրերով բազմաթիւ խռնուեց քարափի վրայ, նաւի առջեւ։

Պահակ զինուորները շատ քաղաքավարի էին, եւ այդ հանգամանքը որոշ չափով մեղմացրեց առաջին անհաճոյ տպաւորութիւնը։ Մանաւանդ հաճելի էր տեսնել կարմիր բանակայինների սիրալիր վարուեցողութիւնը քէմալական ասքիարների կոպիտ ու վայրենի արարքներից յետոյ։

Իմ տրամադրութիւնն էլ յաճախ տարուբերւում էր, բայց ոչ այն միամիտ պատճառով, որ փոփոխւում էին միւս ճամբորդների հոգեվիճակը։

Ո՛չ, ես շատ լաւ գիտէի խորհրդային իշխանութիւնը եւ չէի ազդւում ձիերի ծեծուելուց կամ նման երեւոյթներից։ Բայց իմ վրայ ճնշող տպաւորութիւն գործեց Բաթումի արտաքին տեսքը. քաղաքը թւում էր ամայացած։ Չէր տեսնւում առաջուայ եռուզեռը։ Կարծես, տներն ու փողոցները յօրանջում էին ձանձրոյթից։

Ճամբորդների ծանր բեռները դըրին սայլերի վրայ, ու շարժուեցինք։ Ամենքիս ներս տարին մաքսատան մի յարկանի շէնքը։ Սկսեց իրերի առուգումը։ Սոսկալի պատկեր, որ ճամբորդներից ոչ մէկը չէր սպասում։

Հերթով ամենամանրազնին եւ նուրբ կերպով քննում էին բոլորի պայուսակներն ու կապոցները։ Ինչ ասես թւում էր «աւելորդ», առնում, ... դուստ, ոսկեղէն, կօշիկ, ... գործիքներ, ծխախոտ, ... մի խօսքով, ինչ որ ունեցել ... «աւելորդ», հօրէնքով արգելուած չափից վեր» եւ ... բռնում։

Կանայք անասելի աղաղակ բարձրացրին։ Շէնքը լեցուեց լացով։ Տղամարդիկ աշխատում էին հանգստացնել, բողոքում էին ... թիւններին դէմ — ո՞վ էր լսողը։

Ընկեր Լեւոնը, որ ... մտում էր ... դասնեայ պաշտօնեաներից մէկին ... ամէնքի ... ընկերութեան ... խօսակցութիւն ... լուրջ ... իշխանութեան ... ցական ... թէ ... ստանալ ... ներին։

Ատրճանակը յանձնելուց յետոյ Լեւոնն աւելի մռայլուեց ու ... իր մէջ։ Աչքերը կարծես ... արիւնով, եւ խղճալի ... անասուն ... կարծես, վախենում էր ... պայուսակ ... թաւացրին, ... աղբանակեղէնի մի մասը ... յուզուեց, բայց ծիկ էր ... գալիքի իր յուզմունքը։

Զարս ժամից աւելի տեւեց ... հատուկ ... մաքսատան մէջ։ Մարդիկ ուզգակի ուժաթափ եղան։ Ամենքը սաստիկ ջղայնացած էին, ինչպէս ասում են, «չեն ... բերել։ Ոչ ոքի հետ խօսել չէր ... ։

Եւ տարօրինակ բան. ճամբորդների վրան գլուխը, գրպանները չքննեցին։ Ես շատ գոհ չէի այս բանից։ ... որ Ալեքսանդրապոլի կոմունիստի պէս կեղծ ... գրպաններից հանէին ... գնով գնուած չերվոնեցները։

Վերջապէս, ամենքս դուրս եկանք մաքսատնից։ 46 ընտանիք պայուսակներն ու կապոցները շալկած դիմեցինք դէպի մեզ յատկացուած ապրանքատար վագոնները։ Այնտեղ ... շատ լաւ էր ... իրեն, ... խօսում էր պահակների հետ եւ իր կապուտ ... թէ ինչ որ պատմութիւններ էր անում նրանց։

Հաւաքուեցինք վագոնների ... մօտ։ Արդէն մութ էր։ Սայլով ... համար ուտելիք բերին ... շաքար։ Հերթի կանգնեցինք եւ ... մէն մէկիս բաժանեցին 800 ական կրամ հաց եւ 400 ական կրամ շաքար։ Եւ ուրիշ ոչինչ։ Ամբողջ ... ոչինչ չէինք կերել։ Այժմ միայն հացով ու շաքարով պիտի բաւականանայինք։ Ամանք հաչհոյելով ... մանք ծիծաղով՝ սկսեցինք «ընթրել»։

(Շար.) Մ. Ա. Վ.

ԱՐԻՒՆ ՏՈՒՈՂՆԵՐԸ

Արեան փոխարկումը, ինչպէս տեսանք, դարմանական աղդու միջոց մըն է, մանաւանդ երբ պէտք կ'ըլլայ արեան քանակութիւնը ամբողջացնել՝ կանխելու համար սաստիկ արիւնահոսութեան հետեւանքով վերահաս մահը, ինչ որ յաճախադէպ է ամէն օր եւ ամէն տեղ։

Արդ, եթէ արեան փոխարկումը դիւրին գործողութիւն մը դարձաւ շնորհիւ արեան դոնդողումը արգիլող մասնաւոր դեղերուն կամ թեքնիքին, բայց ուրիշ կարգի դժուարութիւններ արգելք կ'ըլլային եւ տակաւին կ'ըլլան այդ դարմանական միջոցը կիրարկելու ամէն ժամանակ եւ որ եւ է տեղ

Այսպէս, ծանր արիւնահոսութիւններու պարագային յաճախ պէտք է արագօրէն եւ մեծաքանակ արիւն ներարկել, մինչեւ հաշուով 4—500, երբեմն ալ 7—800 կրամ եւ աւելի։ Արդ, դիւրին չէ անմիջապէս գտնել մէկը որ տրամադիր ըլլայ անհրկիւղ այդքան թարմ արիւն հայթայթելու։ Որովհետեւ, եթէ ժողովուրդը մասնաւոր հակում մը ունի տեղի կամ անտեղի արիւն առնել տալու, դարմանելու համար այս կամ այն հիւանդութիւնը, բայց միեւնոյն ատեն կը դժկամակի կամ սաստիկ կը վախնայ արիւն տալու, մանաւանդ երբ այդ ուղղակի իր օգտին համար չէ։ Պատճառը այն թիւր համոզումն է թէ որքան ալ քիչ ըլլայ տրուած արիւնին քանակութիւնը, կը տկարացնէ եւ անարիւնութիւն յառաջ կը բերէ։

Ահա թէ ինչու, երբ բժիշկները 15—20 կրամ արիւն կ'առնեն անհրաժեշտ քննութիւն մը ընել տալու համար, հիւանդները յաճախ կը վախնան կարծելով թէ մեծ կորուստ մը կ'ընեն, որուն փոխարինումը երկար ժամանակի եւ սնունդի կը կարօտի։ Իսկ երբ քանի մը հարիւր կրամ արիւն տալու խօսքը կ'ըլլայ, իրենց վերջին օրը հասած ըլլալ կը կարծեն ու կը սարսափին։ Հասկնալի է ուրեմն թէ ինչու պէտք եղած պարագային դժուար է գտնել մէկը, նոյն իսկ հիւանդին ընտանեկան պարագաներուն կամ բարեկամներուն մէջ, որ յանձն առնէ քանի մը հարիւր կրամ արիւն զոհել արեան փոխարկումը ընելու համար։

Իրականին մէջ, փոքր քանակութեամբ արիւնառութիւնը, օրինակ՝ քննութեան համար, բոլորովին անվտանգ ու անվնաս է. մարմինը անմիջապէս կը նորոգէ պակասը։ Իսկ սովորաբար առողջ մէկէ մը մեծաքանակ արիւնառութիւնը, օրինակ՝ 4—500 կրամ՝ արեան փոխարկումի համար, առ առաւելն մէկ — երկու օր հանգիստ կը պահանջէ, այդ ժամանակամիջոցին մարմինը կ'ամբողջացնէ արեան քանակութիւնը, որ ընդհանրապէս հինգ լիտր է։ Ուրեմն, ամփոփական պարագաներու, երբ բժիշկ մը արեան փոխարկումի պէտք տեսնէ եւ անմիջապէս կամաւոր մը ուզէ, հիւանդին ազգականները կամ բարեկամները առանց վախի թող տան իրենց արիւնը

Բայց չի բաւեր մեծ քանակութեամբ արիւն գտնել արեան փոխարկում ընելու համար. այլ պէտք է որ տուողին արիւնը «յարմար» ընդունողին արիւնին հետ։

Արդարեւ, արեան փոխարկումին առթիւ երեւան եկաւ որ, ոչ միայն կենդանիներու արիւնը կարգ մը կենսաբանական յատկութիւններով բոլորովին տարբեր է մարդկային արիւնէն, այլ մարդոց արիւնն ալ կը տարբերի մէկ անհատէն միւսը, այնպէս ինչպէս բնաւորութիւնները, որոնց հիմը չայլէս բնախօսական է։ Եւ երբ երկու տարբեր արիւններ մարմնին մէջ կը խառնուին, իրարու չեն յարմարիր, մէկը կը փճացնէ միւսը, պատճառ կ'ըլլայ ծանր արկածներու, նոյն իսկ փոխարկեալի մահուան։ Այնպէս որ արեան փոխարկումի հետեւանքով նախապէս յառաջ եկած արկածները եւ մահերը արդիւնք էին ոչ միայն արեան դոնդողումին, այլ եւ արիւններու անհամաձայնութեան.

Երբ աման մը մէջ կը հաւաքենք քիչ մը արիւն, կարճ ժամանակի մէջ (3—5 վայրկեան) կը դոնդողի եւ երկու մասի կը բաժնուի։ Ցատակը հաստատուն մաս մը՝ որ դոնդողն է եւ կը պարունակէ արեան կարմիր գնդիկները եւ ուրիշ տարրեր. իսկ վրան՝ դեղնորակ հեղուկ մը՝ որ արեան շիճուկն է։

Ասոնք երկու անձերու (Ա. եւ Բ.) արիւնը։ Վերոյիշեալ ձեւով զատենք շիճուկը եւ կարմիր գնդիկները։ Խառնենք մէկուն շիճուկը միւսին կարմիր գնդիկներուն հետ եւ փոխադարձաբար։ Կարմիր գնդիկները կամ անվրդով պիտի մնան կամ պիտի կուտակուին ու հային մէկ կամ միւս շիճուկի յուծող ազդեցութեամբ

Մարդկային արեան այս յատկութիւններուն, այսինքն կարմիր գնդիկներու լուծուելու ընդունակութեան եւ շիճուկի վերածելու կարողութեան ուսումնասիրութիւնը երեւան բերած է չորս տեսակ արիւններու կամ արեան չորս խմբակներու (groupes sanguins) գոյութիւնը։

Այսպէս կան արիւններ Ա. խմբակ) որոնք ամէն տեսակ արիւն անվտանգ կ'ընդունին, բայց վտանգաւոր կը դառնան երբ ուրիշին կը ներարկուին։ Ուրիշներ (Դ. խմբակ) կ'ընդունին միայն իրենց խմբակին պատկանող արիւնները, բայց կարելի է ներարկել զանոնք որ եւ է մէկուն։ Կան նաեւ արիւններ (Բ. եւ Գ. խմբակ) որոնք միայն իրենց խմբակի արիւններուն հետ կը յարմարին թէ ընդունելու եւ թէ ցրուելու պարագային, բայց անվնաս կ'ընդունին նաեւ Դ. խմբակի արիւնները։

Ուրեմն, արեան փոխարկում կատարելու համար, անհրաժեշտ է նախապէս հաստատելու արիւններու համաձայնութիւնը։ Սափրողական պարագաներու մէջ բժիշկը ընդունողին շիճուկը կը խառնէ պատահական տուողին կարմիր գնդիկներուն հետ, առանց երբ չլուծուին, տուողին արիւնը յարմար կը նկատուի փոխարկումի համար։ Բայց այս գործողութիւնը մեծապէս կը դիւրանայ, երբ բժիշկը իր տրամադրութեան տակ ունենայ մէկը որուն արեան խմբակի տեսակին ծանօթ է, եւ միեւնոյն ատեն վստահ է անոր առողջական վիճակին մասին։ Արիւն տուողը պէտք է ըլլայ կայտառ ու բոլորովին առողջ, զերծ սիֆիլիսէ, թոքախտէ եւ կարգ մը վարակիչ հիւանդութիւններէ որոնք կրնան ընդունողին փոխանցուիլ արիւնին միջոցով

Ահա այս դժուարութիւնները բառնալով արեան փոխարկումը դիւրին, անմիջապէս կիրարկելի, ընթացիկ, անվտանգ եւ ամէն տեղ մատչելի գործողութիւն մը դարձնելու համար թափուած ջանքերը ծնունդ տուած են նոր արհեստի մը — արիւն տալու արհեստին։ Այժմ քիչ — շատ կարեւոր քաղաքներու մէջ հիւանդանոցները ինչպէս նաեւ մասնաւոր բժիշկներ պատրաստ ունին արիւն տուողներ ու (donneurs de sang) խումբեր որոնք բժիշկներու տրամադրութեան տակ են եւ հեռաձայնի մը կը փութան անմիջապէս հիւանդին քով փոխարկումի համար։ Ընդհանրապէս կայտառ անձեր են, որոնք նախապէս բժշկական խիստ քննութեան մը կ'ենթարկուին եւ իրբեւ տուող ընդունուելէ յետոյ առողջական տեսակէտով միշտ բժշկական լուրջ հսկողութեան տակ կը մնան։ Անշուշտ կ'ընտրուին անոնք որոնք բոլորովին առողջ են, առաւելաբար կրնան հայթայթել եւ միեւնոյն ատեն Դ. խմբակի արիւն ունին, զոր կարելի է անվտանգ որ եւ է մէկուն ներարկել, առանց քննելու ընդունողին արիւնը։

Ներկայիս արիւն տուողները կը հայթայթեն ոչ միայն ընտանեկան բուժման արիւն, այլ եւ պատրաստուած արիւն։ Նախապէս կը պատրաստուած կարգ մը հիւանդութիւններու կըներարկելով այդ հիւանդութիւններուն մանրէները, եւ անոնց պատրաստուած արիւնը փոխարկելով կը դարմանեն նման հիւանդութիւններ վարակուած անձերը։

Արիւն տուողներու շնորհիւ արեան փոխարկումը հետզհետէ մատչելի կը դառնայ ամէն ատեն եւ ամէն տեղ եւ բժիշկները իրենց տրամադրութեան տակ կ'ունենան թանկագին միջոց մը որ շատ մը պարագաներու մէջ կը փրկէ հիւանդներուն կեանքը

ՑՈՒԹԹ Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

—)(օ)(—

Իրաք Ազգերու Դաշնակցութեան իր մուտքին առթիւ, պիտի մէջ իր յայտարարութիւն մը, որ ստորագրէ յայտարարութիւն մը, որ կը նախատեսէ հաւասարութիւնը ցեղերու, լեզուներու, ցեղակցութեանց, լեզուներու. ցեղերու եւ կրօնքներու համար. կը նախատեսէ 1924 օրուայ Ահմետ երկրին հաստատուած օրմ. Հպատակներու քաղաքացիութիւնը, խորհրդարանական ընտրութեան ներկայացուցչութիւն մը եւ բոլոր փոքրամասնութեանց պատկանողներու պաշտպանութեան կէտեր։

Իրեն արաբերէնը պաշտօնական լեզու է, բայց դիւրութիւններ նախատեսուած են քրտերէնի եւ թուրքերէնի համար։

Փոքրամասնութիւնները կրնան նախապէս իրենց ծախքով ունենալ կրօնական կամ ընկերային հաստատութիւններ։

Փոքրամասնութեանց սովորական կրթութիւնը պիտի շարունակէն գործադրուիլ։

Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամները պիտի կրնան Խորհուրդին մատնանշել փոքրամասնութեանց վերաբերեալ թերացումները։

Անհամաձայնութեան պարագային, վէճը պիտի դրուի Լահէյի Ատեանին առջեւ։

Տնտեսական սահմանին մէջ՝ Իրաք յանձն կ'առնէ, փոխադարձութեան պայմանով, տասը տարի նըպաստաւորեալ ազգի մը վերաբերմունք ցոյց տալ Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամներուն։

Մակայն, հաւասարութեան խախտման պարագային, Իրաք կրնայ նոր յանձնառութիւններ պահանջել եւ ընդհանուր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին առջեւ հանել։

Միջազգային առեւտուրի եւ Սամ. Դաշնակցութեան բաժնուած նախկին անդամ պետութեանց կարգադրութիւնները նախընթաց պայմանին տակ չեն իյնար։

Դատական կալուածին մէջ, յայտարարութիւնը կը նախատեսէ միաժամանակ դատական դրութիւն մը Իրաքի հպատակներուն համար, իսկ օտարականներուն համար ըստ Լոնտոնի եւ Պաղտատի միջեւ գոյացած համաձայնութեան։

Օտար դատաւորները, որոնց գործակցութիւնը նախատեսուած է յիշեալ համաձայնութեամբ, պիտի ընտրուին Իրաքի կառավարութեան կողմէ, առանց ազգութեան խտրութեան։

Միջազգային պայմանագրութեանց վերաբերումով, Իրաքը կապուած է կամ իր կողմէ եւ կամ հոգատար պետութեան կողմէ իր անունով եղած յանձնառութիւններով։ Նոյնն է պարագան նիւթական յանձնառութեանց համար։

Հաստատուէ նաեւ կատարեալ ազատութիւնը օտար կրօնական առաքելութեանց, կրօնական, դաստիարակչական եւ բժշկական օժանդակութեան ամէն կարգի թոյլատուութեանց վերաբերմամբ, յայտարարութիւնը հըստակօրէն կը վերյիշեցնէ կաթողիկներու կիրարկութեան մէջ եղած ամէն կարգի տարակարծութիւն Լահէյի Ատեանին պիտի յանձնուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ անդամին պահանջով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄՕԹ ԵՒ ՄԵՂՔ «ԹԱՆ»ԻՆ

Կը յիշուի թէ Անգլիոյ դեսպանին միջոցաւ Մուսթաֆա Քէմալի նուիրուած էր գիրք մը՝ "անգլիական կառավարութեան ձօնով եւ այդ առթիւ, ֆրանսական «Թան» թերթը կարգ մը ուռը գիտողութիւններ էր ըրեր.

Այս առթիւ Թրքական թերթերը կը գրեն.—

Ազգերու կեանքին մէջ տարօրինակ յարաբերութիւններ կան։ Ազգային պայքարի տարիներուն՝ Թուրք ազգը՝ ետեւը Անգլիա ունեցող Յոյներուն բանակին հետ կռուած եւ ամբողջ աշխարհ ալ իրեն թշնամի ունեցած ատեն այն ժամանակի Անգլիոյ վարչապետը Լոյտ Ճորճ Թուրքերը որակած էր յոխորտակ։ Բայց հանգուցեալ Պրիան Ֆրանսա. խորհրդարանին մէջ ըսաւ.

— Մեր մէջ, այդպիսիներուն յոխորտակութիւն չեն ըսեր, այլ հայրենասիրութիւն։

Այսօր Անգլիոյ վեհ. Թագաւորին կառավարութիւնը Կազիին համար ազնուական թշնամի մը բացատրութիւնը գործածած ատեն Ֆրանս. արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնական օրկանը եղող «Թան» լրագիրը այդ ազնուական ընթացքը ամօթ որակեց։ Տարօրինակ յայտնաբերում մը չէ՞ ասիկա։

Ուրիշ աւելի տարօրինակը այն է որ Զօր. Կուրօ ալ Թուրքիա այցելած ատեն անգլ. կառավարութեան գործածած լեզուով տեսակցած էր։ Այն օրուան Պրիան Ֆրանսային եւ այսօրուան «Թան»ի Ֆրանսային միջեւ եղած տարբերութիւնը ուշադրութենէ չի կրնար վրիպիլ նոյնիսկ անոնց որ պատմութեան տանմահաւ մեծ դէպքերը կը յիշեն։

Ընկերին «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» թերթը՝ «Մե՛ղք Թանի» վերնագրին տակ իր գրած մէկ խմբագրականին մէջ ալ կ'ըսէ ի միջի այլոց.

— «Ասիկա, վեհանձն հակառակորդի մը, ճէնթըլմէնի (ակնարկութիւն Անգլիոյ) ընթացքն է՝ հանդէպ իր վեհանձն մէկ հակառակորդին։ Արդէն ազգերը ամէնէն շատ պատերազմի դաշտերու վրայ կը ճանչնան իրարու վեհանձն ու ազնուական յատկութիւնները։ Թուրքերուն համաշխարհային պատմութեան մէջ իրր վեհանձն, յանդուգն, հերոս ճանչցուիլը՝ պատերազմի դաշտերուն վրայ շահուած իր նշանաւորներէն մէկն է եւ պատմութեան վերջին դէպքերով ալ ապացուցուած է թէ Թուրքերը երթալով աւելցուցած են իրենց այս բնաւորութիւնը։ Ընդհանուր պատերազմի ամէնէն սառուն մէկ ընթացքին Ֆրանսացի զօրավար Կուրօյի թեւին վիրաւորուած միջոցին, Կարմիր Խաչի նշանը տեսանելուն պէս կրակը դադրեցնողները Թուրք գնդացիրներն էին։ Զօրավարը հաճոյք կը զգայ միշտ կրկնելով այս պարագան. իսկ Թուրքերը չեն մոռնար իրենց համար բնական երեւցող բանի մը կրկնութիւնը։

«Զօր. Կուրօյի թեւը կորսնցուցած պատերազմներուն մէջ Անգլիացւոց դէմ պատերազմի բոլոր պարտաւորութիւնները եւ իր զօրաւոր հանճարին արդիւնքը գործադրելով, այն օրուան համար իր ազգին թշնամիներուն կարգին մէջ գտնուող Անգլիացիները Տարտանէլի մէջ անյաջողութեան մատնող հրամանատարը Կազին էր։

«Թուրքին բնութիւնը, իր ազգին ամբողջ կատարելութիւնը իր անձին վրայ մարմնացող այս Մեծ Մարդը, Թուրքիոյ կատարեալ խորհրդանիշը եւ այսօր ալ անոր ներկայացուցիչն է։ Մենք գնահատելով հանդերձ որ ասիկա անգլիական կառավարութեան համար փափկավար ընթացք մըն է, խիստ բնական գտանք եւ զգածուեցանք։ Այս գիրքին նուիրումը մեծ քաղաքավարութեան մը նշանը եւ ճէնթըլմէնութեան վայել ընթացք մըն է։ Ինչ կ'ուզէր «Թան»։ Իր ռազմաճակատներուն վրայ եղածին պէս, Անգլիա ալ բոլոր ճակատներուն վրայ թշնամութեա՞մբ պաշարուելու էր։

«Անգլիա եթէ այսօր իրեն բարեկամ կը ճանչնայ եւ կրնայ իրեն բարեկամ ընել իր հին թշնամիները, ասիկա միմիայն Անգլիոյ ի շահ եղող ուղիղ քաղաքականութեան մը արդիւնքն է։ Մենք Լօզանի խորհրդաժողովէն վերջ՝ հակառակ բոլոր դըժպարտութեանց եւ էնթրիկներու, երբ հիմ ընդունեցինք խաղաղութեան մէջ եւ երբ բարեկամ ապրիլ մեր բոլոր դրացիներուն եւ հեռաւոր ու մօտաւոր պետութեանց հետ։ Մեր այս նպատակըապահովել տուինք ու կը գործադրենք դաշնագիրներով եւ գործնապէս։ «Թանի» ընթացքը պզտիկութիւն է եւ նախանձութիւն։ Խաղաղութիւնը կ'ապահովուի ուղիղ, անկեղծ եւ բաց քաղաքականութեամբ, որու կը հետեւի Թուրքիա։ «Թան» գիտէ ասիկա, բայց անգիտանալ կը ձեւացնէ։ Ցաւալի է իր ընթացքը։ Իր բռնած ճամբան չէ որ մարդկութիւնը խաղաղութեան պիտի առաջնորդէ։ Մե՛ղք «Թան»ին»։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

—)(օ)(—

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 30 Մայիս.— Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէն, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ հանդիսաւորապէս տօնեց Հայաստանի անկախութեան Մայիս 28ի տասնըչորրորդ տարեդարձը այս կիրակի կէսօրէ ետք Սալ Վէնսանի շքեղ թատերասրահին մէջ, մասնակցութեամբ Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան եւ «Երիտասարդաց»ի։

Որոշեալ ժամէն առաջ, երկսեռ խուռն բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայրը եւ շատեր նստելու տեղ չգտնելով, ոտքի կեցան մուտքի դրան եւ պատուհաններուն առաջ։

Տեղւոյս ըլիշականները, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ձախողեցնելու համար այս սիրալիր երեկոյթը, սարքած էին հանդէս-խնջոյք մը մեր սրահէն երկու հարիւր քայլ հեռաւորութեամբ ուրիշ սրահի մը մէջ։ Բայց պզտիկ գիտակից հայութիւնը անոնց արժանի պատասխանը տուաւ խուռներամ փութալով մեր սրահը։

Բեմը երկու եզերքներէն եւ ճակատէն զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով եւ պարտականութեան ճամբուն վրայ ինկած հերոսներու նկարներով։

Հանդէսը բացուեցաւ Պուլվար Օտտոյի ազգային վարժարանին երկսեռ աշակերտներուն «Մեր հայրենիքով», որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Յետոյ նախագահ ընկեր Պ. Մինասեան, համառօտակի բացատրեց օրուան տօնին վեհութիւնը եւ շեշտեց թէ ամէն տարի, ամէն տեղ հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի Մայիս 28ը. բացի այն երկրէն որուն անկախացման օրն է ան։ Եւ որ նոյն երկիրն է որ «Հայմաթլոս» կ'անուանէ բոլոր անոնք որ իրենց կեանքը ի սպաս դրին անոր ազատութեան համար։ Օրուան բանախօս յայտարարուած էր ընկեր Ա. Աբրոյեան, սակայն նիւթէն ելած հեռագիր մը կը հաղորդէր ընկերոջ բացակայութիւնը իր հիւանդութեան պատճառաւ։ Ընկեր Աբրոյեանի տեղ բանախօսեց ընկեր Ա. Մարտիրոսեան որ խօսեցաւ հայ յեղափոխական գործունէութեան անցեալէն եւ ներկայէն, ներկայացնելով պատմական հոյակապ դրուագներ եւ Մայիս 28ի մեծ արժէքը։

Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Թ. Սաստուրեան՝ Ա. Գառօնէի «Փա՛ռք իմ սատմոը. Դր. Մակարեան «Հայաստանը», Ն. Մանուկեան՝ Ե. Զարենցի «Հայաստանը», Խ. Յովհակիմեան «Տարօնը եւ Օր. Զ. Փէչիչեան՝ Ա. Ահարոնեանի «Մարգանք քեզ»։ Պ. Ե. Գալաճաշի կողմէ եղան կովկասեան պարեր։ Մեներգեցին Արտեր Մ. Մարտիրոսեան, Զ. Փէչիչեան եւ Սուլուքեան։ Ընկեր Ա. Վաչեան բրաւ գուարճալի մենախօսութիւն մը։

Պ. Օտտոյի Հայ Երիտասարդաց Միութեան անդամները շատ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցին Ա. Ահարոնեանի «Էլ մի՛ աղօթիր», հայ յեղափոխական կեանքէ առնուած դրուագ մը, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. Գալաճաշի։

Պ. Վազգէն Տէր Աբրահամեան ջութակի վրայ նուագեց հայկական գեղեցիկ կտորներ հասարակութենէն խլելով ջերմ ծափեր։ Ազգային վարժարանի աշակերտները մէջ ընդ մէջ խմբերգեցին ազգային յեղափոխական երգեր։

Գեղարուեստական բաժինէն յետոյ, քաշուեցան Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վիճակահանութեան տոմսերը։ Շահող թիւերն էին հետեւեալները.—

510 մէկ տարուան «Դրօշակ» ամսագիր, 270 Քրիստափոր Միքայէլեանի «Յեղափոխականի մտքերը», 102 Ա. Ահարոնեանի «Իմ գիրքը», 308 Կավռօշի տարեգիրքը, 466 Հայաստանի մեծադիր քարտէսը, 528 Գոյամարտ օրացոյց եւ 225 զանազան առարկաներ։

Հանդէսը փակուեցաւ աշակերտներուն «Մասիս» քայլերգով եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ։

Մոգի

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Աթէնքէն կը գրեն թէ յունական կառավարութիւնը որոշեց Քորֆու աքսորել զօրավար Փանկալոսը, որուն վրայ կասկած կը ծանրանայ թէ պետական հարուած մը կը պատրաստէ։ Նախկին դիկտատորին զաւակը եւ ուրիշ ութ անձեր պիտի աքսորուին ուրիշ վայրեր։

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԵՐԿՈՒՆՔ

—)(օ)(—

(Հալէւարար յարաբերութեանց առիթով.

«Ջուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

Հալէւարար յարաբերութեանց հարցին մէջ աղետալի դեր կատարեց Թուրքը։ Պատճառները չափազանց խոր են, ու մինչեւ իսկ այսօր հազիւ մատչելի մեր իմացականութեան։

Դարեր առաջ Ասիոյ կուրծքէն մարդկային հեղեղ մը յորդեցաւ դէպի Միջնաշխարհ Արեւելք։ Ցեղերէն ամէնէն վայրագը եկաւ ու փռուեցաւ այն հողերուն վրայ, ուր ժամանակի երկու մեծ վարդապետութիւնները— Քրիստոնէութիւն եւ Իսլամութիւն— բուռն պայքարի մէջ էին տակաւին։ Ու եղաւ այնպէս, որ մարդկային այս նոր հեղեղը փարեցաւ Իսլամութեան։ Թուրքը տէր կանգնեցաւ արաբ մարգարէի հաւատքին։ Անկրօն էր, ունեցաւ կրօնք ու դարձաւ իսլամ։ Սակայն իսլամէն առաւ բառը, բայց ոչ ոգին։ Այս վերջինը ինք դրաւ անոր մէջ, Թրքացուց Ղուրանը, որ արաբական էր ծագումով։ Այն համբերատար ոգին, որ ունէր արաբ մայրցամաքի խմաստութեան գիրքը, փոխարինեց վայրագ ու մոլեռանդ շունչով, որ ինք բերած էր անապատներէն։

Արաբ մեծ ցեղը իր հոգեկան մեծագոյն ստեղծագործութիւնը տուաւ Թուրքին, առանց անոր փոխանցել կարենալու նաեւ իր հոգեկան պատկերը։

Մինչ Թուրքը, արաբ ժողովուրդին յափշտակելով անոր հոգեկան գանձը, կարողացաւ շրջապատի աչքին անոր փոխանցել նաեւ իր հոգեկան պատկերը։

Եւ որովհետեւ Թուրքը Արաբէն առաւ այն ամէնը, ինչ որ Արաբի ազգային ինքնութիւնը կը կազմէր, ուստի շրջապատի աչքին ալ Արաբը նոյնացաւ Թուրքին։

Առնելով Թուրքը՝ շրջապատը տեսնելով առաջ նաեւ այն ամէնը, ինչ որ Թրքութիւնը ունէր։

Ու առնելով Թրքութիւնը՝ շրջապատը յաճախ իր զգացումները տարածեց նաեւ արաբ մեծ ցեղին վրայ, որ իր հոգեկան գանձերով նոյնացած էր Թուրքին։

Ուշագրաւ երկունք մը կ'ապրի Թուրք ցեղը. ըստ երեւոյթին՝ ան որոշած է տակաւ առ տակաւ յետ արաբական գանձերը։ Այնուամենայնիւ պիտի պայծառանայ հալէւարար բարեկամութիւնը չերմացնող աւելի։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

24 ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐՕՎԻՏԷՆՍԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Հայրենիքի կը գրեն Փրովիտէնսէն.

Վերջին հինգ շաբաթներու ընթացքին կոմիտէին միացան 24 ընկերներ, առաւելապէս նոր եւ երիտասարդ ուժեր։

Առաջին տասը ընկերներու մուտքի մասին գրած եմ արդէն։ Քանի մը օրեր առաջ ալ՝ Մայիս 7ին, տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով, որուն ներկայ եղան մեր կազմակերպութեան թեկնածու ընկերները։ Ժողովին ներկայ էր գործիչ-ընկեր Խաչիստական եւս։

Տեղի ունեցան մտերմիկ զրոյցներ անցեալէն ու ներկայէն, խօսուեցաւ Դաշնակցութեան եւ անոր գործունէութեան մասին։ Նորեկ ընկերները, որոնք աւելի առաջ միշտ ալ մեզ հետ եղած էին իրենց գործնական համակրութիւնով, այս անգամ բոլորովին միացան մեր շարքերուն։

Հակառակ տնտեսական ծանր տագնապին եւ մեր կուսակցութեան դէմ մղուած պայքարին, նորէն երիտասարդութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ խումբերով կուգայ անոր գրօշին միանալ։

ՑԱՒԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

Փոն տ'Օպնայէն կը գուժեն մահը երիտասարդ, խանդավառ ու սիրուած ընկերոջ մը, Մկրտիչ Թէրզեանի, որ Մարտի սկիզբները ծանր հիւանդութեան մը մատնուելով, երեք ամիս տառապելէ յետոյ, կը փակէ իր աչքերը։ Տարաբախտ ընկերը կը թաղուի այրի մը եւ մանկիկ մը։

Ընկերոջ թաղումը կատարուած է մեծ շուքով, յուղարկաւորներու հոծ բազմութեամբ մը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ձիւնախառն անձրեւ

Անցեալ օր, Թիֆլիզի հայ թերթերէն քաղելով, գրեր էինք թէ առատ ձիւն տեղացած է Հայաստանի գաւառներուն մէջ։ Խորհ. Հայաստան կը գրէ թէ նոյն օրը Մայիս 19—20ի գիշերը, Երեւանի մէջ եւ շրջակայքը յորդ անձրեւ տեղաց։ Անձրեւը շարունակուեցաւ ամբողջ գիշերը, կէս գիշերէն ետքը փոխուելով ձիւնախառն անձրեւի։

Հեղեղ

Մայիս 11ին, բարձրանալով գետերուն ջուրը եւ հեղեղելով շրջակայքը, քանդուեցան Նորագաւիթի եւ Զալբախի ոռոգման գլխաւոր ջրանցքները։

Երբեք հազար հեկտար բամպակ եւ բանջարեղէն Զանգին առանց ոռոգման։ Միայն Զալբախի ենթաշրջանին մէջ կայ եօթը հարիւր հեկտար բանջարանոց։

Թէեւ անցեալ տարուընէ, նկատուած էր, որ ջրանցքներուն ափերը քանդուած են, սակայն այս տարի ուշադրութիւն չդարձուցին այդ մասին։ Եւ ահա, աղէտէն յետոյ, գիւղացիները ստիպուած են դոյլերով ջրել ածուները։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

Թէ քաղաքը թողել գիտէ կատարէ [illegible]... Եւ թէ ծիլեր կան, որոնք [illegible], հակառակ բուռն ձմեռուան... "Ասիկա" է յիշատակը կա՛պը հոգիին։ [illegible] ու ըղձալի վառանը։ Զա՛ր [illegible], որ կը զգայ աչքերը ու կ'ըսէ [illegible] "դրէ՛ զիս", ու երբ արբ[illegible] մը, կը բանայ, թեւերը պարութեան մը շուրջ պարուրած կ'ըլ[illegible]...

Տարագնաց ու երկարատեւ բացակայութենէ մը յետոյ, վերադարձը Սուրէնի համար, խոշոր ու ծանրատար բեռնաւորութեան մը պէս եղաւ, այս՛ն նկատուածներէն, ակնարկը տուած այս հեռաւոր հորիզոններուն, ու կլանուած իր [illegible] ու դեռ թարմ յուշերու [illegible] յիշատակներովը։ Եւ յաճախանքը չուշացաւ։ Թիշատակը, եռեւ թողուած եւ յաղթող ճամբորդի մը նման, եկաւ իր սրտին գանակը բախել...

Սուրէն վերադարձած էր ակամայ ու կամաւոր միանգամայն։ Պրարած, տխուր ու աղքատ սենեակի մը մէջ, անծիր ու ծրագիրներ՝ կամ խոստումներ իրեն տրուած իր թողած միջավայրէն ու իր կարողութիւններէն։ Եւ հիմա, երբ վերադարձի առաջին օրերու հրճուանքը փարատեր էր, պարիկը սկսած էր խօսիլ՝ իրեն։ Իր ծննդեան պատերուն եկած էր ան, գրեթէ ծի՛շտ ու յամառ, ժպտուն կամ տրտում, հանդիպումներու եւ պըտտոյքներու հնայոյզ յիշատակներով, ուղած էր վերստին տանի՛լ զինքը...

Եւ սակայն, տարբեր ու աւելի խոր զգացում մը սկսեր էր վերընծայել իր մէջ։ Այսուհանդերձ, Սուրէն չէր կրնար վանել իր երեւակայութենէն, եւ այն խենթ ու առոք ազգին նայուածքը, մեծ ու խոհուն աչքերը, ճկուն ու պարանոց հասակը, եւ գլխուն պարոյրը թեւերուն իր ճէջքին շուրջ կամ ուսերուն ի վեր...

Այդ պատճառաւ ալ գրեր էր Սյունին պատասխաններ էր կարճ կամ երկար նամակներով Ֆրանսայէն ամէն օրեայ գրութիւններուն։

Այնուհետ այդ տառաչ սկսող անձրեւը գնա կը նմար դարձը, երբ Սուրէն վերջացնելու վրայ էր իր նամակը։ Մեծնակ եկաւ ծայրը։ Թործ մը ընել ձեռացող, բայց աչքէն ունէր ընկոյզը։ Աչքին առկէն գծնեց Սուրէնը։ Եկար ծառացեր ու անտրամադիր վիճակը, ինչպէս-նախ յամառակի գրելը ծառացեր էին զինքը։ Իրականին մէջ, Սուրէն, իր ժամանակին մեծ ծառը կը յառակցնէր թերթին դըկալով իր «Ճամբորդի նօթերուն»։ Բայց, քանի մը պայծառ ձորը ուշադրութիւնն էին գրաւեր։

Մտեցաւ։ Սուրէն դեռ կը գրէր։ Ասկի՛ ծանեցաւ։ Յետոյ, կաթեկով սեղանին.

— Թերանդ պառաւ մը բան չըրեր ըսաւ,— նորէն թուղթերուն տակը խելքդ...

= Չեմ ուզեր, մայրիկ։

Եւ շարունակեց գրել։

— Սղա՛ս, Սուրէն,— ձայնը կրկին բարձրացուց Թագուհի հանըմ։ —Ասիկա՛ օրը որի՞ կը գրես։

= Բարեկամներո՛ւ, մայրիկ...

— Ամէ՞ն օր։

= Այո՛, ինչո՞ւ կը հարցնես։

— Մեղա՜յ,— խառնեցաւ ծէկէն,— ձա՛ր իմ, չգիտեմ՜ն...

= Բայց, եթէ ամէն բանի մասին պիտի հարցնես, այժմէն գիտցիր, որ կրնամ բըլալ բաներ, զորս պէտք չէ որ գուն...

— Ի՜նչ բըսր, — աւելի ձայնեցաւ — ես բան չգիտե՞մ...

= Ո՛չ, կրնայ ըլլալ որ գաղտնիքներ ալ ունենամ։

— Դո՜ւն... իսկէ գաղտնիք.— բացաւ աչքերը — ի՜նչ գաղտնիք ձեզ տղա՛ն։

= Երիտասարդ եմ, չէ՞, գործեր ունիմ, բարեկամներ։

— Բարեկամներդ դրո՛ղը տանի, — Աշոտին էր ակնարկութիւնը, — իսկ գործերդ ճէջունդ են։ Սա «երիտասարդ եմ»դ չեմ հասկնար։

— Ի՜նչ երկար բարակ հոր կը փորես, մայրիկ,— գժգոհեցաւ Սուրէն — ճանչել եղած չե՞ս դուն...

— Է՛ հա... հե՛...գիտե՞մ իշ պ[illegible] իմ ճանչել էինք ծննք... Ես հիմակուաններուն պէս ըլլայի նէ, հայրիկդ պէս անմարդ մարդու չէի իյնար...

— Ուրեմն, վաղը իմ ամուսնութեանս ալ պիտի խառնուիս։

= Զխառնուի՞մ... չխառնուի՞մ բաել է, հէ՞... ինծի՛ նայէ, չըլլե՞ս դուն ալ...

— Այո՛, ե՛ս ալ, անշուշտ — կէս մը կատակի տուաւ Սուրէն, — կրնայի ե՛ս ալ ամուսնացած հոս գալ...

= Վա՜յ, ձենը գլխիս — պոռաց երկու ձեռքերովը այտերը ծածկելէն — ա՛ս ի՜նչ փորձանք էկաւ գլխուս...։ Բարի էկարի, աչք լուսի էկան, հէ՞...Զայիր առանձ միւսպէ մը ամենա պատ տէր քեզ Սատամպօլ գրկեցինք... Առար հոն ծար «Աշոտը, Աշոտը» կ'ըսես, կը կեսայ... իշ պէս ըլլայ, ազրուխը ճըպլըմիկին ապրած է...

Յանկարծ, Սիրանին գլուխը ելաւ խոհանոցէն ու սկսաւ երկարեցաւ վեր։

— Մայրի՛կ,— ձայնը բարձրացուց Սուրէն, չեմ ուզեր որ անգամ մըն ալ խօսիս այդ մասին։ Սիրանին եւս ո՛չ մէկ խօսք, գտեր էք կը խաղաք Աշոտի նման տղու մը հետ...

= Աշոտը՜...շունն՛րը ատեն գլխը... Տանուտէրին վկան գգիրն է... խօսքը չանենք էդեր... ինծի նայէ, ինծի՛. դուն էկեր հաճով հասով զաւակ ըլլայիր նէ էկած օրէդ ի վեր հօրդ նարան կ'ըլլայիր։ Հա՛ս պատէ, հո՛ն պատէ... ի՞նչ է ան, ծաղեւլէ մը ինսան գլխուդ ժողովեր ես ան իրիկունը... Աշխարքին բանը դո՞ւն պիտ շտկես... հօրդ հալը նայէ...

Ռոմանձայն մը լսուեցաւ։

Մայրիկը լռեց։ Իջան վար, մինչ Սիրանը վազեր էր դուռ։

— Հրամմէ՛ նայինք, Բարեւոյ կ'ննի։

— իրար անցաւ Թագուհի հանըմ։

= Թագուհի հանըմ, կը տեսնե՞ս, ծանըր ծաղցու զիս, մէկ մը չեկաւ քովս... ե՞ս պիտի գայի նորէն իր ոտքը...

— Կը ներես, — մէջ ինկաւ Սուրէն — միջոց չեղաւ, հաւատա՛ մտադիր էի, բայց գործը անպակաս եղաւ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

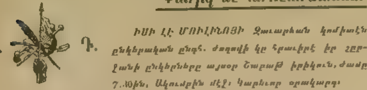

Փարիզ եւ շրջակաները

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շըր-ջանի ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 7.30ին, Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Կարոյի բնակարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Զեկուց Կեդր. Կոմիտէի։

Գաւառ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Ընկ. Յովհ. Վարդանեանի բնակարանին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի դիւանը ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան քաղաքի բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Նախաձեռնութեամբ «Հայծ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Ե. Ե. Միութեան, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Հայ կրօնական յարանուանութեանց։

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ

Կը նախագահէ՝ Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Խմբերգ «Բիւրակն» երգչախումբին կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Մուտքը ազատ է

Վալանս

Վաղը Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիեն

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Վաղը Կիրակի. կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ Բաթօլիք սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Վ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը նուագեն ջութակի վրայ ընկերներ Գ. Մելքոնեան եւ Գ. Ադասլեկեան (Լիոնէն)։ Կ'երգէ՝ Օր. Նովինար Տէր-Պետրոսեան (Լիոնէն)։

Հայկական պարեր եւ խմբերգ փոքրիկներու կողմէ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը հսկեն կարգապահութեան։

Մուտքը ազատ է

Ռոման

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հրապարակային բանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Յունիս 11ին։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne. Métro Vaugirard. Զեկոյց Բժ. Նորայրէ՝ «Ֆրէօտականութիւն»ը (Freudisme). Մուտքը ազատ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔԻ Հայր. միութեան Գոմօն Սէն Միլլէն (Մարսէյլ) մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Նազար Իշխանեանի տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները Կարեւոր օրակարգ։

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3.30ին։ Օրակարգ. — Զեկոյց պատգամ. ժողովի մասին։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան, անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է այս կարեւոր ժողովին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եոզկատի Բարենպ. Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 41 րիւ Բիւպանօ։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

ՍԱՆՈՍԶՈՐԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 184 Ave. d'Italie, Métro Port d'Italie). Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տրակինեան, Ս. Գ. — 24 ֆր.։

Մարսէյլ, Գործ. — 1148։ Կարգադրեցինք։

Ժողովրդական մեծ համերգ

կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Տէօրին ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբ եւ Օր. Ի. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ (երգ), Տիկ. Ն. ՓԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Mlle RODANI (դաշնակ)

ԼԻՈՆ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն Emile Zola սրահին մէջ Rue Boileau 127—129

ՏԷՍԻՆ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ S.L.S.A սրահին մէջ

Յայտագրին մէջ.— Կ. Վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Տիգրանեան, Դ. Ղազարեան եւ Ա. Մելքոնեան։

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՏՇԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 31ին։ Կը խնդրուի բոլոր ազգ. կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բաց է գրանից, մինչ ճանաչում էր Քրիստոս այս չարչարանքները, նա, որ այդ տեսակի բան երբեք իր վրայ չէր փորձած։ Նրան մատնել էին միայն, ինչպէս Բոլլային, բայց ոչ թէ խարդախութեամբ մատնութեան վարել։

Արթուր ոտքի ելաւ երեսը խաչակնքելով ըստ հին սովորութեան։ Սեղանին մօտենալով՝ տեսաւ մի նամակ. հասցէի գիրը Մոնտանելլիին ձեռքն էր, նամակն էլ գրած մատիտով.

«Սիրելի որդիս, ինձ մեծ ցաւ է պատճառում, որ քեզ տեսնել չեմ կարողանալու քո բանտից ելած օրդ. կանչուած եմ հոգեվարքի ու կը դառնամ ուշ գիշերին։ Առաւօտեան վաղ եկ ինձ ։»

Ստորագրութիւնը՝ Լ. Մ.

Հառաչանքով ցած դրաւ նամակը խե՛ղճ պադրէ։

Իսկ փողոցում խօսում էին մարդիկ դւարթ ու ծիծաղում։ Ամէն ինչ ճիշդ այնպէս էր, ինչպէս այն հին օրերը, երբ ինքը կենդանի էր դեռ։ Չէր փոխուել մարդկային ամենաչնչին պիտոյքներից մէկն անգամ, թէ ի՞նչ է՝ բոպաննել էին մի մարդկային կենդանի հոգի. Առաջուայ նման էր ամէն ինչ։ Ջուրը բխում էր աղբիւրից, աղաւնիները քչփչում էին կտուրների տակ, ինչպէս նախորդ օրը։ Միայն ինքն էր դիակնացել։

Նստեց մահճակալի եզերքին, դրաւ ձեռքը երկաթին ու գլուխն էլ յենեց ձեռքին։ Դեռ շատ ժամանակ ունէր. ցաւում էր գլուխը, ուղեղի ճիշդ մէջտեղում։ Ինչպէ՞ս անմիտ էր ամէն ինչ, ի՞նչ ապուշ ու անիմաստ...

×

Լսեց փողոցի դրան ուժեղ զանգը։ Արթուր վեր թռաւ տարափանար ու երկու ձեռքով բռնեց կոկորդը։ Վերադարձել էին։ Մինչ ինք այստեղ նստել էր կիսաքուն ու ձեռքից բաց էր թողել թանկագին ժամանակը։ Այժմ նորից պէտք էր տեսնէր նրանց դէմքերը ու լսէր նրանց կոշտ խօսքերը, ծաղրն ու դատողութիւնը։ Եթէ միայն մի դանակ լինէր ձեռքի տակ

Եւ յուսահատ նայեց շուրջը սենեակում։ Փոքրիկ դարանի վրայ դրած էր մօրը աշխատութեան զամբիւղը։ Այնտեղ երեւի մկրատ էլ կը լինէր, որ վարկերակը բանար գոնէ։ Զէ՛ մեխն ու սաւանը աւելի ապահով էր, միայն թէ ժամանակը բաւէր։ Քաշեց սաւանը անկողնից ու կատաղի հապճեպով պատռեց մի շերտ։ Սանդուղի վրայ քայլեր լսեցին։ Պատռած կտորը շատ էր լայն, հանգոյց չինել չէր կարելի։ Ու աւելի արագ սկսեց աշխատելու քայլերի մօտենալը լսելով։ Քունքերը զարկում էին ուժգին, ու մի անտանելի աղմուկ հնչում էր ականջներին մէջ։ Շո՛ւտ, շո՛ւտ, գոնէ դեռ մի հինգ րոպէ էլ...

Բաղխեցին դուռը։ Պատռած կտորը ընկաւ ձեռքից, ու նստեց նա հանգիստ՝ շունչը բռնած։ Դրան կանթը շարժեցին ու լսեց Ցուլիայի ձայնը.

— Արթո՛ւր։

Ելաւ ոտքի, հազիւ շնչելով։

— Արթո՛ւր, բաց, խնդրեմ. սպասում ենք։

Հաւաքեց սաւանի կտորները, նետեց արկղը, ու արագ կարգի բերաւ անկողինը։

— Արթո՛ւր։

Այս անգամ կանչողը Ջէմսն էր, որ անհամբերութեամբ անհամբեր ծեծում էր դուռը։

— Քնե՞լ ես։

Արթուր աչք դցեց սենեակին. տեսաւ ամէն բան ծածկած է ու բացաւ դուռը։

— Ես յոյս ունէի, որ դու գոնէ կը կատարես խնդիրքս ու կը սպասես մեզ. — ասաց Ցուլիան նեղսահելով կատաղած։ — Դու բոլորովին բնական ես համարում, որ դրանը կէս ժամ սպասենք։

— Զորս վայրկեան, անգլի՛նա. — հեզութեամբ սրբագրեց նրան Ջէմս, սենեակ մտնելով իր կնոջ վարդագոյն մետաքսէ տուտի ետեւից։ — Ի հարկէ, Արթուր, աւելի վայելուչ կը լինէր, եթէ ..

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԻՆԵՆՆԻ ՀԱՅԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	[illegible]
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ 1932

5 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1898

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

... ՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԱՇԻՆՔՆԵՐԸ

[illegible]

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Չարչարուած ու մաշած բառ մը, որ ամէն օր գործածելու հարկադրանքի տակ ենք:

Ամէնուն կողմէ ընդունուած ու կարծես վաւերացուած բառ մըն է «իրաւունք»ը, որ սրբազան բառ մը, մարդոց ու ժողովուրդներու գաւ ... էութիւնը կը յատկանշէ ու աներեւոյթ կը զրահապատէ իւրաքանչիւր ամէն յարձակողականի դէմ:

Բայց իրականին մէջ ամէնէն յարաբերական բառն է, որ լեզուներու մէջ գործածուած ըլլայ՝ Ցարաբերական՝ եթէ ոչ իր իմաստով, գոնէ իր տարազութեամբ:

[illegible] ... ները նեղցնելու կամ լայնցնելու: [illegible] իրաւունքը ... ... կրնայ ... ու մեկնել:

[illegible] «իրաւունք»ի մասին խօսողը անիրաւուած է, դարձեալ:

Սակայն ընկճուածն ու տկարացածը նայնպէս ուրիշ ճար չունի. երբ իր ... կը բարձրացնէ, ... [illegible] իրաւունքի պաշտպանութիւնն է:

Իրաւունքի իսկական իմաստը անիրաւուածի սահմաններուն մէջ միայն կարելի է փնտռել: Հազար անգամ եւ ... մէկ անգամ միայն իրաւունք բառը իր սրբազան իմաստը ծածկէ. երբ անիրաւուածը, իր կեանքի գնով կրնայ գիծ մը գծէ անոր շուրջ:

Անիրաւուածը ուրիշ ելք չունի եւ չի կրնար ազատիլ իրաւունքի ըմբռնումէն, որովհետեւ կը հաւատայ թէ, այդ բառը որ առաջին անգամ գործածուած է, անիրաւութիւն մը դարմանելու համար ծնած է մարդկային ուղեղին մէջ:

Ու մարդկային է, որ իրաւազրկուածը կառչած մնայ իր իրաւունքին, մինչեւ մահ:

Հայն ալ կառչած կը մնայ իր իրաւունքին ... [illegible] այն գիտակցութեամբ, որ քնած ... [illegible] մը վրայ մարդիկ կը կախեն բայց կեաղ մրցինձ մը կը դղրդանայ

[illegible]

Զինաթափութիւնը

[illegible]

ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

[illegible]

Մ. Ե.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԵԱՄԲ ԷՏՈՒԱՐ ԷՐԻՈՅԻ

Ֆրանսական խորհրդարանը ընտրեց իր նախագահները եւ դիւանները. Երեսփ. Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Պուիսոն ... Երեսփ. Ժողովի նախագահը՝ ընկերվարական Ֆէրնան Պուիսոն: Ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ Գ. Ժանընէ: Երկու նախագահներուն դէմ ալ, ուրիշ որ եւ է թեկնածու չէր ներկայացեր:

Հանրապետութեան նախագահը Գ. Էտուար Էրիոյի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը:

Ինչպէս կը յիշուի, ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ, նախկին վարչապետ Գ. Թարտիէօ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուցեր էր Հանրապետութեան նախագահին, առանձնելով մի- Գ. Էրիո որ հոգին յայտնուած ընտրութեանց արդիւնքը, պատրաստուեր էր արդէն առանձնելու դահլիճին կազմութիւնը եւ ...ներէն ... բանակցութիւններ կը կատարէր, արդէն կազմած է կառավարութիւնը՝ որ Խորհրդարանին պիտի ներկայանայ ...

Նոր դահլիճը կազմուած է ... ... եւ փորձառու ...

Վարչապետութեան հետ, արտաքին նախարարութիւնն առանձնած է Գ. Էրիո ինքը: Ներքին նախարար՝ Շոթան: Ցարդ փոխ-վարչապետութիւնը կը յանձնուէր դատական նախարարին. Գ. Էրիո այս անգամ, քաղաքական նկատումներով՝ փոխ-վարչապետութիւնը կցած է ներքին նախարարութեան: Դատական՝ Ռ. Ռընո, պատերազմական՝ Փօլ Պոնքուր՝ նախկին ընկերվարական եւ Ժընեւի ֆրանսական մնայուն պատուիրակը: Ծովային՝ Գ. Լէյկ, օդային՝ Փօլ Փէնլըվէ, ելմտական՝ Ժէրմէն-Մարթէն, Գաղթային՝ Ալպէռ Սարօ, Աշխատանքի՝ Տալիմիէ, Հանրօգուտ շինութիւններ՝ Տալատիէ, Հանրային առողջապահութեան՝ ... Կոտտ, Կրթական՝ տը Մօնզի եւայլն:

Նախարարական կազմը, ինչպէս ...անեալը ... կը գտնուի կեդրոնին եւ ձախերուն կողմէ:

Թուրք-իտալական յարաբերութիւնները

Թուրք նախարարներու Հռոմէն մեկնելէն ի վեր, իտալական մամուլը կը շարունակէ զանազան մեկնութիւններ տալ անոնց այցելութեան: *Ճիօռնալէ տ'Իտալիա* կը գրէ թէ, ժամանակէ մը ի վեր, իսլամական աշխարհը մեծ խմորումներու շրջան մը կը բոլորէ: Թրքական վերազարթնումը՝ ներքնելով «Հի... ...» ... ազդեցութիւն կը գործէ արեւելքի մահմետական ... Այդ շրջանին մէջ՝ հոգատարութեան ներքեւ գտնուող երկիրներ անկախութեան կը ձգտին, ինչպէս նաեւ արագ զարգացման, համաձայն իրենց ազգային ոգիին: Իրաք մօտ ատենէն կը ստանայ իր ազատութիւնը, եւ ինչ ալ ըլլայ հոգատար պետութեան քաղաքականութիւնը. Սուրիան ալ ... [illegible]

[illegible] ազգերուն հետ՝ ինչպէս Պարսկաստանն ու Աֆղանիստանը. Իտալիա կապուած է բարեկամութեան ամուր կապերով եւ ... տնտեսական ... [illegible] ... դրութեամբ եւ համակրանքով կը հետեւի այս բոլոր երկիրներուն ազգային ոգիի վերազարթնումին եւ ... բոլոր ազգերուն հանդէպ տոգորուած է գործակցութեան փափաքով:

Այս բոլոր հարցերուն հանդէպ, Իտալիա եւ Թուրքիա համաձայն են եւ պիտի աշխատակցին համերաշխաբար:

Թան իտալական թերթին այս գրութեան անդրադառնալով կը գրէ, թէ Իտալիա՝ զօրացած Թուրքիոյ հետ ... նոր կապով, կ'ուզէ ... ըլլալ Կովկասէն ... , Անատոլուէն Աֆղանիստան, այսինքն մինչեւ Հնդկաստանի սահմանները: Կովկասի Թուրքիոյ կողքին. Իտալիա բացէ ի բաց կը հաշուէ վերաբնորոգչական ուժերու ... շարժումը որ կը յայտնուի իսլամական աշխարհին մէջ:

«Մեծ պետութեանց մէջ, առաջինն է որ այդպէս կը գործէ: Առաջինն է որ նկատի կ'առնէ կը յարմարի Ասիոյ վերազարթնումով ստեղծուած քաղաքական նոր պայմաններուն»:

Գերմանիա խորհրդարանը կը լուծուի

Գերմանիոյ կառավարութիւնը որոշեց հանրապետութեան նախագահէն Հինտէնպուրկէն առաջարկել լուծել խորհրդարանը, ... նախագահը գոյն ... [illegible]

[illegible]

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը «Ֆորվերց» յատուկ թիւ մը հրապարակ հանեց եւ ժողովուրդին ... յորդոր ... ընդդէմ պաշտօններու կառավարութեան:

Տերող կարծիքն այն է թէ Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը ինքզինք չի նկատեր ... կառավարութիւն մը՝ ... [illegible]

ՅԱՌԱՋԻ Հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին շաբաթական վիճակագրութիւնը ... 262,184 անգործ:

Նախանցեալ շաբթուան անգործներու թիւն էր 270,321: Որեմն 8137ի նուազում մը:

Լոյդ Ճորճ պաշտպանած Ցարին արմանութեան

[illegible]

Լոյտ Ճորճ ընդունած է թէ ինքն էր որ խորհուրդ տուեր էր թագաւորին թոյլ չտալ որ Ցարը մեկնի Ռուսիայէն Անգլիա կը փոխէր ... ընտանիքին որ շարունակէ ... Դաշնակիցներու կողքին եւ պայն դժ... ... անէնը չէր, թոյլ տալով որ Ցարը Անգլիա ապաստանի:

Կարկուլովի դատը

Կարկուլովի պաշտպան փաստաբանները խնդրանք ներկայացուցեր էին հարցաքննիչ դատաւորին, մէկ քանի կէտերու շուրջ յաւելուածական քննութիւն մը կատարելու:

Հարցաքննիչը մերժեց փաստաբաններուն խնդրանքը եւ Կորկուլովի մասին նախնական քննութիւնները փակուած նկատելով, ամբողջ թղթածրարը յանձնեց ամբաստանիչ ատեանին:

Կարկուլովի դատավարութիւնը պիտի սկսի յուլիս 7ին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԸ

Հայաստանի անկախութեան տասնհինգերորդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած հանդէսը եւ անոր տօնակատարութիւնը խափանելու համար կատարուած անհերքելի եւ պաշտօնական մասնութիւնը, նկատի վերջնական կերպով հաստատելու, որ մեր հակառակորդները շատ վարժ են յրտեսութեան, մատնութեան եւ ամէն կարգի ստորնութեանց։

[illegible]

Մայիս 29ի կիրակի օրուան համար, կանխօրօք ամէն պատրաստութիւն տեսնուած էր, սանելու համար անկախութեան տասնհինգերորդ տարեդարձը։ Այս տարի, Աթէնքի մէջ իր տօնական տարեդարձը ի վեր եւ առանց նոյն իսկ ոստիկանական արտօնութեան։ Այս տարի, երկրին օրէնքներուն թելադրուած հանդէսին կարգադիր յանձնախումբը՝ շաբաթ մը առաջ պաշտօնական գիմում կատարած եւ Աթէնքի ընդհանուր ոստիկանապետութենէն անհրաժեշտ արտօնագիրը առացած էր։

Հանդէսին պատրաստական նախապատրաստութիւնը ամբողջովին կերպով [illegible] էր Երևանի [illegible] — [illegible] Գ. Ֆիլատէլֆիան, ընկ. [illegible] Միասնեան որ շաբաթէ մը ի վեր է (Մայիս 25էն հասած) կը գտնուի Աթէնք, եւ զօր. Թորգոմ։ Հանդէսին գեղարուեստական մասն ալ խնամուած էր ամէն կերպով։

Մասնաւոր խանդավառութեամբ մը Աթէնքի հայութիւնը կը սպասէր կիրակիին, [illegible] Հայաստանի անկախութեան [illegible] տարեդարձի տօնակատարութեան։

Այս բոլորը քանի մը ժամ առաջ փոխուեցան [illegible], ամբողջ շաբաթ մը [illegible] [illegible]։

Ի վերջոյ շաբաթ գիշեր (1932 Մայիս 28) [illegible] իրենց բոլոր հաշիւները [illegible] [illegible] Ծաղկաձորի, որպէս զի միջոցներ մտածէ հանդէսը խափանել տալու համար։

[illegible]

Անմիջապէս կը զիմէ ոստիկանական Բոլշեւիկներ, [illegible] Բոլշեւիկներ նոյն գիշերին իսկ (շաբաթ գիշեր) կը ներկայանայ նախարարաց խորհուրդին, փարշալեա եւ արտաքին գործոց նախարար՝ Գ. Փափանաստասիու, բողոքելով որ վեց ամիս առաջ կարմիր Հայերու հաւաքոյթին դէմ դրուած արգելքը, սպիտակ Հայերու հանդէսին դէմ չէ դրուած։ Ասելցնելով նաեւ, որ իմէր՝ Բոլշեւիկներ այս հանդէսը (Մայիս 28ը) կը նկատէ ներգործ-

-թի դէմ ցոյց եւ վստահ է որ դէպքեր կը պատահին, կարմիր եւ սպիտակ Հայերու միջեւ։

[illegible] Գ. Նասքոս, որ պէտք եղած լուսաբանութիւնները կուտայ կիրակիի հանդէսին մասին, աւելցնելով որ ինքը շաբաթ մը առաջ արտօնած էր ծանօթ հանդէսը որ եւ է անպատեհութիւն չտեսնելով. Ի վերջոյ, նախարարաց խորհուրդը ձեւով մը, մերժած չըլլալու համար կ'երեւի, արտօնած արտօնութիւնը հաստատած է, պայման դնելով որ հանդէսը կատարուի քաղաքէն դուրս եւ գոց տեղ մը։

Այս որոշումը կը տրուի կէս գիշերին։ Մամուլը կը տեղեկանայ բոլորովին տարբեր ձեւով։

Կիրակի առաւօտ է։ Մայիս 29։ Աթէնքի բոլոր արուարձաններուն մէջ անհամբերութեամբ եռուզեռ կայ։ Տէնդային պատրաստութիւն ամէն կողմ, ժամ առաջ երթալ տեղ գտնելու համար.

Ցանկարծ լուրը։ Ձեռքէ ձեռք կը պտտին լուրեր։ Հանդէսը պիտի չըլլայ [illegible] [illegible] կարմիր դրօշով [illegible] [illegible]։

Այսպէս գրողները յայն թերթեր են, իրենց երկրին մէջ, նախարարաց խորհուրդին քթին տակ։ [illegible] Բոլորը մէկ բերան եւ միեւնոյն ձեւով։

Կարգադիր յանձնախումբը գործի կ'անցնի։ Թէեւ ժամանակ չկայ։ Ժամը մին է։ Տակաւին ժամ մը կայ հանդէսին։ Արտէն մէջն ու դուրսը լեցուած են ոստիկաններ։ [illegible] [illegible] [illegible]։ Անհամբերութեամբ է [illegible] — Սրիկաները, չեն ալ ամչնար. Պաշտօնապէս մասնութիւն կ'ընեն։ Մէկ մըն ալ կ'ըլլան հօտ ու հօտ մատնիչ կը փնտռեն, սա ու ան մատնիչ կ'արտեն։

— [illegible], չեղաւ։ Ցաւալիկայ կիրակի ըլլայ։ Այս [illegible] պիտի [illegible] յարգել իր ազգային մեծ տօնը։ Ուր որ ալ գտնուի։ Սա կամ նա ձեւով։ Բոլշեւիկներու եւ անոնց սիրակցորդ պէյերու գալերը աւելի պիտի խարազնեն մեր յարգանքը, աւելի պիտի արծարծեն մեր կրակը։

— Հա, [illegible], այս գործին մէջ Թուրքերու ալ մատը կայ։ Կ'ըսեն թէ [illegible] կատարած է նախարարութեան

— Կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը, կեցցե՛ն բոլոր Մայիս 28եաները։ (Կ'ըսէ բարտակին չկրց մարդ մը)։

— Ջնջակցութիւն է եւ [illegible] գործակցութիւն մեզի դէմ, Թուրքեւ[illegible] ճակատէն։ Խեղճ Ցոյներն ալ կամայ թէ ակամայ գոհ կ'ըլլան այս [illegible]

Կը խօսին այսպէս։ Տաք արեւ կայ եւ քրտինքը ողողած է բոլորին դէմ-

-քերը։ Որոշուած է յառաջիկայ կիրակին (5 Յունիս) յետաձգել։ Ժողովուրդը չի մեկնիր սակայն։

— Հոս, հոս հրապարակին վրայ, բացօթեայ առնենք կ'առաջարկէ հայուհի մը։

Վերջապէս դժուարութեամբ կը ցրուին, յառաջիկայ կիրակի աւելի ուժեղ եւ չեղյառուած թափով գալու համար

Կարգադիր կը գործէ։ Անմիջապէս ժողով կը գումարէ եւ ընդարձակ յառաջաւոր [illegible] կը ղրկէ [illegible] թերթերուն. Միւս կողմէ կ'որոշէ զանազան ազգութեամբ աշխատակիցներ կատարել։ Կը գործէ նաեւ Գ. Ֆիլատէլֆիան, որ իր գալուստը կը յայտնէ եղածին համար։

Ու արդիւնքը Իրիկուան բոլոր թերթերը ուժգնօրէն կը քննադատեն եղածը։ Մասնաւորապէս նախարարութիւնը, որ Բոլշեւիկներու ցուցմունքով կը շարժի, կամ անոնց ընթացք կուտայ մոռնալով իր իրաւասութիւնն ու արժանապատուութիւնը։ «Աթէնայի Նէա», [illegible], «Ակրոպոլիս» բոլորը մէկ բերան կը յարձակին համայնավարներուն եւ Բոլշեւիկներուն վրայ, այս վերջիններուն թելադրելով որ «իր գործերուն խառնուի միայն»։

Զուանոտ բանը, որ տասնեակ թերթերն ալ արդէն մեզի դէմ (սպիտակ Հայեր) ո՛չ մէկ արտայայտութիւն ունեցած էին։ Ընդհակառակն բաց հիմնուելով կը յարձակէին համայնավարներուն վրայ։

Մինչ այս մինչ այն, կացութիւնը պարզ է արդէն։ Հանդէսը պիտի կատարուի Յունիս 5ին։ Արդէն [illegible]. [illegible] [illegible] նախարարական համաձայնութիւն ալ կը ստանան Բոլշեւիկները, [illegible] «Աթէնքի Նէա» թերթը [illegible] գրած էր «յանձնառաջաբար» [illegible] Գ. Բոլշեւիկներ, որ այս բոլոր անճոռնութիւնները իրենց երկրին (Թուրքիա) մէջ փորձէ

[illegible] նոյն [illegible] [illegible], [illegible] բոլորին [illegible]

Պէտք է ըսեմ, որ ընկ. Ծաղկաձորի ներկայութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է ամբողջ գաղութին մէջ եւ բոլորը անհամբեր կը սպասեն Յունիս 5ի կիրակիին լսելու համար զինքը անկախութեան առնին առթիւ

Թղթակից

Յ. Գ.— Մայսյոյ արժանավորեալ որ Ա. զօրարանակի նուագախումբը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, կատարուած խնդրանքին ընթացք տուած էր եւ իր ամբողջական կազմով կը մասնակցի հանդէսին.

* * *

Կ'ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ [illegible] իրենց գրութիւնները օրին թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ [illegible]

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՆՈՐ ԱՂԱՉԱՆՔ

—)(օ)(

Ու սիրտս այսօր, վերադարձին,
Իրիկուան զով ստուերին,
Սիրականիս ճամբուն վրայ
Թռչնիկի եկած կը մրմռայ։

— Աղուոր աղջի՛կ.
Մի՛ մերժեր զիս,
Պէմքիդ վրայ
[illegible]
Բունը մը ճզօր կը խտանայ.
Աչքերուդ մէջ
Թիթեռ գիւղ[illegible]
Սուրբ լճակը կը խորանայ.
Արիւնիդ մէջ
Ու ի՛մ քայքայ
[illegible] ամբիծ ճառագայթ կայ.
Ճէյրան աղջիկ.
Մի՛ մերժեր զիս.
Հասկցած եմ.
Կեցուածքիդ մէջ
[illegible]
Գերծ ճառակի աշխարհ մը կայ.
Քալուածքիդ մէջ
[illegible]
Հեզութիւն մը կը Թափանայ.
Նայուածքիդ մէջ
[illegible]
Յաղթութիւն մը պար կը խաղայ։
Գայթառ աղջիկ.
Մի մեր մերժեր զիս.
Ես սերած եմ.
Ծակատէդ վար
[illegible]
[illegible] գր [illegible].
Մշակութ[illegible]
[illegible]
[illegible] կը [illegible].
[illegible]
[illegible]
[illegible] կը փառ[illegible].
[illegible] աղջիկ.
Մի մերժեր զիս.
[illegible], [illegible]
Չաղաներուդ մէջ
[illegible]
[illegible] մը կայ,
Որ կ'օրօրուի.
Կը Ներգանայ
Յաւիտենականութեան երգ կը դառնայ
Կուրծքիդ վրայ.
[illegible]
[illegible]
Հմայք մը կայ.
Որ [illegible]
Մեղմ ճառագայթ
Ամբողջ սրտիս բոյր կը տեղայ։
Անուշ աղջիկ. սիրտս, այսօր,
Նորէն դարձած քնքուշ [illegible].
[illegible] ան կիներբս ոգեւորող
Հով նրանով[illegible] ծռնիկի կուգայ
Իմ [illegible] աղջիկ.
Մի մերժեր զիս.
Սիրէ զինի
Նիրհիչ [illegible]
Ջուր որ խմեմ
Ու Նորոգուիմ.
[illegible] որ ծծեմ
Լուսաւորուիմ։
Իմ յոյս աղջիկ.
Սէրդ զինի
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Արիւնիս [illegible]
[illegible] յառ.
Հին օրերու,
Նոր կարօտի
Յա[illegible],
Ոսկի փառքով
Արեւ ծագին
Քիզի դառնամ

ՆԻՒՐԵՂ ԽՐԱՏԵԱՆ

ՃՐԱՑՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ՃԱՆԱՃԱՆՔ

Կը յիշե՞ք պղտլացանց վերջին յայտնութիւնը Նեշաբուրցի բանաստեղծին քառեակներու վաւերականութեան մասին։

Մեր քենեռը, որուն անունը Ա.ամ կը սկսի ինչպէս Ալեքսանդրինը, կորզեան հանգայցր կորեր էր չեղրի, ներեցէք՝ բանաստեղծական չեչափ մէկ հարուածով.

— Իմ կայծիէովս Խայեամի այսինչ քառեակները վաւերական են, այնինչները վաւերական չեն։

Գրծա՞ւ, այո՛։ Եւ մենք այս մեծով կուլ տալէ առաջ քնացեր էինք արդարներու քունով

Ցանկա՜րծ…

Աստամնի թան չանի, գրեթէ օրը օրին —Ապրիլ 6— Լոնտոնի Թայմզին կը խփէ հեռագիր մը Կոլկաթայէն. «Իմ կայծիլովս աստանան այս ագեղ [illegible] սարքեց մեր քթին խնդալու եւ մեր «Ալեքսանդր» [illegible] [illegible] մատծուծով։

Պէնկալի Ասիական Ընկերութեան մէկ նիստին, կ'ըսէ այս հեռագիրը, [illegible] Փէյզիբէնաի Կոլէճին [illegible] ու Հող ծանօթ Խայեամի քառեակներուն ամենահին մէկ գրչագրին գիւտը։ Այդ գրչագիրը ընդօրինակուած է 1423ին, որով, ծանօթ ամենահին օրինակէն — Պոտլէյեան [illegible] — [illegible] պարունակէ 206 քառեակներ, որոնց 45ը գոյութիւն չունին ոչ մէկ հին տպագրութեան մէջ։ Փրոֆ.ին կարծիքով յաւելուածական այդ 45ին ամէնն ալ չեն կրնար վաւերական ըլլալ, բայց կը կարծենք թէ գանէ մէկ քանին Օ[illegible] հեղինակութիւնը պէտք է ըլլայ

[illegible] Փրոֆ. Մա[illegible] կարծիքը թէ գանուած նոր գրչագիրը պիտի կրնայ օգտակար ըլլալ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] համար։

Արդեօք չէ՞ր կարելի, հեռագրէիք — այնքան մօտ էք Հնդկաստանին — հանգստագնելու համար Պէնկալի փրոֆէսօրները որ ի զուր չչարչրեն իրենցինքն Հնդկական Մուսաներ եւ [illegible] [illegible] այս անոյզ օ[illegible]

Անոնք, ինչպէս կ'երեւայ հեռագրէն, տարակարծիք են նոյն իսկ 1423ի ընդօրինակուածներուն շուրջ։ Փրոսոններ կան որոնք հակա[illegible] քանակ կը վերագրեն «հանգուցեալ» Ոմարին, ուրիշներ երկու գիրս աւելցուցած են այդ թիւին վրայ, ալ՛ կարծր անշուշտ [illegible] [illegible] քանակ թէ հազար, իբրեւ վաւերական։

Հեռագրեցէ՛ք յանուն մարդկութեան, եւ յայտնեցէք որ իրենց խարագիւա գրչագրին հետ մեր Ալեքսանդր գտած է ձեռագիրը իր Մանչէսթրցի բարեկամին եւ վճռած, վերջացուցած այդ գլխացաւ բանավէճը

Խայեամի վաւերական քառեակները Մանչէսթրի ձեռագրին մէջ — լոյս տպուած «Անահիտ»ի մէջ — փնտռեցէք, ո՛չ Պէնկալի [illegible] փրոֆէսօրներ։ Այդպէ՛ս կ'ըսէ մեր Ալեքսանդրը. ամէն

Բայց հեռագրեցէք…։

×

Եւ սակայն, չկարծէք որ մակերեւոյթին արժէքներու եւ ծիծաղելի սնափառութիւնը միայն մեր արտին մէջ կը բուսնին։

Անցեալ օր հրաւիրուած էի [illegible] [illegible] պատմութեան մը [illegible] գաքին ամէնէն յայտնի մէկ հաստատութեան մէջ։

Ինծի միայն անծանէր հրաւիրատոմս [illegible]

Խօսողը — նոր մը — [illegible] էր որ պիտի ապացուցանէ թէ Արեւելքի հնագարեան արուեստը ծնունդ առած է… Արմանէնաբար [illegible] եւ [illegible] միւս երկիրներէն, նոյն իսկ [illegible], նոյն իսկ Չինաստանը, նոյն իսկ Պարսկաստանը, նոյն իսկ բոլոր հին ազգերու արուեստները

Այլեւայլ[illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]։

Գիտի հաւատա՞ք երբ ըսեմ թէ [illegible] հին խոր յուսեթեան եւ մթութեան մէջ [illegible] [illegible] [illegible] պատկերներ ցոյց տալէ ետք, [illegible] վերջակէտը դրաւ եւ ըսաւ թէ [illegible] եւ արուեստ [illegible] եւ [illegible] խօսութիւնը վերջացաւ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

Ունկնդիրները, որոնց մէջ գտնուող մը եւ բազմաթիւ արեւելցի [illegible], գարմանքով նայեցան իրարու, ծափեցին եւ հեռացան [illegible] [illegible] այն տպաւորութեան տակ [illegible] [illegible] [illegible] եւ կը լսէ ընդհանուր [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Բարոյական։ Կրնանք մխիթարուիլ. մինակ մենք չենք։

×

Փոփոխ[illegible]

Քանի մը օրէն նկարիչ [illegible] կը մեկնի դէպ ի ձեր արեւոտ երկիրը։ Դեռ չէ [illegible] թէ կարողացած է ձեր «Հանգստարանը» [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Կը գուշակեմ սակայն թէ Սաֆաւի արուեստը նորէն բան մը պարտական պիտի մնայ այս նոր հայ նկարչին

Արդ՝ Սաֆաւի արուեստ, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Հայ նկարիչը շուտով կուգայ նաեւ Իսֆահան. Պէտք է, ձեր վկին պարտքն է, օգտուիլ իր ներկայութենէն եւ փրկել հայ մշակոյթի այդ թանկագին անկիւնը։

Անհոգութեան եւ ագիտութեան գարհուրելի դէպքեր պատմեր է ինծի Ըաէ [illegible], ինչպէս [illegible] [illegible] [illegible] Երեւանեան եկեղեցիին այն [illegible] կիրանները, այն ալ մեր օրերուն, բարբարոսներու սուրէն ու հուրէն ազատելէ վերջ։

Ազգային մշակոյթի տեսակէտով վստահ եմ բոլորովին նոր յայտնութիւն մը պիտի ըլլայ Սաֆաւի արուեստին մէջ հայկական [illegible] [illegible] [illegible]։ Զատուած, անջատ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչ տեղի էր ունենում հացի ու շաքարի բաշխումը, յանկարծ ամէն կողմ իրարանցում ինկաւ. մէկի պայուսակն էին գողացել, ուրիշի վերարկուն, իսկ ինձանից գողացան միակ պահեստի տաբատս ու հին կօշիկներս։ Կանանց ազմուկն ու աղմուկը [illegible] [illegible] … գանգատները ոչ մի արդիւնք չտուին։ «Ձեւ հսկեցէք», եղաւ պատասխանը, «[illegible] հսկեցէք, թէ չէ ձեզ էլ կը գողանան…»

Խոստացել էին մէկ ժամից ուղեւորել, բայց գնացքը շարժուեց միայն վեց ժամ յետոյ։ Ճամբորդները խումբ-խումբ ցրուեցին քաղաքի զանազան կողմերը։ Մի մեծ խմբի հետ ես էլ գնացի Զաղաքը։ Ես Բաթումին ծանօթ էի, գիտէի տեղական լեզուն, յոյս ունէինք մի բան գտնել ուտելու։ Այդ ժամանակ դեռ մասնաւոր ճաշարանները բոլորովին փակուած չէին։ Մտանք մի

ճաշարան, բայց ոչինչ չգտանք ուտելիք։ Մտանք երկրորդ, երրորդ նոյնպէս անհետեւանք։ Ամենք ներողութիւն էին խնդրում, թէ ուշ է եւ բան չեն կարող տալ ուրիշ տեղ ասում էին, թէ կերակուրը սպառած է։ Վերջապէս, մի տեղ գտանք կաղամբով ապուր, լոբիա եւ խմիչք, ճաշը՝ 80 կոպէկ…

Ա՛յ քեզ օյին։ Ա՛յս է խորհրդային երկիրը, զարմանում էին ամէնքը։ Եւ հարցական նայում էին երեսիս։ Որանք այն մարդիկն էին, որոնց Ամերիկայում նկարագրել էի խորհրդային կարգերի հրապոյրները եւ համոզել էի ձեռնել հայրենիք։ Ի՞նչ կարող էի պատասխանել։ Աշխատում էի համոզել, որ նման երեւոյթներով չպէտք է դատել խորհրդային կարգերի մասին։ Դրանք պատահական եւ անցողակի բաներ են։ Կարեւորը այն է, որ իշխանութիւնը գտնւում է բանւորների եւ

գիւղացիների ձեռքը եւ առաջուայ շահագործումը չկայ։ Ամերիկայում մենք գերի էինք դրամատէրների ձեռքին, այստեղ կը լինենք ազատ, մեր անձի տէրը։

Ժամը մէկին ամէնքս հաւաքուեցինք կայարանում, սպասելով գնացքին։ Այստեղ պարզուեց, որ մի քանիսի իրերն էլ գողացել են։ «Է՛, այսպէս որ գնայ, մինչեւ Հայաստան մեր ձեռքը ոչինչ չի մնայ», տրտունջում էին մի քանիսը։ Ուրիշները մխիթարւում էին, թէ սա Վրաստանում է այսպէս, Հայաստանում աւելի լաւ կը լինի։ Չէ՞ որ իրենք Հայեր են եւ հայկական կառավարութիւնը կը պաշտպանէ իրենց

Խե՜ղճ մարդիկ, ինչ յոյսերով էին օրօրւում։ Հայկական կառավարութի՜ւն… Ի՞նչ հայկական կառավարութեան մասին է խօսքը։ Ո՞վ ասաց թէ Հայաստանում ազգային կառավարութիւն գոյութիւն ունի

Ես մտքումս ծիծաղում էի մեզ, կոմունիստներս, որ այս մարդկանց չէինք հասկացրել պէտքին պէս թէ ինչ բան է խորհրդային իշխանութիւնը։ Անելորդ հիասթափութիւնից ազատելու համար, պէտք է բացատրէինք Հայաստան մնենել ազգ-

-ներին, որ խորհրդային իշխանութիւնը ազգային իշխանութիւն չէ եւ խորհրդային հայրենիքում ազգային տարբերութիւններ գոյութիւն չունեն։ Ներգաղթողներին պէտք է տրուել քաղաքական դաստիարակութիւն, մարդիկ պէտք է ծանօթ լինէին այն երկրին ու պայմաններին, ուր գնում էին ապրելու։

Այս մտածումների մէջ էի, մէկ էլ ինձ մօտեցաւ Լեւոնը եւ սկսեց տաք տաք խօսել. «Հը՛, դու կարծում ես թէ ես վախենո՞ւմ եմ, ո՛չ, սխալւում ես։ Ուզո՞ւմ ես, առանց քեզ, մենակ գնամ ահա այնտեղ (ցոյց տալով փողոցին անկիւնը), գնամ ու վերադառնամ…»

Ես զարմացած նայում էի վրան ու չէի հասկանում՝ ի՞նչ է ասում։ Բայց Լեւոնը շարունակեց աւելի յուզուած.

— Չես հաւատա՞ւմ։ Ա՛յ տես, ես կ'երթամ… բոլորովին մենակ կ'երթամ ու յետ կը գամ…

Ու տեղից պոկուեց։ Եւ ամուր քայլերով շարժուեց դէպի փողոցի դիմացի անկիւնը։ Կարծես, մեծ հերոսութիւն էր արածը։

Հասաւ անկիւնն ու նոյնպիսի հպարտ քայլերով դարձաւ նախկին տեղը

— Տեսա՞ր, բացագանչեց նա հրացած։

Եւ յանկարծ, կատաղութեամբ յարձակուեց վրաս։ Ճէջց ձեռքից ծղաւտուրս, կտոր-կտոր արաւ ու գրեց իր գրպանը։

— Ի՞նչ ես գրում այդ տետրակի մէջ։ Կարծում ես վախենո՞ւմ եմ չեկայից ..

Ճամբորդները շրջապատեցին մեզ։ Անօգուտ է. տետրակը յետ ուզելը։ Աշխատեցին հանգստացնել։

Մտքի խանգարման նշաններ էին։ Ախ՝ գէ Լեւոն։

ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Բերին ապրանքատար վագոններ։ Ամէն վագոնում, երկու կողմից, խոտ փռած [illegible], տեղաւորուեցինք 26ական զաղթականներ։ Մարդիկ իրենց արդարացիութիւնը նորից բարձրացաւ։

Օ՛, չսոավ կը լինէնք Հայաստանում։ Վե՛րջ այս նեղութիւններին. Հայաստանում մեզ կ'ընդունեն աւելի լաւ։

Վագոնում, որ տեղաւորուել էի Լեւոնի հետ, ամէնքը ակսեցին մեզ ձանձրել, թէ խարել ենք իրենց,

ճիշդ չենք պատկերացրել կացութիւնը Մանաւանդ, շատ էին հոս հայ Հոկի մարդկանց ու կոմունիստներին, [illegible], [illegible] [illegible]… Ես լուռ էի։ Ուրիշ չկար խօսելու։ Եւ ի՞նչ կարող էի ասել, կեանքի յեզուն աւելի պերճախօս էր։

Կծկուած վագոնի անկիւնը, [illegible] էի իմ մտքերով, որոնց մեջ [illegible] [illegible] պէս խմխմում էին [illegible] [illegible]

Առաջին կարգի կուշտ ճամբորդները խորհրդային ինքնաշարժների մէջ, մաքառատան անմաքրս [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]… [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]… Ա՛, ես գիտեմ, հեշտ չէ մարդկային բնաւորութեան [illegible]

(Շար.)

Մ. Ա. Կ.

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՏՕՆԸ

«ՍԻՓԱՆ»Ի ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահը անգամ մը եւս պիտի լեցուի հայ երգի երաժշտութեան սիրահարներով։ Անհամբեր [illegible] այս օտար երկինքին տակ [illegible] սարսափը հայը [illegible] յուզումի առնուչ [illegible] պիտի ապրի։ Ու պիտի հպարտի իր գեղեցիկ արուեստով, իր [illegible] արուեստագէտներով։ [illegible] այս տեսակ օրերու [illegible] հոգերը։ Հոգեկան կազդուրում պիտի ստանայ։ Ու քիչ մը [illegible] իր ուծանելու հակամէտ [illegible] համար։ Հայ երգէն պիտի առնէ [illegible] հայրենասիրութեան, որ [illegible] մարելու վտանգին է ենթարկուած։ Հայ երաժշտութեան [illegible] փանկերուն պիտի կառչի [illegible] լուծումի, ստարագումի եւ [illegible] վիշտերուն [illegible] մաքառելու համար անոր [illegible] նեկարում։ Ու սրահէն պիտի մեկնի [illegible] ազնուացած եւ սրտապնդուած, իր ցեղի կենսունակութեան մասին յուսադրուած ու գօտեպնդուած, անոր հոգեկան թորչքին [illegible] մասին հաւատացած ու [illegible]։

Այսպէս է հայ երգը։ Այսպէ՛ս է հայկական արուեստը։ Անիկա ծնած մեր ժողովուրդին հետ։ Անբաժան մնացած է անոր մշակին ու հովիւին, գիւղացիին ու քաղաքացիին, մանուկին ու մամիկին, [illegible] հարսին, [illegible]։

Երգն է, արտայայտած մեր կեանքի բոլոր բարի ու չար երեւոյթները։ Մայրը հայկական օրօրով է ննջեցուցած իր բալիկը։ Հայ երգն է դրդած շինականին շրթներէն՝ իր քրտնաջան աշխատանքի բոլոր արտայայտութեանց մէջ։ Հայրենի սարերն ու ձորերը հայ երաժշտութեան արձագանգներովը են լեցուած։ Մեր [illegible] ամբողջ հայ երգով է սպառուած։

Ու ինչպէս ինքը՝ հայ երգն ալ տարագիր է այսօր։ Կը պարտի հայկական հորիզոն, ծովերէ ու ովկիանոսներէ անդին։ Կը հետեւի անոր [illegible]։ Ու ներշնչումի, յոյսի, [illegible] կ'ըլլայ անոր [illegible] եւ բարոյական [illegible] դէմ՝ անխորտակելի վահան հանդիսող [illegible], որ կ'առաջնորդէ անոր քայլերուն։ Անհունութեան [illegible] որուն կ'ուղղուին իր հայրենասէր աչքերը։

Ու նաեւ հայ երաժշտութիւնն է որ իր գմայլելի [illegible] աչքին կը ցոլացնէ մեր քաղաքակրթական անժխտելի արժէքները։ Հայ երգը իր դաշնակաւոր [illegible] հիացում ու [illegible] կը պարտադրէ արուեստի հեղինակութեանց։ Հայ երգով կը կերտենք մեր հպարտութիւնն ու պարծանքը՝ [illegible] ու դժուարահաճ այս աշխարհին վրայ։ Ու մեր ինքնատիպ ու հիանալի արուեստով նախանձելի ու պատուաւոր տեղ կը գրաւենք միջազգային գեղարուեստի պատմութեան մէջ։

**

Հայ երգի տօնն է այսօր գերագանցապէս։ «Սիփան»ի երգահանդէսը յատկացուած է զուտ ժողովրդական երաժշտութեան։ Հեղինակները հայ, երգերը հայ, արուեստագէտները հայ։ Միայն հանդիսականները զուտ հայ չպիտի ըլլան, քանի որ հայկական երաժշտութեան պանծացումին նուիրուած այս բացառիկ հանդիսութեան ներկայ պիտի ըլլան բազմաթիւ օտար դէմքեր, գեղարուեստի եւ մամուլի աշխարհէն։

Ութ տարուան յամառ ու անխոնջ աշխատանքի պսակումն է այսօրուան հանդէսը։

Սարգ Յաքոբեան, համեստ ու ազնիւ երիտասարդ մը, որու հոգիին մէջ երաժշտասիրութեան բոցը արծարծած է նոյնինքն մեծ վարպետը — Վարդապետը, որուն աշակերտած է Կովկասի մէջ — ութ տարիէ ի վեր նուիրուած է ապերախտ ու դժնդակ աշխատանքի մը։ Շատ քիչեր միայն կրնան ըմբռնել այն անսահման ու բոլորովին անշահախնդիր զոհողութիւնը, որուն յանձնառու եղած է մեր այս անձնազոհ հայրենակիցը այդ երկար ժամանակամիջոցին։

Ամէն մահկանացուի տրուած չէ օրն ի բուն գործարանի բթացնող ու մաշեցնող տաժանելի աշխատանքները տանելէ վերջ, իրաւամբ շահուած արդար հանգիստէն զրկուիլ, գիշերային տքնաջան աշխատութեամբ, եւ նիւթական ու բարոյական անըմբռնելի զոհողութիւններով արուեստին նուիրուիլ։ Առողջութիւնը խանգարել՝ որպէսզի չկորսուի հայ երգը։ Ահա՛ երկու տողով մարդը, որուն երախտագէտ երգիչները կազմակերպած են այս օրուան մեծ Երգահանդէսը՝ ի պատիւ իրենց սիրելի եւ յարգուած Վարիչին։

Հարիւր քառասուն հոգի բեմի վրայ։ Աննախընթաց երեւոյթ է այս Փարիզի մէջ։ Հարիւր քառասուն շրթներէ միաժամանակ պիտի հնչէ այսօր հայ երգը՝ իր զանազան արտայայտութիւններովը։

Անցած տարի այս թուականին, երբ Վարդապետին 60ամեակը կը տօնուէր (նոյնպէս «Սիփան»ի յայն աջակցութեամբ), միայն 80 հոգի կարելի եղած էր քով քովի բերել։ Յառաջդիմութիւնը զգալի է այսօր։ Սարգ Յաքոբեանի մարզած զանազան խումբերը — Սիփան, Ալֆորվիլի, Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի եւ Սէն-Կրատիէնի հայ որբանոցներու երգչախումբերը — յարգանքի միացեալ ցոյց մը կը կատարեն։ Իրենց կը միանան յայտնի արուեստագիտուհիներ եւ երաժիշտներ, Հայ Երգի Տօնը յիշատակելի հանդէս մը դարձնելու համար։

Իր արուեստին ու մշակութային արժէքներուն վրայ գուրգուրացող հայ ժողովուրդը հոծ խումբերով պիտի լեցնէ այսօր հանդիսասրահը, [illegible] Հայ Երգն ու անոր անխոնջ ու անձնազոհ մշակները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Միայն թէ ձեր լուրջ աշխատանքը պէտք է մաքրելու համար անոր շրջապատը։

[illegible]

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԽՕՍՈՒՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

«ՓԱՅՏԷ ԽԱՉԵՐ»

(Շարժանկար՝ ցեռւեուղութեամբ Ռ. Տորժըլէսի վէպին)։

■■■

Կը փափաքի՞ք դուք ալ ինծի պէս երբեմն խոր ցնցում մը ապրիլ, փլիլ դուք ձեր վրայ, ինչպէս երկրաշարժի մատնուած քաղաք մը։

Կը սիրէ՞ք երբեմն որ փոթորիկ մը գայ ձեզ խլէ ձեր ափերէն, ձեր հոգէն, աւրշտկէ ձեր ներքին հանգիստը, իրարու զարնէ ու փշրէ մտածում, գաղափար, յուզում, համոզում, որպէսզի դուք մնաք այնուհետեւ զգայազիրկ, շշմած, անակնկալ յայտնութեան մը ապշումով տարուած... Այո՛, կ'ուզէ՞ք վերջապէս երբեմն — ո՛հ, կարճ պահ մը — ճանչնալ ձեր մէջ թաղնուած մարդը, այդ բարի, եղբայրական բայց միշտ խաշտանղուած էակը, այն ատեն գացէք տեսնել այն մղձաւանջը, «Փայտէ Խաչեր»ու շարժանկարը, որ դաշոյնի մը նման կը պատռէ ձեզ մինչեւ ձեր չճանչցած ալքերը։

Ահա արուեստի ճշմարիտ եւ կենդանի գործ մը, այնքան հազուադէպ ու հազուագիւտ, որ կոչումն ունի կարծէք արթնցնելու մեր մէջ մարդկային բնազդը, այսինքն ճանչնալու մեզ մեզի։ Այդ չէ՞ արդէն արուեստի գերագոյն սահմանը...։

*

Այս հնչուն, խօսուն ժարեկի է ըսել որ այս շարժանկարը ներշնչուած է Ռոլան Տորժըլէսի վէպէն, — Les Croix de Bois — որ լոյս կը տեսնէր պատերազմի վաղորդայնին, պատերազմական տիմար, գրգռիչ Գրեթէ շնաի ան գրականութեան կեդրոնին իրմագ այդ գործը, Հ. Պարպիւսի «Կրակ» գրքին հետ կը բերէր ճշմարիտ ու արդար վկայութիւն մը։ Բան մը փաստել, նպատակի մը ծառայել չէր ուզեր այս գիրքը, այլ ցոյց տալ պատերազմը այնպէս ինչպէս որ է. պատերազմը՝ ապրուած՝ մարդոց, պարզ զինուորներուն կողմէ։ Այդ խելացարութեան հակազդեցութիւնը՝ անոնց զգայնութեան, խղճմտանքին վրայ... Այդ գործը այլ եւս հասունցած ժամանակի մը արգասիքն էր. տաժանքի տակ ճզմուած բառերը այնուհետեւ սկսան պոռթկալ. Նոր գրականութիւն մը սկսաւ գահավիժել անդատարափ մը, հեղեղի մը նման. հոգիները պէտք ունէին թեթեւնալու։ Դուք կը ճանչնաք անունները, գործերը։ Մեր ժամանակի արուեստը, խօսանկարը, հնչուն ու լուռը չէր կրնար անտես առնել այդ նորագոյն գաղափարները։

Տեսանք «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ», «Հետեւակագունդի Չորսերը», գործեր՝ որոնք հեղինակային մը նման կը ցուցնէին մեր ժամանակի [illegible]։

Բայց ներկայ այդոր, չափահաս [illegible] չզգար տակաւին. Ինքզինքը [illegible] մէկուն նման վերջին բառը չէ բաւած կարծէք։ Անոնք որ պատերազմը իրենց ջիղերուն, ոսկորներուն մէջ ունին, չպիտի կրնան ձերբազատուիլ անոր յաճախանքէն, մղձաւանջէն։

Ահա թէ ինչո՛ւ «Փայտէ Խաչեր»ու տեսնելու պիտի երթան զետ մարդիկ, երկար ատեն, — ամէն ոք՝ իր սգաւորներով — այնպէս ինչպէս կ'երթան անոնք այցի իրենց յիշատակներուն։

**

«Փայտէ Խաչեր»ը կը ներկայացնէ Ֆրանսացի սաստեակի մը կեանքը պատերազմի օրերուն. զօրաշարժը, մեկնումի խանդավառութիւնները ու այնուհետեւ գեհէնը՝ ճակատի երկարնքին։

Անձկագին սպասումներ՝ գետնափոր խրամներու մէջ, կործանուող երկնքին տակ, պայթիլ սպառնացող դժոխքի մը զուրին վրայ։ Ու յարձակումի թնդանօթային [illegible] պայթող հազերուն վրայ, [illegible]։

Ու [illegible] մարդկային ալիքները փշրուիլը [illegible] դրոհներով ու յանկարծ վիրաւորներու, մահամերձներու [illegible]։

Ու տառապանքի այդ վիթխարի [illegible] վրայ կը տիրապետէ [illegible] որ կ'ուռի, կը շարունակուի ու կը լլէ քեզ անխնայ։ Կարծէք թատրոն մըն է, երկրին տխրանկալ մէկ գայթակղութ, որ իրար է խառներ մարդիկ ու իրերը, անոնց հոգին ու ճակատագիրը, ու կը փշրէ յետ գիտեր ո՛ր նպատակին համար...

Բայց ահա դէմ դիմաց կուգանք մարդոց։ Կը ճանաչնանք իրենց։ Անոնց [illegible] կը վարակեն մեզ ալ։ Իրենց համազգեստին տակէն իրենց հոգին կը մերկանայ յանկարծ։ Ի՜նչ պարզ, [illegible] շարժումները, մտածումները։

Պատերազմը կը տանին ոչ թէ հաւատքով, այլ [illegible]

Ու այնուհետեւ [illegible] հանդէպ [illegible] մահուան [illegible] մը, մէկու մը կուգայ քեզ յաղթելու կամ զրկելու [illegible] մինչ մարմինդ կը սառի, կը քարանայ, սիրտդ կը յորդի ու կ'ողողէ քեզ... Ահա հոգեվարքին առջեւ Տըմաշին, երիտասարդ զինուորը, որ կը պատռէ տուն նամակը... Ահա թշնամիին փուշերուն դիմաց, իր ընկերներուն ջուր փնտռելու գացող Պոժվալը, իր գերեզմանատան մէջ...

Ահա թշնամիին խրամներուն մօտ սողոսկած երկու Ֆրանսացիներ, որոնք կ'իմանան գերման զինուորին տխրանուշ երգը ու կը մնան երազուն, փակած՝ գետին...։ Ահա վերջապէս Տըմաշի մահը, կառապաշտին վրայ վիրաւոր ու լքուած, գլուխը՝ ծառի մը բունին, մր իր հոգին կը հասնի երգի մը մրմնջումով, մինչ խաչակիր ուրուականներու տեսիլք մը կ'անցնի իր վերջալուսային ակնարկին առջեւէն։

Անկարելի է վերջապէս հարեւանցի գաղափար մը տալ այդ հոյակապ Ֆիլմին բոլոր ժամերաժամանութիւններուն մասին։ Պէտք է տեսնել, լսել ու զգալ։ Կեանքի մը պատմութիւնը, տաժի մը յաջորդական փուլերը չէ տար անիկա։ Մերունցի մը, պատմական ճղնաժամի մը համայնապատկերն է, կարելի է ըսել։

Ու սրահը լքելէն վերջն ալ, երկար ժամանակ, այդ Ֆիլմին հնչականութիւնը կը մնայ, կը շարունակուի ձեր մէջ, ու ժամանակ չէք կրնար մտնալ վայրավարին մէտրին մէջէն գատուող, վեր բարձրացող քանի մը լուռ տեսլերեւոյթներ, որոնք կուգան ալ աւելի ընդլայնելու հոգեկան ձեր սարսուռը։

Ահա ճակատամարտի վաղորդայնին, շարշարուած դաշտին տեսարանը, որուն վրայ կը բարձրանայ յամրօրէն արշալոյսը։

Ու ահա ժամուանց այն անհամար, ճերմակ փայտեայ խաչերուն շարանը, որ կը ձգուի դաշտի մը լայնքին, երկայնքին, մինչեւ հորիզոնը, յաւիտեան երգով օրօրուն, մինչ անոնց ամէնուն տեղ կանգնած էին, կ'ապրէին մարդիկ, հոգիներ...։

Այդ փայտեայ խաչերուն անտառին առջեւ ինչպէ՛ս չյիշել բանաստեղծին, Մարք Պէնարի Կարապի երգը — De Profundis, խորաններու այդ պաղատանքը։

«Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ»

■■■

Մեր խրամներու խորունկէն մոյր,
Քեզ կը կարկառենք մեր ձեռքերն ահա.
Ամենակալ Տէր, գթա մեզ, գթա
Մեր ծոցերնուն ազազուն ու չոր։

Քանզի աւելի քան մեր մեռածն,
Մեր հոգին յոգնած է, Տէր, ու անկար-
կը հարուածէ մեզ մրրկին ցրուած
ձագերուն, բացին, ձայնած երկաթին.

Մեր մեռելներուն, որոնց ամէնն ալ
պառկած են [illegible] խաղաղութիւնն ամփոփն, անապակ
Տէր, արժանի են այդ քունին անմահ։

. . . .

... Բայց անծանօթ զինուորներու յիշատակին առջեւ, արտասուող մեր աղօթքը որո՞նց համար է Աստուած իմ, որո՞նց համար։ Մի՛ անիծներուն վրայ է, որ կը փղձկի մեր մտածումը, մեր կուրծքը...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, faites en Hollande, suivies d'une note sur la Hollande et les Arméniens, par FRÉDÉRIC MACLER, édit. par Adrien-Maisonneuve, 5 Rue de Tournon. 35 fr.

ՇԱՐԺՈՒՄ, ազգային, գրական-գիտական կիսամսեայ թերթ, Ա. տարի թիւ 1։ Հասցէ՝ 34 Rue Villeroy, Lyon։

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գաղթականները տեղաւորուեցան

Հայաստան հասած գաղթականներու երրորդ կարաւանն ալ, որ կը բաղկանար մասնաւորապէս հողագործներէ, մշակներէ եւ չերամապահներէ, թիւով 1.473 հոգի, տեղաւորուած են հետեւեալ վայրերուն մէջ։—

Անի Ջէյլքարի հանքերուն մէջ 138 ընտանիք (481 հոգի), Ալլահվերդիի հանքերուն մէջ՝ 24 ընտանիք (94 հոգի), Շաղալի գործարանին մէջ՝ 21 ընտանիք (69 հոգի), Նուպարաշէնի մէջ՝ 52 ընտանիք (172 հոգի), Քիմիական գործարանին մէջ՝ 42 ընտանիք (129 հոգի), Ղարաքիլիսայի ալիւսի գործարանին մէջ՝ 16 ընտանիք (72 հոգի), Ղափանի մէջ՝ 206 հոգի, Նոր Սեբաստիոյ մէջ՝ 13 ընտանիք (57 հոգի), զանազան հաստատութիւններու մէջ՝ 6 ընտանիք (23 հոգի), իրենց ազգականներուն մօտ՝ 24 ընտանիք (75 հոգի)։ Բոլոր գաղթականներն ալ ունին իրենց բնակարանները եւ գտած՝ իրենց աշխատանքը։

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ գաղթականներու յաջորդ կարաւանը, 1500 հոգի, կը հասնի յունիսի սկիզբը։

ՍՊԱՆԴԱՆՈՑԸ...

Ոչ մէկ պետութիւն «օրինական» ճանապարհով այնքան մարդ կը սպաննէր, որքան Խ. Ռուսաստանը։

Մոսկուայի պաշտօնական վիճակագրութեամբ, 1924ին գնդակահարուած են 1804 հոգի (նոյն թուականին, միայն Վրաստանի մէջ, ապստամբութեան շրջանին, գնդակահարուած են աւելի քան 4000 հոգի)։

1925ի առաջին երեք ամիսներուն գնդակահարուածներուն թիւը եղած է 27։

1926ին այս թիւը բարձրացած է 2000ի։

1927ին եւ 1928ի թիւերը պետութեան կողմէ հրատարակուած չեն։

1929ին, միայն 1 հոկտ. մինչեւ 15 նոյ. (1929), այսինքն մէկուկէս ամսուան ընթացքին, գնդակահարուածներու թիւը, պաշտօնական տեղեկագրութեամբ, բարձրացած է 500ի։

1930ին, Ներքին խաղաղութեան [illegible], այս թիւը հասած է հազարներու։

Աքսորականներու թիւը Ռուսիոյ մէջ կը հասնի 1,100,000ի։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ հետզհետէ կ'աճին խռովութիւնները, զորս կը յարուցանեն համայնավար կազմակերպութեանց խնդրած գործադուլները։

Համպուրկի մէջ այս գործադուլները յարձակեցան [illegible] վաճառատան մը վրայ։

Ոստիկանութիւնը միջամտեց, ժողովուրդը յարձակեցաւ գործադուլներուն, եւ կռուութիւնը այնքան սպառնական դարձաւ, որ ոստիկանները կրակ բացին։ Սպաննուեցաւ բանուոր մը, Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Պերլինի մէջ եւս Հիթլէրեաններու եւ համայնավարներու միջեւ ծանր կռիւ մը տեղի ունեցաւ, երբ վերջինները ժողովի նստած էին։ Սրահին մէջ ոչ աթոռ մնաց, ոչ ալ սեղան, կոտրեցին թափեցին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

— Հա՛, Սուրէնս գործ չ'ա՛ ունի, — վրայ բերաւ Թագուհի հանըմ, [illegible] մը նայելով Սուրէնին։

Ցեւոյ բարձրոյին ծածկոցը շտկելով, [illegible]։

— Հոս չունիս, Բաբիկ էֆէնտի, [illegible] կը յարգէ ծերերը...

— Է՛, անշուշտ, պսակ ծերոց, որդիք որդւոց, պարծանք որդւոց, հարք իւրեանց։ Սուրէնը պզտիկուց այդպէս էր արդէն։ Է՛, Սուրէն — դարձաւ [illegible] — պատմէ տեսնենք... Ալ հետդ [illegible] Թագուհի հանըմ, հը՞ — [illegible] խօսքը ուղղեց Սուրէնի մօրը — [illegible], ուսումնական, տեսա՞ր... [illegible] քի գլուխ բանէ, կ'ըսեն...

— Տեսա՛յ, տեսա՛յ — երերցուց գլուխը Թագուհի հանըմ — աղուո՞ր գլուխ բանեց, փա՜ռք տիրոջը... ո՞ւր է, տէր ադբարս չտեսա՞ր, անոր ալ աչքը [illegible] է...

— Հրամմեր ես,— առաջը ներս նետեց տէր Մեսրոպ — ի՞նչ է եղեր տէրտէրը, նայինք...

— Ը՛, աղան ցիշէ, խոյին փակ։

— Հը՞, ի՞նչ է, պսա՞կ ունիք, թէ կ'ուզենք— կրկնեց տէր Մեսրոպ նայելով էֆէնտին քով։

— Քրջին թագն ու պսակը աղան է — յարեց Բաբիկ էֆէնտի,— հիմա ասոնք [illegible] հարս մը կ'ուզես, Թագուհի հանըմ... Էհէ՜ Աստուած, ան ալ կ'ըլլայ...

— Աղջիկը մարդ կայ էֆէնտի,— [illegible] տէրտէրը, նայելով Սիրանին, որ [illegible] ու փոթ- ձեց ներս երթալ, բայց դուրսէն Վառվառին ձայնը լսուած ըլլալով, տէր հայրը ընդոց ու կանչել տուաւ։

Վառվառ եկաւ, [illegible] ծայրը, [illegible] քանի մը անգամ նետեց գետին ու [illegible]։

— Երկար ճամբայ մը կըրած է, մեծ հող մը կայ ներսիդին.. Նամակ [illegible]..

— Որմէ՞ — ձայնեց մէկէն Թագուհի հանըմ

Վառվառ գլուխը վերցուց, նայեցաւ Սուրէնին ու մնաց անխօս։

— Ըսէ՛, նայինք, ճանը՛մ,— վրայ բերաւ տէրտէրը — [illegible] պէ...

— Է՛, տէրտէ՛ր — [illegible], [illegible] Սուրէնը...

Սիրանը իր բազմաթիւ [illegible] լարեր էր ու մինչ տէր հայրն ու էֆէնտին կը շարունակէին կատակել, ծայրերը մէկ Վառվառին ու մէկ Սուրէնին կը նայէր...

— Աղա՞ն է,— [illegible] Սուրէն [illegible] թէ խաբուա՞ծ [illegible]..

— Մանի [illegible], պօյ պօս.. Փոստի պէս աղջիկ..

— Է՛, ղրմէքի է նէ կ'ըլլայ — վրայ բերաւ էֆէնտի։

— Պիտի քանց մարդուն ծիկը կուգայ — յարեց ծայրերը։

— Գոյու ալ ըլլայ նէ, չէն թնդեր, Թագուհի [illegible] տէրտէրը։

— Թողէ՛ք [illegible] մեր տունը [illegible] չի կրնար մանել, հասկցա՞ր — [illegible] ծայրերը ու նայեցաւ Սուրէնին,— [illegible]

[illegible] Վառվառին.

— [illegible]

Ցանկ, տանկ տանկ... [illegible]

Մանր, հատու, [illegible] անորոշ ու անծանօթ յիշատակներ արթնցնելով Սուրէնի [illegible]։

— Երթա՛մ, — [illegible] — հը՞, Սուրէն, [illegible]

[illegible] օրեր — [illegible] Սուրէն,— [illegible]

— Մեծցա՞ւ, ցա՛ւ ալ մեծցաւ,— մէջ ինկաւ ծայրը..

— Ինչ՞ւ — հարցուց տէրտէրը։

— Ի՞նչ գիտնամ, նա՛ — ակնարկեց տղան — [illegible] աս որ [illegible] չի տար.—

Ու մինչ երեքը դուրս կ'ելլէին, Թագուհի հանըմ դարձաւ Սիրանին եւ յանձնեց պատուիրեց։

[illegible] խուլ դիր ու ծխէ,— [illegible] [illegible]..

Ցեւոյ, քայլ մը առնելով սեմէն դուրս, ծռեցաւ եզրօրը, ծնեցաւ եւ ականջն ի վար փոփոխեց։

— [illegible] տէր աղբար, քիչ մըն ալ [illegible]..

Քանի մը վայրկ անցին, Սուրէն բաժնուեցաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի խմբագրատուն։

Իր ժամանումէն ի վեր, Աշոտն ու ինք միշտ էին մեկուսով հայրային կեանքն ու իրենց աշխատանքը։ Կարծրացած, միտ ու սակայն [illegible] նեղութիւններ կային, որոնց դէմ պէտք էր պայքարիլ ուժգնօրէն։ Սուրէն, տունէն ներս, իր մօրթին վրայ կը զգար այդ բանըւորային նաե՛ւ հանրային հոգեր,— դպրոց, համայնքի գործեր, կուսակցական աշխատանք։

Աղջէն, պայքարը, իրենց ու հակառակորդներու միջեւ բուռն թափ մը առեր էր, ու ինք, քանի մը անգամներ, խօսեր էր հանրութեան։

Եւ սակայն, քանի անցեր էր հետաքրքրութիւնը իր շուրջ, այնքա՜ն յաճախակի եղեր էին մեղադրանքները իր հասցէին։ Մանաւանդ Դաւիթ էֆէնտի եւ իր շուրջիններ ծանուած կերպով կը խօսէին իր մասին։ Սուրէնի գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին էր, նաեւ Դաւիթ էֆէնտի եւ Օսման էֆէնտիի սերտ գործակցութիւնը, իրենց տանը վերակառուցանելու մասին։ Դատական խնդիրը դեռ կը կայար, դրամի պահանջ կար։ Կար նաեւ, շշուկ մը թէ Դաւիթ էֆէնտի համաձայնած է Օսման էֆէնտիի ապարիկ վաճառել ազգապատկան ջաղացքը, համայնքը զրկելով մեծ եկամուտէ մը։ Այս բոլորը Դաւիթ էֆէնտի պատճառ էր Քէպապճեանի, վերջինիս տանը մէջ, ու Ասողիկ, մտահոգուած ժամանաբառ տանը խնդրով, Սուրէնի տեղեկացուցեր էր գերեկ մը, անոնց տանը սեղմակը ծոցը ներկայութեան։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

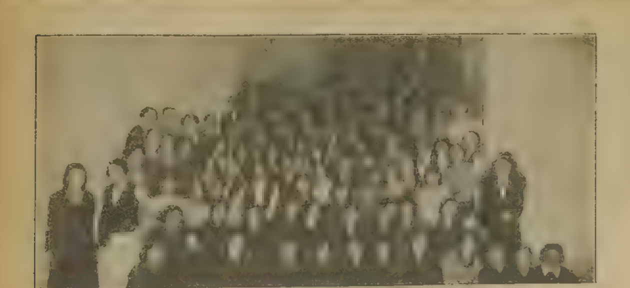

"ՍԻՓԱՆ" ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆՐԹԻՒԻՆԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ :	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, ...	250 »	130 »	—
Ամերիկա ::	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ :	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ 1932

7 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1899

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱԿԸ

Հայկական հանրային կեանքի բեմին վրայ դերակատարները ազմաթիւ են եւ մանաւանդ բազմատիպ։ Ազգային կեանքը հաամանման տեղ մը, երբ անդին կը փլի հասարակական շէնքը, որ կ'ամբողջանայ կեդրոնաձիգ ազնաջան ճիգերու։ Տեղ մը հազիւ կը ... անպատասխանատուներուն ազմուկը, ուրիշ տեղ մը բեմին ... կը ցատկէ նոր առաջակ մը կամ նոյն իսկ եպիսկոպոս մը ... իր տեսակ դերով փայլելու։

Այս յոգնեցուցիչ ու յուսալքող տեսարաններուն մէջ ամէնէն ... երեւոյթը անտարբերութիւնն է, ինքնագլուխ գործունէութիւնը, որ կը բխի ազգային հիմնական կազմակերպութեան պակասէն։ Գաղութներու կազմակերպութիւնը, ազգային հասարակական կամքի առնչութեամբ հրատապ խնդիր եղաւ ու մնաց օրակարգի ... վրայ, առանց իր լուծումը գտնելու։ Ու ամէն մարդ, որ ... դաւադրական մը ձեռքն անցուց, — բացառութիւններ ... են, — շուշուցաւ շուտնի վրայ խաղալու եւ իր մանածը ... իր սիրած գոյնով։

Հիմա Ամերիկայի հայ գաղութէն կը լսուի գաւազանակիրի ... ձայնը, եպիսկոպոսի դիւանագիտական ձայնը։ Եւ ո՜րքան ... է Թիւր այս եպիսկոպոսներուն, որոնք մէկ մէկ փորձանք ... են, կամ վերջ ի վերջոյ պիտի դառնան տարագիր գանձանաներու գլխուն։

Ղեւոնդ եպիսկոպոս, առաջնորդ ամերիկահայ Թեմին, ուրիշ ... գործ չէ գտած ընելու՝ իր անունը յաճախ յսելի դարձնելու համար, մերժած է նախագահել Ազգային Սզատօնին եւ ... է ուրիշ եկեղեցականներուն ալ մասնակցելու ամբողջ ժողովքի մը Սուգին։ Աւելի առաջ, նոյն եպիսկոպոսը մերժած էր ... Ամերիկայի մէջ սարքուած հայկական փոփոխական ...

Հիմա, յիշեալ եպիսկոպոսը կրնայ ապահով ըլլալ որ ոչ միայն ամերիկահայ բեմին վրայ, այլ հեռաւոր գաղութներուն մէջ իր ... արձագանգ պիտի գտնէ, մանաւանդ որ քաղաքական մեծ «... թեամբ» մը օծած է իր եւրոյթը։ Մարդը թրքասիրական ... քաղաքականութիւն կը վարէ ... յանուն հայ ազգի փրկութեան։

Կրնայինք անտեսել առաջնորդներէն շատերը եւ իրենց ... գործերը։ Բայց երբ անոնք գալով կացան իրենց ... եւ անպատասխանատու կերպով՝ համահայկական քաղաքականութիւն մը կը վարեն, մինչ ի հաշիւ այս ժողովուրդին, երբ ամէն սարքէն ձայն մը կը բարձրացնեն՝ իրենց խօսքը հասնելու մինչեւ Էնկիւրի եւ Երեւան, «ազգին շահերը» հասկնալու յաւակնութեամբ, սախալուած ենք անոնց քանդել որ իրենց տեղն ու ... գտնան։

Հրատարակուած տեսակցութեան մը մէջ Ղեւոնդ եպիսկոպոս ...։

— «Այս պայմաններուն մէջ ինչպէս կ'ուզէիք որ Ամերիկայի առաջնորդը եակաթուղիք փոփոխականի մը գլուխն անցնի։ Եթէ այս ընթացքս թրքասիրութիւն կը նկատուի, կը նախընտրեմ իբր այդ ամբաստանուիլ, քան ատեն ազգասիրութիւն ծախելու եւ ժողովրդականութիւն վայելելու համար՝ անխորհուրդ քայլեր առնել»։

Թուրքիոյ մէջ մնացած բուռ մը հայութեան խաղաղութիւնը ... մօտիկ է։ Այդ հայութիւնը իր կեանքի պայմաններէն ... կարող է որդեգրել քաղաքական ուղղութիւն մը, եւ մենք ... որ ազատ հորիզոններուն տակ նստած՝ պիտի անօրինէինք ... ընթացքը կամ նշաւակէինք անոնց թրքասիրական արտայայտութիւնները։

Ներահաս ամէն հայ դրութիւնը կ'ըմբռնէ եւ կը նախընտրէ ...։

Սակայն, երբ յիշեալ առաջնորդին պէս մարդիկ Ամերիկայէն ... այլ հեռաւոր վայրերէն թրքասիրական դիմակ կ'առնեն, (թուրքեան կամ կեղծ), եւ «իմաստութեան» հովերով կը սնուին՝ շատ ... ծառայութիւն մը կը մատուցանեն ոչ միայն արտասահմանի ... հայութեան, այլ նաեւ այն բեկորին՝ որ Թուրքիոյ մէջ կը մնայ։

Ամերիկայի առաջնորդը պէտք է գիտակցէր առնուազն Ամերիկայի ... շէնքած, որ իր Թեմի հայութիւնը չէչտուած կերպով թրքա... բռնակալութեան դէմ արտայայտուած եւ իր ազգային դատի ... պաշտպան գաղութ մը եղած է։ Ու ամերիկահայութիւնը գիտակցօրէն եւ հետեւողական, հետապնդած է հայկական հարցի ... ծումը ընդդէմ Թուրքիոյ։

Արդ, Ղեւոնդ եպիսկոպոսը փոխանակ առաջնորդական պաշտօնը ընդունելու եւ անկէ յետոյ մերժելու իր մասնակցութիւնը ... ազգային Սզատօնին եւ հակաթուրք փոփոխականին, պարկեշտութիւնը կը պահանջէր որ առաջուց մերժէր ընդունիլ առաջնորդական պաշտօնը։

Սաանձնել առաջնորդութիւնը գաղութի մը, առանց իսկական ... բլլալու նոյն գաղութի հայութեան բարոյական, ... եւ մշակութային մասնութեան, կը նշանակէ առա... օրէն քար գայթակղութեան դառնալ։ Հայ առաջնորդներէն ... այսպիսով, իրենց Թեմի քայքայման պատճառ դարձած են։

Թրքասիրութեան եւ խոհեմութեան քարոզի տեղը Ամերիկան ... եւ ոչ ալ հայկական միւս գաղութները։ Այս եպիսկոպոսին եւ ... տեղ չի պակսիր օգտակար հանդիսանալու այն բեկորներուն, որոնց համար իբր թէ թրքասիրութիւն կը ծախեն։

Ղեւոնդ եպիսկոպոսին կ'առաջարկենք Սեբաստիոյ Ս. Կարապետի Թեմը, ու վստահ ենք որ եթէ հրաժարի Ամերիկայի կաթողիկոսութենէն եւ նոյնքան թրքասիրութիւն վառնէ Էնկիւրի եւ Սեբաստիոյ մէջ, պիտի կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ հայ մնացորդներուն, քան իբր ներկայ «ժամն ազգասիրութեամբ»։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶ,,

Շատեր չեն ճանչնար «Հայկական Փարիզը»։ Մանաւանդ արտասահմանի մէջ, ուր այնպէս կ'երեւակայեն թէ լուսաշողող Փարիզի մէջ ի՛նչքան ճոխանձելի է հայ գաղթականներուն կեանքը։ Լոյսո՞վ օծուած է Հայոց դէմքը, ճառագայթո՞վ լուացուած են Հայոց բնակարանները։ Մաղկածւ քանդակներ դուռներուն վրայ, եւ բակերէն ներս՝ ջուրի սահանքի մը պէս աղուոր սանդուղներ։ Անկողնութր փփուրի նման. վարագոյրներ կայ... պի թեւերու պէս։ Բաժակներ շուշաններ։ Գինի՜, գինի՜, որ կը փրփրի գաւաթին մէջ՝ ոգելոյզներ կազմելով։

Ի՞նչ երջանիկ են Հայերը, որ կը բնակին Փարիզի մէջ։

Բժշկութեան ամենամեծ փրոֆ... ... որերը Փարիզի մէջ են, — ... ... պացա՞ր, անմիջապէս կ'ազդէ կցնեն. մեռնիլ չկայ։ Աշխարհի ամենամեծ քաղաքագէտները այս Լայս — ... ... քին մէջ են։ Հայ գաղթականը ... տուհանը բացա՞ւ, կը տեսնէ ... եւ կը լսէ, առաջին անգամ հայ գ... թականը կը լսէ թէ ի՛նչ պիտի պատահի աշխարհի մէկ ծայրը։

Երբ դուրսէն շատեր այսպէս կ'երեւակայեն Հայկական Փարիզը, ինչ չեն անոնք, որ կը պարծին իրենց փարիզցիութեամբ։ Ի՛նչ երջանկութիւն որ Փարիզ կ'ապրին։ Ու ի՛նչ նամակներ կը ղրկեն արտասահման։

Հիմա ներկայացնենք փարիզը, ... «հայկական»։

Այո՛, կայ Հայկական Փարիզ մը, հայ ցեղերու եւ իմաստասիրական փարիզը, որուն կ'ակնարկէ յաճախ հայ ...։ Այդ փարիզը երեւակայական է քիչ մը։

Բուն Հայկական Փարիզը, ... ու տեսանելի, հայ գաղթականի ու փարիզն է միայն։

Գիտէ՞ք, փարիզի Հայեր կամ արտասահմանի հայրենակիցներ, յուր ունի՞ք թէ ի՛նչ ահաւոր թշուառութիւն մը կը տիրէ Փարիզի Բաղմցքին տակ, հայ գաղթականներու կայանին մէջ։ Չիմ ուզեր ձեզի նկարագրել կեանքը այն գաղթականներուն, որոնք կ'ապրին Փարիզի մօտ պանդոկներուն մէջ, մեր գիւղի ախոռներէն ալ գէշ։ Լսա՞ծ էք Ռիւ Գլանքին փողոց մըն է այս, Փարիզի հարաւային դուռներուն առջեւ. Հոս տեղաւորուած է հայ գաղթականներու բազմութիւն մը։ Այցելած եմ քանի մը անգամ, Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչին յանձնարարութեամբ. Ամէն անգամ ինծի տրուած է թիւ 13ը, իբրեւ հասցէն հիւանդին, որ, սրտաճմլիկ նամակով մը, դարմա՞ն կ'աղերսէ։ Կ'երթաս թիւ 13, եւ չես գտներ հիւանդը։ Լաբիւրինթո՞ս։ Տախտակներով, թիթեղներով, մոմլաթներով ծածկուած հիւղակներ, խարու վրայ դիզուած, ծռմռուած ճամբաներով, որոնք ջուրի ակօսի կը նմանին։ Աղբի հոտը, մէզով թրջուած հողին հոտը, զանէն դուրս նետուած բանջարեղէնի աւելցուքին նեխումը, — զոցէ՛ քիթդ. Գորշ ծուխ մը, սարդի ոստայնի մը պէս, կը յամենայ խրճիթներու վրայ, ուր բանջարեղէն կը տապկեն. Երկաթի կտորներ, ծախու փայտ, պահածոյ ձուկի տուփեր, ու երախաներ առանց վարտիքի, քիթ — բերանը մուրով ու ցեխով ներկուած, աղաղակներ հայերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն։ Մտէք խրճիթներէն ներս։

Անկիւն մը փռուած մանճակալ մը. — վրան երկու երալ ... եր, քով քովի պառկած։ Կապոյտ հոգ ունին։ Միւս անկիւնը հայրը, — ... ... դարձեր ու, կը մտմտայ թէ կը քնանայ, չեմ գիտեր։ ... կին կը բացուի դուռ ... Երկու մա... ... ... որ «դպրոցական» պատանի ... ... ի այս թշուառ մայրը։ Կր... ... ... վրայ ջուրի աման մը։ ... ... բանի մը հոտ կուգայ։ Թմբիրի ծաղիկ է, կ'ըսէ մայրը ինծի։ Հացի համար, կ'աւելցնէ։ Կը խորհիմ։ Որո՞ւ դէմ կռուի մայրը.

— Անօրութեա՞ն թէ հիւանդութեան

Այսպէ՛ս է «Հայկական Փարիզը»։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ռուսինքենի վրայ կը խաղն

Անօրէնութիւնը խուժութեան յաղթ վախեր կը պատճառէ ամերիկեան իշխանութեանց եւ իրաւունքով։ 25-30 հազար նախկին պատերազմիկներ կը քալեն Ուաշինկթընի վրայ իրենց ... ... Տեղական կառավարութիւններ՝ որոնց հողերէն կ'անցնին մարտիկներն ու անոնց ընկերացող ... գործները, կը ջանան խափանել ... հոնց արշաւը եւ այդ պատճառով ալ ... վայրերու մէջ կռիւներ պատահեցան։ Ուաշինկթընի շրջակայ նահանգներու կառավարութիւններէն խնդրուած է որ ամէն կերպով արգիլեն անոնց առաջխաղացումը։ Այս հանգերձ մարտիկները բանի մը ... ած են բեռնատար կառախումբերու մէջ, բռնագրաւուած են մեծ ինքնաշարժներ եւ բազմաթիւ կայարաններու մէջ արգիլեցին կառախումբերու երթեւեկը.

Ուաշինկթընի մէջ, ոստիկանութիւնը հրաման առացած է խստօրէն յարգել տալու կարգն ու կանոնը։

Արդէն 5—6000 անգործներ կը գտնուին քաղաքին մէջ եւ կը սնանին հացով, սուրճով եւ ապուրով՝ զոր կը հայթայթեն բարեգործական կազմակերպութիւններ։ Անանցք շատեր բացը կը պառկին եւ իբր վերմակ՝ թերթեր կը գործածեն.

Մէկ քանի օրէն, անգործներու առուած սնունդը պիտի դադրի։ Կառավարութիւնը կը վախնայ որ այդ պարագային խռովութիւններ ծագին. Մարտիկներու այս արշաւին նպատակն է պահանջել որ խորհրդարանը արագօրէն իրենց համար քուէարկէ անմիջապէս վճարելի գումար մը, որ համեմատ իրենց առնելիքին։ Այս մարտիկները համաձայն իրենց արուած վկայագիրներուն, 1945ին պէտք է ստացած ըլլան 5 միլիոն ֆրանք։

Ռումանիոյ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Լոնտոնի ուղէն դեսպանը Գ. Թիթուլէսքօ, որ Պուքրէշ մեկներ եւ բանակցեր էր դահլիճին կազմութիւնը, հրաժարեցաւ իրեն յանձնուած գործէն ձախողած ըլլալով

Ռումանիոյ Թագաւորը դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց ազգային ու գիւղացիական կուսակցութեան պետին Վայտայի

Ցուցադրական դահլիճ

Գ. Փափանաստազիու. որ խորհրդարանին մէջ, ընկերային ապահովագրութեանց շուրջ վիճաբանութեան մը հետեւանքով, փոքրամասնութեան մէջ մնացեր էր, հրաժարականը տրուած ըլլալով, դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ դարձեալ Գ. Վենիզելոսի։

Գ. Վենիզելոս դահլիճը կազմած է արդէն։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Կորկուլովի ամբողջ բրդածրարը՝ այսօր իսկ պիտի քննուի ամբաստանիչ ատեանին կողմէ։

Իր խցիկին մէջ, սպասելով դատավարութեան, նախագահին սպանիչը կը գրէ իր յիշատակները. օրական 15-20 մեծ էջ։ Կորկուլով ֆրանսերէն կը գրէ, թէեւ հաստատուած է թէ երկու տարի առաջ, երբ Ֆրանսա կը հասնէր, բառ մը ֆրանսերէն չէր գիտեր

Կորկուլովի ամբողջ գրական գործերը երգուեալ թարգմանիչներու կողմէ, թարգմանուած են ֆրանսերէնի եւ մաս կը կազմեն սպանիչին թղթածրարին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

"ՄԱՅԻՍ 28,,Ի ՀԱՆԴԷՍԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Բողոքներ խորհրդային միջամտութեան դէմ

Գրեր էինք թէ յոյն կառավարութիւնը որ խորհրդային դեսպանին պահանջով, արգիլեր էր «Մայիս 28»ը Աթէնքի մէջ, կրկին արտօնուած է անցեալ կիրակի։

Այս առթիւ Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ.—

Մայիս 28ի հանդէսին դէմ դրուած արգելքը մեծապէս կը գրգռեց հելլէն մամուլն ու շրջանակները, որոնք իրենց վրդովմամբ կը յայտնեն խորհրդային դեսպանին միջամտութեան դէմ, որ կը նկատուի նախընթաց մը դիւանագիտական կեանքին մէջ։ Թերթերը աւելի քան խիստ արտայայտութիւններ ունեցան Գ. Փօթեմքինի դէմ, գիտել տալով որ իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս ելած է Յունաստանի ներքին գործերուն խառնուելով։ Կը հաստատուի որ կառավարութիւնը հանդէսը քաղաքին մէջ չընելու արգելքը դրած է ոչ թէ դեսպանին գոհացում տալու այլ որ եւ է անախորժ դէպք կանխելու մտահոգութեամբ։ Կը հաստատուի նաեւ թերթերու այն տեղեկութիւնը թէ Գ. Փօթեմքինին թոյլ տրուած է հասկնալու որ հանդէսը արտօնելու կամ արգիլելու իրաւունքը ընդհանուր ոստիկանապետութեան կը վերաբերի։

Մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, խորհրդային դեսպանը իր բողոքը կատարած է Գ. Ծանվերասին հետ խորհրդակցելէ յետոյ։ Գ. Ծանվերասեան արժանապատուութեան խնդիր նկատած է հանդէսը արգիլելու պարագան, տրուած ըլլալով որ Նոյմ. 29ի հանդէսը տեղի ունեցած չէր, հակառակ իր դիմումներուն եւ միջամտութիւններուն

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որով օտարականներուն կը մերժուի որեւէ գործով զբաղիլ Թուրքիոյ մէջ։ Օտարականներուն 6 ամիս պայմանաժամ տրուած է հաշուեյարդարի ենթարկելու իրենց գործերը։

ԴՊՐՈՑ ԿԸ ՓԱԿԵՆ

Պոլսոյ տեղական իշխանութիւնները 15 օրուան համար փակեցին Պէյլէրի Ֆրանսական կաթոլիկ քոյրերու դպրոցը։ Այս որոշման պատճառ ցոյց կը տրուի այն պարագան որ քոյրերը թրքուհի մը կրօնափոխ բրած են։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պայքար՝ ընկերվարականներուն դէմ

Ֆոն Փափէնի կառավարութեան կողմէ, գերման խորհրդարանի լուծումը մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է հիթլերեաններուն կողմէ, որոնք, իրենց մէկ նոր յաղթանակը կը նկատեն այդ որոշումը։

Նոր կառավարութիւնը իր յայտարարութիւն — ծրագիրը մշակեց վերջնապէս։ Այդ յայտարարութիւնը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ նոր կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը.

— Արտաքին քաղաքական մարզին մէջ, կառավարութեան ամէնէն մօտաւոր եւ ամէնէն կարեւոր գործերը կը բխին միջազգային ներկայ կամ գալիք բանակցութիւններէն՝ որոնք կը կատարուին կամ պիտի կատարուին՝ զինաթափութեան, պարտքերու եւ հատուցումներու եւ տնտեսական տագնապի մասին։

«Այս հարցերուն մէջ, Գերմանիոյ կենսական շահերը կրնան վտանգուիլ։ Մեր նպատակն է, ուրիշ ազգերու հետ խաղաղ գործակցութեամբ, մեր հայրենիքին ապահովել իրաւունքներու կատարեալ հաւասարութիւն, քաղաքական ազատութիւն եւ տնտեսական վերականգնումի միջոցներ։ Միայն, իրաւունքներու մէջ հաւասար, ազատ եւ տնտեսապէս առողջ Գերմանիա մը կրնայ նպաստել աշխարհի վերականգնումին։

«Բայց, որպէս զի արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարենանք ուժգնօրէն ներկայացնել մեր ազգային շահերը՝ որոնց մասին կարծիքի որ եւ է տարբերութիւն չկայ Գերմաններու միջեւ, անհրաժեշտ է պայծառացնել մեր ներքին քաղաքականութիւնը։ Այս բոլոր նկատումներով, հանրապետութեան նախագահը ընդունեց խորհրդարանը լուծելու առաջարկը։ Ազգը պէտք է յստակօրէն գիտնայ եւ առանց վարանումի լուծէ այն հարցը թէ ո՞ր ուժերուն հետ է որ պիտի մտնէ ապագայի ճամբուն մէջ»։

Ֆոն Փափէնի կառավարութեան յայտարարութիւնը, բրտօրէն ամէն կապ կը խզէ ներքին քաղաքականութեան հետ, զոր տարիներէ ի վեր կը վարէին հանրապետական կառավարութիւնները եւ կը դատապարտէ խորհրդարանական ժողովրդավարութեան եղանակները եւ արդիւնքը խօսքն իսկ չըներ Վայմարի սահմանադրութեան, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի փորձէ փոփոխութիւններ մտցնել սահմանադրական օրէնքին մէջ։

Կառավարական յայտարարութիւնը կը բովանդակէ պայքարի յայտարարութիւն մը ընկերվարականներուն դէմ։

Յայտարարութիւնը խմբագրուած է շատ կծու լեզուով, եւ Գերմանիոյ ներկայ կացութեան պատասխանատուութեան մէջ, մեծ բաժին մը կը հանէ ընկերային օրէնքներու գործադրութեան։

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ

Գերմանիոյ Ներքին Նախարարը՝ լրագրողի մը՝ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Հանրային անդորրութեան պահպանման մասին, վերջին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Աշխարհը իր պատմութեան վճռական րոպէները կ'ապրի. քաղաքական, տնտեսական եւ ելեւմտական խոշոր խնդիրները իրար խառնուած են [illegible] ձեւով, մանաւանդ կարգադրութիւններով իրարու [illegible] տալը գրեթէ անկարելիութիւն կը համարուի։ Ամէն ազգ առանց բացառութեան ծանր հոգերու մէջ է, ո՛չ մէկը անոնցմէ, ինչ մեծութիւն եւ զօրութիւն ալ ունենայ, առանձին իր ցաւերու դարմանը չի կրնար խորհիլ, առանց թէ ինչ վիճակի մատնուեցան ազգերը համաշխարհային պատերազմի հետեւանքով։

Այսօր ո՛չ Անգլիան իր ազգային գանձերով, ո՛չ Գերմանիան իր ազգայնական շարժումով, ո՛չ Իտալիան իր դիկտատորութիւնով ոչ Ռուսիան իր ընչազուրկային մակագրութիւնով եւ ո՛չ ալ Ֆրանսան իր լայն ժողովրդապետութիւնով չեն կրնար սրբել ու վճռական դարմանումի մը խօսքը ընել. փրկութիւնը ուրեմն կարգերու մէջ չէ, այլ միջազգային լուրջ համաձայնութեան մը։ Ամէնուն ջանքը պիտի ըլլայ, դնել մատը բուն վէրքին վրայ առանց կանխակալ կարծիքներու, եւ փնտռել փրկութեան սպեղանին։

Պէտք է բուժել ազգերու դրամական վէրքը, որուն համար այս ամսուան 16ին ամէնքը պիտի հաւաքուին Լօզան, դարմանելու համար իրենց իւրաքանչիւրի սրտին վրայ բացուած վէրքը, որ երկարաձգելով կրնայ վաղ թէ ուշ մահացու դառնալ։

Եւրոպան մինակ իր հաշւոյն 25 միլիառի պարտք մը ունի, իսկ երկու դաշնակիցները՝ 100 միլիառի պարտք մը. այս պարտքը եւ միլիառաւոր [illegible] հարցը կը կազմեն բոլոր ազգերու մղձաւանջը։

Յաղթականները, իրենց աւերուածները վերաշինելու, պատերազմի [illegible] վճարելու համար, նախ եւ առաջ Գերմանիոյ պարտադրեցին վերաշինութեան հսկայ տուգանք մը։ Նախատեսեցին 20 միլիառ ոսկի — [illegible] առաջին վճարում մը 1921ի համար. նոյնպէս նաեւ 1926ի համար. ապա 92 միլիառի պարտաւորութիւն մը՝ յաջորդ ժամանակներու համար։ 132 միլիառի գումարը, իր 5 առ 100ով եւ [illegible] 2 առ 100ով, ինքնին անհամեմատ պարտք մը վճարելի [illegible], [illegible] միջազգային անվերջ բարդութեանց [illegible]։

Վերսայլի ներկայացուցիչները մեծ պարտքի մը պարտադրութեան տակ դրին Գերմանիան, նոյն համեմատութիւններով նաեւ միւս պարտեալները Աւստրիա-Հունգարիա առանց նկատի առնելու [illegible] բոլոր շահերը։

Յաղթական երկիրներու մեծ [illegible] այս ոսկի [illegible] մեծ եղաւ. «l'hymne de la production» երգելով [illegible] աշխարհի ամէն կողմը, [illegible] վերաշինութեան [illegible] երկիրներու գործիքի եւ [illegible] թիւններ. ամէնը ունէին մէկ բնական հոգեբանութիւն, որ պարտականներու տակէն պիտի չկարողանան դուրս գալ։

Դրամատէրներու համար հասկնալի եղաւ որ պարտուող երկիրները պիտի չկրնային պարտքերը վճարել. նոյնքան հասկնալի եղաւ որ անոնց պէտք էր վարկեր բանալ։ Միացեալ Նահանգները հսկայ քանակութիւնով ոսկի [illegible] ունէին. աւելի քիչ չափով, բայց կարեւոր քանակութիւնով, ունէին նաեւ միւսները. Զետեղել պէտք էր դրամները եւ [illegible], ու իւրաքանչիւր երկիր օտար դրամներով ողողուեցաւ։

Դիզուած դրամներով աշխարհը ուզեց գնել, մօտեցաւ [illegible] մեծ ապահովի գործը եւ ապրանքներու վրայէն, ի տես [illegible] մարդկութեան, աշխարհի թշուառութիւնը շահագործումի նիւթ դարձուցին։

Ամերիկեան ոսկիով շատ բան կարելի էր գնել. ոսկեղէնը իր բարձրութեան վրայ էր, արժէքաւոր էր նաեւ Ֆրանքը. ահա թէ ինչպէս մէկ մէկ ձեռք անցուցին Սարի ժողովրդի բաժնետոմսերու 60%ը, Լիւքսեմպուրկի ձուլարանները, [illegible] գործարանները, աւստրիական շատ մը ձեռնարկներ, Սիլեզեան ածուխի բաժնետոմսեր, լեհական հիւսուածքի գործարաններ, [illegible] նաւթահորեր, հանքարական դրամատուներ։ Ամէնուն նպատակն եղաւ այս երկիրներու մէջ [illegible] ելեւմտական, [illegible] տնտեսական եւ առեւտրական բոլոր գերման ձեռնարկներուն։

Տնտեսական գետնի վրայ նման աշխարհակալական շարժում մը ինքնին եղաւ մեծագոյն ազդակ մը բոլորին համար։ Աղէտին առաջին ազդանշանը տուաւ Fédéral Reserve Boardը։ Ամերիկայի մէջ որքան որ դրամի քանակը կը բարձրանար, նոյն չափով կը պակսէր ապրանքի քանակը, որուն իբր հետեւանք յառաջ եկաւ գիներու անհամեմատ բարձրացում մը։

Աղէտի ազդանշանը կը վերաբերէր հաւասարապէս բոլորին։ Եթէ մէկ կողմէն վարկերը սեղմուեցան եւ տոկոսները բարձրացան, միւս կողմէ [illegible] ապրանքները [illegible] Ամերիկեան [illegible] երկիրներու [illegible] հաւասարապէս բոլոր յաղթական երկիրները։

Փոքր ազգերը քաշուած իրենց [illegible], նախապէս բաւականաչափ իրենց [illegible] ընդհանուր շարժումին խառնուելու համար անհրաժեշտ դրամագլուխը չունէին. ի տես [illegible] իրենց անհրաժեշտ գնումներուն համար [illegible] Գերմանիոյ, [illegible] դրամը մեծ արժէք մը չունէր, [illegible] ապրանքները [illegible] գնով ձեռք բերին։

Մէկդի նետուած Գերմանիան էր որ [illegible] կը կանգնէր իր 70 միլիոն աշխատաւոր ժողովուրդով, [illegible] եւ [illegible] անգլիական եւ ամերիկեան ապրանքները կանգ կ'առնէին, քիչ մը ամէն կողմ գործարաններու [illegible] կը մարէին. Նաւահանգիստները կ'ամայանային, [illegible] կը բազմապատկուէր։

Իրողութիւններու [illegible] աշխարհի մը մէջ, անտեսական աննախընթաց տագնապի հետեւանքով, վայրկեան մը Գերմանիան դարձաւ աշխարհի մեծ մասի հայթայթիչը։ Բոլոր յաղթականները նեղ օրեր կ'ապրէին, ամէնէն նեղուածները եղան ամենահարուստները։

Առաջին անգամը ըլլալով մտքի եւ խղճի [illegible] մարդիկը զգացին որ [illegible] հաւասարապէս ազդուած էր յաղթականը եւ պարտեալը։

Ո՛չ ամերիկեան Fordney Actը, ո՛չ անգլիական dumpingը, ո՛չ ֆրանսական եւ պելճիքական մաքսապաշտպան դրութիւնները կրցան չարիքը խափանել, [illegible], յառաջ եկաւ աւելի աճումը, միջազգային առեւտրական կապի խզումը, բան մը որ պատերազմը անգամ չէր կրցած ընել։

Առեւտրական կապերու խզումը յառաջ բերաւ նաեւ համաձայնութեանց խախտումը։ Ֆրանսան իր հաշւոյն, կապելով իրեն Լեհաստանը, Չեխոսլովաքիան եւ Սերպիան, ուզեց իր [illegible] պաշտպանել. Իտալիան աչքերը դարձուց դէպ ի Պալքանները. Անգլիան մէկ կողմէն քաջալերելով Գերմանիան ի վնաս Ֆրանսայի, միւս կողմէն Պալքաններէն մինչեւ Պաղեստին անգլիական կայսրութեան գաղափարը յղացաւ, որուն իբր փոխադարձ շարժում յառաջ եկաւ ֆրանքօ-թրքական բարեկամութիւնը. Հնդկաստանի ճանապարհը Անգլիոյ առջեւ փակելու համար քեմալական նորածագ իշխանութեան ուժ տուին մէկ կողմէն Ֆրանսան եւ միւս կողմէն Ռուսաստանը։

Պարզուեցան եւրոպական զանազան, քաղաքական, տնտեսական եւ ելեւմտական գետիններու վրայ ցնցուեցան հաւասարապէս ամէնքը, մեծերէն մինչեւ փոքրերը. տուրքերը շատցան, գործարանները մանաւանդ կանգ առին, Գերմանիոյ համար մրցակցութիւնը զօրացաւ, խաղաղութեան դաշնագիրը կորսնցուց իր արժէքը։

Համաշխարհային պատերազմը տնտեսականօրէն աշխարհը բաժնած էր երկու մասերու. [illegible] ազգերը բաժնեց այսօր քան մասերու. աշխարհը մատնուեցաւ [illegible]։

Բոլոր պետութիւնները առանց բացառութեան համաշխարհային գործերը դիտեցին իրենց նեղ ազգայնական ակնոցներով, աշխարհի տնտեսութիւնը կորսնցուցին իրենց ազգային շահերու հայեցակէտով [illegible] ազգերու եւ մարդկանց հաւասարութեան անուններով [illegible] հիմնարկութիւններն ու դաշնագրերը դարձան անարժէք։

Ի տես այս բոլորին [illegible] բոլոր ընդհանուր եւ մասնակի [illegible], Վերսայլ, Սեւր, Սեն-Ժերմէն, [illegible] բոլոր կողմնակի միջոցները եւ զինաթափութեան եւ պարտքերու վճարման, կրճատման եւ երկարաձգման առաջարկները ցարդ ոչինչ բանի չծառայեցին, [illegible]։

Դժուար թէ Ամերիկան համաձայն[illegible]րութիւն ունենայ, տարուած իր ընտրական պայքարներէն, գործօն մասնակցութիւն մը բերել Լօզանի ժողովին. Մաքտօնըլտ, Էրիօ, Հիթլեր եւ Մուսոլինի, Եւրոպայի օրուան ղեկավար գործօնները, պիտի կարողանա՞ն արդեօք համակերպութեան մը գալով, մէկդի շպրտել անցեալը յիշեցնող ու [illegible] բոլոր տխուր երեւոյթները եւ անոնցմէ յառաջացած տնտեսական ու ընկերային բոլոր պայքարները, ազգերը դնելու իրենց յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճումի արդար ճանապարհին վրայ։

Մարդոց սխալներով իրողութիւնները չեն ծածկուիր, տնտեսական գետնի վրայ ամէն սխալ վախճան մը ունի, այն է կործանում։ Աշխարհի պատմութեանը մէջ ոչ մէկ ատեն աւելի դժնդակ փաստերով ժողովուրդները տեսած չէին իրենց համաշխարհային սխալը քան այսօր, Լօզանի ժողովի նախօրեակին։

Հ. ՄԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

)(o)(

Է.

Զուր ինքնարդարացում՝ նաեւ Լոդուարի Երգին համար։ «Իմ սիրտիկը քեզի կուտամ»ին շնորհը՝ չերեւիր «Լուսնակ գիշեր պաղ մի աղբիւրին մէջ»։ Պաղ մը տալ եւ սիրտը տալ՝ նոյն բաները չեն։ Մէկը [illegible], ակամայ է։ Միւսը, սիրտ տալ, հանդիսաւոր, երգային, բանաստեղծութիւն մըն է։

«Գառի ճեղքի տէրն է մուկը, եւ ճեղքին վրայ Լ. կ'իշխէ», կը ջանայ համոզել Զօպանեան։ Պարզապէս «ակկերի»։ Վանեցին կ'ըսէ մկնիք պատը վարեր են, մուկ պատը վարեր է, ոչ թէ՝ մուկ ճեղքը վարեր է...։ Հէքեաթին մէջ՝ մուկը յիշուած է իբր բանտի պատեր վարող, ծակող, ոչ թէ ճեղքերէն անցնող, որ իմաստ չունի ինքնին եւ առ այդ տեղ չէր գտներ գրոյցին մէջ։

«Քու սեւ-սեւ-սեւուտը» երգին մէջ իր յիշած եւ թարգմանած Շէյխօղլի տողերէն շատերը անհարազատ են, եւ որոնց ինքը հասու չէ եղած բնականաբար.

«Դառնամ պազնիմ գրկանոցին» չի բաւեր, այլ երգուած Հարազատ ձեւին համաձայն՝

Մարէ՛, մեռնիմ քո մէրացին.
Դառնամ մեռնիմ գրկանոցին

Մնացած բոլոր երկարապատում Զօպանեանութիւնները՝ իր հեղինակին անծրկած «մտքին նրբութիւնն ու սրտին պարզութիւնը» կը ցուցնեն, — բառ իր պզտիկ ոճին, — չէ՞ որ՝ ոճը մարդուն հոգին է, le style c'est l'homme

«Քա՛ս» ամբիկ կոչականը՝ կենդանի հոգեկն, (ինչպէս «Մօ՛ս» արականին), Ֆրանսերէնի մէջ [illegible] կ'ըսէ Ինչո՞ւ կը մոռնայ hé! (hé! la-bas...), եթէ օ՛ն գառական կը նկատէ եւ անյարմար ժողովրդական ձեւին...: — «Եղկելի՛» ազնուապետական մտայնութիւն...

Թէ Զօպանեան ծայրայեղ ազնուութեան մէջ խեղդելով ինքնահաւանութիւնն կը ցուցադրէ Chants Populaires Arméniensը թարգմանելու օրէրէն մինչեւ «Անահիտ»ի մէջ պատրաստ ցրուած իր անզօր պատասխանը, — նորէն ի՛նչն է որ կը հայթայթէ հոն՝ քանի մը նոր ապացոյցներ։ —

1. Դեղջիր — teghtir, իբր թէ տեղտ eght. տարրական սխալ է բառով՝ կը յիշէ Շէյխօղլի փոխանցն եղանակ մը (պատասխան՝ յօդուած Գ.)։ —

— Գըլուխս լըւէր տեղտի ջըրեխով.
Ծամերս խառկէր ոսկի քաղերով

Թարգմաներ է 29 տարի առաջ, ու նոյն ազնուութեան մէջ վերատպեր է 29 տարի վերջ, առանց անդրադառնալու իր բրած «ծիծաղելի» gaffeին. —

Il aurait peigné mes cheveux avec des peignes d'or.

Խառկել՝ ուրիշ տեղ սանտրել = peigner կը նշանակէ թէեւ, բայց այստեղ կը նշանակէ երեք, չորս կամ բանի մը ճիւղերու բաժնել՝ լուացուած ու սանտրուած ծամերը՝ ոսկեգոյն կապիչներու (ոսկի քաղերու) մէջ հանդրմելու համար։ Քաղ՝ թրքական ծանօթ բառն է — կապ (պօյտմ պաղը՝ փողկապ եւլն.)։ Երգին մէջ՝ ծամերու հիւսերուն ծայրերը բռնող գոյնզգոյն կերպաս, պռչիկ, ոչ թէ peigne d'or.

Իսկ teghtir եթէ տարրական սխալ է փաստելով՝ կը կարծէ թէ կարդացող կամ կրնայ Chants Populaires Arméniensին 28րդ էջէն իր Nom d'une plante d'Arménie ծանօթութեան հետ ջնջել — հանել..., իբրեւ որ մե՞ծ «մտքի նրբութիւն» է, իր բառերով.

2. Քա սեւ-սեւ-սեւուտը երգին մէջ փերթիչեր է (Շէյխօղլի)։ —

— Մուպի գոմշուն, մարալ իզան, [illegible]

Ու թարգմանած՝ de grands bœufs, որ մարալ բառին իմաստը չէ հասկցած։ Մարալ կը նշանակէ՝ [illegible] գեղեցիկ, [illegible] ու կայտառ, [illegible]. ինչպէս մարալ եղ, մարալ աղջիկ. [illegible], մարալս՝ [illegible] — մարալ հարս, հէ՜յ մարալ, հէ՜յ խուրիկ» եւն. եւն.։

3. Նոյն երգին մէջ.—

—Ախոռն դաշտեր արտեր շրջէր՝

Թարգմաներ է՝ արտերը՝ champs plantés, փոխանակ ըսելու champs cultivés կամ պարզապէս champs։ Ֆրանսերէն planté՝ ծառեր տնկուած կը նշանակէ, իմ գիտցածս։

4. Միեւնոյն «Համբառուոր ու [illegible]» (իր բառերով) Քա սեւ-սեւ-սեւուտը երգին մէջ՝ քաղալ, [illegible] թարգմաներ է manteau de feutre épais

Հիմա կ'ըլլա՞յ որ իր վերնոցը manteau կոչուի։ «Մարդ Զօպանեան ըլլալու է» որ՝ ոչ հայերէն [illegible] բառին ծանօթ ըլլայ, ոչ ֆրանսերէն caban համազօրին, որուն՝ եւ սպաներէն gaban նախաձեւին՝ նմանաձայն ու նոյնիմաստ հայերէն համանիշն ալ Գաբանիկ կ'ըսուի։

ՁԻԹՈՒՆԻ

Յունական գործադուլ

Փաթրասի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին. Գործադուլը կը սպառնայ տարածուիլ ամբողջ երկրին մէջ։

Փաթրասի մէջ անգործներու խումբեր բախում ունեցան ոստիկանութեան հետ։ Կռուի ընթացքին վիրաւորուեցան 12 հոգի։ Վոլոսի մէջ ձերբակալուեցան 15 հոգի։

ԹԱՏՐՈՆ

«ՆԱԽԱՆՁԸ» - ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻ
"ՄԱՔՈՒՔԸ" - [illegible]
Comédie Française

—)(o)(—

Երկու սիրուած անուններու անսահման կցորդութիւնը - Սաշա Կիթրի թատերագիր-դերասան, եւ Ալեքսանդր — Քոմէտի Ֆրանսէզին սիրելի դերակատար — ընդհանուր փառքով մանաւանդ հասարակութեան մէջ արթնցուցած էր մեծ օրերու հետաքրքրութիւնը։

Ս. Կիթրիի հեղինակութիւնը «Նախանձը» — 1915ին բեմադրուած եւ խաղացուած հեղինակին եւ իր կնոջ՝ Իվօն Փրէնթանի կողմէ կ'անցնէր Քոմէտի Ֆրանսէզին խաղացանկին մէջ, այս անգամ իբրեւ գլխաւոր դերակատարներ ունենալով Ալեքսանդրը եւ իր կինը [illegible]։

Առաջին անգամը չէ որ այս դասական բեմը կը հիւրընկալէ արտաքին կեանքէ առնուած [illegible], որոնց վրայ սակայն կը դնէ իր դասական իմացականութեան, հոգեկանութեան եւ արուեստի կնիքը։

Կիթրիի խաղը կը դառնայ նախանձի զգացումին շրջաններուն մէջ տառապող հոգիի մը շուրջը։ Կիթրի իբրեւ boulevardier գրող իր հերոսին զգացումները կը բարեխառնէ հեգնական քաղցրութեամբ մը, [illegible] տական քանի մը տեսարաններու մէջ։

Եւ սակայն նախանձոտ նոյնքան կը տառապի, որքան կը տառապէր Օթէլլօ, Եակօի բերնէն լսելով իր կարծեցեալ դժբախտութեան պատմութիւնը։

Ալեքսանդրի խաղը - նիւթին ողբերգական նկարագիրը շեշտելու ապրեցնելու դասական ամենայարմար [illegible] - անշուշտ տարբեր է Կիթրիի բեմադրածէն եւ խաղացածէն։

Երկու տարբեր խառնուածքներ եւ կարողութիւններ։

Նիւթը՝ երկու բառով։

Այսպէս Պլոնտէլ (Ալեքսանդր), տխմար ամուսին մը եղած է մինչեւ այդ երեկոյ, երբ սիրային անակնկալ պատահար մը զինքը կը ստիպէ քիչ մը ուշ վերադառնալ տուն։ Ան սրահին մէջ անհանգիստ, [illegible] կը դիտէ դուռը, ուրկէ իր կինը պիտի յայտնուի, զինքը կշտամբելու համար։ Ան պատասխաններ եւ պատճառաբանութիւններ կը պատրաստէ բացատրելու համար իր ուշանալը։ Կինը չի յայտնուիր սակայն։ Կնոջ մայրը (S. [illegible]) կը յայտնէ որ թէյ առնելու գացած է բարեկամուհիի մը տուն։ Եւ երբ Տիկ. Պլոնտէլ (Mme G. Robinne) կը վերադառնայ վերջապէս իր դէմը կը գտնէ ինքզինքը արդարացնելու ճգնող ամուսինի փոխարէն հաշիւ պահանջող, եւ արդէն կասկածներու առաջին այրուցքին տակ տառապող մարդ մը որ անճանաչելի դարձած է։

Պլոնտէլի կասկածները աւելի կը ձեւաւորուին՝ երբ իր հարցումներուն կինը կը պատասխանէ այն շարք մը արդարացումներով, որոնք պատրաստած էր, ինքը, քիչ առաջ, իր կնոջը յանդիմանութիւնները դիմագրաւելու համար։

Ընտանիքին բարեկամ երիտա[illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային իշխանութիւնը չէր կարող մէկ հարուածով փոխել մարդկանց նկարագիրը. չէր կարող վերացնել բոլոր անարդարութիւնները բայց... այն ճարպառ ճամբորդները առաջին կարգից այժմ հանգիստ քնած են վագոն ննջարանի կակուղ անկողիններում, իսկ մենք տասնյակներով լեցուած ենք ապրանքատար վագոնների մէջ ու ահա չենք կարողանում քնել լուերի եւ ամէն կողմից փչող ցրտի պատճառով։

Եւ յետոյ, հինգ տարի առաջ էլ ես անցել եմ այս ճանապարհով, ապրել եմ Բաթումում. Ժպիտ կար այն ժամանակ, յոյս կար. Ուտելիք կար, վերջապէս ճաշարաններ, խանութներ, կուշտ դէմքեր... Ո՞ւր է հիմա այդ ամէնը. Առա՞ջ է գնում խորհրդային իշխանութիւնը, թէ յետ...

Ու, յանկարծ, նորից հնչեց ականջիս մի կնոջ սուր հեգնական բացագանչութիւնը.

— Ա՞յս էր ձեր գովական խորհրդային իշխանութիւնը։

Բայց նորից իմ մէջ յաղթում էր լաւատեսութիւնը. Կռուել ու փորձութիւնների միջով է անցնելու կոմունիզմի վերջնական յաղթանակը։ Այս ամէնը զոհեր են փայլուն ապագայի համար։ Ընդապաշտ չլինենք եւ օրուայ նեղութիւնների հիման վրայ չդատենք մեծ գաղափարները։ Մեծ գործերը մեծ զոհեր են պահանջում։ Արդարութեան եւ հաւասարութեան թագաւորութեան հեռանկարի առաջ ի՞նչ արժէք ունին զոհուած այն պայմանները, կամ նոյն իսկ Լեւոնների կեանքը։

Ճանապարհին առանձին բան չպատահեց։ Միայն Լեւոնը վերջնականապէս կորցրեց բանականութիւնը։ Փորձեր էր անում գնացքից դուրս նետուելու, յարձակւում էր մարդկանց վրայ։ Ստիպուած եղանք ամուր կապել պարանով։

Քոլագերան կայարանում, Սանահնի մօտ, նա պիտի թողնէր գնացքը. մօտեցել էր մեր գիւղին։ Պատրաստւում էի հրաժեշտ տալ ուղեկիցներին, բայց [illegible] խնդրեց որ օգնեմ Լեւոնին մինչեւ Լէնինական հասցնելու։ Լեւոնը ոչ ոքին չէր մօտեցնում իրեն, բացի ինձանից։ Ես մնացի։

Ճամբորդութիւնը վերին աստիճանի յոգնեցուցիչ էր։ Մանաւանդ, բոլորին ուղղակի կախարդել էր Լոռիի սքանչելի բնութիւնը, այդ բարձրաբերձ կանաչ լեռները, այդ անդնդախոր ձորերը, Դեբետի խոլական թափով քարափը կրծող ալիքները, ջինջ երկինքն ու անապական օդը։

Իմ հայրենի լեռներն էին սրանք, իմ ծննդավայրը, ուր անցել էր իմ մանկութիւնը.

Է՜յ, հին ծանօթներ, է՜յ կանաչ սարեր,
Ահա ձեզ տեսայ ու միտս ընկան,
Առաջիս եկան երջանիկ օրեր,
Սիրելի դէմքեր, որ հիմի չկան։

Հիմի չկա՞ն...։ Ով կայ, ով չկայ չգիտեմ։ Մի անհուն կարօտ մղեց ինձ դէպի այդ լեռները։

Ու՝ Թուեցին ահա փռած տխրաբար՝
Թւում է հոգիս, Թւում դէպի տուն,
Ուր որ հայրենի օջախի առաջ
Վշտոտ կարօտով սպասում են ինձ...

Իմ ուղեկիցները հոգեզմայլութեան մէջ էին։ Մոռացել էին եւ Բաթումը, եւ ճանապարհի դժուարութիւնները, եւ վագոնի նեղութիւնները։

— Ահա՛, ա՛յս է Հայաստանը...

— Հայաստա՞ն, երկիր դրախտավայր...

Գնացքը սուրում էր արմկով։ Լոռիի բնութիւնը հետզհետէ մեղմացաւ։ Անցանք Շահալիի վիթխարի կամուրջն իր կախարդական տեսարանով։ Լեռները սկսան փոքրանալ, տափականալ։ Ձորը լայնացաւ, եւ մեր առջեւ բացուեց Ղարաքիլիսայի տափարակը։ Այս բնութիւնը բոլորովին փոխուեց, անծառ լեռներ ու դաշտեր։ Ջաջուռի լեռն բարձունքը եւ ահա ցուրտ ու անհրապոյր Շիրակը։

Ճամբորդները լարուած հետաքրքրութեամբ հետեւում էին բնապատկերների փոփոխութեան։ Անվերջ բացագանչութիւններով իրենց տպաւորութիւններն էին յայտնում։ Ամէն երեւոյթ գրաւում էր նրանց ուշադրութիւնը։ Նման երկար բացակայութիւնից յետոյ իր հայրենի տունը վերադարձող մարդու՝ նրանք ուրախանում էին անսահման հրճուանքով, եւ կարօտ կար նրանց աչքերում, եւ սէր. եւ ոգեւորութիւն։

Անհամբեր բանը պոկում էր նրանց բերանից զարմացական կամ հիացական բացագանչութիւններ։

— Նայէ՛, նայէ՛, կայարանի հայերէն մակագրութիւնը...

— Լսէ՛, լսէ՛, կայարանի պաշտօնեան հայերէն կը խօսի...

— Այս կա՛րմ գայլիր, ի՛նչ գեղեցիկ է...

— Այս կո՛վը նայէ, ի՛նչ սքանչելի է...

Եւ այսպէս՝ անվերջ։ Մանուկների անազարտ հրճուանք ու ոգեւորութիւն...

Գնացքը շտապով մտաւ Լէնինականի կայարանը։ Ալեքսանդրապոլի կոմունիստն արդէն տանն էր...

Լեւոնին տեղաւորեցինք հիւանդանոցում։ Գնացքի պետը տուեց ինձ վերադարձի ճանապարհածախսը 2 րուբլի 7 կոպէկ։ Երեկոյեան գնացքով պիտի մեկնէի յետ։

Ժամանակ դեռ կար, գնացի պտըտել քաղաքում։ Սիրտս հրճւում էր անցնելով այն լայն փողոցներով մեծ ու յարմար շէնքերի մօտով։ Շուրջը նկատւում էր բաւական կենդանութիւն։ Շարժւում էին մարդիկ, ինքնաշարժներ։ Անցորդների արտաքինը, ընդհանրապէս հագուստը, սակայն, շատ հեռու էր մաքուր լինելուց։ Ինձ մեծ վիշտ էր պատճառում եւ, [illegible] ուած, անապաստան երախաների բազմութիւնը։ Ամէն կողմ տեսնում էի կիսամերկ, ցեխի եւ կեղտի մէջ թաթախուած երախաներ, որոնք լկտի հրճուանքով եւ աղմուկով լցնում էին փողոցները։ Կպչում էին ճամբորդներին. մէկից ողորմութիւն էին խնդրում. միւսի յետեւից հայհոյական խօսք նետում։

Չէ՛, դեռ շատ հեռու ենք Ամերիկայից։ Արտասահմանում շատ էինք կարդում բոլշեւիկեան թերթերում, թէ կը հասնենք ու կ'անցնենք Ամերիկային։ Այս անապաստանները վ...

Մ Ա Վ

(Շար.)

...ռոյց գրագէտ մը, Մաթըրլէն Լէ-...ենեան (J. Guilhene) իր վրայ կը ...կեղրոնացնէ Պլօնտէլի կատկածները ...ոյց մը զուգադիպութիւններուն։ Պլօնտէլ կը տառապի անասելի. ...ըն իր կինը կողոպտէն վիրաւ. ...ո. սարիճանս Այս վերջինը կը ...ցնէ նոյն իսկ հետմուր։

Լէգինեանի տունը այցելութեան ... պահուն — մեքենայութիւն մը ... համար, իր ամուսինին ա... Թատրոնոյ Լէգէանին ձայնը ... — Տիկին Պլօնտէլ եւ ...ղնեան, որոնք ո՛չ մէկ մեղա... յարաբերութիւն եւ զգացում ... ունէին, զանգատներու եւ մխի... տեսարանի մը մի... ...րպէս վիրկ կ՚իյնան անա ... մղուած Պլօնտէլի իր ... սանձուած ագահաբեր մը... ...թիւններու հասանքներէն։

...ն փաստ մը չունի իր կնոջ ան... ...թեան մասին, բայց եւ ...ն կը պահանջէ որ իր կի... ...ր հաւատարմութեան մասին ... մը տայ։

... նոր ընդհարումի մը տեսարա... Լէգինեանի անունին յիշատա... պահուն, կինը կը գոչէ — ...ն առաջ ապրուած ժամու մը ...

Թէ՛ Մեաց որ գիրկը նետուէի...
Պլօնտէլ երջանկութեամբ խելա... կը փակէ իր կնոջ բերանը. կը ... այդքանը. այդ բառը, քիչ ... իր փնտռած արդարացումն ..., այժմ վստահ է իր ... հաւատարմութեան վրայ, վրա... եւ խաղաղած։

Երջանկութիւնը կ՚ամբողջանայ ... կողմէն հետախո... բերած մէկ լուրովը։ Պլօնտէլ ... խաղը տարուած է։

Ներկայիլը սկսաւ Հ. Պէջի մէկ ...ութեամբ, «La Nouvelle»

Առաջին անգամ ըսնայցրուած ...ին, միմնագի մէջ, երկար ընդ... երեւցած է ան քանի ... տարբեր բեմերու վրայ։

Հետաքրքրական է նաեւ թե այդ մէկ ... ցոյց կուտայ «Ագուան»... հեղինակին խստաբեր տա... մէկ ուրիշ երեսը, ուր ծի... կ՚ապտակէ։

Ռեժիսորական ...ներու ... Փարիզուհի մը — կինաշ... — աչքէոչ դիւրու... մը, ձեռնածուի մը վարպե... կը խաղայ իր երեք սի... ... եւ քաղկին ...

Հոգեբանական խորունկ ուսում... մը, մարդկային տկա... անողորմ ցուցադրու... ... այդ միակ արարուածը, ...ւած եւ գրուած խորունկ փիլի... մը կողմէ, որ իբրեւ թարգ... ունեցաւ Mlle B. Bovy, M M. ... Bertin եւ J. Weber.

ՀՐ. ԱՆԾԱՆՕԹ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

* * *

Paris-Midi, Ուրբաթ օրուան թի... կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը Վահրամ Փափազեանի հետ, ... րուն մէկ յուռանկարնալ...ա յա ...։

«Փափազեան, մէկը սովետ Ռուսիոյ մեծագոյն արուեստագէտներէն, Փարիզի մէջ շուտով կը խաղայ Օթէլլօ, ֆրանսերէն լեզուով և Օտէոնի ֆրանսացի արուեստագէտներուն հետ, այս է խորագիրը տեսակցութեան։ Յետոյ կը շարունակէ.

«Բարձրահասակ, թուխ գոյնով, դեռ երիտասարդ արուեստագէտ մըն է Փափազեան։ Իր դիմագիծը կը յիշեցնէ Միջերկրականը եւ Մերձաւոր Արեւելքը (Le Levant), աւելի քան Ռուսիան։

Պոլիս ծնած եմ, հայրս Հայ է, մայրս Իտալացի։ Ահա թէ ինչո՛ւ լատինական նկարագիրը եւ Միջերկրականեան արեւը կը մտնեն բնագիծերուս կազմութեան մէջ։

— Բայց դուք ռուսերէ՞ն կը խաղայք։

— Այո՛, ատոր պատմութիւնը ո... դիպական մը կը կազմէ սակայն, որովհետեւ բեմական կազմութիւնս ալ բոլորովին լատինական է, մասնաւորապէս իտալական։ 15 տարեկան էի դեռ, երբ սկսայ հետեւիլ Նովէլլի — Իտալիոյ Թալմային — հետքերուն։ Նովէլլին էր, որ նպաստեց բեմական իմ առաջին կազմութեանս, երբ ներկայացումներու շարք մը սկսաւ Եւրոպայի մէջ։ Այդ ատեն էր, որ սկսայ սիրել ֆրանսացի մեծ ողբերգակները, Մունէ-Սիւլլի, Ռէժան, Նշանաւոր Սարան։ Աշխատեցայ նաեւ Էլէոնորա Տուզի եւ նախապատերազմեան շրջանի իտալացի ամենամեծ դերասաններուն հետ։

— Բայց ինչպէ՞ս Ռուսիա գացիք։

— Շարունակելով այս ներկայացումները, հասայ ծննդավայրս, Պոլիս։ Սակայն այս ազնուական քաղաքը երբեք ծանօթութիւն չունէր եւրոպական թատրոնին մասին։ Ոչ ալ որ եւ է թատերական աւանդութիւն։ Հաղորդակցութեան մտնելով հայկական միջավայրին հետ, որոշեցի ցոյց տալ ողբերգութեան իրական արուեստը։ Ստեղծեցի սեփական թատրոն, ուր, հայերէն լեզուով, սկսայ խաղալ դասականները, օրինակ Շէյքսփիրը, նոյն իսկ Պէրնշթայն, Պաթայլ, Ռոսթան։ Այս վերջինները ե՛ս կը թարգմանէի հայերէնի։

— Ի՞նչ եղաւ ձեր սեփական թատրոնը։

— Ինչ որ եղան բոլոր հայկական բաները Թուրքիոյ մէջ։ Պատերազմին սկիզբը, Կովկասէն Ռուսահայերը կանչեցին զիս, — այդ ատեն է, որ առաջին անգամ ըլլալով շփման մէջ մտայ Ռուսիոյ հետ։

— Ռուսերէ՞ն գիտէիք։

— Ոչ։ Ռուսերէնը սորվեցայ յեղափոխութենէն շատ վերջ։ Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի լեզուն, խաղն է կարեւորը։ Ռուսիոյ ժողովուրդը, ինչ ցեղի եւ լեզուի ալ պատկանի, շատ լաւ կը հասկնան զիս։ Այսպէս, յեղափոխութենէն ...յետոյ, Ռուսիոյ շրջանն ըրի թատերախումբի մը հետ, որուն դերասանները բոլորն ալ կը խաղային ռուսերէն, իսկ ես... ֆրանսերէն։ Եւ այսպէս վեց տարի։

աչ իմ խաղս տուժեց, ոչ ալ հանդիսատեսին ուշադրութիւնը։ Պէտք է ըսել, որ Խ. Ս. Հ. Միութեան ժողովուրդները չափազանց օժտուած են արուեստի հասկացողութեամբ։ Մեւս կողմէ պետութիւնն ալ կ՚աշխատի զարգացնել այդ ընդունակութիւնները։ Քրանքֆուրտի մէջ, ես խաղացի ...անդրագէտ նաւազներու բազմութեան մը առջեւ։ Ուրալի մէջ, քացօթեայ, երեք հազար բանուորներու առջեւ, որոնք երբեք կարդացած չէին Շէյքսփիրը։ Արուեստի Պետական Վարչութիւնը սոփորութիւն ունի ամէն ներկայացումէ առաջ, կազմակերպել դասախօսութիւններ, ժողովուրդին ծանօթացնելու համար խաղն ու գերասանը։ Այդ նախապատրաստութեամբ, Ռուսիոյ ամէնէն անմշակ ժողովուրդը կը փախկերպուի զգայուն ու խելացի հանդիսատեսի մը։

— Մրը կը վերադառնաք Ռուսիա։

— Յունիսի վերջը։

— Հարցուց մըն ալ։ Ինչպէս կրցաք համաձայնեցնել ձեր խաղը որ այնքան տարբեր է ֆրանսական աւանդութիւններէն, Օտէոնի ֆրանսացի դերասաններու խաղին հետ։

Օտէոնի արուեստակիցներս, ատոր համար, մեծ աշխատանք թափեցին։ Ուշիմութեան հրաշալի աշխատանք մը։ Դուք պիտի տեսնէք, որ Շէյքսփիրի գործին խարքն իսկ արտայայտուած է բոլորովին տարբեր այն ձեւէն, որուն վարժուած էք դուք։ Օրինակի համար Օթէլլոյի կացութիւնը, — Մաւրիտանացի մը, որուն ողբերգութեան միակ պատճառը Մաւրիտանացի ըլլալն է ճերմակներու մէջ։ Այդ է leit-motiv Արդիներու ...թեսլարտ, չզգանակը, ցեղը, այս ամէնը կ՚ազդեն նրմին վրայ։ Ես ալ կենդանի օրինակ մը չե՞մ այդ երեւոյթին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ, 30 Մայիս.

Անկախութեան տօնը նախաձեռնած էր տեղւոյս Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» ենթակոմիտէն։ Հանդէսը կատարուեցաւ անցեալ կիրակի տեղւոյս մասուռ-մանկապարտէզին մէջ։

Մատուռին դուռին վրայ կը ծածանէր մեր տարագիր եռագոյնը ֆրանսական եռագոյնի կողքին։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր երգեցին խումբ մը երիտասարդներ։ Հանդէսին կը նախագահէր ըն. կեր Բ. Գավէզեան։ Կարգապահութեան կը հսկէին Սէն Լուի հայ աղբիները։

Ժամանակէն առաջ ժողովուրդը փութացած էր ներկայ ըլլալու, այնպէս որ նստելու տեղ չէր մնացած, շատերը ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ։ Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Ա. Նազարեան, Ա. Կոստանեան, Օրիորդներ Մարի Պինկոյեան, Մ. Քոչոյեան եւ Ազատուհի Ծերուկեան։ Մեներգեց Պ. Կարապետ Գարէհնեան, արժանանալով հանդիսականներու ծափերուն։ Հանդէսին փակեցաւ ընկեր Քեռին իր գեղջկական երգերով։

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով ընկ. նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկեր Բենիկ Միլոտեանը, որ եզրակացուց թէ ազատ ապրելու իրաւունքը

չպիտի մտնայ հայ ժողովուրդը՝ որ անկախութեան գաղափարին փարած է աւելի ուժգին քան երէկ, նոյնպէս այսօր։ Եթէ ՀԵԼԼար Մայիս 28ը այսօրուան այդ փոքրիկ ..., Հայաստաննեայ չպիտի ...։ Նախագահին փակման քանի մը խօսքէն վերջ, յառնեցան ... «Մամ Փարտանդ» եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ ... տպաւորութեան տակ։

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական խնճոյք մը, որ տեւեց մինչեւ ուշ ատեն, երգուեցան ազգային եւ յեղափոխական երգեր։ Բաժակաճառեր խօսեցան ընկեր Բարգէն Գավէզեան եւ ուրիշ ընկերներ։ Մայիս 28ի առթիւ մեր շրջանը մտաւ երիտասարդ ընկեր մը։ Ուխտեց նաեւ ուրիշ համակիրներ որոնց գիմում կատարած են։

Մ. Աստուրեան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՓՕԼ ՏՈՒՄԵՐԻ

ՍԷՆ ԹԻՒԲՒԷՆ, 1 յունիս.— Մայիս 29ին, կիրակի օր Ս. Էթիէնի հայկական գաղութը կազմէ կատարուեցաւ Փօլ Տումէրի համար հոգեհանգստեան արարողութիւն, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ մատուռին մէջ։ Հրաւիրեալներէն եկած էին փոխ-կուսակալը Պ. Ժէրէն, 38րդ զօրաբանակի հետեւակազօրքի փոխ-հրամանատար Պ. Մանիքէ, «Մէմօրիալ» թերթի խմբագիր տնօրէն Պ. Ռուշայէլ, տեղւոյս ապահովագրութեան ընդհ. տեսուչը եւ ուրիշ շարք մը անձնաւորութիւններ։ Մահարձանին վրայ նախագահին մեծադիր նկարը տեսած էր երեք եռագոյն դրօշներու մէջտեղ, կէս պարզուած եւ սեւ չղարշներով կապուած։ Վարի կողմը հայկական գոյն եռագոյններուն մէջտեղ մեծ ծաղկեպսակ մը, որուն վրայ գրուած էր «Հայկական գաղութը Փօլ Տումէրին»։

Հոգեհանգստեան արարողութեան յետոյ պատարագիչ հայրը, ժողովուրդին ցաւն ու յուզումը յայտնեց նախագահին սպանութեան առթիւ։ Պ. Ս. Շամլեան կարդաց ֆրանսերէնով մը քարոզի ամփոփումը ընելէ յետոյ, իր կողմէն աւելցնելով ըսաւ. «Մենք Հայերս խոր յուզումով կը խոնարհինք այս գագաղին առջեւ, որովհետեւ մենք Յրանսայի եւ ֆրանսական եռագոյնին երկրորդ զաւակներն ենք»։

Պ. Ս. Փիլիկեան ֆրանսերէն իր յարգանքի խօսքը ըսելէ վերջ եզրակացուց՝ «Փօլ Տումէր Հայերու բարեկամներուն առաջինը եղաւ, որ ֆրանսական հողին վրայ հիւրասիրեց հայ գաղթականութիւնը»։

Մինիկ Քուբուեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պետական Օփերա

Հոկտեմբեր 15ին Երեւանի մէջ պիտի կատարուի բացումը առաջին պետական օփերային։ Հանդիսաւոր բացման առթիւ պիտի ներկայացուի Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերան։

Պետական օփերայի կազմակերպութեան գործին համար ընտրուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, որուն կը նախագահէ կրթական փոխ-գործավար Դոնուն։

Հ «Ալմաստը» թարգմանուած է նաեւ վրացերէնի, եւ կը բեմադրուի ներկայիս նոյն լեզուով Թիֆլիզի պետական օփերային մէջ։

Ձիւնը

Վրաստանի օդերեւութաբանական կայարանը կը հաղորդէ թէ Հայաստանի ու Վրաստանի գանձ...

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐԸ

—)(o)(—

«Հայրենիք» վերոյիշեալ վերնագրով խմբագրականի մը մէջ խօսելով Ծայրագոյն Արեւելքի դէպքերու մասին, կը գրէ (Մայիս 22).

— «Հարկաւ, Մանջուրի մէջ շատ լաւ կ՚ըմբռնեն, թէ Թոքիոյի վերջին տեսութները, ինչպէս նաեւ անոնց հետեւող քաղաքական ... կրնան վերջանալ զինուորական փաշխօով մը։ Բան մը, որուն հետեւանքը ... բան պիտի չըլլայ, բայց եթէ պատերազմ Խորհրդային Միութեան հետ։

Չարագուշակ պարագայ մըն է անկասկած, որ բանակն ու նաւատորմը այս պահուս Ճափոնի մէջ ամէն ճիգ կ՚ընեն իրենց կատարեալ հակակշռին ենթարկելու իշխանութիւնը, որպէս զի կարենան անարգել ու անարգել կերպով առաջ քշել իրենց աշխարհակալական ծրագիրները։

Չարագուշակ պարագայ մըն է նաեւ այն, որ Ճափոն զարմանալիօրէն կը յիշեցնէ կայսերական Գերմանիան։ Գերմանիոյ նման է ոչ միայն Ճափոնի քաղաքական կառուցուածքը, քաղաքական եւ զինուորական իշխանութեան երկուութիւնը, այլ եւ ամբողջ երկիրը տողորող ռազմապաշտ ոգին ու աշխարհակալական ձգտումները։ Եւ ինչպէս որ Գերմանիա մեծ պատերազմի նախօրեակին չունեցաւ քաղաքական կարող գլուխ մը, թէեւ ունէր զմայլելի ռազմական առաջնորդներ, այնպէս ալ այժմ Ճափոն զուրկ է քաղաքական հմուտ ու զօրաւոր առաջնորդներէ, բայց ունի ...ելի զինուորական ղեկավարներ ...։

Թոքիոյէն եկած վերջին լուրերը ցոյց կուտան, որ զինուորականները յաջողած են իրենց կամքը պարտադրել խորհրդարանի մէջ մեծամասնութիւն ներկայացնող կուսակցութեան եւ պիտի կարենան կազմել տալ դահլիճ մը, որ պիտի հարկադրուի վարել իրենց ուզած ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Աւելորդ է ըսել, թէ այդ քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ՝ աւելի վճռական ու անհանդուրժելի, քան եղած է ցարդ։

Մարդարէ պէտք չէ ըլլալ ըսելու համար, որ եթէ այս ընթացքը չի կրնար վերջ ի վերջոյ առաջ չբերել բախում Մանջուրիոյ մէջ այժմ կռուող «անկախի» հակամարտ բանակներու եւ եւ կանգնած երկու հզօր ուժերու՝ Ճափոնի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ»։

...ցան շրջաններուն մէջ առատ ձիւն եկաւ մայիսի կէսէն սկսեալ։

Ղարաքիլիսայի մէջ Մայիս 18ին եւ 19ին թանձր օրէն տեղաց ձիւնը, որ մեծ վնաս հասցուց պարտէզներուն։ Ձիւնին թանձրութիւնը հինգ սանթիմէթր էր։ Նոյն օրը ձիւն կու գար Սանահինէն մինչեւ Լէնինականի ամբողջ տարածութեան վրայ։ Ջաջուռի մէջ ձիւնին թանձրութիւնը հասած է 5-10 սանթիմէթրի։ Մայիս 19-20ին առատ ձիւն իջաւ նաեւ Նլենովկայի մէջ, ուր ձիւնին թանձրութիւնը հասաւ մինչեւ 15 սանթիմէթրի։

Հայաստանի ճամբաները

Կը քաղենք Հայկ Չարզարեանի մէկ փոքրիկ ուսումնասիրութենէն.—

Հայաստանի ճամբաներու ներկայ ցանցը, թէ իր տարածութեամբ, թէ իր որակով, չի համապատասխաներ արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական վիճակին։

Հայաստանի հողամասին՝ 30 հազար քառ. քիլոմեթրին վրայ, 100 քիլոմեթրին կ՚իյնայ 1,47 քիլոմեթր երկաթուղային ճամբայ, 2,83 քիլոմեթր խճուղային, 10,6 քիլոմեթր լեռնային ու միջգիւղական ճամբայ։ Այս տարի, ըստ Ա. Խանջեանի ճառին, 2,632 քիլոմեթր տեղական ճամբաներէն 19 քիլոմեթրը խճային 112ը խայծղանաւոր ճամբու պիտի վերածուի։ Ցաջողած են ճամբաները խայծղանով պատելու փորձերը, որոնք կատարուած են ծանր փոխադրութեան ճամբաներուն վրայ, Երեւան-Դիլիջան, Երեւան-Վաղարշապատ, Երեւան-Ղամարլու։

Հայաստանի ճամբաներէն, որոնք կը բաժնուին գլխաւոր երեք ձեւի, — համամիութենական, հանրապետական, արդիւնաբերական — խայծղանով պիտի պատուին համամիութենական ճամբաներուն տարածութիւնը հասցնելու պայմանով 216 քիլոմեթրի։ Այդ ճամբաները պիտի ըլլան Երեւան Նլենովկա-Դիլիջան, Երեւան-Ղամարլու-Նախիջեւան։

Անկից զատ միութենական ճամբաներէն 116 քիլոմեթրը պիտի վերածուի խճային ճամբու։

Ու պիտի շինուին նաեւ նոր ճամբաներ,— Երեւան-Բաշգեառնի, Ղարախաչ-Այնազոր-Ղոյթուր, Երեւան-Աշտարակ-Թալին-Լէնինական, եւ ուրիշ նոր գիծեր, որ պիտի կապուին Բաքու-Եվլախ գծին, ինչպէս նաեւ Բասարգեչար-Սամանախայ, Մեղրի-Լիճք-Մարտունի ...։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ կառավարական կուսակցութեան կեդրոնական, երիտասարդական փոխելով ...թիւնը, 23 Ապրիլին որոշեց լուծել բոլոր ... գրողներու Միութիւնները։ Մայիս 9ին Հայաստանի կեդրոնական ... որոշումը ..., կը հրամայէր լուծել Երեւանի Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը։

Մայիս 14ին Գրողներու Տան մէջ, Երեւան, տեղի ունեցաւ գրողներու, ... համաժողովը, ... Զօրաւոր յայտարարութիւնէն յետոյ, խօսեցան Ծիրվանզադէ, Զարեան, Փ. Թերլէմէզեան, Մ. Սարեան, Վ. Թոթովենց, Դ. Դէմիրճեան, Ս. Զօրեան, Ալազան, Նորենց, Արազեան, Մարմանեան, Մկրտչեան, Դիլբէքօմեան, Ն. Մակինց։

Բոլորն ալ գնահատեցին որոշումը (ուրիշ ի՞նչ կրնային ընել), եւ աւելցուցին թէ Պրոլետ Գրողներու Միութեան լուծումը չի նշանակեր մտածել այդ Միութեան կատարած գործը։ Այս առթիւ արծարծուեցան հին վէճերը, յիշեցին «ձախ» ու «աջ» յարձակումները եւ ստեղծուեցաւ տաք վիճաբանութիւն մը։

Բայց եւ այնպէս ժողովը աւարտեցաւ սովորական — սովետական — ձեւով, — ողջոյնի բանաձեւով մը։

Շուտով պիտի գումարուի խորհրդային գրողներու արտակարգ համագումարը։ Համագումարի նախօրեակին, լուծեալ գրական բոլոր Միութիւններու գործերը առժամապէս վարելու կոչուած է յանձնախումբ մը, որուն կը մասնակցին Զարեան, Գրոնակ, Բեգլարեան եւ ուրիշներ։

Թատրոնական Լուրեր

Թրքական թերթերը՝ Աթէնքէն առած հեռագրերու համաձայն կը գրեն ... Յունական նաւարաններու վարչութիւնը պիտի յանձնուի իտալական ... ընկերութեան մը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ.Է՞Պ)

* * *

Գ. ՄԱՍ

Այսպէս, ուրեմն, Սուրէն կ՚ապրէր ...արի անօրինակ շրջան մը։ Պայքար ... «Ներս» ծնողացը եւ իր մէջեւ, պայքար հանրային կեանքին մէջ տիրող ...ծնեալ կարգերուն ու բարքերուն դէմ, պայքար կուրծքին ներս երկու զգացումներու միջեւ, ու պայքար քաղաքական գետնի վրայ...

Այս բոլորին մէջ, Աշոտը միջակ ... մըն էր իրեն համար։ Ձերհայրը՝ վերադարձ ... Ու միայն Դիմաքսեանն ու Ասողին, վերջերս եկած — որ իրենց ... ընկերութիւնը կը բերէին։

Եւ ... յարատեւօրէն կը շարունակէր ... գէնքերու փոխադրութեամբ խումբերու պատրաստութեամբ եւ զինամթերութիւններով։ Այս բոլորը տեղի կ՚ունենային, անշուշտ, շա՛տ գաղտնօրէն։

Դիմաքսեանը ամբողջ շրջանին յատուկ կարգադրութիւններ կ՚ընէր. իսկ Սուրէն օրօշ տանէ մը ի վեր սկսած էր խմբագրել եօրեայ թերթ մը։ Ինք մտահոգուած էր, միանգամայն. Վազգէնով ու կը խորհէր թէ ան եւս պէտք ունէր անհրաժեշտ պատրաստութեան, վասզի զէնքը փոխարինելու համար։

Միրանը նուազ հոգ մը չէր իր ուսերուն վրայ։ Սուրէն շատ լաւ կ՚ըմբռնէր անոր երիտասարդ աղջկան հոգին ու գիտէր որ իր գոլէն ասդին հեռզհետէ լայնցող անդունդ մը կար անոր ու մօրը միջեւ։ Քանի քանի անգամներ, ըմբռնելով դայն սաստկացնող պատճառը, անոր պտոյտի տարեր էր Աշոտին ընկերակցութեամբ։

Մայրը չափազանց փոքրիկ էր, ան... չուշտ կը զանգատէր, կը մռլտար, ... իրիկուն Սուրէնին առջին կ՚ամէր, ձեւով մը խօսք բանալու համար։ Օր մը, աղջիկ սպառել Սուրէնի լաւ արամադրութենէն։ Նստեր էր բազմոցին վրայ սադմոս կը քաղէր։

— Սուրէ՛ն, որդի՛ս — ծռեցաւ,— հօրդ սիրոյն, անուշիկ խաթէրս համար, վա՛յ էկօ տա բաներէն... տա աղջին գործը գո՞ւն պրծ՛ չ[...]... գործի մը էղիր, տա տղին խնդիրը նայէ, հօրդ թուղթեր էղիր...

— Դուն հոգ մի ըներ, — պատասխանեց Սուրէն,— ես անօթի չեմ մնար... Ես ուրիշին, ուրիշն ալ ինծի համար... հիմա աւելի մեծ գործերու պէտք է նայինք...

— Ուրիշը քեզի՞ համար մի... վա՛յ խելքիդ... ուրիշին աչքը քեզի վրա չի տար, տղա՛ս... ամէն գործ, ամէն գործ... քեզի ո՞վ բսաւ որ կեցած տեղդ այդ գործերը դլխուդ բանաս... Դուն քու տանդ տէրը նայէ...։ Մե՞ծ. մեծ լեռը մեծ ալ չուքն ունի...

— Հերիք է, մայրի՛կ, քու խելքդ չի հասնիր...

— Ի՞նչ — գոչեց — քու խելքդ չ՞ա կը հասնի... գրէ՛ տասուբնէ մինչեւ իրիկուն, գլուխ ծռէ գրէ նայինք բան գտա՞ կուզա՞յ... Վա՛յն ա գնա խօսէ՛ հոռովել տալով տունը չի վարուիր ...

Բայց, տեսնելով անոր անտարբեր վերաբերումը,— պզտիկուց զաւէթածի պրտ՛ըլլա՛ծ կ՚ըսէիր,— գոչեց ու ձգեց խոհանոց։

Սուրէնի խմբագրած թերթը լոյս կը տեսնէր մեծ դժուարութիւններով։ Աշոտենց տանը եւս ձաւթ ու ցած սենեակի մը մէջ գետեղեր էին գիրերը, զորս իրենց ուղարկած էր կեդրոնը։ Կառավարութեան խոստումը սակայն, իրենց ու իրենց աձէն մէկ ձեռնարկին հանդէպ, որդէս կ՚ըլլար թերթին ապահովութեան, թաքուն ու թաքստեան ծածքն իսկ իրենց գրպանէն կը վճարէին։

Այսուհանդերձ, ծնողքը պակաս չէր։ Նաւա մը, այսպէս, թուղթ մը նետուած էր խմբագրական սենեակէն ներս. «Խաչագողներ, հերիք է որքան ծծեցիք. ամօ՛թ է, ձեր քրտինքը շահեցէք ձեր հացը»։

Դիմաքսեան ժպտեցաւ, հառաչեց ու ըսաւ.

— Հօ՛ս է թաքնուած ոչ թէ մեր, այլ մեր ժողովուրդի դժբախտութիւնը։ Փա՛յթ չէ, ա՛յս ալ վարժառութիւն մըն է...

Միւս կողմէ, սակայն, իրենց գաղափարներուն ունեցած զանգաղ ու յարատեւ յաջողութիւնը կը քաջալերէր զիրենք։ Երիտասարդութիւնը հետզհետէ կը խմբուէր իրենց շուրջ։ Ու քիչ ատեններուն մէջ, սկսեր էր խանդի, ազնուութեան, ծանրածանր ու սեւ աշխատանքներու ու գրկանքի, բայց խրախուսիչ յաջողութիւններու շրջան մը...

I

— ... Հրամմէ նայինք, Աստղիկ, աս ի՞նչ հով փչեց... ո՞ւր էս, չես երեւար շատոնց է...

Զո՛ր, չա՛ր հով մը։ Նախընթաց երեկոյ Սուրէն կանչեր էր իրենց պարտէզին դրանը առջեւ։ Սուրէն մտաւ ներս ու ծռելով իրեն.

— Նամակ մը ունիս — ըսաւ — ... տուն էկաւ, վարպետը մոռցեր էր խանութէն առնելը։

Ու հակառակ Սուրէնի պնդումներուն մեկնեցաւ։ Հեռուէն, պարտէզին հանդիպակաց կողմէն, երգի մը ալարանները լսուեցան.

Կարկաչաջոս աղբիւրն այնտեղ
Թաւալում էր մարգարիտ...

Սուրէն քանի մը քայլ նետեց, մինչ ծայրիկը, նամակին ձայնէն առած, ասքի ճառներուն վրայ եկեր կեցեր էր իր ետին, մի հօտ առած կատուի պէս, ու գլուխը վերցուցեր կը նայէր նամակին, որ կը բացուէր Սուրէնի ձեռքին մէջ, միշտ այն պահուն, երբ ոլորտը կը շարունակէր զգուել ականջը.

Փայլեց նշոյլ ուրախութեան,
Բայց, ափսո՜ս որ երազ էր...

Աստղիկի ակնարկը, իրենց պատուհանէն, ինկաւ ու մնաց նամակին վրայ, ինչպէս եւ մօրը նայուածքը։ Ու երկու եզ նայուածքներ ուրիշ էզ մը կարծեցին գտնել պահարանի մը մէջ, որ կը հաղորդէր ընկերոջ մը մահը...։

Ահա այդ պահարանէն ծնող չար հովն էր որ հիմա բերեր էր Աստղիկը հօրաքոյրին, որ ամբողջ գիշեր տագնապեցուցեր էր զինքը։ Սեղմեր էր հոգին, մթագներ էր իր պայծառ տեսողութիւնը ու ծդեր էր զինքը... թէեւ, միշտ վարաներ էր ինք...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

ամիսներու ընթացքին գործադրութեան դրուած հրամանագրերը մօտ ատենէն պիտի վերաքննուին, եւ ազգային շարժման հանդէպ գործադրուած բոլոր անարդարութիւնները պիտի դարմանուին։

Անկից կը հասկցուի թէ Հիթլերի մորթական խումբերը պիտի վերակազմուին։

Կ՚ուզէր Մուսոլինին սպաննել

Կիրակի կէս օրէն վերջ, Հռոմի մէջ, ոստիկանները ձերբակալեցին կասկածելի մէկը, որ զուիցերիական կեղծ անցագիր մը ունէր Կոլվինի անունով։ Յայտնուեցաւ սակայն թէ բուն անունն է Սպարտէրոթթօ որ իբր շատ վտանգաւոր մէկը ծանօթ է ոստիկանութեան։

Ձերբակալուած պահուն, իր վրայէն գտնուեցաւ երկու ձեռնառումբ, շատ ուժեղ պայթուցիկներով լեցուած, ինչպէս նաեւ ատրճանակ մը։ Ձերբակալեալը խոստովանեցաւ թէ մտադրած էր սպաննել Մուսոլինին ու նաեւ Իտալիոյ Թագաւորն ու Թագուհին։

Յեղափոխութիւն Չիլիի մէջ

Պուէնոս Այրէսէն տրուած լուրերու համաձայն, Չիլիի մէջ յեղափոխութիւն ծագած է։ Յեղափոխութեան կեդրոնը կը գտնուի զինուորական օդանաւային վարժարանին մէջ։ Յեղափոխականները չուտով տիրապետած են կացութեան եւ առանց արիւնահեղութեան, ստիպած են կառավարութիւնը որ հրաժարի։ Կազմուած է արդէն յեղափոխական կառավարութիւն մը, որ իր յայտարարութեան մէջ կ՚ըսէ. — Ազգը հիմա պէտք է լուծէ երկընտրանքը. կամ պէտք է դիմէ դէպ ի վերջնական քայքայում եւ կամ վարչաձեւը փոխէ»

Լուրի մը համաձայն, կ՚ըսուի թէ յեղափոխականները հաստատած են ընկերվարական կառավարութիւն եւ վարչաձեւ։

Տնտեսական համաշխարհային ժողովը

Անգլիոյ առաջին նախարարը Ճօն Սայմըն Պէյճիքայի, Գերմանիոյ եւ Ճափոնի գեսպաններուն հաղորդեց համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին ծրագիրը։

Այս խորհրդաժողովը կապ չպիտի ունենայ Լօզանի ժողովին հետ, որ պիտի քննէ միայն հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու հարցերը։ Իսկ այս առաջադրուած ժողովը կը կարծուի թէ պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ եւ պիտի քննէ տնտեսական համաշխարհային հարցերը։ Ամերիկեան կառավարութիւնը կ՚ուզէ որ այս համաժողովին մասնակցին՝ որքա՞ն կարելի է բազմաթիւ պետութիւններ եւ մասնաւորաբար Ռուսիան եւ Հարաւային Ամերիկան։ Բայց հրաւէրներու պատասխանատուութիւնը կը ձգէ Անգլիոյ։

Տակաւին ճշդուած չէ թէ ի՞նչ հարցեր են որ պիտի ենթարկուին այս ժողովին քննութեան։ Բայց համաձայն Ամերիկայի առաջին նախարարին յայտարարութեանց, պէտք է քննուին 1) հիմնական նախապարութեանց եւ պետական գրամատուններու գործակցութեան հարցը, ընդլայնելու համար միջազգային վարկերը, 2) դրամի, փոխանակութեանց, ներածումներու վրայ դրուած չափաւորումներու եւ մաքսային պատնէշներու հարցերը։

Կ՚ըսուի թէ պիտի քննուի միայն մաքսային քաղաքականութեան հարցը եւ ոչ թէ մաքսատուրքերը։

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը

Լօզանի ժողովը որ կը գումարուի այս ամսու 16ին եւ համաշխարհային տնտեսական ժողովի մը անգլօ-ամերիկեան ծրագիրը, մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ՚ընծայեն Ազգերու Դաշնակցութեան տնտեսական յանձնախումբի տեղեկագրին։

Յանձնախումբին այս տեղեկագրէն կը յայտնուի որ 1929էն 1931 աշխարհի արտածումները ինկած են 31 միլիառ տոլարէն 18 միլիառ տոլարի։ Համաձայն զանազան երկիրներու ներկայացուցած տեղեկագրին, կը յայտնուի թէ մինչեւ այս տարուան վերջը պիտի իջնայ 16 միլիառի։ Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ մարդկութիւնը կը գտնուի դրամական եւ հիմնական տագնապէ բխած խառնաշփոթութեան եւ անհանդարտութեան վիճակի մը մէջ։ Առաջին գործը պիտի ըլլայ ուրեմն պետութեանց, կարելի արագութեամբ կարգադրել հիմնական հարցը եւ հաստատել դրամական միջազգային գործակցութեան դրութիւն մը։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆԱԽԿԻՆ ՍՊԱՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Յունաստանէն տրուած լուրերու համաձայն, զինուորական շարժում մը վերջացած է ձախողութեամբ։

Արդարեւ, բոլորովին անհիմն չէին զրոյցները։ Պատերազմական նախարարութիւնը եւ ոստիկանական ընդհ. տեսչութիւնը տեղեկութիւններ ստացած էին թէ անցեալ կիրակի, կէս գիշերին, բազմաթիւ նախկին սպաներ կասկածելի շարժումներու մէջ գտնուած էին Ամպէլոքիփոսի կողմը, ուր կը գտնուի

Ազգ. Դեմոկրատ կուսակցութեան պետ զօր. Գոնտիլիս։

Նոյն գիշերը ձերբակալութիւններ կատարուած են ու հասկցուած է որ շարժման ղեկավարները Բենիզելոսեան նախկին սպաներ են, որոնք նպատակ ունէին պաշարման տակ առնել զօր. Գոնտիլիսի բնակարանը եւ յետոյ շարժումը տարածել զօրանոցներուն մէջ։ Ձերբակալուածներուն մէջ կան Բենիզելոսեան նախկին սպաներ եւ նախկին դիկտատորին մէկ քանի ազգականները։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի վարչութեան անդամները սովորաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը։

Ներկայ պիտի ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻՒՌ Պուա Քոլոմպի Չէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 345 Ave d'Argenteuil, Café Ararat, Եռագոյն, Փօթօրիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մարսէյլ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Գար՝ կէօգիշէրէն վերջ, մինչեւ լոյս

81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճաշ, ղեկավարութեամբ Գ. Ե. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Հրապարակային դասախօսական ժողովներ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ

Կազմակերպուած Առնուվիլ լէ Կոնէսի Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբին կողմէ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Արարատ ժողովրդեան սրահին մէջ։

Նիւթ՝ Պետութիւն եւ անկախութիւն

Կը խօսի՝ ընկ Վազգէն Շուշանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին սրահին մէջ

Նախագահութեամբ՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեանի — Կը խօսի՝ Հրանտ-Սամուէլ

Նիւթ՝ Քէմալական Թուրքիա եւ Հայաստան

ԵՐԱԶԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՕՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԶԱՀԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երազներու ծագումն եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԶԱՀԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, [illegible] մարմնախալի եւ վիճակացոյց

Դիմել գրավաճառ Գ. ՏԵՐԻԿԵԱՆԻ. 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ. 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Սէնթօնիի մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Սալ Կավօի մեծ սրահին մէջ, 25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, մասնակցութեամբ 40 հոգինոց նուագախումբի եւ հայ արուեստագէտներու

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կոմիտաս երգչախումբի մեծ համերգին

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ — Salle Gaveauի ՄԷՋ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

Բ Ո Ւ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Հ. ՇԱՆԹ

— Ի՞նչ էք կամենում. — ընդհատեց Արթուր։ Կանգնել էր նա, բռնած դրան կանթը ու նայելով նրա մտադրիրին այնպէս, ինչպէս կը նայեն թակարդը ընկած գազաների վրայ։ Բայց Ջեմս խիստ էր բութ, իսկ Յուլիան չափազանց կատաղած նրա տեսքին ուշ դարձնել կարողանալու համար։

Պարոն Բերդէն աթոռ առեց իր կնոջը եւ նստեց ինքն էլ՝ հոգածութեամբ վեր քաշելով իր նոր տաբատի ծունկը։

— Յուլիան եւ ես մեր պարտքն ենք համարում քեզ հետ լրջօրէն խօսելու. — սկսեց նա։

— Ես այսօր ձեզ լսելու ընդունակ չեմ։ Տկար եմ. ցաւում է գլուխս։ Սպասեցէք մինչեւ վաղը։

Արթուր խօսում էր մի տարօրինակ աղօտ ձայնով, մի տեսակ ճնշուած ու ցրուած։ Ջեմս զարմանքով նայեց նրան։

— Քեզ ի՞նչ է պատահել. — հարցրեց նա անհանգիստ, յանկարծ յիշելով, որ Արթուր գալիս էր վարակիչ հիւանդութիւնների խոլական բոյնից. — Յոյս ունիմ, որ չես հիւանդացել։ Ջերմ ունեցողի տեսք ունիս։

— Դատարկ խօսքեր. — ընդհատեց Յուլիան կտրուկ։ — Այդ նրա սովորական դերասանութիւնն է։ Ամաչում է մեր աչքին երեւալ։ Մօտ եկ, Արթուր, ու նստիր։

Արթուր դանդաղ անցաւ սենեակը ու նստեց մահճակալին։

— Ի՞նչ է. — հարցրեց նա յոգնած ձայնով։

Պարոն Բերդէնը հազաց, մաքրեց կոկորդը, յարդարեց իր առանց այն էլ անթերի սանրուած մօրուքը, եւ սկսեց արդէն վաղօրօք պատրաստած ճառը։

— Ես իմ պարտքն եմ համարում... իմ ծանր պարտքս քեզ հետ լրջօրէն խօսելու քո անսովոր վարմունքից մասին. այսինքն, որ դու կապուել ես... օրինազանցների ու հրձիգների... այլ եւ ամենազարշելի մարդոց հետ։ Ես ի հարկէ, ենթադրում եմ, որ դու աւելի թեթեւամիտ ես եղել, քան յանցաւոր... եւ...

Կանգ առաւ.

— Է՞. — հարցրեց Արթուր։

— Չափազանց խիստ լինել չեմ ուզում դէպ ի քեզ. — շարունակեց Ջեմս ակամայ մեղմանալով, երբ նկատեց Արթուրի դէմքի յոգնած ու յուսահատ արտայայտութիւնը

— Ես ուրախութեամբ հաւատում եմ, որ դու միայն վատ խորհրդատուների ազդեցութեանն ես ենթարկուել։ Պատրաստ եմ հաշւի առնելու քո երիտասարդութիւնը, անփորձութիւնը, անխոհեմութիւնը... եւ... կրքոտ բնաւորութիւնը, որ մօրիցդ ես ժառանգել։

Արթուրի աչքերը ծանր բարձրացան մօրը նկարին, եւ ոչինչ չասաց։

— Բայց պէտք է հասկանաս, եւ վստահ եմ որ հասկանում ես, — շարունակեց Ջեմս, — որ ես բոլորովին անկարող եմ տանս պահելու մի մարդ որ նախատինք է բերել մերի նման մի մեծայարգ անուան.

— Է՞. — կրկնեց Արթուր նորից։

— Սա՞ ինչ բան է. — հարցրեց Յուլիան խիստ, փակելով հովահարը ու նետելով ծունկին։ — Է՞-ից ուրիշ մի բան պիտի պատասխանե՞ս մեզ թէ ոչ, Արթո՛ւր։

— Վարուեցէ՛ք, ինչպէս հարկ էք համարում — պատասխանեց նա դանդաղ եւ առանց շարժուելու։ — Կարեւոր բան չէ

— Կարեւոր չէ՞. — կրկնեց Ջեմս ապշած եւ կինը ծիծաղով բարձրացաւ աթոռից։

— Ա՛յ, թէ ինչ. կարեւոր չէ՛։ Է՞, ի՞նչ ես ասում, Ջեմս։ Յոյս ունիմ, որ հիմա հասկանում ես, թէ ի՞նչ երախտագիտութեան կարելի է այստեղ սպասել։ Ես ասում էի քեզ, թէ ի՞նչ է լինում հետեւանքը, երբ մարդ բարերարութիւն է ուզում անել արկածախնդիր կաթոլիկուհիներին ու իրենց...

— Լռի՛ր. ի սէր Աստծու լռիր, սիրելիս...

— Է, յիմարութիւն է այդ բոլորը, Ջեմս։ Հերիք է այսչափ սանդիմէնտալութիւնը։ Ազօրինի երեխան զարձել է ընտանիքի անդամ։ Ժամանակ է, թող հասկանայ, թէ ի՞նչ է եղել իր մայրը։ Ինչի համար ենք սիրտ հատցնելու մի կաթոլիկ աէբռէլի տղի համար։ Ա՛յ, ա՛յ, առ տես

Ու հանելով գրպանից մի ճմռուած թղթի կտոր, սեղանի վրայից մեկնեց Արթուրին։ Վերջինս բացաւ թուղթը։ Նամակը գրուած էր նրա ծնունդից չորս ամիս առաջ ու մօրը ձեռքով։ Դա մի խոստովանութիւն էր իր ամուսնուն ուղղուած ու տակը երկու ստորագրութիւն։

Արթուրի աչքերը դանդաղ սահեցան ներքեւ թղթի վրայ, իր մօր անուան անհաւասար գրուած տառերի կողքով, եւ տեսաւ նա իրեն ծանօթ ամուր ստորագրութիւնը՝ «Լօրենցօ Մոնտանէլլի»։ Մի վայրկեան անշարժ նայում էր թղթին, յետոյ առանց մի բառ ասելու ծալեց նորից ու դրաւ տեղը։

Ջեմս ոտքի ելաւ ու բռնեց կնոջ ձեռքից։

— Թո՛ղ, Յուլիա։ Գնա սենեակդ, արդէն ուշ է։ Իսկ ես դեռ խօսելիք ունեմ Արթուրի հետ գործի մասին։ Հետաքրքիր չէ քեզ համար

Կինը նայեց ամուսնուն, յետոյ նորից Արթուրին, որ նստել էր անխօս հայեացքը գետնին։

— Թէլադարի դէմք ունի — շշնջաց ինքնիրեն

Երբ կինը հագուստի սուտ բարձրացրած, դուրս սենեակից, Ջեմս ու երկչոտութեամբ փակեց դուռը ու եկաւ նստեց նորից սեղանի առաջ։ Արթուր լուռ էր ու անշարժ, առաջուայ պէս

— Արթուր. — սկսեց Ջեմս աւելի մեղմ ձայնով, երբ Յուլիան այլեւս հեռու էր բոլորովին։ — Շատ եմ ցաւում, որ այսպէս եղաւ. կարող էիր եւ երբեք չիմանալ։ Վերջապէս, հիմա ոչինչ փոխել կարելի չէ։ Հիմա բաց է ամէն բան. եւ ես ուրախ եմ, որ այդպէս հանգիստ վերաբերուեցիր։ Յուլիան գրգռուած է քիչ. կանանց պատահում է պատահում. իսկ ես չեմ ուզում հետդ խիստ լինել

Կանգ առաւ, տեսնելու համար, թէ ինչպէս է վերաբերուելու Արթուր իր բարի խօսքերին։ Բայց նա առաջուայ նման ոչ մի շարժում։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.-

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Յունաստան, Լեհաստան	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ 1932

8 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1900

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԴԻՄԱԳԻԾ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ (ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ)

Ռամկավարներու կեդրոնական օրկանը խմբագրականով մը քանի հրապարակ եկած է իր վերաբերմունքը յայտնելու Հայաստանի անկախութեան պատմական խորհուրդին մասին:

Մայիս 28ին, «Ազդակ»ի չորրորդ օրուան թիւը խմբագրական մը նուիրած էր Հայաստանի անկախութեան տօնին եւ իմաստին. Մենք այդ խմբագրականի կարեւոր մասերը մեր մամուլի տեսութեան մէջ առինք եւ յանձնեցինք ընթերցողներու ուշադրութեան (Յառաջ 1):

Ըստ ամէնը մէկ չորրորդ յետոյ, Ռամկավարներու օրկանը նոյն «ըմբռնումով» խմբագրականի մը նիւթ կը դարձնէ Հայաստանի անկախութեան օրը եւ զայն կ'անուանէ «Մայիս 28ի սգատօն».

Այս՝ մեր հոգեփոխութիւն, միայն մէկ շաբթուան ընթացքին անըմբռնելի է, մանաւանդ որ այդ հոգեփոխութիւնը ներկայացնողը քաղաքական կուսակցութիւն մը կոչուելու յաւակնութիւնն ունի:

Անդրադառնալու այս երեւոյթին, մեզ կը դնէ երկու հաւանականութեան առջեւ:

Առաջին, կը թուի թէ Ռամկավարներէն իւրաքանչիւրն իր առանձին քաղաքական գաւառանքն ունի եւ իր հերթին՝ խմբագրականի նոյն սիւնակին մէջ՝ իր անձնական տեսակէտը առաջ կը քշէ, առանց անդրադառնալու որ հաւաքական տեսակէտ գոյութիւն չունի:

«Ազդակ»ի առաջին խմբագրականին մէջ գրուած էր. — «Յիշել Մայիս 28ը պատմական խոշորագոյն թուականն է մեր ժամանակակից տարեգրութեան: Հայաստանի անկախութեան հռչակման օրը կը համարուի Մայիս 28ը»:

Երկրորդ խմբագրականին մէջ կը կարդանք. — «Ազդակ»ի վերջին թիւին խմբագրականը այս տողերով կը սկսէր: Որմէ յետոյ հարեւանցի ակնարկով մը պատմուած էր նոյն սիւնակին վրայ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ ծնունդ առաւ, ապրեցաւ եւ պատմութեան անցաւ Մայիս 28ով եկած անկախութիւնը»:

Քաղաքական ամէնէն կարեւոր խնդրի մասին, ինչպէս կը տեսնէք, առաջին խմբագրականի հեղինակը «հարեւանցի ակնարկ» մը անցած է եւ չէ կրցած պէտք եղած գնահատութիւնը խանել պատմութեան մասերուն: Երկրորդ խմբագրականի հեղինակը, այս անգամ, թոյնը յատուկէն կը խառնէ, ապահով ըլլալու համար որ «հարեւանցի» չանցնին իր ճիգերը:

Կարդանք այդ գաղափարութիւնները. — «Վերջացաւ այդ անկախութեան հետ անոր տարեդարձի տօնակատարութիւնն ալ պատմութեան անցաւ: Բայց հայ ժողովուրդը իր անկախութեան տարեդարձին փոխարէն պիտի կրնար տօնել Մայիս 28ը իբր Հայաստանի կազմութեան, անոր պետականութեան սկզբնաւորութեան թուական, եթէ չուրացուէր Նոյեմբեր 29ով ապահովուած Հայաստանի ներկայ իրականութիւնը:

«Բայց տարբեր է Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերաբերումը դէպ ի Մայիս 28ը եւ Նոյ. 29ը»:

Եւ եթէ տարբեր է Դաշնակցութեան վերաբերմունքը դէպ ի այս երկու թուականները, ու մանաւանդ անկախութիւնը ջնջուած է, արդէն...

— «Որեմն տրամաբանական է որ Դաշնակցութիւնը այսօր տարեդարձային սգատօնով մօտենայ Մայիս 28ին»:

Անկէ յետոյ ռամկավար օրկանը անդրադառնալով Փարիզի մէջ տեղի ունեցած հանդէսին, «ըրջախոհութեամբ» կը յարէ.

— «Մայիս 28ի սգատօնը խրախճանքի հանդէսի մը վերածել այս բոնագրաւիկ երգերուն յարմարցուած էին նաեւ օրուան բանախօսութիւնները»:

Քով քովի բերէք այս մտածումները, եւ բաղդատեցէք «Ազդակ»ի առաջին խմբագրականին հետ, ուր Մայիս 28ը պատմական խոշորագոյն թուական մը կը նկատուի, ուր կ'ըսուի գոնէ, «Հայերը հայկական հայրենիքի պաշտպանութեան համար թրքական զօրքերուն դէմ ցցուեցան Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի առջեւ», ուր կը խոստովանին թէ՝ «իրողապէս Հայաստան դարձաւ հայկական հանրապետական պետութիւն, բարձրացուց իր անկախութեան դրօշը մայրաքաղաք հռչակուած Երեւանի մէջ, կազմեց իր խորհրդարանը, ունեցաւ անկէ բխող իր կառավարութիւնը, իր անփական բանակը եւ ձեռնարկեց կազմելու իր պետականութեան հիմնական Սահմանադրութիւնը»:

Այս բաղդատութիւններէն յետոյ, մարդ կը ստիպուի տրամադրութեան երկրորդ հաւանականութեան անդրադառնալ: Այդ այն է, որ այս վերջին մտածումները քիչ մը հայկական եւ քիչ մը առողջամիտ բնոյթ կրելով՝ անմարսելի կերակուրի մը պէս նեղեցին Ռամկավարներու քաղաքական ստամոքսը: Մէկ խօսքով, ռամկավար օրկանիկը եւ առաւ այդ անմարսելի մաքերը: Մայիս 28ի անկախութեան տօնը կոչուեցաւ սգատօն:

Ի՞նչ պատմական խոշորագոյն թուական, ի՞նչ անկախութիւն, պետականութիւն, կամ խորհրդարան. ի՞նչ դրօշ եւ դիմադրութիւն: Այդ բոլորի փոխարէն, Մայիս 28ը սգատօն. դրօշի փոխարէն՝ սեւ քօղ մը պատմութեան վրայ. Նոյեմբեր 29ը՝ կարմիր հարիւրն: Ահա այն պզտոր մտածումները, որոնք մարսելի են ռամկավար մաքին:

Եւ դուք կը կարծէ՞ք թէ այս անդիմագիծ քաղաքականութիւնը եւ անհրաժեշտ ուրացումները նոր երեւոյթ են Ռամկավարներուն մօտ: Թերեւս անոնք ինքզինքնին խաբելով, կը մտածեն մոռցնել հանրային կարծիքը՝ իրենց ապազգային ընթացքին հակադրելով Նոյեմբեր 29ը, անշուշտ միշտ կեղծ եւ անյարիր՝ ռամկավար մտայնութեան, եթէ իրօք, որ եւ է մտայնութիւն ներկայացնելու կոչուած են անոնք:

Չկարծէք թէ պատահական երեւոյթ է՝ սգատօն նկատել Հայաստանի վերածնունդի տօնը Ռամկավարներու հոգեբանութիւնը սեւ երիզներու մէջ առնուած է նոյն իսկ Հայաստանի անկախութեան առաջին օրերուն, երբ բոլշեւիկեան Նոյեմբեր 29ը գոյութիւն չունէր, երբ Հայաստանի ժողովուրդը Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի առջեւ ցցուած էր թրքական գրոհներուն դէմ:

Յիշեցնենք Ռամկավարներուն պատմական դրուագ մը իրենց կուսակցական կեանքէն, դրուագ մը, որ յստակ լոյս կը սփռէ անոնց մաքի խաւարին վրայ:

1918 Մայիս 28ի անկախութեան հռչակումէն մէկ շաբաթ յետոյ, երբ Պոլսոյ թերթերը կը հաղորդէին թէ հայկական պետութիւն մը կազմուած է Արարատի շրջանին մէջ, եւ անոր կառավարութիւնը կը գտնուի Դաշնակցականներուն ձեռքը, Ռամկավար կուսակցութեան Պոլսոյ օրկանը, այդ լուրի հիման վրայ, լոյս կը տեսնէր սեւ շրջանակով, որպէս սուգի նշան:

Մենք պատմական իրողութիւնները չուտ չենք մոռնար: Դուք, պարոն Ռամկավարներ, սուգով դիմաւորեցիք հայկական վերածնունդը. ու հիմա նոյն հոգիով, Հայաստանի անկախութեան տօնը սգատօն մը կը նկատէք:

Այդ, ձեր հին սուգն է, որ սգաք:

Իսկ ձեր Նոյեմբեր 29ի մասին դեռ կը խօսինք:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱԺՆԵՆ ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ՄԷՋ

Ճիշդ այսպէս: Անտէր ժառանգութեան մը, կամ աւարի մը պէս, իրենք իրենց մէջ բաժնելու ելած են Դաշնակցութիւնը:

Գէթ, այս տպաւորութիւնը կը կրենք Եգիպտոսի Արեւին մէջ կարդալով Լիոնէն գրուած թղթակցութիւն մը.

— Տէսինի եւ Լիոնի Միջեցիները տեսնելով դաշնակներու տմարդի ընթացքը, իրենք ալ քաշուեցան այդ կուսակցութենէն: Հրաժարող դաշնակցականները Տէսինի մէջ կազմած են Հօկի մասնաճիւղ մը: Ուրիշ խումբ մըն ալ Ռամկ-Ազատական ակումբ կը հիմնէ. Արեւմ. Տէսինի Դաշնակցականները իրենց բուն ճամբան գտած են, ապազգայնականները մեզի հետ, ընկերվարականները իրենց գաղափարակիցներուն հետ»:

Պարզ է թէ Լիոնի ռամկավար թղթակիցը երազ տեսեր է եւ առտու աչքերը բանալուն, իբր իրականութիւն է ընդուներ: Մարդ մը որ իր սուտին ինք կը հաւատայ, խեղճ չուն:

Հապա՞ Արեւի խմբագիրը:

Նիստի է թէ անոր խելքին՝ ամէն խելք չի հասնիր

Ո՞Ր ՄԷԿՈՒՆ ԵՐԹԱՄ

Փարիզի հայ արուեստագէտները խօսք մէկ ըրած են ժողովուրդը ձանձրացնելու հանդէսներով ու գեղարուեստական մէկ ամսուան մէջ՝ հինգ-վեց ներկայացում:

Բարեկամ մը որ ազգասիրական պարտականութիւն կը նկատէ առիթը չփախցնել հայ երգ ու ձայն լսելու բեմերէն, հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր դեռ երէկ թէ, լաւագոյն միջոցը գտած է, չերթալով ոչ մէկուն

— Ո՞ր մէկուն երթամ, կը պատճառաբանէր. նախ դրամի խնդիր. յետոյ յոգնութեան խնդիր. եւ յետոյ մանաւանդ չզգուելու խնդիր. մեղք ըլլայ, ամէն օր չուտուիր իրարու վրայ. Այն իսկ յանուն հայ մշակոյթի փրկութեան ու բաջալերութեան»:

«ԱՅՆ ԱՏԵՆ ՀԱՅ ԷԻ»

Փափազեան մէկ քանի օրէ տեսակցութիւններ կուտայ ֆրանսական թերթերու: Եկաւ կէս օրուան թերթով մը, շարունակեց երեկոյեան թերթի մը մէջ, բայց մինչեւ առտուան թերթերուն հասնիլը կը վախնամ որ մութը կոխէ:

Այդ տեսակցութիւններէն Փափազեանի կենսագրութեան անորոշ մէկ անկիւնը կը լուսաւորուի: Կը յայտնուի թէ խառն ծնողքի զաւակ է. կէսը Իտալացի՝ մայրը, կէսը Հայ՝ հայրը:

Միխիթարեաններու նախկին սանը, իր տեսակցութեան ընթացքին, ակնարկելով այն օրերուն երբ հանդիպած բեմին վրայ ու սրահին մէջ՝ վաւերական ժարգը կը գտար, կ'ըսէ. «Այն ատեն Հայ էի»:

Իր ազգային կենսագրին համար յաւ է որ յայտնէ նաեւ թէ իրօք ի՞նչ է հիմա եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագային

ԽԱՐՏՈՑ

Մանր լուրեր

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ.— Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վիճակագրութիւնը դգալի յաւելում մը կ'արձանագրէ անգործներու թիւին վրայ:

Մայիս 23ին, անգործներու թիւն էր 2.741.306: Մէկ ամսուան մէջ 89.000ի յաւելում մը

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃԸ.— Պ. Վենիզելոս որ Փափանասդասիուի տապալումէն յետոյ, կրկին ստանձնեց նոր կառավարութեան կազմութիւնը, վստահութեան քուէ առաւ խորհրդարանին մէջ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ — Իտալական թերթերը խառնէին կը յարձակին Սորպոնյերիայի վրայ, որ ինչպէս կը յիշուի ձերբակալուեր էր, առանց յաջողելու իր մտադրութիւնը՝ սպաննել Մուսոլինին

Ամբաստանեալին խոստովանութիւններէն հասկցուած է թէ մահափորձը կազմակերպուած է խմբակի մը կողմէ, որուն անդամները ծանօթ են իտալական ոստիկանութեան

Սպառնալիքներ վերջերս յաճախ ստացեր էր Պելճիքա եւ Ֆրանսա ապաստանած իտալացի գաղթականներու հետ, որոնք իրենն հայրենիքէն հալածուած են իր վրայ գտնուած ստամբոնիկները եւ այլ նշանները

ՔԱՇՏՈՑԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ.— Մոսկուայի բոլշեւիկեան կեդրոնը որոշած է յունիս 28ին կազմակերպել հակաֆաշիստական ցոյցի օր մը Գերմանիոյ մէջ

Համապատասխան հրահանգներ ղրկուած են գերման համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին, որպէս զի այս շարժման գլուխն անցնի եւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ցոյցեր կազմակերպէ:

ՉԵԿԱՅԻ ՆՈՐ ՄԵԾԱՒՈՐԸ.— Չեկայի ղեկավարութեան մէջ, մօտ ատենէն փոփոխութիւններ պիտի կատարուին: Չեկայի արդի մեծաւորը Մէնժինսկի պիտի հրաժարի եւ իր տեղ պիտի անցնի Պուպնով:

ԼԵՀԵՒՌՈՒՍ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՑ.— Վիլնայէն կ'իմացնեն թէ լեհական սահմանագլուխին վրայ, կարմիր պահակները հանդիպած են 60 հոգինոց զինեալ խումբի մը, որուն հետ կռուի բռնուած են: Կռուի ընթացքին սպաննուած են 13 հոգի. բազմաթիւ ալ վիրաւորներ կան:

ՉԻՆԱԹԻԱՓՈՒԹԻՒՆԸ.— Ժընեւի զինաթափութեան ժողովը կ'ենթադրուի թէ, մէկ քանի օր, անդամին աշխատանքի պիտի լծուի Յանձնախումբերը վերջացուցած են իրենց ուսումնասիրութիւնները եւ պատրաստած տեղեկագրերը, թէեւ առանց որ եւ է հարցի մասին համաձայնութեան հասած ըլլալու, ինչպէս, գժուար չէր ենթադրել:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ԷՐԻՕ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ֆրանսական նոր կառավարութիւնը երէկ ներկայացաւ խորհրդարան, ուր կարդացուեցաւ յայտարարութիւնը, որ մշակուած Պ. Էրիոյի կողմէ, ընդունուած էր նախարարաց խորհուրդին կողմէ:

Յայտարարութիւնը կը բովանդակէ կառավարութեան տեսակէտը ներքին եւ արտաքին հարցերու մասին:

Արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով, Ֆրանսա Լօզանի ժողովին մէջ պիտի պաշտպանէ աշխարհի տնտեսական հաւասարակշռութիւնը հաստատելու յատուկ միջոցները՝ յարգելով կնքուած դաշնագրերը:

Ժընեւի մէջ, Ֆրանսական պատուիրակները պիտի պաշտպանեն յառաջատուական զինաթափութեան տեսակէտը:

Գալով ելմտական ու տնտեսական քաղաքականութեան, կառավարութիւնը պիտի ջանայ ամէնէն առաջ ապահովել ելեւմուտքի հաւասարակշռումը:

Յայտարարութիւնը կ'անդրադառնայ նաեւ տնտեսական տագնապին եւ անգործներուն օժանդակելու անհրաժեշտութեան:

Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Կայսրութիւնը պիտի վերահաստատուի՞

Գերման կառավարութիւնը, լուծելէ յետոյ խորհրդարանը, նոր ընտրութեանց համար թուական նշանակեց Յուլիս 31ը: Բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները փութով ձեռնարկած են ընտրական պատրաստութեանց: Հիթլերականները հպարտացած իրենց վերջին յաղթանակներով, կը յայտարարեն թէ իրենց քարոզչական միջնական շարժման մէջ պիտի դնեն ամենամեծ արագութիւնը:

Մնացեալ կուսակցութեանց կեդրոնները այս շաբթուան ընթացքին իսկ, ժողովներ պիտի ունենան Պերլինի մէջ, մշակելու համար իրենց ընտրական պայքարի ընդհանուր գիծերը: Այս ժողովներուն ամէնէն կարեւորը պիտի ըլլայ կեդրոնի կուսակցութեան վարիչ մարմնի ժողովը, ուր նախկին վարչապետ Պրիւնինկ պիտի բացատրէ իր անկման պատճառները եւ պիտի պատասխանէ կառավարական յայտարարութեան: Կասկած չկայ թէ՝ Պրիւնինկի բերնով՝ կեդրոնի կուսակցութիւնը պիտի ընդունի մարտահրաւէրը՝ զոր իրեն ուղղեր էր կառավարութիւնը՝ իր յայտարարութեամբ:

Օտար շրջանակներու մէջ զրոյց կը շրջի թէ կայսրութիւնը պիտի վերահաստատուի Գերմանիոյ մէջ:

Նախագահ Հինտէնպուրկ հերքել տուաւ այս զրոյցը որ բխած է անգլիւամերիկեան մամուլէն: Ըսուած էր որ մարաջախտը որոշած է նախագահութենէ քաշուիլ Հոկտեմբեր 2ին, երբ կը լրանայ իր ծննդեան 85րդ տարեդարձը եւ երկրին վերադարձու նշանակել նախկին գահաժառանգը:

Ֆրանսական շրջանակները գիտել կուտան թէ նախագահ Հինտէնպուրկ ինքն իսկ պէտք տեսած է հերքելու այս զրոյցները. իսկ նոր կառավարութիւնը նման քայլ մը առնելու անհրաժեշտութիւնը չէ տեսած, գիտնալով մէկտեղ որ Գերմանիոյ մէջ ամէնէն աւելի կը խօսուի՝ կայսրութեան վերահաստատման մասին եւ պաշտօնական մամուլը արձագանգ կուտայ այդ զրոյցներուն: Կառավարութիւնը այդ հերքումը չտուաւ իր կողմէն, ինչպէս որ եւ է ակնարկութիւն չէր ըրած Վայմարի սահմանադրութեան՝ իր յայտարարութեան մէջ: Անկից կը հետեւցնեն թէ ներկայ կառավարական շրջանակները միապետական են, բայց դեռ յստակօրէն չեն գիտեր թէ ի՞նչ կերպով պիտի վերահաստատեն նախկին կայսրութիւնը:

Հինտէնպուրկի հերքումը ցոյց կուտայ թէ հարցը պաշտօնապէս չպիտի դրուի հրապարակ, գոնէ, քանի մարաջախտը կը գրաւէ նախագահական աթոռը:

Անգլիւիրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիոյ գաղթային նախարարը եւ պատերազմական նախարարը նախորդ իրիկուն մեկնեցան Իրլանտայի մայրաքաղաքը, Տէ Վալերայի հետ խորհրդակցելու համար վէճին մասին, որ երկու երկիրներու միջեւ ծագած է:

Մեկնելէ առաջ, գաղթային նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ.

— Իրլանտական կառավարութեան ներկայացուցչին միջոցաւ, անգլիական կառավարութիւնն ստացաւ հրաւէր մը, որով Պ. Տէ Վալերա մեզ կը հրաւիրէր նախնական վիճաբանութեան մը՝ երկու երկիրներու միջեւ ծագած դժուարութեանց շուրջ եւ որոնք կրնան վնասել Օթթավայի խորհրդաժողովին: Որոշեցի այս իրիկուն իսկ մեկնիլ Իրլանտա, պատերազմական նախարարին հետ: Պ. Տէ Վալերա ինքն իսկ, ուրբաթ օր Լոնտոն պիտի գայ, բանակցութիւնները շարունակելու:

Հաւատարմութեան երդումը ջնջող օրէնքին քուէարկութենէն յետոյ, Անգլիոյ գաղթային նախարարը յայտարարեր էր խորհրդարանին մէջ թէ, անգլիական կառավարութիւնը չի կրնար բանակցութեան մտնել երկրի մը հետ որ իր յանձնառութիւնները չի յարգեր: Ատով արդէն, Անգլիա Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովէն դուրս կը ձգէր Իրլանտան: Բայց Գանատայի կառավարութիւնը, որուն հողին վրայ տեղի կ'ունենայ խորհրդաժողովը, Իրլանտայի ուղղած է հրաւէր մը, ինչպէս միւս գաղթավայրերուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՑԷՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԽԱԿԱՑՈՒՄԸ

ԴԷՊԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ.— ՔԱՐԻՒՂԻ ԳՈՐԾԸ.— ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Դեռ տասնեւհինգ օր միայն անցած Սուրիոյ մարզպանին վճռական քայլէն յետոյ, արդէն իսկ սկսած է նոր քաղաքականութեան մը հետապնդումը, որ նպատակ ունի Լիբանանի ներքին կեանքի հաւասարակշռութիւնը։ [illegible]

[illegible]

Լիբանանի այժմեան վարչութիւնը կարելի է նմանցնել լայն իրաւասութիւններով օժտուած կուսակալութեան մը [illegible]

[illegible]

Վերջին նորութիւն մըն է նաեւ նոր [illegible]

Լիբանանի հայ կեանքն ալ սկսած [illegible]

[illegible]

Այժմ առաջնորդարանը յայտարարած է ազատ ընտրութիւն։ Ցաւալի է այս չարաբախտներուն ամէն կերպ կ'ուզեն ընտրութիւնը յաջողցնել։ Ժողովուրդ թէ հոգեւոր իշխանութիւն այլեւս ըմբռնած ըլլալ կը թուին ներկայ քայքայուած վիճակի հետեւանքները եւ անկեղծ կերպով կ'աշխատին ժողովրդական վստահութեան արժանի մարմին մը մէջտեղ բերել։ Սպասենք արդիւնքին։

ԶԱՐԵՀ

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ

(ԻՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱԹԻՆՔ.)

[illegible]

Ռ.Ն.

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՈՒԼԻՍ

ԼԻՈՆԻ ՀՈՂԱՅԻՆ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ եւ ՋՈՒՐԻՆ ԱՒԵՐԻՉ ԴԵՐԸ

—)(o)(—

Վերջերս թերթերը արձանագրեցին Լիոնի հողային փլուզումին ... [illegible]

[illegible]

ԱԵՆՊՐՈՒՒ յօդուածագիրներէն ... [illegible] ... ԴՐՍԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, ՔԱՆԻ որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋԸ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

[illegible]

Մ. Ա. Վ.

(Նար.)

Հնդկաստանցի Հայու մը միլիոններու խնդիրը

—)(օ)(—

ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

«Արեւելք» (Պոլիս) 17 Մայիս.— Հնդկաստան մեռնող Ամիրխանեանի ժառանգութեան խնդիրը երկար տարիներ զբաղեցուցած է ազգային մարմինները ու մամուլը: Քանի մը տարին անգամ մը կը յուզուի եւ ապա բնաւ կը մոռցուի, այս անգամ ալ նոյնը: Հակառակ երկարամեայ պրպտումներու, մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած սորվիլ թէ միլիոններ հաշուող այդ ժառանգութիւնը ո՞ւր կը գտնուի, ո՞րքան է եւ նոյնիսկ գոյութիւն ունի՞: Այս պրպտումները փոխանակուած են Պատրիարքարանի եւ Հնդկաստանի եկեղեցական հովիւներուն միջեւ, ժառանգորդներու դիմումներն ալ գալ, եւ չակերին որոշ հետք չկայ մէջտեղը:

Այն պնդումին վրայ թէ Ամիրխանեան Թալասէն է, այս այդ մահուընէ կրող բնտանիքի մը շառաւիղները կան, բաւական թիւով ժառանգներ, հոս թէ արտասահման ժառանգորդ ներկայացած են եւ սանակի կամ Պատրիարքարանի միջոցաւ հետապնդած են գործը: Կը ժառանգորդներուն մասը կը պահին Կիւլպէնկեանի հարազատները եւ ուրիշներ: Զմշկածագի Ամիրխանեանները եւ Ամերիկայի ալ մէկը կառապած են: Եւ Պատրիարքարանի մօտ խոշոր թղթածրար մը կազմուած է:

Մանաւանդ Կեսարացի ժառանգորդներու ճիշդ ժամանակին հաւանաբար Ամիրխանեան անուան հետ ըլլալով եղբօր զաւակներ ու թոռներ են անոր թողոնին տէր ժառանգորդները:

Նաեւ անչափաւոր, Խուլթիկ (ԿԷրիս) գիւղացի Ամիրխանեանները կը պնդեն թէ իրենք են ժառանգորդները: Ասոնց համաձայն Եղիա Ամիրխանեան 3 զաւակ ունեցած է, որոնց մէկուն զաւակները այժմ կենդանի ձեռնարկներ կը կատարեն Եգիպտոսէն:

Ու մէկ կողմը սակայն որոշ ստուեր ունի ի ձեռին այս ենթադրական թողոնին քանակը, տակը ...ազդ Հնդկաստանի մէջ ալ արձանագրութիւն մը չէ գտնուած, որ յայտնէ հանգուցեալին ինչ պարագաներու մէջ եւ ուր ժառանգութիւն ձգած ըլլալը: Եթէ այս արձանագրութիւնը գտնուի, երեւան պիտի ելլէ նաեւ անոր ուրտեղացի ըլլալը:

Խնդիրը այս վիճակին մէջն է: Եւ կողմերու վէճը կը կայանայ ինքնութեան եւ իրաւատիրութեան շուրջ:

Քանի մը օր առաջ այս խնդիրը մեծ ...ամեմատութեամբ արծարծող գալու ...ուրբ մամուլին մէջ եւ կարգ մը անձնաւորութիւններ եւս հրապարակուեցան:

Պատրիարքարանի մօտ մեր կատարածին ... Պատրիարքարանի ... կատարուած քննութեամբ սորվեցանք որ,

1.— Ց. Սրբազան եպսկ. Գազազեան, պատր. փոխանորդութեան պաշտօնէն դեռ չհրաժարած, Խուլթիկցիներու վերաբերեալ ոչ թէ ժառանգական, այլ ինքնութեան գիր մը ստորագրած է, նկատի չունենալով Հնդկաստանի այս ժառանգութեան խնդիրը, յենլով Բերայի Թաղ. Խորհուրդի վկայութեան վրայ: Այդ ինքնութեան գրին մէջ սակայն մականունի փոփոխութիւն մը միայն եղած է, որուն մասին քննութեան ձեռնարկած է Թաղ. Ժողովի Ցեռոյ Կեսարացիներու դիմումին վրայ ուրիշ վկայագիր մըն ալ տրուած է Փոխանորդարանէն՝ հաստատող թէ անոնցմէ զատ ուրիշներ ալ կան ժառանգորդ ներկայացող: Այնպէս որ Պատրիարքարանը երկու կողմերուն ալ գոհացում տուած է:

2. Սխալ է «Ճակէրոն» այն հրատարակութիւնը թէ Սրբազան եպսկ.ի Եգիպտոս հանգիստն ու Երուսաղէմ մեկնումը կապ ունին Ամիրխանեանի ժառանգութեան հետ: Տնօրէն Խորհուրդի անդամակցութեան կոչուած ըլլալով՝ Սրբազան եպ. կը պատրաստուի Երուսաղէմ մեկնիլ: Թորգոմ արքեպսկ.ի այս խնդրով Հնդկաստան երթալը եւ Գ. Ճանիկեանի Եգիպտոս երթալ գալը նոյնպէս իրողութեան հակառակ են:

3. Ճիշդ չէ նոյնպէս որ Պատրիարքարանի վարչական գործերը Փոխանորդարանը կը վարէ: Փոխանորդը բառ օրինի բացառիկ իրաւասութիւններ չունի եւ միշտ ենթակայ է իր պետին եւ Կեդր. Վարչութեան:

4. Կատակայ Հոգաբարձութիւնը ասկէ 6—7 տարի առաջ գրաւած է այս խնդրով, միայն Կեսարացիներու կողմէ եղած դիմումին վրայ: Այս մասին արձանագրութիւններ ունի: Բայց յետոյ նկատելով որ Ամիրխանեանի ժառանգութիւնը կռուական բնոյթ չունի, յանձնած է Փոխանորդարանին, որպէս զի գիմում ըլլալու պարագային ինք պատասխանէ:

Սակայն ժառանգորդներու շատ մեծ մասը Պատրիարքարանի մօտ մեր կատարած ... ...ուներին մակերեսը եւ վերջակէտը ...ելով մարդկային գոյութեան:

Ահէն պարագայի տակ, գիտուններուն այս կանխատեսութիւնը չունի որ ... է մոտահոգիչ հանգամանք եւ չա՞ռ ... է իրականանալէ:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՂՐՈՒՍՏԸ ԱԺԱՆՑՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Նիւթին գործածութ, աղբուստը աժանցնելու համար կառավարական եւ քաղաքապետական պաշտօնեաներու շրջաբերական մը ղրկած է, որուն մէջ ցոյց կուտայ ձեռք առնուելիք կարգ մը միջոցներ:

Գործածողը իր շրջաբերականին մէջ բաղդատութեան դնելով Թուրքիոյ եւ զանազան եւրոպական երկիրներու կեանքի սղութիւնը եւ ապրուստի վիճակագրութիւնները, կ'ըսէ որ հակառակ նախանիւթերու եւ ամենադժնի առատութեան աժանութիւն չկայ:

Այս անհամեմատութիւնը արդիւնքն է արտադրողին եւ սպառողին յարաբերութեան անկազմակերպ վիճակին եւ հետեւաբար վարչական եւ թաղապետական պաշտօնեաներու ձեռք առնելիք միջոցները կը հարցունէ օրինական սահմանի մէջ: Օրինական միջոցներն են՝ ծախուելիքներուն առաւելագոյն գին դնել, ի հարկին շահադիտութեան արգելք ըլլալու համար՝ անհրաժեշտ պէտքերու առուծախը, սխօք ապրանքի հայթայթում եւ կեանքը աժանցնելու ուրիշ միջոցներ:

Վարչական միջոցներու կարգին խորհուած է նաեւ բազար կոչուած բացօթեայ վաճառատեղիներու կազմութիւնը, բազարներու համբաններու նորոգութիւնը, եթէ այդ կարգի վաճառատեղիներ բաւական չեն, նոր բազարներու կազմութիւնը եւ տեղական պէտքերու համաձայն՝ բազարի համար սահմանուած օրերու յաւելումը, առնող եւ ծախողներու միջեւ միջնորդ չգործածուիլը:

ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՏՈՒՐՔԸ

Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ ընդունուած, պաշտօնաթերթով ծանուցուած եւ նախապէս մեր հրատարակած Հաւասարակշռութեան Առժամեայ Տուրքը հաղորդուած է բոլոր կուսակալութեանց, որպէս զի Յունիս 1էն սկսեալ տպաւորուէին նոր օրէնքին գործադրութիւնը: Ահաւասիկ այդ բացատրագրին գլխաւոր մասերը:

Օրէնքին Ա. Բ. Գ. Դ. հատուածներով բացատրութիւն համարուածներէն զատ, այս տուրքին ենթակայ են բոլոր օրականները, մէջն ըլլալով նաեւ բնակութեան եւ ճամբորդութեան օրավարձքերը, փաստաբանները, փոխանորդութեան իրաւունք ստացողները, մասնաւոր տուներու մէջ գտնուող ուսուցչուհիները, ուսուցիչները եւն.. Մէկ ամսուան մէջ 20 ոսկիէ աւելի ստացողները տուրքէ զերծ են: Օրականով աշխատողներու համար տուրքի հիմ կը բռնուի անոնց աշխատած օրերուն համաձայն ստացած գումարը, 20 ոսկին անցնելու պայմանով: Տուրքը կը վերաբերի 1932 Յունիս 1էն սկսեալ ըլլալիք վճարումներու, որով այդ թուականէն սկսեալ անոր արտամադրութեան ենթակայ են ամսաթոշակ, վարձք կամ օրական ստացողները:

Այս գումարը եթէ օրէնքին հրատարակութենէն առաջ ճշդուած, բայց անոր գործադրութեան սկսելէն վերջ վճարուած ըլլան, տուրքէ զերծ են, իսկ տուրքի ենթակայ են դրամական պարգեւ, հատուցում, չահաբաժին անունով տրուած գումարները, եթէ նոյն իսկ այս օրէնքին հրատարակութենէն առաջ իրականացած ըլլան անոնց ստացումները:

Հաւասարակշռութեան տուրքը ուրիշ ժամանակներու մէջ չկատարուած եւ կամ ժամանակին երկարական անտուկներուն չյանձնուող հասոյթներուն պէտէ եւ հաշուեկայելով 100էն 10 յաւելումով կը գանձուի տուրքը, բայց այս յաւելումը հարկատուներու չի պատկանիր: Տուրքին պատասխան կը պարտաւորէ աշխատողներու տէրերը, ստացած գումարը եւ բնակավայրը եւ ամսուան 15էն կը տրուի, իսկ դրամը կը վճարուի մինչեւ 25ի իրիկունը: Պատճառ եւ դրամը ժամանակին չյանձնող վարչութիւնները 100էն 10 յաւելում կը վճարեն: Դրամը պահուած վճարումներու ընտրաւորութիւնը՝ եկամտական նշանակին կողմէ կը կատարուի եւ տուրքը հատուցական յաւելումով կը գանձուի:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կարսանի աղէտը

ԿԱՐՍԱՆ, 31 Մայիս.— Անցեալ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին, մահացու պայթում մը առաջ եկաւ ալիւմինիումի գործարանին մէջ: Այս աղէտին հետեւանքով մեռան 7 հոգի եւ 12 հոգի ալ վիրաւոր, որոնց երկուքը ծանրապէս վիրաւորուած են զանազան անդերէ:

Պայթեցաւ խոշոր կաթսան, որուն մէջ կար զանազան հում նիւթերու խառնուրդ մը: Պայթումը այնքան ուժգին եղաւ որ կաթսային կէսը թռեր էր 500 մեթր հեռուն: Կաթսային անջատուած կտորին ծանրութիւնը 4 թոն է:

Մեռեալներուն մէջ կայ երիտասարդ Հայ մը՝ Կարապետ Տալօեան՝ Դատեհցի, 2 Ֆրանսացի, 3 Իտալացի ու մէկ Սպանիացի, իսկ վիրաւորներուն մէջ կայ Հայ մը եւս՝ Գ.Ոսկան Յովակիմեան՝ Արագացի, որուն ալ սրունքը կտրած է, ձախ ձեռքը եւ աչքերն ու դէմքը ուժգով այրած: Կան եւ ուրիշ վիրաւորեալներ ալ ոմանք թեթեւ, ոմանք ալ ծանր:

Մեռեալներու պաշտօնական թաղումը կատարուեցաւ Յունիս 1ին, երեկոյեան ժամը 3ին:

Մարսէյլէն յատկապէս հրաւիրուած էին երեք քահանաներ, որոնք կատարեցին եկեղեցական արարողութիւնը: Ապա յուղարկաւորներու թափօրը ուղղուեցաւ դէպի գործարանին հանդէպ յատկապէս պատրաստուած վայրը, ուր աւելի քան հօթը հազար բազմութեան ներկայութեամբ դամբանականներ խօսուեցան Կարսանի քաղաքապետին, գործարանի տնօրէնութեան, հանքի վարպետներու եւ այլ հաստատութիւններու կողմէ:

Կարսանի հայ գաղութին կողմէ դամբանական մը կարդաց Գ. Ենովք Արսէն, ֆրանսերէն լեզուով:

Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի կողմէ խօսեցաւ զօրավար Գ. Սուլէր յարգանքի ջերմ բառերով: Յետոյ թափօրը ուղղուեցաւ դէպի գերեզմանատուն: Երիտասարդ Տալօեանի շիրմին վրայ դրուած էր աւելի քան 16 ծաղկեպսակներ՝ հայ քաղաքական կուսակցութիւններու, միութիւններու եւ բարեկամներու կողմէ: Կը թողու ծերունի մայր մը, եղբայրներ, քոյր մը եւ բազմաթիւ ազգականներ ու սիրելիներ Ամերիկայի ու Ֆրանսայի մէջ:

Լ. Գեղունի

Չօկ եւ ռամկավար դէմ առ դէմ

ԼԻՈՆ, 5 Յունիս.— Ռամկավար Ազատ. Կուս. Լիոնի մասնաճիւղը սարքած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը, որ տեղի ունեցաւ եւ խանգարուեցաւ Չօկճիներու կողմէ:

Օրուան բանախօսն էր Գ. Հրաչ Երուանդ:

Հանդէսը չսկսած, տակաւին Չօկճիներէն խումբ մը իրենց հետ ունենալով ֆրանսերէն համայնավար Travail թերթին խմբագիրը, որուն միջնորդին մէջ վէճի բռնուեցան հաւաքոյթի յանձնախումբի անդամներուն հետ, պահանջելով որ Գ. Հրաչ Երուանդի բանախօսութենէն յետոյ իրենց կէս ժամի չափ ազատութիւն տրուի հարցումներ ուղղելու բանախօսին: Մինչ այդ արդէն ներսը հանդէսը սկսած էր, բայց միջանցքի միճառաբանութիւնը կ'երկարէր եւ այնքան բարձր ձայնով որ ժողովուրդը իր ուշադրութիւնը հոն է դարձուցած կարծելով որ կռիւ կայ:

Ի վերջոյ Գ. բանախօսը յուսալով որ եթէ ինքը սկսի խօսիլ դուրսի ձայները պիտի լռեն, բեմ կ'ելլէ, բոլոր դուրսինները ներս կանչելով դուռները փակել կուտայ, ու կը սկսի բանախօսութեան հետեւեալ բնաբանով.— Ուրիշներուն պէս — Ուրիշներէն առաւ... բեր:

Խօսեցաւ պատերազմի եւ զինաթափութեան մասին, յետոյ արեւելքի եւ արեւմուտքի ժողովուրդներու փոխյարաբերութեանց ու ներկայ համաշխարհային տնտեսականտագնապի մասին, ինչպէս նաեւ պատերքներու եւ հատուցումներու մասին երկարօրէն:

Յետոյ անցաւ հայ իրականութեան, ու խօսեցաւ «Մայիս 28»ի մասին, ինչ որ տարիներէ ի վեր Դաշնակցութիւնը կը պատէ մամուլով ու բեմով:

Այդ բոլորին Չօկճիներու խումբէն սկսան ձայներ բարձրանալ, Գ. բանախօսը իր խօսքը՝ անոնց ուղղելով պահանջեց որ լռեն եւ կամ թելադրեց որ մեկնին եւ յաջորդ շաբաթ հանդէս մը սարքելով իրենց ըսելիքները այնտեղ ըսեն:

Այս խօսքերուն վրայ քիչ մը լռեցին եւ Գ. բանախօսը շարունակեց խօսիլ եռագոյնի մասին: Չօկճիները, թոյլ չտուին որ Գ. Հրաչ Երուանդ խօսքը վերջացնէ: Ռամկավար մը բեմ ելլելով խնդրեց բանախօսէն որ փակէ իր խօսքը, քանի որ ժամանակը ուշ է եւ տակաւին դաւաճան մըն ալ ունին ներկայացնելիք:

Այդ բառէն Չօկճին մէկը աթոռի մը վրայ ելլելովկը պոռայ եւ կը պահանջէ որ նախ քան դաւաճանին անցնիլը իրեն ձայն տրուի գոնէ քառորդ ժամ մը:

Բայց փոխանակ ձայնի, բազուկներ սկսան շարժիլ, եւ տեսա կռիւ Չօկճի ու ռամկավար դէմ դէմի, լակ... ու տեսնելիք բան չէր, բայց եղաւ, բաւական իրար կակուղցուցին, կիներ կը պոռան, երախաներ կը ճչան. մինչեւ որ երկվերեակ մը ոստիկաններ հասան, որոնք լոյսերը մարել տալով ժողովուրդը դուրս թափեցին: Ու այսպիսով վերջացաւ բանախօսութիւնը ու կոչը:

Կը յուսանք որ Ռամկավարները այս դէպքէն յետոյ խելքի կուգան ու կը հասկնան վերջապէս թէ երանն ինչու՞ն էր: Զօհրապ

ՄԱՄՈՒԼ

Հայոց „Արքան”

—)(օ)(—

«Յուսաբեր» հայ հարուստներու մասին վերջինէպով խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (27 մայիս)

— «Ձուր է խորհիլ, թէ արքայ չունի հայ ժողովուրդը: Դահ մը կայ՝ որ չի սասանիր երբեք, ու գահակալ մը կայ՝ որ երբեք գահընկէց չըլլար, — եւ այդ՝ ոսկի հորթն է ու անոր վրայ բազմած հայ հարուստը:

Չկայ առաքինութիւն՝ որ դրամը չունենայ, ու չկայ բարեմասնութիւն՝ որմէ դրամատէրը զուրկ ըլլայ, — ահա այն անառարկ մտածումը, որ բոյն դրած է մեր մէջ:

Ուշով դիտեցէք, թէ ինչ զոհերի անպատականութեամբ եւ որքան դաժան ու ամարդի ձեւով հայ կեանքի մէջ յաճախ թուք կը նետուի այն ընտիր, անաստրկելիօրէն անձնուրաց, ճշմարտապէս հայրենասէր եւ խոր բազմատաղանդ դէմքերու հասցէին, որոնք ամէն բարեմասնութիւն ունին, բայց դրամ չունին:

Ու ճիշդ հակառակը. ո՞րքան ներողամիտ ոգի, ի՞նչ անսահման քծնանք, ի՞նչ խնկարկում ու փառաբանութիւն այն մարդոց առջեւ, որոնք մարդկային ու ցեղային բարեմասնութեանց տեսակէտով ոչինչ են, բայց դրամ ունին:

Ցաւօրինապէս ներող է հայը իր արծաթատէր զաւկին հանդէպ, երբ ան մինչեւ իսկ զարհուրելիօրէն կծծի է եւ լկտիօրէն ուծացած: Չկայ աթոռ՝ որ Հայը սիրով չընծայաբերէ իր միլիոնատէր զաւկին. չկայ պատիւ՝ որ անսահման շռայլանքով չմատուցանէ անոր. ու չկայ մեծարումի բառ մը՝ որ հպարտանքով անոր հասցէին չփառնէ:

Հայը իր մեծարանքի չափը ճշդելու համար դանձեր կ'որոնէ իր զաւկի ոչ թէ սրտին կամ գլուխին մէջ, այլ անոր գրպանին: Առաքինութիւնները հոսկէ կը ծագին ու հոս ալ... կը մարին:

Ո՛վ տեղեկ այս արատաւոր բարքերը մեր մէջ եւ ո՛վ բերու այս ճշմարիտ աղէտը մեր ցեղին: Ժողովուրդ մը, որուն փառքերուն ու ցեղային անմահներուն դամբանաց կուռ մէջ ամէնէն նուազ դերը հայ մեծատունը ունեցաւ: Աւելին. Հայը նշանակ զարձաւ այն ասելութեանց, որ ստարը կը տածէր դէպ ի հայ միլիոնատէրը, ատենց, սակայն, այդ միլիոններու գէթ մէկ համեստ մասին բաժնեկից ըլլալու:

Գրպանմ մը կատարեցէք հաստատութենէ հաստատութիւն գիտնալու համար, թէ ազգային առաջին աթոռները որո՞նք կը գրաւեն:

Այդ աթոռներուն անմատուցող ոսկի — որքան կ'ուզէք սակայն պտղաբերող սիրտ ու գլուխ — երբեք:

Այո՛, զուր է խորհիլ, թէ արքայ չունի այս ժողովուրդը:

Ինքնամոլ, սխմարօրէն մեծամիտ, անյագօրէն կծծի եւ ցեղին հանդէպ ուրացող»:

Զեկոյց Հ. Բ. Ը. Միութեան

Հ. Բ. Ը. Մ.ի զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները —

Լոնտոնաբնակ Հնդկահայ մը Միութեան նուիրեց արժեթուղթեր, որոնց տարեկան եկամուտը (շուրջ 100 անգլիական ոսկի) պիտի գործածուի Երեւանի կամ Հայաստանի ուրիշ մէկ քաղաքին մէջ գոյութիւն ունեցող մանուկներու հիւանդանոցի մը, որուշ թիւով անկողիններու համար, եթէ գանուին ուրիշ եօթը Հնդկահայեր եւս որոնց իւրաքանչիւրը առ նուազն 100 անգլ. ոսկիի եկամուտ մը ապահովող նուիրատուութիւն մը ընեն նոյնպէս

Նուիրատուին փափաքն է որ Հնդկահայութիւնը եւս իրեն մասնայատուկ ձեռնարկ մը ունենայ Հայաստանի մէջ, եւ կը յուսայ թե—բեւս պիտի գտնուի բարերար մը որ մանուկներու մասնաւոր հիւանդանոց մը կառուցանէ:

Առողջապահական մարզին մէջ, այս ձեռնարկը պիտի ըլլայ չորրորդը, քանի որ մեր Միութիւնը Հայաստանի մէջ արդէն ունի երեք հիմնարկութիւններ, Մարի Նուպար Անկողնատարան, Դարուհի Ցակոբեան Մայրանոց եւ Աւետ Սարգիս Կաթողիկոսարան:

⁂ Միութեան կեդր. գրասենեակի հաշուապահին երկարատեւ հիւանդութեան պատճառաւ՝ կարելի եղած չըլլալով ժամանակին պատրաստել 1931 տարեշրջանի հաշուեկշիռը, Կեդր. Ժողովը որոշեց Միութեան տարեկան Ընդհ. Ժողովը գումարել յառաջիկայ 23 սեպտեմբերին, Փարիզի մէջ:

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ.Է՞Պ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

Բայց ի՞նչու, վերջապէս Ինչո՞ւ եւ կ'երակի իրիկունով։ Հա՛, Սիրանին չէր ըսեր որ... Ու, չուրջը նայեցաւ։ Իրենց փնտռեց։ Անչո՜ւշտ, անչո՜ւշտ...։

— Վե՛րն է, Աստղի՛կ, էլիր...

Ո՞վ, ո՞վ վերն է։ Ո՞րի ակնարկեց Թագուհի՞ հանըմ։

Ու ճի՛շդ վերն էր, այու Բարձրանոին Աստղիկ սխալած չէր իր ենթադրութեանը մէջ. «Պիտի բարձրանամ, պիտի բարձրանամ»։ Ի՛նչ գեղեցիկ էր ...հին իր աղուոր ու լայն ճակատով, իր կորնթարդ ու թուշեայ ծոցերով եւ իր յորաշարժ ու սեւ բիբերովը, որ խորունկ բան մը կար միշտ, ան՛ւ ...ան մը։ Յետոյ հասակը, երկա՞ր, ամառային, ու գեղուղէշ։ Ինչո՞ւ վերացած էր, ...կային։ Զգո՞յշ։ Եւ ե՞րբ պիտի կարենայի առանձին ըլլալ Դոնէ, երբորդի մը... օրինակ՝ Սիրանին հետ...։ Ըսէ՞ր արդեօք։ Երանի՛ թէ վարանած չըլլար անցեալ օր...

— Էլիր, աղջի՛կս, — կրկին խօսեցաւ Թագուհի հանըմ, — ինչո՞ւ կը սպասես հոգ...

Ինչո՞ւ կը սպասէր։ Իրաւ։ Նո՞ր էր որ կը սպասէր, սակայն... Բարձրանա՞լ։ Բայց, ինչո՞ւ ան չէր իջներ։ Չէ՞ որ...

Ու սանդուխներուն վրայ ոտքի մը ձայն առաւ։ Սրտին զարկը շատցաւ։ Շառագունեցաւ։ Սրսփաց...

— Եկո՛ւր, Աստղի՛կ...

Սիրանին ձայնը եկաւ վերէն։

Աստղիկ շունչ մը առաւ։ Բարձրացաւ։ Մտան սենեակ։ Սիրան գիրք մը կը կարդար։ Հետաքրքրուեցաւ։ «Ոստան» պարբերագիրքն էր։ Ինք ալ Մաքսուդի «Ճարպաղան»։

— Նըզայրը սատ. — բառ։

Յետոյ, եկաւ սեղանին քով։ Ուրիշ գիրք մըն ալ կար, — «Նուաստորդ»։ Աստղիկ հետաքրքրութեամբ բացաւ, կարդաց պատմուածքի մը առաջին տողը.

«... Պատմէ՛ի քո՛յր, ինքնաթիր սիրոյ, ինքնաթիր կեանքի»:

Նայեցաւ Սիրանին, մինչ ան իր ուսին վրայէն կարդացեր էր, արդէն, ու ակնարկը ուղղեր էր իրեն...։ Աստղիկ կրկին շառագունեցաւ։ Ուզեց էջը դարձնել։ Սիրան ձեռքը դրաւ ու արգիլեց։ Աչքերն իրարու նայեցան։ Ու Աստղիկ Սիրանի աչքերուն մէջ կարդաց բարի ու գորովագին բան մը։ Բան մը, որ կ'ըսէր. — «Ինչո՞ւ կը վարանիս»։

Յետոյ, թեւը դնելով Աստղիկի ուսին.

— Ըսէ՞ն իրեն, որ միասին պտոյտ մը ընենք — հարցուց։

Աստղիկ չպատասխանեց։ «Այսօ՛ներ կան, որոնք...»

Ու գիրք մը առաւ։ Կարդաց վերնագիրը. — Պրոլետարական մասսան եւ ինտելիգենցիայի փոզիցիան՝ սոցիալական ֆրոնտում...

Բացաւ։ Եւ սակայն, առաւ ծնօղ...

Գրոքի մը կար...

Իրարու նայեցան։

— Սիրա՛ն, յուսեցաւ, յանկարծ, փարէն։

Սուրէնն էր։ Փակեցաւ գիրքը։ Աշխարհէն դրուեցաւ իր տեղը։ Բայց, Աստղիկի դանկէն ներս մտաւ մեծ հարցական մը...։ Ուզեց ծածկել գրքին խորագիրը։ Զիջեց։ Հաճելի ու հոգւոյ չկան իրեն՝ այդ բառերը...։ Ու մինչ Սիրանն ու ինք վար կ'իջնէին, պարանէն դրանը մէջ տեսաւ Սուրէնը ու յիշեց պատուհան պահարանը, որուն մէջ...

«Ներկա՞ էր արդեօք, այդ պահարանին մէջ»...

Ներկա չէ՞ր Սուրէնին սենեակ ալ ասձաւ պատուհանին մէջ։ Ետքին ինկած «Էլձառ»։ Փախեցաւ։ Մտաւ։ Սեղմեց Աստղիկի ձեռքը։ Ի՛նչքան խօր էր մը կար այդ սեղմումին մէջ...

Երեքը դուրս ելան ու անցան ծովեզր իջնող ճամբաէն։ Դիմաւորեցին Աշոտը, որ միացաւ իրենց։ Աստղիկ ու Սիրան կրկին իրարու նայեցան, «կ'ուզե՞ս որ միասին պտոյտ մը ընենք»...

Զմեռնամուտ-գոլ հով մը կը փչէր ու ծովը մեղմ կապոյտ վերադարձեր էր։ Վերէն նաւակ մը կը յառաջանար, շաւիղ մը թողած ետին։ Ամէն բան այսպէս հետք մը պիտի թողու կեանքի մէջ։ Ո՞ւր էր թէ ամէն մարդ ունենար այս խաղաղած ու ջինջօրէն սպիտակ շաւիղը՝ իր յոյզերու ծովուն վրայ, ծածնեց Սուրէն։ Մինչ ինք նաւարեկութեներ ու փոթորիկներ ուզեր էր միշտ...

Հեռուն՝ ամպի ծուէններ՝ ծանրշակագոյն լերան մը վերեւ։

Իրենք կը քալէին ունկնդրելէն Սուրէնին, որ կը խօսէր հայ կեանքի ախուր երեւոյթներէն, ձգտումութիւններէն, ընտանեկան կաշկանդումներէն ու նոր բմբռնումներէն։ Հաւաք էին եկեղեցական աղօթքին առջեւ երբ Սուրէն սկսաւ բացատրել թէ՝ ինչպէս, Պոլսոյ մէջ, հայ աղջիկը, բոլորովին ձերբազատուած յետամնաց ըմբռնումներէ, իրեն համար կրցած է ստեղծել նոր կեանք մը, եւ իր աշխատանքի բաժինը կը բերէ հանրային կեանքին մէջ։

— «Կինը, վերջ ի վերջոյ, ինչը պէտք է ըլլայ — ուսեցուց իր ճակատագրին։

Յետոյ, խօսեցաւ աշխատաւոր զանգուածէն։ Ընկերվարութենէն։ Ցիշեց ժան Ժօռէսի խօսքը, — «Յեղափոխութիւնը հո՛ն է, ամէն տեղ. ան մէ՛ջն է կազմակերպութեանը անոնց, որոնք կը տառապին, եւ վանն բողոքին մէջ անոնց, որոնք կը ծառայեն»։ Իսկ ամէնէն վերջ յիշեց Բէկզատեանի գիրքը ու եզրակացուց. — «Անոր մէջ յաջող կերպով ուրուագծուած է հրաշալի ու գրաւիչ գեղեցկութիւնը ձգտումի մը, որուն նուիրուած մըն եմ ես ինքս»...

Եկած նստած էին կաթոլիկ գերեզմանատան աղբիւրին գուռին քով։ Ջուրը կը կարկաչէր ու կով մը կը ծռէնար՝ պուչը, ծիծերն ու լեզուն երերցնելէն։ Աստղիկ նստած էր Սուրէնի քով, գրեթէ հըպա՛ծ, ու ծաղկը, հովին ուժեղ խաղերէն, կուգային՝ կը լիզէին Սուրէնի մազերը...

Աստղիկ մտիկ կ'ընէր բոլորովին յափշտակուած, անյագ տենչով մը՝ դէպի անոր ձայնն ու շարժումները։ Բայց, անոր վերջին բառերը խռովեցին զինքը։ Մինչ հովը կը փչէր ու տերեւները կուգային փշրուիլ թաց ու ոտորկ ասացին վրայ...

Կ. ՄՍՀՍԱՆ

(Շարունակելի)

տութեանց եւ Իրլանտա յայտնած է թէ կ'ընդունի հրաւէրը: Որով Անգլիոյ համար ստեղծուած է փափուկ կացութիւն մը:

Տէ Վալերա ինքն իսկ առաջին քայլն առած է բանակցելու Անգլիոյ հետ: Իսկ Անգլիոյ գաղթային նախարարը մեկնելով մէկտեղ Իրլանտա, կը յայտարարէ թէ անգլիական կառավարութիւնը իր դիրքը չէ փոխած Իրլանտայի քաղաքականութեան հանդէպ:

Օդանաւային մեծ աղէտ մը

Հակառակ փոթորկոտ օդին, որ կը տեւէ քանի մը օրէ ի վեր, այս միջոցիս տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի օդային շրջանի մրցումը, որուն կը մասնակցին բազմաթիւ օդանաւեր: Մրցման երեք հանգրուանները, վերջին հանգրուանէն օդանաւով մեկներ էին դէպ ի Ալբինեոն, ուր օդանաւային կայանը հաւաքուած էր հսկայ բազմութիւն մը՝ դիտելու մրցորդ օդանաւերուն ժամանումը:

Սակայն, փոթորիկին սաստկութեան հետեւանքով, յայտարարուեցաւ թէ այդ օրուան մրցումը յետաձգուած է: Ժողովուրդը սկսեր էր ցրուիլ, երբ նշմարուեցաւ օդանաւ մը որ կայանին կը մօտենար: Օդանաւը սկսեր էր իջնել եւ կը փորձէր հողին վրայ կանգ առնել, երբ հովի ուժգին հոսանքի մը հետեւանքով՝ օդանաւը կրկին սկսաւ բարձրանալ եւ հեռանալ մէկ քիլոմեթրի չափ: Ու յանկարծ օդանաւը սկսաւ արագօրէն իջնալ:

Ամէն կողմէ օգնութեան փութացին: Օդանաւը ջարդուփշուր եղեր էր եւ անոր բեկորներուն տակ սպաննուեր էին չորս օդանաւորդները:

Փարիզ եւ շրջակայքները

ԻՍՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի վարչութեան անդամները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը:

Ներկայ պիտի ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՆԻՒԻ Պուա Քոլոմպի Ջէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 345 Ave d'Argenteuil, Café Ararat. Նոյագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ Կարեւոր շրջաբերականներ, օրակարգի քննութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սատանէ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս 81 Rue de Paris, Salle Jacquemaint մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ. Նուագ

Ընտիր նուագ. ղեկավարութեամբ Գ. Ե. ՍԱՀՏՐՈՍԵԱՆԻ

Ձոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Հրապարակային դասախօսական ժողովներ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ

Կազմակերպուած Առնուվիլ լէ Կոնէսի Հ. Յ. Դ. Ռազմիկ խումբին կողմէ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Արարատ միութեան սրահին մէջ:

Նիւթ՝ Պետութիւն եւ Յանկախութիւն

Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին սրահին մէջ

Նախագահութեամբ՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեանի — Կը խօսի՝ [illegible]

Նիւթ՝ Քէմալական Թուրքիա եւ Հայաստան

Հրապարակային խանդավառութիւն Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Թոսըպեանի մեծ սրահը

Կը Նախագահէ՝ ընկ. Բ. ԱՂԱՒԷԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն, երգ, մեներգ:

Կը մասնակցի Տէկինի ԱՐՏԻԻ փանֆառ խումբը:

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արծիւները:

Չուխերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի մեծ համերգին

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ — Salle Gaveau ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆԷՆ Տիկին Ա. Պալըաղբեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան (Ռէնսի) Սոսնայ ճիւղի վարչութեանը հաստատութեան ընկալագրով:

ՏԱՐՕՆ - Տարօնցիներու Հայրենակցական Միութեան պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 121՝ Ինքնահոս գրիչ, 131՝ սեղանի ժամացոյց, 217՝ Ռաֆֆի «Խենթը», 357՝ կնոջ պայուսակ մը, 438՝ պատի գորգ, 474՝ Հայաստանի քարտէս Ստանալու համար ներկայանալ տոմսակով գանձապահ Տիգրան Տիրոյեանին. 9 rue Madame Curie, Bagneux, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի խալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ի հարկէ, այս բոլորը շատ ցաւալի է.— շարունակեց Ճեմս մի բոպէ լռելուց:— Եւ լաւն այն է չխօսենք այդ մասին: Հայրս վճռական մարդ էր, ու չրամիւնից կնոջից նրա խոստովանելուցը յետոյ Միայն պատճառ որ գայթակղեցնողը իսկոյն հեռանայ, եւ ինչպէս գիտես, վերջինս ուղեւորուեց Զինաստան իբրեւ միսիոնէր. Ես իմ կողմից ցանկանում էի, որ դու նրա հետ ոչ մի կապ չունենայիր նրա վերադարձից յետոյ: Բայց հայրս համաձայնեց նրան յանձնել քո կրթութիւնը, այն պայմանով, որ նա երբեք չփորձի մօրդ հետ տեսնուելու: Եւ արդար լինելու՝ համար պէտք է ասեմ, որ նրանք մինչեւ վերջը պահեցին այդ պայմանը: Շատ տխուր պատմութիւն է սա, բայց...

Արթուր բարձրացրեց աչքերը: Դէմքը անկենդան էր ու զուրկ ամէն արտայայտութիւնից, նման մահու դիմակի:

— Քեզ - քեզ չի թուում, — ասաց նա հանգիստ ու տարօրինակ կերպով կակազելով:— Քեզ - քեզ չի թուում որ ա—այս բո—լորը շատ ծի-ծի-ծիծաղաշարժ է:

— Ծիծաղաշարժ:— Ճեմս ետ հրեց աթոռը սեղանից ու ելաւ ոտքի՝ ապշած նրան նայելով:— Արթուր, խելքի՞դ եկա...

Արթուր յանկարծ ետ նետեց գլուխը ու սկսեց մի բուռն յիմար ծիծաղ:

— Արթո՛ւր — բացագանչեց նաւատէրը իր արժանիքը պահող մի շեշտով:— Քո թեթեւամտութիւնը ինձ ապշեցնում է:

Ծիծաղի մի նոր պոռթկում եղաւ նրա պատասխանը, եւ այնպէս ուժեղ այնպէս անզուսպ, որ վերջապէս Ճեմս զգաց ընկաւ, թէ միայն թեթեւամտութիւն չէր դա:

— Իսկը հիստերիկ կին — քրթմնջեց արհամարհանքով, ուսերը թափ տուեց ու սկսեց անհամբեր գնալ ու գալ սենեակում:— Ճշմարիտ, Արթո՛ւր, դու Ճուլիայից էլ վատ ես Դէ՛, հերիք է ծիծաղես. ես չեմ կարող ամբողջ գիշերը այստեղ մնալ:

Նա նոյն յաջողութեամբ կարող էր պահանջել, որ խաչելութիւնը իր տեղից ցած իջնի: Արթուր անմատչելի էր ամէն խնդիրքի, ամէն յորդորանքի. Նա ծիծաղում էր միայն, ծիծաղում ու ծիծաղում անվերջ:

— Է՞, անմիտ բան է սա.— ասաց Ճեմս վերջապէս կանգ առնելով իր երկար ու զայրացկոտ երթեւեկից:— Դու, երեւի, շատ ես գրգռուած ու անընդունակ մարդավարի խօսակցութեան: Ես չեմ կարող հետդ գործի մասին խօսել, երբ դու յիմարութիւններ ես անելու: Վաղ առաւօտ եկ ինձ մօտ, նախաճաշից յետոյ, իսկ այժմ աւելի լաւ է պառկես քնես: Գիշեր բարի:

Ու դուրս ելաւ, դուռը ետեւից խփելով:

— Դէ՛, հիմա էլ ցածը կը սկսի հիստերեան.— քրթմնջեց նա ծանրաքայլ ցած իջնելով սանդուղից:— Եւ այնտեղ արցէն անշուշտ արցունքով

×

Արթուրի խենթ ծիծաղը կտրեց իսկոյն: Նէնց սեղանի վրայ ընկած մուրճը ու խփեց խաչելութեանը:

Ցնցող ճարճատիւնը խլեց բոլոր նրան: Ու տեսաւ որ կանգնած է դատարկ պատուանդանի առաջ, մուրճը ձեռքին, խաչի ջարդուփշուր կտորները շուրջը:

Մուրճը շպրտեց գետին:

— Սա ի՞նչ հեշտ է եղել.— ասաց նա գլուխը շուռ տալով:— Եւ ի՛նչ տխմարն եմ եղել ես:

Ծանր շնչելով նստեց սեղանի առաջ ու թեքեց գլուխը ձեռքին: Ցետոյ ելաւ ոտքի, մօտեցաւ լուացարանին, բոլոր գլուխը սառն ջրի տակ եւ բոլորովին հանդստացած նստեց նորից սեղանի առաջ:

Ու այդ տեսակ դարդակ բաների համար կրել էր ամօթի, տառապանքի ու յուսահատութեան չարչարանքը, այս տեսակ համր ու անկենդան կուռքերի համար, այս տեսակ կեղծ ու սարուկ մարդոց համար: Ի՞նչ, կա՞յ ասոյ բան, որ աչքուէրին մէկը խարեբայ է դուրս եկել: Կարծես նրանք հէնց բոլորն էլ խարեբայ չեն: Էլ պրծանք, էլ հիմա ինքը խելօք է դարձել: Պէտք է միայն դէն շպրտէ վրայից այդ բոլոր սնոտիապաշտութիւնը ու սկսի նոր կեանք:

Նաւահանգստում նաւեր շատ կան Կը նստի մէկը, հեշտ է, ու կ'երթայ Դանադա, Աւստրալիա, Հարաւային Ափրիկէ, ուր որ լինի: Միեւնոյն չէ՞ թէ ուր, միայն թէ՝ հեռու: Այնտեղ մի կերպ կը սարքուի: Եթէ մի տեղ գործ չեկաւ, կ'երթայ միւսը:

Հանեց քսակը. մէջը միայն 35 պաօլի կար: Բայց ժամացոյցը խիստ բնաիրն է. մի առժամանակ հերիք կ'անի: Է՛, բան չունիս, տակից դուրս կը գայ: Բայց նրա՞նք, բոլոր այս մարդիկը պէտք է սկսեն որոնելու, անպատճառ հարցուփորձ են անելու նաւահանգիստներում: Ձէ՛, նրանց ծուռ հետքի վրայ պէտք է դնել, պէտք է հաւատացնել, որ ինքը մեռած է: Այն ժամանակ ինքը կը դառնայ ազատ, բոլորովին ազատ...: Ու ժպտաց՝ մտածելով՝ թէ ինչպէս են Բերդէնները իր դիակը որոնելու: Ի՞նչ կատակերգ:

Վերցրեց մի թղթի կտոր ու գրեց ինչ որ եկաւ:

«Ես հաւատում էի ձեզ, ինչպէս Աստծու: Աստուած մի իր է ցեխից շինուած, որ ես մուրճիս տակ կարող եմ ջարդել. իսկ դուք ծաղրի առէք ինձ մի սուտով»: Ծալլեց տոմսակը, գրեց Մոնթանէլլիի հասցէն: Ու վերցնելով մի ուրիշ թուղթ՝ գրեց. «Որոնեցէք դիակս Դարսէնում»: Ցետոյ դրաւ գլխարկը ու ելաւ սենեակից: Մօր կենդանագրի առջեւից անցնելիս, ծաղրով նրան ծիծաղով ու թափ տուեց ուսերը Նա էլ էր սուտ:

Չլսուէ անցկացաւ միջանցքով ու դռան նիգը ետ անելով ելաւ մութ, ահեղ մարմարեայ սանդուղքը. Կարծես մի մութ ձայն ասում էր նրան թէ մի մեծ հոր էր իջնում

Զգոյշ քայլերով անցկացաւ բակը, որ չզարթեցնի ցածումը քնած Ջիանի: Բակի Փայտանոցում մի փոքրիկ վանդակաւոր պատուհան կար, նա ձանդակաւոր պատուհանից կախուած յոյժ էր ջրանցքին եւ գետնից չորս ոտնաչափ էր բարձր: Ցիշեց որ ժանգոտած վանդակի մի կէսը կոտրած էր կարելի էր մի քիչ էլ խախտել անցքը ու կը բացուէր բաւականաչափ մի անցք փողոց ելնելու:

Վանդակը ամուր էր ու Արթուր պատառեց ձեռքերը ու պատռեց հագուստի թեւը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԻՆԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ 1932

9 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1901

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԷՐԻՈՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Էրիոյի կառավարութեան դիրքը կարելի է այժմէն իսկ սահմանուած նկատել, մեկնելով իր յայտարարութենէն — գլխաւորապէս՝ կենսական հարցերու մասին — եւ վստահութեան քուէի արդիւնքէն։

Կառավարութիւնը եւ իր յայտարարութիւնը պահ մը մոռցուեցան Երեսփ. Ժողովին մէջ, երբ դէմ առ դէմ կանգնեցան երկու հակառակորդներ՝ Պլում եւ Թարտիէօ, մէկը իր նրբամիտ ձեւակերպումներով, միւսը՝ պարտուած բայց յամառ մարտիկի ոճով։

Խորհրդարանի երկու ուժեղ թեւերուն, աջերուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ ուրեմն, Էրիոյի վարչապետութեան տակ՝ պայքարը պիտի շարունակուի աւելի քան ուժգնօրէն եւ ամէն անգամ, կառավարութիւնն է որ տատանելով քալել մէջտեղէն՝ պիտի ենթարկուի բախումներու անդրադարձման։

Իրօք, Ֆրանսայի ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, չկայ հարց մը որուն շուրջ կարելի ըլլայ համաձայնութեան եզր գտնել խորհրդարանի աջերուն ու ձախերուն միջեւ։ Ակնյայտ ընկերային ապահովագրութիւններէն մինչեւ եկեղեցական հաստատութիւններ ու զինաթափութեան ու հատուցումներու հարցերը՝ խրամատ մը կայ ու կտրուկ գծուած է իր ուղեգիծը, որմէ մարդիկ չեն շեղիր ու զիջում չընդունիր։

Զարմանալի չէ որ արմատականներուն համար։ Ընտրական պայքարը օգտագործեցին ճիշդ մարտավարութեամբ մը, որ կրնայ երբեք դէմ դառնալ առաջին իսկ ձախողութեամբ՝ ներքին թէ արտաքին մարզի վրայ։ Միջին տարրի դժգոհութիւնը ընդդէմ կառավարութեան, ստեղծուած տնտեսական ու ելմտական ընդհանուր տագնապի հետեւանքներով, առաւ անոնց մտածելակերպին արմատական ճամբաները։ Ընտրողներուն չներկայացան կայուն ու վճռական ծրագրի մը գործադրութեան հաւաստիքով։ Այլ նախկին մեծամասնութեան ու կառավարութեան հանդէպ կծու քննադատութիւններու եւ ընդհանուր խոստումներու ուժով, ինչ որ կը համապատասխանէր օրուան մթնոլորտին։

Եւ այսօր, երբ կ՚անցնին կառավարութեան գլուխը, կը ներկայանան չոր խոհեմ ծրագիր մը, որ փոխն ի փոխ, յայտարարուած կէտին համաձայն, ծափեր կը խլէ աջէն թէ ձախէն, ծափեր տակայն, որոնք երբեք իրարու չեն խառնուիր, եւ օր մը, զէնքերու եւ դիրքերու փոփոխութեամբ, կրնան վերել Էրիոյի մեծամասնութեան ու կառավարութեան բախտը։

Էրիօ իր առաջին քայլին մէջ՝ երբ տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ գործունէութեամբ պիտի արդարացնէ յոյսերը զոր տուաւ ընտրողներուն, իր հետ ունի ընկերվարականները։ Բայց թէ կառավարութիւնը իր յայտարարութեան մէջ կամաւոր կերպով տարտամ է։ Կենսական հարցերու լուծման եղանակին մասին՝ առանց որ եւ է յստակ բացատրութիւն կամ ուղղութիւն կցելու, լոկ կը ներկայացնէ միայն իր նախընթաց յայտարարութիւններն ու դաշինքի բաղկացուցիչ տարրերու ըմբռնումներն ու հրապարակային արտայայտութիւնները։ Ասկից վստահութիւնը զոր կը քաղէ ձախերէն։ Ասկից նաեւ՝ կասկածը որ Թարտիէօի բերնով կը յայտնուի՝ աջերուն կողմէ։

Կառավարութիւնը իր յայտարարութեան անորոշութենէն կը քաղէ գործի ազատութիւն մը՝ համաձայն հարցին որ պիտի ներկայանայ հետզհետէ, գործունէութեան ընթացքին։

Բայց պիտի կրնա՞յ վայելել ազատութիւնը՝ զոր կը ջանայ ապահովել գործի ճամբուն վրայ։ Ուժեղ ճնշումներ չպիտի՞ պարտադրեն զինք որոշ զիջումներու, աջակողմեան կամ ձախակողմեան պահանջներու առջեւ։

Ֆրանսա, իրօք, ներկայիս բացառիկ դիրք մը կը գրաւէ միջազգային մարզի վրայ։ Ուժեղ ներքնապէս, բայց արտաքին մարզը չահերը կը սպառնան զինքը մեկուսացնել։ Հակայ դրհոսութեամբ ու մշտարթուն հսկողութեամբ ապահովուած իր շահերը՝ ընդհանուրէն իր դէմ հանած են հակառակորդ պետութիւններու փաղանգ մը, որուն կը միանան նախկին դաշնակիցներ։ Ֆրանսական ազդեցութիւնը կասեցնելու փորձերը՝ Կեդր. Եւրոպայի եւ Արեւելքի մէջ կը շարունակուին նոյն յարատեւ կանոնաւորութեամբ։

Իսկ ներսը, թէեւ ուժեղ բաղդատմամբ զբաղեցի պետութեանց, բայց աչ-նուազ դժուարութիւններ կը պարտաւորին վայլուն չպարէ տակ։

Տնտեսական տագնապը կը շարունակուի գանգատ բարւոքումով, — եղանակի հետեւանք, որ կրնայ աւելի եւս ծանրանալ միջազգային տագնապի կապակցութեամբ։ Ելեւմուտքի հաւասարակշռումը որ կ՚երեւի, դառնացութիւններ պիտի պարտադրէ ժողովուրդին, կրնայ նոր թափ տալ դժգոհութիւններու։

Այս պայմաններու տակ, հզօր կառավարութիւն մը միայն պիտի կրնայ վարել երկիրը՝ կռթնելով հոծ ու կայուն մեծամասնութեան մը։ Վստահութիւնը որ յայտնուեցաւ 542ի վրայ 390 ձայնով, անշուշտ մեծ ուժ կը ներկայացնէ։ Ուժ մը սակայն, որ համախմբուած՝ ապառման յոյսերով, քայքայման տարրեր կը բովանդակէ իր մէջ։ Թարտիէօ, առաջին առթիւ իսկ, կապերը խզեց արմատական կառավարութեան հետ։ Էրիօ պիտի կրնա՞յ միշտ իրեն կապուած պահել ձախերը՝ առանց ենթարկուելու պարտադրանքի, ինչպէս կը յաւակնէր։ Իսկ ընկերվարականները որ այսօր կը գոհանան կառավարութեան տարտամ հաւաստիքներով, վաղը պիտի չպի՞տի դնեն կտրուկ պահանջներու առջեւ, իրենց կարգին՝ կռթնած արմատականներուն, որոնք Էրիոյի տեղ նախագահ ընտրեցին Ֆրանսուա Ալպէռը — ձախ արմատականներու թեկնածուն։

Նշանակելի պարագայ մը այս վերջին կէտը, որ կրնայ որոշ պարտադրանքի տակ դնել Էրիօն հանդէպ ընկերվարականներու եւ անոնց պահանջներուն

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԻՒՆ

Աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ Եհովան ստեղծեր էր անասունները, ծառերը եւ մարդիկը, բայց չէր բսած դեռ վերջին խօսքը։ Գլխուն հաւաքեց նախ մարդիկը եւ ըսաւ

— Աճեցէք եւ բազմացէք։

Բաց ի Հայերէն, ոչ ոք հասկցաւ նախմէտական խօսքին իմաստը. որովհետեւ Աստուած հայերէն խօսեցաւ նախ, կ՚ըսէ աւանդութիւնը։ Ետքէն անշուշտ միւս ազգերն ալ հասկցան, բայց Հայերուն տրուած էր այլ եւս աճելու եւ բազմանալու գաղտնիքը։

Անկից ի վեր, Հայերը մրցանիշ կը կոտրեն բազմանալու։ Ոչ ոք գիտէ, սակայն, գաղտնիքը Հայոց բազմածնութեան։

Հայերն են արդարեւ, որ երկուորեակ կը ծնին, երբեմն եռորեակ, երբեմն ալ քառորեակ։ Այս առասպելութիւնը կը տեսնուի նաեւ Հայոց պետութեան մէջ, — երբ պետութիւն կ՚ունենան, երկուք կը հիմնեն։ Կը յիշէք անշուշտ Սասանեան Հայաստանը եւ Բիւզանդական Հայաստանը, ինչպէս ժամանակակից Ռուսահայաստանը եւ Թրքահայաստանը։

Աւանդութիւն դարձած է հիմա երկուք ստեղծել ամէն հայկական կազմակերպութիւն։ Այսպէս, ունինք Ազգային Պատուիրակութիւն եւ Հանրապետական Պատուիրակութիւն։ Ունինք Ամերիկայիս երկու մարզական Միութիւն, — Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Հայ Արիներու Միութիւն։ Ունինք երկու երգչախումբ, Սիփան, Կոմիտաս, — ուրիշ նորածին երգչախումբեր ալ ունինք, բայց անոնք դեռ կայր կ՚առնեն. առած չեն։ Ունինք երկու նուագախումբ, — Գայրեւեան եւ Ալէմշահ Ունինք եւ ունինք, միշտ երկուք ունինք։ Զարմանալի է, որ հայ ժողովուրդը դժուար կը ծնի մասնագէտներ, բայց ի՜նչպէս կ՚ըլլայ, որ շուտով կը շատնան եւ երկու կամ երեք միութիւն կը ստեղծեն. մինչ որբերը, որ երբեք չեն պակսիր հայ ժողովուրդին ծոցին մէջ, ամէն օր կ՚աւելնան. կազմած են միայն մէկ Միութիւն

Արդարեւ, երկուք են բոլոր Միութիւնները Հայոց ազգին մէջ, բաց ի Զ. Ռ. Մ. էն։

Ինծի կը թուի թէ պէտք է աղօթք մը բարձրացնել դէպ ի երկինք.

— Հա՜յր Եհովա, բազմածնութիւնը կը յոգնեցնէ՜ այս տկար ժողովուրդը. թոյլ մի՛ տար Հայոց մէջ, որ, ամէն ոք արժանի համարի յինքինք․․ հայրանալու։

ՀԱՐԹՈՒՆ

Մուսոլինիի դէմ դաւ

ՖՐԱՆՍԱ ՅԱՆՑԱՒՈՐ

Մուսոլինիի դէմ երեւան ելած դաւին առթիւ, հրատարակութեան տրուեցաւ Ռոմայինի յանձնախումբին տեղեկագիրը, որ կը յայտնէ թէ, դաւը սարքուած է 24 հակաֆաշիստներու կողմէ, որոնց կեդրոնը կը գտնուի եղեր Փարիզ.

Այս տեղեկագրին վրայ հիմնուած, իտալական մամուլը կը յարձակի ֆրանսական կառավարութեան վրայ, զոր պատասխանատու կը նկատէ ֆաշական կառավարութեան դէմ ուղղուած դաւերուն համար։

Ճիորնալէ տ՚Իտալիա կը հաստատէ թէ Փարիզի մէջ գոյութիւն ունի հակաֆաշիստ կեդրոն մը, որ «կը շարունակէ ապրիլ առանց Ներքին նեղութեան ենթարկուելու, մինչ տասնեակ հազարաւոր, օտարական խաղաղ աշխատաւորներ, որոնք այնքան տարի իրենց յուռ ու բեղուն աշխատանքը տրամադրեցին՝ Ֆրանսան հարստացնելու համար. այսօր սահմանագլուխ կը հալածուին, ընդհանուր անգործութեան հետեւանքով»։

Թրքական նաւատորմը

Իտալիոյ նաւարաններու մէջ շինուած երկու թրքական թորփիլանաւներ, Գոյճա Հասան եւ Հան՝ Հանդիսաւոր կերպով պարգեցին թրքական դրօշը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ԷՐԻՕ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական խորհրդարանի նախորդ օրուան նիստին մէջ, կարդացուեցաւ հանրապետութեան նորընտիր նախագահին ուղերձը, որմէ վերջ, Պ. Էրիօ Երեսփ. Ժողովին առջեւ կարդաց կառավարութեան յայտարարութիւնը։

Կառավարութեան յայտարարութիւնը, ինչպէս գրեր էինք երէկ, կ՚անդրադառնայ ներքին եւ արտաքին հարցերու։ Ստորեւ գլխաւոր հատուածները։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Անխուսափելի զոհողութիւններ պիտի առաջարկուին համաձայն ժողովրդավարութեան օրէնքներու վրայ հիմնուած՝ արդարութեան եւ հաւասարութեան ծրագրի մը։ Նոյն ժամանակ, կառավարութիւնը պիտի ձեռնարկէ վերակազմելու փոխադրութիւնները գանոնք օժտելու արդիական միջոցներով.

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Երկրին ներս, ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը կիրարկուեցաւ արդէն երկու տարի։ Թոյլ չպիտի տանք որ օրէնքին հիմնական սկզբունքները փնասուին։ Հիմնուելով փորձառութեան դասերուն վրայ, պիտի ջանանք զայն բարեփոխել եւ աւելի պարզ ձեւի մը բերել։ Աւելի բարոյական, քան թէ քաղաքական պատճառներով, պիտի ջանանք իր կենսական օրամարձքին զրկուած աշխատաւորին։ Հիմակուց իսկ, որոշած ենք ջնջել 180 օրուան սահմանը, որմէ անդին անգործութեան նպաստ չէր տրուեր կանոնաւոր կերպով։ Մենք մեզ ստիպուած կը զգանք անհրաժեշտ օժանդակութիւնը ապահովելու իրական անգործներուն, եւ ժամանակի անգործներուն որոնք չարաշխական երբեք օրէն աւելի չեն աշխատիր»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Մեր կառավարութիւնը որ կը պահէ մեզ տրամադրուած ծառայութեանց եւ բարեկամութիւններու յիշատակը, պիտի ներշնչուի աշխարհի եւ Եւրոպայի ընդհանուր կազմակերպութեան մը վրայ խաղաղութիւն հաստատելու ամբողջական անհրաժեշտութենէն։ Իր կարելին պիտի ընէ ի նպաստ քաղաքական ձգտման միճակի բարւոքման, տնտեսական համաձայնութեան եւ բարոյական զինաթափութեան։

«Գալով հատուցումներուն, Ֆրանսա չի կրնար թոյլ տալ որ մերժուին իրաւունքներ, որոնք կը բխին ո՛չ միայն դաշնագրերէ, այլ նաեւ փոխադարձ համաձայնութիւններէ, Լոզանի ապագային ներկայացուած աշխարհը, ուր կանուխ՝ կրնայ խիստ ուժի ազդեցութեան տակ։ Այս սկզբունքները հաստատելով, Հանրապետութեան կառավարութիւնը գիտակցութիւնն ունի պաշտպանելու ո՛չ թէ նասիրական մենաշնորհներ, այլ տիեզերական շահեր. Ան պատրաստ է միջազգային դատաստանի, ենթարկելու ամէն տեսակ ծրագիր, կամ նախաձեռնարկ ըլլալու որ եւ է քայլի, որ կրնայ նպաստել աշխարհի աւելի կայունացման կամ աւելի բարեացակամ հաշտութիւններու։

«Ընդհանուր կերպով, Հանրապետութեան կառավարութիւնը տրամադիր է նպաստաւոր կերպով քննելու ամէն լուծում, նոյն իսկ ժամանակի, որ ծրագրեր միջազգային ընթացքին յուշարարուելով, առանց ազգային պաշտպանութիւնը վտանգելու, թոյլ պիտի տայ թեթեւցնելու զինուորական ծախքերու բեռը եւ համբերուած մը պիտի ներկայացնէ դէպ ի աստիճանական միաժամանակ եւ հսկողուած զինաթափութեան։ Հիմակուց իսկ եւ մասնակցելու համար այս ճիգին, կառավարութիւնը՝ առանց անխոհեմութեան, կարելի խնայողութիւնները պիտի իրականացնէ

«Բազմաթիւ ժողովուրդներ կը տառապին եւ մենք անտարբեր չենք անոնց թշուառութեան հանդէպ։ Աշխարհը խռովքի մէջ է։ Կարօտի կամքեր գործակցելով՝ կրնան գոնէ դադրեցնել անոր բարոյական անդոհանքը, եւ այսպէս՝ նուազեցնել անվստահութիւնն ու վախը»։

Կառավարութեան այս յայտարարութիւնը, համաձայն Օրւթին, փոխն ի փոխ աջերուն ու ձախերուն կողմէ ընդունուեցաւ ծափահարութեամբ։

Յայտարարութենէն յետոյ, տեղի ունեցաւ կարճ վիճաբանութիւն մը, որուն մասնակցեցան ընկերվարականներու կողմէ Լէոն Պլում եւ աջերու կողմէ նախկին վարչապետ Թարտիէօ.

Պլում յայտնեց թէ ընկերվարականները վստահութիւն պիտի յայտնեն կառավարութեան անոր համար որ ան ծնած է վերջին ընտրութիւններէն՝ իբր ժողովրդավարութեան յաղթանակ։ Դիտել տուաւ թէ նախկին մեծամասնութիւնը կը ջանայ վտանգել նոր կառավարութիւնը՝ կեղծ վեհանձնութեամբ մը անոր տալով՝ իր քուէները։ «Կրնաք, ըսաւ Լէոն Պլում, ձեր քուէները խառնել մերիններուն, բայց գիտցէք որ մեր քուէները միշտ ալ ձեզի դէմ ուղղուած պիտի ըլլան»․․․

Պլումի դէմ խօսեցաւ Պ. Թարտիէօ եւ պահանջ դրաւ որ Պ. Էրիօ յստակօրէն պատասխանէ թէ զինուորական ծախքերու հարցին առթիւ ի՞նչ պիտի ըլլայ կառավարութեան դիրքը ժընեւի մէջ։

Պ. Էրիոյի պատասխանէն յետոյ, կառավարութիւնը ստացաւ 390 վստահութեան քուէ ընդդէմ 152ի.

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերման վարչապետ Ֆոն Փափէն, Փրուսիոյ Երեսփ. Ժողովի նախագահին ուղղուած նամակով մը, հրաւիրեց զայն չուտով գումարել Երեսփ. Ժողովը եւ ոչ թէ յունիս 22ին ինչպէս որոշուած էր։

Գերման կառավարութիւնը մտադրած է փրուսիական կառավարութեան կցել իր ներկայացուցիչը՝ յատուկ լիազօրութիւններով։

Կառավարութեան այս մտադրութիւնը մեծապէս դժգոհ ձգած է ձախերը եւ հարաւային Գերմանիոյ պետութիւնները՝ որոնք իրենց գիրենք վտանգուած կը զգան։

Ֆոն Փափէն կը ջանայ Փրուսիոյ կառավարութեան գլուխը դնել աջակողմեան վարչապետ մը։ Իսկ հիթլէրեանները կը պահանջեն որ վարչապետը իրենցմէ ըլլայ։

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ՄԱՐՏԱԽՈՒՄԲԵՐԸ

Հիթլէրեան մարտախումբերը կը պատրաստուին մեծ շուքով տօնելու իրենց վերակազմութիւնը։

Շաբաթ օր, մեծ զօրանցք մը պիտի կատարեն Պերլինի մէջ, մասնակցութեամբ 20,000 հիթլէրեան մարտիկներու։

Անգլիո-իրլանտական յարաբերութիւնները

Իրլանտայի մայրաքաղաքին Տըպլինի մէջ, Անգլիոյ գաղթային եւ պատերազմական նախարարները առաջին խորհրդակցութիւն մը ունեցան Տէ Վալերայի հետ, երկու երկիրներու միջեւ ծագած վէճին առթիւ.

Բանակցութեանց արդիւնքին մասին ոչինչ յայտնի է. սակայն պաշտօնական ցեկոյց մը կը յայտնէ թէ Իրլանտայի վարչապետը ուրբաթ օր, Լոնտոնի մէջ պիտի շարունակէ տեսակցութիւնները

Հարաւսլաւիան ընդդէմ Հունգարիոյ

Պելկրատի թերթերէն մէկը լուրը տալով՝ յայտնեց թէ հարաւսլաւիա եւ Ռումանիոյ միջեւ պատերազմ հակադրելով, Պ. Միջազգայինը հրաժարած է իր արտասահմանեան մանրամասնութեանց, պաշտօնապէս զգուշացնելու։ Այս մանրամասնութիւնները, համաձայն իրենց ստացած հրահանգներուն, պէտք է միջոցներ ձեռք առնեն ի հարկին, հրդեհով կամ պայթումներով խափանելու ճամբան յանկարծական ստորաբաժանումներու արտադրութիւնը կամ առաջարկը

Ռումէն խորհրդարանը կը լուծուի

Ռումանիոյ նոր կառավարութիւնը որոշած է լուծել խորհրդարանը։ Լուծման հրովարտակը պաշտօնաթերթին մէջ՝ լոյս կը տեսնէ այսօր։

Նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան երկու ամիսէն։ Ընտրական պայքարը արդէն բացուած է եւ կուսակցութիւնները տենդագին լծուած են փրոփականտի՝ ամբողջ երկրին մէջ։

⁂ *Ֆրանսացի ծանօթ եւ հեղինակաւոր ելմտագէտ Պ. Շարլ Ռիսթ առաջին կառավարութեան հրաւէրով մեկնած էր Ռումանիա, քննելու երկրին ելմտական կացութիւնը։ Պ. Ռիսթի տեղեկագիրը նկատի առնելով, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի դիմէ Ազգերու Դաշնակցութեան, որպէս զի իր մասնագէտները գրկէ, որ նոյնպէս վերակազմելու երկրին ելմտական վարչութիւնը։*

Յունաստանի նոր կառավարութիւնը

Վենիզելոս հիւանդացած ըլլալով, Յունաստանի Երեսփ. Ժողովին մէջ, կառավարական յայտարարութիւնը կարդաց Պ. Միխալաքոփուլոս Իր այս յայտարարութեան մէջ՝ կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ փոփոխութեան պիտի ենթարկէ յոյն սահմանադրական օրէնքը, Վայմարի գերմանական սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին հիման վրայ, ինչ որ թոյլ կուտայ երկիրը վարելու հրամանագիր — օրէնքներով։ Բայց այս փոփոխութիւնները տեղի պիտի ունենան միմիայն նոր ընտրութիւններէն յետոյ

Սուրիոյ խորհրդարանը

ԴԱՄԱՍԿՈՍ, 7 Յունիս.— 68 քուէարկուներու վրայ 39 ձայնով, երկրորդ քուէարկութեամբ Երեսփ. Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ։

Երեսփ. Ժողովը իր դիւանը ընտրելէ յետոյ, յաջորդ նիստը յետաձգեց շաբաթ օրուան, ընտրելու համար հանրապետութեան նախագահը։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ

Կորկուլովի փաստաբանները ամբաստանիչ ատեանին յանձնած են խնդրագիր մը, որով պէտքը կը շեշտեն յաւելուածական քննութիւն մը կատարելու երեք կէտերու վրայ եւ մասնագիտական նոր քննութեան մը ենթարկելու Կորկուլովի մտային վիճակը

Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ յուլիս 7ին։

Կը կարծուէր թէ Կորկուլով նախ մէջ գաղտնի բժշկութիւն բրած է։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ այդ պարագան հիմնուած է սխալ տեղեկութիւններու եւ ենթադրութիւններու վրայ։

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Բացայայտ իրողութիւն մըն է այն երեւոյթը որ վերջին տասնամեակի մէջ հայկական կեանքը գունաւորուած է Դաշնակցութեան եւ հայ բոլշեւիկներու գաղափարական հակամարտութեամբ: Այս երկու հակամարտ ճակատները ընկերային, ազգային-քաղաքական եւ ազ հասարակ քաղաքական խնդիրներուն մէջ խիստ տարբեր ուղեգիծներ ունեցած են եւ ունին, եւ հայկական հասարակական կեանքը վարելու գործնական աշխատանքներու ընթացքին իրարու կը բախին սուր թշնամանքով:

Գործնական կեանքի այս բախումները ունին իրենց հիմնական պատճառաբանութիւնը եւ հիմնուած են յստակ ու որոշ ըմբռնումներու եւ ծրագիրներու վրայ: Եթէ առօրեայ պայքարը կ'ընթանայ աղմուկին մէջ, հանդէսներն ու ժողովները խառնակ կերպարանք մը կը ստանան, լրագրական առօրեայ յարձակողականները հայ կեանքի դրսեւորուած փոփուքը կը ցուցադրեն, միւս կողմէ, ըմբռնելի է անշուշտ, որ տեղի ունենան տեսական վերլուծումներ, ուսումնասիրութիւններ, գաղափարական հիմնաւորում ու խոր վիճաբանութիւններ, որոնք աւելի առարկայական ձեւով հիմնաւորեն ու պատճառաբանեն այդ երկու հակամարտ ճակատներու էութիւնը:

Դաշնակցիզմի եւ բոլշեւիզմի հակամարտութիւնը գաղափարական գետնի վրայ՝ եթէ որոշ չափով լուսաբանուած է արտասահմանի մէջ՝ շնորհիւ ազատ մամուլին եւ հրատարակուած գրքերուն, նոյն բանը չենք կարող ըսել մեր հայրենիքի մասին, ուր հայութիւնը հոն պանդուխտ առխուած է միայն միանիլ բոլշեւիկեան ամէնօրեայ ցախոսութիւններով, եւ սուտ ու չինծու գրականութեամբ:

Աւելին. Հայ ժողովուրդը կտրուած ըլլալով արտասահմանի հայութենէն եւ գրականութենէն, միայն բոլշեւիկեան խալաչովով բաներ մը կը լսէ ու կը կարդայ Դաշնակցութեան գաղափարական հակառակութիւններէն, որոնք գլխիվայր շրջուած կը ներկայանան Հայաստանի ընթերցողներուն: Այս պեղծարարութիւնն այն աստիճանին մը հասած է, որ Հայաստանի ընթերցողները [illegible] իրենց երեւակայութեան՝ միշտ հակառակն ըմբռնելու, ինչ որ կը ցուցադրեն բոլշեւիկ հրատարակութիւնները:

Այս պղծարարութեան պատկերը փոքրիկ օրինակով մը կ'ուզեմ պարզել «Խորհ.»ի ընթերցողներուն, որպէսզի գաղափար մը կազմեն թէ հայ բոլշեւիկները ինչպիսի ձեւերով կը մօտենան տեսական վիճաբանութիւններուն:

«Խորհրդային Հայաստան» թերթին մէջ Ե. Զուբար, որ յանձն իշխանաւորներու աչքին անմոռանալի նկատուած, այլանդուած եւ արքացած է, շարք մը յօդուածներով հրապարակ ելած է կրկին ու կրկին տուրք մը տալու Խանջեանին եւ իր խմբակին, բարեյաւութեան վկայական մը ձեռք բերելու համար: Ով որ շատ եւ մանաւանդ անձանձիր գիտցաւ հայհոյել Դաշնակցութեան՝ [illegible] կը դառնայ: Ե. Զուբար այսպիսի տուրք մըն է որ կուտայ, երբ կը փորձէ խեղաթիւրել Դաշնակցութեան գաղափարական հիմնաւորումները:

Առաջին երկու յօդուածներով (Ապրիլ 17 եւ 18), յօդուածագիրը հազար ու մէկ տեղ զարկած է իր գլուխը բան մը բռնելու համար: «Դրօշակ»էն եւ դաշնակցական ուրիշ թերթերէն մէջբերումներ բրած է, [illegible] առած է Ս. Վրացեանէն, Ա. Ջամալեանէն եւ ուրիշներէն, սակայն հակառակ իմ բոլոր ճիգերուս չկրցայ շիտակ տող մը իսկ գտնել վերլուծուած ընկերներու գրութիւններէն: Նպատակը կեղծուած խառնակոյտ մը, Հայաստանի ընթերցողներուն ապացուցանելու որ Դաշնակցութիւնը միջազգային իմպերիալիզմը կը մղէ յարձակելու Խորհ. Միութեան վրայ.

Նոյն յօդուածագիրը շարունակելով իր յարձակողականը Դաշնակցութեան գաղափարական երկերուն դէմ, կանգ առած է իմ մէկ յօդուածաշարքին վրայ որ լոյս տեսաւ «Հայրենիք» ամսագրի ներկայ տարուան Յունուար եւ Փետրուարի թիւերուն մէջ, «Գաղափարական թշուառութիւն» վերնագրով: Առաջին ակնարկով երբ տեսայ չակերտաւոր հատուածները, յոյս ունեցայ հանդիպիլ Ե. Զուբարի յօդուածին մէջ լուրջ հակաճառութիւններու եւ պարզելու ինծի համար այն անհասկացողութիւնը որ կրած էի նախորդ գրուածներէն: Հակառակ այս ուշադիր ընթերցման, հակառակ անոր, որ խօսքը իմ իսկ ձեռքով գրուած յօդուածներուն մասին էր, ու մէջբերումները որոնք թէ իմ խօսքերս, չկրցայ որ եւ է շիտակ տող կամ իմաստ գտնել հայ բոլշեւիկի յօդուածին մէջ: Ու ամէնէն շատ, այդ վայրկեանին, մտածեցի Հայաստանի ընթերցողներուն վրայ: Անոնք ի՞նչպէս պիտի կրնային գաղափար կազմել մեր ներկայ ըմբռնումներու մասին, երբ անոնց կարդացածը Ե. Զուբարի խառնակոյտն միայն ըլլայ:

«Հայրենիք» ամսագրի մէջ լոյս տեսած յօդուածս քննութեան կ'առնէ Դաշնակիզմի եւ Բոլշեւիզմի հակամարտութեան գաղափարական հիմունքները եւ կը ձգտի պարզաբանել ընկերային – քաղաքական նեղքին առարկայ՝ [illegible] գործնական կեանքին մէջ:

Անշուշտ դուք կը սպասէք. որ հայ բոլշեւիկ յօդուածագիրը այս խնդիրներուն անդրադառնայ, հերքէ մեր բռնածները եւ հիմնաւորէ իր բանը: Ի զուր ակնկալութիւն: «Խորհ. Հայաստան»ի բանախօսական ամբողջ թերթօնը կը սկսի հայհոյանքներով եւ կավերի դուռ կը ստանայ փողոց նետուելիք լուրերով. Փոխանակ իմ գրած խնդիրները քննելու, մարդը 70 հազար գործքերու արշաւանքի ծանօթ ու ծիծաղելի պատմութիւնը որպէս փաստ առաջ կը քշէ. բռնելու համար թէ՝ «Կ. Սասունին փորձում է երկարատեւ յօդուածներով «ապացուցել» հայ բոլշեւիկների «գաղափարական սնանկացումը»: Պատահական չէ, որ ինտելլիգենցիան դառնալը ձեռնամուխ է լինում այդ խնդրին: Դաշնակներին հարկաւոր է ինտելլիգենցիայի կապիտալ... ցոյց տալու որ կարելի է բոլշեւիկեան Հայաստանը «մի ֆանի օրում» գրաւել ինտելլիգենտների օգնութեամբ»:

Ինչպէս կը տեսնէք արջու միտքը միշտ տանձի վրայ է: Այս ծիծաղելի պատմութիւններուն չարժէր անդրադառնալ. Բայց ո՞րտեղէն ուր, այդ ֆանտաստիկ պատմութիւնները կապել իմ յօդուածաշարքին:

Այս «Չախչախիչ» հատուածներէն յետոյ, բոլշեւիկեան գաղափարաբանութիւնը պաշտպանող յօդուածագիրը կ'անցնի ուրիշ «չախչախիչ» փաստերուն, իմ բռածները ջերելու համար. Մտիկ ըրէք, բայց մի զարմանաք: «Կ. Սասունին կաղ է, եւ այժմ կաղեկաղ փորձում է բարձրանալ տեսութեան գագաթները»: Կամ քիչ անդին. — «որ իրեն նոր Լենկթիմուր է երեւակայում միայն այն պատճառով, որ իր ոտն էլ կաղ է»:

Ահա բոլշեւիկեան փայլուն պաշտպանողական մը իրենց գաղափարական ճակատին: Տասը տարուան մէջ, առ նուազն հարիւր եւ տասն անգամ հայհոյանքներ կարդացած եմ իմ հասցէիս, կաղ ոտքը որպէս նախատինք մը ընկերացուցած անոնց: Բայց չէի կարծեր, որ բոլշեւիկեան հրապարակագիրները իրենց գաղափարական թշուառութիւնը (այս է վերնագիրը «Հայրենիք»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածին) հերքելու համար պէտք պիտի ունենան իմ կաղ ոտքիս.

Այստեղ, երկու խօսք փակագծի մէջ: Տասը տարուան ընթացքին գոնէ մէկ անգամ խօսք կ'ուզեմ Ե. Զուբարին եւ բոլոր այն բոլշեւիկներուն որ կաղ ոտքիս գրաղուած են: Ես հպարտ եմ այդ ոտքին հետ, ու բնաւ վիրաւորանք չեմ նկատեր ոչ անձիս եւ ոչ ալ մանաւանդ մոգերուս: Որպէս յաւելուած՝ յայտնեմ նաեւ թէ այդ կաղ ոտքը չեմ փոխեր ձեր բոլորի գլուխներուն հետ... Հիմա զգաստացէք անկէ, որքան կ'ուզէք:

Փակագծէն յետոյ, կը սկսին մէջբերումները, որպէս թէ իմ յօդուածաշարքէն: Պէտք կը զգամ ընթերցողներուն յայտնելու, որ այս մասերուն մէջ բոլշեւիկ յօդուածագիրը [illegible] բրած է, անձնագիտակ զարմանալով ամէն ինչ որ բռնած է իմ կողմէ: Կատարեալ ու գիտակից խարդախութիւն որ աւելի փաստ մըն է բոլշեւիկներու գաղափարական թշուառութեան:

Միայն նմոյշի համար մէկ օրինակ:

«Դարձեալ արժանին հատուցանելով Կ. Սասունու ճշմարտախօսութեան, շատ անցողիկ վայրկեանին. պիտի հաստատենք, որ ճիշդ է նրա յայտարարութիւնը, թէ — «Հայաստանի բոլշեւիկների Կենտրոնական Կոմիտէն յանձինս Ա. Խանջեանի՝ Ստալինի կամքի կենսագործողն է Հայաստանում, արտայայտիչ լինելով իսկական բոլշեւիկեան մտայնութեան, շիտակի ձեւով մերկացնելով անտագոնիզմը Դաշնակցութեան եւ հայ բոլշեւիկների միջեւ»:

Կարդացին Հայաստանի ընթերցողները վերի տողերը, որպէս թէ իմ յօդուածէն առնուած: Երեւի հաւատացին, մանաւանդ բոլշեւիկեան յօդուածագիրը, ինչպէս տեսաք, բարեհամբոյր ձեւով կը գովէ իմ ճշմարտախօսութիւնը [illegible]: Ահա աչքիս առջեւն է «Հայրենիք»ի համարը:

Կարդանք միասին.

«Վերջին չորս տարիներում ստալինեան եւ հակառոտսկիստական պայքարները յայտնի են: Ու անոնք որ ստրկօրէն չէփին կ'երկրպագէին, հետզհետէ ջուրին երեսն ելան: Ա. Խանջեան Ստալինի գործակատարն է Հայաստանի մէջ: Խանջեանի թիւր, զուրկ գիտական պատրաստութենէ. ռազմական կոմունիզմի կոյիս քայլերով՝ կը դիմէ դէպ ի զառիվայր. իր իսկական կերպարանքով եւ ներքին դրդապատճառներով. որով Դաշնակցութեան եւ հայ բոլշեւիկներու հակամարտ ճակատները աւելի որոշակի կը դառնան»:

Բաղդատեցէք այս երկու հատուածները եւ մխիթարուեցէք:

Այսպիսի գրական գեղծարարութեամբ հայ բոլշեւիկները իրենց գաղափարական թշուառութեան եւ սնանկութեան պատկերը կը փակեն արտասահմանի ընթերցողներուն աչքէն, եւ անհնարին կը դարձնեն գաղափարական կապը երկրի եւ արտասահմանի հայութեան միջեւ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

-)(o)(-

Ֆրանսան, յաղթականի հպարտութեամբ, տուն դարձաւ եւ ոսկէ չքանչաններով իր տղաքը հայրենիքին մէջ տեսնելու հաճոյքը վայելեց: Խիստ ծանր հարուածներու տակ, Գերմանիոյ մէջքը կոտրեց, անոր նուաճողական յաւակնութիւններն ի դերեւ հանեց, ու դոյն հատուցումներու բեռին տակ կքելու պարտաւորեց: Բայց, շատ սուղի նստաւ, ընդհանուր պատերազմը իր վրայ:

Երկրին ամէնէն կարեւոր տարրը, մատղաշ երիտասարդութիւնը, զարնուելով ծովափի կորգ ու կարծր ժայռերուն, մեծ մասով եղաւ ջարդ ու փշուր: Ու երբ հաշիւ տեսնելու օրն եկաւ, հովիւը սկսաւ լեռներու վրայէն ժողվել, գայլերու կատաղութենէն ազատ մնացած ու վախէն այլանդակուած հատ ու կտոր ոչխարները, եւ ինքն ալ սկսաւ սարսափ զգալ, այնքան որ նօսրացեր է իր հօտը: Երբ հարկ եղաւ ժողվել՝ ջարդուած գլուխները ժայռերու եւ փլած տուներու, կքած հողերու տակէն, անոնց թիւը մէկ միլիոնն անցեր էր:

Ասիկա մեծ թիւ է, հոգ չէ թէ ետեւը երեսուն ութը միլիոն եւս կար: Այս բացը ամէնէն առաջ եւ ամէն մարդու աչքին կը զարնէ:

[illegible] պատերազմի աւարտ եղաւ: Երկար ատենէ ի վեր մութ ամպերը կը վազվզէին երկնքի մէկ ծայրէն միւսը: Մօտաւոր մրրիկի մը գալուստն ու անոր աւերներու հեռանկարը միայն, կը բաւէր մեզ անոր դողի մէջ պահելու: Երկինքը պայթեցաւ սարսափելի [illegible] նաւ. Կատղած գազաններու մռունչը, մինչեւ երկրի խորերը մխրճեց: Կայծակներու ահարկու տարափով սկսաւ մարտը: [illegible], զարէ կարկուտ [illegible], ծովերը վազեցին ու մեր տուները [illegible]: [illegible] փոթորիկին մէջ Ֆրանսայի մէկ մասը աւերակ դարձաւ: Ուստի մեծ պահանջ կար աւերակները վերականգնելու, եւ մանաւանդ նոր դարուն պահանջներուն համաձայն, աւելի ընդարձակ շինութիւններու պէտքը զգալի էր:

Արդ, ամէն պատերազմ կը պահանջէ իրմէ վերջ՝ պակասը լրացնել, եւ կոտրածը նորոգել, ծերացածը փոխարինել: Ուստի, համաշխարհային ընդհանուր պատերազմն ալ՝ յաւելեալ մեծերուն, փամփուշտ պարպեց. զէնքեր կոտրեց եւ մաշեցուց: Եւ ինչ որ կէս դարու մէջ աճապէն ճիգով պատրաստեր էին «երկիրը պաշտպանելու համար» սպառեցաւ, ցնդեցաւ օդին մէջ: Հարկ էր նորէն սկսիլ եւ ասիկա անսպառ գործ բացաւ երկրին համար, մանաւանդ որ, ըլլալով յաղթական, ուստի եւ անկախ իր ուզածն ընելու, անշուշտ պիտի ուզէր ամէն մէկ զէնքին տեղ թնդանօթ շինել, եւ ամէն մէկ զինուորի համար օգնան... Բնաւ է որ այս էր դարուն երազը. պահանջը: Ահա թէ ինչու Ֆրանսան զգաց թէ իր անձնական ուժերը չէին բաւեր, հարկ էր դուրսէն «միայն աշխատիլ» ուզող ժողովուրդ բանուոր բերել, որ իր բոլոր յաճախորդներուն գոհացում տար: Ուստի դռները լայն բացին, հրաւէր ուղղեցին ամէն կողմ, եւ որովհետեւ կարօտեալներ չէին պակսեր, մէկի տեղ երկու միլիոնի հասաւ եկողներու թիւը:

Այս չէ բոլորը: Գիւղացին լքեց իր եզն ու արօրը, երեսի վրայ թողուց հողն ու կալը, անտեսեց իր կապուտակ երկինքը որ այնքան խորհրդաւոր է: Ցարդը չգիտցաւ նաեւ կենսատու արեւին եւ իր աչքերը դարձուց դէպի քաղաք: Ինչո՞ւ. Պարզ է: «Գիւղի աշխատանքը ծանր է, ժամերը երկնապատիկ, եւ վճարումը ոչինչ: Ան չէր կրնար երկար բարակ հաշուել ու բարոյական առաւելութիւններ գտնել: Ուստի հեռուէն եկող թմբուկի ձայնէն իր ոտքը առաւ: Մարմնի մէջէն ցնցումներ կը զգար, այնպէս որ, պատրաստ էր պարելու: Թմբուկին ձայնը որքան անուշ, նոյնքան հեռու էր, ուստի վազեց եւ քաղաքի դռնէն ներս խուժեց:

Քաղաքը գործ ունէր, այս բոլորին համար եւ շատ գործ ունէր այն ատեն: Բայց պաշտօնական շրջանակներն իսկոյն հասկցան երկու կենսական հարցեր — ա) գիւղը մարդ չէր մնար, հողագործութիւնը կը մնար երեսի վրայ, պէտք էր միջոցներ ձեռք առնել, որ անոնց պարապը լեցուէր եւ գիւղը չլքուէր, բ) քաղաքը կը խճողուէր. վրդովիչ պարագայ նաեւ այսօր:

Միւս կողմէ պատերազմէն առաջ ընդունուած էր ամէն գործի մէջ այր մարդուն նախապատուութիւն տալ, իսկ կինը ընդհանրապէս տան գործերով պիտի զբաղէր: Պատերազմը՝ յեղաշրջեց ընկերային կարգուսարքը: Կինը հեղինակութիւն պահանջեց. ստացաւ: Միայն էրիկ մարդուն շահածը չէր բաւեր եւ կինն ալ գործարանի դուռը ձեռք առաւ:

Գործատէրերը նախ արբերը նուազումով սախրուեցան կիներուն տեղ տալ: Յետոյ, տեսան, թէ կինն ալ նոյն արտադրութիւն ունի շատ մը գործերու մէջ, ինչ որ էր այրը, իսկ վճարումը՝ բնականաբար պակաս... Ասիկա, գործարանատիրոջ գործին կուգար, ուստի ուժ տուաւ որ կինը մնայ գործարանը եւ մնաց մինչեւ այսօր:

Ասկէ՝ դժուար չէ հասկնալ, թէ գործաւորներու թիւը անհամեմատ աւելցաւ:

Այր գործաւորին համար անկումն անխուսափելի էր, կինը գործարան երթալէն ի վեր. Սակայն ինչ որ ամէնէն մեծ չարիքը հասցուց մեքենան է: Ճարտարարուեստի գիտութիւնն այնքան յառաջ գնաց, որ մարդը մեքենային քով ծիծաղելի օրէն փոքր, տկար, անարժէք ու խորթ երեւոյթ մը առաւ: Մէկ կողմէն գործաւորը շատցաւ օտարներով. կիներով եւ նոր հասնող սերունդով. մինչ միւս կողմէ մեքենան հարիւրի տեղ միայն տասը մարդու պէտք ունեցաւ: Ինչքը միայն աշխատող ձեռքերու կրճատումով չի վերջանար: Մեքենան արագ կը գործէր, տաս տարուան գործը մէկ տարիէն: Եւ աշխարհը լեցուց իր արտադրութիւններով:

Եւ արդէն Երեսփ. Ժողովի բոլ արկած է օրէնք մը որուն համաձայն միայն հարիւրին տասը օտար պիտի գործածուի:

Արդար է, բանք. եւ գոհ ըլլանք ատով ընդհանրապէս, օտարականներն ալ այնքան ապուշ չէինք որ անկարելին պահանջենք: Սակայն օտարականը բուն ժողովուրդի դասերէն ընդգծել տոմսերուն ոչ չափ ունի ու սահման: Ակամայ կը յիշենք թուրքերու «կեավուր»ը, երբ կը լսենք étranger (օտարական) բառը:

Ամէն տեղ մարդուս երեսն ի վեր կը զարնեն. նախատանքի ծաղրանքի. անարգանքի տեղ կը գործածեն: Օրինակ, գործի ատեն սխալ բան մը պատահեցաւ, — «Ո՞վ ըրաւ. օտարականը». Եւ նախատանքի տարափ մը վերջ, իբրեւ վերջաբան կ'ըսեն — «եթէ գոհ չես, քու երկիրդ գնա»: Երկու ընկեր կը ճամբորդենք մեր լեզուն խօսելով. մէկը անդիէն ականջներուն վրայէն պէշ-պէշ նայելէ վերջ, քթին տակէն բաներ մը կը մռլտայ, «հոս Ֆրանսա է եւ ֆրանսերէն կը խօսին... եթէ գոհ չէք. ձեր երկիրը գացէք»:

Ո՛չ միայն նման հարիւրաւոր օրինակներ կրնանք շարել, այլեւ աւելին ըսել: Լաւ պոյքոթի նման ներքին շարժում մըն ալ կը նշմարուի: Օտար առեւտրականին թէեւ կը մօտին տակաւին. քանի որ հին ծանօթ է, բայց ապրանքը գնել չեն ուզեր: Իմաստը՝ քու երկիրդ գնա:

Այս է օտարականներու խնդիրը Ֆրանսայի մէջ, կարճ տողով: Ամէն մարդ կ'երթայ, բայց մնա.

Ֆրանսացի մը կը հարցնէր թէ Արմէնիոն Ջինաստանի ո՞ր կողմն է.

Ա. ՌԱՋՄՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՑԷՆ

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

ԽԱՐՊԻՆ, 20 Մայիս.— Խարպինի առեւտրա ճարտարարուեստական Սենեակի նախագահ Փ. Կասօ, երկու օր առաջ տեղիս ճափոնական լրագրի մէջ հետեւեալ միտքը կը յայտնէր. «Վերջին ժամանակներ Ճափոնի ժողովուրդը, ինչպէս եւ եւրոպական մի շարք պետութեանց մէջ, կորցրել է իր հաւատը դէպի պարլամէնտական վարչաձեւը, վարկազրկուած պատճառ՝ կառավարութեան թուլութեանը ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան ասպարէզում: Որ այդ դրութիւնը միայն ձեռնտու է տալիս կուսակցութիւններուն կառավարական ղեկը գործածել իրենց օգտին, ի վնաս ժողովրդին: Այդ լարումը հանդէպ է բերել մի նոր հա-

---

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (7)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ղարաքիլիսայի Կէփէու պետը, մի երիտասարդ, բայց քիչ կրթութիւն ունեցող մարդ, իմ բոլոր թղթերը գրաւ[illegible] կեցած ու սկսեց ըծախնդիր հարցեր ուղղել: Գրպանիցս հանեցին յուշատետրս, որի մէջ զանազան նկատողութիւններ էի արձանագրած: Մի թերթի վրայ գտան նկարուած օձը վրան փաթթուած մի դանակ: Չեմ յիշում երբ եւ ինչ առթիւ էի նկարել, դեռ Ամերիկայում: «Ա՛, տեսնում էք», բացագանչեց պետը եւ մօտ կանչելով միւս չեկիստներին՝ ասաց.-«Այս նկարը տեսնո՞ւմ էք. Ֆաշիստական նշան է... Շատ կասկածելի է, չա՞տ»:

Ես չգիտէի՝ ի՞նչ պատասխանեմ եւ ակամայ խնդացի: Նրանք տասնծին խստութեամբ խուզարկեցին վրաս — գլուխս ու ներքեւս բանալ՝ երկու կարմիր բանակայինի հսկողութեան ներքոյ: Ես չափից աւելի քաղցած էի եւ ուժից ընկած, իսկոյն պառկեցի մերկ տախտակների վրայ ու քնեցի:

Առաւօտեան ժամը տասն էր, երբ ինձ արթնացրին եւ առանց ուտելիք տալու մի պահակի հսկողութեան տակ նորից նստեցրին եւ ետ ուղարկեցին Լենինական:

Ես յոյս ունէի, որ այնտեղ աւելի գիտակից իշխանութեան կը հանդիպիմ եւ ազատ կ'արձակուիմ: Չէ՞ որ, վերջապէս, մի տեղ պիտի պարզուէր, որ ես հակայեղափոխական չեմ, ընդհակառակը խորհրդային իշխանութեան մոլեռանդ հաւատացեալն եմ: Ու սակայն, յոյսերս այս անգամ էլ ի դերեւ ելան: Լենինականում նոր մեղադրանքներ հանեցին եւ նորից բանտը դրին:

Յաջորդ առաւօտ հաց խնդրեցի: Երկրորդ օրն էր բերանս բան չէի դրել: «Դեռ հաց չի ստացուած, սպասիր», եղաւ պատասխանը: Եւ դարձեալ առանց ուտելիք տալու, ժամը տասին նորից պահակի հսկողութեան տակ վակոն տարին եւ ճամբու դրին դէպ ի եա: Չլինի՞ կրկին ուղարկում են Ղարաքիլիսայի Չեկայի տխուր պետի ճանկը, մտածում էի ես: Բայց շուտով պարզուեց, որ Թիֆլիս են տանում, Անդրկովկասի կենտրոնական Կէպէուին յանձնելու համար:

Այդ լուրը մասամբ ինձ ուրախացրեց: Մի – երկու օր էլ կը տանջուեմ, բայց վերջապէս, խելքը գլխին մարդկանց կը հանդիպիմ, որոնք կը հասկանան ով եմ եւ ինչ լինելս ու վերջ կը տան այս խայտառակ դրութեան:

Մտածում էի. ի՞նչ են ուզում այս մարդիկ ինձանից. ի՞նչ մեղք եմ գործել: Ամենամանրակրկիտ քննութեան էի ենթարկում բոլոր քայլերս եւ չէի կարողանում ըմբռնել եղածի իմաստը: Համոզուած կոմունիստ եմ, անդամ կոմունիստական կուսակցութեան, ունիմ կանոնաւոր եւ իմ օգտին խօսող թղթեր, ուր եւ եղել եմ՝ ամէն տեղ խօսել եմ ի նպաստ խորհրդային իշխանութեան և սատարել պայքարել հակառակորդների դէմ — ինչու են տանջում ինձ: Այն Ալեքսանդրապոլցի բախտախնդիրը արդէն տանն է, ո՞վ գիտէ ինչ որ փառաւոր ընդունելութիւն գտաւ տեղական իշխանութիւնների եւ կուսակցականների կողմից, իսկ ես թափառում եմ բանտից բանտ՝ սոված, արհամարհուած, մարմնով ու հոգով ջարդուած: Ու՞ր է արդարութիւնը:

Եւ, կրկին ու կրկին, պատասխանում էի ինքս ինձ. համբերի՛ր, այսպիսի զառամ պատահարներով մի՛ դատիր խորհրդային իշխանութեան մասին: Շուտով ամէն բան յայտնի կը լինի, եւ դու բարոյապէս կը վարձատրուիս քաշած նեղութիւններիդ համար...

ՉԵԿԱՅԻ ՁՆՏԱՆՈՒՄ

Թիֆլիսի երկաթուղային չեկայում պաշտօնէութեան ձեւականութիւնները կատարելուց յետոյ, պահակների հսկողութեան տակ, ինձ ուղարկեցին քաղաքային չեկա, ուր տարիներ առաջ ծառայել էի իբրեւ գաղտնի գործակալների խմբի մը պետ:

Փողոց դուրս գալիս, յանկարծ, աչքիս ելաւ իմ նախկին խմբի գործակալներից մէկը, իմ մտերիմ ընկեր Փիլոսը: Ուրախացած՝ սկսեց հարց ու փորձել, ո՞րտեղի՞ց եմ գալիս, ինչո՞ւ այս վիճակում եմ այլն: Երկու խօսքով բացատրեցի դրութիւնս: Պահակները չարգիլեցին խօսել, որովհետեւ Փիլոսը չեկիստ համազգեստ ունէր եւ, ըստ երեւոյթին, արդէն պատասխանատու պաշտօնեայ էր:

Ինձ լսելուց յետոյ, Փիլոսը ասաց «Լա՛ւ, քեֆդ քէֆ պահիր, գնա՛, տղաքը կ'ազատեն քեզ»:

Ես վստահ քայլերով առաջ անցայ, ինձ լաւ ծանօթ փողոցներով: Չեկայում ինձ քաղաքավարութեամբ խնդրեցին սպասել: Ո՛չ մի հարցաքննութիւն չկատարեցին, միայն ուշադրութեամբ քննեցին Ղարաքիլիսայի տեղեկագիրը եւ իմ թղթերը.

Մօտաւորապէս մի ժամ սպասեցի. Ոչ մի ծանօթ դէմք չերեւաց: Վերջապէս, առաջարկեցին դուրս գնալ մի չեկիստի հետ: Ես այնքան համոզուած էի թէ ազատ են թողնելու, որ արդէն պատրաստւում էի խնդրել վրիկայականներս: Բայց աւա՛ղ այս անգամ էլ սխալուած էի: Առաջնորդեցին ինչ որ մութ միջանցքներով, մի քանի դուռ մտանք ու ելանք եւ իջանք ուղիղ ներքնայարկը: Մի՞թէ ձնտանն են նետելու, մտածում էի շշմած:

Բայց երկար մտածելու պէտք չեղաւ: Շուտով հասանք մի միջանցք, դէպ ի որը դուրս էին գալիս գոց պատուհաններով ու գոց դռներով մի շարք խուցեր, ուր տիրում էր սուր խոնաւութիւն եւ անտանելի հոտ: Ի դեռ խուցս գլուխս չհասած, [illegible] աղմուկով բացուեց դռներից մէկը, եւ ինձ ներս մղեցին: Նոյնիսկ շուտով դուռը փակուեց իմ ետեւից.

Մի պահ մնացի անշարժ, քարէ արձանի պէս: Աղօտ պատկեր պարզուեց առջեւս, վեց մեթր լայնք [illegible], թախտերի եւ գետնի վրայ կողք կողքի, ընկած էին երեք տասնեակից աւելի մարդիկ, որոնց վրայ միայն աչքերը կենդանութեան նշան էին ցոյց տալիս: Սենեակի սուր ու թանձր օդը ուղղակի անշնչելի էր: Երեւի դժոխքում էլ այդպէս է...

Ես կանգնած էի ու չէի շարժւում: [illegible] շարժուելու տեղ էլ չկար: [illegible] թախտի վրայ պառկածներից մէկը մի ամգամ, դէր մարդ խօսեց. ու ես մէկէն սթափուեցի: Ուրեմն, [illegible] չեն սրանք, եւ ես էլ պիտի դառնամ սրանց նման...

— Հը՞, ի՞նչ կայ, ընկեր. ի՞նչ ես մտածում, մօտեցէք. մի՛ վախենայ, մենք էլ մարդ ենք, [illegible], որի անունը, ինչպէս յետոյ իմացայ, Շահթախտինսկի [illegible] էր.

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

[illegible]

[illegible]

ԿԱՍՊ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 3 Մայիս.— Երէկ իրիկուն Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը խուռներամ բազմութեամբ։ Հանդէսին նախագահութիւնը բատանձնած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վայծ» խումբը, համանուագութեամբ Սարգիս Մինասեանի, ներկայութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյս մասնաճիւղերուն, Երիտասարդաց Միութեան, Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ Հայ Աւետարանական համայնքին։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր եւ հանդիսականներէն շատերը տեղ չգտնելով ոտքի վրայ մնացեր էին։

Բեմը զարդարուած էր հայկ. ազատութեան խորհրդանշանով եւ հայկական ու ֆրանսական եռագոյններով։ [illegible]

[illegible]

Գեղարուեստական բաժնին մասնաւոր փայլ տուին «Բիւրական» երգչախումբի անդամներէն Օր. Մելինէ Աշճեան, որ արտասանեց Միքայէլ Վարանդեանի «Հայ Հերոսները», շատ յաջող կերպով։ Տիկին Նիւմիւշեան իր երկու մեներգներով եւ Գ. Գ. Սիմոն իր մեներգով։ Գ. Յատրեան եւս արտասանեց «Սիամանթօյի «Կոտորածը», եւ Գ. Թէրզեան մեներգեց։ Ուզերձ մը կարդացին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ կենդանի պատկեր մը ներկայացուցին զայլուկները։

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով եւ Նախագահութեան փակման խօսքով։

Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ջինչին գիւղը

Ջինչին գիւղը, 160 տնուոր, կը գտնուի Շամշադինի շրջանին մէջ։ Տեղաւորուած է բարձր բլուրներու վրայ, կորսուած՝ անտառներու մէջ։ Գիւղացիները, կորսւած անտառներ, բացեր են հողի շերտեր, ուր վար ու ցանք կ'ընեն, եւ մասնաւորաբար կը զբաղին անասնապահութեամբ։

Կը բուծանեն խոշոր եղջիւրով անասուններ, ինչպէս ոչխար, ձի եւ խոզ։

Դժբախտաբար գիւղը զրկուած է աղօրաքէ եւ ճամբէ։ Այս պատճառով, չեն կրնար փայտ կտրել, տախտակ շինել, տուն ու ախոռ կանգնելու համար։ Ցեղոյ, գիւղացիները մէկ կամ երկու փութ ցորեն աղալու համար, ստիպուած են ամբողջ օրեր կորսնցնել՝ երթալու համար շրջակայ գիւղերու ջաղացները։

Մանր լուրեր

Բասագեչարէն կը հեռագրեն Խորհրդային Հայաստանի, 21 Մայիս թուականով.—

Երկու օր է, ձիւն կը տեղայ։ Դաշտային աշխատանքները դադրած են։ Եթէ ձիւնը դադրի ու հալի, ամբ օր յետոյ կարելի պիտի ըլլայ ծաղրելով կարնան ցանքը։

— Մայիս 23ի լոյս գիշերը, Երեւան, Ալլահվերդեան փողոցին մէջ, հրդեհ ծագեցաւ բնակարանային շինարարութեան մարմնին մթերանոցէն։ Կրակը տեւեց աւելի քան 3 ժամ։ Պատճառն ու վնասները ճշդուած չեն։

— Անդրկովկասեան կառավարութիւնը մասնաւոր մարմին մը առաջնելով պաշտօն տուած է քննելու թէ գեղարուեստական ինչ գործեր կը հրատարակեն Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի պետական հրատարակչականները։

Օդանաւորդներու համագումարը

Հետաքրքրական հարցերու ու առմտաքարութեան առիթ մը դարձած էր օդանաւորդներու համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս առաջին վերջերը, Հռոմի մէջ։

Օրակարգի նիւթերէն [illegible] հարաւային ու հիւսիսային Ատլանտեաններու անցքը օդանաւով։ Այսպէս հարց դրուած էր թէ՝

Ա. Կարելի՞ է կանոնաւոր գիծ մը հաստատել հիւսիսային Ատլանտեանի վրայ։

Բ. Ո՞ր ուղղութեամբ։

Գ. Ո՞ր եղանակն է յարմարը այդ անցքին համար։

[illegible]

պատերազմեան տուին առաջին հարցումին։ Թերուղէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, բոլորը համաձայն գտնուեցան որ Գերմանոյի վրայէն անցնող գիծը, առեւտրական տեսակէտով, որեւէ արժէք չի ներկայացներ։ Լաւագոյն գիծը կը համարուի այն, որ կ'անցնի Իրլանտայի ու Թէռ-Նէօվի վրայով։

Կարեւոր հարցերէն մէկն ալ օդային ճամբաներու ազատութիւնն էր։ Գերմանական տեսակէտով, պէտք էր ազատ յայտարարել օդը օդանաւերուն առջեւ։ Ֆրանսացիները գիտել տուին թէ հարցը պարզ այն նշանակութիւնը չունի թէ պէտք է թոյլ տալ որ օդանաւը սկսէ երկինքը ամէն ուղղութեամբ, այլ եւ քաղաքական կարեւորութիւն մը, որ կը շահագրգռէ միջազգային քաղաքական տեսակէտները։ Հետեւաբար յայտարարեցին թէ իրաւասութիւն չունին խօսելու այդ հարցին մասին։ Ֆրանսացիներուն միացան նաեւ Սպանիացիները։ Փորթուկալցիները բացարձակապէս յայտարարեցին թէ կողմնակից են օդի ազատութեան տեսակէտին։ Անգլիացիները, աւելի քաղաքագէտ, ըսին թէ այդ առաջարկը կարելի է ընդունիլ միայն իբրեւ բռնկալական բաղձանք մը։

Համագումարը փակուեցաւ ընդհ. քարտուղարին մէկ ճառով, զորս արտասանեց յաջորդաբար երեք անգամ, թարգմանելով երեք լեզուներու։

ՆԱԽԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Կ. Խաչին Դ. Պատգ. Ժողովը, որ գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, 26 մայիսին, իր որոշումներու կարգին՝ ունի հետեւեալը

Նկատելով որ «Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Կ. Խաչ անունը» այժմ չի յարմարիր իր գործունէութեան շրջանակը, կ'որոշէ, այսուհետեւ փայն անուանել ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉ։

Պիտի խնդրենք որ ինչպէս իր բոլոր մասնաճիւղերը, նոյնպէս եւ հանրային հաստատութիւնները նկատի ունենան անունի այս փոփոխութիւնը

Կեդր. Վարչութեան Ֆրանսահայ Կ. Խաչի

Յ. Գ.— Կը խնդրուի միւս թերթերէն արտատպել այս որոշումը։

⁂

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ձալկարայի Վերաշին. Հայրենակցական Միութիւնը, որ կազմուած էր 1926 Ապրիլ 11ին, վերջերս 1932 մայիս 22ի ընդհ. անդամական ժողովին մէջ կարգ մը նկատումներով, որոշեց լուծել Միութիւնը եւ իր դանձը գտնուած 1800 (հազար ութը հարիւր) ֆր.ը Հայաստանի մէջ շինարարական գործին յատկացնելու պայմանաւ դրկել Հ. Բ. Ը. Միութեան։

Վարչ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՏԻԿԻՆ Զ. ԸՆՔԱՊԱՊԵԱՆ

փարիզի Արեւելեան Արուարձաններու կոմիտէին կողմէ վերջերս տրուած ճաշկէսի մը ընթացքին, ուրուն ներկայ էին զօր. Վ.Եղիկեան, զօր. Կուրոս, Հանրի Պարսօ եւ ուրիշ պետական դէմքեր, գնահատութեամբ արժանացաւ դաշնակահար Տիկ. Զապէլ Ընքապապեան, որ նուագեց Լիզթի Rhapsodie, Տէպիւսիի Le Jardin sous la pluie կտորները.

ՄԱՄՈՒԼ

"Մեր մասին,,

—)(o)(—

«Երկունք» (Զ. Ռ. Մ.ի պաշտօնաթերթը) վերի խորագրով խմբագրականին մէջ կը գրէ (Գ. Տարի, թիւ 27).

— «Մենք կ'անցնինք շուտով, մեզմէ վերջ մեր որբերը կը մնան։ Պուրգուրացէք անոնց վրայ, որովհետեւ անոնք են, որ պիտի կազմեն վաղուան հայութիւնը, գիտակից, ուժեղ, ՎՐԻԺԱՌՈՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ, որ հաշիւ պիտի պահանջէ իր ամէն կարգի թշնամիներէն»։

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

— «Սովորութիւն ըրինք հաւաքելու մեր թերթին մէջ ինչ որ կ'ըսուի մեր մասին, լաւ ու գէշ։ Գրելու առեն մեր պատմութիւնը, անհրաժեշտ է արձանագրել նաեւ բոլոր արտայայտութիւնները, որ եղած են հրապարակաւ՝ հայ որբերու մասին. Մենք, որ հիգ կը թափենք «Մեր մասին» բաժնելու մեր արբ ընկերները իրենց հոգիով, իրենց սիրտով, կազմելու համար անկախ բնատիպ մը, — շինելու համար գաղափար մը, — որ, առանց կեղծաւորութեան, առանց մութ հաշիւներու, ճանչնայ եւ պաշտպանէ հայ որբերու դատը, վերջապէս մենք, [illegible]

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Արիւնոտ ճաշէր մը

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻ ՄԸ

Պերլինի Ֆրանսական դեսպանատան դռնապանը իր յարման վայրկեանները անցուց նախորդ օր։ Կէս օրուան մօտ էր, երբ մարդու ու մայերու հագուած անծանօթ մը ներկայացաւ դռնապանին եւ յայտնեց թէ կ'ուզէ տեսակցիլ դեսպանին հետ։ Մերժուեցաւ որ եւ է պատրուակով մը։ Այն ատեն մարդը մատիտ մը հանեց գրպանէն, թուղթի կտորի մը վրայ խնդրագիր մը գրեց դեսպանին ուղղուած, որպէսզի Ֆրանսայի համար իրեն անցագիր մը տայ. ու ծրարի մը հետ յանձնեց դռնապանին, խնդրելով որ իր կարգին յանձնէ դեսպանին։ Ու մեկնեցաւ։

Դռնապանը վարանեցաւ եւ բացաւ ծրարը ու սարսափէն՝ գայն նետեց խցիկին միւս անկիւնը։ Ծրարին մէջ՝ կնոջական երկու ձեռքեր կային, տակաւին արիւնոտ, կտրուած ճիշդ բազուկէն՝ մասնագէտի վարպետութեամբ։

Անմիջապէս լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան որ արագ քննութեամբ մը երեւան հանեց թէ անծանօթ ոճրագործ մըն էր որ կը փնտռուէր մէկ քանի օրէ ի վեր։ Կացինով սպաննած էր իր մայրը՝ իրենց տան մէջ. յետոյ դիակը մինչեւ տան նկուղը իջեցնելով, վայրագօրէն կտրած էր գլուխը, ոտքերն ու ձեռքերը։

Ոճրագործը դեռ նոր ազատ արձակուած էր յիմարանոցէն։

ՍԱԿԱՅՆ ՋԿՐՑԱՒ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ՓՐԿԵԼ

Մարգարէն իր գաւառին մէջ պատիւ չունի, մանաւանդ երբ միջորդ պաշտօնակիցները շատ են ու հակայ Հնդկաստանը ուր ամէն մարդ քիչ մը մոգական կարողութիւններ ունի, գործելու առպարէզ չէր ձգեր Վարմայի։ Իսկ Վարմա որ կ'երեւի, իր հայրենակիցներէն քիչ մը աւելի խելք ունէր, փախանակ տարլտնելու կանախ[illegible]

[illegible]

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Գ. ՄԱՍ

[illegible]

(Շարունակելի)

Ց. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակայքներ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութիւնիթէի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ Կարեւոր շրջաբերականներ, օրակարգի քննութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 11 rue Saint Martin d'Hères, Café chez Louisի սրճարանին ներքնասրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սուրէն

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՑՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս։ 81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճաշ, ղեկավարութեամբ Փ. Ե. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Պելֆոռ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբի կողմէ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Կեմէրէկի Հայր. Միութեան Caserne d'Offemontի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ՁԱՐՈՒԿԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ պաւէլ-ո — Մուտքը ազատ է

Նիս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. ԱԲՈՅԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Բ. ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ եւ ՎԱՀԱՆ ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտքը ազատ է

Հրապարակային դասախօսական ժողովներ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ

Կազմակերպուած Առնուվիլ լէ Կոնէսի Հ. Յ. Դ. Ռազմիկ խումբին կողմէ Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Արարատ միութեան սրահին մէջ։

Նիւթ՝ պետութիւն եւ ճանկախութիւն

Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին սրահին մէջ

Նախագահութեամբ՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեանի Կը խօսի՝ Հրանտ-Սամուէլ

Նիւթ՝ Քէմալական Թուրքիա եւ Հայաստան

Հրապարակային դասախօսութիւն Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբի կողմէ

եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, գ. Թաղապետարանի մեծ սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն, երգ, մեներգ։ Կը մասնակցի Տէսինի ԱՐԾՐԻ ֆանֆառ խումբը։

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները։

Մուտքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՓՈՆ ՏԸ ՆԷՐԻԻ ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ զաւակին մահուան առթիւ իր ընկերոջ։ Հօրեղբօր (Ամերիկան) ...

ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հետեւեալ օրակարգով. Զեկոյց՝ պատգամաւորական ժողովի մասին. Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան անդամակցութիւն՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան մասին, վերստուգիչ յանձնախումբի տեղեկագիր, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Նոյն օրը ժամը 4.30ին գումարուած երկրորդ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը.

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն. բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Երաժշ. Միութեան պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

745 3974, 8262, 2353, 9385, 756, 6877, 8608, 322, 8407, 4818, 61, 9447, 5925, 6460, 7105, 2713, 114, 3956, 338, 7766, 4883, 605, 8067, 604, 3052, 384, 4937, 2393, 4635, 3556, 2732, 5066, 1642, 3300, 8736, 203, 1331, 5686, 9702, 2917, 8760, 6175, 3914, 777, 7019, 7424, 4461, 1647, 7271, 1268, 4647, 7958, 4172, 457, 5472, 7202, 4578, 1242, 4473, 7777, 4359, 3646, 7529, 5760, 1643, 6607, 7849, 6223, 8630, 2769, 5741, 9626, 872, 4147, 5922, 9661, 2046, 7083, 671, 8107, 7098, 8675, 30, 1649, 5136, 3244, 5091, 5403, 6032, 4053, 5068, 9892, 2017, 841, 8802

Դիմել (շահող տամսակով) պարգեւները ստանալու համար Գ. Կ. Բիբեճեանի, 4, Rue de l'Etoile Բ. յարկ, ամէն օր ժամը 9էն 12 մինչեւ Յունիս 31 չդիմողներու պարգեւները կը մնան Միութեան։

Ամերիկայէն նոր ժամանած

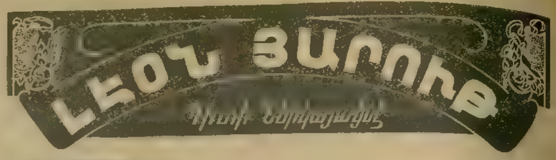

ԼԷՕՆ ՅԱՐՈՒԹ Աբեղայի դերին մէջ

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին

Théâtre MONTMARTRE L'ATELIER

Place Dancourt, Métro: Pigalle et Anvers

ՀԻ՜Ն ԱՍՏՈՒԱԾ՜ՆԵՐ

Իսկ իրիկուընը ժամը 8.45ին նոյն թատրոնին մէջ

Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ֆրանսերէն լեզուով եւ ֆրանսացի յայտնի դերասաններու հետ կը ներկայացնէ

OTHELLO

ԳԻՆԵՐԸ՝ 30, 20, 15 եւ 10

Տոմսերը կը ծախուին ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը եւ ծանօթ տեղերը

Imp A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԲՈՍ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց առանց ուշ դարձնելու՝ կուտ ու նայեց փողոց։ Մարդ չկար. եւ ջրանցքը մի մութ ու անձուկ ջերտի նման բաժանում էր իրարից իր երկու քրքրուած պատերը։ Այն անծանօթ աշխարհը կարելի է խիստ մըռայլ էր լինելու, բայց անշուշտ չէր կարող լինել աւելի գձուծ ու աւելի ձանձրալի, քան ինչ նա թողնում էր։ Ափսոսալու ոչինչ չունէր, ոչինչ չունէր տիրելու։ Թողնում էր եսեւը մի մանր գարշելի աշխարհ, լիքը առօրեայ, անճարակ խարդաններով ու զալրչահոտ ճահիճներով, որոնք նոյն իսկ այնքան խոր չէին, որ այդ բոլորը խեղդէին ու ծածկէին։

Ջրանցքի եզերքով իջաւ մինչեւ Մետիչիների պալատի առաջ մի փոքրիկ հրապարակ. Այստեղ էր նրա գէմը եկել Ջեմման գլխը յուզուած, ձեռքեր պարզած։ Մի փոքր սանդուղ քարէ խոնաւ աստիճաններով տանում էր ցած դէպ ի ջրերի խորքը։ Այնտեղ ցեխոտ ջրանցքի միւս կողմում բարձրանում էր բերդը։ Առաջ նա չէր էլ նշմարած, ինչ ազորմելի ու կքած տեսք ունէր այդ շէնքը։

Նեղ փողոցներով գնաց մինչեւ նաւահանգիստը, այնտեղ հանեց գլխարկը ու ջուրը նետեց. թող գտնեն երբ իր գիակը փնտռելու կը լինեն։ Յետոյ շարունակեց ճամբան ափն ի վեր մտածելով՝ թէ հիմա ի՞նչ էր անելու։ Պէտք էր թաքնուել մի որ եւ է նաւի մէջ, որը դժուար գործ էր սակայն։ Վճռեց գնալ ահագին թումբի վրայով, մինչեւ ծայրը, ուր մի գինետուն կար. այնտեղ գուցէ ճարուէր մի նաւաստի որին կաշառելը կարելի լինէր

Սակայն փակ էր նաւարանները տանող դուռը։ Ինչպէս անց կենար մաքսատան պահակի մօտից։ Բուական չափ փող չունէր մօտը վճարով անցնելու համար, այն էլ դեռ առանց անցագրի։ Բաց ի դրանից՝ կարող էին եւ ճանաչել։

Երբ «Չորս Մաւրերի» բրոնզէ արձանին էր հասել, տեսաւ մի մարդ, որ դուրս գալով նաւահանգստի դէմի հին տանից մօտենում էր կամուրջին. Խակոյն ստուերից աջձանի ետեւը թաքնուեց սաւերի մէջ, թաք կացաւ եւ ըզգուշ դիտել սկսեց պատուանդանի անկիւնից

Մի աստղազարդ փափուկ ու տաք գարնան գիշեր էր։ Ջուրը խփում էր աւազանի քարէ պատերին, եւ աստիճանների մօտ թէթեւ կոհակների ծփծփումը մի մեղմ ծիծաղի էր նմանում։ Մօտիկում ճռնչեց մի շղթայ եւ սկսեց հանդիստ օրօրուել կէս մութի մէջ։ Մի առագաստանաւ ճոճւում բարձրանում էր վեր բարձր ու սրխուր։ Աստղալից երկնքի եւ մարգարտէ ամպերի ֆոնի վրայ որոշ աչքի էր ընկնում մութ արձանը իր շղթայուած ու մաքառող գերիների կերպարանքովը, որոնք ի զուր վերջին ուժերով գիմադրել էին ուզում անգութ բախտին

Մարդը գալիս էր ջրի ափով ու անհաւասար քայլերով՝ մի անգլիերէն փողոցային երգ շրթունքին։ Անշուշտ մի նաւաստի էր լինելու որ եւ էր գառնում խմելուց։ Չէր երեւում ուրիշ ոչ ոք։ Երբ մարդը աւելի մօտեցաւ, Արթուր դուրս եկաւ իր թաքստոցից ու կանգնեց ճամբի մէջտեղում։ Նաւաստին կտրեց երգը հայհոյանքով ու կանգ առաւ։

— Կամենում եմ խօսել ձեզ հետ. — ասաց Արթուր իտալերէն։ — Հասկանո՞ւմ էք ինձ։

Մարդը շարժեց գլուխը։

— Ի զուր խօսել ինձ հետ ձեր լեզուով. — ասաց նա. յետոյ անցնելով մի վատ ֆրանսերէնի՝ հարցրեց բարկացած. — Ի՞նչ էք ուզում. ինչո՞ւ կանգնեցրիք ինձ։

— Եկէք ինձ հետ մի վայրկեան այստեղ, ուր այնքան լոյս չէ։ Ուզում եմ խօսել ձեզ հետ։

— Ա՜յ, քեզ բան. ուր այնքան լոյս չէ։ Մօտերնիդ դանա՞կ կայ։

— Ո՛չ, չէ։ Միթէ չէ՞ք տեսնում, որ ես յոյս եմ դրել ձեր օգնութեան վրայ։ Եւ կը վճարեմ դրա փոխարէն.

— Այո՛, տիրուհ էլ հագուած էք։

Նաւաստին նորից անցաւ անգլիերէնի։ Գնաց Արթուրի ետեւից եւ յենեց արձանի վանդակին։

— Հապա՛. — ասաց նա։ — Ի՞նչ էք ուզում։

— Պէտք է որ ես այստեղից հեռանամ։

— Հէ՛, փախչել։ Ուրեմն ի՞նչ, ուզում էք ձեզ թանցնե՞մ։ Ի՞նչ օյին էք արել. դանակով մէկի փո՞րը, հա՞։ Այստեղ բոլորդ էլ նոյն տեսակի էք. Հիմա ի՞նչ էք ուզում ինձնից։ Ձեզ ոստիկանութեան պահականոցը տանե՞մ, թէ՞ ինչ։

Գինով ծիծաղեց մի հարբած ծիծաղով ու աչք քթելով Արթուրին։

— Դուք ո՞ր նաւից էք։

— «Քարլօթայից»։ Նաւում է Լիվորնոյի ու Բուէնոս Այրէսի մէջ։ Բերում է իւղ ու տանում կաշի։ Ա՛յ այնտեղ է։ — Ու ցոյց տուեց նաւահանգստի ուղղութեամբ։ — Մի գլեխ հին տաշտ։

— Բուէնոս Այրէ՞ս. լաւ։ Թաքցրէք ինձ «Քարլօթայի» վրայ մի անկիւնում

— Ի՞նչքան էք տալու։

— Շատ չեմ կարող։ Ընդամէնը մի քանի պաօլի ունեմ։

— Յիսունից պակաս չեմ կարող. Դա դեռ աժան է ձեզ պէս տիրուհ հագնած մի մարդու համար։

— Ի՞նչն էք անուանում դուք տիրուհ թէ ձեզ շատ է զուր գալիս շորերս, փոխենք։ Բայց փող ունեցածիցս աւելի չեմ կարող տալ

— Բայց ունիք ժամացոյց

Արթուր հանեց նուրբ փորագրուած ու էմալով զարդարուած, կանացի ոսկի ժամացոյցը, որի կափարիչին փորագրուած էր Գ. Թ. տառերը։ Ժամացոյցը մօրն էր. բայց հիմա բոլորը մէկ էր նրա համար

— Ա՜, — բացագանչեց նաւաստին արագ մի հայեացք ձգելով ժամացոյցին։ — Ի հարկէ, գողցած անշուշտ։

Արթուր դէն հրեց նրա ձեռքը

— Չէ. ժամացոյցը կը ստանաք երբ արդէն նաւի վրայ կը լինենք. ոչ առաջ։

— Նա՛, վերջ ի վերջոյ այնքան էլ յիմար չէք եղել։ Ախր, սա ձեր առաջին օյինն է չէ՞, դրայ կը զգամ

— Դա արդէն իմ գործն է։ Պահակն է գալիս։

Նրանք մօտ արձանի ետեւը եւ թաքնուեցին մինչեւ անցկացաւ ոստիկանը։ Յետոյ նաւաստին ելաւ ու պատուիրելով Արթուրին, որ հետեւի իրեն, քայլ առաջ անցաւ մի յիմար ծիծաղ շրթունքին

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ ::	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍ 1932
10 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1902

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29Ը

Ռամկավարները Մայիս 28ի պատմական նշանակութիւնն ու խորհուրդը հաստատելէ եւ մէկ շաբաթ անցած՝ ուրանալէն յետոյ, կը զուգաւորեն զայն Նոյեմբեր 29ին: Տարօրինակ, անգիտակից ու անուղղելի ապուշութիւն մը:

Այս երկու թուականները պարզ թուականներ չեն. անոնք քաղաքական իմաստ ու բովանդակութիւն ունին, ամէն մէկը հետապնդական ու հիմնական ծրագիր մը կ'ընդգրկէ եւ կը բնորոշէ հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ ազգային շարժման երկու հոսանքները: Երբ Ռամկավարներու օրկանը բերան կը բանայ այդ թուականներուն մասին, սախպուած է նաեւ որոշ քաղաքական գաղափարներ ցուցադրել, պաշտպանել ու շինել, իրական «Հարեւանցի»ութեան ու քաջքշուած նախապաշարմունքները չեն կրնար փրկել կացութիւն մը, որ հայ իրականութեան մէջ կ'ուզէ դեր մը ստանձնել:

Մայիս 28ը «պատմական խոշորագոյն թուականն է մեր ժամանակակից պատմութեան», որովհետեւ, դարերու սարկաւորութիւններէն յետոյ, հայ ժողովուրդը բազմաթիւ զոհողութիւններու գնով՝ հիմը կը դնէր իր ազգային անկախ պետութեան. ու այդ հիմնարկումին հայ ժողովուրդն ազգովին իր մասնակցութիւնը կը բերէր: Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը Հայոց ազգային խոհերու իրականացումն էր, անոր քաղաքական պատմութեան, որ դարերէն կու գար, ու դարեր չարունակ պիտի ապրի մեր ժողովուրդին մէջ:

Անոնք որ կը հաւատան հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ վերածնունդին, անոնք որ ազգ ու պետութիւն դառնալու ձգտումն ունին, վերջապէս, անոնք որ քաղաքական դեր մը կը ստանձնեն՝ ընդհանուր ազգային չափով ստորերկրեայ հայկական պատմութեան, անոնք Մայիս 28ի տօնին եւ անոր իմաստին հետ պիտի քալեն: Այդ, ինքնին ազգային – քաղաքական ծրագիր մըն է:

Իսկ ի՞նչ կը ներկայացնէ Նոյեմբեր 29ը մեր պատմութեան մէջ:

1920ի Նոյեմբեր 29ին, երբ Թուրքերը բոլշեւիկեան Ռուսաստանի նիւթական ու բարոյական աջակցութեամբ Կարսն ու Ալեքսանդրապոլը գրաւած՝ յաղթականի պայմաններ կը պարտադրէին հայկական կառավարութեան, անդին՝ Ղազախի շրջանին մէջ, հայ բոլշեւիկները քանի մը հարիւր Թաթարներու եւ Ռուսերու հետ միասին՝ կռնակէն կը հարուածէին հայկական կառավարութիւնը, որ իր ամբողջ ուժերը լարած էր թրքական ճակատին դէմ՝ ինքնապաշտպանութեան գերագոյն ճիգով: Ու այդ օրը, հայ բոլշեւիկները Հայաստանի անկախութիւնը կը ջնջէին, ու երկիրը կը յայտարարէին Խորհրդային, այսինքն բոլշեւիկացած:

Նոյեմբեր 29ը հայ բոլշեւիկներու կուսակցական տօնն է, անոնց ծրագիրներու եւ ըմբռնումներու իրականացման օրը, որ ոչ մէկ առնչութիւն ունի հայ հայրենիքի ազատութեան, պետական հիմնաւորման եւ մնայուն ազատութեան ու անկախութեան հետ:

Դաշնակցութեան եւ հայ բոլշեւիկներու հակամարտութիւնը յայտնի է եւ բազմիցս հիմնաւորուած: Հետեւաբար մեր տեսակէտներու մասին չխօսինք: Եւ տեսնենք թէ Ռամկավարները ի՛նչպիսի դատողութեան գիտակցութիւն կը յայտնաբերեն այս կարգի խնդիրներու հանդէպ:

Ըստ «Ապագայ»ի «չէզոք» արտայայտութեան «Հայ ժողովուրդը իր անկախութեան տարեդարձի փոխարէն պիտի կրնար տօնել Մայիս 28ը իբր Հայաստանի կազմութեան թուական, եթէ փրկուէր Նոյեմբեր 29ով ապահովուած Հայաստանի ներկայ իրականութիւնը»:

Եթէ կարող էք, դուրս եկէք այս քաոսէն: Մի՛այն ռամկավարները կրնան այսքան անդատապարտելի պաշտպանի դեր ստանձնել տեղ մը, ուր խօսելու իրաւունք չունին: Նոյեմբեր 29ի տէրն ու տիրականը հայ բոլշեւիկներն են. անոնք են որ կ'ուրանան Մայիս 28ը հետեւաբար ի՞նչ խօսք Հայոց պետութեան հիմնադրութեան մասին: Իսկ մենք, Դաշնակցականնե՛րս, հիմնովին հակառակ ենք Նոյեմբեր 29ի թէ՛ գործնական թէ՛ տեսական ծրագրին, գաւանանքի եւ գործելակերպի յստակ ու որոշ տարբերութիւններով: Ներկայ Հայաստանի բանակայ վարչութիւնը եւ բոլշեւիկ կուսակցութեան տիրակալութիւնը կը մերժենք, սակայն հայ հայրենիքը եւ հայ ժողովուրդը որ անկախութեան օրերուն հիմքն էին Հայոց պետութեան, հիմքը կը մնան մեր ազգային հաւաքականութեան եւ հիմքը պիտի ըլլան վաղուան ազատութեան, կը սիրենք եւ անոր բարգաւաճումին ու վերածնունդին կը նուիրենք մեր ուժերը:

Կը մնան Ռամկավարները, որոնք ոչ Դաշնակցական են եւ ոչ ալ բոլշեւիկ: Վերը յիշատակուած մանուածապատ նախադասութենէն կ'երեւի թէ՝ անոնք Դաշնակցութեան պէս չեն ուրանար Նոյեմբեր 29ը, եւ հետեւաբար՝ որպէս յիշատակի օր՝ կրնան յիշել նաեւ Մայիս 28ը: Այսինքն «հարեւանցի» ըսուած՝ աս ալ կ'ընդունիմ, ան ալ կ'ընդունիմ: «Իմաստուն» դիրք, առանց քաղաքական ըմբռնումի:

Եթէ Նոյեմբեր 29ը կ'ընդունիք, պարտաւոր էք ընդունիլ բոլշեւիկեան ամբողջ վարդապետութիւնը եւ անկէ բխած գործելակերպը. ու այդ պարագային՝ ձեզի համար Մայիս 28ը կը դառնայ պատրանք մը: Իսկ եթէ հաւատք յիշատակութիւնը պիտի ընէք Մայիս 28ին, որպէս խոշորագոյն թուականի մը, դուք կը հաշտուիք թշնամի Նոյեմբեր 29ին: Քաղաքական դաւանանքի այս յստակ դատողութեան մէջ «աստանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ կ'ըլլայ» չկայ:

Դուք որ Նոյեմբեր 29ը չէք ուրանար, ինչո՞ւ համար, այդ կոպակցութեամբ, մինչեւ հիմա չկրցաք տօնել Մայիս 28ը, կամ ընդունիլ տալ հայ բոլշեւիկներուն, որոնք եկան հիմնուած ու ձեւ…

ՕՐԸ ՕՐԻՆ
"ՑՕ՛, ԼԱՃ ՏՆԱՒԵՐ,,

Շահ-Մուրատեանի երգն է, որ աւա երեսուն տարիներէ ի վեր, թովիչ ու գինովցնող կ'անձրեւէ հայ ժողովուրդի հոգուն վրայ, բնաշխարհիկ գոյներով ու երանգներով ա՛յնքան յստակ ու կարկաչուն, ա՛յնքան զգայուն ու թրթռուն:

Մեր ժողովուրդի հոգին խորէն ելած փրթած մրմունջներն են, որ հեռու հեռու ակունքներէն բխած, արուեստի կատարելութեամբ ճոխացած, վարպետի շեշտերով ու երանգներով ընդելուզուած՝ ինքնայատուկ զգայնութիւն մը կ'առնեն. երբ Շահմուրատեանը կ'երգէ:

Ու ատոր համար՝ կ'ըսենք, — Շահ-Մուրատեանի երգը…

Ամբողջ նկարագիր մըն է այդ երգը, արուեստագէտի եւ քնքուշ նկարագիր մը, որ իրենը մնաց՝ հայկական ամբողջ հորիզոնին վրայ:

Երգիչն անցաւ հայկական բոլոր հորիզոններէն, իր ձայնը լսուեցաւ բնաշխարհին մէջ ու բնաշխարհէն դուրս, ուր բեկոր մը ափ ինկած էր՝ կորուստ հայրենի լեռներուն:

Ու Շահ-Մուրատեան … անգամ, կարծես կանգնած Սեւանայի կամ Արփայի վրայ, … … … … ու պուրակները ընդգրկելով զինք լսողներու հոգին՝ փերացած երգիչի … … ջուրերուն տակ:

Ե՛րբ կը սկսի եւ երբ կը վերջանայ անոր երգը, մենք այլ եւս չենք գիտեր, վասն զի անոր ձայնին ալիքները մեզ հետ կը տանին անվախճանօրէն:

Լսա՞ծ էք Անտոնի փլած սրտի մեղեդին՝

— «Ցօ՛, Լաճ տնաւեր…»

Կամ՝ լեռնական ժողովուրդի մը ափսոսանքը.

— «Հազա՜ր ափսոս, Մոկաց Միրզէն…»

Եթէ լսած էք, երբե՛ք չէք մոռնար:

Այո՛, Շահ-Մուրատեանի երգերէն յետոյ, անոր ձայնին զօղանջը կը մնայ հոգիներուն մէջ, երկա՜ր, շա՜տ երկար:

Վաղը, շաբաթ երեկոյ, մենք դարձեալ բախտը կ'ունենանք լսելու Տարօնի Պլպուլը:

ԻՒԼԱՐԻՑ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ֆրանսայի վարչապետն ու եկմտական նախարարը քննութեան ենթարկեցին Փարիզ գումարուած յատուկ յանձնախումբին եզրակացութիւնները եւ թելադրութիւնները Կեդր. Եւրոպայի ելմտական ու տնտեսական կացութեան մասին եւ յանգեցան այն եզրակացութեան թէ, որ եւ է լուծման վրայ կանգ առնել, առանց ծանօթանալու Անգլիոյ կարծիքին անկարելի է: Յայտնի է թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը չուզեր մասնակցիլ որոշ գումարի մը հայթայթման, որով կարելի պիտի ըլլայ օժանդակել պալքանեան երկիրներուն: Իսկ ֆրանսական կառավարութեան համար կարեւոր է այն տեսակ քայլեր առնել, որոնք ապահովեն տեւական բարւոքում մը Պալքաններու տնտեսական կացութեան համար.

Կը կարծուի թէ, Փարիզի մէջ կիրակի օրուան տեսակցութեան ընթացքին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետները նկատի պիտի առնեն Կեդր. Եւրոպայի նիւթական օժանդակութեան հարցն ալ:

ՍՏԱԼԻՆ ՀԻՒԱՆԴ

Լեհական թերթ մը Մոսկուայէն կ'իմանայ թէ Գերմանիայէն Մոսկուա կանչուած 19 գերման մասնագէտներէն 12ը հրաւիրուած են Ստալինի … … բժշկական խորհրդակցութեան մը համար:

ՋԱՐՕ ԱՂԱՅԻ ՄՐՑԱԿԻՑԸ

Լեհիրիէն տրուած լուր մը կաթ… … … … … … … … … … գաղտնիքները կը յայտնէ այս միջոցիս Անգլիոյ մէջ կը յիշուի թէ այս Թիւրքը իբր … Ամերիկացի մը կողմէ վարձուեցաւ, Ամերիկայի մէջ ներկայացնելու իր 156 տարիները:

Արդ, տրուած լուրի մը համաձայն Պիւլիսի մէջ երեւան ելած է ուրիշ Թիւրք մը որ 9 տարի մեծ է Ջարօ աղայէն: Թիմուր …, այս է անունը Ջարօի մրցորդին — անցեալները իր ծննդեան տարեդարձը տօներ էր: Առողջ է, միայն կը գանգատի թէ տասնեակ մը տարիներէ ի վեր տեսողութիւնը տկարացած է տկարանալ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԱՄԱՌԸ

Ֆրանսա գալեան վերջաւորութեան ձմրան եղանակ մը անցուց. փոթորիկով, անձրեւով ու ցուրտով եւ երկու օրէ միայնակ գարնան օդ կը շնչէ: Իսկ Յունաստան կը մրկի.

Աթէնքէն տրուած լուր մը, իրօք կը հաղորդէ թէ մէկ քանի օրէ ի վեր, սաստիկ տաք կ'ընէ: Շուքի մէջ 37 աստիճան:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ

Կորկուլով իր խցիկին մէջ կը շարունակէ գրել, եւ երբ ձեռքը յոգնի, կը սկսի խօսիլ ինքնիրեն, մինչ ամբաստանեալ առանձին կը քննէ իր անհաւանական քաղաքականութիւնը: Դեռ յայտնի չէ թէ նախագահին սպանիչը ի՞նչ կը գրէ, բայց իր թուղթերը լեցուն են գաղափարականներով, հարցականներով եւ կախման կէտերով…

Փաստաբանները ինչպէս գրեր էինք կը պահանջեն յանկուցածական քննութիւն մը Կորկուլովի մասին: Ամբաստանեալ՝ առանձին պէտք տեսած է նախ քան որոշում մը տալը այդ մասին, հարցը քննելու մանրամասնօրէն:

…տուորուած հայրենիքը բանտարկուեցին եւ ուրացան անոր ծնունդի օրը:

Այս երկընտրանքին մէջ, դուք հանդիսաւոր խղճով Մայիս 28ը զգուշօրէն մը կը նկատէք, եւ կը թեքուիք դէպ ի Նոյեմբեր 29ը, այսօրուան Հայաստանի վարիչները չվշտացնելու համար:

Արդ, դուք կը յիշէք անցած տարուան Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութիւնը, որ բոլշեւիկեան կուսակցութեան ցոյց մը եղաւ, (համաձայն ձեր թերթի տեղեկատուութեան), ու ի պատասխան ձեր գիտցածներուն, հրապարակով՝ ձեզի պատասխանեցին թէ Հայաստանի տօն գոյութիւն չունի, իրենք Հայաստանի բոլշեւիկացումը կը տօնեն:

Դուք գիտէք նաեւ, որ ամէն օր Խորհ. Հայաստանի թերթերը ձեզ թշնամի կը հռչակեն ներկայ Հայաստանին: Եթէ դուք, այս բոլոր նախատինքներէն յետոյ, «յանուն հայ ժողովուրդի շահերուն» ամէն զոհողութեան կ'երթաք Նոյեմբեր 29ին բարեկամ մնալու համար, եթէ դուք այնքան գիւրութեամբ կրնաք հրաժարիլ Հայոց անկախութեան գաղափարէն եւ Մայիս 28էն, պէտք է քիչ մը աւելի ազնիւ գտնուիք հանդէպ Նոյեմբեր 29ին եւ հրաժարիք նաեւ ձեր կուսակցութենէն, հրաժարիք ձեր սեփականութեան իրաւունքներէն, հրաժարիք ձեր բոլոր հաստատութիւններէն, այսպիսով գոնէ ներկայ Հայաստանի թշնամիներէն մէկը կը պակսի:

Դուք չէք հրաժարիր այս բոլորէն, բայց դիւրութեամբ կը հրաժարիք ազգային հարստութիւններէն եւ խոհէն, իբր թէ հայ բոլշեւիկները չվշտացնելու համար:

Այս բոլորէն յետոյ, թոյլ տուէք ըսելու, որ դուք ոչ Մայիս 28ին կը հաւատաք, ոչ ալ Նոյեմբեր 29ին:

Դուք ազգային հիմնական դաւանանքէ զուրկ էք:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իտալիայէն Թուրքիա վերադարձի ճամբուն վրայ, հանդիպելով Յունաստան, Թուրք նախարարները յայտարարեցին թէ Յունաստանի հանդէպ տոգորուած են բարեկամական նոյն տրամադրութիւններով: Ըսմէթ փաշա ընդունեց վարչապետ Գ. Փափանաստասիուի (այժմ հրաժարած) մէկ առաջարկը՝ մասնագիտական յանձնախումբի մը ուսումնասիրութեան յանձնելու՝ երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութեանց դարգացման հարցը: Ընդունեց նաեւ որ Պալքանեան վերջին խորհրդաժողովին մէջ մշակուած Թուրքեւյոյն թղթատարական միութեան ծրագիրը գործադրուի կարճ ատենուան մէջ

Մամուլի ներկայացուցիչներուն, Ըսմէթ փաշա յայտարարեց թէ Թուրքիոյ քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ դրացիներու հետ բարեկամական յարաբերութեանց մշակումը, ահա թէ ինչո՞ւ, ըստ Ըսմէթի «ոչինչ պէտք է փնտռել Խորհրդային Միութեան հետ կնքուած ելմտական, նաւատորմային եւ առեւտրական համաձայնութեանց մէջ».

Աթէնքի մէջ, ամէն մարդ նշմարած է թէ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը մերժեցին ներկայ ըլլալ ճաշկերոյթին, զոր յունական կառավարութիւնը սարքեր էր ի պատիւ Թուրք նախարարներուն:

Միջադէպ մը Նեղուցներու յանձնախումբին մէջ

Պոլսոյ թրքական մամուլը արձագանգ կու տայ միջադէպի մը որ պատահած է Նեղուցներու յանձնախումբի վերջին նիստին մէջ: Յանձնախումբը ռուսական կառավարութենէն տեղեկութիւններ էր ուզեր՝ Սեւ Ծովու նաւատորմին մասին: Ռուսիա որ չի ճանչնար յանձնախումբին ենթակայութիւնը, իր պատասխանը յանձնախումբին հաղորդեր էր Թուրքիոյ արտաքին գործածութեան միջոցաւ:

Խորհրդային կառավարութեան այս ընթացքը, Նեղուցներու յանձնախումբի վերջին նիստին մէջ բուռն բաղոքներու տեղի տուաւ: Սակայն որ եւ է որոշում չտրուեցաւ այդ մասին: Հարցը պիտի քննուի յառաջիկայ նիստի մը մէջ

Ֆոն Փափէնի սկսաւ տեղի տալ

Գերման կառավարութիւնը մտադրեր էր փրուսիական կառավարութեան մօտ նշանակել իր մէկ լիազօրը, ինչ որ դժկամակութիւն կը պատճառէր մանաւանդ հիթլերեաններուն:

Արդ, գերման կառավարութիւնը անպաշտօն կերպով կը հերքէ այս լուրը յայտնելով թէ այդ տեսակ մտադրութիւն չէ ունեցած:

Անգլօ-իռլանտական յարաբերութիւնները

Իռլանտական Ծերակոյտը դրացեաւ անգլիական գահէն հանդէպ հաւատարմութեան երդումի ջնջման օրինագծով

Ծերակուտական մը առաջարկեց յետաձգել օրէնքի գործադրութիւնը, մինչեւ որ Անգլիոյ եւ Իռլանտայի միջեւ սկսած բանակցութիւնները վերջանան, ինչ որ չընդունուեցաւ, Իռլանտայի վարչապետին՝ Տէ Վալերայի միջամտութեան վրայ:

Այն առեն օրինագիծը կէտ առ կէտ քուէարկութեան դրուեցաւ: Ընդունուեցաւ հաւատարմութեան երդումի ջնջումը: Բայց Ծերակոյտը մերժեց օրինագծին երկու կարեւոր յօդուածները որոնցմէ մէկը կը ձգտի ջնջել Սահմանադրութեան այն յօդուածը որ օրէնքի ուժ կու տայ անգլեւիռլանտական դաշնագրին եւ գերակշռութիւն նոյն իսկ սահմանադրական օրէնքին վրայ, միւսը՝ փոփոխութեան կ'ենթարկէ սահմանադրութեան օրէնքին մէկ տրամադրութիւնը՝ որ դայն կը կապէ անգլեւիռլանտական դաշնագրին:

Ծերակոյտը սակայն, ընդունելով հաւատարմութեան երդումի ջնջումը, կը մերժէ ամէն կապ խզել Անգլիոյ հետ: Կը նշանակէ թէ Իռլանտական Ծերակոյտը դէմ է Տէ Վալերայի քաղաքական անկախացման ձգտումին եւ կը շարունակէ Իռլանտան նկատել անգլիական գաղթավայրութիւն մը

Ծերակոյտի որոշումը ձախողութիւն մըն է Իռլանտայի վարչապետին համար որ այսօր իսկ, Լոնտոն հասած, շարունակելու համար Անգլիոյ գաղթային եւ պատերազմական նախարարներուն հետ սկսած բանակցութիւնները:

Վերջին լուրերը կը յայտնեն թէ երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն առաջին հանդիպումը դրական արդիւնք մը չէ տուած եւ Ծերակոյտի որոշումէն յետոյ, կրնայ ըլլալ որ Անգլիա պնդէ իր տեսակէտին վրայ: Իսկ Տէ Վալերայի համար, կ'ըսուի թէ տեղի չպիտի տայ Ծերակոյտին առջեւ:

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Էրիօ-Մաքտոնալտ տեսակցութիւն մը

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտոնալտ ընդունած է Ֆրանսայի վարչապետին Էրիոյի հրաւէրը տեսակցութիւն մը ունենալու Ժընեւի եւ Լօզանի հանդիպումներէն առաջ: Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ, այս կիրակի: Անգլիոյ վարչապետին պիտի ընկերակցի արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն:

Ուրեմն, կիրակի օրուան տեսակցութիւնը պիտի դառնայ զինաթափութեան եւ պարտքերու եւ հատուցումներու հարցերուն շուրջ: Յայտնի է թէ անգլիական կառավարութիւնը հատուցումներու հարցին մասին չունի այն տեսակէտը որ Ֆրանսայինն է: Անգլիական կառավարութիւնը երեք տեսակ լուծում նկատի ունեցած է, — հատուցումներու ջնջում, — իբր հաշուեյարդար, Գերմանիոյ կողմէ վճարում միանուագ գումարի մը, — Գերմանիոյ տալ երկար պայմանաժամ մը, որմէ վերջ վճարումները վերսկսին: Ամէն պարագայի մէջ, այս երեք լուծումները կը նշանակեն Եոնկի ծրագրին թաղումը:

Կ'ըսուի թէ Անգլիա մտադրած է Լօզանի մէջ առաջարկել պարտքերու եւ հատուցումներու բոլորովին ջնջումը: Թէեւ այս հարցին մէջ՝ վերջին խօսքը պիտի մնայ Ամերիկայի, որ դէմ է պարտքերու ջնջման:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

ԴԱՒԸ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԴԷՄ — ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ — ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹԱՂԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ — ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ — ՀԵԼԼԷՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

«Յառաջ»ի ընթերցողները ծանօթ են արդէն այն պէպպերուն, որոնք պատահեցան Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձին տօնակատարութեան առթիւ, Աթէնքի մէջ, խորհրդային դեսպան Պ. ՓոԹեմքինի «անհարկի», «այլանդակ», «վարկաբեկիչ» եւ «կօշիկէն վեր» միջամտութեան պատճառաւ վերջին պահուն: Զակերտուած բառերս խորագիրներն են յօդուածներուն, որոնք գրուեցան այս առթիւ բոլոր յունական թերթերուն կողմէ, ՓոԹեմքինի դէմ եւ առհասարակ բոլոր համայնավարներուն: Կ'արժէ յիշել մասնաւորաբար քանի մը շատ կարեւոր եւ հեղինակաւորութիւն ունեցող թերթերու արտայայտութիւնները, ուղղուած խորհրդային դեսպանին

«Աթէնայի Նէա», «Այլանդակ միջամտութիւն մը» խորագրով, իր «խոր զարմանքը» կը յայտնէր դեսպանին միջամտութեան, եւ ցաւը՝ նախարարութեան, որ «ձեւով մը ընթացք տուած էր» այդ «այլանդակ միջամտութեան», արգիլելով կամ ուրիշ տեղ փոխադրելով սպիտակ Հայերու հաւաքոյթը»:

«Փաթրիս» (վենիզելոսական) իր խոր զայրոյթը կը յայտնէր խորհրդային դեսպանին, որ «իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս ելած էր, միջամտելով հելլէն ներքին գործերուն, արգիլել տալու համար սպիտակ Հայերու հաւաքոյթը, իրենց անկախութեան տարեդարձին առթիւ, արտօնուած հելլէն ոստիկանապետութենէն օրեր առաջ» եւ «որոնք պիտի ակնածանքով ծաղկեպսակ դնէին նաեւ մեր Անծանօթ Զինուորի շիրիմին վրայ»կ'ըսէ «Փաթրիս»:

«Յնոփթա Լաոս» (Ապաստակեաններու դաշնակցական օրգանը) «Անապամարտանական» կ'որակէր ՓոԹեմքինի միջամտութիւնը հելլէն գործերու, եւ «ծանր տեսակէն վարկաբեկուած» կը գտնէր դեսպանին «արժանապատուութիւնը» քանի որ «հելլէն ոստիկանութիւնը գիտակից իր իրաւասութեանց ուղղուած ձեւով ընթացք չէ տուած անոր դիմումին»:

«Էսթիա» (օրկան՝ նախկին արտաքին գործոց նախարար Պ. Միխալաքոփուլոսի) կծու հեգնութիւններով լեցուն յօդուածով մը, կը թելադրէ «Պ. Նախարարապետին (Փափանասթասիու) որ գիտնայ իր իրաւասութեան սահմանը»· իսկ դառնալով ՓոԹեմքինին, «Էսթիա»ն կը յանձնարարէ, որ «այդ դիւանագիտական անձնահաճ եւ կարմիր մարդանները խորհրդային Ռուսիոյ մէջ փորձէ»:

«Քաթիմերինի» (արքայական) կ'ուզէ գիտնալ թէ «ո՞վ է երկրին տէրը, հելլէն նախարարապե՞տը, թէ ՓոԹեմքին» եւ կը պահանջէ, որ «սպիտակ Հայերուն արտօնուի տօնել իրենց անկախութեան տօնը»:

Այս բոլորի կողքին, յունական բոլոր թերթերուն մէջ լոյս տեսաւ կարգ մը յանձնախումբին յայտարարութիւնը, բաղկացած 5 կարեւոր կէտերէ:

1) Մայիս 28ին բոլշեւիկեան որ եւ է ցոյցի կամ հանդէսի հետ որ եւ է կապ չունենալ: 2) Ամէն տարի, 8—9 տարիներէ ի վեր, առանց նոյն իսկ մասնաւոր արտօնութեան ցարդ տօնուած ըլլալը: 3) Պաշտօնապէս արտօնութիւն առնուած ըլլալը: 4) Արգիլուած ըլլալով հանդէսը, հելլէն քաջ եւ նահատակ զաւակներուն հանդէպ մեր յարգանքը յայտնելէ զրկուած ըլլալնիս: 5) Իբրեւ հնազանդ տարրը երկրին օրէնքներուն, անպայման տօնելու արտօնութիւն տրուիլը խնդրելով.

Յանձնախումբին այս յայտարարութիւնը ունեցաւ իր գործնական արդիւնքը. եւ արդէն երեքշաբթի օրը (1932 Մայիս 31) երկու օր յետոյ կիրակիէն, ըլլայ աթենահայութեան եւ ըլլայ մասնաւորաբար հելլէն պետական շրջանակներուն եւ մամուլին ու հանրային կարծիքին առջեւ պարզուած էր խնդրին ամբողջական այլանդակութիւնը: Եւ բոլորը, թէ ժողովուրդ, թէ մամուլ եւ թէ պետական շրջանակ ուժգնօրէն կը դատապարտէին ՓոԹեմքինէն սկսած մինչեւ ամենայետին բիճը, իրենց խառնակչական սպարքներուն համար.

Հիմա պարզ է այլ եւս, թէ ո՛վքեր էին եւ են տակաւին այս գաղութը եւ բոլոր հայաշատ գաղութները խառնակողները եւ եղբայր եղբօր դէմ գրգռողները, մատնութեան եւ քսութեան գնով.

Աթէնքի հայատառ քուրջը կարմիր «Նոր Շարժում» բոլշեւիկներու մասնայատուկ լրբութեամբ եւ ինկածութեամբ սուտ կը խօսի եւ կը պատմէ այնպիսի ձեւով մը, որ կարծես թէ դէպքը Չինաստանի մէջ տեղի ունեցած է: Եւ այս անբարոյական քուրջը այնքան առաջ կ'երթայ որ կ'ուրանայ նոյն իսկ ՓոԹեմքինի միջամտութիւնը: Իբրեւ թէ «հանդիսական» չկայ եղեր:

*** Նախորդ թղթակցութեամբ խօսած էի Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կազմութեան եւ այդ աշխատանքը դժուարացնող տարրերու մասին: Պէտք է ըսել, որ մեր նախատեսութիւնները գրեթէ կէտ առ կէտ իրականացան: Մալըմեան կոչուող սե՛ւը կը զարնէ Հօհճններու, բոլշեւիկացած հնչակեաններու եւ բախտախնդիր մո՛ւթ տարրերու ցուցմունքին վրայ եւ անոնց ուզածին պէս: Ցարդ՝ — երեք ամիսէ ի վեր — Աթէնքը կեդր. վարչութիւն չունեցաւ: Երեք կուսակցութիւններն ալ բացարձակապէս համաձայն են, որ նոր վարչութեան չմասնակցին նախորդ վարչութենէն որ եւ է մէկը, ընդհակառակն, կազմուի բոլորովին նորերէ: Այս ձեւը Մալըմեանին հաշիւներուն հետ խոտոր կը համեմատի, որովհետեւ, նոր վարչութենէն դուրս պիտի մնայ Կարապետ Աղաեան կոչուող սինեկուլ խառնակիչը, որ կը զարնէ Շահվերտոֆի հրահանգներով եւ անպաշտօն ներկայացուցիչն է համայնավար Հայերուն՝ վարչութեան մէջ:

Ինչպէս կը հասկցուի սակայն երեք կուսակցութիւններն ալ որոշած են տեղի չտալ որ Մալըմեան կրկին եւ նոր փաթթիկներու ենթարկէ այս գաղութը, որուն թաղային բոլոր գործերը կը մնան երեսի վրայ եւ կազմալուծուած կերպարանքով.

Քանի որ կը խօսինք ազգային անցուդարձերու մասին, ըսենք նաեւ, որ վարժարանները վերջանալու վրայ են արդէն.

Կը հաւաստեն, որ այս տարի ալ — արդիւնաւէտ տարի մը բոլորած են Քօքինիոյ եւ Սինկրուի Ազգ. վարժարանները, որոնց անօրէնները՝ ամբողջ տարին զբաղած են կուսակցական եւ թաղականական տարրին խաղերով Մանաւանդ Սինկրուի պորտաբոյծը ամբողջ տարին Արսլանօֆին եւ անոր մարդոց խունկ ծխելով անցուց իր ժամանակը:

Փակման շրջաններ բոլորած են կ'ըսուի, Լիփազմա եւ Ֆիքսը, հակառակ նիւթական բազմաթիւ եւ բազմապիսի դժուարութեանց:

Գալով հանրային այլ կազմակերպութեանց աշխատանքներուն, անմիջապէս արձանագրեմ, որ վերջերս գումարուեցաւ Աթէնքի Հ. Կ. Խաչի Պատգամաւորական ժողովը, որ քննեց յետոյ շրջաններու բարոյական եւ նիւթական գործունէութիւնը, ժողովը ընտրեց նոր վարչութիւն մը կոթը հոգինոց, երկուքը այր, հինգը կիներ եւ օրիորդներէ բաղկացած:

Շրջ. ժողովը այս տարի որոշեց շատ աւելի մեծ թափով լծուիլ կրթական գործին յառաջդիմութեան, զայն նկատելով Հ. Կ. Խաչի էն կարեւոր նպատակներէն մէկը, մանաւանդ Աթէնքի շրջանին համար, չմոռնալով բնականաբար նաեւ աղքատներն ու հիւանդները: Քուէարկուեցաւ նախորդ տարիներու պիւտճէն եւ առ այդ անհրաժեշտ եւ մանրամասն տեղեկագրուեցաւ Ամերիկայի կեդրոնին, որպէս զի որ եւ է կրճատում չընէ յառաջիկայ տարուան պիւտճէին վրայ:

*** Ներգաղթը բոլորովին վերջացած կարելի է նկատել, Դ. կարաւանին մեկնումէն յետոյ, որ տեղի կ'ունենայ Յունիս 15ին: Վեց ամիս է ներգաղթի խաղացին Նաւահանգիստները, խաղալով նաեւ, այս գաղութին անզգուշութեան եւ ճակատագրին հետ Բարեբախտաբար շատ քիչեր — կամաւորներ, թշուառներ եւ քանի մը այլասերածներ — զոհ եղան Արսլանեաններու գրգռութեանց: Իսկ անոնք որ գացին, մեծ մասամբ խաբուած հիասթափուած են եւ կը գրեն այնպիսի նամակներ, որոնք մեզի իսկ զարմանք կը պատճառեն:

Ցմանաւ բանը, որ հինգ բանաստեղծ եւ մտաւորական ընկերներու գլխաւորութեամբ ի [illegible] «Այլեւաւ» թերթին Ա. մեր [illegible] գրութեան յանձնուած է, արդէն եւ շատ տեղ լոյս կը տեսնէ ճոխ եւ ընտիր բովանդակութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

20 ամբաստանեալներ գնդակահարուած Պարսկաստանի մէջ

—)(o)(—

Փարիզի պարսկական շրջանակներու մէջ տարածուած լուրի մը համաձայն Թեհրանի մէջ յեղափոխութեան ամբաստանութեամբ գնդակահարուած են քսան հոգի: Կ'ըսուի թէ գնդակահարուածներէն երկուքը Հայեր են:

Այս զրոյցը կը հրատարակենք վերապահութեամբ սպասելով մեր թղթակիցներու տալիք լուրերուն:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

-)(o)(—

(Ը. եւ վերջին մաս)

5. Վերջապէս նոյնն այդ հովական երգին լղընուկ թարգմանութեան մէջ, Նախրափէտը (հովիւի մահակ)՝ թարգմաներ է gaule: Նախրափայտը՝ հաստ ցուպն է, ամէնուս գիտցած հովիւ մէկ մեդր երկարութեամբ, մինչ gaule՝ ծառէն պտուղ վար առնելու յատուկ երկար (2—3 մեդր երկար) ձողն է'ըսեն, եւ հովիւի բիրին հետ կը համեմատէ այնպէս՝ ինչպէս Զօպանեանի ծովածաւա՛լ հմտութիւնը եւ անձառելի՛ խղճմտանքը՝ Chants Populaires Arméniensի թարգմանութեանց հրաշալիքներուն հետ…

Եթէ քննող ըլլայ՝ Roseraieներո՞ւն մէջ որքան հրաշալիքներ պիտի երեւան հանուին.

Զօպանեաններու այս անճիրաց երեւոյթը՝ ախտաբանական է, որուն դէմ պէտք է մաքառիլ լրջօրէն:

Ի՞նչ կը կարծեն ա՛յդ մեծերը: Անսխալակա՞ն են իրենք: Կրտսերները իրենց երէցներէն աւելի ուշադիր ըլլալու չե՞ն: Իրաւունք չունի՞ն քննելու իրենց մեծերուն գործերը, եւ թերիները գտնելով՝ թէ՛ մատնանշութիւնը վերածելի, թէ՛ կատարեալին նմանելու ձգտիլ.

Կ'ուզեն որ կրտսերները թաշկինա՜կ պահեն իրենց աչքին. Կամ թմբեցնե՞ն իրենց արթնութիւնը՝ մեծերէն մէկուն կամ միւսին սխալները տեսած պարագային

Այն ատեն՝ օրուան սերունդին եւ անցածին մէջ ի՞նչ տարբերութիւն պիտի մնար. Յառաջդիմութիւնն ո՞ւր կը մնայ

Մեր արդի Մամուլին մէջ՝ ազգափնտս ուղղութիւն մը տակաւ սխալի մը բնոյթը կը առնայ

Անուն չինամ, համբաւի տիրացած գրագէտի մը կամ գործիչի մը վրայ չական թերթ մը կը նկատեն: Կ'ուզես խօսիլ: Քաղաքամարդի երկու բառ ու փառա կը դրկես այս թերթին՝ կը մերժէ. կը դրկես միւսին՝ կը քաշուի հրատարակելու

Ուրեմն կը նախընտրեն ազնուութեան ու կուրութեան մէ՞ջ պահել ընթերցողները, քան ցուցնել մեծամեծներ: Կը կարծեն թէ ծառայութի՞ւն կը մատուցանեն հանրութեան, առանց խղճահարելու որ մաղուան սերունդը, պատմութիւնն ու ճշմարտութիւնը կը խաթարեն:

Ո՛չ, Մամուլի աշխատաւորներ, մի՛ թող տաք որ աշխարհութեան դեղեցիկ ու ալացիկ ծառը ծռի:

Վախցէ՛ք ապագայի դատաստանէն: Ու կամ կրտսերը՝ կշիռը մէջտեղ կը հանէ՞… կը չափուի ու կը գնահատուի, ամէն իր արժէքովը, երկաթն՝ իրենը: Վա՜յ անոր որ երկաթը ոսկիին տեղ ճշել ուզեր է, կամաւ թէ անգիտօրէն:

Այս քանի մը խօսքերը՝ անոնց որ չփիտցան մնալ իրենց բարձրութեանը վրայ: Թերթին մէկ աշխատակցին թոյլ տուին որ գրէ — մրուռ միւսը՝ ամենաբարձակօրէն: Իսկ միւս աշխատակցին առաջ՝ իր ինքնապաշտպանութեան իրաւական էջերը փակեցին: Իրենց կուռքը չէին կրնար փշրել:

Աչառու՝ ուղղամիտ դատաւոր չի կրնար ըլլալ: Իսկ ընթերցողները տխմար ու տխմար չեն. եթէ այսօր յանձնեն՝ վաղը կը տեսնեն անվրէպ, ու այն ատեն վա՜յ զինք խաբողին…:

Բայց ամէնէն զարմանալին ո՞րն է գիտէք, — մեր անմրցելի մե՛ծ գրագէտն իր լեզուն երկարեր է մինչե՛ւ Ամերիկա, պահանջելով որ Զիթունիի գրութիւններն այլ եւս չերեւին «Պայքար»ի սիւնակներուն մէջ

— Օձի լեզուն երկու ճղէն, ալէլո՛ւ,
Մէկն է բարոց, մէկն է չարոց, ալէլո՛ւ.
Բարոցը թալեր՝ վեր՝ տըններուն, ա՛լէլու,
Չարոցը թալեր՝ վեր՝ փըշերուն, ա՛լէլու:

Արգիլել որ Զիթունին այլ եւս չերեւի…, — վախո՛ւ նշան է: Ճակատը բաց մարդը քննադատութենէ չի վախնար

Եթէ Զիթունին կոյր խնկարկու ըլլար Զօպանեանին, անոր ինքնահաւան ու «մենաշնորհեալ» ինքնապաշտ գլխին տակ՝ անկասկած ան «գերազանցած» պիտի ըլլար Սրուանձտեանցն ու Լալայեանը:

Իսկ հիմա որովհետեւ լուռ մնացած չեմ իր աղաղակող սխալներուն ու խեղում — ատումներուն առաջ, զինքը «յուսախաբ ըրած» եմ, կամ աւելի, խեղճ, անհամ է իմ գրականութիւնը.

Բայց ես գնահատանքի պէտք չունիմ. Ոչ ալ վարկաբեկումի ենթակայ ուած են ազգային մրցանակներով: Իմ աշխատութիւններէս «հինգը» գնահատուած են ազգային մրցանակներով. Իմ գրուածքներս 30 տարիէ ի վեր փնտռուած ու վճարուած ու տպուած են գրեթէ բոլոր կարեւոր հայաթերթերէն ու տարեգիրքերէն: Ասոնք իրական են ու անհերքելի:

Մնացածը՝ ողջմիտ հանրութիւնը կրնայ դատել:

ՁԻԹՈՒՆԻ

ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զուտ հայ երգին յատկացուած այս հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Մ'վ մենաւորանք դու լեզու» բառերուն վրայ, Կոմիտասի դաշնաւորումով: Վարդապետին բարեհաճ յանձնարարականը պատճառ մը չէ սակայն որ «Մվ մեծաւորանք»ը ընկալուինք որպէս բոլորովին եւրոպական եղանակ մը, որքան որ՝ «Իմ մայրենի քաղցր լեզու» բառերուն վրայ, Ճորտանոյի Caro mio benին կը հանդիպինք իսկ եւ իսկ: (Ներելի չպիտի ըլլար կարծել որ վարդապետը անգիտակ էր այդ պարագային)

Յայտագրին առաջին մասը, որ ամբողջովին յատկացուած էր Կոմիտասին, շարունակուեցաւ հետեւեալ երգերով՝ «Սարերի վրով գնաց», «Երի երի երի Ջանա», «Անձրեւն եկաւ», «Շողեր Ջան» եւ «Պինկէօլ»: (Այս մասին մէջ երկու կէտ մասնանշենք: «Երի երի երի Ջանա»ն անճիշտ ձայներով երգուեցաւ: Զափական ֆրաները չկային, միշտ մի կ'երգուէին, իսկ տօնիքները՝ ըէ: Այս ժամանումներու [illegible] անգամ մըն ալ գրուած էինք. անոր համար է որ կը շեշտենք: «Անձրեւն եկաւ»ին մէջ չափը 3)3 եւ 4)4 կ'ըլլար փոխն ի փոխ: Ինչո՞ւ կասեցնել. պատճառ չկայ)

Ապա բեմ եկաւ Վենետիկի Նրաժշտանոցէն առաջին մրցանակով վկայեալ, եւ այժմէն իսկ մեր լաւագոյն դաշնակահարուհիներէն համարուող Օր. Մաքի Փօստրեան, որ նուագեց Ս. Բարխուդարեանի «Երեւանեան Խոֆիգները» Խոջիդ [illegible] Նէօր, Ակվարել, Խոջիդ յամօժօր եւ Զոյգվար քաղուած «Անոյշ» [illegible] Նիւ պօէմէն Կենսանակ, պարէն բայց, քիչ մը Բիմոյին [illegible] կայացնող գործեր են ասոնք, բաւական ալ դժուար նուագելի. Յայտագրէն դուրս, Օր. Մ. Փօստրեան մէկ ալ տուաւ Շոփէնի «Բոլոնէզ լա Պ. մոլ»ը: Քանի որ անգամ մը արտանեցինք [illegible] պաշտօնական արքին անունը, [illegible] «Լա Պ. մոլ» այն «Բոլոնէզ» [illegible] է, որոնց մասին ըսած է թէ «Թնդանօթներ են անոնք, ծաղիկներու տակ թաղուած»:

Պ. Արտաշէս Սէմէրճեան երգեց «Աղջի տնատուած» Սարգսեանի եւ «Միրուհիա» (Սրուանձտեանցի) Լաւ երգեց Պ. Սէմէրճեան բայց կեանքը կը պակսէր քիչ մը, իսկ անոր համար, մասամբ որ [illegible] է հասարակութեան եւ յաճախակի չփումներ ունենալ.

Յայտագրին երկրորդ մասը սկսաւ Կոմիտասի «Գարուն ա» խմբերգով, որուն յաջորդեցին կտորներ Սպենդիարեանէն «Սարերի հովին մեռնիմ Ջիմ ու գինի, Ալ գիմ վզի» եւ Դ. Ղազարեանէ «Անուշ գարուն»: Այս թիւերուն մէջ յաջորդաբար եւ [illegible] կերպով մասնակցեցին Օր. [illegible] եւ ծանօթ երգչուհի Տիկ. [illegible]:

Սիւնի հեղինակած երկու տարբեր երգերուն անմիջական յաջորդութիւնը կարծես շատ ներդաշնակ չէր Դալով Ղազարեանի «Գիքրքեանա» շունչով երգին, մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը արթնցնող կտոր փոփոխական միակ ձայնանիշի մը գործածութիւնն էր: Այս երգերու ընթացքին ղեկավարին կողմէ ներմուծած կախման կէտերը աւելի ի դէպ էին քան «Անձրեւ եկաւ»ինը:

Օր. Հայկանուշ Թօրոսեան, որուն երեւումը այս անգամ Կոմիտասէն դուրս յայտագրով մը տեղի ունեցաւ… նախ երգեց —ինչպէս [illegible] կա գիտէ երգել— Ա. Մելիքեանի «Մի լար, կ'անցնի», Ց. Սահաթեանի «Հնձուորի երգը» եւ Սարգսեանի «Հօյ Նար»ը, զոր հասարակութիւնը կրկնել տուաւ: Ցեւոյ [illegible] «Թէլէ ջէլէն»: Օր. Թօրոսեանը ջերմօրէն ծափահարողներուն միանալով հանդերձ պիտի ուզէինք մանալ թէ ինչո՞ւ արդեօք երգիչ չի փոխեր իր յաղթական նժոյգը քանի որ արդիւնքը միշտ նոյնը մնալու սահմանուած է իրեն համար.

Երրորդ մաս.— «Մազկեց մալը» խմբերգ Անուշաւան Տէր Ղեւոնդեանէ, յետոյ վարդապետէն «Վշտով եմ», «Սարէն եկաւ», «Գնա, գնա», եւ Սպ. Մելիքեանէ, «Հաճն անուշ» եւ «Տանում եմ Աւէ Ջան»:

Ջութակահար Պ. Եղիազարեանի կողմէ նուագուած՝ երեք հայ հեղինակներէ կտորներ ունկնդրեցինք («Կիլիկիա» Հայր Զէօրէքճեանէ, «Ճախարակի երգը» Տէր Ղեւոնդեանէ եւ Կոմիտասի «Օրօր»-ը, որմէ վերջ Պ. Նաւասարդեան երգեց Ա. Մալիկեանի «Մտմա երգը» եւ [illegible] կտորներ որ յուզիչ է:

Չորրորդ եւ վերջին մասը խմբերգին վերապահուած էր [illegible] «Զէրք տուր, քաշի» եւ «Ծաղկնոտ» [illegible] գի նախապատրաստեցին սեւանգական «Սօնա եար»ին: Այս մէկն ալ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (8)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ես առաջ անցայ երկու քայլ եւ նորից կանգ առի. հնար չկար շարժուելու. ամէն տեղ բռնուած էր մարմիններով

— Ի՞նչ ես նայ անում, հանիր հագուստներդ, — վրայ բերեց մէկ ուրիշը, մի երիտասարդ ռուս, «որ այստեղ ընկել ես, էլ շտապելու տեղ չունես, համբերէ՛ մեզ հիւր կը լինես»:

Եւ, իրօք, պէտք էր մերկանալ: Ամբողջապէս թրջուել էի: Քրտինքը առուի պէս հոսում էր մարմնովս: Պատուհանները ամուր փակուած էին. օդանցք չկար: Դրսից լոյս չէր հասնում: Գիշեր — ցերեկ սենեակը լուսաւորւում էր ելեքտրականութեամբ, խեղդուել կարելի էր, այնքա՛ն հեղձուցիչ էր մթնոլորտը:

Բանտարկեալները ուշադրութիւն դարձրին իմ մետաքսէ շապկի ու մաշուէ հագուստիս վրայ: Իսկոյն հասկացան որ սովորական բանտարկեալ չեմ: Ու մէկիկ — մէկիկ շրջապատեցին ինձ ու սկսեցին հարցեր տալ:

Ես հանեցի բաճկոնակս ու տեղաւորուեցի թախտի մի ծայրին. «Հանիր, հանիր, տաքաղ էլ հանիր, այստեղ, ախպէր ջան, պէտք է բոլորովին մերկանալ, թէ չէ չես դիմանալ: Այս դժոխքը ընկնողը մէկ էլ շունչով չի ազատուի», խրատում էր ռուս երիտասարդը, որի անունը Արկաշա էր:

Նա հասկացել էր ինձ տանջող միտքը, երկա՞ր պիտի մնամ այստեղ, թէ հէնց այսօր կը կանչեն հարցաքննութեան եւ կ'ազատեն. Արկաշայի խօսքերը համոզեցին, որ անմիջական ազատման յոյս չկայ: Այստեղ պահւում էին երկար ժամանակ պահուելիք բանտարկեալները: Ես հանեցի վրայիցս ինչ որ կար եւ մնացի միայն տակի վարտիքով, միւսների պէս: Ու սկսեցի ծանօթանալ այս մարդկանց հետ ու նրանց նիստ ու կացին.

Ամէնքը լռում էին քարինքի մէջ: Ցատակը թաց էր թաշկինակներից քամուող քրտինքից: Մօտ տասը հոգի հաւաքուեցին մօտս: Իսկ մնացածները կամ քնած էին, կամ պառկած՝ անտարբեր դէպ ի իմ անձը: Առաջին հարցը որ ինձ տուին մի քանի հոգի մի անգամից, ինձ բաւական զբաղեցրեց. «Ի՞նչ յօդուածով ես»:

— Յօդուա՞ծ, ի՞նչ յօդուած, զարմացայ ես: Նրանք էլ իմ վրայ զարմացան. բանտարկեալը պէտք է գիտենայ, թէ օրէնքի ո՞ր յօդուածով են մեղադրում իրեն: Ես ոչ միայն յօդուածը չգիտէի, այլ եւ, առ հասարակ, չէի իմանում իմ բանտարկութեան պատճառը:

— Ո՞ւր բանտարկեցին ձեզ, եղաւ երկրորդ հարցումը:

— Հայաստանում:

— Ինչի՞ համար:

— Ես գիտե՞մ՝ ինչի համար:

Ամէնքը սկսեցին խնդալ վրաս. Եւ մէկը ասաց.

— Մեզանից էլ ոչ ոք չգիտէ, թէ ինչու է բանտարկուած: Այդպէս է կարգը: Բերում — գցում են այս դժոխքը ու չեն էլ ասում, թէ ո՞ր մեղքի համար:

Իմանք շուռ եկան ու պառկեցին թախտի վրայ: Ըստ երեւոյթին, հետաքրքրական բան չէին երեւակայում: Միւսները շարունակեցին հարց ու փորձը:

— Է՛, ինչպէս է դուրսը, լա՞ւ է, հարցրեց Ալեօշան:

— Չգիտեմ, պատասխանեցի ես:

Եւ, իսկապէս, չգիտէի. Ալեօշայից աւելի ծանօթ չէի դրսի կեանքին, բայց Ալեօշան սաստիկ զայրացաւ իմ պատասխանից.

— Քու էն…, հայհոյեց նա փիս խօսքերով, ինչ է Ամերիկայի՞ց ես թռել — եկել, որ չգիտես թէ ինչ կայ դուրսը

Եւ երբ սկսեցի հաւատացնել, թէ իսկապէս Ամերիկայից եմ գալիս ու դրսի կեանքից լուր չունիմ, մարդը աւելի կատաղեց ու հայհոյանքով երեսը միւս կողմ դարձրեց: Կարծում էր, թէ ես ձեռք եմ առնում իրեն…

Մօտս մնաց միայն Շահթախտինսկին, որի հետ սկսեցինք զրուցել: Վաթսուն տարեկան մի ծերունի էր, խոշոր գլխով ու բարեհամբոյր դէմքով: Նա էլ սկզբում չէր ուզում հաւատալ, թէ Ամերիկայից եմ եկել, բայց երբ պնդեցի, չափազանց աշխուժացաւ, աչքերը սկսեցին փայլել:

— Ամերիկայի՞ց, ի՞նչ էք ասում… ընկեր Ալեքսանդր, կանչեց նա մեզանից երկու քայլ անդին, թախտի վերի մասում պառկած մէկին, նայեցէք, այս մարդը Ամերիկայից է գալիս..

Ալեքսանդրը, բարեկազմ ու գեղեցկատեսիլ վրացի, անվստահութեամբ բարձրացրեց գլուխը ու նայեց իմ կողմը:

— Այո՛, այո՛, առանց կատակի, Ամերիկայից է գալիս — հաւաստիացրեց Շահթախտինսկին:

Ալեքսանդրը վեր կացաւ ու մօտեցաւ մեզ: Անօրինակ մի գեղեցիկ ու կորիճ տղամարդ էր: Մի քանի հարցումներ ուղղեց: Նրա մօտենալով՝ ուրիշներն էլ հետաքրքրուեցին: Ալեօշան նորից դարձաւ մեր կողմը: Ես սկսեցի պատմել իմ ոդիսականի մասին, երբ, յանկարծ, դրան անցքից լսուեց պահապանի գիլ ձայնը .. «Ճա՛չ ու գրնդաց կողրէքը»:

Բանտարկեալներից մէկը վերցրեց յատակին կեցած դոյլը եւ դուրս եկաւ միջանցք: Մի քանի րոպէ յետոյ վերադարձաւ դոյլը լիքը ապուրով ու հացով: Ամէնքը ունէին սեփական ամաններ ու դգալներ: Հացը կտրտուած էր. մարդ գլուխ 400կրամ Բանտարկեալներից մէկը տուեց ինձ կէս բաժինն եւ մի ափսէ, ու սկսեցինք [illegible]

Ես սոված էի գայլի պէս. Երեկ [illegible] է ոչինչ չէի կերել: Ախորժակով յարձակուեցի ապուրի վրայ. որ մաքուր ջուր էր՝ մէջը մի քանի հատ խաշած լուբիա, ի հարկէ, առանց իւղի կամ մէթի: Երբեմն տալիս էին բորշ. արմիշ՝ թթու կաղամբի ջուր, առանց մսի կամ իւղի:

Ուտելու վրայ էինք, երբ խուցի անկիւնից ականջիս հասաւ մի խորապէս հիւանդոտ ձայն. «Ի՞ սէր Աստուծոյ մեռնում եմ…»:

Ոչ ոք չշարժուեց տեղից. Ես յուզուած նայեցի ձայնի կողմը եւ մարդկանց երեսին. Պատի պէս տժգոյն ու դալկահար դէմքով մի մարդ պառկած էր վերմակի տակ եւ հազիւ շնչում էր, ոտը չէր բանեցնում. Ջրից դուրս հանուած ձկան պէս բերանը բաց ու խուփ էր անում:

Բանտարկեալներից մէկը սկսեց [illegible] ծեծել դուռը: Մօտ եկաւ պահապը:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

...հեղափոխական ոգին հայրենի ազգային նկարիչն է, Հանդէսի ընթացքին Գ. Տէմիր-Ճեանի «Սիփան» երգչախումբի երգչական անակնկալ մը ըրաւ, ձայնով սիրուն հնչիւններով ու նուէր մը բերելով գեղավարին։ Մենք ալ նախ կը շնորհաւորենք ողջ բարոյապէս — այն ազնուական մարդը, արտաքնապէս քիչ մը ձայնը երեւցող այլ յարատեւ եւ կամ ալ այն գեղավարը «Սիփան»ին, Սաքօ Ցակարեան կը կոչուի։ Իր համերգը վերջապէս յառաջ տարաւ, բլլալով ամէն պայմանները, որոնց վրայ ամբողջ ուժերով կը նկատենք։ Մեծ կրատիէնի նման քոյրերու խնամքին յանձնուած աշակերտուհիները, որոնք ինոց շնորհալի ներկայութեամբ փայլը աւելցուցին։ Կը մաղթենք նաեւ, եւ կը ուզենք աւելի վերջացնել, որ Սիփան երգչախումբի անդամները ութ տարի ձայնին միացին, փառքով հայկական երգեր տալով, պահելով հայ երգին ոգին ու ճաշակը։

**

Point trop n'en faut
ֆրանսերէն ասացուածք

Այս մէկ ամառուան ընթացքին ներկայանալ ժողովուրդը հրաւիրուած է իր ներկայութեամբ քաջալերելու անոնց վեց զուտ երաժշտական հանդէսներ (թող գեղանկար սրահներ) քաջալերելու։ Իմաստ ունենալ քիչ մը եւս. քիչ մը աւելի հարստացնելու։ Արդ, հաշիւը ուրեմն է։ Մեր ժողովուրդը չի կրնար տալ այս «անձրեւ»ին, ինչո՞ւ մէկը բաւէ։ Անոնք չենք տարուած յուսահատիլ, ուշադիր, քաղցր բոլորին, առանց խտրութեան։ Բայց ինչո՞ւ չտեսնել իրականութիւնը, ինչո՞ւ չճանչնալ աղէտը, նիւթական վնասն, նիւթական վնասին, բարոյական հերքում կը պատճառէ։ Ամէն տարիճանիկ հասած ցրուումը անշուշտ օրէնքի երեւոյթ մը ըլլալէ աւելի է ծայրաւորութիւն է, չլսուած է։ Սեղմուած։ Սեղմումը անհրաժեշտ չէ, պայմանաւ որ բարի մտադրութիւն ցոյց տրուի ամէնուն կողմէ։ Պէտք է խորհրդակցիլ, համաձայնութիւն մը առնելու համար, բայց սեղմում, ահա անհրաժեշտը։

ՆՈՒՊԱՐ ԱԼԻՔԱՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՐԻԱ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Հայ անկախութեան տօնի 14րդ տարեդարձին առթիւ Լիբանանի բոլոր ազգային վարժարանները փակ մնացին, նախօրօք տրուած ազգային հրահանգին համաձայն։ Ուրախացին իրենց վարժարանները ունեցող հայ կաթոլիկ հայերը։ Ցիառուսահայերու Էշրէֆիէի մեծ վարժարանը երէկ երկուշաբթի օր փակ մնաց հաշուի հայ անկախութեան տօնին։ Ձեռնարկութիւններ կատարուեցան Զահլէ, Թրիփոլի, եւ Պէյրութ։ Ըստ մեզի որ, 2000է աւելի հայութիւն գտնուած էր Ահըր Նէհրի մայրիի անտառներուն մէջ։ Առաւօտ կանուխէն ընտանիքներ ուխտաւորներով իրենց ամբողջ օրուան պաշարով գրաւած էին անտառին մէջ եւ ուրախութեան։ Երիտասարդներ խումբերով հաւաքուած օրն ի բուն կը թնդացնէին դաշտերը հայ ազգային երգերով։ Իւրաքանչիւր խումբին մօտ կը ծածանէին մէկէ աւելի եռագոյններ. խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր։

Կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին, ներկայ հազարաւոր բազմութիւնը հաւաքուեցաւ դաշտի ընդարձակ մէկ մասին վրայ, ուր տեղի ունեցան բանախօսութիւններ օրուան տօնին շուրջ, որմէ վերջ 25 պատանիներու կուռակցական շարքերու մէջ մուտքի հանդիսաւոր արարողութիւնը կատարուեցաւ, ծափերու եւ կեցցէներու տեղատարափին տակ։

Ամբողջ օր դաշտին վրայ տիրող ուրախութիւնն ու անվերջանալի խրախճանութիւնները աւարտեցան առանց անհաճոյ միջադէպի։ Ուտարներ հիացումով դիտեցին։ Դաշտադնացներու խումբերը երեկոյեան ուշ ատեն սկսան վերադառնալ երգելով եւ ուրախութիւններով մինչեւ քաղաք։

ՀԱՅՈՑ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

«Էլ Բաշըր», «Էլ Թէեար» թերթերը Հայ Անկախութեան տօնին առթիւ կը գրեն.—

Երէկ հայ անկախութեան տարեդարձն էր։ Համաշխարհային պատերազմի վերջաւորութեան, Հայերը տիրացան իրենց անկախութեան, հիմնելով Երեւանի Հանրապետութիւնը 1918ին։ Այս Հանրապետութիւնը մօտ երեք տարի ապրեցաւ եւ անկախ շարունակեց, մինչեւ որ պոլշեւիկները եկան եւ բռնութեամբ գրաւեցին։

Անկախութեան տօնին առթիւ, Պէյրութի Հայերը, երէկ, Ահըր Նէհրի մէջ, մայրիներու անտառին մէջ խրախճանութիւններ ըրին. անոնց թիւը 4000է աւելի էր. ամբողջ օրուան ընթացքին ուրախութիւններ ըրին եւ անկախութեան գրուագներէն հատուածներ պատմութիւններ բացատրեցին իրարու, խանդավառելով եւ խանդավառուելով։

Այս հանդիսութիւններուն ներկայ կը գտնուէին ոստիկաններ եւ ժանտարմաներ, որոնք իրենց տեղեկագիրներուն մէջ ոչ մէկ անկանոնութեան եւ անկարգութեան պարագայ յիշեցին. ընդհակառակն տեսան որ օրինակելի կարգապահութեամբ անցի կ'ունենային բոլոր ուրախութիւնները։

** «Սաաա Էլ Սահիր» Տրիպոլի օրաթերթը կը գրէ.—

«Հայերը երէկ, կիրակի օր տօնեցին իրենց անկախութեան տարեդարձը եւ ամէն տեղ մեծ խրախճանութիւններ եւ ուրախութիւններ ըրին։

Մենք այս առթիւ, մեր Հայ եղբայրներուն անկեղծ մաղթանքներ եւ զգացումներ կը յայտնենք եւ կը սիրենք յուսալ որ անոնք նորէն անկախութեան պիտի տիրանան»։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆ

Լ. Շանթի «Օշին Պայլ» թատերական նոր երկը որ սկսած է հրատարակուիլ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, արդէն կարդացուած է Պէյրութի գրական շրջանակի մը առջեւ եւ բեմադրուած Գ. Իփէքեանի բեմադրութեամբ եւ մասնակցութեամբ։

Առաջին ներկայացման առթիւ այս սինեմային մէջ տուին հանդէսի անցքութիւն մը, ուր նկարագրուած էր ներկայացման կատարեալ յաջողութիւնը։

Ժողովուրդի բաղձանքին ընդառաջելով, Գ. Իփէքեան երկրորդ անգամ ներկայացուցած է «Օշին Պայլ»ը խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

Լ. Շանթի նոր երկը այս օրերուն գրական եւ թատրոնական մշակոյթի խանդավառող երեւոյթ մը կը հանդիսանայ։ Ցայտնի քննադատ Ն. Աղբալեան հինգ ընդարձակ յօդուածներով հրապարակ եկաւ «Զուարթնոց»ին մէջ, ներկայացուց երկին բովանդակութիւնը, վերլուծեց Գ. Իփէքեանի բեմադրութիւնը եւ ներկայացումը դնահատեց թատերական արուեստի տեսակէտով։

Մշակոյթի ճակատին վրայ եղած այս մեծ յաջողութիւնը անշնմար չէ անցած շրջապատի արաբ մտաւորականութեան կողմէ, որոնք արաբական մամուլին մէջ անդրադարձան թատերական այդ շարժման։

Ահա նմոյշ մը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Այս խորագրով Պէյրութի «Էլ Նիտաա», «Օշին Պայլ»ի ներկայացման մասին կը գրէ.—

Հայերը որչափ ալ հեռու գտնուին իրարմէ, շատ կը սիրեն իրենց բուն հայրենիքը եւ կ'ուզեն միշտ տիրանալ անոր։ Նմանապէս Հայերը իրենց զաւակները կը կրթեն հայ հայրենիքի սիրով, անոնց սիրցնելու համար զայն։

Այս շաբաթ, հայ մտաւորականները եւ երեւելիները «Քրիսթալ» թատրոնին մէջ ներկայացուցին հին հայ թագաւորական կեանքէ առնուած թատերգութիւն մը (բարեգործական նպատակի մը համար), որուն հեղինակն է հայ ամենածանօթ թատերագիր եւ Պէյրութի Հայ Քոլէճի տնօրէն Գ. Լեւոն Շանթ։ Ներկայացման նիւթէն կը հասկցուէր, որ Հայերը անցեալի մէջ ունեցած են անկախութիւն եւ թագաւորներ։

Ներկայացման հերոսն էր հայ իշխան մը, որ խաղաց Գ. Իփէքեան շատ յաջողութեամբ եւ ծափահարուեցաւ բոլորէն։ Հատարակութիւնը մաղթանագաց Տիկ. Իփէքեանի, Օր. Խաչատրեանի եւ Աճէմեանի պանծալի խաղարկութենէն եւ միւս դերասաններու արտակարգ յաջողութիւններէն. դերակատարները բոլորն ալ Պէյրութի հայութեան երեւելիներն էին։

Հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր այս հայկական ներկայացման եւ ներկաները այնքան գոհ մնացին, որ կրկնութիւնը պահանջեցին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐ. ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգաց միջեւ գտնուող առեւտրական յարաբերութիւնները նոր երեւոյթ մը առնելու վրայ են վերջերս։ Ամերիկեան նոր դեսպան Մ. Շեռյ Շէրիլ, կը շարունակէ Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգաց առեւտրական յարաբերութեանց մասին ուսումնասիրութիւններ կատարել, դեսպանատան առեւտրական կցորդին հետ։ Կը խորհուի ուղղակի յարաբերութիւններ հաստատել Թուրք եւ Ամերիկացի վաճառականներու միջեւ, յարաբերութիւնները աւելի եւս զարգացնելու համար։

Մտածուած միջոցներէն մէկն է նաեւ կապ մը հաստատել Պոլսոյ Թուրք Առեւտրական Սենեակին եւ Ամերիկեան Առեւտրական Սենեակին միջեւ եւ օգտուիլ Ամերիկեան Առեւտր Սենեակին աշխատութիւններէն։ Ամերիկեան դեսպանատան շրջանակներուն պատկանող անձնաւորութիւն մը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է այս մասին Թուրք թերթի մը.

— Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի առեւտրական յարաբերութիւնները աւելցնելու համար ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին թէեւ, սա կայն դեռ որոշուած մը տրուած եւ գործադրութեան ձեռնարկուած չէ։ Թուրքիոյ ու Ամերիկայի միջեւ Դիլըրինկի դրութեան եւ կամ հաստուցումի հիման վրայ հաստատուած համաձայնութիւն մը գոյացնելն ալ խնդրոյ առարկայ չէ, որովհետեւ առիկա թէ՛ մեր սկզբունքին չի համապատասխաներ, եւ թէ Թուրքիոյ շահերուն ալ չի յարմարիր։ Ասոր պատճառն ալ այն է որ՝ Թուրքիոյ կատարած արտածումները դէպի Ամերիկա, իր Ամերիկայէն ըրած ներածումներէն շատ աւելի են։

«1931ի վիճակագրութեանց համաձայն՝ Թուրքիայէն 8 միլիոն 85 հազար տոլարի ապրանք ներածուած է Ամերիկա, իսկ 1 միլիոն 713 հազար տոլարի ապրանք արտածուած Թուրքիա։ Ինչպէս կ'երեւի, կացութիւնը մեծապէս նպաստաւոր է Թուրքիոյ։ Հետեւաբար, ըլլալիք ո՛չ թէ Դիլըրինկի դրութեան վրայ հիմնուած համաձայնութիւն մը գոյացնել է, այլ՝ քիչ մըն ալ աւելցնել մեր Թուրքիա կատարած արտածումները։

Ասոր փափաքէն, Թուրքիոյ կողմէ Ամերիկա եղած արտածումներն ալ կրնան աւելնալ քիչ մը, սակայն առիկա ո՛ եւ է անպատեհութիւն չունի մեզի համար։

Կ'ուզեմ Թուրքիոյ ներածումներու եւ արտածումներու վիճակագրութեանց մասին կէտի մը վրայ ուշադրութիւն հրաւիրել։ Թուրքիայէն Թրիէսթէ եւ ուրիշ նաւահանգիստ, կարգ մը հրապարակներ արտածուած կարգ մը ապրանքներ կան որ Թրանսիթի ձեւով կ'արտածուին Ամերիկա։ Այս կարգի ապրանքները չեն երեւիր մեր վիճակագրութեանց մէջ։ Օրինակի համար, Պոլիսէն Թրիէսթէ ղրկուած ծխախոտներու մէկ մասը Ամերիկա կը ղրկուի։ Ասանք ալ պէտք է ցոյց տալ Թուրքիայէն Ամերիկա կատարուած արտածումներուն մէջ»։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Իտալիա 300 միլիոն լիրի վարկ մը բացած է Թուրքիոյ։ Այս մասին ըսմէթ փաշա յայտարարեց Թուրք մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Իտալիոյ եւ մեր միջեւ հեչ-դուեցան հիմերը 300 միլիոն լիրի վարկի մը որ պիտի վճարուի մեծ մասամբ պարտքերու հաշուեկցութեամբ եւ մասամբ Իտալիա կատարուելիք ապրանքներով։ Իտալիոյ այս քայլը պիտի դիւրացնէ մեր ջանքերը՝ զօրացնելու մեր ընկերային կառուցուածքը։

Ինչպէս գիտէք երկու երկիրներու միջեւ առկախ խնդիր չկայ այլեւս։ Սակայն եւ այնպէս մեր հաշտ այցելութեան միջոցին մեր արտաքին գործավարը չէ թերացած օգտուելու ներկայացող առիթէն եւ ընթացիկ գործերու մասին համաձայնութիւն գոյացնելէ Իտալիոյ արտաքին գործոց նախարար Մ. Կրանտիի հետ։

Ի վիճակի եմ հաւաստելու թէ մեր լուրջ բարեկամութեան քաղաքականութիւնը որ ներշնչուած է վստահութենէ եւ անկեղծութենէ, եղած է եւ պիտի ըլլայ խիստ արգասաբեր օգտակար արդիւնքներով, իսկ միջազգային խաղաղութեան գաղափարը լայն չափով օգտուած է այս քաղաքականութենէն։

Պոլսական թերթերը կը գրեն այս մասին.

— Իտալիա 300 միլիոն լիրէթ-նոց վարկ մը կը բանայ։ Մեր դրամով 32 միլոն ոսկի կ'ընէ այս վարկը։ Վարկին պայմանները դեռ յայտնի չեն։ Միայն սա որոշ է թէ՝ պայմանները բնականոն պայմաններէ աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլան։

300 միլիոննոց վարկին բոլորը կանխիկ չպիտի տրուի։ Ասոր մէկ երրորդը կանխիկ պիտի առնուի։ Մէկ երրորդն ալ պիտի յատկացուի մեքենայի եւայլնի։ Մնացեալ մէկ երրորդը պիտի յատկացուի Իտալական հաստատութեանց ունեցած մեր պարտքերուն։ Այս պարտքերուն դէմ այս նոր վարկը գտնուած ըլլալով պիւտճէին մէջ կարելի պիտի ըլլայ այդ գլուխներուն խնայողութիւնները։ Այս կերպով Ռուսիայէն եւ Իտալիայէն զանազան ձեւերով առնուած վարկին համագումարը 50 միլիոն Թրքական ոսկիի կը յանգի։ Կը լսենք թէ կառավարութիւնը ծանմեալ ծրագիր մը պիտի պատրաստէ աշխատանքի, այդ վարկերուն ապահովելիք գործերուն կարգադրութեան համար։ Դիւանագիտաբար ճարտարարուեստի պիտի յատկացուին վարկերը։ Ամէն պարագայի մէջ հաւանականութիւն չկայ որ այս դրամը յատկացուի պիւտճէի բացը ցոցելու։

Գործավարներու խորհուրդը պիտի ճշդէ թէ վարկերը ինչպէս պիտի գործածուին եւ ծրագիրը ի՛նչ հիմեր պիտի պարունակէ։

ՄԱՄՈՒԼ

Ու՞ր է վտանգը

)(o)(—

«Նոր Օրը» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ (Յունիս 4) կը քննէ Թուրքիոյ ներկայ բնակչութեան խնդիրը եւ թուրք կառավարութեան մտահոգութիւնը դատարկ երկիրը լեցնելու համար եւ կ'ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները.

— «Թուրք ժողովուրդը չանէր ուրեմն. Պարապ տարածութիւնները լեցնելու ուրիշ միջոց չկար. եթէ ուզաբեցնել արտասահմանեան Թուրքերը իսկ ասոր համար նիւթական կարելիութիւններ չկային եւ յետոյ Պալքաններու Թուրքերը առաջ վերաբերում չունէին ներգաղթին հանդէպ։ Փաստ է որ ժողովուրդներու փոխանակութեամբ Յունաստանէն հարկադրաբար գաղթած մօտաւորապէս չորս հարիւր հազար Թուրքերուն կարեւոր մէկ մասը գոհ գնաց համաձարակ հիւանդութիւններու, մէկ մասը տեղաւորուեցաւ լքեալ բնակարաններու մէջ, իսկ փոքրաթիւ մաս մըն ալ տակաւին կը մնայ չզետեղուած։ Այս կացութեան առջեւ, առ նուազն տխմարութիւն պիտի ըլլար Սերպիայէն կամ Ռումանիայէն գաղթել Թուրքիա։

Այս փորձերուն ապարդիւն մնալը յաւանաւանցուցած չէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը։ Մինչեւ այսօր կը խորհին այդ մասին, ծրագիրներ կ'որոճան, կարելիութիւններ կ'ուսումնասիրեն, բնակչութեան տեղաշարժ մասին կը մտածեն, խոցելի կողմը պաշտպանելի վիճակի մէջ դնելու համար.

Անատոլուի պարապութիւնը քաղաքական լուրջ վտանգ է Թուրքիոյ համար։ Այսօր, վաղը կամ քանի տարի յետոյ պիտի գտնուին Իտալիաներ, որոնք միշտ պիտի ձգտին այդ անմարդաբնակ տարածութիւններուն տիրանալու, ոչ թէ աշխարհակալական, այլ տնտեսական պատճառներու ճնշումին տակ։

Եւրոպայի սահմանները չափազանց նեղ են ներկայ բնակչութեան համար։ Տարուէ տարի տարածուելու ցանկութիւնը, գաղթավայր ունենալու փափաքը պահանջի չափ կը չէշտուի։ Տրամաբանութեան հակառակ է որ միլիոնաւոր ժողովուրդ նեղուի, ուտելու ապրի, մնչուի Եւրոպայի մէջ, երբ իր քթին տակ անծայրածիր եւ հարուստ պարապ հողեր կան, որոնց վրայ առ նուազն քանի մը տասնեակ միլիոն մարդ կարելի է ապրեցնել։

Այս անբնական վիճակը չի կրնար յաւերժանալ ու Թուրքերը առիկա գիտեն։ Ահա թէ ինչո՞ւ ծրագիրներ կ'որոճան, քարէ քար կը զարնեն իրենց գլուխը, ելք մը, ճար մը գտնելու համար. Այդ ելքը Թուրքիան Թուրքերով լեցնելն է. Իսկ առիկա կը մնայ վեր բոլոր կարելիութիւններէն ու փափաքներէն։

Մեր քաղաքական ցանկութիւններուն թեւ տուողն ալ այս երեւոյթն է։ Այսպէս թէ այնպէս, մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագայի մէջ, կամայ կամ ակամայ, հայ ժողովուրդը պիտի ըլլայ տէրը իր պատմական հայրենիքին»։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Մեր երաժշտական աշխատակիցը, Գ. Արայ Պարթեւեան, անդամ ընդունուած է Հեղինակներու Միջազգային Ընկերութեան, խանդընելէ յետոյ պաշտօնական քննութիւնը եւ իբր ձեռնհասութիւն ներկայացնելով իր Նոր Երգերը եւ ձեռագիր աշխատութիւնները։

Պէտք է աւելցնել, որ Հեղինակներու Միջազգային Ընկերակցութիւնը շատ դժուարաւ անդամ ընդունելու համար որ եւ է օտար։

Այս առթիւ յիշեցնենք, որ երիտասարդ երաժիշտը իր առաջին նուագահանդէսը կուտայ 25 Յունիսին Salle Gaveauի մէջ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

B. HALADJIAN.— De la crise à la prospérité, consultation relative à la crise économique mondiale, Le mal et le remède, Librairie Recueil Sirey, Paris. 15 frs.

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Ինչո՞ւ կը կանչէք, — հարցուց Սուրէն հետզհետէ աւելի նեղուելով։

Ցանկամ, կանչել տամ հօրեղբօրնիդ..

— Ոչ՛ո, մինչեւ ջուրը առանց մը զորաւին աչքը դուրսը պիտի... Անանք թող զանգակատուն տան ու բանկալին ժամերը ... հիմա պէտք է երթալ։ Զգուշ կրնայ բոլորովին անպատասխանատուութիւն ընել ու քաշչլերել, իսկ, Եղէք, խնդրեմ, միասին երթանք...

Սպասաւոր փախուստի ելք չէր... Գնաց, ջերմը հագաւ՝ քթին ակէն բաներ մը մրմռալէն, փակեց ու ժնկնեցաւ։

Երբ կառավարատուն մտան, սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ կուսակալը։ Ոտքի ելաւ, սեղանէն քիչ մը առաջ եկաւ, յարգալիր՝ ձեռքը սեղմեց սրբազանին, ու մինչ վերջինս ծանօթացուց Սուրէնը.

— Այո՛, այո՛, շատ ուրախ եմ գինքը տեսնելու, — վրայ բերաւ, — գիտէի թէ Պոլսէն է եկած էֆէնտին... Մէհմէտ պէյը Պոլսէն մեկնածատենս յանձնարարարեր էր անպայման տեսնել զինքը։

Սուրէն անակնկալի եկաւ այս յայտարարութենէն։ Ինք Մէհմէտը տեսեր էր մէկ երկու անգամ միայն, ու պարզ խօսակցութիւն մը ունեցեր էին, հեղ մը Շիշլի, ու հեղ մըն ալ Սկիւտարի չոգենաւին մէջ։ Կը հետեւէր Իթթիհատական Համալսարանին։ Կը յիշէր, որ վիճեր էին իրենց տեսակէն թերթերէն բաժնին մէջ երեւցած բուռն քննադատականի մը առթիւ, որ գրուած էր դաւադիր գէպքերու մասին։ Ու ահա՛ երիտասարդ կուսակալ մը, որ եկեր էր հաւ՝ իր հետ ծանօթանալու յանձնարարականով։ Այսու հանդերձ, պաշտօնեան եղերական պատկերը, զոր աչքերովը տեսեր էր, կը նեղէր զինքը։ Մինչ սրբազանը դեռ կը լռէր, Սուրէն նայեցաւ անոր։

— Գիտէ՞ք, — վերսկսաւ կուսակալը, — բարեբախտ զուգադիպութիւն մը ձեզ ու զիս միասին բերաւ հոս։ Ես նո՛ր եմ իմ այս պատասխանատու պաշտօնիս մէջ։ Մեր երկու ժողովուրդները, որոնք պատմական երկար ու յաճախ դժբախտ անցեալով մը կապուած են իրարու, պէտք է այլեւս ձեռք ձեռքի վերանորոգեն այս երկիրը...

— Այո՛, բայց — ընդմիջել փորձեց Սուրէն՝ զգալապէս անհամբեր ու սրտնեղ՝ սրբազանին լաւութենէն...

— ... հոս գալէս առաջ, — շարունակեց կուսակալը — անկեղծօրէն ըսելով, որոշ վարանումի մէջ էի. բայց, քանի մը օրուան տպաւորութիւնս խրախուսեց զիս։ Միւրախխաս էֆէնտիին ներկայութիւնը...

— Էֆէնտիմ, — ձայնեց սրբազանը՝ աչքերէն ծալքերը իրար բերելով.

.. Իրրեւ ողջմիտ անձ, ինչպէս եւ ձերը՝ իբրեւ նոր ըմբռնումներով օժտուած մէկը՝ գրաւական մըն են մեր յաջողութեան համար։ Մենք, երկու նոր սերունդներու ներկայացուցիչներս, գործակցաբար պէտք է ձեւափոխենք ամէն բան։ Անցեալին մէջ, գիտէք, անշուշտ, թէ շատ լաւ հասկցած են իրար՝ ձեր ու մեր վարիչները..

— Ճի՛շդ է, — անապարեց ձայնակցիլ սրբազանը՝ ուրախ երեւոյթով մը։

= ... Թերեւս հետզհետէ անոր կրօնական մոլեռանդութիւնն է, որ առիթ է տուած անբաղձալի դէպքերու...

.. Որանք Սրբազանը Թուրքիոյ օրով վերջ պէտք է գտնեն, առկայն, - գիտել տուաւ Սուրէն՝ ձայնին մէջ անզուսպ դժգոհութիւն մը դնելով։

Երերուկաց սրբազանը։ Նայեցաւ Սուրէնին։ Ցիտա՛յ ժպտա՛ց՝ կուսակալին։

— Այո՛, անշուշտ, Սուրէն էֆ.

— Եւ առիկա կախուած է ձեզմէ, աւելցուց Սուրէն, — ըմբռնումներու նորութիւնը գործնական պէտք է ըլլայ, եւ ոչ թէ տեսական։

Յանկարծ, ներս մտաւ բարապան, ծեր, մատ-մօրուք մարդուկ մը, փափթոցը գլխին։

— Պէյ էֆէնտի կ'մկմաց, թէմէննա մը ընելով — խնդրարկուներ կան...

— Զեմ կրնար ընդունիլ, կարեւոր հիւրեր ունիմ — կշտամբեց կուսակալը, — այսօր յարգելի հիւրերուս տրամադրութեանը տակն եմ — ակնարկը կրկին ուղղեց սրբազանին, որ կրկին ժպտեցաւ եւ երերտեկաց...

Ու քաշչլերուեցաւ։ Իր շագանակագոյն աչքերուն մէջ ուրախութիւն մը արտացոլաց։ Բայց, կրկին չխօսեցաւ Սուրէն, անհամբեր, սկսաւ։

— Պէյ էֆէնտի, այսօրուան տըխուր դէպքը անշուշտ հազորդուած է ձեզի...

— Արդէն ընդհանուր հրահանգ ունիմ՝ հետաքրքրուիլ ձեր ցաւերով։ Կ'ուզեմ որ բան մը չծածկէք ինծմէ։ Պէտք է անկեղծ ըլլանք ու սրտաբաց, այնպէս չէ՛ Միւրախխաս էֆէնտի...

— Այո՛, այո՛, — ձեռքերը շփեց ու պռկները շարժեց սրբազանը։

= ... Եղբայրներ ենք մենք՝ ծնած ու մեծցած միեւնոյն հողին վրայ, միեւնոյն դժբախտ ճակատագրէն հալածուած...

— Մեր ցաւերը պարզ են ու միօրինակ — կրկին միջամտեց Սուրէն, - այսօրուան դէպքը, օրինակ... ապահովութի՛ն՝ օ՛ր ցերեկով, գիւղերու մէջ աւարառութիւն, անապահովութիւն։

Այո՛, պզտիկ պատահար մը...

— Պզտի՞կ...

= Ըսել կ'ուզեմ՝ դժբախտ էակներ՝ այդ բոլորին դրդապատճառն է, սակայն։ Անկէ զատ, ես խիստ հրահանգ տուի ոստիկան զօրաց հրամանատարին՝ անխտրօրէն պատժելու բոլո՛ր չարագործները...

— Ուրախ ենք, ուրախ — իրար անցաւ Կիւրեղեան եպիսկոպոս...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ-ԼԸ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այսօր Ուրբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Մութիւալիթէի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ Կարեւոր շրջաբերականներ, օրակարգի քննութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՎԱՆՎԻՕԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Ընկեր Զարմիսեանի բնակարանը, (115 Route d'Orléons, Cachan)։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գրիստափոր Ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 11 rue Saint Martin d'Hérès, Café chez Louisի սրճարանին ներքնասրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ատեանական ժողովի կը հրաւիրէ Լա Սիօթայի Խաժակ խումբը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕՒ Վռամեան Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Նոյն Ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Գավազեան։

Հրապարակային բանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբի կողմէ

եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի մեծ սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն, երգ, մեներգ։ Կը մասնակցի Տէգինի ԱՐԾԻՒ ֆանֆառ խումբը։

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները։

Խմսիքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

Հրապարակային դասախօսական ժողովներ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէին կողմէ

Այսօր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին սրահին մէջ

Նախագահութեամբ՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեանի։ Կը խօսի՝ Հրանտ-Սամուէլ

Նիւթ՝ Քեմալական Թուրքիա եւ Հայաստան

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը շաբ. իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, տեղի կ'ունենան Բժ. Նորայրի «Ֆուէօտիկանութիւ» գեկուցման առթիւ վիճաբանութիւններ։ Մուտքը ազատ է։

Կոչ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի հայրենակիցներուն

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Ն. Ա. Օգնութեան առժամեայ մարմինը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Place de la Comète, Asnières, ծխավաճառին վերնայարկը։ Փարիզի կեդրոնէն ներկայ կ'ըլլայ Պ. Առաքել Զաքրեան։

Հայրենակիցներ, կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը՝ օգնելով անօթի հայրենակիցներուն։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սաւռէյ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս

81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճաշ, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Պէլֆոռ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբի կողմէ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Կէմէրէկի Հայր. Միութեան Caserne d'Offemontի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ՁԱՐՈՒԿԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ պարահանդէս — Մուտքը ազատ է

Նիս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

364 Bld de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. ԱԲՈՅԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Բ. ՄԵԼՏՕՆԵԱՆ եւ ՎԱՀԱՆ ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտքը ազատ է

Լա Սիօթա

Նախաձեռնութեամբ Խաժակ խումբին

Այս կիրակի ժամը 2ին Bal Idealի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կ'արտասանէ ընկ. Մ. Առանձնեան — Կ'երգէ ընկ. Ս. Անտոնեան

Մուտքը ազատ է

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱԶԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբ. կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հետեւեալ օրակարգով.— Զեկոյց՝ պատգամաւորական ժողովի մասին, Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան անդեկատուութիւն՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան մասին, վերստուգիչ յանձնախումբի տեղեկութիւն, Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Նոյն օրը ժամը 4.30ին գումարուած երկրորդ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը այսօր Ուրբաթ իրիկուն. բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՏՏԱՆԱ

Սէն Մաքսիմ, Ժ. Մ.—	35։
Անվէրս, Մաճ.—	50։
Քուրթէգոն, Պ. Զ.	5..
Շամպէրի, Նաւ.	35։
Շավիլ, Պ. Շ.	70։
Նիկոսիա, Մ. Հասս.	50։
Սէն Թ.էթիէն Գարծ	27։
Ռոնի սու Պուա, Ղազ.—	70։

ՎՃՏՈՒՄ ՄԸ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան պարգեւաբաշխութեան շահած են հետեւեալ թիւերը.—

510. 270. 402. 300. 461. 522. 225։

ՈՒԿՐԱՆԻԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս կիրակի երեկոյ ժամը 20ին, Salle des Fêtesի մէջ, 10 Rue des Messagerie, մէթրօ Poissonnière. ուկրանիական պարեր, երգ, ծաղ. եւայլն։ Պիւֆէ։

Մուտք՝ այրերու 5 ֆր. կիներու՝ 4 ֆր.

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Dameeme, Paris (13)

Le Gérant **H. STEPHAN**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Արթուր հետեւում էր լուռ։

Նաւաստին եւ տարաւ նրան նորից Մեդիչիների պալատի հրապարակով, կանգ առաւ մի մութ անկիւնում ու ինչ որ մրթմրթաց, որը իրրեւ թէ մի գզուշ փափուք էր լինելու։

— Սպասեցէք այստեղ, թէ չէ կը նկատեն։

— Իսկ ի՞նչ էք ուզում անէք։

— Ձեզ հագուստ ճարեմ։ Ձեզ, հօ՛, չեմ կարող արիւնոտ թեւով տանեմ մեզ մօտ։

Արթուր նայեց թեւին, որ վանդակի երկաթը պատռել էր։ Ձեռքի սկրդեւլուց մի քանի արեան արատ էր ընկել վրան։ Մարդը, ինչպէս երեւում էր, նրան մարդասպանի տեղ էր դնում։ Է՛, անհոգ, միեւնոյն չէր թէ մարդիկ ի՞նչ էին մտածում։ Քիչ յետոյ նաւաստին վերադարձաւ յաղթականօրէն, մի կապոց թեւի տակ։

— Փոխեցէք շորերդ, շտապեցէք։ Պէտք է որ ես դառնամ շուտով, իսկ այդ ծեր Ջհուտը ամբողջ կէս ժամ սակարկեց հետս։

Արթուր հնազանդեց, խեղդելով իր ակամայ զզուանքը, որ զգաց, երբ դրպաւ հին հագուստին։ Բարեբախտաբար, շորերը թէեւ կոպիտ ու անհարթ, բայց կեղտոտ չէին։ Երբ իր նոր հագուստով լոյսը եկաւ, նաւաստին նայեց նրան հանդիսաւոր կերպով ու գլխով հաւանութեան նշան արաւ։

— Լա՛ւ, — ասաց նա։ — Այժմ եկէք եւ եկէք ինձ մտիկ կամաց

Արթուր, հանած շորերը ձեռքին, հետեւեց նրան օձապտոյտ ջրանցքներ ու մութ, նեղ անցքերի մի ամբողջ յարկերով։ Գնում էին այն թաղով, որ միջնադարեան մի արուարձան էր եղած եւ որ Լիվորնոցիք «Նոր Վենետիկ» են անուանում։ Տեղ–տեղ մրոայլ հին պալատներ, իրենց շրջապատող ողորմելի տների ու կեղտոտ բակերի միջից, միայնակ վեր էին բարձրանում տխուր ու վհատ մի տեսքով այդ աղմկոտ ծակուծուկերի կողքին կարծես ջանալով, որ պահեն իրենց հին արժանաւորութիւնը, թէեւ լաւ գիտեն որ ի զուր է իրենց ջանքը։ Նրանց անցած փողոցներից մի քանիսը գողերի, աւազակների ու կոնտրաբանդիստների յայտնի որջեր էին. միւսների մէջ ապրում էր քաղաքի աղքատ դասակարգը։

Փոքրիկ կամուրջներից մէկի մօտ նաւաստին կանգ առաւ. համոզուելով որ ոչ ոք չի հետեւում նրանց, իջաւ ցած սանդուղի քարէ աստիճաններով դէպի մի նեղ նաւամատոյց։ Կամուրջի տակ կեցած էր մի հին, խարխուլ, կեղտոտ նաւակ։ Հրամայելով Արթուրին, որ ցատկէ մէջը ու պառկի յատակին, ինքը նաւաստին նստեց ու սկսեց թիավարելու դէպի նաւահանգիստը։ Արթուր անշարժ պառկել էր խոնաւ ու լպրծուն տախտակների վրայ, ծածկուած իր շորերի տակ, որ նաւաստին ձգել էր վրան, եւ որոնց տակից նայում էր նա անծանօթ փողոցներին ու շէնքերին։

Շուտով անցան մի ուրիշ կամուրջի տակից ու մտան ջրանցքի այն մասը, որ բերդի խրամն է կազմում։ Ամուր պատերը բարձրանում էին ջրից, հիմքի մօտ լայն, ու քանի վեր այնքան նեղ, կազմելով ժանտագէմ բուրգեր։ Ի՞նչ սարսափելի, ու ինչպէ՛ս սպառնալից էին թւում նրանք դեռ մի երկու ժամ առաջ իսկ այժմ․․․։ Նա կամաց ծիծաղեց, պառկած նաւակի յատակին։

— Սո՛ւս. — շշնջեց նաւաստին. — եւ ծածկեցէք գլուխնիդ. մօտենում ենք մաքսատանը։

Արթուր ծածկեց գլուխը շորերի տակ։ Նաւակը կանգ առաւ շուտով մի քանի ցիցերի առաջ, որոնք ջրանցքի լայնքով շղթաներով իրար միացած, փակում էին մաքսատան ու բերդի պատի մէջ եղած նեղ անցքը։

Մաքսատան քնկոտ պաշտօնեան դուրս եկաւ յորանջելով ու կռացաւ ջրի վրայ՝ լապտերը ձեռքին.

— Անցագի՛րը։

Նաւաստին տուեց իր թղթերը։ Արթուր՝ իր շորերի տակ կիսահեղձ պահեց շունչը ու ականջ դրեց։

— Կէս գիշերին ժամանա՞կ գտար նաւ գալու, — մռթմռթաց պաշտօնեան։ — Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է. իսկ այդ ի՞նչ է նաւակի տակ։

— Հին շորեր։ Աժան գնեցի։

Վերցնելով ճանկոյը ցոյց տուեց։ Պաշտօնեան իջեցրեց լապտերը՝ աչք ածելով։

— Լաւ. անցիր։

Բացաւ անցքը, ու նաւակը դանդաղ առաջ շարժուեց մութ ու աղմկոտ ջրի վրայով։ Քիչ յետոյ Արթուր նստեց նաւակի մէջ ու վրայից թափ տուեց շորերը։

— Ա՛յ քեզ «Բարլօղան». — ասաց նաւաստին քիչ յետոյ։ — Ձայներդ թաքցրէք ու եկէք ետեւիցս

Մագլցեց մի ահագին սեւ հրէշի կողքն ի վեր հայհոյելով կամաց իր ընկերոջ անշնորհքութիւնը, թէեւ Արթուրի բնական ճարպիկութիւնը նրան աւելի դիւրաշարժ էր դարձնում, քան մէկ ուրիշը նրա դիրքում։ Յաջող հասնելով տախտակամածին, անցկացան զգուշ առիւների ու մեքենաների մութ կոյտերի միջից, մինչեւ որ եկան մի փոքրիկ սանդուղի կափարիչի վրայ, որը նաւաստին կամաց բաց արաւ։

— Իջէ՛ք ցած. — շշնջեց նա — եւ յետոյն կը վերադառնամ։

Տակը, որի առաջ Արթուր կանգնած էր, ոչ միայն խոնաւ էր ու մութ, այլ եւ այնտեղից սաստկալի հոտ էր գալիս նեխի։ Նախ ակամայ ետ քաշուեց՝ խեղդուելով թաց կաշու եւ թթուած իւղի հոտից։ Բայց յիշեց խուցին իր բանտի արգելարանը եւ սանդուղը ցած իջաւ սանդուղներից։ Նրան թւում էր, թէ կեանքը ամէն տեղ նոյն է, նոյն խուցը, նոյն խիստ ու ցեխը, նոյն խայտառակ պայմանները եւ անկիւնները։ Բայց կեանքը կեանք է մինչ, ու մարդ պէտք է յարմարուի։

Մի քանի վայրկեանից նաւաստին վերադարձաւ, ձեռքին մի բան բռնած որ Արթուր սկզբում չկարողացաւ տեսնել մթի մէջ։

— Դէ՛, հիմա տուէք ինձ փողն ու ժամացոյցը։ Միայն շուտ

Մութից օգտուելով՝ Արթուր յաջողեց մի քիչ փող թաքցնելու։

— Ուտելու մի բան տուէք ինձ, — ասաց նա։ — Քաղցից մեռնում եմ։

— Ա՛, բերել եմ։ — Նաւաստին տուեց նրան մի կուժ, մի քանի չոր հացիկ ու մի կտոր աղած միս։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R C Seine 276 286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
(ՆԵՐՔԵՒԵՆ ՀԱՄԱՐ) Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ 1932
11 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1905

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

Անցած տարի, այս օրերուն, հրապարակ նետուեցաւ դէպի Հայաստան ներգաղթի ծրագիրը: Խորհ. Հայաստանի ներկայացուցիչները Երեւանի եւ Փարիզի մէջ, առանց վարանքի յայտարարեցին թէ, մինչեւ 1932ի գարնան՝ Հայաստան պիտի փոխադրուէին 30,000 գաղթականներ: Համաձայն այդ յուսադրումներուն՝ առաջին պիտի չարունակուէր յետագային՝ հասնելով մինչեւ 100,000 հոգիի:

Ոչ խօսք որ տարագիր հայութիւնը ուրախութեամբ դիմաւորեց այս կարեւոր ձեռնարկը՝ կրկնակի պատճառներով: Համաշխարհային անտեսական տագնապն ազդած էր, ինչպէս բոլորին, նաեւ հայ աշխատաւոր զանգուածներուն: Անգործ բազմութիւններէն շատ մը ազատել ու կապել հայրենի հողին, կը նշանակէր փրկել խոշոր բեկոր մը ձուլման վտանգէն եւ երկիրը ուժեղցնել հայ տարրով:

Այս տուեալները բաւական էին, որ արտասահմանի հայկական զանազան հոսանքները եւ գլխաւոր հաստատութիւնները մէկ կողմ դնէին իրենց հիմնական համոզումները եւ քաղաքական տարաձայնութիւնները՝ եւ ուժ տային ներգաղթի խնդրին:

Տարուան մը պատմութիւնը մէջտեղն է: Եթէ անտեսենք լրագրական արտայայտութիւններու փոքրիկ տարբերութիւնները, եւ ձեռնարկի ազգային նշանակութեան տարբեր գնահատութիւններ կատարողները, որ ամէնէն կարեւորն է, կը մնայ այն ջերմ վերաբերմունքը, որ բոլոր հոսանքներն ունեցան եւ ունին ներգաղթի հանդէպ:

Արտասահմանը, ուրեմն, լայն բացաւ իր դռները հայ բոլշեւիկ գործակալներուն առջեւ: Դաշնակցութիւնը, Ռամկավարները, Բարեգործականը եւ ուրիշները իրենց բարոյական աջակցութիւնը բերին գործին: Այսու հանդերձ հայ բոլշեւիկները, Երեւանէն մինչեւ Փարիզ, պայքարի դրօշով հրապարակ նետուեցան՝ այս զանազան զանոնք ջարդելու եւ երեւակայական ընդդիմութիւնները խորտակելու համար:

Գերազանցապէս տնտեսական ձեռնարկը (բոլշեւիկներուն համար) վերածեցին բոլշեւիկեան փրոփականտի մը, տեղ մը ծիծաղելի, ուրիշ տեղ մը արբունալի:

Ու մէկ տարուան շռնդալից արշաւներէն յետոյ, հաշիւը մէջտեղն է, հազիւ կրցան Յունաստանէն փոխադրել մօտ 6000 տարագիրներ, մէջը հաշուելով Դ. կարաւանն ալ, որ պիտի մեկնի Յունիս 17-20ին:

30,000 գաղթականներու փոխադրութեան խնդիրը մնաց անպատասխան խօսք մը անցած տարուան ծրագրէն, եւ պարզ յոյս մը եկող տարուան համար:

Ներգաղթի խնդիրը, հայ ժողովուրդի ընթացիկ կեանքին մէջ ամէնէն կենսական հարցերէն մէկն է, որ չափէս կապ ունի մէկ հայրենիքի ուժեղացման եւ վերաշինութեան հետ, իսկ միւս կողմէ՝ ճիշդ առանձին կուզայ՝ հայ անգործ ու երերուն բազմութիւնները հայրենի հողին կապելու: Այս կարեւորութեամբ, տարուան մը գործունէութենէն յետոյ, կ՚արժէ լայնօրէն քննել խնդիրը միշտ ձեռնարկի յաջողութիւնը նկատի առնելով:

Արտասահմանի հայութեան տրամադրութիւնները յայտնի են. Յայտնի է նաեւ թէ՝ ներգաղթի նախաձեռնութիւնը առանձնապէս է Խորհ. Հայաստանի կառավարութինը. որով սկսած գործը պետական ձեռնարկ մըն է:

Հետեւաբար, առաջին հերթին անհրաժեշտ է գիտնալ հայ բոլշեւիկեան կառավարութեան տեսակէտները, որոնցմէ շատ բան կախուած է գործի յաջողութեան համար:

Մեր աչքին առջեւն է բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթ «Խորհ. Հայաստան»ի վերջին համարը (Մայիս 24), ուր ընդարձակ խմբագրականով մը կը քննուի ներգաղթի խնդիրը, Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը, Բարեգործականի, Ռամկավարներու եւ Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը այս խնդրի մասին: Ու այս բոլորէն յետոյ, նոյն խմբագրականին մէջ կը գտնենք պարզաբանումը հայ բոլշեւիկներու ներգաղթի քաղաքականութեան:

Ըստ հայ բոլշեւիկներուն, Բարեգործականը իր նախագահով, Ռամկավարները՝ հակառակ իրենց գրածներուն, Դաշնակցութեան միասին հակառակ են ներգաղթին եւ գաղտնի մեծ ծրագիր մը ունին Սուրիոյ մէջ «Հայկական Օջախ» մը հիմնելու: Ու իրենք, բոլշեւիկները իրենց ներգաղթի ծրագրով՝ կրցած են ոչ միայն ջնջել «օջախ»ի ծրագիրը, այլ արտասահմանի հայութիւնը ենթարկել չէզոքացման:

Կարդանք միասին.

«Ի դէպ անհետաքրքիր չէ այս կապակցութեամբ մատնանշել ռամկավարների կուսակցութեան դիրքը: Հայկական բուրժուազիայի այս կուսակցութիւնը Դաշնակցութեան եւ միւս կուսակցութիւնների հետ միասին հանդիսանում է՝ խորհրդային իշխանութեան եւ աշխատաւորական մասսաների կատաղի թշնամին: Նրա տարաձայնութիւնները եւ «պայքարը» Դաշնակցութեան դէմ վերաբերում են սոսկ տակտիկական խնդիրների, եւ այդ կուսակցութիւնը Դաշնակցութեան հետ միասին հանդիսանում է միջազգային իմպերիալիզմի հակախորհրդային ինտէրվէնցիայի ընդհանուր շղթայի մէկ օղակը»:

Հետեւաբար, Ռամկավարները կը դաւեն ներգաղթին դէմ: Կը կրնաք կարդալ երկարապատում թուումն այդ դաւերուն, որոնց հաստատելու համար՝ մենք յամենայն դէպս բոլշեւիկեան տեղեկութեամբ վարակուած չենք:

Յատուած մը եւս այդ ուշագրաւ խմբագրականէն.

«Խ. Հայաստանի կառավարութեան կազմակերպած ներգաղթը դարձած Դաշնակցութեան կատաղի դիմադրութեան ամենաջերմ համակրանքը գտաւ հայ աշխատաւորների շրջանում: Ներգաղթը դէպի Խ. Հայաստան մասնաւորապէս ջախջախիչ արեց նաեւ Դաշնակցութեան «սիրիական օջախ»ի ծրագիրը: Դրա որոշակի արտայայտութիւնն է նաեւ խաբուած տարրերի մասսայօրէն հեռանալը Դաշնակցութիւնից, Դաշնակցութեան դէմ ակտիւ պայքար մղելու դիրքերն անցնիլը»:

Այս ընդարձակ մէջբերումներէն կ՚երեւի, որ հայ բոլշեւիկները թէեւ աշխատաւոր ձեռքերու պահանջէն դրդուած ձեռնարկեցին ներգաղթը, բայց այդ ձեռնարկը եւ արտասահմանի հայութեան համակրանքը օգտագործեցին եւ կ՚ուզեն օգտագործել քաղաքական պայքար մղելու ընդդէմ բոլոր այն հաստատութիւններուն եւ հոսանքներուն, որոնք ջերմօրէն ընդառաջ գացին ներգաղթի գործին:

Հայ բոլշեւիկները եթէ քաղաքական նպատակներով հրապարակ նետած են ներգաղթի հարցը՝ Սուրիոյ հայ գաղութը քանդելու համար, կամ, Դաշնակցութեան եւ միւս հոսանքներուն դէմ կուսակցական պայքար մղելու եւ գաղութները խռովելու, առաջին հերթին, ուրեմն, իրենք կը հանդիսանան ներգաղթի «կատաղի թշնամի»ն:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

— :-.

«Մայիս 28»ի հանդէսները պէտք կը չեշտեն կրկին անդրադառնալու համայնավարի վտանգին, եւ ամէն անգամ որ, առիթն ունենանք բսելու թէ առնն է որ գաղութները լաջօրէն զբաղին այդ հարցով, կը զգանք թէ օրդէն «առեներ» կ՚անցնի, մինչ գաղթահայ գոյութեան եւ կենսական շահերու հայանուն դաւադիրները, կը գործեն: Կը գործեն քաջալերուած ու շփացած ազգային կազմակերպութեանց անփութենէն, անըմբռնելի վարանումներէն եւ վտանգաւոր խղճահարութենէն: Ու կը գործեն խլուրդի պէս, մութին ապաւինած աւազակի պէս որ միայն, կռնակէն զարնելու քաջութիւնն ունի:

Այսպէս է որ «Մայիս 28»ի հանդէսներուն առթիւ, Փարիզ տպուած ու ցրուած թռուցիկ մը, յիմարութեան անհերքելի վաւերաթուղթ մը — դրկուած է նաեւ գաւառները:

Այսպէս է որ ամէն տեղ ալ, թռուցիկները յանձնուած են ֆրանսացի համայնավարներու —«չօնաւխ»ներ — բաժնելու համար Հայերու, որոնք, չեն գիտեր իսկ թէ ի՞նչ է Հայը, ո՞ւրկէ կուգայ եւ ո՞ւր կը պատրաստուի երթալ…:

Թռուցիկներու գոյութիւնը կը բաւէ փաստելու ամէն վարանում եւ գոյութիւնը փաստելու կազմակերպուած համայնավարներու՝ այս գաղութին մէջ:

Թռուցիկները նախապէս լոյս կը տեսնէին… խմորատիպ կամ մեքենագիր: Այսօր արդէն, մամուլի տակ վիժած են:

Այս պարագան ալ կուգայ հաստատել թէ մեր փախուկները կը զօրանան, ուժ կ՚առնեն, քաջալերութիւն կը գտնեն: Որմէ՞: Օտարէն: Ո՞վ է այդ օտարը: Ամէն պարագայի մէջ Հայուն եւ բոլոր ազգերուն թշնամի:

Թռուցիկներու բովանդակութիւնը, ինքնին արդէն, յստակօրէն կը մատնանշէ վտանգը՝ որ կը սպառնայ անտէր ու անկայուն գաղութի մը գլխուն:

Ոչ միայն կը հեգնեն ազգային որ եւ է աւանդութիւն, ո՛չ միայն կ՚արհամարհեն որ եւ է աւանդական սրբութիւն ու ազգային ամէն ձգտում, այլ եւ հայ անփորձ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրեն ըմբոստացման՝ ընդդէմ տեղական կառավարութեան:

Գիտե՞ն թէ չեն գիտեր, ինչ որ կը կատարեն. քայքայման գործը որուն ձեռնարկած են դաւադրօրէն, գիտեն կը մտահոգէ՞ այլապէս, թէ առօրեայ լծուած են այլասերած հոգիներու սովորական անտարբերութեամբ կամ գերագրգռութեամբ.

Բայց, պարզ կը տեսնուի թէ որ եւ է վարանում չունին՝ իրենց քայլերուն մէջ: Հայը օտարին եւ անոր օրէնքին կը յանձնեն իրենց գրգռութիւններով: Պարզ կը տեսնուի նաեւ թէ խորամանկ են եւ գիտեն ամէնէն առաջ իրենց կաշին փրկել, գործելով մութին մէջ, գործիք դարձնելով մէկ քանի թափթփուք տեղացի օտարներ:

Ու այս ողորմելի գործունէութեան առջեւ, թերեւս կան որ կը երեւին ու կը խայտան: Չէ՞ որ «Մայիս 28»ի դէմ է որ կը գրգռեն:

Բայց, ունի՞ն այս մարդիկը որ եւ է սրբութիւն, ու վաղը, երբ աւելի քաջալերուած ժողովուրդին անփութութենէն, անոր արմատն իսկ սկսին հարուածել, ո՞վ ինչ դարման կը բերէ:

Լաւ չէ՞ հիմակուց խորհիլ:

Ս. Ն.

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՅԵՏԱՁԳԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

ԺԸՆԵՒ, 9 Յունիս.— Ժընեւի եւ Լօզանի տեսակցութեանց նախօրեակին, զրոյցներ կը շրջին զինաթափութեան ժողովի յետաձգման մասին.

Այս կողմնակի զրոյցներուն, կ՚երեւի թէ կը ծածկեն հիթլերեան ռազմախաղ մը: Գերման կառավարութիւնը կ՚ուզէ յաջողցնել զինաթափութեան ժողովի երկարատեւ յետաձգում մը, առանց սակայն պատասխանատուութիւնն ստանձնելու ուղղակի. Իտալացիները պատրաստ են ուժ տալու Գերմանիոյ այս խաղին մէջ Ժընեւի խօսակցական պատուիրակները կը ջանան մտնել ուրիշ պատուիրակութեանց եւ կը կարծուի թէ Իտալիոյ արտաքին նախարարին կրկնակի վերջին ճառը՝ ընդդէմ աւանդական խորհրդաժողովներուն, նախապատրաստութիւն մըն էր այս խաղին

Գերմանիոյ հետապնդած նպատակն է կը կարծուի, ժամանակ շահիլ, մինչեւ որ Գերլինի մէջ կազմուի հիթլերեան կառավարութիւն մը, որ Ժընեւի մէջ յստակօրէն պահանջէ Գերմանիոյ ապառազինման իրաւունքը:

ՆԱԽԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Ութ հազար վեթերաններ, ցնցոտիներ հագած, բանակ մտան Ուաշինկթըն եւ ակամ չեն կախեր՝ մայրաքաղաքէն հեռանալու համար՝ ոստիկանութեան կողմէ իրենց տրուած հրահանգին:

Վեթերաններու հրամանատարը, յայտնեց թէ այն ատեն միայն պիտի ընդունին իրենց տեղերը վերադառնալ, երբ նախկին մարտիկներու հատուցման օրէնքը քուէարկուի եւ հաստատեց թէ մինչեւ երկու շաբաթ, 50.000 մարտիկներ պիտի հաւաքուին մայրաքաղաքին շուրջ:

Վեթերանները կը սպասեն նախկին մարտիկներու նոր գումարտակի մը, որուն գլուխը կը գտնուի Տիկին Վեթա Փեյաթա, տազնապին ժամուն «Արք», ինչպէս կը կոչեն զինքը:

Վեթերանները զարհուրելի թշուառութեան մէջ են: Բացը կը պառկին, առանց վերմակի եւ անկողնի. կը վախցուի որ համաճարակ ծագի: Արդէն կը ստանան բարեգործական ընկերութիւններու կողմէ, որոնք հազիւ կրնան մէկ շաբաթ միայն կերակրել զանոնք.

ՕԴԻԱՆԱՒՈՐԴՈՒՀԻ ՄԸ ԱՆՀԵՏԱՑԱՒ

Ֆրանսացի օդանաւորդ կին մը էլէնա Պէրնէյթայն անհետացած եղաւ Պիւքրայի մէջ:

Անհետացման պատճառը կը նկատուի նիւթական միջոցներ հայթայթելու անկարելիութիւնը, որ արգելք եղած էր իր թռիչքին: Կ՚ուզէր կին օդանաւորդէ մը խլել թռիչքի մրցանիշ մը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ անգործներու կարգադրութիւններ

Ֆրանսայի ելմտական նախարարը Պ. Ժէրմէն-Մարթէն մամուլի ներկայացուցիչներուն կատարած իր յայտարարութիւններով, կը յայտնէր թէ ելեւմուտքի բացը գոցելու համար, անհրաժեշտ է խնայողական խիստ կրճատումներ ընել ծախքերու վրայ: Այս յայտարարութիւնը ենթադրել տուեր էր թէ կառավարութիւնը մտադրած է պետական պաշտօնեաներու թոշակին վրայ ալ զեղչ կատարել, ինչ որ մտահոգութեան մատնած էր ձախակողմեան երեսփոխանները, մինչ աջակողմեանները սկսեր էին պայքար մղել կառավարութեան դէմ, այդ առաջին պատրուակով արդէն: Իսկ առաւօտեան թերթերը կը գրէին թէ կառավարութիւնը իր առաջին նիստին մէջ իսկ, որոշում մը պիտի տայ այդ մասին: Բայց նախարարաց խորհուրդին մէջ, ելեւմուտքի նախարարը ժամանակ ուզեց մանրամասն ծրագիր մը մշակելու համար: Ծրագիրը նախարարաց խորհուրդին պիտի ներկայացուի գալ շաբթու:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարը Պ. Տալիմիէ խորհուրդին հաւանութեանը ենթարկեց եւ ընդունել տուաւ ի նպաստ անգործներուն կարգ մը հրամանագրեր: Անգործութեան նպաստի ստացման համար ցարդ նշանակուած 180 օրուան սահմանը կը վերնայ կառավարական կարգադրութեամբ: Անգործները պիտի կրնան ուր որ ալ գտնուին, օգտուիլ նպաստէն, նոյն իսկ եթէ 180 օրուան սահմանը անցնի: Կարգադրութիւններ եղած են նաեւ կէս-անգործներուն համար:

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Անգլիական աղբիւրէ բխած լուրեր կը հաստատեն թէ Ամերիկայի արտաքին նախարարը՝ անգլիական դեսպանին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին՝ հաստատած է թէ ամերիկեան կառավարութիւնը դէմ է անգլիական տեսակէտին, որ կը թելադրէ կատարելապէս ջնջել պատերազմական պարտքերն ու հատուցումները:

Այս մասին ամերիկեան պաշտօնական անձնաւորութիւններ, որոնք սերտ կապ ունին արտաքին նախարարութեան հետ, հետեւեալ ճշդումները բրած են.

1) Որովհետեւ հատուցումներու գլուխէն Միացեալ-Նահանգները որ եւ է վճարում չեն ստանար, այդ հարցին կարգադրութիւնը գործ մըն է որ պէտք է վճռուի Գերմանիոյ եւ ուղղակի շահագրգռուած պետութեանց միջեւ:

2) Արտաքին նախարարութիւնը միշտ յիշեցուցած է օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն՝ ամերիկեան խորհրդարանի դեկտեմբեր 23ի եզրակացութիւնը որ կը յայտնէ թէ պարտքերու ջնջումը կամ անոնց վրայ կատարուած որ եւ է կրճատում, դէմ է ամերիկեան քաղաքականութեան:

3) Ամէն անգամ որ հարց դրուած է հատուցումներու ամբողջական ջնջման, արտաքին նախարարութիւնը յայտնած է թէ Ամերիկա միակ ազգը պիտի ըլլայ, որ ամէն ինչ տուած պիտի ըլլայ, առանց ոչինչ ստանալու եւ թէ նման առաջարկ մը դժկամակութեամբ պիտի ընդունուի Ամերիկայի հանրային կարծիքին կողմէ:

Այս յայտարարութիւնները կը հաստատեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը յստակօրէն դէմ է հատուցումներու ջնջման. ընդհակառակն կը փափաքի որ Գերմանիա ճանչնայ իր պարտքերը. որովհետեւ այդ կերպով, պիտի դիւրանային յետագայ բանակցութիւնները՝ Ամերիկայի եւ իր պարտականներուն միջեւ:

Միապետութիւնը Գերմանիոյ մէջ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ Է

Գերմանիոյ ներքին նախարարը, բանալով կայսերական խորհուրդը, ուր ներկայ էին բոլոր գերման պետութեանց ներկայացուցիչները, հետեւեալ կերպով արտայայտուեցաւ «միապետութի՞ւն թէ հանրապետութիւն» հարցին մասին.

— Միապետութիւնը վերահաստատելու իմաստով՝ Սահմանադրական օրէնքին մէջ փոփոխութիւն մտցնելու մասին տարածուած զրոյցները անհեթեթ եւ վնասակար բսի-բսուներ են:

«Ինքզինքս նուաստացած պիտի զգայի՝ իբր նախարար, եթէ ուրանայի անձնական համոզումս թէ միապետութիւնը կառավարական այն ձեւն է որ լաւագոյն կերպով յարմարցուած է Եւրոպայի սրտին վրայ հաստատուած ժողովուրդի մը:

«Նոյնպէս, պատմական տեսակէտով, երախտապարտ գիտակցութիւնն ունիմ այն ծառայութեանց, զոր արքայական եւ կայսերական նախկին տուները մատուցած է գերման ժողովուրդին:

«Բայց նաեւ, համոզուած եմ թէ այս պահուս երբ կը կռուինք «ըլլա՞լ թէ չըլլալու» համար, պետական դրութեան հարցը — միապետութի՞ւն թէ հանրապետութիւն— այն հարցերէն չէ որ պիտի լուծէ ներկայ կառավարութիւնը:

«Պետական դրութեան հարցէն աւելի կարեւոր է պետութիւնն ինքն իսկ: Իբր սահմանադրական նախարար, երբեք մտադրութիւն չունիմ մեր ժողովուրդը ենթարկելու նոր շփոթութեան մը, պետական դրութեանց հարց մը արծարծելով եւ կը խնդրեմ որ կասկածի չենթարկեն հաւատարմութեան երդումը, զոր տուի հանդէպ Սահմանադրութեան»:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը հրաւիրելու անգլիւամերիկեան առաջարկը այժմէական կարեւորութիւն մը կ՚ընծայէ ոսկիի հարցը քննելու համար՝ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած յատուկ յանձնախումբի եզրակացութեան:

Իր տեղեկագրին մէջ, յանձնախումբը կ՚եզրակացնէ թէ պէտք է վերահաստատել ոսկի հիմնադրամը, որ կը մնայ կ՚ըսէ դրամական լաւագոյն դրութիւնը. բայց ատոր համար պէտք ցայց կուտայ քանի մը պայմաններու. 1) Միջազգային փոխանակութեանց մէջ հաստատել՝ ապահովութեան բաւարար աստիճան մը. 2) Պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու հարցերը կարգադրել գոհացուցիչ կերպով, 3) Ոսկի հիմնադրամի դրութեան կիրարկման մասին՝ պետական դրամատուններու միջեւ գոյացնել համաձայնութիւն մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԳԷՏ ՎԱՐԻՉԻ ԵԼՈՅԹԸ

Համամիութ. Կոմունիստական Ակադեմիայի կողմից դէպ ի Միութեան բոլոր շրջանները տասնօրեայ արշաւ է կազմակերպուել: Արշաւախմբերից մէկը այցելել է Հայաստան, ուր եւ պէտք է շփման մէջ մտնի կուսակցութեան գործօն տարրերի եւ գիտական – իմաստասիրական ճակատի աշխատաւորների հետ: Ուրիշ խօսքով, Մոսկուան հակակշռի տակ է առնում Հայաստանի գիտական միտքը:

Հայաստանում տասնօրեակը սկսել է կոմկուսի առաջին քարտուղար՝ Ա. Խանջեանի բացման ճառով, որն իր անհեթեթութեամբ ու հակահայ բընոյթով գերազանցում է մինչ այժմ եղած իր բոլոր յիմարաբանութիւնները. Ի հարկէ, եթէ Խանջեանը չհանդիսանար Հայաստանի այսօրուայ ղեկավարութեան մտայնութեան արտայայտիչը, չարժէր նրա ճառը քննութեան նիւթ իսկ դարձնել: Բայց, դժբախտաբար, մեր երկրի բախտը ներկայիս տնօրինուած է այդ չարաղէտ մտայնութեամբ առաջնորդուող մարդկանց կողմից

Ի՞նչ է ասում Խանջեանը:

Նրա կարծիքով, մինչեւ խորհրդ. իշխանութեան հաստատումը, հայ ժողովուրդը ոչ աշխարհիկ գրքեր է ունեցել եւ ոչ էլ պատմութիւն: Որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ձգտել է ժողովրդին խաւարի մէջ պահել, իսկ դպրոցներում անուցանել է կղերական – յետադիմական – ազգայնական տրամադրութիւններ: Որ մեր պատմագիրները՝ սկսած Խորենացուց մինչեւ Լէօն, կեղծել են եւ կեղծում են պատմութիւնը ու «զանազան հէքեաթներով ու առասպելներով աշխատել են խաւարականացնել անցեալը, ցոյց տալ «հայ ազգի» անցեալ փառքը»: Որ հայ պատմագրութիւնը տասնեակ տարիներ մշուշել է աշխատաւոր մասսաների գիտակցութիւնը «Հայոց պատմութեան եւ կուլտուրայի անցեալ շրջանների «ակնոցներից»(?) դիտելով, այդ «ակնոցներից» չափանիշ վերցնելով հասա ու կենա ժամանակների, մեծ մասամբ այս կամ այն հայ ֆէոդալական հարստահարիչ ընտանիքի – գովերգուների «բուասարշական աշխատանքը»: Այսպէս, ժխտելով հայ գիտական պատմագրութեան գոյութիւնը, Խանջեանը հետեւեալն է յայտարարում՝ «Մենք չենք թաքցրել եւ չենք թաքցնում, որ նպատակ ունենք քար քարի վրայ չթողնելու Ազգայնապաշտական, կղերական, բուրժուական եւ տիրացուական «գիտութիւնից»: («Դրօշակ», 21 մայիս):

Միայն ցնդած ուղեղները կարող են այդքան զանհկացնել մեր պատմութիւնը. միայն հայ մշակոյթի թշնամին ընդունակ է ժխտելու մեր անցեալը. միայն տգէտ մարդիկ նման բացասութիւն կուտան պատմական երեւոյթներին: Ըստ Խանջեանի, մեր բոլոր պատմագիրները՝ Փաւստոս Բիւզանդ, Խորենացի, Կորիւն, Եղիշէ, Եզնիկ, Ղազար Փարպեցի, Ագաթանգեղոս եւայլն եղած են պնակալէզներ ու գովերգուներ. որ հայ ժողովրդի պատմական անցեալը հէքեաթ ու առասպել է, որ մեր գրողները եղած են կղերական ու տիրացուական. որ մենք գիտութիւն ստեղծած բան չենք ունեցած ու հայ մշակոյթը ոտից գլուխ կեղծիք է: Եւ բընաւ զարմանալի չէ, որ Խանջեանը հայ ազգ բառը չակերտների մէջ է առնում.

Մեզ յայտնի էր, որ հայ բոլշեւիկները «չեն թաքցնում» իրենց հակազգային ու հակահայ դէմքը, որ նըրանք «քարը քարի վրայ չեն թողնում» հայ մշակոյթից. որ հայ ազգ բառը նրանց համար անիմաստ հնչիւններ են ու հայ լեզուն միայն միջոց է տարածելու լենինեան ու ստալինեան «իմաստութիւնները»: Սակայն, մենք չգիտէինք, որ հայ ժողովուրդը պատմութիւն չէ ունեցած եւ մեր տարեգրութիւնը սկսւում է այն օրից, երբ Աղասի Խանջեանը ստանձնեց կոմկուսի քարտուղարի պաշտօնը

Այո՛, իրերի կացութիւնը Հայաստանում շատ աւելի ողբերգական է, քան ենթադրում են շատերը: Այլ եւս բացայայտ ճշմարտութիւն է, որ այնտեղ, երկրում, մեր մշակոյթը ահաւոր վտանգի տակ է: Այլ եւս կասկածից վեր է, որ խորհրդային կարգերի յարատեւութիւնը համազօր է հայ ժողովրդի ազգային դիմագծերի ու մշակոյթի անհետացման: Ահա թէ ինչու. գաղութահայութեան վրայ է ընկնում մեր ազգային մշակոյթի պաշտպանման ու զարգացման պատասխանատւութիւնը

Առարկելու ոչինչ կ'ունենայինք Խանջեանին, եթէ նա ձգտում յայտնաբերել վերլուծելու Հայոց պատմութիւնը մարքսեան կամ լենինեան տեսակէտով: Բնական է, որ սորկական(?) շրջանի Հայոց պատմութիւնը պէտք է որ լուսաբանէր իր ժամանակի տնտեսական – ընկերային փոխ – յարաբերութիւնների դրութեամբ: Նոյնը եւ ստասական(?) ու պատմական յետագայ շրջաններին: Մենք կարող ենք մեր մատենագիրներից սրան կամ նրան քննադատել իր աչառութեան համար՝ այս կամ այն նախապաշարութեան ընթացքը արդարացնելու կամ պատմական դէպք չափազանցնելու մէջ: Բայց վեր կենալ ու ժխտել նրանց կատարած աշխատանքի արժէքը, աւելի քան յիմարութիւն է: Ինչ է, Խանջեանը պահանջում է, որ Փաւստոս Բիւզանդը լենինեան մէթոդոլոգիա՞յով մօտենար պատմութեանը. Յիմար երեխայ:

Խանջեանը, որպէս հոգեւոր թեմական դպրոցի սան, պէտք է գիտնայ, որ դեռ անցեալ դարում հայ առաջադէմ միտքը ուժեղ պայքար է սկսած կղերականութեան ու հոգեւոր դասի դէմ եւ ձգտել է դպրոցը աշխարհիկ դարձնել: Այդ պայքարը սըկսել էր յաջողութեամբ եւ մեր դպրոցները դարձան մէկական դարբնոցներ հայ ազատագրական մտքի ու ազգային գիտակցութեան դաստիարակման: Եւ այդ պայքարում իր մեծագոյն դերն ունի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը

Եթէ Խանջեան այդպէս հեգնում ու արհամարհում է նախախորհրդային հայ դպրոցը, ապա ինքը՝ Խանջեանը, Միկոյեանները ու Միասնիկեանները ի՞նչ դպրոցում են սնուած ու դաստիարակուած: Մի թէ նոյն «կղերական – ազգայնական» դպրոցները չեն տուել իրենց ձեռքը լուսաւոր այն զէնքը, որ այսօր չարաչահօրէն գործածում են նոյն դպրոցների եւ ուսուցիչների դէմ. Մի թէ իրենցից շատ շատերը ընկերվարութեան գաղափարին չե՞ն ծանօթացել հէնց նոյն «հակակուլտուրական» Դաշնակցական ուսուցիչների միջոցով

Եթէ Խանջեանները չեն ընդունում հայ գիտնականների գոյութիւնը, ապա ո՞վքեր են եղած եւ մնում են Հայաստանի անդրանիկ համալսարանի պրոֆէսորները: Մի գո՞ւցէ Մանանդեանները, Աբեղեանները, Աճառեանները եւ Աշոտ Յովհաննիսեանները Սվերդլովեան համալսարանից են վկայական առած... Խանջեանի ագիտութիւնն ու գռեհկութիւնը լաւագոյն վկայականներն են կոմկուսի ցեկայի աստիճանին:

Մեր պատմագրութիւնը պատմութիւնը կեղծում է... Ո՛չ, յարգելի պարոն, պատմութեան ամենամեծ կեղծարարները բոլշեւիկներն են: Հազար ու մէկ փաստեր կան դրան ապացոյց. Թէկուզ հէնց բոլշեւիկ Բորեանի պարագան: Բորեանը Հայոց պատմութեան երկհատոր գիրք է հրատարակել: Բոլշեւիկ պատմաբանը մեր պատմութիւնը վերլուծման է ենթարկել ճիշդ մարքսեան եւ լենինեան տեսակէտով: Պատմութեանը մօտեցման այդ եղանակը, սակայն, չի խանգարել, որպէս զի Բորեանը յանգի այն տխուր եզրակացութեան, թէ՝ Հոկտեմբերեան յեղաշրջումն աղէտաւոր հետեւանքներ ունեցաւ հայ ժողովրդի համար եւ Հայաստանի շահերը ստորադասուեցան բոլշեւիկների համաշխարհային յեղափոխութեան ձգտումներին.

Նման ճշմարտութիւնը հանգիստ չի տալիս Խանջեանին եւ նա իր ճառին մէջ նետեր է ճօճում նաեւ Բորեանի դէմ, Բուխարինի պէս կրկնելով Ստալինի «պատմական» նամակում արտայայտած միտքը թէ Բորեանը վարակուած է «փթած լիբերալիզմով»:

Եւ Խանջեանը պահանջում է, որ Հայոց նոր պատմութիւն գրուի՝ կեղծուած ու աղաւաղուած պատմութիւն

ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Հայերը Հալէպի մէջ

—)(•)(—

Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկոպոս, Հելիոպոլիս Նուպարեան վարժարանի հոբելեանին ճառ մը խօսած ատեն տեղեկացուցած է թէ Հալէպի Հայերուն մէջ տարեկան մօտ հազար հինգ հարիւր ծնունդ, հինգ հարիւր մահ եւ երեք հարիւր յիսուն ամուսնութիւն տեղի կ'ունենան:

Հայ գաղթականներու եւ տեղացի արաբախօս Հայերու միջեւ խնամութեանց հետեւանքով, այս վերջինները եւս սկսած են հետզհետէ ազգային կեանքով(?) եւ լեզուով ալ [illegible] իրենց զաւակները հայ վարժարանները կը ղրկեն: Աւելցուցած է թէ Հալէպի առաջնորդական թեմը մօտաւորապէս յիսուն հազար Հայերէ կը բաղկանայ:

ԹԱՏՐՈՆ

ՏՈՆ ԺՈՒԱՆ

(ՄՈԼԻԷՐ)

Դերասան Լեւոն Յարութ ներկայացում մը կազմակերպած էր, Շաբաթ գիշեր, Théâtre de l'Atelierի մէջ. – Մոլիէրի «Տոն Ժուանը»: Եւ այս ներկայացումը մէկն էր եղանակին լաւագոյն ներկայացումներէն:

**

Վերլուծման փոքրիկ ու դժուար փորձ մը «Տոն Ժուանի» մասին:

Դժուար՝ որովհետեւ շատեր են փորձեր հասկնալ Մոլիէրը եւ... իրար են ծեծեր: Այդ կռիւները սկսան Մոլիէրի ողջութեան, եւ չեն վերջացած տակաւին:

Եւ, վերջապէս, բոլոր այդ կռիւներէն կազմուեր են կարծիքներ, աւանդութեան մը պէս թանձր տեսակէտներ Մոլիէրի մասին, սրբագրելը դժուար այսօր:

Երբ երեւցաւ L'Ecole des Femmes, Մոլիէր նշաւակ դարձաւ ծանր յարձակումներու: Բայց յանկարծ Մոլիէր կը ներկայանայ Le Tartuffeով, կարծես աւելի սաստկացնելու համար թշնամութիւնը: Ու քիչ յետոյ Don Juanը, աւելի եւս բորբոքելու համար կրակը:

Այդ կռիւներուն առթիւ, կատաղի քննադատներ կ'ըսէին թէ «գրել չի գիտեր» Մոլիէր, թէ «անկրօնութիւն» կը քարոզէ, թէ «բանագող» մըն է: Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար, եթէ պաշտպանները ըսէին թէ ճի՛շդ են այդ խօսքերը, որոնք բան մըն ալ չեն պակսեցներ Մոլիէրի ազատ տաղանդէն:

Ահա թէ ինչո՛ւ, հիմա, շատեր, դասագիրք շինող պարոններ ու դասարաններու մէջ ցեց կանգնած վարժապետներ, սովորութիւն ունին ըսելու թէ երգիծանքը, մանաւանդ բարոյ Մոլիէրի երգիծանքը, կը ծառայէ «ազնուացնելու բարքերը» եւ, հէ՛յ, հէ՛յ, գիտ ինչե՛ր... թէ կը սրբագրէ մարդկային թերութիւնները, կը ձաղկէ մոլութիւնները, եւլն. եւլն.:

Այո՛, թերեւս պէտք էր այդպէս ըսել, ազատելու համար մեծ ու անյամառ(?) կատակերգակը, իր գործին փոխ տրուած նկարագրին վկայութեամբ, այն ամբաստանութենէն թէ Մոլիէր իրեն կին բրած է իր աղջիկը: Ու թերեւս Մոլիէր ալ, իր կարգին, պայքարի այն տաք շրջանին, երբ իր թշնամիներուն իբրեւ պատասխան՝ կը բեմադրէր նոր ստեղծագործութիւններ անհրաժեշտ համարեց իր գործողութիւններուն տալ այնպիսի վախճան մը, որ չզայթակղեցնէ հանդիսատեսը. (արդարեւ Մոլիէրի գործերուն հանգոյցին լուծումը «ուղղուած» կարգատան մըն է ընդհանրապէս):

Սակայն ինծի կը թուի թէ խորքին մէջ երբե՛ք չշեղեցաւ Մոլիէր, այնքան յամառ՝ որ մինչեւ վերջը չարունակեց կատղեցնել իր թշնամիները: Ահա թէ ինչո՛ւ պահ մը կարելի չեղաւ արտօնութիւն ստանալ թաղելու համար Մոլիէրի մարմինը

Առէք «Տոն Ժուանը», որ գրուած է պայքարի ամէնէն վտանգաւոր շրջանին: Նահանջի ոչ իսկ վայրկեանի մը տրամադրութիւն: Մոլիէր այդ գործին մէջ յաղթահասակ կը կանգնի իր փիլիսոփայութեամբ եւ իր ծիծաղո՛վ հանդէպ «ազնուաբարոյ» մարդոց: Ներկայացնենք Մոլիէրեան այդ փիլիսոփայութիւնը:

**

Մոլիէր լեցուած էր տարօրինակ թշնամութեամբ մը հանդէպ քրիստոնէութեան: Վանքի քրիստոնէութիւնը կը սպաննէ մարդը, կամ կեղծաւոր կը դարձնէ զայն՝ յիմար պայքարի մը լծելով բնութեան դէմ:

Ըստ Մոլիէրի, մարդը բնախօսական երեւոյթ մըն է միայն, հետեւաբար անբարոյ: [illegible]

Ամէն փիլիսոփայ կը կրկնէ ճշմարտութիւն մը, թէ երախան անբարոյ է: Լա՛ւ, ի՞նչ է որ անբարոյութիւնը կը ծածկէ՝ երբ երախան կը դառնայ չափահաս.

Բանականութիւնը, այսինքն այն գործիքը, որ կը սորվեցնէ կեղծել, ծածկել ու վարագոյր քաշել մարդկային զգայարանական արտայայտութիւններուն վրայ: Ու կը ծիծաղի Մոլիէր, որովհետեւ գիտէ թէ մարդը մարդ է միշտ, եւ չպիտի կարենայ դիմադրել բնութեան, եթէ նոյնիսկ քրիստոնեայ գրուի: Կը ծիծաղի՛ Մոլիէր մարդոց տառապանքին վրայ, – ոչ առաջինն է իր այդ ծիծաղով եւ ոչ ալ վերջինը. – որովհետեւ գիտէ թէ, յիմա՛ր ու անզօր, կը կռուին բնութեան դէմ:

Այդ խորունկ ծիծաղով ծածկուած, ստորակայութիւնը(?) տարիներ եւ մեծ տաղանդ մը գտաւ [illegible] մէջ, արտայայտելու համար ինքզինք աւելի ազատ, այս անգամ առանց ծիծաղի, ընդհակառակն մելամաղձոտ եղանակով մը [illegible]

Եզրակացնենք.

Տոն Ժուանը բնախօսութիւն է, Սկանարէլը՝ բանականութիւն: Ըսէք, որո՞ւ վրայ ծիծաղեցաք.

Տոն Ժուանի՞, որ արձակ համարձակ կը խոստովանէր թէ կը հետաքրքրուի իր բնազդին, իր զգայարանքներուն, եւ կեղծաւոր կ'անուանէր բոլոր անոնք, որ տարբեր կը խօսին,

Թէ Սկանարէլի վրայ, որ, վատաբար վերջին արարուածին, յանուն բարոյականի՛ կ'աշխատէր համոզել իր տէրը, որպէս զի զսպէ իր զգայարանքները, եւ ճա՛ռ մը կ'արտասանէր, բանականութեան ճառը, բառերու իմաստին զուգորդութեամբ՝ անլոյծ խօսքերու անդաստանի(?) մը, (հոգեբանական քննութեան առանձին նիւթ):

Ոմանք կը քննադատեն Մոլիէրը, եւ անբնական կը գտնեն, որ սկեպտիկ Տոն Ժուանը իրեն ընկեր կ'առնէ աստուածավախ Սկանարէլը: Ցիմա՛ր քննադատութիւն: Մոլիէր չէր կրնար աւելի գեղեցիկ հակադրութիւն մը ստեղծել՝ Տոն Ժուանի մօտ դնելով Սկանարէլը, ազնուաբարոյ ծառայ, որ տիրոջը գաւազանի հարուածին տակ կը հանդուրժէ ամէն անբարոյութեան. ճիշդ ինչպէս Տոն Ժուան, բնութեան մղիչ ուժին տակ՝ չէր կրնար շարժել ուրիշ կերպ:

Ոմանք ալ Մոլիէրի փիլիսոփայութիւնը կը մօտեցնեն Վոլթէրի, կարելի է տեսակէտներու նմանութիւն գտնել, ու սոյն անգամ ծաղրը ընկերային ու բարոյական կարգ մը երեւոյթներու դէմ: Բայց Մոլիէր առաւելապէս [illegible] մըն է, գէթ Տոն Ժուանի մէջ:

Արդարեւ, Մոլիէրի այս խոր բացատրութիւնն է այն պայքարին, որ տեղի կ'ունենայ մարդոց ներքին բանականութեան եւ զգայարանութեան միջեւ: Վախճանը, զոր ստեղծեր է մեծ կատակերգակը, արձան մը կը կենդանանայ յանկարծ եւ կը զարնէ ու կը սպաննէ Տոն Ժուանը, — տրուած է գոհացնելու համար ժողովուրդը եւ խափանելու համար գայթակղութիւնը.

**

Խաղարկութիւնը:

Վահրամ Փափազեան (Տոն Ժուան) իր տարրին մէջ էր, ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը: Արեւելեան [illegible] Մոլիէրեան ծիծաղով, աշխարհիկ [illegible], գերազանց իր արտայայտութիւններուն գեղեցիկ լռութեամբ:

Ա. Գմբէթեան (Սկանարէլ) գիտցաւ Փափազեանի հետ խաղալ իր դիւրութեամբ, շարժման բնականութեամբ, մանաւանդ ստուգապէս այն շփոթութեանը մէջ թէ երկինքին [illegible] կեղծէ՝ թէ խոստովանի: Այս խաղը մէկն էր Գմբէթեանի ամէնէն յաջող խաղերէն, իր տաղանդը հաստատող:

Օր. Անդրէէ (Տոննա Էլվիրա), գեղեցկօրէն արտայայտեց կնոջ վրէժխնդիր զայրոյթը, ինչպէս մելամաղձոտ հաստատմը: Արժէքաւոր դերասանուհի

Օր. Ռուպինա (Մաթիւրին) անձեռի(?) կը կնոջ նախանձի արտայայտութեան մէջ, ճկուն է. եւ հոգին իր արտայայտութիւններուն մէջ է. Նոր ուժ մը եւս այս աղջիկը:

Օր. Անահիտ (Շարլոթ) անպաշտօրէն ինքնատիպ է՝ երբ իբր պարմանի աղջիկ կուգայ բեմ:

Պաղտասարեան (Փիէռո եւ Տիմանշ) լաւ արտասանագէտ է, որ կրնայ կենդանացնել նոյն իսկ երկրորդական դերերը:

Կ. Սրապեան (արձան) կրցաւ ամբողջ ժամեր կենալ պատուանդանի մը վրայ՝ արձանի մը պէս անշարժ եւ ամուր, կարմիր եւ ճիգի կեցուածքով մը:

Կրկնե՛նք:

Այս ներկայացումը եղանակին ամէնէն յաջող ներկայացումներէն մէկն էր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ, եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 11 ՅՈՒՆԻՍ 1932

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

8.— ԱՂԷՏԻՆ ԾԱՒԱԼԸ

Թոքախտին դէմ ազդուին պաշտպանուելու հրամայական ու կենսական պահանջը ըմբռնելու, ինչպէս նաեւ պայքարի համապատասխան ու արդիւնաւոր ձեւեր ու միջոցներ կազմակերպելու համար անհրաժեշտ է նախ գիտնալ ընկերային այդ մեծագոյն աղէտին ծաւալը:

Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ թոքախտին դէմ պաշտպանութեան եւ պայքարի միջոցներուն մասին 1929ին պատրաստուած տեղեկագրի մը մէջ հետեւեալ թուանշանները արձանագրած եմ Ֆրանսայի վերաբերմամբ, քաղելով պաշտօնական վիճակագրութիւններէ:

Պատերազմի շրջանին եւ անոր յաջորդող առաջին տարիներու ընթացքին Ֆրանսայի մէջ տարեկան 10,000 հոգի զոհ գացած են հիւծախտին(1):

Բնակչութեան ընդհանուր թիւին հետ համեմատելով, այդ շրջանին ամէն ձեւ հիւծախտի հետեւանքով մեռած են՝ 100,000ի վրայ 213 հոգի (2,13 առ հազար), իսկ միայն թոքախտէն՝ 177 հոգի (1,77 առ հազար): Այն քաղաքներուն մէջ որոնց բնակչութիւնը 5 հազարը չանցնիր, հիւծախտէ մեռածներուն թիւը եղած է 1,26 առ հազար, 5000 եւ աւելի բնակչութիւն ունեցող քաղաքներուն մէջ՝ 2,58 առ հազար, իսկ Սէն նահանգին մէջ՝ 3,02 առ հազար:

Գալով վարակուողներուն, այսինքն հիւծախտէ տառապողներուն թիւին, ընդհանրապէս ընդունուած է որ 5 կամ 6 թոքախտաւորի մէկը կը մեռնի: Հետեւաբար 5 կամ 6ով պէտք է բազմապատկել վերոյիշեալ թիւերը գտնելու համար թոքախտաւորներու մօտաւոր թիւը: Այդ հաշուով Ֆրանսայի մէջ կան 5—600,000 թոքախտաւորներ.

Նորագոյն վիճակագրութիւններ թոքախտին աստիճանական նուազումը ցոյց կուտան այն երկիրներուն մէջ որ առողջապահական եւ կանխազգուշական լուրջ միջոցներ ձեռք առնուած են այդ չարիքին դէմ: Այսպէս, Թոքախտին դէմ պաշտպանութեան Ֆրանսա Ազգային Մարմնին վերջերս հրատարակած մէկ վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ որ 1927ին, 100,000 հոգիի վրայ, հիւծախտի հետեւանքով մեռած են Ֆրանսայի մէջ՝ 175, Զուիցերիոյ մէջ՝ 136, Իտալիոյ մէջ՝ 134, Գերմանիոյ մէջ՝ 98, Անգլիոյ մէջ՝ 97: Միացեալ – Նահանգներուն մէջ՝ 81 հոգի, եւայլն. Ինչ որ զգալի նուազում մըն է, մօտ 20—40 առ հարիւր, 1914ի մահացութեան վրայ: Այսուհանդերձ, հիւծախտով մահացութիւնը տակաւին շատ բարձր է Ֆրանսայի մէջ (175 առ 100,000), բայց շատ աւելի բարձր է Պալքանեան երկիրներուն, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ մէջ, երկիրներ՝ ուր կը գտնուին հայկական կարեւոր գաղութներ, եւ որոնց մասին ստոյգ թիւեր չունինք, բաց ի Թուրքիայէն, որուն հիւծախտի հետեւանքով մահացութիւնը 100,000ի վրայ 285 կը հաշուէ Տոքթ. Ա. Մէգպուրեան(?), այդ մասին վերջերս հրատարակած իր շահեկան գրքին մէջ(1)

Արդ, հաշուելու համար վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ ապրող հայկական հոծ գաղութներուն, ինչպէս նաեւ գրեթէ փոքր գաղութներու մօտ 400 հազար հայութեան հիւծախտին տուած զոհերը, պէտք է հիմ ընդունինք առ նուազն 100,000ին 200, կամ 1000ին 2 համեմատութիւնը: Այդ հաշուով, ամբողջ Եւրոպայի, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ հայութիւնը ամէն տարի միայն հիւծախտի հետեւանքով կը կորսնցնէ 800 հոգի, թիւ մը զոր առանց չափազանցութեան կարելի է 1000ի բարձրացնել, մօտենալու համար իրականութեան: Որովհետեւ թոքախտի ծըլումին եւ տարածման նպաստող պատճառները (գաղթ, բնակութեան եւ սընունդի վատ պայմաններ, ալքոլամոլութիւն, [illegible], եւայլն), առաւելագոյն ուժգնութեամբ կ'ազդեն մեր ժողովուրդին վրայ, եւ ընդունակ կը դարձնեն զայն հիւծախտին զոհ երթալու.

Եւ սակայն, վերոյիշեալ թիւերը տակաւին ճշգիւ չեն պատկերացներ քստմնելի իրականութիւնը, որովհետեւ համեմատութիւնները հիմնուած են [illegible] երկրի բնակչութեան ամբողջ թիւին վրայ, ենթադրելով որ հիւծախտով մահացութիւնը հաւասար է ամէն տարիքի եւ երկու սեռերուն մէջ:

Պատկերը բոլորովին կը փոխուի եւ աղէտը երեւան կուգայ իր ամբողջ անհաւասարութեամբ, երբ կը փորձենք ճշդել հիւծախտէն մեռնողներուն տարիքն ու սեռը:

Այդ պարագային երեւան կուգայ որ թոքախտը նախապատւաբար կը վարակէ ու կը մեռցնէ 15—60 եւ մանաւանդ 18—45 տարեկան երիտասարդներն ու չափահասները, այսինքն ժողովուրդի մը ուժն ու հարստութիւնը կազմող ամէնէն կենսունակ մասը:

Արդարեւ հիւծախտը կեանքի առաջին մէկ – երկու տարուան շրջանին երախաներէն բաւական զոհ խլելէ յետոյ, ժամանակ մը կը ծածկուի, կը պահուի եւ վերստին երեւան կուգայ 10—15 տարեկան հասակին: Այդ տարիքէն յետոյ հիւծախտը կամ թոքախտը կը սկսի անխնայ հարուածել եւ վարակուողներուն եւ մեռնողներուն համեմատութիւնը արագօրէն կ'աւելնայ, մանաւանդ իգական սեռին մէջ:

Այսպէս, Ֆրանսական վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, 15—19 տարեկան հասակին, աղջիկներէն հիւծախտի հետեւանքով մեռնողներուն թիւը 100,000էն 232 է (200ը միայն թոքախտէն), իսկ պատանիներէն 140 է (110ը միայն թոքախտէն):

20—24 տարեկան հասակին, դարձեալ իգական սեռն է որ ամէնէն աւելի զոհ կուտայ հիւծախտին, քանի որ այդ շրջանին, յաճախ մայրութեան շրջանն է կամ պիտի ըլլայ, կիներէն հիւծախտի հետեւանքով կը մեռնին 100,000ի վրայ 300 հոգի (275ը՝ թոքախտէն), իսկ այրերէն 240 հոգի (190ը՝ թոքախտէն):

25 տարեկանէն յետոյ, հիւծախտը արագօրէն կը նուազի իգական սեռին մէջ, բայց նոյն ուժգնութեամբ կը շարունակէ վարակել ու մեռցնել այրերը մինչեւ 60—70 տարիքը.

Այժմ, եթէ հիւծախտի հետեւանքով մահացութիւնը համեմատենք այլ պատճառներով ընդհանուր մահացութեան հետ, կը տեսնենք որ 20—24 տարեկան հասակին մեռնող 100 կիներէն 56,3ը, իսկ այրերէն 47,2ը թոքախտին զոհ կ'երթան:

Կը նշանակէ թէ այդ տարիքին մեռնող երկու սեռէ երիտասարդներուն ԿԷՍԸ թոքախտը կը տանի:

Իսկ եթէ նոյն բաղդատութիւնը ընենք 18—45 տարեկաններուն համար, կը տեսնենք որ այդ տարիքին մեռնող երկու սեռի չափահասներէն 40 առ 100ը թոքախտին զոհ կ'երթան:

Միւս կողմէ մեռնող 100 թոքախտաւորներէն 70ը՝ 18—45 տարեկան չափահասներ են:

Ամփոփենք:

Հիւծախտէն կամ, ինչ որ գրեթէ նոյնն է, թոքախտին հետեւանքով 100,000 հոգիի վրայ ամէն տարի 200—250 հոգի կը մեռնին: Ուրեմն Եւրոպայի, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ գաղթական հայութիւնը ամէն տարի թոքախտին զոհ կուտայ շուրջ 1000 հոգի, որոնց 70 առ 100ը, այսինքն 700ը 18—45 տարեկան չափահասներ. իսկ անոնց ալ հաւանաբար 500ը ցեղին յոյսն ու ապագան կազմող երիտասարդներ:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Հասկնալի ըլլալու համար հիւծախտ (վէրէմ) բառով կը թարգմանեմ tuberculoseը, որ կրնայ ըլլալ ոսկրային, ընդերային, յօդային, թոքային, եւայլն: Ամէնէն յաճախադէպն է թոքային հիւծախտը կամ թոքախտը: Գաղափար մը տալու համար ըսենք թէ 6 հիւծախտաւորին 5ը՝ թոքային, իսկ 1ը ուրիշ մասի հիւծախտ ունին:

(1) «Հիւծախտի դէմ պայքար եւ պաշտպանութիւն», Կ. Պոլիս, 1932:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՂԵՒՄՈՒՏՔԸ

[illegible] նոր վարչապետ [illegible] Ֆրանսայի [illegible] երեքշաբթի օր, Ֆրանսա- [illegible] [illegible] երկրին ելմտական կա- [illegible] [illegible] կը հաստատէր [illegible] նախարարը [illegible] [illegible]

[illegible] նախարար Ժէրմէն — [illegible] ներկայացուցիչնե- [illegible] կացութիւնը եւ պարմա- [illegible] միջոցները, որոնց պիտի դիմէ [illegible]

[illegible]ՆԵՐԸ

[illegible] վեր, Ֆրանսական ելե- [illegible] կը ցուցնէ: Այդ բացը [illegible] 2500 միլիոն էր. 1931— [illegible]

[illegible]

[illegible] 933ի ելեւմտական հաւասարա- [illegible] պիտի ապահովուի

[illegible], դեռ կանխահաս է յայտ- [illegible] ինչ զիջումներու վրայ, եւ [illegible] ծախսքի կրճատումներ պի- [illegible] կատարուին: Ելմտական նախա- [illegible] գլուխները աշխատանքի [illegible] են մշակելու համար ծրագիր [illegible] ժողովուրդին բոլոր դասա- [illegible] մասնակցին ելմտական բար- [illegible] ձեռնարկին

—)(օ)(

[illegible]ԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

[illegible] օր, Փարիզի մէջ, տեսակ- [illegible] մը կ'ունենան Անգլիոյ եւ [illegible] վարչապետները [illegible] պիտի գտնուին նաեւ Դա- [illegible] եւ Զուիցերիոյ երկիրներու [illegible] անդամակցութիւն մը [illegible] [illegible]

[illegible]

վրայ գնել դաշնակցած եւ պայքանեան երկիրներու տնտեսական կացութիւնը: Ֆրանսական շրջանակները, նկատի առնելով Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ շատ նեղ կացութիւնը, կը մտածեն մինչեւ իսկ ընդլայնել Թարտիէօի ծրագրին սահմանները եւ այդ երկու երկիրներուն եւս նիւթական օժանդակութիւն ապահովել:

—)(օ)(—

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Թերթերը հաղորդեցին տնտեսական համաշխարհային ժողով մը հրաւիրելու ծրագիրը, որ մշակուած է անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց կողմէ: Հրաւէրներն ուղղելու նախաձեռնութիւնը յանձնուած է անգլիական կառավարութեան որ արդէն, ըսուած է կարծիքները շօշափել գանազան պետութեանց

[illegible]

—)(օ)(

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

[illegible] 10 միլիոն [illegible]

1) 1500 միլիոն տոլարի նոր փոխ մը, որ պիտի յատկացուի [illegible]

2) [illegible]

3) [illegible]

[illegible]

նտեսական համաշխարհային մեքենան: Մինչ մէկ կողմէ կ'աւելնան միջազգային խորհրդաժողովները եւ մինչ, ժամանակ առ ժամանակ կը հաւաքուին խորհրդակցելու համար տնտեսական հարցերու մասին, բոլոր ազգերը, ամէն օր, աւելի եւս կը կծկուին իրենք իրենց վրայ, կը կազմակերպեն իրենց տնտեսական ու ելմտական պաշտպանութիւնը եւ կը ջանան ձերբազատուիլ չահերու կացակցութենէն: Ասով կը բացատրուի այն որ, խորհրդաժողովներու քաղաքականութիւնը, որմէ հրաշքներ կը սպասուէր, այնքա՛ն քիչ արդիւնք է տուած:

«Իրօք, ինչ է որ կը հետապնդեն եւ ինչպէս պիտի հասնին նպատակին: Աշխարհի գիները կայունացնել փորձելով, ուսումնասիրել տնտեսական տագնապի դարմանումի միջոցները եւ վերացնել դրամական դրութիւնները, [illegible] [illegible] է որ մօտէն պէտք է քննել: Հաւաքումները, պարտքերը, մաքսատուրքերու քաղաքականութիւնը, գիներու չարունակական անկումը, աւանք ամէնէն բարդ հարցին տարրերն են, որոնք չեն բա-

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

—)(օ)(—

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 7 Յունիս.— Հայաստանի հանրապետութեան 14րդ տարեդարձը այս տարի աւելի բազմութեամբ եւ աւելի խանդավառ տօնուեցաւ Վալանսի մէջ. անցեալ Կիրակի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն կարելի եղած միջոցները ձեռք առած էր հանդէսը փայլուն կատարելու, Փարիզէն յատկապէս խօսելու հրաւիրուած էր Հ. Հ. նախկին վարչապետ ընկ. Ա. Խատիսեանը: Ժամանակէն առաջ ընտիր բազմութիւն մը մօտ 700 հոգի անհամբեր կը սպասէին հանդէսին բացման, նախագահ ընկ. Գ. Սարգսեան օրուան տօնին նպատակը պարզելով. երգչախումբը հրաւիրեց երգելու «Մեր հայրենիքը», որմէ յետոյ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր: [illegible] [illegible] Մ. Գլճեան նախատակնեբուն յիշատակին, Մ. Դաւիթեան Հայրենիքի սօսին, Ա. Չէլէպեան վերջին ասօթքը: Արտասանեց Նորեմի Սարգիսեան եւ մեներգեց Տիկին [illegible] [illegible] Մեծ յաջողութեամբ Գ. Մ. Տէր- [illegible]

[illegible]

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Յունիս.— Սէն-Լուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան [illegible]

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Իր կեանքը եւ գործը)

—)(օ)(–

«Հայրենիք» իր Մայիս 27ի թիւը նուիրած է Գէորգ Չաւուշի մահուան քսանեւհինգամեակին: Ցօդուածներ ունին Սեպուհ, Մ. Օզանեան, Ամբատ եւ ուրիշներ: Նոյն թիւին մէջ արտատպուած է Ռուբէնի յուշերէն «Մուշի կռիւը եւ Գէորգ Չաւուշի մահը» ընդարձակ գրուածքը: «Հայրենիք» խմբագրականը մը նուիրած է Գէորգ Չաւուշի յիշատակին, ուր կը գրէ.

— «Ճիշդ 25 տարի առաջ, Մայիս 27ին, հայ ցեղի դարերու թշնամիին հետ ունեցած անհաւասար կռուի մը մէջ ինկաւ Տարօնի դիւցազնական առիւծներէն մէկը Գէորգ Չաւուշը:

Ծնած է Բասենոյ Մ[illegible] գիւղին մէջ 1872 թւին. ան՝ 14 տարեկան էր, երբ հայրը տարաւ զինքը Առաքելոց Վանքը գէթ տարրական կրթութիւն մը տալու իր վառվռուն տղուն:

Վանքը եղած միջոցին պատանի Գէորգ քաջաւոր պատեհութիւնն ունեցած էր հանդիպելու Արաբօյին, Հնունին եւ ընկերներուն, որոնք արթնցուցած էին անոր մէջ դիւցազնական աքանչելի ընազդներ եւ ազատութեան իղձեր: Առաջին անգամ անոնցմէ է որ Գէորգ լսած էր «ընկերութեան» մը խորհրդաւոր գոյութեան մասին»:

Ատկէ յետոյ կը սկսի Գէորգի քսան տարուան յեղափոխական փոթորկալի կեանքը, որ համառօտակի պատկերացած է խմբագրականին մէջ, որ կը վերջանայ հետեւեալ եզրափակող բառերով:

«Հայ ազատագրական շարժումը հրապարակ բերաւ դիւցազնական կարիճներու այնպիսի հոյակապ շարան մը, որուն նման շատ քիչ ազգեր տուած են իրենց պատմութեան ամէնէն հերոսական շրջաններուն մէջ իսկ: Ասիկա ալ աւելի ուշագրաւ է այն պատճառով, որ ոչ մէկ ազգ իր ազատութեան կռիւը մղած է այնքան աննպաստ

[illegible]

ազատ հայրենիքի դրօշակ պարզելով պիտի տօնէ Մայիս 28ը ոչ թէ օտար երկիրներու մէջ, հապա Հայոց աշխարհի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի մէջ»:

[illegible]

[illegible]

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներուն, ատկէ ամիսներ առաջ «Յառաջ»ի մէջ արծարծուեցաւ Գէորգ Չաւուշի մահուան քսանեւհինգամեակը տօնելու խնդիրը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն եւ Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Ֆրանսայի Վարչութիւնը Յունիս 18ին, Փարիզի մէջ պիտի տօնեն Գէորգի քսանեւհինգամեակը: Այդ առթիւ «Յառաջ»ի թիւը նուիրուած պիտի ըլլայ Գէորգի յիշատակին:

[illegible]

ԵՐԳԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Գ. ՄԱՍ

[illegible] նաւ ու գիւղերը առաւե- [illegible] ատիկաններն են այդ [illegible] քաջալերողները.. այս ա- [illegible] օրինակ. սողանիայր օգնու- [illegible] է կանչեր, ու հեռուէն տեսնող [illegible] քայլ մը չէ նետեր...

[illegible] հին մտայնութիւններ, էֆէն- [illegible]

[illegible] տեւական քաղաքակա [illegible] մը – լռացաւ Սուրէն — [illegible] Թուրք վարիչներուն է եղեր [illegible]

է... պիտի բուժուի, էֆէնտիմ. արմատապէս պիտի բուժուի այդ ցաւու հարցը... պէ՛տք է որ բուժուի, արմատապէս բուժուի . այդ կը պահանջէ երկրին շահը...

Եւ, վճռական ու լուրջ. աչքի ելա՛ւ աչքերը փայլեցնելով անկողին տակէն Յնաոյ չրթները պլլեց պահ մը, ու բազէապէս փոխելով դէմքը, ապառարկողը կանչեց ու հաւատ Սուրէնի մերժումներուն ը- [illegible]

[illegible]

— Նէ ալ — մէջ ինկաւ Օննէս ա- զան «Էլիր էթանք» կռավաթնե- րով... հիւքիւմաթ էթալը ամէնուն բերնին չէ՛ ինկեր... Շուշանը շփոթ շաղուելով չիյաէ. վանքին խոնարար արին... ի՞նչ կ'ըսես, Փէպապաճեան էֆէնտիս...

Այո՛, սխալ մը եղեր է. չի կրկնուիր. անշուշտ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակայքներ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՆՆԷՕԻ Արծիւ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Ընկեր Զօրաւեանի բնակարանը, (115 Route d'Orléons, Cachan)։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գաւառ

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 11 rue Saint Martin d'Hérès, Café chez Louisի սրճարանին ներքնասրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն առիթողական ժողովի կը հրաւիրէ Լա Սիօթայի Խաժակ խումբը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕԻ Վռամեան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Նոյն ենթակոմիտէի պատասխանատուական ժողովը ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Գավրոգեան։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սառսէլ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս։

81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճաշ, ղեկավարութեամբ Գ. Ն. ՍԱՆՏՐՕՍԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Պէլֆոռ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբի կողմէ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Նէմէրէկի Հայր. Միութեան Caserne d'Offemontի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԶԱՐՈՒԿԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր — Մուտքը ազատ է

Նիս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

364 Bld de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. ԱԲԹՅԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Բ. ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ եւ ՎԱՀԱՆ ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտքը ազատ է

Լա Սիօթա

Նախաձեռնութեամբ Խաժակ խումբին

Վաղը Կիրակի ժամը 2ին Bal Idéalի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կ'արտասանէ ընկ. Մ. Առաքելեան — Կ'երգէ ընկ. Ս. Աւետեան

Մուտքը ազատ է

Հրապարակային խանդավառութիւն Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, գ. Թաղապետարանի մեծ սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն, երգ, մեներգ։ Կը մասնակցի Տէսինի ԱՐԾՐԻ ֆանֆառ խումբը։

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արծիւները։

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր շաբ. իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, տեղի կ'ունենան Բժ. Նորայրի «Ֆուտուրիզմ» (?) գեղայթի առթիւ վիճաբանութիւններ։ Մուտքը ազատ է։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ա. ԾԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ին

Salle de la Société de Géographie

184 Bld. St. Germain, Métro: St. Germain

Կը մասնակցին՝ ՏԻԿ. Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ (սոփրանօ) եւ Պ. ԺԱՆ ՄԱՍՕՆ (դաշնակ).

ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Կոչ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի հայրենակիցներուն

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Ե. Ա. Օգնութեան առժամեայ մարմինը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Place de la Comète, Asnières, ծխավաճառին վերնայարկը։ Փարիզի կեդրոնէն ներկայ կ'ըլլայ Պ. Առաքել Զաքրեան։

Հայրենակիցներ, կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը՝ օգնելով անգործ հայրենակիցներուն։

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱԶԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբ. կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հետեւեալ օրակարգով. — Զեկոյց՝ պատգամաւորական ժողովի մասին, Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան տեղեկատուութիւն՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան մասին, վերստուգիչ յանձնախումբին տեղեկութիւն, Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Նոյն օրը ժամը 4.30ին գումարուած երկրորդ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։

ՀՐԱՒԷՐ

Բիւթանիոյ Հայրենակց. Միութեան Մարսէյլի եւ շրջանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Cannebière, Café Noailleի սրահին մէջ։

Օրակարգ՝

Ա.— Ի. Հայաստան ներգաղթողներու արձանագրութիւն.

Բ.— Զեկոյց՝ դաշտահանդէսի կարգադիր յանձնախումբի՝

Գ. — Ընթացիկ հարցեր։

Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր բիւթանացիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քրէօզէ, Ճորճ.— 10։
Մարսէյլ, Գարծ.— 928։
Սարսէլ, Ղ. Ն.— 35։
Փարիզ, Կճայ.— 100։
Ալֆորվիլ, Ս. Կ.— 140։
Ալֆորվիլ, Յ. Մ.— 140։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գրիգոր Զուլճեան որ կը բնակէր Rue Jules-Verne, Sevran, (S. et O.)։ Իմացնել իր եղբօր՝ Տիրան Զուլճեանի, 44 Rue Dounaee, Choumen, Bulgarie.

Համայեակ Ճոլեան կը փնտռէ իր կինը՝ Մարիամ, աղջիկը՝ Իմաստուհի-Աղաւնի 30 տարեկան, որդիները՝ Հայկ (28 տարեկան), Աւագ 26, Առաքել 22։ 1914ին աքսորուած են Քէմախի կողմերը։ Անկէ ի վեր լուր չկայ իրենց մասին։ Կը խնդրուի իմացնել Համայեակ Ճոլեանի, 11 rue Gerbevillers, Le Creusot, (S. et L.), France.

ՆԷՕՅԼԻ ՍԻԽՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլօնեի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10 - 15,000 Ֆր., 5 փիէս 15 - 20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու։ Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ։ Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Գօքաժ)։ Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), հեռաձայն՝ Marcadet 56-63։ Փափաքողներու կը ղրկուի շէնքին պատկերազարդ գրքոյկը։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ՆԵՐՔԻՆ ՀԱՄԱՐ) Metro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1932

12 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1904

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՆ ԽՕՍՔ

ԲԱՆԱՑԵՐԵՆՔ ՄԵՐ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

(ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ)

«Խորհ. Հայաստանի պաշտօնական արտայայտութիւնները, այս տեսանք, ամէն տեսակի բարեմիտներն ալ կրնան համոզել, որ ներգաղթի գործը հայ բոլշեւիկներուն համար կուսակցական պայքարի ասպարէզ մըն է: Ինչ որ կը նշանակէ թէ՝ հայ ժողովուրդի կենսական խնդիրը կը ստանայ երկրորդական արժէք եւ կրնայ ձգձգուիլ այնքան ատեն, որքան ուզեն հայ բոլշեւիկ պետականները եւ կրնայ իրագործուիլ այնչափով, որչափով անհրաժեշտ է իրենց կուսակցական փորձականութեան:

Այս տեսակէտը հիմք ունենալով կ'եզրակացնէինք թէ Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնն է գլխաւոր պատճառը ներգաղթի ձախողութեան եւ անկանոնութիւններուն, ու տղայական է «կարմիր թշնամիներ» փնտռել արտասահմանի մէջ:

Դաշնակցական մամուլը յաճախ արտայայտուած է այդ մասին: Տարուան մը փորձառութենէն յետոյ, նորէն բանաձեւենք մեր տեսակէտները յստակ ու որոշ:

Ջերմ կողմնակից ենք ներգաղթին: Ներգաղթ դէպի Հայրենիք, ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուի ան, ցրուած ազգի մը համար՝ ազգային գոյութեան հիմքը կը կազմէ:

Տարագիր հոծ զանգուածներու մէկ խոշոր մասը տակաւին կազմակերպուած չէ եւ անորոշութեան մատնուած է: Այդ բազմութիւնները, երբ հնարաւոր է, առաջին հերթին պէտք է փոխադրուին Հայաստան: Իսկ եթէ ներգաղթի գործը դանդաղի, կամ տարուան մը ընթացքին քիչ թիւով տարագիրներ միայն նախատեսէ, երկրուն բազմութիւնները պիտի տեղաւորուին այնպիսի վայրերու մէջ, ուր կարելի է հող կամ գործ գտնել, ու միեւնոյն ժամանակ՝ ապահովել անոնց ազգային մշակութային գոյութիւնը:

Տարուան մը փորձառութենէն յետոյ, կը կարծենք թէ այլ եւս ժամանակն է 100,000 կամ 30,000 տարագիրներու զանգուածային փոխադրութեան մասին խօսիլ: Այդ երեւակայական մեծախօսութիւնները միտքերը կը բորբոքեն եւ կը նպաստեն աւելի երեւան վիճակի մը: Փոխադարձ մեղադրանքները մէկ կողմ թողնենք: Խօսինք ամէնէն բաղձալի կարելիութիւններու մասին, ընդունելով որ՝ թէ՛ արտասահմանի եւ թէ ներկայ Հայաստանի հնարաւորութիւնները յայտնի են գոնէ պատասխանատու շրջանակներուն. Հայաստանը այս պայմաններուն մէջ եթէ առնուազն տարեկան տասը, առաւելն տասնեւհինգ հազար տարագիրներ փոխադրել Հայաստան, ու այդ գործը վերածէ կանոնաւոր «հնգամեայ ծրագիր»ի մը, ներգաղթի խնդիրը պիտի երնէ իր վիճելի բնոյթէն եւ մտնէ գործնական ճամբու մը մէջ:

Խորհ. Հայաստանի առանձնած պարագաներութիւններուն իր համակցութիւնը պէտք է բերէ արտասահմանի հայութիւնն ալ: Սխալի առնելով ձեռնարկի համազգային բնոյթը, պէտք է նկատի առնել նաեւ օգնութեան գործին յաջողութիւնը: Օգնութեան գործը կրնայ յաջողիլ, երբ արտասահմանի կուսակցութիւններն ու հանրային հաստատութիւնները կը համախմբեն ազգային միութեան մը մէջ, պատասխանատու եւ հեղինակաւոր, որ կուսակցական տարակարծութիւններէն վեր, համագործակցաբար բոլոր հնարաւոր միջոցներուն պիտի դիմէ, նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնն ապահովելու ներգաղթին.

Ներգաղթող զանգուածները, հնարաւոր չափով, պէտք է ծանօթանան երկրի պայմաններուն, ու երբ իրենց կամքով ճամբայ պիտի ելնեն դէպի Հայաստան, պատրաստ են նաեւ հանդուրժել այն տեղի դժուարին պայմանները, մխիթարուելով այն գոհունակութեամբ, որ Հայաստանի մէջ կ'ապրին:

Ու, որպէս զի հիասթափութիւններու եւ նոր ողբերգութիւններու տեղի չտրուի, վերջ պիտի գտնեն բոլշեւիկ գործակալներու, հօկերու եւ կարգ մը թերթերու խարեպատիր գովքերը՝ Խ. Հայաստանը դրախտ ներկայացնելու: Հայաստանը ոչ դրախտ ներկայացնենք, եւ ոչ ալ դժոխք: Տնտեսական Հայաստանը ներկայացնենք, այնպէս ինչպէս գոյութիւն ունի, ու ներգաղթի պարագային, նոյն իսկ անտեսենք բոլշեւիկեան կուսակցութեան եւ կառչութեան անատանելի բռնութիւնները, պահ մը երեւակայելով որ այդ բռնութիւններն ուղղուած են քաղաքական տարրին դէմ: Ներգաղթող զանգուածները մեզի համար քաղաքական տարր ըլլալէ կը դադրին: Եթէ Հայ բոլշեւիկները պիտի կրնան անոնցմէ քաղաքական տարր կազմել, այդ իրենց գործն է, ի հարկէ՝ Հայաստան տանելէն յետոյ:

Ու հետեւաբար՝ վերջ պէտք է գտնեն գաղութներու մէջ սարքուած բոլշեւիկեան ցուցահանդէսները. Թշուառ զանգուածները տարուան մը անցնելու այս անգութ չարչարանքները, որոնք նախատեսուած են սարսելու դէպի Հայաստան մեկնողները որ իրենց միակները դերեզմաններէն դուրս հանեն, անարգեն, մարդկային արժանապատուութենէ զրկուին, ու ապա մտնեն գաղթողներու ցուցակին մէջ:

Գաղթողներուն մեր խօսքը բռնած է յաճախ, հիմա կը կրկնենք ընդգծելով.— Հայաստանը առեւտրական շուկայ մը չէ, բստ կամս բախտաւորելու եւ իր ուզած գործը նախաձեռնելու տեղը չէ: Հոն կայ ճանուորական եւ գիւղական աշխատանք, գլուխը կախ եւ հնազանդ:

Եթէ հայ բոլշեւիկները, իրօք կ'ուզեն որ ներգաղթի գործը յաջող ընթանայ, (մանաւանդ որ աշխատող ձեռքերու պէտք ունին), պէտք է ձեռնարկին մօտենան պետական աշխատանքի բնական ձեւերով: Այդ պարագային, արտասահմանի բոլոր հաստատութիւնները միասին՝ անվերապահօրէն կը լծուին աշխատանքի:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»Ը

«Հին Աստուածներ»ու ներկայացման առթիւ մեր մտածումը կ'երթայ դէպ ի այն հեղինակը, որ անցեալի մէջ մեզ յուզեց, ու այսօր, նոր թափով մը դարձեալ մեզ կը յուզէ:

Մօտ քսանհինգ տարի առաջ Լ. Շանթի «Հին Աստուածներ»ը հայ գրականութեան հորիզոնին վրայ նոր հիւսուածք եղաւ, եւ թատերական շարժման այլապէս նոր գոյն մը տուաւ:

Սիդան, վանահայրը եւ Աբեղան բոլորին հայ բազմութեան մէջէն:

Հայ գրականութիւնը եւ թատրոնը աւելի բարդ, աւելի համամարդկային եւ աւելի փիլիսոփայական հորիզոններ ընդգրկելու թռիչքը կ'առնէին բայց աւելի հայեցի, աւելի ինքնուրոյն արուեստի մը ծգտումով:

Մտածումի եւ տենչանքներու համամարդկային չափերով՝ հայկական խարիսխի մը վրայ բարձրացնել արուեստի շէնքը, տոհմիկ գոյներով ու նկարագրութեամբ:

Ահա ճշմարտ մղումը:

Լ. Շանթի երկը ցնցում մը առաջ կը բերէր մեր գրականութեան եւ արուեստի տենդէն բռնուած մտաւորականութեան մէջ, որ պահ մը, նոր Աստուածներու մոլոր՝ «Հին աստուածներու» խնկարկում կը սկսէր: Հեթանոսակա՞ն, միստիկա՞ն, նատուրալիստակա՞ն, բառերու հեղեղ մը կ'առնէր կը տանէր բոլորին. երբ խոլական [illegible] սկսուած շարժումին՝ կը կայանար այն վերադարձին մէջ, որ մեզ կը տանէր ազգային գրականութեան արմատին

Այսօր, դարձեալ Լ. Շանթի մէկ նոր երկը, «Օշին Պայլ»ն է որ կուգայ երեւոյթի մը պէս յուզելու մեր գրական եւ թատերական կեանքը: Երկի [illegible] արժէքը եթէ տակաւին բոլորի դատողութեան չէ ենթակայ, [illegible] անոր թատերական յաջողութիւնը, որ իրականացած է Գ. Խիթէճեանի բեմադրութեամբ եւ [illegible] դերակատարութեամբ, արդէն փաստ է:

Այսօր, Փարիզի մէջ գեղասէր Լ. Յարութ՝ փափկաճաշակ խումբ մը դերասաններու հետ՝ կը ներկայացնէ «Հին Աստուածներ»ը:

Հոն, Պէյրութի մէջ Գ. Խիթէճեանի ղեկավարութեամբ՝ կրկին կը բեմադրեն «Օշին Պայլ»ը:

Անդին, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ Ց. Զարիֆեանը բեմին վրայ է «Լքուած բերդի իշխանուհին»ով

Իսկ Պէյրութի Հայկական Ճեմարանին մէջ, հայ գրականութեան եւ թատրոնի մեծ մշակը, յամառ համբերատարութեամբ՝ հայ պատանիները կը կրթէ, վաղուան մտքի մշակները պատրաստելու համար:

Մեր համակրանքը մտքի մշակին եւ արուեստի նուիրեալներին:

ՐՈՍԼԱՐԵՑ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը նոր նուազում մը կ'արձանագրէ ամբողջ Ֆրանսայի անգործներու թիւին վրայ:

Յունիս 5ին, անգործներու թիւն էր 254.140. նախանցեալ շաբթուան վրայ ուրեմն 8044ի նուազում մը:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Չինական կառավարութեան արտաքին նախարարութեան գլխաւոր պաշտօնատարներէն մէկը յայտնեց Նանքինի մէջ թէ, Չինաստան տրամադիր է բանակցութեան մտնելու զանազան պետութեանց կարգին, նաեւ Ճափոնի եւ Խորհրդային Միութեան հետ, ոչ-յարձակման դաշնագրերու կնքման համար:

— Ոչ յարձակման դաշինքի մը կնքումը Ռուսիոյ հետ, ըսաւ, ինքնաբերաբար տեղի պիտի տայ երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսման, որոնք խզուած էին 1927ին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլօ-ֆրանսական համաձայնութեան մը վախերը Գերման շրջանակներու մէջ

Էրիօ — Մաքտօնալտ տեսակցութիւնը մտահոգութեան մատնած է գերման շրջանակները, հակառակ Լօզանի ժողովի մասին իրենց լաւատես արտայայտութիւններուն.

Գերման քաղաքական շրջանակները կը հաստատեն թէ՝ հատուցումներու հարցին շուրջ՝ անգլիական եւ ֆրանսական շրջանակներն սկսած են իրարու մօտենալ եւ կարգ մը գերմանական թերթեր՝ առանց սպասելու Էրիօ — Մաքտօնալտ տեսակցութեան արդիւնքին, արդէն զանազան կը արտայայտեն թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը պատրաստուին Գերմանիան գնելու կատարուած իրողութեան մը առջեւ:

Պերլինի մէջ այն տպաւորութիւնը կայ թէ Գերմանիա, չպիտի կրնայ ապահովել հատուցումներու ջնջումը զոր կը հետապնդէր եւ թէ, շատ շատ, պարտապահանջ պետութիւնները վճարման նոր յետաձգում մը պիտի յօժարին Գերմանիոյ, ինչպէս նաեւ ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը, որուն մանրամասնութիւնները կրնան ճշդուիլ յետագային, դաշնակիցներու եւ Միացեալ-Նահանգներու համաձայնութեամբ:

Գերմանական կարգ մը թերթեր կը չեշտեն թէ ինչ արդիւնքի ալ հասնի Էրիօ — Մաքտօնալտ տեսակցութիւնը, չի կրնար փոփոխութեան ենթարկել Գերմանիոյ դիրքը որ միշտ ժխտական պիտի մնայ՝ հատուցումներու վճարման մասին: Այս թերթերը կը հաստատեն թէ Գերմանիա բացարձակապէս ի վիճակի չէ որ եւ է վճարում կատարելու, թէ արդէն իր պարտքերն աւելի վճարած է:

Գերման նոր կառավարութիւնը սակայն, տակաւին չյայտնեց թէ ինչ դիրք պիտի բռնէ Լօզանի ժողովին մէջ: Սակայն կ'ենթադրուի թէ ֆոն Փափէն եւ իր աշխատակիցները՝ որոնք երեքշաբթի իրիկուն կը մեկնին Պերլինէն, դէպի Լօզան պիտի հետեւին Պրիւնինկի ուղեգծէն, առանց սակայն պահանջելու հատուցումներու վերջնական հաշուեյարդարը:

Կարգ մը շրջանակներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ հատուցումներու առհամենափակ հարցէն դուրս գալով, ընդհանուր համաձայնութիւններ՝ կնքել. Եւրոպայի վերականգնումի հարցին շուրջ եւ առավ Գերմանիոյ պիտի տրամադրուին նիւթական միջոցներ՝ որոնք թոյլ պիտի տան աւ ճ տալու տնտեսական կեանքի վերադարձումին:

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Իրլանտայի վարչապետին Լոնտոն այցելութիւնը աւելի լաւ արդիւնք չտուաւ քան Անգլիոյ գաղթային եւ պատերազմական նախարարներուն այցելութիւնը Իրլանտայի վարչապետին: Արտաքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը հաստատէ թէ երկար ժամեր տեւող տեսակցութիւնը՝ համաձայնութեամբ չէ վերջացած:

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտօնալտ շատ աշխատեցաւ համաձայնութեան եզր մը գտնելու: Բայց Իրլանտայի վարչապետը յամառեցաւ իր տեսակէտին վրայ եւ չուզեց որ եւ է զիջում ընել հաւատարմութեան երդումի ջնջման մէջ:

Թուրք արտաքին նախարարութեան գաղտնի թղթակցութիւնը գողցուած

Վարշաւիոյ Թուրք դեսպանին ծէվաքի մարմինը պարունակող դագաղը երբ կը փոխադրուէր Էնկիւրի, կառախումբին մէջ գողութիւն մըն էր պատահեր: Կառքին մէջ ուր կը գտնուէր դագաղը, անծանօթներ գողցեր էին սնտուկներ, որոնց մէջ թանկարժէք գոհարեղէններ կային:

Ցայտնուած է թէ գողցուած սնտուկներէն մէկը կը պարունակէր շատ կարեւոր դիւանագիտական թուղթեր, որոնց կարգին Թուրքիոյ արտաքին նախարարութեան գաղտնի թղթագրութեան մէկ ընդօրինակութիւնը:

Յունաստանի խնայողութիւնները

Յունական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը՝ Փարիզի իր դեսպանին Պ. Փոլիթիսի միջոցաւ յայտնած է ֆրանսական կառավարութեան թէ, խնայողութեան պատճառներով՝ ստիպուած է վերջ տալ ֆրանսական զինուորական յանձնախումբին պաշտօնին: Լոնտոնի յունական դեսպանը նոյնը հաղորդած է նաեւ Անգլիոյ կառավարութեան, անգլիական ծովային յանձնախումբին մասին:

Թերթերը կը գրեն նաեւ թէ այս ամսու 17ին համար ծանուցուած յոյն ձիաւորներու ռազմափորձերը տեղի չպիտի ունենան, միշտ նոյն պատճառներով:

Հնդկաստանի կացութիւնը

ԿԱՆՏԻ ԵՒ ԻՐ ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐԸ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻՆ

Գոմպէյի մէջ զրոյց կը շրջի թէ անգլիական մարտանաւ մը մօտ ատենէն պիտի մեկնի դէպի Անտաման կղզիները՝ հոն փոխադրելու համար հազարաւոր հնդիկ գործիչներ եւ յեղափոխականներ: Կանտիական պետերը՝ մէջն ըլլալով նաեւ Կանտի ինքը պիտի աքսորուին, տեղ բանալու համար բանտերուն մէջ, որոնք խճողուած են:

Հնդկաստանի բանտերուն մէջ վար պիտի դրուին միայն կիները ու նուազ վտանգաւոր ազգայնական գործիչները:

∴ Հնդիկ մահմետական խորհուրդը դէմ արտայայտուեցաւ կիներուն քաղաքացիական իրաւունք տալու առաջարկին, ինչպէս նաեւ գործաւորներուն: Այս առաջարկը եկած էր անգլիական խորհրդարանի յանձնախումբին կողմէ: Խորհուրդը իր այս մերժումը կը պատճառաբանէ ըսելով որ կիները պէտք է քօղարկուած մնան, համաձայն մահմետական կրօնքի եւ թէ ճարտարարուեստական աշխատանքը մանաւանդ, կը կատարուի հնդիկ գործաւորներու կողմէ եւ եթէ գործաւորներուն տրուի քուէարկութեան իրաւունք, ի նըպաստ հնդիկներուն, նուաստացուցութիւնը կը խախտի՝ ընտրութիւններու մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ

Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ տեղի ունեցող բազմաթիւ աւազակային դէպքերու մասին բողոքներ եւ դժգոհութիւններ կը շատնան ամէն կողմէ: Թուրք կառավարութիւնը կը մեղադրէ սուրիական կառավարութիւնը Թուրքիոյ դէմ գրգռութիւնյառաջ բերելու աշխատանքով եւ կ'ամբաստանէ զայն որպէս դրդիչ սահմանային դէպքերու: Իսկ սուրիական կառավարութիւնը փաստերով կը հաստատէ որ թուրք կառավարութիւնն է դրդիչն ու պատասխանատուն այդ դէպքերուն:

Թուրք կառավարութիւնը սակայն, որ կը հետապնդէ յետին նպատակներ եւ դաւադրութիւններ կը կազմակերպէ սահմանի վրայ, հասնելու համար իր թագուն ծրագիրներուն, անցած շաբաթ Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ գումարուած ժողովի մը մէջ, որուն պաշտօնն էր սահմանային դէպքերու արգիլումն ու ապահովութիւնը, իր պատուիրակներու բերանով պահանջած է սահմանամերձ շրջաններէն հեռացումը «կասկածելի» տարրերու, թուրք պատուիրակները պնդած են որ աւազակային դէպքերու հեղինակներ են տարածք աշխարհներն ու ... Հայերն են:

Նոր չէ անշուշտ թրքական այս տեսակ զրպարտութիւնը մեր ժողովուրդի հասցէին՝ զ'ստահ ենք որ ան այս անգամ ալ չպիտի հասնի իր նպատակին:

(Արդալ)

ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱԼԷՊ ՄԻՋԱԴԷՊ

Եթովպիոյ մէջ, Տիրէ-Տաուայի երկաթուղիի ֆրանսացի պաշտօնեաներէն մէկը յարձակում կրեց էր հայէշ զինուորի մը կողմէ: Զինուորը ֆրանսացին տարեր էր հալէշական բանտ, ուր խոշտանգեր էր զայն, կինն ու զաւակը ծանրօրէն վիրաւորելով:

Ֆրանսական հիւպատոսին միջամտութեամբը միայն կարելի եղեր էր փրկել զանոնք

Այս միջադէպին վրայ, երկաթուղիի պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարեցին: Գործադուլը տեւեց Մայիս 23էն Յունիս 2: Ֆրանսական դեսպանը Տիրէ-Տաուա գնաց քննութիւն կատարելու եւ յաջողեցաւ հաստատել համաձայնութիւնը կնքել: Ֆրանսական երկաթուղին յետ այսու իր յատուկ ոստիկանութիւնը պիտի ունենայ, Տիրէ-Տաուայի տեղական կառավարիչը պաշտօնանկ պիտի ըլլայ, իսկ վիրաւորը վնասուց հատուցում պիտի ստանայ:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

«Ցուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք.—

Թուրքեւպարսիկ համաձայնութիւնը Արարատի հարցին մէջ՝ աղետալի անդրադարձումներ ունեցաւ այդ շրջանի քրտութեան վրայ

Թուրք զօրքերը պարսկական հողերուն վրայ բռնելով բոլոր լեռնային անցքերը ու կտրելով հաղորդակցութեան կէտերը Արարատի հետ՝ մաքուր պայման գործադրեցին տակ:

Լքուած ամէն կողմէ ու շրջապատուած գերազանց ուժերով, քիւրտ քրտութիւնը բանակ համակերպման ուղին:

Սակայն, Թուրք իշխանութիւնը, անգթանալով հայկական Վիրանշեհր, որոշած է այս ձեւով նաեւ զանոնք բնաջնջել Զալալի, Բաւուքի եւ Սարանցի աշիրէթները, որոնք Արարատի շուրջ կողմը կը բնակէին, չարաչարօրէն տարած եւ տարագրուած են իրենց բնակավայրերէն, գլխաւորութեամբ Շամշատինլիներու եւ Խալիս աղաներու: Իսկ Սիփքանցի Խալիս պէյը, Սէյիտ Ռասուլը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք փախած եւ անձնատուր եղած էին Թուրք կառավարութեան, գնդակահարուած են:

Այժմ Թուրքիոյ արեւելեան շրջանները գրեթէ ամայի ու աւերակ են, պարսկական սահմաններէն մինչեւ Էրզրում, Իգդիր, Բայազիտ, Ալաշկերտ, Զիլան եւ մերձակայ այլ շրջաններու մէջ կը գործեն քրտական հրոսակախումբեր, որոնք, հրաժարած ամէնքէն եւ ամէն բանէ, կ'ապաստանեն Թրքական վայրերը.

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

Հնգամեայ տնտեսական ծրագրի վերջին շրջանը կը փակուի այս տարուան վերջը:

Անոր վերջնական գնահատութիւնը կրնայ ըլլալ բնականաբար այս տարուան վերջերը, կամ աւելի ճիշդ, 1933ին սկիզբները՝ թիւերու եւ իրական հաշիւներու վրայ։

Բայց կարծիքներն ու ենթադրութիւնները՝ կարմիր գծէն ներս եւ դուրս — չեն սպասեր այս բանաւոր ընթացքին։

Կարմիր գծէն դուրս՝ հնգամեայ ծրագրի ամբողջական վիժման հաւատացողներու հետ, բազմաթիւ են նաեւ անոնք, որ չեն ժխտեր մասնակի յաջողութիւնները։

Կարմիր գծէն ներս՝ համայնավար կուսակցութիւնն ու իշխանութիւնները իրենց կարգին իրականացած կ՚ուզեն ցոյց տալ այնքան փայփայուած հնգամեակը։

Երկու ծայրայեղ գնահատութիւններն ալ անշուշտ չեն առաջնորդուած ամուր տուեալներէ։ Հնգամեակի ամբողջական վիժման եւ ամբողջական իրականացման շրջանակին մէջ կայ տարածութիւն մը սակայն, տնտեսական եւ շինարարական ձեռնարկներու համազամարով մը։

Ճարտարարուեստական ձեռնարկներու ընդլայնումը եւ նոր ձեռնարկներու գոյութեան փաստը, որքան ալ արձանագրելու ըլլանք հնգամեակի հաշուին, ամ տալով մասնակի յաջողութեան ջատագովներուն, սակայն կ՚ըլլանք նոյնպէս վերապահութեամբ ընդունիլ բոլշեւիկեան խանդավառութիւնը, հնգամեակի յաջողութեան մասին։ Խորհրդային Հայաստանի արդիւնաբերութեան հաշուեկշիռը ինքնին ապացոյց է մեր պնդումներուն։

Դեռ անցեալ աշնան Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան համագումարին մէջ Խանջեան յաւ թուցիչ թիւերով կը ներկայացնէր երկրի ընդհանուր արդիւնաբերութեան վիճակը, բայց կը սահմանէր նաեւ խոստովանիլ «անյաջողութեան» փաստեր ալ։

«Այս բոլոր յաջողութիւնները սակայն, չպէտք է գլխապտոյտ առաջ բերեն մեր շարքերում։ Ընդհակառակը, յաջողութիւնները պէտք է հարկադրեն մեզ՝ լինել աւելի պահանջկոտ, ծաւալել բոլշեւիկեան ամենախիստ քննադատութիւն մեր սխալների եւ թերացումների շուրջը։

Սխալներն եւ թերացումները ճիշդ որ շատ էին եւ լուրջ. իսկ առանց արդիւնքը ալլաններին թերակատարումը, յիշողութիւններու թարմացման համար յիշենք՝

«1931 թուի արդ-ֆինպլանները պետական արդիւնաբերութիւնը կատարեց 80.6 տոկոսով, ժողովրդային անտեսութեան խորհուրդի արդիւնաբերութիւնը նոյն իսկ միայն 74.6 տոկոսով, տեղական արդիւնաբերութիւնը՝ 80.8 տոկոսով» («Խ. Հայաստան», 20 յունուար 1932)։

Վճռական տարուան այս պատկերը, ինքնին կը շեշտուցանէ բոլշեւիկեան ամէն կարգի փաստարկութիւնները ի նպաստ հնգամեակի ամբողջական յաջողութեան։

Թողնենք սակայն այս կէտը պատմելով իր ժամանակին։ Այսքանը սակայն անոր համար, որ այսօր ալ հակառակ բոլոր իրականութիւններուն, բոլշեւիկեան դեկավարութիւնը կը շարունակէ իր նախասիրած ուղղութեամբ խրախուսել, նոր և երկրորդ հնգամեակի նախապատրաստական աշխատանքներու սաթիւ։

Դեռ առաջինը չաւարտած, գեռ անոր արդիւնքները չհամախմբուած, եւ հակառակ բազմաթիւ անհասա նախանշաններուն, յաջողութեան փաստը հրամցնել հանրութեան, քարոյական գեղծում ըլլալով մէկտեղ, գէշ ալ նախընթաց մըն է նոր ձեռնարկին համար։ Բայց կը թուի թէ ճիշդ այս կէտն է որ ամէնէն քիչ նկատի կ՚առնուի խորհրդային վարիչներուն կողմէն։ Անոնց համար ո՛չ մէկ արժէք ունի ըստ երեւոյթին ճշմարտութիւնը, ինչպէս նաեւ իրականութիւնը, իրենց ծրագրերու եւ երազներու իրականացման համար։

Այսպէս, խօսելով հնգամեակի մասին, օրուան կարգախօսք էին դարձուցեր, տնտեսական բոլոր ասպարէզներու մէջ «հասնիլ եւ անցնիլ Արեւմուտքին եւ Ամերիկային»։ Ո՛րչափ հոգ թէ տարիներ շարունակ այդ երազի համար վատնուած նիւթական ու բարոյական հսկայական զոհողութիւնները Խորհրդային Միութեան տնտեսական արդիւնաբերութիւնը չհաւասարեցուցին արեւմտեան երկիրներու։

Ամենալաւատեսներն իսկ սակայն չեն համաձայնիր համեմատութիւն գնել եւրոպական երկիրներու ճարտարարուեստական եւ գիւղատնտեսական արդիւնաբերութիւններուն ընդհանուր պատկերը Խորհրդային Միութեան հետ, արուած ըլլալով վերջինի տակաւին լինելութեան կասկածելի ընթացքը։ Այս պայմաններու մէջ, բնական է թէ աւելորդ է ծանրանալ քիչ մը գաւեշտական մեծխօսկութեան վրայ, որով Ստալին կը հաւատացնէր թէ իր հնգամեակը պիտի մղէր տալ եւրոպական եւ ամերիկեան արդիւնաբերութեան բարձր մակարդակը։

Այսօր այս մասին չեն խօսիր այլեւս. եւ չեն յիշեր իրենց այնքան սիրած «ամերիկեան յօդուածը»։ Այլ առաջ փոխարէն, ընդհանուր խօսքերու սահմաններու մէջ, կը պնդեն թէ յաջողեր են առաջին հնգամեակով, եւ աւելի յաջողութեամբ պէտք է պատրաստեն երկրորդը։

Հայաստանի մէջ արդէն իսկ սկսեր են այս ուղղութեամբ նախապատրաստական աշխատանքներուն։

Որչափո՞վ պիտի կարողանան արժեցնել իրենց պահանջները, ընդհանուր միութենական ամբողջական ծրագրի մէջ, կարեւորագոյն խնդիր մըն է, բնականաբար Հայաստանի վարիչներուն համար։

Երկրի հանքային հարստութիւններու լայն հետազօտութիւնը եւ արագ օգտագործումը, ճանապարհներու եւ հաղորդակցութեան միջոցներու կանոնաւորումն ու հարստացումը Սեւանի լճի օգտագործման ծրագրի կենդանացումը, առաջին առիթով կը ներկայանան անշուշտ իբրեւ անմիջական աշխատանքներ երկրորդ հնգամեակի շրջանին։

Այս պահանջներէն մաս մը, գըլխաւորաբար երկաթուղային շինութիւնները՝ Ջուլֆա-Բաքու, եւ Երեւան-Ղազախ գծերը, ինչպէս նաեւ երկրորդական մասնակի գծերը, տարիներէ ի վեր իրենց անառարկելի անհրաժեշտութիւնը կը շեշտեն։

Նոյն անհրաժեշտութիւնը նաեւ շինարարական տարբեր ձեռնարկներու մէջ։ Բայց այս բոլոր անհրաժեշտութիւնները ոչ մէկ արժէք ներկայացուցին Անդրկովկասեան վարիչներու համար, որոնց բարեհաճութենէն կախուած է Հայաստանը։ Որովհետեւ այդ վարիչներու մէջ գերակշռող դիրք ունեցող Վրացին եւ ապա Ատրպէյճանցին ամէն գնով ջանացին ամէնէն առաջ հնգամեակի պահանջները պատշաճեցնել իրենց սեփական երկրի շահերուն։

Հայաստանը մնաց միշտ խորթ զաւկի վիճակին մէջ։ Եւ սակայն անտարակոյս որոշ չափով նաեւ իր վարիչներու ապիկարութեան եւ «հնու հնազանդութեան» հետեւանքով։

Այս տեսակէտով կացութիւնը փոխուա՞ծ է, եւ կամ պիտի փոխուի ապագային, խնդիր է։ Բայց ուղղութիւնը, որուն կը հետեւին հայ համայնավարները, այնքան ալ յուսադրական չէ։ Անոնց համար այսօր ալ երէկուան նման Հայաստանի առանձին շահերու հարց գոյութիւն չունի։ Իսկ այս տրամադրութիւնը արդէն բաւական է բոլորովին անկարելի շրջանակի մէջ նետելու համար Հայաստանի տնտեսական ձեռնարկները։

Երկրորդ հնգամեակի ծրագրի նախապատրաստական աշխատանքներու առթիւ, երբ կը թնդացուի առաջնորդուիլ «Միութեան ընդհանուր շահերից եւ պահանջներից», բնականաբար այդ պահանջներն ու շահերը չեն կարող ըստ հարկին նկատի ունենալ բուն իսկ Հայաստանի շահերն ու պահանջները։

Եւ արդարեւ, այս հիւանդագին հոգեբանութիւնն է որ կը ծածկէ կուրօրէն յանուն Հայաստանի քաղաքական ճակատագրին...

Ս. ԽԱԽԱՒԼ

Գիր կը ծնաւնի

Լենինկրատէն կը հեռագրեն թէ, Գիտական Ճեմարանութեան բաժինը, Լուսոյ Կոմիտէին կազմութեան կից, նոր այբուբեններ ճնարեց 14 ցեղերու համար, որոնք կ՚ապրին հիւսիսի Միտուհինէ: Այս ցեղերը մինչեւ հիմա գիր գրականութիւն չունէին։ Այդ ցեղերէն յիշենք Լապոնները, Ոստիակները, Վոգուլները, Սամոյեդները [illegible], Լամուտները, Եսքիմոսները, Գիլիակները եւ ուրիշներ։

Գիտնականները կը կարծեն թէ այբուբենը փոխուած ըլլալով, այլեւս գծուարութիւն չի մնար Մարքս ու Էնգելս, Լենին ու Ստալին կարդալու, եւ ինչո՞ւ չէ, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան [illegible] խօսելու։

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ՏԱՒԻՂ ԵՒԼԵԱՆ»

(Քերթուածներ)

ԳԷՈՐԳ ԿԱՐՎԱՐԵՆՑԻ

(Աթէնք, Տպարան «Նոր Օրի»)

... «Աւանդութեանց հայրենի ու մայրենի բարբառին

Ես կը պաշտեմ ճշմարիտն ու շքեղանքը խորին...»

Գ. ԿԱՐՎԱՐԵՆՑ

Մինչ գրական մեր արձակը կը փթթի, կը թարմանայ ահաւասիկ, բանաստեղծական սեռը, յանցաւորը մանաւանդ ամբացեր է կարծէք. ամէն մը նման կը գալարուի ինքն իր վրայ, իր սեփական անելին մէջ. ոչ մէկ յանդգնութիւն, ոչ մէկ անհնազանդութիւն անցեալին հանդէպ տակաւին կը պասենք այն երիտասարդ քերթողին որ, խրտուիլակներու կազապարները քանդելէ յետոյ գայ մը պիտի բանար անծանօթին վրայ...

Հետեւաբար [illegible] կ՚ողջունենք Գ. Կարվարենցը, որ անսասան ու միջոցին խորէն կը յայտնուի տիրաբար։ «Հողմակից ակերն՝ իր շրթունքին. քնարը՝ հնչուն՝ հոմերէն. ու տասնեակ մը տարիներու իր քերթուածները՝ թանկագին ծաղիկներու նման ափին վրայ, պարզած մեզի կարծէք [illegible], — առա՛ ու գիր, առա ինքզինքս...

Ընդհանրապէս, աւելի քան որ եւ է գրքի, զգուշ եմ քերթողական հատորներու հանդէպ. ինծ կը թուի թէ կը յօշոտեմ կենդանի եւ զգայուն միսերը ապրող էակի մը. կը յիշեմ միշտ տատր բանաստեղծին տողերը.

«Բանաստեղծութիւններս սարսուռ մարդոց...»

[illegible]

Նոյն փափկանկատութեամբ կը բանամ նմանապէս Կարվարենցի գիրքը, «Տաւիղ Եւլեան» [illegible], [illegible], [illegible] բանաստեղծութիւնը ապրելու կասկածը եւ վախը կը զգամ, այնպէս որպէս թէ պիտի մատնեայի գիւրաբեկ անօթներու, նրբակերտ յախճապակիներու ցուցափեղկի մը։

Չէ՞ որ արդարեւ, բոլոր գրական սեռերէն, բանաստեղծութիւնն է մանաւանդ, երաժշտութեան հետ միասին, որ ամէնէն աւելի կը խորացնէ, կը մերձէ մարդը ինքզինքին մէջ, կը յաւէլ հեղինակին հոգին. այդ երկու արուեստներն են միանգամայն ու համապատասխան, որ կը կոչեն ու կը յարեն մարդը իր թաքուն ամբողջութեան, իր խակութեան բոլոր ներամփոփ ենթակայական սրբութիւնները՝ գերագանցապէս, որ կը հետեւին հեղինակին հոգեկան ծփանքին, անոր արտամղութեան եւեւէջին։

Ինչ որ ուրիշն պիտի ուզէինք փնտռել բանաստեղծական երկի մէջ, ձեւական նրբութիւններէն առաջ, գեղարուեստական, թեքնիք կատարելութենէն անկախ, այն հոգեկան արտայայտութիւնն է, որ կը կազմէ բանաստեղծին ներքին ամբողջութիւնը։

Անկարելի է երեւակայել բանաստեղծ կամ քերթուած, առանց հոգեկան այդ վիճակին, զոր չենք կրնար բացատրել թէեւ, բայց ի վիճակի ենք զգալու եւ յայտնաբերելու. այդ է կարող այդ ներքնականին տարածքը հոգիի մը՝ ինքզինքը յայտնելու այդ պայմանը. առանց ատոր՝ ամէնէն շքեղ կառուցումներն անգամ կը մնան անհաղորդական, ու կը խաբեն հոգին այնքան որքան մոմանձայլ պտուղները։

* *

«Տաւիղ Եւլեան»ը կը յայտնէ բանաստեղծ խառնուածք մը որ իր կոչումին հպարտութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը ունի միանգամայն. գիրք մը, զոր հեղինակը ուզած է բարձրացնել իբրեւ բագին կամ տաճար՝ նուիրուած Արուեստին։

Ներշնչումի եւ արտայայտութեան պնդակամութիւն մը, որ չի զիջիր, չի տկարանար. իր կրօնքին բարձրանալու ազնիւ եւ սակայն տառապագին ճիգ մը, որ երբեմն միշտ նպատակին չի հասնիր, հեղինակը կը փրկէ հաստատակամ պաշտամունքին։

Կարվարենցի յեղաշրջումի ջիղն մըն է. բայց ան անոր ըլլալ կը թուի գեղագիտական այն մթնոլորտէն, որ կը տիրէր նախ քան պատերազմ. իր վրայ զգալի է ազդեցութիւնը այն զարգերուն, զոր սովորութիւն եղած է անուանել Փառնասեան եւ խորհրդապաշտական. Փառնասեան հայեցողութիւնը բնութեան եւ պատմութեան մէջ կ՚որսայ անցորդ, [illegible] պատկերներ. խորհրդապաշտութիւնը ընդհակառակը մարդուն հոգիին չուքը կը ձգէ արտաքին աշխարհի վրայ, կամ աւելի ճիշդ աշխարհը կը գիտէ իր սուբյեկտիվ [illegible], երեւոյթները կը շփոթուին խորհուրդներու հետ, իրականութիւնը կը շփոթուի մարդ էակին ներաշխարհին հետ։

Կարվարենց առանց բացայայտ հետեւորդն ըլլալու զարտուղի այդ դպրոցներուն, կրած է անոնց հմայքը. ուստի թէ ինչու իր քերթուածները կ՚ողողեն [illegible] անտիպ[illegible], գոյներու եւ ձեւերու, միջոցի եւ յոյսի առեղծուածներ։

Հոյսի խարաւինք,

Պ[illegible] եւ ոսկի ջրգոյն հրաշալիք...

Կարօտներ դողուն, մարգրիտէ գետեր...

Ու Եա՛նք Եանք

Ծուփերեր ոք գինի՛

Կը բուրեն ու գեռ համբոյր չի՞ն զգաներ

[illegible]

Բայց շատ յաճախ իր ներքին շփոթ ու անոյն զգայութիւններն են որ կը [illegible], ու անոնց կուսան խորհրդաւոր գրեթէ մարդկային առասպել մը

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(Մենութիւն)

Անկարող է բանալ այս պիտակները, ենթադրեալ այս ազդեցութիւններ անբաւական են անշուշտ բոլորովին բացատրելու Կարվարենցի արուեստը. բանաստեղծական իրադանչիւր խառնուածք, եթէ իսկապէս բնատուր է, նոյնքան պարզ է եւ անվերծանելի, որքան ու եւ է անհատականութիւն. անհիթական, անկշռելի տարրեր կը մտնեն անոր մէջ. տեսակ մը գգայախառնութիւն է, որուն հաղորդուիլ, առանց կարենալու զայն բացատրել. անմիջական եւ կենդանի շփումն է միայն որ ընթերցողը կրնայ գտնել, քերթողական գործի մը թաքուն իմաստին մէջ։

Կարվարենց ալ անիկ կայուն աշխարհ եւ յարաշարժ կեանքը զգալու եւ ըմբռնելու ինքնայատուկ ձեւ ունի, ինչպէս ամէն բանաստեղծ վարանի բանալու թէ ուր կը վերջանայ իր հոգին եւ ուր կը սկսի իրականութիւնը, այնքան անոնք ընդելուզուած են իրարու, ցոլացած՝ մէկը միւսին անդին իրենց պաշտամունքը [illegible] ու կը յորդին, կը ծածկեն գիրքը ու, ջր՝ որ կը լայ ու կը շշնջէ, [illegible]

[illegible] որ իրեն [illegible] ուսբերը կը գնէ անցաւորութեան [illegible] նեյր պատուհանին վրայ

Օդին մէջ վայրի տր սրտ [illegible]

[illegible]

Պատանի մը՝ հիւանդ [illegible]

Օդին մէջ մանուան [illegible]

[illegible]

Փ. ՍԱԼՍԱՐ

«Վերջը յաջորդով»

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՖՐԷՕՑՏԻՁՍ

Ծարած իրիկուն — 4 Յունիս — Գրական ակումբի մէջ խօսեցաւ Ֆէր Նոտայը, նիւթ ունենալով «Ֆրէօցտիձս»ը։

Ներածեցնել նաւ վերնոցի բերկին կեանքը, որ 40 տարի առաջ գրական աշխարհին կը ծանօթացնէր իր գրութիւնը, բանախօսը կանգ առաւ Ֆրէօյտի հոգեբանական վարդապետութեան քննութեան վրայ։

Ֆրէօյտի գործը կ՚ընդգրկէ հոգեկան ենթագիտակցութեան քննութիւնը։ Իրմէ առաջ, 1880ին, արդէն Ֆրէօյտի ուսուցչութեանց նախնական ծանօթութիւնները առած էր վիեննացի ուրիշ բժիշկ մը՝ Պրէօյէր։ Այս վերջինը հիւանդ մը ունէր, անօգուտ սլացուդ, կին — անդամալոյծ, եւ ծամելին ծանր խանգարումներու ենթակայ։ Այզուած ցնցող տեսարան մը կը մերժէր ջուր խմել։ Ջղային ցնցումներու եւ նոպաներու միջոցին այդ աղջիկը կ՚արտասանէր անկապ խօսքեր։

Պրէօյէր իր դիտութեան տակ կ՚առնէ հիւանդը եւ երկար աշխատանքէ եւ քննութեան փորձերէ վերջ կը հաստատէ որ իրարանցիկ խանգարումն ծնունդն է աղէտի մը կամ մոռցուած հին զգացումի մը ազդեցութեան Պրէօյէր մի առ մի քննելով պատճառները կը յաջողի գտնել հնօրինակ ծնունդին ենթագիտակցութենէն ե կը յաջողի բուժել անոր ֆիզիքական եւ հոգեկան հիւանդութիւնները։

Ֆրէօյտ ալ ունէր հոգեկան նոյն տեսակ հիւանդ մը։ Աղջիկ մը որ իր քրոջ ամուսինը կը սիրէր։ Այդ սէրը իր կուլթենէն վանելու եւ մոռնալու մտային յարատեւ ճիգը — ըրելու մահ — մնաց իր ենթագիտակցութեան մէջ հակառակ անոր որ տարիներ անցնելէ եւ այդ սէրը գրեթէ մոռցուած էր, աղջիկը կը կարծէր թէ այլեւս անտարբեր է իր հին սիրոյն հանդէպ. Ֆրէօյտ հետեւելով իր նախորդի սխալներին, կը յաջողի վերապրեցնել հիւանդին հոգեկան հին վիճակը եւ բուժել անոր ենթագիտակցութիւնը. կը բուժէ նաեւ հիւանդը։

Ֆրէօյտ իր հոգեկան քննութեանց կարեւոր մէկ մասը նուիրած է սեռային բնազդին, ոչ իբրեւ [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (9)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Մարդ է մեռնում, տարէք, — առաց դուռը ծեծող։

— «Է՛, ի՞նչ էք գլուխ ցաւացնում. տատկում է՝ սատկի, մի շուն պակաս կը լինի», պատասխանեց հերթապահ կարմիր զինուորը եւ փակեց դրան ծակը։

Հացը կանչնեց կոկորդումս, էլ չէի կարողանում ուտել։ Դգալը ձեռքիս, գլուխս կախ, սպասում էի, թէ ինչ է լինելու վերջը։ Հիւանդը շարունակում էր հառաչել ու գալարուել։

Մի քանի բանտարկեալներ էլ տեղից ելան եւ աւելի սաստիկ ծեծեցին դուռը։ Զինուորը նորից մօտեցաւ։

— Է՛, ի՞նչ էք զահլա տանում, ի՞նչ կայ։

— «Կանչեցէք կոմենդանտին», պահանջեցին բանտարկեալները։

Հիւանդը մահուան տագնապի մէջ էր։ Թոքախտի վերջին աստիճանում էր։ Անընդհատ հազում էր։ Սեղմում էր կոկորդը, կարծես ուզում էր խեղդել, որ շուտով ազատուի տանջանքներից։ Վրայից անտանելի հոտ էր գալիս։ Թշուառականի մարմինը արդէն սկսել էր քայքայուել եւ դիակի գարշահոտութիւն էր տարածում խցում։

Ես դեռ վարժ չէի նման տեսարանների։ Թւում էր թէ երազի մէջ եմ, ու զարհուրելի մղձաւանջը չէր անցնում։

Մօտ կէս ժամ անցած՝ բացուեց դուռը եւ ներս մտաւ ինքը կոմենդանտ Գագոփ Բարձրահասակ, դալուկ դէմքով ու ածիլուած, կոշտ դէմքի վրայ երկար բեխերով մի ճիւաղ, որ ահ ու սարսափ էր ազդում ամէնքի վրայ։

— «Ի՞նչ կայ», հարցրեց նա խիստ ձայնով։

— «Ընկեր կոմենդանտ, մէկը մեռնում է, կարգադրեցէք որ դուրս տանեն», առաց քաղաքավարութեամբ բանտարկեալներից մէկը։

— «Դէ՛, տարէք», հրամայեց նա եւ իր զազանային հայհոյանքով նայեց ամէնքի վրայ։

Ոչ մէկը չշարժուեց տեղից։ Ոչ ոք չէր ուզում ձեռք տալ զզուելի հիւանդին։

— Է՛, պառաւ Գոգավը, ինչ էք փէտացած մնացել, հայտէ՛...

Եւ անմիջապէս բանտարկեալներից երկուսը առաջ անցան ու ձեռքի վրայ դուրս տարին հիւանդին։ Երկու պարսկական Հրէաներ էին, որոնք հազիւ հասկանում էին ռուսերէն։ Մեռնողը հայ էր, 29—30 տարեկան մի երիտասարդ, որ բանտարկուել էր մի քանի ամիս առաջ հակայեղափոխական գրագրութեան ամբաստանութեամբ։

Երբ Գագոփը հեռացաւ, եւ Հրէաները վերադարձան, բանտարկեալները սկսեցին հայհոյել. «Դահիճ, գազան, ինչքան անմեղ գլուխներ ես կերել, նզովեալ».

Պարզուեց, որ ուրիշ երկու թոքախտաւորներ էլ կային խցում, երեք սիֆիլիսաւորներ եւ մի քանի հոգի ուրիշ հիւանդութիւն ունեցողներ։ Ամէնքն էլ ապրում էին առողջների հետ միասին, պառկում էին նրանց կողքին...

Իմ հարցին, թէ ինչո՞ւ նրանց չեն տանում հիւանդանոց, ամէնքը ծիծաղեցին։

— Հիւանդանո՞ց ես ուզում, հա՛, ծաղրեց Ալեօշան։ Չէ՛, բարեկամ, մի քիչ էլ ապրիր այստեղ, դեռ ի՞նչ բաներ կը տեսնես... Ձընի՞ ձեր Ամերիկայի բանտերում աւելի լաւ է...

Շահթախտինսկիի պնդումի վրայ՝ ես տեղեկութիւններ տուի ամերիկեան բանտերի մասին, որոնց ներքին կեանքին բաւական ծանօթ էի։ Այժմ, այս դժոխքից, ամերիկեան բանտերը, որոնց դէմ այնքան բողոքել էի ժամանակին, ինձ արքայութիւն էին թւում։

Իսկապէս, ի՞նչ տարօրինակ արարած է մարդը...

Շահթախտինսկին մօտցուի հայ-թալթիչ էր եւ մեղադրւում էր չարաշահութեան մէջ։ Գէորգին, 40 տարեկան մի կոմունիստ, երկաթուղային ծառայող, ձերբակալուել էր մատնութեամբ. իբրեւ թէ մենշեւիկների կառավարութեան օրով մի ինչ որ կոմունիստ էր սպանել։ Մի ռուս ինժինէր, միջին տարիքով, ամբաստանւում էր 53 18 յօդուածով, պրովոկացիա. իբրեւ թէ 1914ին, Գերմանիայում եղած ժամանակ, մատնել էր գործարանի բանուորներին։ Վեց ամիս է նստած էր բանտում անտեղեակ թէ ի՞նչ է լինելու իր վիճակը։ Նոյնպէս մատնութեամբ ձերբակալուել։

Մի ուրիշ ռուս, Սիմէնչուկ, իր վիճակով բաւական նման էր ինձ։ Եղել էր Ֆրանսիայում իր կնոջ հետ։ Տարագրի կեանքը չէր կարողացել տանել, հայրենիքի կարօտը, երկրի վերաշինութեան մասնակցելու բուռն փափաքը ստիպել էին թողնել Ֆրանսան ու վերադառնալ հայրենիք. Բայց այստեղ հէնց առաջին օրից ընկեր է կասկածի տակ։ Տեսածն ու լսածը սաստիկ հիասթափեցրել էին, եւ որոշել էր նորից անցնել Ֆրանսա, սակայն թոյլ չէին տուել։ Կինը Ֆրանսահպատակ էր, եւ որպէս այդպիսին կարողացել էր մեկնել իսկ ինքը ընկել էր Չեկայի ճանկը։

Գարօկահպատակ երկու Հրէաները իրենք էլ չգիտէին, թէ ինչու համար ընկել են բանտ, ձերբակալուել էին մատնութեամբ, ինչ որ կասկածի համար։ Ոչ լեզու ունէին հասկացնելու ոչ էլ նրանց մօտիկ անող կար։ Ամէն անգամ որ ձայն էին հանում, պատասխանը լինում էր հայհոյանք — ջհուդի ռե՛խ...

Կային մի քանի հայ գիւղացիներ ձերբակալուած անյայտ պատճառներով, երկու կարմիր բանակայիններ որոնք քնել էին գիշերապահութեան ժամանակ եւ բանտարկուել։ Մնացածները խորհրդային պաշտօնեաներ էին, վաճառողներ ու գծծատարներ կամ կոմսոմոլներ։ Մէկը բոլորովին մատղաշ մի պատանի, ամբաստանւում էր, որ իբր թէ, ընկել է կոյակների ազդեցութեան տակ եւ արբել հարեւանի խոտի դէզը. Նա նոյնպէս ձերբակալուած էր։

Բանտարկեալներից միայն մի քանիսի մեղադրանքը հաստատուած էր։ Մնացածների գործը անորոշ վիճակում էր եւ չէր էլ կարող պարզուել, քանի որ գրեթէ բոլորը անմեղ մարդիկ էին։ Հէնց այնպէս, որպէս եւ մի նրա մատնութեամբ կամ հետաքրքիր կասկածով հաւաքել ու փակել էին այս դժոխքում։ Մի ուսանող, օրինակ, բանտարկուած էր այն ամբաստանութեամբ, թէ ընկերների հետ խօսել ըմբոստացուցիչ կամ համակցութեամբ էր խօսել եւ խորհրդային պաշտօնեաներից տպանող գիւղացիների մասին։

(Շար.)

Մ. Ա. Վ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔԱՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարի Յաշիկ Սամուէլեան լոյս ընծայեց, Երեւանի մէջ, առաջին հատորը իր ուսումնասիրութիւններուն, Հին Հայաստանի կուլտուրան։ Այդ հատորին մէջ՝ հատորրրրակուն գլուխ մը քարապաշտութեան նուիրուած։

Առկից քաղուածարար։

Բնական էր, որ հայ ժողովուրդը, հնագոյն շրջաններուն, մասնաւոր պաշտամունք մը սահմանէր քարին, բնակելով այն լեռնաշխարհին մէջ, ուր ապառաժն իր ապաւորութիւնը պիտի ձգէր անպայման։ Արդարեւ, Ագաթանգեղոս կը պատմէ թէ քարապաշտներ կային տակաւին Գրիգոր Լուսաւորիչի յեղափոխութեան օրով։ Այդ օրերէն կը մնան աւանդութիւններ լեռներու աստուածային նըրկարագրին մասին, որովհետեւ ժողովուրդը կը կարծէր թէ լեռներուն, ապառաժէ այդ բարձունքներուն մէջ կը բնակին աստուածները։ Այդ աստուածներն էին, որ կը կոուէին քարերով, եւ քարերու բախումէն կը ցայտէր շանթը։ Ահա թէ ինչո՛ւ կայծակնահար աստուածները կը կոչուէին «քար նետող»։

Վասպուրականցիները տակաւին կը ...

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐԸ ԿՈՒԶԵՆ ՔՈՒԷ ՏԱԼ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ ֆրանսական խորհրդարանը ընդունած էր ֆրանսուհիներու քուէարկութեան իրաւունքի առաջարկը, բայց ծերակուտական ժողովը մերժած էր։

Ֆրանսուհիները չեն յուսահատած եւ յամառօրէն կ՚աշխատին։ Անցեալ օր Musée Socialի մէջ գումարուեցաւ կիներու համագումարը, յետոյ ընտրուեցաւ կիներու քուէարկութեան գայլարի կեդր. վարչութիւն. եւ պատուիրակութիւն մը այցելելու համար ծերակուտական ժողովի ...

Վ. Ն. — ՀԱՐ

... գանակով։ Ամէն նորածին երախայ, կ՚ըսեն, մարմնացումն է նախահօր մը ոգիին։

Ոգին իր թէ քարին մէջէն կ՚անցնի կնոջ արգանդը եւ յղի կը մնայ կինը։ Աւստրալիոյ մէջ ցեղեր կան, որ կը հաւատան թէ կիները յղի կը մնան, երբ անոնք կ՚անցնին «մանուկներու հոգեքարերուն մօտէն։ Այդ «հոգեքարերը կը կոչուին «չուրինգա», որ կը նշանակէ երախայ։ Չուրինգաները կլոր քարեր են, մէջտեղը ծակ։ Աւստրալիացի ցեղերը կը հաւատան թէ մանկական հոգիները դուրս կը նային այդ ծակերէն եւ կ՚ընտրեն այն կիները, որոնց արգանդին մէջ մտնել կ՚ուզեն։

ՀՈՏԸ ԵՒ ՍԵՌԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Havelock Ellis, որ 12 հատոր գիրք գրած է սեռային կեանքի ...

ՄԹՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

... մը, որ թէեւ մութ չէ, բայց եւ այնպէս չի հասկցուիր մէկ ընթերցումով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

)(o)(

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 8 Յունիս.— Հայաստանի Հանրապետութեան 14 տարեդարձը տօնուեցաւ անցեալ կիրակի, Աէրքլհաթուլէկի շքեղ սրահին մէջ. որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։

Բեմը զարդարուած էր հայկական գինանշանով եւ հայկական ու ֆրանսական եռագոյններով։

Նախագահելու հրաւիրուած էր ընկեր Վ. Զուլլէրեան Լիոնէն, որ հանդէսը բացաւ օրուան պատշաճ խօսքերով. որմէ վերջ երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։

Արտասանութիւններ ըրին յաջորդաբար. փոքրիկն Գալայճեան, ընկերներ Թօպճեան, Փ. Մեյթոնեան, Յ. Մաթոսեան։ Դեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը ...

... ջարդին դէմ եւ նոր սերունդի փրկութիւնը ապահովել, նաեւ օգնել հայրենիքին, ուժ տալ ներգաղթին եւ հաստատ պահել ապագայի հաւատքը։

Ընկեր Ալ. Խատիսեանի գեցեցիկ բանախօսութենէն վերջ, նախագահը փակեց հանդէսը՝ լոյս յայտնելով որ հայ ժողովուրդը ամէն վայրկեան պատրաստ պիտի գտնուի իր նիւթական թէ բարոյական աջակցութիւնը բերելու իր դատին, ինչպէս միշտ։

Թղթակից

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 8 Յունիս.— Բացի մէկ քանի ապազգայնացածներէ, ամբողջ գաղութը լեցուած էր համեստ սրահը, տօնելու համար անկախ Հանրապետութեան տարեդարձը։

Օրուան նախագահ ընկեր Ս. Փօլաճեան հանդէսը բացաւ յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով։

Յետոյ, խանդավառ ծափերու մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ալ. Խատիսեան, որ մանրամասնօրէն բացատրեց «Մայիս 28»ի մեծ նշանակութիւնը։ Ցիշեց պատմական կարեւոր դրուագները եւ անդրադառնալով օրուան քաղաքական պայմաններուն ու պահանջներուն, ...

... փարած Ռեալ ազատագրութեան գաղափարին։

Ընկեր Ալ. Խատիսեանի կազդուրիչ ճառէն յետոյ, ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Սուրէն Գասապեան

ԽՈՒՎՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐ ԵԹՈՎՊԻՈՅ ՄԷՋ

Լոնտոնէն ստացուած լուրի մը համաձայն, Եթովպիոյ գահընկէց կայսրը Լիճ Եասու, որ ցարդ հսկողութեան տակ կը մնար, յաջողած է փախուստ տալ՝ իր կին ծառաներով եւ ապաստանիլ Գոյեամի անմատչելի շրջանը։ Լիճ Եասու գահէն վար առնուած էր 1917ին

Եթովպիոյ պատերազմական նախարարը՝ ուժեղ զօրախումբի մը գլուխն անցած, մեկնած է Գոյեամի շրջանը, գերի բռնելու Լիճ Եասուն, որուն համար կ՚ըսուի թէ կրցած է իր շուրջը հաւաքել կարեւոր ուժեր եւ թէ կառավարական զօրքն ալ իր կողմը կ՚անցնի

Անձրեւներն ալ սկսած են, ինչ որ կը դժուարցնեն փախստականին գործը։ Նախկին կայսրը յայտարարած է թէ անձրեւներէ կանուխէն յետոյ, անձամբ պիտի ներկայանայ Ադիս — Աբաբա, հաշիւը կարգադրելու կայսեր հետ։

Գոյեամի թագաւորին համար, տակից առաջ կ՚ըսուէր թէ ձերբակալուած է։ Հիմա կը յայտնուի թէ այս ձերբակալումը կատարուած է Եթովպիոյ կայսեր հրամանով, Լիճ Եասու ...

ՅՈՒՌԱՋ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ. Է-Դ)

Դ. ՄԱՍ

— Հէլպէթ, էֆէնտիմ — վերստացաւ Դաւիթ էֆէնտի՝ շարունակելով ...

— Եա՛ — թեւերը բացաւ Դաւիթ էֆէնտի. Սննէս աղա ու Թէպապճեան՝ դժգոհ ու ապշահար կը նայէին — ատանկ, հէ՞... բանին մէջ բան կայ, չըսե՞ս... ...

(Շարունակելի)

Կ. ՄԻՀՐԱՆ

Փարիզ եւ արուարձանները

ԱՐԻԵՐ ԳՈՒԻ ՔՈՄԻՏԷԻ Զեյթունի կոմիտէն ժողով կը հրաւիրէ Շաբաթ, Փետրուար 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil. Bois-Colombes, Cafe Ararat.

Վիէնի կոմիտէն ժողով կը հրաւիրէ ... Ուրբաթ 14ին Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

Մենքօնիէ մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

25 Ցունիս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին

Maison Gavcau, 45 rue la Boétie Métro Miromesnil

Կը մասնակցին ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ԻՐԻՍ ՓԻՓԻՉԻԱՆ

Mr WORMS (Թաւջութակ), Mr. BRUN (արփա)

Եւ 40 արուեստագէտներէ բաղկացած սէնֆօնիք մեծ նուագախումբ

Ցայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԿՏՈՐՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ

Իծչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրէ, Վէպէրէ դասական կտորներ

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7·50 Ֆրանք

Կոլ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի հայրենակցներուն

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Ե. Ա. ... կը հրաւիրէ ... Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Place de la Comète, Asnières, ...

Հայրենակիցներ, ...

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կոմիտաս Երկսեռ Երգչախումբի մեծ համերգին

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Salle Gaveau ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄԱՐՇԷՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

BONNETERIE

Առեւտրականներ մեծ դրամ կը խնայէք երբ ձեր Թրիքօները կը գնէք՝

S. SHAHINIAN

41bis Rue de la Valée ARCUEIL (Seine)

Այցելեցէ՛ք մէկ անգամ եւ ձոն սիրով գանէք առիթ ու ճաշակաւոր ամէն տեսակ Թրիքօներ։

Փափաքողներուն նմոյշները եւ գիները կը ղրկենք ձրի։

Porte Orléans ... 88 ... La Vache Noire

Տեխնական Ցագնաց Ընկ

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Ծախու է ...

Դիմել Société Martayan-Azizian, 52-54 rue Piat, Փարիզ, Մէթրօ Պելվիլ։

ԵՐԱԶԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՕՖ. ՄԽՍՐԹԱՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԶԱՀԱՆ ՁՈՒ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երազներու ծագումն եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԶԱՀԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնաբաշխի եւ փիճակացոյց։

Դիմել գրավաճառ Գ. ՏԷՐՈՒԿԵԱՆԻՆ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ... 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 Ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

... 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Մանչէր առեւտրականներուն եւ հայրենակիցներու

ՕՖՖՈՒՍԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՄՍԱՆ ԳԻՆԵՐԸ

ԿԱՆԱՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

մասնագիտութիւն ռոպերու, ժիւփերու, բոլէի եւ շինէ շրջազգեստներու եւ մնացած ժամեցներու։

H. KEHRIBARIAN

19 Rue de Cléry, PARIS (2)

Métro: SENTIER Tél. RICHELIEU 97-12

Կ'ընդունինք պատուէրներ գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՀՐԱՒԷՐ

Բրիթանիոյ Հայրենակից միութեան Մարսէյլի եւ շրջանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Cannebière, Cafe Noailles սրահին մէջ։

Օրակարգ՝
Ա. Եւ. Հայաստան ...
Բ.— ...
Գ. Ընթացիկ հարցեր

Istituto Nazionale Delle Assicurazioni

... «Opera ...

15 Chaussée d'Antin ...

Provence 82 ...

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԵՆԻ

կը բացատրէ, անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ...

ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ... 62 Rue de la Rochefoucauld, ... Métro Pigalle.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

... R. Rivoli, ...

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ԿԿԱՑՍԱՆ ՖԱՐՈՒՅԻ ...

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ... ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ

... ՄԱՔՐՈՒՐ եւ ՆԱԽԱՐԱՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, ...

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ Ա.Ս.Լ.Ա.Ն

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Métro: Pigalle Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը։ Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԻԶԻՔ ... ՀԱՄԱՑ ...

44 Rue Poissonnière. Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր ...

Մինչեւ պատրաստ ունինք 30000 քիլօ ... բուրդեր՝ Գին 2 28, 3 28, 2 32, 2 36, 2 40 եւ ... (grosse laine)։ Ամէն տեղէ աժան գին։

Դիմել՝ **Doerflinger,**

31 Rue de Maubeuge, Paris (9) Métro Cadet

Հոսնէր բոլոր փափկանկատներուն

ճաշարան ԳԱՈՒԼՕ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

ՀԱՆՐԱՆԱՆՈՒՐ ՓԱՍՏԱԲԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՈՒՄՈՒԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամվայ 3, 4, 6, 11 եւ 11bis Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի ... ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2 3 եւ 7էն 8.30 (Կ. Կիրակի, ձայն տօնի)

Ամերիկայէն նոր ժամանած

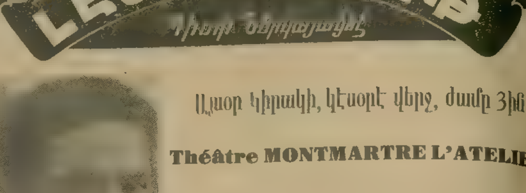

Այսօր կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին

Théâtre MONTMARTRE L'ATELIER

Place Dancourt, Métro: Pigalle et Anvers

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

ԼԵՈՆ ՅԱՐՈՒԹ որ կը կատարէ Աբելայի դեր

Խսկ իրիկուան ժամը 8.45ին նոյն թատրոնին մէջ

Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

... կը ներկայացնէ

OTHELLO

ԳԻՆԵՐԸ՝ 30, 20, 15 ԵՒ 10

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Հայկական ճաշարան ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐՔԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

... certificats de coutumes ...

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ Լէժէոնի Ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59 54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2էն 7.50, ... Կիրակի եւ տօն օրերը 10 12։

... (radiographie) ... (radio. thérapie profonde) ... pneumothorax ...

Assurance Sociale ...

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54;
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

RÉALISATION IMMOBILIERE

կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կրցաւ ...

Ամէն դիւրութիւն շինութեան եւ փոխառութեանց համար՝ ...

Դրամ ... 100ին 70 ...

Նշանակում 20, Passage Prado, (Մէթրօ Սէն-Դընի)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԿԸՏԵՆՈՒԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1932
14 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1905

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ներքաղաքի առթիւ՝ Դաշնակցութեան, հայ բոլշեւիկներու եւ [illegible] հանրային հաստատութիւններու միջեւ – յարաբերութիւնները նկատի առնելէ յետոյ, կը մնայ կարեւոր խնդիր մըն ալ, որ պէտք է քննութեան առնել եւ նոյնքան յստակութեամբ ճշդել գիծերը:

Այդ, կուսակցական պայքարի խնդիրն է, որուն առաջնակարգ կարեւորութիւն կու տան բոլշեւիկներն ու իրենց արտասահմանեան գործակալները:

Ուրեմն, թո՛ղ լսեն մեզ: Թո՛ղ լսեն ոչ միայն հայ բոլշեւիկները, այլ նաեւ անոնց ամէն տեսակի բարեկամները:

Կուսակցական պայքարին պիտի դիմաւորենք կուսակցական պայքարով: Մեր պայքարը պիտի ըլլայ ինքնապաշտպանողական, այլ խիստ եւ հետեւողական:

Ինչո՞ւ այս դիրքաւորումը, ինչպէս պիտի բաժնին հայ բոլշեւիկները:

Նախ, անոր համար, որ հայ բոլշեւիկեան պայքարը, անունով ուղղուած է Դաշնակցութեան եւ անոր քաղաքականութեան դէմ, բայց խորքին մէջ հարուածը ուղղուած է հայ ժողովուրդի հաւաքական իմաստութեան, անոր հաստատութիւններու եւ գոյութեան դէմ:

Երկրորդ, անոր համար, որ հայ բոլշեւիկներու պայքարը կուսակցական – գաղափարական բնոյթ չի կրեր, այլ ընդհանրապէս կ'առնէ խռովարարական ձեւ մը, գաղութները քայքայելու, ազգային մարմինները պառակտելու, եւ շատ յաճախ ազնիւ ու անմեղ տարրեր պարզելու մեծ ու փոքր գաղութներու մէջ, երբեմն նոյն իսկ օտարներու օժանդակութեամբ:

Արդ, մենք կը հանդուրժենք բոլշեւիկեան չարք մը արարքներ, իւրենց ներքաղաքին: Կը կարդանք ու կ'անցնինք իրենց առաւելագոյն գրգռութիւնները: Չենք հետաքրքրուիր իրենց կազմակերպական աշխատանքներով, եթէ նոյն իսկ յաջողին ամբողջ հայ աշխատաւորութիւնը արձանագրել իրենց շարքերուն մէջ: Հրապարակը բաց է իրենց գրաւոր եւ բերանացի փրոփականտի համար. փառք Աստուծոյ, ուր հայ գաղութ մը կայ, հոն կայ նաեւ ֆէտերատիւ կուսակցութիւն մը, որ իր քարոզը կը տարածէ: Գաղափարական պայքարի եւ համոզման անսահման ասպարէզ մը եւ Հայերուն եւ օտարներուն մէջ: Այս ճակատներուն վրայ, Դաշնակցութիւնը կը կենայ իր գաղափարախօսութեամբ, իր համոզուած շարքերով եւ համակիրներով, ինչպէս բոլշեւիկեան հատուածն, եւ կը բաւականանայ իր մամուլով եւ բերանացի փրոփականտով:

Բայց, երբ հայ բոլշեւիկներն այս սահմանը կ'անցնին, երբ համազգային նշանակութիւն ունեցող խնդիրներուն հանդէպ եղած բաժնեցակամութիւնները կը շահագործեն, երբ պզտոր ջուրերուն մէջ ձուկ որսացող տարրերով հրապարակ կուգան՝ ապականելու համար ճակատներ ստեղծելու հայկական տարագիր կեանքին մէջ, երբ լրբօրէն կ'անտեսեն մեր բոլոր խոհեմութիւնները, որ ըմբռնողներն մեզ կը թելադրուի, եւ կը բնի նոյն իսկ մեր գաղութներու երկրուն վիճակէն, ու անպատասխանատու կերպով տակն ու վրայ կ'ընեն գաղութի կեանքը, կ'ըսենք:

— Հազ կեցէ՛ք, անպատիժ չէք կարող շարունակել ձեր շահատակութիւնները:

Եւ այս պարագայութիւնը կ'ընենք այն կատարեալ գիտակցութեամբ, որ այսօր Դաշնակցութիւնը իր կուսակցական կոչումէն զատ, կոչուած է ստանձնելու խոշոր դեր մը գաղութներու կազմակերպութեան, ազգային կեանքի կանոնաւորութեան եւ հանրային կեանքի կարգապահութեան մէջ:

Դաշնակցութիւնը տարագիր հայութեան համար կազմակերպութեան, կամքերու կեդրոնացման, եւ համագործակցութեան մեծագոյն ազդակն է:

Մեր կուսակցութիւնը կը գիտակցի իր կոչումին եւ պատրաստ է համագործակցելու բոլոր այն հոսանքներուն հետ, որոնք ցրուած հայութեան ուժերը կ'ուզեն համախմբել, ազգային հաստատութիւնները վերակազմել, հանրային խաղաղութիւնը պահպանել, եւ բոլորի ճիգերը լարել դէպ ի շինարար աշխատանքը:

Այս պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ Դաշնակցութիւնը, ժողովուրդի մեծամասնութեան հաւաքական կամքը միշտ պիտի գերադասէ անպատասխանատու խմբակներէն, իր կարելին պիտի ընէ խօսքով եւ սրամտութեամբ կարգը պահպանել:

Բայց, եթէ հայ բոլշեւիկները եւ զանազան գոյնի հօկերը կուսակցական պայքարի դրօշով հրապարակ գան ռազմական սխմատութիւններով ցնցելու գաղութները, պիտի հանդիպին նոյնքան խիստ հակահարուածի:

Հայ բոլշեւիկներն ու իրենց համախոհները թող պայքարին մեր գաղափարներուն եւ քաղաքական խօսքերուն դէմ, որքան կ'ուզեն: Այս արդէն համոզումի եւ ազատ խօսքի ասպարէզն է: Բայց երբ անոնք խօսքի եւ համոզումի մէջ կ'ընկրկին, ու կը դիմեն զաւի ու դաւադրութեան, կռուի ու խռովարարական ցոյցի, մնալ կը մնայ կոպիտ ուժին: Այս պարագային, խոհեմութիւնը երեք անգամ կը համբերէ, չորրորդին՝ լռիցէ թիկամբը անխուսափելի կը դառնայ:

Կ'ուզէինք որ գիտնային մեր հակառակորդները թէ գաղութներն անտէր չեն. եւ եթէ միւս հոսանքները համագործակցաբար ալ չհանդիպանան թափառական զանգուածներուն, Դաշնակցութիւնը մինակ մնայ իսկ, պիտի կենայ կարգապահութեան պահակի իր դերին մէջ, վճռական ու կազմակերպուած:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈԽԱՆ ՎՐԻՊԱԿԻ

Սովորութիւն է հայերէն գիրքերու կռնակը դնել էջ մը, ուր կը նշանակուին «ուղիղն» ու «սխալը»: Այդ էջը կը կոչուի «վրիպակ»:

Սովորութիւն չէ, սակայն, սխալ մըն ալ աւելցնել հայերէն թերթերու կռնակը, ցոյց տալու համար տպագրական սխալները, որ կը վրիպին ճերմակ էջերուն վրայ:

Բայց դուք գիտէ՞ք թէ ի՞նչ պատմութիւններ ունին այդ վրիպակները:

Ա՜յ, յիշեցէք Ցառաջի մէկ վրիպակը, որ «մուկ եւ գինի» կը հրամցնէր ընթերցողներուն: Նտէքն յայտնի եղաւ, որ «մուշկ եւ գինի» պէտք էր կարդալ: Թ՞վ էր յանցաւորը, սակայն: Ձեռագրին վրայ որոշ գրուած էր «մուկ եւ գինի»: Այստեղ բանաստեղծին գրականութիւնն էր մեղաւորը: Գիտէ՞ք, շատեր սովորութիւն ունին գիր ունելու՝ երբ կը նստին քանի մը տող գրելու:

Ու վերջապէս, վրիպակներ ալ կան, որոնց մեղքը դարձեալ կ'իյնայ գրիչին վրայ: Երեւակայեցէք, գրագէտներ ունինք, որոնց գիրը այնքան դժուար է կարդալ, որքան արձանագրութիւնները անտրական սղիւղներու վրայ: Անցեալ օր, ագեխոչեցինք Շաւարշին, որպէս զի գայ եւ կարդայ ձեռագիր մը: Գրաշար, մէթէոնփար, խմբագիր, բոլորս մէկ եղած՝ երկիւղածութեամբ կը սպասէինք [illegible]

Այսպիսի պարագաներու տակ է, որ «մէջ կ'երթայ» վրիպակ մը: Նախորդ օր, Ցառաջի գրախօսականին մէջ «յանգաւոր» բառը «յանցաւոր» գրուեր էր: Դուք եղէք եւ երէ կրնաք՝ շիտակ կարդացէք կիրակի օրուան մեր գրախօսին գիրը:

Ուրիշ տեսակ վրիպակներ ալ կան. երբեմն գիրն է, որ «աչք»էն զուրս կը ցատկէ կը մտնէ դրացիին «աչք»ը եւ գրաշարը «այբ» շարելու տեղ «բեն» կը շարէ: Առոր յանցանքը խմբագրին վրայ կը ճեղեն... մեծերը: Օրինակի համար, Միրաշին գիտէ թէ ի՞նչ դառն մեղքերկան, որ կը նետուին խմբագրին վրայ: Մինչդեռ երբե՞ք, երբե՞ք մեղք չունին գրաշարները: Ամենեւին, մեղք չունին գրաշարները:

Կրնա՞ք մեղք դնել գրաշարներուն վրայ՝ ժողովածոյն մէջ տառի մը փոփոխութիւն բաւական է՝ վրէժ լուծելու համար քեզմէ:

Ուստի, սիրելի աշխատակիցներ եւ քրոնիկոյի յօդուածագիրներ, մաքուր գրեցէք, որպէս զի խնդալու առիթ չունենանք սա օրհնած գրաշարները:

ՀԱՐԹՈՒՆ

ԿՈՍՏԱՆՑԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազարեկովի առեւանգման հետեւանքով, Կոստանցայի մէջ բացուած դատավարութիւնը վերջանալու վրայ է: Ընդհանուր դատախազը արտասանեց իր մեղադրականը: Դատախազը Կոստանցայի առեւանգումը ներկայացուց իբր դաւադրութիւն մը, որուն կեդրոնը պէտք է փնտռել Մոսկուայի մէջ: — «Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութիւնն, բառ, իրականութեան մէջ, դաւադրութեանց գործարան մըն է՝ ընդդէմ համայնավար վարչաձեւին հակառակորդ պետութեանց»

Դատախազը յետոյ յաջորդաբար քննեց ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրին կատարած դերը եւ մասնաւորաբար խիստ դատապարտեց հանդէպ յոյն նաւապետին եւ պուլկար համայնավար Ցոնչեւին, որոնց համար բառ թէ չեն կրնար պարծենալ որ գաղափարի մը համար աշխատած են, քանի որ ծախուած են կէփէուին, ինչպէս պիտի կրնային ծախուիլ որ եւ է ոստիկանական կազմակերպութեան

Գալով Փրանսացի Լըբօքի, դատախազը բառ թէ անիկա գործած է դրամի համար, բայց եթէ սկիզբը գործին մէջ մտած է բարեմտութեամբ, վերջը, գիտակցաբար գործած է:

Վճիռը պիտի արուի մօտ օրէն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Էրիօ-Մաքտոնալտ տեսակցութիւնը

Անգլիոյ վարչապետը՝ ընկերակցութեամբ արտաքին նախարարին Փարիզ հասաւ շաբաթ երեկոյ:

Նոյն օրն իսկ տեսակցութիւններն սկսան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն միջեւ եւ շարունակուեցան կիրակի օր: Երկուշաբթի երկու վարչապետները միասին մեկնեցան Ժընեւ:

Քննուած հարցերու մասին, պաշտօնական զեկոյցները ոչինչ կը յայտնեն: Ֆրանսական զեկոյց մը կ'ըսէ. — Այս բարեկամական եւ կէս – պաշտօնական տեսակցութիւնները փաստեցին տեսակէտներու համաձայնութիւն մը, որ թոյլ կու տայ նախատեսել արդար եւ ազդու լուծումներ Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ, ինչպէս նաեւ ժողովուրդներու միջեւ խաղաղութեան պահպանումն ու վստահութեան ամրացումը»:

Իսկ Անգլիոյ վարչապետը՝ մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց.

— Պէտք է շեշտել թէ խօսակցութիւնները պաշտօնական բնոյթ չեն կրեր: Պ. Էրիոյի եւ ինծի համար հարցը կը կայանար, բարձրաձայն մտածելու, մեր տեսակէտները յայտնելուն մէջ: Այսպէս ալ ըրինք, հասկնալու համար միայն թէ Լօզանի ժողովին հարցերուն մասին մեր տեսակէտները որքա՞ն կրնային իրարու յարմարիլ կամ տարբերիլ, խոր ուսումնասիրութենէն յետոյ, զոր խմբաքանչիւրս ըրեր էինք անկախաբար:

«Անակնկալութիւն չեղաւ: Ոչ ալ համաձայնելու փորձ: Պարզապէս մեր տեսակէտները դէմ առ դէմ դրինք: Ցայտնուեցաւ թէ նոյն ուղղութեամբ կը մտածենք: Տեսակէտներու փոխանակութիւն պիտի ունենանք նաեւ ուրիշ երկիրներու նախարարներու հետ. բայց այժմէն իսկ, կրնանք հաստատել թէ երկու կառավարութիւնները որոշած են այնպէս ընել որ Լօզանի խորհրդաժողովը գործնական արդիւնք տայ»:

Ֆրանսական թերթերը այս տեսակցութեանց արդիւնքին մասին կարգ մը ենթադրութիւններ կ'ընեն եւ նաեւ, կը հաստատեն, թէ Ժընեւի եւ Լօզանի մէջ, երկու երկիրներու ներկայացուցիչները պիտի քալեն ձեռք ձեռքի՝ հարցերու նոյն լուծումը հետապնդելով: Կ'ենթադրուի թէ Անգլիա այլ եւս չի մտածեր պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը առաջարկել Լօզանի մէջ, եւ թէ պիտի առաջարկէն լուծման եղանակ մը, որ նպաստէ «թեթեւցնելու այն բեռները՝ որոնց տակ կը ճզմուին հատուցումներու պարտատէրերն եւ անոնց պարտատէրները, որոնք իրենց կարգին պարտական են»:

Կ'ենթադրուի նաեւ թէ համաձայնութիւն գոյացած է զինաթափութեան ժողովի աշխատանքներուն եւ Աւստրիոյ ու Կեդր. Եւրոպայի ու Պալքաններու նիւթական օժանդակութեան հարցերուն շուրջ:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Հարաւային Գերմանիա Ֆոն Փափէնի դէմ

Գերման հանրապետութեան նախագահը, վարչապետ Ֆոն Փափէն եւ հարաւային Գերմանիոյ երեք պետութեանց վարչապետները տեսակցութիւն մը ունեցան, որ տեւեց մէկուկէս ժամ, առանց սակայն հարթելու յայտնուած տարակարծութիւնները,

Հարաւային Գերմանիոյ երեք վարչապետները յայտնեցին թէ իրենց կառավարութիւնները չեն կրնար ընդունիլ որ հիթլերեան յեգէոնները վերակազմուին, նոյն իսկ անուղղակի եւ իբր թէ ժամանակաւոր կերպով: Պավիերայի վարչապետը յայտնած է թէ կեդրոնի կառավարութիւնը ինչ ալ որոշէ, իր երկրին մէջ՝ Հիթլերեան մարտական խումբերը պիտի մնան արգիլուած:

Հիթլերեան խումբերու վերակազմութիւնը կը սպառնայ լուրջ տախտակներ ստեղծել Ֆոն Փափէնի կառավարութեան եւ հարաւային Գերմանիոյ պետութեանց միջեւ, որոնք՝ Հիթլերեաններու խօսքն անգամ լսել չեն ուզեր: Ասոնք Հիթլերեաններու գոյութիւնը կը նկատեն ո՛չ միայն վտանգաւոր Գերմանիոյ ներքին խաղաղութեան, այլ նաեւ գերմանական միութեան համար:

Գերման երեք պետութեանց Վիւրթէմպէրկի, Պավիերայի եւ Պատէնի վարչապետները յայտնեցին նաեւ Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահին թէ, Փրուսիոյ կառավարութեան գլխուն մարզպանի մը նշանակումը պիտի նկատեն բացայայտ խախտում Վայմարի սահմանադրութեան տրամադրութեանց եւ թէ միւս կողմէ չեն ուզեր որ Գերմանիոյ վարչապետին կողմէ յայտարարուած սահմանադրական փոփոխութիւնները որ եւ է կերպով վնասեն դաշնակից պետութեանց իրաւասութեանց:

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆԻ ՃԱՌԸ

Գերմանիոյ երկրագործական խորհուրդին առջեւ, վարչապետ Ֆոն Փափէն ճառի մը մէջ, յայտարարեց, անդրադառնալով նոր դահլիճին կազմութեան.

— Այս նոր կառավարութեան կազմութիւնը որ եւ է նմանութիւն չունի խորհրդարանական դահլիճներու սովորական փոփոխութեան հետ: Որովհետեւ այսօր, հարց կը ծագի հիմնական նոր ուղղութիւն մը տալու պետութեան ղեկավարութեան, անշուշտ, մնալով Սահմանադրութեան շրջանակին մէջ:

«Բարոյական եւ նիւթական տեսակէտով՝ գերման ժողովուրդին անելուր կացութիւնը կը պահանջէ որ գերման կառավարութիւնը ազատի կուսակցութեանց բռնակալութեամբ դարբնուած շղթաներէն:

Ֆոն Փափէն իր ճառին մէջ անդրադարձաւ նաեւ յառաջիկայ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Խորին ցաւով կ'իմանանք մահուանը յուրը Հայր Արսէն Ղազիկեանի, մէկը՝ հայ գրականութեան անխոնջ ու վաստակաւոր մշակներէն: Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ Փարիզ էր, միշտ աշխոյժ երեւոյթով եւ աշխատանքի անվերջ ծրագիրով: Գացեր էր Փատովա, ուր ակադեմի գործողութեան մը ենթարկուեր էր: Առկից վերջն է որ համակրելի վարդապետը արեան համախոնում ունեցած եւ յանկարծամահ եղած է, Փատովայի Միխիթարեաններու վարժարանին մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր պարագաներուն եւ Միխիթարեաններուն:

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Վարշաւայի սամբով՝ Մոսկուայէն ստացուած լուրերու համաձայն, Կէֆէուի երկու ծանօթ լրտեսներ, որոնք մօտիկ գործակիցներն եղած են Ճըճերինի, Մոսկուայի մէջ սպաննուած են խորհրդաւոր պարագաներու տակ:

Պաշտօնական զեկոյցի մը մէջ, Կէֆէուն կը յայտնէ թէ, սպանիչները պիտի մեռցուին պետութեան ծախսով

ԹՈՒՐՔ ՀԱՑԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԲԱՆԹՈՂԸ

Պոլսէն անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հացագործները միրժած ըլլալով կառավարութեան կողմէ նշանակուած գինով հաց հանել, ժողովուրդը ծեղաւրեան մատնուած է: Հացագործները կ'ըսեն թէ ալիւրին գինը բարձրացած է կառավարութեան յանցանքով, որովհետեւ ոսկի վախով, ցորեն կը մթերէ: Կառավարութիւնը կը ստիպէ հացագործները հաց հանել եւ բոլոր այն խանութները՝ որոնց առջեւ ժողովուրդը խռնուած է, ոստիկանութեան սակ առնուած են:

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾԸ

Ամերիկեան ոստիկանութիւնը կոչնագիր ուղարկեր էր Լինտպէրկի զաւակին պաշտօնեային Անգլիոյ՝ որուն վրայ կասկածներ կը ծանրանային թէ առեւանգման գործին մէջ կարեւոր դեր է կատարած, անձնասպան եղաւ: Այս անձնասպանութենէն յետոյ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու երիտասարդներ, որոնց հետ՝ առեւանգման գիշերը, աղախինը անցուցեր էր իր ժամանակը

Ձերբակալուածներէն մէկը ներկայացուեցաւ Փրոֆ. Կոնտոնի, որ ինչպէս կը յիշուի, Լինտպէրկի կողմէ առեւանգիչներուն յանձներ էր 50,000 տոլար: Կոնտոն նախ հաստատեց թէ դրամ ստացողներէն մէկը այդ անձն է: Բայց երկրորդ անգամ, երբ կրկին իրեն ներկայացուեցաւ ամբաստանեալը, վարանումներ ունեցաւ:

Աղախինին անձնասպանութիւնը պատճառ դարձաւ որ անգլիական ոստիկանութիւնը իր կարգին, քննութեան ձեռնարկէ, որովհետեւ աղախինին քոյրը, առեւանգման պահուն, Ամերիկա կը գտնուէր, երկու ամիս առաջ անցեր էր Անգլիա, եւ իր ժամանումէն յետոյ, լուր էր եկեր թէ Լինտպէրկի կողմէ յանձնուած տոլարներ կը շրջին անգլիական հրապարակին վրայ:

Սակայն քննութիւնը երեւան հանեց թէ ո՛չ անձնասպան աղախինը, ո՛չ ալ իր քոյրը եւ առեւանգման գիշերը անոնց ընկերակցող երկու երիտասարդները որ եւ է կապ չեն ունեցած առեւանգման մէջ:

Այնպէս որ աղախինին անձնասպանութեան պատճառին հետ, առեղծուած կը մնայ նաեւ փոքրիկ Լինտպէրկի առեւանգումն ու սպանութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԻՌԼԱՆՏԱ

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը հաստատեն թէ, գաղթային նախարարը նոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս շաբթու ընթացքին, անգլիական խորհրդարանին մէջ՝ Անգլիոյ եւ Իռլանտայի յարաբերութեանց մասին:

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ անգլիական կառավարութիւնը տակաւին որ եւ է որոշում չէ տուած Իռլանտայի հետ կրկին բանակցութիւններ սկսելու մասին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ ներքին անցուդարձերը դարձեալ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնեն իր վրայ, մանաւանդ Լօզանի ժողովի նախօրեակին:

Վաթսուն երկու միլիոն բնակչութեան վրայ, մօտ 6 միլիոն անգործ համրող այս երկիրը, այն պահուն որ ղեկավար ձեռք կը փոխէ, կը գտնուի բախտորոշ հանդիպումներու եւ արտաքուստ? թէականութեան առջեւ: Պարտուած ու պարտութենէն յետոյ գետ ենթակայ? արտաքին տնտեսական? թիւններու եւ կապանքներու, կը փորձէ քալել ճամբէն, որ ինքը պիտի տանի նիւթական ու տնտեսական եւ հետեւաբար նաեւ, քաղաքական անկախացման: Եւ այդ ճամբուն վրայ ամէն փորձ, անգամ մը եւս կը թանձրացնէ անվստահութեան ու վերապահութեան մթնոլորտը որ զինքը կը շրջապատէ:

Գերմանիա կ՚ապրի խռովայոյզ կլիմայի մը տակ, ուր արտաքին ու ներքին հովերու հանդիպումը կը բազմանայ վտանգաւոր յորձանք մը բանալով:

Միջազգային հրապարակը, դէպ—ապէկ? վարժուած էր Պրիւնինկի ներկայութեան եւ անոր հեռատեսական եւ յղացումներուն ու ճամբուն, որոնք կը մատնէին ճկուած? պետութեան մը դառն դայրոյթը ու ուշինչ կը փոխէին օրուան իրականութենէն:

Եւ ահա, Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը որ կրկին կը մանէ աւելի կորովի ու խիզախութեան հաւաստիքներով, կուգայ աւելի եւս սաստկացնելու յփոխը Հիթլերեան հեւումին տակ, Գերմանիա մղուեցաւ դէպ ի հրավարտակ — օրէնքներու գրութիւնը, առաջին հարուածը սահմանադրական իրական ըմբռնումներու, եւ առաջին քայլը՝ դէպ ի տիրական վարչաձեւ: Եւ ինչ որ երբ սահմանադրական կարելի եղաւ փրկել Պրիւնինկի օրով, վախ կայ որ վտանգուի Ֆոն Փափէնի ղեկավարութեան տակ: Ֆոն Փափէն ու այժմ մոռցած Հիթլերը, որովհետեւ քալելով մէկտեղ անոր ճամբէն, վայն եւ ձգել կը հաւաքէ: Իր ներքին նախարարին յայտարարութիւնները եւ բուռն, կողմնակցութիւնը հանդէպ միապետութեան, կուգան նոր ու բամբ չէսա մը աւելցնելու գերմանական բազմաձայն համերգին վրայ: Ի հարկէ Հինտէնպուրկի հրովարտ իրեն փոխարուած միապետական ձգտումներուն մասին, որոշ ծանրութիւն կը ներկայացնէ: Բայց խմաստ(?) դարձ չէ ներքին նախարարին յայտարարութիւնը, նախարար մը որ վստահութիւնը կը վայելէ կառավարութեան եւ հանրապետութեան մեծաւորներուն եւ որ, իր պաշտօնին իսկ բերումով, պահապանն է իրեն յանձնուած կարգերուն: Անշուշտ, միապետութեան վերահաստատումը օրակարգի վրայ չէ դեռ: Բայց ներքին նախարարի մը փութկոտ յայտարարութիւնները հակոտնեայ սահմանադրութեան հանդէպ հաւատարմութեան երդումի իր համամունքներուն, — ո՞րն հաստատել թէ կը մնայ մեծ հարցական մը՝ առաջուց արուած հաստատական պատասխանով՝ կառավարութեան մտադրութիւններուն մէջ:

Եւ կառավարութեան այս միապետական ձգտումը անպայման կոչուած է արծարծելու որքան արտաքին, նոյնքան եւ ներքին բարդութիւններ:

Ֆոն Փափէն առանց ապահոված ըլլալու աջերու անվերապահ գործակցութիւնը, իր դէմ դժգոհութիւններ գրգռեց արդէն երկրին ներսը, առաջին աւթիւ Փրուսիոյ հետ, պահանջելով որուշեալ ժամանակէն առաջ նիստի հրաւիրել խորհրդարանը: Իսկ ձախակողմեան Բայխսթակը լուծելու իր առաջին քայլը դեռ գրաւական մը չէր անշուշտ յաճելու աջերու համակրանքը: Մինչ իր եւրոպական նոր հրամանագիրները բաց ի կառավարական պաշտօնեաներու փաղանգէն, իր դէմ հանած են կաթոլիկ բանուորական ընկերութիւնները ու նաեւ Հուկէնպէրկի ազգայնականները:

Աւելի կարեւոր պարագայ մը: Կայսերական խորհուրդը որուն նախագահն էր միապետական ներքին նախարարը, փափաք յայտնեց խորհրդակցելու ոսպակ? հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի հետ:

Այս փափաքն անշուշտ՝ իր նշանակութիւնն ունի եւ կը մատնէ գերման պետութեանց ու կեդրոնի կառավարութեան միջեւ, յարաբերութեանց ձգտում մը, որ կրնայ հետզհետէ սաստկանալ՝ դէպքերու պարտադրութեամբ, ու Վայմարի սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու յայտարարութիւններէն ու միապետական նախկին ժառանգորդներուն վերահաստատման մասին, արտայայտութիւններէ յետոյ կը բերէ կեդրոնի կառավարութեան հանդէպ վախ մը.

Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնն ունեցաւ, ոչ միայն չի վայելեր արտաքին համակրութիւն, ինչպէս իր նախորդը որ կրնար գոնէ պարծենալ բարոյական վստահութիւն մը ներշնչած ըլլալու առողջութեամբ, այլ ներքնապէս՝ չի ներկայացներ իրական ուժ մը: Իսկ իր սկսած կոյմերէն մէկն այն է որ շիրքեւ? գտնուիլ կեդրոնացման կառավարութիւն մը, ինչպէս ծրագրուած էր: Պրիւնինկ մերժեց ... Պրիւնինկ մերժեց անդամակցիլ անոր, իբր արտաքին նախարար, իսկ կաթոլիկ կեդրոնը առաջին առթիւ իսկ, թշնամական դիրք բռնեց: Հիթլերեանները կը մնան իրենց վերապահութեան մէջ ու կառավարութիւնը զուրկ որ եւ է մեծամասնութենէ, կը կրէ մինչեւ ... յաջողութեան նախագահին Հինտէնպուրկի...

Առայժմ սակայն, պէտք չէ կարծել թէ Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը չպիտի կրնայ ուժեղ ճակատ մը ներկայացնել, արտաքին աշխարհի առջեւ:

Կարելի է բսել թէ միջազգային կենսական հարցերու մէջ, որոնք սերտօրէն կապուած են գերման շահերուն, բոլոր հոսանքները կը ներկայացնեն միացած ու նոյնացած միութիւն մը փոքր նրբութիւններով: Չկայ հոսանք մը որ յաւակնի պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու բեռան տակ ճզմուած տեսնել Գերմանիան, ու չկայ նաեւ հոսանք մը՝ որ զինաթափութեան հարցին մէջ՝ չճանչնայ հաւասարութեան իրաւունքին:

Ֆոն Փափէն ուրեմն, որքան ալ տկար ներքնապէս, արտաքին ճակատին առջեւ, կրնայ հպարտութեամբ ներկայացնել պաշտօնական ու ժողովրդական չբաժանելի? նախրագործուած տեսակէտներու միաձոյլ ամբողջութիւն մը:

Դիւաչ անշուշտ թէ իր կառավարութեան բախտը պիտի վճռուի յուլիս 31ին, երբ ընտրութիւնները կատարուին:

Մինչ այդ, կրնայ հանդարտօրէն խորհիլ կոյսութեան վերահաստատման մասին:

Ա. Ե.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՒՍԱՓԻՆ ՉԷԶՈՔ ԴԱՏԱՐԱՆԷՆ

Համազգային Սզահանդէսը խանգարողները հանուեցան եռանդամ ատեանի մը առջեւ, ու դատապարտուեցան կանխազան պատիժներու: Ուսուցիչ Ե. Պօղոսեան եւ ուրիշ մը անպարտ արձակուեցան: Զօրս օրուան կարճ բանտարկութենէ մը վերջ, արձակուեցաւ նաեւ այն երիտասարդը, որ ուրիշներու հետ դէմ մտքեր էր դէպքի ընթացքին ազատելին վրայ յարձակող խռովարարներուն:

Պատահած դէպքէն անմիջապէս վերջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատուիրակները կտրուկ պահանջ ներկայացուցին Թեմականի ատենապետ Գ. Վ. Գարծանքեանի, որպէսզի այդ մարմինը քանի մը օրուան ընթացքին, Թեմականէն յուրս գտնուող չէզոք անձերէ դատական ատեան մը կազմէ, դէպքին պատասխանատուները երեւան հանելու ու պատժելու համար: Գ. Գարծանքեան, առաջին ժողովին իսկ կը տանի առաջարկը, ուր կը հանդիպի բուռն ընդդիմութեան: Թեմականի մէջ, շուրջը գտնուող քանի մը սամբատանեաններ ամէն գնով կը պայքարին եղած առաջարկին դէմ, ու արգելք կ՚ըլլան չէզոք մարմնի մը կազմութեան: Թեմականի ատենապետ Գ. Վ. Գարծանքեան եւ փոխ ատենապետ Գ. Կ. Շամտանճեան, չհանդուրժելով եղած այս վրան-բաց խաղին, ժողովի ընթացքին կը յայտարարեն իրենց անդառնալի հրաժարականը ու կը հեռանան անմիջապէս:

Թեմականը այսպէսով կը կորսնցնէ թէ՛ իր բացարձակ մեծամասնութիւնը եւ թէ՛ բարոյական դիմագիծը: Իրաւ է թէ մէկ-երկու պարկեշտ անձեր դեռ կը յամառին մնալ, պատճառն այն է, որ ստիպուած են այդպէս շարժիլ առայժմ:

Բաւթայուած Թեմականի մէջ կծկուած քանի մը բանկալի մուկեր, որ դպրոցի քիթ մը կազմած են մանաւանդ այս օրերս, գաղտնի նիստ կը գումարեն, ու համոզելով իրենց շուրջիններ, Թեմականի մէջ գտնուող ամբաստանեալներու շրջուած վկայութեանց հիման վրայ առանց ամբաստանող կողմը լսելու, փութկոտ ու ծիծաղելի գեկոյց մը կը խմբագրեն ու հրատարակութեան կուտան, որուն մէջ, ծաղած դէպքի մեծագոյն պատասխանատուն կը նկատեն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ եռագոյն երիզով ծաղկեպսակ դրաւ մահարձանին վրայ: Որովհետեւ, կ՚ըսեն այս խայտառակ ու յիմար գեկոյցին հեղինակները, հակառակ Թեմականի որոշումին, որով եռագոյնի մուտքը եկեղեցիէն ներս բացարձակապէս կ՚արգիլուէր, նոյն իսկ Սրբենքի ուժով. դարձեալ Դաշնակցութիւնը խնդիր հանելու համար ստեղծուած է դրուած արգելքը, ու պատճառ դարձած՝ ծանօթ դէպքին...:

Հանրութիւնը կարդալով այս ծիծաղելի ու խեղաթիւրուած զեկոյցը, ապշեցաւ ու ամչցաւ այսպիսի խղճալի ու ինկած Վերին Մարմին մը ունեցած ըլլալուն համար: Մարմին մը որ բացէ ի բաց խռովարարներուն պաշտպան կը կանգնէր կռւելով ազգային սրբութեանց դէմ եղած անարգանքը:

Բացարձակ ճշմարտութիւն է, որ Թեմականը եռագոյնը արգիլելու իր տխմար որոշումը տուեր է գաղտնի, քանի որ ոչ մէկ կազմակերպութեան տեղեկացուցած է այդ արգելքը, ոչ գրաւոր եւ ոչ ալ բերանացի: Հետեւաբար եռագոյն բերողները բոլորովին կ՚անգիտանային այդ տեսակ որոշումի մը գոյութեան:

Բացարձակ ճշմարտութիւն է նաեւ որ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուղղուած երկու պաշտօնագրերուն մէջ, որոնցմով մասնակցութիւն հրաւէր կ՚ուղղուէր ու սգահանդէսի բանախօս մը կը խնդրուէր, ոչ մէկ բառ գոյութիւն ունի եռագոյնի մասին: Ուստի, Թեմականի տխրահռչակ զեկոյցին հիմը այս մէկ փաստով իսկ ջուրը կ՚իյնայ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի այն ըսի բսուէին, որով իբր թէ Թեմականի մէկ անդամը բերանացի հաղորդած է տրուած որոշումը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ու համաձայնութեան եկած է անոր հետ, այդ եւս զանհնիկ սուտ մըն, դարբնուած՝ դէպքէն յետոյ, ու զանազան ձեւերով հանրութեան հրամցուած: Դաշնակցութիւնը գիտէր թէ ինչպէս պիտի շարժէր, եթէ իմանար որ եռագոյնը արգիլուած է սգարեմին տակ հանգչող նահատակներուն համար:

Այս բոլորէն կը հետեւցուի, որ, գօրաւոր կասկածներ կը ծանրանան Թեմականի կարգ մը անհատներուն վրայ, ու մանաւանդ անոր մէջ ծուարած ու բոլորէն արհամարհուած ծանօթ քլիքին շուրջ: Որովհետեւ, ամբաստանեալները զինելով հանգերձ Թեմականի ծանօթ արգելքը, երբ սգահանդէսի առաւօտուն կը տեսնեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան եռագոյնով եզերուած ծաղկեպսակը, ոչ մէկ խօսք կ՚ընեն անոր դէմ տրուած արգելքի մասին, մանաւանդ որ, անոնք արդէն կը սպասեն եղեր պայթելու վրայ եղող փոթորիկին, ու հակառակ անոր որ իրենց կը թելադրուի նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել, ծանօթ քլիքին պատկանող Թեմականճինները կը գծկամակին եւ իրենց ստանձնած պարտականութիւններէն լքելով կը հեռանան եկեղեցիի շրջափակէն, ու կ՚սպասեն ազգային վարժարանը, սպասելով դէպքերու զարգացումին:

Այս եւ տասը նման բազմաթիւ փաստեր ի ձեռին ունենալով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը, Թեմականէն բացատրութիւն պահանջելու համար, գրաւոր կերպով իմացուց անոր՝ որ իր ժողովին պիտի ներկայանայ պատուիրակութեամբ մը:

Թեմականի յանցաւոր անդամները, սահմռկելով եղած պահանջէն, ընթացք չեն տար (երբ թէ իրենց պիտի հարցուէր) եղած տեղեկութեան, կարծելով թէ այդպէս փախչելով ու խուսափելով պիտի կարենան ազատիլ: Հօս եւս յիմարական սատարկութիւն մը դուրս տալով զրուեթեան պահանջէն ոեւէն մասին եւ յլն:

Այսպէս ուրեմն Թեմականական կոչուող այս մարմինը անարժան գըտնուելով Դաշնակցութեան բռնած քաղաքավար ձեւին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այլեւս իրեն կը վերապահէ ուզած ձեւով գործելու ազատութիւնը:

Այլեւս բոլորին պարզ է, որ առանց ընթերցողի, հոսկէ հոնկէ եկած նպաստներով հրատարակուող թերթի մը շուրջ դաշնակցած խառնակիչներ, ծխարձակարանի վերածած են Թեմականը, ու իրենց ուզած ձեւով փչող հովին կը դարձնեն անոր երեսուն ղեկը: Պարզ ու ստոյգ է նաեւ, որ արհեստով այս բանկալականները, որոնք իրենց կեանքի ընթացքին կուպրի պէս կպած են ազգային գործերուն, ու իրենց գոյութիւնը ապահոված են այդ գործերուն խառնակ ու քաոսային վիճակով, առանց չատ մօտ ատենէն ոչ միայն ընդմիշտ փակ պիտի գտնեն ազգային հաստատութեանց դուռները իրենց առջեւ, այլ եւ հաշիւ տալու պիտի կանչուին ժողովուրդէն ընտրուած դատական խորհուրդին առջեւ:

ՎԱՀԱԳՆ

ԴՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ՏԱՒԻՂ ԵՒՈՒԵԱՆ»

(Քերթուածներ)

:-:

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս ամէն բանաստեղծ, Կառավարինց ալ անկարող է այլ եւս բնութիւնը իմանալու այնպէս ինչպէս որ է. իր պատրանքներուն, բանդագուշանքներուն մշուշէն է որ կ՚անցնին տպաւորութիւնները մեզի գալու համար. տեսակ մը գերազանց զառանցանք, որ սակայն աշխարհը կը վերածէ ոչ թէ քաոսի մը, այլ անդրիմական? ներքի մը:

Նաւթները շուքին — Լո՛յ
Ու յռնակներ բառուեցին...
Հեռո՜ւն — կամուրջ մը գինով
Որ սարն ի վեր կը ծխէր...
(Գարնան սատուռ)

*

Կառավարինցի քերթողական արուեստը գերազանցապէս կը կրթնի լեզուական, պիտի ըսեմ նոյն իսկ բառական տարրերու. այսինքն բառերը, անկախ իրենց իմաստէն, հոն օգտագործուած են նոյնքան եւ թերեւս աւելի իրենց երաժշտական, հնչական արժէքին համար. ահա Կառավարինցի ոճին մէկ յատկանիշը, առանձնութիւն մը անշուշտ, որ յաճախ իրեն դէմ կը դառնայ, կը վերածուի յանախանքի, մոլորումի:

Անտարակոյս Կառավարինց գիտէ օգտագործել հայ լեզուի բոլոր փարթամութիւնները նոյնքան արուեստօրէն, որքան վարժ դաշնակահար մը՝ երգեհոնի ամբողջ ստեղնաշարը. Թերեւս ներկայիս քիչեր հայ գրողներէն կրնան հայ լեզուէն քանի մը դաշնաւո-րումի, կշռականութեան եւ պերճաւոր այն կարելիութիւնները քաղել... գտնել որ աշխարհայեցողութեան ... խորքանքներ ... մէջ գիտէր չէ կրնալ տալ, ու տուներ որոնք շարուած են այսպէս կիտ մանեակներու, բազմաթիւ բառերու նման... նոյն իսկ երան աշուղական գիւղերով «Ցայն աչքեր... Դուքի զէ՛ւ աչքեր... Ալքի ծո՛վ աչքեր... Թախծոտ աչքեր. Անոյշ աչքեր. Ստուերո՛տ աչքեր... եւայլն.

Անհրաժեշտ է սակայն որ առկայ լեզուական հարուստ այդ գանձարանը ճամարտակութեան երեւոյթ չառնէ. բառի եւ ձեւի արուեստը չնառ կէ, չխեղդէ ոգին եւ յուզումը որ միակն է ապրեցնելու համար քերթուած մը:

Ես հասարակ անկարող եմ աշխատելու այն քերթուածները, որոնք կառուցուած են միայն իրենց լեզուական առոյգութեամբ, իրենց կերտուածքով միայն. գրաբառային, առաւ անձ հնչական փարթամութիւնը գեղարուեստին պատրանք մը կը ստեղծեն, բայց չեն վարակեր հոգին, առանց երեւոյթը ունին գեղեցիկ ու երրորդ ... որոնց ներքին ունայնութիւնը, ափսո՛ս, երբեմն վարպետօրէն քօղարկուած կը մնայ.

Բայց, առաջ նախնական աւելի ուժեղ ... վերջապէս հոգին մըն է. որուն կը պակսի յուզում, ջերմութիւն, կեանքի ... Ներքին զօրն է միայն որ երգին կուտայ իր կենդանութիւնը իր զիլութիւնը. այն զօրն է միանգամայն որ բառերը կը թեւաւորէ, կ՚այրէ ու նոյն իսկ կուտայ անոնց մարդկային բարախում մը:

Կառավարինց ալ յաճախ գերադրած է բառը, ձեւը. ասոր թէ ինչո՞ւ մասնաւոր ակնարկութիւն մը ունի հայութեան, ամբողջին եւ նոյն իսկ — բարեբախտաբար քիչ անգամ — բրածոյ բառերու հանդէպ. Եւ մարդ կայ ... իբրեւ ... հասարակ ... Հայերէնն ալ մեռած եւ ... որ կենդանացնելու փորձել գրական մրցանք մըն է. երբեմն ու արտայայտենք մեր ներկայ ... կենդանի եւ շնչող լեզուի ...թեամբը...

Նոյն բառապաշտութիւնն է որ կը տկարացնէ միանգամայն Կառավարինցի քանի մը քերթուածները, զորս գըրած է ան «Հայրենի պարիսպներուն տակ»: Անոնք կը մատնեն քերթողական հեռուութիւն մը. տեսակ մը գիտակցութիւն ... վերապրելու ... թանձրացնելու գոյնականներու, թեւաւոր՝ նոյնքան չատաշուռ ածականներով:

«Աստուածային դու Ռեկտար» իտր սափոր
Դուն, բաղուղի տեղատարափ վիրաւորուող.
Կսակներու դէմ սակեղէն պայտառ
Օ՜ վեհերու վեհ վեհերան, — Խըլստափոր.

«Քրիստափոր Միքայէլեան»էն էջ 173

Այս հերթով, նարեկացիական այս հրայրքով տենդավառ շարք մը ունի Կառավարինց, որոնք իր հատորին նըւուաղ արժէքաւոր էջերը կը նկատեմ բոլորովին թէեւ ուժեղ քնարերգական մը արգիւնքն են կարծէք երիտասարդ այլ անամէջ այդ պղպջակները, որոնք

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (10)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չերրորդ այլեւս էին որպէս հակայեղափոխականի, թէեւ մարդը խորհրդային իշխանութեան դէմ չէր, այլ խղճում էր գիւղացիներին, որ հարկադրուած են այդպիսի ծայրայեղ յուսահատական քայլերու դիմելու:

Երեկոյեան դէմ էր, որ բերին մի նոր բանտարկեալ — վրացի Ակրլեյ Դաւիթովիչ, ազգանունը մոռացել եմ: Մարդուն Սուխումից էին կանչել, ուր բարձր պաշտօն ունէր անտառային արդիւնաբերութեան մէջ:

Առանց որ եւ է կասկածի, նստած է սատանան եւ շտապում Թիֆլիս: Այստեղ՝ բարեւ — Աստծու բարին, ուղիղ առաջնորդում են Չեկա ու բերում են մեզ մօտ: Մարդը շշմել էր, ոչինչ չէր գիտեր: Անցեալում եղել էր փաստաբան, իսկ մենշեւիկների իշխանութեան օրով, կարծեմ, նոյն իսկ նախարար: Դառնապէս գանգատում էր իր հանդէպ գործուած անարդարութեան համար:

Այս բոլոր պատմութիւնները ատատիկ ազդում էին վրաս: Ես փորձում էի պաշտպանել իշխանութեան արածը, եւ բացատրում էի քաղաքական անհրաժեշտութեամբ — չէ՞ որ յեղափոխական շրջան ենք ապրում — եւ դրանով դայրացնում էի բանտարկեալներին, բայց սրտումս կասկածն աւելի եւ աւելի մեծանում էր: Հապա եթէ իմ դէմ էլ հնարել են որ եւ է չլսուած ամբաստանութիւն: Հապա եթէ այս գնացը իմ գերեզմա՞նը լինի: Եղաւ ու եղաւ՝ ի՞նչ կարող եմ անել, ո՞ւմ բողոքել, ո՞ւմ հասկացնել թէ ես անմեղ զոհ եմ, ահաւոր թիւրիմացութեան կամ չարամըտութեան զոհ. ո՞վ է ականջ դնողը: Քանի՜ քանի ինձ նման անմեղներ գնդակահարուել են տգէտ եւ անխիղճ մարդկանց ձեռքով. ինչո՞ւ ես բացառութիւն պիտի կազմեմ:

Տրամադրութիւնս երթալով աւելի էր ընկնում. սիրտս ճմլւում էր անասելի ցաւով. մի անորակելի ծանրութիւն իջաւ վրաս. ծծկուեցի իմ անկիւնում ու լռեցի:

Երեւի արդէն ուշ էր, որովհետեւ բանտարկեալները սկսեցին տեղի բաժանում անել: Պարզուեց ինձ համար մի անախորժ հանգամանք. նորեկները պէտք է պառկէին յատակի վրայ, դրան մօտ, մինչեւ որ աւելի լաւ տեղ բացուէր: Երբ մէկին ազատում էին կամ աքսորում կամ տանում էին գնդակահարութեան, նրա տեղը յաջորդաբար անցնում էին նորեկները: Հերթը շատ խիստ պահպանւում էր եւ բացառութիւն չէր թոյլատրւում: Դրան մօտից տեղափոխւում են յատակի միւս կողմը, ապա, թախտի վրայ ծայրը եւ ի վերջոյ ամենալաւ մասը ուր այժմ պառկած էր Ալեքսանդրը.

Ալեքսանդրը ամենահինն էր խցում եւ, իբրեւ երիցագոյնը, գրաւում էր թախտի պատուաւոր մասը, որ յայտնի էր «առաջին կարգ» անունով: Ամէնքը ունէին սեփական անկողին, որ բերել էին դրսից իրենց հարազատները: Շահթախտինսկին ինձ ու Աէրդէյին էլ բաժին հանեց մի քանի քուրջի կտոր, որ մենք փռեցինք մեր տակը: Եւ ամէնքս «պառկեցինք» քնելու. թէեւ արդէն առանց այդ էլ պառկած կամ կէս պառկած վիճակում էինք:

Ինչպէս ասացի, ամէնքս էլ մերկ էինք. Քրտինքը շարունակւում էր նեղել: Անտանելի տանջանք էր: Տեղը կարճ՝ չէի կարողանում պարզել ոտքերս: Ուրիշներն էլ ինձանից աւելի լաւ չէին, բայց նրանք գոնէ կարողանում էին ոտները միմեանց վրայ դնել, յաճախ մէկի ոտքը միւսի կրծքին վրայ էր. Ինձ համար այդ էլ հնարաւոր չէր, որովհետեւ մի կողմը դուռն էր, իսկ միւս կողմը՝ հոտած ամանը, որտեղ բանտարկեալները իրենց բնական կարիքներն էին տխում: Կարելի է ասել, ամբողջ գիշերը չքնեցի:

Այսպէս անցաւ առաջին օրը:

Երկրորդ ու երրորդ օրերն էլ նոյն ձեւով անցան: Ինչքան շատ էի լսում եւ իմանում, այնքան աւելի էր սաստկանում վախս: Օրն ի բուն շուրջս աղմուկ էր. գանգատում էին, վիճում, բողոքում: Գիւղացի մշակը գիւղի կեանքից էր պատմում. մտաւորականները խօսում ու վիճում էին քաղաքականութեան, կրօնի, փիլիսոփայութեան, բժշկութեան, արուեստի եւ գիտական նուաճումների մասին: Սինեմա, մամուլ, գեղարուեստ, գրականութիւն, որսորդութիւն, պատերազմ, խորհրդ. իշխանութիւն — ինչեր ինչեր չէին քննում բանտարկեալների կողմից:

Ես խօսակցութեան շատ չէի մասնակցում: Աւ հասարակ լաւ չէին նայում ինձ, որովհետեւ ես, յաճախ պաշտպանում էի խորհրդային իշխանութեան գործերը եւ կասկածով էի վերաբերւում հակակառավարական պատմութիւններին: Իսկ երբ իմացան որ կոմունիստական կուսակցութեան անդամ եմ, ամէնքը երես դարձրին ինձանից: Միայն անհրաժեշտութեան դէպքում էին խօսում հետս:

Օրական երկու անգամ, 10ական րոպէով մեզ դուրս էին թողնում, միջանցք կամ բակ, մեր բնական կարիքների համար: Միւս ժամանակ եթէ պէտք լինէր, խցում կար մի մեծ աման, որի տարածած գարշահոտութիւնը աւելի եւս ապականում էր առանց այն էլ անշնչելի դարձած օդը: Այդ դուրս գալու րոպէին ամէնքը ըսպասում էին մեծ անհամբերութեամբ. այսպէս թէ այնպէս, մի քայլ անել, մի քիչ ուրիշ օդ ծծել, «նոր տպաւորութիւններ» ստանալ:

Վրայ հասաւ երրորդ գիշերը: Ամէնքս քնել էինք: Մէկ էլ — կէս գիշերը անց էր արդէն — լսուեց բանալի չխկոցը, դուռը բացուեց եւ մի խումբ կարմիր բանակայիններ երեւացին շէմի վրայ:

— Ալեքսանդր... ձէն, կանչեց հրահանգիչը, որ աշխատում էր ձայնին հանդիսաւոր եղանակ տալ:

Մարդու ձայն չէր այդ, այլ գոռոց՝ քեց հնչող սառցալեղեան սուր Բոլորս արթնացանք եւ սարսափով ըսպասում էինք թէ ի՛նչ է պատահելու.

Ալեքսանդրը, գեղեցիկ ու առողջ, սպառնալից? ... աչքերով, վեր կացաւ տեղից:

— Պատրաստուեցէ՛ք, — հրամայեց հակիչը:

— Ո՞ւր, հարցրեց Ալեքսանդր կէս հեգնական ձայնով:

— Հարցաքննութեան:

— Հարցաքննութեա՞ն, գիշերուայ ժամը մէկի՞ն, խռպոտ ձայնով ծիծաղեց Ալեքսանդրը, առաջէք գնդակահարութեան եւ ոչ թէ հարցաքննութեան... Ա՛հ, դուք դահիճներ, արիւնախում սրիկաներ. կարծում էք կը վախենա՞մ ձեզանից, ոչ, չեմ վախենում, ես ատում եմ ձեզ, հասկանո՞ւմ էք, ատում եմ...

Մ. Պ. Վ.

(Շար.)

[illegible] կ'ունեցնէն կաւափարենցի իրական լծորդներուն վրայ:

Բաւէ այդ գերգնահատանքը. ընդունինք որ Թոքաշայ բանաստեղծութեան յատկանշական մէկ գիծը, Թերութիւնը եղած է. Մխիթարեան այլոյթեան վերագրելի է մասամբ անիկա, երբեմն բառական փայլմամութիւնը [illegible] արժանիք մը նկատուած է. [illegible]

Ասանգական այդ սառւերը խոր կերպով չէ ծանրացեր բարեբախտաբար կաւափարենցի վրայ, չէ խեղդեր զինքը [illegible]

* * *

[illegible]

Բէպաղճեանի արուեստը զատորոշուած է կարծէք միօրինակ մը, [illegible] պիտի յաջողի՞ Թօթափել իր վրայէն գիծերու եւ խորհուրդներու իր այդ յարկաւորութիւնը. ուզի մը հարթել զէպ ի կեանք, դէպ ի բնութիւն, դէպ ի անմիջականութիւն

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ ՄԸ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ

Յօփիայի հանրային պարտէզներէն մէկուն մէջ, հինգ անծանօթներ առեւանգեցին մէկը, որ ինքնաշարժի մը մէջ նետելով, հեռացան արագօրէն:

Կը կարծուի թէ առեւանգուածն է Տիմիթրի Միխայլովիչ, պետը Մակեդոնական ազգային կուսակցութեան:

Կ'ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ [illegible]:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ՆՂԱՄԻՆ ՁԱԽ ՄԱՍԻՆ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պատմական ծանրածանր Թուականներ կան, ազգային տօներ, որոնց ոգեկոչումն ու խնկարկումը, պարտագիր է հասարակաց բոլոր ազատատենչ եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու եւ անհատներու համար:

Բոլոր ժողովուրդները ունին իրենց համազգային օրը, Ազատութեան եւ Անկախութեան տօնը՝ ուր կը մտնեն ամէն տարի, ծաղիկով ու խունկով, յարգելի, մտերիմ եւ հպարտ: Ունին նաեւ պաշտամունքը հայրենիքի համար բոլո՜ր, բոլոր մեռածներուն եւ զոհերուն: Կը հաւաքուին, կը վերապրեցնեն նուիրուածներուն յիշատակը, կը փառաբանեն գործն ու ճամբան եւ ոտքի կը կենան պահ մը:

Մենք ալ մերը ունեցանք, բայց չկրցանք ազգովին մեր հոգիներուն մէջ (այսօր այնքան լղրճած) քանդակել հարկն ու փառքը մեր մեկնածներուն հանդէպ: Կարծես քար կապած ըլլանք մեր զգացումներուն եւ արիւնին: Անկախութեան եւ Հայրենիքի գաղափարը կ'երեւի մեր երակները չի յեցներ: Ձենք ակնածիր երբ կապէս մեծ Թուականի մը տարեդարձին կը մօտենայինք:

Կան՝ որ չեն ճանչնար: Թող քալեն իրենց ճամբաներէն: Կան՝ որ կը խօսին, կը գրեն, կը սիրեն (ըստ յարմարութեան) ազատութիւնը, հայրենիքն ու սրբութիւնները, բայց ներկայ չեն ըլլար, կը տատանին, կը խուսափին:

Իսկ կան որ իմաստուն են, [illegible], անցեալին հետ սերտօրէն շաղկապուած, բառ երեւոյթին ջղուտ մարդիկ, ուրիշներ՝ ազգային «յարգելի եւ ծանօթ» անձնաւորութիւններ, երեսփոխան, Թաղական, դպիր ու գանձապահ, որոնք չեն հաճիր ներսուիլ... կ'աղդուին անձրեւէն եւ կարկուտէն: Եւ նման որ Մայիս 28ի տօնակատարութեան օրը ամբողջ՝ մինչեւ յայս անձրեւէ: Եւ ազգին «մեծեր»ը ներկայ չըլլան իրենց յատուկ պատճառաբանութեամբ:

Ներելի է շատերուն փախուստն ու ծիծաղը, բայց ոչ անոնց՝ որոնք կը քալեն նոյն արահետէն նոյն մտահոգութիւններով եւ երկունքով բայց կը փորձեն պահուըտիլ խաղալ:

Թուականի մը հանդէպ որ հերոսապատումներու եւ ազատագրական շարժումներու արգասիքն է, որ՝ Ազգ. Իշխանութիւն, պետական կեանք եւ ապրելու երաշխիքներ տուաւ մեզի: Աւելին՝ «փոքրամասնութենէ» անցանք ազգութեան մը հիմունքներուն, նոր կարգերով: Ինքնամփոփումի, խանդավառութեան եւ հոգիները նորոգելու օր է Մայիս 28ը: Պէտք է ներկայ ըլլալ, անպայման անձով բարեխել, մասնակցիլ շարժումին, ցնծալ: Պէտք է արթննալ, մօտենալ քիչ մը, եթէ իսկապէս մեր արիւնին եւ մտքին մէջ տակաւին կը ծաւալի հերոսներու շունչն ու ազատագրութեան արիւնին ձայնը: Մանաւանդ երբ այսօր խելօքներն ու խենթերը շատցած են եւ պատէ պատ կը զարնուին: Ի հարկէ մենք խօսք չունինք ծանծաղամիտներու մասին

Մէկ կողմ սակայն այս դպիրները:

Միշտ ժողովուրդն է որ ամէն տարի կը լեցուի, կ'ապրեցնէ, կը սիրէ իր հերոսներն ու Հայրենիքի կանչերը: Անկախութեան տօնին՝ Brébant Marseillais-ի մէջ կը նախագահէր Պ. Տիգրան Փիրանեան: Նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»էն եւ Marseillaise-էն վերջ հակիրճ բայց ցայտուն քանի մը գծերով ներկայացուց Մայիս 28ը, որ իր պատմական նշանակութեամբ մեր ազատագրութեան հանգրուաններէն է:

«Որքան ալ հոսանքներ եւ մարդիկ աշխատին քարկոծել այս լուսաւոր մէկ էջը մեր հերոսական պայքարին, զոհողութեան եւ ճիգերուն, ան միշտ վերապրողներուս համար պիտի մնայ միշտ ոգեւորութեան աղբիւր եւ ներշնչարան: Ան բարձր գագաթն է ուրկէ իջած ենք այսօր, սակայն կրկին պիտի աշխատինք, կրկին պիտի քրտինինք բարձրանալու համար, մրաջան մրջիւններուն պէս որ կը վերանորոգուին, եւ իրենց քանդուած բոյները կը շինեն: Թուական մըն է այս որ բոլորս իր շուրջը պէտք է հաւաքէ, ամէն տարի, ամէն տեղ»:

Ընկեր Ուզունեան արտասանեց «Ակ մը մոխիր» եւ «Ջարդը». Օր. Մ. Մարտիրոսեան երգեց «Յա սարէն կուգայի» եւ «Ուսուի կուգաս դարից այդոյ»:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Մ. Մարութեան որ իմաստալից ճառի մը մէջ ամփոփեց, հայ նորագոյն պատմութեան գլխաւոր դրուագները, ծանրացաւ դժնդակ պայմաններուն վրայ, որոնք շրջապատեր էին յեղափոխական մարտնչումներն ու ձգտեր էին խափանել ազատագրական վերելքը:

Ընկեր Մարութեան յուզումով յիշեց ժողովրդական խանդավառ ու գիտակից զոհաբերութիւնը՝ ճակատագրական այդ օրերուն:

— Հայ մարդը, ծեր ու երիտասարդ, հայ կինն ու երախան, բառ, անցան զոհողութենէ զոհողութիւն, տառապանքէ, արիւնէ եւ պաշտպանեցին գերագոյն ընդվզումով եւ Թափով հայրենի հողն ու դեկը: Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատներու գրոհը հայ զինուորը տարաւ, մերկ, ոտքը բոպիկ, ուժասպառ ու անօթի կտրուած օգնութենէ: Բոլորն ալ բնազդօրէն կը զգային որ մնալու եւ չմնալու խնդիր էր: Ժողովուրդը, մեծով պզտիկով միացած պարտաճանաչ զինուորին, որհասական մարտնչումներով, յարատեւ կռիւով, ստեղծեցին Մայիս 28ը»:

Օր. Դէլալեան երգեց «Մայրիկ մը-տայ» եւ «Հայրենի տունը», ջութակ — դաշնակի ընկերակցութեամբ: Պ. Յակոբոս, Փրանսերէն արտասանեց «Յարգանք քեզ»ը: Պ. Ս. Զէօրէքճեան Օր. S. Arnaud-ի հետ նուագեց Solo մը: Ընկ. Վ. Տէր Վարդանեան արտասանեց «Կովկասը»:

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Բ. Մելքոնեան օրուան բանախօսներէն, որ կանգ առնելով մեր յեղափոխական վերջին շարժումներուն, ազգային զարթօնքին, մշակոյթին, հայ քաղաքական որոնումներուն եւ պահանջներուն վրայ, յիշեց որ «Ազատութեան հասնելու ձգտումը հինէն կուգայ մեր երակներուն մէջ եւ ցեղային յատկանիշներէն մէկն է: Պատմութիւնը ճոխ է հերոսական ընդվզումներով: Այս ժողովուրդը խիզախութիւններ ունեցաւ տեւելու համար որոնք կը հաստատեն ոգին ու դիմացկունը, ապրելու հաստատուն եւ յարատեւ կամքը: Ան անցած է փոթորկէ փոթորիկ, սուրէն ու հուրէն ամէն անկիւնադարձի, բայց կրցած է վերականգնիլ, ստեղծագործել: Մայիս 28ը մեր պատմութեան լուսաշող էջերէն է: Աւերակ ու կիսաքանդ, քաղցէն ու սարսափէն ճողոպրած, արտակարգ պայմաններու մէջ, այս ցեղը կրցաւ իր պետականութեան հիմերը դնել: Կառավարութիւն ստեղծել եւ Ազգ. զարձնել: Ո՞վ մտքէն կ'անցրնէր որ պատերազմի եւ կոտորածի թոհ ու բոհին, հայ ժողովուրդը ապրելու, ազատ եւ անկախ տեւելու իրաւունք ձեռք պիտի բերէր նման եղանակով: Ո՞վ կը մտածէր բանակի, ներքին վերակազմութեան, շինարար աշխատանքներու մասին, ինքնիշխանութեան մասին, երբ Թշնամին հազար Թեւով զարմանակալ էր եւ մեր ժողովուրդը անպաշտպան ու անզէն:

«Այսօր, մեզի համար երկիրն ու հողն է կարեւորը. Իշխանութիւնները կուգան ու կ'երթան: Մեր հաւաքական ներկայ արժէքն է չականը, մեր ոգին եւ ուղեգիծը, ձգտումներն ու պահանջները: Գործը: Բանութիւններ եւ ներածուած իշխանութիւններ շատ տեսած է այս ցեղը եւ վարժուած: 12 տարիէ ի վեր, ահա, հայ ցիրուցան, բայց կարօտավառ ցեղը կը տօնէ իր անկախութեան օրը, կը ներշնչուի անկէ, եւ փաստօրէն անոր հոգիին մէջ դեռ կենդանի է Երէկը, հայրենիքի եւ Ազատութեան գաղափարը: Ան կը սիրէ իր հողն ու երկինքը, կը տառապի անոր համար, եւ կը յուսայ, որ օր մը կրկին պիտի հաստատուի իր սեփական հողին վրայ անկախ եւ խաղաղ աշխատանքի համար»:

Արտասանութիւն ըրաւ ընկ. Մ. Գաբրիէլեան «Վրէժը», «Մանոյ հոկայինը» եւ «Անկայծ ճրագը»: Օր. Գէորգեան կրկին երգեց «Մի լար պլպուլ»: Անկախութեան տօնին իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ երգչուհի Տիկ. Բագալ, որ քանիցս բուռն ծափերով կրկնեց: Ժամը 12էն վերջ սկսան պարերը. Ընդարձակ սրահին մէջ կը հնչէր նուագախումբի վալսն ու Թմբուկը, իսկ ներսի սրահին սեղաններու շուրջ հաւաքուած երիտասարդներու զոռ եւ ոգեւորիչ «Մայր Արաքսը», «Կռուեցէք ազերքս» եւ ուրիշ հայրենաշունչ երգեր:

Պ. Մ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 8 Յունիս.— Կիրակի իրիկուն, տեղւոյս Քաղաքապետարանի շքեղ եւ ընդարձակ սրահին մէջ, մեծ շուքով եւ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ անկախութեան [illegible], խուռներամ բազմութիւնը, անգամ մը եւս տուաւ այն փաստը թէ, 14 տարիներ յետոյ չէ մարած իր ազատութեան սէրը, այլ աւելի պահանջկոտ, փարած է ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարին:

Նախագահ ընկեր Մ. Թաշճեան, ամփոփ կերպով պատմականը ըրաւ օրուան տօնին, որմէ յետոյ հանդէսը բացուած յայտարարեց նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին ընկերներ եւ համակիրներ, արտասանութիւններով, երգերով, անակնկալներով եւ յլնւ նուագի ընկերակցութեամբ մէջ ընդ մէջ երգուեցան ազգային յեղափոխական երգեր:

Կարճ դադարէ վերջ, բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկեր. Ա. Ջամալեան որ գեղեցիկ ճառով մը ներկաներու ուշադրութիւնը լարուած պահեց: Նախ անցաւ Հայոց հին պատմական շրջանին, յետոյ կանգ առաւ ժամանակակից դրուագներուն վրայ, ծանրանալով ազատ եւ անկախ սեփական հայրենիքի անհրաժեշտութեան վրայ: Բազմաթիւ օրինակներ յիշեց տապալած բռնապետութիւններէն, եւ յուսադրեց ժողովուրդը, հաւատքով նայիլ վաղուան յաղթանակին:

Մեր յարգելի ընկերը իր խօսքերը վերջացուց Թելադրելով ներկաներուն Հայը Հայ պահելու անհրաժեշտութիւնը:

Հանդէսը վերջ գտաւ երգչախումբի մէկ երգով ու հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, իրենց հետ տանելով վառ յոյսեր:

×

Կ'իմանամ թէ Նոզկաոի Հայր. Միութեան Սէն-Շամօնի եւ Սէնթ-Էթիէնի մասնաճիւղը վերակազմուած է, այս առթիւ կը մաղթենք յաջողութիւն եւ յարատեւ աշխատանք:

Մ. Ազատ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 8 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Այս Կիրակի Յունիս 5ին, մեծ շուքով ու խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձը: Գաղութիս երկսեռ հասարակութիւնը հոծ բազմութեամբ լեցուած էր Սալ տ'Արմոնի մէջ:

Սրահի սեմին, քանի մը օրիորդներ եռագոյն ժապաւէններ կը տրամադրէին հանդիսականներու լանջերուն վրայ:

Ժամը 2.30ն է, մեծ եռագոյն դրօշակները կը պատէր վարագոյրի բացուելուն: Բեմին վրայ երեք տեղ եռագոյնի պաստառները, որոնց վրայ գրուած էին հետեւեալ վերտառութիւնները՝ «Կեցցէ՛ միացեալ եւ անկախ Հայաստան», «Փա՛ռք զոհեւ բուռ յիշատակին», «Յարգա՛նք նուիրական խորհրդանիշին»: Անմոռաց յեղափոխականներու մեծադիր նկարները տեսարանին պերճանքը կը կազմէին: Բեմին աջ ու ձախ կողմերէն կը ծածանէր եռագոյնը:

Օրուան նախագահ ընկ. Տիգրան Չիւքիւրեան բացման խօսքը ընելու համար բեմ հրաւիրեց երբեմնի հայդուկ ծերունի ընկեր Մուրատ Մուրատեանը: Ընկերը յիշեց բոլոր այն հայդուկային կռիւները, որոնք կը մղուէին միայն հայրենիքի ազատագրութեան համար: «Հրայրը, Գէորգ Չաւուշը եւ բոլոր ծանօթ թէ անծանօթ խմբապետները լաւ համոզուած էին թէ իրենք չպիտի կրնան իրականացած տեսնել իրենց հետապնդած նպատակը, բայց քաջ գիտէին թէ յաջորդ սերունդը պիտի ողջունէր Հայոց աշխարհի լուսապայծառ Արեւը, ինչ որ իրականութիւն դարձաւ Մայիս 28ին: Թէ «Մայիս 28ը Դաշնակցութեան կը պատկանի», սխալ է, որովհետեւ Հայաստանի անկախութեան կռիւներուն կուսակցական խտրութիւն չկար, այլ Հայը մէկ մարդու պէս կանգնած էր իր իրաւունքը պաշտպանելու համար: Հետեւաբար այս օրը կը պատկանի ամբողջ հայութեան»:

Նախագահին առաջարկին վրայ յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը: Զարթերաբար եղան երգ, մեներգ եւ արտասանութիւն: Խումբ մը փոքրիկներ գոյնզգոյն թուղթէ լաթեր հագած նախշուն Թիթեռնիկներու պէս Թրթռալով բեմ եկան, բեմը պարտէզի տեսք ունէր, իսկ փոքրիկները կանչակներուն մէջ Թաղուած մէկ մէկ ծաղիկ, իւրաքանչիւրը մեներգելով իր գովքը կը հիւսէր:

Այս տեսարանէն յետոյ կ'արժէր դիտել հայկական շուրջ-պարը նոյն խումբին կողմէ, Թէեւ ճակատնուն վրայինը արեւելեան, սակայն իրենք իսկական Թիթեռնիկներ էին, կը Թռչտէին պարելով դէս ու դէն, բոլորը հաւասար չափով, յուզման եւ ուրախութեան արցունքներ խլելով ներկաներէն:

Նուրբ պարէս անմիջապէս վերջ Հ. Յ. Դ. տեղւոյս կոմիտէն մէկմէկ նարինջով վարձատրեց փոքրիկները, որուն ի շնորհակալութիւն մեր սիրուն Թիթեռնիկները պար մը եւս ուելցուցին: Կ'արժէ հոս գնահատել մրաջան աշխատութիւնը Օր. Մարի Տէյիրմէնճեանի, որ շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կրցաւ տասնեակ մը փոքրիկներ բեմ հանել:

Քառորդ ժամ դադարէ վերջ Տիկ. Նուարդ Հէքիմեան մեներգեց «Ո՛չ, եղբա՛յր. ո՛չ, օտարէն չկայ յոյս»:

Ընկ. նախագահին հրաւէրին վրայ բեմ եկաւ օրուան բանախօս ընկ. Ա. Ջամալեան: — Իմաստուն մը ըսեր է թէ «մարդու մը համար 3 ժամուան անկախութիւնը կը բաւէ, որպէսզի այդ կայծը անոր սրտին մէջ շարունակ բոցավառի»: Իսկ մենք ոչ թէ 3 ժամ, այլ ամբողջ երկուքուկէս տարի վայելեցինք այդ անկախութիւնը:

Ու Թէեւ կորսնցուցինք անկախութիւնը, սակայն այսօր ունինք փոքրիկ Հայաստան մը 6 երկար դարերէ ի վեր երազուած սրբազան հայրենիքը, որ մեր զուրգուրանքի առարկան է, հոգ չէ թէ կաշկանդուած ըլլայ: Անոր սիրոյ երեւանը մեր ձեռքն է:

Մայիս 28ի արժէքը յաւերժացընելու համար երեք հիմնական կէտեր կան, որոնք կ'ուզեմ ձեր ուշադրութեան յանձնել: Ա. Առանց վարանելու նկատի առնելու — միշտ ալ փոփոխական — օգնել մեր հայրենիքի վերաշինութեան ու բարգաւաճման բոլոր աշխատանքներուն: Բ.— Ամէն գնով աշխատիլ, քաղաքական թէ դիւանագիտական բոլոր միջոցները ի գործ դնել, ձախողեցնելու համար այն ձեռնարկները, որոնք տեղի կ'ունենան քայքայուած Թուրքիոյ վերաշինութեան ի նպաստ: Գ.— Գերմարդկային ճիգ Թափել արտասահման գտնուող 750 հազար հայութիւնը Հայ պահելու համար: Արտասահմանի մէջ Հայը հայ պահելու է իբրեւ արդար ժառանգորդները ամայացած Թրքահայաստանին»:

Ընկերոջ բանախօսութենէն յետոյ ներկայացուեցաւ քրքջալից զաւեշտ մը, «Երկու անվարտիքներ»:

Տեղի ունեցաւ աճուրդ որմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Հանդէսը վերջացաւ ընկեր նախագահի փակման խօսքով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ Ազատութեան գաղափարի անշէջ կայծը հոգւոյն մէջ:

Հարգանցի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

— Այո՛, բայց, սիրելի Սուրէն, չե՞ս կարծեր որ մենք մեծ սխալ մը կը գործենք այդ գործին տալով «նոր գաղափարականութեան» մը ձեւը, ժողովուրդին վրայ Թողլով այն տպաւորութիւնը թէ իրեն համար բոլորովին նոր ու դեռ անծանօթ կատարի մը կ'ուզենք տանիլ զինքը, մինչդեռ մեր ուզածը վերադարձ մըն է, պարզապէս, դէպի հինը, դէպի պատմական ոգին...

Իրաւունք ունիս: Ամենավարժ ձին անգամ կը խրտչի, երբ սանձը անսովոր աղմուկով կը մօտեցնես բերնին... սխա՛լ մըն է... ժամանակը կը վանէ զայն...

— Եւ սակայն, անիկա ունեցաւ իր դէշ հետեւանքը,

— ...որ ժողովուրդը, բնազդաբար, մեծ տարբերութիւն մը տեսաւ իր ու մեր միջեւ... մինչ պարզապէս միջոցի վերանուաճում մըն է մերինը.. Ալ ինչո՞ւ յարձակիլ եկեղեցին...

— Որովհետեւ անիկա գլխաւոր խոչընդոտը եղաւ այդ ձգտումին...

— Ո՛չ. եկեղեցին պահեց հայ հոգին իր կամարներուն տակ, դարեր շարունակ. ու, մի՛ մոռնար որ, շատ քիչ Թիւով Թէեւ, կրկին կղերականներ էին, որ զայն դուրս՝ ժողովուրդին բերին...

— Որովհետեւ վերջ, սակայն ~

— Այո՛. բայց, մինչեւ այդ՝ եկեղեցիէն դուրս հայ ժողովուրդ չկար արդէն...

— Ու այդ եկեղեցին շարունակ ըսաւ ժողովուրդին. — «Հայցեցէք եւ տացի ձեզ, խնդրեցէք եւ գտջիք»... Ու տուաւ մեզի, ահաւասիկ, միլիոնաւոր ժողովուրդի մը լաչակաւոր կամ փէսակիր մուրացողները, մէկմէկ մամ ձեռքերնին...

— Բայց անիկա հետեւանք է մեր ո՛չ վերադարձնումին:

— Ընդհակառակն. մեր ալ վերադարձնումը արդիւնքն է այդ կրօնամիտ Թմրածութեան: Այո՛, այո՛, իր լաւ կողմերուն հետ, իր անըսպառ ու ճակատագրական ազդեցութիւնը ունեցած է մեր կեանքին վրայ:

— Օրինա՞կ:

— Նպաստած է մեր տկարացումին հանդուրժողութեան: Քրիստոնեայ դարձուցած է մեզ՝ Քրիստոսի խաչուելու պատրաստակամութեամբը...

— Ի՞նչ կ'ուզէիր, որ ըլլար, սակայն: Անցեալ օր Փալասանեանի Ազգ. Պատմութիւնը կը կարդայի: Անգամ մըն ալ համոզուեցայ որ Հայաստան մի՛շտ ալ պէտք ունեցեր է պաշտպանելու իր եկեղեցին...

— Այո՛, միշտ երկու իշխանութիւն է ունեցեր: Վաղարշապատի քով Սահակ մը, օրինակ: Բայց, այդ «Ամենայն Հայոց» բացառութիւնը, որուն այնքան մեծ արժէք կուտանք մենք մինչեւ այսօր, մեր ժողովուրդին մէջ ստեղծած է դէպի հին ընդհանրակա՛ն իշխանութիւն մը ունենալու ինքնաբու հոգեբանութիւնը...

— Ու իր նպաստաւոր արդիւնքն է ունեցած...

— Ընդհակառա՛կն. այդ իշխանութիւնը իր ոգին պարտադրած է, իր էութիւնը, եւ ժողովուրդին ինքնիշխանութեան բնական տենչը բաւարարուած է: Անոր համար է որ դարերու ընթացքին մենք ոչ միայն չափէն աւելի քրիստոնեայ ենք եղած, այլ եւ՝ աւելի շատ քրիստոնեայ, քան Հայ կամ՝ «հայ քրիստոնեայ», ինչպէս կ'ըսեն... օրինակ հայրս

— Կը չափազանցես, Սուրէն:

— Երբեք. երբեւ հայ ազգ ինչո՞վ պէտք է տարբերինք ուրիշ ազգերէ:

— Պատմութեամբ, լեզուով, ձգտումներով, վերջապէս..

— Աղէ՛կ. ի՞նչ է մեր վեց հարիւր տարուան պատմութիւնը. Ջա՛րդ, Ջա՛րդ, Ջա՛րդ. Ու անշարժ վիճակ մը: «Վախցիր այն ջրէն, որ ոչ կը խշայ, ոչ ալ կը Թշայ», կ'ըսէ մայրս: Լեզուն. երկու հանճարեղ մարդիկ գիր յօրինեցին, ու մեր եկեղեցին «գիւտ» որակեց զայն: Մինչեւ այսօր ալ այդպէս կ'ըսենք դպրոցներէ ներս: Կը յիշեմ, փոքր տղայ էի. մեր դպրոցի պատին վրայ աստուածային ձեռք մը կար մեր գիրերը գրող. մինչ բուն հեղինակը, ձեռքը կրծքին, «Խնդրեցէք եւ տացի ձեզ» է առած... յանցաւոր չէ՛ եկեղեցին, ըսէ՛: Աւելի լա՞ւ չէր ըլլար, եթէ եկող գացող բոլո՛ր սերունդներուն սորվեցնէին թէ՝ հա՛յ միտքը ստեղծած է զայն, ու փոխանակ Աստուծոյ ապաստանիլ սորվեցնելու, մեր մանկութեան մէջ ստեղծէին մեր ցեղին արժէքներուն վստահելու հոգեբանութիւն մը..

— Օհօ՛օ, այս որքա՛ն զանգութիւն կայ եղեր մէջդ, նախկին մոմակալ..

— Այո՛, մօրեղբայր... ատոր համար է որ այսօր շատ կը դժուարանանք նախ մեր ժողովուրդին յաղթել...

Մօտեցած էին Ռուբէնենց տանը, ու ներս մտան:

Սուրէն լռեց պահ մը: Երբ նստան.

— Քեզի Թօթափ բան մը պատմեմ, — վերսկսաւ: Վերջին անգամ երբ Պոլիս էի, բարեկամուհիներէս մին Եսայեան վարժարանի մէկ հանդէսին տարաւ զիս: Սահակ-Մեսրոպի տօն էր: Է՛, գիտես, հայկական հանդէս է, վերջապէս երգ, արտասանութիւն, յետոյ, տնօրէնը ելաւ եւ օրուան մասին խօսեցաւ: Կ'ուզե՞ս որ Սահակն ու Մեսրոպը Սուրբերու կարգը դասէ:

— Այդպէս է, չէ.

— Ի՞նչ էր Աստուծոյ, մօրեղբայր, հրաժարինք այս սխալ դատումէն: Ինչի՞ս սուրբը. չըսե՞ս մեծագոյն պայքարողները: Մարդիկը վահան ըրին այդ գիրը: Բանակը պարտուած, ենթակայ երկիր, հզօր դրացիներ. գիրը հնարեցին ու պատնէշ դարձուցին վտանգին դէմ: Ոճիր չէ՞ այս քաղաքական մեծ ու անզգուշ կռիւը մեր աշակերտութեան «հրաշքի» ձեւով ներկայացնելը...

— Բայց չէ՞ որ եկեղեցին պահեց զայն:

— Թէ գի՛րը՝ եկեղեցին:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

ընտրութեանց, յոյս յայտնելով որ նոր խորհրդարանին մէջ պիտի կազմուի բացարձակ մեծամասնութիւն մը, որ պիտի նպաստէ երկրին տնտեսական վերակազմութեան «քրիստոնէական, ազգային եւ ընկերային» հիմերու վրայ:

Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահը

Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Ալի Ապէտ: Այս ընտրութիւնը ընդհանրապէս նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած է: Ալի Ապէտ որ կը յուսացուի թէ պիտի կրնայ իրարու մօտեցնել ազգայնականներն ու չափաւորները իր կրթութիւնն առած է Պոլսոյ Ֆրանսական վարժարանին մէջ եւ իրաւաբանութեան հետեւած է Փարիզի համալսարանին մէջ:

Եղած է՝ Աւուշինկթընի Թրքական դեսպան եւ նոյն պաշտօնով կը պատրաստուէր մեկնիլ Հռոմ, երբ ծագեցաւ Սեյանիկի յեղափոխութիւնը: Այն ատեն անցաւ Ֆրանսա ուր մնաց մինչեւ Սուրիոյ գրաւումը՝ ֆրանսական զօրախումբերու կողմէ:

Ամերիկեան հանրապետութեան նախագահը

Չիքակոյի մէջ, այսօր կը բացուի ամերիկեան հանրապետական կուսակցութեան համագումարը: Այս ժողովն է որ պիտի նշանակէ կուսակցութեան թեկնածուն՝ նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան մէջ եւ պիտի որդեգրէ պաշտօնական ծրագիրը, որուն շուրջ պիտի մղուի ընտրական պայքարը:

Կ'ենթադրուի թէ նախագահ Հուվըր կրկին թեկնածու պիտի նշանակուի նախագահութեան: Ծրագրին մէջ մտցուելիք երկու տարբեր մասնաւոր կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, — ոգելից ըմպելիի արգելքը եւ պարտքերը: Յայտնի է թէ խմելու արգելքին դէմ լայն շարժում մը սկսած է Ամերիկայի մէջ: Կարեւոր դէմքեր կը հաստատեն թէ խմելու արգելքը ձախողած է: Իսկ հանրապետական կուսակցութեան պատկանող բազմաթիւ անձեր կը պահանջեն որ ընտրողները իրենց խօսքն ըսեն արգելքին վերահաստատման կամ վերացման մասին: Զգտում կայ գտնելու միջին եղանակ մը, որ գոհացում տայ խմողներուն եւ չխմողներուն:

Դարով պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին, Աւաշինկթընի մէջ, կը կարծեն թէ եթէ եւրոպական պետութիւնները Լօզանի մէջ հատուցումները կարգեն պատեհապաշտական պայմաններուն, դժուար պիտի ըլլայ արգիլել որ ամերիկեան խորհրդարանը նոր որոշումով մը դէմ չարտայայտուի պարտքերու վրայ նոր զեղչի:

Ռուսնաձախնական միջադէպ մը

Թաքիոյէն սրուած լուրի մը համաձայն, ճափոնական շոգենաւ մը, փոթորիկի բռնուելով խրած է Քամչաթքայի եզերքը եւ այն պահուն որ ճափոնցի ձկնորսներ կը փորձէին օգնութեան հասնիլ աղէտեալներուն, բոլշեւիկեան պահակներ կրակ բացին անոնց վրայ: Բազմաթիւ ճափոնցիներ վիրաւորուեցան:

Էմիր Ֆէյզալ Էնկլթըրի մէջ

Մուսթաֆա Քէմալ ընդունելութիւն մը սարքեց Էնկըրի մէջ, ի պատիւ Հիճազի Էմիր Ֆայզալին: Ճաշկերոյթ մըն ալ տուաւ Թուրք արտաքին գործածարը:

Յոյն օդանաւորդներու դժգոհութիւնը

ԱԹԷՆՔ, 12 Յուլիս.—Օդանաւորդ զօրավար Ատամիտիս ներկայացաւ օդանաւորդութեան նախարար Վասիլիատիսի եւ անոր ներկայացուց խնդրագիր մը, որ ստորագրուած է մարծրաստիճան բազմաթիւ սպաներու, եւ 30ի չափ հարիւրապետներու եւ տեղակալներու կողմէ: Խնդրարկուները կ'առաջարկեն սպասարկութենէ հեռացնել զօրավար մը եւ գնդապետ մը:

Նախարարը անմիջապէս որ ծանօթացաւ խնդրագրին բովանդակութեան, զօրավար Ատամիտիսի արգիլեց աւելի բացատրութիւններ տալ եւ հրամայեց մեկնիլ: Բոլոր ստորագրող սպաները պաշտօնանկ եղան:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը. Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ՄԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Դ Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Յ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐՇԻՐՈՅ ՃԱՄԲԱՆ, Մկնեկ Գերջէքեան 10 ՆՍՐԷ. [illegible] 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐԸ, Քոլ [illegible] 10, [illegible] ՔԱՂԱՔԵՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱՂԱՆՔԻՆ, [illegible] 20, ՔԵՐԹՈՒԱԾ. ([illegible]) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ. Մալխաս 50 ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Օշին 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Ղ. Մելքեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Լ. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԻՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պալնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ Դ[illegible] 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալեքեան ([illegible]) 12.50, ՏՕՒԻՊ ԵՒՈՂԵԱՆ, Դ. Կապուտիկեան 20. ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռոստոմեան 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE. Fr. Macler 35, LES AIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS. Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ. 51 rue Monsieur-le-Prince. Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 Յուլիս Կիրակի ժամը 2-8, Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին պարտէզին մէջ
Երգչախումբ, ձագ-պանտ, արտախնոյ, պար: Խոխ պիտի մատչելի գիներով
Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Յ. Դ.
Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՆԻԷՐ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Նաւարզ, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes. Café Ararat. Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. Ակումբի սրահը: Ստիպողական օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ Շավիլի ընկերները: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մոնփառնասի կայարանին դիմացի սըրճարանը: Ստիպողական ներկայութիւն: Ներկայ պիտի ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուի այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչ:

Գաւառ

ՎԻԵՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին:

Իսկ Ապառաժ խումբի ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Ռոստոմ խումբի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ
Գէորգ Չաւուշի մահուան 25ամեակի առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէի
եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ.

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փըթի Մուռնայի սրահին մէջ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութեան անդամ ընտրուած են Պ. Պ. Տ. Տէր Ներսէսեան, Ա. Մօզեան եւ Մ[illegible]:

Աղքատախնամը ստացած է ձեռամբ Վաւաչապահ եղբ. Քիպար. եանի, Տիկ. Մարիամ Ճանիկեանէ (Անվէրս), իր հանգուցեալ զաւկին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՃԱՆԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ 1500 ֆր. եւ ձեռամբ Պ. Գ. Բարունակեանէ, մի ոմն, հանգուցեալ ԱՐԱՄ ՏԷՏԷԵԱՆի մահուան առթիւ՝ 200 ֆրանք.

ԿԻԼԻԿԱՐԱԿԱՆ Ա. ս. Ցանցնաժողովի ճանգամասիոնի[illegible]

Նախորդ գումար 18460 ֆր.: Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղ 5000 ֆր.: Պ. Պ. Բէնճէնտեան, Լ. Կիւմիւշկէրտեան 300ական, Յ. Սարաճեան 250, Արշակեան, Կուկանօֆ 200ական, Զ. Խանդասեան 120, Պ. Ազապէյեան եղբ., Տիկ. Որբերեան, Թօփալեան, Էքսէրճեան, Առաքելեան, Տէր եւ տիկ. Նաիրկ, Պ. Նաֆիլեան, Գույումճեան, Մարտիկեան, Ա. Հարենց, Ոմն, Ա. Ֆրէնկեան, Ոմն Բ. Ճէօհէրեան, 100ական, Յ. Տէյիրմէնճեան (Gilsons), Ոմն, Ժ. Գարաեան, Մ. Ասատուրեան, Ս. Տէօքմէճեան, Ա. Նէճամթի, Որբերեան, Գայմագեան, Վ. Մալէզեան, Մանուկեան եղբարք, Բ. Էրիմեան, Տիկ. Ազատեան, Պ. Օ. Դանիէլեան, Օ. Երամեան, Արսլանեան եղբարք Պունուճեան, Գարահանեան, Բ. Տէօմլէքեան, Օ. Նաշալեան, Պ. Զաքարեան, Մ. Հայրապետեան, Գաբրիէլեան, Ստեփանեան 5[illegible]ական, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ պնակէն 296.65, գումար 37.426 ֆր. 65 սանթիմ:

Կը խնդրուի նուէրները զրկել գանձապահ հասցէին՝ Kh. Kebabdjian, 14 rue Jean Bart. Courbevoie. (Seine).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գրիգոր Զուլճեան որ կը բնակէր Rue Jules-Verne, Serran, (S. et O.). Իմացնել իր եղբօր՝ Տիրան Զուլճեանի, 44 Rue Dounave, Choumen, Bulgarie.

— Հմայեակ Ճոլեան կը փնտռէ իր կինը՝ Մարիամ, աղջիկը՝ Իմաստուհի-Ազատնի 30 տարեկան, որդիները՝ Հայկ (28 տարեկան), Աւագ 20, Առաքել 22: 1914ին աքսորուած են Քէմախի կողմերը: Անկէ ի վեր լուր չկայ իրենց մասին: Կը խնդրուի իմացնել Հմայեակ Ճոլեանի, 11 rue Gerbevillers, Le Creusot. (S. et L.). France.

— Կը փնտռուի Գում - Գափուցի (Պոլիս) Պ. Ժիրայր Գասպարեան (այլ անուամբ Սիրունեան) 29 տարեկան, peintre décorateur, որ 4 ամիս առաջ Նիսէն մեկնած է անծանօթ ուղղութեամբ: Իր ծնողքը կը գտնուին Պոլիս եւ շատ մտահոգ են իրենց որդւոյն մասին: Վերջերս մտքրայր կը տառապէր մտային հիւանդութենէ: Զինքը տեսնողներէն եւ իր մասին որեւէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմիջապէս լուր տալ՝ Barouyr Hovnanianի, 19 Ave. Petit Fabron, Nice

Կը փնտռուի Կիւրլէյի (Պոնտոս) Մարիամ Փօլաճեան, հօր անունն Նիկողոս (մեռած) մօր անունը՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի: Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին: 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր զինքը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ Փօլաճեանի, 26 Rue Blanqui, Փարիզ (13): Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

Բ Ո Թ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Դէ՛, չմոռնանք, որ պէտք է թաց կենանք, երբ վաղ առաւօտ մաքսատան պաշտօնեաները նայելու գան: Համեցէք մնացէք, մուկի նման, մինչեւ դուրս գանք ծովը: Ես ձեզ իմաց կը տամ, երբ կարելի է դուրս գալ: Մէկ էլ տեսէք որ նաւապետի աչքովը չընկնէք: Ուրիշ ոչինչ: Առէք ձեր ջուրը: Գիշեր բարի:

Կառափռիշը փակեց, եւ Արթուր մի ապահով տեղ գնելով իր խմիչքը, բարձրացաւ իւղի մի զարդակ տակառի վրայ եւ սկսեց իր չոր հացն ու աղած միսը ուտելու: Ցեռոյ պատկեց կեղտոտ յատակին եւ իր երեխայութիւնից ի վեր առաջին անգամ քնեց առանց աղօթքի: Մկները վազվզում էին մութի մէջ նրա շուրջը, բայց ոչ նրանց անդրես ծրծռոցը, ոչ նաւի ճօճքը, ոչ ճարպի տտիպելի հոտը, ոչ էլ նոյն իսկ առաջիկայ ծովային հիւանդութեան վախը չէին խանգարում նրա քունը: Նա չէր մտածում այդ բոլորի մասին, ինչպէս եւ չէր մտածում այն բոլոր ջարդուած ու խայտառակուած կուռքերի մասին, որոնք դեռ մի օր առաջ նրա երկրպագութեան առարկան էին:

— :-: —

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՏԱՍՆԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

I

1846 թուի մի յուլիսեան երեկոյ պրոֆէսոր Ֆաբրիցիի մի քանի ծանօթները հաւաքուել էին նրա մօտ խօսակցելու համար իրենց ապագայ քաղաքական գործունէութեան ծրագրի մասին:

Ներկայ եղողներից ոմանք պատկանում էին Մացցինիի կուսակցութեանը եւ կարուկ պաշտպանում էին Իտալիայի միութիւնը ու պահանջում էին ժողովրդական հանրապետութիւն: Միւսները կողմնակից էին սահմանադրական միապետութեան, կամ զանազան երանգի ազատականներ էին: Մի կէտում միայն համաձայն էին ամէնքը. եւ այդ կէտն էր բոլորի դժգոհութիւնը Թոսկանական գրաքննութիւնից: Եւ ահա ամէնից սիրուած պրոֆէսորը կանչել էր իր ընկերակիցներին, յուսալով որ գոնէ այս հարցում կարող էին խօսել միմեանց հետ զանազան ընդդիմադիր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները առանց անհրաժեշտ վէճերի.

Հազիւ երկու շաբաթ էր անցել միայն Պիոս Թ.-ի այն նշանաւոր ընդհ. ներումից, որ տուել էր նա գահը բարձրանալիս պապական նահանգի բոլոր քաղաքական յանցաւորներին: Բայց դրա առաջացրած ազատամիտ ոգեւորութեան ալիքը ողողել էր արդէն ամբողջ Իտալիան: Թոսկանայում նոյն իսկ կառավարութիւնը յուզման մէջ էր այդ անսովոր դէպքի պատճառով: Պրոֆէսոր Ֆաբրիցիին ու այդ մի քանի ուրիշ Ֆլորենցացիներին շատ յարմար էր թւում վայրկեանը մի յանդուգն փորձ անելու տպագրական օրէնքների փոփոխումը ձեռք բերելու նպատակով:

— Ի հարկէ, — ասել էր Թատրերգու Լեգան, երբ առաջին անգամ նրան խօսել էին այդ առթիւ: — Անկարելի է լրագիր հրատարակելու ձեռնարկել, մինչեւ որ չփոխեն տպագրական օրէնքները: Մի թիւ անգամ չի կարելի հրատարակել: Բայց մենք արդի գրաքննական պայմաններում իսկ կարող ենք տպագրել առանձին առանձին գրքոյկներ, եւ քանի շուտ սկսենք, այնքան շուտ կը հասնենք բարենորոգումների

Եւ նա բացատրում էր հիմա Ֆաբրիցիի աշխատասենյակում, թէ ինչ գիրք էին բռնելու ազատամիտ գրագէտները:

— Կասկած չկայ, — խօսքի մէջ մըտաւ ներկայ եղողներից մէկը, մի ալեւոր փաստաբան իր ձիգ ասող խօսուածքով. — կասկած չկայ, որ մենք այս կամ այն ձեւով պէտք է օգտուենք վայրկեանից: Մենք դժուար կը ճարենք մի ուրիշ այսպէս յարմար րոպէ լուրջ բարենորոգումներ մտցնելու համար: Միայն ես չեմ հաւատում պամֆլէտների բերած օգտին: Նրանք գրգռում ու վախեցնում են կառավարութիւնը, փոխանակ մեր կողմը հակելու. իսկ մենք, ինչպէս ասած, չէ՞ որ միայն դրան ենք ձգտում: Հէնց որ կառավարութիւնը նկատէ մեզ իբրեւ վտանգաւոր խռովարարներ, մենք այլ եւս չենք կարող յոյս դնել նրա օժանդակութեան վրայ:

— Ուրեմն ի՞նչ պէտք է անենք ձեր կարծիքով:

— Մի ուղերձ տանք

— Մեծ դուքսի՞ն:

— Այո՛. խնդրենք նրանից մամուլի լայն ազատութիւն:

Սուր հայեացքով ու թխահեր մի մարդ, որ նստած էր լուսամուտի մօտ՝ ծիծաղելով դարձաւ խօսողներին

— Շատ բան կը ստանաք ձեր ուղերձով: Բէնցիի գործի ելքը գոնէ պէտք է բժշկէր մեզ այդ տեսակ եղանակներից.

— Ես նոյնքան եմ ցաւում, որքան եւ դուք, պարոն, որ չի կարողացանք Բէնցիի յանձնումը արգիլել: Անախորժ բաներ ասել չեմ ուզում, բայց եւ այնպէս անկարող եմ չխորհելու, որ մեր անյաջողութեան պատճառը մեր մի քանի անդամների անհամբեր ու տաքարիւն լինելն էր: Ես ի հարկէ վճռականութիւն չէի ունենալ:

— Բոլոր պիէմոնացիք երբեք ոչ մի բանի վճռականութիւն չունին. — սուր ընդհատեց նրան թխահերը — Զգիտեմ ինչն էք դուք տաքարիւն անուանում ու անհամբեր: Մեր ուղարկած խոհեմ ուղերձների չա՞փը թոսկանայում ու Պիէմոնդում դա կարելի է անհամբերութիւն է համարում. սակայն մենք նիապոլցիքս այլ կերպ ենք զատում:

— Բարեբախտաբար, — նկատեց Պիէմոնդեցին, — նիապոլցիների զօր ծոյլութիւնը նիապոլյան է միայն

— Թողէք, պարոնն'ե՛ր, բաւակա՛ն. — միջամտեց պրոֆէսորը — Նիապոլեան բարքերը ինքնին շատ լաւ են, այնպէս ինչպէս եւ պիէմոնդեցիները: Բայց մենք այժմ Թոսկանայումն ենք, իսկ Թոսկանայում սիրում են գործի էութեամբ զբաղուել. Գրասսինին ուղերձի կողմնակից է, իսկ Գալլին ընդդիմախօսում. իսկ ի՞նչ է ձեր կարծիքը դոկտոր Րիքարդօ:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1932

15 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1906

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎՏԱՆԳԻՆ ԱՌՋԵՒ

Գաղութները կը գտնուին համայնավար վտանգին առջեւ: Վտանգ մը որ անշուշտ, ճարտար վարպետութեամբ կը խուսափի տակաւին իր դիմակը բանալէ լոյսին, կը վարանի առ այժմ իր ազեղ ու բիրտ ծմարտութիւնը ցուցադրելու պատառ հպարտութեամբ, ինչպէս անդին՝ աշխարհի վեցերորդ մասին մէջ, ուր մարդկութիւն մը կը տառապի, կը հիւծի ու կը քաւէ իր մեղկութիւնը:

Դեռ ահազանգ չենք հնչեցներ: Բայց չենք տատանիր արդէն իսկ՝ իր բուն իմաստով՝ վտանգ կոչելու շարժում մը, որ գիտէ սպրդիլ, սողոսկիլ, ի հարկին կծկուիլ ու տարածուիլ, գոյն ու դիմք փոխել՝ պարագային ու միջավայրին համաձայն. բայց միշտ բռնել պէտք է իր քայքայման նպատակը:

Համայնավարութիւնը գաղթահայուն չի ներկայանար այնպէս, ինչպէս որ եւ է պետական ազգի: Մեր գոյութեան հիմերը սփռած աշխարհի բոլոր մասերուն վրայ, կը տեւենք ազգային հոգիի միացարդ ուժով մը, բարոյական կապերով՝ որոնք կրնան դիւրաւ մաշիլ՝ օտար հզօր քաղաքակրթութիւններու շփումէն: Գաղթական կեանքը նմանութիւնը ջերմակալ մանուկի մը, որուն գոյութիւնը կը կարօտի անընդհատ գուրգուրանքի եւ հսկողութեան:

Համայնավարը, աւելի քան որ եւ է օտար ազդեցութիւն, աւելի քան որ եւ է աննպաստ պայման, այդ կեանքին դէմ է որ կը դառնէ իր ձգտումով, ըմբռնումով ու ընազդով ալ:

Եւ դժբախտաբար, օժանդակներ կը գտնէ նոյն իսկ անոնց մէջ, որոնք ամէնէն աւելի իրաւունք ունէին կը յաւակնին երդումնալու ազգային սրբութիւններով: Դահ մը անդրադարձում, կացութեան վրայ կարճ խորհրդածութիւն մը, պիտի բաւէին սակայն ամէնէն յամառին իսկ աչքը բանալու վտանգին հետեւանքներուն վրայ:

Ըսած ենք եւ կը կրկնենք թէ համայնավարութիւնը, բաց էութեան՝ իբր ընկերային շարժում, այդքան մեծ վտանգ չպիտի ներկայացնէր մեզ համար, եթէ կենսական յոռեգոյն անդրադարձումներ չունենար գաղթական գանգուածներու գոյութեան վրայ:

Իբր օտար երկիրներու ապաստանեալ բնակիչ, ոչ միայն բռնադատուած ենք յարգելու անզական օրէնքները, այլ նաեւ, չատ բան զիջելու մեր մարդկային բնական ու տարրական իրաւունքներէն:

Իսկ համայնավարը՝ ո՛չ միայն չի վարանիր Հայը հանելու Հայուն դէմ զինելով մէկը, կամ Հայը վրդովելով օտարին դէմ, որուն հողին վրայ կը քաշկռտէ գաղթականի ցաւատանջ կեանքը, այլ նաեւ, սխալ է իր ասպրանքներուն գործիք դարձնել օտար ձեռքեր: Փաստեր չատ կան. Ամբողջութիւնը այդտեղ կանգ չառնեն անշուշտ, անգամ մը որ ծայր առաւ:

Եւ հայ համայնավարը կը յարձակի մանաւանդ մատղաչ հոգիներու վրայ: Ազգային հիմնական ու ամուր կրթութենէ զուրկ մեր պատանիները ամէնէն դիւրին որսն են կարմիր ներշնչումներու եւ գրգռութիւններու: Եւ մինչ համայնավարը քայքայման ու պառակտումի իր սերմերը կը ցանէ պատրաստուած, կազմակերպուած ու քաջալերուած օրոշ տարրերու մեղկութենէն ու անփութութենէն, գաղութները կը մնան անզէն, զուրկ հակազդեցութեան նախնական միջոցներէ:

Իբր պետական ազգ մեր ազատ սահմաններուն մէջ՝ պիտի կրնայինք զինել ամէն միջոցի որ կոչուած է խափանելու չարիքը: Բայց երբ գաղթական ժողովուրդ՝ որ իր գոյութեան անդոհանքով կը տառապի օտար օրէնքներու քմահաճոյքին տակ, մենք մեզի ոչ իսկ իրաւունքը կուտանք օտար արդարութեան մատնանշելու հայ կեանքի դաւադիրները: Մեր հպարտ խղճահարութիւնը կը կազմէ մեր ակարութիւնը եւ տաւելագոյն չափով կը շահագործուի հայ համայնավարին կողմէ, որ առանց յայտնուելու իր որջով ու դէմքով, կը զգացնէ իր ներկայութիւնը ամէն տեղ, ուր հայ կորիզ մը կը նստի փուշի վրայ:

Բայց խորհելէ առաջ վտանգին դէմ պայքարի եղանակներուն մասին, պէտք է քրքրել ու երեւան հանել գեռ ուրիշ պատճառներ՝ որոնք առաւելապէս կը նպաստեն շարժումին զարգացման:

Կարմիր բջիջները որ կազմուած են ու կը գործեն զանազան գաղութներու մէջ, իրենց օժանդակ կը գտնեն որոշ տարրերու թուլութիւնն ու երկերեսութիւնը: Բաց ի Դաշնակցութենէն, գաղութներու մէջ չենք տեսներ ուրիշ կազմակերպութիւն, որ վտանգը քրքրէ իբր վտանգ նախ, առանց քովնտի նկատումներու եւ վարանումներու:

Հայ համայնավարը՝ յաջողած է գաղութներու մէջ ստեղծել իրեն համար նպաստաւոր չփոթութիւն մը Հայաստանի գոյութեան՝ անկախ իր խորհրդային վարչաձեւէն, եւ անոր օժանդակութեան պէտքը վարպետօրէն կցած է իր գործունէութեան:

Անկէց՝ զիտումնաւոր թէ իրական միամտութիւնը կարգ մը տարրերու, որոնք հայ համայնավարին մէջ՝ նախ կը տեսնեն Հայաստանի գոյութեան պահապանն ու անոր օգնութեան առաքեալը: Հեռու են դեռ զանազանելէ թէ ո՞ւր կը սկսի համայնավարութիւնը՝ գաղութներու հանդէպ իբր վտանգ, եւ ո՞ւր Հայաստանի օգնութիւնը՝ իբր գաղութներու փրկութեան նիւթ:

Մեր դիրքը հանդէպ համայնավար շարժումին ու Հայաստանի կառավարութեան գաղտնիք չէ: Գաղտնիք չէ նաեւ մեր տեսակէտը «Հօկ» կոչուած խայտաբղէտ հոսանքին դէմ, որ պաշտօնական ու վաւերացուած մենաշնորհեալն ըլլալ կը թուի Հայաստանի օգնութեան գործին:

Բայց Հայաստանի գոյութեան պահպանումը՝ ու անոր օգնութիւնը որքա՜ն ալ մօտիկ ըլլան մեր սրտին, չենք կրնար կամաւոր կոյր դառնալ ու չհաստատել թէ Հօկ ու համայնավար կը քալեն ձեռք ձեռքի ու կը զօրանան իրարու կռնակ տուած:

Պէտք է, ուրեմն, միանգամ ընդմիշտ, յստակօրէն փարատենք Հօկի ու համայնավարի այս չփոթութիւնը:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈԳԵԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Մայիս 28ը եթէ շատերուն համար քաղաքական եղելութեան օր մը կամ «պատմական խոշորագոյն բուակ» մըն է, ոմանց համար ալ հոգեկան տագնապի նշանակութիւնը սկսած է առնել:

Եգիպտոսի «Արեւ» թերթը, որ ռամկավարներու օրկանն է, կ'ապրի այդ տագնապը իր Մայիս 28ի խմբագրականով: Տարուան 365 օրերը ախորժով կը յատկացնեն զանազան տօներուն: Սակայն միշտ առձեռն քանի մը տօներ պատրաստի կը պահեն, որպէսզի երբ Մայիս 28ի խմբագրականը գրելու հարկադրուին, այդ օրը առանց տօնական խմբագրականի չմնան:

Մայիս 28ի անկախութեան տօնը միջնաւանց մըն է այդ մարդոց. չեն կրնար նոյն իսկ լռութեամբ անցնիլ, ու ստիպուած են տօն մը գտնել այդ օրուան համար:

Այս տարուան «Արեւ»ի Մայիս 28ի խմբագրականը կը կրէ հետեւեալ վերնագիրը.

«Տօն Կաթողիկէ էջմիածնի»:

Մարդը բսել կ'ուզէ, — դուք Մայիս 28ը կը տօնէք եւ հայկական պետութեան հիմնադրութիւնը կը դաւանեցնէք, մենք ալ մեզի համար տօն մը կրնանք ճարել:

Ու կը գրէ.

«Էջմիածնի տօնը կրկնապէս նշանակելի է մեզի համար: Անիկա, եթէ կ'ուզէք պետական տօն մըն է»:

Բայց պետական տօնը դրօշի մը պէտք ունի, իսկ եռագոյնը այս մարդոց տանջալի եռք մը կը պատճառէ: Ուրեմն, պէտք է դրօշակ մը գտնել:

«Արեւ»ը այդ ալ գտած է.

«Այսօր էջմիածինը կը մնայ գործնական Արարատեան Մայր Աթոռ, որուն հետեւ այդ Աթոռին վրայ կը ծածանի հայ կառավարութեան մը դրօշակը»:

Եղաւ: Հոգեկան տագնապները մարդոց կը մղեն չնախատեսնուած գիւտեր ընելու: Շատ չանցած, ռամկավարները պիտի կրնան համոզել հայ բոլշեւիկները այն մասին թէ՝ Լուսաւորիչը դեռ Դ. դարուն Գ. ինտէրնասիոնալի առաջին հիմնադիրն եղած է:

Ես կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ «Արեւ»ը այս տարի, այդքան հեռուները դեղերած է՝ Մայիս 28ի օրը լեցնելու համար, քանի որ Մայիս 28ին, Եգիպտացի Իպրահիմ փաշային հարիւրամեակը կար իր քթին տակ:

ԲԻԼԱՐԻՆ

ԷՐԻՕ-ՄԱՔՏՈՆԱԼՏ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին Փարիզի մէջ ունեցած տեսակցութիւնը՝ Ֆրանսայի վարչապետին հետ, նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած է Անգլիոյ հանրային կարծիքին վրայ: Ֆրանսական պաշտօնական զեկոյցը իր բովանդակութեամբ, Մաքտոնալտի յայտարարութիւնները մամուլի ներկայացուցիչներուն, երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն մտերմական յարաբերութիւնները նպաստած են լաւատեսութեամբ սպասելու գրուած հարցերու լաւագոյն լուծման:

ԹՈՒՐՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պարսկաստանի պալատական նախարար Թէյմուրթաչեւ արտաքին նախարարը՝ հրաւէր ստացած են Թուրքիա այցելելու յառաջիկայ աշնան: Միայն արտաքին նախարարն է որ ընդունած է այցելութեան հրաւէրը:

ՊՈՄՊԷՅԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոմպէյի մէջ, խռովութիւնները կը շարունակուին: Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ, կռիւները անպակաս են: Վերջին երեք օրերու ընթացքին, սպաննուած են 3 հոգի, իսկ բազմաթիւ անձեր վիրաւորուած:

Ներկայիս, խռովութեանց զոհերու թիւն է 200 սպաննեալ եւ 2000 վիրաւոր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ռուսական նուէրներ Թուրքիոյ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 13 Յունիս.— Խորհրդային բանակին կողմէ Թուրքիոյ նուիրուած 10 երկրագործական մեքենաներ (թրաքթէօր) հինգ երասայլ, 2 մեծ ինքնաշարժներ մասնաւորաբար շինուած զինուորներու փոխադրութեան համար, եւ զրահապատ ինքնաշարժ մը Պոլիս հասան:

Կը կարծուի թէ մօտ օրէն Թուրքիա պիտի ղրկուին, նաեւ, Ռուսիոյ մէջ շինուած հրասայլեր:

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Գերմանիա եւ հատուցումները

Լօզանի համաժողովին գերման պատուիրակները մեկնեցան: Անոնց հետ մեկնեցաւ նաեւ գերման վարչապետը Ֆոն Փափէն, որ կ'ուզէ մասնակցիլ առաջին բանակցութիւններուն:

Գերման կառավարութիւնը որ Լօզանի ժողովին աշխատանքներուն մասին, այնքան լաւատես չէ, որքան ֆրանսական եւ անգլիական շրջանակները, ֆրանսական եւ անգլիական մամուլի եզրակացութեանց հանդէպ սկեպտիկ է:

Գերմանիա կը շարունակէ պնդել թէ երկրին նիւթական կացութիւնը այնքան ծանր է որ, կարելի չէ ընդունիլ ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը՝ նոյն իսկ վճարումներու ամբողջական յետաձգումով, ու պէտքը կը շեշտէ վերջնական կարգադրութեան մը՝ որ հիմնուած ըլլայ հատուցումներու ջնջման վրայ:

Ֆոն Փափէն որ քանի մը օր պիտի մնայ Ժընեւ, պիտի պաշտպանէ ուրեմն, տեսակէտը որ իր նախորդինն էր՝ Պրիւնինկինը, եւ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի վարչապետներու հետ սկզբնական համաձայնութիւններ ունենալէ յետոյ, բանակցութեանց ղեկավարութիւնը պիտի յանձնէ արտաքին նախարարին.

Կը կարծուի սակայն թէ, համաձայն գերման նախարարաց խորհուրդին մէջ ընդունուած ուղեգծի մը, գերման պատուիրակները յամառօրէն չպիտի պնդեն վերջնական կարգադրութեան, այսինքն հատուցումներու ջնջման վրայ եւ կամ աւելի ճիշդը, պիտի հետեւին բանակցութեանց եւ խորհրդակցութեանց ընթացքին, իրենց վերջնական պահանջը բանաձեւելու համար:

ՀԻԹԼԷՐ ԿԸ ՃԱՌԷ

Վորմսի մէջ, ընտրական ճառ մը խօսելով, Հիթլեր ըսաւ. — Կամուրջ մը ստեղծել ընկերվարութեան եւ ազգային ընկերվարութեան միջեւ, ահա իրականացնելիք ամէնէն կարեւոր գործը:

Հիթլեր աւելցուց նաեւ թէ անհրաժեշտ է իրարու կապել գերման բանուորներն ու երկրագործները: Իսկ իր տեղականներէն մէկը, դարձեալ, ճառի մը մէջ յայտնեց թէ անմիջապէս որ հիթլերեանները կառավարութեան ղեկը ձեռք առնեն, պիտի հաստատեն գերագոյն ատեան մը, որուն գործը պիտի ըլլայ լոյս սփռել՝ պատերազմի ընթացքին եւ պատերազմէն յետոյ՝ Գերմանիոյ մէջ պատահած կարգ մը դէպքերու վրայ: Պատերազմի ընթացքին, ըսաւ, գերման կառավարութիւնները չկրցան ժողովուրդին հասկցնել կացութեան ծանրութիւնը եւ պատերազմը կորսնցուցին եղմտական մեքենայութիւններով, ինչպէս նաեւ շնորհիւ դասալիքներու եւ ըմբոստներու:

ՀԻԹԼԵՐԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Կը յիշուի թէ ապրիլ 13ի հրամանագրով մը, Պրիւնինկ կառավարութեան կը յայտարարէր Հիթլերի մարտական խումբերը: Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը, նոր հրովարտակով մը, կ'արտօնէ հիթլերեան խումբերու վերակազմութիւնը:

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

Գերման պատուիրակութեան Լօզան մեկնումէն առաջ, Հինտէնպուրկ ստորագրեց նոր հրամանագիր մը, որ կը ձգտի հաւաքել մէկ միլիառ մարք, ելեւմուտքի բացը գոցելու համար:

Հրամանագիրը կը բովանդակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները: Ամէնէն առաջ, 520 միլիոն մարքի նուազում մը կը կատարուի անգործներու յատկացուած գումարներուն վրայ: Այս նպատակով՝ անգործութեան ապահովագրութեան սնտուկը իր վճարումները պիտի կրճատէ 23 առ 100, պետական զանձը 10 առ 100 իսկ բարեգործական հաստատութիւնները 15 առ 100:

Հակառակ ատոր, անգործութեան ապահովագրութեան սնտուկը, դարձեալ բաց մը պիտի ունենայ 400 միլիոնի: Այդ բացը պիտի գոցուի յատուկ տուրքով մը որ պիտի կոչուի «անգործութեան տուրք»: Այս տուրքը պիտի մտնէ օրավարձքերու վրայ ընդհանուր տուրքին մէջ:

Ասկէց զատ, կառավարութիւնը տուրքի կ'ենթարկէ նաեւ աղը: Այս տուրքէն կը յուսայ ապահովել՝ տարեկան 40 միլիոնի հասոյթ մը:

Մուսոլինիի դէմ անարխական փորձը

Կը յիշուի թէ Հռոմի ոստիկանութիւնը ձերբակալեր էր Սպարտէրոթթօ անուն մէկը, որուն վրայէն գտնուեր էր ատրճանակ մը եւ մէկ քանի ռումբ: Հարցաքննութեան ընթացքին, Սպարտէրոթթօ խոստովաներ էր թէ կ'ուզէր սպաննել Մուսոլինին, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ Թագաւորն ու Թագուհին:

Սպարտէրոթթօյի դատավարութիւնը պիտի կատարուի վաղը: Իտալական թերթ մը կը հրատարակէ անոր խոստովանութիւնները: Խոստովանած է թէ զէնքը յարաբերութեան դրած են Պրիւքսէլ բնակող Իտալացիի մը հետ, որ իր կարգին, զէնքը ներկայացուցած է Լոնտոնի հակաֆաշիստ շրջանակներուն:

Ոստիկանութիւնը կարգ մը յուսանկարներ ներկայացուց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Առեւտրական եւ Ճարտարարուեստական սենեկութիւնները քննութիւններ կը կատարեն օտարականներուն արհեստ եւ առեւտուր արգիլող նոր օրէնքին գործադրութեան շուրջ: Այս երկու սենեկութիւնները այժմէն սկսած են պատրաստել գործարաններու եւ հաստատութիւններու մէջ աշխատող օտարահպատակներու ցուցակը: Շատ մը օտարներ, որոնք տարիներէ ի վեր Թուրքիոյ մէջ կ'աշխատին, փախուստ յայտնած են թրքահպատակութիւնը ընդունելու:

ՄԱՆՉՈՒՐԻԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ճափոնական մէկ քանի կուսակցութիւններ միացած, որոշած են խորհրդարանին ներկայացնել բանաձեւ մը, ճնշելով կառավարութեան վրայ՝ որ ճանչնայ մանչուրիական նոր կառավարութիւնը:

Կառավարութիւնը դէմ չէ այդ նպատակին, սակայն կը կարծուի թէ յարմար չի նկատեր նման որոշում մը առնել, Ազգերու Դաշնակցութեան Մանչուրիոյ քննիչ յանձնախումբին տեղեկագրին հրատարակումէն առաջ:

Եթովպիոյ նախկին կայսրը ձերբակալուած

Գրեր էինք թէ Եթովպիոյ նախկին կայսրը որ 1917ին գահէն վար առնուած էր եւ այդ թուականէն ի վեր՝ հսկողութեան տակ կ'ապրէր, յաջողեր էր փախչիլ եւ ապաստանիլ անմատչելի շրջաններ: Եթովպիոյ պատերազմական նախարարը որ կարեւոր ուժերու գլուխն անցած, մեկներ էր զայն հետապնդելու, յաջողած է զերի բռնել:

Ճափոն կը յարձակի

Թօքիոյէն տրուած լուրերու համաձայն, ճափոնական զօրախումբերը ընդհանուր յարձակողականի սկսած չինական ուժերուն դէմ, որոնք կը գրաւեն Ցիցիքար-Փօշան երկաթուղիին հիւսիսային շրջանը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Սուրիոյ մարզպանը տնտեսական տեղեկագիր մը պատրաստած է, որմէ կը քաղենք հետեւեալ կարեւոր կէտերը.—

1932 տարուան հաւանութիւն երկիրներու կառավարութեանց պիւտճէները են. Սուրիա՝ 9,246,789 ս. ոսկի, Ալեքսանտրէթ Սանճագ՝ 1 միլիոն 380, 789 ս. ոսկի, Ճէպէլ Տրիւզ՝ 372,600 ս. ոսկի, Լաթաքիա՝ 1 միլիոն 291,000 ս. ոսկի Լիբանան՝ 5 միլիոն 109,000 ս. ոսկի:

Այս տարի Լաթաքիոյ մէջ ցանուած է 3000 հեկտար բամպակ, մինչդեռ անցեալ տարի 6000 հեկտար ցանուած էր: 2800 հեկտար ծխախոտ ցանուած է Լիբանանի մէջ. իսկ Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ մեծ ջանքեր կը թափուին ծխախոտի մշակութիւնը տարածելու համար: Լիբանանի մէջ 1200 հեկտար ոսպ ցանուած է այս տարի, 1650 հեկտար սիսեռ, 1850 հեկտար լուբիա:

Սուրիոյ մէջ ցանուած է 13000 հեկտար ոսպ, 7318 հեկտար սիսեռ, 4350 հեկտար լուբիա, 9955 հեկտար պիստակ: Լաթաքիոյ մէջ ցանուած է 1800 հեկտար ոսպ, 1300 հեկտար սիսեռ, 800 հեկտար լուբիա:

1932 տարուան առաջին երեք ամսուան ընթացքին Լիբանանի մէջ արտադրուած է 1878 ծրար բամպակի մանած թել 16, դարձեալ թել 20էն 12226 ծրար: Ձիմէնթօ արտադրուած է 1610 թոն, մորթեղէն 20,000 օխա, գույպայ 8500 տիւզինէ, մետաքս 100 պալիա, մաքարոնի 124,747 քիլօ, պիսքիթ՝ 25,000 տուփ, ալիւր՝ 12 հազար թոն, սիկար՝ 180 միլիոն, օճառ՝ 1500 թոն:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ

Լոնտոնի ժողովրդական մէկ թաղին մէջ, խումբ մը անգործներ յարձակում գործեցին ոստիկանի մը վրայ: Ուրիշ ոստիկաններ օգնութեան հասնելով, վեց հոգի ձերբակալեցին:

ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Հանրային կեանքի հայելին է մամուլը: Անշուշտ: Դժուար է վիճիլ այս ճշմարտութեան դէմ, որովհետեւ եթէ մամուլը ամբողջ կեանքը չի պատկերացներ, այսու հանդերձ կեանքի շատ մը կողմերը աւելի խտացած գոյներով կը ներկայացնէ: Վերջապէս կեանքի հայելին է, մամուլը իր տասնեակ տարիներու արշաւին մէջ այդ իրաւունքը ստացած է: Ու մենք կը փաթենք մամուլին, ամէն օր, մեր կեանքի պատկերը հոն տեսնելու համար:

Կը կարդանք հայ մամուլը. գոնէ այս տողերը կարդացողները մամուլին կը հետեւին: Բայց գիտէ՞ք թէ որքան միակողմանի պատկեր մը կը ստանանք հայկական կեանքէն, որ այնքան ցրուած է:

Հայկական գաղութներու հետաքրքրութիւնը, տեղական հոգերը եւ հոգերանութիւնը թէեւ առանձին բնոյթ մը կուտան մեր թերթերուն, բայց անոնք, շատ անգամ կտրուելով իրենց միջավայրէն՝ [illegible] դէպքերն ու երեւոյթները քննութեան ու անդրադարձութեան նիւթ կը դարձնեն: Այնպէս որ հայ թերթերու մեծ մասը կ՚ունենայ [illegible] համազգային նկարագիր մը ունին: Ինչ որ անհրաժեշտ է եւ օգտակար: Այս կապակցութեամբ, շնորհիւ թերթերու փոխանակութեան, հայ կեանքի այդ հայելիով, կարելի պիտի ըլլար ընդհանուր մթնոլորտ մը ստեղծել մամուլով, փոխարինելու համար մէկ միջավայրի մթնոլորտը, որմէ սարսափելի հայութիւնը զուրկ է:

Այս տեսակէտով երբ կը մտածենք հայ մամուլին, շատ անգամ տխելի կը մատնուինք:

Խմբագրատունները, այդ ուղղութեամբ հետաքրքրական պատկեր մը կը ներկայացնեն: Չէ՞ որ հոն կը հաւաքուին աշխարհի ամէն կողմ հրատարակուած հայ օրաթերթերն ու պարբերականները: Երբ հայ թերթերու դէզը կը բանաք, հայ կեանքի պատկերէն աւելի, հայ մամուլի պատկերը ձեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Անշուշտ պիտի լսէք թէ՝ հէնց մամուլի այդ պատկերը, պատկերն է նաեւ հայ ժողովուրդին:

Այո, հոդ կը սխալիք:

Հայ մամուլին մէջ ամէնէն շատ արձագանգ կը գտնեն բացասական երեւոյթները: Կաք ու կռուի եւ բացասական [illegible] երեւոյթներու արձանագրումը չի մնար իր տեղեկատուական սահմաններուն մէջ: Ջիւնի գնդակի պէս կը մեծնայ: Թերթերը իրարմէ փոխ կ՚առնեն եւ աւելի ճոխացնելով ծաւալով կ՚ընդլայնեն խնդիրը, որ չրջան կ՚ընէ աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը: Բայց վերջ ի վերջոյ փոխանակուած թերթերու միջոցաւ՝ այդ [illegible] պատկերը կուգայ խմբագրատուներու մէջ ցուցադրուելու: Բով քովի կը դնէք բոլոր թերթերը, ու կը գիտէք հայկական կեանքի պատկերը:

Սոսկում մը կ՚առնէ ձեզ ու կը յուսահատիք:

Ամէն տեղ կռիւ, խառնակութիւն, [illegible] փոքրիկ հաշիւներ եւ դաւաճ մը ջուրի մէջ փոթորիկ: Ու ամէնէն զգետնողը փոթորիկի տարածումն է՝ թուղթի վրայ:

Մի՞թէ այս է ամբողջ հայկական կեանքը: Մի՞թէ ուրիշ երեւոյթներ չկան, որոնք գրական ու սփոփիչ պատկեր մը պարզէին: Կամ խոր վէրքեր մատնանշէին, դարմանումի մտահոգութիւններով.

Անշուշտ այս ժողովուրդը կրթական եւ առ հասարակ մշակութային կեանք մը ունի: Դուք հազիւ աղօտ տեղեկութիւններու կը հանդիպիք այս մասին: Կամ դայն կը գտնէք առողջամիտ թերթի մը անկիւնը, որ բախտ չունենար անցնելու միւս թերթերու էջերուն մէջ:

Այս ժողովուրդը տեղէ տեղ կը չարժի, կը տեղաւորուի, կը վերաշինէ: Տեղ մը անզօր է եւ տնտեսական տագնապին ենթակայ, ուրիշ տեղ մը հողին կապած է եւ իր գլուխը կը պահէ: Տեղ մը ազգային կեանքը քայքայուած է, բայց ուրիշ տեղ մը հանրային հաստատութիւնները համեբաշխ կը գործեն եւ գրական արդիւնքներու կը հասնին:

Այս կեանքի պատկերը մենք լսել չենք տեսներ: Ոչ մէկ թուական տոկոսով, ոչ մէկ լրիւ ցնկուցում, ոչ մէկ սրտաբաց գնահատական, երբ երեւոյթը դրական է: Բայց երբ խնդիրը բացասական երեւոյթի գայ, թղթակցութիւնները կը գիզուին, արտատպումները [illegible] թերթէ թերթ կ՚անցնին, նոյն իսկ մոռցուած խնդիրները, ուրիշ հեռաւոր գաղութի մը կը հրամցուին որպէս [illegible]

Օրինակի համար, վերցուցէք Արժանթինի թեմական շրջանը: Տասնեակ տարիներէ ի վեր կազմակերպուած շրջան մը: Այս վերջին 15 տարիներուն իր առաջնորդի եւ ազգային [illegible] համագործակցութեամբ ազգային կեանքը կ՚ընթանայ բնականոն, դպրոցները կը պահեն իրենց գոյութիւնը, պատանիներ կը կրթուին հոգար ու մէկ դժուարութեամբ Միութենական երեւոյթ: Բայց վերցուցէք գաղութահայ թերթերը, բաց ի մէկ [illegible] բացառութեամբ, դուք ոչինչ պիտի գտնէք այս շրջանի ազգային - մշակութային այնքան գեղեցիկ ջանքերու մասին:

Մինչդեռ անդին, Պոլսոյ, Աթէնք կամ Ամերիկա բնակած բախտախնդիր եղեռնագուշ մը տարիներով նիւթ կը հայթայթէ հայ թերթերուն, սիւնակներ կը լեցուին անոնց մասին, մարեր կը պղտորուին, թոյն ու մելան կը տրուի, թերեւս աւելի արժէքով, քան ինքը այդ տարրերը եղբայրութեան իր ամբողջ էութեամբ կը ներկայացնէ.

Ուրիշ օրինակ մը: Հարիւրաւոր ուսուցիչներ ունինք, որոնք միջտ նիւթական նեղութիւններուն ենթակայ՝ կը շարունակեն դաստիարակութեան գործը Սուրիոյ, Լիբանանի եւ այլն գաղութներուն մէջ: Քանի մը պատահական տողեր հազիւ գտնէք մեր մամուլի մէկ մասին մէջ: Մինչդեռ խաղմաղարի մը կամ աղանդի մը խնդիրը ամիսներով կը փոթորկէ մեր կեանքը:

Մեր հակասական մամուլը գրեթէ ծայրէ ի ծայր լեցուած է փոքրիկ դրդապատճառութիւններով, հին ու նոր ծամծմուած պատմութիւններով. իսկ հայ կեանքի իրական պատկերը կը մնայ մշուշին մէջ. դրական երեւոյթները կ՚անտեսուին. խոր վէրքերը քննութեան չեն ենթարկուիր, այլուր հարցերը անձնական հաշիւներու զոհ կ՚երթան, ու այսպիսով մամուլի մեծ մասը (բացառութիւններ միշտ յարգելի են), պարտաւորիչ բացատրութիւնր [illegible]

ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

— :-: —

«Լը Փոթ» ու Փարիզի ծանօթ աշխատակից Ռընէ Վանլանտ, որուն գրութիւնները Թուրքիոյ մասին, յաճախ տուած ենք թարգմանաբար, այս միջոցիս ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Թուրքիոյ մէջ:

Ստորեւ, մէկ քանի հատուածներ, իր առաջին տպաւորութիւններէն:

— Վոսփորի մէջ, շոգենաւուն վրայ, սպասելով որ Պոլսոյ քարափը ոտք կոխելու ժամը հնչէ, ճամբորդները կը խօսակցին: Տարիներէ ի վեր Թուրքիա բնակող օտարական մըն է որ կը խօսի

— Քանի՜ իրենց կացութիւնը ճգնաժամային կը դառնայ, այնքան անհանդուրժելի կը դառնան իրենք ալ: Հազարաւոր սխալներու երեսէն, հասած են սխանկութեան, բայց մեծ հովեր կ՚առնեն: Իրենց բարեկամը Լիտվինով մերժեց կոյկէ մը աւելի փոխատու, եւ ահա, սարպուած են մեզմէ դրամ ուզել, ինչ որ գիրենք չարգելեր վատ խաղեր խաղալու մեր դլխուն: Կ՚երեւակայեն թէ իրենց գործերը կարգի պիտի դնեն, ինքածումները ենթարկելով չափացոյցի դրութեան: Դէչ հարուած մեր առեւտրական տուներուն համար: Բայց Թուրքիոյ համար՝ քիչ մը աւելի թշուառութիւն: Ցիտի տեսնէք Կալաթայի քարափները, Իզմիրի կը նմանին. բազմաթիւ մաքսային պալատներ, բայց հազիւ քանի մը կտոր ապրանք: Կարդացի՞ք իրենց վերջին նիւթակցը: 70 միլիոն ոսկի ընդհանրական ծախքերու համար, 180 միլիոնի ամբողջական գումարի մը վրայ: Երրորդէն աւելին»:

Պահ մը խօսակցութիւնը կը դառնայ օտարականներու դէմ դրուած արգելքին՝ արհեստ եւ առեւտուր ի գործ դնելու մասին: Ցեռոյ Պէյօղլուի մը հեռեւեալ գիտողութիւնը կ՚ընէ -

— Բաւական դառնալի կը գտնեմ որ գրեթէ միայն Ֆրանսի եւ նմաններուն կը դիմեն՝ երկաթուղիներու եւ երկաթուղային նիւթեղէնի հայթայթման համար: Երեք միլիոն տոլարի ապրանք մը՝ վճարելի 1932ի մերջը: Անուցանք 1939ին: Հիմակուան իսկ, պարզ է, որովհետեւ չպիտի կրնան վճարել, կը դուշակէ թէ Պէտականի [illegible] հասկցուած պիտի դաշնէ»

— Անշուշտ, կ՚եզրակացնէ ամբողջ մը, զոր կը կոչէին նաւուն փիլիսոփան, պատերազմը շատ չի բերեր

Ու դառնալով կը նայի մը, Պոլսոյ փոխանակեան կրէ պրանների ակնոն մեծութը.

— Ուրեմն, Հայր եմ, Հաչու [illegible]

[illegible] ղնենք հոս) խաղալ ու դաղրած է մեր կեանքի հայելին ըլլալէ:

Այս՛, ան հայելին է մեր խօսմայոյց վիճակին, անձնական կիրքերուն, եւ եթէ կ՚ուզէք շիշին երեւոյթներուն հայ կեանքի խաղքան պատկերը, [illegible]

[illegible]

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

դարի կ՚ենթարկեն Փարիզի պարոնները, անշուշտ ձեզ ըսին թէ կարելի չէ բան մը ընել: Կեցցէ՛ թրքական հանրապետութիւնը, սիրական դուստրը Ֆրանսական հանրապետութեան, ինչպէս դայն մկրտեց մեր մեծ մարդերէն մէկը...

*

Ինչո՞ւ յաղթական յեղափոխութիւնը Էնկիւրին ընտրեց իբր մայրաքաղաք.

Այս ընտրութեան վրայ աղդած են քաղաքական, զինուորական եւ զգացական նկատումներ: Հանրապետականներու աչքին, Պոլիսը՝ որ խալիֆա - սուլթաններու եւ ջախջախուած միապետութեան կեդրոնն էր, կը ներկայացնէր նաեւ խլածութեան կրօնական մայրաքաղաքն ըլլալու թերութիւնը: Անցեալի այս անարգութներուն մէջ, որոնք վախով եւ տեսարանութեամբ հակակրօնական էին, «Իսլամական Հռոմ»ի անկումը կը զոհացնէր նաեւ մութ սիրը Եւ յետոյ, չէ՞ որ նախկին մայրաքաղաքին շատ մը թաղերն ամբողջ, ձեռքն էին օտարականներուն, լեվանտէններուն, [illegible] ներուն: Նոր բազմատարրութիւնը՝ որքան ալ նուազած ըլլար ժողովրդներու փոխանակութեամբ, աքսորներով կամ կամաւոր մեկնումներով, կը խրտչեցնէր Մուսթաֆա Քէմալի ընկերներու ազատագրական մաքրակրօնութիւնը: Միւս կողմէ, Վոսփորը — երկու ծովերու վրայ բացուած ազատ անցք — իրենց կը թուէր թէ շատ ենթարկուած կը մնայ արտաքին հարուածներու: Նաւային ցոյցերու արտաւորներ կը յանախէր անոնց յիշողութիւնը: Եւ զինուորներու այս ժողովուրդը որ [illegible] նկատումներու. [illegible] նոյնպէս ֆանտազաւոր դիրք մը: Վերջապէս, թուրանական եւ ասիացի, Թուրքիա կ՚ուզէր աշխարհի [illegible] թէ իր սիրտն այլ եւս չի զարներ Եւրոպայի մէկ [illegible] վրայ, այլ [illegible] հողի ամախին վրայ, Անատոլուի կեդրոն [illegible] վրայ:

*

Տասնըչորս միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկրի մը գլխը փոխադրել 30,000նոց աւանի մը մէջ, կը պահանջէ յարմարցնելու եւ մեծցնելու որոշ աշխատանք:

Քաղաքական եւ զինուորական նկատումները որ տուն տուին անոր ընտրութեան. [illegible] կամքը որ վճռեցին այդ քաղաքին արմատական, տեղի տուին չափազանցութեանց: Այսօր, կը թուի թէ իրականութիւնը եկած է դէմ կանգնելու Ինչպէս, կարելի չէ պարտադրել հոգին որ տալ իր յուզած պատուղը, նոյնպէս կարելի չէ բնական հասանքներէն հեռու՝ բարգաւաճ քաղաք մը կանգնել:

Միւս կողմէ, [illegible] [illegible]

Թուրքիոյ մէջ՝ այլ եւս կամ Թուրք պէտք է ըլլալ, կամ օտարական:

Կատարեա՞լ: Բայց այս խառնուրդէն ետք բխած աքսորներն ու վտարումները ծանրօրէն անդրադարձան ընդհանուր տնտեսութեան վրայ: Իրօք, Ցոյներն ու Հայերն էին, որ մեծ մասամբ, կը կենդանացնէին առեւտուրը եւ ճարտարարուեստը: Անշուշտ, քաղաքական տեսակէտով, Թրքացումը առաջքը պիտի առնէր կռիւներու, եթէ ո՛չ ողբերգութիւններու: Ամէն մարդ իր տեղը: Բայց այս սկզբունքին բիրտ գործադրութիւնը՝ փաստը չէ մողովուրդներու եւ ցեղերու մինչեւ յարաբերութեանց նրբացած ըմբռնումի մը:

Ինչ որ ալ ըլլայ, մեծադոյն էնկիւրին, արուեստական շինութիւն, կրնայ զարգանալ միմիայն պետութեան առատաձեռն միջամտութեամբը: Արդ, զանձը պարապ է: Եւ թշուառութեան ուրուականը կը թափառի Անատոլուի գաւառներուն մէջ.

Հոս մեր մասը կը դնենք, երիտասարդ - թրքական մասյնութեան մէկ պարապ կողմին վրայ: Անիկա իրեր կը գիտէ մեկուսացած վիճակի մէջ, եւ առանց խորհրդածութեան, կը մտնէ անելի մը մէջ: Դէպքեր կը կեցնէ զայն: Կը լքէ եւ կը սպասէ, այն տարտամ յոյսով թէ՝ դիպուածը կը կարգադրէ գործը: Պատերազմի մէջ յաղթական ճարտար գիւանագիտական մարզի մէջ, Թուրքը միշտ ալ կանոնաւորութիւն եւ կազմակերպութիւն չէ ունեցած: Պարով ... [illegible] պետութիւնր, նիւթապաշտութիւնը կը չփոթեն իրապաշտութեան հետ, եւ իրենք զիրենք կը դատեն Տէքարթի աշակերտ, այն պատրուակով որ ազգեցին [illegible] Քանդիլը միշտ գիտին է: Այդ գործին մէջ ժառանգորդը կը գերադասեն Բայց նոր կարգ մը յղանալ եւ հիմնե՞լ: Անկախութեան յաղթական պայքարները եւ Լօզանի գիւրին յաջողութիւնները՝ իրենց արժէքին մասին՝ շատ բարձր գաղափար ներշնչեցին իրենց: Անժխտելի արժէք, բայց սահմանափակուած սայմաղաշտի հերոսութիւններով կամ կանանց սեղանի բախումներով եւ որ, չխաթար, երեւան եկաւ [illegible] տկար հակառակորդի մը եւ քաղաքականացմել բաժնուած կողմերու դէմ:

ՄԻՓԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

:-:

Ութ տարի առաջ:

Առաջին յուրջ ու հիմնաւոր կազմակերպութիւնը՝ եթէ նկատի չառնենք Ծոքթ. Համբարձումեանի եւլն. կարճատեւ ձեռնարկները:

Լուռ ու մունջ աշխատանք մը՝ աշխատանքի ծանր ժամերէ յետոյ:

[illegible]

Հր. ԱԼԵԱՆ

[illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (11)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ցիչեցի Լեւոնի խօսքը՝ «Ջեմ վախենար [illegible]

[illegible]

հերթով համբուրուել ամէնքին հետ, [illegible]

[illegible]

Մ. Ա. Կ.

(Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— :-:

Հայ Հանրապետութեան անկախութեան 14րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնները տեղի ունեցած Սոֆիայի եւ Վառնայի մէջ Ժողովրդական մեծ խանդավառութեամբ։ Մակեդոնական կազմակերպութեան ներկայացուցիչները մասնակցած են տօնախմբութեան հանդիսական ջերմ մաղթանքներով։

Այս երկու վայրերուն մէջ ալ Դաշնակցութեան հակառակորդները դիմած են զաւեշտական բոլոր միջոցներու, տօնակատարութիւնները արգիլելու, եռագոյնի պարզումը արգիլել տալու կառավարութեան, բանախօսներուն վերագրելու անօրինական ու զաւեշտական ճառեր, յառկապէս սովետական շրջանակները լարելու Դաշնակցութեան դէմ։

Այս ամբաստանութիւններն աւելի գրգռած են հայ ժողովուրդը որ հոծ զանգուածով եւ մեծ խանդավառութեամբ մասնակցած է տօներուն։

ՖԻԼԻՊԷԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ներկայացուցիչ ժողովի ընտրութիւնները անցեալ Մայիս 22ին տեղի ունեցան, ինչպէս ազգային վարժարաններու խնամակալութիւններու, որոնք եղան փորձաքարը Դաշնակցութեան վայելած ժողովրդականութեան եւ համակրանքին։

Այս ընտրութիւնը Դաշնակցութեան ապահովեց 2 աթոռ հոգաբարձութեան կազմին մէջ, իսկ ուրիշ իր այնքան ճիգերով եւ խառնամաժային բազմաթիւ 3 աթոռ չահեցաւ միայն 14 ձայնի առաւելութեամբ։

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՑՐԴ ՇՐՋ. ԺՈՂՈՎԸ

Անցեալ շաբթու, Խասքովոյի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ցրդ շրջ. ժողովը։

Մասնաճիւղերէն ներկայ էին 17 պատգամաւորներ, ինչպէս նաեւ հիւրեր։

Երկ վարչութեան եւ մասնաճիւղերու տեղեկագրերու ընթերցումէն կը յայտնուի թէ մասնաճիւղերը ընկերային ու նիւթական ծանր պայմաններու մէջ եռանդով գործած են, ու այդ գործունէութեան դրական արդիւնքը անոնք յայտնի են Ոլիմպիականներու բաժանումի ընթացքին։

Երեք օրուան աշխատանքէ յետոյ, ժողովը կատարեալ համերաշխութեամբ աւարտեց իր գործը։ Ժողովին մասնակցող պատգամաւորները իրարմէ բաժնուեցան նոր եռանդով ու յառաջիկայ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ը նոր նուաճումներու աշխատելու տենչերով։

ՇՐՋ. ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ 4ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Շրջանային սկաուտական 4րդ համագումարը այս տարի տեղի ունեցաւ Խասքովոյի մէջ, բոլոր մասնաճիւղերու ներկայացուցիչ խմբապետներու եւ սկաուտ սատիճաւորներու ներկայութեան։

Ծնողապետներու լրած գնահատումը կը պարզէ թէ սկաուտիզմը Պուլկարիոյ մէջ ամուր գետնի վրայ կանգնած է եւ տարուէ տարի անոր գործունէութիւնը կը տարածուի եւ կը ժողովրդականանայ, գաղութին բոլոր խաւերէն ներս։

Հայ սկաուտական կազմակերպութիւնը, որ միակ կազմակերպուած ու մեծ կազմակերպութիւնն է Պուլկարիոյ հայկական միութիւններուն մէջ, այս համագումարով կը թեւակոխէ շրջան մը, ուր իր առջեւ կը բացուին գործելու եւ յառաջդիմելու լայն հեռանկարներ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՆԵՂ ՎԻՃԱԿԸ

Մայիս 26ին, տեղի ունեցաւ Թեհրանի հասարակական հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներու խորհրդակցական ժողովը, նախագահութեամբ Արշէն խան Մարգարեանի։ Այդ ժողովին մէջ քննութեան առնուեցաւ դպրոցի նեղ վիճակը։ Փողոցի մը բացման հետեւանքով, մանկապարտէզի շէնքը եւ մի քանի դասարանները քանդուած են։ Պէտք է շինել նոր խանութներ, նոր դասարաններ, բայց դպրոցը զուրկ է դրամական միջոցներէն... Ժողովը նկատի ունենալով ստեղծուած ծանր կացութիւնը, եւ այն ստիպողական հանգամանքը, որ պէտք է որ առաջ դպրոցի վերաշինութեան գործին անցնել եւ շէնքերը պատրաստեն մինչեւ յառաջիկայ ուսումն. տարուայ սկիզբը, որոշեց ձեռնարկել ընդհանուր հանգանակութեան, վստահ որ Թեհրանի հայ համայնքը չի զլանար, ինչպէս միշտ, նոյնպէս եւ այս խիստ նեղ օրերուն բերելու իր նիւթական օժանդակութիւնը մատաղ սերնդի կրթական տաճարին։

Վիսպադենի կրօնական մեծ համագումարը

Էջմիածնի Գերագոյն Հոգ. Խորհուրդը պաշտօնագրով մը հաղորդած է Տ. Յուսիկ Արքեպ. Զոհրապեանի թէ հայկական եկեղեցւոյ կողմէ ներկայացուցիչ նշանակուած է, մասնակցելու համար յառաջիկայ Օգոստոսին Վիսպադէնի մէջ գումարուելիք եկեղեցական մեծ համաժողովի մը։

Համագումարին հրաւիրուած են բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներու ներկայացուցիչները։ Դիմում կատարուած ըլլալով նաեւ Էջմիածին, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը Ռումանիոյ Առաջնորդէն զատ պատգամաւոր ընտրած է նաեւ Ամերիկայի Առաջնորդ Տ. Ղեւոնդ Եպիսկ. Դուրեանը եւ Անթիլիասի ընծայարանի տեսուչ Տ. Շահէ Եպիսկ. Գասպարեանը։

Համաժողովէն առաջ Հայ Եկեղեցւոյ լիազօրները պիտի միանան եւ ուսումնասիրելէ ետք օրակարգի հարցերը, խորհրդակցաբար յիշատակագիր մը պիտի պատրաստեն։ Համագումարը պիտի ունենայ մէկէ աւելի նիստեր։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

— :-:

Երէկուան թիւով գրեցինք յանկարծամահ եղած է Հ. Արսէն Ղազիկեան Փառավայի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, 9 յունիսին։

Հ. Արսէն Ղազիկեան ծնած էր 8 հոկտեմբեր 1878ին Պարտիզակի մէջ։ Նախակրթութիւնը կը ստանայ գիւղին վարժարանին մէջ, ուսուցիչ ունենալով Եղիշէ եպիսկ. Դուրեան եւ Եր. Տէր Անդրէասեան։

1885ին կ'անցնի Պոլիս եւ Թուրքերէն լեզուի գրաշար կը դառնայ ու կ'աշխատի «Գրաշարաց Ընկերութեան» տպարանին մէջ։ Յետոյ կը մտնէ Ս. Ղազարի վանքը։ Նախ թունդ գրաբարեան, աշխատակից պայքար մըն է մղած Հ. Մէնէվիշեանի, Յ. Գուրգէնի եւ Մալխասի դէմ, պաշտպանելով ռակեգարը։

1897էն սկսեալ, թարգմանաբար տուած է Շատրոնտիր քերթուածք Քարմէն Սիլվայէ, Յակոբ Լէօպարտեաց, Լուսթիւն Վ. Ազատութի, Մաճ Արթիւրոյ Թէնիսոնի, 4 հատորով։

Յետոյ կը յարի աշխարհաբարին ու կուտայ ճաշակ գաղղ. արդի բանաստեղծութեան 2 հատոր (1899), Գաստիարակութիւն անձին ձոն Պլէքի, ներմն Ա. Պոյիթոյի, Աստուածային կատակերգութիւն, Ա.— Դըժոխք (1902), Բ.— Քաւարան (1905) Տանթէի, Քերթուածներ Օսիանի (1902), Հիոգոնտա Թ. Գոռոյի (1903), Ցաւիտենական Զրոյց Վ. Ազանուրի (1905), Երգեր Ճ. Լէօպարտիի, Ինէական Վերգիլիոսի (1910), Նշանաւորները Մանծոնիի, Երուսաղէմ ազատեալ Թասսոյի։

Աշխարհաբար կատարած թարգմանութիւններուն եւ արդի լեզուին վրայ իր բրած կարեւոր ուսումնասիրութիւններուն համար՝ կոչուած է «Աշխարհաբարի Բազմատունին»։ Ունի նաեւ մանկական ոտանաւորներու հատորիկ մը Նուէր մանկանց, եւ Մխիթար աբբահօր կեանքը պատկերազարդ չափածոյ հատոր մը եւս Մխիթար (1910)։

Ընդհ. Պատերազմէն յետոյ հայերէնի ուսուցիչ էր Պոլսոյ ազգային վարժարաններուն, նախքան կանչուելը Ս. Ղազար, ուր պահ մը վարեց «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը։ Վերջերս կ'աշխատակցէր «Ազդարար»ի, «Յուսաբեր»ի, «Հայրենիք»ի։ Ուղղագրական հարցերու մասին իր յօդուածները վերջերս ամփոփած էր հատորի մը մէջ, Մի՛ գրէք... խորագրին տակ, իր սրամտութեամբ եւ երգիծականչեշտով համեմատ։

Անխոնջ աշխատող մըն էր, հեղինակաւոր բանասէր եւ մատենագիր։ Երկար տարիներու աշխատութեան պտուղն է Հայկական նոր Մատենագիտութիւն եւ Համրագիտարան հայ կեանքի սատար գործը, որ կը սկսի 1512էն ու կուգայ մինչեւ մեր օրերը, տալով հրատարակուած բոլոր հայ գիրքերուն ցուցակագրութիւնը, հեղինակին անունը, տպուած թիւը, քննադական բաժինով մը։ Այս գործին մէկ մասը լոյս տեսած էր, միւս մասը կը մնար ձեռագիր, երբ պայթեցաւ ընդհ. պատերազմը։ Պատերազմի ընթացքին կորսնցուց իր ձեռագիրները եւ պատերազմէն ետք դարձեալ սկսած էր պատրաստել եւ շարունակել այս կարեւոր եւ յոգնեցուցիչ գործը։

Ժողովրդական դէմք մըն էր, զաւառին շունչով, հայրենի ջերմութեամբ Վերջերս, Փարիզ այցելութեան առթիւ, եկաւ նաեւ մեր խմբագրատունը, ժպտուն ու խօսուն, իր ամէն մէկ խօսքին հետ՝ յիշելով ու յիշեցնելով հայրենի երկիրը, Պարտիզակ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Հեռագիրը ծանուցեց թէ նոր օրէնքով մը՝ Թուրքիա արգիլեց օտարականներուն արհեստով կամ վաճառականութեամբ զբաղիլ եւ ծաշուեյարդարի համար 6 ամիս պայմանաժամ տուած է անոնց։

Թրքական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան այս մասին։

Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ թրքական հպատակներու վերապահուած արհեստներու եւ ծառայութեանց վերաբերող օրէնքին մասին։ Այս առթիւ եղած հարցումի մը պատասխանելով ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, ընդգծելէ վերջ թէ երկրին մէջ կարգ մը արհեստներու հայրենակիցներու յատկացումը այնպիսի դրութիւն մըն է որ բոլոր անկախ պետութեանց կողմէ ընդգրկուած է, եւ միջազգային կանոններուն մէջ կը գտնուի, յարած է.—

— «Ասկէ առաջ «զարիթիւլասիոն»ները արգելք էին հանրային ծառայութեանց վերաբերեալ այս տեսակ գործերու Թուրք հայրենակիցներու յատկացման։ Մենք այս իրաւունքին ամէնէն մեծը Լօզանի մէջ շահեցանք։ Եւ Լօզանի դաշնագրով մեր հայրենակիցներուն յատկացուցինք կարգ մը ասպարէզներ եւ արհեստներ»։

Շիւքրի Գայա պէյ աւելցուցած է թէ նոր օրէնքով հանրային ծառայութեանց վերաբերեալ ուրիշ կարգ մը գործեր ալ հայրենակիցներու կը յատկացուին եւ թէ այս ընթացքը ոչ ոքի անձին դէմ յարձակում մը չկազմեր։

Ժողովը յետոյ քննած եւ ընդունած է օրինագծին յօդուածները։ Այս օրէնքին համաձայն, Թուրքիոյ Հանրապետութեան մէջ մի միայն Թուրք հայրենակիցներու կողմէ կը կատարուին հետեւեալ արհեստները եւ ծառայութիւնները որոնք արգիլուած են թրքահպատակ չեղողներուն —

Երշիկ վաճառորդութիւն, նուագածութիւն, լուսանկարչութիւն, սափրիչութիւն, գրաշարութիւն, հագուստի, քուրքերի եւ կօշիկի շինութիւն, սակարաններու մէջ միջնորդութիւն, պետական մենաշնորհի ենթակայ նիւթերու վաճառորդութիւն, գրասաշրջիկներու թարգմանութիւն եւ առաջնորդութիւն, շինութեանց երկաթեղէն եւ փայտեղէն ճարտարապետական գործութիւններ, փոխադրական ընդհանուր միջոցներ, ջուրի, լուսաւորութեան, ջեռուցման եւ հաղորդակցութեան գործերու մէջ մնայուն կամ ժամանակաւոր բանուորութիւն, ցամաքի վրայ բեռնաւորման եւ պարպումի գործեր, շոֆէրութիւն եւ օգնականութիւն, ընդհանուր առմամբ գործաւորութիւն, ամէն տեսակ հաստատութեանց, վաճառատանց, արուեստանոցներու, խանութներու, պանդոկներու եւ ընկերութեանց մէջ պահապանութիւն, դռնապանութիւն, սենեկապանութիւն, սպասաւորութիւն, հանրային պանդոկներու, խաներու, պանդոկներու, բաղնիքներու, արճարաններու, զազինոներու, ասպնջականներու եւ պարերու մէջ երգելու եւ կինելու սպասաւորութիւն կառավարութիւն եւ սպասաւորութիւն, պարերու մէջ պարախաղ եւ երգիչութիւն, անասնաբուժութիւն եւ քիմիական գործերով զբաղիլ։

Օգնական մեքենավարութիւն եւ նաւաստիութիւն (թիլօթ)։ Ի հարկին, Գործավարներու Խորհուրդին որոշումով այս գործերն ալ կրնան արգիլուիլ։

Ի գործ դնելէ պետութեան կամ կուսակալութեանց ենթակայ հաստատութեանց եւ կամ թաղապետութեանց եւ անոնց հետ կապ ունեցող հաստատութեանց ծառայութիւնները եւ այս օրէնքով Թուրք հայրենակիցներու յատկացուած արհեստներն ու ծառայութիւնները։

Հետեւեալ ծառայութեանց մէջ գտնուող օտարականները բացառութիւն կը կազմեն այս օրէնքին տրամադրութիւններէն

— Թուրք հանրապետութեան մէջ գտնուող օտար պետութեանց դեսպանատանց եւ հիւպատոսարաններու գործակալները, եւ այդ դեսպանատանց եւ հիւպատոսարաններու հրամանին տակ գտնուող փոխադրութեան միջոցները վարող եւ իրենց կամ ուրիշ օտար պետութեանց հպատակ եղող գործաւորները։

Այս օրէնքին հրատարակութենէն սկսեալ մինչեւ 6 ամիս, այն օտարականները որ Թուրք հայրենակիցներու յատկացուած արհեստներն ու ծառայութիւններն ի գործ կը դնեն, պարտաւոր են թողուլ իրենց գործերը։

Թուրք հայրենակիցներու յատկացուած արհեստները եւ ծառայութիւնները հրդ յօդուածով որոշուած պայմանաժամէն վերջ կիրարկող օտարականները՝ իրենց գտնուած անդին քաղաքային ամէնէն մեծ պաշտօնեային հրամանով արգիլուելով հանդերձ գանուող ի գործ դնելէ, իրենց մասին արձանագրութիւն պատրաստելով, կը յանձնուին Հաշտարար դատարանի եւ 10էն մինչեւ 500 ոսկի դրամական ծանր տուգանքի կը դատապարտուին։

Թուրք հայրենակիցներու մասին վարչական եւ օրինական տրամադրութիւններ դնող պետութեանց հպատակները՝ գործավարներու խորհուրդին որոշումով, կրնան արգիլուիլ Թուրքիոյ մէջ իրենց ընել կարենալիք արհեստներու եւ ծառայութեանց կատարումէն։ Կուսակալութեան եւ գաւառակի կեդրոն չեղող տեղերու մէջ օտարականներուն արգիլուած է խանութ բանալ։

ՄԱՄՈՒԼ

ՋՐՈՅՑ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՀԵՏ

— :-:

«Յուսաբեր» վերի խորագրով ուշագրաւ խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Մայիս 30)։

— «Իրաւունք պիտի տայի՞ք՝ «Յուսաբեր»էն երբեմնապէս արտատպումներ ընել, առանց թերթին անունը յիշատակելու»։

Այս հարցումը կուտար մեզ մեր պաշտօնակիցներէն մէկը, ամէ քանի մը օր առաջ խմբագրութեանս ուղղուած նամակի մը մէջ։

Եւ որովհետեւ առաջին անգամը չէ որ այս հարցումը կ'ուղղուի մեզ, ուստի որոշեցինք պատասխանել հրապարակով՝ միաժամանակ կարգ մը տեսակէտները հանրութեան ծանօթացնելու համար։

Դաղթաշխարհի մէջ աւելի քան հարիւր անուն թերթեր ու պարբերականներ ունինք։ Այդ քանակի մէկ պատկանի մասը կամ ուղղակի կը պատկանի Դաշնակցութեան եւ կամ համակիր է անոր։ Եւ որովհետեւ Դաշնակցութիւնը կուսակցապէս չափազանցուած է — թէ՛ բարոյական եւ թէ նիւթական տեսակէտով — որ իրեն պատկանող իւրաքանչիւր թերթ առաւելագոյն յաջողութիւնը ունենայ, ուստի եւ պատրաստ է անոնցմէ իւրաքանչիւրին առաւելագոյն դիւրութիւնները ընծայաբերելու։ Այսօր, կուսակցական Մամուլի կազմակերպման գործին մէջ, աշխատանքը այնպէս չի տարուիր ոչ անոր համար՝ որ Դաշնակցութիւնը դէմ է այդ ձեւին, այլ անոր համար՝ որ Դաշնակցութիւնը այդ ձեւով տանելու դիւրութիւններ չունի։ Եթէ, օրինակ, կուսակցական վերին մարմինը հնարաւորութիւններ ունենար ընդհանուր կեդրոնէ մը լրագրական նիւթեր բաշխելու, ապա համաձայն գուրգուրանքով այդ նիւթերը նոյնութեամբ ու նոյն ժամուն ան կը հասցնէր իր բոլոր թերթերուն։ Որովհետեւ անոնց բոլորին յաջողութեան մէջ — անգամ մըն ալ կրկնենք — հաւասարապէս շահագրգռուած ենք։

«Յուսաբեր»ը պաշտօնական օրգանն է Հ. Յ. Դ. զոյգ Կեդրոնական Կոմիտէներուն, — Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի։

«Յուսաբեր»ը, միաժամանակ, իբրեւ անտեսական ձեռնարկ, կը պատկանի նոյնպէս Դաշնակցութեան։

Այլ խօսքով՝ իւրաքանչիւր յօդուած որ լոյս կը տեսնէ «Յուսաբեր»ի մէջ, կը պատկանի Դաշնակցութեան։ Եթէ այդ նիւթի վրայ ճիգ սպառուած է, սպառուած է Դաշնակցութեան գանձանակէն։ Եւ եթէ այդ նիւթը ազբիւր պիտի դառնայ կուսակցող բարիքի պիտի դառնայ Դաշնակցութեան համար։ Հետեւաբար, ինչ որ կայ «Յուսաբեր»ի մէջ, իբրեւ լրագրական նիւթ, ան կը պատկանի Դաշնակցութեան, կը պատկանի անոր բոլոր օրգաններուն։

— «Յուսաբեր»էն Դաշնակցութեան բոլոր պաշտօնական օրգանները իրաւունք ունին բոլոր նիւթերը առնելու, առանց «Յուսաբեր»ի անունը երբ եւ է յիշատակելու։ «Յուսաբեր»ի հաճոյքը (ու նաեւ շահը) յիշատակութեան մէջ չէ, այլ այդ օրգաններու յաջողութեան, եթէ անոնք յաջողութիւն կարող են ունենալ՝ առանց մեր անունը յիշատակելու, ուրեմն պէտք չէ զայն յիշատակել։

Այս իրաւունքը կը պատկանի, սակայն միմիայն դաշնակցական օրգաններուն։ Մեր հակառակորդ թերթերէն որ եւ է մէկը իրաւունք չունի մեզմէ նիւթ առնելու — որ դրամագլուխ է՛ն բարոյական է՛ւ նիւթական առումով — առանց մեր անունը յիշատակելու։ Թոզը, ի հարկէ, թերթի սեփական նիւթերու մասին է, բայց ոչ ընդհանուրին պատկանող լուրերու, հեռագիրներու եւ թարգմանական գրութիւններու։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

— Մի մոռնար, որ այդ բոլորը միայն կարդալու համար ժողվուած են։

Ի՞նչ կարդալու համար, սակայն ինչո՞ւ լեզուք մեր պատմեցին գործս երկնաւոր Թագաւորին։ Մեր Թագաւորի՞նը, կա՞յ գիս հրամարեալ... «Բանամ շրթունս, բարբառիմ ձայնիւ... բողոքես զանձես...» այո՛, միշտ զանձես բողոք, ո՛չ թէ գիս անշուքին դէմ... Լսեցի՞ր, գեռ այսօր, Թարմ գիրքին առջեւ, նոյնն է մտքերս հոգեբանութիւնը։ — «Պզտիկն է յանցաւորը»։ Իսկ քու արքայական դժգոհութեամբ ինձ նայեցար, երբ կուսակալին գիտել տալ թէ իրենք տեւական քաղաքականութիւն մը բրած են հայ սպանելը...։ Դուն քեզի՝ հիմա համեմատէ եղբերը. ու հիմա կրկին ընենք, — «Կեցցէ՛ զանձն իմ եւ օրհնեցէ զքեզ. եւ իրաւունք քո օգնեցին ինձ... կամ՝ ուսո ինձ զարդարութիւնս քո...» ահա քեզի արդարութիւն, սովեցա՛ւ, մօրեղբա՛յր, մեր եկեղեցին թող շարունակէ սովեցնել... Ես քեզի ուրիշ խօստովանք մըն ալ ընե՞մ...

— Այո՛։

— Լա՛ւ է, որ «խոստովանանք»ին մէջէս ալ եւս հանենք հետեւեալ մասը. — «...խորամանկութեամբ, անզգամութեամբ եւ երկչոտութեամբ»։ Ժողովուրդը մեծագոյն մեղքեր նկատած է զանոնք, մինչդեռ ներկայիս միակ միջոցներն են բանի մը տիրանալու համար... Ասոնք ալ դասէ մեր եկեղեցիին անպատ աղօթքներուն կարգը...

— Այո՛, բայց մեր յեղափոխութիւնը եւս սկսած է նո՛յն ճամբով ընթանալ։

Ի՞նչպէս թէ..

— Ի հարկէ... Պուկունեանը չէ՞ր որ, իր արշաւանքի ընթացքին, երկու դրօշակ ունէր, որոնցմէ մին Լուսաւորչի պատկերներով...

— Այո՛ — գլուխը կախեց Սուրէն, — այո՛... դժբախտութի՛ւն, մե՛ծ դժբախտութիւն... Ես եւս մանկութեանս՝ Գրիգոր էիր չէ՞... այդպէս ծնած էի... ու կը խոստովանիմ որ դեռ կայ արեանս մէջ այդ ձեւի քրիստոնէութենէն բան մը...

Երեկոն կը յառաջանար դուրսը, ու սեւ, մթնած ամպեր եկեր ծածկեր էին հորիզոնը։ Հով մը կ'օրօրէր ծառերը, ու հեռուն կը փայլատակէր՝ արագ ու բեկբեկող ցոլացումներով։

Տուն մտաւ վարպետ Ռուբէն։ Յօգնաբեկ մարդու երեւոյթ մը ունէր։ Վերջին երկու շաբաթը կրկին սկսեր էր աշխատիլ ու շատ մեծ յանձնարարութիւն մը ունէր պատրաստելիք։ Տրամադրութիւնը բաւական լաւցած էր ու նիւթական անձկութիւնը հեռացնելէ կը փարատէր՝ Վարպետ Ռուբէն, հազիւ ներս մտած, ֆէսը հանեց գլխէն, եւ, դառնալով Սուրէնին.

— Թուկինգ եկեր է, — ըսաւ՝ աչք խփելէն տէր հօր։

Ո՞վ է իմինս, հայրի՛կ, ցնցուեցաւ Սուրէն կարծելով թէ ակնարկութիւնը կը վերաբերի Յրանուհիին, միշ մայրիկը, նման ենթադրութենէ մը մղուած, խոհանոցէն դուրս նետուեցաւ։

Ու Սուրէն հանդարտեցաւ, երբ մարդիկը, նստելէ վերջ բազմոցին վրայ.

— Մէհմէ՛տը, — աւելցուց. այս իրիկուն եկեր է. շոգենաւէն էլած չելած՝ էկաւ՝ քեզ հարցուց. Մախսուս բարեւ արաւ...

Տանը դասին հոտը առած ըլլալու է, — վրայ բերաւ տէր Մեսրոպ։

— Ա՜հ, — ձայնեց վարպետ Ռուբէն՝ զուարթ ու հեգնոտ միանգամայն, — հիմա բարեկամին Սուրէնին հետ... նայէ՛, ասոր քառասուն հոգի վրան էկա՞ս՝ ետղադ վալիին էլեր էի բսելէն..

— Աւելի լաւ այսպէս — ընդհատեց Սուրէն — չէ՞ որ դուն միշտ կը փափաքէիր որ խաղաղութեան չդիմենք, լեզու գտնենք... հիմա ինչո՞ւ կը վրդովուիս... չե՛ս տեսներ, որքան սիրալիր են..

Հա՛, կը հարցնէր թէ դրամի պէտք ունի՞մ...

— Ո՞վ, Մէհմէտը, — իրար անցաւ Սուրէն։

— Այո՛..

— Հը՛, ցատկեց, կրկին, թագուհի հանըմ, — զայրացած կաշիներով փոխ կուտան...

— Անոնք անանկ են, — Սուրէնին ձայնակցեցաւ տէր հայրը, այսօր Դաւիթ էֆէնտին ալ կոկորդը պատռեց երբ տեղեկացաւ որ կուսակալը թեւ մտեր է..

— Անոնք իրենց գիտցածին պէս, մօրեղբա՛յր, մենք մեր գիտցածին պէս... խօսք մը ունինք. մենք ջուրը մտնել չողալ ալ գիտենք, ջուրէն ելլել դողալ ալ... հայրի՛կ, — դարձաւ հօրը, դուն մեր խնդալ, խօսելուն մի՛ նայիր... երբ անոնց հետ չափուելու օրը գայ...

— Ի՞նչ, ցատկեց Ռուբէն — չափուի՞լ մի... չէ՛մ ուզեր, առանկ բաներ չէ՛մ ուզեր... դուք ալ գացէք ալ վազ անցէք...

— Տեսա՞ր, իրար անցաւ տէր հայրը, — տեսա՞ր հայրդ. նայէ ինչպէս չուանին երկու ծայրէն կը բռնէ.

— Ճանըմ, — վրդովուեցաւ վարպետ Ռուբէն, — կեցած տեղս ի՛նչ ողջ գլուխս աւետարանին տակը դնեմ... հա՛ կ'ըսեմ կ'երթամ...

— Ես ձեզի բան մը ըսե՞մ, — կրկին խոհանոցէն երեւցաւ մայրիկը՝ գլուխ մը սոխ եւ դանակ մը ձեռքը — իմ խելքս շատ բանի չի հասնիր ամմա, էս ան գիտեմ քի սոխին անուշը Լելլար կը լացնէ. հասկցա՞ր. ասիկա հնուց մնացած խօսք է... Տաճկին բարեկամութիւնը, աղա՛ս, — դարձաւ Սուրէնին, — ծունկին վրայ է... ունի՞ս՝ զա՛ն էս, չունի՞ս՝ չա՛ն էս... Դուք էրկուքդ ալ նախ տեղը իրար մեղաւոր կը հանէք... մէկը վախէն չուզեր դա՛ռ մէկալը հաւատալով անոր բարեկամութեանը... Էրկուքնուդ ալ հասնելիք տեղը մէկ է... առօք փառօք պըտ՝ նստի տունին վրայ, վախցողին բռունքը, հաւատացողին խնդուք ցուցնելէն...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Սպարտէկոլեթթոյի որ լուսանկարներէն մէկը ցոյց տուաւ իբր Պէլճիքա բնակող իտալացին: Այս անձը յետոյ, զինքը յարաբերութեան դրած է եղեր Փարիզի հակաֆաշիստ Իտալացիներուն հետ, որոնք իրեն հայթայթեր են՝ ձերբակալման պահուն՝ իր վրայ գտնուած ատրճանակն ու ձեռնառումբերը: Սպարտէկոլեթթօ երկու անգամ մտեր է Իտալիա, բայց չէ յաջողեր իր ծրագիրը իրագործել: Սպարտէկոլեթթօ յայտնած է թէ Փարիզի մէջ իրեն զէնք եւ դրամ հայթայթող անձը կը կոչուի Թարքիանի: Արդ. Թարքիանի անծանօթ մը չէ իտալական շրջանակներուն: Ֆաշական վարչաձեւին հաստատումէն առաջ, յիշեալը՝ խմբագրապետն էր «Քորրիէռէ տէլլա Սէրա» կարեւոր օրաթերթին: Անկից յետոյ, ստիպուեցաւ իր բնտանիքով ապաստանիլ Փարիզ: Ասկից առաջ, նման մահափորձի մը առթիւ, դարձեալ Թարքիանին մատնանշուած էր իբր կազմակերպիչ: Ֆրանսայի ոստիկանութիւնը այն ատեն հաստատած էր թէ զրպարտութիւն է: Այս վերջին վերագրումին հանդէպ եւս Թարքիանի կը յայտնէ թէ դիտումնաւոր վերագրում մըն է դարձեալ իր հանդէպ, զինքը կասկածելի ցոյց տալու համար:

Թուրքեւ խորհրդարանը լուծուած

ՊՈՒՔՐԷՇ, 13 Յունիս.— Խորհրդարանը լուծուեցաւ: Երեսփոխանական յաջորդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յուլիս 17ին, իսկ Ծերակոյտի անդամները պիտի ընտրուին՝ յուլիս 20ին, 24ին եւ 26ին:

Ընդդիմադիր տարրերը սկսած են բուռն պայքար մղել կառավարութեան դէմ: Կառավարութեան հակառակորդ կարգ մը խմբակցութիւններ կը փորձեն կազմել ընդդիմադիր ուժեղ հոսանք մը:

Պալքաններու խուսապանական շաբաթը

Պելկրատի մէջ բացումը կատարուեցաւ «պալքանեան խուսաբանական շաբաթ»ին, համաձայն Աթէնքի եւ Պոլսոյ մէջ, պալքանեան խորհրդաժողովին կողմէ տրուած որոշումներու: Բացումը կատարուեցաւ ի ներկայութեան Ալպանիոյ, Ցունաստանի, Թուրքիոյ, Եուկոսլաւիոյ պատուիրակներուն, որոնք բոլորն ալ ծանօթ խուսաբաններ են: Պատուիրակները պիտի ուսումնասիրեն խուսաբանական այն եղանակները, որոնց հիման վրայ, կարելի պիտի ըլլայ միօրինակութիւն ստեղծել պալքանեան երկիրներու օրէնսդրութեանց միջեւ: Նշանակուեցան առեւտրական եւ պատժական օրէնքներու յանձնախումբեր:

Օտարականները Անգլիոյ մէջ

Մաքսային դրութեան պաշտպանները այն կարծիքն ունէին թէ մաքսատուրքի պատրաստութիւնը պիտի մղէ օտար ճարտարարուեստական հաստատութիւնները որ գործարաններ հիմնեն Անգլիոյ մէջ: Վիճակագրութիւններ հրատարակուած են ցոյց տալու համար թէ այդ նախատեսութիւնը իրականանալու վրայ է եւ աշխատանք կը կատարուի մանաւանդ մղելու համար Ֆրանսայի ճարտարարուեստները որ գործարաններ հաստատեն Անգլիոյ զանազան վայրերուն մէջ, մանաւանդ այն կեդրոնները, որոնք քայքայուելու վրայ են: Աշխատաւորականները սկսած են բողոքել այս օտար «արշաւ»ին դէմ: Կը հաստատեն թէ շատ պարագաներու մէջ, այդ գործարաններուն մէջ աշխատող օտար գործաւորները պատճառ կ'ըլլան որ տեղացի գործաւորները վնասուին, որովհետեւ օտարները թէ աւելի կ'աշխատին եւ նուազ վարձքով կը գոհանան: Արհեստակցական Միութեան թերթերէն մէկը կը գրէ թէ օտար գործարանները չեն ենթարկուիր աշխատանքի օրէնքներուն եւ մտիկ չեն ըներ բողոքներն ու պահանջները, որոնք կը ներկայացուին արհեստակցական սէնտիքաներու քննիչներուն կողմէ: Լոնտոնի հիւսիսը հաստատուած գերմանական մանարաններ կը մերժեն գործ տալ անգլիացի աշխատաւորներու, երբ իմանան որ անոնք անդամ են Արհեստակցական Միութեան:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբաստանիչ ատեանը վերջացուցած ըլլալով Կորկուլովի թղթածրարներուն քննութիւնը, որոշեց նախագահին սպանիչին դատավարութիւնը յանձնել Սէնի ոճրադատ ատեանին:

Կորկուլովի փաստաբաններուն բոլոր խնդրագրերը՝ կարգ մը կէտերու վերաքննութեան մասին, մերժուեցան ամբաստանիչ ատեանին կողմէ:

Ոճրադատ ատեանին նախագահը այսօր իսկ ձեւական հարցաքննութեան մը պիտի ենթարկէ Կորկուլովը եւ իրեն պիտի յանձնէ ամբաստանագիրը, եւ պիտի յայտնէ դատավարութեան թուականները — 7 եւ 8 յուլիս:

Այս առաջին հարցաքննութենէն յետոյ, մինչեւ հինգ օր, Կորկուլով իրաւունք ունի վերաքննութիւն պահանջելու ամբաստանիչ ատեանի որոշման դէմ: Իր խցիկին մէջ, Կորկուլով կը շարունակէ հանդարտօրէն գրել ու աղօթել:

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Ջէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փօթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes. Café Ararat. Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԳԻՆՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Մութիւալիթէի սրահին մէջ (Բ. յարկ): Օրակարգ՝ զեկոյց յանձնախումբի եւ վիճաբանութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբի սրահը: Ստիպողական օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ Շավիլի ընկերները:

ՇԱՎԻԼԻ Արդուշեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը: Ստիպողական ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌԻ Ջէյթուն կոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուի վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազատամարտ խումբի ընկերները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին: Ռոստոմ խումբի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ
Գէորգ Չաւուշի մահուան 25ամեակի առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէի եւ Ցարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փըթի Մաունայի սրահին մէջ
21 rue Cadet. Métro Cadet

Կը նախագահէ՝ ընկ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկ-ներ՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳՆՈՒՆԵԱՆ, Պ. Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ ուրիշներ
Կ'երգէ՝ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Գաւառական Խորհուրդի, եւ մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւններու, Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան, Բարձր Հայքի, Ցարսանճագի, Բալուի, Մալաթիոյ, Մեծ-Նոր-Գիւղի Հայրենակցական, եւ Ցափանիս Որբերու, Համախորհրդակցական Երիտասարդաց, Հիւսէյնիկի Վ. Ե. Լաշինաց եւայլն միութիւններու:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ
եւ պատուակալ նախագահութեամբ յարանուանութեանց պետերու
Կը խօսի՝ Պ. ԿԻՐԻԳԼ ԽՐԱՅԵԱՆ
եւ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները

Կենդանի պատկեր Օր. Ա. Տէր Գէորգեանի կողմէ, Ալբ. Բէն, (արտասանութիւն), եւայլն: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԿՈՂԹԱՆ երգչախումբը եւ Ջութակահարներու առանձին խումբը:

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները եւ յանձնախումբը
Մուտք ազատ է

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի մեծ համերգին

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ — Salle Gaveauի ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կիւրինցի (Պրուսա) Մարիամ Փօլաճեան, հօր անունն Նիկողոս (մեռած) մօր անունն Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրերը Սոդոմէն եւ Թագուհի: Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին: 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր զինքը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Փօլաճեանի, 26 Rue Blanqui. Փարիզ (13): Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԲՈԲ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ես ուղերձ տալու մէջ ոչ մի վնաս չեմ տեսնում եւ կը ստորագրեմ ամէն ուղերձի տակ որ Գրասինին տալ ուզէ: Բայց ենթադրում եմ, որ միայն ուղերձներով ոչինչ դուրս չի գայ: Կարելի չէ՞ միթէ միաժամանակ թէ ուղերձ, թէ պանֆլէտ:

— Ի հարկէ միայն նրա համար, որ պանֆլէտները գրգռեն կառավարութիւնը եւ չթողնեն կատարելու ինչ որ խնդրւում է ուղերձներով.— ասաց Գրասինին:

— Միեւնոյն է. առանց դրան էլ չեն կատարելու:

Նիապոլցին ելաւ ու մօտեցաւ սեղանին.

— Պարոննե՛ր, սխալ ճամբով էք գնում: Կառավարութեան հետ խաղի նստելով՝ ոչինչի չենք հասնի. Պէտք է ժողովրդական մասսան հանենք ոտքի.

— Ասելը հեշտ է, քան անելը: Ինչից կը սկսէիք. օրինակ

— Դեռ վաղ է այդ տեսակ հարցեր տալը, Գալլի: Ի հարկէ, կը սկսէ նրանից, որ գրաքննիչի գլխին կը փամփուշտ.

— Ամենեւի՛ն, — պատասխանեց Գալլի զայրացկոտ: — Դուք միշտ կարծում էք, որ հարաւայիններս դանակից զատ ոչ մի բանի չենք հասկանում

— Հապա ի՞նչ էք առաջարկում ուրեմն: Սը՛ս: Ականջ դրէք, պարոններ, Գալլին ինչ որ առաջարկել է ուզում:

Ամբողջ բազմութիւնը, որ մի քանի մանր խումբերի բաժնուած վիճում էին սուանէն — սանէն, հաւաքուեցին սեղանի շուրջը. Գալլի բարձրացրեց ձեռքը բողոքող մի շարժումով:

— Ո՛չ, պարոններ, ես ոչինչ չեմ առաջարկում: Միայն մի ենթադրութիւն եմ ուզում անել: Ինձ թւում է, որ խիստ վտանգաւոր բան է մեր նոր պապով այսպէս ուրախանալը: Ամէնքը մտածում են, թէ քանի որ նա մի անգամ նոր ճամբով գնաց ու ընդհանուր ներում շնորհեց, ուստի մենք բոլորս, բոլոր Իտալիան պէտք է նետուի նրա գիրկը, եւ նա մեզ կը տանի աւետաց երկիրը: Ես, անշուշտ միւսներից պակաս չեմ ուրախանում պապի վարմունքից: Ներումը մի գեղեցիկ գործ էր:

— Ի՞նչ պատիւ Նորին Սրբութեան. — նկատեց Գրասինի ծաղրով:

— Հերի՛ք է, Գրասինի, թողէք որ խօսի. — ընդհատեց Րիքարտօ միւս կողմից: — Զարմանք բան է, դուք երկուսդ չէք կարող մի տեղ պատահել, առանց շան ու կատուի պէս իրար դզելու: Շարունակեցէ՛ք, Գալլի:

— Ա՛յ, ինչ էի ուզում ասել: Սուրբ Հայրը անշուշտ լաւագոյն դիտաւորութիւններ ունի, բայց արդեօք պիտի յաջողի. ինչ որ ուզում է, դա արդէն այլ հարց է: Առ այժմ ամէն բան հիանալի է գնում, եւ ի հարկէ ընդդիմադիրները մի քանի ամիս կը լռեն մինչեւ որ ներման առաջացրած բարկութիւնը նստի: Բայց ոչ ոք երբեք չի զիջի իր իշխանութիւնը առանց կռուի: Համոզուած եմ, դեռ ձմեռուայ կէսին չհասած բոլոր ճիզուիտները, Գրիգորեանները, Սանֆէտիստները ու ամբողջ բանակը ձեռնարկելու են նորից իրենց սովորական դաւերին ու ենթակներին, եւ թունաւորելով, ում կաշառել չի կարելի:

— Շատ հաւանական է:

— Ա՛յ, տեսնում էք, ուրեմն էլ ինչու սպասենք ու խաղաղաւէտ ուղերձներ ուղարկենք, մինչեւ որ Լամբրուսաքինին ու նրա արբանեակները համոզեն հէքցօգին ու մեզ ճիզուիտների խնամակալութեան տակ դնեն, գուցէ եւ աւստրիական հուսարների: Աւելի լաւ չէ՞ կանխենք, եւ օգտուելով հակառակորդների ժամանակաւոր պարտութիւնից՝ հասցնենք առաջին հարուածը:

— Ասացէք, ինչումն է կայանում այդ առաջին հարուածը:

— Կ'առաջարկէի կազմակերպուած պրոպագանդա ու յուզում ճիզուիտների դէմ:

— Ուրիշ խօսքով՝ պրշակներ:

— Այո՛: Մերկացնենք նրանց ենթադրութիւնները, բաց անենք նրանց գաղտնիքները եւ գրգռենք ժողովուրդը նրանց դէմ:

— Բայց այստեղ ճիզուիտ չկայ, որ մերկացնենք

— Չկա՞յ: Սպասեցէք մի երեք ամիս ու կը տեսնէք, թէ որքան կը լինի: Միայն թէ շատ ուշ կը լինի արդէն նրանց ուժը կոտրելու համար:

— Բայց ժողովուրդը գրգռելու համար, պէտք է աղատ խօսք: Ինչպէս խուսափենք գրաքննիչի ձեռքից

— Ես չէի խուսափի, կը կանչէի կռուի:

— Մտածում էք պանֆլէտների գաղտնի՞ տպել: Հիանալի, բայց մենք բոլորս էլ գաղտնի տպարանների հետ գործ ունեցել ենք եւ գիտենք թէ

— Իմ ասածը այդ չէ: Ես կ'առաջարկէի տպենք պանֆլէտները մեր անունով ու հասցէով, եւ թող համարձակեն մեզ եթէ կը համարձակեն:

— Կատարեալ գժութիւն, — բացագանչեց Գալլի: — Միեւնոյն է թէ գլուխդ առիւծի ախոռ դնես թեթեւամտութիւնից

— Է՛, մի վախենաք, — ընդհատեց Գալլի կծու, — չենք խնդրում ձեզ որ բանտ գնաք մեր պանֆլէտների սիրուն:

— Թողէք, Գալլի: — Ասաց Րիքարտօ: — Երկիւղի մասին խօսք չկայ: Մենք ամէնքս, ինչպէս եւ դուք պատրաստ ենք բանտ գնալու, եթէ դրանից մի բան դուրս գայ: Բայց անմիտ բան է վտանգի ենթարկել առանց որ եւ է օգուտի: Ինչ ինձ է վերաբերում, ես մի քանի փոփոխութիւն կ'առաջարկէի ձեր յատակագծին:

— Որ է՞.

— Ես կարծում եմ՝ որոշ ատրիստ կարող ենք մենք ճիզուիտների հետ կռուել, առանց գրաքննութեան հետ բախումի ունենալու

— Ճշմարիտ, չեմ հասկանում, ինչպէս էք սարքելու:

— Ինձ թւում է, թէ միշտ կարելի է այնպէս արտայայտել ամէն բան այնպէս այլաբանական մի ձեւով որ

— Որ գրաքննիչը չի հասկանայ եւ դուք կարծում էք, որ ամէն գործաւոր ու գիւղացի կը հասկանայ գրաքննիչի չի հասկացածը, շնորհիւ իր ուղղամտութեան ու պարզութեան Անհեթեթ անիմաստ բան է:

— Մարտինի, ի՞նչ է ձեր կարծիքը: — Հարցրեց պրոֆէսորը դառնալով իր մօտը նստած մեծ ու շէկ մօրուքով մարդուն:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1932

16 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1907

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՀԱՐՑԵՐ

(ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ)

Տարագիր Հայութեան ընթացիկ կեանքի ամէնէն կարեւոր մարզը կրթականն է. Արտասահմանեան այս շրջանին խնդրի մեծ կարեւորութիւնը անվիճելի է։ Սակայն, կարծես թէ անվիճելի ըլլալուն համար, կրթական ճակատին վրայ մեռելային խաղաղութիւն մը կը տիրէ.

Անշուշտ իւրաքանչիւր գաղութ, այդ ուղղութեամբ, իր ջանքերն ու յուզումներն ունի։ Բայց ընդհանուր եւ համահայկական տեսակէտով խնդիրը սեղանի վրայ չի գար։ Կը մնայ մասնակի ճիգերու եւ մտահոգութիւններու սահմանին մէջ։

Ինչպէս կը տեսնէք, կրթական գործի կարեւորութիւնը եւ անոր շուրջ եղած զբաղումները համեմատական չեն։ Այդ կարգի խնդիրներով կրնար զբաղիլ համագաղութային ազգային մարմին մը, որ պիտի կեդրոնացնէր իր ուշադրութիւնը բոլոր գաղութներուն վրայ, ծրագիրներ պիտի մշակէր համագաղութային չափով, եւ մտահոգութիւնը դարձնէր ընդհանուր։

Այժմ այդ մարմինը գոյութիւն չունի։ Կը մնայ մէկ հաստատութիւն արտասահմանեան իրականութեան մէջ, որ կրնայ եւ պարտաւոր է զբաղիլ կրթական խնդիրներով, որոնք տեղական բնոյթ պիտի կրեն առաւելապէս, բայց անհրաժեշտօրէն համահայկական նշանակութիւն կը ստանան, երբ գաղութէ գաղութ տարբերութիւնը յարուցէ կրթական աշխատանքներուն շուրջ։ Այդ հաստատութիւնը հայ մամուլն է, որ հակառակ մեր ցրուած վիճակին, հեռաւոր հորիզոններու վրայ կ'արձագանգէ, եւ գեկուցում կը հանդիսանայ հայ հանրային կարծիքին։

Դժբախտաբար հայ մամուլը, լիովին չըսենք, այլ կիսովին իսկ իր վրայ ինկած պարտականութիւնը չի կատարեր։ Ընդհանուր թելադրանքներ եւ բաղձանքներ, տարին քանի մը անգամ, այն ալ առանց արձագանգի, բաւարար չեն մղում տալու կրթական ձեռնարկներուն, որոնք շատ անգամ ողբալի պատկեր մը կը ներկայացնեն։

Ու բանը անմիջապէս, որ մամուլը կը թերանայ իր այս դերին մէջ, որովհետեւ անոր կը պակսին լիակատար տեղեկութիւններ։ Մամուլը գուրկ ըլլալով թուական որոշ տուեալներէ, կը բաւականանայ միայն ընդհանուր ակնարկներով, որոնք, սակայն, անբաւական են ե՛ւ վէրքերը մատնանշելու ե՛ւ դարմանը առաջարկելու.

Այս կացութիւնը կրնայ երկար տեւել։ Գաղութահայ կեդրոնական մարմնի մը գոյութիւնը կրնայ ուշանալ։ Իսկ հայ մամուլը ամէն տարի, ամառուան այս շրջանին պիտի բաւականանայ քանի մը ընդհանուր ցուցմունքներով, որոնք գլխաւորաբար պիտի մնան տեղական թերթերու մէկ անկիւնը, առանց լայն արձագանգ գտնելու լայն շրջաններու մէջ։

Մեր թուած ամփոփ տուեալներէն ելնելով, անհրաժեշտ կը տեսնենք օրակարգի խնդիր դարձնել հայ կրթական գործի վիճակագրութիւնը։ Որովհետեւ, կրթական կեանքի մասին խօսելու համար, հայ մամուլը պէտք ունի ճշգրիտ թիւերու, տեղեկական եւ բաղդատական ամբողջ պատկերը գիտնալու, որպէսզի այդ բազային վրայ հիմնուած քննէ խնդիրները, ծրագիրներ առաջարկէ, ազգային միտքը եւ հաստատութիւնները խթանէ եւ գաղութէ գաղութ համագործակցութիւն մը ստեղծէ այս կարեւոր ու կենսական աշխատանքին շուրջ։

Բաւական չէ որ ամէն տարի արձակուրդի այս օրերուն, դպրոցներէն ոմանք ճիչ մը բարձրացնեն, որ կ'երթայ կորսուելու ընդհանուր աղմուկին մէջ, այլ անհրաժեշտ է, որ բոլոր դպրոցներն ալ, ազգային թէ անհատական, ամէն տարի, վիճակագրական տեղեկագիր մը ղրկեն գլխաւոր թերթերուն։ Այդ վիճակագրական ցուցակները թերթէ թերթ փոխանցուելով, կարելի պիտի ըլլայ ունենալ նախ տեղական, ապա ընդհանուր թիւը հայ աշակերտութեան, հայ ուսուցչութեան, անոնց շէնքերու յարմարութիւնը, կրթական ծախսերու քանակը, դպրոցներու եւ ուսուցիչներու կրթական աստիճանը, ինչպէս նաեւ դուրս մնացած մանուկներու հաւանական թիւը։

Այս տուեալները երբ զետեղուին թերթերու վիճակագրական սիւնին մէջ, դիւրին պիտի ըլլայ ընդհանուր յայտարարներու բերել ճշգրիտ պատկերը, ու փաստերով զինուած քննել խնդիրը թէ՛ տեղական կարեւորութեամբ եւ թէ համազգային մտահոգութիւններով.

Հայ մամուլի սիւնակները կը լեցուին Թաղական խորհուրդի շուրջ եղած վէճերով կամ ընտրական պայքարներով, մինչդեռ տարիներ կ'անցնին ու մենք չենք տեսներ նոյն շրջանի դպրոցի մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն մը, չենք գիտեր քանի՞ աշակերտներ եւ քանի՞ ուսուցիչ։ Չենք գիտեր թէ ուսուցիչներն ի՞նչ պատրաստութեան տէր մարդիկ են։ Մինչդեռ այս խնդիրներն աւելի կենսական են։

Արդ, այս պայմաններուն մէջ, մամուլը եւ կրթական հաստատութիւններն իրարու կարող են կապուիլ փոխադարձ բարոյական կապով մը։

Մենք մեր կարգին կը յայտարարենք թէ «Յառաջ»ի էջերուն մէջ լայն տեղ պիտի տանք կրթական կեանքը պատկերացնող վիճակագրութիւններուն եւ ղրկուած զեկուցումներուն։ Այս առթիւ կ'ընենք կրթական հաստատութիւններու վարիչներուն, դպրոցական տեսուչներուն նաեւ մեր թղթակիցներուն, որ մեզի հասցնեն իրենց տեղեկագիրները։ Պիտի արտատպենք այն վիճակագրական տեղեկութիւնները, որ լոյս կը տեսնեն տեղական թերթերուն մէջ։

Այս մտահոգութիւններով, պիտի փափաքէինք որ մեր պաշտօնակիցները նոյն խնդիրը արծարծէին իրենց շրջանին մէջ, վերի նպատակներուն ծառայելու համար։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Աղջիկներ ու երիտասարդներ կան, որ աչք չեն հեռացներ ցուցափեղկերէն եւ կը հագուին ըստ ցուցադրութեան։ Անոնք չունին սեփական ճաշակ եւ ինքնատպութեան զգացում։

Կան նաեւ մարդիկ, որ իրենց ականջը բացած՝ կը սպասեն օրուան ձայներուն, երգելու համար այնպէս ինչպէս տուն կուտան հովերը։

Հովը ուղղութի՞ւն փոխեց, — երծարիմ։ Անձնական հաշիւները վտանգուեցա՞ն, — հրաժարիմ. Հրաժարելու ախտ մը կայ մեր նշանաւոր անծանօթներուն մէջ, ներկայիս։

Վերջերս, ուշադրութիւնս գրաւեց, «Բանուոր»ի մէջ, Գրիգոր Միրզայեանի (Սիւնի) մէկ յայտարարութիւնը։ Այս մարդը կը բողոքէ եւ կ'ըսէ թէ յանուն բանուորութեան 1900ին իր յօրինած երգը. *Մշակ, բանուոր, աշխատաւոր ազբե՛րք*, զոր կ'երգէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, «միայն եւ միայն կոմունիզմի համար մարտնչող բանուորութեան էր»։ Ու հեղինակի իրաւունքով, կ'արգիլէ Դաշնակցականներուն երգել այդ երգը, կամ կ'առաջարկէ, փոխելով կարգ մը բառեր, երգել. —

Աշխատանքի խոյսի պաշտպան
Կոմինտերնին թեւ թիկունք տանք։

Մեզ չի հետաքրքրեր այդ արգելքը։ Մեր ուշադրութիւնը գրաւած է կարեւոր պարագայ մը։ 1900ին երգին հեղինակը երգեր է. —

Աշխատանքի գաւթին պաշտպան
Դաշնակցութեան թեւ թիկունք տանք

1932ին ալ կ'ուզէ երգել. —

Կոմինտերնին թեւ թիկունք տանք

Այո՛, ինչ թիկունք տուէք տասը անոր, ո՛վ մուրացիկներ, չէ՞ որ ամէն մարդ պիտի ապրի իր արեւով։

ՀԱՐԻՒՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

- :-: —

Ուաշինկթըն խուժած նախկին մարտիկներու հրամանատարը պատասխանելով հարցման մը թէ ի՞նչ պիտի ընեն մարտիկները, եթէ խորհրդարանը զոհացում չտայ իրենց պահանջներուն, ըսած է.

— Հո՛ս պիտի մնանք։ Մեր տեղերը չպիտի վերադառնանք մինչեւ որ մեզ չվճարեն ինչ որ պարտական են։ Զգեստ ու արդէն, երբ մեր տեղերը կ'ըսենք, տուն ունի՞նք։ Ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած, զրկուած ամէն բանէ, մեզմէ շատերը տնակ մըն իսկ չունին։ Ամէն պարագայի մէջ, վճռապէս որոշած ենք Ուաշինկթըն մնալ, նոյնիսկ եթէ պէտք ըլլայ որ սպասենք նոր խորհրդարանի ընտրութեան՝ մինչեւ յառաջիկայ տարի։ Բայց մինչեւ այն ատեն մեր շարքերը աւելի պիտի շատնան։

«Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ սնունդի հարցը։ Մինչեւ հիմա, վեթերանները ապրեցան բարեգործական ընկերութեանց օժանդակութիւնով։ Կառավարութիւնը պիտի ստիպուի ի վերջոյ զբաղիլ մարտիկներու ուտեստովը, երբ բարեգործական ընկերութիւնները որ եւ է միջոց չունենալով, ձեռք քաշեն։

ՍԵԼԱՆԻԿ — ՓԱՐԻԶ 16 ԺԱՄԷՆ

Օդանաւորդական միջազգային ընկերութեան *Ֆէլիքս տ'Օրբան* օդանաւը որ բացումը կատարեց Սելանիկ – Պելկրատ – Փրակա – Փարիզ գիծին, երեքշաբթի առտու ժամը 5ին մեկնեցաւ Սելանիկէն եւ նոյն օրը իրիկուան ժամը 9ին հասաւ Փարիզ՝ Պուրժէի օդանաւային կայանը։ Օդանաւուն մէջ կը գտնուէին 6 ճամբորդներ.

ՍԿՈՎՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Անգլիական թերթ մը կը գրէ թէ աշխատաւորական երեսփոխան մը երեսփ. ժողովին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որ կ'առաջարկէ հանրապետութիւն հաստատել Սկովտիոյ մէջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Զինաթափութեան ժողովի յանձնախումբերը, Ժընեւի մէջ կաղն ի կաղ կը շարունակեն, աւելի ճիշդը, շարունակել կը ձեւացնեն իրենց աշխատանքները։ Գլխաւորաբար երեք պետութեանց կողմէ — Իտալիա, Գերմանիա եւ Ռուսիա — ձգտում կը տեսնուի անորոշ ժամանակով յետաձգելու ընդհ. յանձնախումբի գումարումը, այն պատրուակով որ մասնագիտական յանձնախումբերը չեն լրացուցած իրենց աշխատանքները եւ կամ այդ յանձնախումբերուն մէջ, այնքան հակառակ տեսակէտներ երեւան եկած են, որ կարելի չէ եղած եզրակացութեան յանգիլ որ եւ է հարցի շուրջ։

Զինաթափութեան ժողովի դիւանին նախորդ օրուան նիստին մէջ, այս հարցը գրուեցաւ եւ Ֆրանսայի պատուիրակը Փօլ Պոնքուր միջամտելով, առաջարկեց՝ փոխանակ սպասելու որ յանձնախումբերը բոլորն ալ լրացուցած ըլլան իրենց աշխատանքները, սկսիլ պատրաստ տեղեկագրի մասին խորհրդակցութեան։ Գոնէ, ըսաւ, կայ յանձնախումբ մը որ միաձայնութեամբ ընդունած է իր աշխատանքներուն մասին տեղեկագիր, այն տեղեկագիրը որ կը դատապարտէ քիմիական եւ միքրոպային պատերազմը։

Այս առաջարկին դէմ խօսեցան Զինաթափութեան ժողովին նախագահը եւ Գերմանիոյ պատուիրակը։ Այս վերջինը իր կառավարութեան կողմէ ներկայացուց նոր յուշագիր մը, որուն դէմ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրրիօ յայտնեց թէ՝ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պիտի տեղեկանայ այդ յուշագրին բովանդակութեան եւ երբ ժամանակը գայ, պիտի յայտնէ իր կարծիքը. բայց այժմէն իսկ, կը կրկնէ այն վերապահումները զոր յայտնած է քանիցս ասկից առաջ, գերմանական առաջարկներուն մասին։

Պ. Էրրիօ տեսակցութիւններ կ'ունենայ Ժընեւի մէջ, զանազան պատուիրակութեանց հետ։

Պաշարման վիճակ Կովկասի մէջ

Պոլսոյ հրատարակուող «Թիւրքիշէ Փոսթ» գերման օրաթերթը յօդուած մը հրատարակելով Կովկասի կացութեան մասին, կ'ըսէ թէ՝ Մոսկուայէն եկած լուրերու համաձայն, պաշարման վիճակ հրատարակուած է ամբողջ Կովկասի մէջ։ Այս պաշարման վիճակի շրջանին մէջ կը գտնուին Կովկասի լեռնային շրջանը եւ անոր շրջանակները եւ Սեւ ու Կասպից ծովերու միջեւ գտնուող Անդրկովկասը։

Մինչեւ հիմա Կովկասի բացարձակ տիրապետողն էր «Գէփէու»ն, այսինքն Կովկասի պիւրօն որ նոյն Համայնավար կուսակցութեան Կովկասի յատուկ կոմիտէն է։ Սակայն, վերջին ժամանակներս անոր ազդեցութիւնը կոտրած է կամ այնչափ նուազած է որ՝ Մոսկուայի կառավարութիւնը յարմար դատած է զօրավար մը բազմաթիւ իրաւասութիւններով իբր ընդհանուր հրամանատար ղրկել Կովկասի այն վայրերը ուր դէպքեր ծագած են։

Անկէ զատ, Կովկասի մէջ արտակարգ նոր դատարան մը կազմուած է՝ իբր պատերազմական ատեան, եւ անոր անդամ կարգուած են հայ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը եւ Վրաստանի ու Անդրկովկասի համայնավար կուսակցութեանց ընդհ. քարտուղարները։ Այս արտակարգ կազմակերպութիւնը, Կովկասի մէջ ծագելիք ամէն տեսակ խառնաշփոթութիւնները զինու զօրութեամբ պիտի նուաճէ։

Գերմանական թերթին այս յօդուածին բովանդակութիւնը կուգայ հաստատել տեղեկութիւնները որ ասկից առաջ հաղորդեր էինք, առնելով եւրոպական աղբիւրէ։

Ո՞վ պիտի ըլլայ Ամերիկայի նախագահը

Հուվրի թեկնածութիւնը կը դնեն

Չիքակոյի մէջ բացուեցաւ հանրապետականներու ընդհ. ժողովը։ Իր բացման ճառին մէջ, ժողովին նախագահը առաջարկեց Միացեալ Նահանգներու նախագահական ընտրութեան առթիւ, թեկնածու ներկայացնել արդի նախագահ Հուվրը։

Իր ճառին մէջ ժողովի նախագահը զգուշացաւ անդրադառնալէ ոգելից ըմպելիներու դէմ դրուած արգելքի օրէնքին, որուն մասին, ժողովականներուն միջեւ համաձայնութիւն չկայ։ Նախագահը համամիտ գտնուեցաւ պահելու ոսկի հիմնադրամի դրութիւնը, զոր անհրաժեշտ գտաւ տոլարի արժէքին պահպանման համար։

Ժողովականները որոնց մեծամասնութիւնը համամիտ է Հուվրի թեկնածութեան՝ նախագահական յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ, կը կարծուի թէ բուռն վիճաբանութեանց պիտի բռնուին, երբ սեղանի վրայ գայ ոգելից ըմպելիներու արգելքին հարցը։

Իտալացի անիշխանականներու դատավարութիւնը

Նախորդ օր Հռոմի յատուկ դատարանին առջեւ, դատավարութիւնն սկսաւ Տոմէնիքօ Պովոնէի եւ ուրիշ ութ անիշխանականներու, որոնց համար կ'ըսուի թէ Փարիզի իտալական հակաֆաշիստ կեդրոնին կողմէ ղրկուած էին։ Հարցաքննիչ յանձնախումբին ամբաստանագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ ամբաստանեալները կը ներկայացնեն ռմբագործական բազմաթիւ խմբակներ, որոնց գործունէութիւնը կ'ուղղուի միակ նպատակի մը։ Այս ամբաստանագիրը կը ձգտի հաստատել թէ գործուած բազմաթիւ մահափորձերը կատարուած են Փարիզի հակաֆաշիստ կեդրոնին ղեկավարութեամբ եւ նիւթական օժանդակութեամբ։

Ամբաստանեալներէն Պելլոնի կը մեղադրուի նաեւ թէ կեղծ անցագրեր եւ ինքնութեան թուղթեր կը շինէ։ Հարցաքննութեան ընթացքին, Պելլոնի ըսած է թէ կը կարծէ որ Փարիզի հակաֆա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐՄԻՐ ՋԱՒԵՇՏ

:-:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԱԲԵՆ ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Անգլիացի ճարտարապետ մը որ երեք տարի մնացած է Ռուսիա իբր խորհրդային կառավարութեան մասնագէտ խորհրդական, «Տէյլի Էքսփրէս»ի մէջ գրած է երկար յօդուած մը Ռուսիոյ մասին եւ անոր հետեւանքի կ'ենթարկէ անգլիացի համբաւաւոր գրագէտը Պ. Շօ, որ Ռուսիա այցելելէ յետոյ, անոր ջերմ գովասանքը հիւսեր էր։

Բոլոր օտար այցելուները, կը հաւատէ ճարտարապետը խաբուած են խորհրդային իշխանութեան կողմէ որ իսկական կատակերգութեան մը պէս կը պատրաստէր օտարներու ընդունելութիւնը՝ առանց որ եւ է մանրամասնութիւն զանց առնելու։ Այսպէս է որ յատկապէս գտած էին խումբ մը մանուկներ, լաւ հագուած եւ մաքրուած եւ զանոնք ցոյց տուեր էին Լէյտի Աստորի որ, յափշտակուեր էր։ Բոլոր այն անձերը որոնց պիտի հանդիպէր Պ. Շօ ուշի ուշով սորված էին իրենց դերերը եւ գիտէին թէ Չէկայի մարդիկը կը հսկէին իրենց ամէն մէկ քայլին վրայ։ Յատուկ թարգմաններ նշանակուած էին։ Ասոնք իրենց ձեռքն ունէին գլխաւոր հրահանգներ։ Երբ անգլիացի այցելուները հասան, անոնց տրամադրութեան տակ դրուեցան Ռուսիոյ լաւագոյն ինքնաշարժները։

Գալով իսկական Ռուսիոյ, անգլիացի ճարտարապետը կը հաստատէ թէ թշուառութեան, աղտի, լուռ տառապանքի երկիր մըն է, ուր մարդիկ դանդաղօրէն կը մեռնին զրկանքներու երեսէն, առանց տրտնջալ համարձակելու։ Իբր պաշտօնական մասնագէտ խորհրդական, կ'ըսէ, այցելեցի մեծ գործարանները՝ Փեթրոկրատի, Մոսկուայի, Սիպերիոյ եւ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ։ Ուրկէ որ անցայ, նոյն ողբալի վիճակն էր, աղքատութիւն, հիւանդութիւն, ապականութիւն եւ այլն»։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լվովի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց այդ քաղաքին մէկ թատերախումբին դերասաններուն բնակարաններուն մէջ։ Ասոնց վրայ կասկած կը ծանրանար թէ համայնավարական քարոզչութիւն կը կատարեն։ Քանի մը շաբաթ առաջ, խումբին ղեկավարը բեմադրեր էր բոլշեւիկեան թատերախաղ մը։ Քանի մը օր առաջ, դասական կտոր մը ներկայացման պահուն, նշմարուեր էր թէ կարգ մը մասեր այնքան շարափոխուած էին, որ, խաղը բոլորովին տարբեր իմաստ մը կը ստանար եւ տեղ տեղ՝ համայնավար ձգտում երեւան կը հանէր։ Ոստիկանութիւնը խուզարկութեան ընթացքին, թռուցիկներ գտաւ, որոնցմով, թատերախումբը կը հրաւիրէր ժողովուրդը բողոքելու պատերազմին դէմ, զոր իբր թէ՝ քաղքենի պետութիւնները կը պատրաստեն եղեր Ռուսիոյ դէմ։

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Իտալական նաւ մը, երկար ատենէ ի վեր կ'աշխատի պատերազմի պահուն ընկղմած *Էժիփթ* նաւուն աղիքներէն խլել հսկայ հարստութիւն մը։ Սուզակները յաջողած են շոգենաւուն զրահապատ խցիկները բանալ եւ առ այժմ դուրս հանել 30 միլիոն ֆրանք արժէքով թանկագին առարկաներ։

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վիեննայի հիթլերեանները ցոյց մը կատարեցին Հրեաներուն դէմ, համալսարանի պարապաներու տակ։ Անթելի ընկերութիւնը մերժեր էր իր միջոցները տրամադրել՝ տարածելու համար հիթլերեան երեսփոխանի մը ճառը։ Ասոր վրայ՝ հիթլերեանները տակն ու վրայ ըրին Վիեննայի ամէնէն առեւտրական թաղը՝ Քորթնէրշթրասէ։ Նոյն օրը երեկոյեան դէմ հիթլերեան խումբեր փորձեցին գրաւել անթելի կայանը, որ պաշտպանուած էր ոստիկաններու կողմէ։ Չյաջողեցան։ Կազմուած յարձակեցան անցորդներու վրայ՝ պոռալով.— Անկցի՛ն Հրեաները. Կեցցէ՛ Հիթլեր։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑՓՈԹԻ ՄԷՋ

Մռայլ ամպերը աւելի եւ աւելի կուտակւում ու թանձրանում են Եւրոպայի գլխին։ Եւ միա՞յն Եւրոպայի. Տոկիոյից մինչեւ Բեռլին, ու մինչեւ Նիւ Եորք ամբողջ տարածութեան վրայ, միեւնոյն անառողջ կացութիւնը տնտեսութեան ու քաղաքական փոխյարաբերութիւնների, միեւնոյն չխաթը մտքերում եւ միեւնոյն կասկածն ու վախը ապագայի համար։

Ի՞նչ է այս՝ դրամատիրական համակարգի վերջնական փլուզումի նախօրեա՞կ, ռամկավարութեան անբուժելի հիւանդութի՞ւն, մարդկութեան բարոյական ու գաղափարական ճգնաժա՞մ, թէ՞ մի ուրիշ, բոլորովին նոր ու պատմութեան մէջ դեռ չապրուած երեւոյթ։ Բոլշեւիզմ, Ֆաշիզմ, Հիտլերիզմ ու ահա գերման արիջն ... կարծւած ինկերութեան հիւանդագին պոռթկում, տիրող դասակարգերի գիշատիչ բնազդների սանձարձակման սրում, միջպետական ատելութեան մրցակցութիւն ու չուկաների սրում, ... գործառնութիւնների խանգարում ու համաշխարհային նման չտեսնուած տագնապ, բազմամիլիոն աշխատաւորների գործազրկութիւն ու սովամահութեան սպառնալիք, պատերազմի ... ամենքին գլխին եւ դեռ ուրիշ ահաւոր պատկերներ — ի՞նչ աշխարհ արագ քայլերով դէպի համաշխարհային փոթորիկ է շարժւում, թէ՞ մարդկութիւնը ականատես է թէեւ ծանր ու խորութեամբ անհամեմատ, բայց էութեամբ սովորական մի ցնցումի, որին յաջորդելու է տնտեսական ու մտաւոր վերելքի, ընկերային բարեկարգ ուժերի փթթումի մի նոր շրջան։

Թւում է թէ ո՛չ անյոյս յոռետեսութիւնը հիմք ունի, ո՛չ էլ տեսանելի լաւատեսութիւնը. աշխարհը չի երեւում դեռ հասունցած ընկերային նոր կարգի յաղթանակի համար, թէեւ հինը սկսել է կորցնել կենսունակութեան նախկին զօրութիւնը։ Այս հին ու նոր ուժերի, հին ու նոր գաղափարների ու հասարակական ձեւերի պայքարի արդիւնք է, նախ եւ առաջ, այն համատարած քաոսը, որով պատւած է ամբողջ աշխարհ։ Եւ եթէ ընկերային կեանքի զարգացումը չի բարձրացել այն աստիճանին, երբ նոր կարգը կարող է յաջորդել հնին, ո՛չ մի բանի ուժ՝ լինի նա պատերազմ կամ բոլշեւիզմ՝ չի կարող ապահովել նրա յաղթանակը։ Եւ կամ եթէ հին կարգը պատմութեան կողմից դատապարտուած է կորստեան, ո՛չ մի հիտլերիզմ կամ ինկերական բռնաշրջում չի կարող փրկել նրա գոյութիւնը։

Կասկած չկայ, որ հնի ու նորի պայքարը բոլորովին այլ ճանապարհով կ'ընթանար, եթէ չլինէր պատերազմն ու յետպատերազմեան արհաւիրքները։ Ընկերային այն տենդը, որից տառապում է ներկայ մարդկութիւնը, առաւել մեծ չափով է սնւում պատերազմից յետոյ ստեղծւած բռնատիրական եւ ընդվզեցնող պայմաններից։ Ազգային ու քաղաքական հաւասարութեան փոխարէն աշխարհի երեսին հաստատւեց քաղաքական անհաւասարութեան եւ ազգային իրաւազրկութեան ու ճնշումների մի աղաղակող դրութիւն. ժողովուրդների բանի բաժանում, արհեստական սահմաններ, միջպետական քաղաքական ու տնտեսական անանցանելի պատնէշներ, օտարակրութիւն, հատուցումների անունով պարտադրուած պատերազմական անհոսելի տուգանք եւ կրքոտ վէճ ու կռիւ աւարի բաժանման շուրջ, պարտուածների ու յաղթւածների դժգոհութիւն ու ցասում, յաղթականների անդիմող կեցւածք եւ զինաթափութեան ու խաղաղութեան նշանաբանի տակ ռազմապատրաստութեան խելայեղ աճում մի կողմից՝ անարդար դրութեան պաշտպանելու, միւս կողմից նրան խորտակելու համար։

Ահա այն կարգերը, որոնք հաստատւեցին յետվերսայլեան աշխարհում, եւ այդ կարգերի անառողջ հողից են ... աճում անմիջապէս բոլոր այն չարիքները, որոնցմով պայմանաւորուած է մարդկութեան այսօրուայ կեանքը եւ այն հրատապ հարցերը, որոնք դրւած են ազգերի առաջ։ Մինչեւ այդ հողը չմաքրւի, ոչ Ազգերի Դաշնակցութիւնը իրական արժէք կը ներկայացնէ, ո՛չ զինաթափութիւն տեղի կ'ունենայ, ո՛չ հատուցումների ու պարտքերի կնճիռը կը լուծւի, ո՛չ խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն կը հաստատւի երկրի վրայ եւ ոչ էլ եկող — գնացող խորհրդաժողովները որ եւ է դարման կը գտնեն աշխարհի ցաւը բուժելու համար։

Այդ հողի անմիջական արդիւնքն են եւ այն յուզումնալից դէպքերը, որոնց ականատես ենք այսօր Գերմանիայում։ Գերման առաջաւոր ռամկավարութեան եւ յեղափոխական ուժերի այդ բախումը գերմանական հանրապետութեան ներքին բնականոն զարգացման հետեւանքը չէ, այլ պայմանաւորուած է առաւելապէս արտաքին հանգամանքներով. հատուցումների եւ պարտքերի անհնարին բեռի տակ կորացած ժողովուրդը մ'այդ ձեւով է ... Եւ բանկիրների ու բարոնների վտանգը չէզոքացնելու միակ միջոցը, ի հարկէ, վերացումն է կամ գէթ զգալի մեղմացումը այն բեռի, որ դրւած է գերման ժողովրդի վրայ։ Անարդար դաշնագրերի վերանայումը անհրաժեշտ է Գերմանիայի համար, ինչպէս եւ պատերազմից անիրաււած ու զրկւած միւս ժողովուրդների, որոնք նոյնպէս հատուցման ժամի են սպասում։

Միեւնոյն այդ թունաւոր հողից սնւում է եւ քէմալական Թուրքիան, որի վարչապետը վերջերս կատարեց Մոսկուայից Հռոմ այցելութիւններ։ Եւ պէտք է խոստովանել, որ Թուրք դիւանագիտութիւնը բաւական յաջողութեամբ ու ճարպկութեամբ յայտնաբերեց միջազգային պղտորւած ջրերում ձուկ որսալու հմտութիւնը։ Մոսկուա, Հռոմ եւ, ինչո՞ւ չէ, վաղը նաեւ Փարիզ՝ Թուրքը կարողանում է օգտագործել աշխարհում տիրող ընդհանուր շփոթը իր գոյութիւնն ու միջազգային կշիռը ամրապնդելու համար։

Ընդհանրապէս, բոլորովին այլ կը լինէր եւ Թուրքիայի ճակատագիրը, եթէ գոյութիւն չունենար թշնամանքը Խորհրդ. Միութեան եւ Եւրոպայի միջեւ, եթէ Իտալիան ու Ֆրանսան ... չմրցէին ազդեցութեան համար Միջերկրական Արեւելքում, եթէ Ֆրանս. — գերմանական հակամարտութիւնը այսպիսի սուր աստիճանների հասած չլինէր, եթէ, վերջապէս, աշխարհը ապրէր աւելի բնականոն պայմաններում։ Բայց եւ այնպէս, Ըսմէթ փաշայի Մոսկուայում ու Հռոմում գտած խանդավառ ընդունելութիւնից եւ կնքւած դաշնագրերից ու համաձայնութիւններից, ինչպէս նաեւ նիւթական աջակցութիւնից սխալ է եզրակացնել, թէ Թուրքիան տնտեսական ու քաղաքական վերելքի շրջանում է գտնւում։ Թուրքիայի այսօրուայ ուժը Եւրոպայի թուլութեան մէջ է։ Իրականում, Թուրքիան հիւծող ներքին հին ախտերը ոչ միայն դարմանւած չեն, այլ եւ շարունակւում են աւելի ու աւելի խորանալ ու տարածւել։ Երբեք, դուցէ, քէմալական Թուրքիան այնպիսի վտանգաւոր տնտեսական դժուարութիւնների եզրին կանգնած չէր, որքան այսօր, արտաքին յաջողութիւնների ու փայլի այս օրերին։ Հէնց Ըսմէթ փաշայի Մոսկուա այցելելու պարագաները եւ խորհրդային իշխանութեան ստացւած ... փոխառութիւնները, հէնց բոլշեւիկների զինւորական քաղաքականութիւնը կովկասեան ճակատում պերճախօս ապացոյց են Թուրքիայի ներքին թուլութեան։

Այսօրուայ այս հիւանդագին պայմաններում, բազմապիսի տագնապների լոյսի տակ, դժւար է չափել աշխարհի գործերի բովանդակ խորքը ու էլ միջազգային շարժիչ ուժերի իսկական արժէքը որոշել։ Շատ կաւէ արձաններ, մեծագոյն ժխորի մէջ, ամուր պողպատի պատուանդան են տալիս. Շատ իրական ուժեր տկարութեան գոյնով են երեւում։ Իսկական ուժն ու տկարութիւնը յայտնի կը լինի կեանքի վճռական վայրկեաններին։ Մի բան, սակայն, պարզ է եւ անվիճելի. այսքա՛ն լարւած դրութիւնը չի կարող տեւել անվերջ։ Աշխարհի գործերը պէ՛տք է փոխւեն եւ փոխւելու ճանապարհին են արդէն։ Այս անորոշ, անհանդուրժելի կարգերը պէ՛տք է վերացւեն։ Եւ որքան սուր ու ցնցող լինի տագնապը, այնքան մօտ կը լինի վճռական վայրկեանը։

«Դրօշակ»

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ

Անդրկասպեան երկիրը իր բերրիութեամբ, վաճառականութեամբ, դէպի իրեն է գրաւել ժամանակին մեծ քանակութեամբ Հայ եր։

Անդրկասպեան բոլոր մեծ ու փոքր քաղաքներում, անգամ խուլ անկիւններում Հայեր կը գտնէք։ Բոլորն էլ քիչ բացառութեամբ բարեկեցիկ պայմաններում էին գտնւում։ Վաճառականութեան մեծ տոկոսը գտնւում էր Հայերի ձեռքին, սկսած մեծ վաճառատներից մինչեւ փոքր խանութպանները։

Հայութեան մեծ տոկոսը կեդրոնացած էր հետեւեալ քաղաքներում. Աշխաբադ, սահմանակից Մեշէդ, Գոշան առեւտրաշատ վայրերին։ Միրվ, Թախտաբազար, սահմանակից Աֆղանստանին Չարջուի. Ամուդարիա մեծ գետի վրայ մինչեւ Տերմեզքերքի, աֆղանական սահման, Խիվա։

Սամարկանդ իր հարուստ շրջապատով, աւելի եւս հարուստ եւ բերրի Ֆերգանը. Կոկանդ, Անդիժան, Նամանգան, Աոսկա, Սկոբելեւ, Տաշկենդ, անգամ խուլ անկիւններում Հայ կը գտնէք։

1918 թուից սկսւած խորհրդային իրաւակարգերը եկան տակն ու վրայ անելու, թալանելու բոլորին։ Տասնեակ տարիների անդուլ թափած աշխատանքը, ձեռք բերածը կուլ գնաց ժենժամտանականների անկշտում ծովուն։

Միմիայն Դէւարդինների առեւտրական տնից Անդիժանի բամբակամունքից տարել էին մաքրւած կիպերով կապւած, Յուկեօ միլիոնի բամբակ, բացի մեքենաներէ ուրիշ գործքեր դեռ չհաշւած, Աստկի, Նամանգանի Կոկանդի, Միրվի բամբակամունքները։

Հայերը ամենուրեք մաքրւած էին, աղքատացած բայց էլի խնկւած հաւաք գործածս գանազան հիմնարկութիւնների մէջ եւ այս ու այն ձեւով ապրում էին։

1924 թուից Լէնինի կողմից զարտուղի եւ յետին մտքերով բաց թողած Նեպը եկաւ ժամանակաւորապէս կենդանացնելու շուկաները։ Ինչ խօսք որ Հայութեան մեծ տոկոսը եղաւ Նեպմանը, որ հաւաքւաց եւ մեծ թափով նորից հրապարակ իջաւ։

Մէջտեղ հանեց քիչ ու շատ թաքցրած պահածոյ դրամները։ Այդպէս դեռ տանելի էր կեանքը, որ շարունակւեց մինչեւ 28-29 թիւը. մինչ հսկայ նալօգների ճնշման տակ հարկադրւած հաւաքեցին, մինչ վերջը խլւած թողին բոլորը քաշւեցին հրապարակից, կորցնելով նաեւ հետ եւ հին ունեցւածքը. անգամ տան իրերը։

Ծանրութիւնը զգալի էր, բայց դեռ այնքան էլ մտահոգիչ չէր։ Պատկերը փոխւեց։

Բոլոր Հայերը, շնորհիւ հայ մեծամասնականների եւ սոսը 'Դաշնակ'-չիկների դուրս քշուեցին բոլոր պաշտօններից, զրկւեցին անգամ խորհրդային քաղաքացի լինելու իրաւունքից։

Դրանով դեռ չբաւականացան։ Ժամանակ, ժամանակ երբ մեծամասնականների համար փողի տագնապ է լինում, բռնում էին նրանց դռները։ Նրանց ի՞նչ գործն է թէ ունին կամ չունին. Ջանները դուրս ընկած կը գտնեն ու կը բերեն կը տանեն, այդ նրանք լաւ էին հասկանում։

1930 թւին Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր, Մոսկուայից եկած մօտ երեք հարիւր հոգուանոց ... ցուցակները ձեռքերին, հայ դաւաճանների առաջնորդութեամբ, բաժանւած շրջանների գիշերը կրուգաւիկները կանգնացրին եւ տարան վերջի բոլոր ունեցւածքը, թողնելով տկլոր սունը չորս պատերով, որի իրաւունքից նա վաղուց էր զրկուել։

Տարել են բոլորից հագնելու շորերն անգամ եղել է դէպքեր որ հիւանդը վեր են դցել մահճակալից գետնին, տարել մահճակալը եւ կողինքը։

Բանտերը, բանտարական լագերները լիքն են, շատերին իբրեւ խարդախ հարկ չվճարողների բանտարկում են 1—3 տարի։

Հարուստայինները այդ վերջի թալանի ժամանակ Տաշքենդում մտնում են ... Աղաջանեանի տունը, եւ սկսում ժողովել տան հարուստ կահ կարասիները. տէրը ընդդիմանում է թոյլ չի տալիս.

— Եղբա՛յր, ինչո՞ւ էք տանում. ես պետութեան նալոգ չեմ պարտ. ժամանակին բոլորը վճարել եմ, ահա կվիտանցիաները։

— Ո՛չ դուք պարտ էք 18 հազար րուբլի։

— Շատ լաւ, ահա վերցրէք 18 հազարի դիմաց 30 հազարանոց չէքը մինչեւ խնդիրը պարզելը։ Վերցնում են չէքը. նորից ժողովում տան իրերը ու տանում։

Խնդրը բողոքով բախեց բոլոր խորհրդային դաժան դռները մինչեւ Մոսկուա բայց մի քափիաթ ճամբի օգուտ չտուեց։

Այսօր այդ երկրամասում ապրող 65 հազար հայ գաղութը ամենուրեք հալածւած թալանւած գտնւում է, քիչ բացառութեամբ, ամենավատ պայմաններում։

Ինչպէս ժողովուրդն է ասում համ ժամից ընկա, եւ խնկենի պատարագից։

Այսօր տեղ չունի գնալու, զրկւած է ապրելու իբրեւ քաղաքացի թէ քաղաքներում եւ թէ իր հայրենի գիւղում

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ - ՇՐՋԻԿ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿԵԱՆՔԻ ՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԵՒ ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Կեանքի տեւողութեան տեսակէտով բուսական աշխարհը կարելի երեք որոշ խումբերու բաժնել։

Միամեայ բոյսեր, որոնք տարի մը միայն կ'ապրին, ինչպէս՝ վայրի հազարը, շոմինը, եւլն.

Երկամեայ բոյսեր, ինչպէս՝ կաղամբը, շողգամը, ճակնդեղը եւլն., որոնց սերմերը երկրորդ տարին կը կազմաւորուին։ Կարգ մը տունկեր հողին մէջ սոխեր կամ ուռեր արձակելով, կը մշտնջենաւորեն իրենց գոյութիւնը, ինչպէս սոխը, սուսէնին, եղակենին եւլն.

Վերջապէս բազմամեայ տունկերը կամ ծառերը, որոնք երկու տարիէն մինչեւ հարիւր ու աւելի տարիներ կ'ապրին, ինչպէս տանձենին կրնայ 400 տարի ապրիլ, շագանակենին՝ 600 տարի, մայրին՝ 800 տարի, ձիթենին՝ 1000 տարի, կաղնին՝ 1500, գեղձին՝ 2800, կաղամախին՝ [illegible], վարդարաձառը՝ 5200, վիշապածառը՝ 7500 տարի։

Անվիճելի է թէ ապրող էակներուն մէջ ամէնէն երկարակեացները ծառերն են։

Մանրէ կոչւած անհունապէս փոքր էակներուն կեանքին իսկական տեւողութեան մասին կարելի չէ եղած որոշ ու ստոյգ գաղափար մը կազմել։

Սառին դասակարգի պատկանող կենդանիներու կեանքին տեւողութիւնը ընդհանրապէս կարճ է։

Վաղանցուկ կենդանիները թեւաւորեալ միջատի վիճակին մէջ հազիւ 12 ժամ կ'ապրին։ Միւս հազուադէպ է գոյութիւնը մէկ տարիէն աւելի ապրող թիթեռնիկներու, որոնք սովորաբար մայիս-յունիս ամիսներուն կը ծնին, եւ կ'անհետանան սեպտեմբեր-հոկտեմբեր ամիսներուն։

Յաճախ միջատներուն ձուակ վիճակը աւելի երկար կը տեւէ քան թէ անոնց այլափոխութեան կատարեալ վիճակը։ Ջրեակի (գինա պէսճէյի) ճերմակ որդը 28 ամիս հողին մէջ կը մնայ, մինչդեռ բզզացող միջատը քանի մը շաբաթ միայն կ'ապրի լոյս աշխարհին մէջ։ Ընտանի ճանճերուն որդնական եւ կատարեալ վիճակներուն տեւողութիւնը գրեթէ հաւասար է։ Միւս կողմէ մարախի տեսակներ կան, որոնց ծնունդները հողին մէջ եօթը տարի կ'ապրին։

Խղունջները եւ նոյն դասակարգին պատկանող ուրիշ կենդանիներ ընդհանրապէս 4-5 տարուան կեանք մը ունին, մինչդեռ կան կակղամորթեր, որոնք կրնան քսան տարի ապրիլ։

Թռչունները իրենց մեծութեան համեմատ ունին կեանքի այլազան տեւողութիւններ. անոնց մեծագոյն մասը հարիւր տարիէն աւելի կեանք մը ունին։ Կարապը կ'ապրի երեք հարիւր տարի. թութակը հարիւր քսան, անգղը հարիւր քսան, արծիւը հարիւր տասը, սագը հարիւր, ագռաւը հարիւր։

Թռչուններուն փոքր տեսակները յիսուն տարիէն աւելի չեն ապրիր. կաչաղակը կ'ապրի երեսուն տարի, կկուն 30, ճնճղուկը 25, սարեակը 18, դեղձանիկը 15, փասիանը 15, աղաւնին 10։

Կաթնասուն կենդանիներուն կեանքի տեւողութիւնը թէեւ որոշ օրէնքի չի հպատակիր, սակայն ընդհանրապէս անոնց կախում ունի անոնց հասակէն։ Այսպէս, փիղը կրնայ 200 տարի ապրիլ. կիտաձուկը 100, ձին 30, ձին 40, առիւծը 35, եզը [illegible], վայրի խոզը 25, շունը 20, կատուն 18, ոչխարը 15, աղուէսը 14, նապաստակը 10 եւ մուկը 6 տարի.

Հ. ՏԻՐԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՂԻՆՁ

Աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ օր մը, չար ոգին ադամի կերպարանք կ'առնէ եւ կը յարձակի ուրիշ ադամի մը վրայ, եւ եղնգաքարով կը սպաննէ զայն։

Կայէն, որ ... էր այդ սպանութեան, եղնգաքարով ինք ալ իր կարգին կը սպաննէ Աբէլը։ Ադամն կը կտրէ նաեւ իր եղունգ։ Ասոր կը խորհի աւելի կարծր նիւթ մը գտնել մարդասպանութեան համար. Ձի յաջողիր գտնել, եւ իր զաւակներուն կը թելադրէ աշխարհի ... գտնեն կարծր նիւթ մը։ Իրօք տարիներ ետքը, Կայէնի թոռները գտան երկաթն ու պղինձը, եւ ... նիւթին իրենց։

Այս աւանդութիւնը կը հաստատէ թէ Հայաստան, օժտուած ըլլալով եղնգաքարով, կամ այլ անունով՝ սատանայի եղունգով (obsidiane վանակատ), քարէ դարու շրջանին՝ զէնքերու եւ գործիքներու շինութեան համար եղնգաքար է գործածած։ Եւ յետոյ, երբ երկաթի կամ պղինձի գիւտը եղաւ, այլ եւս լքեց եղնգաքարը։ Այս սերունդներուն մէջ, մենք գտնենք թէ ներկայիս վերաբերին յարգ կը տանեն եղնգաքարը Հայաստանի մէջ։ Բայց միւս կողմէ, պղինձի արդիւնաբերութիւնը եւս գործի կարեւոր տարածք մը դարձած է Հայաստանի մէջ։

Հին է Հայաստանի պղինձի պատմութիւնը։

Դարե՛ր առաջ, Սարգոն իր երկ- [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (12)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բորրովը մի րոպէ լռեց ու նորից հարցրեց՝ աչքերը յամառօրէն ուղղելով ինձ։

— Իսկ ի՞նչ էիր անում Ֆրանսայում։

— Ֆրանսայի վրայով անցել եմ միայն Ռուս. Միութիւն գալու համար։ [illegible]

[illegible]

կայեղափոխական կազմակերպութիւններ ու ե՞ս։ Ես, որ ամբողջ կեանքումս եղել եմ հակառակորդ եւ պայքարել այդ կազմակերպութեան դէմ.

[illegible]

թիւնից։ Մաց էր մնում որ յարձակուէր վրաս։

— Ա՛, այդպէ՞ս, չեմ ուզում լսել, ... Իսկ ժողովրդի մէջ հակայեղափոխական խօսքեր կ'անե՞ս։ Իսկ Ամերիկայի մասին վախենում գրգռիչ բաներ կը պատմե՞ս։ Ամերիկայի բանւորը չորս անեեակո՞վ է ապրում, հա՞, ինքնաշարժո՞վ է ման գալիս։ Ես քեզ այնպիսի ինքնաշարժ ցոյց տամ, որ հօրդ անունը կը մոռանաս... [illegible]

թիւն Սիպերիայում, բայց, սովորաբար, գնդակահարւում էին, թէեւ օրէնքով կարելի էր սպաննել միայն տասը տարուց աւելի բանտարկութեան դէպքում։

Բորրովը գրգռւած՝ նոր սպառնալիքներ թափեց գլխիս ու հրամայեց, որ ինձ ետ տանին գնտանը։ Եւ զինւորները նորից առաջնորդեցին ներքնայարկը

ՁՆՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՆ

[illegible]

ցը չէին անում։ Նմանք ինձ էին տալիս, եւ ես օրական հինգ ֆունտ հաց էի ուտում։ Թիֆլիսում ունէի բարեկամներ եւ ազգականներ, բայց նրանք չգիտէին իմ բանտարկւած լինելու մասին. ոչ էլ ծնողներս տեղեակ էին։

Հետզհետէ դէմքիս գոյնն էլ մեղմացաւ եւ ուժզունեց։ Հիւանդոտ դրութիւն եկաւ վրաս։ Ժամերով պառկում էի անորոշ հայեացքով։ Միտքս հրաժարւում էր գործելուց. ինչ ու- [illegible]

պատահէին։ Համբերէ՛, մի քիչ սպասիր...

Ու ես համբերում ու սպասում էի։

Երբեմն էլ թւում էր, թէ ընկերս կատակ էր անում հետս, կամ փորձում էր՝ համոզւելու համար թէ որքան ամուր է իմ կոմունիստական համոզումը։ Այդպիսի դէպքեր գիտէի անցեալից...

Մի գիշեր երկու հոգու էլ տարին գնդակահարութեան, բայց մեզ իր- [illegible]

Մ. Ա.

(Շար.)

ՅՈՒՇԵՐ

ՈԶՆԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Մարդ մը կայ որ Փարիզէն, երբեմն ... Վահանաձէն Պոլսոյ «Նոր Լոյս» թերթին մէջ բաներ մը կը մրոտէ: ... «Յառաջ»ի հետ հաշուեհանդ մը ... Կ'երեւայ կալեւորութիւն ... չեղաւ, յետոյ «Յառաջ»ի ... այն խմբագրին դէմ բաներ մը ... ֆիրին տակէն: Լսող չեղաւ: ... միշտ նոյն թերթին մէջ (ուրկէ ... ալ գիրար գտեր են) փարիզահայ ... ռմենց զովքը երգեց: ... գիտար թէ ի՞նչ ընդունելութիւն ... եւ որովհետեւ կ'երեւայ թէ ... դրած է անպայման իր վրայ ... «Հասկացողներ», այս անգամ իր «Հասկաթիւն» մէջ Դաշնակցութեան ալ սանկ ... մը կը դպի ու կ'անցնի, անշուշտ, ... խումբ: Մայիս 28, Դաշնակ... կովկասահայ Շէֆ. ծրիակեր ... կը խառնէ.

... է այս մարդը:

... ճանչնար եւ շատեր ալ ինծի ... տեսակ մէկու մը գոյութենէն տեղեկութիւն չունին: Կան ուրիշ շատեր ալ որ կը կարծեն գիտնալ թէ այդ տեսակ բան մը երբեմն կ'երեւայ Սէն Միշէլի կողմերը:

Բարեկամ մը ինծի հաւատաց թէ այդ բանը, յատինական բառը «Ոզնի» մականունով կը ճանչցուի:

Մեր գիւղը՝ երբ փոքր էինք ու դաշտ կ'երթայինք, յաճախ, դիմացնին, ճամբուն մէջտեղը կը տեսնէինք բան մը որ կը շարժէր: Ցզու հետաքրքրութեամբ կը մօտենայինք եւ դեռ նոյն իսկ չդպչած, շարժուն բանը կլանց կ'առնէր, կը կծկուէր ու կը դառնար փուշէ գունդ մը: Գիտէինք որ ոզնի էր, վայրկեաններով կը սպասէինք առանց շշուկի, յուսալով որ փշագունդը վերջապէս պիտի քալէր. բայց անօգուտ: Ստիպողական գործ ունէինք, հայրդ պարտէզը ճեղք կը սպասէ: Ի՞նչ ընել, փուշը կը դարձնես, ոչ քիթ կ'երեւայ, ոչ բերան: Ընդհակառակն աւելի կը կծկուի: Ճարահատ, սիրտդ կը նեղանայ եւ ոտքով կուտաս հարուած մը. կը գլտորի մացառին մէջ ու տուն կ'երթաս քու գործիդ. ուրիշ ճար չկայ:

Գ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

...ներ ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր ... (Կովկաս) հանքային հարստութիւններուն վրայ: Մետաղ ... կը Ուրալեայէն, ... Հայաստանէն ... Կովկասեանքէն: Մետաղ պէտք էր ... Ալեքսանդրեանք, ... կը հասցնէր մինչեւ Հնդկաստան:

Ձեզ գիտէք թէ Հելլէնները յաջողեցան գործածել Կովկասի պղինձի հանքերը: Կը յիշուի միայն, որ ... Թագաւոր, Հերակլ Բ., ... կը հետաքրքրուէր Ալլահվերդիի հանքերով եւ մարդ կը ղրկէ արեւմուտք՝ ... մասնագէտներ բերելու համար:

Վաղուց, Փամբակ գետի կիրճին եւ ... հանքային հարստութեամբ, գրաւած էր երկրաբաններու ուշադրութիւնը:

Աւելի քան 160 տարի առաջ, յոյն ... ներու կարաւան մը, մեկնելով Փոքր Ասիայէն, կը ... Կովկասի մէջ, Ալլահվերդի գետ... եւ պղինձի այս առաջին խողովակները կը սկսին ծախել ու փորել ... Անոնք ... պղինձ կը հանէին ... համար Հերակլ թագաւորին ... Հնարագէտ Յոյները Ջէյրան ... դէմ կանգնեցին իրենց ... եւ կրակը արծարծելու համար՝ դամէշի կաշիէ շինուած փուքներ պատրաստեցին:

Աւելի յետոյ, հանքերուն տիրացան ... որոնց յաջորդեցին Ֆրանսացիները: Նախապէս հանքերու ... կը կատարուէր ... ձեւով, կը հալեցնէին ու ... նախնական եղանակներով: Ֆրանսացիները ... ու արդիական ... շինեցին Ջէյրան — Ալլահի ... Յետոյ ... Դեբեդ ... Գործնական հաւաքում ... Ալլահվերդիի ... Այնուհետեւ Ալլահվերդիի պղինձի հանքերուն արդիւնաբերութիւնը մտաւ նոր ճամբու մէջ:

Երկրաբանական քննութիւնները կը ... թէ անսպառ է Ալլահվերդիի պղինձի պաշարը: Ֆրանսացիները շահագործած են միայն հանքահողին մակերեսը: Բայց աւելի հարուստ է ... խորութեան. Ոչ միայն պղինձով, այլ եւ բազմատեսակ մետաղով Երկրաբան ... նկարագրութեան համաձայն, Ալլահվերդիի հանքերը կը պարունակեն 113,000 տակառաչափ պղինձ, 152,000 տակառաչափ զինկ, 600,000 տակառաչափ ծծմբային նիւթ.

ՍԵՒԱԿՈՒՃ

Հայաստան ունի նաեւ առատ հանքեր սեւակճեայ մարմարի (basalte):

Ռուսիոյ մէջ, մինչեւ վերջերս ... կը ելեկտրական արդիւնաբերութեան ... չկրցող նիւթերը ներածել արտասահմանէն: Երբեմն ալ կը գործածուէր յոնակաւը կամ ճենահողը (kaolin): Սակայն այնքան քիչ էր յոնակաւին պաշարը Ռուսիոյ մէջ, որ անհրաժեշտ դարձաւ երկրաբանական քննութիւն կատարել ամէն կողմ:

Քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ սեւակուճը կը փոխարինէ յոնակաւը: Արդ, Հայաստանի մէջ առատ պաշար կայ սեւակուճի.

Ֆրանսա ունի սեւակուճի երկու ձուլարան — գործարան: Գործարան մը եւս Գերմանիա: Վերջերս գործարան մը եւս հիմնուեցաւ Հայաստանի մէջ:

Սեւակուճի տեսակները իրարմէ կը տարբերին ոչ միայն իրենց արտաքին գոյնով, այլ եւ իրենց ներքին բաղադրութեամբ:

Բաղադրութեան մէջ գլխաւոր դերը կը խաղայ պայլախաղին (silicium) գոյութիւնը: Հայկական սեւակուճին մէջ պայլախաղին գոյութիւնը հարիւրին 45—52 համեմատութեամբ է:

Սեւակճեայ առարկաները, որ պատրաստուած են Երեւանի փորձարանին մէջ, կը դիմանան ջերմութեան բոլոր աստիճաններուն. Ձուլուած սեւակուճը ունի մեկուսացուցիչ բարձր յատկութիւն եւ մեքենական ասաւիկ ամրութիւն: Ձուլի յախճապակիին թեթեւութիւնները, այսինքն չապուիր ջերմութենէն, ոչ ալ անձրեւէն ու ձիւնէն: Ի տարբերութիւն յախճապակիի, սեւակուճէն կարելի է պատրաստել ամէն տեսակ առարկաներ: Սեւակուճը կրնայ ի հարկին փոխարինել երկաթը:

Սեւակուճէ պատրաստուած մեկուսացուցիչներ չափազանց աժան են, ինչ որ անհրաժեշտ խնայողութիւն կ'ենթադրէ: Դարձեալ, սեւակուճի փոշին կարելի է վերստին հեղուկի փոխակերպել: Ձուլման ժամանակ արտաքին կեղեւը կը ծածկուի «գլազուրով», որ ... պատուանդան է ... ին գործոններու դէմ:

Այսպէս ուրեմն սեւակուճը կարելի է գործածել

1— Ելեկտրաքիմիական արդիւնաբերութեան մէջ (մեկուսիչներ):

2— Քիմիական արդիւնաբերութեան մէջ (խողովակներ եւ փորձարանի սարքեր):

3— Նաւթային արդիւնաբերութեան մէջ (քարիւղին թթուաւոր մասերը):

4— Շինարարութեան մէջ (սանդուղ, ջուրի խողովակ, պատերու փայլ, կամուրջի քառանկիւն):

Այս կարգի խնդիրներու համար, Անդրկովկասի արդիւնաբերութիւնը Հայաստանէն կը սպասէ՝

1 Քիմիական արդիւնաբերութեան համար 11,200 տակառաչափ.

2— Շինարարութեան համար 41,000 տակառաչափ.

3— Ելեկտրական արդիւնաբերութեան համար 24,430 տակառաչափ

«ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

Գրեր էինք թէ Մոսկուայի մէջ կազմուած է խմբագրութիւն մը, որ պիտի պատրաստէր Ռուսիոյ քաղաքացիական պատերազմներու պատմութիւնը: Այդ հսկայ աշխատութեան ԺԱ. հատորը նուիրուած է Անդրկովկասի քաղաքացիական պատերազմներուն:

Այս հատորը կը բաղկանայ երեք մասէ, Վրաստան, Ազրբէյջան եւ Հայաստան:

Հայաստանի բաժինը պիտի ունենայ հետեւեալ բովանդակութիւնը. —

Գլուխ I. — Դաշնակեան Հայաստանը. — Ռուսիոյ հայկական «գլխակարգային» հանրապետութիւնը Դաշնակներու ներքին քաղաքականութիւնը: Դաշնակներու բանուորական, ագրարային եւ ազգային քաղաքականութիւնը: Դաշնակցական Հայաստանը եւ Տաճկաստանը: Տաճիկներու արշաւը: Դաշնակեան Հայաստանի պատերազմը Տաճկաստանի դէմ: Հայ — թրքական կոտորածը Հայաստանում:

Գլուխ II. — Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը եւ ինտերվենցիան. — Հայաստանն անգլօ — ամերիկեան կապիտալի իշխանութեան տակ: Իմպերիալիստական շահերի պայքարը Հայաստանում: Անգլիական ինտերվենտները Հայաստանում:

Փոխ — յարաբերութիւնները Վրաստանի եւ Ազրբէյջանի հետ: Պատերազմ Վրաստանի դէմ: Երկրորդ պատերազմ Տաճկաստանի դէմ: Խաղաղական համաձայնութեան կնքումը Տաճկաստանի հետ:

Գլուխ III. — Կուսակցութիւնը Պոլշեւիկեան եւ Դաշնակցութեան սահմանումը — Բոլշեւիկների ձախակողմ ապստամբութիւնը Հայաստանում: Բանուորների եւ գիւղացիների ապստամբութիւնը (Ղազախում եւ այլն) Դաշնակների քայքայումը:

Հայաստանի խորհրդայնացումը (1920 նոյեմբեր 29): Դաշնակների ապստամբութիւնը (1921 փետրուար): Խորհրդային Հայաստանի Կարմիր Բանակի կազմակերպման սկիզբը: Ապստամբութեան լիկվիդացիան Երեւանի նահանգում: Զանգեզուրում Խորհրդային իշխանութեան ամրացումը Հայաստանում: Դաշնակեան հակայեղափոխութեան ուժերի ոչնչացումն ամբողջովին

ՎԻՍՊԱՏԷՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Վիսպատէնի Միջազգ. եկեղեցական համաժողովին մասնակցող հայ եպիսկոպոսներուն տրուած է ընտրեալ հրահանգները, որ մշակուած են Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի կողմէ, եւ կը կրեն Խորհուրդի անդամ Գարեգին արքեպիսկոպոսի եւ քարտուղար Կ. Թոփչեանի ստորագրութիւնները:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը 1926 թուին հանգուցեալ Հայրապետի պատուէրի եւ ցանկութեան համաձայն մշակել էր այն սկզբունքները եւ հրահանգները, որոնցմով պարտաւոր էին ղեկավարուիլ Հայաստանի եւ Կրօնի Եկեղեցական Համաժողովին մասնակցող Ամենայն Հայոց Հայրապետի կողմից նշանակուած հայ եկեղեցւոյ յրութեան ներկայացուցիչները:

Ողջունել համաքրիստոնէական համագումարը, յայտնել հայ առաքելական հնագարեան ազգային եկեղեցւոյ սիրով մասնակցիլը նրան, որ եկեղեցիների մերձեցման է ձգտում եւ ընդհ. համագործակցութեամբ Քրիստոսի սիրոյ շնչով աշխարհը ջերմացնելու եւ Նրա աւետարանի յաւիտենական գաղափարները կեանքի մէջ մտցնելու նպատակը դրել եւ դէպի այդ նպատակն առաջնորդելու ուղիներ հարթելու է հետամուտ:

Հայ Եկեղեցին իր պատմական անցեալում մշակած կանոնական իրաւունքի եւ սրբագործած աւանդութիւնների համաձայն, իր կեանքի ամենատեսակ խնդիրների լուծման մէջ վախճանական որոշումներ ընդունել է Ամենայն Հայոց Ընդհանրական Հայրապետի գլխաւորութեամբ գումարուած Ազգային-Եկեղեցական ժողովով: Ուստի եւ գումարուելիք համաժողովում Հայ Եկեղեցու ներկայացուցիչները իրաւունք պիտի չունենան նրա վախճանական որոշումներին մասնակցելու եւ պարտադիր ճանաչելու այն Հայ Եկեղեցու համար: Այլ յանձնարարուում է, միայն խորհրդակցական մասնակցութիւն ունենալու եւ եղած բոլոր որոշումներն ու համաժողովի ամբողջական պատկերը ընդարձակ զեկուցմամբ մատուցանելու վեհափառ Հայրապետին առաջիկայ ազգային-եկեղեցական ժողովի խորհրդակցութեան եւ քննութեան ենթարկելու եւ նորա հեղինակաւոր որոշման համեմատ էլ լինելու համաժողովի ապագայ գումարումների մէջ իր դիրքը որոշելու:

Քրիստոնէական եկեղեցիների մերձեցման եւ համագործակցութեան նախադրեալ համարելով եկեղեցիներու փոխադարձ ծանօթութիւնը, այլ եւ ի նկատի ունենալով համաժողովի կատարելիք աշխատանքների ծրագիրը յանձնարարւում է մեր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն, ըստ պահանջել հարկին տալ հայ եկեղեցու դաւանական եւ ծիսական արարողական նկարագիրը, ուղեցոյց ունենալով արեւելական երեք ժողովների եւ Ներսէս Շնորհալու «Ընդհանրականը», ինչպէս նաեւ հայ եկեղեցւոյ վարչական կազմակերպութեան նկարագիր հանգուցեալ Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեանի ընդհանուր գնահատութեան արժանացած «Հայ Եկեղեցին»:

Այլ եւ պարտք է դրւում ներկայացուցչութեան վրայ յատկապէս շեշտելու հայ եկեղեցւոյ Ազգային-Ժողովրդական ոգին, նկարագրելով նրա պատմական համառօտ անցեալը, ընդգծելով արեւելքի մէջ բազմացեղ եւ բազմակրօն ժողովրդների մէջ դարեր շարունակ քրիստոնէական կրօնին հաւատարիմ մնալը եւ նահատակ եկեղեցւոյ կեանքով ապրիլը, տալով բիւրաւոր վկաներ շարքեր, մինչեւ իսկ մեր օրերում:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը նախագծելով այս համառօտ ղեկավար սկզբունքները վստահ է, որ հայ եկեղեցու ներկայացուցչութիւնը լրջմտութեամբ, շրջահայեցողութեամբ կ'ընթանայ գումարուելիք համաժողովում, զգալով եւ գիտակցելով այն մեծ պատասխանատուութիւնը, որ ծանրանում է նրա վրայ պատուով ներկայացնելու հայ եկեղեցին, այդ քրիստոնեայ հնագոյն եկեղեցիներից մէկը իր մեծութեան, վեհութեան եւ քրիստոնէական ամենատեսակ սկզբունքների հաւատարմութեան մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ խօսելով Ամերիկայի Հայ Կրթական Հիմնարկութեան գործունէութեան մասին կը գրէ (Յունիս 3).

— «Հայ Կրթական Հիմնարկութեան քարտուղարը հրատարակութեան համար մեզի ղրկած է ընդարձակ գրութիւն մը, որ տեսակ մը հաշուետուութիւն է այդ կազմակերպութեան մինչեւ այժմ կատարած կրթանպաստ գործի մասին:

Համաձայն այդ հաշուետուութեան՝ 1906 թ. Սեպտեմբերէն մինչեւ 1931 թ. Դեկտեմբեր, այսինքն՝ 25 տարուան ընթացքին Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը օգնած է 275 ուսանողներու: Անոնցմէ՝ 19 աղջիկ եւ 256ը մանչ: Այս 275 ուսանողներէն 221ը եղած են Միացեալ Նահանգներու մէջ ուսանող ուսանողներ, իսկ 54ը Սելանիկի եւ Հալէպի ամերիկեան քոլէճներուն եւ Պէյրութի համալսարանի ուսանողներ:

Անոնց բոլորին Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը տուած է 86,794 տոլար: Այս նպաստները, ըստ կազմակերպութեան կանոններուն, եղած են օրինական փոխառութեան եղանակով, որուն պայմանաժամով եւ առանց տոկոսի:

Ինչպէս այժմ կ'երեւայ քարտուղարի տեղեկագրութենէն, նպաստաւորուած ուսանողներէն 88ը միայն ամբողջովին վերադարձուցած են իրենց պարտքը եւ յետոյ վճարած 23,482 տոլար: 69 ուսանողներ ալ կան, որոնք արդէն սկսած են մասամբ վճարել իրենց ըրած պարտքը: Սակայն 39 ուսանողներ տեւէ փորձ ըրած չեն ցարդ վերադարձնելու իրենց առած գումարները, որոնց համար պարտամուրհակ ալ տուած են:

Հայ կրթական Հիմնարկութեան քարտուղարը կը վարանի այս 39 ուսանողները ամբողջութեամբ անպարտաճանաչ յայտարարել: Անոնց մէկ մասը չի վճարեր, որովհետեւ մինչեւ այժմ ի վիճակի չէ եղած վճարելու: Միւս մասին վերաբերմամբ ալ յոյս կը յայտնէ թէ «ուշ կամ կանուխ պիտի փակեն իրենց հաշիւները՝ իրրեւ նախկին անվճարելի պարտքը»:

Դժբախտաբար, փոխ առած դրամներու վերադարձի ուշացումը մեծապէս կը վնասէ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան կրթանպաստ գործին. որովհետեւ վերադարձուող գումարներն են գլխաւորապէս, որ հնարաւորութիւն կուտան շարունակելու այդ գործը: Բնական է, որ որքան աւելի անպարտաճանաչներ գտնուին հին ուսանողներուն մէջ, այնքան աւելի պիտի տուժեն նոր ուսանողները, որոնք նպաստի պէտք ունին, իրենց ուսումը վերջացնելու համար»:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆԻՍԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՆԻՍ, 8 Յունիս.— Անցեալ Չրկ. կիրակի օր Մասսէնէի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Նիսի սկաուտներու ընտանեկան խնջոյքը: Շնորհիւ Վարչութեան եւ պատանիներու կատարած աշխատանքին, հաւաքուած էր կոկիկ բազմութիւն մը:

Օրուան նախագահն էր Վարչութեան անդամ Պ. Ցարէթնազովեան, որ պարզեց տեղւոյս սկաուտներու կազմութեան եւ գործունէութեան պատմութիւնը եւ յորդորեց ծնողները խրախուսել այս օգտակար կազմակերպութիւնը: Խօսեցաւ նոյնպէս Պ. Քէշիշեան, սկաուտներու ծագման մասին: Ներկաները հիւրասիրուեցան պաղպաղակով եւ գարեջուրով, ստեղծուեցաւ տաքուկ մթնոլորտ մը: Ժողովուրդին խնդրանքին վրայ մեներգեցին Տիկին Ռ. Իբրահիմեան եւ Պ. Գեղամ Շէհրէքեան: Ապա խմբապետ Պ. Ց. Իբրահիմեանի խօսքէն յետոյ խանդավառ ծափերու մէջ տեղի ունեցաւ աստիճաններու բաժանում: Մուտքը ազատ էր եւ հիւրասիրութիւնը Վարչութեան հաշւոյն: Սակայն ժողովուրդը ինքնաբերաբար նուէրներով արձանագրուեցաւ, որոնց գումարը բարձրացաւ 205 ֆրանքի: Չափազանց հաճոյալի էր այս ժամանցը եւ ներկաները բաժնուեցան ուրախ տրամադրութեան տակ: Վարչութիւնը կը պատրաստուի դաշտահանդէս մը տալ մօտերս:

Սրահի ճակտին պարզուած էր մեծ եւ գեղեցիկ եռագոյնը, որու հովանիին տակ պաստառի վրայ դրուած էր խորհրդանշանը Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Մեր սկաուտները առ այժմ 18 հոգի են, յոյս ունի Վարչութիւնը որ հետզհետէ անոնց թիւը պիտի աւելնայ: Տպաւորիչ էր սկաուտներու կողմէ ներկայացուած իրենց առաջին բանակումի ֆիլմը:

Ներկայ մը

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի Սկաուտական Վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Նահապետեանի, որ գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ նուիրելու սկաուտներու երեք հարիւր ֆրանք անմիջական պէտքերու համար, նոյնպէս Պ. Փառէն Թուրիկեանի որ նուիրած է 15 տարազ: Կը յուսան որ միւս ազգայիններն ալ պիտի հետեւին այս գեղեցիկ օրինակին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի
Սկաուտներու Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

— Է՛հ,— գոչեց մեծ վարպետ Թուրքէն — մենք ալ գիտենք քի կորած է՞ր ո՛ր գոմն է... դուն քու գործդ նայէ... նայէ քի օճախդ չմարի...

Աղէ՛կ ըսիր, Աստուած տար որ չմարէ՛ր... դուն տանս էվալլահ ըրէ ... շուներուն... սալլը չի ճչար, սալլը ... կը ճչայ... խոփդ ա՞ր է, արտը ... համանդի, հասկցար...

— Ինչի՞ս չունը, ճանը՛մ, անոնց ... թափած է ալ... հար ու տղայ չեն աշխատիր... չորս կողմերնին պարտք... հազրա խաղնէ՛ մի տասանը... պապան հիւանդկախ մարդ...

— Հիւա՛նդ մի... հը՛, ձագ ունեցող կատուն էնել գող կ'ըլլայ, Թուրքէն, — գլուխը երերցուց Թադուհի հանըմ, — ան ի՞նչ Օսման է... էս ինքզինքս գիտնալէս ի վեր ան ... նանկ է... ամէն օր կը մեռնի, նորէն տիփ տիրի է... Դուն փէ՞ք տիրի հա, հա՞... միշտ անոնց գէշը տես, ուզողը որ մեռնի, կաշին իշարէտ մըն է... ան քեզի պէս տա՛ռը Թուրքէն կը թագէ... չհայի՛ս, դաւակը հասցուց կարնեցուց կոնակը...

— Աղէկ, տղու գ ըսէ — դարձաւ վարպետ Թուրքէն, — նայէ Մէհմէտը կեցա՞ծ ունի... մերինը ըսա՛ Աստուծուն օրը նայէ գրէ...

Ու գառնացած ոտքի ելաւ: Այս անհարկութիւնը Սուրէնին ծանր եկաւ: Տրտմեցաւ: Մայրիկը զգա՞ց ու, ինչ որ յաճախ ըրեր էր նոյն նկատողութիւնը, իր վիրաւորուած մայրական զգացումէն թելադրուած.

— Դուն քու տղադ աս շունն գաւակին հետ կը բռնես հօր, — վրդովուեցաւ, — տար էթալ դա՛լը... անգործ մեղաւ աւելի լաւ է քան մեր պիծակ...

— Աղէ՛կ, ճանըմ, ի՞նչ ըսեմ, ի՞նչ ընեմ. .

— Քար մի զներ տղէնուն, — միջամտեց տէր հայրը

— Անանկ չէ, տէրտէ՛ր, գործք տեսան ամենայն բարի են... տակն ու վրա՛յ անենք ամէն բան... Օսմանը չըլլայ նէ մենք մեզ կը պարտէ՞նք գիտես քի...

— Ինչո՞ւ չէ վրայ բերաւ տէր Մեսրոպ պայլն ազրեցուց. գանձն ա՞չ կարէ ազրեցուցանել...

— Քանի քի տանինկ է, գացէք իրարու գլուխ պառկեցէք...

— Եթէ պէտք ըլլայ, ա՛յդ ալ պիտի ընենք — մէջ ինկաւ Սուրէնը

— Անշուշտ, ձայնեց մայրը. — ձուկ որսացողը ոտքը կը թրջէ... Թօհա՛փ պէ... Ջապաց գացեր է. ոտքը չըլլրտած դուրս ելլել կ'ուզէ...

Մութը կոխած էր արդէն, երբ վարպետ Թուրքէն, տրտնջա՛ծ, դուրս ելաւ, «մինչեւ գալուէն էրկննամս ըսելէն, մինչ Թադուհի հանըմ, տանը ամէնին մօտեցած.

— Քու մարդդ, — կ'ըսէր — տանը չհասկցա՞ր Օսմանին ինչ ըլլալը... Դուն տասը մասնիդ մամ ալ ընես, աշխին վատեն ան իր գիտցածն է... առաջ կենամ կը բռթեն, ձաեւ կենամ կը կոթեն... աս ա՛ռ է... Դուն նորէն Քրիստոսի ծառայ մը՛ բարեւ բանէ կեցիր գէմը... Երգ շատ գիտեմ ամմա ձան չունիմ, ի՞նչ ֆայտա... նա, մէկն ա ան չէ՛ ձարձաւ Սուրէնին, — էլաւ մեծցաւ քի գործ տեսնէ, հիմա էկեր պաշխա տիւտիկ կը չալէ.

VI.

Մօրը այս տրամադրութիւնը առաջ ազդեցութիւն չըրաւ Սուրէնի վրայ: Ընդհակառակն, իր ու Մէհմէտ պէյի յարաբերութիւնը հետզհետէ աւելի սերտ բնոյթ առնացաւ: Ու կայը զօրացաւ Սուրէն թէեւ ներքնապէս միշտ կասկածոտ, կը խորհէր, սակայն, որ այդ պայմաններուն մէջ, իր ու Մէհմէտին գործակցութիւնը աւելի յարմարագոյն միջոց մըն էր՝ ապահովելու տունը: Մանաւանդ որ խնամութի նորոգման պատրուակին տակ, վարպետ Թուրքէն սկսեր էր նորոգել եւ՛ տանը իրենց բաժինը, ու Օսման էֆէնտի չէր առարկեր: Անկէ զատ, անցնող աւելի քան մէկ տարուան ընթացքին, վարպետ Թուրքէնի գործը զգալապէս լաւացեր էր ու Սուրէն հետզհետէ հնարաւոր կը գտնէր ճակատագրերու նոյնացում մը Աստղիկին հետ, իրենց վերակառուցուող երդիքին ներքեւ: Այսուհանդերձ, մի՛շտ վերապահ էր, Զգոյշ, Վարանոտ, նոյն իսկ: Կը հանդիպէին մի՛շտ պատահաբար, ու Աստղիկ, հիմա, այլ եւս, աւելի նուազ կ'այցելէր իրենց. հակառակ անոր որ աւելի ուժգնօրէն կը տենչար քովն ըլլալ Սուրէնի: Ու երբ իրարու կը նայէին, բոցը կ'արծարծէր երկուքին հոգիներէն ներս: Յուզումը կը վերսկսէր: Բարախօսը կը շատնար, բայց շրթները միշտ կը մնային փակ: Սուրէնի այս վերապահութիւնը կը շեշտուէր, մանաւանդ, իր այն ենթադրութեամբը պատճառաւ թէ՝ Պէպապճեան էֆէնտի կողմէ պիտի հանդիպէր բուռն ընդդիմութեան: Իսկ անիկա դուր ու անտեղի ենթադրութիւն մը չէր, քանի որ Օսմանեան փարլամենթի ընտրութիւններուն առթիւ, Սուրէն Մէհմէտի հետ գործակցաբար, այդ օրերուն բուռն պայքարի մը սկսեր էր ընդդէմ Պէպապճեանի, պաշտպանելով Դիմաքսեանի թեկնածութիւնը:

Իրենց տանը վերանորոգման ձեռնարկը անյաջողութեան չմատնելու եւ ինքնապաշտպանութեան ծրագիրը ամբողջապէս իրականացնելու համար, Մէհմէտ պէյի հետ իր կապը չխզելու կողմնակից էր եւ՛ Մարմինը:

Այդ օրերուն, սակայն, պարագայ մը եկաւ անակնկալ դէպքերու առջեւ դնելու զիրենք

Սուրէն, Մարմի մէկ նիստին հաղորդեց թէ Դաւիթ էֆէնտի, յանուն Քաղաք. Ժողովի, Օսման էֆէնտիի խոստացած է ազգապատկան ջաղացքը, եթէ վերջինս, յաղթեցնել տայ վարպետ Թուրքէնի տան կառուցումը եւ յանձնէ իրեն՝ նախորդ համաձայնութեան հիման վրայ: Գետնուղիի աշխատանքը, աւելի քան 3 տարի ընդհատուած էր: Բայց, Աստղի գալէն վերջ, վերսկսուած ըլլալով, Մարմինը որոշեց ամէն գնով արգելք ըլլալ տանը եւ խանութին յանձնումին, որովհետեւ, այդ կերպով, ծրագիրը կը մատնուէր անյաջողութեան:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

շիստ կեդրոնը նիւթական լայն օժանդակութիւն կը ստանայ ֆը-րանսական ազատ – որմնադիրներու կազմակերպութենէն։ Հակա-ֆաշիստները զինք դրկած էին Իտալիա մահափորձ կատարելու, Իտալիոյ կացութիւնը իրեն ներկայացուցեր էին չափազանց աղե-տալի․ բայց Իտալիա մտնելէն յետոյ, տեսնելով կացութիւնը, հասկցեր է թէ խաբուած է եւ առանց կատարելու իրեն յանձնուած մահափորձը, ուզեր է վերադառնալ Ֆրանսա։

Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ ԿԸ ԽԱՓԱՆՈՒԻՆ — Էնկիւրիի մէջ, հրատարակու-թիւնը արգիլուեցաւ «Խալքէր» եւ «Թիճարէթ» թերթերուն, այն պատրուակով թէ անստատած են մամուլի նոր օրէնքին տրամադրութեանց։

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ — Լօզանի ժողովը բացուեցաւ այս կէս օրէն առաջ, ճիշդ ժամը 10ին.

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԵՐ — Սօֆիայէն տրուած հեռագրի մը հա-մաձայն, կիրակի կէս օրէ վերջ, ատրճանակով եւ ռումբերով զինուած չորս անձեր, յարձակում գործեցին Նեւրոքոփի երկու քաղաքական ռամ-կավար խորհրդականներու վրայ եւ ծանրօրէն վիրաւորեցին զանոնք։

Այս անցքը հետեւանքն է վէճին որ ծագած է մակեդոնական կու-սակցութեան եւ ազգային խմբակցութեան միջեւ, քաղաքական ընտրու-թեանց առթիւ։ Այս վէճին հետեւանքով արդէն, ապրիլին, Մակեդոնացիները սպաննեցին էին երեք քաղաքական խորհրդականներ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ — Սուրիոյ հանրապետական նախագահական ըն-տրութեան մասին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին։

Երկու թեկնածուներ կային։ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ՝ նախագահ երեսփ. ժողովին, որ ստացաւ 32 ձայն եւ Մուհամմէտ Ալի Ապէտ որ ստացաւ 36 ձայն։

Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ հանդարտօրէն։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ — Կորկուլովի դատավարութիւնը նշանակուած էր յուլիս 7ին եւ 8ին։ Բայց դատարանին նախագահը այդ թուականներուն զբա-ղած ըլլալով, դատավարութիւնը յետաձգուած է յուլիս 11ին եւ 12ին։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողով կը հրաւիրէ Եռաղոյն, Փաթորին, Աղատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes, Café Ararat. *Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

ԳԻԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple։ *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ (Բ. յարկ)։ Օրակարգ՝ զեկոյց յանձնախումբի եւ վիճաբանութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբի սրահը։ Ստիպողական օրակարգ։ Կը հրաւիրուին նաեւ Շավիլի ընկերները։

ՇԱՎԻԼԻ Արզութեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մօնփառնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուի այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ապառաժ խումբի ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։ Ռոստոմ խումբի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. Ներկաներու թիւը ժեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը [illegible], սովորական հաւաքատեղին։

ԿԼԷՎԼԻ Նրչ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 rue Mr. le Prince, մէթրօ Օտէօն։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սամինեի, Դիրճ.— 35։

Փարիզ, Տիկ. Խ.— 140։

Սէն Շամոն Դորձ. 382 50։

Լանսէլ, Ս. Փ.— 112.50։

Փոն տ'Օպլնա, Ա.— [illegible]

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի Կիլիկեցի (Պոսեա) Մարիամ Փօյաճեան, հօր անուն Նիկողոս (մեռած) մօր անուն՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրերը Սողոմէն եւ Թագուհի։ Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին։ 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ թագուհիի հետ աքսորուած են Նեսիպին, ուր զինք տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Փօյաճեանի*, 26 Rue Blanqui. *Փարիզ (13)։ Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։*

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant **H. STEPHAN**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԲՈՒ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

—Ես չեմ կարող ձեզ կարծիք յայտնել, նախ քան աւելի արոշ փաստեր հաւաքելս։ Պէտք է փորձենք, տեսնենք ի՞նչ դուրս կը գայ։

— Իսկ դո՞ւք, Սաքոնի։

— Ես կ'ուզէի իմանալ ինչ կ'ասէր տիկին Բոլլա՞ն։ Նրա կարծիքը միշտ ծանրակշիռ է լինում։

Ամէնքը դարձան սենեակում գտնուող միակ կնոջը։ Նա լուռ, գլուխը ձեռքին կախած նստել էր ու ականջ էր դնում խօսողներին։

Մի աչխոյժ խաղաց նրա մութ, խոր ու լուրջ աչքերի մէջ, երբ նա հայեացքը բարձրացրեց։

— Պէտք է խոստովանեմ, — ասաց նա, — որ ես ոչ մէկի հետ էլ համաձայն չեմ։

— Ինչպէս միշտ. եւ ցաւն այն է, որ իրաւունքը միշտ ձեր կողմն է, — կցեց Րիքարդօ։

— Անշուշտ, անհրաժեշտ է, որ ճիզ-ւիտների դէմ կռւենք, եւ եթէ մի զէնքով չեղաւ, պիտի գործադրենք միւսը։ Բայց միայն խօսքով կռիւը թոյլ զէնք է ու ծրագրուելը չափազանց սաղտկալի։ Իսկ ինչ ուղերձին է վերաբերում, պարզապէս երեխայի խաղալիք է։

— Ցոյս ունիմ, տիկին, — առար-կեց Գրասինի յաղթական դէմքով, — որ դուք մեզ ցոյց տալու չէք մի այդ տեսակի միջոց ինչպիսին է սպանութիւնը։

Մարտինի քաշեց իր երկար պեխերը, իսկ Գալլի ժպտաց արհամարհոտ։ Նոյն իսկ երիտասարդ լուրջ կինը, չէր կարողացաւ զսպել իր ժպիտը։

— Հաւատացէք, — ասաց նա, — որ եթէ ես այդ տեսակ բաների մասին մտածելու չափ խառնաբրած էլ լինէի, ամենայն դէպս երեխայի պէս չէի խօսել դրա մասին։ Բայց ամէնից մահացու զէնքը, որ ես ճանաչում եմ, ծաղրն է։ Եթէ յաջողէք ճիզւիտները ծիծաղելի դարձնելու, եթէ ծիծաղելի դարձնէք նրանց ու իրենց պահանջները, դուք կը տանէք յաղթանակը առանց մի կաթիլ արիւն թափելու.

— Ճիշդ է բոլորովին — ասաց Ֆաբրիցի — միայն չգիտեմ ինչպէս պէտք է իրագործել ձեր առաջարկը։

— Դա այնքան էլ դժուար չէ, — ասաց Մարտինի։ — Երգիծաբանութիւնը միշտ աւելի հեշտ է գրաքննիչից անց կենում, քան լուրջ երկերը։ Եւ եթէ գրուած է ակնարկներով, սովորական ընթերցողը անհամեմատ աւելի հեշտ է ըմբռնում կատակի տակ թաքնուած իմաստը, քան թէ մի գիտական կամ տնտեսագիտական ատենաբանութեան գաղափարը։

— Ուրեմն, տիկին, դուք կարծում էք, որ լաւ է հրատարակենք երգիծաբանական պամֆլէտներ կամ փորձենք մի զաւեշտի թերթ հրատարակելու։ Վերջինս, ի հարկէ, թոյլ չի տալ գրաքննիչը։

— Իմ ասածս դա չէ բոլորովին։ Իմ կարծիքով ամէնից լաւն է հրատարակենք մի ամբողջ շարք փոքրիկ երգիծաբանական թերթեր, տպագիր կամ արձակ, ու ծախենք փողոցներում շատ աժան, նոյն իսկ ձրի։ Կարելի է նոյնպէս թերթերը դարձնել պատկերազարդ, եթէ ինդրէ հոգին թափանցող մի նկարիչ ճարէի.

— Ա՛յ, սքանչելի գաղափար. եթէ իրացնել կարողանայինք։ Միայն դրա համար առաջնակարգ ուժեր են հարկաւոր։ Որտեղից ճարենք մի իսկական երգիծաբան։

— Ինքներդ էլ գիտէք, — աւելացրեց Րիքօ, — որ մեծ մասը մեզնից գրում է լուրջ թօնով։ Ուշ ոքի վիրաւորել չուզելով պէտք է ասեմ, որ դահիճապէս գրելու մեր ընդհանուր ճիգը փղի տարանտէլլա պարելն է յիշեցնելու։

— Ես ամենեւին չեմ առաջարկում, որ մենք բոլորս մեր ընդունակութիւնից դուրս գործով զբաղուենք։ Պէտք է միայն գտնել իսկական տաղանդաւոր երգիծաբանին, որ երեւի կայ Իտալիայում եւ տալ նրան անհրաժեշտ միջոցները։ Ի հարկէ, պէտք է որ քիչ միչ ճանաչենք այդ մարդուն, եւ վստահ լինենք որ մեզ հետ նոյն ուղղութեամբ է գնալու։

— Բայց ո՞րտեղից։ Կարող եմ բացոր նշանաւոր երգիծաբանները մատների վրայ հաշուեմ, ոչ մէկն էլ մեր գործին չի գայ։ Ճուստին առանց դըրան էլ խիստ է զբաղուած, Լոմբարտիայում կան մի թէ երկու յարմար գրագէտներ, նրանք էլ գրում են Միլանի բարբառով

— Եւ բաց ի դրանից, — ասաց Գրասինի, — Թոսկանական ժողովրդին աւելի բարձր միջոցներով էլ կարելի է ազդել։ Իմ համոզմամբ, առ նուազն քաղաքական տակտի պակաս կը լինէր, եթէ կրօնական ու քաղաքական ազատութեան լուրջ խնդրին նայէինք, ինչպէս կատակի նիւթի վրայ։ Ֆլորենցիան, Լոնտոնի նման մի առեւտրի ու փողի վայրենի քաղաք չէ, ոչ էլ Փարիզի պէս անզգոյշ չարիլութեան մի վայր։ Մեծ անցեալ ունեցող մի քաղաք է սա։

— Աթէնքն էլ էր այդպէս, — ընդհատեց տիկին Բոլլա ժպտելով, — բայց Աթենացիք չափազանց թուլամորթ էին եւ պէտք եղաւ մի բոռ, որ նրանց խայթի։

Րիքարդօ ձեռքը սեղանին խփեց։

— Իրաւ, ինչպէս է որ Բոռը չյիշեցինք։ Ա՛յ, իսկը մեր ուզած մարդը։

— Ո՞վ է որ։

— Բոռը — Ֆելիչէ Րիվարեզ։ Չէ՞ք յիշում։ Մուրատորիի խմբի մէկն էր, որ երեք տարի առաջ իջան Ապենիններից։

— Հա, դուք ծանօթ էիք այդ խմբին։ Միտքս է, միասին էլ մեկնեցանք, երբ նա Փարիզ էր գնում

— Այո, Լիվորնօյումն էի եւ ուղեկցում էի Րիվարեզին։ Թոսկանայում մնալ չէր ուզում. ասում էր, որ ապստամբութեան անյաջողութիւնից յետոյ այստեղ ծիծաղելուց զատ անելու ոչինչ չի մնում, ու գերադասեց գնալ ուղղակի Փարիզ։ Նա էլ անշուշտ կարծում էր, պարոն Գրասինի նման, որ Թոսկանայում պէտք չէ ծիծաղել։ Վստահ եմ սակայն որ նա եւս կը գայ, եթէ կանչենք. չէ՞ որ հիմա Իտալիայում անելու գործ կայ։

— Անունը ի՞նչպէս էր։

— Րիվարեզ։ Կարծեմ Բրազիլիացի է. ամենայն դէպս գիտեմ, որ ապրած է Բրազիլիա։ Դրա պէս սրախօս մարդ ես չեմ տեսել։ Ինչպէ՞ս տխուր էինք մենք այն շաբաթը Լիվօրնօյում, մարդու սիրտը սեղմւում էր անբախտ Լամբերտինի տեսքից. բայց եւ այնպէս անկարող էինք ծիծաղները զսպելու, երբ գալիս էր Րիվարեզ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1932

17 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1908 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՐՑԵՐ

(ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Բազմաթիւ ու բազմատեսակ միութիւններ ունեցող ազգ ենք: Ամէն օր եւ ամէն տեղ կը հանդիպինք անոնց անուան եւ անոնց ձեռնարկներուն արձագանգը կը լսենք: Բայց յստակ ու որոշ գաղափար մը չունինք այս միութենական շարժման մասին:

Վերցուցէք հայրենակցական միութիւնները, բազմաթիւ եւ բազմանիւղ, տարածուած գրեթէ բոլոր գաղութներուն մէջ: Ամէնքն ալ ունին տարեկան համագումարներ, տարեկան քանի մը հանդէսներ, կ'օժանդակեն զանազան ձեռնարկներուն, ունին պահեստի գումարներ, ամէն մէկը իր հաշուին, եւ ամէն մէկու գործունէութիւնն ու ինքնայատուկ…

Ժամանակ մը հայ մամուլին մէջ խնդիր եղաւ համագործակցութիւն մը ստեղծելու այդ բոլոր միութիւններու միջեւ, որոնք պիտի պահէին իրենց ինքնավարութիւնը, բայց պիտի կապուէին ընդհանուր կեդրոնի մը: Այդպիսով այդ տարածուած միութիւնները, համախումբ, պիտի դառնային համազգային կազմակերպութեան մեծ ազդակ մը: Խնդիրը մնաց վիճաբանական սահմանին մէջ, ու մարեցաւ: Ամէն մէկը շարունակեց իր ճամբան, աւելի ու աւելի ճիւղաւորուելով:

Այս կարգին դուք կրնաք շարել անունները շատ մը միութիւններու, Կարմիր Խաչի, Կանանց, Ուսանողական, Գրական, Որբերու, Մշակութային, Ուսումնասիրաց, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Արիներու, Արիասարդաց, Արուեստագէտներու եւն. եւն.

Անշուշտ այդ միութիւնները, որպէս կազմակերպութիւն, ինքնին արժէք մը կը ներկայացնեն: Ուժերու համախմբում ինքնին դրական երեւոյթ մըն է: Բայց այդ միութիւնները միայն նպատակ մը կը հետապնդեն, իրենց շրջապատին օգտակար հանդիսանալու փափաքով: Եւ հետեւաբար, այդ շրջապատին հետ անոնք պէտք է կապուին սերտօրէն, որպէս զի շրջապատը զգացածօրէն ապրի այն մտահոգութիւնները, որոնք մտահոգութիւնն են գործող միութիւններուն. Այդպիսով միայն անոնք կրնան ելլել իրենց նեղ շրջանակէն եւ դառնալ հանրային ուժ մը:

Արդ, բաց ի Բարեգործականի, Համազգայինի եւ Հայ Կ. Խաչի հաստատութիւններէն, որոնք սովորութիւն ըրած են տարեկան տեղեկագիրները հրատարակել եւ թուական տուեալներով պարզել իրենց միութեան վիճակը եւ գործը, մնացած միութիւններու մասին, հրապարակին վրայ միայն հատուկտոր տեղեկութիւններ կան:

Հայրենակցական միութիւններէն սկսած մինչեւ յետին հաւաքոյթը, մեր իրականութեան մէջ, կը նշանակեն բարոյական եւ նիւթական ուժի սպառում մը, ու արդիւնքը՝ կաթիլ առ կաթիլ, կ'երթայ առաջադրուած նպատակներուն:

Բայց ի՞նչպէս, ի՞նչ քանակութեամբ, ի՞նչ անհրաժեշտ կարիքի մը ընդառաջելու: Այս բոլորն անծանօթ կը մնան:

Մենք միութեանց անունները կը լսենք, անոնց շուրջ եղած վէճերը կը կարդանք, հանդէսներուն եւ ժողովներուն կը յաճախենք, բայց յստակ գաղափար չունինք թէ ո՞րքան անդամներ ունին այդ միութիւնները, ի՞նչ է անոնց տարեկան եկամուտները, ի՞նչ ձեռնարկներու վրայ ըրած են իրենց ծախքերը, եւ ի՞նչ արդիւնք ստացած:

Գիտէք նաեւ թէ հայկական կեանքի մէջ աշխատանքի բաժանման սկզբունքը երբեք կիրարկուած չէ, ու հետեւաբար՝ գործերու խաչաձեւումը, եւ զոհողութիւններու աւելորդ սպառումը անխուսափելի են այս պայմաններուն մէջ:

Այս դրութեան ծանրութիւնն աւելի ըմբռնելի կ'ըլլայ բոլորին, երբ նկատի առնենք թէ տարագիր Հայութիւնը զուրկ է ազգային կեդրոնական իշխանութենէ մը, որ պիտի կրնար օգտակար հանդիսանալ այս բոլոր ճիգերուն: Օժանդակ միութիւնները, այդ պարագային, պիտի կրնային առաւելագոյն օգուտ մը բերել ճիշդ այն ձեռնարկներուն, որոնք օժանդակ ձեռքի մը կարօտ էին:

Հիմա մեր միութիւնները կը քալեն ինքնագլուխ եւ կ'ընեն այն բոլորը, ինչ որ իրենց մատչելի է:

Եթէ չենք կրնար այդ դրութեան վերջ տալ, գոնէ կրնանք խորհուրդ տալ նպատակայարմար գործունէութեան մը: Սակայն խորհուրդ տալը եթէ ընդհանուր քարոզի մը բնոյթը պիտի առնէ, կրնար լսել ու անցնիլ:

Մամուլն այս ուղղութեամբ դարձեալ մեծ դեր մը ունի կատարելիք: Երէկ մենք կը խօսէինք կրթական ճակատի մասին ու պէտքը կը շեշտէինք վիճակագրական տուեալներու: Նոյնն է պարագան մնացած բոլոր միութիւններուն համար: Այսօր, երբ հայ ժողովուրդն իր կեդրոնական գրասենեակը չունի, ուր պիտի կեդրոնանային ամէն կողմէ եկած զեկոյցները. մեր իրականութեան պատկերը պարզող, կը մնայ մէկ գրասենեակ, ուր ամէն օր, աշխարհի ամէն կողմերէն գրութիւններ կը հասնին եւ լոյս աշխարհ կուգան: Հայ մամուլն է, որ առ այժմ կը փոխարինէ ազգային կեդրոնական գրասենեակը:

Ու մամուլը պէտք ունի իրական վիճակագրութիւններու, որպէս զի իր ձայնը բարձրացնէ, քննադատելի երեւոյթները մատնանշէ եւ ուղղութիւն տայ այն բոլոր աշխատանքներուն, որոնք իրարմէ անջատ, ու շատ անգամ իրերամերժ կը թուային մեր իրականութեան մէջ:

Մենք կը փափաքէինք որ բոլոր միութիւններն ու զանազան հաստատութիւնները ընդառաջ երթային մեր այս մատնանշումներուն եւ սովորութիւն դարձնէին իրենց տարեկան հաշուետուութիւնը հասցնել հայ մամուլին:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՌԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

— :·: —

Ռուսերը իրենց հնգամեայ ծրագիրը ունին, զոր կը հետապնդեն յուզիչ յամառութեամբ, ու կը կրկնեն՝ առանց սպասելու առաջինին ելքին. Այս թափով՝ մեծ յոյս կայ որ առաջին հնգամեակը չվերջացած, պիտի վերջանայ 20րդ դարը:

Հետեւելով իրենց նոր բարեկամներուն, Թուրքերն ալ՝ մտածեր են եռամեայ ծրագիր մը մշակել Թուրքիան օտար ներածումներէ անկախ պահելու, եւ Թուրքին պէտքը Թուրքիայէն միայն հայթայթելու համար, զուտ թրքական միջոցներով:

Խելք մը՝ որուն ամէն խելք չի հասնիր: Մանաւանդ որ մեր կարդացած գրքերուն մէջ՝ թրքական խելքի մասին՝ ոչ մէկ ծանօթութիւն կայ:

Առաջ Հայերը կային, որոնց շնորհիւ, իրենց պէտքերը գոհացնելու կարճ միջոցը գտեր էին Թուրքերը: Կը ջարդէին ու կը կողոպտէին՝ յարգելով ներքին ու միջազգային օրէնքներուն բոլոր ձեւակերպութիւնները:

Ի՞նչ պիտի ընեն հիմայ որ հայ չէ մնացած (գրեթէ) եւ հողը ո՛չ կերպաս կ'արտադրէ, ո՛չ դրամ, ո՛չ ալ գոնէ հայու խելք:

Միջամտելով եւ բարեկամաբար, մեր նախկին հայրենակիցներուն կը թելադրենք հետեւեալը՝ իբրեւ վերջին շնորհք մը Հայու հնարամտութեան.

Արդէն, հաստատած են նոյնպէս օրէնքը: Կը մնայ ընդլայնել անոր սահմանները եւ կիրարկել առանց սեղմումի: Եռամեայ ծրագրի առաջին տարին յատկացնել արտասահմանի Հայերը ներս առնելու: Ասկից դիւրին ոչինչ կայ: Կը բաւէ որ Թուրքիոյ գեղեցկութեան քարոզիչը՝ իբր թրքական կառավարութեան նուիրակ, զրկեն հայկական գաղութները. կասկած չկայ որ իր շնորհներուն հրապոյրով՝ պիտի կրնայ կակղեցնել ամէն ամուր սիրտերն իսկ եւ դէպ ի Թուրքիա ստեղծել հայկական վերադարձի հոսանք մը:

Եռամեայի երկրորդ տարին՝ թոյլ տալ որ Հայերը տուն տեղ ըլլան. վաճառականութիւն հաստատեն եւ իրենց խանութները լեցնեն:

Երրորդ տարին, յատկացնել ջարդելու կողոպտելու:

Քէմալական Թուրքիան՝ կը վերանորոգուի. այսինքն Աբտիւլհամիտի մօտեցմամբ մէկտեղ, կը թօթափէ Աբտիւլհամիտի ազդեցութիւնը եւ կը ջանայ իր մէջ վերապարթնել ցեղային առաքինութիւնները:

Այս ծրագրի կիրարկումով, Թուրքերը երկու օգուտ ապահոված կ'ըլլան: Նախ կը գոհացնեն իրենց պէտքերը եւ երկրորդ՝ կը վերադառնան իրենց թուրանական առանձնութիւններուն:

ԽԱՐՏՈՑ

ԹՈՒՐՔ ՉԷԹԷՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԾԻՆ ՎՐԱՅ

Հիւսիսային Սուրիոյ «Արապը Ուշաղը» գիւղը, Հանըլարի մօտ թուրք չէթէներու կողմէ յարձակում կրած է:

Ֆրանսացի սպայ, տեղակալ Ֆէվալի հրամանատարութեան տակ գտնուող ձիաւորներու 25րդ գումարտակը երբ կը հետապնդէր աւազակները, Սիւյիւտի թրքական սահմանապահ ուժերը կը սկսին մաւզէրի եւ գնդացիրի կրակ տեղացնել անոնց վրայ: Հաստատուած է որ թուրք զինուորները գիտէին սուրիական ուժերուն դէմ ըլլալը իրենց յարձակման:

Տեղակալ Ֆէվալ ոտքէն վիրաւորուեցաւ. իր ձիաւորներէն մէկը սպաննուեցաւ եւ ուրիշ մըն ալ վիրաւորուեցաւ:

ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Պերլինի համբաւաւոր բժիշկներէն մէկը Սոնտէք Մոսկուա հասաւ եւ անմիջապէս գնաց Ստալինի քով, որուն առողջական վիճակը, կ'ըսուի թէ ծանրացած է այս մէկ քանի օրերու ընթացքին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Աշխատանքի նախարարը կը յայտարարէ

Ընկերվարական երեսփոխաններէ կազմուած պատուիրակութիւն մը տեսակցութիւն մը ունեցաւ աշխատանքի նախարար Պ. Տալիմիէի հետ, անգործութեան եւ անգործներու վերաբերեալ կարգ մը հարցերու շուրջ: Երեսփոխանները կարգ մը հարցումներ ուղղեցին նախարարին՝ անգործ վարձակալներու, անգործ արհեստաւորներու, կէս–անգործներու եւ անգործներու պաշտպանութեան վերաբերեալ:

Նախարարը յայտնեց թէ գրած է դատական նախարարին որպէս զի դադրեցնել տայ անգործ վարձակալներու դէմ դատական հետապնդումները, քանի որ մօտաւոր օրէնք մը կ'արգիլէ անգործ վարձակալները հանել իրենց բնակարաններէն, մինչ դատական հետապնդումը զանոնք կ'ենթարկէ աւելորդ եւ մեծ ծախքերու: Եթէ դատական նախարարը հրամանագրով մը չկարենայ դադրեցնել հետապնդումները, օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին՝ այդ մտադրութեամբ:

Կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունած է որ նպաստէ օգտուին նաեւ կէս–անգործները, այսինքն՝ անոնք որ կ'աշխատին շաբաթական 3 օր կամ [illegible] 24 ժամ: Կը մնայ, սակայն, կարգադրել կէս–անգործներու վրայ հսկողութիւնն ու հակակշիռը:

Նախարարը համաձայնեցաւ որ ընկերվարական պատուիրակութիւնը ծրագիր մը մշակէ անգործներու պաշտպանութեան յատուկ: Ծրագիրը պիտի ներկայացուի նախարարին եւ Երեսփ. Ժողովին, արագօրէն ընթացք տրուելու համար:

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարը Ֆրանսական թերթի մը խմբագրին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Օտար աշխատաւորներու նուրբ հարցը մասնաւորաբար կը գրաւէ ուշադրութիւնս:

«Երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուած օրէնք մը, որ կը սահմանափակէր օտար աշխատաւորներու թիւը, տակաւին չէ քուէարկուած Ծերակոյտին կողմէ: Այդ օրէնքին վիճաբանութիւնը պիտի առաջարկեմ կարճ ժամանակի մէջ: Այնպէս որ, վճռած եմ խստօրէն կիրարկել ի զօրու եղող օրէնքներն ու կանոնադրութիւնները:

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ «վիզէ» եղած աշխատանքի պայմանագրութիւն չունեցող որ եւ է օտարական որ Ֆրանսա կը մտնէ, չպիտի կրնայ ստանալ աշխատաւորի ինքնութեան թուղթ, առանց որուն չի կրնար գործ ճարել:

«Այդ գործին մէջ խարդախութիւնները շատ են:

«Օտարականները այն ձգտումն ունին կարծելու թէ մեր երկրին մէջ ամէն ինչ կը կարգադրուի:

«Մեր երկիրը կը մտնեն յայտնելով թէ զբօսաշրջիկ են եւ մտադրութիւն չունին երբեք վարձուած գործ մը ընելու: Յետոյ աշխատանք կը փնտռեն եւ երբ գտնեն, կը խնդրեն որ իրենց կացութիւնը կանոնաւորուի:

«Իմ վարչութիւնս, որ դէմ է օտար աշխատաւորներու անօգուտ մուտքին, յետ այսու նոյնքան խստօրէն դէմ պիտի ըլլայ այն եղանակներուն որ նոյն արդիւնքները կուտան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՕՐԻՆԱԿԸ

Աշխատանքի նախարարը շարունակելով իր յայտարարութիւնները ըսաւ նաեւ.

— Պատերազմի հետեւանքով, Ֆրանսա որ գաղթականութեան երկիր դարձաւ, պիտի ներշնչուի այն երկիրներու օրինակէն, որոնք շատոնց է գաղթականներ կ'ընդունին, ինչպէս Ամերիկան:

«Հաստատ տեղիք դարձած է ըսել թէ օտար ձեռագործներու թիւը նշանակելի է Ֆրանսայի մէջ:

«Մեր երկիրը մտնող գործաւորը քննուած կ'ըլլայ բժշկական եւ յաճախ, արհեստագիտական տեսակէտով: Բայց անկից չենք ուզեր իր դատական տեղեկագիրը, պատժական վկայագիր կամ նման պաշտօնաթուղթ:

«Այսու հանդերձ, տարրական խոհեմութիւնը կը պահանջէ այդպէս ընել: Պիտի ջանամ դարման մը գտնել այս կացութեան:

«Ըսէք ձեր ընթերցողներուն թէ այժմէն իսկ, անհրաժեշտ հրամանները տուած եմ որպէս զի օտար աշխատաւորութեան վերաբերեալ որ եւ է զեղծում չկատարուի»:

Լօզանի ժողովը

Լօզանի ժողովին բացումը կատարուեցաւ երէկ: Ժողովէն առաջ, ընդհ. քարտուղարը յատուկ նիստի մը հրաւիրած էր Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Պելճիքայի եւ Ճափոնի ներկայացուցիչները, խորհրդակցելու համար ժողովի բացման ձեւականութիւններուն մասին:

Ժամը 10ին, ժողովին սկիզբը բարի գալուստ մաղթեց Զուիցերիոյ Նախագահը Պ. Մոթթա: Յետոյ ձեռնարկուեցաւ դիւանի ընտրութեան: Նախագահ ընտրուեցաւ Անգլիոյ վարչապետը, որ պաշտօնապէս կատարեց ժողովին բացումը: Այսօր կէսօրէ վերջ, ժողովը հրաւիրող վեց պետութեանց ներկայացուցիչները հանդիպում մը կ'ունենան, խորհրդակցելու համար ժողովին վերջնական կազմակերպման մասին:

Թուրքիա զինաթափութեան ժողովին մէջ

Զինաթափութեան ժողովի ցամաքային յանձնախումբին մէջ, Թուրքիոյ պատուիրակը հետեւեալ տեսակէտը յայտնած է հրասայլերու եւ զրահապատ ինքնաշարժներու մասին.

— Թուրքիոյ պատուիրակութիւնը նախապէս առաջարկած էր ջնջել յարձակող կառքերը եւ զրահապատ ինքնաշարժերը: Արդարեւ, մեր պատուիրակութեան կարծիքը այն է թէ՝ այս զէնքերը ընդհանուր յանձնաժողովի կողմէ ցոյց տրուած երեք հանգամանքները ունին: Յարձակման կառքերը, մասնաւորաբար, կրնան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

— :·: —

Վաֆտ կուսակցութեան Գահիրէի ազդեցիկ օրաթերթին, «Պալադ»ի թղթակիցը՝ Պաղտատէն իր թերթին կը տեղեկագրէ հետեւեալը.

«Վերջացող շաբթուան ընթացքին վերստին այժմէութիւն ստացաւ այն զինադադարը, որ անկէ առաջ գոյացած էր կառավարութեան եւ շէյխ Ահմէտ Պարզանի միջեւ: Նախորդ թղթակցութեանս մէջ ըսած էի, թէ այս զինադադարը արիւնահեղութիւնը արգիլելու տեսակէտով եթէ նպաստաւոր է երկու կողմերուն համար ալ, սակայն ան կառավարական թուլութեան պիտի վերագրուի շահագրգռուողներու կողմէն: Կ'երեւի թէ ապստամբները ճիշդ այս կերպով մեկնաբանած են խնդրոյ առարկայ զինադադարը, որ վերջացաւ Մայիս 24ին.

«Երկուստեք համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով՝ ապստամբական շարժումը հաւանօրէն պիտի վերսկսի, եւ սուրն է որ պիտի վճռէ կառավարութիւնը եւ Պարզանի Աշիրէթները բաժնող անհամաձայնութեան էջը.

«Զինադադարի պահուն կառավարութիւնը պահանջ դրած է շէյխ Ահմէտ Պարզանի, որ անձնատուր ըլլայ, խոստանալով ի փոխարէն ապահովել իր եւ իր ընտանիքի անդամներուն կեանքն ու ինչքը: Առաջարկուած է իրեն որ գէթ երկու տարուան համար իր բնակութիւնը փոխադրէ Իրաքի արաբաբնակ մէկ շրջանը, որ իրեն ցոյց պիտի տրուի կառավարութեան կողմէ. Այս միջոցը լրացնելէ յետոյ, կառավարութիւնը պիտի արտօնէ անոր իր հայրենի բնակավայրը վերադառնալու, եթէ ան այդ անդառնալիութիւն չունենայ: Սակայն, շէյխը չկրնալով վստահիլ կառավարութեան բարեացակամութեան, որոշած է պահել իր ներկայ դիրքը անոր համար բայց միեւնոյն ատեն խուսափած է զինադադարի միջոցին թշնամական գործողութիւն կատարել իրաքեան ուժերուն դէմ: Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ, թէ կառավարական ուժերը հետախուզական շարժումներ կատարած են ապստամբական գօտիին մէջ, բայց թշնամանքի չեն հանդիպած որ եւ է տեղ.

«Մեզի կը թուի թէ կառավարութիւնը վերջնականօրէն որոշած է ամէն գնով պաշարել ապստամբները եւ հնազանդութեան եւ անձնատուութեան ստիպել զանոնք, եթէ երբեք շէյխ Ահմէտ շարունակէ մերժել վերեւ յիշատակուած պայմանները»:

ՍԹԱՄՊՈԼԻՍԿԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սլավովիտա գիւղին մէջ, ուր 1923 յունիս 9ի պետական հարուածէն յետոյ սպաննուեցաւ Սթամպոլիսկին՝ հողագործական կուսակցութեան նախագահը, առաջին անգամ ըլլալով կատարուեցաւ անոր մահուան իններորդ տարեդարձը: Քանի մը հազար անձեր ներկայ էին այս այցելութեան: Ներկաներուն մէջ կային այդ կուսակցութեան պատկանող նախարարներ.

ՍՊԱՆԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Սպանիոյ Եաէնի քաղաքին մէջ 5000ի չափ անգործներ քաղաքապետարան երթալով, պահանջեցին որ երկրագործներուն համար ապահովուի աշխատանքի ամենամեծ ազատութիւնը եւ կառավարութիւնը արգիլէ երկրագործական մեքենաներու գործածութիւնը, ինչ որ աւելի կը սաստկացնէ անգործութիւնը: Քաղաքապետը երկրագործներուն խնդրանքը անմիջապէս յղեց երկրագործական նախարարութեան:

Երկրագործները յետոյ խումբ խումբ ցրուեցան քաղաքին զանազան թաղերուն մէջ, ուր գետինը՝ պառկած անցուցին քանի մը ժամ, արգիլելով երթեւեկը: Քաղաքապետը համոզելու համար որ իրենց տեղերը վերադառնան, երկրագործներուն խոստում տուաւ որ իրենց պահանջը գոհացում պիտի գտնէ:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐ ԿԱ՞Ն ԹԷ ՈՉ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անգործութիւնը այսօր ծայր է տուել ամենուրէք, բոլոր երկրամասերում։ Միլիոնաւոր ընտանիքներ այսօր գալարւում են սովի ճիրաններում։

Ամենուրեք մամուլը տալիս է տեղեկութիւն գործից դուրս շպրտուած բանուորների մասին, որոնք գալիս են իրանց հերթին աւելացնելու դժբախտների թիւը, եւ ծանրացնելու առանց այն էլ ներկայ ծանր կացութիւնը։

Միակ երկիրը այսօր, ըստ սովետական լրագրների, որ ազատ է անգործների բանակից այդ արգի բոլշեւիկեան Ռուսաստանն է։

Ռուսաստանում, ասում են, անգործներ չկան, բոլորն էլ լծուել են աշխատանքի։

Սո՛ւտ է, եթէ պատահ անգամ՝ չհաւատաք։ Անցէք Բիրժատրուդայի գրասենեակը եւ կը տեսնէք. պաշտօնեաները անբողջ օրը նստած, սպասումէն ցուցակագրւողների, բայց եկող չկայ.

Արդեօք ի՞նչ է պատճառը. գործը շա՞տ է, գործո՞ղ չկայ։ Ոչ այս ոչ այն։ Շնորհիւ բոլշեւիկեան դաժան կանոնների, ժողովուրդի կէսից աւելին անգործ է բառի լայն իմաստով. այնպէս որ անգործների թիւը չպէտք է հաշուել 5—7 միլիոն, ինչպէս ուրիշ երկրներում, այլ եռապատիկ։

Թւե՛ր էք ուզում. համեցէք։

Ա.— Այսօր տասնեակ միլիոններ պէտք է հաշւել բոլոր աքսորւածների թիւը, որոնք ցրւած հիւսիսային երկիրները, Ճերմակ եւ սառուցեալ ովկիանոսի ափերը, օրն ի բուն ազմկելով դարեւոր խաղաղ անտառների անդորրութիւնը, գերան տախտակ, փայտ են կտրում եւ դիզում, ամբողջ օրը սոված տրկլոր, անտավոր կլիմային, ցրտին. Չէկայի մտրակի տակ աշխատում են ի փառս սոցիալիզմի։

Ինչ փոյթ թէ մեռնում են հազարներով ծանր աշխատանքի վարքում։

Բ.— Բանտերը լիքն են անմեղ վիւղացի բանտարկեալներով, որոնք գալիս են լրացնելու նրանց այդ դժբախտ զոհերի պաղադանոցում մորթւողների տեղը։

Գ.— Նոյնը պէտք է ասել դուրսը մնացած ձայնազուրկների համար, որոնք այսօր հազարն Ռուսաստանում հսկայական դանդուածների են հասնում եւ որոնք իրաւունք չունեն մուտք գործելու «բիրժատրուդայի» դռնից։

Այդ իրաւազուրկները հազարներով քշւում են տեղից տեղ, պարտադիր նոր ու նոր առուներ են փորում եւ դանազան ծանր աշխատանքներ են կատարում։

Դ.— Իսկ քի՞չ թիւ է կազմում մասնաւորական մարդկանց թիւը, որոնք խուսափում են ցուցակագրւելուց բիրժատրուդայում։

Ինչու,— այն պարզ պատճառով որ ըստ իրենց մասնագիտութեան եթէ աշխատանք չկայ, ուզում է լինի հաշւապահ, ուսուցիչ կամ այլ, այն ժամանակ ուղարկում են սեւ և ծանր աշխատանքի, որ շատերը անզօր են կատարելու։

Ահա այդ պատճառներից զրկւած, շատերը խուսափում են ցուցակագրւելու։

Դրանից դուրս զանազան արդիւնաւէտ պատճառներ շատ կան, որ թոյլ չեն տալիս շատերին ցուցագրւելու։

Ա՛յն բոլոր մարդիկ, որ այսօր դուրսն են մնացել, շնորհիւ բոլշեւիկեան սահմանած խիստ մէկուսացման օրէնքների, տասնեակ միլիոնների է հասնում։ Եւ որ այսօր զրկւած է, անզօր է ի լուր աշխարհի յայտարարել այդ բանակի մասին։

Արդ, ա՛յդ դեռ չի նշանակում թէ անգործներ չկան Ռուսաստանում։

Այդ անգործութիւնից ծնած չարիքը այսօր բռնել է լայնածաւալ Ռուսաստանը։ Ո՞չ մի ժամանակ Ռուսաստանը չի հասած եղել այնպիսի անկման՝ ինչպէս այսօր, աւազակութիւնը հասել է ծայրայեղութեան։

Ամէն օր քաղաքներում գողութիւնների թիւը անհաշիւ է։ Գիշեր չի անցներ, որ 10—20 տան կողոպտեն։ Նոյնը եւ օրը ցերեկով։ Դրանք մի մեծ խմբակ են կազմել, որտեղ ամէն դիպի եւ ազգութեան մարդիկ կան։ Քիչ չէ եւ կանանց թիւը։

Շատ քիչ է յաջողւում գողութիւնը երեւան բերել։ Եթէ երեւան է բերւում, իսկոյն աշխատում են հետքը կորցնել, պատճառը այն է որ դաղտնի բաժինն էլ իր հերթին խառնւած է այդ գողութեան։ Կամ մեծ մասը նրանց գիտութեամբ է կատարւում։

Իսկ գնացքների մէջ գողութիւնը հասել է ծայրայեղութեան։ Բաւական է ինչ աչքդ դարձրիր. տէրը չես քո ունեցւածքի։ Տաշքենդից մինչեւ Սամարկանդ, Չեկայից մի քանիսը վստահ իրենց ազդեցութեան վրայ հանում են կօշիկները, փրինջը կախում, իսկ իրենք հանգիստ քնում են, երբ արթնանում են տեսնում են ոչ կօշիկ կայ ոչ փրինջ։ Ամօթից լռում են։ Նոյնը ականատես եղաւ ի թիւս շատերի Դրասնաւոտսկում մի խեղճ պարսիկ կին իր երեխայի հետ, երբ գնում է ամուսնու մօտ։ Նաւից դուրս գալուց իրերը չքացել են, իսկ դրպանի փողն էլ կայարանումն են հանել, խեղճը լալիս ու մազերն էր փետտում։ Իսկ չորրորդ կարգի վակոններո՞ւմ, որտեղ շատ անգամ մարում են լոյսը։

Իրենց ճամբորդների աչքի առաջ կողոպտում տանում են իրեն քնած հարեւանի իրերը։ Տեսնում են բայց լռում են։ Գիտեն թէ չէ աւազակի ընկերոջ դանակը պատրաստ է վերջ տալու իր կեանքին։ Կոնդուկտորները ընկեր են գողերի հետ, իրենց բաժինն են ստանում։

Մի խօսքով քաոս է, այդ բոլորը անգործներու պատճառով։ Քիչ չեն ի հարկէ արհեստով աւազակներ։

Մի խեղճ գիտնական Սամարղանդում, ցերեկով մտնում է մի բակ եւ կողմնում բոլոր լուացւած եւ փռւած շորերը. այնպէս է անում որ նկատւէ եւ ձերբակալւում, դատի է տրւում, դատարանը որոշում է վեց ամիս։ Ասում է. — Ներողութիւն, ընկեր դատաւորներ, վեց ամիսը քիչ է, գոնէ երկարացրէք եւս երկու ա-

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԲՆԱՋՆՋՈՒՄԸ ՍԱՍՈՒՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

[ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ]

Ազդակի Թղթակիցը կը գրէ.—

Սասուն – Մուշ շրջաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող կռիւներու եւ եղբայրասպան ընդհարումներու մասին, սաբի մը առաջ մանրամասն տեղեկութիւններ տուած էի։ Մայիս 6ին, Սասունէն մեկնելով սուրիական սահման հասնող ականատես քիւրտի մը կը քաղեմ վերջին անցուդարձերու եւ կռիւներու մանրամասնութիւնները։ Ան քաջատեղեակ անձնաւորութիւն մըն է Թուրքիոյ ներկայ վիճակին, շատ որոշ գոյներով նկարագրելով մէջ արեւելեան Անատոլուի բնակչութեան մատնուած ողբերգական դրութիւնը, կը բացայայտէ Թուրք կառավարութեան լարած դաւադրութիւնները՝ եղբայրասպան կռիւներու մղելու համար քիւրտ բնակչութիւնը։

Եւ արդէն շատ մը շրջաններու մէջ, Թուրք կառավարութիւնը յաջողած է իր այդ ծրագրին մէջ։ Այժմ Սասունի եւ Մուշի գիւղերուն մէջ քիւրտ աշիրէթներու միջեւ արիւնահեղ կռիւներ կը մղուին, Թուրք կառավարութեան դրդումով եւ քաջալերութեամբ։ Դալրմոր գիւղին մէջ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան. սպաննուած են քիւրտ նշանաւոր աշիրէթապետ Սայտէ Ճամիլի տղան Սէյիմէ Օսէ, Մրատէն, Սէյիմոն, Վազիր, Հայէ Թիւսիֆի երկու մարդիկը, Մրատօ Սէյիմօ տղան, Սաֆարօն, Անրդ, Նամէ Մուսօն, Թաթիւա, Մուսօն, իսկ Զալէ Նատօն ծանր վիրաւորուած։

Զալաղի աշիրէթին մէջ եւս կը շարունակուին կռիւները։ Սպաննուածներու թիւը շատ մեծ է, որոնց մէջ նշանաւորներն են Մուհամէտի տղան Ալիօն, Սալիմի Օսէն, Զալաղու Բաշիտ, Գազօ Մուսան, Գասօն, Բամաօ Ֆէրման, Հայիք, Հասօ Սէլիմ, Գըլոնօ, Մուսօն եւայլն։

Ճէլալի աշիրէթէն սպաննուածներուն թիւն է 20 հոգի, Սարմղի աշիրէթէն 8, Մուխի աշիրէթէն 23, Զաքօրի աշիրէթէն 16, Մօթքանցիներէն 38 հոգի, Գօզզանք եւ Քաբակից գիւղերուն մէջ ամէն օր սպանութիւններ կ'ըլլան։ Դրեթէ բոլոր քրտական գիւղերը այս միեւնոյն դրութեան մատնուած են. ոճիր, սպանութիւն եւ կողոպուտ։ Եւ այդ բոլորը Թրքական կառավարութեան աչքերուն առջեւ։ Ոչ յանցաւորները կը պատժուին եւ ոչ ալ դիմումները նկատի կ'առնուին։ Ընդհակառակն կառավարութեան ներկայացուցիչներուն պաշտօնն է այս կամ այն կողմը զինել, քաջալերել եւ մեծաքանակ նուէրներ ընծայել։ Մէկ խօսքով Թուրք կառավարութիւնը սատկալի դաւադրութիւն մը կազմակերպած է այդ խեղճ եւ տգէտ գիւղացիներու գլխին, փճացնելու եւ միութեան հաւանականութիւն մը չձգելու համար։ Լեռները քիւրտ տարրէն բոլորովին մաքրելու կը ձգտի Թուրք կառավարութիւնը. ու մէկ կասկած չկայ։

1925ին, կառավարութիւնը Սասունի եւ իր շրջականներուն մէջ զէնք չթողուց, բոլորն ալ հաւաքեց եւ ուղարկեց Մուշ։ Սակայն վերջը սկսաւ այդ զէնքերը գաղտնօրէն ծախել վերստին Քիւրտերուն, սուղ գիներով, եւ նորէն հաւաքելու գիտումով։ Այս կերպով թէ՛ նիւթապէս եւ թէ ալ Ֆիզիքապէս կը տկարանար արդէն քիւրտ տարրը։ Միւս կողմէ կառավարութիւնը գրամի ուժով ձեռք կ'անցընէր քիւրտ աշիրէթներու պետերը։ Փաստ է այսօր որ Դալրմորի աշիրէթին աղաներէն Հայէ Եուսուֆ եւ Ճէլալցիներու աշիրէթապետ Տալոյի Սէյիմ, Թուրք կառավարութեան ձեռքը խաղալիկ դարձած են եւ ջարդել կուտան իրենց մարդիկը։

Հարկահաւաքը ամբողջ քրտական շրջաններու մէջ մէկի տեղ տասը կը գանձէ։ Գիւղացիները իրենց մէկ հատիկ կովն ու եզը կը ծախեն, կարենալ վճարելու համար տուրքը։ Անգործութիւն եւ անօթութիւն ամէն օր աւելի կը սաստկանայ։ Երկրագործական աշխատանքները գրեթէ դադրած են գոյութիւն ունենալէ։ Սասուն, Մուշ, Խնուս, Ալաշկերտ, Գիթլիս, Մօթքանի շրջանը եւ Խիզան աւերակ դարձած են։ Այս շրջաններու մէջ անպակաս են բանտ, աքսոր եւ կախաղան, շնորհիւ Թուրք կառավարութեան Էսթիքլալներուն։ Քիւրտ կիներ եւ աղջիկներ Թուրք զօրքերու ստոր կիրքերուն գերի դարձած են։ Իր պատուին դէմ եղած բռնաբարութեան դէմ եթէ ոք եւ է քիւրտ համարձակի բողոք բարձրացնել, կամ կը բանտարկուի եւ կամ ալ կ'աքսորուի։ Քանի մը դէպքեր արձանագրենք այս մասին։

Այս ձմեռ երբ Թուրք զինուորներ կը պտտէին Սասունի Գաղղնօց գիւղին մէջ, բռնի կերպով կին մը կը բռնաբարեն՝ օր ցերեկով։ Ամուսինը կ'իմանայ եւ դիմում կը կատարէ կառավարութեան, պատժել տալու համար բռնաբարողները. Թուրք կառավարիչը սակայն, փոխան քննութիւն կատարելու, բողոքող ամուսինը բանտարկել կուտայ, իսկ կինն ալ կը պահէ քովը։ Քանի մը օր վերջ ամուսինը բանտէն եւ կինն ալ կառավարիչի տունէն կ'արձակուին։ Եւ երբ ճամբան կառավարութեան կեդրոնատեղիէն իրենց գիւղը կը վերադառնան, գետի մը կը հանդիպին. այր ու կին ձեռք ձեռքի տուած իրենք զիրենք կը նետեն այդ գետին մէջ եւ վերջ կուտան իրենց կեանքերուն։

Ուրիշ դէպք մը։ Ճախրկանք գիւղին մէջ քանի մը քիւրտ բնտանիքներ կը բնակէին։ Օր մը, քանի մը ամիս առաջ, խումբ մը զօրքեր կ'երթան հոն։ Գիշերել կ'ուզեն եւ գիւղացիներէն կերակուր կը պահանջեն։ Գիւղացիները սովորական սեղան մը կը պատրաստեն եւ կը հրաւիրեն զինուորները. բայց անոնք տեսնելով որ հուսա մէջ չեն պատրաստած, կը բարկանան եւ կը սկսին ծեծել գիւղացիները թիրերով եւ երկաթներով։ Ուխար մորթել կ'ուզեն, սակայն օգուտ չըներ։ Զինուորները բոլոր գիւղի այր մարդիկը կապելով լու մը ծեծել վերջ կը զատեն գեղեցիկ կիներն ու աղջիկները եւ ամբողջ գիշեր ցնծութիւն կ'ընեն

Գողգան գիւղին մէջ կը պատահին ճիշդ նման դէպքեր եւ հոն ալ կիներ ու աղջիկներ կը բռնաբարուին

Վերջապէս քիւրտ գիւղեր ամէն օր ենթակայ են բռնաբարումի, կողոպուտի, բանտարկութեան եւ աքսորի։ Մարդիկ իրենց երախաներն ու կիները թողած կը փախչին իրենց մորթերը ազատելու համար։

Ահա՛ այսպէս, Թուրք կառավարութիւնը յաջողած է իր դարչելի ծրագրի գործադրութիւնը ապահովել, ազատելով քրտական վտանգէն, իր ներքին սահմաններուն մէջ։

ՄԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ԱՆԿԻՒՆՆԵՐԸ

Ահա գաւառը, աշխոյժ, ծիծղուն, հումկու եւ աշխատունակ։ Յաղթակամ ու միշտ յաղթական կանանչորակ գաւառները։ Մաքո՛ւր, մաքո՛ւր։

Ջուրերու, երգերու եւ ձայներու մէջ փրփրուն, հողի բարիքներուն եւ հրաշքին տակ հեւացող եւ հիւրընկալ նայուածքները մարդերուն, որ չեն նեղեր քեզ, չեն ծանրանար մոգերուդ վրան։ Կը բացուի՜ն։

Քաղաքներու դաղջ քարինքին հոտն ու ծուխերու սեւը, աղտը եւ մեղկութիւնը չկան, երկնամերձ պատերը չեն փլիր հոգիիդ մէջ։ Ադմկարար կանչերն ու խոլական շարժումը չկայ փողոցներու վազվզուքին։ Անկումի՜ն։ Չկան մարդիկը խռժռադէմ ու դաւադիր։ «Նուրբ» սափակութիւններն ու նենգութիւնը, քաղաքի ալացող կեանքի ծաղրն ու հրմշտուքը չկան։ Հոս կը յորդի՛, կը փրփրի՛ կեանքը։ Կը սիրես օրը որ կ'անցնի։

Քաղաքը կը հալածէ քեզ, կ'աքսորէ, կը կործանէ։ Իսկ գիւղը կը գգուէ, կը մպտի քեզի։ Կը թոթվես վրայէդ մայթերուն լոյսն ու փոշին, ամէն ձեւի չարիքներն ու փոքրոգի մերձեցումները, բարկութիւններն ու սրիկայութիւններ, որոնք մարմին մարդ եւ փողոց փողոց կ'երկարին։

Ամէն օր, ամէն պահ։

Հոս կը մոռնաս ամէն բան, ծառն ու մարդը, երգն ու ծիծաղը կը մկրատեն ցաւդ։ Կը թեթեւնայ յոգնաբեկ ուսերուդ նստած բեռը։ Նոճիներուն արեւ մը գարունի կ'իջնէ արիւնիդ մէջ, մարթիդ վրայ կը ծաւալի։ Լայնածիր ու սարսուռէն կանանչները որթատունկի կը գրգռեն զգայարանքներդ, մեղմ եւ քաղցր հով մը կը շոյէ մազերդ, աչքերդ որ կը լեցուին եւ շրթունքներդ՝ որ բառեր կը փնտռեն։ Կը բոցավառիս։

Ու ահա Les Vans։ Արտէշ։

Փոքրիկ, մաքուր եւ աղուոր գիւղ մը, պուպրիկի մը նման, արեւին, կանանչներուն եւ կապոյտին տակ յուլօրէն երկարած։ Բլուրները չորս կողմէն իրենց փէշերուն վրայ առած կարծես կ'օրօրեն։

Ու Հայե՞ր, հոս, անպայմանօ 150ի մօտ։ Ո՞ւր չկայ որ։ Ամէն տեղ է, կը շարժի, կը խլրտի, կը փոխ ապրելու համար։ Ֆիզիքական գոյութեան մը պահպանումին ի խնդիր։ Հոս եւս չարքաշ, արեւահար, կորովալի, կռչտացած բայց սրտի ձեռքերով աշխատաւորներ են, մասնաւորներու վրայ եւ քարահանքերու մէջ։ Տուներ, մեքենան հսկայաթափ աղմուկն ու կեղտը չկան։ Կայ արեւը ճակտիդ եւ ուսերուդ վրայ, սրտիդ մէջ։ Բացօթեայ։ Ու երախանե՛րը։ Ամէն յարկի տակ 3-4, որոնք վարը մերը չեն, պիտի մեծնան ուրիշի համար։

Եւ Դաշնակցակա՛նը անշուշտ կայ։

Ժողովուրդին պէս ցիրուցան, մեծ անոր հետ եւ անոր համար։ Արթուն, հաւատաւոր եւ խանդավառ։

Ձայն կուտան, կը սուլեն, կը սաւառին։ Աշխատանքը պիտի լծուին, կ'եփին։ Անունդի, շունչի, պահանջը պէտք ունին, միշտ պատրաստ են իրենք։ 15 են, երիտասարդ, յաջի անգամ եւ վառվռուն։ Կամե՛նա՞ն. Կռա՞փարն ու գործը, ճամբան՝ կը կապէ բոլորը իրարու, կը կրակէ, կը ստիպէ չարել իրենց ուժերը, միասին բան մը ընելու, նպաստելու. աչքը ցնելու համար։ Իրենց կարեւորը կը զգան որ պարտադիր է աշխատանքը։ Նուիրումը՝ այս ծանր ու ճնշող օրերուն մանաւանդ։ Հեղինակը թափը ունին։ Պէտք է մղել միայն։

Ու կ'ըլլայ ժողով։ Կը կազմակերպուին։ Կ'ուխտեն։ Անո՛ւնը խումբին։ Մուրա՛տ, Մուրա՛տ։ Սեբաստացի հերոսը, ֆետային, աներեկիւղը, կազմակերպողը, հայահաւաքը, քարոզիչը եւ մաքրագործողը։ Խիզախ ու անձնուէր։ Իսկական հերոսը զոր Սեբաստիոյ գետն մեղմէ խլեց։ Անմահն հայ քաղաքացիին անունով կը մկրտուի խումբը։

Կ'ուխտեն սրտերը եւ կը սկսին բարձրացրու «Հայ Բանուոր» ընկերոջ մը յարկին տակ։ Ու կ'իջնենք ընտրէն գիւղի հրապարակը, սրճարան մը մէջ։ Օտար ենք բայց չէր մաղին համակրանքը ունինք անգաղ ժողովուրդին։ Մեր աշխատանքով, ընդունակութիւններով յար զանք կը պարտադրենք մեր հիւրընկալներուն։

Ու զինի՛ն, զինի՛ն, որ կը լեցնէ սիրտդ, աչքերդ, կը յուզուիս։ Կ'ուզես դրոյցն ու ծիծաղը, մտերմութիւնը եղբայրական։ Կը յաջորդեն երգերը իրարու, «Կռուեցէք տղերք»ը, «Իբրեւ Արծիւ»ը։ Կը մոռնաս տառապանքդ եւ օրերուն հարկը։

Եւ տէրը, բարի Ֆրանսացի մը, կը մպտի, կը հրամայէ, կը մասնակցի ուրախութեան։ 15 են անոնք, աշխոյժ, հաւատաւոր եւ ջղուտ։ Վաղը պիտի վազեն իրենց աշխատանքին եւ կուսակցական պարտականութիւններուն։

Ահա՛ գաւառը, ընկե՛ր։ Անկիւն հայրենաշունչ, կորովաբեր եւ ծիծղուն։ Բայց այս բոլորին յետոյ պէտք է նորէն վերադառնալ քաղաք, մեքենային, ժխորին, կեղծիքին եւ սափակութիւններուն մէջ աշխատելու ու քալելու, քալելու։

Պէտք է լքել արեւն ու կանանչները, առողջ գաւառը, քաղաքի մարդերուն, սուտերուն եւ հեւքին խառնուելու համար։ Յեղափոխելու եւ օր մը ի՛նալու համար։

Մնացէք գաւառը, երիտասարդ ընկերնե՛ր, եւ երգեցէք բարձրագոյն։ Քաղաքը ահ՛գմ է, ահ՛գմ...

Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Լիոն

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (13)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մի օր էլ դուրս կանչեցին մի Թուրք բանտարկեալի և մի ժամից ապա արձակեցին։ Նա մեղադրւում էր սահմանից փախստականներ անցկացնելու մէջ։ Խցում միշտ լալիս էր եւ երդումապատառ անում, թէ բոլորովին անպարտ տեղն են մեղադրում. ինքը ոչ մի գաղափար չունի փախստականների փոխադրութեան մասին։ Մի ամիս առաջ նրան կանչել էին հարցաքննութեան, սաստիկ ծեծ էին քաշել ու բռնիպել ստորագրել արձանագրութեան թուղթը։ Նրա բախտից, սակայն, շուտով Կէտիէուի կոլեգիան իմացել էր, որ յանցաւորը ուրիշ Թուրք էր, իսկ սա գործին մասնակից մարդ չէր։ Վերջին հարցաքննութեան միջոցին, կոլեգիայի առջեւ, երբ հարցնում են՝ հապա ինչո՞ւ ստորագրեցիր, եթէ յանցաւոր չէիր, խեղճը լալով պատմում է, թէ քննիչի ծեծի ազդեցութեան տակ էր իր վրայ առել յանցանքը։ Միայն բախտաւոր դիպուածը ազատեց նրան սուտը մահից։

Այսպէս անցնում էր մեր կեանքի առօրեան։ Տաղտկալի օրը երբեմն կենդանանում էր նորեկներով, քննութեան պատմութիւններով ու գնդակահարութիւններով։ Դրանք մի – մի քարի պէս վայրկեանով յուզում էին գետնի ճահիճը, բայց տպաւորութիւնը երկար չէր մնում։ Մեր զգացմունքներն այնքա՜ն էին բթացել, որ ամենացնցող ապրումներն անգամ չէին կարող երկար տեւել։ Մահը կորցրել էր սոսկալի խորհուրդը կեանքը կորցրել էր հրապոյրը։ Այնքա՜ն զարհուրանք էին տեսել ու լսել, որ աւելի ահաւորի սպասումը չունէինք։

Ալիւին երկրորդ անգամ տարին հարցաքննութեան։ Նա արդէն «համոզւած» էր եւ նոյն իսկ ծիծաղում էլ էր։ Անհամբեր սպասում ենք վերադարձին. ինչ պիտի լինի այս բաւականչելի ողի վիճակը. Նրա ճակատագիրը գրաւիչնում է ամէնքին։

Երկու ժամ անցած եկաւ եւ ամբողջ օրը լալիս էր։ Երեսին գոյն չէր մնացել։ Փորձեցինք հանգստացնել, իմանալ պատճառը. Շատ դժուարութեամբ պատմեց. Տարել են մի սենեակ, ուր դրուել են վեց զինուած չեկիստներ։ Սրանք սկզբում բարեկամաբար, ապա սպառնալիքով պահանջել են որ խոստովանի իր յանցանքը եւ տայ ընկերների անունը. Ալիւը նորից պնդել է իր անմեղութեան վրայ։ Այն ժամանակ, բացուել է սենեակի դուռը եւ ներս է մտել մի երիտասարդ, դեղեցիկ կին։ Ալիւին տեսնելով՝ նա վազել է մօտը քնքոյշ խօսքերով։

— Ա՜, սիրելի Ալիւ ջան, բարեւ. դու է՞լ այստեղ ես։ Գիտե՞ս, ուրիշ ելք չկայ, պէտք է խոստովանուել ամէն բան։

Ալիւն առաջին անգամ է տեսնելիս եղել այդ կնոջ։ Զարմանքից շշմած՝ չի իմացել ինչ պատասխանի։ Արիւնոտ վարտիքը ընկած է եղել յատակին։

— «Այո՛», սիրելի Ալիւ, ես ամէն ինչ պատմեցի. պատմիր դու էլ», շարունակում է կինը՝ մատով ցոյց տալով վարտիքը

Բայց եւ այնպէս, չեկիստներին չի յաջողւում Ալիւից բան իմանալ։ Սա շարունակում է պնդել թէ ինքը անմեղ է, ոչինչ չգիտէ իրեն վերագրուող գործի մասին եւ այս կնոջ առաջին անգամն է տեսնում։

Դրա վրայ, նորից շրջապատում են զինուած չեկիստները եւ սկսում են սպառնալ ատրճանակներով։ Կրակում են գլխի վերեւից, ծեծում են եւ, առհասարակ, այնպէս են տանջում, որ խեղճ տղան բոլորովին կորցնում է իրեն։ Այդ վիճակով էլ բերում են գետն։

Այնուհետեւ օրեր շարունակ խելքի չեկաւ։ Միշտ նայում էր անշարժ ու համարեա չէր խօսում։ Երբեմն խելագարութեան նշաններ ցոյց տալիս. ինչ որ անհասկանալի խօսքեր էր արտասանում։ Գիշերը քնած տեղը սարսափելի ցնցումներ էր ունենում, կանչում էր։

Խե՛ղճ Ալիւ, գաւէշների Նախիրի ոտքի տակ ընկած մատղաշ ծառի պէս տրորուեց ու փճացաւ։ Իր ծնողների միակ զաւակն էր, որոնք նրան այնպէս սիրում էին։ Եւ ո՞վ չէր սիրի այս հրաշալի տղին

Նոյն օրը, երեկոյեան դէմ, յանկարծ սրտակեղէք աղաղակներ լսուեցին միջանցքում, մէկին ծեծում էին։ Ո՞ւմ, ինչո՞ւ համար — յայտնի չէր։ Գէորգին սկսեց պատմել, թէ ինչպէս երկաթուղային Չեկայի բանտում, ուր նստել էր ինքը երեք ամիս, կալանաւորներին տանջում էին վրաները սառը ջուր թափելով, կամ երկար ժամանակ ջրի մէջ պահելով կամ խոշոր մկնեբի՝ առնէտների հետ միասին խոռոչնկ փոսի մէջ պահելով...

Ինձ այլ եւս ոչինչ չէր զարմացնում. ոչ մի բան անհաւատալի չէր թւում։ Երբ Չեկայի ղեկավարները Բոգրովի պէս փճացած ու վայրենի ճիւաղներ էին, ամէն բան հնարաւոր էր։ Իմ շուրջը, ուր մի քանի տասնեակ խուցեր ու 400ից աւելի բանտարկեալներ կային, միթէ նոյն բանը չէ՞ր. ծեծը, սպառնալիքը, ահաբեկումը, գրկանքները դնատնեներում, կեղծիքը, խաբդախութիւնը, տեսակ – տեսակ չարչարանքները եւ, ի վերջոյ, գնդակահարութիւնը — բաւական չէի՞ն ցոյց տալու համար թէ ինչ հրէշային մեքենայ է «պրոլետարիատի դիկտատուրայի արդար բազուկը» կոչուած այս ոճրածին հիմնարկութիւնը։ Վա՜յ այն սոցիալիզմին, որ այսպիսի ոճրագործ միջոցներով պիտի հաստատուի...

Երեք ամիսը վերջանալու վրայ էր արդէն, երբ ինձանից պահանջեցին գրել կենսագրութիւնս։ Բերին թուղթ ու թանաք։ Գրեցի։

Մի քանի օր յետոյ, նորից կանչեցին քննիչի մօտ, ուր դարձեալ կրկնուեց առաջին անգամուան պատմութիւնը. սկսեցին տալ նոյն հարցերը. եւ ես մերժեցի պատասխանել. Քննիչը սպառնաց ջարդ ու փշուր անել գլուխս, բայց ես մնացի անյողդողդ. Այն ժամանակ, նա սեղանի մահուդի տակից հանեց մի թուղթ, որ պարունակում էր իմ նոր մեղադրանքը. այս անգամ՝ 84 յօդուածով, որ 6 ամսուան բանտարկութիւն էր սպառնում։ Ուրեմն, առաջին յօդուածը չէր անցել...

Ի հարկէ, պէտք է գիտենալ, որ օրէնքն ու օրէնքի յօդուածները բոլորովին ձեւականութիւն էին Չեկայի համար։ Փաստօրէն նա անում էր ինչ որ քէֆն էր ուզում։ Օրէնքը միայն դրսի համար էր։ Ես ստորագրեցի, եւ քննիչը այս անգամ բոլորովին հանգիստ յայտնեց, թէ նոր քննութեան պէտք չկայ եւ թէ հարկաւոր է սպասել Մասկուայի վճռին։

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Ֆրանսայի նամբաւաւոր ելմտագէտ Շարլ Ռիսթ որ ռումէն կառավարութեան կողմէ հրաւիրուած էր քննութեան ենթարկելու Ռումանիոյ ելեւմուտքը, իր տեղեկագրին մէջ կը հաստատէ թէ 1929էն ի վեր, Ռումանիա ունեցած է … պակաս մը, որ կը գնահատուի … միլիառ լէյ: 1930-31ի ելմտական … գացած է 8 միլիառ: Իսկ ներկայ … ելեւմուտքին հաւասարակշռութիւնը մեծապէս վտանգուած է: … կը դիտէ թէ այս կացութիւնը ստեղծուած է ո՛չ միայն … տագնապին հետեւանքով, … այլ նաեւ գէշ մատակարարումով, … եւ մեծ ծախքեր կատարուած … հասոյթները իրականէն շատ … գնահատուած են ելեւմուտքին … որ մինչեւ 1931, կարելի եղած է … հաւասարակշռել փոխառութեամբ, … բերով կամ բացառիկ հասոյթներով:

… հաւասարակշռելու համար ելեւմուտքը, Պ. Ռիսթ կը թելադրէ կարգ մը խնայողութիւններ, վերջելով գումարներ՝ որոնց յատկացումը գործնական … է օգտակարութիւն չունի. … կառավարական վարչութեան մէջ պաշտօնէութեան կազմը, … անոնց թիւը եւ այս կերպով … կրնայ գոյացնել 2—3 միլիառի խնայողութիւն մը:

… բացը գոցելու համար, մնացեալ 4—4 միլիառին համար, կը թելադրէ կարգ մը միջոցներ:

…ԻԱՆ — ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՈՍԿԻ … ԿՈՐՍՆՑՆԵՆ

… դրամական կացութիւնը կրկին կը գրաւէ աշխարհի ուշադրութիւնը: Այդ կացութեան ամէնէն յատկանշական կողմերն են դրամի … արտածումը, տոլարի … թիւնը եւ ոսկիի առաքումները: Գերմանական թերթ մը կը գրէ այս մասին — Մայիս ամիսը Միացեալ-Նահանգներու պահեստներէն ոսկիի չափազանց ծանր կորուստներ: Ոսկիի արտածումը այդ շրջանին բարձրացաւ 49,35 միլիոնէն, 214,07 միլիոն տոլարի: Այս վերջին ամսուան ընթացքին, Ամերիկայէն Հոլանտա դրկուած է 68,82 միլիոն ոսկի տոլար. Ֆրանսա՝ 61,79 միլիոն, Զուիցերիա՝ 65,08 միլիոն, Պելճիքա՝ 19,03 միլիոն, Անգլիա՝ 5,86 միլիոն, Գերմանիա՝ 3,45 միլիոն: Աս դրկուած գումարներէն զատ, Միացեալ-Նահանգներու մէջ հաստատուած օտար դրամատուններու կողմէ գնուած է 16,04 միլիոն ոսկի տոլար, մայիսի ընթացքին:

Անգլիոյ կողմէ ոսկի հիմնադրամի … ումէն ի վեր, այսինքն 9 ամսուան ընթացքին, 893,2 միլիոն ոսկի տոլարի գումար մըն է որ քաշուած է Միացեալ-Նահանգներէն:

…ԶՄԻ ՉԱՓԱՌԱՅԱՒ ՔԱՐԻՒՂԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Նիւ-Եորքի մէջ գումարուած քարիւղի արտադրիչներու միջազգային ժողովը որուն կը մասնակցէր նաեւ Խորհրդային Միութիւնը, վերջացաւ առանց դրական ելքի մը յանգելու: Ժողովին նպատակն էր կարգ կանոնաւորել քարիւղի արտադրութեան եւ բաշխման մէջ: Անգլիական Financial Times-ը հետեւեալ պատճառները ցոյց կուտայ համագումարի ձախողութեան: 1) Ռուսերը չէին ուզեր կապուիլ երեք տարիէ աւելի համաձայնութեամբ մը, երբ միւսները կը պահանջէին 10 տարուան համաձայնութիւն: 2) Ռուսերը չէին ընդուներ իրենց քարիւղի արտածումը սահմանափակել 1931ի արտածման չափով: 3) Ռուսերը չէին ուզեր լքել բաշխումի դիրքերը որ ունէին մասնաւորաբար Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Սպանիոյ մէջ:

Ասկից զատ, Ռուսերը քարիւղի հայթայթման պայմանագրութիւններ ունէին զանազան պետութեանց հետ, որոնց մէջ նաեւ Ֆրանսան եւ չէին ուզեր այդ պայմանագրութիւնները խզել: Ահա թէ ինչո՛ւ քարիւղի ընկերութիւնները հրաժարեցան իրենց առաջարկէն, գնելու 1931ի վիճակագրական հիմերուն վրայ՝ խորհրդային արտածելի ամբողջ քարիւղը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի իտալական դեսպանատունը հետեւեալ զեկոյցը յանձնած է մամուլին. — Օտար թերթերու մէջ հրատարակուած հեռագիր մը Իտալիոյ տնտեսական ելմտական կացութեան մասին, դիտումնաւոր է եւ հակառակ իրականութեան: Իտալիոյ ելմտական ու տնտեսական կացութիւնը բացատրուած է վերջերս՝ Երեսփ. Ժողովին մէջ՝ ելմտական նախարարին պաշտօնական յայտարարութիւններովը, որոնց համաձայն, Իտալիոյ ընդհանուր կացութեան մէջ, զգալի բարելաւում մը կը նշմարուի: Իտալական դրամի արժէքը՝ այսօր աւելի ամուր է, շնորհիւ ոսկիի մթերքի յաւելման եւ իտալական կառավարութիւնը վճռապէս որոշած է չխախտել ոսկի հիմնադրամի դրութիւնը: Գալով անգործութեան, ապրիլի ընթացքին արձանագրուած է 146.000 անգործներու նուազում: Անգործներու թիւն էր այդ թուականին՝ մէկ միլիոն 1000: Մայիսի ընթացքին՝ նուազումը շարունակած է:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրանսական արտածման ընկերակցութեան նախագահը կառավարութեան ուղղած նամակով մը, կը պարզէ ֆրանսական արտաքին առեւտուրի ողբալի վիճակը:

— Այլ եւս, կ՚ըսէ, չենք կրնար ծախել եւ երբ ծախենք, օտար դրամներու արտածման արգելքները կը հեցնեն վճարումները:

«Այնպէս որ, մեր ճարտարագործները փճանալու վտանգին ենթարկուած են: Մեր այս տրտունջին մէջ, որ եւ է չափազանցութիւն չկայ եւ չենք ուզեր որեւէ վիճակագրութեամբ ծանրացնել զայն»:

Եւ այս կացութեան առաջքը առնելու համար, արտածողները կ՚առաջարկեն պաշտօնապէս դատապարտել չափազանց եւ անբնական պարտադրութիւնները, որոնք խոչընդոտ կը խանգարեն միջազգային փոխանակութիւնները, եւ երկրորդ, Ֆրանսա մշակէ մաքսային ազատութեան աստիճանական ծրագիր մը:

Հ. ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ …ակիցներէ իրենց գրութիւնները …րել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ … ձով:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ, 14 Յունիս — Անցեալ շաբաթ իրիկուն Սալ տէ Նօսի համեստ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Հրայր» խումբի կազմակերպած երեկոյթը Մայիս 28ի 14րդ տարեդարձին առթիւ: Կոկիկ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղի սկաուտները: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով:

Օրուան նախագահ ընկ. Խ. Մկրտիչեան բացատրելէ յետոյ օրուան տօնին նշանակութիւնը՝ խօսք տուաւ ընկ. Մ. Վրացեանին, որ բուռն ծափերու մէջ սկսաւ իր գեղեցիկ բանախօսութիւնը: Քանի մը հատկիրճ հատուածներ այս բանախօսութենէն:

«Ժողովուրդ մը անկախ ըլլալու համար նախ պէտք է ունենայ հող, հայրենիք: Մենք ունինք այդ հայրենիքը Մայիս 28ով: Թէեւ այդ հայրենիքը կը գտնուի դաժան եւ անհարազատ վարչաձեւի մը տակ՝ բայց մերն է. վարչաձեւերը փոփոխական են, էականը այն է որ գոյութիւն ունի այդ հայրենիքը եւ անոր մէջ ապրող ժողովուրդը կենդանի է. մեզի կը պակսի անկախութիւնը, որ ուշ կամ կանուխ պիտի գայ: Մայիս 28ի հաւաքոյթներու առթիւ մենք կոչ չենք ըներ զէնքով պայքարելու Խորհրդային Միութեան դէմ որ զէնքով գրաւած է մեր հայրենիքը եւ կործանած մեր անկախութիւնը, այլ կ՚ուզենք որ ամէն Հայ ըմբռնէ Մայիս 28ի խորհուրդը եւ մանրամասնօրէն բացատրէ այդ խորհուրդը:

Անդրադառնալով Թուրքիոյ ներկայ կացութեան եւ վերլուծելով համայն աշխարհի յուզող տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային հարցերը, ընկ. Վրացեան եզրակացուց. «Այս կացութիւնը աշխարհին պիտի պարտադրէ մեծ փոփոխութիւններ, Խորհրդային Միութիւնը եւ Թուրքիան՝ որ միացեալ ուժերով խորտակեցին մեր անկախութիւնը եւ այժմ իրարու կ՚օգնեն, չեն կրնար յաւիտենական բարեկամներ մնալ: Իտալիոյ եւ Ռուսաստանի բարեկամութիւնն ալ հանդէպ Թուրքիոյ՝ չի կրնար երկար տեւել:

«Երբ այս փոփոխութիւնները տեղի ունենան՝ Թուրքիոյ հատուցման ժամը պիտի գայ եւ մեր դատը սեղանի վրայ պիտի դրուի: Բարեկամական մարդարէութիւններ չըներ, բայց պատրաստ գտնուինք, որպէս զի երբ հատուցման ժամը հնչէ՝ կարող ըլլանք միասնական ճակատով պահանջել մեր արդար իրաւունքները: Պէտք է որ մեր քաղաքական կուսակցութիւնները, միութիւններն ու կազմակերպութիւնները այդ ժամուն հրապարակ գան մէկ ծրագրով, որ է ազատ եւ անկախ պետութիւն ունենալ: Օրինակ առնենք ուրիշ ազգերէն, որոնք հզօրապէս յառաջ բոլորին դէմ միանալ եւ փրկել իրենց հայրենիքը»:

Յետոյ ընկ. Զ. Գարիպեան արտասանեց Ահարոնեանի «Մասիսը» եւ … ուրիշ երկու կտորներ եւս: … արտասանեց «Մայիս 28»ը, իսկ Սարսէլի արենուշներու խմբապետուհին Օր. Մ. Օսմանեան՝ Չարենցի «Հայաստանին»: Գ. Ա. Աճէմեան երգեց «Բարձր սարեր»:

Կէս գիշերէն յետոյ սկսեցին պարերը որ տեւեցին մինչեւ առաւօտ:

Գ. Նեկտարեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՌԱԶՄԱԽԱՂ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 4 Յունիս. — Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի «Համազասպ» խումբի սարքած հրապարակային բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ 11 Յունիս Շաբաթ երեկոյ 3րդ Թաղապետարանի սրահը:

Հակառակ անոր որ մեր կարմիր Փանֆաւնները ամէն ջանք ի գործ դրեր էին խափանելու «Ֆաշիստ Խատիսօֆի» բանախօսութիւնը, ա… խանդավառութեամբ, ժողովուրդը լեցուցեր էր 3րդ Թաղապետարանի սրահը:

Բանախօսութենէն երկու օր առաջ, մեր «կարմրուկներու» նախաձեռնութեամբ, ֆրանսերէն լեզուով հրապարակ եկած էր ծիծաղելի բովանդակութեամբ թռուցիկ մը: «Ալ. Խատիսօֆ», կը գրէին, կը պատկանի Սպիտակ Ռուսերուն ա՛յն կազմակերպութեան, որոնք ամիսներ առաջ խժդժօրէն սպաննեցին մեր հանրապետութեան ծերունազարդ նախագահը:

«Ալ. Խատիսօֆի եւ մէկ քանիներու նախաձեռնութեամբ է որ, արտասահմանի մէջ, կազմակերպուած է հօծ … բանակ մը, որ Չինաստանի վրայով Մանչուրիայէն պիտի արշաւէ դէպի Խորհրդային Միութիւն, զայն տապալելու համար:

«Արդ, բոլո՛ր երկիրներու բանւորներ, միացէ՛ք շաբաթ երեկոյ տեղի ունենալիք հանդէսը արգիլելու համար»:

…Ու շաբաթ երեկոյ ժողովուրդէն առաջ կանուխէն 3րդ Թաղապետարանի դուռը բռնած էին կարգ մը օտար կարմիր հերոսներ: Բայց իրենց սաքը խանդավառութիւնը կը սկսի պաղ քրտինքներ թափել, երբ շատ չանցած, խումբ մը ոստիկաններ կուգան գիրք բռնել:

Ժամը 8.30ին յորդառատ բազմութիւնը արդէն կը դիմէ Թաղապետարան, լսելու համար «Ֆաշիստ Խատիսօֆը» եւ կ՚անցնի հաւաքուած «հերոսներուն» մէջէն, որոնք հոն դրկուած էին հանդէսը խանգարելու …:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ նուագեց Տէչինի Վասպուրականի «Արծիւ» նուագախումբը: Ապա օրուան նախագահ ընկեր Բ. Ազարէկեան բրաւ իր բացման խօսքը:

Գեղարուեստի բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ընկ. ընկ. Ա. Մելքոնեան «Գարահիսար» (Շահիւնով), իր շնորհալի ձայնովը … Լիոնահայութեան ծանօթ Օր. Տ. Տէր Պետրոսեան … ընկ. Ս. Սիրականեան … «…», Լեւոն Աչէմեան «Մեռած, բայց չկորած»:

Ընկ. Մ. Թաթէոսեան Կիւրեղ Խրայեանի «Աղջոյն քե՛զ…», ֆանֆարի ղեկավարը Ժ. Խոտիկեան առանձին նուագեց կտոր մը «Թոսգա»էն:

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, բուռն ծափերով, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Ա. Խատիսեան:

Ընկերը նախքան իր բանախօսութիւնը, յարգանքի հրաւիրեց ներկաները՝ ի յիշատակ Համազասպի, որուն անունը կը կրէ հանդէսը սարքող խումբը:

Ապա մէկ քանի դրուագներ պատմեց հերոսին կեանքէն եւ յայտնեց թէ ի՛նչ անազնօրէն մահով էր որ մեռաւ Չեկայի անգութ կացինին տակ… Ապա ընկերը գառնալով իր նիւթին, «Հայ ժողովուրդի ներկայ կացութիւնը», մօտ մէկ ժամ շահեկան օրինակներով լուսաբանած … արժէք կուտայ իրենց հակահայ գործերուն եւ պարզելի … նորուն:

Միսաք-Միրզէ

Կարդացէ՜ք եւ Տարածեցէ՜ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՏԷՐ ԱԳԱՐԱԿԸ

Սեյանիկի «Հորիզոն» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 5).

Հայկական ամէնէն անհշան եւ նոյն իսկ ամէնէն աւելի պառակտուած համայնքին մէջ անգամ մարդ չպիտի կրնար տեսնել անփչխանական եւ կազմալոյծ այն վիճակը, որ այսօր, եւ ժամանակէ մը ի վեր կը տիրէ գլուխն ու գեկը միանգամ ընդմիշտ կորսնցուցած Սելանիկի համայնքին մէջ. Հոս, ո՛չ պարտականութեան գիտակցութիւն կայ իշխանութեան գլուխը մնացած անարժէք փոքրամասնութեան մը մօտ, ո՛չ պատասխանատուութեան զգացում, ո՛չ ազգային շահերու ըմբռնում եւ ո՛չ ալ հանրային գործերը արդար, անաչառ եւ ուղղամիտ ոգիով մը վարելու ճիգ ու ցանկութիւն: Առաջնորդարանն ու ազգային հիմնարկութիւնները դարձած են անտէր ագարակ, ուր ագարակապետը կարած են՝ իրենք իրենց ազգային վարքին հովեր տուած ափ մը անիրաւասու մարդիկ, որոնք ուղածնուն պէս կը շաֆեն ու կը ձեւեն ազգային գործերը եւ իրենց քէյֆին համաձայն կը մատակարարեն հանրային գումարները: Հաշուետու չեն զգար իրենք զիրենք այս ժողովուրդին, որովհետեւ ժողովուրդէն չեն ընտրուած: Եւ գործի ու իշխանութեան գլուխ կը յամառին մնալ, գիտնալով հանդերձ, որ ոչ միայն իրենք «Թեմական» պիտակին տակ գործող մարմինը կորսնցուցած են իր օրինական մեծամասնութիւնը, այլ կորսնցուցած է նաեւ իր գոյութեան իրաւունքը, երկու տարուան համար միայն ընտրուած եւ այս տարուան Ապրիլին սկիզբները իր պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրացած ըլլալու գլխաւոր խրողութեամբ:

Բայց բոլոր. Ագարակը անտէր է մնացած եւ իրենք զիրենք ագարակատէր դաւանող մարդիկ այստեղ կը կարծեն ըլլալ պահելու ապօրինի եւ միանակար մենատիրութիւն մը ազգային հաստատութեանց մէջ: Երբ օրինականութեան եւ իրենց իրաւական չգոյութեան ըմբռնումը չունին, անոնք, անտարակոյս, չպիտի ունենան նաեւ իրենց արարքներուն պատասխանատուութիւնը ի դէմս այն ժողովուրդին, որուն անունով կը յաւակնին թարգմանիլ եւ որ սակայն նուաստագոյն լիազօրութիւնն իսկ չէ տուած իրենց խօսելու եւ մանաւանդ գործելու իր անունով:

Հանրութիւնը չպիտի ներէ սակայն դիտակցօրէն գործուած այս յանցանքներուն: Եւ հեռու չէ այն օրը, երբ պատասխանատուներու օձիքէն բռնելով, դուրս պիտի չպրտէ զանոնք՝ իրենց բերնմամբ անտէր մնացած ազգային ագարակէն, ուր ներկայիս սանձարձակ կ՚իշխեն անիշխանութիւնը, քմահաճոյքը, կիրքն ու անհաշուելի մեղապարտ արարքները:

ԻՊՐԱՅԻՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Մայիս 27ին հանդիսաւոր կերպով տօնուեցաւ Աքիայի գրաւման հարիւրամեայ տարեդարձը Ինչպէս ծանօթ է, Իպրահիմ փաշայի կողմէ Աքիայի գրաւումով սկսաւ Սուրիոյ նուաճումը եգիպտ. զօրքերէն: Այս կռիւները յանգեցան յետոյ Քէօթահիայի դաշնագրին (1833), որ Սուրիան Եգիպտոսի կը յանձնէր:

Այս պատմական դէպքին տօնախմբութեան առթիւ Ֆուատ թագաւոր երէկ ժամը 4ուկէսին պատկ մը դրաւ իր մեծանուն պապուն արձանին վրայ: Ժամը 4ուկէսին Օփէրայի հրապարակը հաւաքուած եւ ընդունելութեան իշխաններուն, նազիրներուն, վարչապետին, նախարարներուն, Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի նախագահներուն, իսլամ, ղպտի, օրթոտոքս եւ հրեայ կրօնապետներու, ինչպէս նաեւ այլ երեւելիներու կողմէ:

Զօրքերը աչքէ անցնելէ ետք, մասնաւորապէս կանչուած ատենաւոր մը երթալով, ուխտագնաց հոն Աբտինի փաշայի ձաւին, որով վարչապետը պանծացուց մեծանուն յաղթականը:

**

Իպրահիմ փաշա ծնած է Գաւալայի մէջ 1789ին եւ անդրանիկ զաւակն էր փոխարքայ Մուհամմէտ Ալիի:

Փոքր տարիքէն զինուոր եղած է եւ 1824ին ստանձնած է հրամանատարութիւնը եգիպտ. բանակին, որ Յունաստանի դէմ ղրկուած է: Մորէի վրայ յարձակում կրելով ծովակալ Միաուլիսի կողմէ՝ ան կորսնցուց իր զօրքերու կէսը, բայց շարունակեց կռիւը յաղթանակներ շահելով: Նաւարինի աղէտալի ետք, Իպրահիմ փաշա պաշարուեցաւ եւ հակառակ իր քաջարար ուժերուն, պատուաւոր կերպով անձնատուր եղաւ, իր հօր հրամանով:

Եգիպտոս վերադարձին, վերակազմեց եգիպտական բանակը եւ ռազմական կարգապահութեամբ, եւ Աքիայի փաշային հետ իր հօր ունեցած մէկ վէճին հետեւանքով, Իպրահիմ փաշա հետզհետէ գրաւեց Կազա, Եաֆա եւ Աքիա, եւ շարունակելով իր յաղթախաղացումը Դամասկոսի, Հոմսի եւ Գոնիայի մէջ պարտութեան մատնեց Սուլթան Մահմուտի բանակները:

1848ին Իպրահիմ փաշա իր հօրը յաջորդեց եւ Գահին գնաց իշխանութիւնը ստանձնելու, բայց քիչ ետք մեռաւ:

Եգիպտական պատմութեան մեծագոյն դէմքերէն է:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ֆրանսական երեսփ. ժողովը սլաչտօն տուաւ Ռընէ Ռընուի պատրաստել օրինագիծ մը, որով պիտի ընդլայնուին ամուսնացեալ կիներու քաղաքացիական իրաւունքները: Մինչեւ հիմա ամուսնացած ֆրանսուհին իրաւունք չունէր գնելու, ծախելու եւլն.: Նման իրաւունքներ են, որ պիտի տրուին պատրաստուելիք օրինագիծով:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Իսկ միւս կողմէ, ամէն գնով ջաղացքին վաճառումը չյաջողելու: Ջաղացքին վաճառումը երկրորդ հարուած մը պիտի ըլլար, ծանր որ առնէ մը ի վեր ջաղացքը վարձու առեր էր Խորէնը եւ թէ հաշխատցնէր եւ թէ զայն կը ծառայեցնէր զէնքերու եւ ռումբերու իբրեւ պահարան:

Ահա այս պայմաններուն մէջ էր որ Սուրէն կիրակի առաւօտ մը, շտապուած եղաւ իր գլուխը խումբ մը երիտասարդներ ժողվել ու երթալ առաջնորդարան:

Եկա. վեր: Իրեն ընկերացողները մնացին վարը: Բաղարք. Ժողովը նիստ ունէր: Բախեց դուռը ու ներս մտաւ: Բողէական չփոթութիւն մը տիրեց: Եկեղեցին աւարտեր էր ու քակին մէջ դեռ ժամուորներ կը յամենային:

— Պարոններ, — ըսաւ Սուրէն՝ նստելէ վերջ թաւշեայ բազկաթոռ նեղէն մէկուն վրայ, — եկայ տեղեկանալու թէ Քաղաք. Ժողովը ի՛նչ կը խորհի կարգ մը հարցերու մասին, որոնք ընդհանուր-ազգային բնոյթ կը կրեն:

— Ի՞նչ ըսել է՝ «ի՞նչ կը խորհի» — հարցուց Դաւիթ Էֆէնտի, արանեղած ու արհամարհոտ:

Սրբազանին «Բրոզ»ը զող մտաւ, ինչպէս հովը կը մտնէ՝ թղթածածկ պատուհանէն ներս: Օննիկ աղա աչքերը բացած կը նայէր չորս կողմը: Սանդուխին վրայ ոտնաձայներ լսուեցան: Աղմուկը շատցաւ:

— Նախ կ՚ուզեմ իմանալ թէ գպրոցի ուսուցչական մարմինը ինչո՞ւ չէ նշանակուած դեռ… Հոգաբարձուները կը լռեն, ու գասերը կանոնաւոր չեն աւանդուիր.

Առիկա մեր գիտնալիք գործն է — ձայնեց կրկին Դաւիթ Էֆէնտի: Միայն ձե՛ր.. «Հէլլպէ՛թ»…

— Իսկ ես ձեզի կը յայտարարեմ թէ մենք թոյլ պիտի չտանք ձեզի՝ խաղալու մեր կրթական գործին հետ: Ձեզի թելադրանքներ ցոյց տալու ենք ու պատասխան իսկ չտալու:

— Մենք թէատրոն չենք ուզեր. — երկչոտօրէն ընդմիջեց Օննիկ աղա, — մենք վարժապետ կ՚ուզենք, հասկցա՞ր…

Ու բառը բերանը մնաց, բացուեցաւ դրան մէջ խումբ մը երիտասարդներ տեսնելով: Հրմշտուկը շատցաւ նաեւ՝ աղմուկը: Սրբազանին փարթկէն դուրս ելաւ զօղը ու ներս մտաւ վախը: Ո՛չ, մտաւ ու անցաւ Օննիկ աղային փորեկը, ու քանի մը ձեւ-թապասուղի կուտէր կայծեր…:

— Դերասա՞նը որն է, մենք ուսուցիչ մասին կը խօսինք ձեզի, — գոչեց Սուրէն:

— Ձեր ցուցուցածը թէատրոն է… մէկը Դիմաքսեանը չէ՛ր. …անք իր տօնթրան… Ձեզի պէտներ հասցուց քի…

— Ձայնդ կտրէ՛. Բերանդ լուայ, անանկ սա սա անունը բերանդ, — յաւելցաւ դրան մէջէն:

Սուրէն խիստ ակնարկ մը նետեց դուրս, մինչ ուրիշ ձայն մը ներս ինկաւ յանկարծ՝

— Ինկալի մարդ գործերնուն չի գար… Բօնկալին հաշիւները, հէ՛…

— Դուք ձեր ֆօնտերը նայեցէք, — կրկին ձայնեց Օննիկ աղա, — սօթթեցէք կեցաք ազգը… Խաշնոցի ֆօնտ, Սասունի ֆօնտ… Լեռ էլէք. լե՛ռ..

— Ես կը կարեմ սա լեզուդ, չո՛ւն, — Խօրէնն էր նետուողը:

— Վաղն ա ծակը կ՚էթաս — ասքի ելաւ Օննիկ աղա՝ քայլ մը ետեւ երթալով.

— Այս բոլորը աւելորդ ու անտեղի խօսքեր են, — մէջ ինկաւ Սուրէն. — հազարէն աւելի երկսեռ աշակերտութիւն մը ի՛նչ խղճով կը թողուք երեսի վրայ…

— Դրամ չկայ, էֆէնտիմ, ջաղացքը ծախենք քի վարժապետ բերել տանք. — վրայ բերաւ Դաւիթ էֆէնտի…

Դուք ջաղացք չէք կրնար ծախել..

— Կը ծախենք թէ չենք ծախեր՝ ատ մեր գիտնալիք բանն է… ամմա՛ էրկան արեւ հա՛ — խառացուց դէմքը ու ձայնը բարձրացուց — ըլլա՛ր նայէ պէ… Դուք վա՛վ կ՚ըլլաք կոր քի…

— Գիտէ՛ք. չէ. Պ. Սուրէն, — ուրեց անուշի կապել սրբազանը, — որ պէտք է միջոց մը գտնել…

— Այդ միջոցը պիտի գտնենք միասին, սրբազա՛ն. օրակարգի դրէք ու վճռենք:

— Մե՛նք պիտի գտնենք. դուն ալ անանց տեւտիկը սկսար չալել՝ սրբազան, — յաւելցաւ դուրսէն:

— Ինչո՞ւ կը պոռաս, դիտել տուաւ քովինը, — ան առաջնորդ է…

Էլէ, աղէ՛կ, ան առաջնորդն է նէ, մենք ալ ուղտ չենք եա՛…

— Այո՛, սրբազան — կրկին խօսեցաւ Սուրէն, — օրակարգի կը դնէք ու կը վճռենք:

— Օրակարգ մ՚օրակարգ չկայ… Ժողովը փակուած է, — վճռեց Դաւիթ էֆէնտի, եւ, ոտքի ելլելով, — Աղթին աղբար…

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

դիւրութեամբ երթալ տեղէ մը ուրիշ տեղ, խիստ լայն կը գտնեն գործողութեան մարզերը եւ պաշտպանութեան գիծերը առ ոչինչ կը գրեն եւ քանդումներ կ'ընեն։

Այս զէնքը որ չարունակական կատարելագործութեանց առարկայ է եւ այսպէսով ատրճան մը եւս աւելի վտանգաւոր կը դառնայ, մանաւանդ խումբի ձեւով յարձակողականի ձեռնարկել ուզողի մը ձեռքը անհնելի միջոց մը կը կազմէ։ Այդ կառքերը՝ թշնամիի հողերուն մէջ իրենց կատարած գործողութեանց հետեւանքով, քաղաքացի խաղաղ ժողովուրդին ալ կը սպառնան։ Գալով գրահապատ օթօմոպիլներուն, խուրք պատուիրակութեան կարծիքն այն է թէ՝ անոնք յարձակողական բնոյթ ունին եւ կը սպառնան խաղաղ ժողովուրդին, ինչպէս կը յայտնէ նաեւ խորհրդային պատուիրակութեան 9 թիւ փաստաթուղթը։

Թուրք պատուիրակութիւնը զրահապատ աշտարակները, եւ կառախումբերն ալ վերոյիշեալ զէնքերուն կը նմանցնէ։ Արդէն Թրքական տեսակէտին ճշգութիւնը ապացուցուած է թէ՛ թէքնիք յանձնախումբին եւ թէ այս յանձնաժողովին մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱՑԻ ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ.— Հռոմի յատուկ դատարանը իր վճիռը արձակեց իտալացի անիշխանականներուն դէմ։ Մահուան դատապարտուեցաւ գլխաւոր ամբաստանեալը Պովոնէ, որ մահավճիռը լսելով, ժպիտ մը ունեցաւ։ Մնացեալները դատապարտուեցան 30 տարի բերդարգելութեան։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Մատրիտի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց զէնքի եւ ռազմանիւթի կարեւոր մթերանոց մը եւ գտաւ կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնց հետեւանքով ձերբակալուեցան բազմաթիւ անձեր։ Ասոնք կը կարծուի թէ հանրապետութեան դէմ դաւ մը սարքելու վրայ էին։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՆԱԽԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ.— Ամերիկայի Երեսփ. ժողովը քուէարկեց նախկին մարտիկներու առնելիքներուն վճարումը։

Ուաշինկթընի արշաւախումբին համար, այս քուէարկութիւնը կը կազմէ առաջին յաղթանակ մը։

Այս վճարումները կը ներկայացնեն 2 միլիառ տոլարի գումար մը։

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՊԵԼՃԻՔԱՑԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.— Նախորդ օր, Պելճիքայի Երեսփ. ժողովին մէջ մահափորձ մը կատարուեցաւ։ Մէկը որ նստեր էր ունկնդիրներու յատուկ տեղը, ատրճանակով կրակեց ընկերվարական երեսփոխաններու ուղղութեամբ։ Ոչ ոք վիրաւորուեցաւ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՆԻՒՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Աղաւամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօրուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes, Cafe Ararat. Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովըայսօրՈւրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Մութիւալիթէի սրահին մէջ (Բ. յարկ)։ Օրակարգ՝ զեկոյց յանձնախումբի եւ վիճաբանութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօրՈւրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբի սրահը։ Ստիպողական օրակարգ։ Կը հրաւիրուին նաեւ Շավիլի ընկերները։

ՇԱՎԻԼԻ Արցութեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. Ներկաներու թիւը ժեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իսի-լէ-Մուլինօի Զաւարեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆի փոքրիկին մահուան առթիւ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի վիճաբանական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԿԼԵՅՎԷԼԻ Շրջ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 rue Mr. le Prince, մէթրօ Օտէօն։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ. Ս. Ա.— 140։

Ամպուրկատ Փէտան, Յ. Հ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Քիթապճեան, (Քէսապցի), 1932ի մարտ ամսուն կը գտնուէր Saint-Hippolyte-du-Ford(Gard.France)ի խուլ-համրերու դպրոցը (Institut Sourd-Muets. Իմացնել հետեւեալ հասցէին՝ Mr Soghomon Kitabsizian, Café Kessab, Alexandrette, Syrie.

Կը փնտռուի Կիւրքէնի Պրուսա, Մարիամ Պօյաճեան. Հօր անունը Նիկողոս (մեռած) մօր անունը՝ Մարգրիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրերը Սողոմէն եւ Թագուհի։ Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին։ 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ թագուհիի հետ աքսորուած են Նիկոպոլիս, ուր գիւղի տանուտէր կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգրիտ Պօյաճեանի, 26 Rue Blanqui, Փարիզ (13)։ Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Նրա խօսակցութիւնը կատակների մի անընդհատ հրախաղութիւն է։ Դէմքին մի ահագին սպի ունէր սրի հարուածից։ Մի տարօրինակ էակ էր, բայց իր կատակներով շատերին էր պահում բոլորովին կոտրուելուց։

— Սա նա՞ է, որ քաղաքական հանաքներ է տպում Ֆրանսերէն թերթերում «Le taon» ստորագրութեամբ։

— Այո՛, մեծ մասամբ կարճ գիտողութիւններ ու երգիծաբանական թերթօններ։ Ապենինների կոնտրաբանդիստները նրան «Բոռ» էին անուանել իր սուր լեզուի համար, չինեց կեղծանուն։

— Ես էլ եմ լսել այդ պարոնի մասին, — ասաց Գրասինի միջամտելով խօսակցութեանը մի ծանր ու հեգնոտ հանդիսաւոր թոնով։ — Բայց ինչ որ լսել եմ հազիւ թէ իր օգտին լինի։ Նա արտաքին, աչքի ընկնող խելքի տէր մարդ է, թէեւ ինձ թւում է որ նրա տաղանդը չափազանցուած են։ Կարելի է նոյնպէս, որ քաջ էլ մարդ է, միայն Փարիզում ու Վիեննայում այնքան էլ անպարսաւելի համբաւ չէ թողել, կարծեմ։ Շատ արկածներ է անցել գլխովը եւ շատ էլ մութ բաներ կան նրա անցեալում։ Ասում են, որ Դիւպրէի արշաւախումբը հանդիպել է նրան Հարաւային Ամերիկայի հասարակացում եւ խղճալով հետն է վերցրել։ Այնպէ՞ս անբացատրելի վայրենի դրութեան մէջ է եղել եւ չի էլ կարողացել բացատրել, թէ ինչպէս է որ հասել է այդ դրութեանը։ Իսկ ինչ վերաբերում է Ապենինների ապստամբութեանը, այդ գործում խառն էր ամէն տեսակ սինլքոր։ Բոլոնեան գլխաւորածները ամենաստորակ սրիկաներ էին։ Նոյնպէս շատ վատ համբաւ են թողել փախչողները։ Թէեւ, ի հարկէ, մասնակիցներից մի քանիսը խիստ բարձր կանգնած մարդիկ էին։

— Նրանցից մի քանիսը խիստ մօտ բարեկամ էին այստեղ ներկայ եղողներին. — ընդհատեց Րիքարդօ վայրացկոտ։ — Ընտրող ու խիստ լինելը լաւ բան է, Գրասինի, բայց մի՛ մոռանաք, որ այդ «հասարակ սրիկաները» մեռան իրենց համոզումին համար, իսկ դա մի շատ աւելի բարձր բան է, քան ինչ որ արել ենք ես ու դուք մինչեւ այժմ։

— Իսկ ուրիշ անգամ երբ ձեզ պատմելու լինեն այդ տեսակ փարիզեան բամբասանքներ, — նկատեց Գալլի, — կարող էք ասել իմ անունից, որ այդ բոլորը ցնդաբանութիւն է։ Ես ծանօթ եմ Դիւպրէի ադիւտանտին, Մարտէլին եւ այդ պատմութիւնը լսած եմ անձամբ իր բերնից։ Ճիշդ է, որ նրանք գտել են Րիվարէզին՝ ճիշդ է. Արժանթինի հասարակապետութեան համար կռուելիս գերի է ընկնում, փախչում է ու թափառում գէս ու գէն Բուէնոս Այրէս հասնելու ջանքով։ Իսկ որ վերցրել են նրան իբրեւ թէ խղճալով, սուտ է բոլորովին։ Հիւանդանում է իրենց թարգմանը եւ ստիպւում են դառնալու, իսկ Ֆրանսացիներից եւ ոչ մէկը չի իմանում տեղական լեզուները։ Այն ժամանակ առաջարկում են Րիվարէզին նրա պաշտօնը, եւ նա ամբողջ երեք տարի անց է կացնում խմբի հետ ուսումնասիրելով Ամազօն գետի օժանդակները։ Մարտէլն ասել է ինձ, որ նրանք առանց Րիվարէզի չէին կարողանալու իրենց հետազօտութիւնը աւարտել.

— Այսպէս թէ այնպէս — ասաց Ֆաբրիցի — այդ մարդը աչքի ընկնող մի բան պիտի ունենար, որ կարողացել է Մարտէլի ու Դիւպրէի պէս հին զինուորականների համակրութիւնը գրաւելու։ Ինչ կ'ասէք տիկի՛ն։

— Ոչինչ չգիտեմ ես այդ բոլորից։ Ես Անգլիա էի, երբ փախստականները Թոսկանայով անց էին կենում, բայց կարծում եմ, եթէ ուսումնախմբի իր երեք տարուայ ընկերները, վերջն էլ իր ապստամբակիցները լաւ կարծիքի են նրա մասին, դա արդէն բաւականին հակակշիռ է փողոցային բամբասանքներին.

— Բոլոր ընկերները շատ լաւ են նրա հետ սկսած Մուրատորիից, Զամբեկարից մինչեւ ամենակոպիտ սարիցիները։ Բաց ի դրանից Օրսինիի էլ անձնական բարեկամն է։ Ճիշդ է որ միւս կողմից ինչեր ասես պատմում են նրա մասին Փարիզում. բայց եթէ մարդ վախում է թշնամի ունենալուց, պէտք չէ երգիծաբան դառնայ։

— Լաւ չեմ յիշում, — ասաց Լեգա, — միայն կարծես թէ տեսել եմ նրան մի անգամ ուրիշ զաղթականների հետ միասին։ Նա կա՞ղ է. կա՞ղ է թէ ի՞նչ, մի բան կայ։

Պրոֆէսորը բացաւ իր գրասեղանի գզրոցը ու սկսեց մի բան որոնել թղթերի մէջ։

— Կրկնում եմ, որ ես ունէի նրա արտաքինի նկարագիրը։ Մտքներդ է, երբ նրանք փախել էին ու թաքցել էին կացել սարերում, ամէն տեղ կախ էր արած նրանց նկարները եւ կարդինալ... ինչպէ՞ս էր այդ գարշելի մարդու անունը, հա, Սպինօլան պարգեւ էր խոստանում նրանց գլուխը բերողին.

— Ի միջի այլոց մի հրաշալի պատմութիւն կայ Րիվարէզի ու նրա այդ նկարագրի մասին։ Նա ծպտել էր մի հին զինուորի համազգեստով ու ման էր գալիս ամբողջ Իտալիան իբրեւ իրեն նշանակուած դիրքի վրայ վիրաւորուած մի զինուոր, որ այժմ իր գունդն էր որոնում։ Եւ յաջողում է սպրդել Սպինօլայի ուղարկած լրտեսների մի խմբի մէջ եւ ամբողջ մի օր գնում է նրանց հետ նրանց սայլով, պատմելով նրանց սարսափելի բաներ, թէ ինչպէս ապստամբները նրան գերի են վերցնում, տանում են սարերը իրենց թաքստոցները եւ թէ ի՞նչ սարսափելի տանջանքների է ենթարկում։ Իրենք տեսնելով ցոյց են տալիս նրան իր իսկ նշանները ու նկարագիրը եւ նա պատմում է ամէն տեսակի ցնդաբանութիւններ այն անիծածի մասին, որին Բոռ են անուանում։ Ցետոյ գիշերը երբ ամէնքը քնում են, մի դոյլ ջուր է ածում նրանց վառօդի վրայ, յետոյ հեռանում է գրպանները ուտելիքով ու զինամթերքով եւ փախչում։

— Այս, ձեզ եւ նրա նկարագիրը. — ընդհատեց Ֆաբրիցի — «Ֆելիչէ Րիվարէզ, «Բոռ» կոչուած, տարիքը մօտ երեսուն, ծննդեան տեղն ու ծագումը անյայտ, հաւանօրէն, Հարաւային Ամերիկա, պաշտօնը՝ հրապարակագիր, կարճահասակ, սեւ մազեր, սեւ մօրուս, թուխ դէմք, աչքերը կապոյտ, լայն ճակատ. քիթը, բերանը, ծնօտը. առա եւ մասնաւոր նշաններ

(Շար.)

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 276 286

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian
Redaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՈՒՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	160 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ
18
ՅՈՒՆԻՍ
1932

18 JUIN
1932

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1909

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԲՈԽԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Այս վերջին շաբաթներուն կարգ մը թերթեր հրատարակեցին կաթողիկոսական կոնդակ մը: Շատերը խնամքով սպրդեցին այդ կաթողիկոսական թուականը, նորութիւն մը հրամցնելու իրենց ընթերցողներուն, որպէս նոր արշաւանք մը Դաշնակցութեան դէմ:

Ամբոխավարներուն համար առիթներ չեն պակսիր: Սեւանիկէ գէպէ, Ամերիկայի առաջնորդի եւ յաջորդէն, Գուլպարեայ քանի մը քաղաքական խարշուրդներու գաւառապաշտութիւնները պէտք ունէին արդարացնելու... կաթողիկոսական կոնդակով մը:

Հայ հասարակութեան մէջ խառնիճաղանճ ամբոխ մը գտնելն ամէն, երբեմն Հօկի անուան կ'արտաբերէ, երբեմն սամկաւորի, երբեմն «չէզոք եւ «ազգային հաստատութիւններու» անուով երգելով: Բայց ամէն պարագայի հակադաշնակցական է, ան կը յաւակնի՝ անդրանիկ ամբոխավարութիւնն ու խառնաշփոթ պղտոր ջուրեր են, որոնցմէ կ'ախորժի այդ խառնիճաղանճը, որովհետեւ կրնայ պղտոր ջուրին երեսն ելնել:

Արդ. այս յղրծուն տարրերն են որ հրապարակ նետած են յիշեալ կոնդակը, հայ եկեղեցիի չէզոքութիւնը պաշտպանելու եւ ամբոխավար խաղարկելու իրենց մեղքերը, որ գործեցին եւ կը շարունակեն գործել Ազատոնի եւ այլ ազգային տօներուն առթիւ:

Մինչդեռ այդ կոնդակը գրուած է 1929ի Յունիսին. ան շրջանառուած է բոլոր գաղութներուն մէջ եւ ամէն մարդ ժամանակին ըմբռնած է անոր իմաստը: Կան սակայն մարդիկ, որ ընդունակ են մոռնալն իսկ չահագործելու:

Այդ հին կոնդակին մէջ գրուած է.

— «Նկատի առնելով որ կան անհատներ եւ խմբակցութիւններ, որանք տարածել ու տարածում են միտումնաւոր եւ չարամիտ զրպարտութիւններ Էջմիածնի մասին՝ այսու յայտարարում է, որ մերը հեռի է որ եւ է կուսակցութեան յարելուց, եւ կամ որ եւ է կուսակցութեան շահերը պաշտպանելուց եւ առաջնորդ ունենալով Աւետարանի պատուէրը՝ «Տո՛ւք զկայսերն կայսեր, եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ», յայտարարում է, որ ինք լոյեալ եւ բարեացակամ է դէպ ի խ. իշխանութիւնը... Եւ պատուիրում է բոլոր թեմական Առաջնորդներին ղեկավար ունենալով եկեղեցին պետութիւնից բաժանման սկզբունքը՝ չթոյլատրել հակապետական ելոյթներ...»:

Թէ ո՞րքան մեծ ողբերգութիւն կայ թաքնուած այս կոնդակին մէջ, այդ գիտեն Էջմիածնի հոգեւոր հովիւները: Այդ գիտեն նաեւ արտասահմանի Հայերը, մէջը հաշուելով այն ամբոխավարները, որոնք այսօր կ'ուզեն կոնդակը շահագործել:

Զմոռնանք որ Սուլթան Համիտն ալ նման կոնդակներ ստորագրել տուած է հայ Պատրիարքներուն: Անհրաժեշտութիւնը դառն է, բայց աւելի դառնալի իրողութիւն չկայ աշխարհի վրայ, քան այն որ ոճրագործը իր զոհը կը ստիպէ, մահէն առաջ, իր կեանքը փրկելու համար ստորնանալ: Այս ստորնացուցիչ վիճակին հասած Էջմիածինն ալ եթէ կոնդակներ կը գրէ, ու եթէ արտասահմանի հայութիւնը բան մը ընելու ի վիճակի չէ, գոնէ կրնայ լռել: Զորս տարի լռած էին, ու հիմա, կարծես ծարաւնքի համար, գոռալ կ'ուզեն չարչրկել:

Այս քանի մը խօսքը բառ իմաստի:

Ծնգբին նայինք բառ էութեան: Այդ կոնդակը կը հիմնէ եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման սկզբունքին վրայ եւ կը թելադրէ որ հովիւները ղեկավարուին այդ սկզբունքով: Բնական է մենք որ եւ է առարկութիւն չունինք այն մասին թէ հայ եկեղեցին ինչպէս կը վարէ իր դաւանական գործերը: Եթէ հաճելի է այդ հովիւներուն, Հօկերուն եւ Ռամկավարներուն (որպէս հաւատացեալներու) կրնան Լենինի անունը յիշատակել, փոխան կաթողիկոսի անուան:

Բայց մեզ չահագրգռողը, այս պարագային հայ համայնքի ազգային գործերն են: Բոլորին յայտնի է, որ արտասահմանի մէջ եկեղեցին պետութենէն բաժնուած չէ: Բաց ի կրօնական պարտաւորութիւններէն, հայ Առաջնորդներն եւ անոնց կից ազգային մարմինները կը վարեն հայ ժողովուրդի աշխարհիկ գործերը: Իսկ այդ գործերը համայնքներու բաղձանքներուն եւ ազգային տեսակէտներուն ենթակայ են: Եւ հետեւաբար հովիւներն ու անոնց հետ կապուած մարմինները, եթէ զուտ կրօնական խնդիրներուն մէջ ենթակայ են Էջմիածնին, իրենց ազգային-աշխարհիկ գործերուն համար ենթակայ են համայնքին:

Եթէ պէտք է անպատճառ նկատի առնել Էջմիածնի կոնդակը իր տառական իմաստով, հապա ուրեմն արտասահմանի Առաջնորդները պարտաւոր են կիրարկել «Տո՛ւք զկայսերն կայսեր, եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ» նշանաբանը: Այդ պարագային, յառակ կերպով պէտք է գիտնան թէ ատրագիր հայութեան «կայսր»ը ինքը հայ ժողովուրդն է իր ազգային մարմիններով, եւ ոչ թէ Գ. Եղբայրութեան կոմիսարները

Մենք մեր քաղաքական պայքարին համար պէտք չունինք հայ եկեղեցւոյ օժանդակութեան: Եթէ հայ բոլշեւիկներն ու իրենց հովանաւորները Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու համար պէտք կը զգան հայ եկեղեցիի օգնութեան, ամէնէն առաջ, պարտաւոր են դադրեցնել իրենց գռեհիկ հալածանքները այդ հինաւուրց հաստատութեան դէմ:

Եթէ ամբոխավարները շատ պիտի պնդեն յիշեալ կոնդակին վրայ, եւ զայն պիտի դարձնեն նոր կռուախնձոր մը գաղութահայութեան մէջ, ժողովուրդն ուրիշ բան չի մնար ընելիք, եթէ ոչ ազգային բոլոր գործերը բաժնել եկեղեցիէն, ու թողուլ որ Առաջնորդները ու իրենց ենթակայ կրօնաւորները առանձնանան եկեղեցին, աղօթելու Գերագոյն Հօր եւ Թագաւորին Խորհրդային Միութեան արեւշատութեան համար:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖԷՈՐԳ ՋԱՎՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— :-:

Վաղուան Ֆրանսայի ամբողջ նոյ.-ուած հերոսին, կը պատկերացնէ անոր կեանքը, գործունէութիւնն ու նըկարագիրն ցայտուն գիծերը՝ ...բով դրուագներով ու ... ... իր ... խառնուրդներով. բոլորը գրուած ... ձեռքով, որոնք մօտէն ճանչցած են զինք:

Հերո՜ս մը: Անկասկած: Ոչ անոնցմէ, անշուշտ, որ ընդհ. պատմութեան մը էջերը կը բռնեն իրը օրինակելի գեղակերտ ցուցանք: Միջազգային շատ հերոսներու փառքին կը խառնուի խռնարհ ու համեստ բազմութիւններու գաղտնութեան տուրքը, անանուն այլ խիզախ մեծ քաջութիւններու բաժինը: Եւ սակայն, յանախ կը փոխարինեն անոնք, որ հերոսի փառքը խրլած են ժողովրդային նուիրական կամքերու վրայ փայլուն տիրակալութեամբ: Պաշտօնական յուշագրական գիր անտարբեր ձեռքեր դրած են առանց զինուն, կ'աղօթէ ու կը խառնէ եւ սառի:

Մեր հերոսները հերոս են առանց բազմութիւններու ... ... ընելէն մէջ, մեր մենակ՝ ... Տառապած են օժանդակ բազմութիւններու պակասէն ու առաւ իսկ աւելի մեծ են: Մեծ: Ու յանախ անգիտակ իրենց մեծութեան. գործիչները են եղած առանց ճանապարհի մը, հայրապատուելի ազգային ու հայկական. որ իր զոհերը կը պահանջէ: Նրանց մը զետեղած իրենց հոգին խորը, խօլական սրբահարդարանքով նետուելու են ճամբան վրայ՝ որ շիտակ մահուան կը տանի: Դիտէին: Եւ ... ... փնտռեր: ... ... Փոքրին շատերը ... ... առանց նոյն իսկ տեսնելու ... ...

... ...

Գէորգ Չ ... ...

Այդ թող ըլլայ անոնց վառուակը:

Այս իրիկուն շաբաթ. երբ յուռն բազմութեամբ հաւաքուինք «Փրբի Փուռնալ»ի սրահը, պիտի զգանք մեր սրտերը լայն բանալ անոնց յիշատակին կենսատու ներշնչումներուն:

Գէորգ Չավուշները պէտք է առյաւէտ ապրին մեր հոգիներուն խորը.

Մ. Ե.

Իտալացի անիշխանականները

Իտալացի անիշխանական ահաբեկիչները Պովանէ եւ Սպարտէլապո որոնք մահուան դատապարտուած էին Հռոմի յատուկ ատեանին կողմէ, երէկ առտու արշալոյսին, իրենց պատիժը կրեցին Պրավեթթայի բերդին բակին մէջ: Երկուքն ալ հրացանի բռնուեցան, իրենց կռնակը դարձուցած զինուորներուն:

ԳԻՆՈՎՆԵՐԸ ՆՇԴՐԱԿԻ ՏԱԿ

Ամերիկացի գիտուն մը կը ջանայ հաստատել թէ գինեմոլութիւնը մոլութիւն մը չէ, այլ հիւանդութիւն մը: Գինեմոլութիւնը կ'ըսէ, ախտաբանական է. ուղեղի հիւանդութիւն մըն է եւ բոլորովին բուժելի պարզ գործողութեամբ մը եւ յետագայ դարմանումով մը:

Գիտնականին կարծիքով, անոնք որ իրենք զիրենք խմելու կուտան, պէտք չէ նկատուին աւելի յանցաւոր քան անոնք որ չեն խմեր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հակադրութիւն նպաստներուն անգործներուն վրայ

Աշխատանքի նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը տուաւ հրատարակութեան.

— Այն պահուն իսկ, երբ աշխատանքի նախարարը ի նպաստ անգործներուն, արդար գոհացումներ տալու միջոցներու կը դիմէր, հակօրութեան եւ հակակշիռի պաշտօնէութիւնները կը հրաւիրէր ամենամեծ արթնութեամբ կատարել իրենց պարտականութիւնը:

«Պ. Ալպէռ Տալիմիէի կողմէ տրուած հրահանգներուն հետեւանքով, յունիս 6էն 11ի շաբթուան ընթացքին, ցանկէն ջնջուեցան 13.162 անգործներ որոնք փաստօրէն էին աշխատանքի եւ կամ չէին պատասխանած հակակշիռի պաշտօնեաներու հրաւէրներուն:

«Այս գործը պիտի հետապնդուի ամենամեծ կորովով, ամբողջ երկրին մէջ:

«Միւս կողմէ, Աշխատանքի նախարարը մերժեց որ եւ է նոր աշխատաւոր մտցնել. Յառաջիկայ չորեքշաբթի օր պիտի ներկայանայ Ծերակոյտի այն յանձնախումբին, որ պաշտօն ստանձնած է քննելու ազգային աշխատաւորութիւնը պաշտպանող եւ Երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուած օրինագիծը:»

Աշխատանքի նախարարութեան մէջ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն, 1931ի ընթացքին, արտօնութեամբ Ֆրանսա մտնող օտար աշխատաւորներու թիւն եղած է 102.266, որոնց 76.463ը երկրագործական աշխատաւորներ: Ասոնց մէջ կան այն օտարականները որոնք եղանակի մը համար կ'աշխատին, այգեկութքի առթիւ եւ կամ ճակնդեղ քաղելու համար յետոյ կը մեկնին:

Իսկ 1932ի առաջին հինգ ամիսներուն, Ֆրանսա մտնելու արտօնուած են ընդամէնը 14.013 հոգի, որոնց 12.452ը երկրագործութեան համար.

Համաձայն նոյն վիճակագրութեան, Ֆրանսայէն իրենց երկիրները կամ այլուր մեկնած են 186.000 օտարականներ 1931ին եւ 124.000 1932ի առաջին հինգ ամիսներուն ընթացքին:

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Մաքտոնալտի բացման ճառը

Զուիցերիական Դաշնակցութեան նախագահին՝ բարի գալուստի մաղթանքներէն յետոյ, Լօզանի ժողովին նախագահ Մաքտոնալտ, իր բացման ճառին մէջ, շեշտելով թէ ժողովը կը բացուի անտեսական ամենամեծ տագնապի օրերուն, ըսաւ.

— Դեռ վերջերս, Ազգերու Դաշնակցութեան. եւրոպական յանձնախումբը կը յայտնէր թէ միջազգային առեւտուրը, այսօր, իջած է 1929ի կէսին, թէ անգործներու թիւը այդ ժամանակէն ասդին կրկնապատկուած է, հասնելով 20—25 միլիոնի եւ թէ կացութիւնը ամէն օր կը ծանրանայ»:

Յետոյ, ազգերու փոխադարձ կապերուն եւ յարաբերութիւններուն անդրադառնալով, պատերազմական պարտքերու մասին, ըսաւ.

— «Պատերազմական պարտքերու վճարման հարցը վերջերս ուսումնասիրուեցաւ երկու յանձնախումբերու կողմէ. Այս երկու յանձնախումբերու տեղեկագիրը ձեզ ծանօթ են: Կը բաւէ յիշել հատուած մը՝ երկրորդ յանձնախումբին տեղեկագրէն. — Պէտք է միջազգային պարտքերու ամբողջութիւնը յարմարցնել — առանց ժամանակ կորսնցնելու — աշխարհի ներկայ խանգարուած կացութեան, եթէ կ'ուզուի առաջքն առնել նոր աղէտներու: Այս է տնտեսական միակ միջոցը հաստատելու վստահութիւնը, որ պայմանն իսկ է ճշմարիտ խաղաղութեան եւ տնտեսական կայունացման:

«Արագօրէն կնքուած համաձայնութիւն մը հարիւր անգամ աւելի բարեբար ազդեցութիւն պիտի գործէ, քան թէ դժուարութեամբ եւ ոճկատար, վերջին պահուն, անվերջ եւ գրգռիչ վիճաբանութիւններէ յետոյ կնքուած համաձայնութիւն մը:

«Ապահովաբար, այս խորհրդաժողովին մէջ՝ սկզբունք մը կը պարտադրուի բոլորին. յանձնառութիւնները չեն կրնար միակողմեան դրժումի ենթարկուիլ: Այս տեղ կը կարծեմ, ոչ ոք կրնայ կասկածի ենթարկել այս սկզբունքը որ իր եզրակացութիւնը կ'ուզէ. այսինքն այն որ, եթէ կ'ուզենք խուսափիլ թերացումներէ, պէտք է համաձայնութեամբ վերաքննենք այն յանձնառութիւնները, որոնք երեւան եկած են իրր գործադրուելու անյարմար:

«Հրաւէրը որ մեզ այստեղ հաւաքած է, կը նախատեսէ Լօզանի մեր աշխատանքին ընդլայնումը, աւելի ընդարձակ գետնի մը վրայ: Մեծ առիթ մը կը ներկայանայ մեզ համաձայնելու, որպէս զի վերջ տանք այն ազդեցութիւններուն, որոնք եռանդագին կ'աշխատին սաստկացնելու տնտեսական տագնապը: Եթէ պէտք է որ ընենք առիթը, Եւրոպա չի կրնար մինակը գործել»:

Իր վերջին խօսքով, Մաքտոնալտ ցոյց տուաւ Ամերիկայի գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Մաքտոնալտի ճառէն յետոյ, նիստը փակուեցաւ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԶԳՒՏԻ ՎՃԱՐԷ

Գերման վարչապետ Ֆոն Փափէն երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Էրրիոյի հետ, որուն մանրամասնօրէն բացատրեց Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը, եւ անոր յայտնեց այդ հիման վրայ, Լօզանի ժողովին մէջ իր ընելիք յայտարարութեան ընդհանուր գիծերը: Ֆոն Փափէն պիտի եզրակացնէ թէ Գերմանիա ստիպուած է դադրեցնել հատուցումները

Այս առիթէն օգտուելով, գերման վարչապետը Պ. Էրրիոյի յայտնեց իր տեսակէտները Ֆրանքօ-գերման յարաբերութեանց մասին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԽՄԵԼ Կ'ՈՒԶԷ. — Ամերիկայի հանրապետականներու ընդհ. ժողովը ընդունեց Հուվըրի թեկնածութիւնը նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան մէջ եւ որդեգրեց բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկէ ըմպելիի արգելքը թեթեւցնել:

ԿՈՐՆԹՈՍԻ ՋՐԱՆՑՔԸ. — Կորնթոսի ջրանցքէն շոգենաւերու երթեւեկը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

— :-:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԷՆԿԻԼԻՐԻ ՄԱՏՆԵՐԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

«Ազգակէր Քըթակիցը կը գրէ —

Շէյխ Պարզանի ապստամբութիւնը ամենածանր փուլի մը մէջ կը գտնուի: Ռուսները կը շարունակեն եւ գաղաքական բոլոր ճառնարկները կը մնան ապարդիւն: 40 օդանաւեր կը շարունակեն ռմբակոծումը, սակայն վերջին սիւթէմ զէնքերով եւ գնդացիրներով զինուած Քիւրտերը առանց կռուելու կը պահեն իրենց դիրքերը եւ միշտ կը սպառնան Իրաքի սահմաններուն:

Անգլիական իշխանութիւնը մասնաւոր համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար յուր դրկեց Շէյխ Պարզանին եւ առաջարկեց ձեռնտու պայմաններ: Շէյխ Ահմէտ սակայն մերժեց համաձայնութեան առաջարկը եւ յայտնեց որ որոշած է կռուիլ մինչեւ վերջ:

Մէկ պարագայ շատ հաստատապէս ստուգուած է արդէն որ քիւրտ ապստամբներու ղեկավարներն են թուրք եւ ռուս սպաներ եւ անոնց գործածած զէնքերն ալ ռուսական եւ թրքական զէնքեր են: Ըստ՝ Էփրի վերջին անգամ Մոսկուա նամբորդութենէն վերջ ուրոշուած դաւադրութիւն մըն է այս Անգլիոյ դէմ: Եւ Շէյխ Պարզանի արուած այնքան խրախուս եւ անվախ պատասխանը արդիւնքն է, անոր վայելած վստահութեան Թուրքերու եւ Թուրք ... կողմէ: Անգլիացիները շատ լաւ գիտեն այս բոլորը. որովհետեւ թուրք կառավարութիւնը որ այնքան ծանր նեղումներ կը բանեցնէ Քիւրտերու վրայ եւ սահմանի վրայ անհրաժեշտ չափերէն ... ... մնալ սկսած է:

Մոսկուայի Իրաքի մէջ անգլիական կառավարութեան դէմ պատրաստած դաւադրութիւնները բազմատեսակ են: Ամիսներ. ի վեր կատարուած քննութիւնները երեւան հանած են, որ Մոսկուան շնորհիւ իր գաղտնի յղանցներուն կ'ուզէր խառնակութիւններ հանել Իրաքի մէջ եւ մեծ գումարներ կը ստանէր այդ նպատակի յաջողութեան համար: Մոսուլի Բէյրութի անօրէն Սապիր պէյ Ալթուփճիւ կաշառուած էր Մոսկուայի կողմէ, իրեն հետ ունենալով նաեւ Իրաքի առաջնորդը, երեսփոխաններէն ոմանք եւ կարգ մը քարոզատեղեր պաշտօնեաներ: Անգլիացիները երեւան հանեցին, վերջ այս գայթակղութիւնը. քննութիւնը յանձնուած էին Անգլիացի անօրէնի մը: Այժմ դատի տակ կը գտնուին կաշառակերներն ու լրտեսները եւ մօտ օրէն պիտի դատուին: Ինչպէս գրած էինք, երեսփոխան Պանունցի առանձնաշնորհումները առնուած են իրմէ. Հաստատուած է որ այս մարդն ալ մասնակից եղած է ի նպաստ Մոսկուայի աշխատող խմբակցութեան:

Բոլշեւիկները երկու նպատակ կը հետապնդէին. առաջինը՝ ձախողեցնել Մոսուլի քարիւղի նամբու շինութիւնը, այդ կերպով լինելով արտադրութիւնները արժէքաւորելու, երկրորդ ներքին խառնակութիւններ եւ ապստամբութիւններ ստեղծել, դժուարութեան մատնելու համար Անգլիան: Էմիր Ֆէյսալի դէմ կազմակերպուած մահափորձը անցած տարի, դարձեալ Մոսկուայի գործն էր:

Մէկ խօսքով, շնորհիւ Մոսկուայի խաղերուն Իրաքի ներքին անդորրութիւնը խանգարուած է: Ֆէյսալ թագաւորի դէմ սկսած դժգոհութիւնները, որոնք վերջերս զօրանալու վրայ են, կը սպառնան Իրաքի անկախութեան: Կառավարական տագնապ մը արդէն հաւանական կը նկատուի: Շրջանակներ շրջան կ'ընեն, որոնց համաձայն հրաժարած է արդարութեան նախարար Ճէմալ պէյ:

Ֆէյսալ թագաւոր շատ խիստ հրահանգներ տուած է դատական իշխանութեան, անհնարին պատիժները սահմանելու համար Մոսկուայի կողմէ կաշառուած դաւաճաններուն, որոնցմէ ոմանք, կ'ըսուի թէ, նոյնիսկ կախաղանով պիտի պատժուին:

ՀԻՆ ՑԵՂԻ ՄԸ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

Դեռ քիչ առաջ էր, որ դուրս ելայ հիւանդ հայ գաղթականի մը սենեակէն։ Ու կը զգամ, տակաւին, որ թշուառութիւնը փաթթուեր է ինծի եւ տխրութիւն մը կը սեղմէ հոգիս։

Բանուորական թաղ մըն է, Փարիզի մէջ։ Զառիթափի մը վրայ, նեղլիկ փողոցի մը երկայնքը՝ հինուկ մինուկ պանդոկներ։ Մթին ու աղտոտ սանդուղներէն կը բարձրանամ վեր, դժուարէջ ու մենաւոր սենեակներ, մութ է նրբանցքը։ Թիւերը չեն տեսնուիր սենեակին, ուր հրաւիրուած եմ այցելելու հիւանդի մը։ Վերջապէս կը զարնեմ դուռը եւ կը բանամ։ Անկողին մը մաշած ու զանազան վերմակով։ Պատուհան մը բակին վրայ։ Օջախ մը, աջին ալ սեղան մը, որուն շուրջ նստած են երկու փոքրիկներ, մէկը 7, միւսը 10 տարեկան։ Կը ճաշեն։ Պնակի մը մէջ քացախով եւ իւղով թրջուած աղցան (մարոլ)։ Հացը կը թաթխեն ու աղցանով կը ծամեն։

— Ո՞ւր է ձեր մայրը, կը հարցնեմ։

— Ձեզ գիտեր։

Մեծը չի կրնար լաւ խօսիլ հայերէն։ Ֆրանսերէն կը խառնէ իր պատասխանին։ Փոքրը հիւանդ է, չուզելով կուլ կուտայ իր պատառները եւ չի խօսիր բնաւ։

Բաց դուռնէն ներս կը նայի դրակից Ֆրանսուհին եւ կ'ընդմիջէ մեզ.

— Մայրը դուրս ելաւ առտուընէ։ Հիւանդ էր քանի մը օրէ ի վեր, քիչ մը դրամ ճարելու գնաց։ Ինծմէ խնդրեց, որ երբ մեծը գայ վարժարանէն, ըսեմ որ ճաշէ եւ մեկնի։

Կը քննեմ փոքրիկը։ Ֆրանսուհին ներս կը մտնէ եւ կ'օգնէ ինծի։ Մօր մը պէս գուրգուրալով, կը սրբէ փոքրիկին քիթն ու բերանը։ Կը հանուեցնէ, մաքուր լաթ մը կը ճարէ ու կը դնէ կոնակին։ Ականջս կը դնեմ ու մտիկ կ'ընեմ։ Լեցուա՛ծ է փոքրիկին թոքերուն ցնցուղը։ Թռչունի պէս, որ ծառերուն մէջ կը խօսուրտին, տխուր հեծկլտուք մը կը լսուի ներսէն։ Իրապէս հիւա՛նդ է տղեկը։

Թշուառութի՜ւն, թշուառութի՜ւն։ Մայրը հիւանդ եւ անգործ։ Երկու փոքրիկներ, մէկը հիւանդ, միւսը անօթի։

Յուզումը կոկորդիս մէջ, դուրս կ'ելլեմ սենեակէն։

Բայց դեռ աչքերուս առջեւն են փոքրիկները, որ մարոլով հաց կուտեն։ Քիչ յետոյ, կշտացած, փոքրիկը պիտի երկննայ անկողնին վրայ, մինա՛կը։ Մեծը պիտի երթայ ֆրանսական վարժարան։

Պիտի մեծնան անոնք, երբեմն հիւանդ, երբեմն անօթի ու մայր։

Ֆրանսական վարժարանը պիտի խօսի իրենց հոգիին ու պիտի լեցնէ ազուոր թելադրանքներով։ Ու երբ այլ եւս երիտասարդ են, անոնք պիտի կանչուին ընտրութիւն մը ընելու։ Երկու ցեղեր պիտի վռուին անոնց հոգիին մէջ։ Բնական է, որ պիտի յաղթէ հայ ցեղը։ Ինչո՞ւ, ո՞ր հմայքին համար այս երիտասարդն իր ճակատագիրը պիտի կապէ հայութեան։ Ի՞նչ գիտէ հայութեան մասին։ Թշուառութիւնը, պզտիկ հիւանդ եղբօրը հետ դէմ առ դէմ նստած՝ մարոլով հաց ծամելը։ Ուրիշ ի՞նչ յիշէր ու գիտնար հայութեան մասին։ Երիտասարդը կը տեսնէ, որ բաց է ճամբան իր առջեւ։ Եւ եթէ արբունքի փոթորիկը, հաճոյքի այս մեծ քաղաքին մէջ, անգամ մը եւս չթշուառացնէ զինք, պիտի խառնուի մեծ ազգի մը բազմութեան։

×

Իսկ.

Բանուորական թաղամաս մը Փարիզի հարաւային արուարձան կողմը։ Ելեկտրակառքէն կ'իջնեմ եւ, ազուոր կայարանին մէջ, որ բարձունքի մը վրան է թառած, կը տնտնամ պահ մը՝ դիտելու համար համայնապատկերը։ Հեռուն Փարիզի աշտարակը երկաթէ ոսկորներով։ Անգին լեռներու մթութիւնը։ Հովիտին մէջ գործարաններու ծխնելոյզները մինարէներու պէս կը բարձրանան զառիթափին ի վեր։ Այն ամիսն է, երբ կը ծաղկին եղրեւանիները։ Սիրուն հիւղակներու գլխին՝ ծաղիկներ ու կանանչութիւն։ Կը կենամ պարտէզի մը առջեւ, հարցնելու համար հասցէ մը։ Ոտքիս տակ, բարակ ակօսի մը մէջէն կը վազէ աղտոտ ջուր մը։ Պարտէզին անկիւնը կը զարնուի սիւնին, կը փրփրի եւ բարդէ գոլորշի կը հիւսէ սիւնին ոտքին։

Տախտակով շինուած տուն մըն է, երկու յարկով։ Կը բարձրանամ վերի յարկը, ցածլիկ առաստաղով սենեակ մը։ Ետեւը անմշակ պարտէզ մը, ուր արեւը հրաշալի գոյներ է նետեր։

Երեսուննոց կին մըն է, անկողին է ինկեր, որովհետեւ ոսկրային հիւծախտ ունի։ Բաց են վէրքերը եւ «կը վազեն»։ Սիրուն ու հասուն աղջիկ մը ունի, յետոյ պատանի մը եւ երախայ մը։ Աղջիկն է, որ հիմա մօր մը պէս կը խնամէ զանոնք։ Խելացի կին մըն է հիւանդը։ Ուրքա՛ն մաքուր կը խօսի, կ'ուզէ աղէկնալ, որովհետեւ «զաւակներս պէտք ունին ինծի» կ'ըսէ արցունքով։

Վար կ'իջնեմ մտածելով։ Ներքեւի սենեակին դրան առջեւ, կը կեցնեն զիս։

— Անգամ մը ներս կը մտնէ՞ք, տոքթէօր, հոս ալ խեղճ հիւանդ մը կայ։

Անդամալոյծ երիտասարդ մըն է։ Հիւանդ են մայրն ու մեծ մայրը։ Կողի ցաւեր, ծերութիւն։ Եւ յանկարծ լուրը կը տարածուի հայ գաղթականներու սենեակներէն ներս, — Փարիզի Կարմիր Խաչին կողմէ բժիշկ է եկեր։ Եւ անցքիս վրայ, ամէն դրնէ աղաչող բերաններ։

Թշուառութիւնը եւ հիւանդութի՛ւնը արտասովոր պատկերներ են սուլեցեր հայ գաղթականներուն հիւղակներէն ներս։

Եւ ահա աչքիս առջեւ կը պատկերանայ իմ ցեղս. Վերջին բեկորներն են, որ, հոգեվարքի մէջ, կը տառապին ու կը հեծկլտան։ Եւ կարծես կը պոռա՛ն անոնք որ կռուեցան թրքական խաժամուժներուն դէմ, դիմացան արաբական անապատներու թշուառութեան մէջ, ու տարական ու պարթեւեան ցեղերը թաղելէ յետոյ պատմութեան փոշիով։ Այդ քաջ ու հին ցեղը. հայ ժողովուրդին մնացորդն է ասոնք, որ, հոգեվարքի մէջ, կը պոռայ իր բանաստեղծին պէս.

— Ապրի՜լ կ'ուզեմ, ապրի՜լ...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄՏԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սոյն տարուայ «Յառաջ»ի փետրուարեան երկու համարներում (1801 եւ 1805) ամփոփուել էի Թաւրիզի մտաւոր շարժման չորս ամսուայ պատկերը. Այժմ պէտք է գրի առնեմ նոյն մտաւոր շարժման շարունակութիւնը մինչեւ տարուայ վերջը։ Նախ, պէտք է շեշտեմ, որ Թաւրիզում այդ մտաւոր շարժումը գլխաւորապէս կեդրոնացած է Հայոց մշակութային տան մէջ, որի դասախօսութիւնները տեղի են ունենում Միութեան եռանդուն նախագահի՝ ընկ. Վահէ Արծրունու՝ ձեռք առած միջոցների շնորհիւ։ Ի հարկէ վարչութեան միւս անդամ — անդամուհիները եւս չեն թերանում՝ իրենց առանձնած պարտականութիւնների մէջ, սակայն Վահէն է կրում իր ուսերի վրայ ծանրութիւնների մեծ տոկոսը։

Վատ չէր լինել, որ վարչութիւնը որ եւ է կերպով աշխատէր մի թեթեւ վարձատրութիւն էլ դասախօսներին յատկացնել. այդ դէպքում դասախօսները աւելի լուրջ հանդէս կը գային. Նմանապէս ցանկալի կը լինէր դասախօսելիք նիւթերի ցանկը մշակէր աշնանը, երբ մշակութային տան աշխատանքները վերսկսւում եւ տեւում են մինչեւ մայիս։

Յունուար 26ին Պ. Վահէ Արծրունին դասախօսեց «Բարոյական ըմբռնումը եւ քաղաքակրթութիւնը» նիւթի շուրջը։ Մի երկար ներածութիւնից յետոյ դասախօսը բուն նիւթին անցնելով շեշտում է, որ մարդ ապրում է որպէս մի բարոյական էակ, ուստի եւ ունենալու է էտիկա, որոշ վարւելակերպ, գործելակերպ կամ ընթացք. կեանքի նպատակն է՝ ձգտել միշտ դէպ ի բարձրը, լաւը, գեղեցիկը, առաքինին։

Դասախօսը թռուցիկ կերպով վերլուծում է Արիստոտէլի, Դեմոկրիտի, Պղատոնի, Էպիկուրի իմաստասիրութիւնները, միւս կողմից պարզեց որ ստոյիկեան ուսմունքի համաձայն ազգի անկախութիւնը նրա երջանկութիւնն է. երբ ազգն երջանիկ է, անհատը հանգիստ է, կարող է վայելել։ Հասնում իրենց բարոյական վարդապետութեամբ աչքի ընկան Կիկերոնը եւ Սենեկան։ 470 թւից մինչեւ IXրդ դարը խաւար ու անթափանց Եւրոպայում զարգանալ անհնար էր համարւում, չկար հոգու թռիչք...

Փետրուար 2ին Պ. Աշոտ Գասպարեանը դասախօսեց «Ի՞նչ է պատմագիտութիւնը եւ ինչի մասին»։

Նա մէկէն անցաւ իր նիւթին։ Պատմութեան նպատակն է՝ վերակերտել մարդկութեան ամբողջական կեանքը — դէպքերը, ժամանակագրական կարգով, բոլոր առեղծագործութիւնները — բովանդակ կեանքը իր բոլոր կողմերով. մարդու զարգացումն է կազմում պատմագիտութեան առարկան։ Անհնար է բոլոր փաստերը գրի առնել. պատմաբանն ընտրում է իրական կարեւորութիւն ունեցող փաստերը, որոնք հասարակական կեանքի վրայ ազդեցութիւն են ունեցել. սակ մի անհատ եւս կարող է պատմութեան նիւթ դառնալ, եթէ տիպիկ է ժամանակի մտայնութեան եւ կենցաղագիտութեան տեսակէտից, օրինակ մի Լիւթեր, Նափոլէոն եւայլն։

Պատմութիւնը կազմւում է բաւ փաստաթղթերի եւ արձանագրութիւնների. պատմութեան գիտութիւնները փորձի չեն ենթարկւում. մէկ անգամ կատարուածը այլ եւս կարող է անդի չունենալ, սակայն միւս կողմից առանց հիմնական ուսմունքի չի կարելի պատմութիւն գրել. ժամանակակից եւ տեղից դուրս փաստ չի արձանագրւի պատմութեան մէջ, այլապէս նա կը դառնայ հէքեաթ։ Պատմութիւնը կապակցութեան մէջ է դնում մասնակի դէպքերն ընդհանուր շարժման հետ, ապա ուսումնասիրում է միջավայրի ազդեցութիւնը անհատի վրայ։ Իսկ պատասխանատուութեան դերը թէպէտ խոշոր է եւ հրամայական իր ազդեցութեամբ, սակայն օրէնքի տակ չի բռնւում։ Մեծ ու նշանաւոր անհատը յաճախ է մեծնում հասարակութեան առեղծագործութեան մէջ. մեծութեան աչքը մէկէն է տեսնում, խորն է զգում եւ ձեւակերպում. Դէպքերի կրկնութիւնների մէջ օրէնքչական, միայն թէ բոլոր դէպքերը պատճառի եւ հետեւանքի ենթակայ են, ուստի եւ պատմութիւնը եւս գիտութիւն է, մանաւանդ երբ առարկայական բնոյթ է կրում ի հարկէ հնարաւոր չափով. քանի որ զուտ առարկայական պատմագիտութիւնը գրելը դժուարին չունի, որովհետեւ գրողը միշտ այս կամ այն շահագրգռութիւնն է ցոյց տալիս կատարուող անցքերին.

Փետրուար 9ին Պ. Երուանդ Աֆթանդիլեանը դասախօսեց Գիւստաւ Լըբոնի մասին։ 1931 թիւը վերջացաւ — ասաց Պ. դասախօսը — եւ իր հետ տարաւ երկու տիտաններ՝ Էդիսոն եւ Գիւստաւ Լըբոն. վերջինս մասնագէտ չէր, բառիս նեղ մտքով, այլ համայնագէտ էր եւ աշխատում էր գիտութեան շատ ճակատներում։ Նա բժիշկ էր եւ ֆիզիկոս, միաժամանակ քիմիագէտ, բնախօս, կենսախօս, հասարակական եւ բնական գիտութիւններով զբաղւող. Նրա հոգին պրպտող էր, ուստի եւ նրա թողած գիտական աշխատանքները շատ են ու բազմազան. Նա շրջանակներ չի ճանաչում։

Նա յարում էր մօնիստական վարդապետութեանը եւ Ժողոկայէս կանգ էր առնում հոգեմաշ հարցերի պարզաբանութեան վրայ. Մեռաւ նա 90 տարեկան հասակում. մանկան յատկութիւններ ունէր այդ մեծ մարդը. նա ասում էր՝ «Եթէ մենք միշտ մանուկ մնայինք, մեզ համար առեղծուածներ չէին մնայ»։

Գիւստաւ Լըբոնը իր կեանքի վերջին երեք տասնամեակում զարմանալի, այսպէս ասած հականիւթապաշտ՝ յենւելով նիւթի վերաբերեալ իր կատարած նոր հետազօտութիւնների վրայ։

Գիւստաւ Լըբոն ցոյց տւաւ, որ նիւթը իրենից չի ներկայացնում մի հաստատուն բան. նիւթն անյայտանում է ատոմների քայքայումով, իսկ ատոմը նոյնպէս բաժանելի է, քայքայւող. մրրկային մի զանգուած արագութիւն ստանալով խտանում է. եթերը չենք տեսնում, բայց գոյութիւն ունի, ապացուցւում է այդ գոյութիւնը, ինչպէս եւ ջերմութիւնն ու ձայնը, այլ եւ իքս (x) ճառագայթներն ու անդրմանիշակագոյն ճառագայթները նոյնպէս չեն երեւում, չենք տեսնում, բայց նրանք կան, անցնում են մեր մարմնով։ Սպիրիտուալիստները բողոքում են ատոմայ մարմին, որ առանձին բան չէ, եթէ ոչ ճառագայթներ։ Հինգ զգայարաններից զատ մենք ունենք եւ անյայտ զգացումներ. ո՞ւր են քաղցի, ծարաւի... կեդրոնները — չգիտենք։ Մառախուղը թափանց զարմից մեզ, արեւոտ օրը՝ զուարթ. կէս գիշերին յանկարծ զգում ենք, որ մեր մի ազգականին դժբախտութիւն պատահեց. այդ բոլորը մենք գիտակցում ենք ո՛չ թէ ատոմալ կոչւող մարմնով, այլ մեզանից դուրս եկող ճառագայթներով. ասոնց գծի ուղիղն հաղորդւում է լուրեր. ասա ինչո՞ւ չընդունել մեզ մի ասոյթ, որ հաղորդւում է այլ եւ այլ տեղեկութիւններ անյայտ ճառագայթների միջոցով։

Պէտք է յիշատակել, որ Պ. Երուանդ Աֆթանդիլեանին յաջողւեց բաւ ամէն հետաքրքիր դարձնել իր դասախօսութիւնը. Նա լիուլի պարզաբանեց Գիւստաւ Լըբոնի տեսութիւնները եւ ունկնդիրները հեռացան գոհ սրտով։

(1) Յ. Ս.

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

— :-: —

Լեհաստանի Լոց քաղաքին հիւսկէնէի գործաւորները բանեցող յայտարարած են։ Գործադուլին կը մասնակցին մօտ 100,000 աշխատաւորներ։ Յատուկ կոմիտէ մը որուն կը մասնակցին բանւորական կազմակերպութեանց զանազան ներկայացուցիչները, կը վարէ գործադուլը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

— :-: —

ՊՈՒՔՐԷՇ.— Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 14րդ տարեդարձը ամենայն Պուքրէշի մէջ մեծ շուքով յանկին եւ երեկոյեան։

Սրահը նեղ կուգար հեղինակաւոր հաւաքուող ժողովուրդին։ Ան կուգար անգամ մըն ալ վերյիշելու Մայիս 28ի գեղեցիկ օրերը՝ պարուրելու համար իր հոգին անուշ յուշերով եւ տարուելու ապագայի րաղձերով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդամներ կամ խոճէն էր հանդէսը կազմակերպողը։ Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել որ ան ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ չէր առած որ ժանի շուքով տօնելու ազգային այս մեծ տօնը, գեղեցիկ սրահ, դաշնակ, ուսուցական ճոխ բաժին եղանակի համաձայն պիւֆէ։ Պուքրէշի հայութիւնը (ամբողջութեամբ լեցուցած) սրահը, ու շ կար ոչ ալ տեղ, միջանցքները խռնուած էին հոծ բազմութեամբ ով հայ ժողովուրդը անգամ մըն ալ կ'ապացուցանէր իր մեծ համակրութիւնը բոլոր այն հաւաքոյթներուն, որոնցմէ ազգային տաք շունչ կը բուրէր։ Աղուոր պատկեր մըն ալ այս եղաւ մեր ազգասէր հակառակորդներուն, անգիւնալ կիրակի թաղականական ընտրութիւններէն յետոյ։

Հանդէսը բացաւ ընկեր Յ. Գասպարեան։ Բացման խօսքին յաջորդեց գեղարուեստական բաժինը, որուն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին տեղւոյս լաւագոյն գեղարուեստասէր ուժերը։

Ռումանահայ Պ. Կէօրկէի նուագեց դաշնակի վրայ՝ երաժշտական գեղեցիկ պահեր ապրելու առիթ տալով մեզի։

Յաջող արտասանութիւններ ըրին Տիկին Յ. Սայեան, Պ. Գ. Լեւոն Պալճեան եւ Վ. Գասպարեան։

Օր. Ալիս Եսայեան (Ռումանապարուհի Ալյօրիա Քաֆաալի աշակերտուհին) պարեց գեղարուեստական հմտութ մըն ալ առթելով նոր կանխերուն։

Յաջորդեց Օր. Սօնա Սվաճեան, որ իրեն յատուկ շնորհալիութեամբ պարեց կովկասեան «Ուզուն Տարա» պարն արժանանալով արտոնագրած ծափերու եւ ստիպուեցաւ կրկնել իր պարը ներկաներու պահանջին վրայ։

Դաշնակի վրայ նուագեցին Տիկ. Արծրունի եւ Օր. Վ. Պասմաճեան։

Պ. Տ. Տավիտեանց, ռումանահայ իր թէնօրի թաւիշ ձայնով երգեց երկու հայկական երգեր, որոնք նոյնպէս արժանացան ծափերու։

Յայտագրին վերջին մասը կը կազմէր Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» անուամբ օրիորդներու հայկական պարերը առաջնորդութեամբ Օր. Էլից Սրենցի, որոնք կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցան՝ խանդավառելով ամբողջ ներկաները։

Ընկ. Սարգիս Սրենց օրուան բա-

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 18 ՅՈՒՆԻՍ 1932

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

Գ.— Ի՞ՆՉ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ԸՆԵԼ

Նախորդ յօդուածով (1) ցոյց տուի այն աւերները զորս թոքախտը կը գործէ բոլոր ժողովուրդներուն մէջ ընդհանրապէս, եւ մեր մէջ մասնաւորապէս, հիմնելով երիտասարդութիւնը, եւ տուի թիւեր որոնք առանց չափազանցութեան կը պատկերացնեն աղէտին իրական ծաւալը։

Այդ պատկերին առջեւ անկարելի է անտարբեր մնալ եւ չզգալ թոքախտին դէմ ազդուին պաշտպանուելու եւ պայքարելու հրամայական ու կենսական պահանջը, մինչեւ իսկ եթէ կը մտահոգուինք այս ժողովուրդին ապագայով։

Արդ, թոքախտին դէմ արդիւնաւոր կերպով պայքարն ու պաշտպանութիւնը կը պահանջեն նիւթական եւ այլ այնպիսի հսկայ միջոցներ, զորս պետութիւններ անգամ դժուարութեամբ կ'ապահովեն։ Իսկ Արեւելքի եւ Եւրոպայի քանի մը երկիրներուն մէջ ցրուած 400,000ի մօտ գաղթական ու անտէր հայութիւնը որ եւ է դրական օգնութիւն չի կրնար յուսալ ոչ՛ Հայաստանի կառավարութենէն, որ հազիւ կը հասնի հայրենիքին մէջ ապրող ժողովուրդին հոգերուն, ոչ ալ այն պետութիւններէն, ուր կը գտնուին հայկական հոծ գաղութներ, եւ որոնք ... բարեացակամ վերբ կը բռնեն օտարներուն հանդէպ, որքան ատեն որ բեռ կամ վտանգ չեն դառնար իրենց համար։

Կը նշանակէ թէ թոքախտին դէմ պայքարի գործին մէջ եւս մենք մեր գլխուն ճարը պիտի խայենք, ջանալով առաւելագոյն օգուտը քաղել իւրաքանչիւր երկրի ընձեռած դիւրութիւններէն եւ առաւելութիւններէն։

Բայց ի՞նչ պիտի կրնանք ընել առկեալ պայմաններու մէջ եւ ինչպիսի՞ կազմակերպութեամբ կրնանք յուսալ՝ մէկ կողմէ նիւթական առաւելագոյն միջոցներ գտնել եւ միւս կողմէ այդ առաւելագոյն միջոցներով առաւելագոյն արդիւնքը ձեռք բերել թոքախտին դէմ պաշտպանութեան եւ պայքարի երեք գլխաւոր ճակատներուն վրայ, այսինքն 1) Թոքախտէն զերծ պահել (պատուաստ եւ կանխազգուշութիւն), 2) Որոնել եւ ժամ առաջ երեւան հանել թոքախտի պարագաները (կանխահաս ախտաճանաչում) եւ 3) Անմիջապէս ու լաւագոյն միջոցներով դարմանել զանոնք։

Այս ծրագրով պայքարը առաջին անկարկով մեր ուժերէն շատ վեր կը թուի եւ կը կարծուի թէ հականը ու մեր առաւելագոյնը ըրած կ'ըլլանք ... թոքախտաւորներու դարմանումի գործին։

Այդպէս կը կարծէ նաեւ «Յառաջ»ը, որ խմբագրականի մը մէջ (Ապրիլ 6), տեղող կացութիւնը կը բնորոշէր «այսօր կանխիկ, վաղը ապառիկ» առածով, եւ կը թելադրէր «նախ այսօրուանը փրկել», յուսալով որ «վաղուանը ինքնին կը փրկուի»։

Այդպէ՞ս է արդեօք։ Կրնա՞նք փրկել այսօրուանը, եւ առով կը փրկուի՞ վաղուանը։

Նկատի ունենանք միայն Ֆրանսայի հայ գաղութը, որ մօտ 70,000 հոգի կը հաշուէ, որոնց առնուազն 800ը թոքախտաւոր են, իսկ ասոնց ալ գէթ 500ը 18—45 տարեկան չափահասներ են։ Ամէն տարի 120—150 թոքախտաւորներ կը մեռնին, եւ մօտաւորապէս նոյն թիւով թոքախտի նոր պարագաներ երեւան կուգան։

Այսօրուան թոքախտաւորները փրկելու համար, պէտք է զանոնք դարմանել կամ հայկական առողջարանի մը մէջ, կամ ֆրանսական առողջարաններու մէջ, կամ առողջարաններէ դուրս, դարմանական ուրիշ միջոցներով։

Հայկական առողջարան մը հիմնելու առաջարկը առաջին անգամ գործնականապէս մէջտեղ դրաւ Ֆրանսացի բժիշկ մը, Տոքթ. Էօժէն Փրա Ֆլոթ, Վաւ Խանանդի հովանաւոր ծախսային խնամակալութեան մը, որ քանի մը տարի առաջ այդ մասին հրատարակեց գրքոյկ մը, տալով մանրամասն ծանօթութիւններ եւ յատակագիծ։

Յարգելի բժիշկը, 50 անկողիննոց առողջարանի մը շինութեան եւ կահաւորման ծախք կը հաշուէ 2,500,000 ֆրանք. իսկ իւրաքանչիւր անկողինի համար տարեկան ծախք՝ 6000 Ֆր., ինչ որ այժմ անբաւական է։ «Հայկական առողջարան», կը գրէ Տոքթ. Փրա Ֆլոթ, պիտի ունենայ 10 անկողին օրական 35 Ֆր. վճարումով, 20 անկողին՝ օրական 15—25 Ֆր. վճարումով եւ 20 անկողին՝ ձրի, աղքատներուն համար»։ Այս 20 ձրի անկողիններուն համար տարեկան 60,000 Ֆր.ի գումար մը պիտի բաւէ, եթէ վճարովի անկողիններուն համար գտնուին 35 եւ 20 ֆրանք վճարող հիւանդներ։ Իսկ այդ 60,000 Ֆր. եկամուտը ապահովելու համար անհրաժեշտ է կոփուլ ունենալ մէկ միլիոն Ֆր.ի դրամագլուխ։

Այսպէս, հիմնելու համար 50 անկողիննոց առողջարան մը, որ, բաւ հեղինակին, բաւարար պիտի ըլլայ Եւրոպայի, մասնաւորապէս միջերկրականեան աւազանին շուրջ բնակող 20 հազար հայերուն համար, առաջին օրէն իսկ անհրաժեշտ է գտնել երեք ու կէս միլիոն Ֆր.ի գումար մը, ու առանց՝ միայն 20 անկողին կարենալ յատկացնելու համար աղքատ հիւանդներուն։ Իսկ բոլոր անկողինները չուեւոր թոքախտաւորներու յատկացնելու պարագային, պէտք է ունենալ տարեկան 300,000 Ֆր.ի եկամուտ եւ համապատասխան դրամագլուխ։

Առանց մտնելու մանրամասնութեանց մէջ այն ծանր բեռներուն եւ բարոյական, վարչական ու նիւթական դժուարութեանց, զորս պիտի պարտադրէ հայկական առողջարանի մը հիմնարկութիւնն ու մատակարարութիւնը, ան կը կարծէր թէ անկարելիութիւն մըն է հայթայթել երեք ու կէս միլիոնի հիմնադրամ մը, որ պիտի ծառայէ տասը կամ քսան անկողին տրամադրելու աղքատ հիւանդներուն, ինչ որ հազիւ պիտի բաւէ փարիզեան շրջանի կարօտ թոքախտաւորներուն։

Հետեւաբար պէտք է լքել հայկական առողջարան մը հիմնելու գաղափարը, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, ուր հիւանդները կարելի է դարմանել տալ ֆրանսական առողջարաններուն մէջ։

Այս պարագային իւրաքանչիւր թոքախտաւորի համար տարեկան առնուազն 12,000 Ֆր. ծախք պէտք է նախատեսել։ Ենթադրելով որ հիւանդները պիտի կրնան այդ գումարին կէսը վճարել, միայն 20 հիւանդի համար տարեկան 120,000 Ֆրանք պէտք է գտնել։ Իսկ նիւթական օժանդակութեան կարօտ թոքախտաւորները տասնապատիկ աւելի են։

Բայց տեսանք որ թոքախտաւորները առողջարանի զրկելը անհրաժեշտութիւն մը չէ եւ թէ կարելի է իրենց բնակած վայրին մէջ իսկ դարմանել զանոնք թոքախտանոցով, եւ այն։ Այս պարագային եւս քանի մը հազար Ֆրանքով պէտք է օժանդակել կարօտ իւրաքանչիւր հիւանդի, որպէս զի գէթ կարելիութիւնը ունենայ չաշխատելու, հանգիստ ընելու եւ լաւ սնանելու։

Որ կողմը որ դառնանք նիւթական անելի մը առջեւ կը գտնուինք։ Եթէ կարելի իսկ ըլլայ մէկ – երկու տասնեակ թոքախտաւորներու դարմանելու չափ նիւթական միջոցներ ապահովել ամէն տարի, ապարդիւն պիտի մնայ, որովհետեւ շատ յաճախ դարմանումը ուշ պիտի հասնի եւ պիտի ծառայէ հիւանդներուն մեծ մասին կեանքը երկարաձգելու։

Ուրեմն թէ նիւթապէս եւ թէ բժշկական տեսակէտով կարելի չէ փրկել այսօրուանը։ Այդ ուղղութեամբ կրնանք եւ առաւել «աղքատախնամ» գործ տեսնել, այսինքն փոքրիկ գումարներով մերթ ընդ մերթ օժանդակել այս կամ այն թոքախտաւորին եւ այդ ձեւով մեր մէջ լռեցնել պարտաւորութեան զգացումը։

Ինչպէս որ դժբախտաբար ըրած ենք միշտ եւ գործունէութեան ամէն մարզի մէջ։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Ուսւն Ա. սիւնակին մէջ «10,000 հոգի զոհ տուած է հիւծախտին» կարդալ «100,000 հոգի...»։

նախօսը, հակիրճ ու խմաստալից խօսքով մը վեր հանեց օրուան մեծ նշանակութիւնը, ու հաւատք ներշնչեց ներկաներուն դէպի ապագայ լուսաւոր օրերը։

Ժամը արդէն 2 էր երբ գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ, ուսանող երիտասարդներ «Րաֆֆի»ի նորակազմ «Ճառը» անընդհատ ծափահարութիւններով կը դիմաւորուէին խումբ խումբ Եփոն Ե֊խաղ ղեկավար։

Ներկայ հասարակութիւնը քաջալերելու համար այս երա երիտասարդները, ինքնաբերաբար հանգանակութիւն մը կատարեցին կարծեմ մէկ դաշնամուր ձեռք բերելու համար։

ԱՐԱՍԽԱՆԳԵՂՈՍ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՔՈՍԹԱՆՑԱՑԻ ՀԱՅԵՐԸ ԹԻՒԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ

Քոսթանցայի քաղաքային խորհուրդը կազմած է ցուցակ մը, որ կ՚ընդգրկէ Քոսթանցայի նահանգի հայութեան մարդահամարը։ Սորվինք քանի մը կարեւոր մասերը —

Բնակչութեան թիւը

Քոսթանցայի նահանգին մէջ այս տարուան հ՚ապրին եւ ամբողջ ծխական ցանկին մէջ կը պատկանին 3202 Հայեր, որոնցմէ 2778ը Քոսթանցա քաղաքին մէջ եւ 424 հոգի շրջականները։ Անոնք կը կազմեն 718 ընտանիք քաղաքին մէջ եւ 112 ընտանիք քաղաքէն դուրս։ Այդ ընտանիքներէն զատ կան նաեւ 121 անհատներ։

Այս 3202 հոգիէն 1650ը այր են, 1552ը կին։

Կան 532 երիտասարդ ամուրի տարեկանէն վար։

Քաղաքացիութեան իրաւունք ունին 907 ծխականներ քաղաքին մէջ, եւ 141 հոգի շրջականներ։

Հայ զբաղումը

Քոսթանցայի նահանգին Հայերը հետեւեալ զբաղումները ունին. —

Առեւտրականներ 310, պաշտօնեաներ 179, ազատ արուեստներ 33, արհեստաւորներ 281, բանուորներ 202, հողագործներ 7, զինուորականներ 20, առանց զբաղումի 101

Հայ ազգայնութիւնը

Քոսթանցայի Հայերը հետեւեալ ազգայնութիւն կը ներկայացնեն ըստ հպատակութեան. —

Ռումէն հպատակ 925, Նանսէնեան անձնագիր 1978, Պարսկահպատակ 89, Թրքահպատակ 112, Հելլէնահպատակ 20 Ֆրանսահպատակ 18, Պուլկարահպատակ 4, Եգիպտական հպատակ 3, Ամերիկեան հպատակ 2։

Լեզու գիտեր

Քոսթանցայի եւ նահանգին հայ բնակիչներէն եւ ամուրիներէն 225ը ընտանիքներ անգիր են, 703ը վարժարան

3202 հոգիէն 2700ը գրել – կարդալ գիտեն, միացեալը ոչ։

2852 հոգի իրենց տան մէջ հայերէն կը խօսին, 207ը ռումաներէն, 102ը թրքերէն.

Ծնած երկրները

Քոսթանցայի հայութիւնը կը սերի հետեւեալ երկիրներէն. —

Թուրքիա 1737, Ռումանիա 1235, Ռուսիա 83, Պուլկարիա 62, Սուրիա 4 Պարսկաստան 5, Եգիպտոս 4

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Արմէնիա»ի (Պուէնոս – Այրէս) Մայիս 7ի թիւէն կը տեղեկանանք, որ Մոնթէվիտէոյի Հայ Գաղութային Միութիւնը (օրինական անունով՝ Մոնթէվիտէոյի Հայկ. Ընդհ. Միութիւն) ձեռնարկած է լուրջ եւ գովելի աշխատանք մը, այն է՝ հոգեւոր հովիւ Ներսէս վրդ. Տօլապճեանի միջոցով կատարուած է Ուրուկուայի հայութեան մարդահամարը։

Արձանագրուած ընդհ. թիւն է 989 ընտանիք՝ 3743 անձով։ Այս թիւէն 10 ընտանիք (34 անձով) երբեմն Մոնթէվիտէօ, երբեմն գաւառները կը բնակին (մեծ մասամբ յուսանկարիչներ), անյայտներ, մոռցուածներ եւ գաւառները ընդմիշտ բնակողներ կը գնահատուին մօտաւորապէս 250 անձ կամ 60 ընտանիք, որով ամբողջ Ուրուկուայի մէջ հայութեան ընդհ. թիւը 1050 ընտանիք կամ 4000 անձ է։

Դատաւորելով ըստ ծննդավայրի (Ուրուկուայի մէջ ծնածներն ալ ծնողքի, աւելի ճիշդ հօր ծննդավայրի ծնունդ համարելով), յայտնի եղած է որ 163 տարբեր գիւղերէ կամ քաղաքներէ հայ գաղթականութիւն կայ այժմ Մոնթէվիտէոյի մէջ. 100էն աւելի համրանք ունեցողները նկատի առնելով կը ստանանք հետեւեալ պատկերը. —

Մարաշցի 460, Այնթէպցի 212, Ամասիացի 190, Սեբաստիացի 182, Հաճընցի 164, Ատանացի 154, Հարբերդցի 147, Զէյթունցի 144, Տէօրթ – Եօլցի 101 անձ։

Մանկապարտէզ նախակրթարանի տարիքի մէջ են (5—12 տարեկան) 289 մանչ եւ 239 աղջիկ, գումար՝ 528 հոգի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺԻՇՏ Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մայիս 31ին, Թիֆլիսի մէջ մեռաւ երաժիշտ Ալեքսանդր Յովհաննիսեան, ուրիշ անունով Սաշա, կամ Սաշա Օգանեզաշվիլի կամ Արկադիէվիչ։

Ծնած էր 1888ին Թիֆլիսի մօտիկ Նախիճեւանի գիւղին մէջ Փոքր տարիքէն սկսեալ, հակառակ իր ընտանիքին նիւթական անձկութեան, կը սորվի երաժշտութեան, եւ առաջին առթիւ կը սորվի Նուագել Սազ, յետոյ յաջորդաբար թառ, քեամանչա։

Ժամանակի յայտնի արեւելեան երաժիշտներով շրջապատուած, ամբողջովին իր ուշադրութիւնը կը դարձնէ արեւելեան երաժշտութեան ու արեւելեան երաժշտական գործիքներ։ 1905ին կը մասնակցի մեծ նուագախումբի համերգներուն։ Ցետոյ կը մտնէ, իբրեւ սոլիստ – քեմանչիստ, Աղբբէջանի օփերան։ Այդ շրջանին կը սկսի հետաքրքրուիլ եւրոպական երաժշտութեամբ, ու կը մտնէ Բագուի երաժշտանոցը Ցետոյ ժուռ կուգայ Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ, ուսումնասիրելով արեւելեան երաժշտական ոճը։

1918ին Մոսկուայի եւ Լենինգրադի ազատ արուեստագէտներու ընկերութեան կից՝ կը հիմնէ արեւելեան երաժշտութեան դասարան մը, յետոյ 1920ին Բագուի մէջ կը բանայ արեւելեան երաժշտանոց։ 1921ին կը փոխադրուի Թիֆլիս, ուր կ՚աշխատի Թանգարական վարժարաններուն, ինչպէս նաեւ Նարիմանով երաժշտական արուեստանոցին, Հայ Արուեստի Տան երաժշտական բաժնին մէջ։ 1924–1927 կը պաշտօնավարէ Երեւանի Երաժշտանոցին մէջ, իբրեւ արեւելեան բաժնի վարիչ։ 1927ին կը ղրկուի Ֆրանքֆուրթ մասնակցելու համաշխարհային ժողովրդական երաժշտական ցուցահանդէսին։ Ցետոյ Բրաուզոյի հետ կ՚ուսումնասիրէ Ռուսիոյ փոքրամասնութեանց երաժշտութեան մեթոտաբանութիւնը։ Վերադառնալով Կովկաս, կը կազմակերպէ արեւելեան նուագախումբ մը եւ կը մեկնի Մոսկուա եւ Լենինգրադ՝ համերգներ տալու, իր երգացանկին մէջ ունենալով արեւելեան ժողովուրդներու երգեր։ Մեծ հետաքրքրութեան կ՚արժանանայ։

Երաժիշտ Յովհաննիսեան աշխատակցած է նաեւ բազմաթիւ թերթերու եւ պարբերականներու, հայերէն, վրացերէն, ռուսերէն եւ թուրքերէն լեզուներով, ուսումնասիրութիւններ ունի արեւելեան երաժշտական կարեւոր հարցերու մասին։ Արեւելեան երաժշտական ոճին ուսումնասիրութեան մէջ, Յովհաննիսեան կը մնայ հեղինակութիւն մը։

Երկար ատենէ ի վեր հիւանդ կը պառկէր, սպառած այս յոգնաջան աշխատութիւններէն եւ չքաւորութիւններէն, եւ Մայիսի վերջին օրը կը փակէ իր աչքերը։

Թաղումը կատարուեցաւ 7 Յունիսին Վրաստանի պետական եւ մշակութային կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ եւ մեծ շուքով։ Կը թողու այրի մը, Էլլիա, եւ աղջիկներ Սոնիա, Ժէնիա, եւ Իրակլ ու Զէյնաբ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ՏԱՌԵ՞Ր ԿԸ ՇԻՆԵՆ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ Պետական Հրատարակչական Ընկերութեան գրասենեակին մէջ (Րաֆֆի փողոց) խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ հայերէն նոր տառերու ձեւին պատրաստութեան մասին. Այդ խորհրդակցութեան կը մասնակցէին Ն. Մակինց, Եղ. Զօհրապեան, Գ. Շիշմանեան, Լ. Օհանեան, Ե. Զարենց, Ս. Փարսադեան, Գ. Ցակոբեան, Ս. Խաչատրեան, Գ. Պարիս, Ա. Փորսուղեան, Մ. Սիրիկեան, Դանչոյ, Լ. Աղուզեան, Խ. Խաչատրեան, Սօս Ցակոբեան, Մ. Աբեղեան, Հ. Աճառեան, Կանայեան, Նաւասարդեան, Ալոյեան, Խաչվանքեան, Արուչեան, Գ. Լեւոնեան, Գ. Սեւակ, Գ. Ղափանցեան, Ա. Ղարիբեան, Գ. Էպիլեան, Ջանոյեան, Նազիրեան, Ալլահվերտեան, Խ. Այվազեան, Ցարութիւնեան եւ Մխիթարեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ, 14 Յունիս.— Անցեալ երկուշաբթի իրիկուն, խումբ մը տիկիններ եւ օրիորդներ նախօրօք իրենց եղած հրաւէրին վրայ, հաւաքուեցան «Դուրեան» Դպրոցանոցի սրահը։ Ժամը 9ին ժողովը բացուած յայտարարուելով, ընկ. Ջամալեան բացատրեց թէ ի՛նչ պէտք է ըլլայ հայ կնոջ դերը հայ քաղաքական ասպարէզին մէջ։

«Հայ կինը, բսաւ ընկերը, պէտք է թօթափէ իր ստրկական լուծը, պէտք է դուրս գայ այլեւս խոհանոցի եւ լուացարանի անկիւններէն, պէտք է գիտնայ նաեւ թէ առանց իր քաղաքական ու գործնական օժանդակութեան, այր մարդը չիկրնար կատարել իրեն վստահուած ազգային բոլոր պարտականութիւնները։ Հայ մայրն է, որ հայեցի դաստիարակութեամբ պիտի մեծցնէ մեր մատաղ սերունդը, որոնց վրայ է գրուած մեր ամբողջ յոյսը»։

Արտասահմանի մէջ մենք ունինք բազմաթիւ թիւով Կարմիր Խաչի մասնաճիւղեր, ըլլայ այդ Ամերիկա, Եգիպտոս, Յունաստան, Սուրիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, եւ Արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր գաւառներուն մէջ, ուր քանի մը գիտակից հայ կիներ ի մի համախմբուած, գերմարդկային ճիգ կը թափեն մատաղ սերունդը փրկելու համայնակուլ Եւրոպայի ճերմակ սպանդէն։

Հայ Կարմիր Խաչի անունով մէկէ աւելի ճաշկցներ են բացուած Յունաստան եւ այլուր, զանազան երկիրներու բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ իր սեփական միջոցներով ուսանողութիւններ կը պահուին։ Մեծ թիւ կը կազմեն չքաւոր ու անկար հայ ընտանիքները ու անոնք ու թափառական որբերը, որոնք անխտիր կը նպաստաւորուին այս հաստատութենէն։

Ընկեր Ա. Ջամալեանի զրոյցէն յետոյ 12 տիկիններու եւ օրիորդներու մասնակցութեամբ կազմուեցաւ Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղ մը, որուն Վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ տիկիններէ եւ օրիորդներէ. — Տիկ. Նուարդ Հէքիմեան, ատենապետուհի, Օր. Մարի Տէյիրմէնճեան, ատենադպրուհի, Օր. Եպրաքսէ Չէքիճեան, գանձապահուհի, Տիկիններ՝ Յավաքեան եւ Ստեփանեան, խորհրդականներ։

Այս ժողովին ներկայ կը գտնուէին նաեւ գաղութիս հասարակութեան ընկերներ եւ համակիրներ, որոնք իրենց կամաւոր նուէրներով գոյացուցին երկու հարիւր ֆրանքի գումար մը՝ ի նպաստ Նորակազմ Կ. Խաչին։

Նոյն իրիկունը ունեցանք ընկերական հանդիպում մը, ուր ընկեր Ջամալեան զանազան զրուցներ պատմեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութենէն եւ կարգ մը թելադրութիւններ բրաւ։ Ներկաներէն երեք երիտասարդներ, որոնք կանխաւ դիմում բրած էին անդամ Հ. Յ. Դ. Մարմնին կազմին մէջ մտնելու, ընկեր Ա. Ջամալեանի առջեւ կատարեցին իրենց երդմնակալութիւնը։

Հայկազնի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԻՒԷԹՐԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիւէթրի մասնաճիւղը նկատի ունենալով Պիւէթրի նման հայաշատ կեդրոնի մը մէջ անհրաժեշտութիւնը մանկապարտէզի մը գոյութեան, նախաձեռնարկ եղաւ Հանգանակիչ Մարմնի մը կազմութեան, եւ հանգանակուած գումարը հասաւ 820 ֆրանքի։

Հանգանակիչ Մարմինը այն ծրագիրը իրագործելու համար իր կարելին բրաւ, բայց դժբախտաբար չկրցաւ գայն գլուխ հանել։

Վերջերս, Դպրոցասէրի յիշեալ նախկին ատեն կազմակերպուած համազգային հանգանակութիւնը, նկատելով որ նոյն նպատակին է որ կը ծառայէ, նուիրատուներու մեծ մասին խորհրդով որոշեցին հանգանակուած գումարը յանձնել Դպրոցասէրի հոգաբարձութեան։

Հանգանակիչ Մարմին

12 Յունիս

ՄԱՄՈՒԼ

„ՆՈՐ ԲԱՐԻԼՈՅՍ,,

:-: —

Ամերիկայի «Մշակ»ը (չէզոք) խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (27 Մայիս)

— «Շատերու յիշողութեան մէջ դեռ թարմ է Քեմալական առաջնորդներուն, տարիներէ ի վեր Թուրքերու բարեկամութիւնը սիրաշահելու եւ անոնց հանոյ երեւնալու համար բռնած ծեծածեծի ընթացքը։

Քաղաքական կուսակցութեան մը առաջնորդներուն երբեք չի վայելող ձեւով մը, Քեմալական հրապարակագիր – խմբագիրները այն աստիճան յառաջ գացին իրենց թրքասիրական ելոյթին մէջ, որ նոյն իսկ Թուրքերը իրենք հազուադէպ բան մը գտած ըլլալու պէս երկար բարակ մէջբերումներ բրին անոնց գրած խմբագրականներէն։

Հալէպի ռամկավար օրկան Եփրատ Մարտ 9ի խմբագրականով կը գրէ. —

«Դայլը՛ մէկ օրէն միւսը զառնո՞ւկ դարձաւ թէ ատամները թափեցան, հարց կուտանք մենք մեզի, խմանալով երթեւեկի հրահանգը։ Արդեօ՞ք...

«Բայց ամէն արեւու եւ ամէն կլիմայի տակ մեզ հալածող, մեր չուքն անգամ երկրի վրայէն սրբել աշխատող Թուրքը կարելի չէ որ անիմանալի ընորհով մը հաղորդուած ըլլայ ձգելու համար որ «Հայրենազուրկ Հայերը երկիր մտնեն դարձեալ ազատ համարձակ»։

Իսկ Պոսթընի «Պայքար» (Մարտ 26ի խմբագրական), հետեւեալ հեգնական տողերը կ՚արձանագրէ այդ առթիւ —

«Հուրով, սուրով, բնաջնջմամբ եւ անլուր գազանային վայրագութեամբ Թուրք ոճրագործները տաղեցին, արպատեցին անընկելիօրէն մեր գիտակցութեան վրայ. սակայն սխալը քիչ առնէին մտնել մեծ ոճիրը եւ թրքական «օրինատացիա»յի հետեւիլ»։

Իրաւունք չունի՞նք ուրեմն հարց տալու այդ պարոններուն թէ դեռ մինչեւ երէկ իրենց համար բարեկամ եղող Թուրքը մէկէն փոխուեցա՞ւ։ Կրնա՞ն ըսել թէ Թուրքը մինչեւ երէկ ավելի ու բարի տրամադրութեամբ լեցուած էր մեզի դէմ։

Նո՞ր հաստատուած են թէ Թուրքին ասպիշ պէրէէմալ տըր — խաղաղութիւնը կատարեալ է — խօսքերը պարզ ձեւականութիւններ են միայն աղէտին մեծութիւնը ծածկելու, եւ թէ բռնութեան ու շարիքաղդաքիի տակ «Պաշ Փափագ»ի մը??? տուած հաւաստումներն ալ բան մը չեն արժեր։

Եթէ ասոնք գիտէին, ինչո՞ւ «ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՐԻԷՆՏԱՑԻԱ» կը փնտռէին՝ արհամարհելով ցեղին նահատակութիւնը։

Կեղծաւոր գրիչներ եւ փարիսեցիներ, դեռ նո՞ր բարի յոյս»։

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Paris-Midi եւ Paris-Soir թերթերը գովեստով կը խօսին Վ. Փափազեանի Օթէլլոյի մասին։ Կուտանք առաջին թերթին գնահատականը.

Օթէլլոյի դերը կարծես ստեղծուած ըլլար իրեն համար։ Պայմանադրական նախանձոտ խափշիկ կը չէ ան, այլ Մաւրիտանացի մը, այնքան յատկանշական որքան կարծիք, որ կը յայտնուի կատարեալ դիմախաղով մը, ազնուացիչ արտասանութեամբ մը, ինչպէս նաեւ անհաւատալի կատաղութեամբ մը։

Վ. Փափազեան դեր չի խաղար, այլ կը նոյնանայ իր հերոսին հետ։ Օտար իր շեշտը Ֆրանսերէնի մէջ, արեւելեան իր դիմագիծը կուգան բոլորովին մոռցնել դերասանը եւ խարկանքը տալ Վենետիկի Մաւրիտանացիին։

Ինքնաբեր եղաւ խանդավառութիւնը, զոր ցոյց տուին հայ եւ ֆրանսացի հանդիսատեսները միանգամայն։ Երեք, չորս, հինգ անգամ ծափահարութեամբ բեմ հրաւիրուեցաւ ան։

Դժուար է սահմանել թէ ինչի՛ մէջ կը կայանայ այս արուեստագէտին հրաշալի կարողութիւնը։ Հետեւած է ֆրանսական, իտալական եւ ռուսական դպրոցներուն, բայց չի մտներ որեւէ դպրոցի մէջ։ Երբեմն սահմանը կ՚անցնէր իր վայրենութիւնը, — ամէն արարուածէ վերջ կը լողա՞ր քրտինքի մէջ, — առանց երբեք վնասելու իր արտայայտութեանց ու շարժումներու վեհութեան։

Օտէոնի դերասանները տաղանդաւոր եղանակով մը ամբողջացուցին իր խաղը, իրենց թէքնիքը պատշաճեցնելով հայ արուեստագէտին մոլեգին խաղին։ Մասնաւորաբար ժոզէ Սքէնքէյ արտայայտիչ Եակօ մը դարձած էր։ Կը յուսանք Փարիզի Ֆրանսացի ժողովուրդն ալ առիթ կ՚ունենայ վայելելու արուեստագիտական այս յայտնութիւնը, որ կուգայ Արեւելքէն

ԶԱՐԵՀ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Յիրանսական պաշտօնաթերթին մէջ, 27 մայիս, կը կարդանք, որ նկարիչ Զարեհ Գալֆայեան վարձատրուած է գաղթային նախարարութենէն գաղթային ցուցահանդէսի ոսկի պատուանշանով

Մի՛ առեւանգեց Լինտպէրկի տղան

Ամերիկեան թերթի մը թղթակցին տուած տեղեկութեանց համաձայն Լինտպէրկի երախային բուն առեւանգիչը Պոսթընցի օտարական մըն է, որ իր միջնորդ յարաբերութեան մէջ մտաւ Լինտպէրկի հետ ու առաւ 50 հազար տոլարը։

Այս օտարականը, որ բժիշկ Քոնտօնի ծանօթ է «Ճօն» անունով, երախային առեւանգութիւնը կատարած է օգնութեամբ երկու մարդոց եւ երկու կիներու, բայց այս առեւանգութիւնը կատարած է ի հաշիւ «ազդեցիկ եւ բարձրաստիճան պաշտօնեայի մը», որ ծրագրած էր մանկիկին առեւանգումը միլիոնաւոր տոլար կորզելու Լինտպէրկ եւ Մարօ ընտանիքներէն։

Այս պաշտօնատարը ծրագրած էր երախան պահել ողջ ու լաւ պայմաններու մէջ, բայց անակնկալ մը տեղի ունեցաւ առեւանգութեան եւ երախան «պաշտօնեային» յանձնելու գէպքերուն միջեւ ու երախան սպաննուեցաւ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(վէպ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Գ. ՄԱՍ

— հրամմեցէ՛ք, Դաւիթ էֆէնտի...

Դո՛ւս հանէ սրտանք...

— Տե՞ղդ կեցիր, — խստօրէն սաստեց Սուրէն՝ Արթին աղբարը, որ յամրուեցաւ միայ՝ ձեռքերը իրար սեղմելէն...

Ներկաներէն ուրիշներ ետ առաջ եկան։ Օննէս աղա սրբազանին քովէն էր մտեր։ Քէպապճեան բերանը չէր բանար, որոշ ճշմարտութիւններ գտնելով Սուրէնի պահանջներուն մէջ, բայց ընտրական խնդրէն արգիլուած անոր դէմ՝ կրաւորական ընդդիմութիւն մը կը նախընտրէր։ Մնաց որ այլ ձեւի ակնկալութիւններ ունէր Դաւիթ էֆէնտին...

Դրան մէջ եղողները անհամբեր էին, սակայն, եւ Սուրէն, առջի կանգնելով.

Ամբողջ սերունդի մը կրթութեան խնդիրն է, ու վերջին անգամ ըլլալով ձեզի կ՚ազդարարեմ...

— Հերի՛ք է, լեզուդ քաշէ՛ քաշէ, պոռաց Դաւիթ էֆէնտի՝ ձեռքը սեղանին զարնելէն։

— Ինչպէս թէ... դուք չէք կրնար ամբողջ ժողովուրդ մը անտեսել... ընտրութեան ձեռնարկեցէք...

— Ընտրուածները մե՛նք ենք... ժողովուրդը մեզ ընտրած է...

— Ե՛րբ... ո՞ր տարին, — ձայներ եկան դրանը մէջէն...

— Իսկ այսօր նոյն այդ ժողովուրդը — ընդմիջեց Սուրէն — ձեզի ցոյց կուտայ — մատը երկարեց դէպի դուռ...

Որպէս զի ճամբի վերածեք եկեղեցին, անանկ չէ՞... Արթին աղբա՛ր, քեզի բան... դնա ժամատունս մը կանչէ...

Զգուշացի՛ր... հոս օտար միջամտութիւն չենք թոյլատրեր, սահմանադրական օրէնք կայ...

Սահմանադրութի՞ւն մի՛... ի՞նչ պէ՛տ անէք Սահմանադրութիւնը... դուք հիմա Ազատութիւն ունիք..., հուրիէթ հուրիէթ հա՛,հա՛,հա՛ քաղաք մը փրցուց, գացէք ճաշ խօսեցէք... սուտն՛ր կլլեցուցէք... Ֆօ՛նտ չինեցէք, Ֆօ՛նտ, մէյ մըն ալ գլխուն կը բերէք աս Ռուսահայերը.

Անոնք ալ Հայ չե՞ն... ի՞նչ տարբերութիւն կայ անոնց ու մեր միջեւ

— Թող սրալիկնիս չուրին... մաքուրի պէս ի՞չ կուգան կ՚էթան Աստուծուն օրը... իրենց կարմիր ամ՛մ դրօշ կայ, ի՞նչ է, դէմի խելքը խրատը տեղը մարդ կը պակսի հա... Ան չէ, բերաննին կը հոտի կոր անօթութենէ... Զզենք քի կշտանան, հէ՜... աս չէր բաւեր, մէյ մըն ալ եկեղեցին դէմ ելլէ... եօզեցիւ քաղաքաթընաւան պէօյլեց — ձայնը բարձրացուց Դաւիթ էֆէնտի. — խօսածէն ճա՛ռ պէ՛տ խօսին էկեր... վա՛ր առնուած բան է...

— Հերի՛ք է, — ցատկեց վեր Սուրէն, — կ՚ուզէք, ուրեմն, որ ձեր տականքն կոլոտած ըլլայ եկեղեցին ու բանկալը...

— Չէ՛, ձգենք քի քլիսը անէք... ժողով գումարէք... Ազգը պիտի փրկե՛նք. Քէպապճեանս, փա ոչ Աստուծոյ... Սասունը փրկեցինք... Պանք Օթօմանն ալ առինք... վա՛յ զավալլը Հայաստան... զավա՛լլը ժողովուրդ...

— Դո՞ւք էիք, չէ՞, զայն պաշտպանողը Ռուսիոյ մէջ — յանկի եղաւ ձայն մը։

Պաշտպանեցինք՝ պաշտպանեցինք, աղէ՛կ... պաւ նէ փէհրիզ, պաւ նէ յանտան Թուրշուսը... Թօհա՛ֆ պէ... աս օր ս քանդել կ՚ուզէք կոր... ան չէ՛ դործ վրայ պրո՛ գտնուինք... Աս օր շինելու համար ծեծ-ծեծկուեցը վաղը՝ քանդելու համար... Փորձա՞նք մը էղեր էք ազգին գլխուն...

— Մենք քեզի կը սորվեցնենք թէ ի՞նչ ենք, — պոռաց Խաչէն...

«Մենք»... մի՛շտ «մենք»... Դո՞ւք վո՛վ էք, ճանը՛մ... «Մենք կ՚ուտենք, մենք կ՚ըլլանք»... Մե՛նք Ռուսիոյ դէմ, մենք Պարսկաստանի դէմ, մենք Թուրքիոյ դէմ, մենք ազգին դէմ, Խնկիլիզին, Ֆրանսըզին, հայաստանին... աս «մենքը» ո՞վ է, ճանըմ... չորս ու կէս անօթի թէատրոճինե՞րն են, թէ աս պռոպագացող «Հէջնի նէթձէնեէրը»...

— Ջայնդ կը կտրե՞ս, թէ ոչ, քալէ մը առաջ եկաւ Սուրէն։

Կորսուէ՛ աս տեղէն, խըլէ՛ց — պոռաց Դաւիթ էֆէնտի։

Սուրէնին արիւնը գլուխը խուժեց։ Բոլորապէս նետուեցաւ առաջ եւ ուժգին ապտակ մը իջեցուց Դաւիթ էֆէնտիի քթին բերնին. Ձէնը ինկաւ։ Դաւիթ էֆէնտի երերտաց, իր աչքերին հասակը շարժտեցաւ, զարնուեցաւ աթոռին ու, աթոռը սահելով, զարնուեցաւ պատին... Այդ մեկը շատեցաւ։ Օննէս աղա սեղանին միւս կողմէն փախիլ ուզեց։ Գէորգ էֆէնտի առջի ելաւ, սրբազանը ակնոցն ու փակեղը վերցուց, մինչ Սուրէն, սենեակին մէջտեղը կանգնած, կը զգար՝ անօրինակ զուարթի մը ազդեցութեանը տակ...։ Դրան մէջ եղողները ուզեցին բռնել փախչողներէն մէկն ու միւսը, բայց Սուրէն կտրուկ կերպով արգիլեց։

— Թողէ՛ք հեռանան, — պոռալէն։

Դաւիթ էֆէնտի դժուարաւ կրցաւ ամփոփել ինքզինքը, գետնէն առաւ ֆէսը, յետոյ մօտեցաւ Սուրէնին, ու գողգողացին՝

— Սուրէ՛ն, տղա՛ս, — կակազեց, — ըսել կ՚ուզեմ քի...

— Հեռացի՛ր, — եղաւ Սուրէնի կարճ ու խիստ պատասխանը...

— Դո՛ւրս, դո՛ւրս, — լսուեցան ձայներ։

Ու մինչ Դաւիթ էֆէնտի գլխահակ կ՚ելլէր դուրս, Քէպապճեան կանգնած պատին առջեւ, կը նայէր անոնց երկուքին, ու կը յիշէր տարիներ առաջուան այն հեռակա՛յ իրիկունը, երբ, տօնանմայքէն դարձին, նոյն այս սենեակին մէջ, թանձրացող մութին տակ, Դաւիթ էֆէնտի, ինքզանքը յարմարցած էրոյքան Սուրէնին էր հիմա, վռնտեր էր իր եղբօրորդին, որ այժմ կը վռնտէր զինքը...

Ու Քէպապճեան կը մտածէր թէ այդ երկուքէն ո՞րն էր արդարը եւ ո՞րը մեղաւորը...

*

Երբ բոլորը մեկնեցան, մնացին Սուրէնը, սրբազանը եւ տէր Մեսրոպ հայրը, որ պահարանէն լսեր ու վազեր եկեր էր։

Կ. ՄՆՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

խափանուած էր մէկ ճանի շաքաքէ ի վեր, ժայռերու փլուզման պատճառով: Ջրանցքը մաքրուած ըլլալով, շոգենաւային երթեւեկը վերսկսաւ:

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ՄԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Նախագահ Հինտէնպուրկ ստորագրեց հրամանագիրը, որով թոյլ կուտայ վերակազմել Հիթլերի մարտական խումբերը, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ:

Անկից զատ, նախագահը հրամանագրած է կարգ մը միջոցներ մամուլի դէմ: Ասկից յետոյ, կարելի պիտի ըլլայ գիւղաւ խափանել որ եւ է թերթ որ իր հրատարակութիւններով դէմ պիտի ելլէ պետութեան կենսական շահերուն: Այս որոշումը կը բացատրուի այն իմաստով որ կարգ մը ձախակողմեան թերթեր չպիտի կրնան քննադատել Գերմանիոյ փնտուրական մոտաղրութիւնները:

ԿԱՐՄԻՐ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.— Պեսարապիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է խորհրդային լրտեսական կեդրոն մը: Կարեւոր փաստաթուղթեր բռնուած են եւ շատ մը լրտեսներ ձերբակալուած են:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Մութիւալիթէի սրահին մէջ (Բ. յարկ): Օրակարգ՝ զեկոյց յանձնախումբի եւ վիճաբանութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՇԱՎԻԼԻ Արզուեթեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մօնփառնասի կայարանին դիմացի սրճարանը: Ստիպողական ներկայութիւն:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը 22 Յունիս, Երեքշաբթի, իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Իշխան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացականները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. Մարկրիթի Համազասպ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կը դասախօսէ ընկ. Գ. Մինասեան:

Երեկոյթ-պարահանդէս Առնուվիլի մէջ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Արարատ Միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

ի Նպաստ տեղւոյս անգործներուն

Կը մասնակցի Արարատ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Ասքօ Յակոբեանի

Մ ո ւ տ ք 6 ֆ ր ա ն ք

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեան

եւ հայրենակցական միութեան

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Փ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Նախագահութեամբ Գ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

եւ պատուակալ նախագահութեամբ յարգանանքներոց պետերու

Կը խօսի՝ Փ. ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

եւ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները

Կենդանի պատկեր օր. Ա. Տէր Գէորգեանի *կողմէ, Այր. Բէն. (արտասանութիւն), եւայլն: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԳՈՂԹԱՆ երգչախումբը եւ Զուիթականերներու առանձին խումբը:*

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները եւ յանձնախումբը

Մ ո ւ տ ք ա զ ա տ է

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումները

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒՏԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի *եւ մասնակցութեամբ երգչուհի-դերասանուհի* Տիկ. Ն. Բաղալի *կը ներկայացնէ*

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ.— Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Կիլիկիա Թատերասրահին մէջ «ԱՆՈՒՐՇԻՆ» պատկեր մը եւ «ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— 25 Յունիս Շաբաթ ժամը 8.45ին Շաքի մէջ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ.— 26 Յունիս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կը ներկայացուի

«ՕԹԷԼԼՕ»

յումերու գիները ժողովրդական են

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ մահուան 25ամեակի առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եւր. կեդր. կոմիտէի եւ Յարձ. Յաւանդրակներու Հայրենակցական Միութեան կողմէ,

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փրթի Ժուռնալի սրահին մէջ 21 rue Cadet, Métro Cadet

Կը նախագահէ՝ ընկ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ *Տիկ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. ՃԱՄԳԱՉ (դաշնակ) Գ. Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ արտիստներ Կ'արտասանեն Գ. Գ. ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, ՉԱՐԵՀ ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԳՄԲԼԹԵԱՆ, Կ'երգէ՝ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը*

Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀի

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մարգար Իսֆահանեանի վարժարանի Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ, 26 rue Troyon, Sèvres

Յայտագիրը նուիրուած է Ալէմշահի հեղինակութեանց՝

1. Հէքեաթ, 2 Արեւելեան գիշերներ. Վարդավառ (բանաստեղծութիւն Ա. Իսահակեանի):

Կը մեներգեն Կիլիկիա երգչախումբին անդամներէն՝ օրիորդներ Լ. Ս. Պապէկեան, Ա. Առաքելեան, Գ. Գ. Ժ. Մարիկեան, Ժ. Վարդանեան եւ Հ. Պալեան

*Կը նուագ*ին Նուագախումբ ղեկավարութեամբ հեղինակին

Բեմանկարներ՝ նկար. Յ. Աճէմեանի

Մուտքի գիներ՝ 10, 20, 30 ֆ ր ա ն ք

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մար.— 20:

Մարսէյլ, Գարծ.— 960:

Պուքրէշ, Գարծ.— Ստացանք:

Լիոն, Տ. Չ.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Քիթապճեան, (Քէսապցի), 1932ի մարտ ամսուն կը գտնուէր Saint-Hippolyte-du-Ford (Gard France) *խուլ-համրերու դպրոցը* (Institut Sourd-Muets) *Իմացնել հետեւեալ հասցէին՝* Mr. Soghomon Kitabsizian. Cafe Kessab, Alexandrette, Syrie.

Կը փնտռուի Կիւրինցի (Պրուսա) Մարիամ Գօյանեան, հօր անուն Նիկողոս (մեռած) մօր անուն՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի: Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին: 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիզիպին, ուր գիւղը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Գօյանեանի. 26 Rue Blanqui, Փարիզ (13): Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի վիճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿԷՅՎԼԻ Երզ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 rue Mr. le Prince, մէթրօ Օտէօն: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները: Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՎԱՐՁՈՒ Է *քաղաքին կեդրոնը, պարապ խանութ մը, սենեակով չմբասրին: Ամէն տեսակ առեւտուրի յարմար: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել տեփականատիրոջ Գ. ՄԵԼԻՔՇԱՀՆԱՆԻՆ,* 6, rue de la Fare, Marseille

Կը փոխանցուի *կամ վարձու կը տրուի խանութ մը յարմար կօշկակարի եւ դերձակի.* 2 rue de Suisse (197 rue d'Alésia*ի մօտերքն*): *Զեղչուած պայմաններ, մանրամասնութեանց համար դիմել* 7 rue Desnouettes *Տ. Բէզզատեանի, Մէթրօ* Convention.

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant *H. STEPHAN*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

Բ Ո Ռ

(1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ   Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

«Աջ ասքից կաղում է, ձախ թեւը կարճ է աջից, ձախ թաթից պակաս է երկու մատ, դէմ քալորովին չփակուած մի սպի ունի երեսին, կակազում է»: Վերջն էլ դեռ մի նկատողութիւն. «Հիանալի նշան բռնող. ձերբակալելիս պէտք է զգոյշ լինել»:

— Զարմանալի է, թէ ինչպէս կարողացել է խաբել լրտեսներին, երբ այսքան աչառ մասնաւոր նշաններ կային:

— Նրան փրկողը անտարակոյս իր սարսափելի յանդգնութիւնն է եղել: Եթէ մի անխթարթ վրան կասկածէին՝ պրծած բան էր: Բայց նա մի այնպէս շնորհք ունի ուզած ժամանակը անմեղ ու վստահելի դէմք առնելու, որ միշտ դուրս պրծացնում է: Ուրե՞մն, պարոններ, ի՞նչ ենք անելու: Րիվարէց, երեւում է, շատ լաւ ծանօթ է մեզ բոլորիս: Ուրեմն գրե՞նք նրան, թէ ինչ. գրե՞նք շատ ուրախ ենք լինելու իր աշխատակցութեանը:

— Ես կարծում եմ, — ասաց Ֆաբրիցի, — որ պէտք է նախ հետը խօսել, տեսնելու համար ի՞նչ գլխի մարդ է:

— Է՛, անտարակոյս մեր կողմն է լինելու. երբ խնդիրը հերքումներ հետ կռւելու մասին է: Նրա պէս եկեղեցու թշնամի մարդ չեմ տեսել օրումս: Այդ հարցումը նա ուղղակի մոլեգնութեան է հասնում:

— Ուրեմն դուք նրան կը գրէ՞ք, Րիքարդօ:

— Անշուշտ: Սպասեցէք, նա ո՞ւր է լինելու այժմ: Կարծեմ, Զուիցերիայում: Զարմանալի հանգիստ չնստող մարդ է: Թափառում է չարունակ գէս ու դէն: Իսկ ինչ վերաբերում է պամֆլէտների խնդրին...

Եւ նորից սկսեցին մի երկար ու տաք վէճ: Իսկ երբ վերջապէս ամէնքը ցրւելու վրայ էին, Մարտինի մօտեցաւ երիտասարդ տիկնոջ.

— Ես ձեզ կ'ուղեկցեմ, Ջեմմա:

— Շնորհակալ եմ: Արդէն ուզում էի մի խնդրի մասին խօսել ձեզ հետ:

— Ի՞նչ դուրս եկաւ հասցէներից. — հարցրեց Մարտինին ցած ձայնով.

— Լուրջ ոչինչ, բայց պէտք է փոխել: Երկու նամակ փոստում բռնել են անցած շաբաթ. թէեւ կարեւոր ոչինչ չէ եղել մէջը, բայց դա մի պատահմունք է, չէ՞: Հէնց որ ոստիկանութիւնը կասկած է ձգում մեր հասցէներից մէկին ու մէկի վրայ՝ իսկոյն պէտք է փոխել:

— Կը գամ՝ կը խօսենք վաղը: Այժմ չեմ ուզում ձեզ հետ գործի մասին խօսել, այնպէս յոգնած դէմք ունիք.

— Ես յոգնած չեմ:

— Ուրեմն ձեր տխրութիւնն է եկել նորից:

— Ա՛, ոչ: Ինչպէս միշտ:

II

— Տիկին Բոլլան տա՞նն է, Կէտտի

— Այո՛, պարոն: Հագնւում է: Մտէք, խնդրեմ, դահլիճ: Մի քանի րոպէից կը գայ:

Եւ Կէտտին իսկական դեւոնշիրցի անգլուհու զուարթամտութեամբ այցելուին առաջնորդեց դահլիճ: Մարտինի նրա մասնաւոր համակրանքն էր վայելում: Մարտինին խօսում էր անգլիերէն, ի հարկէ ինչպէս օտարական, բայց բաւական տանելի. երբեք չէր նստում մինչեւ ուշ գիշեր ու մինչեւ ձայնի խռպօտելը չէր խօսում քաղաքականութիւնից, չնայելով իր տիրուհու յոգնածութեան, ինչպէս անում էին միւս այցելուները. բաց ի դրանից, նա եկել էր Դեւոնշիր օգնելու իր տիրուհու վշտին, երբ վերջինս կորցրել էր իր երեխան ու ամուսինն էլ մահւան անկողնումն էր: Այն օրուանից այդ հաստլիկ, պանդաղ ու հանդարտ մարդը Կէտտիի համար դարձել էր նոյնպէս մի գրնտանիքի անդամ, ինչպէս եւ այդ ծոյլ սեւ կատուն, որ այժմ տեղաւորւում էր հիւրի ծնկներին: Փիսօն էլ իր կողմից նայում էր Մարտինիի վրայ, ինչպէս մի օգտակար ու սովոր տնային պարագայի. այդ հիւրը երբեք իր պոչին չէր կոխում եւ բոլորանքապէս իրեն այնպէս էր պահում ինչպէս վայել է մարդուն: Շատ յարմար ծնկներ ունէր, ուր Փիսօն ախորժելով էր պառկում ու մռռում, իսկ ճաշի ժամանակ երբեք չէր մոռանում նա, որ կատուներին նամար բնաւ հետաքրքիր չէ մինիայն նայելը, թէ մարդիկ ինչպէս են ճաշ ուտում: Մի խոր բարեկամութիւն էր ընկել նրանց մէջ: Էլ, մի ժամանակ երբ փիսօն դեռ մի փոքրիկ փիսիկ էր, իսկ տիրուհին էլ խիստ հիւանդ ու նրա մասին հոգալու անկարող, Մարտինին բերել էր նրան Անգլիայից մի յարմար զամբիւղի մէջ դրած: Այդ օրից սկսած երկար փորձառութիւնը ուսուցել էր փիսօյին, որ այդ դանդաղաշարժ մարդկային արարածը մի վստահելի բարեկամ էր:

— Ի՞նչ լաւ տաքցել էք այդտեղ երկուսով. — ասաց Ջեմմա սենեակ մտնելով, — կարծես տեղաւորւել էք ամբողջ երեկոյեան համար:

Մարտինի զգուշ բարձրացրեց կատուին ծնկներից.

— Կանուխ եկայ, — ասաց նա, — յուսալով որ ինձ մի բաժակ թէյ կըտաք գնալուց առաջ: Անհագին բազմութիւն է լինելու, իսկ Գրասինին հազիւ թէ մի մարդավարի ընթրիք տայ մեզ: Այդ արիստոկրատ անկարգ մարդու փոր կշտացնել չեն խմանում:

— Ա՛խ, ձեր չար լեզուն, — ասաց կինը ծիծաղելով: — Ձիշդ ինչպէս Գալլին: Խեղճ Գրասինի սնփական մեղքերը քիչ են կարծես դեռ բարձում էք նրա ուսին և կնոջը անշնորհք տանտիկնութիւնը: Թէյ կը տամ հիմա: Երկու րոպէից Կէտտին ձեզ համար դեւոնշիրեան կարկանդակներ է պատրաստել:

— Կէտտին բարի աղջիկ է, չէ՞ փիսօ. Ի դէպ, ուրեմն մոռացէք հագուստներ ձեր այդ գեղեցիկ հագուստը վախենում էի, որ մոռանաք:

— Ձե՞ր որ ձեզ խոստացայ հագնել թէեւ քիչ տաք է արդէն այս գիշերուայ համար:

— Ֆիեզոլում աւելի զով կը լինի Իսկ ձեզ ամէնից աւելի այդ սպիտակ քաշմիրն է վայելում: Մի քանի ծաղիկ եմ բերել, որ անց կացնէք ձեր հագուստին:

— Ա՛, ի՞նչ հրաշալի վարդեր են եւ ինչպէս սիրում եմ ես: Բայց աւելի լաւ է դնենք ջուրը. ծաղիկներ չեմ սիրում վրաս

— Ձէ՞ ինչ. ա՛յ, դա ձեր սնապաշտ երեւակայութիւններից մէկն է

(Շար.)

::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) · R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Seb. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
ՀԵՌԱՁԱՅՆ ՇՈՒՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1932
19 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1910

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

Սպիտակ ձիաւոր Սուրբ Գէորգ մը, որ հայկական բարձրաւանդակի անդունդներու վրայէն անցաւ, իր նիզակը խրած վիշապներու կոկորդին մէջ:

Անցաւ փոթորիկի պէս, ու այդ փոթորիկէն արթնցաւ դարաւոր ժողովուրդ մը՝ ստրկութեան սիւնին չղթայուած: Ու ժողովուրդը հաւատաց անոր, սիրեց ու պաշտեց զայն, որպէս նոր երգու Սասունցի Դաւիթ մը:

Ո՞վ էր ան:

Ծնած Մարաթուկի եւ Հանտուքի փէշերուն տակ, մանուկ Գէորգին մէջ ըմբոստ օրով ու ժամով կը մեծնար: Անհանդարտութիւն մը գիւղին մէջ, խռովայոյզ պատանեկութիւն մը Առաքելոց վանքին մէջ Ճրգնապատէն փրցուած՝ ամէն անգամ հայ ժողովուրդի գետնատարած խոնարհութիւնը՝ Թուրքին ու Քիւրտի դաժան ու անգութ վարմունքին դէմ: Չկրցաւ հաշտուիլ այս անարդարութեան հետ, ու անոր մանուկ հոգին երբեք չմոռցաւ արիւնոտ սրբապղծութիւնը... Կրցաւ, յանդուգն ու կուսացան, ան իր մանկական ուժը փորձեց՝ երբ գիշատիչները իրենց գիւղի այգիները կը տորէին... Արիւնոտ սրտով պատանի Ծերին Կատարի ժայռերուն մէջ, երբ օր մը հանդիպեցաւ Արաբոյին: Սարերու մէջ նետուած ինքնագլուխ ըմբոստ մը, որ իր բազուկի ուժով հայ սարուկ մարդու իրաւունքը կը բարձրացնէր զէնք կրելու իրաւունքին:

Անկէ յետոյ ճամբան բացուած էր:

Գէորգ կ'երթար բանալու Մհերի դուռը, ու փակուած եօթը դռներու ետեւէն կը գտնէր Դաւիթի Թուր Կեծակին: Արաբոն ու Գէորգ կը ծնէին Մարաթուկէն, ու վար կ'իջնէին ժողովուրդին մէջ, բանութեան չղթան խորտակելու համար:

Ազատութեան ձայնը կը հնչէր, փոթորիկը կը մեծնար, կողմնակիցութիւններն իրարու կը յաջորդէին, անձնուրացներու շարքերը կ'աւելնային ու կռուին ալիք կ'առնէր:

Ահա Գէորգը Սասունի առաջին կռիւներուն, 1891—1892: Ահա, 1893ի մեծ ու յաղթական կռիւները, ուր Հրայրը, Գրգօն եւ Գէորգը կողք կողքի են: Ահա 1894ի Սասունի ապստամբութիւնը Մուրատի, Գէորգի, Ազատի եւ Շէնոյի Գրգոյի ղեկավարութեամբ: Անկէ յետոյ քանի մէկուկէս տարի, ու Գէորգ նորէն կը յաղողի ազատիլ ու ապաւինիլ Հանտուքի բարձունքները: Շարքերը կը շատնան, կռիւները նոր թեւ ու թափ կը ստանան: Գէորգը Սերոբին հետն է, Գուրգէնին հետն է, Անդրանիկ ու Հրայրի կողքին: Ժողովուրդին հետն է: Ազատութեան ճամբուն վրայ կ'իյնան անձնուէր հերոսները, նորեր կուգան անոնց տեղը գրաւելու: Գէորգ անոնց հետն է: Ու այսպէս քանի տարի, անընդհատ, ան մնաց լեռներուն վրայ, զէնքը ուսին, աչքերը սուր: Ան վար իջաւ դաշտերուն մէջ, ժողովուրդը կազմակերպեց, հրահրեց եւ յոյս ներշնչեց: Ժողովուրդն անոր հաւատաց Աստուծոյ պէս, զայն նկատելով իր պահապան հրեշտակը: Ու ստրկութեան չղթային տակ ընկճուած բազմութիւնները տոկացին բոլոր բանութիւններուն, ու երբ ազնարդարութեան աղաղակը երկինք հասաւ, ու երկինքը լռեց, Գէորգի բազուկը կայծակի պէս իջաւ, անարդարութիւնը մաքրեց: Այն ատեն բազմութիւններն հաւատացին որ Աստուած մը վար իջած է երկրին վրայ:

Այդպէս էր Գէորգը, սպիտակ ձիաւոր:

Գէորգ Չաւուշ մարտական յեղափոխութեան մակարդն էր: Եկող բոլոր ուժերուն հետ գործեց: Գացող բոլոր ուժերուն տեղը բռնեց: Մնաց միշտ երկրին մէջ, սիրեց ժողովուրդը եւ յաճախ բսաւ. — «Իմա՛լ անուշ երկիր է, իմա՛լ բնտիր ժողովուրդ է»: Ու մինչեւ իր վերջին օրը գործեց այդ անուշ երկրին մէջ, ապրեցաւ այդ բնտիր ժողովուրդին հետ, ու մեռաւ անոնց ազատութեան համար:

Գէորգը բնածին ըմբոստն էր երկրին: Անոր կռիւներն ու շարժումները բաւական են՝ ցոյց տալու հայկական յեղափոխութեան ժողովրդական ինքնարուխ բնոյթը: Ան ասպետական պատիւ, ասպետները ոտքի հանեց իշխանութեան եւ աւատապետութեան դէմ: Զբաղեցաւ միայն հայ շրջանակով: Մտաւ Քիւրտերուն մէջ: Ծանօթահարիչ հարուածներով շարք մը աշիրէթապետներ պատժեց, չատերն իրենց վախէն բարեկամացան հայ յեղափոխութեան: Գէորգ մտաւ նաեւ ռայեա Քիւրտ բազմութիւններուն մէջ, անոնց հասկցուց որ իր կռիւը կեղեքողներուն դէմ է, ու սարկաւոր ռայեաները զայն սիրեցին որպէս արդարակորով ու ուժեղ դատաւոր մը: Ու Գէորգ արդարութիւններ ըրաւ Հայուն ու Քիւրտին հաւասար չափով: Այսպիսով, Գէորգի ղեկավարած յեղափոխական շարժումը համապետական բնոյթ կը ստանար, եւ աւելի վտանգաւոր կը դառնար Թրքական բռնակալութեան:

Գէորգ իր անձի օրինակով, իր անհաշիւ կռիւներով, իր անսահման յանդգնութիւններով Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական ուժի մարմնացումն էր: Ան անհատ մըն էր, բայց ամբողջ կուսակցութեան մը սիրտը մարտիկն էր: Բոլոր անմահ հերոսներու ոգին, կարծես եկած ու խտացած էր Գէորգի շունչին մէջ: Ու անոր շունչը կենդանարար էր, անոր արիւթիւնը մեր ժողովուրդի մէջքը կը շտկէր, անոր յանդգնութիւնները բռնակալութիւնը կը սարսեցնէր ու գդեռնած հազարաւոր բազմութիւններուն յեղափոխական կորով կը ներշնչէր:

Ան իր արիւնը քամեց ամէն օր, հերոսական արիւն մը ներարկելու Հայուն երակներուն մէջ:

Գէորգի մահուան քսանեւհինգամեակի առթիւ անոր յիշատակին եղած այս յարգանքի ցոյցը, յոյս ունինք թէ պիտի մղէ մեր հերքերը լայնօրէն ծանօթանալու այս ինքնատիպ մեծ մարտիկի կեանքին, որ միեւնոյն ժամանակ քսան տարուան յեղափոխական մեծ գործիչ մըն էր:

Կ. Ս.

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ (1871 — 1907)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

:•:

Դիւցազն,

Ի՞նչ կը կտակես մեզի, երիտասարդներուս:

Եփրատի եղէգնուտին մէջ, երբ արիւնը կը թխո՞ր վէրքէդ եւ կեանքը եղերական վերջալոյսի մը նման, կը մարէ՞ր թարթիչներուդ տակին, քո պատկերդ, յուշ կուտայ ինծի Որատիոսի խօսքերը.

— Dulce et decorum est propatria mori, (Քա՛ղցր է ու գեղեցիկ մեռնիլ յանուն հայրենիքի):

×

Դիւցա՛զն,

Ի՞նչ կը կտակես մեզի, երիտասարդներուս:

Սուլուխի տխուր մէկ երդիքին տակ, երբ, վիրաւոր ու յուսահատ, կը խնդրէիր «անտէր չթողնել Եդսոն ու Վարդգէսը», Բաջալիին բուռէդ ծլած բարուռակը, ինծի կը թուի թէ կը կրկնէիր Տիտոնի խօսքը.

— Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor, (թող վրէժխնդի՛ր մը ծնի, օր մը, իմ ոսկորներէս):

×

Գրքի տղաք, մեզի սորվեցուցին լատինական խօսք մը.

— Հերոսին յիշատակը հերոսներ կը ծնի:

Հազար ափսո՛ս, հերո՛ս, մաքրիկ հիմա մոռցե՞ր են ձեր օրերու արի աւանդ ռոմանթիզմը, ասպետական ու հրաշալի ամենութիւնը: Դուք կռուէր ըրիք եւ ձեր արիւնով գնեցիք դրօշ մը եռագոյն, խորհրդանիշն անկախութեան: Ու եկան մայրիկ, որ կը կռուին ձեր արեան յիշատակին դէմ:

×

Աւելի ծանր չէ.

Հանդստացի՛ր, հանգստացի՛ր, խօսքը անոնցը չէ որ կը վիճին դրօշին համար, խօսքը մե՛րն է, երիտասարդներո՛ւնը, «օրուան տղո՛ցը»: Եւ մենք պէտք չունինք հարցնելու անոր կամ անոր կարծիքը. եւ մենք, որ կը մերժենք ճանչնալ Հայ մը մեզմէ աւելի իրաւատէր, մեզմէ աւելի բարձր խօսելու չափ յանդուգն, մենք մեր սիրտին վրայ կ'ընդունինք հայկական անկախութեան նահատակներուն խորհրդանշանը, մեր եռագոյնը:

Ու եթէ, հրաշալի՛ նահատակ, մէկը, վարէն գայ թէ վերէն, յանդգնի վիճիլ մեզի հետ՝ վերագնահատելու համար ձեր թափած արեան իմաստը եւ շահած դրօշին արժէքը, մե՛նք, երիտասարդներս, կը պատասխանենք.

— Ո՛չ մէկ խօսք, վերաքննելի չէ անկախութեան համար թափուած արիւնը, ա՛յս է մեր կամքը, ա՛յս է կամքը անոնց՝ որոնց կը ծագի արեւը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՀ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ

:•:

«... Թատերերը» կը գուժէ մահը մեծանուն դերասանուհիին տիկին Սիրանոյշի: Մահը տեղի ունեցած է Գահիրէի գերմանական հիւանդանոցին մէջ... Տիկին Սիրանոյշ հիւանդացեր էր ապրիլ 16ին. Այդ ... իր յիսնամեայ յոբելեանը որ ... տօնուէր յաջորդ օրը, յետաձգուեցաւ:

... թաղումը տեղի ունեցած ... մեծ շուքով մասնակցութեամբ բոլոր մարմիններուն եւ կազմակերպութիւններուն:

Ծնած էր Պոլիս 1862ին: Բուն անունն էր Մերոպէ Գանթարճեան: 11 տարեկան էր երբ առաջին անգամ բեմ կը բարձրանար, եւ 70ական թուականներուն Սիրանոյշ կը մասնակցէր Մ'ազութեան խումբին: 1878ին Արամեանի, Չմշկեանի եւ իր քրոջ հետ կը մեկնի Կովկաս՝ ներկայացումներու համար:

1880ին Սիրանոյշ Կովկասէն վերադարձաւ Պոլիս եւ սկսաւ նոր գործունէութեան: Ան երեք տարի անընդհատ եւ տենդոտ գործունէութեամբ խաղաց Պոլիս, յաճախակի այցելելով Իզմիր, Լոնտոն, Աթէնք, Սելանիկ եւայլն:

188.ին անցաւ Եգիպտոս, Աթէնք, Պուլկարիա եւ Ռումանիա եւ ապա Պոլսէն անցնելէ վերջ — ուր կորսնցուց իր քոյրը՝ Աստղիկ — կրկին վերադարձաւ Գահիրէ, ուր ուր խաղ խաղի ներկայացուցած վրայ հասաւ իր անդրանիկ զաւկին մահը:

1890ին՝ կրկին անգամ մեկնեցաւ Կովկաս եւ մէկ տարի մնալէ վերջ վերադարձաւ իր ծննդավայրը:

Շատ հարուստ է եղած Սիրանոյշի բեմական խաղացանկը: Ան բոլոր բեմերու վրայ, Պոլիս թէ Կովկաս, խաղացած է թատերգութիւններու երկար շարք մը՝ որոնցմէ յիշենք գլխաւորները. «Ժան տ'Արք», «Մարի Սթուարթ», Զէյնար՝ «Դաւաճանութեան» մէջ, Մարկրիտ Կոթիէ՝ «Քամելիազարդ Տիկին»ի մէջ, Ֆրաու Ալվինկ՝ «Ուրուականներու» մէջ, «Ֆրու Ֆրու», «Անմեղ Մեղաւորներ», «Դարբնոցապետ», «Հոգւով ազգասէր», «Ապուշը», «Պաշտպանը», «Հայրենական Տուն», «Ռուզան» եւն. եւն., եւ վերջապէս իր երկու գլուխ - գործոցները՝ «Արծուիկը» եւ «Համլէթ»:

Իր 50ամեայ գործունէութեամբ Տիկին Սիրանոյշ շատ բան տուաւ հայ թատրոնի ու թատերական գրականութեան զարգացման համար, ան ծանօթացուց մեզ մարդկային նոր յուզումներու եւ ապրումներու հետ եւ ըրաւ ա՛յլ աւելին. ան մեր լեզուն տարածեց հայ աշխարհի ամենամութ անկիւններ, բան մը՝ որ իր ամենափայլուն գործերէն մէկը եղաւ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Վճարումները յետաձգուած՝ ժողովի ընթացքին

Ֆոն Փափէնի զեկոյցին էրիոյի պատասխանը

Լօզանի երկրորդ ժողովը հինգ պետութեանց մէկ կարեւոր յայտարարութիւնն արձանագրեց՝ ժողովի տեւողութեան ընթացքին, հատուցումներու յետաձգման մասին:

Նախորդ իրիկունը, հինգ պետութեանց՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի ներկայացուցիչները՝ այդ մասին համաձայնութիւն գոյացուցեր էին: Ժողովի բացման, Անգլիոյ վարչապետը Մաքտօնալտ՝ կարդալ տուաւ պատրաստուած յայտարարութիւնը, որ ի միջի այլոց կ'ըսէ. — Ստորագրեալ պետութիւնները՝ հաստատելով որ հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու վճարումները պիտի հանդիպին յուլիսի 1ին, թոյլ տալու համար որ խորհրդաժողովին աշխատանքները շարունակուին առանց խանգարուելու, համամիտ են որ հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու հաշուէն՝ ժողովին մասնակից պետութեանց վճարումները վերապահուին՝ խորհրդաժողովի տեւողութեան ընթացքին, որ համաձայն ստորագիր պետութեանց կամքին՝ պէտք է արդիւնքի մը յանգի՝ ամէնէն կարճ ժամանակի մէջ»:

Այս յայտարարութեան ընթերցումէն յետոյ, ժողովին նախագահը Մաքտօնալտ, խօսք տուաւ գերման վարչապետին ֆոն Փափէնի.

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆԻ ԶԵԿՈՅՑԸ

Գերման վարչապետը, պատասխանելով Մաքտօնալտի բացման ճառին մէջ ըրած ակնարկութեան մը, թէ կնքուած համաձայնութիւնները կը մնան ի զօրու, չիշտեց թէ այդ համաձայնութեանց իրաւական արժէքը վիճելի ընելու պէտք չկայ: Յետոյ բաղդատութիւնն ըրաւ այսօրուան եւ 1929ի տնտեսական ընդհանուր կացութեան, երբ Եընկի ծրագիրը յղացուեցաւ:

Գերման վարչապետը ջանաց հաստատել թէ տնտեսական տագնապի զարգացումը սերտօրէն կապ ունի քաղաքական պարտքերու հարցին հետ: Ըստ ֆոն Փափէնի ներկայ տիեզերական տագնապը նախորդ տագնապներէն կը տարբերի կարեւոր կէտով մը: Այլ եւս հարցը չի դառնար սպառման եւ արտադրութեան միջեւ՝ անհաւասարակշռութեան մը վրայ: Միջազգային փոխանակութեանց տագնապին վրայ աւելցած է վարկի աննախընթաց տագնապ մը: Անոր ամէնէն կարեւոր պատճառներն են միջազգային հանրային պարտքերը եւ քաղաքական պարտքերը:

Գերման վարչապետը անդրադառնալէ յետոյ հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու հարցին, իր զեկոյցը վերջացուց հետեւեալ եզրակացութեամբ:

— Հատուցումներու պատմութիւնը այսօր կը ներկայանայ իբր փորձ մը որ միշտ կատարուած է նոր ձեւերով, բայց միշտ յանգած է նոյն ձախողութեան: Ամէն անգամ Գերմանիոյ պարտադրեցին հատուցումներու առաւելագոյն չափ մը եւ ամէն անգամ ուզեցին փորձել թէ այս առաւելագոյնը պիտի իրականանա՞յ թէ ո՛չ:

«Այսօր, այս եղանակին անդրադարձումները գերման տնտեսութեան եւ համաշխարհային տնտեսութեան վրայ, յայտնի են: Նախընթաց տարիներու փորձը ետեւեալ կերպով կարելի է միայն ամփոփել. հատուցումները երեւան եկած են իբր անիրականալի եւ վնասակար: Կատարուած փորձերը կը մխեն ամէն հնարաւորութիւն լաւագոյն ապագայ մը յուսալու: Հատուցումներու հարցին մէջ նոր փորձերը պիտի յանգին նոր ձախողութեանց:

«Պէտք արգիլուի որ Գերմանիա զարգանայ եւ աշխարհի ընդհանուր կացութիւնը հեռու պիտի ըլլայ բարւոքումէ, եթէ համաշխարհային տնտեսութիւնը վերջնապէս չազատի տնտեսութեան առողջ ըմբռնումի մը հակառակ քաղաքական վճարումներէ բխող խանգարումներէն:

«Սկիզբը հատուցումները յատկացուած էին աւերուած շրջաններու վերաշինութեան: Անկից ասդին, հատուցումները հակառակ արդիւնք տուին. ասոնք վերաշինութեան միջոցներ չեն, այլ քանդումի միջոցներ եղան.

«Ատենը եկած է ըմբռնելու. ժամանակաւոր պայմաններու յետաձգումներու ժամանակը վերջնապէս անցած է:»

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ պատասխանելով գերման վարչապետին զեկոյցին, նախ յայտնեց թէ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ ի նպաստ դաշնագիրը յարգելու կատարուած յայտարարութիւնները եւ անցնելով բուն նիւթին յայտնեց թէ Պազէլի խորհրդակցական յանձնախումբին տեղեկագիրը պէտք է դառնայ խորհրդաժողովին կանոնն ու օրէնքը:

— Կ'ընդունինք, բսաւ, առանց յետին մտքի, այդ տեղեկագրին եզրակացութիւնը, թէ «Գերմանիոյ ելմտական դժուարութիւնները մեծ չափով, արդիւնք են աշխարհի մէջ վարկի յարաճուն անդամալուծման», եւ թէ այդ դժուարութիւնները անհրաժեշտ կը դարձնեն գործակցութեան մը, որուն կառավարութիւնները միայն կրնան ձեռնարկել իրարու հետ: Ուրախ ենք որ Լօզանի ժողովը արդէն յայտարարեց անվիճելի սկզբունքը թէ եւրոպական գործերու կարգադրութիւնը կրնայ յաջողիլ միայն համաշխարհային կարգադրութեամբ:

«Պազէլի տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ Գերմանիա կազմած է արտադրական մեծ ուժով տնտեսական գործիքներու ամբողջութիւն մը եւ թէ օր մը ան պիտի գտնէ իր հաւասարակշռութիւնը: Միւս կողմէ, կը հաւաստէ թէ համաձայն պատմութեան օրէնքներուն, ամէն տագնապի կը յաջորդէ առատութեան շրջան մը: Կարելի չէ ուրեմն տեւական հաւասարակշռութեան մը տարր նկատել ոչ բացառիկ առատութեան շրջան մը ոչ ալ բացառիկ տագնապի շրջան մը: Պէտք է ուրեմն այդ տեղեկագրին ամբողջ բովանդակութիւնը նկատի առնենք: Պէտք է նկատի առնել ներկան եւ ապագան»:

Յետոյ անդրադառնալով հատուցումներու ընդհանուր հետեւանքներուն, Պ. Էրիօ կուտայ քանի մը թիւեր:

(Նուրբերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՈՐ ՄԱՍԻՆ

(ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Գրիչս ձեռքս առի պատմելու Անոր մասին, բայց որքա՜ն դժուար է գրել մարդու մը մասին, որ այնքա՜ն պարզ ու նախնական իր երեւոյթով, իրապէս վերլուծման չենթարկուող բարդ ու հանելուկային էր։

Այսպէս էր Գէորգ Չաւուշը։ Իրական եւ կատարելատիպ հերոսները՝ այսպէս կը բնորոշուին։

Նմաններու մասին երբ դեռ ոչինչ չես գրած, կարծես կ'ապրին դեռ. գրելէդ վերջ կը հաշտուիս Անոնց մահուան հետ եւ կը կնքես Անոնց դամբանը…

Ասոր համար է, որ նահատակ իմ աքանչելի ընկերներուս մասին չեմ ուզած գրել ոչինչ, որովհետեւ կ'ուզեմ որ ինծի հետ մեռնին Անոնք։

Բայց մեր տարաբախտ ու հայրենազուրկ սերունդներուն համար ուզեցի թողուլ փոքրիկ դրուագ մը Անոր կեանքէն, որովհետեւ գրի միջոցով վիճակուած է անոնց ճանչնալ ու ապրիլ իրական հերոսներու կեանքը։

***

1904ի ամրան սկիզբը, երբ մենք պաշարուած էինք (եւ գրեթէ լքուած) Վարդգէսի բանտի տակէն ներքնուղիի պատրաստութեամբ՝ զինքը եւ իր ընկերները փախցնելու համար, [illegible] վերջ, որոշած էինք արձագանգ տալ Սասնոյ եւ Մշոյ դաշտի կռիւներուն. օր մը Աղթամարի մեր գաղտնի գործակալէն գիր մը կը ստանամ թէ՝ Անդրանիկը, եթէ չեմ սխալիր, հարիւր երեսուն հոգիի հետ, հասեր է Աղթամար կղզին եւ ինծի կղզի կը հրաւիրէ.. Պարզ էր ուրեմն, որ Սասունը պարտուած էր եւ մերինները փամփուշտնին սպառելով հեռացած էին։

Այդ ժամանակ քովս կը գտնուէր Պետոն, որ ուզեց ընկերանալ ինծի։ Ալէքն եւ Ծուռ Դաւօն հետերնիս առանք, իրիկնամուտին [illegible] մեկնեցինք Ոստանի կոնակով դէպի Աղթամարի ծովեզերք, ուր պայմանաւորուած էինք վանքի նաւակը առնելու։

Գիշերուան կէսէն անց էր, երբ մօտեցանք ափին եւ պայմանական խարոյկը վառեցինք։

Մօտ երկու ժամ սպասելէ վերջ թիերու ճողփիւնի ձայնը առինք, որոնք կը ճեղքէին խաղաղ ծովը եւ քիչ մը վերջ նշմարեցինք ուրուագիծը առագաստանաւին։ Ձիերը վերադարձուցինք Ոստան, բարձրացանք եւ զէնքերը [illegible], ու 5-6 [illegible] ձեռքերը երկնցուցին եւ մեկ-կի նաւը առին։ Սեբաստացի Մուրատն էր իր զինուորներով։ Անմիջապէս կը թիավարէին դէպ ի կղզին եւ Մուրատը՝ հոգեկան խոր թախիծով եւ մերթ վիրաւոր առիւծի անզօր մռնչիւնով՝ կը պատմէր մեզի իրենց կռիւներու ու տառապանքներու մասին…

Արշալոյսը բացուած չէր դեռ, երբ մեր առագաստանաւը մօտեցաւ կղզիի աւազուտ ափին։

Ամիսներ տեւող կատաղի ու յուսահատ կռիւներու մէջէն, հրկիզուող գիւղերու բոցերէն ելած եւ իրենց հարիւրաւոր հարազատներու մահերուն ականատես՝ ահարկու, բզկտուած, բայց սպառազէն բազմութիւն մըն էր առջեւս՝ մութին մէջ՝ սեւցած սեւ ժայռերուն, ձուլուած անոնց հետ։

Եւ երբ կը համբուրէի արիւնի ու այրուցքի հոտով այդ մարդկանց հետ, կրակ ու արիւն կը հոսէր կարծես անոնց աչքերէն. մարդիկ էին, որոնք կորսնցնելէ վերջ իրենց սրբազան երկիրը, կ'ուզէին որ քար-քարի վրայ չմնայ այլ եւս այս լիրբ աշխարհին մէջ…

Մահուան հանդէպ արհամարհանք ունէին ամէնքը եւ խոր վիշտ ու կատաղութիւն կը նշմարէի անոնց դէմքերուն՝ հրաբուխէն ժայթքած լաւայի գոյնով ու ջերմով կատաղութիւն ու գայրոյթ իրենց դէմ, որ դեռ կ'ապրին եւ ամէ՛նքի դէմ, որ չեն մեռած…

Իշխանն ալ Լեռնապարէն կանչած էին. ինծմէ առաջ հասած էր։

Անդրանիկն էր առջեւս. մաշած ու լուռ, լռութիւն, որ ամէն բան մէկէն կ'ըսէր քեզի — կորսնցուցած կռիւը, աւերակ երկիր, կոտորուած հարազատներ, որ չեն հասած օգնութեան…

Կը զգայի, որ այդ մարդիկ պէտք է որ խօսին, կշտամբեն, դոռան, հայհոյեն, որպէս զի իրենց վիշտէն քիչ մը քեզի տալու գոհունակութիւնը ստանան. այդքանը պէտք էր տալ անոնց…

Առաւօտ է։ Ահա Մուրատը պզտիկ ու [illegible] արձան մը. Սեպուհը իր պարթեւ հասակով եւ դաժան նայուածքով. Ակօն՝ այնքան մեղմաձայն, հեզ ու բարի աչքերով, որ սակայն, իր մէջ վրէժի անշիջելի կրակը կը պահէր. Կայծակ Առաքելը՝ [illegible], որ իր հեգնանքը, կատակն ու հայհոյանքը բերնէն՝ աջ ու ձախ կը ցրուէր. Սմբատը, Ակոյօն, Ջնդօն [illegible] բոլորուած մեծ շրջանակով մը գետնին վրայ, մաշած փամփուշտակալներով, հրացաններով ու ատրճանակներով բեռնաւորուած՝ մեծ մասամբ պատառոտուն ու ծայրայեղօրէն յոգնած։

Զինուորական խորհուրդ է։ Անդրանիկը, Իշխանը եւ ես նստած ենք խոշոր ծառի բունի տակ, շրջապատուած մարտիկներով։ Կը սպասենք, որ Անդրանիկը խօսի, մինչդեռ նա այս միջոցին գլուխը բարձրացուցած, բազմութեան մէջ մէկը կը փնտռէ. վերջապէս կը ձայնէ. «Դէօ'րգ, լաօ', մ'եր ես մընացեր, առաջ եկուր, էրեսդ տեսնանք»… Կարճահասակ, նիհար, գլուխը բաց մարդու մը ուղղուած էր այս հրաւէրը, որ անտարբեր նստած գետնին՝ մեզ կը դիտէր. «Հօս եմ ապէ՛կ», ըսաւ մեղմ ձայնով մը։ Անդրանիկը ելաւ, ձեռքէն բռնեց եւ գրեթէ բռնի, բերաւ քովս նստեցուց։ Գէորգ Չաւուշն էր, Մշոյ առիւծը, համեստ, կշռուած շարժումներով, ինքնամփոփ եւ խոնարհ ու միշտ լուռ։

Կը քննէր 1. Դուրան — Բարձրաւանդակի վիճակը եւ ընելիքը այնուհետեւ, 2. Նոր շարժումներ պէ՞տք է առաջացնել, թէ ոչ, 3. Խումբին յետագայ ընելիքները։

Բոլորը այն կարծիքին էին, որ Դուրան — Բարձրաւանդակը պէտք չէ լքել բոլորովին եւ թողուլ որ ժողովուրդը յուսալքի. նոր շարժումներէ պիտի խուսափիլ, բայց ուժեր պէտք է պահել հոն, ի հարկին յարձակումներէ պաշտպանելու ժողովուրդը։ Պէտք է պատրաստել նաեւ Վասպուրականի լեռնային շղթաներու վրայ՝ հաւանական շարժումներու համար. խումբին մնացեալ մասը պէտք է Վանի վրայով անցնի Կովկաս։

Ամէնէն փափուկը Մուշ վերադարձող խմբին խնդիրն էր։ Գիտակցաբար դէպ ի ստոյգ մահը մեկնելու որոշում էր այդ։

Երկար, լուռ ու ծանր բոպէներ էին որոշում առնելու համար. ո՞վ կը համարձակէր իր ընկերոջը ըսելու «գնա՛ մեռնելու», առանց որ ինքը ընկերանար անոր…

Որոշեցաւ, որ Սեպուհը Իշխանի հետ լեռ պիտի մեկնէր 20—25 հոգով. աչքի զարնող ուժերը Մուշ վերադարձնել խոհեմութիւն չէր. անոնք ինծի հետ Վան պիտի գային՝ Կովկաս մեկնելու. իսկ ո՞վ ուրեմն պիտի վերադառնար… Երկար, երկար խորհեցան. լուռ պայքար կար բոլորին մէջ։ Ամէնքը թեթեւնալու համար, կը ջանային բան մը ըսել։ Մահէն ազատուած, նորէն եւ անմիջապէս մահուան երթալու տառապանքը կ'ապրէին ամէնքը։ Երկիւղ չէր այդ, երկիւղ, այլ սարսափ՝ նորէն տեսնելու, նորէն կրելու եւ մահուան ապրելու անցուցած ամէն օրերը։

Գէորգ Չաւուշը այդ վայրկեանին առաւ գլուխը բարձրացուց, զարմանալի՝ դէպ ի զինուորներ եւ վճռական ու հանդարտ ձայնով մը ըսաւ. «Ես կը վերադառնամ, միւսներ ալ… ո՞վ պիտի երթայ արդէն. տեղ չունիմ, իմ տեղս հոն է…»։ Այս արտասանելէ վերջ գլուխը կախեց, [illegible] մը, որ կարծես թողութիւն կը խնդրէր իր ընկերներէն՝ դէպ ի մահ երթալու իր որոշման համար։

Կորիւնն էր որ հետեւեցաւ անոր եւ երկուտասնեակ մարտիկներ։

Ու երբ Անոր ու Կորիւնի հետ կը յառաջանայինք ժայռի մը ստորոտը՝ [illegible] վերջին անգամ, մանկական ժպիտով մը դարձաւ դէպ ի ինծի. «Յեղափոխութիւնը մինակ մեզմով չի լինի, պարո՛ն, ի՞նչ կայ, լեցեր ենք քաղքներ դրոց մարդիկ, քաղքներէն խէր չկայ, կուգա՞ս հետս քիչ մը տանեմ մեր երկիրը, տես իմա՞լ անուշ երկիր է, իմա՞լ ժողովուրդ ունինք… արժէ որ մեռնինք անոր համար ու լանք»։

Կատակ համարեցի Չաւուշի ըսածը այն ատեն։ Ու այժմ ցաւով կը յիշեմ այդ վայրկեանը։ Երնէ՜կ թէ երթայի. արժէր Անոր հետ մեռնիլ… Անոր համար։

Ճամբու դրինք Անոր ու Կորիւնին, որոնք երջանիկ էին մեկնելու դէպ ի իրենց հայրենի աւերակները, որոնք դեռ կը ծխային։ Մնացող խումբը մահուան յուզումով, գերմարդկային ճիգ գործ կը դնէր՝ չնետուելու մեկնողներու հետ առագաստանաւին մէջ, որ կը գնար դէպ ի մահը։

***

Կղզիի մեր երկօրեայ կեանքին մէջ, Գէորգը գլխաւոր եւ կեդրոնական դէմքն էր ինծի համար։

Այդ համեստ, քաշուող ու լռակեաց մարդը երկու անխախտ ու հիմնական յատկութիւններ ունէր. առանց իր հարազատ ժողովուրդի կեանք չէր կրնար ըմբռնել եւ երբեք Նա չթողուց այդ ժողովուրդը, իսկ մանաւանդ իր բրած [illegible] ու անհատական զոհաբերութիւնը իր աչքին գին չունէր, Ան չէր իսկ գիտակցեր թէ ինչե՛ր կուտար ինքը իր ժողովուրդին, եւ անոր համար երբեք չդանդատեցաւ իր կեանքի տառապանքէն, հալածանքէն եւ դաժան ճակատագրէն։

Հէքեաթային հերոսի կերպարանք էր առած Ան ժողովուրդի աչքին, կը համարէին անխոցելի եւ անմահ. ու երբ մեռաւ, Ան չէր մեռած ժողովուրդին համար։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿՈՐԻՒՆ

Կորիւնը Գէորգի աջ բազուկն էր: Միասին գործեցին դաժան օրերում: Կորիւն անցաւ Կովկաս եւ մասնակցեցաւ հայ — թրքական կռիւներում: Յետոյ 1907ին նորէն վերադարձաւ Տարօն: Գէորգի մահէն յետոյ Կորիւնը [illegible] մեծ յոյսն էր Տարօնի ժողովուրդին: 1915ին Ռուբէնի, Վ. Փափազեանի, Մշեցի, Մանուկի եւ բազմաթիւ բնտիր ֆէտայիներու հետ Սասունի եւ Մշոյ կռիւները վարեց եւ սպաննուեցաւ Հաւատորի բարձունքներու վրայ:

Անմահ հերոս մը, որ տակաւին իր պատմութեան կը սպասէ:

ԻՄ ՊԱՇՏԵԼԻ ԽՄԲԱՊԵՏԸ

:-: —

(Քանի մը փոքր դրուագներ անմահ Գէորգ Չաւուշի գործերէն)

1904 թիւի Սասնոյ եւ Տարօնի չորս ամսուան անհաւասար կռիւներէն յետոյ, օր մըն ալ մեր կռուող ֆետայիներն իրենց խմբապետներով միասին կանգ առան Աղթամարի վանքի մէջ։

Այդ տեղն է, որ օր մը ժամանակ կ'ունենան խորհելու երկրի ժողովրդի մասին։ Ժողովը անհրաժեշտ կը գտնէ որ երկիրն առանց ղեկավարի չմնայ։ Երբ բոլորը կը լռէին այն մասին թէ ով պիտի վերադառնայ կրակին մէջ, Գէորգը կը բարձրացնէ իր ձայնը եւ կ'ըսէ.— «Ես կը վերադառնամ, այդ ժողովուրդի մէջ մնալու եւ մեռնելու»։

Մշոյ Կոմիտէն արդէն պահանջած էր որ Կորիւնը եւս դառնայ. Կորիւն քանի քաջերով կը միանայ Գէորգին։ Դէպի Տարօն դարձող այս քանի քաջերը նաւ առին եւ ելան Կծուակ գիւղի նաւահանգիստը, որ պաշարուած էր թուրք զօրքերով։ Անհաւասար կռիւէ մը յետոյ, անցան Նեմրութի փէշերը եւ ուղղուեցան դէպի Մշոյ դաշտը։

Ի՞նչ էր այդ ատեն Տարօնի դրութիւնը։ Յեղափոխութիւնը գրեթէ մեռած էր, ոչ թէ միայն թուրք կառավարութեան աչքին, այլ՝ նոյն իսկ հայ ժողովրդի աչքին։ Պարտութենէն յետոյ, յուսալքումը աւելի կ'ընդհանրանար։

Մատնիչները շատցած էին, գիւղերու ռէսերը դարձած էին սօփաճի գիւղացի տեղական խմբերու եւ խմբապետներուն գլխուն։ Այնպէս որ, իսկական յեղափոխականները կծկուած էին իրենց խուցին մէջ ու չէին համարձակեր բառ մը անգամ խօսելու՝ նոյն իսկ իրենց վստահելի ընկերներուն հետ։

Նոյեմբեր ամիսն էր. Բերդակ գիւղի վանքի աւրակ հնձանի մէջ Գէորգ եւ Կորիւն խորհրդակցութիւն մը ունեցան։

Ահա Գէորգի բառերը. - «Մնացինք մենք մեր խուլը եւ մեր ալիւրը: Պէտք է գործենք այնպէս եւ այնքան, ինչքան որ մեր ալիւրը [illegible] կը վերջանի, [illegible]. Մնացինք բաց տարօն դաշտի մէջ. մեր ամէն մի քայլափոխը մէկ մէկ վտանգ է. պէտք է աշխատենք Հրայրի ծրագիրն իրականացնելու, այսինքն՝ քիւրտ բէկերու հետ յարաբերութեան մտնել եւ ամէն կերպ աշխատենք զանոնք մեր ծուղակի մէջ պահել»:

«Դուն, Կորիւն, կ'անցնիս Խնուսի շրջանը եւ կ'աշխատիս Սալիտ բէկի, Խորոմանեցի Չէլիալ աղայի եւ Ջալրանցի Խալոյի հետ յարաբերութեան մտնել, եւ ամէն կերպով բարեկամական կապ հաստատել, իսկ ես ալ այս բողմ կ'աշխատիմ այդ ուղղութեամբ»:

Ի հարկէ Կորիւն անցաւ Խնուս այդ ուղղութեամբ աշխատելու եւ կազմակերպական գործերը նայելու։

Դեկտեմբեր ամսուն մէջն էր. Գէորգ Խարս գիւղի մէջ Ցակոյի ու Մուսայի միջոցով յարաբերութիւն մշակած էր Ղասըմ բէկի հետ, որուն Չորգինլի [illegible] էր, [illegible], երբ Գէորգն առաջին անգամ Խարս գիւղի մէջ տեսնուեցաւ Ղասըմ բէկի հետ։

Երբ լուր բերին թէ Ղասըմ բէկն եկաւ, Գէորգ դիմաւորելու [illegible] մը գնաց, [illegible] սովորութեան, անոր առաջ [illegible] չկանգնիլ. թող Ղասըմ բէկը գայ ու նստի, յետոյ ինք կուգայ [illegible]. Ղասըմ բէկը նոյն իր աջին [illegible] միշտ այդպէս ալ եղաւ. Ղասըմ բէկ երբ եկաւ սառեցաւ, երբ [illegible] որ Գէորգն եկաւ ու Ղասըմ բէկն [illegible], անմիջապէս ոտքի կանգնեցաւ եւ Գէորգի ձեռքը [illegible]. Այս Գէորգի սովորութիւնը քիւրտ ու թուրք բէկերու հետ այսպէս էր։

Խօսակցութեան ընթացքին, Ղասըմ բէկն հարցուց.

— Բէկ, ինչու ուզած էք անպատճառ զիս տեսնել։

Ղասըմ բէկ.— Քաջ մարդուն ով չուզեր տեսնել, մանաւանդ [illegible] պէս քաջին, որ կ'ըսեն թէ քեզ գնդակ չի բռներ։

Գէորգ.— Բայց ատով ի՞նչ օգուտ քեզի։ Չէ որ վաղը կառավարութիւնը երբ իմանայ թէ դուն ինծի հետ տեսնուած ես, թշնամի աչքով պիտի նայի քու վրայ, ու օր մըն ալ գալով ձերբակալուիս եւ բանտ մտնես։

Ղասըմ բէկ.— Ես կառավարութեան [illegible] չեմ քաշեր։ Արդէն կառավարութիւնը հիմա ալ եթէ կրնայ, կը ձերբակալէ։ Քեզի պէս բարեկամ մը ունենալէն յետոյ ալ եւ ինչ հոգ պիտի ընեմ։

Գէորգ.— Ես մինակ եմ եւ քու բարեկամութիւնդ չեմ ուզեր եթէ տղամարդու պէս խօսք կուտաս որ դու դառնաս հայ ազգի բարեկամ, եւ ես ալ Քիւրտ ազգին, արդէն ես եւ դուն կը լինինք ճշմարիտ բարեկամներ. իսկ եթէ ոչ, հաշուէ թէ իրար չենք տեսած։

Ղասըմ բէկ.— Հաւ, դու կրնաս ամբողջ հայ ազգի անունով խօսիլ, բայց ես չեմ կրնար ամբողջ Քիւրտերու կողմէն խօսիլ. Ես [illegible] պիտի կրնամ միայն Խուեթի մասին քեզի խօսք տալ։

Գէորգ.— Դու ինչ որ կրնաս, այն կ'ընես, քեզի պէս շատ մը աղաներու հետ ալ այսպէս պայմանաւորուած եմ։

Դիմաւորը, Գէորգ ծոցէն հանեց

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌՈՒԻԸ ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Երազիս մէջ տեսայ որ Առաքելոց վանքն եմ. ուխտաւորներ այնքան եկած էին, որ վանքի բակը, շրջակայքը, սարուձոր մարդոցմով էին լեցուած. «Ասեղը գետին չէր ընկնի»։ Գէորգը հագած էր եպիսկոպոսական շուրջառ, գլխուն խոյր՝ մարգարտով ակներով զարդարուած. բոլորի աչքերը սեւեռուած էին անոր, հիանալի էր։ Ես ինծի նայեցայ ու տեսայ որ ես ալ հագած եմ եպիսկոպոսական հագուստ ու զարդարուած։ Նայեցայ Գէորգին եւ տեսայ, որ անոր մարմինը կը նօսրանար շուրջառի տակ, ձեռքերը կը մշուշանային ու թափանցիկ կը դառնային, ի վերջոյ շուրջառը մնաց, Գէորգը աներեւոյթ էր դարձած, իսկ մենք բոլորս այդ տեսարանը կը դիտէինք սարսափահար ու երկիւղած։

Քրտնած ու վախցած արթնցայ ու երազս պատմեցի Գէորգին։ Գէորգ ծիծաղեց ու ըսաւ. «Վրադ բաց է մընացել, երազ ես տեսել. ինչ տարօրինակ մարդ ես, կարծես դպրոց իսկ չես տեսել. թէ որ երազից վախէն պաղ քրտինք ես մտել, գնա՛ լողացիր»։ Կատակի տալով, լողանալու խորհուրդը ինծի հաճելի թուեցաւ, դոմի մէկ ծայրէն տաշտը դրին, թոնիրը տաք ջուր պատրաստեցին ու Շէնիկի Ղազարը զիս լողացուց. գլուխս սապոնուած էր, աչքերս չէի կրնար բանալ, յանկարծ Գէորգ կուժ մը պաղ ջուր լեցուց վրաս, սարսռացի եւ վեր թռայ, բայց գլորուեցայ ցեխի մէջ, ֆէտայիները բոլորը սկսան քահ քահ ծիծաղիլ Գէորգի չարաճճիութեան վրայ. ես ալ կատաղած տաք ջուրը խլեցի եւ լեցուցի Գէորգի վրայ. դարձեալ ծիծաղ ու քրքիջ. ոչ ոքի մտքէն իսկ չէր անցներ, որ մեր այս կատակը վերջինը պիտի ըլլար։ Անհոգ թիթեռնիկներու նման էինք, առանց զգալու որ մօտ էր վերջը։

Կէս օր է. [illegible] ժամ է (Նախաճաշ). հաւաքուած ենք սփռոցի շուրջ, գիւղացիք մեր շուրջը նստած չիպուխ կը քաշեն, կիները կը ծառայեն ջահիլներու հետ. կծու կլուլիկ, թթուն եւ խորոված միս կը հրամցնեն մեզ։ Ահա ներս կ'իյնայ Սուլուխայ Միհրօյ, գոյնը նետած. «Զօրքեր են գալիս»։ «Շա՞տ թէ քիչ», հարցուց Գէորգ։ «Թոփերայ դաշտը ամէն սեւցած է»։ Դիտակը առաւ եւ դուրս ելաւ Գէորգ, տանիքի ծայրէն երկար նայեցաւ եւ մտահոգ վերադարձաւ։ Խորտիկները կը պաղին սփռոցի վրայ, ոչ ոք ախորժակ ունի ուտելու, միայն Գալէն է, որ հանգիստ ու դանդաղ կ'ուտէ կը կշտանայ, յետոյ անվրդով չիպուխը կը վառէ առանց տեղէն շարժելու։

Բոլորս կը նայինք Գէորգի դէմքին, որ մռայլ է ու դաժան. «Կռիւ որ լինի, խիստ պիտի լինի. [illegible] պիտի նստել եւ անմիջապէս կամուրջէն անցնելով պիտի հեռանալ»։ Գէորգի հրամանը ի կատար ածելու համար անմիջապէս կամուրջի գլուխը դիրք բռնելու կ'ուղարկեմ Ղարսայ Ցակօն, Սուլուխայ Սաղօն, Քեռի Հասանօն եւ քանի մը գիւղական զինուորներ։ Դժուար էր գացողներու պարտականութիւնը. անոնք պիտի անցնէին բաց դաշտով, երկու կողմէն յառաջացող թշնամիին մէջէն, մեզմէ մօտ 1500 մեթր հեռու, եւ ծանր կռիւ պիտի մղէին կամուրջը խլելու համար։ Հրամայեցի. «Որ մեռնինք, կամուրջի վրան պիտի նահատակուինք եւ մեր տեղերը բնաւ չպիտի փախչինք»։ Ցանդուղն Սաղօն պատասխանի փոխարէն երեսը խաչակնքեց, իսկ Ղարսայ Ցակօն համբուրուեցաւ եւ շտապեց դէպ ի կամուրջ իր ընկերներով։

Սէյտօ Փօղոսը եւ Սուլուխայ Մեսրոպը այս ժամանակամիջոցին առաջարկեցին, որ գիւղին մէջ հազիւ 12 ձիեր կային. ուրեմն մեզմէ միայն մէկ մասը կրնայ ձի նստիլ ու հեռանալ, իսկ միւս մասը պիտի մնայ թշնամիին ձեռքը. Մեսրոպ խորհուրդ կուտար գլխաւոր ֆէտայիներուն ձի նստիլ ու հեռանալ, իսկ միւսները թողուլ գիւղացիներու հետ միասին եւ անոնց բախտակից դարձնել. իսկ հին ֆէտային Փօղոսը կ'ըսէր. «Ես գիւղը պիտի մնամ, կռիւ է թող կռիւ լինի. էլ ինչո՞ւ թողնեմ գիւղն ու մաս մը ընկերներս թշնամու ձեռքին»։ Սէյտօն իրաւացի էր, մանաւանդ որ կամուրջի աջ գլխուն վրայ կ'երեւան արդէն Կուրտուրէն եկած զօրքերը, որոնք չեն փորձեր անցնիլ կամուրջը, որուն ձախ գլուխը բռնած են Սաղօն ու Ցակօն իրենց փոքրաթիւ ընկերներով։

Կռիւը անխուսափելի է. Կը նայինք տանիքներէն՝ զօրքը շատ շատ է, կը յառաջանան իրար ետեւէ վաշտ վաշտ չորս կարգով շարուած, բոլորն ալ կուգան խճուղիի ճամբով։ Հարց կուտանք մենք մեզի, թէ որ այս բազմութիւնը, առ նուազն երեք գունդ բաղկացած, կռիւի կուգայ, ինչո՞ւ միայն հետեւակազօրքէ է բաղկացած, ինչո՞ւ հեծելազօրքը միասին չէ, որպէս զի բռնէ մեր ճամբաները։ Այս մտածումը ենթադրել կուտայ մեզի թէ ճամբորդ զօրք է այս, որ Մուշէն Երզրում կ'երթայ։ Բայց կասկածը կ'ուտէ մեզ. եթէ ճամբորդ զօրք է, ինչո՞ւ անոր առջեւէն կամ ետեւէն չի յառաջանար գնդերու գոյքի փոխադրող մասը, ինչո՞ւ կամուրջի աջ կողմը զօրքերը սպասողական վիճակի մէջ են։

Այս տարակուսանքներով մտահոգուած՝ կը պատուիրենք գիւղացիներուն հանգիստ մնալ, գիւղէն չփախչիլ, կին ու երախայ թող տուները փակուին։ Կռուողներուն կը պատուիրենք բաժնուիլ նշանակուած դիրքերու վրայ, բնաւ դիրքերէն դուրս չհանել ու չերեւիլ քանի զօրքը խճուղիէն դուրս չէ եկած եւ առանց գիւղ մտնելու կ'ուղղուի դէպ ի կամուրջ։ Երբ Գէորգի դիրքէն նշան տրուի, այն ատեն համազարկ բանալ թշնամիին խիտ շարքերուն վրայ։ Ով որ ժամանակէն կրակ բանայ, պիտի սպաննուի տեղն ու տեղը։

Այս պատուէրով երեք գլխաւոր դիրքերու կը բաժնուինք, առանց հաշուելու կամուրջի գլուխի դիրքը։ Մնացած երեք դիրքերը իրարու հետ կը կազմեն եռանկիւն մը. գլուխը գիւղէն դուրս ինկած խոտանոց մըն էր, որ դաշտի մէջ ըլլալով, գիւղի ծայրին, միայն 50 քայլ հեռու էր խճուղիէն. միւս դիրքը ձախ ինկած մօտ 30 քայլ հեռաւորութեամբ Քիւչիւք տան տանիքն էր, որ կ'իշխէր դաշտի կողմէն եկողներու վրայ, իսկ երրորդը առաջին խոտանի դիրքէն դէպ ի աջ ինկող [illegible] եկեղեցիին պատերն էին, որ կ'իշխէր խճուղիի վրայ եւ կ'ապահովէր կամուրջի մեր դիրքին թիկունքը։

Այս եռանկեան մէջ կը փակուէր գիւղը, իսկ հիմքը կը կազմէր վարարած Եփրատը։ Գիւղի մէջ կը մնար փոքր խումբ մը, որ պիտի շարժուէր Գէորգի ցուցմունքով չնախատեսուած կամ բաց մնացած տեղերը լեցնելու, տեսակ մը պահեստի ուժ։ Ինծի բաժին ինկաւ եռանկեան գլուխը խոտանոցը, իսկ ինծի հետ էին Սէյտօ Փօղոսը, Ալիզըռանի Մուշօն, Ցրօնքի Եղօն ու Միխէլը, Սուլուխցիներէն Սամօն 6—7 ընկերներով։ Մեր դիրքը թէեւ գիւղէն կտրուած փոս մըն է միայն խոտով ծածկուած, բայց առաջքը հարթ է եւ մօտէնը կարող է ուղղակի հնձել։ Գէորգի հետ ամէնէն քաջ ֆէտային՝ Գալէն՝ Տիգրանը, Սուլուխայ ճարպիկ Մօսիկը, Ալիջանայ Տիգրանը եւ տեղական կռուողներէն տասնեակ մը Միհրօյի եւ Քիւչիւքի առաջնորդութեամբ։ Եկեղեցւոյ դիրքը կը բռնէ հին ֆէտայիներէն Շէնքեայ Ղազար. անոր հետ են Գալէի նման պաղարիւն Մշեցի Ռուբէնը, անխօս Հրպօ, եւ տասնեակ մը տեղացիներ։

Մեր ամբողջ կռուողներու թիւը 80էն աւելի էր, ամէն տեսակի հրացաններ միասին հաշուած։ Այդ 80էն 20ը անկանոն բերդան կամ այնպիսի էին եւ պատուիրուած էինք անոնց կրակել միայն նեղ պարագային, որպէս զի ծուխ չելլէ եւ մեր դիրքերը չմատնուին. ասոր դէմ ունէինք մօտ 20 տասնոց ատրճանակ մաուզեր, որոնք գնդացիրի դերը կրնային կատարել։ Ունէինք մէկ օրուայ փամփուշտ, բաց ի մեր վրայի փամփուշտներէն Սուլուխի մէջ ունէինք փոքր պահեստ մը մօտ 8000 փամփուշտներով։ Ահա այս ուժով ու այդ կարգադրութեամբ պիտի դիմադրէինք մեր վրայ արշաւող թշնամիին։

Կռուի ընթացքին ամենածանր վայրկեանը առանց հրացան պայթեցնելու սպասելն է։ Կը դիտենք մեր վրայ յարձակող անտառը, որ խիտ շարքերով կը շարժի. արեւի լոյսը կը փայլեցնէ սպաներու թուրերը եւ զօրքերու սուինները։ Տարօրինակ զգացում մը կը պատէ մեզ, որու անունը ոչ վախ է, ոչ սարսափ, զգացում մը՝ խառնուրդ անհամբերութեան, սպասումի, վախի ու խիզախութեան։ Մեր զինուորներէն քիչերը միայն Գալէի, Սէյտօ Փօղոսի նման անտարբեր կրնան մնալ։

Կը տեսնեմ՝ Ղազար ու Տիգրան հրացաններնին գլուխներուն [illegible] կը կարդան, իսկ Մուշօ ու Միխէլ ինծի կը յորդորեն. «Հո՞րթ ենք նստել, հուջում պիտի անենք»։ «Նստեցէք [illegible], հուջում պիտ անենք», կը յայտնէ ծիծաղը դէմքին Սէյտօ Փօղոսը։ Բայց զօրքերը կուգան ու կուգան, անոնց մէկ վաշտի ծայրը արդէն հասած է մեր դիրքէն 50 քայլ հեռու. մենք կը տեսնենք զինուորի ու սպայի քիթն ու աչքը, անոնց ոտքերու ձայնը կ'արձագանգէ մեր ականջներուն մէջ։ Սէյտօն մատովը ցոյց կուտայ հեռուն, որտեղէն ձիաւորները սրարշաւ կ'ուղղուէին դէպ ի Սուրբ Գէորգի կողմը (Սուլուխի ձախ կողմը) ու Գէորգի դիրքին դիմացի գերեզմանոցը։ Արդէն պարզ է որ ճամբորդ զօրք չէ աս, այլ խորամանկօրէն զօրասիւնով մօտեցած է գիւղին կռիւը կարճատեւ դարձնելու։

Տասնոցները լեցուած կը սպասենք. կը պայթի Գէորգի տասնոցը, որ նշան է համազարկի։ Կարծես լեռ մըն է որ կը գլտորուի կուրծքիդ վրայէն. կրակը բացուած է. բոլորս համազարկ կը բանանք զօրքի խիտ շարքերուն վրայ։ Ինչպէս գերանդին հասկերը կը հնձէ, այդպէս ալ թուրք զօրասիւներու շարքերէն ամբողջ կը փռուին, ոմանք ճամբէն կ'ելլեն, ոմանք շուարած ինչ ընելնին չեն գիտեր, իսկ մեծ մասը հոս հոն կը քաշուի։ Մենք արիւնոտ ենք ու գինովի նման կը գոռանք, կը հայհոյենք ու անընդհատ կը կրակենք. կը ջանանք հնձել մեր դիմացի անտառը։ Քանի մը բոպէ շուարումը կը շարունակուի, յետոյ փողերը կը հնչեն ու զօրքը ետ քաշուելով 1000 քայլի վրայ կը փռուի դաշտի մէջ։ Մեր խոտանի դիրքին առջեւ գետնուող երեք չորս տասնեակը չի կրնար [illegible] նահանջել, ուստի կը մնայ պառկած։ Պէտք է հատ հատ նշան բռնել ու խփել այդ մարդիկը։ Դժուարը այն էր որ անոնք շատ մօտ չէին, եւ ուստի անհրաժեշտ էր մեզ համար

ԳԷՈՐԳԻ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

— :-:

...ութեան մէջ Արարատի պէս ...ով մը կայ, որ արիութեան ու ա... ...ութեան հունտեր կը ցանէ, ...րկ կամ անընդունակ գետին... ...երու վրայ եւ սրտերու մէջ:

...Աւանասի նման էր Գէորգը. եւ այդ պատճառով էր որ իր սրտին ...մէջ նետուած արիութեան ու առա... ...թեան հունտերը ոչ միայն չը ...ցան, այլեւ արմատ կապեցին, ...ղբերով ծաղիկ ու պտուղ...

Բոլորի պէս հասարակ ու հողե... ...էն էր Գէորգը, բայց զատուեցաւ ...արակ ժանեկանացուներէն ու այ... ...ի զարկաւ մ՚ը թէ Սողոսի պէս, իր ... հասակովը, այլ իր անհող հո...վը...

Մինչ այսպէս է. այս երկրի ...րաւ գիշերէն երկ մը թողնելու հա... ...մար ամեն նիւթեր եւ օրինակներ ձե...

...ուղի մը, ուր երկու աղաներու ա...ններ գրուած էր. ցոյց տուաւ թէ ...ւորկ այդ աղաներն ալ կ՚ու...ին գիտ տեսնել, յարմարութեան ...ը հայիմ:

Այդ աղաներէն մէկը Ղասըմ բէ...ի փեսայ Աճաքեա բէկն էր, եւ միւսն ...ա Համիտէ ալայի գլխաւոր, Իսա...ան, որոնց հետ բնաւ գետ Գէորգ ...արիութիւն չունէր:

Ղասըմ բէկը հետաքրքրուեցաւ ...անալու թէ Գէորգ ո՞ր աղաներու ... է տեսնուած: Գէորգ ըսաւ, ...քի ես իմ տեսնուած աղաներու ...անը քաջի չեմ ըսեր: Եթէ անոնց ...անունները քաջի ըսեմ, ուրեմն քու ...անունն ալ պէտք է անոնց ըսեմ: Եւ ...թէ վաղը ձեզմէ մի մանրիչ հինէ, ...անի այդ աղաները բոլորն ալ ...ի ցոյց տայ ու ձերբակալուին: ...րկ չկայ անոնց անունները քաջի ...ու, ոչ ալ քու անունը անոնց. ...նուն մէկ երկու տարի, որ ես լաւ ...ետմ թէ, դուք հաստատ արտով ...մ բարեկամներն էք: Այն ժամանակ ...րար կը հասկանանք:

Ղասըմ բէկը այդ առաջարկէն ...ու Ահալով, մէկէն ոտքի ելաւ եւ ...սաւ — «Գ. Գէորգ, բերէք ձեր ին...ը որ երդում ընեմ. ես ձեր հա...ատ փոքր եղբայրն եմ, եւ իմ ...ղայրս հօս բէկէն կ՚անցնիմ, ու ...մուշ չեմ անցնիր. ձեր ամէն ը...նները կ՚ընդունիմ»:

Գէորգը Աւետարան բերելու հարկ ...եսաւ. եւ ըսաւ, — Տղամարդու ...սին խօսքը ամէն բանէն բարձր է:

Եւ Գէորգ ձեռք տուաւ Ղասըմին, ...ելով. — անհաւատի մեր եղբայրու...թիւնը: Այս ձեռքերը վկայ են:

Այսպէս եղաւ Գէորգի եւ Ղասըմ ...էկի դաշինքը:

ՄՈՒՐԱՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

(Շար.)

...երու պէտք չկայ, անհրաժեշտ է Գէորգի պէս կարճահասակ նիւթ, ձեւեր, բայց կարկառուն սէր ու թիկնեղ հոգի ունենալ...

Նա կարող էր նստիլ իր հայրենի Մշտինկ գիւղին մէջ, հլութեամբ իր հարկը վճարել մի բռնակալ իշխանութեան, գլուխը խոնարհել վաւերական նկատուած կանոններու, եթէ սիրահարուած լինէր ինքն իր վրայ:

Բայց նա սիրահարուած էր ուրիշներու վրայ, բայց նա սիրահարուած էր ազատութեան վրայ, բոլոր ճշմարիտ սիրահարներու նման, մոռնալով ինքզինքը..

Սակայն մոռնալով ինքզինքը, նա բնաւ չը մոլորեցաւ, ազատութեան տանող անտառներու եւ արահետներու մէջ, որովհետեւ արդարութիւնը կ՚առաջնորդէր զինք...

Նա արդարութեան վրայ շատ աւելի վստահութիւն կը տածէր, քան իր հարազատներուն... Այս պատճառով էր որ նա դաշոյնի տակ խողխողեց իր հօրեղբայրը, որովհետեւ վերջինս արհամարհած էր արդարութիւնը...

Բոլոր մարդոց պէս ցանկալի իրականացումներու տենչն ունէր, առանց սակայն ցանկալի հնարաւորութիւններու... բայց շատերէն տարբերուեցաւ անով՝ որ իր բոլոր հնարաւորութիւնները զոհաբերեց ցանկալի իրականացումներու իր տենչին...

Նա, որ խուսափեցաւ, ժլատ եղաւ կեանքի վայելքներու համար վատնելու մէջ, ինքզինքը շռայլեց երբ վտանգն ու մահը ներկայացան...

Այդ պատճառով է որ ժողովուրդը բնաւ չը հաւատաց թէ վտանգը կարող է վնասել զայն, ու մահը պիտի խափանէ իր գործը...

Եւ ճշմարիտ է ժողովուրդը, ուրիշներու տարբեր տարազներով, տարբեր անուններով, տարբեր ուղղութիւններու վրայ անակնկալ կերպով կը յայտնուի ան, ապագիկ Գէորգը, հարուածելու համար անարդարութիւնը, եւ յարգարելու համար արդարութեան ու ազատութեան ուղին...

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ԳԷՈՐԳԻ համար կռիւը խաղալիք էր: Շատ անգամ ինքը ամէնէն առաջ կը նետուէր կռուի առաջին դիրքերուն մէջ: Իր ամբողջ կեանքը համակ զոհողութիւն, նկարագիր, բարոյական բարձր ըմբռնում եւ զոհողութիւն էր:

Գէորգի ռազմագիտութիւնը մինչեւ ինուս, մինչեւ ներքին դաշտը եւ մինչեւ վան ծաւալած էր:

Բոլորին կողմէ ալ անխտիր սիրուած որ Գէորգը:

Սմբատ

ԴԻՐՔԷՎԱՆՔԻ ԿՌԻՒԸ

— :-:

Փոքրիկ տղայ էի, օր մը, աչքերովս տեսայ թէ ի՞նչպէս Գէորգ Չաւուշ Դիրքէվանք գիւղի կռուին հասաւ օգնութեան իր ընկերներուն:

Մենք այդ տարին Բերդակ գիւղի մօտ, վանքի այգիի երեսն առած էինք: Գէորգի սուրհանդակ Բերդակցի Մանուկը եկաւ հօրս քով եւ ըսաւ. — Ինձ Գէորգ ուղարկեց. այս երեկոյ, ժամը 8ին Գէորգ անպայման հոս կուգայ, պատրաստեցէք իրեն:

Մանուկը վերադարձաւ: Թուրք զապտիեաները գիւղի մէջն էին: Մայրս գիւղին ճամբան կը նայէր: Ժամը ճիշտ 8ին Գէորգ երեւցաւ: Հայրս գնաց առաջը, առաւ եկաւ Մտան հնձան. ինձ կանգնեցուցին դուռը, եթէ զապտիեաներն երեւնան, իրենց լուր տամ:

Գէորգ ժամադրուած էր այդ իրիկուն իր ընկերներուն, որոնք մեր այգին պիտի գային: Անոնք ուշացան: Գէորգ ելաւ դուրս, ականջը դրաւ գետին, ձայն առնելու համար: Մէկէն ցատկեց ու ըսաւ.— Հրաձայնի ձայն կուգայ: Հայրս ըսաւ.— Դատերու թափերու ձայն է:

Գէորգ նորէն պառկեցաւ գետին, նորէն ձայն առաւ. — Տղաք անպայման Թուրք զօրքի հետ զէպքի բռնուեցան. ես պիտի մեկնիմ: Այս գիշեր նորէն ինձ սպասեցէք: Համբուրուեցաւ մեզի հետ եւ գնաց: Եթէ ձին չէինք տեսէն, չպիտի հասնէին

Դիրքէվանք գիւղէն տղայնիս կ՚ելլէն, Թուրք զօրքի պահակին կը հանդիպին, կռիւը կը սկսի եւ կը տաքնայ: Տղաները կ՚ուզեն հեռանալ, չեն կարող. զօրքի շատը տեղերնին կը յայտնէ: Տղաներու փամփուշտները հատնելու վրայ է. կը յուսահատուին: Կ՚ուզեն անձնասպան ըլլալ, ու ողջ չյանձնուիլ:

Գէորգ Չաւուշ կը հասնի: Ոչ ոք լուր ունի: Կը մտնէ Ջաղացի առուի մէջ, որ լեցուն է ջրով, ու կը կրակէ Թուրքերու թիկունքին: Զօրքերը կը զարմանան: Փոխանակ ֆէտայիներուն վրայ կրակելու, իրենց զօրքին վրայ կը կրակեն: Թուրքի սպան կը պոռայ, կարծելով թէ Թուրք զինուոր մըն է. — Սխալ կը կրակես: Այդ միջոցին Գէորգ գնդակ մը կը զարնէ շատ ճիշտ բերանին: Շուտը կը սատկի: Երբ շատ ձայն կ՚ելլէ, Գէորգի ընկերները կ՚ըսեն. — Գնըքէ Գէորգն է, հասած է օգնութեան: Գէորգ սպան ալ կը զարնէ, ու կը պոռայ, — Գէորգ Չաւուշն եմ, «Թէշէքիւր օլըն»: Զօրքեր փախուստի ճամբան կը բռնեն: Գէորգ կը միանայ ընկերներուն: Կռիւը կը դադրի:

Ոտքի ձայն առինք: Գէորգ իր ընկերներով եկաւ: Հացատունը ամբողջովին ջուր էր: Քիչ հանգստանալէն յետոյ ընկերները համբուրեցին իրենց որոշած տեղը, ինքը մնաց: Նախաճաշ առաւ վրան, զէնքը դրաւ ոտքերուն մէջ, ծառին տակ պառկեցաւ: Ըսաւ, եթէ եկող ըլլայ, ինձ յայտնեցէք:

Ես կանգնեցայ պահակ: Երկու ժամ չանցած, ոտքի ձայն լսեցի: Տեսնեմ որ դէմի արտերուն մէջէն երեք ձիաւոր կուգայ: Նաւա հայրիկիս լուր տուի: Ան ալ Գէորգին լուր տուաւ:

Գէորգ քնած տեղէն ցատկեց, ըսաւ. — Ո՞վ են: Ցոյց տուինք, տեսաւ: Հայրս ըսաւ Գէորգին որ երթայ, ան չընդունեց. Ձեզի չեմ ձգեր հեռանար. կը մտնեմ այգիի մէջ, եթէ ձեզ կը նեղացնեն, կը յարձակիմ վրանին: Հայրս եւ Գէորգ մտան այգին եւ պահուըտեցան: Մնացինք, ես ու մայրս:

Երեք ձիաւորներն եկան, զինուած, Քիւրտի քոլոզ գլուխնին, փաշին փաթթուած, ատրմայ շալվար, ապայ վրանին: Քիւրտերէն խօսեցին եւ հրամցին երեկոյ ձեզ բերին: Բարեւ տուինք: — Գէորգ Չաւուշ այս տեղն է, ցոյց տուէք:

Մայրս ըսաւ.— Մենք Գէորգ Չաւուշ չենք ճանչնար: Շատ սպառնալիքներ ըրին, բայց մենք երդում ըրինք որ չենք ճանչնար: Անոնցմէ մէկը դարձաւ եւ հայերէն ըսաւ: Աման մայրիկ մեռնանք անօթութենէն: Ձիերէն վար իջան: Ինծի ըսին, կանչէ Գէորգը թող գայ: Ըսի թէ չեմ գիտեր թէ Գէորգը ուր է: Բայց անոնցմէ մէկը ըսաւ.— Տար տակ կանգնիր եւ պոռայ, — Գէորգ եկո՛ւր, Իսօն եկեր է, քեզ կը կանչէ: Պոռացի, Գէորգ եկո՛ւր, Իսօն քեզ կը կանչէ: Ոչ մի ձայն: Մտայ ներս ըսի, ձայն չկայ: Այն ատեն մէկը ցատկեց տեղէն դուրս,—Գէո՛րգ, Իսօն եմ, եկուր: Ոչ մի պատասխան: Երբ որ ըսաւ, Գէորգ ջա՛ն. Կորիւնն եմ, եկուր, խաղողի թափերը սկսան ձայն հանել: Ջէնքը ձեռին, Գէորգն այծեամի պէս ցատկելով եկաւ: փաթթուեցան իրարու են համբուրուեցան.

Գէորգ եւ Կորիւնն էին, — Տարօնի երկու առիւծները

ԼՈՒՍՕ ՓԱԼԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ [illegible] տարի ապրեցաւ, բայց [illegible] եղաւ անոր կեանքը. — ֆէտայի, [illegible], կազմակերպիչ ու ղեկավար իր կարճ կեանքի ընթացքին ան կատարեց այնպիսի գործեր, որոնք դեռ երկար ժամանակ պիտի մնան ներշնչման կենդանի աղբիւր գալիք սերունդներու:

Մ. Օզանեան

ՍԱՍՆՈՅ ՀԵՐՈՍԸ

:-: —

Մանուկ էի երբ զգացի Թուրքին եւ Քիւրտին վախը: Մայրերը յաճախ կը սաստէին իրենց մանուկները. «Սպասէ, հիմա Քիւրտը կու գայ, քեզ Քիւրտին պիտի տամ»: Երախաները սարսափեցնելու համար՝ այդքան բաւական էր: Մեր մանուկ միտքը Քիւրտի երկիւղին տակ կը ցնցուէր, ակամայ տեղի կուտայինք եւ կը լռէինք:

Քիւրտին վախի ազդեցութեան տակ հասակ նետեցինք ու ենթարկուեցանք դաժան ու անողոք հարուածներուն: Ժողովուրդի մէկ մասը ցաւը ձեռքը ինկաւ գոնէ դուռ, դարերով ստար աշխարհներ:

Վերջապէս, եղաւ անկարելին: Օր մըն ալ արեան ովկիանոսի զառնացած ալիքներէն ծնունդ առին շարք մը քաջեր, որոնց ամէնէն յանդուգն ու խիզախը Սասնոյ Մշտինք գիւղացի կարճուկ Գէորգն էր:

Բնական ընդունակութիւնը շատով ի յայտ բերաւ իր սկզբնական հաւատքով իսկ յեղափոխութեան մէջ: Առաջին օրէն մարզուած ու փորձուած մարտիկի մը տպաւորութիւնը կը թողուր ամէնուն վրայ: Անոր վճիռը աներկբայ եւ անողոք. չարագործները առանց վարանումի կը հարուածէր.

Անունը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ բովանդակ Տարօնի աշխարհը՝ լեզուապատառ ընելով Թուրքն եւ Քիւրտն: Քաջը դադար չունէր, կը սուրար ու կը սաւառնէր լեռ ու դաշտ, պատուար հանդիսանալով բնութեան չարիքներուն:

Տարօնի աշխարհը իր քաջարի մարտիկներով ծառացաւ ոսոխին դէմ. նոյնքան եւ աւելի երկիւղ ազդելով քիւրտ մեծ եւ պզտիկ լաճերուն: Գէորգ անունը միայն բաւական էր մզոններով հեռու Քիւրտը սարսափեցնելու: Աներեւոյթ ուժ մըն էր, կամ եթէ կ'ուզէք, ժողովուրդի հաւատքով, գերբնական էակ մը՝ որ անթիւ անգամ կռուի մէջ մտաւ: Շատ անգամ իր դամբանականը կարդացին բայց մեռած Գէորգը յարութիւն կ՚առնէր երկրի այն մասին վրայ ուր Թուրքը ու Քիւրտը զինուած՝ կը յարձակէին անզէն Հայու ինչքի, պատուի եւ կեանքի վրայ:

Հերոսը ամբողջ քսան տարի զոհաբերուեցաւ ազատութեան փշոտ ճանապարհի վրայ ու այդ արիւնոտ թուականներուն, նոյն իսկ իր փախստական վիճակին մէջ, իշխեց ու սարսռաց ազգին հայ դաւաճան եւ տաճիկ չարագործները անխնայ եւ անխտիր պատժեց, շատ անգամ վայրագ բռնութեան ալիքը իր հունին մէջ խեղդեց, ամէն վտանգ աչք առաւ, կուրծք տուաւ Թուրքին ու գնդակին, անշեղ մէկ սկզբունք բռնելով զոհուիլ ճնշուած ու տառապած հայ ժողովուրդի բարիքին համար: Անուն տուաւ, իր անվախ հերոսութեամբ հոյակ հանեց, հինգ տարեկան մանուկ իր անուան վրայ յօրինուած երգը վկայ: Թշնամին երկիւղէն սարսափահար՝ զայն անհրեւոյթ ոգի մը նկատեց, գերբնական ուժ, կամ աստուածային զօրութեամբ զրահապատ համարեց: Հազար ու մէկ քաջագործութեան շարքին շատ մըն ալ առասպելներ հիւսեցին քաջին անուան շուրջ: Նման հերոսութիւններով լի է Տարօն-Տուրուբերանի պատմական աշխարհը, հայութեան օրրանը:

Յարգանք բոլորիդ յիշատակին, անմոռանալի հերոսներ, ձեր զոհաբերուած ու նուիրագործուած յիշատակները անթառամ պիտի մնան եկող ու դալող հայ սերունդին քով, ու ձեր դիւցազներգը անվարան ու յաւէտ պիտի թօթուայ Հայու շրթունքին:

Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

Սուլուխի կռիւը սկսաւ կէսօրին եւ տեւեց մինչեւ մութը կոխելը:

Գէորգը սպաննուեցաւ երկրորդ յարձակողականի ժամանակ, երբ կըռիւը գիւղի մէջ գիրկընդխառն բնոյթ մը ստացած էր:

Այդ կռուին սպաննուեցաւ անման Գալէն եւ կարիճ Յակոբ: Ֆէտայիներէն վիրաւորուեցան ութ հոգի, որոնց կարգին էր Ռուբէնը:

Ֆէտայիները համբուրելով անշնչացած Գալէն եւ անոր դիակը նետեցին Եփրատին մէջ, որպէսզի չի Թուրքերուն ձեռքը չանցնի:

Թուրք զօրքերէն սպաննուեցան 120 հոգի: Վիրաւորները մնացին անյայտ: Սպաննուեցաւ հրամանատար յայտնի Քօսա բինբաշին եւ շատ մը սպաներ:

Հայ կռուողները այդ կռուին վատնեցին մօտ 40,000 փամփուշտ:

Գէորգի կինը Եղսօն եւ տղան փոքրիկն Վարդգէսը երբ 1907ին Պարսկաստան կ՚ուզէին անցնիլ, Վարդգէսը մեռաւ ճանապարհին: Եղսօն վերադարձաւ երկիր եւ 1915ի եղեռնին զոհ գնաց:

...րքէն դուրս ելլել ու նշան բռնել. ...ւէ դատ ողջը մեռածէն դժուար էր ...ջանաջանել. ոմանք մեռած ձեւանա...վ յանկարծ ոտքի կը կանգնէին ու ... կրակէին մեր վրայ. Անոնցմէ ոտ... սողոսկեցան ու մտան պատերու ...ակ. իսկ մեծ մասը մնաց պառկած: ...ւ ժամի չափ տեւեց այս կռիւը. ...մէ ոչ ոք վնասուած չէր. իսկ թշ...մին թողուցած էր 90—100 դիակ...ր. Այժմ ան փորձ կ՚ընէր 1000 քայլ ...ուէն ինքզինք կարգի բերել ու ...րէն յարձակիլ:

...րսուն որ ճշդել էր կռուի նախեր...ները այնքան ալ թեթեւ ու բերկ...իք է կռուի արդիւնքը տեսնել

...ժամը 11 է. լուռ է. ահարկու լռ...թիւն: Կը տեսնենք թշնամին կը ...ւնուի երեք մասերու, մէկ մասը կը ...աջանայ խճուղին երկու կողմէ...ու փոսերուն միջով, մէկ մասը կ՚ուղ...ի աջ եւ բաց դաշտի մէջ շղթայ կը ...ղէ. երրորդ մասը այս երկուքի ...ջենէն աւելի խիտ շարքերով ու դան...ղ կը յառաջանայ

Փողերը կը հնչեն. բոլորը կը սկսին ...ակել մեր վրայ. Սողոմ — Գոմար. ...անք կը վազեն, ոմանք կը քալեն, ...անք կը պառկին ու նորէն կ՚ելլեն ...կրակելով առաջ կը վազեն: Տարօ...ական ձայներ կը լսենք, բացավառ ...ոտի վրայ ալ լեցնելու հետեւանքով ...աղ եկած ձայներու նման ճարճա...ներ, կամ սուլոցի նման մնկոց...ր հաճելի չեն այս ձայները, բայց ...րդ կը վարժուի երբ նեղը ինկայ: Մենք ալ հանգիստ չենք. նոյն իսկ ...յսոն ու Գալէն մեքենայ են դար...ած եւ բոլորս ալ արագ արագ հրա...աններ կը պարպենք դէպ ի թշնա...ին հատ հատ նշան կը բռնենք ու ...ր խփենք. մէն կը պոռայ՝ գլխարկին ...որկ միւսը՝ աջ կողմը, եւն. մէն կը ...տոյէ, միւսը սխրա կուտայ. եւ այս բարեկամական խառնակութեան մէջ ամէն մէկ ճիչ, ամէն մէկ խօսք յատուկ կ՚իմաստաւորէ Գիտակցութիւնը պատասխանատութիւնը, յաղթութիւնը, եւ նոյն իսկ հաւասարութիւնը գերադոյն աստիճանի կը հասնին

Հակառակ մեր լարուածութեան ու անձնական ջանքերուն՝ կարծես թէ անկարող դարձած ենք. թշնամին կուգայ ու կուգայ. ահա լեցուած է գերեզմանոցը, ահա միւս կողմէն հասած է մեր դիրքերուն առջեւ: Կը տեսնենք որ գերեզմանոցէն, Գէորգի դիրքէն հազիւ 100 քայլ հեռու, դուրս կ՚ելլեն ու կը վազեն դէպ ի գիւղը, բայց այդ կողմը նայելու հնարք չունինք: Մեզմէ 50 քայլ հեռու լեցուած է զօրքը եւ կը լսենք անոնց ձայները՝ «հա պադամ, հա պադամ, ալ վուրըն, ալ վուրըն». Ահա փոսերէն դուրս կը ցատկեն ու կը վազեն դէպ ի մեզ: Հրացանները մէկ կողմ դրած ենք ու կը գործեն ատրճանակները. յարձակողները նորէն ետ կ՚ընկրկին. մէկ մասը սակայն մեր աջ թեւը կը մտնէ ու գիւղի մարագներն ու տուներէն դիրք կը բռնէ. ատոնք կ՚իյնան մեր եւ եկեղեցւոյ դիրքին միջեւ, ուրկէ Շէնըքի Ղազար նեղը կը լծէ զանոնք ու մեր թիկունքը կ՚ապահովէ:

Կարծես մեր դէմը եւ աջ կողմը անվտանգ է դարձած. կը նայինք դէպ ի ձախ ու դէպ ի ետեւ. այնտեղէն հրացանները մեր վրայ կ՚ուղղուին. կը կանչենք Գէորգը օգնութեան. պատասխանի փոխարէն կը լսենք՝ «Թէշէքիւրլ, Թէշէքիւրլ»: Գերեզմանոցէն արշաւողները բռնած են Գէորգի դիրքը: Կորսուած ենք կարծես, շրջապատուած խոպանի մէջ. բայց յոյս ունինք թէ Գէորգ դիրքը փոխած է ու շուտով կուգայ մեր թիկունքը մաքրելու: Այս յոյսով շրջան կը կազմենք ու կատաղաբար կը կռուինք: «Էլօ, կ՚ըսեմ Ցըրոնքի Էլօին, մենք պիտի յաղթենք թէ որ Գէորգի դիրքը ետ առնուի. Գէորգին սաս թող հուշում անի, թէ որ Գէորգը մեռած է, դու հուշում արա եւ մեր թիկունքը մաքրէ թշնամուց» «Հա վալլահ կ՚անեմ», կ՚ըսէ այդ առիւծը: Հրացան ու տասնոց կը դարձնենք դէպ ի Էլօի գնալիք ճամբան: Էլօ կառուի Թուխչով ինքզինք կը ձգէ թշնամիին ոտքերուն տակ, պատերու տակ. Թշնամիին համար դժուար էր վերէն վար խփել. բայց հրաշք պիտի ըլլար եթէ Էլօն կարողանար ողջ հասնիլ գիւղին մէջտեղ, ուր հաւաքուած էին մեր ընկերները եւ գիւղացիները: «Էլօն էլ գնաց», մրմռաց Մուշօն. բայց ան կը սխալէր, Էլօն աղբէն թեթեւ վէրք մը առնելով հասած էր գիւղամէջ:

Ծանր էր մեր վիճակը. մեր վրայ կը կրակեն չորս կողմէ ոչ թէ հեռուէն, այլ մի քանի քայլի վրայ. «Զարկէ՛ք, շուտ զարկէ՛ք, տօ դիրքը մըտան», կ՚ըսէր սառնարիւն Սէյտօն, եւ իրօք քիչ մնաց պատի կողքէն թշնամիի ձեռք մը բռնէր Մխիկի հրացանի փողը, իսկ պատի վրայէն քանի մը գլուխ պաշլըղաւորներ հրացանները կը կախեն մեր վրայ, տասնոցները կ՚ուղղենք վեր եւ պաշլըղաւոր չաւուշ մը ճակատէն վիրաւոր կ՚իյնայ մեր մէջ: Պատի միւս կողմէն կը հայհոյեն, թէշէքիւր կը պոռան, մենք ալ կը փոխադարձենք: Մեր վերջն է կարծես:

Բայց ահա հրաշք է կը կատարուի. կը լռուի Էլօի ձայնը. Հրբզօն ու Տիգրան մեզ կը կանչեն. թշնամիին մէջ խրախուսանք է, մեր պատի տակի սակարներու ձայնը լռած է. բան մը կը կատարուի անպատճառ: Այո՛, եղածը Էլօի հուշումն է, յարձակում կայ Քիւչիւքի տանը (Գէորգի դիրքը) ետ առնելու. մենք ալ մեր դիրքէն կ՚ուժեղացնենք կրակը: Թշնամին կը քաշուի դաշտ արտերու խոռերուն մէջ սողոսկելով ու հասնելով գերեզմանոց: «Վալլահ փուրձանքից ազատեցինք, բայց Գէորգ մեռած է», ըսնչաց Սէյտօ Պօղօս: Ան փորձառու էր, գիտէր որ Գէորգ առանց մեռնելու չէր յանձներ Քիւչիւքի տան դիրքը:

Երբ գերեզմանոցէն զօրքը կը յառաջանայ, Գէորգի կողքին երկու աչքերէն վիրաւոր կ՚իյնայ Գալէն, կը կուրանայ ու մահամերձ կը դառնայ. Գէորգ կը պատուիրէ Գալէն իջեցնել տանիքէն վար տան մէջ ու ինք կը շարունակէ դիմադրութիւնը նոր ուժերով ուժեղացնելով դիրքը. բայց երբ արդէն հրացանաձգութեան պատճառով հրացանի ուրման կ՚ամրանայ եւ Գէորգ կը ջանայ ուղղել զայն, կը վիրաւորուի ձախ ծնկի տակէն գնդակը անցնելով աջ թիկունքի տակը. Գէորգ կ՚ըսէ մնացողներուն. «Ես կ՚իջնեմ Գալէի մօտ, դուք դիրքը ամուր պահեցէք»: Փորսող տալով կ՚իջնէ վար տանիքէն, կը մտնէ տուն եւ կիսամեռ Գալէի կողքին կը նստի: Բայց շուտով յուսահատ կ՚ըլլայ. կէս ժամէն տանիքը կը գրաւեն զօրքերը, մեր կռուողները կը նահանջեն փողոց եւ դիմացի տանիքները դիրք կը բռնեն: Այժմ Գէորգի գլխին, տանիքի վրայ զօրքն է. ինչ կը զգար Գէորգ այդ պահուն՝ իրեն հետ տարաւ. ան կը քաշուի գոմի մութ անկիւնը, ուր ջրհոր կար, կը նստի ջրհորի կողքին, երեւի մէջը նետուելու, երբ զօրքը ներս մտնէ: Այդպէս կը մնայ, մինչեւ որ Էլօն կը հասնի, սիրտ կուտայ տղաներուն եւ հուշում տալով նորէն կը գրաւէ Քիւչիւքի դիրքը:

Քիւչիւքի տանիքի տակն էր վիրաւոր Գէորգ Չաւուշը, երեւի կ՚ուրախանար որ մերոնք գրաւած են դիրքը, բայց ուժ չունէր դուրս գալու, ոչ ալ Էլօն ու ընկերները ժամանակ ունէին իջնել տեսնելու Գէորգի հալը:

Կը մտնեմ Գէորգին վիճակը հասկնալու. Մշեցի Թուրքէն կը հասկցնէ ինծ, որ դեռ ողջ է եւ կը հասկնայ ամէն ինչ. սիրտ տալու համար բաժ Թուրքերին. «Վէրքը թեթեւ է, մէկ շաբաթէն պիտի լաւանայ: «Գէորգ, ազատուած ենք»: Անընդհատ կը համբուրէի զինք: Ան գլխի ինկաւ, նուաղած ձայնով կրցաւ ըսել. «Ո՞ւր ես, մնացած է, ջանուրկի մը համար խումբը մի վտանգէր. անցէք գացէք. Եղսօն եւ Վարդգէս քեզ ամանաթ...»: Ժամանակը թանկ էր, պէտք էր շտապել. Գէորգի կամքին հակառակ չալկեցինք զինք եւ առաջ շարժուեցինք:

Կը հասնինք Ղաչղալթաղ գիւղի տակը, ուրտեղ եղէգնուտ է. գիւղացիներուն կը հրամայեմ ցրուիլ. ով ուր կ՚ուզէ թող երթայ ապաստի: Միայն զինեալները կը պահեմ մօտս: Ամբողջն ալ ցրուեցան, կիներ ու երախաներ Ղաչղալթաղ գիւղը գացին, իսկ տղամարդիկ լողալով գետը կ՚անցնէին: Մենք մնացած ենք միայն 22 հոգի կիսամեռ Գէորգի հետ միասին...

Գէորգը թողինք եղէգնուտներու մէջ, որպէսզի քալելով անցնեն Եփրատի աջ ափը. քալակը կ՚ուշանայ, պահապան Մեսրոպ կը շտապէ գիւղ քալակ բերելու. այդ ժամանակ Սաղօ եւ Զըռօ, տեսնելով որ զօրքը կը շարժուի դէպ ի Ղաչղալթաղ, Թաքստոցը կը փոխեն եւ կը մտնեն աւելի խոր եղէգնուտներու մէջ: Մեսրոպ կը վերադառնայ, բայց չի գտներ տղաքը եւ յուսահատ Ղաչղալթաղ կ՚երթայ: Արեւը կը ծագի, Գէորգ հոգին կ՚աւանդէ: Կէս օրէն յետոյ զօրքը կը ձերբակալէ կին մը, որ նոյնպէս պահուած է եղէգնուտներու մէջ. անկէ կ՚իմանայ Գէորգի մահուան մասին, կը խուզարկէ եղէգնուտը եւ կը գտնէ Սաղօն, Զըռօն եւ Գէորգի դիակը: Գէորգ յենուած է եղեր խուրձ մը եղէգի վըրայ, մէկ բուռ մէջ պինդ բռնած հոգեվարքի ատեն պոկած եղէգները. երեւի տանջանքով է մեռեր:

Զօրքը չի անարգեր Գէորգի դիակը, ընդհակառակն, կը դնէ սայլը եւ կը տանի քաղաք: Ինչպէս կը պատմեն, զօրքը, պաշտօնական շրջանակները եւ ժողովուրդը պատկառանքով կուգան տեսնելու հերոսին դիակը: Սպանման մասին արձանագրութիւն կը կազմեն, կը լուսանկարեն դիակը եւ կը յանձնեն Առաջնորդարանին, որ վախով եւ սուգով կը թաղէ Մշոյ Կողուեթաղի գերեզմանոցը, Գուրգէնի, Տիգրանի, Թուրէնի եւն. մօտ: Գէորգ բախտաւոր էր շատերէն, գէթ իր դիակը պատուի եւ յարգանքի արժանացաւ:

ՌՈՒԲԷՆ

Քաղուած «Հայրենիք» Ամսագրի 1926 թուի Դեկտ.ի համարէն

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ԳԷՈՐԳԻ ՄԱՍԻՆ

Գէորգը գիտէր կռուել, կառավարել, հրահանգել, դիրքեր նշանակել եւ ռազմական խնդիրներ լուծել, բայց ցուցամոլութիւն չէր սիրում:

Գէորգին ես տեսայ Սասնոյ կռւից յետոյ Ախլաթում: Նա լաւ կռիւ մըն էլ ունեցաւ Նէմրութի եւ Գրգուռի լանջերում գտնուած Շամիրամ գիւղում: Այս՝ նրա հռչակաւոր կռիւներից մէկն էր:

Գէորգ Չաւուշը առաջնակարգ խմբապետներից ամենանշանաւորն էր: Ծնուած ու մեծցած Սասունի մէջ: Գիտէր լեռներն ու ձորերը. գիտէր անառիկ ու անմատչելի վայրերը: Դրա համար նրա ամէն մի հրահանգը մեծ նշանակութիւն ունէր կռւող ֆէտայիների եւ ժողովուրդի համար: Մեր պատմութիւնը նրա մասին ժլատ է եղած:

ՍԵՊՈՒՀ

ՊԱՐՏՔԵՐԸ.— Սըր Ուալթըր Լէյթընի կողմէ պատրաստուած տախտակը կը ճշդէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ քաղաքական պարտքերու քանակը՝ մարդու հաշուով.— 12 միլիառ Գերմանիոյ համար, 51 միլիառ Ֆրանսայի, 130 միլիառ Անգլիոյ համար:

Հուվըրի յետաձգումը՝ ֆրանսական ելեւմուտքին պատճառեց 1800 միլիոն ֆրանքի բաց մը, զոր պէտք է փակենք խիստ միջոցներով:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ.— Գերմանական երկաթուղիներու վրայ դրուած պարտքը 660 միլիոն մարք՝ հատուցումներու գլուխէն, չափազանց չէ: Եթէ հատուցումները ջնջուէին, գերման երկաթուղիներու պարտքը պիտի իջնար 10 միլիառ ֆրանքի, մինչ ֆրանսականը պիտի մնայ 65 միլիառ, իսկ անգլիականը 100 միլիառ: Այս կացութիւնը թոյլ պիտի տար Գերմանիոյ փոխադրութեան ծախքերը նուազեցնել նշանակելի կերպով:

«Հատուցումներու հարցը եւրոպական տնտեսութեան հարցն իսկ է: Գերմանիա ինքն իսկ չպիտի կրնար տոկալ տագնապին որ պիտի առեղծուէր անոր շուրջ: Վստահ ենք թէ հատուցումներու ջնջումը արդար լուծումը չպիտի ըլլայ Լօզանի մէջ տրուած հարցին: Պարտքերը եւ հատուցումները տարբեր մրն են անշուշտ, բայց մէկ տարրը Եւրոպայի եւ տիեզերքի տնտեսական տագնապին: Պէտք է փայն դարմանել ո՛չ թէ պարզապէս բեռը փոխադրելով մէկ երկրէն ուրիշ երկիր, այլ ենիգներու գործակցութեամբ, որուն, առանց վերապահութեան կը տրամադրուի Ֆրանսա:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Քիթապըզեան, (Քէսապցի), 1932ի մարտ ամսուն կը գտնուէր Saint-Hippolyte-du-Ford(Gard.France*ի) խուլ-համրերու դպրոցը* (Institut Sourd-Muets) *Իմացնել հետեւեալ հասցէին՝* Mr. Soghomon Kitabsızıan, Café Kessab, Alexandrette, Syrie.

— Կը փնտռուի Կիւրինցի (Գըռուա) Մարիամ Փօլաճեան, հօր անուն Նիկողոս (մեռած) մօր անուն՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Գոնիա, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի: Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին: 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր գինքը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Փօլաճեանի, 26 Rue Blanqui, *Փարիզ (13)։ Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:*

ՆԷՕՅԷԻ ՍԻԿՈՒ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly *եւ Պուա տը Պուլօնյի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10 - 15,000 ֆր., 5 փիէս 15 - 20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու: Մեծ խոհանոց, ձեռմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ: Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Գօզ): Դիմել՝ տեղւոյն վրայ* 9 *եւ* 9bis Rue Casimir Pinel *եւ* 11 Bld. de la Seine: *Մանրամասնութեանց համար դիմել՝* M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), *հեռաձայն՝* Marcadet 56-63: *Փափաքողներու կը ղրկուի չէնքին պատկերազարդ գրքոյկը:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքային, սրտի, մորթի, կին., կ. կրծքի, ակնաբուժութեան. ատամնաբուժում: Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ Կիրակի առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulême, Métro: Couronne ժ. 5-8 եւ Կիր. առաւօտները

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Ռէն. ճամբ.: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ․․․ Ցիւանդութիւն եւ վարժ․: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

ՎԱՐՁՈՒ Է,

քաղաքին կեդրոնը, պարապ խանութ մը, սենեակով մէկտեղ: Ամէն տեսակ առեւտուրի յարմար: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, գիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել անփականատիրոջ Գ. ՄԵԼԻՔՇԱՀԵԱՆԻ, 6, rue de la Fare. Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ճշմարիտ որ չէ: Բայց մտածում եմ, որ խեղճ ծաղիկների համար անտանելի տխուր է լինելու ամբողջ գիշերը ինձ նման մի ձանձրալի էակի կրծքին առնուած լինելը:

— Վախենամ, որ այս երեկոյ մեզ բոլորիս էլ սաստիկ ձանձրալի լինի: Այդ «զրոյցը» անտանելի ծանր է լինելու:

— Ինչո՞ւ:

— Է՛, Գրասինին ինչ էլ որ սարքում է իրեն պէս ձանձրալի է դուրս գալիս:

— Մի՛ լինիք չար: Լաւ չէ, այդպէս էք ասում ու գնում էք մարդու տունը հիւր:

— Դուք միշտ իրաւացի էք, տիկին: Եթէ այդպէս է՝ առենք ձանձրալի է լինելու, որովհետեւ հետաքրքիր մարդոց կէսը այնտեղ չեն լինելու:

— Ինչո՞ւ:

— Չգիտեմ: Ոմանք այստեղ չեն. միւսները հիւանդ են, կամ գոնէ կան մի որ եւ է ուրիշ պատրուակ խոյս տալու համար: Հաւանօրէն մի կամ երկու դեսպան կը լինի, մի քանի գերմանացի գիտնական այլ եւ սովորական երիտասարդ ամբոխը, տուրիստներ, ռուս իշխաններ, գրագէտների կլուբի երեւելիներից ու մի քանի Ֆրանսացի սպայ: Ու կարծեմ ուրիշ ոչ ոք, ի հարկէ չհաշուելով նոր երգիծաբանը. նա երեկոյթի առիւծն է լինելու:

— Նոր երգիծաբա՞նը. Րիվարե՞ցը: Բայց չէ՞ որ Գրասինին նրա մասին այնպէս խիստ էր խօսում:

— Այո՛. բայց քանի որ այստեղ է արդէն, եւ խօսակցութեան նիւթ է դառնալու, Գրասինի պիտի ցանկանայ, որ այդ նոր առիւծը ամէնից առաջ իր տանը երեւան գայ: Վստահ եղէք, որ Րիվարեց ոչինչ լսած չլինի Գրասինիի վատ վերաբերմունքի մասին: Անենք՝ նա ինքն էլ շուտով գլխի կ'ընկնի. անխելք մարդ չէ:

— Ես նոյն իսկ չգիտէի էլ որ եկել է:

— Եկաւ երէկ երեկոյեան: Ա՛յ, եւ թէյը: Ոտքի մի ելնէք, Բողէք, թէյամանը ես կը մօտեցնեմ:

Նա ոչ մի տեղ իրեն այնպէս լաւ չէր զգում, ինչպէս այստեղ այս փոքրիկ հիւրասենեակում: Ջեմմայի բարեկամութիւնը,, իր անփական հրապոյրի նրա ․․․ անգիտակցութիւնը. նրա բաց ընկերական վերաբերմունքը ամէնից պայծառ կէտն էր Մարտինիի ոչ այնքան լուսաւոր կեանքում: Հէնց որ Թախիծը տիրում էր սրտին, գալիս էր այստեղ իր գործերից յետոյ եւ մեծ մասով նստում էր լուռ, ու նայում, թէ ինչպէս Ջեմման բանում էր գլուխը կախած կամ թէյ էր անում: Ջեմման երբեք չէր հարցնում թէ ի՞նչն էր նրան անախորժութիւն պատճառում եւ երբեք էլ չէր յայտնում իր վշտակցութիւնը բառերով: Բայց Մարտինին միշտ հեռանում էր այդտեղից հանգստացած ու սիրտ առած, զգալով, որ ինչպէս ինքն էր ասում «գեա երկու շաբաթ էլ կարող էր քաշ գալ»: Ջեմման, առանց ինքը գիտենալու, մարդ հանգստացնելու մի հազուագիւտ շնորհք ունէր: Երկու տարի առաջ, երբ Մարտինիի ամենամօտիկ ընկերները բանտել էին Կալաբրիայում ու հրացանի բռնել, նրա միակ նեցուկը Ջեմմայի ամուր հաւատքն էր եղած:

Կիրակի օրերը գալիս էր երբեմն «խօսելու գործի մասին»: Այս գործնական հասկացւում էր այն բոլորը, որ կապ ունէր Մացցինիի կուսակցութեան գրական գործունէութեան հետ, որին պատկանում էին երկուսն էլ: Այն ժամանակ Ջեմման բոլորովին ուրիշ մարդ էր դառնում. սառնարիւն, թափանցող ու արամաբան, անսովոր կերպով բարեխիղճ եւ բացարձակապէս անկողմնապահ: Նրանք, որոնք միայն իբրեւ քաղաքական գործիչ էին ճանաչում Ջեմմային, համարում էին նրան խիստ կարգապահութեան բովից անցած մի փորձուած դաւադրուհի, որի վրայ կարելի էր վստահանալ, այլ եւ կուսակցութեան քաջ ու ամէն տեսակէտից արժէքաւոր մի անդամ, միայն թէ քիչ զուրկ ջերմութիւնից ու յափշտակութիւնից:

— Նա ծնուած է քաղաքական դեր խաղալու ու արժէ մեզ նման տասներկուսին, բայց միայն այդքան.— ասել էր Գալլին նրա մասին: Իսկ Մարտինիի ճանաչած «տիկին Ջեմման» շատ աւելի մի բարդ էակ էր:

— Ի՞նչ տեսակի մարդ է ձեր նոր երգիծաբանը,— հարցրեց տիկինը մօտենալով պահարանին ու խօսելով Մարտինիի հետ ուսի վրայից:— Ա՛յ, Ջեղարէ, ձեզ գարեջաքար ու շաքարած պտուղներ: Ի դէպ, ինչո՞ւ համար յեղափոխականները բոլորն էլ շատ են սիրում քաղցրեղէն:

— Ամէն մարդ էլ սիրում է, միայն ուրիշները պարտք են համարում ծածկել: Հարցնում էիք նոր երգիծաբանի մասին: Սովորական կանայք ուղղակի յափշտակւում են, իսկ ձեզ նա դուր չի գալու: Մի պաշտօնապէս սրախօս, որ նւաղկոտ տեսքով ոտքի տակ է տալիս աշխարհը իր գեղեցիկ պալէտուէն թեւերը քաշ արած:

— Ձեր խօսքը իսկակա՞ն մի պարոնհու մասին է, թէ պարզապէս չարացել էք եւ դուք էլ էք ուզում սրախօսէք:

— Աստուած չանէ: Ո՛չ. իսկական պարոնհի եւ համարւում է չափազանց էլ գեղեցիկ, ի հարկէ նրանց համար որոնք պոռոտ գեղեցկութիւնն են սիրում: Ինձ անձամբ դուր չի գալիս: Ունկարացի մի դղեակ է կարծես կամ այդ տեսակ մի բան, եւ, ինչպէս Րիքարդոն է ասում, Գալիցիայի զառանական թատրոններից մէկում երգիչ է եղել: Դուրս է գալիս որ Րիվարեց շատ վճռական մարդ է եւ իր բոլոր ծանօթներին ներկայացնում է այդ աղջիկը բոլորովին անփոյթ ու առանց, կարծես իր ազատ մօրաքոյրը լինի:

— Է՛, ի՞նչ կայ որ. դա մի պղծութիւն է նրա կողմից, քանի որ մի անգամ վերցրել է հետը:

— Դուք կարող էք ինքներին այդպէս նայել, սիրելի տիկին, բայց հասարակութիւնը նոյն աչքով չի նայում եւ կարծում եմ, որ շատերի համար անախորժ է ներկայացնել մի կնոջ, որ անձնական կերպով նրա սիրուհին է.

— Ինչպէս կարող են իմանալ, որ ինքը չի ասում:

— Շատ է պարզ. ինքնե՞րդ էլ կրնայէք հէնց որ հանդիպէք. Բայց կարծեմ Գրասինիի տունը բերելու համարձակութիւն չի ունենայ

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ 1932

21 JUIN 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1911 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺՈՂՈՎԷ ԺՈՂՈՎ՝ ԴԷՊԻ ԱՆԾԱՆՕԹԸ

Միջազգային դիւանագիտութիւնը կը ջանայ կտրել ժողովներու մրցանիշը: Կ'երեւի, Ժընեւի Բաբելոնը նեղ սկսեր էր գալ քաղաքական հռետորութեան մարզանքներուն եւ ահա, պէտք տեսան բոլորուելու զինաթափութեան սեղանին շուրջ, իւրաքանչիւրը գինուած տեսակէտի մը անհաշտ յամառութեամբ: Իրարու խաղը կանխելու ճիգերը այս ժողովին մէջ՝ խաղալիք զուաճալի են անոնց համար՝ որ ուրիշ բան չեն սպասեր անկէց:

Ու մէկը չվերջացած, մարդկութեան պաշտօնական ու տխտուր դէմքերը երբ կը վազեն Ժընեւէն Լօզան, մեծ յոյս մը չէ որ կը ներշնչեն՝ այս անգամ գոնէ, յանգելու դրական արդիւնքի մը:

Այո՛, Լօզան բուսուեցաւ յաւտենութեան բարեյոյս առողջին շուկ ժողովի տեւողութեան՝ պարտքերու յետաձգման յայտարարութիւնը որ կատարուեցաւ պահանջատէր պետութեանց կողմէ, կրնայ թերեւս, յաւտենութեան շունչ մը փչել յոգնած հաւատացեալներուն վրայ: Բայց հիմնական տարակարծութիւնները կը մնան անխախտ ու անփոփոխ:

Ու դեռ մէկը չվերջացած ու միւսը չսկսած, Անգլիա կ'առաջարկէ հրաւիրել տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը:

Երեք ժողով — երեք ողբախառն զաւեշտ — չատ է հսկայ բաղձանքներուն համար, որոնք չոր հացի յուսահատ փնտռտուքներուն մէջ, կը մղուին թռունգք սեղմել օրուան իշխանաւորներուն կարգերուն դէմ:

Ամփոփենք կացութիւնը:

Կենսատու ներարկումի փորձ մըն է որ կը կատարուի Ժընեւի Զինաթափութեան ժողովին, որ չատ չանցած, պէտք է արձանագրէ իր սայթաքումը կամ առ առաւելն յաջողութեան սկիզբ մը…

Ցարդ, ամիսներու տքնաջան խորհրդակցութիւնները յանգած են միայն քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի վերացման — սկզբունքով անշուշտ: Ու բաց ի մէկ քանի անկարեւոր կէտերու շուրջ համաձայնութենէ, Զինաթափութեան ընդհանուր յանձնախումբը ոչ մէկ կարեւոր քայլ ունի նշանակելիք: Երկու գլխաւոր տեսակէտներ՝ ֆրանսականն ու գերմանականը կը մնան անհաշտ: Գերմանիա կը շարունակէ պահանջել իրաւունքներու հաւասարութիւն: Իսկ Ֆրանսա, բնակչութեամբ աւելի ուժեղ եւ ներքին կազմակերպութեամբ նոյնքան պատրաստ եւ ընդունակ դրացիի մը կողքին՝ նախ կը մտածէ իր ազգային ապահովութեան վրայ:

Կարելի պիտի ըլլա՞յ ելք մը գտնել: Ու Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն համաձայնութիւնը՝ աշխատանքի եղանակին շուրջ, պիտի նպաստէ՞ լոյսի շաւիղ մը մտցնելու թանձր ու մռայլ մթնոլորտին մէջ:

Երկրորդական կէտերու շուրջ՝ ժամանակաւոր համաձայնութիւն: Ու յետոյ, կրկին ժողով: Մինչեւ թերեւս փոթորիկը պոռթկայ անակնկալ ու փոքր անկիւնէ մը, ինչպէս 1914ին:

Գալով Լօզանի, հինգ պահանջատէր պետութեանց յայտարարութիւնը՝ վճարումներու նոր յետաձգման մասին, ճարտար հնարք մըն էր՝ առաջին քայլէն իսկ՝ ժողովը չվիժեցնելու, եւ առոր յետագայ աշխատանքներուն համար ստեղծելու յուսատու եւ նպաստաւոր մթնոլորտ մը: Գերմանիա որ արդէն չպիտի վճարէր յուլիս 1էն անդին, երբ լրանար Հուվըրի պայմանաժամը, բարեհաճօրէն կը ստանայ… ինչ որ առաջուց առեր էր ինքնիրեն:

Հինգերու յայտարարութիւնը նպաստեց նաեւ հակառակորդ տարրերու լեզուին աւելի ճկունութիւն ու փափկութիւն տալու: Բայց իւրաքանչիւր կողմի պահանջները մնացին նոյնը: Ֆոն Փափէն՝ Գրիւնինկէն յետոյ՝ ցոյց կուտայ որ եւ է վճարման անընդունակ Գերմանիա մը: Էրիօ կը մտադրէ Գազէյի յանձնախումբին տեղեկագիրը եւ կը պնդէ թէ ուշ — կանուխ, Գերմանիա պիտի կրնայ շարունակել վճարումները: Անգլիա ձեռքը կը բանէ թաց սպունգ մը՝ պատրաստ սրբելու պարտքերու ամբողջը:

Եթէ հինգերու յայտարարութիւնը նկատուի առաջին գիջում մը, ինչպէս կը ջանան ենթադրել կարգ մը գերման շրջանակներ, պէ՞տք է ընդունիլ թէ Ֆրանսա պիտի յօժարի քանի մը քայլ եւս աւելի առաջ երթալու գիջումներու ճամբուն վրայ: Եւ այդ պարագային, Ֆրանսա չպիտի՞ պահանջէ քաղաքական հատուցումներ: Որովհետեւ, եթէ գերման վարչապետին հետ, պէտք ըլլայ ընդունիլ թէ Գերմանիոյ տագնապին գլխաւոր պատճառը կը կազմեն պարտքերն ու հատուցումները, անոնց ջնջումով Գերմանիա կը թեթեւնայ, խոր ու լայն շունչ կը քաշէ. մինչ Ֆրանսա կը ստիպուի ամէն տարի իր ելեւմուտքին մէջ՝ միջոցը փնտռել գոցելու մօտ երկու միլիառի բաց մը:

Կարելի չէ անշուշտ, առ այժմ նախատեսել թէ ի՛նչ ընթացքի մէջ կը մտնեն ժողովին աշխատանքները: Հաստատենք միայն դրական առաջին քայլը — հինգերու յայտարարութիւնը — որուն ստեղծած նպաստաւոր մթնոլորտը կը մնայ օգտագործել: Զիջումներն են անշուշտ որ մեծ դեր պիտի կատարեն: Իսկ եթէ պետութիւնները մնան անխախտ իրենց դիրքերուն վրայ, ինչպէս Ժընեւի մէջ, հետեւանքը պարզ է: Ինչպէս կը հաստատէր Էրիօ, կողմերը կը գտնեն իրենց ազատութիւնը ու վէճը կը յաւերժանայ տագնապին հետ, ստեղծելով աւելի խոր բարդութիւններ:

Գալով անգլիական գիւտին՝ տնտեսական համաշխարհային ժողովի մը գաղափարին, պարզ է թէ սերտօրէն կապուած է Լօզանի: Անոր ձախողումը՝ ձախողումն իսկ է ուրիշ որ եւ է ձեռնարկի միջազգային մարզի վրայ: Լօզանը մեծ հարցական մըն է առ այժմ. ու քանի դրական պատասխան մը չէ տրուած անոր՝ միջազգային հակամարտութեանց Սփինքսին կողմէ, տնտեսական ընդհանուր կացութեան բարւոքման ուրիշ որ եւ է ձեռնարկ կը մնայ հեռատեսիլ մը:

Ու այսպէս, ժողովէ ժողով, դիւանագէտներու աշխարհը՝ մարդկութիւնը կը տանի դէպ ի վաղուան անծանօթը:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԵԼՔԻ ՇԱԲԱԹ

:-: —

Բոլշեւիկներն ունին իրենց հնգամեակը: Թուրքերն ունեցան իրենց եռամեակը. կամ դեռ պիտի ունենան: Ֆրանսացիները տարիներէ ի վեր, կը սարքեն բարութեան շաբաթ մը: Ըսել չէ թէ տարին մէկ շաբաթ միայն բարի Ֆրանսացին կը ցեծայ յօդուածներին եւ յետոյ 51 շաբաթ, ձեռքերգրպանէն դուրս չի հաներ: Գալով այդ շաբթուան 7 օրը, քիչ մը աւելի կուտայ:

Ահա երբ օրինակ. որոնցմէ պիտի առաջարկէի հետեւեալ երբորդին՝ իբր ամէնէն կարեւոր՝ որ ամէնէն աւելի կը յարմարի մեր Հայու անհամբեր խառնուածքին: Բայց կարկօրէն իւրացուած չըլլալու եւ մեր Հայու ինքնատպութիւնը փաստելու համար, պիտի թելադրէի տարուան մէջ 7 օրը կոչել խելքի շաբաթ: Եւ որպէսզի շաբաթը տայ իր առաւելագոյն օգուտը, պիտի թելադրէի նաեւ զայն զուգադիպել տարուան այն շաբթուն, երբ ամէնէն աւելի վտանգ կայ որ Հայերը քացնեն իրենց խելքը: Այս վերջին կէտը կը մնայ միայն ուսումնասիրելի, որովհետեւ վիճելի: Անոր համար որ ըրողներ չատ կան թէ չկայ Հայ մը որ ամէն օր իր խելքը կորսնցնելու վտանգին ենթակայ չըլլայ:

Ցետոյ կը նշենք այդ պարագան:

Առայժմ մտածենք թէ ի՞նչ պիտի ընենք այդ շաբթուան ընթացքին:

Եւ որովհետեւ, խառնուածքներն ու գործերը կը տարբերին ու բաժնուեն շատ կան մեր մէջ, իւրաքանչիւրը պէտք է իր խելքը գործածէ համաձայն իր պէտքին:

Այսպէս, ռամկավարները կը տեսնուին թէ պէտք ունին իրենց մտածումները կարգի հրաւիրելու: Այդ շաբթուն, գոնէ ռամկավար [illegible] պէտք է խորհին թէ ինչպէս [illegible] երկրէ երկիր՝ իրենց մտածումներ, [illegible] միջեւ քաշել միութեան գիծ մը: [illegible] շաբթուան այս խորհրդակցութիւնը՝ իրենց համար կ'ունենայ այն օգուտը որ տարուան մնացեալ 51 շաբաթը՝ ժողովուրդը չին մտնիր չփոթի եւ թերեւս ո՞վ գիտէ, կը դադրին ծիծաղելի ըլլալէ՝ իրարու հակասական խմբագրականներ թխելով՝ մէկ շաբաթէն միւսը:

Այս գործին մէջ՝ իրենց իբր առաջնորդ պէտք է ընտրեն մէկը որ յայտնուած ըլլայ իբր ինքն իրեն հետեւողական մարդ մը: Եւ որովհետեւ իրենց մէջ կը պակսի օրինակը, կ'առաջարկենք որ եւ է դաշնակցական մը:

Հնչակեանները պէտք է այդ շաբաթը յատկացնեն փնտռելու թէ ո՞ւրկէ կրնան քիչ մը խելք գտնել եւ երբ տեղը գտնեն, թող բարի ըլլան նաեւ յայտնելու հօկեններուն:

Դաշնակցականները պէտք է այդ շաբթուն ջանան հաւաքել խելքը զոր ցրուած են տարուան մնացեալ 51 շաբաթներու ընթացքին, զանազան հարցերու եւ գործերու համար:

Իսկ չէզոք հասարակութիւնը՝ եթէ կրցաւ 7 օրուան խորհրդածութեամբ գտնել ելք մը՝ աջ, ձախ ու ձախէն ալ ծայրայեղ հրմշտուքներէն՝ որոնց ենթարկուած է, վստահ եղէք, ազգը փրկուած է:

Կը տեսնէք թէ մեծ են օգուտները: Միայն թէ ո՞վ պիտի ունենայ իրաւունքը՝ յայտարարելու «խելքի շաբաթ» ամբողջ հայութեան համար:

Այս մասին, մեծ նշանակութիւն ունի Եգիպտոսի Արեւին կարծիքը:

ԽԱՐՏՈՒ

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Յ. Օշականի վէպին ՄՆԱՑՈՐԴԱՑի նոր թիւերը, էջ 225—256:

Ուշադրութիւն.— Շատեր մեզի կը դիմեն նամակով եւ կը պահանջեն պակսած թիւերը: Կը խնդրուի նշանակել թէ ո՛ր էջէն ո՛ր էջը կը պակսի: Փոխանակ գրելու պրակներուն թիւը՝ գրել էջերուն թիւը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Պ. Էրիօ գոհ է արդիւնքէն

Ֆրանսայի վարչապետ Պ. Էրիօ եւ պատերազմական նախարար Պ. Փօլ Պոնքուր շաբաթ օր վերադարձեր էին Փարիզ, ուր նախարարաց խորհուրդին մէջ՝ զեկոյց տուին Ժընեւի եւ Լօզանի միջազգային բանակցութեանց ու խորհրդակցութեանց ընթացքին մասին: Նախարարաց խորհուրդը միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց Ֆրանսական պատուիրակութեան գործունէութեան:

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ, Ժընեւի եւ Լօզանի աշխատանքներուն մասին.

— Եթէ ուզեմ անձնական տպաւորութիւնս արտայայտել, ըստիպուած եմ ըսելու թէ գոհ եմ:

«Գոհ եմ նախ անոր համար որ եւրոպական հարցերու կարգադրութիւնը, յետ այսու մտած է համաշխարհային շրջանակի մէջ:

«Գոհ եմ նաեւ անոր համար որ վճարումներու յետաձգման փշոտ հարցը գտաւ իր տրամաբանական լուծումը:

«Ի՞նչպէս գոհ չպիտի ըլլայի տեսնելով բոլորը մտահոգող հարցի մը տրամաբանական լուծումը: Եթէ խորհրդաժողովը ձախողի, իւրաքանչիւր կողմ իր գործի ազատութիւնը պիտի գտնէ, իսկ եթէ յաջողի, ինչպէս կը յուսամ, պէտք պիտի ըլլայ նախկին դաշնագրերը մտցնել նոր համաձայնութեանց մէջ:

«Վերջապէս գեղեցիկ սկզբնաւորութիւն մը ունեցաւ ժողովը: Անշուշտ, հիմնական դժուարութիւններ կը մնան, բայց առանց սպառնալու խորհրդաժողովի ապագային»:

Լօզանի պատուիրակներուն մէջ լաւատես հանդարտութիւն մը կը տիրէ ժողովի աշխատանքներուն ընթացքին՝ վճարումներու յետաձգման մասին՝ պետութեանց յայտարարութեան հետեւանքով: Պատուիրակները իրենց մասնագէտներուն հետ կ'ուսումնասիրեն դրուած հարցին զանազան կողմերը, խորհրդաժողովի աշխատանքներուն կանոնաւոր կազմակերպումը, նախատեսուած երկու յանձնախումբերու կազմութեան ծրագիրը, Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան և պարտքերու և հատուցումներու հարցերուն միջեւ սերտ կապակցութեան մը հաստատումը: Ասոնք են գլխաւոր հարցերը որոնցմով կը զբաղին երկու օրէ ի վեր պատգամաւորները.

Գերլինի ձախակողմեան մամուլը՝ պարտքերու եւ հատուցումներու դէպ ի վերջնական ջնջում՝ առաջին քայլ մը կը նկատէ՝ ժողովի ընթացքին՝ վճարումներու յետաձգման մասին՝ պահանջատէր պետութեանց կատարած յայտարարութիւնը: Սակայն կը փախնան որ խորհրդաժողովը առանց արդիւնքի վերջանայ եւ միջազգային պարտքերու հարցը երկար ատեն տակաւին մնայ անորոշ:

Այս տեսակէտով, Պ. Էրիօյի յայտարարութիւնները գերմանական երկաթուղիի բարգաւաճ վիճակին մասին, կը նկատուին տեսակ մը սպառնալիքներ:

Աջակողմեան մամուլը լաւատես չէ եւ կը կարծէ թէ Ֆրանսա կարգ մը քաղաքական պահանջներ պիտի դնէ իբր փոխարինութիւն: Իսկ գերման ազգայնոլոյտի օրկանը կը թելադրէ գերման պատուիրակութեան որ չխուսափի Ֆրանսայի հետ մենամարտէ մը եւ մերժէ որ եւ է նոր յանձնառութիւն:

Զինաթափութեան ժողովը

Երկու տեսակցութիւններ

Զինաթափութեան ժողովը կը խոստանայ կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ, երկարատեւ թմրութենէ մը յետոյ: Ֆրանսայի պատերազմական նախարարին Փօլ Պոնքուրի թելադրութենէն յետոյ՝ ընդհանուր յանձնախումբին յղելու ինչ որ կարելի է լրացած նկատել մասնագիտական յանձնախումբերու մէջ, աշխատանք պարտադրած է զինաթափութեան ժողովին: Կը ջանան ճշդել ու դասաւորել բոլոր այն կէտերը՝ որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է յանձնախումբերուն մէջ:

Ատկէց զատ, ժողովին աշխատանքները արդիւնաւորելու համար, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ներկայացուցիչները պէտք տեսեր էին տեսակցութեան մը ընթացքին կարգ մը որոշումներ տալու: Կիրակի օր, այս մտքով, Ժընեւ հաւաքուեր էին Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը, Անգլիոյ վարչապետն ու արտաքին եւ ներքին նախարարները, եւ Ամերիկայի ներկայացուցիչները: Երեք պետութեանց ներկայացուցիչները կը ջանան զինաթափութեան մասին գտնել տեսակէտներու միջին մը, զոր կարելի ըլլայ առաջարկել նաեւ ուրիշ պետութեանց: Կարծիքի չօշափում մը տեղի ունեցաւ նաեւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Պ. Կրանտիի հետ.

Կը կարծուի թէ չորս կէտերու վրայ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել: Ա) Ջնջում պատերազմական մեծ գործիքներու, որոնք ամէնէն աւելի սուղի կը նստին եւ քաղաքային բնակչութեանց համար ամէնէն վտանգաւորներն են, ինչպէս մեծ թնդանօթներ, հրասայլեր, ռմբաձիգ մեծ օդանաւեր, եւայլն: Բ) Ջնջում քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի, որուն մասին արդէն համաձայնութիւն գոյացած է մասնագիտական յանձնախումբին մէջ: Գ) Պատերազմական ելեւմուտքի կրճատումը: Դ) Հաստատում զինաթափութեան տեւական յանձնախումբի մը, որուն գործը պիտի ըլլայ հսկել պայմանագրութեանց կիրարկման

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՅ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

:-:

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

«Ժուռնալ» կը գրէ.

— Հակառակ Մոսկուայի կառավարութեան թափած ջանքերուն, ճշմարտութիւնը շպարելու եւ պահպանելու համար խորհրդային դրախտի առասպելը, բացարձակապէս ստոյգ է թէ ռուս գիւղացիներու եւ բանուորներու դժգոհութիւնը ամէն օր կ'աճի, Ստալինի բռնատիրութեան դէմ:

«Այս դժգոհութիւնը երկու պատճառ ունի:

«Նախ սովը կարգ մը շրջաններու մէջ, ինչպէս Ուքրայնա, Ուրալ, Հիւսիսային Կովկաս եւ ուրիշ շատ մը շրջաններու մէջ՝ պաշարի անբաւարարութիւնը: Այս տեսակէտէն, կացութիւնը այնքան աւելի վրդովիչ կը թուի, որքան թերի սերմնացանը եւ կլիմայական աննպաստ պայմանները վախ կը պատճառեն թէ սեպտեմբերի հունձքը գէշ պիտի ըլլայ: Այնպէս որ, հակառակ արտակարգ զգուշութիւններուն, արգիլելու համար սովահար գիւղացիներու հեռացումը իրենց վայրերէն, անոնք կ'երթան դէպ ի կեդրոնները, ուր կը յուսան քիչ մը սնունդ գտնել: Մինչդեռ գործաւորները, որոնց օրավարձքերը՝ այդրուտի սղութեան հետեւանքով՝ չնչին բան մը դարձած են, վտանգաւոր կերպով կը շարժին: Միայն մայիս ամսուն, Կէվիէւն արձանագրած է 125 գործադուլ կամ խափանարար արարքներ:

«Կէվիէւն բնակարանքար գործածել ուզից ճնշիչ միջոցներ, այնց սատակույթը խորհրդային վարչաձեւի մեռնանկիւնն մէկն է, եւ որոնք ժողովրդային դժգոհութեան հայրայրեցին երկրորդ նմանը մը: Դոնյախապուրներուն՝ գործաւորները պատասխանեցին մահափորձերով: Թուրքստանի մէջ, Կէփէնի գործալայր սպաննուեցաւ: Լուկանսքի մէջ՝ ուրիշ մը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ: Վերջապէս, կրակեցին Օրճոնիքիձէի վրայ՝ Ծանրագահի ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդին եւ անձնական բարեկամ Ստալինի, այն պահուն որ կ'այցելէր Տունգասի գործարաններ:

«Թերեւս չափազանց պիտի ըլլար եզրակացնել թէ այս իրողութիւնները անմիջական վտանգ մը կը ստեղծեն Ստալինի կառավարութեան համար. Այսու հանդերձ, անոնք կը կազմեն բոլորովին յուրջ ազդարարութիւն մը, որ իր անդրադարձումն ունեցաւ Քաղաք. Դիւանին մէջ: Այդ պատճառաւ է որ վերջին նիստերէն մէկուն մէջ, Քականովիչ ռուս համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին օգնականը, բուռն յարձակում գործած է Մոլոտովի վրայ, նախագահը ժողովրդային գործավարներու խորհուրդին, զայն մեղադրելով թէ իր անհոգ միջոցներով բանուոր դասակարգը կը հանէ վարչաձեւին դէմ:

«Քականովիչի անունն վրայ կ'արժէ ուշադրութիւն դարձնել: Իրօք անկարելի չէ որ Ստալին ժամանակաւոր կերպով, անոր վրայ բեռցնէ իշխանութեան պատասխանատուութիւնները, երբ կը կարծուի թէ հեռու չէ այդ օրը) մարմնական յոգնութիւնն ու քաղաքական սպառումը Կրեմլինի դաժան տիրակալին պարտադրեն իմաստուն հանգիստ մը:»

ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐ ԿՈԼԽՈԶՆԵՐՈՒ

Լեհական թերթերը կը գրեն թէ, Խորհրդային Միութիւնը ցարդ նմանը չտեսնուած տնտեսական տագնապի շրջան մը կ'անցընէ: Հողերու համայնացման ձախողութիւնը այնքան յայտնի ու մեծ է որ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը մտադրած է հաշուեյարդարի ենթարկել կոլխոզները:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Մեքսիկայի արեւմտեան ծովեզրին վրայ, մայրաքաղաքէն 800 քիլոմեթր հեռու, երկրաշարժի բուռն ցնցումներ տեղի ունեցած են: Ամէնէն աւելի վնասուած է Մանզանիլլա քաղաքը, ուր բազմաթիւ տուներ փլած են: Մարդկային զոհերու թիւն ալ մեծ է:

ՍՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ՝ ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ինչքան մխրճուի մարդ ներկայ քաղաքական տուեալներու մէջ, այնքան պիտի համոզուի խաղաղութեան գործի հիմնական սխալներուն. Պետական պատասխանատու անձնաւորութիւնները եղած են հաւասարապէս l'homme politicus et l'homme économicus: Առաջին պարագային շարժած են ազգային գետնի վրայ, իսկ երկրորդին՝ միջազգային: Ահա թէ ինչու միեւնոյն անձնաւորութիւնը փորձած է նախորդ օրուան շինածը յաջորդ օրը քանդել, ինչ որ կազմած է վերսայլեան դաշնագրի փիլիսոփայական հիմքը սկիզբի օրէն մինչեւ այսօր:

Խաղաղութեան դաշնագրով Գերմանիան զրկուեցաւ իր ճարտարարուեստի կարեւոր գործիքներէն ու նախանիւթերէն, փոխադրութեան միջոցներէն, արտաքին շուկաներէն եւ մանաւանդ անհրաժեշտ դրամագլուխէն: Ստեղծուած պայմաններուն մէջ պիտի մեռնէր ան՝ եթէ համաձայնական դրամատէրերը անհրաժեշտ դրամագլուխն ու հում նիւթը չհայթայթէին:

Գերմանիան իր ապրանքները ստերլինով, տոլարով եւ ֆրանքով ծախելով, միեւնոյն ատեն իր վճարումները [illegible] մարքով վճարելով, ստացաւ առաջնակարգ դիրք մը, մինչեւ այն աստիճան որ ան համարձակութիւնը ունեցաւ իր գիները իջեցնել ամերիկեաններէն, անգլիականէն եւ ֆրանսականէն շատ վար, ու այս ձեւով յաջողեցաւ վայրկեան մը ձեռք անցընել այնպիսի շուկաներ, որոնց արժէքը զինք ու անցաւ նախապատերազմեան իր ունեցածին:

Ubiquitous German կը վերծէր: Ամէն կողմէ յաղթականները անոր վրայ ծանր բեռներ դնելով, թոյլ տուած էին փոխանակութեան dumpingին ետեւէն վազելու: Մահուան դատապարտուած պարտեալն էր որ ոտքի կը կանգնէր:

Թէպէտ վերականգնումի այդ փորձով Գերմանիան ներկայացնէր այսօրուան տարբեր պատկեր մը, փորձէր անգլիական եւ ֆրանսական խնայողական եւ պահպանողական միջոցներով բարելաւել իր վիճակը եւ ապահովել իր գոյութեան կռուանները: Բայց ի՞նչպէս արդեօք հանդիսանար իր յանդգնութեան եւ արկածախնդրութեան Նիցչէական թռիչքին, ինչ որ կարելիութիւն էր, հող չէ թէ Թուրքաչափի արժէտամսերը պիտի կորսնցնէին իրենց արժէքն, աշխատաւորութիւնը պիտի տուժէր, անգործներու թիւը պիտի քառապատկուէր, երկիրը անկայունութեան սպառնալիքին տակ պիտի իյնար, վայմարեան սահմանադրութիւնը պիտի կորսնցնէր իր կարեւորութիւնը, կուսակցութիւնները դէմ դիմաց պիտի ցցուէին ու Հիթլէր [illegible] պիտի ցնցուէր, բայց պիտի ցնցէր նաեւ Եւրոպան:

Եթէ Գերմանացին իր նիցչէական դատողականութիւնով այլ կերպ չկրցաւ իր վերականգնումի գործը ապահովել, վերսայլեան խաղաղութեան գործը պատրաստողներն ալ անհեռատես եղան ու չկրցան դաշնագրի հետեւանքներէն յառաջացած այսօրուան Գերմանիան տեսնել:

Երկրի տնտեսական կացութիւնը քննած ատենիս, կը տեսնենք յաճախակի գործուած սխալներ: Դիտուածները եղած են անոնք թէ անմեղ տեղը, երկուքին ալ հաւանականութիւն կայ: Պետութեանց կողմէ այսօր պատճառներու քննութիւնը կրնայ շատ մը ճակատագրական փաստերու դուռ բանալ:

1928ին գերմանական ներածումներու գումարը կը հասնէր 13,643 միլիոն մարքի, իսկ արտածումներու գումարը՝ 11,786 միլիոնի: Բացը ուրեմն մէկ միլիառ 857 միլիոն.

1930ին ոչ միայն բացը կը գոցուէր, այլ 1,600 միլիոնի վարկ մը կը բացուէր օտարներուն, իսկ 1931ին՝ վերջինի թիւը կը հասնէր 2,900 միլիոնի: Տեսնուած յաջողութիւնը արտաքին շուկայի համար է միայն: Նոյնքան եւ կը տեսնենք ներքինի համար, ուր ապահովուած է սպառման կարեւոր քանակ մը, եւ կատարելագործուած արդային գործիքները, մասնաւորապէս ելեկտրա - մեքենայի եւ ելեկտրա - մետաղագործութեան վերաբերեալ մեքենաներ.

Զինադադարէն հազիւ տասը տարի անցած՝ ցորենի արտադրութեան միջինը կ'անցնէր նախապատերազմեան շրջանը, 3,823,000 թոն 3,765,000ի դէմ: Մշակելի հողերու տարածութիւնը կը հասնէր 1,731,000 հեկտարի, փոխանակ 1,677,000ի: Գետնախնձորի մշակութեան համար յատկացուած կը տեսնենք 2,846,000 հեկտար հող, հոն ալ 28,000ի յաւելում մը կը տեսնուի:

Հակառակ մատնանշուած այս բարգաւաճումին, ծախքերը մեծ եղած են: Արդեօք անո՞ր համար որ գերման ժողովուրդը կորսնցուցած է իր խնայասիրութեան գիտակցութիւնը, թէ բարքերու խախտում մը կը տեսնուի: Փաստ է որ 1928ին երկրին երկրագործական պարտքը հասած է 19,5 միլիարդի, եւ անկէ ի վեր աւելի շատցած է քան նուազած:

Գերմանիան իր ելեւմտային գործառնութեանց մէջ սահման չէ դրած ոչ իր ծախքերուն եւ ոչ ալ փոխառութեանց. առաջին ատեն ու Տէյլի [illegible] ծրագիրը գործադրութեան դրուեցաւ, [illegible] բուն ալ աւելի չէշտուեցաւ:

Ծախքերու շատութեան իրը գլխաւոր պատճառ ցոյց կը տրուին երկրագործներու օգնութեան գործը, ընկերային ապահովագրութիւնը, [illegible] պաշտօնեաներու ամսականներու յաւելումը եւ մանաւանդ անգործներու նպաստը:

Անգործութիւնը յառաջացած վէրքը ամենամտահոգիչն է: Բանակէն արձակուածները, կիները եւ նախապէս [illegible] պէս գործ կը փնտռէին ու կը փնտռեն, բայց կատարելագործուած մեքենականութիւնը եւ արտաքին շուկաներու կայունութիւնը պահանջ մղած են անգործութեան եւ պետական անվերջ նպաստի:

Ճիշդ է որ Գերմանիան իր տնտեսութեան բարձրացման շրջանին շահած էր Ամերիկայի համակրութիւնը, որմէ ստացած տոլարներով իր պարտքը կը վճարէր Ֆրանսայի, այս վերջինն ալ իր կարգին՝ Ամերիկայի, ջուրերն դէպ ի ծով դառնալու շրջանառութեան նման, որու շնորհիւ ինք առիթը կ'ունենար վերանորոգելու իր մեքենականութիւնը եւ Ամերիկայի շահերը կապելու իրենին հետ.

Արտաքին եւ ներքին տուեալներու մէջ ոչ իր գործարաններու վերաշինութիւնը, ոչ իր կազմածներու նորոգումը, ոչ ալ իրեն եղած փոխատուութիւնները չկրցան երկիրը թշուառութենէ, աւելի շուտ անկումէ փրկել. Շատ չէ անցած տակաւին այն օրէն, երբ ինք դրացիներու պարտապահանջները, անոնց ներկայացուց իր նեղ դրութիւնը, [illegible] համար թէ պայմանաժամերու երկարաձգում եւ թէ նոր վարկեր

Երնէկի ծրագրի գործադրութեան բեռան տակ կքած՝ երբ նախագահ Հուվըրի մէկ տարուան պայմանաժամի երկարաձգման գործը իրենց աչքերը բացաւ, տեսան որ չարիքը իրենց ենթադրածէն շատ աւելի խոր է, դրամատուները մոռնալով վերջին դրամական տագնապը, ինքզինքնին տըւած էին արկածախնդրութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ մէկը միւսին ետեւէն կը դադրեցնէին իրենց գործառնութիւնները:

Նման անխոհեմութեանց կուշտին քաղաքական սխալներն ալ եկան տագնապը ալ աւելի խորացնելու, եւ գերման տնտեսութիւնը ամբողջութեամբ վտանգելու, ինչպիսին են պրդպատեհայ աղուարտաններու ցոյցերը, հիթլէրեաններու վերջին յաղթանակը, աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան խնդիրը: Գերման դրամատէրերը իրենց պահեստները կը փոխադրէին Լոնտոն եւ Փարիզ, օտար փոխատուները կը քաշուէին հրապարակէն, ու այսպէսով երկիրը կը մատնուէր իր այս օրերու քաղաքական եւ տնտեսական անյուսատու դրութեան:

Ի տես այս բոլորին՝ երէկի հակառակորդները չեն կրնար անտարբեր մնալ, որովհետեւ բոլորն ալ առանց բացառութեան պիտի տուժեն ուրիշներու եւ իրենց գործած սխալներէն: Տակաւին երէկ չէ՞ր որ Անգլիոյ Պէրլինի շուկային հետ կապուած ըլլալուն, թառալլլոր կ'իյնար Լոնտոնի մէջ:

Պետութեանց կարկառուն ներկայացուցիչները, որ հաւաքուած են այս պահին Լօզանի մէջ, համոզուա՞ծ են որ մէկուն գործը յաւ թէ դէշ կը վերաբերի բոլորին, Գերմանիոյ արդի կացութիւնով ամէնքն ալ հաւասարապէս շահագրգռուած են:

Հ. ՍԱՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

Զօր. Թորգոմ կը խօսի

Յուս գեսպանին առաջարկով Մայիս 28ի տօնը Աթէնքի մէջ արգիլուելուն առթիւ, Զօր. Թորգոմ բողոքի նամակ մը գրած է Աթէնքի սովետական դեսպանին, մերկացնելով այն խաղերը, զորս կատարած է ֆոթիէմքին՝ «վարմիր» ներկայացնելով հայ զաղթականներու մեծամասնութիւնը եւ «ծերմակ»՝ քանի մը «վարժիչներ», ճիշդ ինչպէս ժամանակին ֆոթիէմքինի պարզ կամաչաւէտ դաշտերու կը վերածէր ռուսական տափաստանները:

Ցետոյ Զօր. Թորգոմ բացատրելով թէ ի՛նչպէս շահեցաւ հայ ժողովուրդը իր անկախութիւնը եւ ի՛նչքան կապուած է անոր, կը յայտնէ թէ յանուն հայ ժողովուրդին ծաղկեպսակ մը դրած են Աթէնքի Հայերը Չէյլէն Անծանօթ Զինուորին շիրիմին վրայ:

ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Այսպէս կարելի է կոչել այն վեհ եւ ազնիւ հոգին, որ ծանօթ է Գէորգ Ջաւուշ անունով:

90ական թուականներուն, համիտեան բռնակալութեան եռուն շրջանին, երբ հայ ժողովուրդը կը գտնուէր սարկութեան շղթաներուն, Ենթակայ, գլխաւորապէս Տարօն-Սասնոյ Զօր Վասպուրական ու Բարձր Հայք շրջաններու մէջ: Ազատատենչ բազմութիւնները կը սպասէին ազդանշանի մը, առաջնորդի մը՝ «Մա՛հ կամ Ազատութիւն» հայցելով:

Ազատագրութեան կոչը հազիւ սկսած էր հնչել, պատասխանը տուին Գէորգ Ջաւուշները Տարօն-Սասուն բարձրաւանդակի վրայ իրենց հրացաններու զոռումով:

Ապա Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպութիւնն ու մուտքը երկիր:

Գէորգ Դաշնակցական ֆէտայի՝ Վճռական եւ անողոք:

Գէորգ ամէն տեղ, քրտական «Համիտիէ»ներու գազանութեանց առաջքն առնելու համար:

Այսպէս, օր մը Շենք, օր մը Սիմալ, օր մը Նորշէն, օր մը Բարշէն, օր մը Գուրաւու, օր մը Զխաւու, օր մը Խոյթնք, օր մը Ցրոնք, օր մը Ջիարաթ, միւսը՝ Աշտիշատ, օր մը Առաքելոց Վանք, օր մը Ս. Կարապետի Վանք:

Վերջապէս, ամէն օր տեղ մը, ամէն օր գեղ մը, թալանուածներուն գեղ մը հասցնելու համար: Նախքան Գէորգներու երեւումը Փիրիտը այնպէս կը մտնէր հայ գիւղը, ինչպէս մէկը ոչխարի հօտին մէջ:

Ահա Գէորգ Ջաւուշ, Հրայր, Սերոբ Փաշա, Անդրանիկ, Կորիւն, Մշօ, Մուրատ, Սեպուհ, Ջաւէն, Գուրգէն, Սուլուխի Ճորճ Աղբար Չոլօ Դոլէ Ակէ, Ռուբէն, Սմբատ, Լեւոն, Արաքս եւ յաղթական սարիքները շկինալով կրել սարկութեան շղթան, լեռ բարձրացան, անձնուէր կամ ֆէտայի անուան տակ, զարգանող ձգելով Հայոց աշխարհի բնակավայրերուն վրայ, եւ Հայ ցեղը սկսաւ շունչ քաշել:

Տարիքէս եւ միանգամայն ուժէս վեր է նկարագրել Գէորգի արբազան մարտնչումները: Բայց եւ այնպէս դրուագ մը: 1904-1905ի տարիները, (ճիշդ թուականը չեմ յիշեր) Հերկերտ գիւղացի յայտնի յեղափոխական Սլոն, երեք ընկերներով ձառանուեցաւ Քիւրտի մը կողմէ, որ կը գտնուէր մեր գիւղը (Պաղլու) Մոտակայ Ջիարաթ գիւղին մխիթարը, իր ժանտարմաներով, շրջանի Քիւրտերու հետ միացած, Մուշ քաղաքէն ալ ահագին քանակութեամբ զինուորներ պաշարեցին գիւղը: Գիւղացիներու օգնութեամբ տղաքը զիմադրեցին եւ հետեւաբար ինկան: «Յաղթական» Թուրք գինուորները սայլերու վրայ լեցնելով տարին նահատակներու դիակները: Բոկ ֆիտա խումբը, ինչպէս միշտ, նորէն կը ջանար գիւղը կրակի տալ, երբ Գէորգ Ջաւուշ կուլը լսեց եւ [illegible] Բարձրանալով «Բերդիկ» բլրան վրայ գնդակներու անզատարափի տակ առաւ Քիւրտերը:

Վտանգի սպառնալիքը կը տանէր մեզ. զարձալ, Գէորգ իր ընկերներով 1-2 շաբաթ, գիշերները կ'անցնէր գիւղի շուրջը:

Երեկոյ մը ես, տակաւին մանկական հասակիս մէջ, բաղդը ունեցայ տեսնել «Սարերի Ասլանը», նստած մեր նահապետական թոնիրի շուրջ, ասոր հրացանը ծունկին, հարց կուտար հայրիկիս թէ մանչ զաւակ ունի՞, գլխ ցոյց տուին, եւ Գէորգը գրպանէն հանեց սասանող մավզէրը եւ ոսկի ժամացոյց մը ինծ ուղղելով բսա «Պիտիլիկ տղայ, պիտիլիկ տղայ, եկուր, եկուր ա սանք քեզ եմ բերած եթէ չի գաս, չեմ տար»:

Իսկ ես յամառեցայ ու չի գացի, հակառակ ծնողքիս եւ ամբողջ մեր ընտանիքին պնդումին, Մնացի փակած բուխերիկի կողքին:

Գէորգ Ջաւուշը գիս այդ ամչկոտ վիճակի մէջ տեսնելով, ըսաւ հօրս. - «Ընկեր Սարգիս, կը վախնամ որ մէնք մեռնինք եւ նորեկ սերունդը մեր տեղը չբռնէ»:

Խոստովանինք որ Գէորգը մարգարէացած էր այդ իր խօսքով, քանի որ ես ու ինծ նման շատեր չկարողացանք բռնել անոնց տեղը, այլ կը վարանինք իրենց քալած սրբազան ուղին նայելու:

Փա՛ռք ազատագրութեան ճամբու վրայ ինկող փաղանգին, ու այս յաւէտ փայլուն աստղին:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

ԳԷՈՐԳ ՋԱՒՈՒՇԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ինծ վիճակուած չէ, իմ ակար գրչով լուսաբանել կեանքը [illegible] հերոսի մը անցեալէն, որ չի է յիշատակուած [illegible] այլ միայն ան, ինչ որ լսեցի ու [illegible]

1904ի Սասնոյ ապստամբութեան խորտակումէն յետոյ, խումբեր ստիպուած էին ձգել Տարօնը:

Երկիր ձգելու որոշումը մամուլի պէս կը ճնշէր քաջ ֆիտայի սիրտը: Նկատելով կուսակցութեան ահագին դժբախտութեամբ ձեռք բերած յաջողութեան խորտակումը, միւս կողմէն, զալիք օրերու նոր բարդութիւնները. [illegible]

«Ընկերներ, պէտք է գիտնաք որ, երկիր ձգելով մենք մեր ձեռքով խորտակած կ'ըլլանք կուսակցութեան այսքան տարուան վրայ փորձառութեամբ ձեռք բերած բոլոր յաջողութիւնները

Ա. Կուսակցութեան քուրային մէջ թրծուած ու հասունցած այս ժողովուրդին սրտին մէջ, կուսակցութեան բոլոր սրբութիւնները կը մեռցնենք:

Բ.— Ինչ պիտի ըլլայ վիճակն այս դժբախտ ու զազրազած ժողովուրդին Եղուլում Թուրքերուն, եւ սա լակոտ Քրդերու ձեռքը: Ժողովուրդի յոյսն ու ապաւէնը ալ մը ֆէտայիներն են: Ինչ անխղճութիւն ուրանալ անոր:

Գ.— Եւ ամէնէն ցաւալին: Որչա՜փ պիտի ուրախանայ ու պարծենայ Թուրք կառավարութիւնը, երբ երկիր սփրթած զանէ ֆէտայիներէն:

Ընկերներ, մեր կոչումն է, քարի յայն առաւմով, Միայ այս ժողովրդի թիկունքը. բաժնել անոր ցաւը, սրբել անոր արցունքները եւ ի պահանջել հարկին [illegible] խաւարի վայել մահով [illegible] անոր կողքին...»

Բայց բիւրոյի հրամանը գիր է վեր էր: Տարօնի Ատրեծը, միայն իր կարգապահական կոչումի բարձրութեան վրայ, եկաւ, գրկեց [illegible] ցանը, ու ցաւու սրտով հեկեկալ կ'երթ:

Աղթամարի յաջող կռուէն ետք, գինուորական արտակարգ ժողով մը մէջ կ'որոշուի, եւ Գէորգ Ջաւուշ 25 հատ ընտիր ընկերներով միասին կը դառնայ երկիր.

Երկիր մտնելով, անոր առաջին [illegible] աւտոյի ենթարկել այն [illegible] քիւրտ պէկերն ու աղաները [illegible] բանի ուժով գրաւած հայ [illegible] մէջ, «քօչէրներ» ու հայ [illegible] տէր դարձեր էին: Տէսբի [illegible] փէն անդամ չի մնացին [illegible] մը հայ գիւղի գիւղապետ [illegible] նոյն իսկ սեւաւոր կղերակա[illegible] Այդ գործի համար քանի մը [illegible] ընկերներ զոհուեցան. Վկայ [illegible] որոնք ու Ալիճան գիւղի կախուած [illegible]

[illegible] տեղական ընկեր մը, [illegible] կորստեան մասին [illegible] ընէր, [illegible]

[illegible] տագրութեան փչոտ ճամբուն, [illegible] կը պահանջէ մեր արիւնը [illegible] Գէտք է մեռնի՛լ ապրելու համար չկայ մահ, չկայ եւ կեանք [illegible] Օր մըն ալ ես կը մեռնիմ ընկերս [illegible] մահով, անոնց միանալու [illegible] բա՛նի վերջին եմ ըլլալիս:

[illegible] շարժողաց պէկերն ու աղաները [illegible] գիւղերէն Զգլոզ ամէն ինչ, փախան քաղաքը Նաւարը միշ ծնելով [illegible] ենթարկուելով անոր կուսակցական բանակներուն, կ'ուզէին ետ դառնալ եւ տիրանալ իրենց հողին ու ջուրին:

Այս օրերու մէջն էր որ ծաղկեցաւ հայ քրտական մերձեցման [illegible] Սասունի [illegible] Գէորգ Ջաւուշի հետ հայ քրտական դաշինք կը կնքէր [illegible] թշնամութեան [illegible] Հասանօն կը մեռնէր Գէորգ Ջաւուշի [illegible] Խաշաղի կեանք կը մնար խամբիկի քով: Տեսակ մը մերձեցում պատանդներ: Ու այդ դաշինքը շարունակ մնաց անխախտ եւ օգտաբեր մինչեւ Գէորգի մահը:

Ահա 1907, Մայիս 27ին փոխեց աչքերը պաշտելի ազգանշի Կալէի եւ սիրելի Ցակոբի հետ, երթալ միանալու առաջքի զոհերու անվերջ կարաւանին:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

Կը խնդրուի յօդուածագիրներէն ու թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ [illegible] ձեւով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ ձեռքով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (14)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ես սկսեցի աղմկել ու բողոքել ընտանիքս պահելու դէմ: Պահանջեցի որ դէթ Մեթեխ փոխադրեն, ուր կեանքը աւելի տանելի էր: Ըստ երեւոյթին, իմ վիճակի մէջ որոշ բարելաւում էր առաջ եկել, այդպէս էլ առին: Ցաջորդ օրը ինձ տեղափոխեցին Մետեխ

ՄԵՏԵԽՈՒՄ

Դեռ երկու շաբաթ էլ չէր անցած, բայց ես արդէն Մետեխի ամէն ծակ ու ծուկ գիտէի — մտել էի, ծանօթ էի բոլոր անկիւններին: Ի՜նչ մեծ տարբերութիւն Չեկայի համեմատութեամբ, այնտեղ զմոխք, այստեղ՝ արքայութիւն: Առաջին օրերը նոյն իսկ այն տպաւորութիւնն ունէի, թէ բոլորովին ազատ եմ:

Մետեխը մի հսկայ երեք յարկանի բերդ էր, կարելի է ասել, մի փոքրիկ քաղաք՝ համարեա երկու հազար բնակիչներով: Դրսի աշխարհից զատուած էր հաստ, անմատչելի պարիսպներով եւ ապրած է բոլորովին ուրոյն կեանքով:

Ո՞վ ասես չկար այստեղ, ի՞նչ բազմազանութիւն ու զարգացման, ընկերային ի՞նչ վիճակի տէր մարդ ասես չէիր գտնի: Պրոֆէսօրներ, գրագէտներ, գեներալներ, երկրաչափներ, ճարտարագէտներ, պետական գործիչներ, խորհրդային պաշտօնեաներ, նախկին բանտարկեալներ, գիւղացիներ, բանուորներ, կարմիր բանակայիններ, գողեր, մարդասպաններ, 80 տարեկան ծերեր ու պատանիներ... Կային արհեստանոցներ, կոոպերատիւ, գրադարան, բաղնիք, ընկերական դատարան, մարզական խմբեր, դպրոց, ներկայացման ու ժողովների սրահ...

Առաւօտից մինչեւ երեկոյ կեանքը այստեղ եռում էր: Համակ շարժում ու կենդանութիւն: Մի օր դրսից ուտելիք եւ իրեր էին ստացւում, ուրիշ օր ընկերական դատ էր լինում այս կամ այն ամբաստանեալի վրայ. մէկը կոոպերատիւն էր թալանել, միւսին շարաշար ծեծ էին տուել, երրորդը մի ուրիշ յանցանք էր գործել — ընկերական դատարանը բոլոր գործերը պէտք է քննէր, ու վճիռ արձակէր: Այսօր սենէմա կայ, վաղը՝ ժողով, ուրիշ օր՝ մի այլ հաւաքոյթ: Մէկ օր բանտարկեալների մի մասին զուրս էին տանում, միւս նորերն էին բերում: Արտասահմանեան այցելուներ էին գալիս: Մի օր բաղնիք, միւս օրը՝ ներկայացման փորձ: Ահա երբորդ յարկից իրեն ցած է նետել մի վրացի զինուոր: Ահա բժշկական քննութեան են տալիս...

Մի խօսքով, ամէն օր մի բան էր պատահում եւ բազմազանութիւն ու [illegible] տալիս բանտային կեանքին: Ես կարծում եմ, Մետեխը Խորհրդ. Միութեան ամէնէն ազատ վայրն էր, միակ տեղը, ուր կարելի էր ազատ խօսել, վիճել ու շարժուել:

Մի օր յայտարարուեց, որ նոր դասընթացքներ են բացուած. Այս ինչ յայտնի իրաւագէտը պէտք է դասախօսէ Խորհրդ. Միութեան օրէնքների մասին, եւ ամէն ոք ազատ է արձանագրուելու: Երկու հարիւրից աւելի ունկնդիր արձանագրուեց: Առաջին դասախօսութիւնը տեւեց մէկ ժամ, որից յետոյ ներկաները սկսեցին հարցեր տալ: Բանտարկեալները, առ հասարակ, քաղաքականները՝ հասուն մարդիկ էին, մէջերը կային եւ լաւ մասնագէտ իրաւաբաններ. Իրենց հարցերով դասախօսին այնպէս նեղը լծեցին, որ խեղճ մարդը ստիպուած եղաւ խոստովանել, թէ «Խորհրդ. Միութեան բանտերում պահւողների 90 առ 100ը անմեղ էին»: Եւ ոչ ոք չզարմացաւ, երբ յաջորդ օրը այդ «յայտնի իրաւագէտ»ին էլ նստեցրին բանտ, մեզ մօտ: Մտանել էին...

Մի օր Մետեխ բերին քննիչներից մէկին: Մի քանի օր շարունակ մեզ վերի յարկից թոյլ չէին տալիս ցած զուրս իջնելու. վախենում էին, որ բանտարկեալները կը սպաննեն քննիչին, որ յայտնի էր իր դաժանութիւններով:

Մի ուրիշ դէպք աւելի մեծ տպաւորութիւն թողեց վրաս: Արտասահմանից պատգամաւորներ էին եկել, խիստ նշանաւոր մարդիկ, որոնք, բնականաբար, այցելեցին եւ Մետեխը: Նրանց ցոյց տուին ամենալաւ սենեակները, ուր նստած էին խորհրդային գերծառայ պաշտօնեաները, ցոյց տուին բանտարկուած կոմունիստների սենեակը, նոյնպէս շատ մաքուր ու հանգստաւէտ: Ցոյց տուին թատրոնը, ընթերցարանը, բայց ցոյց չտուին գիւղացիների ու բանուորների աղտոտ, հոտած ու ոջիլներով լեցուած խուցերը, ուր բանտարկեալները առանց անկողնի պառկում էին խոնաւ գետնի վրայ: Ցոյց չտուին նկուղի խուցերը, որոնք քիչ բանով էին տարբերւում Չեկայի զնդաններից: Եւ ուրիշ շատ տեղեր թաքցրին երեւելի այցելուների աչքից: Այցելուներից ոչ մէկը առիթ չունեցաւ խօսելու բանտարկեալների վերից վար բոլոր յարկերից բռնկեցին գոռալ. «Այստե՜ղ, այստե՜ղ էլ եկէք...»:

Զգիտեմ այցելուներն ինչ տպաւորութեամբ մեկնեցին, բայց բանտի իսկական կերպարանքը նրանք չտեսան: Եւ, անշուշտ, արտասահման անցնելուց յետոյ, ասացին այն, ինչ որ տարիներ շարունակ ասել էինք մենք, այսինքն՝ որ Խորհրդ. Միութեան սահմաններում բանտեր գոյութիւն չունին, այլ կան ուղղիչ տներ՝ [illegible] ցնելով, բնատրաններում եւայլն, ուր մարդիկ ոչ թէ պատիժ են կրում այլ կրթւում ու դաստիարակւում են: Քանի քանի անգամներ ես էլ, քննադատելով ամերիկեան բանտերը, օրինակ եմ բերել խորհրդային ուղղիչ տները: Բայց մենք հեռու Ամերիկայում էինք, չէինք տեսել ու չգիտէինք [illegible] իսկական դրութիւնը, [illegible] սել այն մարդկանց, որոնք սեփական աչքերով տեսել ու ծանօթ էին խորհրդային իրականութեան, բայց եւ այնպէս փառաբանում ու հիանում էին նրանցով.

Ուղղի՞չ տներ... Մետեխը գուցէ յաւզային էր նրանց մէջ, բայց ի՞նչ էր ներկայացնում, վերջին հաշուով, այդ տարօրինակ Սոդոմ — Գոմորը տարծն առ, մի տեսակ քաղաք [illegible] էր, ուր անվերջ դալիս — գնում էին Այստեղից էին անցնում Թուրքեստան ու Սիբիր աքսորուող բոլոր հատուածներն ու Վրաստանցիները. բոլոր գնդակահարուելիքները, նրանք, որոնց համար գնալ կայ ու վերադարձ չկայ: Այստեղ իրենց պատիժն ամբողջութեամբ յրագէր էին միայն կարճ ժամանակի բանտարկութեան դատապարտուածները՝ գողերը, փոքր գեղծում կատարողները, եւայլն, իսկ միւս բոլորը պատում էին ժամանակաւոր կերպով եւ այստեղից ուղարկւում հեռու:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ԱՆՀԵՏԵՐ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԷ

[illegible]

ՍԱՐՏԱՐԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԱՅԻՍ 28Ը ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

:·:

ՊԷԼՖՈՐ, 17 Յունիս.— Պէլֆորի հայ գաղութը հաստատուած է 1924ի վերջերը։ Այսօր կը բաղկանայ մօտ երկու հարիւր անձէ։ Մեծ մասամբ գործաւորներ են, կ'ապրին քաղաքէն քանի մը քիլոմեթր հեռու Caserne D'Offent։ Փոքր մաս մը կը բնակի քաղաքին մէջ։

Պէլֆորի հայ գաղութը իբր կազմակերպութիւն ունի Հ. Յ. Դ. «Վազգէն» խումբը։ Եւ Կէմէրէկի Հայր. Միութիւնը որ բազմաթիւ անդամներով կրնայ օգտակար գործունէութեան մը լծուիլ, ժանաւանդ որ իր տրամադրութեան տակ սրահ ալ ալ ունի։

Առանց նկատի առնելու այս փոքր գաղութին մէջ տիրող անհամերաշխութիւն, Կէմէրէկցիները նկատի պէտք է առնեն մասամբ ներքինին դաստիարակութեան գործը եւ ջանան զայն ի գլուխ հանել։ Դժուար չէ շաբաթական քանի մը ժամ հայ փոքրիկներուն՝ իրենց սրահին մէջ հաւաքել եւ հայերէն լեզու սորվեցնել։

Թէեւ քիչ մը ուշ, բայց այստեղ ալ տօնեցինք Մայիս 28ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վազգէն» խումբին։ Հանդէսը տեղի ունեցաւ [illegible]

ԿԱՐՕ

ԱՅՑԲԱՆ ԱԼ ՍՏՈՐՆՈՒԹԻՒՆ...

:·:

ՎԻՇԻ, 16 Յունիս.— [illegible]

Ներսէս Խաչիկեան

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք

«ՅԱՌԱՋ»ը

Ռուսիոյ կոչը

:·:

5 տոլար-100 փամփուշտ

«Թայմս» շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Մ. Նահանգներու եւ Եւրոպայի ռուս գաղթականները հետեւեալ կոչը ստացած են տպագրուած. —

«Ռուսիա կորսուած չէ։ Սովետ իշխանութիւնը կը մօտենայ իր վախճանին։ Գործադուլները կը փակուին։ Սովետական տնտեսական կառուցուածքը կ'արգիլուի փլուզումէ միայն գերման Հրեաներու աջակցութեամբ, սուտ փրոփականտայով եւ մեր ազգային ծուլութեամբ։ Վերջին օրերուն համաշխարհային դէպքերը կարելի դարձուցած են հիմը դնելու ռուսական բանակի մը Շանկհայի մէջ։ Նուազագոյնի վերածեցէ՛ք ձեր ծախքերը, ձեր տնտեսական գնումները։ Կանխիկ դրամ եւ կամ նիւթական խոստմնագիրներով ձեր խոստումները ղրկեցէ՛ք զօր. Տիրիխինին, որուն հասցէն է 154. Route Père Robert, Shanghai, China...

«Անկցին նառերը, խորհրդակցութիւնները, կուսակցութիւնները եւ բանատեղծութիւնները։ Անկցին երգահանդէսները, պարահանդէսները, խնջոյքները եւ ճաշասեղանները։ Դրամ տուէ՛ք ռուս բանակին։ Ամէն հինգ տոլար 100 փամփուշտ կը բերէ ռուսական երազներուն։ Ամէն հինգ տոլար կը նշանակէ 100 գնդակ եւ իւիշ (գերման հրեայ) գողերու աչքերուն մէջտեղ։ Ամէն մէկ գնդակ Մանջուրիոյ սահմանին վրայ ազդանշան մըն է Ռուսիոյ ռուս ժողովուրդին ապստամբութեան, նշան մը զարթի մղելու Սիբիրիայի, Ուրալին, Վոլկայի մէջ գտնուող Ռուսերը, եւ վերջապէս նշան մը գերման Հրեաներու յուծին»։

Ռուսահաստէի մէջ գոյութիւն ունեցող [illegible] Գոլիա Ի. Արվերսի, այս կոչի մասին [illegible] պետական քարտուղարութեան արտաքին յարաբերութեանց [illegible] Ֆ. Քէլլի, պահանջելով անկէ որ ամերիկեան տպագրանոց մերժէ [illegible] ռուսներու պէտք կառելու համար դրամ պահանջող կոչեր։ Քէլլի պատասխանած է, որ ամբողջ խնդիրը պիտի յանձնէ ոստիկան բաժանմունքին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԿՐԵՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԵՆՈՊԼ, 16 յունիս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի [illegible]

Յառաջիկայ եղանակին հանոյքը պիտի ունենանք տեսնելու, անշուշտ ձերժակ Ֆութպոլի մեր խումբը, որ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ ախոյեանական խաղերուն։

Յ. Սողոմոնեան

ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Յունիս.— Յունիս 5ին տեղի ունեցաւ Լիկ տը Լիթօրալի կազմակերպած ողիմպիականը որուն կը մասնակցէին երկու հարիւրի մօտ կարող մարզիկներ։ Անոնց մէջ էր նաեւ ֆրանսահայ ախոյեան 100 եւ 200 մէթրի տարածութեան, Յարութիւն Տէր Մինասեան, որ մասնակցեցաւ 80 եւ 200 մէթրի վազքին եւ պարտութեան մատնեց իր հակառակորդները, շահելով իր մասնակցած երկու մրցումները 80 մէթրը վազելով 9 2)4, 200 մէթրը վազելով 24 4)5։

Այս փեղեցիկ յաղթանակով Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը բացաւ իր աթլէթիզմի եղանակը

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մարզիկները սկսած են կանոնաւորապէս իրենց փորձերուն, մարզական նոր յաղթանակներու համար։

Մ. Հ.

ՄԱՄՈՒԼ

Մեր դիրքը

— «Հայրենիք» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (5 Յունիս),

— «Խորհրդային հայաստան թերթերը թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի մէջ մասնաւոր ճիգ մը կ'ընեն վերջերս հայ հասարակութեան ներշնչելու այն միտքը, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պատերազմ կը հրահրէ խորհրդային Միութեան դէմ։ Դաշնակցական մամուլի եւ մասնաւորապէս «Հայրենիք»ի բրած վերլուծումները միջազգային խռովայոյզ կացութեան եւ Հեռաւոր Արեւելքի տագնապի մասին բոլշեւիկներու կողմէն կը ներկայացուին իբրեւ հայ հանրային կարծիքը այդ ուղղութեամբ պատրաստելու չարամիտ ջանքեր

Անկարող է ըսել, թէ ամէկս բացարձակ զրպարտութիւն մըն է։ Որովհետեւ Հեռաւոր Արեւելքի ներկայ տագնապի սկսելէն ի վեր «Հայրենիք» ոչ միայն թշնամական գիրք չբռնեց, այլ եւ բարեկամական վերաբերում ցոյց տուաւ միշտ խորհրդային Միութեան հանդէպ։ Ջանալով առարկայական պատկերը տալ Հեռաւոր Արեւելքի իրադարձութեանց [illegible]

[illegible] եւ Մանջուրիոյ իր [illegible]

[illegible] կր յայտնենք, թէ [illegible] նախկան նոր պատերազմի մը բռնկման պարագային Եւրոպայի մէջ ալ կրնան ծագիլ ծանր բարդութիւններ, որոնցմէ կրնայ մեծապէս տուժել Խորհրդային Միութիւնը»։

Սովետները եւ Հրեաները

Սովետներու բարեկամ «Տոր Նէյշըն» շաբաթաթերթին Մոսկուայի թղթակիցը՝ Լուիզ Ֆիշըր կը գրէ — 15 հազար Հրեաներու թոյլ տրուած է միայն իբրեւ «կապիտալիստներ» եւ պաշտօնապէս արձանագրուած են իբրեւ կապիտալիստներ Ռուսիոյ մէջ։

«Հրեաներն են, որ կը վարեն պետական հանրային ապարատները, կը [illegible] երկաթուղիները, կը չինեն ճանապարհները եւ կը վարեն գործարանները։ Մակնիթոկորսք եւ Կուզնեցկստրոյ կոչուած սովետական երկու զեր — եսկանները (գործարան) կը [illegible] Հրեաներու [illegible] թեամբ։

«Ցեղափոխութիւնը կը խոստանայ բարգաւաճութիւն բերել Հրեաներու մեծամասնութեան։ Հրեաները եւ ոչ Հրեաներու խառն ամուսնութիւնը տեղի կ'ունենայ մեծ թիւերով... Հրեական խիտ շրջաններու մէջ դատարանի լեզուն հրէերէնն է, եւ ոչ Հրեաներու վկայութիւնն ալ կը թարգմանուի հրէերէնի

«Բոլշեւիկները ամէն ջանք կը թափեն քաջալերելու հրէական մշակոյթի բոլոր ձեւերը»։

Անգլիոյ ճամբան

Անգլիոյ Ներքին Նախարարութեան դիւանը Երատարակութեան տուաւ ցուցակ մը, որ կը ներկայացնէ այն արկածները, որոնք տեղի ունեցած են Անգլիոյ ճամբաներուն վրայ վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, որ անհետեւեալն.

Տարի	Վիրաւոր	Մեռած
1926	133,778	4,886
1927	148,575	5,329
1928	164,838	6,138
1929	170,917	6,696
1930	177,895	7,305
1931	202,119	6,691

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾԸ

Ատամնաբոյժ Տոքթ. Հօշեան անցեալ օր ինքնաշարժի արկած մը կրեց եւ փոխադրուեցաւ Փարիզի Լարիպուազիէր հիւանդանոցը

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՀԱՅ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

—)(օ)(—

Հայ երիտասարդ մը, Վանեցի, Մկրտիչ Կասեան, Փիլիփոս Մելքոնեան Սրբանոցի նախկին սանկերէն, [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՄ

[illegible]

Կ. ՄԻՀՐԱՆ

(Շարունակելի)

վրայ եւ պատրաստել լուծումը այն կէտերուն, որոնց շուրջ կարելի չէ եղած համաձայնութիւն գոյացնել: Այս յանձնախումբն է որ պիտի քննէ իւրաքանչիւր պետութեան պատերազմական ելեւմուտքը:

Վախ կայ սակայն որ այս կէտերուն շուրջ համաձայնութիւնը ձախողեցնելու աշխատին Իտալիա, Գերմանիա եւ Ռուսիա:

Իտալիոյ ներկայացուցիչը՝ արտաքին նախարար Կրանտի արդէն տեսակցութիւն մը ունեցած է Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի եւ Ֆրանսայի պատուիրակներէն մը Ժուվնէլի հետ: Առաջադրուած նպատակներուն արդէն ծանօթ է: Տը Ժուվնէլ տեսակցութիւններ ունեցած է նաեւ գերման պատուիրակներէն շատերուն հետ եւ կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ կոտրել անոնց ընդդիմութիւնը:

Գալով Ռուսիոյ, եթէ շարունակէ յամառիլ իր տեսակէտին վրայ, մտադրութիւն կայ առանց նկատի ունենալու, հետապնդել առաջադրուած նպատակներուն իրականացումը:

Գերմանիա դժգոհ նոր հրամանագրերէն

Գերմանիոյ ներքին նախարարը վաղուան համար հրաւիրած է գերման պետութեան ներքին նախարարները:

Այս հաւաքոյթին նպատակն է խորհրդակցիլ դժգոհութեան մասին՝ որ յայտնուած է գերման հարաւային պետութեանց կողմէ՝ հիթլէրեան մարտական խումբերու վերակազմութիւնը արտօնող հրամանագրերուն հետեւանքով:

Այդ հրամանագրին հրատարակութենէն ասդին, հիթլէրեան մարտիկները խռովութիւններ յարուցած են կարեւոր կեդրոններու մէջ՝ ինչպէս Պերլին, Համպուրկ, Էսսէն, Պրէսլաւ, Մակտէպուրկ եւ այլն:

Հիթլէրեանները դեռ նոր, հանրապետականներուն վրայ յարձակեցան Հեսսէի մէջ, ուր ընտրութիւններ տեղի կ'ունենային:

Վերջին հրամանագրերուն հետեւանքով, զրկուած են նաեւ քանուորական շրջանակները, մանաւանդ անգործները, որոնք կը ստանան շաբաթական 4,50 մառք, կամ 28 մառք՝ եթէ ամուսնացած են եւ 6 զաւակ ունին:

Ռուռի մէջ, համայնավարները կը ջանան ընդհանուր գործադուլ մը յաջողցնել:

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիական խորհրդարանին մէջ, գաղթային նախարարին տուած բացատրութիւնները անգլօ-իրլանտական յարաբերութեանց մասին, կը հաստատեն այն տպաւորութիւնը թէ յունիս 1ի բանակցութիւնները չեն բարւոքած կացութիւնը:

Հաւատարմութեան երդումի ջնջման, եւ կալուածական – հողային պարտքերու վճարման հարցերը անելի մէջ են: Իրլանտայի վարչապետը որ կը մնայ անխախտ հաւատարմութեան երդումի ջնջման վրայ, Լոնտոն ղրկած իր մէկ ծանուցագրին մէջ, կ'ընդունի իրաւախոհութեան ենթարկել պարտքերու վճարման հարցը: Սակայն կ'առաջարկէ որ իրաւարար ատեանը կազմուած չըլլայ միմիայն անգլիական քաղաքացիներէ, այլ անոր մասնակցին նաեւ օտարներ: Լոնտոնի կարգ մը շրջանակները Իրլանտայի այս առաջարկը նոյն իսկ վիրաւորական կը նկատեն Անգլիոյ համար:

Գաղթային նախարարը յայտարարեց Խորհրդարանին մէջ թէ Տէ Վալերայի նոր առաջարկները աւելի կը ծանրացնեն կացութիւնը:

Կ'ենթադրուի որ Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովին մէջ, ամէնէն աւելի վէճի նիւթ պիտի դառնայ Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ յարուցուած սահմանադրական հարցը եւ պիտի մոռցնել տայ տնտեսական հարցերը:

Լոյտ Ճօրճ վերջին ընտրութիւններէն ի վեր առաջին անգամ խօսք առնելով Երեսփ. ժողովին մէջ, պաշտպանեց կառավարութեան դիրքը եւ ըսաւ թէ Տէ Վալերա մէկն է, որուն հետ կարելի չէ բանակցիլ, թէ՝ անոր նպատակը Անգլիայէն բոլորովին անկախ պետութիւն մը հիմնելու՝ անընդունելի է:

** Իրլանտական թերթ մը կը գրէ թէ անգլիական կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը պիտի ղրկէ իրլանտական կառավարութեան՝ հաւատարմութեան երդումի ջնջման մասին:

Թրքական նեղուցներու հարցը

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, խորհրդային կէսպաշտօնական շրջանակներու մէջ կը յայտնեն թէ՝ ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Թուրքիոյ հետ, Նեղուցներու հարցին մասին:

Մոսկուայի մէջ կը հաւատան թէ, եթէ Թուրքիա առաջարկ ներկայացնէ մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, անմիջապէս պիտի պահանջէ դադրեցնել Վոսփորի եւ Տարտանէլի Նեղուցներուն վրայ կատարուած միջազգային հսկողութիւնը:

Համայնավար շարժումը Ռումանիոյ մէջ

Ռումանիոյ ապահովութեան ոստիկանութիւնը, երկարատեւ պրպտումներէ յետոյ, յաջողեցաւ երեւան հանել համայնավար փրոփականտի ընդարձակ կազմակերպութիւն մը: Այս կազմակերպութիւնը կը գործէր գերման ծագում ունեցող անհատի մը ղեկավարութեան տակ: Կեդրոնատեղին կը գտնուէր Պուքրէշի մէջ, ուր չորս մամնաճիւղեր կային: Այս կազմակերպութիւնը մասնաճիւղեր ունի նաեւ արտասահմանի մէջ:

Ձերբակալուած համայնավարներու յայտարարութեանց համաձայն, վերջին մէկ քանի ամիսներու ընթացքին, սոյն կազմակերպութիւնը իր փրոփականտի գործին վրայ ծախսած է մօտ երեք միլիոն լէյ:

Ձերբակալուած են 25 հոգի: Ոստիկանութիւնը իր խուզարկութեանց ընթացքին, գրաւեց կարգ մը շատ կարեւոր փաստաթուղթեր, եւ Պուքրէշի կեդրոնին մէջ երեւան հանեց գաղտնի տպարան մը, ուր կը տպուէին կազմակերպութեան փրոփականտի թռուցիկները:

Կիրակի օր, ձերբակալութիւններն ու խուզարկութիւնները շարունակուեցան Պուքրէշի մէջ: Իսկ երկուշաբթի օր երկրին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ շարունակուեցան խուզարկութիւնները:

Պուլկար համայնավարներու դատավարութիւնը

Սոֆիայի նահանգային պատժական ատեանին առջեւ տեսնուեցաւ համայնավարական գաղտնի կեդր. կոմիտէի դատը: Ինչպէս յայտնի է, այս գործի բացման ժամանակ, Նիքոլա Քոֆարջիեւ ոստիկաններէ հետապնդուած ժամանակ անձնասպան եղաւ, իսկ միւս անդամներէն Մր. Քոչով եւ Ցոչօ Նենով անձնասպան եղան ընդհ. ոստիկանութեան շէնքին մէջ:

Կեդր. կոմիտէի անդամներէն Ռաչօ Ցանեւ, ձերբակալուելով խոստովանութիւններ ըրաւ, որու հետեւանքով ձեռք անցաւ Պուլկարիոյ համայնավարական գաղտնի կազմակերպութիւնը:

Դատավարութեան ժամանակ ամբաստանեալները գրգռիչ ընթացք բռնեցին, որու պատճառաւ դատարանը վճռեց դուրս հանել զանոնք սրահէն եւ ի բացակայութեան տեսնել դատը:

Պաշտպան փաստաբան Ստանկուլով պահանջեց փոխել այս որոշումը, այս առիթով սուր վիճաբանութիւն ծագեցաւ անոր եւ դատաւորներու միջեւ, որու հետեւանքով փաստաբան Ստանկուլով եւս իր կարգին մեկուսացուեցաւ պաշտպանութեան գործէն: Ատկէ յետոյ միւս պաշտպան փաստաբաններն ալ հեռացան սրահէն, ինչպէս նաեւ քանի մը երեսփոխաններ եւ գերման օրագրողներ:

Համայնավար կուսակցութիւնը ի նշան բողոքի յիշեալ դատավարութեան դէմ, ուզեց հրապարակային ցոյց սարքել Սոֆիայի մէջ: Փիրոցկա եւ Փայիսի փողոցներու անկիւնը որոշ թիւ մը համայնավարներ հաւաքուեցան եւ ամպիոն բարձրացուցին, երիտասարդ մը սկսաւ ճառել, բայց ոստիկանութիւնը վրայ հասնելով ցրուեց զանոնք եւ մաս մը ձերբակալեց: Ձերբակալուածները ուշ ատեն ազատ արձակուեցան:

Սոֆիայի դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը այս 12 համայնավարներուն որոնք ձերբակալուեր էին անցեալ նոյեմբերին: Վեց համայնավարներ դատապարտուեցան 12,5 տարի բանտարկութեան, երեքը 7 տարուան, եւ երեքը չորս տարուան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ. — Ամերիկեան Ծերակոյտը 68ի դէմ 18 ձայնով՝ մերժեց գոհացում տալ ամերիկեան վեթերաններու պահանջին, որ ինչպէս կը յիշուի, քուէարկուած էր Երեսփ. ժողովին կողմէ:

Այս որոշումը մեծ յուզում պատճառած է վեթերաններուն, որոնք Ամերիկայի բոլոր կողմերէն՝ Ուաշինկթըն խուժած էին՝ իրենց պահանջին գոհացում ստանալու համար: Վեթերաններու պետը յարտնեց թէ մինչեւ որ իրենց առնելիքները չստանան, չպիտի հեռանան մայրաքաղաքէն:

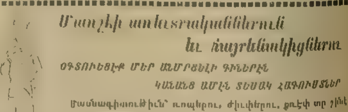

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

Բ Ո Ռ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Այնտեղ նրան չեն էլ ընդունի. տիկին Գրասինի աշխարհիկ կարգերի հակառակ գնացող կիներից չէ: Բայց մի բան էլ ասացէք ինձ Րիվարէզի մասին, ոչ իբրեւ մարդու, այլ իբրեւ երգիծաբանի: Ֆաբրիցին ինձ ասաց, թէ գրել է եւ թէ նա էլ համաձայն է ճիզուիտների դէմ պայքար մղելու. այս է բոլորը, ինչ որ գիտեմ: Այս շաբաթ ես այնպէս էի զբաղուած, որ ոչ ոքի չեմ տեսել:

— Զգիտեմ ճշմարիտ, էլ ինչ կարող եմ աւելացնեմ դրան. կարծեմ ըրբամական տեսակէտից ոչ մի դժուարութիւն չի ներկայանում, ինչպէս մենք առաջ ենթադրում էինք: Ըստ երեւոյթին ապահովուած մարդ է եւ համաձայնել է ձրի աշխատելու:

— Ուրի իր սեփական միջոցներ ըր

— Երեւի, թէեւ տարօրինակ է. ցիչում էք, Ֆաբրիցիի մօտ ինչ էին ասում նրա դրութեան մասին Դիւբրէյի խմբում եղած ժամանակ: Այժմ ինչ որ ակցիաներ ունի Պրազիլեան հանքերում, բաց ի դրանից ահագին յաջողութիւն են վայելում իր թերթօնները Փարիզում, Լոնտոնում ու Վիեննայում: Մի վեցեակ լեզու գիտէ իր մայրենի լեզուի պէս, եւ ոչ մի արգելք չունի այստեղից յարաբերութեան մէջ լինելու ուրիշ թերթերի հետ: Հօ՛, ամբողջ ժամանակը ճիզուիտներին ջարդելու չէ:

— Ճիշդ է, ի հարկէ: Բայց ժամանակ է գնալու, Ջէզարէ: Թող վարդերը մնացնեմ: Մի վայրկեան:

Բարձրացաւ վեր իր սենեակը եւ վերադարձաւ վարդերը առնելով կրծքին ու խայտանական ժանեակէ մի սեւ ծածկոց էլ գլխին ձգած:

Մարտինին նայեց նրան գեղարւեստական մարդու աչքերով:

— Թագուհու էք նման, տիկին. մեծ ու իմաստուն Շեբա թագուհուն:

— Ինչ անխիղճ բան էք ասում. — տարօրինակ կծու ծիծաղելով — Եթէ գիտենաք թէ ես ինչպէ՛ս ջանք եմ գործ դնում մի սովորական աշխարհիկ տիկնոջ նմանելու համար: Ո՞վ է լսել, որ մի յեղափոխական կին Շեբա թագուհուն նմանի: Զէ՞ որ դա լրտեսների ուշադրութիւնը գրաւելու ամենալաւ միջոցն է:

— Ինչքան էլ որ աշխատէք, երբեք չէք յաջողելու մի աշխարհիկ յիմար կին ձեւացնէք: Բայց ինչ փոյթ. դուք այնքան գեղեցիկ էք, որ լրտեսները ձեզ նայելիս չեն մտածելու ձեր համոզումների մասին, եթէ նոյն իսկ դուք այնքան էլ սիրալիր չլինէք ու չարունակ չխաղաք ձեր հովահարի հետ, տիկին Գրասինիի նման:

— Է՛, Թողէք, Ջէզարէ, թողէք հանգիստ այդ խեղճ կինը: Վերցրէք այս շաքարեղէնը ու մեղմեցէք ձեր չարութիւնը: Պատրա՞ստ էք, ժամանակ է:

Մարտինին բոլորովին իրաւունք ունէր ասելու, թէ ազնուական բազմամարդ էր լինելու ու ձանձրալի: Մի քանի գրագէտներ հաւաքուած՝ ոչինչ չի նշանակող քաղաքավարի ֆրազներ էին փոխանակում եւ յուսահատօրէն ձանձրացող դէմքեր ունէին: Տուրիստների ու ռուս իշխանների խայտաբղէտ խումբը քաշ էր գալիս սենեակից սենեակ իրարից հարցնելով թէ ովքեր էին ներկայ եղող այդ նշանաւոր մարդիկը եւ ճգնում էին մի խորիմաստ խօսակցութեան բռնելու: Գրասինին ընդունում էր հիւրերին, իր կօշիկների նման, մի անթերի մաքուր սրբած քաղաքավարութեամբ: Բայց նրա սառն դէմքը փայլեց յանկարծ երբ Ջեմմային տեսաւ. իսկապէս սաստ չէր սիրում նրան ու ներքուստ քիչ էլ վախում էր, միայն հասկանում էր որ առանց նրա ներկայութեան իր դահլիճը պէտք է զուրկ մնար մի մեծ հրապոյրից.

Նա հեռահեռէ բարձրացել էր աչքի ընկնող դիրքի եւ այժմ, երբ հասել էր արդէն հարստութեան ու անուան, ձգտում էր իր տունը ազատամիտ եւ միտուոր շրջանի կենտրոն դարձնելու փառասիրութեամբ: Հասկանում էր, որ իր անճաշակ, փոքրիկ ու զարդարուն կինը, որի հետ երիտասարդ ժամանակ ամուսնանալու յիմարութիւնը ունեցել էր, անպէտք էր մի մեծ գրական սալոնի տիրուհին լինելու դերին իր դատարկ խօսակցութիւններով ու թօշնած դէմքով: Երբ Ջեմմայի ներկայ լինելուն ապահովուած էր լինում, նա վստահ էր որ երեկոն յաջող կ'անցնի:

Ջեմմայի հանգիստ շնորհալի վարմունքը հիւրերին մի հաճելի հոգեկան տրամադրութիւն էր տալիս, եւ հէնց միայն նրա ներկայութիւնը հեռացնում էր գռեհկութեան ոգին, որ, ինչպէս թւում էր Գրասինին, յածում էր միշտ այդ տան վրայ:

Տիկին Գրասինի սիրալիր բարեւեց Ջեմմային:

— Ինչ հրաշալի էք դուք այսօր: — Բացագանչեց նա մի բարձր շշնջիւնով եւ դիտելով նրա սպիտակ քաշմիրից հագուստը մի չար քննական հայեացքով: Նա նախանձում էր իր այցելուին ճիշդ այն բանի համար, որ այնքան դուր էր գալիս Մարտինիին. Ջեմմայի տակտը, հանգիստ բնաւորութիւնը, անկեղծութիւնը, լրջութիւնը, նրա հոգեկան հաւասարակշռութիւնը. նոյն իսկ դէմքի արտայայտութիւնը իսկ երբ տիկին Գրասինին ատում էր մի կնոջ, այդ արտայայտւում էր չափազանց քաղաքավարութեամբ:

Ջեմման շատ լաւ գիտէր այդ ողջագուրանքների ու հաճոյախօսութիւնների գինը, եւ լսում էր նրա խօսքերը առանց ականջ կախելու: Այդ աշխարհիկ հրաւէրները իր պարտաւորութիւնների ամէնից ձանձրալի ու ամէնից անախորժ մասն էին կազմում, բայց անհրաժեշտ լրտեսների ուշադրութիւնը իր վրայից շեղելու համար: Նրա համար այդ այցերը նոյնչափ դժուար էր, ինչպէս ծածկագիր նամակների վերծանումը: Բայց գիտենալով որ լաւ հագնուած աշխարհիկ կնոջ համբաւը ազատ է պահում կասկածանքից, նա նոյն ուշով ուսումնասիրում էր նորաձեւութիւնների թերթերը, ինչպէս եւ ծածկագրերի բանալին:

Ձանձրացող դրական ճշմարտութիւնները կենդանացան Ջեմմայի անունը լսելիս, որ վայելում էր նրանց համակրանքը: Արմատական կուսակցութեան հրապարակախօսները խումբ դիմեցին երկար սենեակի այն կողմը ուր Ջեմման էր կանգնած, բայց նա խիստ էր փորձառու իբրեւ յեղափոխական ու երկար չմնաց նրանց շրջանում:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ 1932

22 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1912

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Երկու Խօսք

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Հանրապետութեան հիմնադրութեան 14րդ տարեդարձի առթիւ ռամկավարներու օրկան «Արարատ» երկու տակառական յօդուածներ գրեց: Այդ հակառութիւնները մատնանշեցինք, երբ հանեցինք Մայիս 28ի եւ Նոյեմբեր 29ի պատմական եւ քաղաքական նշանակութիւնները, որոնք այսօր տարբեր հայութեան քաղաքական համոզումներու եւ կուսակցական ուղղութիւններու փոխ կ'ազդեն եւ հիմքը կը կազմեն մեր ազգային տարբեր ձգտումներուն:

Այս աշխատանքը կատարեցինք ոչ թէ սովորական փոխառութիւն մը ունենալու ռամկավարներուն հետ, կամ առօրեայ կուսակցական վէճ մը հրահրելու, այլ ճշգելու կարգ մը քաղաքական սահմանումներ, որոնք երբ յստակ ձեւակերպուին, կը նպաստեն հոսանքներու գաղափարական հակամարտութեան, ինչպէս նաեւ անոնց համագործակցութեան: Որովհետեւ, մենք համոզուած ենք որ երբ քաղաքական հոսանքներու զատումը յստակ է, ազգային ազդակները՝ յայտնի, անոնց միջեւ եղած հակամարտութիւնը կ'ըլլայ աւելի գաղափարական եւ աւելի օգտակար: Այդ յստակութիւնը միայն կրնայ նպաստել որ եւ է համագործակցութեան, որ պիտի հիմնուի հաւաքական բմբռնումին վրայ, հաւաքական շահի տեսանկիւնով:

Դժբախտաբար «Արարատ»ի երրորդ յաջորդող երեք խմբագրականները յաւելեալ յօդուածներն ու ճառերը, երկու շարաթ առաջ, ինչպէս եւ ռամկավարներու օրկանը՝ առանց սակայն լուրջ բանաձեւելու ռամկավար հոսանքի տեսակէտները:

Եթէ քով քովի դնէք այդ բոլոր գրուածքները, առաջին տպաւորութիւնը պիտի կարծէք թէ խնդիրը կը դառնայ հանդէսի մը հաշուեկշռութեան շուրջ: Իսկ յետոյ, երբ դէպքերու եւ թուականներու յաջորդականութիւնը տեսնէք, պիտի կարծէք թէ արխիւային պաշտօնեայի մը հետ գործ ունիք, որ ապաւինած է դեղնած թուղթերուն, որոնց ոչ լեզուն եւ ոչ ալ իմաստը կը հասկնայ:

Բան մը չըսելու համար այսքան բան խօսելու վրայ կուտակելը կը նմանի խօսքն անիմաստ դարձնել: Լաւը նախընտրելի է անիմաստ խօսքէն:

Ռամկավար օրկանը խուսափելով գիրք ճշդելէ, կ'ուզէ ներկայանալ «չէզոք» կեցուածքով մը, եւ պատմական իրողութիւնները ներկայացնել իբրեւ թէ այնպէս, ինչպէս որ էին:

Արդ, պատմական իրողութիւնները ներկայացնելու այս ձեւին մէջ, ռամկավար միտքը ամբողջովին կը սայթաքի:

Քանի մը մատնանշումներ միայն:

«Մայիս 28ը ռուսական յեղափոխութենէն ծնունդ առաւ», եւ հետեւաբար երբ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը տարածուած է նաեւ Հայաստանի վրայ, Մայիս 28ի յիշատակն ու իմաստն ալ օդը կը ցնդին:

Ինչո՞ւ, հարց կանդնի, այդ տրամաբանութեամբ՝ պատմութեան շրջանակը կրնանք շատ լայնցնել: — Ռուսական յեղափոխութիւնն արդիւնքն է համաշխարհային պատերազմին: Ու այդ երկու հսկայ շարժումներուն անմիջական արդիւնքը կարելի է նկատել Լեհաստանի, Ֆինլանտիոյ, Էսդոնիոյ, Չեխօ-Սլովաքիոյ եւն. եւն. անկախութիւնները: Բայց այդ ազգերը ոչ համաշխարհային պատերազմի եւ ոչ ալ ռուսական յեղափոխութեան տանտիրութիւնը ազգային տօնի կարգն անցուցած են:

Առաջին պատճառները շատ են եւ ընդհանուր բոլոր ազատագրուած ազգերուն համար: Ինչ որ կարեւորն է եւ էական, ազգային տեսակէտէն, ներքին ազգային ապրումն է եւ պատմական վայրկեանի գիտակցումը: Այդ վայրկեանն է, որ կը դառնայ պատմական, ու անոր վրայ է որ կը բարձրանայ տուեալ ազգի քաղաքական պատմութիւնը:

«Արարատ»ն կ'ըսէ.— «Մայիս 28ը մենք չստեղծեցինք»: Այսինքն մեզ պարտադրեցին: Այստեղ, ռամկավար աչքը արտաքին պայմանները կը տեսնէ, իսկ ներքին կորովը չի նշմարեր: Մեր թշնամի շրջապատը մեզ կը թողուր մինակ եւ կը պարտադրէր անյատ կեանք մը, որպէս զի հայ ժողովուրդը ոչնչանար, ու Հայաստանը դառնար աշխարհագրական անուն մը: Իսկ հայ ժողովուրդը, երկար դիմադրութիւններէն յետոյ, գերագոյն ճիգով մը Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտը կռուեր ու կը կերտէր ԻՐ ՄԱՅԻՍ 28ը: Այս վայրկեանն է որ իմաստ ունի հայ ժողովուրդին համար: Եւ այս վայրկեանն է որ անկիւնադարձ կը կազմէ Հայոց պատմութեան մէջ:

Ուրիշ խեղաթիւրում մը: Ըստ ռամկավարներուն, «1917ի Հոկտեմբերին ըլլալիքը Մայիս 28ով յետաձգուեցաւ 1920ի Նոյեմբեր 29ին: Ուրեմն, առանց Մայիսին, մենք պիտի ունենայինք Հայաստան եւ համեմատաբար շատ աւելի բախտաւոր պայմաններու մէջ»:

Հատորներ գրուած են այդ ժամանակաշրջանի պատմութեան մասին եւ երախաներն անգամ գիտեն թէ Ռուսաստանը 1917 Հոկտեմբերէն սկսած քայքայուած ու քաշուած էր մեր սահմաններէն եւ երեք տարի պիտի մնար հիւսիսի փոթորիկներուն մէջ: Հայաստանը գոյութիւն չպիտի ունենար, եթէ հայկական հաւաքական կամքը եւ բազուկը չգործէր: Այսքան բան չգիտնալը եթէ ագիտութիւն չէ, ուրեմն վատութիւն է:

Ուրիշ անպատասխանատու յայտարարութիւն մը: Ըստ ռամկավար օրկանին, հայութիւնը 1918ի եւ 1920ի շրջանին կորսնցուցած է կէս միլիոնի չափ ժողովուրդ: Միմիայն ռամկավար խմբագիր մը իրեն թոյլ կրնայ տալ այսքան թեթեւ սրտով թիւերը բազմապատկել եւ Կովկասի հայութեան կէսը կոտորուած ներկայացնել թուղթի վրայ:

Մենք, ի հարկէ, աքցանով չենք կրնար դուրս քաշել այս մարդոց ուղեղէն ռամկավարներու յստակ տեսակէտները: Բայց կրնանք պահանջել որ պատմական տարրական ճշմարտութիւնները չխեղաթիւրեն:

Կ. Ս.

ՀԱՅՐ ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ
1878 1932

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

Մօրուեղ, գիլխէ[illegible] աչքերով, ատուածաշնչական ճակատով, տաք եւ [illegible] դէմք մը:

Բիւրեղեայ պատգրութիւն էր.— պայծառ մտ[illegible] մըն ալ իմ՛ ինչպէս կը կոչէր մեզ, չմոռնալով արտայայտել հաճոյքը ի տես այն [illegible] ուն, որուն կուզայի Բիւզանդիոյ գիրքերէն ու բարձունքներէն՝ մանեալ հայ գրականութեան մէջ:

Մոլեգին աշխատող մըն էր կը յիշեմ, այս տարի, իր մէկ [illegible] թիւնը, երբ Փարիզի մէջ քանի ամիս առաջ, Նախատակ Գրողներու Բարեկամներու հացկերոյթին, կը հարցնէինք իրեն թէ [illegible] յօգնիր գրելով ու գրելով.

— Երկրորդական կարգ մը [illegible] տութիւններ մէկ ձեռքով կ'ընեն.

— Երկու ձեռքով ալ կընա՞ք գրել, հարցուցի միամտաբար, մինչ կը նայէին խնդալէն բոլոր սեղանակիցները:

Ետքէն հասկցայ թէ ինչ ըսել կ'ուզէր.

Արդարեւ գրի մեքենայ դարձած էր ան, կը կատարէր գրի բոլոր աշխատանքները անխոնջ,— բարդմանութիւն, յօդուած, ուսումնասիրութիւն, լեզուագիտական, մատենագիտական.

Գիտարարի մոլեգին տեսլեան, յանկարծ դարձ մը կատարեց եւ յանձնուեց աշխարհաբարին: Սակայն աշխարհաբարի մասին իր բմբռնումը այնքան լայն էր, որ զինք պիտի չառնեւ մինչեւ իսկ ռամկօրէնը:

Վերջին տարիներուն, լեզուի ոստիկան էր դարձած, եւ իր սուր ու հեգնոտ ոճով՝ կը յարձակէր անխնայ, գեղեցիկ սրամտութեամբ մը անուշցնելով իր ամէնէն դառն հարուածները:

Կարեւոր դեր մը կատարեց ճշդելով հայերէն արդի աշխարհաբար լեզուի կարգ մը օրէնքները:

Իր մահով կ'անհետանայ ոչ միայն ուժեղ աշխարհաբարեան մը, այլ եւ հազուագիւտ գրագէտ մը:

Յարգա՜նք իր յիշատակին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՆԴՈՒԿ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ ձեռնարկած են շինելու օտար զբօսաշրջիկներու յատուկ պանդոկ մը: «Փրավտա» կը գրէ թէ 2000 հոգի պիտի կրնան բնակիլ այս պանդոկին մէջ որ պիտի ունենայ մարմնամարզի յատուկ սրահներ, նարտարապետի տեւական ցուցադրութիւն մը, գիտական աշխատանոցներ գիտնականներուն համար եւայլն: Շինութիւնը պիտի արժէ 3ուկէս միլիոն ռուբլի:

ԱՆՆԱՆԱՑԻՆ ԱՄԱՌ

Երէկ, պաշտօնապէս ամրան սկիզբն էր: Սակայն երկինքը մռայլ, ամպամած ու աշնանային պաղ հով մը կը փչէր: Քանի մը օր պիտի տեւէ այսպէս

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Բանակցութիւններ եւ առաջարկութիւններ

Լօզանի մէջ, նախորդ օր տեղի ունեցան անգլօ-ֆրանսական եւ անգլօ-գերման տեսակցութիւններ, որոնք պիտի յանգէին վեց պետութեանց ներկայացուցիչներուն յատուկ մէկ հաւաքոյթին: Այս հաւաքոյթին մէջ պիտի քննուէր երկու յանձնախումբերու կազմութեան հարցը,— պարտքերու եւ հատուցումներու յանձնախումբ,— Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան յանձնախումբ:

Այս հաւաքոյթը թէեւ տեղի ունեցաւ, սակայն շատ կարճ տեւեց, հազիւ քանի մը վայրկեան: Անգլիոյ վարչապետը տեղեկացուց միւս պետութեանց ներկայացուցիչներուն թէ կարեւոր տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պատուիրակութեանց միջեւ եւ թէ անհրաժեշտ է սպասել անոնց վերջաւորութեան, խորհրդաժողովին աշխատանքներուն մասին օգտակար ծրագիր մը մշակելու համար:

Լօզանի մէջ կացութիւնը ներկայիս հետեւեալն է: Անգլիա կը շարունակէ համամիտ մնալ ամբողջական ջնջման: Համոզուած է թէ պարտքերու եւ հատուցումներու հետեւանքով դրամագլուխներու փոխադրութիւնն է տնտեսական տագնապին գլխաւոր պատճառը եւ թէ ուրեմն այդ պատճառը ջնջելով, կը ջնջուի նաեւ արդիւնքը — տագնապը:

Ֆրանսա, ինչպէս յայտարարեց իր վարչապետը Էրիօ, կոթնելով Պազէլի տեղեկագրին եզրակացութեանց, կը պնդէ թէ պարտքերու եւ հատուցումներու հետեւանքով գումարներու փոխադրութիւնը երկրորդական պատճառ մըն է միայն տագնապին եւ թէ ամէն պարագայի մէջ, հատուցումներու ջնջումը, ո՛չ ազդու, ո՛չ ալ արդար ելք մը կրնայ կազմել:

Պարզ է ուրեմն թէ այսքան հակադիր տեսակէտներ անհրաժեշտ կը դարձնեն նախընթաց համաձայնութիւններ, եթէ կ'ուզուի որ խորհրդաժողովը յանգի դրական եզրակացութեան մը:

Հատուցումներու ջնջումին հետեւանքով պիտի ստեղծուի հետեւեալ կացութիւնը: Ֆրանսա ամբողջ 35 տարի պիտի կորսնցնէ 359 միլիոն ոսկի մարք, Պելճիքա 65, Եուկոսլաւիա 68, Անգլիա 66, իսկ Իտալիա 30 միլիոն:

Իսկ Գերմանիա ջնջումով պիտի ապահովէ առանձնաշնորհեալ վիճակ մը. իր պարտքը մէկ անգամէն պիտի իջնայ 12 միլիառ մարքի միայն. իսկ Ֆրանսա պիտի մնար 51 միլիառ մարք պարտքով մը, Անգլիա 115 միլիառ պարտքով:

Այս առեւտրներն են որ Ֆրանսայի պատուիրակները կրկին պարզեցին Մաքտօնալտի: Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՞նչ եղած է այս տեսակցութեան արդիւնքը. սակայն ասկից յետոյ է որ Մաքտօնալտ տեսակցութիւն մը ունեցաւ գերման վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ:

Վերջին լուրի մը համաձայն, Պ. Էրիօ հատուցումներու հարցին լուծման հիմար ներկայացուց ծրագիր մը, որուն համաձայն, Գերմանիա պէտք է վճարէ միանուագ գումար մը: Այս գումարը պէտք է յանձնուի Պազէլի միջազգային դրամատան, որ այդ գումարը պիտի բաշխէ Գերմանիոյ պահանջատէրերուն, այնպէս որ այդ գումարին երկու երրորդը պէտք է երթայ Միացեալ-Նահանգներուն իբր Եւրոպայէն իր առնելիքը եւ միայն մնացեալ մէկ երրորդը պիտի բաշխուի Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Պելճիքայի, Եուկոսլաւիոյ եւայլն:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԻՐՔԸ

Լօզանի ժողովին բացումէն առաջ, Ամերիկայի պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն, որովհետեւ կը նկատեն թէ հանրապետական կուսակցութեան Չիքակոյի ընդհ. ժողովէն վերջ չէ որ ներկայ կառավարութիւնը պարտքերու հարցին մասին յստակ խօսք մը կրնայ ըսել: Որովհետեւ, եթէ ներկայ կառավարութիւնը հաշտարար եղանակ մը որդեգրէ այդ հարցին կարգադրութեան առթիւ, կրնայ յառաջիկայ ընտրութեան մէջ՝ իր դէմ գործածուիլ իբր զօրաւոր զէնք մը: Իսկ եթէ իր տեսակէտը բացասական ըլլայ, կրնայ ձախողութեան մատնել Լօզանի ժողովը:

Հետեւաբար, պաշտօնական անձնաւորութիւնները դժկամակութեամբ կ'ընդունին այն լուրերը թէ Լօզանի մէջ համաձայնելէ յետոյ, եւրոպական պետութիւնները պիտի դիմեն Միացեալ-Նահանգներու կառավարութեան, իրենց համաձայնութիւնը ենթարկելու համար անոր հաւանութեան, անկից առնելով պարտքերու կրճատման կամ ջնջման խոստում մը:

Զինաթափութեան ժողովը

Եռեակ համաձայնութիւն մը

Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պատուիրակութիւնները համաձայնութիւն գոյացուցին սպառազինումներու կրճատման եղանակի մը շուրջ, որ առաջարկուած էր Ֆրանսայի պատերազմական նախարար Փօլ Պոնքուրի կողմէ:

Ահա այդ համաձայնութեան կէտերը.

1) Ֆրանսա պատրաստ է ընդունելու զանգուածային եւ ընդհանուր կրճատումներ եւ առնել փոխարինել ապահովութեան ազդու կազմակերպութեամբ մը:

2) Առաջին կէտին շուրջ եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, մասնակի արգելքներ եւ կրճատումներ պէտք է ենթարկուին հսկողութեան եւ հակակշռի դրութեան մը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄՈՒՐՀԱԿՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Փարիզի եղեռնադատ ատեանին առջեւ, այս միջոցին կը տեսնուի բոլշեւիկեան մուրհակներու դատավարութիւնը: Դատավարութեան ծնունդ տուած է խորհրդային արտաքին գործակալին Լիտվինովի եղբօր գրած մուրհակները՝ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան վրայ: Կասկած կը ծագեցնար Լիտվինովի վրայ որ կեղծ մուրհակներ տը[illegible]

[illegible] տարին, Փարիզի դատարանին առջեւ կը երեւ[illegible] Լիտվինովի, գոհապահանջ Եաֆֆէն եւ պանդուխտ Լիբերման, հակառակ Փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան բուռն ջանքերուն:

Բայց այդ մուրհակներու շրջանառութեան գործին մէջ մաս ունեցող ամբաստանեալներէն մէկը՝ դրամատէր Ալչիկ կը բացակայէր դատավարութենէն: Բայց մէկ տարի յետոյ, երբ վերաքննութիւն կը կատարուէր՝ դրամատէրը ալ կը բնակէր Պերլին, կը ներկայանար դատարան: Եւ կը ձերբակալուէր, բայց համաձայն 1930 յունուարի վճռին, երկու օր յետոյ անպարտ կ'արձակուէր:

Այսուհանդերձ դատաւորը վայն ենթարկեց էր հարցաքննութեան, գիտնալու համար թէ ի՞նչ եղած է իր դերը 200,000 ռուբլիի այս գործին մէջ: Հարցաքննութենէն յետոյ, գերման դրամատէրը եղեռնադատ ատեանին յանձնուեցաւ: Դատը կը շարունակուի:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՐԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

—)(o)(—

ՊՈՒՔՐԷՇ, 21 Յունիս.— Ընդհանուր [illegible] գիշերուան ընթացքին կատարուած քննութիւնը երէկ եւ գիշերը, բայց տուաւ կարգ մը ստուգումներ կատարել՝ մայրաքաղաքին մէջ գործող համայնավար կազմակերպութեան մասին: Հաստատուեցաւ թէ կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուի գերմանացի մը կիսաբով Աբներ, որ Ռումանիա մտեր էր յունուարի բնակութիւն: Ցիշեալը լիազօրն էր Պերլինի համայնավարական կեդրոնին եւ պաշտօն ունէր կազմակերպելու ռուման համայնավար կուսակցութիւնը եւ կապ հաստատելու անոր ու արտասահմանի համայնավարներուն միջեւ: Աւելի մանրամասնութիւններ քաղելու համար, ռուման Ընդհ. Ապահովութիւնը յարաբերութեան մտաւ Պերլինի ոստիկանութեան հետ:

Անցեալ գիշեր, ռումանական իշխանութիւնները յաջողեցան ձերբակալել երկու բոլշեւիկ սուրհանդակներ, որոնք նոր մտեր էին ռումանական հողը: Խուզարկութիւններ ու քննութիւններ կը շարունակուին գաւառներու մէջ, մասնաւորաբար Պեսարապիոյ կողմերը, ուր ամէնէն աւելի կը գործեն կարմիրները: Ձերբակալուեցան 20ի չափ անձեր եւ գրաւուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր:

ԱԹՈՍ ԼԵՌԸ ՊՂԾՈՒԵՑԱՒ

Յոյն գեղուհի մը օրիորդ Ալիս Տիփլարաքոս որ 1930ին Եւրոպայի գեղեցկութեան թագուհի հռչակուեր էր, ծանր զայթակղութեան մը տեղի տուած է, բարբ առնելով անշուշտ խոտակելու իմաստով:

Օր. Ալիսի մտքէն կ'անցնի Աթոս լեռան վանքը մտնել: Ինչ որ խստօրէն արգիլուած է կիներուն, այնքան որ վանականները վանքէն ներս չեն մտցներ նոյն իսկ էգ անասուններ:

Օր. Ալիս կը ծպտուի առնական բգեստով, կը մտնէ օդանաւ. Աթէնքէն կը մեկնի Աթոս ու դուրը կը ծեծէ վանքին: Կը մտնէ ներս:

Աշխարհիկէն քաշուած վանականները սակայն, հոտը կ'առնեն կնոջ ու զայն կը մատնեն ոստիկանութեան որ Աթոսէն կը վտարէ զայն.

Իսկ Պոլսոյ յունական պատրիարքն ալ, գեղուհին բանադրած է իր այս միղապարտ յանդգնութեան համար:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ԿՏԱԿԸ՝ ՅԵՏՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Հետեւեալը՝ ամփոփումն է ճառին, զոր ընկ. Մ. Վարանդեան խօսեցաւ, Գէորգ Չաւուշի յիշատակի երեկոյթին:

"... Ցուցիչ են այս բազմամարդ հաւաքոյթներն ու հանդէսները մեր աքսորական կեանքին մէջ: Գոհունակութեամբ կը դիտեմ միշտ այս պատկառոտ բազմութիւնները, ուր գրեթէ երիտասարդութեան հետ ներկայ է միշտ բուն չարքաշ, վաստակաւոր ժողովուրդը, այր եւ կին, իրենց ճերմակ — թէ մորուքով, որ կուգան ուշի — ուշով կ'ունկնդրեն հռետորներուն եւ պաշտամունքի զգացումով կ'ողջունեն Հայոց պատմութեան հերոսական դրուագներն ու դէմքերը:

Ասոր ապացոյց է, որ մեր գաղթական ժողովուրդը, թէեւ պաշարուած ապրուստի ծանր հոգերով, այս ծանր ժամանակներուն, չի մոռնար նաեւ իր հոգեկան սնունդը, կ'ուզէ ապրիլ նաեւ իմացական կեանքով եւ մանաւանդ կ'ուզէ սնանիլ մշտապէս հայրենի յիշատակներով... Ու լաւ կը գիտակցի, որ այդ յիշատակներուն մէջ բարձր, թանկագին, ոգեւորիչ բան մը կայ — որով իրաւամբ կը հպարտանայ — այն՝ որ հայրենի պատմութիւնը չի պարունակեր միայն լացի ու արցունքի տեսարաններ, այլ եւ լուսաւոր, յուսատու էջե՛ր. այն որ անգամ իր հալածական վիճակին մէջ, այդ ժողովուրդը ոչ միայն դարերով մշակոյթի, քաղաքակրթութեան ջահն է պահած իր արեւելեան հորիզոններուն, այլ եւ ծներ է իր իրաւունքի պաշտպանութեան համար հարիւրաւոր ու հազարաւոր անձնուրաց կտրիճներ... ծներ է Գէորգ Չաւուշներու տիտանեան սերունդը...

Ուրիշ ընկերներ կը խօսին մանրամասնօրէն Գէորգի մասին — ես կը շատանամ միայն ընդհանուր խորհրդածութիւններով.

Դեռ վաղագոյն երիտասարդութեան օրերէն՝ մէկ հարց սաստիկ զբաղեցուցեր է իմ միտքը: Բնութեան խորախորհուրդ տեսարանները դիտելով միշտ մի առանձին հետաքրքրութեամբ հարց կուտայի — ուրկէ՞ կուգան լեռները... Ձեզմէ իւրաքանչիւրը տեսեր է այս հարցումը, եթէ մանաւանդ ապրեր է երբ եւ իցէ Արարատեան դաշտի մէջ եւ դիտեր է իր շուրջը այն չքնաղ տեսարանը, որ — երկրաբանական տեսակէտով ալ — տիեզերքի ամենէն առեղծուածային եւ հրաշալի կառուցուածքներէն մին է: Ձեր առջեւ՝ այն վիթխարի մարմնացած հրաբուխը, ձիւնազգեստ եւ վեհափառ այն տիտանը, որ կը կոչուի Մեծ Մասիս: Անոր քովը՝ Փոքր Մասիսը. դիմացը՝ Ալագեազը, իսկ անդին՝ մռայլ [illegible], երկայնաձիգ շղթան, Հայոց Ալպերու գիւթիչ լեռնաշարը... Ու ես կը հարցնէի — ի՞նչպէս են արդեօք յայնածաւալ տափարակներուն վրայ բուսեր այդ հսկայ զանգուածները. արդեօք մէկէն ի մէկ գո՞յութիւն առեր են — հրաբխային ուժերու միջոցով — երկրի խորունկ արգանդէն թէ յառաջացեր են աստիճանաբար, երկարատեւ, յամրընթաց բնաշրջումով, տասնեակ ու հարիւրաւոր դարերու ընթացքին...

Ու մաքերու զուգորդութեամբ, փոխադրելով մարդ — էակներու աշխարհը, ես հարց կուտայի — ուրկէ՞ կուգան հերոսները... Այդ լեռ — մարդիկ. կամ՝ Նիցչէի բառերով՝ գերմարդիկ: Հերոսները մոգի, արտի ու բաղկի: Հերոսները՝ արիութեան եւ ջինջ, բացարձակ անձնուիրութեան: Ինչպէ՞ս են ծներ անոնք մանաւանդ մեր հայկական միջավայրում, դարաւոր, գեհենաատրած ստրկութեան աշխարհում... Ի՞նչ խորհրդաւոր ազդակներ կը գործակցէին ցեղի մութ արգանդին մէջ, որ այդ խաւարի ու ազդրութեան, մռայլ ու բարոյական տափակութեան մթնոլորտում կարողացաւ լոյս աշխարհ գալ այն փառայեղ բոյլը Հայոց ազնիւ — մարդիկներուն — Խրիմեանն ու Րաֆֆին, Սերոբն ու Անդրանիկը, Դումանն ու Եփրեմը, Մուրատն ու Մակարը, Հրայրն ու Չաւուշը եւ հարիւրաւոր ուրիշները... Եւ ինչո՞ւ մեզի շրջապատող ցեղերը, մեզի հետ երկար դարերով ապրող, մեր անմիջական դրացիները չծնան այդպիսի հսկաներ, չծնան դէթ մասամբ հրապարակում ասոնց, աշխարհաշէն գաղափարի մարզերուն մէջ...

Որքան ալ խոր մխուինք գիտութեան մէջ եւ ունկնդրենք բնաշրջումի, դարվինականութեան ու ցեղային ժառանգականութեան, — անլուծելի բաժին մը պիտի մնայ միշտ այս բոլոր հարցերուն մէջ:

... Եւ ինչպէս որ հին — հին դարերում մեր նախնիքները, ուրիշ մարդկային ցեղերուն պէս, պաշտեր են զիրենք շրջապատող լեռները, նմանապէս պաշտեր են անոնք իրենց ազնիւ — մարդիկ մեծ իգիթները, ազգական հրամանատարները... Եւ նմանապէս մեր նորագոյն գաղափարական ակումբներն ալ պաշտամունքի նիւթ բրած են մեր ազատութեան պատերազմի հերոսները — եւ անոր պարբերաբար կը հաւաքուինք մեր այս աշխարհիկ տաճարներուն մէջ ու խունկ կը ծխենք մեր նահատակուած ռազմիկներու սուրբերուն, կը խնկարկենք անոնց անձնուրաց ծառայութիւնը հայրենիքին եւ այն անմահ, յաւիտենական գաղափարը, որու համար անոնք կռուեցան եւ ընկան — ազատութեան գաղափարը, որ այսօր հալածական է մեր հայրենիքում...

Այն հարիւրաւոր կտրիճները, որոնք երբեմն կը շրջապատէին Գէորգ Չաւուշը Տարօնոյ բարձունքներում, գրեթէ բոլորը մեռած են այսօր: Բայց անոնք կտակ մը ձգեր են մեզի եւ շատ մը հրահանգիչ դասեր են ուսուցեր յետնորդներուն.

Այդ չքնաղ, լեռնական տիպարները — որոնց կեանքը գիւցազնավէպ մըն է եւ վախճանը պարծանք — այդ գեղջուկ, անուս, կոպիտ, անտաշ տիպարները ո՜րքան բարձր քաղաքացիական առաքինութիւններ կը մշակէին իրենց անաղարտ միջավայրում... Ջինջ, անաղարտ հայրենասիրութիւն — շաղկապուած անվերապահ անձնազոհութեան հաւատամքին հետ, խոր յարգանք դէպ ի հաւաքական գործը — արտաշարժ հնազանդութիւն հեղինակաւոր ընկերներուն հանդէպ — Գէորգի մը, Անդրանիկի մը, Հրայրի մը — զինուորական եւ բարոյական կարգապահութիւն շարքերուն մէջ... Ո՛րքան առնենք անոնցմէ՝ ամէնքս — կուսակցական թէ չէզոք — մեր առօրեայ գործունէութեան ընթացքին...

Կուսակցութիւնները բնական են, անհրաժեշտ են — գաղափարի կուսակցութիւնները: Առանց անոնց՝ չկայ կեանք ու յառաջդիմութիւն. Բնական է եւ կուսակցութեանց հակամարտութիւնը, փոխադարձ քննադատութիւնները, վէճերն ու բախումները: Բայց այդ վէճերուն ու բախումներուն մէջ մոռնալու չենք ընդհանուր նպատակը: Մոռնալու չենք հայ կուսակցութիւններու տիրական գաղափարը — հայ դատի յաջողութիւնը: Այս ուրեմն եւ ամէնքս պէտք է գիտակցինք բոլոր հատուածային ճիգերու միացման անհրաժեշտութիւնը այդ տիրական գաղափարին շուրջ:

Այսպէս պէ՛տք է վարուինք, եթէ կ'ուզենք շարժիլ եւրոպական գաղափարներու ոլորտին մէջ եւ ոչ ասիական բարքերու ճահիճներում:

Դեռ աւարտած չէ տարաբախտ, մեր գոյութեան ու ազատութեան պայքարը: Նա միայն նոր ձեւեր կ'առնէ այս մրրկակոծ աշխարհին մէջ, ուր ամենամեծ ազգերն անգամ կորսնցուցեր են իրենց հոգեկան հաւասարակշիռը, տարուած են բուռն հակամարտութեամբ եւ գուշէ կը պատրաստուին նոր փոթորիկներ... Այս ընդհանուր իրարանցումին եւ հայ ժողովուրդի դժնդակ պայքարին մէջ գիտնա՛նք ամէնքս ներշնչուիլ այն եղբայրական համերաշխութեան ոգիով, որով միայն պիտի կարենանք ի կատար ածել Գէորգ Չաւուշներու նուիրական կտակը, հարթել մեր առջեւ ծառացած անհուն խոչընդոտները, ապրեցնել մեր ցիրուցան ընկերները եւ նուաճել ազատ ապրելու մեր իրաւունքը

ԻՄ ՊԱՇՏԵԼԻ ԽՄԲԱՊԵՏԸ

(Քանի մը դրուագներ անմահ Գէորգ Չաւուշի գործերէն):

Ղասըմ բէկի հետ յարաբերութիւն հաստատելէն յետոյ, Գէորգ ձեռնարկեց յարաբերութեան մտնել ու բարեկամական կապեր հաստատել Խասգիւղի Մէհմէտ բէկի, Շմլակ գիւղի Կըժէ Ուսըֆի, Մառնիկ գիւղացի Յախթալա եւ Մէհմէտ էֆէնտիներու, Արագ գիւղի Հաճի Մուսայի եւ Ալի բէկի, Մկրագոմ գիւղի Հաճի Փամօյի, Նորշէն գիւղի Բաղալ Համիտ աղայի, Օրդնոց գիւղի Մախմուտի, Անմէտ բէկի եւ Փաշա բէկերի, Կրտագոմ գիւղի Թամուր աղայի, Տմիկ գիւղի Յախյա բէկի, Ալ խասուֆ գիւղի Հիւսէյն աղայի, որ իր ձեռքով սպանուած էր, անոր եղբայր Մէվլուտ աղայի, Շեգրրիմ գիւղի Քեամիլ աղայի, Խասոռ գիւղի Մուրատ աղայի, Սուլուխ գիւղի Հաճի Համիտի, Խաշխալտաղ գիւղի Իբրահիմ բէկի, Հաճի Մամէյի եւ Ահմէտ աղայի, Ցաղջան գիւղի միւտիր Նուսուֆ աղայի, Համիտէ աշայի գլխաւոր Իսա աղայի, Յարթերթ գիւղի Հերչէգ Թամուր աղայի եւ յայտնի աշիրեթապետ Ալի աղայի, Սէյտանցի աշիրէթապետ Նուսուֆ աղայի հետ:

Առանց կարգին հազարաւոր ռայա Քիւրտեր կային որ բարեկամացան Գէորգին եւ բոլորն ալ ամէն տեսակ յեղափոխական գործեր կը վարէին:

Այսպէս հայ գիւղացին սուրհանդակութիւն ընելէ դադրած էր, ու համարձակ կրնար յեղափոխութեան անունով խօսիլ ու շարժիլ: Բոլոր ասկէ, Գէորգ առնուած էր գաղտնի դաւաճաններէն կողմէ: Երբ վերջնէական աղաներու հետ կ'ուզէր տեսնուիլ, երկու օր առաջ ինքը իր մատնիչներուն գործակալներու միջոցաւ լուր կուտար կառավարութեան, թէ, այսինչ ժամուն, այսինչ տեղը, այսինչ աղան կը տեսնուի Գէորգ Չաւուշի հետ: Նոյն ժամուն կառավարութիւնը զօրքով կուգար այնտեղ խուզարկելու: Թրքական զօրքերու գալէն կէս ժամ առաջ՝ Գէորգ եւ իր հետ եղող աղան այն տեղէն կը հեռանային: Բայց Գէորգ գաղտնի այդ աղայի կողմէն արեւէ նշան մը կը թողուր, որպէսզի խուզարկողները գտնէին եւ համոզուէին թէ ճիշդ է մատնիչներու ըսածը: Օրինակ մը. Սէյտանցի Ուսուֆ աղան այդ ասպութեամբ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գէորգի հետ: Նոյն ժամուն, Նոր Շէն եւ Սոֆիա վանքի մէջ: Զօրք եկաւ վանքը պաշարեց, բայց Գէորգ կէս ժամ առաջ արդէն քաշուած էր լեռը: Զօրքերը գտան այն տեղը սիկարայի տուփ մը, տուփի վրայ գրուած էր Ուսուֆ աղային նուէր Գէորգ Չաւուշէն: Երկրորդ օրը Ուսուֆ աղան բռնեցին, նետեցին բանտը: Այսպէսով անոր չորս աղան ու իր աշիրէթը սկսան կառավարութեան դէմ հակառակ շարժիլ:

Անոնք ամէն առեն կառավարութեան հալածանքներուն ենթակայ մնացին:

Գէորգ Չաւուշ նպատակ ունէր այդ միջոցներով քրտական առանձնաշնորհումները վերցնել տալ, եւ դարձնել զանոնք կառավարութեան աչքին թշնամի մը, ինչպէս էին հայերը: Այսպէսով քիւրտ ազգի ատելութիւնն աւելի կը բռնկէր ու կը զօրանար կառավարութեան հանդէպ:

Մէկ խօսքով, այդ խուսականին, Գէորգ զատ դատաստան վարողն էր այն բոլոր վէճերուն որ կը ծագէին հայ գիւղացւոց եւ այդ աղաներու միջեւ, լինի ծանր կամ թեթեւ, անոնք կառավարութեան չէին դիմեր:

Գէորգի մէկ խօսքը բաւական էր որ դատը վերջանար: Օրինակ մը, Խաչխալտաղ գիւղի Հաճի Մամէն, որ ժամանակին գրաւած էր այդ գիւղի Նամբ ըսուած խոտնոցը, որ տարեկան առնուազն հինգ հարիւր հնչուն ոսկի եկամուտ ունէր, գիւղացիք երեք տարի լման դատ կը վարէին այդ աղայի դէմ:

Գիւղացիները դատը շահելէն զատ 700 ոսկի տուգանքի ալ ենթարկուեցան: Բայց երբ Գէորգ մտաւ այդ դատի մէջ, բոլոր տուգանքները չեղեալ համարեց, Նամբի կէսն ալ յանձնեց գիւղացիներուն, իսկ միւս կէսը՝ տասնուհինգ տարի պայմանաժամով Հաճի աղային, մինչեւ որ իր դրամագլուխը հանէ, եւ անկէ յետոյ, Նամբը ամբողջովին յանձնուի գիւղացիներուն:

Այս ծանր աշխատանքներէն զատ, Գէորգ կը տեսնար որ, հայ ռէսներն ալ գլուխ վերցուցած են, եւ ամէն տեսակով արգելք կը հանդիսանային յեղափոխական գործունէութեան: Այդ կարգի տարրերէն ամենաալ. խառն էր Նորշէն գիւղի վարդապետը, Ցաւնան օղլու ռէս Փօղոսը եւ Բերդակ գիւղացի ռէս Բարսեղը: 1905 թուի գարնան այդ երեքն ալ մէկ գիշերուան մէջ վերջացուց:

Իսկ անոր գիտաւորեալ եւ կազմակերպուած կռիւներէն մէկը կ'արժէ յիշատակել: Գէորգն այդ կռիւը սարքած էր, համոզելու համար թէ Ղասըմ բէկի բարեկամական կապերը ո՞ր աստիճանի արժանահաւատ են: Այդ պատճառով ուզեց Միրզա բէկի տան առջեւ կռիւ մը սարքել Թուրք կանոնաւոր զօրքերու դէմ:

Քանի հոգիով մտաւ Խարս գիւղը: Ալզգրկիր գիւղին միւտիրին քով քեաթիպ մը կար, Սեկրատ անունով: Այդ Սեկրատի միջոցով ինքզինքը մատնել տուաւ կառավարութեան:

Քանի մը ժամ չանցած՝ գնդապետ Նավարը թաբուր մը զօրքով եկաւ գիւղը պաշարելու: Կռիւը սկսաւ: Մինչեւ երեկոյեան մութին կռիւը շարունակուեցաւ: Այդտեղ սպաննուեցաւ գնդապետ Նավարը, Րուֆաթ բէկը, Մահմուտ բէկը, Մահատին էֆէնտին, քոմիւէր Հէտեր բէկը որ Աղբիւր Սերոբի կորողներէն մէկն էր եւ Սերոբի ձեռքի հրացանն ալ անոր ձեռքն էր. որ անցաւ նորէն մեր ֆէտայիներուն ձեռքը:

Այս շատ նշանաւոր կռուին թուրքերէն զատ, սպաննուեցան 17 զինուորներ: Իսկ մեր կողմէն սպաննուեցաւ [illegible], որ գիւղի խառին կը [illegible] պատահմամբ Եղօն խեղդուեցաւ [illegible] մէջ:

Ղասըմ բէկը, որ եկած էր այդ կռուին, որպէսզի զօրքերուն [illegible] կը տիրանայ գիւղի [illegible] նին, բայց երկու օր անցած [illegible] Թալանը նոյնութեամբ կը դարձնէ գիւղացիներուն: Այդ [illegible] արդէն բարեկամութեան նշան էր:

(2) ՄՈՒՐԱՏ ՍՈՒԼ[illegible]

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄՏԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բ.

Փետրուար 16ին ընկեր Անդրէ Տէր-Օհանեան դասախօսեց «Ո՞րն է տաղանդաւոր գրողը» նիւթի շուրջը:

[illegible] ասաց դասախօսը— դեռ եւս չի զարգացել եւ յառաջդիմել այն աստիճան, որ մաթեմատիկ չափերի վերածի մարդու հոգեկան կարողութիւնները՝ միտքը, կամքը եւ զգացմունքը, իրենց բարդ կառուցուածքով եւ արտայայտութիւններով. հետեւապէս մինչեւ այժմ արուեստ գրողի հանճարը կամ տաղանդը որոշելու [illegible] միջոցով կամ ճաշակով եւ արուեստի զգայութեամբ: Հանճարը պէտք է գիտել՝ ա) իբրեւ համամարդկային մի յատկութիւն, որ ընդգրկում է բովանդակ երկրագունդը, վեր է դասակարգի եւ ազգի սահմաններից, այսինքն համադասակարգային է եւ համազգային, բ) յարատեւ կամ յաւիտենական մի բան է, ժամանակից եւ տարածութիւնից դուրս: Այսպէս է Շէքսփիրը իր Համլէթովը եւ Խանդովը (Օթէլլօ), նմանապէս Հոմերոսը եւ Միլթոնը՝ իր [illegible] պաշտամունքով:

Այլ է տաղանդը, նա ժամանակաւոր է եւ սահմանափակ, ծնունդ է որոշ դասակարգի կամ ազգի, նա չի գիտում ժամանակից եւ տարածութիւնից դուրս, այլ միայն մի որոշ պատմական շրջանում, այսպէս է օրինակ Րաֆֆին հայ ազգի համար: Եթէ գրողը տաղանդաւոր է, բայց երկարատեւ, ուրեմն շփւում է հանճարի սահմանի հետ, կը նշանակէ ճիշդ չէ գնահատուած իր ժամանակին:

Ո՛րեւէ գրողի տաղանդը որոշելու համար քննադատները ի նկատի են առնում նրա երկերի բովանդակութիւնը, շօշափած նիւթերը, հիւսուածքը, տրամաբանական կառուցուածքը, զգացական կողմը եւ թէ ինչ չափով է համապատասխանում տուեալ ստեղծագործութիւնը իրական պայմաններին, դարի ոգուն, եւ հասարակութեան ճաշակին ու հակումներին: Ըստ Վիկտոր Հիւգօի, գնահատող հասարակութիւնը բաժանւում է երեք խաւի. առաջինը փնտռում է միտք եւ իմաստ, փիլիսոփայութիւն, երկրորդը՝ [illegible], երրորդը՝ ապաւորութիւն. Այս բոլորը սակայն տաղանդի [illegible] չէ՞ թէ գիտական, այլ [illegible] բերական միջոցներ են:

Ըստ Կի տը Մոփասանի, տաղանդի յատկանիշներն են՝ տեսնելու, մտածելու, հասկանալու, [illegible] տեսելու, զգալու եւ արտայայտելու ընդունակութիւնները: Կան տարբեր մեծութեան տաղանդներ, մէկը նման է տաղանդ կոչւող սանդուղքի վերին աստիճանին, միւսը՝ միջին, երրորդը՝ ստորին: Իբրեւ եզրակացութիւն իր դասախօսութեան [illegible] «Ո՞րն է տաղանդաւոր գրողը»,— Ք. դասախօսը [illegible] տաղանդաւոր է, որ ունի դիտելու, մտածելու, ճանաչելու, դատելու եւ [illegible] ինքնատպութիւն, մի խօսքով ձիրք կամ շնորհք զգացածը գեղարուեստօրէն արտայայտելու [illegible] գնենք մեր կողմից:

Այս դասախօսութիւնը հաճելի տպաւորութիւն թողեց ունկնդիրների սրտակցութեան վրայ:

Մարտ 8ին տեղի ունեցաւ Գ. Յակոբ Տէրունու շահեկան դասախօսութիւնը «Կրօնի ծագումն ու [illegible]» նիւթի շուրջը: Ունկնդիրներ խուռն էին շատերը եւ [illegible] ցուն չէր. Ներկայ եղողներէն կարող են վկայել. որ դա աստուածաբանական ուղղութեամբ կրող դասախօսութիւն չէր, այլ գրուած էր գիտական հողի վրայ: Պարոն դասախօսը կարճ նախաբանական բաժնից յետոյ անցաւ բուն նիւթին: Շեշտեց որ չկայ ո՛րեւէ քաղաքակիրթ ազգութիւն որ զուրկ լինի կրօնից, —կրօնը մարդու վերաբերմունքն է դէպի այն էակը, որին երկրպագում է. կրօնի ծագած խնդրում գեր ունին երկիւղն ու մահուան հանդէպ մարդու անզօրութիւնը, պաշտպանութիւն փնտռելու բնազդը, կեանքի շարունակելիութեան զգացումը, հանդերձեալ կեանքի տեսլապաշտելը, արքայութիւնը, երկրաշարժը, փոթորիկը, երկինքն ու երկիրը, ցերեկն ու գիշերը եւայլն:

Այնուհետեւ Պ. դասախօսը մի առ մի առաջ է բերում զանազան կրօն[illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (15)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հետեւաբար, դպրոցն էլ, որով այնքան պարծենում էին բանտի վարիչները, իր նպատակին չէր ծառայում. նոր էին սկսում սովորել բանտարկեալները, երբ հրաման էր գալիս ուղարկելու, եւ գործը կիսատ թողած՝ հեռանում էին: Իմ ժամանակ մի քանի տարիք գրագիտական աշակերտներ կային Մետեխում, որոնք բանտարկուել էին արտասահման փախչելու փորձի համար, քրէական օրէնսգրքի 84 յօդուածով եւ, սակաւ բացառութեամբ, ամէնքն էլ երեք տարի Սիբիր աքսորուելու վճիռ էին ստացել, թէեւ 84րդ յօդուածը պատժադրում էր միայն վեց ամսուայ ազատազրկում: Ոչ մէկը դրանցից, ի հարկէ, չկարողացաւ օգտուել բանտային դպրոցից:

Ցեատր, թատրոն ու սինեմա... Բանտը այցելողը կարծում է, թէ բանտարկեալներն ազատօրէն վայելում են գեղարուեստական այս հաճոյքը. Ինչպէ՞ս չէ. Թատրոնի ու սինեմայի մուտքը արժէ 25 կոպէկ, ինչ որ եւ քաղաքում, եւ օգտւում են դրամ ունեցողները՝ չարաչար կամ զեղծարար կոմունիստներն ու խորհրդային պաշտօնեաները, իսկ գիւղացիներին ու բանուորներին մնում էր մխիթարուել միայն նրանով որ բանտում թատրոն էլ կայ...

Մետեխից ինձ յաջողուեց լուր տալ ազգականներիս, եւ շուտով ստացայ անկողին, իսկ յետոյ, նշանակուած օրերին, դրսից ստանում էի եւ ուտելիք: Շաբաթը երկու անգամ, ցրտին ու անձրեւին, քոյրս 6—7 ժամ հերթի էր կանգնում, որպէսզի կարողանայ ուտելիք հասցնել: Այդ հերթերը, պարսպից դուրս, այնքան աղմկոտ էին լինում որ միշտ գրաւում էին բանտարկեալների ուշադրութիւնը:

Մի օր էլ կանչեցին, թէ՝ տեսակցութեան պէտք է գնաս: Պարզուեց որ ծնողներս եկել են Հայաստանից: Ո՜, ինչ զարհուրելի օր էր այդ ինձ, բայց, մանաւանդ, ծնողներիս համար: Ինչպէ՜ս էինք մտածում հանդիպել իրար եւ ո՞ւր հանդիպեցինք: Ցանցով բաժանուած էր դրան բացուածքը, ինձ [illegible] բախտակիցներիս հետ:

Երբ բանտի դուռը բացուեց, առաջին մի բազմութիւն ներս խուժեց: Մտնեցին եւ մերոնք՝ հայրս, մայրս, քոյրս: Խեղճ հայրս, որ յայտնի էր կամքի ուժով ու զուսպ բնաւորութեամբ, կեանքում գուցէ առաջին անգամ, չկարողացաւ պահել արցունքները, լալիս էր երեխայի պէս: Մայրս ինձ տեսնելով՝ վազեց որ գրկէ ու կարօտ առնէ իր զաւակից, բայց երկաթէ պատ ցանցապատը թոյլ չէր տալիս մօտենալու: Սիրտս կտոր — կտոր էր լինում, բայց աշխատում էի հանգիստ երեւալ, ժպտում էի եւ սրտապնդիչ խօսքեր ասում: Նրանք ուզում էին մի բան յայտնել, բայց քաշւում էին պահապանից, որ ուշադրութեամբ հետեւում էր մեր խօսակցութեան. Վերջապէս, հայրս ուժերը հաւաքեց եւ իր սովորական հանդարտ ձայնով ասաց. «Տղաս, քեզ Սիբիր են ուղարկում, երեք տարով, չվախենաս, պինդ կաց»:

Տեսակցութեան ժամանակը — 10 րոպէ — լրացել էր: Հսկիչները սկսեցին դուրս անել այցելուներին: «Մենք քեզ համար մուշտակ ու բրդէ [illegible] ենք պատրաստել», կանչեց քոյրս եւ ամէնքը լալով հեռացան:

Տեսարանը չափազանց յուզիչ էր, այնպէս ազդեց վրաս, որ, կարծես, ինձ ուզում էին սպանել եւ կիսատ թողին: Տխուր — տրտում վերադարձայ տեղս: «Ահա քեզ «խորհրդային հայրենիք» - շինարարութի՞ւն էիր ուզում — ա՛ռ. ուզում էիր սոցիալիզմի կառուցմա՞ն ծառայել — դէ՛ կեր, անուշ արաս: Մի ներքին ձայն այնպէ՜ս չարախինդ՝ անընդհատ կրկնում էր ականջիս. Երեք տարով Սիբի՞ր, բայց ինչո՞ւ համար, ա՛ս ի՞նչ դատաստան է, ի՞նչ արդարութիւն

«ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԵՆ ԵՐԳՈՒՄ

Արդէն շուտով վեց ամիս կը լրանար, որ ես բանտարկուած էի: Մետեխից, հարիւր ուրիշ կալանաւորների հետ ինձ փոխադրեցին Նահանգային բանտ: Վերջին կայանն էր այս: Այստեղից սպանդանոց տարուող ոչխարի պէս՝ պիտի լցնէին ապրանքատար վակոններն ու քշէին դէպ ի հիւսիս՝ մէկին Սոլովկի կղզին՝ Սպիտակ ծովի սառնամանիքներում, միւսին՝ հիւսիսային տունդրաները, շատերին Սիբիր, ոմանց Թուրքեստան եւ այլ վայրեր

Նահանգային բանտը շինուած էր ցարական ռէժիմի օրով 200 մարդու հաշուով, այժմ նոյն շէնքի մէջ լցուած էին աւելի քան 2500 բանտարկեալներ: Իւրաքանչիւր ամիս 700—900 մարդ ճանապարհ էր գցւում եւ տեղը բերւում էին նորերը: Այստեղ ես մնացի երկու եւ կէս ամիս: Առաջին շաբաթն իսկ ճամբու դրին 750 հոգինոց մի խումբ. ես մէջը չէի: Մէկ ամիս յետոյ պիտի ուղարկուէր մի ուրիշ խումբ. իմ անունն էլ նրանց ցանկի մէջ էր:

Ցուցիչ էր առաջին խմբի մեկնումը: Բանտարկեալները հաւաքուած էին ընդարձակ բակում, շրջապատուած 200 կարմիր բանակայիններով: Ցուցակով անուանական ստուգում կատարելուց յետոյ, մեկնողները մի կողմ հաւաքեցին: Եւ յանկարծ, մի ծայրից բարձրացաւ վրաց մենշեւիկեան դրօշը, եւ բանտարկեալներից մէկը սկսեց կրակոտ ճառ արտասանել: Խօսում էր վրացերէն: Ճառը տեւեց մօտ քառորդ ժամ: Իսկ զինուորները ոչինչ չէին հասկանում եւ լուռ դիտում էին:

Հէնց որ վրացին լռեց, միւս ծայրից բարձրացաւ հայկական եռագոյնը եւ մի դաշնակցական երիտասարդ սկսեց նոյնպէս մի շատ կրակոտ ճառ. Նա խօսում էր ոգեւորուած, յուզումով լի, աչքերը փայլում էին տենդային: Խօսում էր բոլշեւիկեան բռնութիւնների մասին, փաստ էր բերում գործուած անարդարութիւններից յոյս էր ներշնչում ընկերներին եւ կոչ ուղղում ժողովուրդին՝ ոտքի ելնել, բռնակալ իշխանութեան դէմ՝ խորտակելու համար մի բարբարոս ռէժիմ որ տզրուկի պէս ծծում է բանուորների եւ գիւղացիների անմեղ արիւնը. Նա յափշտակութեամբ պատկերացնում էր այն երջանիկ օրը երբ Հայաստանը կը դառնայ անկախ եւ ձեռք ձեռքի հարեւան երկիրների հետ՝ ազատ կը տնօրինէ իր ճակատագիրը

Երբ Դաշնակցականը վերջացրեց ճառը, երկու կողմից թնդացին ազգային երգերը. վրացիները երգում էին իրենցը, Հայերը՝ «Մեր Հայրենիք»

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ների ծագումը եւ նշանակալից մարդկանց ու խօսողների ... դերերը։

Երէկ Գ. զեկուցում էր ... բազմաձայն ու բազմաժանր մէջրերումներից, անշուշտ ի բնութեան պատմութիւն կար, որ կարելի էր լսել. այդքան կար հեղինակների փոխարէն նա պէտք էր պատմէր միայն կրօնի վերաբերեալ գրականութիւն ունեցող սեռակէտների կողմնորոշութիւնները։

Մարտ 22ին տեղի ունեցաւ գրական երեկոյ։ Նւիրուած Յովհաննէսեան կենսագրական ... Յովհաննէս Թումանեանի մահուան 10ամեակին։ Թումանեանի մասին խօսեց Գ. Հայկ Ասլանեան, որ ծանօթացրեց Թումանեանի կեանքի եւ գրական գործունէութեան հետ։ Կենսագրական բաժինը լաւ էր, իսկ գրականը բաւական թերի ու թռուցիկ։ Պարոն Խաչատրեան կամաց առաւ երկրորդական կարծիքների վրայ, իսկ այնպիսի մի գործը մեր արեւելահայ գրականութեան մէջ, ինչպիսին է Թումանեանի գրչի արգիւնք «Դաւիթ Սասունցի» հայ ժողովուրդական երգը ... թէեւ եւ նրան վերլուծումները ի հարկէ մենք բացատրում ենք միայն շատ ... բնականութեամբ։

Դասախօսութեան վերջում տեղի ունեցան յաջող արտասանութիւններ եւ երգեր. արտասանւեցին «Հին օրհնութիւն», «Հոգեհանգիստ», «Վարդ», իսկ երգեցին «Անուշ» օպերայից «Աղջիկ բախտ»։ ... «Անի»։

Մարտ 29ին Գ. Երուանդ Աֆթանդիլեանը դասախօսեց «Բայրոնի գրական ... մասին» նիւթի շուրջ։

Պատից երեւաց, որ հասարակութիւնը հետաքրքրւում է աւելի շատ արդիական գրականութիւններով, բայց եւ ճանաչելով փոքր մասը հասարակութեան, այն էլ մեծ մասը ... էին։ Այսուամենայնիւ Գ. դասախօսը անցաւ գործի եւ լի ... ունկնդիրներին։

Ապրիլ 5ին Գ. Ցոլակ Սահինեանը դասախօսեց «Նարդոսի կեանքը եւ գրական գործերը» նիւթի շուրջ։ Ըստ յայտարարութեան պէտք է գրական երեկոյ լինէր, սակայն տեղի ունեցաւ միայն դասախօսութիւն. առ ի հարկէ Կոյսերական Միութեան Վարչութեան մեղքն է. յետոյ մենք իմացանք որ արտասանութիւններ եւ երգեր պատրաստ էին, միայն երաժշտութեան բացակայութեան պատճառով էր, որ տեղի չունեցաւ երեկոյթը։

Գ. Ցոլակ Սահինեանը խօսեց ... Նարդոսի ներկայութեամբ տուաւ Նարդոսի լրիւ կենսագրականը եւ բոլոր գլխաւոր երկերի ու տիպերի մանրամասն վերլուծութիւնը։ Թուելով մի առ մի Նարդոսի ստեղծագործութեան գրական եւ բացասական կողմերը, դասախօսն եզրակացուց իր խօսքը — «Նարդոսը իր պատուաւոր տեղն ունի մեր գրականութեան մէջ, ... ու իր տաղանդաւոր կերպով եւ ... յատուկ վրձինով կարողացել է պատկերացնել կեանքն այնպէս, ինչպէս որ կայ»։

Ապրիլ 12ին բժիշկ Նաւասարդեանը ... դասախօսութիւն մը բոլոր ... մասին։

Բարձրագոյն դասախօսը նախ եւ առաջ ... [illegible] ... գլխաւոր միջոցներէն մէկն է. ... հողը, կոյսերը, գայլը, աղուէսը, ... ուղարը, խոզը եւ շունը ... մարդկանց. Թէեւ ...

Համերից չի փոխանցւում, բայց աղաւնուց եւ Թութակից անցնում է, նմանապէս մարդոց փոխանցւում է կենդանուն եւ ընդհակառակը։ Տուբերկուլոզի մանրէն կեա դար առաջ գտնւեց. դա մանր մէբրոպ է, որ անուանեց Կոխի մէքրոպ. Այնուհետեւ յարգելի բժիշկը մանրամասնօրէն բացատրեց թոքախտի տեսակները եւ նախազգուշութեան պայմանները.

Ապրիլ 19ին Գ. Առաքել Տէր — Թովմասեանը դասախօսեց «Մարդ բնական երկարութիւնը» նիւթի շուրջ.

Պէտք է ասել, որ շատ առաւաթիւ էր ունկնդիր հասարակութիւնը, անշուշտ պատճառը եղանակի մէջ պէտք է փնտռել, քանի որ երեկոյեան այդ ժամին շատերը զբօսնում են լայն պողոտաներում եւ ուրիշ հաճոյք են ստանում։ Այլ էր պատկերը ձմեռը. մարդիկ այն ժամանակ գերադասում էին դասախօսութիւն լսելը տաքուկ սենեակում, քան թէ դաժան ցրտերին պողոտաներում եւ այլուր թափառելը։

Այսպէս թէ այնպէս, 3—4 տասնեակ ունկնդիրների ներկայութեամբ Գ. դասախօսը արծարծեց շատ հետաքրքրական խնդիրներ։ — Մարդ այսօր երջանիկ չէ, որովհետեւ վաղանցուկ է նրա կեանքը 50—80 տարի, այն ինչ նա ունի հոգու անյագ ծարաւ դէպ ի գիտութիւնները եւ կեանքի առեղծուածները։ Մարդ ձգտում է երջանիկ լինել, այսինքն առեղծել աւելի տանելի եւ հաճելի կացութիւն իր համար այս հողագնդի վրայ, սակայն երջանիկ էր զգում, քան այսօրւանը, որովհետեւ արդի մարդը աւելի մեծ պահանջներ ու կարիքներ ունի՝ նախկինի համեմատութեամբ։ Չի կարելի որոշել բացարձակապէս երջանկութեան սահմանները, չնայած բոլոր կրօնական վարդապետութիւններն ու քաղաքական կուսակցութիւնները իրենց յարգողներին խոստանում են երջանկութիւն։ Ըստ Սոկրատէսի փիլիսոփայութեան՝ մարդու երջանկութիւնը գոհարբրութեան մէջ է. բստ Պղատոնի պետականօրէն կազմակերպուած մարդը կարող է միայն երջանիկ լինել։ Երեք առաքինութիւններն են միաժամանակ կազմում երջանկութիւնը՝ իմացական, զգացական եւ կամեցողական. բստ այլոց՝ գեղեցկութիւնը, առողջութիւնը, ուժը եւ հարստութիւնն են կազմում երջանկութիւնը։ Արիստոտէլը երջանիկ էր համարում նրան, որ ունէր խոր միտք, ինքնագոհ, ո՛չ շատ կեանք եւ հեռու էր չափազանցութիւններից. Անտենք հաճոյքներին անձնատուր լինելով է մարդ դժբախտանում, ժխտում հոյլերը, բնազանքը, աղօթք եւ այլն։ Այնուհետեւ Գ. դասախօսը իր բովանդակ նիւթը սպառելու համար թռուցիկ կերպով անցնում է ստոյիկեանների, էպիկուրեանների, Զրադաշտի Նիցշէի, Շոպէնհաուէրի, Թոմաս Մորի, ուտոպիստների, իւղայիստների, անարշիստների եւ ընկերվարական փիլիսոփայութիւնների վրայով։

Ց. Ս.

`Ը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ ... աճով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

«Խորհրդային Հայաստան» (4 յունիս) կը գրէ.—

Յունիսի սկիզբը Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը։ Ժողովը բացաւ առողջապահական գործավար Գելանդեան։ Կարմիր Խաչի Կեդր. Կոմիտէի նախագահը Կ. Մովսէսեան զեկոյց մը կարդաց այս առթիւ։ Ըստ այդ զեկոյցին, Կարմիր Խաչի ցանցը ժամապէս տարածուած է երկրին մէջ։ Նախկին 12-14 շրջանային կոմիտէներուն փոխարէն, որոնք միայն անունով գոյութիւն ունէին, ներկայիս Կարմիր Խաչը ունի 28 շրջանային կոմիտէ։ Բջիջներուն թիւը կը հասնի 680ի։ Անդամներուն թիւը, որ մինչեւ 1930 կը հասնէր 18 հազարի, 1 ապրիլ 1932ին կը հասնէր 45 հազարի։ Ասկէց զատ, Կարմիր Խաչի պատանի անդամներուն թիւն է 5 հազար։ Առաջին օգնութեան խումբերուն թիւը՝ 200, որոնց մէջ կը մտնեն 3,400 հոգի։

1931ին Կեդր. Կոմիտէն բացաւ 7 կարճատեւ դասընթացքներ Երեւանի, Լէնինականի եւ 5 ուրիշ վայրերու մէջ հիւանդապահ հասցնելու համար երկրին։ Այդ դասընթացքներուն հետեւեցան երկու հարիւր չիւսուն քոյրեր։ Ասկէց զատ, Կեդր. Կոմիտէն բացաւ հականեխման եւ օգնական բժիշկներու դասընթացքներ։ Կարմիր Խաչը լայն օգնութիւն ցոյց տուաւ Նախիջեւանի երկրաշարժէն աղէտեալներուն, որոնց Մոսկուայի կեդրոնէն 820 հազար րուբլի նպաստ տրուեցաւ։

Վերջին 1-2 տարուան մէջ Կեդր. Կոմիտէն, ուզելով նպաստել Կարմիր Խաչի հիմնական բաժնին, բացաւ 26 վարժարաններ, չորս շոգեխուռ (sterilisation) եւ երկու կանխարգելարան (abortarium)։

Այնուհետեւ խօսեցաւ Լէնինականի Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը։ Եւ յետոյ տեղի ունեցաւ միութենական փոփոխութիւն։

Ի վերջոյ խօսեցաւ Վլադիմիրով, որ մասնաւոր պաշտօնով ղրկուած էր Մոսկուայէն, Կարմիր Խաչի կեդրոնին կողմէ։ Վլադիմիրով ներկայացուց այն ծրագիրը, որ պատրաստուած է վերամշակելու համար համար Կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի կազմակերպութիւնները։ Այդ վերամշակութիւնը տեղի կ'ունենայ Կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի համագումարին մէջ, որ բացուեցաւ Յունիս 10ին Մոսկուա։

Յետոյ ժողովը ընտրեց տասը պատգամաւոր, ներկայացնելու համար Հայաստանի Կարմիր Խաչը Մոսկուայի համագումարին մէջ։ Կարմիր Խաչի հրաժարած Կեդր. Վարչութեան տեղ, ընտրուեցան նորերը։ Արամ Մալխասեան ընտրուեցաւ Կարմիր Խաչի Կեդր. Կոմիտէի նախագահ, բժիշկ Գէօզալեանը՝ փոխ նախագահ։

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ տարի Դեկտեմբերին Երեւան դարձան Իտալական ... արտադրող խումբ մը, ուսումնասիրելու համար Սեւան-Զանգու խնդիրը։

Երկրորդ անգամ եւս Երեւան վերադառնալով, նոյն խումբը, ճարտարագէտ Օմեդեոյի նախագահութեան տակ, ներկայիս կ'ուսումնասիրէ Սեւան-Զանգու խնդիրին կապուած ամէն մանրամասնութիւն։ Խորհ. Հայաստան կը գրէ թէ իտալացի ճարտարագէտներու խումբը մեկնեցաւ Սեւան, նպատակ ունենալով այցելել ճամբուն վրայ այն բոլոր վայրերը, ուր պիտի շինուին Սեւան-Զանգու ցանցին ջրաելեկտրակայանները։

Իտալացի ճարտարագէտները այս անգամ շատ աւելի երկար պիտի մնան Հայաստանի մէջ։

ԵՐԵՒԱՆ ԳՐԵԼ ԿԱՐԴԱԼ ԿԸ ՍՈՐՎԻ

Յունիս 1ին 9130 հոգի գրել-կարդալու վկայական ստացան Երեւանի մէջ։ Ուսումնական տարուան սկիզբը, Երեւանի մէջ արձանագրուած էին 16,520 հոգի, որոնք գրել-կարդալ չէին գիտեր։ Անոնք, որ ՝շէնքի պակասին պատճառով մասնաւոր դասեր կ'առնէին ՝վկայական չեն ստացած, գրել կարդալ պիտի սորվին մասնաւոր կայաններու մէջ։ Այդ կայանները ամառը պիտի գործեն քաղաքին 7 կէտերուն մէջ եւ իւրաքանչիւր տեղ՝ 10—12 խումբ, ուր գրել-կարդալ պիտի սորվին 7100 հոգի։ Այդ կայաններուն կից, պիտի հիմնուին մանկամսուրներ։ Մասնաւոր հոգ պիտի տարուի գործակիցի էնվալիդ, երիտասարդներուն.

Որպէսզի գրել-կարդալ սորվելէ յետոյ չմոռնան նորէն, հիմնուած են ընթերցարաններ, ուր անոնց տրամադրութեան տակ պիտի դրուին գիրքեր ու լրագիրներ։

Երեւանի մէջ ներկայիս կան շրջաններ, ուր ամէն բնակիչ գրել կարդալ գիտէ։ Կը յուսացուի, որ մինչեւ Սեպտեմբեր Երեւանի ամէն բնակիչ գրել կարդալ գիտնայ։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 5էն մինչեւ յուլիս 5, ամբողջ մէկ ամիս յատկացուած է քննելու Հայաստանի ինքնաշարժներու վիճակը եւ կառատուները։

Մասնաւոր մարմին մը պիտի պարզէ թէ ի՛նչ պահանջներ ունին կառատուները, լաւ կ'աշխատի՛ն ինքնաշարժները։ Բոլոր հիներն ու աւրուածները պիտի փոխադրուին ինքնաշարժի նորոգման արհեստանոցներուն մէջ։ Այս առթիւ գործաշարժի ենթարկուած են բոլոր մեքենավարները եւ մեքենագէտները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Յունիս 5ին Երեւանի Լէնինիզմի կաճառին մէջ դասախօսութիւն մը տուաւ Լենինգրադի համալսարանի ... թին մասին. «Միրզա Շաֆիի եւ Ա. Արովեանի յարաբերութիւնը»։

Ղազախի եւ Քիրովականի քոչուորներն սկսան սարերը բարձրանալ։ Քոչուորները կը տարածուին Զանգեզուրի, Դիլիջանի, Դարալագեազի, Ախտայի եւ Ստեփանաւանի շրջաններուն մէջ։

Հողային գործավարութեան մասնաւոր պաշտօնեաներ կը հսկեն լուծելու համար քոչուորներու ... կապուած հարցերը։ Միեւնոյն ատեն մէջ մասնաւոր ճամբայ մը բացուած է քոչուորներուն համար եւ միւս ճամբաներն ալ յարդարուած են։ Հիմնուած են անասնաբուժական կէտեր։

× Գատկան մարմինին կողմէ 10 Մայիս թուակիր հրաման մը, կ'արգիլէ Հայաստանի որեւէ տեղական կոմիտէի ապրանք գնել, ինչ որ «հակառակ է խորհրդային առեւտրի յայն ծաւալման սկզբունքին»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ԱՂԱԽԻՆԸ

- :-:

Այս թուրք քաղաքացին Նէճիպ ոյ պատկառելի ծերունի մըն էր իր երկճղի սպիտակ մօրուքով, աւելի պատկառանք ազդելու համար դատաւորին՝ պէտք տեսած է կուրծքը զարդարելու պատուանշաններու շարքով մը. Տարբեր մեծութեամբ եւ տարբեր ձեւերով, պատուանշանները կախուած են կուրծքին վրայ քովէ քով։

Զինքը պատուած են Ցուհաստան, Սերպիա, Ռումանիա, Պուլկարիա Թուրքին երէկուան եւ վաղուան թշնամիները։ Բայց ինչպէս տեսցեր է դանոնք Նէճիպ պէյ։ Այդ չէ հարցը. Եւ ատոր պատասխանը տալու համար չէ որ կանչուած է դատարան։ Այլ բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ ճամբեց իր աղախինը, որ այսօր, իր նախկին տիրոջմէն կը պահանջէ մնացորդ հատուցում

Մարի է անունը, ինչպէս աղախիններէն շատերունը. ու կը բացատրէ.

— Իրիկուն մը Նէճիպ պէյ, պատրուակով մը զիս դուրս ղրկեց։ Դարձիս դուռ ու պատուհան գոց գտայ։ Իսկ գոյքերս նետուած՝ դրան առջեւ, սանդուղին աստիճաններուն վրայ։ Զարկի, կանչեցի, դուռը ծեծեցի ժամերով։ Անօգուտ։ Մերուկը զիս փողոցը ձգեց ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր։ Տեսնելով որ ճար չկայ, գացի պանդոկ մը ապաստանեցայ։ 500 ֆրանք կը պահանջեմ։

Աղախին ճամբելու այս թուրքական պանակին մասին, Նէճիպ պէյ կը պատասխանէ.

— Զրպարտութի՛ւն. Ճշմարտութիւնն այն է որ այս աղջիկը գինովցեր էր. Երեւակայեցէք որ, տէր եւ արդար դատաւոր, ամբողջ կօշարայ մը՝ գինիով լեցուն, խմեր ու կէսն էր գտեր, մինակը, մի՛ս — մինակ։ Արդ, ես հաւատարիմ հաւատացեալը Մարգարէին եւ ջերմ հետեւող մը անոր օրէնքներուն, կաթիլ մը ըմպելի չեմ մտցներ իմ տունս։ Անմիջապէս որ տեսայ, ճամբու դրի այս աղջիկը՝ որ գինեաւ յարգել իմ օրէնքները. բայց նախ, կարգադրեցի իր հաշիւը՝ խնդրելով որ ծխավաճառին երթայ դրոշմաթուղթ մը բերէ, իր ստացականին վրայ փակցնելու համար։ Դարձին սկսաւ պոռալ կանչել, աւելի կոթով իննի սպառնալ, այնպէս որ ոտիկանեցայ իր պոռչտուքը ... դուրս հանել եւ դուռները կղպել։

— Այո՛, կը ձայնէ աղախինը, պատրուակս ինծի տուաւ. բայց յաջորդ առտուն երբ բացի, տեսայ որ գոյքերս պակաս էին։

Գնա՛ բարեւ, քու աղջիկ շարփկներդ ի՛նչ կրնամ ընել որ վար դնեմ։ Դիմամաս ամբողջ գիշերը, դրան առջեւ ձգեցիր որ, մնացորդ հատուցում պահանջես ինծմէ.

Թուրքը որ իր երկրին մէջ վարժուած է ըստ կամս վարուելու աղախիններուն հետ, հոս ալ իրաւունք կը սպասէր՝ շնորհիւ իր խաղաղ ու բարեհամբոյր երեւոյթին ու նաեւ, մանաւանդ, շնորհիւ աղախինին անհաճոյ եւ ապօրինական պոռչտուքներուն։

Դատաւորը՝ իր կարգին՝ աղախինը կը զրկէ մնացորդ հատուցման իրաւունքէն եւ զայն կը դատապարտէ դատական ծախքերու վճարման։

Աղախինը կը մեկնի՝ կ'երեւի, բաւ իր սովորութեան՝ դժգոհ, պոռչտալով եւ սպառնալով։ Իսկ մեր թուրք բարեկամը՝ պահ մը կը վարանի դուրս ելլել, յիշելով անշուշտ՝ աւելին կոթը. Եւ վերջապէս՝ աչքը տնկած ոստիկանի մը որ դրան առջեւ կը հսկէ, կը յանդգնի մեկնիլ, միշտ պատուանշանները կուրծքին.

Խմե՞լ թէ չխմել

Ամերիկայի հանրապետականները ինչպէս կը յիշուի իրենց ընդհ. ժողովին մէջ, ընդունել յետոյ հարցին թեկնածութիւնը՝ յատուկ նախագահական ընտրութեան մէջ, միջին եւք մը գտեր էին «խմել թէ չխմելու» հարցին մէջ։ Ըմպելիի հակառակորդները՝ Հանրապետականներու այս որոշումը՝ որով կը մերժէին պարզապէս եւ բոլորովին ջնջել ըմպելիի արգելքը, յաջողութիւն մը կը նկատեն։ Իսկ խմանները կը նկատեն թէ հանրապետականներու ընդհ. ժողովին առաջարկը՝ ոգելից ըմպելիներու վրայ ... կառավարական հսկողութեան, կը նշանակէ վերադարձ դէպ ի նախկին դրութիւնը։ Իրականութիւնը այն է որ երկու կողմերն ալ սակայն չփոխած են եւ չեն գիտեր յստակօրէն թէ ո՞ր տեսակէտը յաղթանակած է հանրապետական ժողովին մէջ, եւ երկու կողմերն ալ հաւասարապէս դժգոհ են ժողովին բանաձեւէն

Այնպէս որ, հակառակորդ կողմերը կը սպասեն ծանր պատերազմներ սահցնել կուսակցութեան մէջ

ՌՈՒՍԱՍԷՆԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խորհրդային եւ գերման կառավարութեանց միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը հետեւանքով, ռուսական այրանց նորածող գերման վաճառականներու, այլեւ օտար դրամատիրոջ կրնան հայթայթել իրենց վճարումները կատարելու համար ռուբլիով։ Այլ պիտի կրնան իրենց պարտքը վճարել գերմանական դրամով՝ առանց յատուկ արտօնութեան դիմելու եւ առոր համար ալ, գերման դրամատուները ընծայիկ համեմ մը պիտի բանան խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան։

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը մտադիր է պարտքերու հատուցման նոր ծրագիր մը մշակել, այն պարագային որ Լօզանի ժողովը ի նպաստ վերաքննութեան արտայայտուի.

Այն երկիրները որ ոսկի մեծ ալ թերք ունին, նուազ կը տառապին անգործութենէ եւ տագնապէն, այլ ալ հիւսիսուին ամբողջովին վճարելու իրենց պարտքերը, իսկ անոնք որ տնտեսական ծանր կացութեան մատնուած են, պիտի ստանան ժամանակաւոր նշանակելի զիջումներ։

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Ց. Օշականի վէպին ՄՆԱՑՈՐԴԱՑի նոր թիւերը, էջ 225—256։

Ուշադրութիւն.— Շատեր միջի կը դիմեն նամակով եւ կը պահանջեն պակսած թիւերը։ Կը խնդրուի ճշտել թէ ո՛ր էջէն ո՛ր էջը կը պակսի։ Փոխանակ գրելու պրակներուն թիւը՝ գրել էջերուն թիւը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Դ. ՄԱՄ

Պոլսին ի՛նչ լուր, — հարցուց Սուրէն, — ո՞րքան մնացիր Պոլսի ... որ եւ է նորութիւն։

Բան չ, — ըսաւ Բէկզադեան — [illegible] այնպիսի ազնուութիւն ... մեծ յայելութեամբ... ո՞ւր ... թեթեւակցութիւն չէ ըրած։

Ո՛չ տակաւին։ Կ'երեւի ուշադրութիւն գրեթէ ...

«Գո՛րծ»... Ան ալ գործ չէ՞... ... կարծիք ենք առեղծուած ... պատրաստում, էլի՛... որոնց կարող գործ...

Այս վերջին նախադասութիւնը ... պայթեցնել, յանկարծ, Անահիտ Սուրէն մտահոգ էր հասարակական ... մը։

— Հոս ալ պիտի խօսիս, ընկե՛ր, — հարց տուաւ Անադ

— Ի հարկէ. հէ՞նց դրա համար եմ եկել, չէ

Աղէ՛կ,— ու դուրս ելաւ՝ ակռաները սեղմելէն։

— Ուզում եմ հանգչել մի քիչ. Սուրէ՛ն — շարունակեց Բէկզադեան — մի ամուր պանդոկ չկա՞յ... քաղցել եմ, մի լաւ ճաշարան յանձնարարիր ինձ... հա՛, չմոռանաս մարմնին յայտնել հրապարակային ժողովի մասին, յայտարարութիւնն էլ գիր։ Ուզում եմ որ դու էլ նախագահես։

Յաջորդ օրը դպրոցի ընդարձակ սրահին մէջ ասեղ ձգելու տեղ չկար։ Եկեր էին բոլորը։ Հոն էր եւ՛ Աստղիկը՝ Սիրանին հետ։ Տղաքը կը մտնէին ու կ'ելլէին անօրինակ փութկոտութեամբ. ուշադիր նայուածքներ նետելէն աջ ու ձախ։ Սուրէնը եւ Բէկզադեանը նստեր էին առաջամասին ու կիրթեղեան եղիսկոպոսն ու տէր Մեսրոպ հայրը կը խօսակցէին Բէկզադեանին հետ։ Երիտասարդ ընկեր մը մօտեցաւ Սուրէնին ու փսփսաց։ Բիչ վերջ, Սուրէն բեմ ելաւ՝ բացումը կատարելու համար։ Ակնարկը ինկաւ Աստղիկին։ Անոր ճիշդ ետին նկատեց Նազարը... Այո՛, ան էր... Լսած էր թէ երկու օր առաջ վերադարձած է Կովկասէն եւ թէ կը զբաղէ կուսակցութեան մը անունով։ Իր ու անոր նայուածքները իրարու հանդիպեցան։ Ի վերջոյ, Սուրէնի հրաւէրով, բեմ ելաւ Բէկզադեան։ Խօսեցաւ երկու ժամ՝ պարզելով պայքարի անհրաժեշտութիւնը եւ ընկերվարութեան նուաճումները՝ օտար երկիրներու մէջ։ Վերջաւորութեան ձայն ուզեց Նազարը։ Ամէնքը ակնարկնին տուին ետեւ։ Դարձաւ եւ՛ Աստղիկը. ճանչցա՛ւ։ Սարսուռ մը եկաւ վրան։ Վայելուչ կերպարանք մը ստացեր էր Նազար։ Թեթեւակի, դալուկ մազերով, քանի մը թել մօրուք ու կայծկլտուն բան մը աչքերուն մէջ։ Արժէքներ ունէր այդ տղան. կրակոտ էր ու Աստղիկ կը զգար, որ անկեղծօրէն կը սիրէ զինքը. բայց որ եւ է կապ չէր զգար՝ իրմէ դէպի ան. յետոյ անբացատրելի տարակոյս մը ունէր դէպի Նազարը։ Պահ մը իրարու նայեցան։ Աստղիկ արագօրէն դարձուց գլուխը։ Նազար կրկին ձայն ուզեց. բայց, Սուրէն մերժեց։ Նազար պնդեց ու երբ կրկին մերժուեցաւ.

— Եկեր էք դայլի աւետարան կարդալու — պոռաց — թողէք մենք ալ խօսինք...

Իրարանցում մը ծայր տուաւ։ Նազարի ընկերակիցներէն քանի մը հոգի դէպի բեմ յառաջացան։ Սուրէն կը հետք կանգնած ու ափը սեղմած աթոռին՝ հարուածելու պատրաստ։ Աղմուկը շատցաւ։ Կիները պոռչտալ սկսան։ Երկու հոգի իրար հրեցին։ Բռունցք մը իջաւ ծոծրակի մը։ Մէկնողները շատցան, սանդուխէն վար հրմշտուկը սկսաւ, եւ երբ երեք ընդդիմադիրներ կը փորձէին Սուրէնի վրայ յարձակիլ, հասան ուրիշներ ու զիրկընդխառն կռիւ մը սկսաւ.. Սուրէն բեմին վրայ էր դեռ, միջտ պաղարիւն ու հանդարտ, եւ կը նայէր Նազարին, որ կը շարունակէր պոռալ.

— Ինչո՞ւ ձայն չէք տար... յարգեցէ՛ք կարծիքի ազատութիւնը... մենք ալ պէտք ենք խօսիլ...

Երբ կը մեկնէին, Սիրանն ու Աստղիկը դեռ կը զանգաղէին սրահին մէջ։ Աստղիկ եկած էր ծնողքէն գաղտնի եւ Սուրէնին հանդիպելու հզօր ցանկութեամբ։ Սուրէն մօտեցաւ պահ մը ու նկատեց յուզումը որ կար անոր աչքերուն մէջ։ Քայլը քայլին՝ ելան դուրս։ Սանդուխներուն վրայ դեռ կը խօսակցէին Բէկզադեանն ու կարգ մը կուսակիցներ։

— Տեսա՞ր, — դարձաւ մէկը միւսին, — թէթե խնտէ՛ր կախեր էր Օնէս ազան։

— Հրաշալի՛ կը խօսի կոր պէ, — շնչաց կարճահասակ ու լեցունիկ երիտասարդ մը — ձեռքը ինտո՛ր կը զարնէր կոր սեղանին.. «պիտի ջախջախել, պիտի ջախջախել կապիտալիզմ կոչուած հրէշին»։

Բէկզադա լսեց, եռեւ դարձաւ, մօտեցաւ, մօտեցաւ։ Իր ճառէն ամէնէն աւելի ինք էր խանդավառուած։ — Ի՞նչ են խօսում, հը՞, — հարցուց, — հաւանե՞լ են... Ցոյնել էի, եղբա՛յր, չէ՞ր էի յոգնել... որոնց հետ էլ այլ կերպ չի կարելի... այնպէս չի՞, Սուրէն ջան — մօտեցաւ անոնց։

Ու ծանօթացաւ օրիորդներուն։

Աստղիկը զգաւեց իր ուշադրութիւնը։ Սասւերի մը նման հետեւեցաւ անոր, խօսեցաւ, ժպտեցաւ, ակնարկներ ուղղեց, զգացուց վերջապէս, որ «բացառիկ զբաւչութիւն ունէր», եւ Սուրէնի ուշադրութենէն չվրիպեցան կարգ մը «պատահական» հնչումներ, որոնցմէ կրկնապէս նեղուեցաւ Աստղիկ, կռահելով Սուրէնին անտարբերութեամբ քօղարկուած դժգոհութիւնը

Յաջորդ առաւօտ թերթը լոյս պիտի տեսնէր նուիրուած դրեթէ ամբողջովին դասախօսութեան յաջողութեան մըն ալ հասեր էր մօտակայ քաղաքէ մը, կրկին Բէկզադեանի մէկ բանախօսութեան մասին, որ յաւա առ բառ նո՛յնն էր գրեթէ...

Սուրէն երեք վերատառութիւն դրած էր։ Իսկ ամէնէն վրան — ամէն տեղ ուժգնօրէն կը ծափահարուի մեր խօսքը։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

3) Կրճատումները կամ ջնջումները պէտք է անհրաժեշտօրէն համապատասխանեն նիւթական կրճատումներու, որպէս զի մէկ կրճատումի մը կամ ջնջումի մը հետեւանքով աւելցած գումարը, կարելի չըլլայ տրամադրել ուրիշ կարգի պատերազմական միջոցներու զարգացման:

Այս համաձայնութեան հիման վրայ ալ, երբ պետութեանց ներկայացուցիչները քննեն սկսան քիմիական եւ օդային պատերազմի հարցերը: Այս կերպով համաձայնեցան նաեւ արգիլելու որ ռմբաձիգ օդանաւերը չկարենան գործել պատերազմական ճակատներէն աւելի հեռու:

Աշխատանքները կը շարունակուին:

Կափէուն կը վառէ ուկրայնական գիւղ մը
ԵՒ ԿԸ ՋԱՐԴԷ ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ

Լեհաստանէն տրուած լուրի մը համաձայն, Կէփէուի մարդիկ կը ջարդեցին ուկրայնական Թուրպաքզովօ գիւղին բնակչութեան մեծ մասը: Մէկ քանի օր առաջ, այս գիւղացիները մերժեր էին բոլշեւիկ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն յանձնել՝ ինչ որ կը մնար իրենց բերքէն եւ սպաններ էին չորս կարմիր գործակալներ: Իբր փոխվրէժ, Կէփէուի մարդիկը կրակի տուին գիւղը, ջարդեցին գիւղացիները որոնց մեծ մասը կորսուեցաւ կրակներուն մէջ: Այս վայրագութեան ընթացքին, զարհուրելի տեսարաններ պարզուեցան. չեկիստները ամէն տեսակ անգթութիւն գործեցին: Ջարդի ենթարկուածները 4000 հոգի են:

Խռովութիւններ Անդրյորդանանի մէջ

ԼՈՆՏՈՆ, 21 Յունիս.— Անդրյորդանանէն ստացուած լուրեր ենթադրել կու տան թէ բաւական ծանր խռովութիւններ ծագած են Հիճազի անդրյորդանանեան սահմանագլուխին վրայ եւ կը սպառնան մեծ ու վրդովիչ համեմատութիւններ առնել:

Իրօք, Ամմանէն կը տեղեկացնեն թէ հրասայլերու խումբ մը եւ արաբ ձիաւորներու կարեւոր ջոկատ մը մեկնած են Աքապայի շրջանը, զօրեղացնելու համար արաբական լեգէոնը՝ որ կը պաշտպանէ Հիճազի սահմանագլուխը:

Միւս կողմէ, անգլիական զինուորական օդանաւերը որոնց կայանը կը գտնուի Իսմայիլիոյ մէջ մեկնած են դէպ ի Իրաք, մաս մը զօրք փոխադրելով:

Այս տեղեկութիւնները որոնց վրայ պէտք է աւելցնել այն լուրերը թէ Անդրյորդանանի եւ Հիճազի միջեւ ուտելիքի փոխադրութիւնը արգիլուած է, ենթադրել կու տան թէ այս շրջանին մէջ՝ կացութիւնը ծանր է:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԻՆՏՊԸՐԿԻ ԶՈՔԱՆՉԸ իր երկրորդ աղջկան, տիկին Լինտպէրկի քրոջը հետ մեկնեցաւ Անգլիա, ուրկէ պիտի անցնի Ֆրանսա:

ԱԼՖՈՆՍ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Այն պահուն որ Սպանիոյ Ալֆոնս թագաւորը, հանրապետութեան հռչակման հետեւանքով կը հեռանար իր երկրէն, կառավարութիւնը արգելքի տակ առնելով անոր ինչքերն ու հարստութիւնը, գտեր էր 150,000 փէզէթա հնչուն դրամ, 6,800,000 փէզէթա արժեթուղթերով: Գալով գեղարուեստական առարկաներուն եւ թագաւորին սեփական կարասիներուն, անոնց արժէքը կը գնահատուի մօտ 12,000,000: Իսկ անոր անուան արձանագրուած կալուածներու արժէքը կը գնահատուի 7,5 միլիոն: Այս հարստութիւնը փոխանցուած է կառավարութեան:

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Սպանիոյ մէջ երեւան եկած միապետական դաւադրութեան հետեւանքով, ամբաստանեալները դատարան պիտի յանձնուին:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ.— Ազգերու Դաշնակցութեան Աւստրիոյ օժանդակութեան յանձնախումբը ընդունած է ծրագիր մը, որուն համաձայն Աւստրիոյ պիտի տրուի 300 միլիոն շիլինի օժանդակութիւն մը: Խոսք կ... անգլիական կառավարութիւնները ընդունած են մասնակցիլ այս օժանդակութեան: Իտալիա պիտի տրամադրէ 30 միլիոն շիլին՝ իր կողմէ:

ՀԻԹԼԷՐԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ.— Իրենց վերակազմութեան հրամանագրէն ի վեր, հիթլերեան մարտիկները սկսած են շրջագայիլ իրենց յատուկ համազգեստով, ինչ որ կարգ մը գրգռութիւններու տեղի տուած է. Գերմանիոյ բազմաթիւ կեդրոններուն մէջ:

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.— Աւազակախումբերը կը շարունակեն յարձակումներ գործել Մանչուրիոյ զանազան վայրերուն մէջ: Թանկ Զուի մէջ, 30 հոգինոց աւազակախումբ մը յարձակեցաւ ճափոնական հիւանդանոցին վրայ, ուր կը դարմանուէին 40ի չափ զինուորներ: Սպաննեցին երեք հոգի եւ երկու հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորեցին:

ՓԱՐԻԶԷՆ ԹԷՀՐԱՆ ՔՍԱՆԵՒԻՆԸ ԺԱՄԷՆ.— Երկու ֆրանսացի սպաներ որոնք կիրակի առտու, Պուրժէի օդանաւային կայանէն մեկներ էին իրենց օդանաւով դէպ ի Պարսկաստան, Թէհրան հասան 29 ժամէն, 5000 քիլոմեթր կտրելով: Իրենց մեկնելէն ի վեր լուր չէր ստացուեր իրենցմէ եւ վախ կար որ մահացու արկածի մը զոհ գացած ըլլան: Ժամերան ժամ մը ուշացած են օդին աննպաստ պայմաններուն հետեւանքով: Անցած են Աթէնքէն, Հալէպէն եւ Եփրատի վրայովհասած են Թէհրան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՏՏԱՆԱ

Լա Սիօթա, Մատ. - 35 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Կարմիր Խաչին բուժարանը, որ ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ առաւօտ ժամը 9—12, մասնագէտ բժիշկներու կողմէ կը քննէ եւ կը դարմանէ աղքատական հայ հիւանդները. բաց պիտի ըլլայ նաեւ յառաջիկայ 29 Յունիսի չորեքշաբթի օրը, ժամը 9—12, ակռայի հիւանդութիւններու համար միայն եւ ձրիաբար, ամէն ամսու առաջին եւ վերջին Չորեքշաբթի օրերը պիտի շարունակուին ակռայի քննութիւններն ու դարմանումները:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԲՈՒ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Արմատականներին կարող էր միշտ տեսնի, եւ այժմ, երբ նրանք խմբում էին իր շուրջը, ինքը սիրալիր, բայց կոպտուկ կերպով ցրիւ տւեց նրանց ժպիտը բերնին ասում էր, որ ի զուր էին ժամանակ կորցնում նրան համոզելով, երբ այնտեղ այնչափ տարբեր ներ կային ուսուցման կարօտ: Իսկ ինքը իր կողմից եռանդով խօսքի կպաւ անգլիական պարլամենտի մի անդամի հետ, որի համակրանքը մեծ նշանակութիւն ունէր հասարակապետական կուսակցութեան համար: Մարդը մասնագէտ էր ֆինանսական հարցերի, եւ Ջեմման նրա հետաքրքրութիւնը շահելու համար կարծիք հարցրեց Աւստրիայի դրամական դրութեան մի ինչ որ անխնիկ կէտի վրայ. յետոյ, վարպետութեամբ խօսակցութիւնը դարձրեց լոմբարդօ—վենետիկեան մաքսային յօդուածների վրայ: Անգլիացին, որ մի թեթեւ շաղակրատանքի էր սպասում, զարմանքով նայեց Ջեմմային, վախենալով որ մի bas-bleuի ճանկն է ընկած. բայց տեսնելով նրա գեղեցկութիւնն ու գրաւչութիւնը, դադարեց զիմադրելուց եւ սկսեց նոյնքան խորիմաստ կերպով վերլուծելու իտալական ֆինանսները, որքան անելու էր եթէ իր դէմինը Մետտերնիխը լինէր: Երբ Գրասինին Ջեմմային մօտ բերեց մի ֆրանսացու, որը ցանկանում էր տեղին «Երիտասարդ Իտալիայի» ծագման պատմութիւնը իմանալ, պարլամենտի անդամը ոտք ելաւ մի տարօրինակ զգացումով, թէ երեւի Իտալիան շատ աւելի խոր պատճառներ ունի դժգոհելու, քան ինք կարծում էր:

Ուշ էր արդէն, երբ Ջեմման միաւորներից աննկատ դուրս եկաւ դահլիճի պատուհանների առաջ ձգւող պատշգամբ՝ մի քանի վայրկեան առանձնանալու համար ահագին կամելիաների ու օլէանդրների ետեւը: Փակ օդից ու բազմութեան անընդհատ երթեւեկից գլխի ցաւ էր զգում: Պատշգամբի հանդիպակաց ծայրում բարձրանում էին մի շարք արմաւենիներ լայն կիսատակառների մէջ, որոնք ծածկւած էին շուշաններով ու այլ ծաղիկներով թաղարներով: Այդ բոլոր բոյսերը միասին կազմում էին մի խիտ պատուար, որի ետեւի անդորր անկիւնից հիանալի տեսարան էր բացւում հովտի վրայ: Բոյսերի միջի նեղ անցքը եղեւ բում էին նռնենու կախ ընկած ճիւղերը իրենց ուշացած ծաղիկներով պարզարուն

Ջեմման մտաւ այդ անկիւնը յուսալով որ ոչ ոք չի գտնի նրան այդտեղ մինչեւ որ լռութիւնն ու կարճ հանգիստը անց կացնեն իր սկսող գլխացաւը: Տաք ու պարմանալի անդորր գիշեր էր, բայց եւ այնպէս երբ դուրս եկաւ խեղդուած սենեակից զով զգաց, թեթեւ, եւ իր ժանեակէ ծածկոյթը ձգեց գլխին

Մօտեցող քայլերի ու խօսակցութեան աղմուկը յանկարծ զարթեցրին նրան իր կիսաքուն դրութիւնից: Նա աւելի ետ քաշեց ստուերի մէջ յուսալով որ աննկատելի կը մնայ ու մի քանի վայրկեան էլ կ'օգտւի լռութիւնից մինչեւ վերստին գնար իր յոգնած ուղեղը նորից տանջելու: Որքան մեծ եղաւ հիասթափումը, երբ քայլերը կանգ առան իրենից քիչ հեռու եւ տիկին Գրասինիի բարակ ձայնը լսեց մի վայրկեան իր շաղակրատանքից: Միւս տղամարդ ձայնը զարմանալի կերպով մեղմ էր ու երաժշտական: Միայն այդ փափկութեանը շատ էր վնասում նրա քաշ տւող տարօրինակ թօնը, որ դուցէ դիտաւորական էր, բայց աւելի հաւանօրէն առաջ էր գալիս խօսելու մի ինչ որ թերութեան դէմ մաքառելու ճիգից. ամենայն դէպս այդ հնչիւնը անախորժ էր:

— Ասում էք՝ անգլուհի՞. — հարցրեց առնական ձայնը, — բայց չէ որ անունը զուտ իտալական է:

— Այո՛, նա խեղճ Ջիովաննի Բոլլայի այրին է. յիշո՞ւմ էք, անշուշտ, որ մի քանի տարի առաջ մեռաւ: Ա՜խ, մոռացայ, թէ դուք ինչ թափառական կեանք էք վարում եւ չի կարելի պահանջել, որ ճանաչէիք մեր դժբախտ հայրենիքի բոլոր նահատակներին Այնքան շատ են:

Տիկին Գրասինի հառաչեց: Միշտ այս թօնով էր խօսում նա օտարականների հետ: Իտալիայի համար տանջւող հայրենասէրի կնոջ դերը նրա մէջ սերտ կերպով ձուլւած էր գիշերօթիկի շարժումներին եւ երեխայական սիրուն քմայնոտութեան:

— Նա Անգլիայո՞ւմ մեռաւ, — կրկնեց միւս ձայնը, — ուրեմն փախստականներից էր. Կարծես յիշում եմ այդ անունը: «Երիտասարդ Իտալիայի» հետ կապեր ունէր, երբ կուսակցութիւնը նոր էր սկսել իր գործունէութիւնը

— Այո՛, երեսուն երեք թուի ձերբակալւած դժբախտ երիտասարդներից մէկն էր: Ծանո՞թ էք այդ տխուր պատմութեանը: Մի քանի ամսից արձակեցին: Երկո՞ւ թէ երեք տարի յետոյ, երբ նրան նորից էին ուզում բռնել՝ փախաւ Անգլիա, այնտեղ էլ ամուսնացաւ: Շատ թեթեւամիտ քայլ էր դա, բայց խեղճ Բոլլան արդէն միշտ էր ռոմանտիկ:

— Ասում էք՝ Անգլիայո՞ւմ մեռաւ:

— Այո՛, թոքախտից: Չդիմացաւ Անգլիայի սոսկալի կլիմային. եւ հէնց նրա մահից քիչ առաջ էլ մեռաւ նրանց միակ երեխան սկարլատինից: Ի՜նչ ձախորդ բախտ է, չէ՞: Եւ մենք ամէնքս այնպէս սիրում ենք Ջեմմային: Նա քիչ չոր է, խեղճը. անգլիացին արդէն միշտ, ինչպէս գիտէք, բայց ինձ թւում է, որ իր քաշած վիշտը, այլ եւ

Ջեմման ելաւ ոտքի ու ետ արաւ նռնենու ճիւղերը: Հիւրը գրաւոր նրա... լու նպատակով արւած իր տխուր պատմութիւնը ... նախորդ էր Ջեմմային եւ նա ... կաւ լոյսը դժգոհութիւնը գէմքին

— Ա՛յ, եւ ինքը. — բացագանչեց Ջեմմ... տանտիկինը խիստ սառն, — Ջեմմա սիրելիս, այդ ուր էք կորել: Պարոն Ֆելիչէ Րիվարէզը ցանկանում է ծանօթանալ ձեզ հետ:

«Ուրեմն սա է Բոռոն» մտածեց Ջեմմա՝ հետաքրքիր:

Վերջինս գլուխ խոնարհեց ... քաղաքավարի, միայն աչքերը ... էին նրա դէմքը մի հայեացքով ... կնոջ խիստ քննող թւաց ու յանդուգն

— Դուք այստեղ աքանչելի ու ... րուն մի անկիւն էք ճարել, — նկատեց նա խիստ կանաչի նպատակին ... ելով, — եւ ի՜նչ հրաշալի տեսարան

— Այո՛, շատ սիրուն է այստեղ ... լայ, քիչ թարմ օդ ծծելու:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
ՄԻԵՒՆ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1932
23 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1913
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՌՕՐԵԱՅ ԽՕՍՔ

ՍԿՍԻՆՔ ՃԱՅՐԷՆ

Ջարդի եւ աքսորի ճամբաներուն վրայ միացած հայ ժողովուրդը՝ տարիներէ ի վեր կը շարունակէ պառակտած մնալ՝ իր նոր բնակավայրերուն մէջ:

Թուրքին ու մախմուտ ճակատագրին հարուածներուն տակ, գերի Հայուն միութիւնը — արեան ուրքի միութիւն — բնիկ էր: Առանց խտրութեան, Հայը կը դրկէր քաշելու իր ծագման մեղքը:

Օտար քաղաքակրթութիւններու անկուշտ այս ափերուն վրայ, սակայն Հայուն պառակտումը ակամայ է: Այս անգամ, ան կը քաշէ ինքնակոչ, ազէտ այլ յուսակնու առաջնորդներու, որոնք եթէ չէզոք չեն, առ նուազն հակազգային ըլլալու հպարտութիւնը կը ցուցադրեն:

Եւ երբ, ազնուութեան ու յուսակնութեան այս սպեղաներէն մանելով, տասնէ մը ի վեր կը շարունակեն զարնել համերաշխութեան խեղճ թմբուկը, չենք կրնար չյիշել ծանօթ առածը. — «Խուլին դուռը տան աէրը կախել կուտայ»:

Կը պառակտեն ժողովուրդը ու կը մեղադրեն զանոնք որ խաղաղ կը ձգտին համերաշխութեան:

Գաղթահայութեան ընկերային ու քաղաքական գոյավիճակը իրենին պիտի բաւէր մաքերը պարուրելու խոր մտահոգութեամբ. տեղի ու խղճի կանչելու անոնք որ իրենց ձեռքին մէջ՝ մաշած գրչով մը ու բերնին մէջ՝ ճոռոմ ու անհանդուրժելի լեզուով մը՝ ղեկավարութիւն կը խաղան: Աւելի ճիշդը, կը խաթարեն Հայուն ցեղային ողջմտութիւնը:

Գաղթահայութեան վերջին տասնամեակի պատմութիւնը՝ իր հայ միօրինակութեամբ իսկ բարդ է: Դէպք չարձանագրեր: Այդ պատմութեան կը յանձնէ ընկերային հոգեբանական ուսումնասիրութեան տաշեղները: Ժողովուրդ մը որ դարաւոր կեանքի մը ծոցերուն մէջ յաղթական, օտարութեան յորդառատ աղբիւրներուն առջեւ նստած՝ կը տառապի գոյութեան, ինքնապահպանման ծարաւէն՝ այսօր: Հոմերական պայքար, այս անգամ ուղղուած ճակատագրին դէմ:

Ձուլում եւ այլասերում բառերը շատ յեղյեղուեցան, այն օրէն ի վեր որ, վտանգը նշմարուեցաւ: Դարձան սովորական եւ այսօր, շատերուն համար կորսն ցուցած են ահեղ վտանգի մը նշանակութիւնը: Վտանգը կը մնայ սակայն իր սաստկութեամբ, ու կը քալէ հարթ ու արագ, անարգել ճամբաներու վրայ:

Ասոնցմէ այս մասին համերաշխութեան պատգամախօսներուն ու թերթարքնելէք անոնց ձեր պայքարի նախնական ու հաճեա միջոցները: Ու մի զարմանաք, եթէ կենսական այս հարցին քննութիւնը՝ դուրս բանայ չհանդուրժելի սակարկութիւններու: Այդ է իրենց գործը: Հո՛ն կը սկսի ու կը վերջանայ իրենց պաշտօնը:

Ինչ որ ազատ ազգերու համար կը կազմէ զարգացման ու յառաջդիմութեան միջոց, մեզ համար, գոյութեան, ինքնապահպանման, նախատարրական պայքարի զէնք մը կրնայ ըլլալ, որմէ զուրկ ալ ենք շատ վայրերու մէջ:

Եւ երբ յիշենք հին գաղութներու ուծացումն ու վերջնական ձուլումը օտար հողերու վրայ, պէտք պիտի ըլլայ ընդունիլ թէ՝ ուծացման դէմ պայքարի որ եւ է զէնքի ստացումը՝ չի կրնար սակարկուիլ՝ որ եւ է հօսանքի, որ եւ է իրաւասու անհատի կողմէ:

Մանկապարտէզի մը, նախակրթարանի մը հաստատումը՝ այդ զէնքը:

Հզօր քաղաքակրթութեանց քառուղիին վրայ կանգնած՝ սակայն ժամանակ ունինք մոռնալու մեր ազգային ինքնութիւնը, աւանդութիւններն ու հայրութիւնը: Մինչ այդ սակայն, բոլորին վրայ պարտք կը ծանրանայ օժանդակելու որ դիւրաւ չքակուի ներունդներու շղթան: Տարրական ու ծանրածանր հանելուկ՝ ամէն սէր որ Հայ կորիզ մըն է նստած: Այդ կորիզը՝ իր հոգին ունի զոր պէտք է զրահել խորթ ազդեցութեանց դրոհին դէմ: Այդ հոգին՝ իր կայերն ունի, զոր պէտք է պաշտպանել թուլացման վտանգին դէմ եւ ամրացնել մշտարթուն ու զուրգուրոտ ձեռքերով:

Այս գործը՝ բանիք փոքր, աննշան, մեծատուն ղեկավարներու համար, բայց կենսական՝ հայ համեստ զանգուածներուն համար, սակարկութիւն չի վերցներ:

Գաղթերու քաղաքակրթական եւ ազատագրական ձգտումներէն ու ճիգերէն յետոյ, պէտք է ամէն ինչ ծայրէն սկսիլ: Հասած ենք հոդ: Ու հոդ, երբ պէտք է առաջին քայլերը նետուելով նախանդութել ուսնդական արահետին վրայ, ողջամիտ ղեկավարին համար՝ քաղաքական ըմբռնումներն ու հեռանկարները չեն կրնար կշռար խաչաձեւել, որքա՛ն ալ ըլլան հակադիր: Այս գործը կը տարրալուծէ ամէն քաղաքականութիւն, ամէն հատուածական թէ անհատական նկատում ու իր շուրջ կը հրաւիրէ բոլոր գիտակից կամքերը:

Որովհետեւ, քաղաքական ամէն հետապնդումներու թէթևութեան՝ եթէ ժողովուրդը ինքն է, իր հոգիով, իր ազգային գիտակցութեամբ, իր անցեալին, ներկային ու ապագային մտահոգութիւններովը, առաւելապէս ջանքը պիտի սպառի անոր պահպանման համար:

Համերաշխութեան պատգամախօսներուն համար, ահա անյետաձգելի գործը, փոքր թերեւս՝ իրենց յաւակնութիւններուն համար, բայց մեծ, անհրաժեշտ ու կենսական:

Թող փաստը տան թէ կրնան սկսիլ գոնէ բանէ մը, հասնելու համար հոն, ուր այսօր իրարմէ կը բաժնուինք:

Ահա ուրեմն գործ մը, շատ խօսուած, շատ գրուած այդ մասին, մասնանշուած ամէն հանդիսական առիթներու մէջ, թերթերու սիւնակներէն թէ սրահներու բեմերէն: Գործ մը որ դեռ իր սկզբնական կազմակերպման կը կարօտի: Եւ տարուան այս եղանակին, երբ ուրիշ ժողովուրդներ իրենց կրթական հաստատութիւններու հունձքը կը պատրաստուին քաղել, թող մեր համերաշխասէրները լսեն ու խորհին ծայրէն սկսելու մասին:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՒԱՐԱՐԸ

— :-: —

Ռամկավար գործիչ Գ. Հրաչ Երուանդի ճառը, արտասանուած Մարսէյլի մէջ, չորս սիւնակներով փռուած է «Ապագայ»ի մէջ: Մայիս 28 եռագոյն եւ Նոյեմբեր 29: Պատմութիւն, — որոշէն՝ դիմելով դէպ ի անոլոշը:

Բայց հետաքրքրական է եզրակացութիւնը, ուր բանախօսը կ'ուզէ «Ռամկավարներու տեղն ու դաւանանքը ճշդել այդ հարցերուն մէջ»:

Ռամկավարներու դաւանանքը — «Մեր կուսակցութիւնը ճշմարտութիւնը վճռող իրաւարարի դերը կը կատարէ...»:

Շատ լաւ պաշտօն մըն է որ կը բռնանձնեն ռամկավարները, բայց խիստ փափուկ եւ միեւնոյն ժամանակ փշոտ:

Փափուկ, անոր համար, որ ճշմարտութիւնը ճշմարտութիւն է եւ հիմն'ք երկու երես չունի: Իրաւարարը երէ ճշմարտութեան կողմը դառնայ, բաբեկամներէն սղտուկ պիտի ստանայ, իսկ երէ ճշմարտութենէն երես դարձնէ, ճշմարտութեան շառաչուն ապտակն անպակաս է:

Ու փշոտ պարտականութիւն մըն է, անոր համար, որ այս պարագային, իրաւարարը չի կրնար «Ամերիկեան դիտողի» դերին մէջ մնալ: Ռամկավարը կանգնած եռանդայարիններու եզերքին, ստիպուած է ճշմարտութիւնը բռնել: — Մայիս 28ի նամբան լաւ էր: Նոյեմբեր 29ի ճամբան լաւ է: Կամ, (վերջապէս ճշմարտութիւնը իրաւարարներուն քով ճկուն կը դառնայ), Մայիս 28ը փշոտ էր, իսկ Նոյեմբեր 29ը արփինոտ է: Կամ երկուքն ալ անանցանելի են: Ամէնէն վերջը, որպէս ճշմարտութեան վերջին խօսքը, — քանի որ այսօր Նոյեմբեր 29ը գոյութիւն ունի, ուրեմն լաւաղը է. ձեռք մըն է որ պէտք է համբուրել եւ գլխուն դնել.

Մինչեւ հոդ, լաւ է իրաւարարի ճամբան, սահուն, ընքնահոս: Բայց անկէ յետոյ կայ: Պէտք է քալել այդ ճանապարհներէն, մէկն ու մէկէն: Ստիպուած էք ընտրել կամ փշոտը կամ արփինոտը: Ընտրեցէք, որը որ կ'ուզէք, ու անուանեցէք այդ ճամբան, ինչպէս որ կ'ուզէք, լաւաղը կամ ազգաշէն: Միայն ընտրեցէք ձեր ճամբան... ի սէր ճշմարտութեան:

Ճշմարտութիւնը ինքնին դաւանանք մը չէ: Ճշմարտութեան ձգտիլն է դաւանանքը

ԲՈՒՎԱՐԷՑ

ԱՅՈՍ ԼԵՌԸ ՁԷ ՊՂԾՈՒԱԾ

—)(•)(—

Երէկ գրեր էինք թէ 1930ի Նորոգածի գեղեցկութեան թագուհին Օր. Ալիս Տիփլաքաքու, առնական զգեստ հագնելով, յաջողած է մտնել Աթոս լերան ամրափակ վանքէն ներս եւ թէ այս սրբապղծութեան համար՝ բանադրուած է Պոլսոյ յոյն պատրիարքին կողմէ:

Այս լուրը բոլորովին շինծու ըլլալ կը թուի, ինչպէս կը հաւաստէ գծդուհին ինքն իսկ, որ մէկ շաբաթէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ

— :-: —

Ամերիկեան վեթերաններու պետերը, թէեւ քիչ մը յուսահատած են Ուաշինկթոնի ընթացքէն՝ հանդէպ իրենց պահանջներուն, կը հաւատան թէ իրենց շարքերէնուսումնելոցներուստեղ նորեր պիտի հասնին: Ներկայիս՝ իրենց նշանախօսքն է «30.000 հոգի յուլիս 4ին, որ անկախութեան օրն է: Այդ թուականին, կը յուսան թէ Ուաշինկթոն հաւաքուած վեթերաններու թիւը պիտի հասնի 50.000ի: Ոստիկանութիւնը վախնալով որ անգործները կը վխտան այդ օրը եւ իրր վեթերան կը խառնուին վեթերաններու շարքերուն ու խռովութեանց տեղի կուտան, հիմակուց արդէն պատրաստութիւններ կը տեսնէ կարգը պահպանելու:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԺԸՆԵՒԷՆ ԼՕԶԱՆ ՏԵՆԴԱԳԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երէկ Լօզանի միջազգային քաղաքական շրջանակներուն մէջ յուզում կը տիրէր: Լսուեր էր թէ գիշերը, Ֆրանսայի վարչապետը Գ. Էրրիօ մեկներ էր Մօրժ ուր հանդիպում մը ունեցեր էր Ֆրանսայի պատերազմական նախարարին Փօլ Պօնքուրի հետ, որ Ժընեւէն հոն եկեր էր ամերիկեան պատուիրակներուն ընկերակցութեամբ:

Իրողութիւնը հետեւեալն է: Ցամաքային զինաթափութեան յանձնախումբի պելճիքացի ատենադպիրը Գ. Պուաքէն մշակած է ցամաքային բանակներու կրճատման եւ պատերազմական նիւթեղէնի նուազման ծրագիր մը, որ ընդունելի կը նկատուի ամերիկեան պատուիրակութեան կողմէ: Իսկ ֆրանսական պատուիրակութիւնը բոլորովին դէմ չէ այդ ծրագրին: Արդ եթէ այդ ծրագիրը ընդունուի, հաւանական է որ Ամերիկացիներն ընդունին ցամաքային ուժերու եւ ռազմական նիւթեղէնի որոշ կրճատում մը:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐԸ

Կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը Փօլ Պօնքուր որ միեւնոյն ատեն զինաթափութեան ժողովի ֆրանսական պատուիրակն է, յղացած է ելմտական կրճատման ծրագիր մը՝ ներշնչուած Պուաքէնի ծրագրէն: Այդ կրճատումը՝ առաջին տարին պիտի ըլլայ 10 առ 100: Նոյն ծրագրին համաձայն, հաւասարապէս պէտք է կրճատուին ամրաձիգ մեծ օդանաւերն ու ծանր հրետանին:

Սակայն, ծրագիրը պէտք է մտէն քննուի մասնագէտներուն կողմէ՝ զինուորական եւ քաղաքական տեսակէտով: Անկից է որ առաջ եկած է Էրրիօ — Պօնքուր տեսակցութիւնը:

ՀՈՒՎԸՐ ԿԸ ՀԵՌԱՑՆԷ ՄԱՔՏՕՆԱԼՏԻ

Կասկած չկայ որ ժընեւի զինաթափութիւնը կը փորձէ սերտօրէն խառնուիլ Լօզանի պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին: Էրրիօ — Պոնքուր տեսակցութեան մասին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին:

Երբ Փօլ Պօնքուր Մօրժ հասաւ, այնտեղ գտաւ զինաթափութեան ժողովի ամերիկեան պատուիրակը Կիպսըն, որ իրեն կը սպասէր: Գիշերուան ժամը 11ին հասաւ նաեւ Ֆրանսայի վարչապետը:

Գ. Կիպսըն՝ Հուվըրի կողմէ պահանջեց զինաթափութեան հարցին յստակ լուծում մը. յստակ որոշում մը կ'ուզէր ոչ միայն սրսկական, այլ եւ քանակական կրճատումներու մասին եւ Գ. Էրրիօյի կարդաց բանակներու թիւին նուազման մասին ամերիկեան ծրագիր մը:

Գ. Էրրիօ յայտնեց թէ անկարելի է որ վիճաբանութեան մտնէ ներկայացուած ծրագրի հիման վրայ: Ամերիկայի պատուիրակը պատասխանեց թէ Միացեալ — Նահանգները եւրոպական պարտքերու վերաքննել որ եւ է զոհողութեան մասին չեն կրնար իսկ մտածել, եթէ Եւրոպացիները եւ մանաւանդ Ֆրանսա չպատրաստեն նոյնքան ծախսել իրենց սպառազինումներուն համար:

— Կ'ուզէք որ բաւ բան չպահանջենք, մինչդեռ դուք Եւրոպացիներդ միլիոններով տոլար կը ծախսէք ձեր բանակները զօրացնելու համար:

Տեսնելով Ֆրանսայի վարչապետին զարմանքը, ամերիկեան պատուիրակը ստիպուեցաւ յայտնել թէ Գ. Հուվըր ինքն իսկ Ամերիկայէն հեռագրած է այդ մասին:

Միեւնոյն ատեն կ'իմացուէր թէ արդէն կիրակի առտու, Ամերիկայի նախագահը 40 վայրկեանի չափ հեռաձայնական խօսակցութիւն մը ունեցեր էր Անգլիոյ վարչապետին հետ՝ Նիւ — Եորքէն ժընեւ...:

Կ'ըսուի թէ այս մէկ երկու օրուան ընթացքին, Ամերիկա ծանուցագրով մը պիտի հաղորդէ իր որոշումները:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Լօզանի մէջ, միայն Անգլիացիները, Իտալացիներն ու Գերմանները են որ կը պնդեն պարտքերու ջնջման անհրաժեշտութեան վրայ. մինչ ժողովականներու մեծամասնութիւնը կը յամառի հակառակ տեսակէտին վրայ: Այս պայմաններուն մէջ, երկու հաւանականութիւն կը ներկայանայ. կամ պիտի ջանան համաձայնութեամբ ելք մը գտնել, կամ փակել Լօզանը ու մեկնիլ: Իսկ այս վերջին պարագան ալ՝ ջնջման կուսակիցներուն գործին իսկ չի գար: Այնպէս որ Անգլիացիները յօժարած են վիճաբանութեան ենթարկել Ֆրանսական ծրագիրը՝ որուն գլխաւոր կէտերը կը ներկայանան հետեւեալ կերպով:

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը նկատէ թէ Լօզանի ժողովը միմիայն յարաբերական արդիւնքներու կրնայ յանգիլ, որովհետեւ երկու ազդակներ կը գերազանցեն զայն.

1) Հատուցմանց հարցին մէջ որ եւ է լուծում՝ պայմանաւորուած է ամերիկեան պարտքերու կարգադրութեամբ:

2) Եւրոպայի վերականգնումին համար որ եւ է միջոց պէտք է յարմարի ամբողջ աշխարհի ընդհանուր վերականգնումի պայմաններուն:

Այս սկզբունքներուն վրայ հիմնուած է ֆրանսական ծրագիրը, որ բացատրուեցաւ անգլիական պատուիրակութեան:

Ֆրանսական ծրագիրը երկու ժամանակաշրջան նկատի կ'առնէ. 1) Տագնապի շրջանը, 2) Բարգաւաճման վերադարձի շրջանը:

Տագնապի շրջանին՝ որուն տեւողութիւնը կարելի չէ սահմանել եւ որ մէկ կամ երկու տարի պէտք է ենթադրել կարելի չէ որ եւ է վճարում նախատեսել Գերմանիոյ կողմէ: Սակայն, գերման հայթայթիչներու եւ Ֆրանսայի գնորդներու օգտին իսկ համար, պէտք է շարունակուին ապրանքի յանձնումներու պայմանագրութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին ներկայիս:

Եթէ պէտք ըլլայ, կարելի է նոյն իսկ աւելի զարգացնել երկու երկիրներու տնտեսական գործունէութիւնը: Ցետոյ, երբ հասնի դէպ ի բարգաւաճում վերադարձի շրջանը, կարելի չպիտի ըլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Սուրիա կը յուզուի

Թրքական աղբիւրէ բխող լուրեր կը հաղորդեն թէ Սուրիայէն ստացուած լուրերու համաձայն, ամբողջ Սուրիոյ մէջ մեծ յուզում կը տիրէ: Հալէպի եւ Դամասկոսի ժողովուրդը հազարաւոր ստորագրութեամբ հեռագիր ուղղելով Ֆրանսայի, Եւրոպայի զանազան տէրութեանց եւ Ազգաժողովին, Սուրիոյ մէջ կազմուած ժողովին ապօրէն ըլլալը յայտնած եւ բողոքած է:

ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Հալէպի մէջ հրատարակուող «էլ Նուարէկ» թերթը Յունիս 12 թուով կը գրէ. — Հալէպի շրջանակին ժողովրդեան միջեւ զանազան եւ յուզումնալից լուրեր կը շարունակուին թէ Թուրքիա զօրք կը համախմբէ սահմանագլուխներուն վրայ: Այս գնդյցներուն հաւանական պատճառ սա կրնայ ըլլալ. — Տնտեսական տագնապէն ելած չքաւորութիւնն ու անձկութիւնը ժողովրդեան մէջ կառավարութեան դէմ զգացումներ արթնցուցած են: Հալէպի այսօրուան անձկութիւնը խոլապէս ծանր է նախկին քաղօրութեան շրջաններու հետ բաղդատելով: Կառավարութիւնը սակայն փոխանակ ժողովրդեան ձեռքէն բռնելու, ազդը կը ննշէ: Հետեւաբար ոչինչ այնքան բնական որքան զոհութեամբ աղջունուելը ժողովրդեան մէջ, լուրի մը՝ ո... [illegible] կառավարութեան. Ի ... [illegible] կառավարութեան՝ սահմանագլխին վրայ՝ աւելի զինուոր պահելու իսկական պատճառ Սուրիայէն Թուրքիա գաղտնաբար ապրանք փախցնող մաքսանենգներուն գործունէութեան վերջ տալ է: Զինուորներուն արթնութեան շնորհիւ մաքսանենգութիւնը ձախողութեան մատնուած է»:

Ոսկի կը տեղայ

Յունիսի առաջին կիսամսեակին Շէյլուրկի նաւահանգիստը դիկուած է 2 միլիառ 213 միլիոն [illegible] ֆրանքի ոսկի, դրկուած 1771 տակառով: Այս ոսկին յատկացուած է Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ եւ Հոլանտայի դրամատուններուն: Նոյ հասաւ նաեւ 240 միլիոն ոսկի:

ՉԻԼԻԻ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին յեղափոխութենէն ի վեր, Չիլի տակաւին չէ հանդարտած եւ կացութիւնը այ բարդացած կը թուէր քանի մը օրէ ի վեր, յանկարծ ծանր հանգամանք մը առաւ: Նոր կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարման վիճակ յայտարարել ամբողջ երկրին մէջ, ուր գործադուլները կը շատնան: Զինուորական իշխանութիւնները ըստիպուած են իրենք իսկ կատարել քաղաքային իշխանութեան գործը:

Արիւնահեղ ընդհարումներ ծագեցան զանազան վայրերու մէջ, մանաւանդ Սանթիակոյի եւ Վալփարէզոյի մէջ: Մայրաքաղաքին մէջ, զօրախումբերը ուզելով խուզարկութիւն կատարել համայնավարներու կեդրոնատեղիին մէջ, հրազէնի հարուածներով ընդունուեցան:

Վալփարէզոյի մէջ թանթողները յարձակեցան հանրակառքերուն վրայ եւ ջարդուփշուր ըրին զանոնք: Այս քաղաքին մէջ, կռիւներու ընթացքին սպաննուեցան 40 հոգի եւ մօտ հարիւր հոգի ալ վիրաւորուեցան՝ զինուորներու կողմէ, որոնք քանիցս ստիպուեցան հրազէն գործածել:

Այս խռովութիւններուն հետեւանքով, որոնք յաճախ ուղղուած են օտարականներուն դէմ, Ամերիկայի դեսպանը ստիպուեցաւ պահանջել կառավարութենէն որ ազդու կերպով ապահովէ ամերիկեան հպատակներու պաշտպանութիւնը: Անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց ներկայացուցիչները՝ վախնալով աւելի ծանր խռովութիւններէ, միջոցներ ձեռք առին, ի հարկին իրենց հպատակները հեռացնելու համար վտանգուած շրջաններէն.

Յեղափոխական շարժումը ուղղուած է զինուորական իշխանութեան եւ օտար դրամատուններու դէմ եւ կասկած չկայ թէ կը ղեկավարուի համայնավարներու կողմէ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«Յուսաբեր»ը ուշագրաւ խմբագրական մը նուիրած էր մամուլին եւ քննած էր դաշնակցական թերթերու փոխ-յարաբերութիւնները, մանաւանդ իրարմէ նիւթեր արտատպելու եւ Դաշնակցութեան մտքերը տարածելու տեսակէտէն: Ու այս պարագային առանձնական սովորութիւն մը խնդրոյ առարկայ կը դառնար: — Պէ՞տք է յիշատակել այն թերթին անունը, ուրկէ արտատպուած է յօդուածը, թէ կարելի է օգտուիլ տպուած նիւթերէն, առանց աղբիւրը յիշատակելու:

«Յուսաբեր»ի պատասխանը տպուած է «Յառաջ»ի մամուլի բաժնին մէջ, ու մեր ընթերցողները ծանօթ են այդ տեսակէտներուն: «Յուսաբեր»ը համամիտ է որ դաշնակցական թերթերը, առանց իր անունը յիշատակելու, արտատպումներ ընեն: Այդ մտքերը կը նկատէ Դաշնակցութեան սեփականութիւնը եւ անոր տարածումը Դաշնակցութեան շահը:

Դաշնակցութեան գաղափարական շահը երբ նկատի կ'առնենք, խնդիրն աւելի լայն ծաւալով կ'արժէ քննութեան առնել եւ գաղութէ գաղութ արձագանգելով, առեղծել ընդհանուր մթնոլորտ մը մեր գրաւոր փոխականոր տարածելու համար, փոխականոր որ Դաշնակցութեան գործունէութեան հզօր ազդակներէն մէկն է:

Դաշնակցութիւնը արտասահմանի մէջ կը հրատարակէ պաշտօնական եւ ոչ-պաշտօնական 7 օրաթերթեր, 4 շաբաթաթերթեր, 2 մեծ ամսագիրներ: Կուսակցական փոքրիկ հրատարակութիւնները չեմ յիշատակեր: Այս պարբերական հրատարակութիւնները կ'ունենան մօտ 25,000 բաժանորդներ, ինչ որ կը նշանակէ մօտ 60—70 հազար ընթերցողներ:

Բայց իւր այս հրատարակութիւններէն նկատի պէտք է առնել գիրքերու հրատարակութիւնը, հաւաքական կամ անհատական ճանքերով: Զուտ գրական արտադրութիւնները նկատի չառնելու պարագային, քաղաքական եւ պատմական նշանակութիւն ունեցող հրատարակուած գիրքերու թիւը, եթէ անցած տասը տարուան ընթացքին միայն 50-60 հազար կը հաշուուի, անոր ետապատիկը մենք գնահատած կը գտնենք մեր ամսագրերու եւ օրաթերթերուն մէջ: Գրքով լոյս տեսածները կրնան սեփականութիւնը դառնալ ամբողջ արտասահմանի հայութեան, մինչդեռ օրաթերթերով կամ ամսագրով լոյս տեսած աշխատանքները կը մնան մէկ շրջանի սեփականութիւնը, կամ եթէ կը ծաւալին միւս շրջաններուն մէջ, տեղի կ'ունենայ շատ նուազ չափերով:

Այս ամբողջական աշխատանքներէն զատ, կան յօդուածաշարքեր ու յօդուածներ, որոնք կը մնան շրջանային թերթերուն մէջ, ու կ'անցնին անծանօթ միւս գաղութներու զանգուածներէն.

Ընդհանուր գումարով երբ կը վերցնենք Դաշնակցութեան պարբերական հրատարակութեան ծաւալը եւ ընթերցող հասարակութեան հաւաքական թիւը, կը տեսնենք այն հսկայ դերը որ վիճակուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան մամուլին: Բայց երբ նկատի կ'առնենք գաղութներու հեռաւորութիւնը եւ այդ հրատարակութեանց անջատ ապրումը, ստիպուած ենք խոստովանիլ, որ հարիւր աստիճանի հատած ճիգը, յիսուն աստիճանի օգուտ ապահովելու միայն սահմանուած է:

Վերջին տասնամեակը միայն վերցնելով, պէտք է հաստատենք որ Դաշնակցութեան մտաւոր աշխատաւորները հասած են իրենց բարձրագոյն կէտին: Կուսակցութեան մտաւորական ուժերը իրենց լաւագոյնը տուած են եւ կը շարունակեն տալ, հարստացնելով հայ քաղաքական եւ պատմական գրականութիւնը, պարզաբանելով Դաշնակցութեան հեռաւոր եւ մօտաւոր խնդիրները, ժողովուրդի քաղաքական ըմբռնումները պայծառացնելով եւ համոզումներն ամրացնելով.

Հաւաքական ճիգերու արդիւնքը երբ համագումարի բերենք, պատկառելի աշխատանք մը կը տեսնենք. Բայց երբ մտքի այդ արդիւնքները կը բաշխենք բոլոր վայրի, հարստութիւնը կը կորսուի փոքրիկ մասերու եւ կը փոքրանայ անոր արժէքն ալ, իր ծաւալման համեմատութեամբ:

Եթէ արտասահմանի հայութիւնը միաձուլուած ըլլար կեդրոնանալ մէկ երկրի մէջ, փոխանակ տարածուելու ամբողջ աշխարհի երեսին, բնականօրէն Դաշնակցութիւնը պիտի ունենար մէկ կամ երկու օրաթերթ, եւ երկու ամսագիր: Այդ հրատարակութիւններուն մէջ պիտի կեդրոնանար Դաշնակցականներու մտաւոր արդիւնքը եւ պիտի երթար բաշխուելու այն 60 հազար ընթերցողներուն, որ մենք այսօր ունինք: Սակայն բաժանումները մեր կամքէն անկախ խիստ շատ են եւ իրարմէ խիստ հեռու.

Ի՞նչ տեղի կ'ունենայ այս պայմաններուն մէջ: Վերցուցէք տասը տարուան մեր մամուլը եւ ուշադիր հաշիւ մը կազմեցէք, դուք պիտի տեսնէք որ արժէքաւոր գրուածքներէն 100էն մէկը միայն արտատպուած է դաշնակցական շարք մը թերթերէն եւ այն ալ մեծ մասամբ փոքրիկ ծաւալ ունեցող գրուածքներէն, կամ գրական բնոյթ ունեցող հատուածներէն: Ուրեմն 99ը մնացած են տեղական բաժանորդներու սեփականութիւնը: Երբ իւրաքանչիւր գրուածք կը մնայ այս կամ այն թերթի թեմին սեփականութիւնը, այդ կը նշանակէ ամէնէն շատը 5000 բաժանորդ եւ 15,000 ընթերցող, իսկ նուազագոյնը 1000 բաժանորդ, 3000 ընթերցող:

Ուրեմն, բազմաթիւ արժէքաւոր աշխատանքներ, որ գրուած են 60,000 ընթերցողներու համար կը սահմանափակուին 3000—15,000 ընթերցողներուն մէջ:

Մտաւոր — հոգեկան տիրապետութեան տեսակէտէն այս գրութիւնն է, որ պէտք է մտահոգութեան առարկայ դառնայ: Առաւելագոյն շահը ապահովելու խնդիրն է, որ ամէնէն շատ կը շահագրգռէ Դաշնակցութիւնը: Այս շահագրգռութեան մասնակից են նաեւ ընթերցող հոծ զանգուածները, որոնք պիտի ուզէին բաժնեկից ըլլալ մտքի այն հարստութեան, որ Դաշնակցութիւնը [illegible] հրապարակ կը դնէ:

Մեր մտածած բացառական երեւոյթը կարելի է մեծ չափով մը դարմանել՝ դաշնակցական մամուլի փոխադարձ օժանդակութեամբ: Դաշնակցական մամուլի առաջին մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ, որքան կարելի է լայն չափով տարածել այն անհրաժեշտ գաղափարները, որոնք կուսակցութեան ծոցին մէջ կը դարբնուին ու կը ձեւակերպուին: Այդ պարագային դաշնակցական մտքի արտադրութիւնը թերթէ թերթ բաժ պէտք է հանուի եւ տարածուի:

Այս է հիմնական պարտականութիւնը դաշնակցական մամուլին:

Այդ պարտականութենէն անդին, բոլորովին երկրորդական խնդիր մը կը դառնայ այն հարցը թէ՝ պէ՞տք է յիշատակել աղբիւրը, թէ ոչ: «Յուսաբեր»ը իրեն համար խնդիրը լուծած է: Մեր թերթերէն ոմանք ալ առանձնական սովորութեան վրայ կրնան գուրգուրալ: Զարմանալի է այն ցանկութիւնը, որ թերթերէն ոմանք յայտ կը բերեն ցոյց չտալով աղբիւրը, կարծես թէ նոր նիւթ մը, նոր հեղինակով կը հրամցնեն իրենց ընթերցողներուն:

Ինչպէս բաի, աղբիւրը յիշատակել կամ ոչ, երկրորդական խնդիր է. երկուքն ալ ինծի համար ընդունելի են ինչ որ կարեւոր է եւ պարտադիր (ու չպէտք է պարապ փափկանկատութիւններուն զոհուի) լաւագոյն եւ արժէքաւոր աշխատութիւններու ընդհանրացումն է, որուն մէջ կը կայանայ Դաշնակցութեան շահը, նաեւ անոր անուան հետ կապուած մամուլի նիւթական ու բարոյական շահը:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԻՄ ՊԱՇՏԵԼԻ ԽՄԲԱՊԵՏԸ

(Քանի մը դրուագներ անմահ Գէորգ Չաւուշի գործերէն)

Ծարսի կռուէն երկու շաբաթ անցած Ղազար բէկ մարդ ղրկեց Գէորգին եւ խնդրեց որ իր տունը ճաշի գայ: Գէորգը ընդունեց հրաւէրը եւ ութ ընկերներով գնաց Ղազարի գիւղը եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով.

Նստած էին Ղազարի դիւանին մէջ: Անոնք կը խօսակցէին երբ Ղազար բէկին ներկայացաւ Ամէն եւ ըսաւ թէ իր եղբայրը Աղիզօն իր կինը բռնաբարած է: Ղազարը սխալընկալի եղաւ, եւ խնդրեց, ու ըսաւ. — Քու դատը Գէորգին կը յանձնեմ

Կանչեցին Աղիզօն: Գէորգը շատ կարճ հարցուց թէ այդ արարքի մէջ գտնուա՞ծ է: Աղիզօն ըսաւ. — Մութ էր, ներս մտայ մեր տունը եւ սխալմամբ գացի եղբօրս անկողինը:

Գէորգ մէկէն տասը հարուածը բաշեց, զարկաւ եւ տեղն ու տեղը սպաննեց յանցաւորը: Դիակը փռուած էր Ղազար բէկի դիւանին մէջ: Աչքերը դարձած էին արիւն: Ղազար բէկը նստած տեղը գլուխ կախած ծունկերուն առած երկու ձեռքի մէջ, կը մտածէր: Գէորգը ոտքի վրայ կ'երթար ու կուգար:

Ղազար բէկի կինը, Գիւլնազ խանում, որ միւս կողմը սեղանի պատրաստութիւնը կը տեսնէր, անմիջապէս ներս մտաւ, եւ գնաց Ղազար բէկի ձեռքը բռնելով, ըսաւ. — «Ի՞նչ կը մտածես, եղբայրս էր, զարկաւ քու դրան շուներէն մէկը սպաննեց ելէ՛ք սեղանի նստէք.

Ղազար բէկը հեկեկալով ըսաւ. — «Ես շատ մը սպանութիւնու հոգը չեմ ըներ, միայն դիւանիս հացը արիւնոտաւ»:

Մինչ այդ Գէորգ լուռ էր. պատալով ըսաւ. — «Ղազօ, ինծի եղբայր եղողը պէտք է արիւնոտ հացը աւելի խիթահով ուտէ, իմ թափած արիւնը արդարութեան համար թափուած արիւն է»:

Գիւլնազ խանումը ոտքի կայնեցուց Ղազար բէկը. ձեռք մը նետելով Ղազար բէկի ձեռքին, մէկն ալ Գէորգին, միասին գացին սեղան: Ու վայրկեան մը չանցած դէպքը մոռցուած էր: Գէորգ ու Ղազար բէկ օղիի բաժակներն իրար զարկելով, կը խմէին:

Այս լուրը, շատ չանցած՝ հասաւ քիւրտ չէյխերուն. Բոլորն ալ ատելութեամբ լեցուած էին Ղազար բէկին դէմ: Անոնք շուտով ոտքի հանեցին Ղազար բէկի փեսան՝ Հասանանցոց ցեղապետ Սլէման աղան, որ կազմեց բանակ մը ու եկաւ Ղազար բէկի դէմ կռուելու.

Քանի մը օրուան կռիւներէն յետոյ, Ղազար բէկը նեղը մնալով, գրեց Գէորգին եւ օգնութիւն ուզեց: Գէորգ [illegible] պատրաստ գիւղական խումբերէն 28 հոգի, գլխաւորութեամբ Վարդենիս գիւղացի Մուրատին, եւ ղրկեց օգնութեան: Բայց պատուիրած էր որ Ղազար բէկի խումբերուն չի խառնուին, այլ առանձին դիրքեր պիտի բռնեն:

Տաք կռուի մը ժամանակ, Սլէման աղայի խումբերուն մէջ կար հայ տղայ մը, անունը Մոսօ, որ կը պոռայ. — «Ղազար բէկ, Ղազար բէկ, այսօր հոգիդ որտե՞ղ պիտի ազատես իմ ձեռքէն»:

Ղազար բէկի հետն ալ կար ուրիշ Մոսօ մը, Ղարս գիւղացի, այն ալ կը պոռայ. «Շան որդի, դուն այնտեղ մէկ Մոսօ ես, իսկ մենք այստեղ, բոլորս ալ Մոսօ ենք, գնայ եւ քու աղային ըսէ»:

Իսկապէս Մոսոն կ'երթայ եւ իր աղային կ'ըսէ որ մեր դէմ կռուողը Գէորգ Չաւուշն է: Թէ ոչ Հայերն ինչպէ՞ս պիտի գային Ղազար բէկի հետ

Միւս կողմէ, Վարդենիսցի Մուրատն այդ օրը կը յաջողի քանի մը կարեւոր դիրքեր գրաւել. Մինչ այդ տանն, Սլէման աղայի կինը Գիւլնազ խանում, որ Ղազար բէկի քոյրն էր, խուրձին մը փամփուշտ նստած ձիու վրայ, իր ամուսինէն գաղտնի, կը բերէ իր եղբօր (Ղազար բէկին) հասցնելու համար: Որովհետեւ լսած է թէ իր եղբօր փամփուշտները հատած են: Բայց գալու տանն կը հանդիպի Մուրատին, որ կը հարցնէ, — Ո՞վ ես դու. Կինը կը պատասխանէ. — «Սլէման աղայի կինն եմ եւ Ղազար բէկի քոյրը. լսեցի որ եղբօրս փամփուշտները հատած են, փամփուշտ եմ բերած եղբօրս: Մուրատ կ'ըսէ. — «Մենք փամփուշտներ շատ [illegible] նինք, դու անհոգ եղիր այդ մասին: Մենք քու մէկ փամփուշտը չենք առներ: Տղամարդու համար ամօթ է որ իր պատւին թոյլ տայ Սլէման աղայի փամփուշտով անոր դէմ կռուելու: Գնայ, քու ամուսնոյդ բարեւ ըրէ, բայց ո՛չ վայ չէ, միւս օրը մենք գիւղը կը տեսնենք իր տան մէջ»

Կնոջ ճամբան կը գնեն: Կինը երթալով իր ամուսնոյն կը պատմէ, եղելութիւնը: Երկրորդ օրը Սլէման աղայի եւ Ղազար բէկի միջեւ հաշտութիւն կը կայանայ, ի նպաստ Ղազար բէկին

Երկու շաբաթ չանցած, Ղազար բէկ լուր կը ղրկէ Գէորգ Չաւուշին, թէ՝ իր փեսայ Սլէման աղան մեր տունն է, եւ կ'ուզէ քեզ հետ տեսնուիլ:

Գէորգ եկաւ, տեսնուեցաւ Ղազար բէկի տան մէջ՝ Սլէման աղայի հետ, ու ինչ որ պէտք էր անոր խօսեցաւ

Յետոյ, Գէորգ տեսնուեցաւ, Հաֆթ Փավէ սիրնանցոց պետ Սլէման աղայի հետ: Անոնք բարեկամացան, հակառակ այն իրողութեան, որ Սլէման աղայի երկու եղբայրները — Ալօն եւ Ծալիտ բէկերը — 7—8 տարի առաջ սպաննուած էին Գէորգ Չաւուշի ձեռքով.

Նոյնպէս նուէրներ կը ստանար հեռաւոր վայրերէ գտնուող քիւրտ ցեղապետներէն: Բշէրիկի կողմէ, Սերանի բէկէն: Հայտարանցոց պետ՝ Քէօռ Հիւսէյին փաշան նուէր ղրկած էր ոսկի ժամացոյց մը, ոսկի թուղ կախած, վրան գրուած՝ «Գէորգ Չաւուշին»:

Ջիբրանցի աշիրէթապետ Իբրահիմ աղան ռուսական խանչալ մը ղրկած էր, լատին վրայ եօթ հատ խոշոր ակներ կային, որ շատ արժէքաւոր էր. Այդ խանչալի պատեան եւ կոթը ամբողջովին արծաթ էր՝ ոսկիով զարդարուած:

Ահա, այս բոլորը կատարեալարութիւնը կը տեսնար ու կը գիտակցէր թէ՝ [illegible] աշխատանքներ են որ կը կատարուէին.

Կառավարութիւնը իր քաղաքական սանձութիւնը դարձուց դէպ ի Քիւրտերը: Սկսաւ մէկիկ մէկիկ ձերբակալել ու նետել բանտ:

Պէտք չեմ տեսներ բոլորի անունը թուել: Միայն կ'ուզեմ յիշել Մնջօյի Աղիի պարագան

Սոխգոմ գիւղի մէջ ձերբակալեցին զայն. ոտքերն ու ձեռքերը կապեցին, եւ չուան մըն ալ անցուցին ոտքերը, եւ երկու հայ տղաներու ձեռքով՝ փայտի նման քաշեցին, ետեւէն ալ զօրքեր կը ծեծէին: Այդ վիճակով հասցուցին Ալի Ջանան գիւղը: Այս չարչարանքները կուտային որպէս զի անիկա ստիպուի գաղտնիք մը յայտնել յեղափոխականներէն:

Բայց ոչ մի բան չի կրցան հասկնալ, [illegible] Գէորգի խումբի [illegible] տանց հետ աւելի արմատական էր, քան այդ բոլոր տանջանքները, որոնց անոնք կ'ենթարկէին

ՄՈՒՐԱՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՍԻՆԱՆԵԱՆ
ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ, 15 Յունիս.— Գէորգ Սինանեան ջութակահարը աշխարհի այլ եւ այլ կեդրոններուն մէջ իր արուեստագէտի հազուագիւտ կարողութիւններով փայլելէ յետոյ, հրապարակ եկաւ նաեւ Վիեննայի պէս գեղարուեստական ոստանի մը մէջ. երիտասարդ արուեստագէտը իր ջութակի հմայքով մոգեց վիեննացիներն ալ:

Յունիս 14ին իրիկուան ժամը 8ին Մխիթարեաններու մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Սինանեանի նուագահանդէսը: Մասնագէտները, առանց ճանաչելու զայն լսած ըլլալու. պարզապէս յայտագրին եարեւանցի ակնարկ մը նետելով՝ պիտի համոզուին թէ ջութակի կախարդ վարպետի մը հետ գործ ունին: A Corelliի «La follia», Bach-Kreislerի «Grave», Paganiniի «Caprice XIII», Achronի «La romanesca», Grainger-Kreislerի «Molly on the shore» կտորները յայտագրին առաջին եւ երկրորդ մասերը կը կազմէին: Հիացումէ ապշած հասարակութիւնը խանդավառ ծափերով արտայայտեց իր զգացումները: Յայտագրին երրորդ մասը միայն հայկական կտորներ կը պարունակէր — Տիրան Ալեքսանեանի Հով Արէք եւ Կռունկը. Ա. Խաչատուրեանի Պարը (առաջին ելք), Յարութիւն Սինանեանի Հայաստանը: Թէեւ աւստրիացի ունկնդիրներու համար օտար էին այս կտորներուն զգացումները ու հոգին, սակայն բուռն ծա[փերով] ընդունուեցան Մեծատաղանդ Յարութիւն Սինանեանի Հայաստան[ը] [illegible] բուռն ծափեր [illegible] տեսնել [illegible] ու հիացումով [illegible] Գէորգ Սինանեանի [illegible] [illegible] ներշնչման մէջ [illegible] E. Blochի «Baal Schem» [illegible] մէջ իր ամբողջ [illegible] գրաւած էր հոգիները, ու [illegible] Debussy Hartmannի «La fille aux cheveux de lin», Brahmsի «Walzer A-Dur», G. Fauré «Berceuse», M. Ravelի «Pièce en forme de Habanera» կտորներն [illegible] ցին. Սինանեանի [illegible] [illegible] [illegible] Auer [illegible] [illegible] ռոյցումով [illegible] նները:

Բուռն ծափահարութիւն [illegible] տասու, երբ Սինանեան [illegible] ռանալ: Հասարակութիւն [illegible] նոյն ծափերուն տակ [illegible] [illegible] արուեստագէտը [illegible] դարձեալ երեւան գալ: Եւ [illegible] մօտեցաւ հայ օրիորդ մը եւ [illegible] եան Մխիթարեան կողմէ [illegible] մեր ու ծաղկեփունջ [illegible] [illegible] ծափերով, շնորհաւորութեան [illegible] [illegible] Սինանեան բեմէն, եւ այս [illegible] յայտագրէն դուրս նուագեց Sarasateի «Romance andalouse»ը, որ [illegible] մեծ հիացումով ընդունուեցաւ:

Brahmsի «Walzer»ը եւ Faureի «Berceuse»ը կրկնուեցան:

Գէորգ Սինանեանի ջութակը [illegible] [illegible] ու նորութիւնը [illegible] նանի նուագումը կը պատմէ [illegible] մարդ կը մտածէ թէ իր [illegible] մատներուն համար որ եւ է [illegible] [illegible] չի կրնար շարադրել ոչ մէկ արուեստագէտ: Գէորգ Սինանեան [illegible] մէկ եատ կամք չունի, հապա [illegible] կամքեր, որոնք խաղեր [illegible] ուղղուածներուն մէջ. [illegible] [illegible] նօտերին ու երեւակայական [illegible] մատներուն տակէն երբ [illegible] եւ կատարեալ խաղշակերտ [illegible] զգացուի որ ան արուեստագէտ իր ամբողջ աղաղատանքով կը զբաղուի իր ստեղծագործական ձայնի վրայ Սինանեանի իւրաքանչիւր մեքենայի մը շարժումներու ժամերուն նշդրութիւնն ունի եւ ձայնը [illegible] մեքենայի մը շարժումներու — նայտակարդականութիւնը:

Ասոր վրայ աւելցուցէք նաեւ [illegible] խոր կերպով զգացող արուեստագէտ հոգին. կարծես թէ Սինանեանի ներքին էութեան մէջ փոխադրուած է [illegible] ջութակի զգացումներուն կամ [illegible] կտորներուն տակ՝ անըմբռնելի մեղեդի մը կը մրմնջէ կամ պոռթկում, [illegible] հանճար կը հնչեցնէ: «La Romanesca»ն միլամադձիկ ճնշութիւն մը [illegible] ունկնդիրներու վրայ: Հայաստանի Ռուսաստան՝ մե՛նք ալ քանի՞ն «Ծո՛յ իմ միայն...» եւ երեւակին գոչեցին. «Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն»

Արուեստագէտին մեծ յաջողութիւններէն մին է նաեւ յիշողութիւնը: ժամուան ընթացքին քանի մը [illegible] նոյնակ էջ կտորներ նուագեց [illegible] թիւգրին վրայ նայելու:

Նուագահանդէսը սարքուեցաւ [illegible] պատւո Մխիթարեան մատենադարանի [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (16)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեր հայրենիք, թշուառ անտէր,
Մեր թշնամեաց ոտնակոխ,
Իւր որդիքը արդ կանչում է
Հանել իւր վրէժ, քէն ու ոխ...

Շատ էի լսել ես այս երգը, ու շատ էլ հեգնել, ծաղրել ու հայհոյել Դաշնակցականների ազգային մոլեռանդութիւնը: Բոլորովին այլ ձեւով էին հնչում այժմ «Մեր հայրենիքի» խօսքերը բանտարկեալ հայ բանուորների ու գիւղացիների բերնում, նահանգային բանտի բակում, ռուս զինուորների սուիններից պաշտպանելիքի տակ...

Ես հիանում էի նայելով այդ համարձակ, իրենց գաղափարի համար զոհուող երիտասարդներին: Ի՜նչ տարբերութիւն. մի կողմը ոստիկանութեան եւ բռնապետութեան վերածուած, գաղափարական բոլոր նախկին սկզբունքները կորցրած Բոլշեւիկներ ու Չեկայի հաւատաքննական դաժանութիւններ, եւ միւս կողմը անձ այս անձնուրաց, իրենց գաղափարի համար, բանտէ բանտ, Սիբիր աքսորուող տղաները...

Սակայն, երկար խորհրդածելու ժամանակ չեղաւ: Դեռ «Մեր հայրենիքը» չէր լրացած, երբ ամէն կողմից ներս խուժեցին չեկիստները եւ, կայծակի բանակայինների հետ խմբով յարձակուեցին բանտարկեալների վրայ՝ աշխատելով գրաւել դրօշակները, որոնք ինչպէս անըմբռնելի կերպով երեւացին, այնպէս յանկարծակի էլ անհետացան: Ո՞ւր կորան, ոչ ոք չիմացաւ. Չեկիստների թափած բոլոր ջանքերը անցան ընդունայն: Դաշնակցականներն ու մենշեւիկները դուրս եկան յաղթական: Դրօշակները մնացին նրանց մօտ՝ մէկ էլ ով գիտէ ուր նոյն հաւատարմութեամբ պահպանուելու համար:

Մինչ բակում տեղի էին ունենում այս դէպքերը, պարապից դուրս խռնուած էին բանտարկեալների հարազատները — կանայք, եղբայրներ, քոյրեր ու զաւակներ: Եկել էին մի անգամ էլ տեսնելու իրենց սրտակիցներին եւ, ով գիտէ գուցէ վերջին անգամ բարեւ առելու: Նրանք երկիւղածութեամբ եւ, անշուշտ հոգեկան յուզումով լսում էին պարապի միւս կողմից հասնող ազգային երգերի հնչիւնները.

Առաջին խումբը այնպիսի ցուցով ճանապարհ դնելուց յետոյ, բանտի կեանքը դարձաւ աւելի անհրապոյր: Մանաւանդ որ մարմնով էլ առողջ չէի: Չեկայի նկուղի ու բանտի խոնաւութիւնը ազդել էր վրաս, կոկորդի հիւանդութիւն էի ստացել: Մեծ դժուարութեամբ յաջողեցրի տեղափոխուել բանտային հիւանդանոց, ուր մնացի միայն մի շաբաթ:

Իսկապէս միայն անունն էր հիւանդանոց. աւելի ճիշդ, պէտք էր կոչել դժանոց-ապանդանոց: Ճիշդ է. մաքրութիւնն ու սնունդը վատ չէին, բայց շէնքը լեցուած էր բազմաթիւ հոգեկան հիւանդներով, սիֆիլիս ունեցողներով. թոքախտաւորներով եւ այլ կարգի հիւանդներով: Ծերացողներն ու միւսները տեղաւորուած էին խառն ի խուռն: Ամէն օր գզուռթիւն, կռիւ եւ աղմուկ էր պատահում: Հիւանդներից ոմանք հաշիշ էին ծխում: Այստեղ իշխում էին անպատասխանատւութեան ամենաայլանդակ ձեւերը: Իսկական Սոդոմ Գոմոր

Հիւանդների մէջ քիչ չէին եւ Հայաստանէն բերուած գիւղացիներ՝ Դաշնակցականներ: Սրանք առանձին նեղւում էին տիրող կարգերից, անվերջ բողոքում էին, բայց ո՞վ էր լսողը. մ'իմ հոգն էր թէ մի «հակայեղափոխական» նեղութիւն է տալիս կամ գզուութիւն է անում միւս «հակայեղափոխականներից». Թո՛ղ իրար միս ուտեն:

Շատերի խնդրանքով դիմումագրեր գրեցի Անդրկովկասեան կենտրոնին, Մոսկուա եւայլն. մարդիկ բողոքում էին ամէն տեսակ անիրաւութիւնների դէմ եւ արդարութիւն էին պահանջում: Դեռ միամիտներ կային, որ հաւատում էին թէ իրենց ձայնը լսող կը գտնուի: Ինձ յայտնի չէ, թէ ինչ եղան այդ խնդրանքները, առանձին հիմք չունիմ հաւատալու, որ դրական արդիւնք ստացուեց:

Այս բոլոր խեղճ մարդիկ — մէկը կուլակ, մէկը չգիտեմ ինչ, շատերը բոլորովին աղքատներ — ամենաչնչին պատրուակներով կտրուած օջախից ու հողից, որը երեք, որը հինգ, որը ութ տարով աքսորւում էին Սիբիր: Ու չէին կարողանում հասկնալ՝ ի՞նչն էր իրենց յանցանքը, քանի որ գութանից ու հողից զատ ուրիշ ոչինչով չէին զբաղուել եւ իրենց գիւղական առօրեայ հոգսերից դուրս ուրիշ բանի մասին գաղափար էլ չունէին: Ինչքա՛ն սրտակեղեք ու վրդովեցուցիչ պատմութիւններ լսեցի նրանց բերանից...

Արդէն մօտենում էր եւ մեր խմբի մեկնման օրը: Եւ, յանկարծ, Մոսկուայից ստացուեց կարգադրութիւն, որ ինձ ազատ թողնեն: Երբ լուրը հաղորդեցին, ես չհաւատացի: Մտածում էի թէ նորից մի խաղ են խաղալու գլխիս. կը հանգստացնեն, դուրս կը հանեն ու.... կամ նորից Չեկայի զնդանը կը տանեն, կամ, աւելի վատ, ո եւ է պատրուակով կը սպաննեն. «փորձեց փախչել ու պահակ զինուորը գնդակահարեց...» Ա՜յնքա՜ն էի լսել նման դէպքերի պատմութիւններ:

Բայց չէ. այս անգամ բախտս, կարծես, իրօք բարեհաճ ժպտում է նայում երեսիս: Բացուեցին բանտի դռները եւ ես, ահռելի մօրուքով, ինչ որ ունէի չալակս առած՝ դուրս եկայ ազատ աշխարհ...

Անմիջապէս մեկնեցի հայրենի գիւղս Ջալալ Օղլիի շրջանը, Հայաստանում:

Ճանապարհին, քանի հեռանում էի Թիֆլիսից, այնքա՜ն Չեկայի ու բանտի ապրումները աղօտանում եւ [illegible] լուրջանում էին: Ծանր մղձաւանջը թւում էր անցած: Մտածում էի նոր կեանքի, ապագայ անելիքներիս մասին: Անշուշտ, ինչ որ տեսայ [illegible] բաներ չէին, բայց, երեւի անխուսափելի էին մեծ գործի մէջ: Այդ [illegible] նով, ի հարկէ, կարելի չէ [illegible] խորհրդային իշխանութիւնը

Կամաց-կամաց նորից համակրում էի հին ոգեւորութեամբ [illegible] րած, ցաւալի է, այո՛, բայց հրապուրիչ հեռանկարներ են բացւում առջեւս: Շուտով կը լծուէի կուսակցական աշխատանքի, կ'ապրէի նոր ու գեղեցիկ կեանքով:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ազգային բաժնի գործադրման: Ունկնդիրներուն մէջ կային նաեւ օտար թղթակիցներ (ֆրանսացի, գերմանացի եւ այլն): Երէ պատահ, փորձնական բեմը, Սփիւռքահայերը նշաւոր լսել, Սիոնի Radioէն ալ պիտի [illegible] ձայնը:

Թղթակից

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— :-·

[illegible] յեղափոխականի [illegible] 25 ամեակը կը տօնուի [illegible] օրէն 25 տարի [illegible]

[illegible]

Սասուն, տղաս, եկուր մ'երթար
Գէշ երազ եմ տեսեր,
Գէորգ Չաւուշ քեզմէ ցիլն ու նոր
վրէժը կ'առնէ.

Ցնցէ մի շարժիր, եկուր մ'երթար: [illegible]

Ժողովրդական երգը կ'ըսէ.
«Յարգա՛նք քեզ Սասնոյ հերոս,
Յարգա՛նք քեզ Տարօնի Մարտիրոս...

Գ. ՄԻՐՈՅԵԱՆ

[illegible]

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Հ. Կ. Խաչի Յունաստանի 7րդ Պատգ. ժողովը

:-: —

Հայ Կարմիր Խաչի Յունաստանի 7րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցած է 22 Մայիսին, Դոքինիոյ Զաւարեան վարժարանի սրահին մէջ: Մասնակցած են 9 պատգամաւորներ [illegible]

[illegible]

ՄԱՐԱՇԻ ՄԷՋ ԻՍԼԱՄ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ Կ'ԸԼԼԱՆ

[illegible]

[illegible] նորաւոր ձեւերը կը տարուին: Յակաւին միջնադարները չեն հարցաքննուած:

«Նոր կիւն» Թուրք թերթը կ'առնէ, որ [illegible]

ԲԵՐԼԻՆԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅՆ 125 ԱՄԵԱԿԸ

Բերլինի Թաղ. Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ Յունիս 10ին տօնուած է Բերլինի Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին 125 ամեակը: Նոյն եկեղեցիին 100 ամեակը տօնուած էր, 1907ին, Օսմանեան պատրիարքի օրով:

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԱՍԱՏՈՒՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզ «Արեւելք»ը կը գրէ թէ [illegible]

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

:-:

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

:-: —

«Պայքար» (Ամերիկայի ռամկ. օրկան) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 9).

— «Հայ գաղութներու համար այ [illegible]

[illegible]

Ֆրանսուհիներու պայքարը

:-:

Ֆրանսացի կիներու կողմէ քուէարկութեան իրաւունքի համար հիմնուած Միութիւնը, (նախագահն է դքսուհի Լա Ռոշֆուքօ), նամակ մը գրեց ֆրանսական ծերակոյտի նախագահին, յայտնելով.

[illegible]

Հ. Ակոնայեան

[illegible]

Թուրքիոյ սահմանագիծը

[illegible]

ՎՐԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՅՔԱՐԻՆ

«Փրոլեթարի» (12 յունիս) մէջ կը կարդանք, որ Մարիա Օրախելաշվիլի եւ Կ. Գորդելաձէ պատժուած եւ հրաժարեցուած են իրենց պաշտօններէն [illegible]

[illegible]

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ. Պ.)

Դ. ՄԱՍ

[illegible]

Կ. ՄՍՔԵԱՆ

(Շարունակելի)

լայ մտածել տարեվճարներու գործադրութեան մասին։ Որովհետեւ երեք տարիէ ի վեր, Եընկի ծրագրին նախատեսութեանց հակառակ իրողութիւններ արձանագրուած են, ինչպէս Գերմանիոյ արտադրական կարողութիւնը եւ ոսկիի գնման կարողութիւնը։

Վճարումներու նոր չափացոյցը ուրեմն, շատ կնճռոտ պիտի ըլլայ եւ հաւանաբար երկու տարր պիտի բովանդակէ. նախ փոխանակման գումարներ, որոնք համապատասխանեն Ամերիկացիներու պահանջներուն. եւ երկրորդ՝ պարտքերու մնացորդը որուն քանակը եւ պահանջատէրերու միջեւ անոր բաշխումը պէտք է ճշդորոշել։

Ըմբոստութիւն յոյն բանակին մէջ

Աթէնքէն լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաստատեն թէ, հակառակ տարածուած զրոյցներուն, յունական բանակին մէջ ո՛չ մէկ անկարգապահութիւն տեղի ունեցած է։ Այս մասին հրատարակուած լուրերը անհիմն են։

Սակայն, յունական թերթի մը մէջ, նախկին վարչապետ Փափանաստասիու, կը գրէ թէ բանակին սպաները կազմելու վրայ են զինուորական միութիւն մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ արգիլել ժողովրդական կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ անցնիլը։ Այս կուսակցութիւնը կը նկատեն հանրապետութեան թշնամի. իսկ կառավարութիւնը ուժ կու տայ զինուորականներու շարժման։

Ժողովրդական կուսակցութեան պետը Ցալտարիս ընտրական ռազմախաղ մը կը նշմարէ բանակին ընթացքին մասին՝ կատարուած գրգռութիւններուն մէջ։

Պաղեստինի կացութիւնը վտանգուած

Լոնտոնէն «Թայմզ» թղթակիցը կը հեռագրէ.— Զրոյց կը շրջի թէ Իրաքի օդանաւային կայանին ասորական պահակները դժգոհ են եւ թէ Պաղտատի կացութիւնը մտահոգիչ դարձած է։ Իսմայիլիէի մէջ տեղաւորուած զօրագունդ մը, հրաման ստացեր է օդանաւով մեկնելու Պաղտատ. սակայն յետոյ այս հրամանը ետ է առնուեր։ Դրկուելիք զօրագունդը կը բաղկանար 500 հոգիէ։ Դիտել կը տրուի թէ առաջին անգամն է որ այսքան կարեւոր ուժ մը պիտի ղրկուէր դէպ ի Պաղտատ։

Հիճազի խռովութիւնները

Անգլիական զօրախումբ մը գերի՝ բնիկներուն ձեռքը

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 21 Յունիս.— Ամմանէն ստացուած լուրերու համաձայն, շէյխ Ասարիմ պին Նահատա, կատարելապէս զինուած հազարի չափ մարդոց գլուխն անցած, անցնելով Հիճազի սահմանագլուխը, գրաւած է զինուորական կայան մը եւ գերի բռնած է բազմաթիւ զինուորներ եւ սպաներ։

Գրաւած է նաեւ Խորիպա կոչուած վայրը եւ կը պատրաստուի քալել Մուէյլահի վրայ։

Շէյխ Նահատայի համար կ՚ըսուի թէ օգնութիւն կը ստանայ էյլ Հուէթոթ ցեղախումբէն եւ անոր շէյխէն եւ թէ զէնք, ռազմանիւթ եւ դրամ կը ստանայ Հնդկաստանի եւ Ճավայի մահմետականներէն։

Թէեւ այս լուրը տակաւին չէ հաստատուած, սակայն պատճառը կու տայ զօրախումբերու շարժման Հիճազի անդրյորդանանեան սահմանագլուխին վրայ եւ եգիպտական ուժերու առաքման՝ դէպի Աքապայի շրջանը։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԷԹՈՆԻ Մասիս խումբի անդամները սաստիկ պարտքաւոր կը հրաւիրուին ժողովի վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Հինգշաբթի ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Դրասենեակը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 6ին ընկեր Յովհաննէս Սարգսեանի բնակարանին մէջ։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր Կարօ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ընկ. Վանոյեանի բնակարանը։ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ժողովէն վերջ՝ դասախօսութիւն։

Դաշտահանդէս Լիոնի մէջ

Խանդավառ արշաւանքին տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մարզպետ խումբին կողմէ, Յուլիս 24ին։

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Ընտանեկան մեծ պարահանդէս Տէսինի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան կողմէ իր կազմութեան տարեդարձին առթիւ, տեղի կ՚ունենայ Յուլիս 17ին, Տէսինի Հայոց ծանօթ Պօղ ագբիւրին մօտ։ Տէսինի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Տարեկան հանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ սկաւտական խաղեր

Պ. Պ. Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Գ. ԱՂԱՐԼԵԱՆ (ջութակ)

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՌՈՍՏՈՄ ԴՐԱՄԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Յուլիս 3ին Սէն Քլուի անտառին մէջ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Սեմֆոնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին

Maison Gaveau, 45 rue la Boetie Métro Miromesnil

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Վարչապետ Գ. Էլիոյի Պատուոյ նախագահութեան տակ գտնուող Լիւքսէմպուրկի սէնֆոնիք նուագախումբը, միացած հայ արուեստագէտներու (40 հոգի)։

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ). ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ).

Mr. WORMS (թաւջութակ) (1er Prix du Conservatoire) Mr. DEVRED (սրինգ) (1er Prix du Conservatoire)

Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրտէ, Վէպէրէ դասական կտորներ

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7.50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը։

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի K սրահին մէջ

Զեկոյց՝ Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

«ՀԱՅ ԲԱՆԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ»

Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՐՀԵՍՏԻ ԽԱՉԻ «Մանուկներու Պաշտպանութեան» Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին, 71, Ave. Kleber։ Օրակարգ.— Զեկոյց Հաշուեցոյցներ յանձնաժողովի։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր։

Եթէ ժամը 4ին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, ժամը 4.30ին նոյն տեղը տեղի կ՚ունենայ երկրորդ ժողովը, որ օրինական կը համարուի անկախ ներկաներու թիւէն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հանգուցեալ Պետրոս Թաշճեանի մահուան տարեդարձին առթիւ այս կիրակի, Մարսիլիոյ Փրատոյի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի։ Կը հրաւիրուին ազգականներն ու բարեկամները։

Ձեր փնտռած գիրքը

ԲԻՒԶԱՆԴ Հեղինակ՝ Ռոլ Տրմէ... (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէոֆանօ կայսրուհին՝ իր սիրային արկածախնդրութիւններով կը կարդացուի հեւ ի հեւ)։ Գին 25 ֆրանք

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. Ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանդ՝ սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը։ Գին 20 ֆրանք

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆի 25 ֆրանք։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ Քերէ Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը. Բ. տպագրութիւն։ Գին 10 ֆրանք։

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Ա. Վանի։ Գին 8 ֆրանք։

ՏԱԻԻՂ ՆԻՒՈՀԵԱՆ գրեց Գէորգ Կառավարենց։ Բանաստեղծութեանց գեղեցիկ հատոր մը, գեղարուեստական տպագրութիւն, զարդանկարուած Մ. Քէպապճեանէ, գին 20 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը՝ Լեւոն Պետրոսեան 17, rue Damesme, Paris (13).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արտաքին եւ ներքին ցաւեր, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան ձեւեր. ճառագայթում եւ վարքեր։ Ընդունելութիւն 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ԲՈՌ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ճիշդ է, ուղղակի մեղք է այսպիսի գիշերից գիշերին ներսը մնալը, — ասաց սանտիրուհին աչքերը երկինք նետելով (գեղեցիկ թարթիչներ ունէր, ու սիրում էր ցոյց տալ)։ — Տեսէք, պարոն, մեր քնքուշ Իտալիան միթէ մի դրախտ չէ՞ր դառնար, եթէ ազատ լինէր։ Եւ երբ մարդ մտածում է, որ մի ստրուկ է սա իր այս գոյներովն ու այս երկինքովը։

— Ու իր այս հայրենասէր տիկնանցովը, — ասաց Բոռը հանգիստ՝ ձայնը ձիգ տալով։

Ջեմման նայեց նրան զայրոյթով։ Նրա լրբութիւնը այն աստիճան պարզ էր, որ անկարելի էր խաբուել։ Միայն թէ Ջեմման դեռ չէր գիտեր որչափ մեծ էր տիկին Գրասինիի սէրը դէպ ի հաճոյախօսութիւնները։

Դիտաւոր կինը հառաչանքով ցած ձգեց թարթիչները։

— Ա՜խ, պարոն, ի՞նչ կարող է անել մի կին։ Գուցէ ես երբ եւ իցէ կարողանամ ապացուցանել որ իրաւունք ունիմ իտալուհի կոչուելու, բայց առ այժմ պէտք է դառնամ իմ հանրային պարտաւորութիւններիս։ Ֆրանսական դեսպանը խնդրեց ինձ, որ իր սանուհուն ներկայացնեմ մեր յայտնի մարդկանց։ Գնանք, տեսնէք հիանալի աղջիկ է։ Ջեմմա, անգինս պարոն Րիվարէզին բեր այստեղ գեղեցիկ տեսարանը ցոյց տալու։ Յանձնում եմ ձեզ։ Գիտեմ, որ կը հոգաք, կը տանէք ու կը ծանօթացնէք բոլորին։ Ահա եւ մեր սիրելի ռուս իշխանը։ Ծանօ՞թ էք։ Ասում են Նիկոլա կայսեր սիրելին է ու զինուորական հրամանատար լեհական մի քաղաքում, որի անունն անգամ դժուար է արտասանելը։ Quelle nuit magnifique, n'est-ce pas mon prince?

Ու թռաւ ճռուողելու դէպ ի այդ հաղթ վզով ու մեծ մօրուքով մարդը, որի համազգեստը ծածկուած էր նշաններով։ Բայց շուտով նուաղկոտ հեռացող նրա մարմրող գանգատները notre malheureuse patrieի մասին ու դրան հիւսուած «charmant» եւ «mon prince» բառերը։

Ջեմման կանգնած էր լուռ մի աղջկան ծառի մօտ։ Այդ անմիտ թշուառ կնոջ փոխարէն ինքն էր վիրաւորանք զգում եւ նրան զարմացնում էր Բոռի դանդաղկոտութիւնն ու յանդգնութիւնը։ Վերջինս նայում էր հեռացողների ետեւից մի այնպիսի արտայայտութեամբ որ Ջեմմային անելի էր գրգռում։ Ուղղակի ազնիւ բան էր համարում մի այդ տեսակ թշուառ էակի վրայ ծիծաղելը։

— Ա՜յ, գնում են թեւ թեւի իտալական ու ռուսական հայրենասէրները, — ասաց նա ժպտում՝ իր խօսակցին դառնալով — եւ բոլ երեւոյթին գոհ են իրարից։ Դուք այդ երկուսից ո՞րն էք գերադասում։

Ջեմմա կիտեց ունքերը եւ ոչինչ չպատասխանեց։

— Ի հարկէ, — շարունակեց Րիվարէզ, — ճաշակի հարց է. միայն ինձ թւում է, որ ես կը գերադասէի ռուսականը. Երբ Ռուսաստանը իր ուժը հիմնէր ծաղիկների ու երկնքի վրայ, փոխանակ զինուորի ու վառօդի ի՞նչ էք կարծում որքա՞ն ժամանակ կը դիմանար «mon prince»ը լեհական ամրոցում։

— Իսկ ես կարծում եմ, — պատասխանեց Ջեմման լուրջ, — որ մարդ կարող է իր կարծիքը յայտնի առանց ծաղրելու այն կնոջ, որի տանը հիւր է։

— Ա՜հ, իրաւ, ես մոռացայ իտալական հիւրասիրութիւնը։ Զարմանալի հիւրասէր են Իտալացիք. գոնէ Աւստրիացիք այդ կարծիքի են անշուշտ։ Չէ՞ք կամենալ նստել։

Կաղալով գնաց մի աթոռ բերաւ Ջեմմայի համար, իսկ ինքը տեղաւորուեց նրա դէմը՝ յենուելով վանդակին։ Պատուհաններից լոյսը ընկնում էր ուղիղ նրա դէմքին, այնպէս որ Ջեմման կարողացաւ լաւ դիտել։

Ու հիասթափուեց։ Սպասում էր որ տեսնելու է, եթէ ոչ գեղեցիկ, գոնէ մի նշանաւոր, տիրական դէմք։ Մինչ Րիվարէզի վրայ ամէնից առաջ աչքի էր ընկնում հագուստի պճնանքը ու ձեւերի հազիւ ծածկուած մի յանդգնութիւն։ Մուլատի պէս թուխ էր նա ու կաղի պէս ճկուն, չնայելով իր կաղութեանը. եւ ամբողջ իր արտաքինը արտասովոր կերպով սեւ հավուսն էր յիշեցնում։ Սրի հարուածից մնացած երկար ու ծուռ սպին սարսափելի կերպով տգեղացրել էր նրա ճակատն ու ձախ այտը։ Եւ Ջեմման նկատել էր արդէն, որ ամէն կակազելիս նրա դէմքի այդ մասը ջղային ցնցումներ կծկւում էր։ Առանց այդ թերութիւնների նա գեղեցիկ պիտի լինէր, թէեւ դէմքին ոչինչ չկար հրապուրիչ։

Րիվարէզ խօսելու սկսեց նոյն զուսպ կոկորդային ձայնով։ «Այսպէս էր խօսելու նախուառը, եթէ խօսել կարողանար ու լաւ տրամադրութեան մէջ լինէր». մտածեց Ջեմմա անոյ գժգոհութեամբ.

— Ինձ ասել են, — որ դուք հետաքրքրում էք արմատական մամուլով։ Գրո՞ւմ էք լրագիրներու։

— Շատ քիչ։ Ժամանակ չունիմ։

— Ա՜, այո, ի հարկէ։ Տիկին Գրասինիի խօսքերից ենթադրեցի որ դուք ուրիշ լուրջ գործերով էք զբաղուած։

Ջեմման թեթեւ բարձրացրեց ունքերը։ Տիկին Գրասինին անշուշտ շատ բան դուրս էր տուել յիմարաբար այդ լրբծուն եակուարին, որ սկսում էր խիստ անդուրեկան դառնալ Ջեմմային աչքում։

— Իսկապէս որ ես խիստ զբաղուած եմ, — պատասխանեց չոր. — միայն տիկին Գրասինին չափազանցել է իր բարեկամներին նշանակութիւնը։ Նրանց մեծ մասով չնչին տեսակի բաներ են։

— Դէ՛, ի հարկէ, ամէն մարդ տուած չէ իր ժամանակը անց կացնել Իտալիայի բախտը ողբալով։ Կարծում եմ, որ մեր այս օրւայ տանտիրոջ եւ իր կնոջ գրացխութիւնը ամէնքին էլ չնչին է դարձնելու՝ գոնէ ինքնապաշտպանութեան զգացումից. Գրեթէ՝ ինչ էք ասելու, եւ բացարձակապէս իրաւունք ունիք. միայն նրանք երկուսն էլ շատ են ծիծաղելի իրենց հայրենասիրութեամբ։ Ա՜խ, արդէն գնում էք. այնպէս սիրուն է այստեղ։

— Վերադառնալու եմ գահլիճ։ Դա իմ գլխի ծածկո՞յթն է։ Շնորհակալ եմ։ — Րիվարէզ վերցրել էր ծածկոցը. Ջեմմայի առաջ լայն աչքերը յառած նրան՝ կապոյտ ու անմեղ, կարծես գետափին մի զոյգ յուշածաղիկ

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 276.3??

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	-

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1932

24 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1914

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

[«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի 4-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ]

Այսօրուան թիւով կը հրատարակենք «Համազգային»ի 4րդ համագումարի կոչը՝ ուղղուած հայ ժողովուրդին

Հայ ժողովուրդը, որքան ալ ցրուած ըլլայ հեռաւոր հորիզոններուն վրայ, մէկ հորիզոն ունի, երբ խնդիրը իր ֆիզիքական եւ բարոյական գոյութեան շուրջը կը դառնայ: Գաղտաղրուած հեռաւորութիւնները կը ջնջուին, երբ համազգային նշանակութիւն ունեցող խնդիրները կը ներկայանան մեր ժողովուրդին: Հայ ժողովուրդը, այդ պարագային, ընդունակ պէտք է ըլլայ դուրս գալու իր նեղ շրջապատէն, ձեռքաղատի տեղական եւ մեկուսի մտահոգութիւններէն, իր սահմանափակ հորիզոնէն անդին տեսնէ եւ յաջող կարկառէ համահայկական աշխատանքներուն, աւելի հիմնական ու աւելի տեւական գոյութեան պայքարին համար:

«Համազգային»ի գործը, ահա, իրօ՛ք այդպիսի մեծ նշանակութիւն մը ունի: Մշակութային եւ կրթական ճակատին վրայ նոր ու ամուր պատուար մըն է որ կը կանգնի, ոչ միայն կուրծք տալու օօրեայ համայնակուլ ձուլումին դէմ, այլ մտածուած ու արմատական ձեռնարկներով՝ հիմնական խարիսխներ նետելու հայ ժողովուրդի հոգեկան հարստութեան տեւականութեան համար:

Չորս տարի առաջ «Համազգային»ի հիմը դրուեցաւ Եգիպտոսի մէջ: Ու ահա չորրորդ համագումարն է որ տեղի կ'ունենայ, արդէն բարոյական հարուստ դրամագլուխով: Ու կարեւոր է որ չեշտենք այդ բարոյական դրամագլուխի մասին. վասն զի, եթէ այսօր, «Համազգային»ը ոսկիներու պահեստ մը չունի, ունի աւելի թանկագին գործ մը, — Հայ Ճեմարանը Պէյրութի մէջ, ունի դասագիրքերու շարք մը, խնամքով պատրաստուած, ունի մշակութային այլ ձեռնարկներ, որոնք հետզհետէ մարմին կ'առնեն:

Այս բոլորը գլուխ եկան նիւթական ու բարոյական գերագոյն զոհողութիւններով: Հայ մշակութային եւ կրթական խիզախ ձեռնարկին իրենց բոլորանուէր օժանդակութիւնը բերին շարք մը անհատներ ու միութիւններ, ու այդ օպանիչ ճիգերը գացին անմիջական գործին: Գործը ստեղծուեցաւ, հիմնաւորուեցաւ, մարմին առաւ եւ դարձաւ բարոյական հարստութիւն մը, հարստութիններուն ամէնէն թանկարժէքը:

«Համազգային»ը իր կազմակերպութեամբ թէեւ մինչեւ հիմա սահմանափակուած է Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ, բայց իր գործով դարձած է համահայկական: Անոր ձեռնարկները զուտ տեղական բնոյթ չունին, այլ կը շահագրգռեն հայկական բոլոր գաղութները հաւասարապէս. հետեւաբար, «Համազգային»ը կոչուած է դառնալ համագաղութային խոշոր հաստատութիւն մը, տարածել իր ճիւղերը հեռաւոր գաղութներուն մէջ, ու այդպիսով իր առաջադրած գեղեցիկ նպատակներուն շուրջկեդրոնացնել բոլորի մտահոգութիւնները, բոլորի հնարաւորութիւնները՝ զա՛րկ տալու հայ մշակոյթին, որ բոլորի հոգեկան հարստութիւնն է:

«Համազգային»ի կոչը մեր ընթերցողներու աչքին առջեւն է: Մենք չենք ուզեր ծանրանալ անոր զանազան մասերուն վրայ: Կոչը պերճախօս է: Կարդացէք եւ մտածեցէք: Կարդացէք ու այդ մտահոգութիւններով վարակեցէք ձեր շրջապատը: Որպէս զի միտքը ընդհանրանայ ու իւրացուի: Մենք վստահ ենք որ առոր պիտի յաջողէ գործը:

Ցիշեցէք մեր ժողովուրդի մօտաւոր անցեալը, Միացեալ ընկերութիւններու օրերէն մինչեւ այսօր. նայեցէք ձեր շրջապատին եւ անջատ ճիգերուն, ու դուք պիտի տեսնէք, որ «Համազգային»ը այն ամուր խարիսխներէն մէկն է, որուն վրայ հիմնական շէնք մը կը բարձրանայ մեր կրթութեան ու գրականութեան համար: Շէնքը կը բարձրանայ դանդաղօրէն, անոր նեղ հնարաւորութիւններուն սահմանին մէջ, բայց կը բարձրանայ ամբակուռ եւ վաղուան մեծութեան հաւաստիքներով: Այդ շէնքին վրայ իւրաքանչիւրը քար մը կրնայ աւելցնել, ու պէտք է որ աւելցնէ:

Մեր բազմաթիւ միութիւններու եւ խմբաւորումներու կեանքն ուսումնասիրեցէ՛ք, պիտի տեսնէք, որ զանազան ժամանակաշրջաններուն, այդ մարմինները տարուած են ազգապահպանման նոյն մտահոգութիւններով, սակայն անջատ ու անորոշ: Դուք կը տեսնէք, որ մէկը կ'ուզէ «ուսումնասիրաց»ի ճիւղ մը կազմել, մէկ ուրիշը «յառաջդիմասիրաց», մէկալը «լուսաւորութեան», ու այսպէս, ցիրուցան:

Ահա՛, գոյութիւն ունի «Համազգային»ը հայ մշակոյթի ճակատին վրայ: Հայ կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող միութիւններ (որ բազմաթիւ են) կարող են «Համազգային»ի ճիւղ մը ունենալ իրենց ծոցին մէջ, ու այդ խողովակով գլուխ բերել իրենց փափաքած «ուսումնասիրաց»ի, «յառաջդիմասիրաց»ի կամ «լուսաւորութեան» նպատակները:

Իսկ այդ միութիւններէն դուրս, հայ մշակոյթով մտահոգուողներն ընդհանրապէս, պէտք է եւ ժամանակը եկած է որ իրենց ուշադրութիւնը դարձնեն դէպ ի «Համազգային»ը, կորիզներ կազմեն հեռաւոր բոլոր գաղութներուն մէջ, համախմբեն մշակութային ճիգերը, եւ ամէն կողմէ զարկ տան համազգային նշանակութիւն ունեցող այն ձեռնարկներուն, որոնք արդէն կեանքի կոչուած են եւ պէտք ունին ուռճանալու:

Կ. Ս.

Ամերիկա եւ պարտքերու հարցը

—)(•)(—

Ուաշինկթընէն տրուած լուրի մը համաձայն, ամերիկեան կառավարութիւնը վճռապէս կը հերքէ Լօզանէն տրուած այն տեղեկութիւնը թէ եւրոպական պարտքերու կարգադրութեան համար՝ պայման դրած է որ գոհացուցիչ լուծում մը ստանայ զինաթափութեան հարցը՝ Ժընեւի մէջ.

Արտաքին նախարարը այս մասին յայտարարեց

— Ո՛չ միայն որ եւ է որոշում չէ տրուած պարտքերու մասին՝ կառավարութեան եւ իր ներկայացուցիչներուն կողմէ, այլ այս վերջինները մեզ կը տեղեկացնեն թէ այդ մասին տեսակցութիւն իսկ չեն ունեցած օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ: Ամերիկեան ներկայացուցիչները կը զբաղին միմիայն զինաթափութեան հարցով:

Հեռաձայնական հաղորդակցութիւններ Ամերիկայի արտաքին նախարարին, ամերիկեան պատուիրակներուն եւ Ժընեւի օտար գլխաւոր պետութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ կը շարունակուին: Այս խօսակցութեանց արդիւնքին մասին, նախարարը լռութիւն կը պահէ:

Անգլիական մամուլը սակայն, կը պնդէ թէ ամերիկեան ներկայացուցիչն Կիպսընի ակնարկութիւնը թէ իր երկրին հանրային կարծիքը չպիտի կրնայ ընդունիլ պարտքերու ջնջում մը մինչեւ Եւրոպայի որ չուզեր նուազեցնել իր ռազմական ծախքերը, նշմարելի վերջնագիր մը կը կազմէ:

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ՝ ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ ԴԷՄ

— :-: —

Միացեալ — Նահանգներու գաղտնի ոստիկանութիւնը լուր առած է թէ դաւադրութիւն մը կը կազմակերպուի ընդդէմ Ուաշինկթընի Սպիտակ Տան որ պաշտօնական բնակարանն է հանրապետութեան նախագահին:

Նիւ - Եորքը Ուաշինկթընի կապող բոլոր ճամբաները բռնուած են հարիւրաւոր ոստիկաններու կողմէ, որոնց ուշադրութիւնը գրաւեց երկու անձեր եւ պայթուցիկներ փոխադրող գոլշագոյն ինքնաշարժ մը: Ինքնաշարժին մէջ բռնուած երկու անձերուն համար կ'ըսուի թէ ամէն բանի ընդունակ են: Սպիտակ Տան պահակներու թիւը կրկնապատկուած է եւ Ուաշինկթընի բոլոր պաշտօնական հաստատութիւնները խիստ հսկողութեան տակ առնուած են.

ՊԱՂՏԱՏԻ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիական իշխանութիւնները մտադիր են Իրաքի օդանաւային կայաններու պահակախումբերուն թիւը պակսեցնել:

Իսմայիլիէի անգլիական զօրախումբերէն 600 հոգի հրաման ստացան Պաղտատ մեկնելու փութով: Այս լուրը նախապէս հերքուած էր: Այժմ կը հաստատուի: Այս զինուորները Պաղտատ պիտի փոխադրուին 20 օդանաւերով: 10 օդանաւեր արդէն մեկնած են:

ԱՆԳՈՐԾ ՎԱՐՁԱԿԱԼՆԵՐԸ

Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովը կարճ նիստ մը գումարեց: Այդ նիստին ընթացքին՝ անգործ վարձակալներու վիճակին մասին, հարցապնդման առաջարկ ներկայացուած ըլլալով, դատական նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— Անգործ վարձակալներու հարցը անմիջական դարմանի կը կարօտի: Այս միջոցին իսկ, ուսումնասիրել կուտամ թէ ի՛նչ միջոցներով կարելի է քաղաքամական կարգադրութեան եղանակով փոխարինել օրէնքով նախատեսուած դատական հետապնդումները՝ հանդէպ այն անգործներուն, որոնք չեն կրնար վճարել իրենց բնակարանի վարձքը: Այժմէն իսկ կրնամ ըսել թէ վախ չկայ որ այս միջոցին անոնք դուրս նետուին իրենց բնակարաններէն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՊԱՐՏՔԵՐՆ ՈՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հուվրի զինաթափութեան ծրագիրը

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՄԸ

Զինաթափութեան ընդհանուր յանձնախումբին մէջ, որ փութով նիստի հրաւիրուած էր, Պ. Կիպսըն կարդաց նախագահ Հուվրի կողմէ ամերիկեան պատուիրակութեան տրուած հրահանգները:

Հուվր կ'առաջարկէ որ հետեւեալ սկզբունքները ուղեցոյց ծառայեն զինաթափութեան:

1) Քելլոկ — Պրիան դաշինքը զոր բոլորը ստորագրած են, կը նշանակէ թէ աշխարհի բոլոր ազգերը յանձն առած են իրենց զէնքերը գործածել պաշտպանութեան համար:

2) Կրճատումը զոր կ'առաջարկեմ, պէտք չէ իրականանայ միայն զէնքերու լայն նուազումով. այլ պաշտպանողական ուժի զարգացումով, որ համեմատի յարձակողական ուժի տկարացման:

3) Առ հասարակ, բոլոր պետութիւնները իրենց զէնքերը չափուցած են՝ իրարու հետ համեմատական չափով եւ ընդհանրապէս այս համեմատութիւնը պէտք է պահպանուի, երբ կրճատումը գործադրուի:

4) Սպառազինութեանց կրճատումները պէտք է ըլլան իրական եւ դրական եւ իրր առաջին արդիւնք՝ երեւան բերեն տնտեսական բարւոքում մը:

5) Քննելի երեք հարցեր կան, ցամաքային, օդային եւ ծովային: Երեքն ալ յարակից են: Առաջարկներէս որ եւ է մէկը չի կրնար անջատուիլ միւսներէն:

✕ Հուվրի զինաթափութեան գործնական ծրագիրը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով: Ցամաքային զէնքերէն Հուվր կ'առաջարկէ ջնջել շարժուն ծանր հրետանին, յարձակողական հրասայլերը եւ նուազեցնել բանակներու թիւր: Նուազեցնել մէկ երրորդ համեմատութեամբ զրահաւորներու թիւը եւ տարողութիւնը, համաձայն Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի դաշնագրերուն, մէկ չորրորդ օդանաւերու փոխադրութեան յատուկ մարտանաւերու տարողութիւնը, նոյնպէս յածանաւերն ու թորփիլահալածները, մէկ երրորդ ընդծովեաները: Որ եւ է պետութիւն՝ պէտք չէ որ 35.000 տարողութենէ աւելի ընդծովեայ ունենայ:

Ջնջել ռմբաձիգ օդանաւերը եւ արգիլել օդանաւային ռմբակոծումը եւ քիմիական եւ միքրոպային պատերազմը:

Հուվրի այս ծրագրին համամտութիւն յայտնեցին, Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պատուիրակները: Իսկ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը Փօլ Պոնքուռ քննադատեց ամերիկեան ծրագիրը:

Գերմանիա կը պահանջէ

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը փօն Նէօյրաթ, որ կը մասնակցի Լօզանի գերման պատուիրակութեան, Անգլիոյ վարչապետին Պ. Մաքտօնալտի յանձնեց՝ գերման վարչապետին մէկ նամակը: Այս նամակով գերման վարչապետը կը յայտնէ թէ իր կառավարութիւնը դէմ է հատուցումներու հարցին մասին՝ ֆրանսական պատուիրակութեան ծրագրին եւ պահանջ կը դնէ անմիջապէս ջնջելու հատուցումները՝ հետեւեալ եօթը պատճառներով.

1) Գերմանիոյ անգործներու հսկայ բանակը:

2) Գերմանիոյ մէջ՝ հանրային ծախքերու կրճատումը:

3) Օտար մասնագէտները ընդունած են թէ Գերմանիոյ մէջ այլ եւս կարելի չէ տուրքերը աւելցնել:

4) Տոկոսներու բարձրացումը եւ ներքին պարտքերու յաւելումը:

5) Գերմանիոյ արտաքին պարտքերը:

6) Գերման երկաթուղային ընկերութիւնը որ եւ է պահեստ չունի եւ 1922ի բաղդատմամբ, անոր հասոյթները կէս առ կէս նուազած են:

7) Գերման տնտեսութեան ուժը դարձեալ մեծ հարուած պիտի կրէ՝ երկար տարիներու ընթացքին:

Գերմանիոյ այս կտրուկ պահանջը կը սպառնայ Լօզանի ժողովը դնել ճգնաժամային վիճակի մէջ:

Ներքին կռուի վախեր՝ Գերմանիոյ մէջ

Ծանր եւ անխուսափելի խռովութեան վախեր կան Գերմանիոյ մէջ, ուր կեդրոնական կառավարութիւնը բոլորովին տէրը չի թուիր ըլլալ իր որոշումներուն:

Հիթլեր իր հետ առած իր ամէնէն հլու տեղակալներէն վեց հոգի, այցելեց ներքին նախարարին որուն ներկայացուց կարգ մը թելադրութիններ՝ պահանջի ձեւով: Հիթլեր կը պահանջէ որ կեդրոնի կառավարութիւնը զսպիչ միջոցներու դիմէ ընդդէմ գերմանական հարաւային պետութեանց, որոնք՝ հակառակ հանրապետութեան նախագահին հրամանագրին, կը մերժեն արտօնել մարտական խումբերու վերակազմութեանը՝ իրենց սահմաններուն մէջ:

Հիթլեր եւ իր տեղակալները այնքան խիստ լեզու գործածեցին, որ նախարարը, հակառակ իր անկախ մտքի տէր մարդու համբաւին, ստիպուեցաւ տեղի տալ:

Ներքին նախարարը՝ խոստացաւ յաջորդ օրն իսկ Պերլին կանչել հարաւային պետութեանց նախարարները եւ ազդարարել որ արտօնեն հիթլերեաններու խմբական ցոյցերը՝ իրենց համազգեստներով, որքան որ ուզեն: Ներքին նախարարը պիտի ստիպ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 12ին, կիրակի օր, տեղի ունեցաւ դերասանուհի Տիկ. Սիրանոյշի յուղարկաւորութիւնը, Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ:

Ազգ. իշխանութեանց կարգադրութեամբ՝ մեծ արուեստագիտուհիին մարմինը փոխադրուած էր նախորդ օրուընէ իսկ եկեղեցի եւ դրուած էր ազգային բաղում կառարել.

Եկեղեցին ներկայ էր կիրակի օրերու յատուկ բազմութենէ մը աւելի ոչ հասարակութիւն մը:

Հոգեհանգիստը [illegible] դիւանորութեամբ, վառելով եկեղեցին բոլոր ջահերը.

Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, արուեստական ու թարմ ծաղիկներով:

Ծաղկեպսակներ դրկուած էին՝ Ազգ. իշխանութեանց կողմէ՝ հայ համայնքին անունով, Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէին, «Համազգային»ի Կեդր. Վարչութեան, Գահիրէի Հայ Կարմիր Խաչի, «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան, Մարսեյեան Տան հայ պաշտօնէութեան, Ալիքսանեան Տան, Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան եւ Գագանեան եղբայրներու կողմէ:

Եկեղեցիին մէջ, սպասաւորութենէ վերջ[illegible] Տէր Արշակ Ք[illegible]. դամբանական մը խօսեցաւ, եկեղեցին դուրս դամբանականներ խօսեցան՝ Լիպ. Նազարեանց՝ Հ. Կ. Խաչին եւ «Համազգային»ի կողմէ, Վ. Զարդարեան՝ Ռ. Ա. կուսակցութեան եւ «Արեւ»ի կողմէ, Գ. Մխիթարեան՝ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան կողմէ, եւ Վ. Նաւասարդեան (գերեզմանատան մէջ) Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կ. Կոմիտէի կողմէ, որոնք բոլորն ալ պանծացուցին մեծ արուեստագիտուհիին կեանքն ու գործը:

Թափօրը կազմուելով, երկու խումբեր ծոյերը կրեցին եւ դագաղը տարուեցաւ մինչեւ Փոն Լիմոն, ուր ցրուեցաւ հասարակութիւնը եւ փոքրաթիւ յուղարկաւորներ միայն ընկերացան դագաղին մինչեւ գերեզմանատուն.

Գերեզմանատան մէջ վերջին կարգը կատարուելով, հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ մտաւորականներու յատուկ թաղին մէջ, Ս. Օտեանի շիրիմին մօտ:

ՍՈՒՐԻԱՑԻ ԱՇԻՐԷԹ ՄԸ ՍՊԱՆՆԱԾ Է ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՅ ՄԸ ԵՒ ԵՐԵՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ

:-:

Սուրիական Շէմմար աշիրէթը, յարձակելով Նիսիպինի եւ Ճէզիրէի միջեւ թրքական ջոկատի մը վրայ, սպաննած է սպայ մը եւ երեք թուրք զինուորներ:

Այս միջադէպին հետեւանքով Մարտինի կուսակալը եւ Տէր Զօրի ֆրանսական խորհրդականը որոշած են միասնաբար հետապնդել ու պատժել այս թափառաշրջիկները եւ վնասուց հատուցում տալ զոհերու ընտանիքներուն:

ՔՈՒԷՅԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Ծերակոյտը կը զբաղի կիներու քուէարկութեան հարցով: Անկից առաջ մերժեր էր նկատի առնել այդ մասին ներկայացուած առաջարկ մը: Այսօր, սեղանի վրայ ունի երեք առաջարկներ: Ծերակուտական մը կ'առաջարկէ ընտրող նկատել 25 տարեկան այն կիները որոնք հետեւեալ դասակարգերուն կը պատկանին. 1) Ընտանիքի տէր են, 2) Տուրք կը վճարեն, 3) Դատարանի կամ առեւտրական սենեակի, կամ փաստաբանական կաճառի անդամ են, 4) Համալսարանական վկայական ունին.

Ուրիշ ծերակուտական մը կ'առաջարկէ ընտրողի իրաւունք տալ 30տարեկան բոլոր կիներուն:

Կը կարծուի թէ կիներու քուէարկութեան իրաւունքը՝ Ծերակոյտին մէջ տեղի պիտի տայ երկար վիճաբանութեանց:

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ

ՈՐԲԵՐԻՑ ՅՆՏՈՑ ՀԵՐԹԸ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻՆ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Քանի տարի է մեզ վիճակւած է անվերջ լսել ու գրի առնել խորհրդային «դրախտից» ազատուածների ողբերը եւ սարսափեցնող պատմածները:

Թերահաւատների ու զանազան հովերով տարւածների համար չէ որ զանազանութեամբ գրի կ'առնենք մեր ականատեսներին, այլ պարզապէս զաւակներով ապրող մեր այն բազմաթիւ ընթերցողների համար, որոնք կը հետեւին եւ կը հետաքրքրւին Հայաստանի անցուդարձով:

Մեր հակառակորդները երկրից եկած ականատեսների պատմածները «չինծու» յայտարարելով, երկու նպատակ կը հետապնդեն. նախ՝ չհաւատալով հերքել մեր ասածները եւ երկրորդ՝ չեկիստների գնով հանդէս կը գան խմանելու մեր ականատեսների անուն ազգանունները, որպէս զի երկրում նրանց հարազատներին ու ընկերներին վտանգի ենթարկել տան:

Երկու տարի առաջ, երբ մենք միամտաբար երկրից եկողների անուն եւ ազգանունները լրիւ կը գրէինք, խորհրդային գաղտնիները մեր յիշած անձնաւորութեանց եօթը պորտերը բանտարկում եւ աքսորավայրերում կը փչացնէին իսկ այդ օրերին կարմիրների հովերով տարւած թերթերը ձէն ձպտուն չէին հանի. հէնց որ գլխի ընկանք եւ այլ եւս մեր ականատեսների անունները չի գրեցինք, մէկ կողմից երկրում չեկան ոտք ու ձեռք ընկաւ յիշած տառերով մարդկանց ճարելու, իսկ միւս կողմից էլ արտասահմանում նրանց գործակալները ծայր ու ծանակ կապեցին եւ այդ բոլորը սուտ ու չինծու յայտարարեցին:

Ճանն այնտեղ հասաւ որ կարմիր արյուններ ակըող առն տիկին Նուպար Գէորգեանն էլ կարծիք յայտնեց այդ մասին. իսկ բոլորի փափագն էլ այն է որպէս զի մենք նորէն նախկին ձեւով անուններ տանք:

Այսօր էլ բոլոր ականատեսների անունները կը տայինք. նոյն իսկ նրանցից շատերը որոնք Պարսկաստան կ'ապրին պատրաստ են իրենց իսկ ստորագրութիւններով հրապարակ գալու, սակայն ինչպէս տեսցինք քիչ վեր, դրանով մեծ վնաս հասցրած կը լինէինք նրանց հարազատներին, որոնք այժմ երկրում կ'ապրին.

Այսօրեր գրեցինք պարզապէս նրա համար, որ վայրահաչերը արհեստ գործադրած անձինք իրենց հաչիւները հասկանան. այս բոլորից յետոյ, այժմ յանենք թէ որբերից յետոյ նոր եկած մէկ բժիշկ՝ Մ. Ռ. ինչ կը պատմէ:

— «Հօկ»ի եւ Ներգաղթի գործով զբաղւող մարմինների խոստումներից ոգեւորւած, հետեւող Ամերիկայէն մենք ալ փափաք յայտնեցինք Հայաստան երթալ:

1932 թիւ Մարտ 16ին երկու հոգով Ամերիկայէն (քաղաքի անունը առ այժմ չենք տալիս բժշկի խնդրանոք) ճամբայ ելանք Հայաստան, պարզապէս օգտակար լինելու հայ ժողովրդին:

Ընկերս փոխադրական մէկ մեծ ընկերութեան անդամ էր եւ այդ գործով էլ գնացած էր աշխատելու, իսկ ես այ որոշած էի բժշկութեամբ պարապել Մեծ ոգեւորութեամբ Ապրիլ 5ին երկու ընկերներով հասանք Երեւան, ընկերս տրանսպորտի գործով զբաղեցաւ, իսկ ես՝ հիւանդանոցում (թողնում ենք Չեկային որոշելու բժշկի անունը եւ յայտնելու արտասահմանի իրենց գործակալներին) որպէս պետական բժիշկ ընդունուեցայ, ժամը 5—3ը հիւանդանոցում ընդունելութիւններ կ'ունենայի. իսկ զոյգ թւերով օրերը 5—7 X կլինիկայում կ'աշխատէի: Թէ հիւանդանոցի եւ թէ կլինիկայի շէնքերի յարմարութիւնները ինչպէս նաեւ կահ—կարասիները գոհացուցիչ էին պէտք է ասել որ Փիզիօ թէրապիայի լաւ սարքաւորումներ ունէին. բայց ինչ կ'անէք, որ այդ բոլոր յարմարութիւններով հանդերձ, հիւանդները քաղցած վիճակում կ'ապրէին. Ես համարեա բոլոր հիւանդանոցներում հիւանդների մեծ տոկոսը թոքախտաւորներ էին, որոնց եւ անհրաժեշտ էր սնունդ, իսկ խորհրդային Հայաստանում թէ հիւանդանոցներում եւ թէ դուրսը որ եւ է մէկը կանոնաւոր սնունդ ստանալ չի կարող.

Առաջին հերթին շատ ծանր ազդեց վրաս, երբ տեսայ հիւանդների այդ վիճակը: Չէք կարողանալ հաշտուել այն մտքի հետ, թէ ի՞նչպէս կարելի է հսկայական ծախսեր անել հիւանդներ պահել, երբ նրանց կերակրելու խնդիրը կարգաւորուած չէ. իսկ դրա փոխարէն այդ նոյն հիւանդանոցներում անվերջ ազիտացիայի մասին կը խօսէին:

Մէկ որ իմ պաշտօնակից կուսակցական բժիշկներից մէկը հետաքրքրուեց, թէ ի՞նչ քաղաքական աշխարհայեացք ունեմ. երբ պատասխանեցի որ իմ մասնագիտութիւնից դուրս որ եւ է խնդիրներով չեմ զբաղւի, զարմացաւ եւ առաջարկեց անպայման ծանօթանալ կոմունիստական ծրագրի հետ

Շատ տարօրինակ կը թւար ինձ: Մօտ երկու շաբաթ գրեցինք, կը գրէինք, պիտի գրենք բոլոր չկարողացան ինձ որ եւ է համոզել արձանագրել, որպէս զի անհրաժեշտ պէտք եղած մթերքներ վերցնեմ: Կը պահանջէին կոմունիզմով հետաքրքրւիլ

Հայաստանում ես չկարողացայ մօտիկ ծանօթներ ունենալ, միմիայն առաջին անգամ ծանօթացայ բժիշկ Ա. Բ. ի հետ, որու հետ էլ միշտ մեր բժշկութեան վերաբերող խնդիրներուն շուրջ կը խօսէինք

Մեր գնացած առաջին օրերը Երեւանում Բժ. Հէքիմեանի ձերբակալման մասին կը խօսէին եւ նոյն իսկ ասում էին, որ բանտում մահացել է: Բոլշեւիկները նրան բանտարկել էին որպէս անգլիական եւ ամերիկեան լրտես:

Խորհրդային կայքերում այսպէս է, թէ մէկին չեն կարողանում իրենց օգտին ծառայեցնել, իսկոյն այս կամ այն պետութեան լրտես անուն տալով բանտարկում են:

Աշխատաւորները իրենց աշխատանքների դրակին համաձայն, բաժանւած են դասակարգերի:

Ծանր աշխատանք կատարողները ստանում են 800 կրամ հաց. ապա 600—400 գրամ. իսկ փոքրերին 200 գրամ է տրւում: Ճաշարանները եղած կերակուրները շատ կեղտոտ են եւ չեն կշտացնում յաճախորդներին

Ամերիկայից եկողներէն ոմանք «Հօկ»ի ներկայացուցիչներին տոլար էին վճարած, որպէս զի Երեւանում փոխարէնը ստանան. երբ նրանք ներկայացան «Հօկ»ը նրանց վճարեց չէրւոնեց, տոլարը հաշւելով 4 րուբլի: Այն ինչ դուրսը շուկայում մէկ տոլարը ծախւում էր 30 րուբլով. Այս ուղղութեամբ բողոքներ տեղի ունեցան, բայց անօգուտ.

Խորհրդային Հայաստանը մէկ փշոտ պարտէզի կը նմանի, որ կողմը որ գաս փուշ կը ծակէ եւ ձեր բըշգաւոները կը պատռոտի:

Մենք Ամերիկայում ապրողներս տարբեր հասկացողութեան եւ կենցաղի տէր մարդիկ ենք, ուղիղ 6 շաբաթ մնացի Հայաստան. բայց իմ ապրած կեանքը չյարմարեցաւ «սոցիալիզմ» կառուցողների կեանքի հետ, ու չկարողանալով համակերպուել, որոշեցի հեռանալ Դրախտից Ամերիկեան հպատակութեան թուղթ ունէի եւ բաց ի դրանից որպէս տուրիստ իրաւունք ունէի շրջելու, այդ իսկ պատճառներով էլ ինձ յաջողեց վիզէ վերցնել առանց որ եւ է արգելքի եւ անցնիլ հիւրընկալ Պարսկաստան:

Յարգելի բժիշկի պատմածները ուրիշ նկատումներով կցկտուր գրի առանք. իր գործերը կարգի բերելուց յետոյ, ինքը անձամբ պիտի գրէ իր գլխուն եկածը.

ԹՂԹԱԿԻՑ

"ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ"Ի ԿՈՉԸ

(ԻՐ 4ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Հայրենակիցնե՛ր,

Հայ Կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային Ընկերութեան չորրորդ համագումարը բացուեցաւ Կահիրէի մէջ Յունիս 4ին եւ տեւեց մինչեւ Յունիս 6.

Այս չորրորդ համագումարը մասնաւորապէս շահեկան կը դառնար իր օրակարգով, որ բաց ի ընթացիկ խնդիրներէ— վերաբերեալ կէտերէ — հաշուական քննութիւն, վարչական ընտրական հարցեր, տեղեկագիրներ եւն. — կը պարունակէր շարք մը գործունէութեան վերլուծման հարցը եւ լայն բաժին էր հանած անկեղծ եւ արդար ինքնաքննադատութեան

Համագումարը խորին գոհունակութեամբ արձանագրեց այն փաստը, որ հակառակ տիրող ծանր տագնապին, հակառակ այն դժուարին օրերուն, որոնք աւելի ծանր կը ճնշեն Հայ Սփիւռքի վրայ, հայ ժողովուրդի եւ նորաստեղծ մասնաճիւղերու հետաքրքրութիւնը եւ աջակցութիւնը չէ թուլցած այս նորածին, մշակութային ձեռնարկին հանդէպ եւ «Համազգային»ը շարունակած է վայելել զօրակցութիւնը բոլոր անոնց, որոնք առաջին օրէն ողջունած են իր մեծ գաղափարը.

Համագումարը խորապէս գնահատեց եւ ամէն շնորհակալութեան արժանի գտաւ այն նիւթական եւ բարոյական առատ աջակցութիւնը, որ Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնական Վարչութիւնը առատօրէն նուիրեց «Համազգային»ի անդրանիկ ձեռնարկին՝ Պէյրութի Հայ Ճեմարանին, պահելով անոր այդ հիմնարկութեան մէջ եւ ապահովելով անոր զարգացումը: Հայ Կարմիր Խաչի այս առատ աջակցութիւնը՝ հակառակ որ ամերիկահայութեան … ծանր պայմանները կը ստիպէին յիշեալ մարմինը իր բոլոր ուժերը կեդրոնացնել ամերիկահայ գաղութի ծով կարիքներուն հասնելու գործին, կրկնակի քաջալերանք մըն էր եւ ապացոյց մը, թէ Հայ Կարմիր Խաչին համար Հայուն փիզիքական եւ մշակութային գոյութիւնը համազօր նշանակութիւն ունին:

Համագումարը բաւարարութեամբ գտաւ այն փաստը, որ թէեւ դանդաղ, բայց կանոնաւոր եւ յարատեւ կը տարածուի «Համազգային»ի կազմակերպութիւնը հայ գաղութներու մէջ եւ նոր մարմիններ ու մասնաճիւղեր կը սկսին կազմուիլ հեռաւոր կեդրոններու մէջ. փաստ մը՝ որ կուգայ անգամ մը եւս շեշտել հայութեան անխորտակելի կամքը՝ պահպանելու իր մշակութային արժէքները ամէն պահպանութեան գնով:

Չորրորդ համագումարը ուրախութեամբ տեղեկացաւ, որ «Համազգային»ի անդրանիկ եւ ամենակարեւոր ձեռնարկը, Պէյրութի Հայ Ճեմարանը, հակառակ տիրող ծանր պայմաններուն, կրցած է յաջող եւ արդիւնաւէտ տարի մը եւս բոլորել, շնորհիւ իր հեղինակաւոր վարիչներու եւ իր ուսուցչական կազմի անձնուէր եւ զոհաբերող ոգիին, եւ շարունակած է … ու զարգանալ. Համազգայինի Ճեմարանը յաջորդ կրթական տարեշրջանին կը բանայ իր … առաջին դասարանը: Այդ հաստատութիւնը կրցած է իր գոյութեամբ … ջերմ հետաքրքրութիւն եւ … գաղութին մէջ:

«Համազգային»ի Սուրիոյ մէջ շարունակած է գործել առաջ մշակութային այլ ձեռնարկներու — դասախօսութիւններ, գրական դասեր, համախմբումներ եւայլն — աւելի մեծ թափով եւ վերջին շրջանին կրցած է … հայ գեղարուեստին նուիրուած գործունէութիւն մը, ձեռնարկելով … կազմակերպած նուագահանդէսով եւ իր անդամներու եւ համակիրներու կազմակերպած ներկայացումով

Համագումարը խոր ցաւով կ'արձանագրէ քայքայումը Զաքարիկի Հայ գաղութին (Ատրպատական …), ուր այնքան արագօրէն արմատացաւ «Համազգային»ը եւ այնքան արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ:

Իսկ «Համազգային»ի Վարչութիւնը, ի շարս այլ ձեռնարկներու, հաստատած է «Համազգայինի Օր» (Մայիսի առաջին Կիրակին), հրապարակած է «Համազգային»ի դրամանիշերը, իր հաստատութեան նկարները եւ հրատարակած իր եւ Ճեմարանի լայն հաշուետուութիւնը: Իսկ «Հրատարակչական»ը այս տարի հրապարակած է իր երկրորդ գատապերքը (Լ. Շանթ).

Մշակութային ձեռնարկներ եղած են նաեւ Պաղեստին եւ Եգիպտոս:

Չորրորդ համագումարը մասնաւորապէս նկատի առաւ միջոցներ իրականացնելու համար նման ձեռնարկներ բոլոր հայաբնակ վայրերու մէջ:

Նկատելով որ «Համազգային»ը արդէն բոլորած է իր կազմակերպութեան շրջանը, համագումարը միաձայն որոշեց վերաքննութեան ենթարկել ընկերութեան կանոնագիրը եւ վերամշակել զայն՝ հիմնուելով ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ եւ նորոգուած Վարչութեան պաշտօն յանձնեց ձեռնարկել իսկոյն հարկ եղած աշխատանքներուն:

Զանազան շրջաններու եւ մարզերու մէջ կատարուած գործունէութեան տեղեկագիրները քննելէ յետոյ, չորրորդ համագումարը որոշեց՝ իր յաջորդ տարուան պիւտճէով աւելի լայն չափերով նուիրուիլ իր առաջադրած նպատակներու իրագործման եւ աւելի մեծ զարկ տալ իր հիմնական սկզբունքները կազմող մշակութային ձեռնարկներու: Համագումարը շեշտեց պէտքը՝ մեր յաջորդ տարուան գործունէութեան մէջ՝ դառնալու իսկապէս «Համազգային» թէ՛ իր ծաւալումով եւ թէ իր ձեռնարկներու բազմազանութեամբ.

Համագումարը ցաւով արձանագրեց որ հակառակ զանազան խոստումներու, Հայրենակցական Միութեանց վարչութիւնները, շատ քիչ բացառութեամբ, աշակերտ չունին Պէյրութի Ճեմարանին մէջ

Հայրենակցական Միութիւննե՛ր,

Չէ՞ որ դուք կը ներկայացնէք զանազան շրջաններու եւ քաղաքներու փրկուած թանկագին բեկորները, որոնք կը ձգտին յաւերժացնել … յիշատակը կորսուած այդ քաղաքներուն եւ շրջաններուն. Չէ որ դուք էք յանձն առեր ծնողք լինել ձեր քաղաքներու որբերուն, ձեր գիւղերուն, ձեր բարեկամներու անտէր մնացած զաւակներուն: Մի՞թէ անոնց ծնողքը պիտի չուզէին, որ իրենց զաւակները հայ կրթել, հայ ոգիով կրթել, եւ լաւ, բարձր ուսման տէր մարդիկ դարձնել. Չէ՞ որ հիմա ձեզի կ'իյնայ այդ պարտականութիւնը: Պէտք է, որ իւրաքանչիւր երբեմնի հայ քաղաք, շրջան, որ այժմ գոյութիւն չունի, իր ներկայացուցիչները ունենայ Հայ Ճեմարանին մէջ: Ու՛ այդ Ճեմարանին մէջ, պէտք է բոլոր Հայրենակցականները ունենան իրենց մնայուն սեփական յատկացումները, ամէնէն ընդունակները, տղաքները:

Հայրենակիցնե՛ր,

Որպէս զի «Համազգային»ի գործը մնայ կենդանի եւ լինի կանգնած իր բարձրութեան վրայ, որպէս զի ան կարենայ միշտ բարձր պահել Հայ Մշակոյթի դրօշը, որ ցեղին ինքնապաշտպանման դրօշն է միանգամայն, պէտք է որ ան զգայ ձեր բոլորին սրտին հարուածը, ձեր զօրակցութիւնը եւ ձեր համակրութեան առատութիւնը: Պէտք է, որ իր նպատակները, որոնք ձերն ալ են, ամէն Հայու կողմէն որդեգրուին ջերմօրէն եւ անձնուիրութեամբ. Պէտք է, որ ամէն հայ հաւատայ, որ «Համազգային»ը զօրացնել, աջակցելով անոր գործին՝ կը նշանակէ զօրացնել, ամրացնել Հայ Մշակոյթը, հայ դպրոցը, հայ գրականութիւնը, հայ լեզուն, հայ երգը, հայ թատրոնը եւ մանաւանդ Հայ Ոգին. Հայ ցեղային առեղծուածը ոգին, որ մեր գոյութեան միակ պահապան հրեշտակն է:

«Համազգային»ի չորրորդ համագումարը իր ողջոյնը եւ իր շնորհակալութիւնը կ'ուղղէ քեզ, Հայ Ժողովուրդ, եւ կոչ կ'ընէ քեզի, որ բու ինքնապաշտպանման սիրով, քուկդ գործին, քու ծնած ու քու սիրովդ սնած իր հիմնարկութիւններ եւ իր աշխատակիցները.

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ՉՈՐՐՈՐԴ
ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

8 Յունիս 1932
Գահիրէ

ԻՄ ՊԱՇՏԵԼԻ ԽՄԲԱՊԵՏԸ

(Քանի մը դրուագներ Գէորգ Չաւուշի կռիւներէն)

Օր մը Քանա լեռն էինք, Կորինէն լուր եկաւ Գէորգին, թէ Չէչնայի հետ միասին կուգանք Աղբան եւ կ'ուր այնտեղ տեղաւորինք.

Մութ առեր էր, լեռնէն վար իջանք Բերդակ եւ Առախ գիւղերու մէջտեղի ձորակը:

Կը սպասենք եղո՜ւ ժողովները, որ մեզի հաց պիտի հասցնէր. նստած առեւն յանկարծ նալիցանք որ պաշարուած ենք զօրքերով.

Մենք անմիջապէս նետուեցանք եւ աստակներու դիրքը բռնեցինք. Մեզի պաշարող Արախ գիւղ նստող զօրքերն էին: Մօտաւորապէս 10 հոգի, թէ լեռան եւ թէ դաշտին կողմերը բռնած էին: Գէորգ, առջի երկրով, պատող զօրքերուն … իմ բարեկամ խզղաշի Ալի Էֆէնտիի զինուորներն էք. անոր խաթեր թամար ձեզի վնաս չեմ դացներ:

Եկէ՛ք անցէք գնացէք, եւ Փինոին ալ բարեւ ըրէք. Բայց Գէորգ Չաւուշ կ'ըսէ թէ՝ … այսպիսի պիտի բան չընեւ. եթէ չգիտնայի որ Ալի Էֆէնտիի զօրքերն էք. ոչ մէկը չպիտի ազատուէր մեզմէ.

Զօրքերը, 11 հոգի լեռան կողմէն զէնքեր կախելով, իջան, եկան եւ անցան դաշտի կողմը գտնուող զօրքերուն մօտ, առանց կրակ բանալու. Մենք քաշուեցանք դէպի լեռ. Գէորգի ջուր խմելու թասը որ այդ տեղ էր մնացեր, զօրքեր կը գտնեն եւ կը տանին գիւղը. Երկու օր յանցած՝ իրենց խզղաշիի միջոցով ղրկուեցաւ Գէորգին.

Աշնան ամիսներն էին, Գէորգ 11 ընկերներով իջաւ Առվաւոնջ գիւղը.

Առաւօտ, արեւը նոր էր բարձրացած՝ գիւղը կը պաշարուի բազմաթիւ զօրքերով. Կռիւը կը սկսի. Այդ օրուան կռիւը շատ դաժնօրէն եւ անյաջող էր. Մինչեւ կէսօր անցած ստղաններու փամփուշտները գրեթէ հատնելու մօտ կ'ըլլայ:

Գէորգ կը տեսնէ որ իր կողքի երկու ընկերներն արդէն սպաննուած են.

Միւս տղաքներու դիրքերէն ալ կրակ չէր բացուեր. Կը հասկնայ որ անոնք ալ ինկած են. Իր քովի ալ ընդամէնը 21 փամփուշտ մնացած էր. Կը սողայ դիրքը թողնել՝ դէմացի տունը, որ տեղ պատի մէջ մի թաղստոց կար. Այնտեղ կը պահուի մինչեւ կէս գիշեր. Այդ տեղէն, գիւղին քիւրտ Սէլիմ առաջնորդութեամբ, կը բարձրանայ դէպի լեռը.

Երկրորդ օրը, երբ կառավարութիւնը մեր սպաննուած փէտայիներու դիակները կը խուզարկէ, Բերդակցի Մարտիրոսի տանէն կը հանեն այն մատանին, որ Բէօր …

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (17)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այո՛, տարօրինակ է մարդ արարածը. ինչպէս շո՛ւտ են անհետանում նրա յիշողութեան ծալքերից վատ դէպքերը եւ որքա՜ն անսահման է նրա յաւատեսութիւնը: Ես էլ մոռացայ ամէն տառապանք, մօտիկ սեւ անցեալը Միտքս դրաւուած էր վաղուայ անհոգ լեռներով եւ բիւրաւոր գրաւիչ, մէկը միւսից շքեղ ծրագրներ վխտում էին գլխում

Առանց ճանապարհին մի վայրկեան կանգ առնելու հասայ գիւղ… Եւ աչքիս առջեւ բացւեց մի անպատմելի տեսարան. Ապստամբութիւն է: Սթալինը նոր էր արտասանել իր հռչակաւոր ճառը կոլխոզական քաղաքականութիւնների դէմ, եւ բռնութեան տակ կոլխոզների մէջ մտած գիւղացութիւնը կանգուածօրէն դուրս էր գալիս հաւաքական տնտեսութիւններից: Այնքա՜ն աշխատանքով կազմուած կոլխոզները իրար յետեւից պայթում էին, ժողովրդական տնտեսութիւնը անհաշիւ կորուստներ էր կրում. փչանում էին տնտեսութիւններ, երկրագործական գործիքներ, հացահատիկ, խանգարւում էր աշխատանքը…

Ես նոր էի հասել: Մեր տունը լիքն էր ազգականներով ու բարեկամներով, որոնք եկել էին բարի գալուստ մաղթելու ինձ: Հայրս ուրախութիւնից նստելու տեղ չէր գտնում: Նոյնիսկ, 120 տարեկան պապս, գոհ ու երջանիկ, անվերջ հարցումներ էր տալիս ինձ:

Յանկարծ դուրսը իրարանցում ընկաւ: Մրարշաւ անցան երեսունի չափ ձիաւոր միլիցիոններներ, որ գալիս էին կենտրոնից, գիւղացիների ապստամբութիւնը ճնշելու համար: Ապա դանդաղօրէն խաղաղութիւն ու յերբակալութիւն կատարեցին եւ մարդկանց աչքերը ծագած քշեցին Սամփանւան (Զալալ Օղլի).

Ինձ համար զարմանալին այն էր, որ մեր գիւղում ապստամբել էին միայն գիւղացիութեան ամենաչքաւոր խաւերը եւ որոշ քանակութեամբ միջակներ, ոչ մի ունեւոր չկար նրանց մէջ: Այն ինչ կառավարութիւնը ամենուրեք կրկնում էր, թէ կուլակներն են դժգոհներն ու խռովութիւններ հանողները

Միայն մեր գիւղը չէր, շրջանի բոլոր 7 գիւղերը եւ հարեւան շրջանի գիւղերը նոյնպէս ապստամբել էին եւ այնտեղ էլ պատկերը նոյնն էր:

— Մեզ համար միեւնոյնն է թէ ինչ կառավարութիւն կը լինի, կանչում էին գիւղացիները, կարմիր իշխանութիւն թէ սեւ, ամենին էլ կը ծառայենք, միայն թէ հաց տայ…

Շուտով իմ աչքեւ պարզւեց գիւղի թշուառ վիճակը: Այնտեղ էլ արդարութիւն չկար:

Ամառը երբ գիւղացիք քրտնաթոր աշխատանքի մէջ են եղել, կենտրոնից եկել են պրոպագանդիստ մարդիկ եւ կոմսոմոլների հետ տնէ տուն պտտելով արձանագրել են թէ ով ինչքան է արել: Ապա, հունձքից յետոյ, եկել այնպիսի տուրք են դրել, որ գիւղացիների ձեռքը համարեա ոչինչ չի մնացել: Գիւղացիք սաստիկ բարկացել են իշխանութեան դէմ:

Գիւղացիներից մէկին ձերբակալել են կոմսոմոլի մատնութեամբ, որ 9 րուբլիով մի փութ ցորեն է ծախել մասնաւոր անհատի, փոխանակ 2 րուբլիով կառավարութեան յանձնելու:

Իմ հօր ու պապի տունը առաջ յայտնի էր որպէս ունեւոր, հիւրասէր ու լաւ անուն ունեցող տուն: Այժմ հիմնովին աւերուած ու պարապ էր: Հայրս ձայնազուրկ էր արուած որպէս կուլակ. Այն ինչ մեր տունը միայն մէկ կով էր մնացել, որ կաթ չէր տալիս, մի զոյգ եզ եւ ուրիշ ոչինչ: Բոլոր մեր հողերը գրաւուած էին, հօրս տրամադրել էին մի քարքարոտ հողակտոր, որ կարելի չէր մշակել:

Բոլոր գիւղերում սուգ ու լաց էր, ներքին երկպառակութիւն, թշնամանք, — «չեքատաւորում», ինչպէս ասում էին գիւղի կոմսոմոլները: Անվերջ, լրտեսութիւն, իրար մատնել, միմեանց դէմ զաւեր լարել: Ոչ ոք վստահ չէր, թէ իրեն էլ չեն մեղադրի որ եւ է յանցանքի մէջ: Երբեմն այնպիսի մեղքեր էին գտնում, որ մարդ ուղղակի զարմանում էր: Փորում էին անցեալը, ո՞վ էր պապդ, նախահայրդ եւ Աստուած մի արասցէ, եթէ հարուստ կամ հոգեւորական դուրս գար, այլ եւս կորած էիր, կուլակ մակդիրը իր բոլոր սարսափելի հետեւանքներով կը կպցնէին ճակատիդ.

Ժողովրդի տնտեսութիւնը քայքայուած էր: Արտերը մնում էին չհերկուած, հողը մշակւում էր կառավարական ստիպումով: Ոչ ոք չէր ուզում աշխատել: Ոչ մէկը ապահով չէր, թէ իր ճակատի քրտինքի պտուղը իրեն պիտի մնայ: Աշխատել որ կառավարութի՞ւնը յափշտակէ, — Ո՞վ էր հաճելի նման աշխատանքը:

Իմ տուն հասնելուց մի քանի օր յետոյ շրջանի բոլոր գիւղերում ապստամբութիւն կանգնաց: Աւելի քան երկու շաբաթ տեւեց այդ ապստամբութիւնը: Կանայք զինաթափ արին գիւղխորհուրդները եւ վերջնականապէս քայքայեցին դեռ կանգուն մնացած կոլխոզները: Զսպելու համար եկած զօրքերը վերադարձան ձեռնունայն: Կանայք ապտակով դիմաւորեցին նրանց

— Չէք ամաչում… Լաչակս գլխիդ… Թուրքի թողած՝ եկել էք անպաշտպան կանանց դէմ ուղղելու ձեր զէնքը… Թո՛ւհ, ամօթ ձեզ. կանչում էին մի տեղ:

Հա՛, հա՛, եկէք կրակեցէք մեր վրայ… Ահա մեր երեխաները՝ սպանեցէք… Լաւ է ձեր գնդակից մեռնենք, քան թէ սովից… Ձեր Սթալինը քանդեց մեր տունը, մնացածն էլ դուք վերջացրէք, ասում էին մի ուրիշ տեղ:

— Բա դուք հայ չէ՞ք, նամուս չունէ՞ք, լսւում էր բոլորի բերանից

Անգա՛մ զինուորները մի քանի անգամ կրակեցին օդի մէջ, բայց անզէն կանանց վրայ մերժեցին զէնք պարզել. Այդպէս էլ վերադարձան:

Այդ ժամանակ կենտրոնից ուղարկեցին ճարտար կոմունիստներ որոնք իրենց անուշ լեզուով ու … խոստումներով զինաթափ արին կանանց եւ պարագլուխներին հաւաքելով բանտ առաջնորդեցին

Բոլոր գիւղերի խորհուրդները, համարեա ամէն օր, սպառնալիքներ էին ստանում՝ անստորագիր կամ «Գաղտնի ընկերութեան կոմիտէ» ստորագրութեամբ: Այդ գրութիւնների հեղինակները պահանջում էին՝ «վերջ տալ բռնութիւններին», «հերիք է ժողովրդին տանջէք» եւայլն:

Մ. Ա. Վ.
(Շար.)

[illegible]

րիւր վատահ եմ, որ վերոյիշեալ անհատները, բոլորն ալ քեզ հետ սիրտի ըլլալին, ոմանք սրտանց, ոմանք ալ քու ուժեղ կամքին եւ բազուկին ենթարկուելով։ Եւ թերեւս պատմութիւնը ուրիշ կերպ գասաւորուէր:

Համբոյր քու հեռաւոր շիրիմին։

Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Վ Ե Ր Ջ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

:-:

Անցեալ կիրակի, Սէվրի Մխիթարեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ, գեղարուեստասէր բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Գ. Ալէմշահի երաժշտական ցերեկոյթը։

Յայտագիրը, բաժնուած երկու մասի, կը բաղկանար հետեւեալ թիւերէն. Ա.— Հէքեաթ եւ Արեւելեան Գուշերներ, նուագախումբի համար. Բ.— Վարդավառ, Աւ. Իսահակեանի բանաստեղծութենէն քաղուած երաժշտական պատկեր մէկ արար։

Այս երեք կտորներուն վրայ ընդհանուր ակնարկ մը նետելով կը տեսնենք որ երիտասարդ երգահանը կը թուի ինքզինքը ամբողջովին նուիրած ըլլալ ժողովրդական ոճով երաժշտութեան: Այդ կարգի եղանակները իր խառնուածքին շատ մօտիկ զգալով Գ. Գ. Ալէմշահ անոնց վրայ հիւսած է այդ երեք գործերը, որոնք սակայն անհաւասար [illegible]

[illegible]

Այդ մանրամասնութիւնները նըկատելի էին Հէքեաթին մէջ, որուն համար կը լսենք թէ ապագայ տրամի մը մանրանկարչն ըլլալու սահմանուած է։ Նախերգանք ըլլայ կամ ոչ, Հէքեաթը շատ աւելի tenue ունի։ Սկզբնական բնեռգին վրայ — արդէն աւելի ազնիւ նկարագրով — հետզհետէ բարձրացուցած երաժշտական շէնքը բաւական ամուր հիմեր ունենալ կը թուի։

Նուազ պատշաճ գործիաւորում մը, ընդլայնումներու գիտական յաջող ձեւեր, canonique դարձուածքներ, եւ դեռ ասոնց նման ուրիշ մանրամասնութիւններու մէջ — եթէ չենք սխալիր, շնչաւոր գործիքներու միջեւ duo մըն ալ կայ — բաւական ճարտար թէքնիքի մը առաջին յատկանիշները երեւան կուգան։

Վարդավառը իր անունը արդարացնող «պատկեր» մըն էր իսկապէս։ Ոչ մէկ զարգացում, ոչ մէկ (խտուած) խօսք։ Բայց կար բնազաւառի տեսարան, հայկական սարոջ, շուրջպար, մէկ խօսքով այն [illegible]

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— :-: —

«Հայրենիք» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 11)։

Թրքական աղբիւրէ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ հաղորդուեցան համաձայնութեան մը մասին, որ տեղի ունեցած է վերջերս Սուրիոյ մէջ Թուրք եւ Ֆրանսական ներկայացուցիչներու միջեւ:

Համաձայնութեան հիմնական կէտերը եղած են՝

ա) Թուրք եւ սուրիական սահմանին վրայ գտնուող քիւրտ աշիրէթներու արտաքսեցմներու եւ անոնց բնակութեան վայրերու [illegible]

բ) Երկու երկիրներու մէջ գտնուող ոչ-քաղաքական յանցաւորներու յանձնում.

գ) Սահմանի վրայ ապրող բնակութեան անցագիրներու ամէն պահանջելով [illegible]

դ) Մաքսանենգութեամբ պարապող վնասակար տարրերու հեռացում [illegible]

[illegible]

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մշակոյթի օրը Լիոնի մէջ

:-:

ԼԻՈՆ, 20 Յունիս. Գովելի եւ կազդուրիչ նախընթաց մը, ինչ որ տեղի ունեցաւ Լիոնի մէջ։ Շաբաթ երեկոյ, 18 Յունիս, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ «Մշակոյթի Օրը» Բեմին վրայ, դալար ճիւղերով, եւ գոյնզգոյն ծաղիկներով հսկայ կամար մը, որուն կատարին զետեղուած էին մշակոյթը խորհրդանշող պատկերները։ Մեծ կամարին երկու քովերէն կախուած էին երկու դրօշաձեւ կանանչ խաչվառներ, որոնց վրայ ոսկեգոյն գիրերով գրուած էր Ա. Բ. Գ.։ Բեմին վրայ յուշարձան մը կերտող փունջ մը ճերմակ ծաղիկով, ու մեծ կամարին դալար տերեւներուն մէջ հայ մտքի եւ [illegible] մշակներուն փոքր նկարները:

Հանդէսին կը նախագահէր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Գ. Ալեքս. Կիւլպէնկեանը եւ յարանուանութեանց պետերը

Հանդէսը բացին Նուագախումբը կտորով մը եւ «Փողթանը «Ո՜վ [illegible]

[illegible]

ՆՈՒԳԱՐ Յ. ԱԼԻԹՍԱՆԵԱՆ

[illegible]

Միսաք - Միրզէ

Երաժշտական տարի

:-:

Բանի երաժշտական տարի է, անցեալ շաբաթ չմոռցուեցաւ երաժշտական ժամանց մը տալ Փարիզի կենդանաբանական Պարտէզի կապիկներուն։

Նուագախումբ մը դիւթ բանից կապիկներու վանդակապատ բնակարանին առջեւ եւ սկսաւ նուագել քանի մը կտորներ Ցրպիւսիէն, Մոցարթէն ու Շոփէնէն։

Մեր նախահայրերը (կապիկները), անակնկալի եկած, ցատկեցին երկաթէ ձողերուն վրայ եւ մագլցեցան պատերն ի վեր, դողահար։

Ձայնաւոր շարժանկարի ժապաւէն մը առնուեցաւ այս տեսարանէն, գիտական վերլուծում մը կատարելու համար կապիկներու երաժշտասիրութեան մասին։

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ կապիկները չեն սիրեր նորոյթը, եւ կը նախընտրեն կափկափել, ակռայ կրճտել, ինչպէս կ'ընէին առհնօք մեր նախահայրերը։

Ընդհակառակն, երբ պանան հրամցուցին, կապիկները նետուեցան վար եւ իրարու ձեռքէ խլեցին պտուղները

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Գ. ՄԱՍ

[illegible]

Յեսու, մօտենալով Սիրանին.

— Ըսէ՛ աղէ՛ս թէ չէ — հարցուց նո՛յն խիստ շեշտով։

— Ո՛չ, գոչեց Սիրան — ես աւելի չեմ բռներ ձեռքս... դուրս պիտի ելլեմ.

— Ըսէ՛ չելլե՛ս, ըսի — պոռաց հայրիկը։

— Հազը թողէ, քա աղջիկս... ատեն մը հոգի կուտայիր հաց թխելու համար.

— Ո՛չ, — մխտեց կրկին Սիրան... գործ ունիմ, ժողովի պիտի երթամ.

— Ըսէ՛ չերթաս ըսի — ձայնը աւելի բարձրացուց հայրիկը — հա՞րդ ես թէ չէ...

— Հայր ես նէ՛ նայէ գործիդ, ինծի ի՛նչ կը խառնուիս...

— Վա՞յ... սուտ նայէ... հեռացի՛ր աչքիս առջեւէն։

[illegible]

Ու մինչ Սիրան կը փորձէր կրկին պատասխանել. Ձայնդ կտրէ՛, Սիրան, — սաստեց Սուրէն — ի՞նչ խոյտառակութիւն է այս...

— Ես իմ ըսածս գիտեմ — ընդմիջեց Սիրան - խելքի պէտք չունիմ...

Գիտես, հէ՛, — մէջ ինկաւ մայրը — տեսա՞ր, տղա՛ս, — դարձաւ Սուրէնին, — տեսա՞ր... ծաղիկ արիր օրթան դրիր... դիրք, ժողով, մօտա... ալաֆրանկա՛, հէ՛... հիմա պաշխա բան էղած ենք... չէշիտ չէշիտ բաներ էղած ենք հիմա... չինքիւ մարը՛դ ա ժողովի կ'էթայ... տունը աս վիճակին բերելու համար գացիր տարբներով կարդացիր... մէ՛ղք էմէկիդ... տեսա՞ր խելքի պէտք չունիմ, կ'ըսէ... եուաշխարք է, եուաշ[illegible]

[illegible]

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, — ձայնեց Սիրան, — շատ խօսելու պէտք չկայ...

Կ. ՄԻՆՃԵԱՆ

(Շարունակելի)

ուի ազդարարել որ եթէ յամառին իրենց ընթացքին մէջ, Հանրապետութեան նախագահը՝ կռթնած սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին վրայ՝ իրենց դէմ պիտի որոշէ բացառիկ միջոցներ:

Մինիխէն առնուած լուրերու համաձայն, Պավիերայի կառավարութիւնը, որոշած է անխախտ մնալ իր հակահիթլերեան ընթացքին մէջ:

Այնպէս որ, կարելի է ենթադրել թէ Գերմանիա արդէն չնորհիւ Հիթլերի յաւակնոտ պահանջներուն, կը գտնուի քաղաքացիական լուռ կռիւներու մէջ: Արդէն շատ վայրերու մէջ, համայնավարներու, հանրապետականներու եւ հիթլերեաններու միջեւ բախումներն անպակաս են:

Ամերիկայի յառաջիկայ ընտրութիւնները

Ամերիկայի ռամկավարները, որոնք ընդհ. ժողով կը գումարեն յունիս 28ին Չիքակոյի մէջ, նշանակելու համար նախագահական թեկնածուն, լուրջ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուին: Այս անգամ, թեկնածուին անձը՝ ենթադրուածէն շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունենալ կը կարծուի: Ռոզվելթ, Հուվըրի դէմ մէկ քանի ամիս առաջ նշմարուած հակառակութիւնը մեղմացած ըլլալ կը թուի:

Հանրային կարծիքը, այլ եւս գայն պատասխանատու չի նըկատեր տագնապի մը, որ իր ծաւալով եւ ուժգնութեամբ, ո՛չ մէկ կանխում ունի պետական մարդոց կամքէն: Ընդհակառակն, ժողովուրդը սկսած է գնահատել ջանքերը զոր իր նախագահը ի գործ կը դնէ երկրին տնտեսութիւնը վերակենդանացնելու համար:

Համաձայն ռամկավարներու կազմական կանոնագրին, երկու երրորդի մեծամասնութիւն պէտք է՝ նախագահական թեկնածու նշանակելու համար: 1100 պատգամաւորներու վրայ, Ռուզվելդ, արդէն 520 քուէ ապահոված ըլլալ կը թուի: Իսկ Ռուզվելդի դէմ, ամէնէն աւելի ուժեղ թեկնածու կը նկատուի Նիւթըըն Պէյքըր, Ուիլսընի օրով պատերազմական նախարար:

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը շաբ. իրիկուն ժամը 9ին, 121 rue Cambronne, metro Vaugirard, տեղի կ'ունենայ Գ. Ա. Խանդկարեանի զեկոյցը «Խորհ. Հայաստանի գրականութեան նոր փուլերը»: Հանդիսականներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Մուտքը ազատ է:

Երգահանդէս

Օր. Մ. Բաբահեանի աշակերտներու երգահանդէսը վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4,30ին Salle Eurytmie, 6bis rue Campagne Première, Պուլվառ Մոնփառնասի անկիւնը: Մեթրօ Raspail. Մուտք՝ 3 ֆր.

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Կ. Խաչի ընդհ. անդամուհիներու եւ իրենց ընտանեկան երկսեռ պարագաներու դաշտագնացութիւնը դէպի Սէնթ Անթուանի անտառը տեղի պիտի պիտի ունենայ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 6էն մինչեւ իրիկուն:

Կը խօսի՝ Գ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԸՆԿԻՒԼԵԱՆ, նիւթ՝ մաքուր օդի կարեւորութիւնը:

Հաղորդակցութիւն.— 26 եւ 27 թիւ հանրակառքերը առնել եւ իջնել Սէնթ Անթուանի վերջաւորութենէն առաջ վերջին Facultatif arrêt (Propriété du Marquis de la Foresta St. Antoine.)

Գ. Ցարութիւն Տէր Գէորգեան եւ զաւակները, Գ. Սարգիս Տէր Գէորգեան, Տիկին Աննա Փայանճեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Եկէն Փօղոսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հրանտ Գիւլէսէրեան եւ զաւակները, Գ. Վահան Կիւլէսէրեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Նարդուհի Կիւլէսէրեան եւ զաւակները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, հարսին, աղջկան, քրոջ, եղբօր կնոջ, զարմիկին, հօրաքրոջ աղջկան՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ՏԷՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

ցաւնագին մահը որ տեղի ունեցաւ Կարտանի իր բնակարանին մէջ 1932 Յունիս 10ին, 24 տարեկան հասակին մէջ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, խոր սուգի մատնելով իր ազգականներն ու բարեկամները:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «Մանուկներու Պաշտպանութեան» փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին, 71, Ave. Kleber խորհրդարան.— Զեկոյց Հաշուեքննիչ յանձնաժողովի: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր:

Եթէ ժամը 4ին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, ժամը 4.30ին նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որ օրինական կը համարուի անկախ ներկաներու թիւէն:

ՍԱԼՆՈՋՈՐԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 171 Bld. de l'Hôpitalի սրճարանի վերնայարկը: Մէթրօ Place d'Italie.

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Սենֆոնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին
Maison Gaveau, 15 rue la Boetie Métro Miromesnil

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Վարչապետ Գ. Երիոյի Պատուոյ նախագահութեան տակ գործող Լիոնի սէնֆոնիք սէնֆոնիք նուագախումբը, միացած հայ արուեստագէտներ (40 հոգի):

ՕՐ. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ (երգ. — ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ ջութակ
Mr. WORMS (թաւջութակ) (1er Prix du Conservatoire) — Mr. DEVRED (սրինգ (1er Prix du Conservatoire
Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ, ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրտէ, Վէպէրէ դասական յօրինումներ:

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7·50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը:

Նուագահանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին: Սրահին դուռները կը փակուին նուագը սկսելէ առաջ:

Տարեկան հանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին. Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ Գ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

գեղարուեստական բաժին՝ երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ.
Գ. Գ. Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Գ. ԱՂԱՐԻԿԵԱՆ (ջութակ)

Մուտքը ազատ է

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Դ.

ԳԼԻՇՈՆԻ Մասիս խումբի անդամները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ժողովի այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 6ին ընկեր Յովհաննէս Սարօեանի բնակարանին մէջ:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր Կարօ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ընկ. Վանոյեանի բնակարանը: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ժողովէն վերջ՝ դասախօսութիւն:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տեղւոյն Գրադարանին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 11 rue St. Martin d'Herès, Café Chez Louisի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին. Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէն:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբի բոլոր ընկերները 28 Յունիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատոմսով: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին նախկին ժողովատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի K սրահին մէջ
Զեկոյց՝ Գ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ
«ՀԱՅ ԲԱՆԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ»
Մուտքը ազատ է

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԲՈՌ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Գիտեմ, որ բարկացաք, — ասաց նա զղջումի շեշտով, — այդ ներկած մոմէ տիկնիկը ծաղրելու համար: Բայց ի՞նչ կարող էի անել:

— Եթէ ինձ էք հարցնում, կ'ասեմ ձեզ, որ փոքրհոգի նոյն իսկ ամօթ բան եմ համարում մտաւորապէս մեզանից ցած եղող մարդկանց վրայ ծիծաղելը, այդ նոյն է թէ ծաղրէինք հաշմանդամը կամ...

Րիվարէզ յանկարծ շունչը բռնեց ու ետ քաշուեց ցաւը դէմքին, մի աչք ձըգեց իր հաշմ ձեռքին ու կաղ ոտքին: Սակայն իսկոյն զսպեց իրեն ու խնդաց:

— Այդ համեմատութիւնը այնքան էլ ճիշդ չէ տիկին: Մենք, հաշմանդամներս մեր թերութիւնը չենք բերում ու մարդոց աչքը կոխում, ինչպէս այդ կինը իր յիմարութիւնը: Ամենայն դէպս, հաճեցէք համաձայնելու, որ խօսքով ծռմռուելը այնքան անախորժ է, որքան եւ ծռմռած մէջքը: Թոյլ տուէք թեւս առաջարկեմ ձեզ, այդտեղ մի սանդուղ կայ:

Ջեմմա լուռ մտաւ ներս: Այդ մարդու անսպասելի դիւրազգայութիւնը բոլորովին շփոթել էր նրան:

Հէնց որ բացաւ մեծ դահլիճի դուռը նկատեց իսկոյն, որ իր բացակայութեանը մի ինչ որ անսովոր բան էր դարձել: Տղամարդկանց մեծ մասը բարկացկոտ տեսք ունէր, իսկ կանայք վառուող այտերով ու շինծու հանդարտութեամբ հաւաքուել էին բոլորը միասին սենեակի անկիւնը: Տան տէրը հազիւ զսպած կատաղութեամբ ուղղում էր ակնոցները ու լռում: Տուրիստների խումբը կանգնած էր առանձին մի տեղ ու կենդանի հետաքրքրութեամբ դիտում էր սենեակի հանդիպակաց կողմը: Այնտեղ անշուշտ մի բան կար, որ զւարճութիւն էր պատճառում սըրանց, թէեւ հիւրերի մեծ մասը վիրաւորուած էր երեւում: Միայն տիկին Գրասինին էր, որ կարծես ոչինչ չէր նկատում: Գծրանքով շարժում էր հովհարը շաղակրատում Հոլանտայի դեսպանատան քարտուղարի հետ, որ ականջ էր դնում նրան մի լայն ժպիտ երեսին:

Ջեմման կանգ առաւ մի վայրկեան դրան մէջ ու նայեց Բոռին, տեսնելու համար, թէ նա էլ նկատած էր հասարակութեան այդ խանգարուած երեւոյթը. Անկարելի էր չտեսնել այն չարախնդաց ուրախութիւնը, որ փայլեց Բոռի աչքերում երբ հայեացքը նախ իր անգիտութեան մէջ երջանիկ տանտիրուհու վրայ ձգեց, վերջն էլ սենեակի միւս ծայրի դիւանին: Ջեմման իսկոյն ամէն ինչ հասկացաւ: Րիվարէզ իր ընկերուհին բերած էր լինելու մի որ եւ է կեղծումով, որը բաց ի տիկին Գրասինիից ոչ ոքի չէր խաբած:

Գնչուհին կանգնել էր յենած դիւանին ու շրջապատուած սիրալիրու թեթեւսոլիկների, քաղցր ու հեգնոտ հեծուպների մի խմբով: Հագնուած էր շքեղ, կարմիր ու դեղին, արեւելեան ճոխութեամբ, ու անհամար զարդերով, որոնք նրան այդ Ֆլորենտեան գրական սալոնում նոյնքան տարօրինակ մի երեւոյթ էին դարձնում, ինչպէս ազատների մէջ ընկած հասարակածի մի որ եւ է թռչուն: Ինքն էլ կարծես իր տեղում չէր զգում իրեն ու նայում էր արհամարհանքով ու չարութեամբ դիմացի վիրաւորուած տիկիններին:

Նկատելով, որ Բոռը Ջեմմայի հետ մտաւ սենեակ, վեր թռաւ, մօտեցաւ շտապ ու սկսեց խօսելու մի անկանոն ֆրանսերէնով

— Պարոն Րիվարէզ, ամէն տեղ ձեզ էի որոնում: Կոմս Սալտիքովը ուզում է իմանալ արդեօք վաղը երեկոյեան կարող էք լինել իր վիլլայում: Պարեր են լինելու:

Ցաւում եմ որ ոչ, բայց միեւնոյն է գնայի էլ՝ պարել չեմ կարող: Տիկին Բոլլա, թոյլ տուէք ներկայացնեմ ձեզ տիկին Զիտտի Րէնի

Գնչուհին նայեց Ջեմմային կէս անվստահ ու գլուխ տուեց չոր: Տարակոյս չկար, որ շատ գեղեցիկ էր նա, Մարտինին իրաւունք ունէր. միայն անտանելի, հոգեզուրկ մի գեղեցկութիւն ձեւերի կատարեալ ներդաշնակութիւնը ու շարժումների ազատութիւնը գեղեցիկ էր, միայն ճակատը ցած էր ու նեղ, իսկ նուրբ ռունգերի գծերը խստասիրտ տպաւորութիւն էին անում: Բոռի ներկայութիւնից Ջեմմայի կրած ծանր զգացումը այժմ գնչուհու դէմ աւելի եւս սաստկացաւ եւ երբ մի րոպէ յետոյ մօտ եկաւ տանտէրը տիկին Բոլլային խնդրելու որ օգնի իրեն կից սենեակի մի քանի տուրիստներին զբաղեցնելու, տիկինը հետեւեց նրան թեթեւացման զգացումով:

×

— Ուրեմն, Մատոննա, ինչ է ձեր կարծիքը Բոռի մասին, — հարցրեց Մարտինին ուշ գիշերով Ջեմմային տուն ուղեկցելիս: — Լրբութիւն չէ նրա կողմից որ այդպէս խաբել է Գրասինիի խեղճ կնոջը:

— Պարուհու մասին էք ասում:

— Այո՛: Համոզել է տիկին Գրասինիին, որ այդ աղջիկը առաջիկայ սեզոնի աստղն է լինելու, իսկ նա ամէն ինչ անելու պատրաստ է հռչակ ունեցողները հաւաքելու իրրուն:

— Տգեղ ու անազնիւ վարմունք է Գրասինիներին դրել էր շատ յիմար դրութեան, եւ հէնց աղջկայ վերաբերմամբ էլ սաստիկ անխիղճ բան է:

Կ'ասեմ եմ, որ իրեն վատ էր զգում

— Կարծեմ, Րիվարէզի հետ էք խօսում էիք: Ի՞նչ է ձեր տպաւորութիւնը.

— Ի՞հ, Չեզարէ, ոչինչ չգիտեմ դիտեմ միայն որ ուրախ պիտի լինէի եթէ նրան այլ եւս չտեսնէի: Ոչ ոքի ներկայութիւնը ինձ այնքան ձանձրալի չէ, որքան այդ մարդունը: Տասը վայրկեանի մէջ գլուխս ցաւ առաւ: Դեւի պէս վրդովում է մարդուն

— Գիտէի, որ ձեզ դուր չի գալու եւ իսկն ասած, ինձ էլ չի դուր գալիս: Սպրդում է օձաձուկի պէս, ու ես նրան չեմ հաւատում:

II

Բոռը իր բնակութիւնը հաստատեց Հռոմէական դռների ետեւը ոչ հեռու այն պանսիոնից, ուր ապրում էր Զիտտին: Ըստ երեւոյթին փափկասուն կեանք էր վարում. թէեւ սենեակում ոչ մի բան զեղխութիւն չէր մատնում, բայց եւ այնպէս թէ մանր երկրորդական բաներում եւ թէ սենեակի ընդհանուր կարգաւորութեան մէջ նկատելի էր շքեղութեան մի հակում, որ Գալլիի ու Րիքարդօի զարմանքն էր շարժում:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
ՍՐԹՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ 1932
25 JUIN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Յունաստան, Իտալիա	250 »	130 »	-
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1913

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՆԵՐՍԷՆ

Թուրքիոյ մասին շատ յաճախ կը գրուի: Գլխաւորաբար օտարներ կը գրեն յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ ու գրքեր: Այս գրականութիւնը որքան ալ հիմնուած ըլլայ իրական տուեալներու վրայ, սակայն գերազանցապէս կը հակի քաղաքական, դիւանագիտական եւ տնտեսական (միջազգային տնտեսական յարաբերութիւնները նկատի առնող) խնդիրները լուսաբանելու:

Բայց Թուրքիոյ ներքին կեանքը, Թուրք ցեղի ֆիզիքական գոյութիւնը, անոր առօրեայ ապրուստը կը մնան մութին մէջ, կամ անոնց վրայէն կ'անցնին հարեւանցի կերպով: Մինչդեռ այս ներքին կեանքն է այն խարիսխը, որուն վրայ կը հանգչի Թուրք ազգի ու Թրքական պետութիւնը:

Թրքական կեանքի շատաշուն արտայայտութիւնները շատ են, ու խիստ ուշագրաւ. Զինուորական ուժեղ կազմակերպութիւն, արտաքին յաջող յարաբերութիւններ, ազգային անկախ պետութեան մը զօրաւոր գրաւականը, մշակոյթի ազգայնացում, եւ ուրիշ յեղաշրջումներ, մէկը միւսէն նշանակալից, գործադրութիւնը կտրուկ, յարուած արթնութիւն՝ փառանգուածի կատարեալ պերճութեամբ: Ասոնք երեւոյթներ են, որոնք Թուրքիան զօրաւոր կը ցուցնեն արտաքին ճակատին վրայ, ու շատերուն յոյս կը ներշնչեն, որ ան կը վերանորոգուի ներքնապէս: Այդ երեւոյթներն անշուշտ արհամարհելի չեն եւ մեզ կը մղեն յուրջ խորհրդածութեան:

Բայց այս խոշոր ալիքներուն տակը, յատակին մէջ, փտուած կամրջով Թուրք ազգի ղանգուածը եւ այդ ազգի առօրեայ համայնական կեանքը: Մենք Հայերս, որ ամէնէն շատ շահագրգռուած ենք այս երկրի բախտովը, (շաղկապուած մեր բախտին), պէտք է որ ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք այդ երկրի ներքին կեանքին վրայ, անոր ֆիզիքական գոյութեան վրայ. որովհետեւ, վերջին հաշուով, ազգերու մրցումը կենսունակութեան արմատին շուրջն է տեղի կ'ունենայ: Մնացած երեւոյթները օժանդակ ազդակներ են, երբեմն շատ զօրաւոր:

«Յառաջ»ի այսօրուան թիւին մէջ կը հրատարակենք ամփոփումը մը Մերձաւոր Արեւելքի տնտեսական պատմութեան մասին, հիմնուած յոյն հեղինակ Քոստոփուլոյի ուշագրաւ գիրքին վրայ:

Քոստոփուլօ կը գրէ. — «Թուրքիա ցոյցելով համաշխարհային պատերազմի ճամբաները, կը վտանգէ իր անկախութիւնը, ճիշդ ինչպէս մէկը որ կը փորձէ ցոյց փիթակին բերանը: Թուրքիան չի կրնար անկախութիւն շինել՝ կրթելով Ռուսիոյ, թրքացնելով երկիրը, եւ թշնամաբար փակելով իր դուռները: Թուրքիան վստահ իր զինուորական ուժին վրայ, յանձնապաստան կեցուածքով մը՝ իբրեւ պահապան կը կարծէ Ասիոյ դուռներուն»:

Ուշագրաւը գոցուած փեթակին պատկերն է: Թուրքիան գոցելով իր դուռները՝ արտաքին աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ պարզ խնդիրներով: Մենք մէկ կողմ կը թողունք այն հարցը թէ Թուրքիա այդպիսով պիտի կրնա՞յ պահել իր անկախութիւնը, թէ միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ պիտի տկարանա՞յ, թէ ուժեղնայ: Մեզի հետաքրքրողը գոցուած փեթակին ներսն է:

Գոցուած փեթակին մէջ մեղուները կը մեռնին... Ու այդ է որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ ներքին կեանքին մէջ: Ու այդ երեւոյթն է որուն պէս կը կրծէ Թուրք ցեղին կուրծքը, Թուրք ազգին եւ պետութեան արտաքին փայլը նսեմացնելով: Թուրքիոյ արտաքին յաղթանակներուն կ'ընկերանայ ներքին ողբերգութիւնը, ու այդ ողբերգութեան ճիչերը մենք երբեմն միայն կը տեսնենք Թուրք մամուլին մէջ:

Մեր ընթերցողներու ուշադրութեան կը յանձնենք գրուագ մը՝ առնուած «Վաքըթ» թրքական թերթէն: Ժամբարդ թղթակիցը կը գրէ. — Չորս օր մնացի Կեսարիա, որ Միջին Անատոլուի ամէնէն մեծ ու վաճառաշահ քաղաքը կը համարուի եղեր: Այսօր, այլեւս, հին Կեսարիան չէ մնացած: Վաստակ ու գործ չկայ: Վաճառականութեան քաղաք մը ըլլալէ դադրած՝ կիսամայի բան մը եղած է: Տառեր, կորսուած շահերը փնտռելու համար ուրիշ քաղաքներ մեկնած են: «Ուր հաց, հոն հայրենիք»ի պարագան է: Որդ ոչ թէ ծնած տեղը, այլ կշտացած տեղը կը նախընտրէ, կ'ըսէ ժողովուրդը: Արդէն 8–10 տարիէ ի վեր, ամբողջ երկրին մէջ նոյն է վիճակը: Ուր որ կ'երթամ, որու որ կը հանդիպիմ, կը հարցնեմ, — «Ո՞ր տեղացի ես»: Ու չսպասած տեղիս անունը կուտայ: Անգործութիւնն ու թշուառութիւնը թռչունի ճագերուն նման ցրուած բոլորը: Տեսնենք, ե՞րբ պիտի դադրի այս աւերող հովը: Պիտի դադրի՞ կ'ըսէք...»:

Ահա ակնարկ մը գոցուած փեթակէն ներսը: Ու երեւակայելու որ գրելու ազատութենէն զրկուած Թուրք մամուլն է որ այս տողերը կը գրէ: Մեր խօսքէն աւելի պերճախօս է «Վաքըթ»ի եղերերգութիւնը: Պատկերը լրացնենք.

— «Հոս ալ մուրացիկներ կան: Բազմաթիւ մուրացիկներ ամբողջ երկիրը ոտքի տակ կ'առնեն, ու ատով կ'ապրին: Իր հողին ու հայրենի կալուածին կապուած չէ ժողովուրդը առաջուան պէս: Ցոյց ալ կու տան թէ կ'անցնի այս վիճակը: «Միւնը անգամ մը խախտեցաւ» կ'ըսեն շատեր: Նախապաշարո՞ւմ թէ՝ իրատեսութիւն...»:

Թուրքիան ֆիզիքապէս կը ծիւրի: Ան մէկ օրուան մէջ չի մեռնիր, բայց ամէնօրեայ մահն է որ կ'ապրի: «Միւնը անգամ մը խախտած» է, ու ցեղը անօթի թռչուններուն պէս՝ կորսնցուցած է հայրենիքի գաղափարը, կտոր մը հացի համար:

Այս երեւոյթն անշուշտ շնորհալից աղէտի մը պէս չի ներկայանար ոչ Եւրոպային, ոչ մեզ եւ ոչ ալ Թուրք պետութեան: Բայց խորհրդանիշ ալիքներն այդ խաղաղ ջուրերուն մէջն է որ կը գալարին:

Մեր ճանչցած Թուրքիան զօրաւոր է եւ յաղթական: Իսկ մեր չճանչցած Թուրքիան կը մաշի: Որդը ներսէն կը կրծէ: Գոցուած փեթակը կայ ու կը մնայ: Բայց մեղուները կը մեռնին: Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ՊԻՏԻ ՄԱԽԷԻՆ, ԻՆՉՈ՞Ւ ՇԻՆԵԼ ՏՈՒԻՆ

— :-:

Ցաւալի լուր մը կը տրուի Մարսէյլէն: Սէն Լուի, Սէնթ Անթուանի եւ Սէնթ Մարկրիթի մէջ, հայկ. երեք թաղուածներ անուրդի հանուած են 50–60 հազարի պարտքի մը երեսէն:

Գլխաւոր պատասխանատու ցոյց կը տրուի առաջնորդ Պալաքեան եպիսկոպոսը:

Աւելորդ է անգամ մը եւս ծանրանալ ծանր ու դժնդակ զոհողութեան վրայ, որ նման պարագաներու մէջ կը պարտադրուի ժողովուրդին: Քարէն հաց կը հանեն եւ իրենց բերնէն կտրելով, իրենց սրտին մօտիկ հաստատութիւն մը կը հիմնեն, թեթեւցնելու համար հանրային խաւարական կեանք ունեցողներու բազմաճիւղ եւ խանդավառուած շանթերից լսուածներէ:

Գիտենք նոր տուն — տեղ ըլլալու դժուարութիւնները երկրի մը մէջ՝ ուրիշ օրէնքները նորութիւն են մեզ համար: Ու չենք ուզեր հիմակուց իսկ պատասխանատուներ մատնանշել:

Սակայն անհրաժեշտ է որ Մարսէյլի առաջնորդը որ գիտցած է զեկոյցներով ողողել հրապարակը՝ *կառուցումներու* մասին, ճշմարտութիւնն ալ յայտնէ հրապարակով՝ *կառուցուածին* մասին:

Մ. Ե.

ՃԱՓՈՆ ԵՒ ՀՈՒՎԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Թոքիոյի պաշտօնական շրջանակները կը նկատեն թէ Հուվըրի առաջարկները այնքան տրակնական բնոյթ կը կրեն, որ դժուար թէ ընդունուին Ճափոնի կողմէ: Թէեւ Հուվըրի ծրագիրը տակաւին մանրամասնօրէն չէ քննուած, կը թուի թէ Ճափոն պիտի սպասէ որ ուրիշ պետութիւններ նախ յայտնեն իրենց տրամադրութիւնները այդ մասին: Սակայն արդէն կը նշմարուի թէ Ճափոնի ընթացքը կախում պիտի ունենայ Խորհրդային Ռուսիոյ ընթացքէն:

Ճափոն սպառազինութեանց նուազումը կը նախատեսէ՝ նկատի ունենալով Մանչուրիոյ մէջ իր շահերը եւ երկրին ապահովութիւնը, մինչ Եւրոպան յուզող պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը այնքան ալ չի շահագրգռեր զայն.

Եթէ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի նաւային ուժերը հաւասար ըլլային, Ճափոն հաւանաբար պիտի ընդունէր նաւային ուժերու մէկ երրորդ համեմատութեամբ նուազում մը:

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Ֆրանսայի դատական նախարարը Ռեյնալտի դիւանին յանձնեց ամուսնացեալ կիներու իրաւունքներուն եւ ամուսնական օրէնսդրութեան վերաբերեալ օրինագիծ մը: Այս օրինագծով կ'առաջարկէ կարեւոր փոփոխութիւններ: Ներածութեան մէջ նախարարը կ'ըսէ. — Օրինագիծը կ'առաջադրէ վերջ դնել ամուսնին իրաւազօրութեան եւ ամուսնացեալ կնոջ տալ իր ընդունակութեանց կատարեալ կիրարկման իրաւունք: Կինը այլեւս պէտք չպիտի ունենայ իր ամուսնին կամ դատարանին յատուկ արտօնութեան: Ասկից յետոյ, առանց յատուկ պայմանագրութեան ամուսնացողներէն իւրաքանչիւրը, պիտի կրնայ ուզած կերպով տրամադրել իր սեփական ինչքն ու հարստութիւնը:

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՔՈՒԷԱՐԿԵԼ

Ֆրանսական Ծերակոյտը զբաղեցաւ կիներու քուէարկութեան իրաւունքի հարցով: Օրինագծին եզրակացը Լուի Մարթէն որ բաւական ուժեղ համախոհներ ունի, պաշտպանեց իր տեսակէտը՝ առաջարկելով միասեռեան քուէարկութիւնը փոխարինել ընդհանուր ամբողջական քուէարկութեամբ

Նիւթին շուրջ վիճաբանութիւնը պիտի շարունակուի երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Անգլօ-ֆրանսական համաձայնութիւններ

Ֆրանսօ-գերման տեսակցութիւններ

Հուվըրի զինաթափութեան ծրագիրը՝ իր անդրադարձումներն ունեցաւ Լօզանի մէջ: Ոմանք կը յամառին պնդել թէ Ամերիկա կը շարունակէ սակարկել — առանց զինաթափութեան՝ չկայ պարտքերու ջնջում — ինչպէս ըսուեր էր Մորժի տեսակցութեան ընթացքին:

Պատուիրակութիւններէն ոմանք ալ կը քննադատեն Հուվըրի այս կերպ միջամտութիւնը զոր կը նկատեն անպատեհ, այն պահուն որ արդէն, համաձայնութիւն մը գոյացած էր աշխատանքի եղանակին եւ որոշ սկզբունքներու շուրջ:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատուիրակութիւնները, որոնց պետերը կը շարունակէին տեսակցութիւնները պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին շուրջ, կրցած են համաձայնութիւն գոյացնել չորս կէտերու վրայ.

1) Ներկայ ժողովը պէտք է վերջնական լուծման մը յանգի հատուցումներու հարցին մասին:

2) Այս լուծումը սերտօրէն կապուած է տիեզերական տագնապին:

3) Գերմանիա ոչինչ պիտի վճարէ ներկայ տագնապի ընթացքին:

4) Եթէ մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագայի մէջ, Գերմանիա վճարումներ կատարէ, դրամական փոխադրութիւնները ոչ մէկ կերպով խախտելու չեն ընդհանրապէս ամբողջ աշխարհի եւ մասնաւորաբար Գերմանիոյ տնտեսութիւնը:

Համաձայնութեան այս կէտերը եթէ պաշտօնապէս հաստատուին, Գերմանիա վճարումներու ծանրութենէն ազատած կ'ըլլայ տնտեսական տագնապի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին: Իր ամբողջ կէտերով համաձայնութիւնը ի նպաստ Գերմանիոյ է: Ի՞նչ ընդունելութիւն պիտի ընէ Ֆոն Փափէն որ ջնջում կը պահանջէր՝ իր հօթը կէտերու հիման վրայ: Ֆրանսայի վարչապետը այս մասին տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ գերման վարչապետին հետ, որմէ վերջ, երկու երկիրներու պատուիրակութիւնները՝ յարաբերութեան պիտի մտնեն իրարու հետ:

Ֆրանսայի վարչապետին համամտութիւնը այս կէտերուն, զանազան մեկնութեանց տեղի կուտայ Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Աջերը՝ այս համաձայնութիւնը կը նկատեն արդէն դէպ ի հատուցումներու վերջնական ջնջում՝ մեծ քայլ մը Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ:

Հուվըրի առաջարկին շուրջ

Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները կը հաւատան թէ ամերիկեան կառավարութիւնը երբեք չպիտի ընդունի «ապահովութեան դաշինքը» զոր Ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկեց Ժընեւի մէջ: Ամէն պարագայի մէջ՝ Միացեալ–Նահանգները չպիտի մասնակցին նման համաձայնութեան մը:

Ամերիկայի կառավարութիւնը ամէնէն աւելի կը հետաքրքրուի գիտնալու թէ ի՞նչ բախտ պիտի վիճակի Հուվըրի ծրագրին, որ կ'առաջարկէ մէկ երրորդ չափով նուազեցնել աշխարհի սպառազինումները:

Ամերիկայի արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ կը կարծէ որ Ֆրանսական կառավարութիւնը սկսած է աւելի նպաստաւոր կերպով նայիլ ամերիկեան զինաթափութեան ծրագրին:

Հուվըր գոհ է իր ծրագրին առաջին առթիւ եւրոպական պետութեանց կողմէ գտած ընդունելութենէն:

Ամերիկայի նախարարներու մեծ մասը կը մտածէ թէ Հուվըրի ծրագիրը շատ աւելի քաղաքական ապահովութիւն կ'երաշխաւորէ Ֆրանսայի, քան թէ ցարդ Ժընեւի մէջ ներկայացուած որ եւ է ծրագիր եւ կը շեշտեն թէ Հուվըր՝ ամէնէն աւելի Ֆրանսայի վրայ մտածած է իր ծրագրին մշակման պահուն, առաջարկելով ջնջել շարժուն ծանր հրետանին եւ յարձակողական հրասայլերը, բայց պահելով ամրոցներու յատուկ մեծ թնդանօթները:

Իսկ Ամերիկայի զինուորական շրջանակները կը կարծեն թէ շարժուն մեծ հրետանիի ջնջումով, որ եւ է պետութեան համար անհնար կը դառնայ նուաճել Ֆրանսական սահմանները: Իսկ քաղաքական պաշտօնական շրջանակները կը պնդեն թէ Հուվըրի ծրագիրը մէկ անգամէն մերժուելու կամ մէկ անգամէն ընդունուելու համար չէ որ առաջարկուած է: Այլ բաց դուռ կը ձգէ յետագայ բանակցութեանց եւ վիճաբանութեանց եւ մինչեւ իսկ կրնայ ենթարկուիլ սեղմումներու կամ ընդլայնումներու:

⁂ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն վերադարձաւ Լոնտոն, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխ–վարչապետին Պալտուինի հետ եւ անոր տեղեկութիւններ տուաւ բանակցութեանց եւ աշխատանքներու մասին:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներու կարծիքն այն է թէ Հուվըրի ծրագիրը կուգայ նոր բարդութիւններ ստեղծել, երբ բանակցութիւններն արդէն բաւական յառաջացած էին:

⁂ Անգլիոյ, Միացեալ–Նահանգներու եւ Ֆրանսայի պատուիրակները միասին տեսակցութիւն մը ունեցան Զինաթափութեան ժողովի նախագահին՝ Հէնտըրսընի հետ, անոր տեղեկացնելու համար՝ իրենց միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեանց արդիւնքը:

⁂ Պ. Էրիօ վերադարձաւ Փարիզ, ուր հաւանաբար նախարարաց խորհուրդ պիտի գումարէ: Վերադարձած է նաեւ Պ. Փօլ Պոնքուր՝ պատերազմական նախարարը:

ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԿՌԻՒՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

:-: —

Պերլինի Մօապիթ թաղին մէկ քանի փողոցներուն մէջ, համայնավարները փորձեցին պատնէշներ կանգնել: Այդ թաղին մէջ ամէն օր կռիւները անպակաս են նակատակորդ տարրերու միջեւ: Ոստիկանութիւնը միջամտեց արագօրէն եւ փողոցներէն հեռացուց համայնավարները, որոնցմէ շատերը տուներուն մէջ ապաստանեցան: Ոստիկանները խուզարկութիւն կատարեցին՝ փախստականները երեւան հանելու համար:

Ամէն գիշեր այդ թաղին մէջ աջ թէ ձախ ծայրայեղ տարրերը կանոնաւոր կռիւ կը մղեն իրարու դէմ. բայց երբ ոստիկանութիւնը միջամտէ, զէնքերը կը դարձնեն անոր դէմ: Փողոցներու լուսաւորող ելեկտրական լապտերները կոտրուած են: Սալայատակը քանդուած է, որպէս զի ոստիկանութեան ինքնաշարժները չկարենան յառաջանալ կռուի թաղը.

Ոստիկանութիւնը մէկ կողմէ կը ձերբակալէ, միւս կողմէ կը ստիպուի ազատ թողուլ բազմաթիւ անձեր, որովհետեւ անոնք կը յաջողին արդարանալ զանազան պատրուակներով:

Պերլինի ոստիկանութեան տնօրէնը արգիլեց մեծ ուժեր ղրկել՝ այն թաղերը ուր հիթլերեաններն ու համայնավարները տեղի կուտան խռովութիւններու

Լիխթէնպէրկ թաղին մէջ, ոստիկանական ջոկատ մը յարձակում կրեց համայնավարներէն: Ցուցարար մը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն: Նոյն. մէկ գիշերուան մէջ 80ի չափ անձեր ձերբակալուեցան:

Նման խռովութիւններ պատահած են Պրեսլաուի մէջ, ուր հիթլերեանները փրոփականտի արշաւ մը կազմակերպած էին: Համայնավարներու յարձակման ենթարկուելով, հիթլերեանները հրազէն գործածեցին: Երկու կողմէն ալ վիրաւորներ կան: Ոստիկանութիւնը որ համայնավարներու կողմէ գրաւուած թաղ մը մտած էր, քարկոծուեցաւ անոնց կողմէ: Եօթ հոգի ծանրօրէն վիրաւորուեցան:

Նման խռովութիւններ ու կռիւներ պատահեցան նաեւ Գերմանիոյ ուրիշ վայրերուն մէջ ալ:

ՆԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՏԱՆՑԻԿԻ ՄԷՋ

—)(o)(—

Տանցիկի կեդրոնական կայարանին մէջ ծանր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ: Խումբի մը մէջէն ուր կը նշմարուէին բազմաթիւ հիթլերեաններ՝ իրենց համազգեստներով, երեք ձեռք հրազէն պարպուեցաւ ճեպընթացի մը մէկ կառքին վրայ. Այդ կառքին մէջ կը գտնուէին լեհ պատերազմական նաւատորմին պատկանող վեց նաւաստիներ:

ԸՆԴՅՈՎԵԱՑ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Իտալական «Արթիյեօ» նաւը յաջողեցաւ պատերազմի ատեն ընկղմած «Էժիփթ» շոգենաւուն խցիկներէն հանել 20 միլիոն ոսկի:

Այս հարստութեան 52,50 առ 100ը պիտի երթայ իտալական այն ընկերութեան, որուն կը պատկանի «Արթիյեօ» շոգենաւը:

ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՅՍՐԸ ԵՒ ՀԻԹԼԷՐ

:-: —

Պերլինէն տրուած լուրի մը համաձայն, Հիթլերի կողմէ ղրկուած մէկ քանի անձեր տեսակցութիւն մը ունեցած են Գերմանիոյ նախկին կայսեր հետ, անոր տեղեկացնելու համար հիթլերեան ղեկավարներու կարծիքը՝ Հոհէնցոլերններու վերադարձի մասին:

Այս լուրը տուողն է գերման համայնավար պաշտօնաթերթը որ կը յայտնէ թէ Հիթլերի պատուիրակները յայտնած են թէ իրենք որ եւ է ընդդիմութիւն չունին գերման կայսեր վերադարձին շուրջ:

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԴԵՄ

1.— ԹՈՒՐՔԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Խոստացեր էինք ներկայացնել նախ Սթավրօ Քոսթոփուլոյի գիրքը(*), այն չափով որ կը համապատասխանէ մեր այս յօդուածաշարքին։

Այս գիրքը յստակ ակնարկ մըն է, որ կը նետուի Միջնաւոր Ասիոյ տնտեսական պատմութեան վրայ։

Ըստ Քոսթոփուլոյի, սխալ է բացատրել թէ Թուրքերուն ներկայութիւնն է միակ պատճառը, որ Ասիոյ դէմ զէնք բարձրացուցած է Եւրոպա։ Սխալ է բացատրութիւնը նաեւ Ալպէր Սորէլի, որ կ'ըսէ թէ «քանի Թուրքերը ոտք դրած են Եւրոպայի մէջ, գոյութիւն ունի արեւելեան հարց մը»։ Թերեւս ճիշդ է, որ այս սխալ տեսակէտէն մղուած, Թուրքիա կը սնուցանէ թշնամութիւն մը ընդդէմ Եւրոպայի։ Այդ սխալ տեսակէտները հիմա անընդունելի դարձած են, որովհետեւ Թուրքերը հեռացուած են Եւրոպայէն, Թուրքերուն ազդեցութիւնը սահմանափակուած է Միջնաւոր Ասիոյ վրայ, բայց չեն քանդուած թշնամական դիրքերը։ Այսօր ալ տակաւին Եւրոպա թշնամի է Թուրքիոյ եւ Թուրքիա թշնամի է Եւրոպայի։

Հի՞ն է ծագումն այս հարցին՝

Ինչ որ տեղի կ'ունենար, (ի սկզբանէ), հին թշնամի կայսրութեանց միջեւ, որքա՜ն նման է ներկայ հակառակորդներու պայքարին։ Եգիպտոսի փարաւոնները կը պատերազմէին Բաբելոնի թագաւորներուն հետ՝ տիրանալու համար Սինայի լերան պղինձի հանքերուն, Լիբանանի մայրիներուն, Եւրոպայի ճամբաներուն։

Եգիպտոսի եւ "Ասորեստանի շիջումէն յետոյ կը սկսի փիւնիկեան դարը։ Փիւնիկեցիները, իրենց կոնակը տուած արամեան ցեղերուն, — որոնք պատուար կը կանգնէին Ասիոյ խորերէն հասնող արշաւանքներուն դէմ կամ միջնորդ կը հանդիսանային ցամաքային առեւտուրին, — անտեսապէս տէր ու տիրական դարձած էին Միջերկրականին։

Շնորհիւ առեւտրական այս յարաբերութիւններուն, տնտեսական եռանդագին կեանք մը ստեղծուեցաւ յունական կղզիներուն մէջ։ Եւ առաջին կռիւներէն յետոյ, որոնք տեղի կ'ունենային Փոքր Ասիոյ ծովեզերքներուն վրայ, կը սկսի թափանցումի գործողութիւն մը,— փոքրիկ գաղութներ կը կազմուին Եգէական կայսերական ծովուն ասիական քաղաքներուն վրայ։ Տնտեսական այս գաղութները ապագային մեծ դեր խաղացին պատմութեան մէջ։ Ահա Տրովադայի պատերազմը, տնտեսական պայքարի գեղեցիկ օրինակ մըն է ան, որ նոյն ատեն կը յիշեցնէ վերջին կռիւները Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ։ Տրովադացիները, ծովային առեւտրական գեղեցիկ տիրապետութիւն մը կազմած, իրենց ազդեցութեան տակ առած էին վաճառականութիւնը Եգէական ծովուն վրայ, եւ, աշխարհագրական դիրքով ու հարեւան դաշնակից ժողովուրդներու նպաստով Նեղուցները դարձուցած էին տնտեսական աշխարհակալութեան զէնք մը, որ կը խոցէր ժամանակակից Աքէացիները։ Ահա թէ ինչո՛ւ Ագամեմնոն, յանուն իր ժողովուրդին, որ կ'ապրէր Նեղուցէն մինչեւ Հելլեսպոնտոս առեւտրական ակօսներուն բարիքով, բայց յանկարծ կը նեղուէր Նեղուցներուն փակուելով, զէնք կը բարձրացնէ Պրիամի քաղաքին դէմ։ Քաղաքին անկումէն յետոյ, Հելլէնները թափանցեցին Ասիոյ ներսերը, դէպի բանելով տնտեսական աղբիւրները եզերքը, ճիշդ ինչպէս գորտերը ճահիճի մը շուրջը (Պղատոն)։

Տնտեսական նոյն պատճառներով կը բացատրուի Հռոմայեցիներու թափանցումը Կիլիկիա, գաւառներէն ներս, մինչեւ հայկական բարձրաւանդակը։ Խաչակիրները արշաւանքը մինչեւ Պաղեստին։ Ճենովացիներու եւ Վենետիկցիներու առանձնաշնորհները հին Բիւզանդիոնէն ներս, — Կոլպեոյի թ.— ԺԹ. դարու օտար գաղութին առանձնաշնորհները աւելի ծանր էին քան քափիթիւլասիոնները սուլթաններու օրով։

Ի՞նչ կը նշանակէն այս ամէնը

Եւրոպայի տնտեսական կեանքը չի կրնար զարգանալ ինքն իր մէջ։ Կենսական կարեւորութիւն ունի հաղորդակցութիւնը Եւրոպայի եւ Միջնաւոր Ասիոյ միջեւ։ Պէտք է որ Եւրոպա իր շօշափուկները մխէ Միջերկրականի արեւելեան լիճէն, ինչպէս Եգէականի եզերքներէն դէպի ներսերը ասիական ցամաքամասին։

Պատմութիւնը երեք ճամբայ ցոյց տուաւ այդ հաղորդակցութեան համար։

Առաջին ճամբան, այնքան հին, որ Հելլէններն իսկ ծանօթ էին, կը կոչուի ճանապարհ դէպի մեծ [illegible]։ Այս ճամբան կը մեկնի Պարսից ծոցէն, կ'անցնի Միջագետքէն, Սուրիոյ հիւսիսէն, ու կը վերջանայ Կիլիկեան նաւահանգիստի մը մէջ կամ, անցնելով Կիլիկիոյ դուռներէն, կը շարունակուի Փոքր Ասիոյ մէջէն դէպի Եգէական։ Դասական ճամբան է աս, պարզիկ աշխարհակալներու ուղին, որ կը համապատասխանէ Պաղտատի երկաթուղիին։

Երկրորդ ճամբան, նոյնքան հին, Արաբիոյ եւ Պաղեստինի հարստութեան աղբիւրը, Կարմիր ծովն էր։

Երրորդ ճամբան, որ մեծ կարեւորութիւն ստացաւ՝ երբ հռոմէական կայսրութիւնը Բիւզանդիոն մը ստեղծեց, ճամբան էր յոյն արգոնաւորդներուն։ Այդ ճամբան կ'անցնէր Կասպից ծովէն Պոնտոսեան ծով, եւ անուանի էր Տրապիզոնի իր նաւահանգիստով։

Այնքան ատեն, որ այս երեք ճամբաները գտնուած են Եւրոպայի ձեռքը, բարգաւաճած է արեւմուտքի տնտեսական կեանքը։ Ընդհակառակն, երբ ասիական ուժերը փակած են այդ ճամբաները, պայթած է կռիւը անխուսափելի։ Ահա թէ ինչո՛ւ, հինգ դար առաջ Սուլթան Սիւլէյմանէն, որ կարեւոր առանձնաշնորհներ տուաւ Ֆրանսուա Ա. թագաւորին, Բիւզանդիոնի Ալէքսիս Ա. կայսրն ալ տնտեսական մեծ առանձնաշնորհներ կուտար Վենետիկցիներուն։

Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիան նկատի չառնեց պատմութիւնը։ Եւ խիստ կը փակէ Ասիոյ դռները Եւրոպայի աչքին։ Տեսակ մը վրէժխնդրութիւն կայ այս մեկուսացման մէջ, տեսակ մը թշնամութիւն արեւմուտքի դէմ։ Սակայն, կը գրէ Քոսթոփուլօ, ճշդուած է այդ երկրին ճակատագիրը հինէն ի վեր, — ամէն անգամ որ արեւմուտքի գաղթային եւ առեւտրական հոսանքին առջեւ փակուած են ճամբաները, հելլենական փաղանգները, հռոմէական լեգէոնները, արեւմտեան խաչակիրները եկած են բռնի բանալու զանոնք։

Եթէ եղաւ շրջան մը, որ անցաւ խաղաղութեամբ, տնտեսական բարգաւաճումով, Pax Romanaի շրջանն էր այդ. հռոմէական տիրապետութեան օրօք, երբ Փոքր Ասիոյ ամբողջ թերակղզին, այսինքն մինչեւ հիւսիսային Հայաստան ազատ հոն, բացուած էին առեւտուրի եւ վաճառականութեան ճամբաները։ Ահա թէ ինչու Թուրքիա, զոցելով համաշխարհային առեւտրական ճամբաները, կը վտանգէ իր անկախութիւնը, ճիշդ ինչպէս մէկը որ կը փորձէ զոցել փեթակին բերանը։ Թուրքիա չէ կրնար անկախութիւն չունի՝ կրթնելով Ռուսիոյ, թրքացնելով երկիրը (վտարում Հայերու եւ Յոյներու), եւ թշնամաբար փակելով իր դուռները։ Թուրքիա ալ միայն ջնջեց քափիթիւլասիոնները, խզեց իր կապը Եւրոպայի հետ, այլ եւ, վստահ իր զինուորական ուժին վրայ, յանձնապաստան կեցուածքով մը՝ ինքզինքը պահապան կը կարծէ Ասիոյ դուռներուն։

Սակայն, մինչ Եւրոպա կ'սպասէ Միջերկրականի արեւելեան լիճը, Թուրքիա կը տագնապի տնտեսական անձկութեան մը մէջ։ Տնտեսական այդ անձկութիւնը կրնայ դուռ բանալ դեռ քաղաքական տագնապի։

Ու թերեւս պատերազմը գայ լուծել այս կացութիւնը, պատերազմը իբրեւ հաստատումը տնտեսական եւ քաղաքական օրէնքներուն, զորս անտեսեցին Թուրքիոյ նոր վարիչները։ Վերջապէս պատերազմն է որ պիտի վճռէ թէ ի՛նչքան սխալ էր կամ ճիշդ, Թուրքիոյ համար, դիրք բռնել Եւրոպայի դէմ։

Այժմ պիտի ներկայացնեմ այն միւս երկիրները, որոնք դիրք բռնած են Եւրոպայի դէմ՝ զանազան պահանջներ բանաձեւած, այդ ներկայացումը եւս կը նպաստէ Թուրքիոյ դիրքին անգամ մը եւս քննութեան։

ԱԶԱՏԱՆ

(*) Costopoulo, — L'EMPIRE DE L'ORIENT, aspects économiques et sociaux de la question d'Orient.

Ն Ի՜ Ս Տ

:-: —

Ի՞նչ յաւակնիլէր չեն տար մեր ողորմելի դարուն։ Քանի մը շունչ պէտք պիտի ըլլար զանոնք թուարկելու համար։ Թող հանդուրժէ ուրեմն որ հատ մըն ալ աւելցուի։ Նիստերու դարն է մեր ցաւագին դարը։

Արդարեւ նիստ, նիստ։ Ամենուրեք եւ ամէն ատեն։ Բայց միթէ՞ բաւական չեն խմբուած մարդիկ թէ գաղափարներու բախումէն կը ցայտէ ճշմարտութիւնը. Արդեօ՞ք։ Ներկայ ըլլանք նիստի մը։

Բայց մի՛ սարսափիք։ Երեսփոխանական նիստ մը չէ որ կը հրաւիրուինք։ Թողունք որ անոնք, ժողովրդային զանգուածներու արժանաւոր ընտրեալները, մտաւորական ներկայացուցիչները [illegible], մինչ [illegible] եւ ի շահ երկրին։ Հայհոյելու, աթոռ նետելու եւ ատրճանակ պարպելու համար, կարծես, խրատագիտական փաքիլէթներ սահմանած ըլլային։

Ժընեւի Զինաթափման նիստին չէ որ կ'առաջնորդուինք։ Ցիրուն պետութեանց խանդավառ, արտասովոր եւ [illegible] անոնք [illegible] յետոյ, [illegible] որ պատերազմի պատասխան [illegible] զէնքերը յառաջ տանին իրենց տաժանադին աշխատանքը ու, օրին մէկը, մեզի աւետեն թէ այսինչ զէնքերը կ'արտօնուին եւ այնինչները՝ ոչ։

Ոչ ալ Լօզանի Բարենորոգման նիստին է որ կը կանչուինք։ Ճիշդ է թէ աշխարհի բոլոր անկիւններէն մարդկային աչքերը սեւեռուած այդ նիստին կը նային եւ դուք փորձուէիք գալ ձեր ականջներով իսկ հետեւիլ հոն կատարուած աշխատանքներուն։ Բա՛րդ ու խրթի՛ն աշխատանք։ Լաւ է որ հեռուէն գիտենք։ Ձեզմէ շատեր կը փափաքին ապահովաբար որ վարչապետները ի վերջոյ Լէմանի ջուրերուն մէջ թաթխեն իրենց ձեռքը եւ նորէն պատերազմէն ժառանգ մնացած խնդիրները գամարանեն։

Ընդհանուր թէ մասնաւոր, հանրային թէ մասնակի, մարդոց նիստերը գրեթէ նոյն ձեւով կ'ընթանան, բոլորին մէջ ալ [illegible] որ կ'իշխէ եւ ազատ [illegible] մը գոյութիւն ունի։ Ընտրենք ուրեմն [illegible]։

Ահաւասիկ փոքրիկ սենեակ մը։ Մտէք։ Ինչո՞ւ կը վարանիք։ Օդը հեղձուցիչ չէ հոն։ Ու մի՛ կարծէք թէ պիտի քրտնիք... Պատուհանը լա՛յն բաց է։ Ժողովականները խելօք են եւ բարեկիրթ։ Դիտենք եւ ունկնդրենք Զգուշութեամբ։ Տպաւորութիւնները գաղափարենք պարզապէս այնպէս ինչպէս որ կ'իյնան մեր զգայարանքներուն վրայ։

Հարցը կը դրուի սեղանին վրայ. Նախագահը զայն կը ներմուծէ քանի մը բառով։ Լուրջ են դէմքերը։ Հանդիսաւոր լռութիւն մը։ Ամէն մէկուն շնչառութիւնը կը լսուի. Քարտուղարը մատիտի արագ հարուածներով առնասուններ կը գծագրէ առանձնացուցութեան թուղթին չորս անկիւնները։ Մին սատասաները կը գրէ։ Ուրիշ մը ժամանակին մեծ սլաքին ոստումները կը համրէ հրճուանքով.

Ու այսպէս պահ մը, բառերը կ'ուշանան։ Ի վերջոյ ոտքի, նախայարձակ մը լռութիւնը կը խզէ նազանքով։ Հանդարտօրէն եւ բառերու անվերջանալի շարքով մը իր կարծիքը կը յայտնէ։ Ա՛լ կը սկսին ճառերը ու յաջորդաբար, մերթ ընդմիջաբար, դիւրաւ կը հրմշտկին։

Կ'երեւակայէք շղթեկապ մը որուն սկզբնական զանգակը ընթացքին հետապատ վազքն է որ կը հետեւի։ Կամ գետ մը՝ որ հարթ դաշտավայրերուն վրայ յուշիկ – յուշիկ սողալէն յետոյ, զառիթափին ի վար գլխահարի պէս կը փախի։ Եւ կամ կրակը՝ որ երբե՛ք մէկէն չի բռնկիր։

Տաքցած են մէջքերը։ Ու լարուած են ջիղերը։ Հանդարտութեան մարդոցին նստած են ամէնքն ալ գրեթէ։ Ու մոռցուած է հարցը որ լուծումի կը սպասէ։ Ամէն ոք իր կարծիքին կառչած է։ Ու զայն պաշտպանելու համար կը ձգնի պարպել մտաւորական բովանդակ [illegible], ինչպէս պաշարուած բանակ մը որ մինչեւ վերջին փամփուշտը կը կռուի։

Անգամ մը որ մեր կարծիքը չինենք՝ ա՛լ զայն չենք լքեր, ինչպէս մայր մը իր միսին եւ արիւնին հարազատ զաւակը։ Ձենք տեղի տար ոչ թէ որովհետեւ կը կարծենք թէ մեր կարծիքն է ճիշդը, այլ որովհետեւ մերն է ան։ Ու ատով կը յաւակնինք ապացուցանել անկախ անհատականութեան մը, որ չի գիտեր խոնարհիլ, ծախել, ենթարկուիլ։

Ու վա՜յ անոր որ հրաժեշտ կուտայ իր կարծիքին՝ [illegible] յաղթուած։ «Անհեթեթարար» մըն է ան։ «Սկզբունքի տէր չէ»։ «[illegible]» ճակտին կը փակցնեն. Երգելու համար անոր ամօթալի՛ նահանջը, պարտութիւնը։ Կը թուի թէ ընդմիջը [illegible] պէտք ունի [illegible]։

Պէտք է որ խորագանցիւր իր պատանին մէջ կծկուած՝ դուրս չելլէ անկէ։ Զրկա՜յ թէ [illegible] բառաձեր գաւառի։ Ու ձայները բարձրէն ելլեն, ըլլան [illegible] եւ տիրական։ Բայց ասիկ ե՞րբ է համաձայնութեամբ։

[illegible] կերպով, ջիղով կը խօսին։ Բայց կիրքը խօսք կը սփռէ, [illegible] կը [illegible]։

Ու ամէն ոք կը գոչէ [illegible], այդ [illegible]։

Եւ կը [illegible] հոն ուրիշ մէկնեցան կը զարմանա՞ք։ Բայց չէ՞ որ երկիրը կլոր է, ինչպէս նարինջը որուն վրայ մրջիւններ միշտ նոյն կէտին կը դառնան։

Փրնեւ ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՋՏԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

— :-: —

Պատերազմի տարիներուն էր։ 1916ին թէ 17ին, լաւ չեմ յիշեր. Պոլսոյ թղթատարական վարչութեան [illegible] մէջ պաշտօնեայ էի։ Ու օր մը, մեր պաշտօնակիցներէն Արմենակ Տէօխանեան հետը երիտասարդ մը բերաւ, զոր ներկայացուց՝ Արայ Պարթեւեանն էր։ — Այդ օրէն ի վեր, բախտին տարօրինակ մէկ խաղով, մինչեւ ամենուրեք Պարթեւեանին [illegible] եւ հաճոյքը — ունեցած եմ Արմենակ. նոյն տարին (1917) Հանրային Պարտուց [illegible] յաջողեցայ, ուր քիչ ատեն վերջ [illegible] նաեւ Պարթեւեան, որ նոյն իսկ նախապէս ինձ յանձնուած պաշտօնը կը ստանձնէր իր կարգին. Այսպէս [illegible] դէմ յայն փակագիծ մը բանալ.

Հանրային Պարտուց վարչութիւնը [illegible] անմիջապէս յետոյ, Պոլիս [illegible] մտաւորական հայութեան մէկ [illegible] մասին պատսպարանը դարձած էր. [illegible] Հոսանքի պատերազմ եւ [illegible] իր տեսակին մէջ [illegible] կայացնող [illegible] հոյլ մը կը գտնուէր հոն։ Ամէնէն [illegible] ամէնէն վարին [illegible] Պետրոս Հաճեան, գիտուններ՝ Արշամ Հոփեան, մանկավարժներ՝ Հայկ [illegible], Պէլեան, [illegible] հաշուակալներ՝ Արայ Արապեան, [illegible] Տէմիրճիպաշեան, Բերճ Մարգարեան, [illegible] Վարդան Կարապետեան, Հրանդ Թորոսեան, Նշան [illegible] փիլիսոփաներ Գարեգին Տէմիրճիպաշեան, Թորոս [illegible], գեղարուեստի [illegible] Զարեհ Տէր Զաքէն, Զօրէս Այան, Ենովքեան, գրչի մարդիկ՝ Ալեքսանդր Փանոսեան, Վահան Փափազեան, եւ երիտասարդներէն՝ Վաչէ Մեսրոպեան, Միհրան [illegible], Գալուստ Պէյաճեան (Տարօնեան), [illegible] երկու բանաստեղծ բարեկամներ Արշաւիր Բարսեղ եւ Վահրամ Մեսրոպ. իմ հարազատ — գերաստ Սարգիս Սարգսեան եւ այլն.

Արայ Պարթեւեան, այսօրուան մեր երգահանը, այն ատեն [illegible] կը սորվէր իր արուեստին տարրական գիտելիքները։ — Կ'ուզեմ նաեւ յիշել անունը այն անձին, այն վեհանձն Հայուն, ողբացեալ Միքայէլ Նալպանտեանի, որ այդ օրերուն անօրէնն էր բաժնին մեր կը հոն, եւ որուն ազգասիրութեան մեծ [illegible] շատերը կը պարտին իրենց ձեռք բերած պաշտօնը։

Վերադառնանք Պարթեւեանին։ [illegible] որ անիկա, Հանրային Պարտուց մէջ արդէն հաճելի մթնոլորտն ազդուած է, Զմռսնաց [illegible] վրայ [illegible] նուագել կը [illegible] իր [illegible], մինչեւ այն օրը ուր Պարթեւեան զիս հրաւիրեց անզամակցիլ արդէն կազմուած «Արուեստասէրներ» երկսեռ երաժշտական միութեան «Արուեստասէրաց» երեկոյթ մըն էր [illegible] մէջ եւ անոր կազ-

---

ԹԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ 25 ՅՈՒՆԻՍ 1932

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

10.— Ի՞ՆՉ ԿԱՐԵԼԻ Է ԵՒ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ

Տեսանք որ Թոքախտին դէմ պաշտպանութեան եւ պայքարի գործին մէջ այսօրուանը փրկելը մեր ուժերէն, նոյն իսկ պետական ուժերէ շատ վեր է. Որովհետեւ նպաստաւորութեան պրութեամբ մեր ձեռք բերելիք նիւթական միջոցները, որքան ալ կարեւոր ըլլան, հազիւ պիտի բաւեն այսօրուան հարիւրաւոր Թոքախտաւորներէն (նըկատի ունենալով միայն Ֆրանսահայ գաղութը) քանի մը հատին կեանքը քիչ – շատ երկարաձգելու, եւ մէկ քանին ալ թերեւս փրկելու, եթէ ժամանակին կարելի ըլլայ սկսիլ դարմանում մը։

Կը նշանակէ թէ այդ ուղղութեամբ ամ ասաւելն աղքատախնամ կամ բարեգործական աշխատանք մը կարելի պիտի ըլլայ կատարել, քիչ մը աւելի քան ինչ որ կը կատարուի ներկայիս, բայց ամէն պարագայի ոչինչ բրած պիտի ըլլանք Թոքախտին դէմ արդիւնաւորապէս պաշտպանուելու եւ պայքարելու համար։

Արդ, եթէ այս նպատակը պիտի առաջադրենք, այդ պարագային պէտք է հետամտել վաղուանին փրկութիւնը, կանխազգուշութեամբ եւ կանխահաս դարմանումով։ Իսկ այդ ուղղութեամբ արդիւնք ստանալու, այսինքն Թոքախտին դէմ իրապէս պաշտպանուելու եւ պայքարելու համար յոյս դնել այսինչ կամ այնինչ անհատին, բարերարին կամ միութեան պատահական օգնութեան վրայ, մէկ խօսքով գործել նպաստահաւաք եւ նպաստաբաշխ դրութեամբ, կը նշանակէ առաջադրուած գործը կանխաւ ձախողութեան դատապարտել։

Հետեւաբար պէտք է առաջնորդուիլ բոլորովին տարբեր սկզբունքով եւ յառաջ բերել այնպիսի կազմակերպութիւն մը որ կարելի դարձնէ նիւթական կանոնաւոր ու բաւարար հասոյթներու ապահովութիւնը եւ միեւնոյն ատեն թոյլ տայ կանխել հիւանդութիւնը եւ կանխահաս կերպով գտնել ու դարմանել Թոքախտի նոր պարագաները։

Թոքախտին դէմ պայքարելու եւ պաշտպանուելու համար այս երեք հիմնական պայմանները — դրամ, կանխազգուշութիւն եւ կանխահաս դարմանում — միաժամանակ կարելի է ապահովել միայն փոխադարձ օգնութեան սկզբունքին վրայ հիմնուած կազմակերպութեամբ։

Բազաքակրթեալ ժողովուրդներուն մէջ փոխադարձ օգնութեան սկզբունքը խոր արմատ ձգած է եւ այդ հիման վրայ կազմուած բազմաթիւ ու այլազան ընկերակցութիւններ թանկագին ծառայութիւն կը մատուցանեն իրենց անդամներուն՝ հիւանդութեան, անգործութեան, ծերութեան, մահուան պարագային, եւայլն։ Պետութիւնները ոչ միայն օրէնքով սահմանած են անոնց իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, եւ կը պաշտպանեն զանոնք, այլ եւ նիւթապէս կ'աջակցին անոնց որոնք պարտադրաբար կ'ենթարկուին պետական հակակշռին.

Անշուշտ չկան Փ. Օ. ընկերակցութիւններ մասնաւորապէս Թոքախտին դէմ որովհետեւ պետութիւններ բատանձնած են այդ չարիքին դէմ պայքարելու հոգը, եւ քիչ կամ շատ յաջողութեամբ կը վարեն այդ պայքարը։ Բայց այս պարագան չարգիլեր փոխադարձ օգնութեան սկզբունքին կիրարկումը մեր մէջ Թոքախտի պարագային, եւ ներկայ տուեալ պայմաններուն մէջ լաւագոյնն է որ կրնանք ընել։

Առաջին անգամ «Յուսաբեր»ի մէջ (Մարտ 1927) եւ յետոյ ուրիշ առիթներով յաճախ պաշտպանած եմ այն գաղափարը, որուն իրականացումը անհրաժեշտութիւն մը եւ կարելիութիւն մը կը նկատեմ, դէմ Ֆրանսահայ գաղութին համար.

Այդ նպատակով պէտք է ուրեմն կազմել փոխադարձ օգնութեան ընկերակցութիւն մը կամ ընկերակցութիւններ որոնց անդամ կ'ընդունուին 15—50 կամ 18—45 տարեկան երկուսեռ չափահասները, այսինքն բոլոր անոնք որոնք ամէնէն աւելի ենթակայ են Թոքախտին, եւ հիւանդութեան պարագային ոչ միայն վարակելու վտանգը կը ներկայացնեն իրենց շրջապատին եւ մասնաւորաբար մանուկներուն համար, այլ եւ պատճառ կ'ըլլան իրենց ընտանիքին ֆիզիքական, բարոյական եւ նիւթական քայքայման։

Անդամակցողները նախապէս բժշկական քննութիւն մը պէտք է անցընեն, եւ մուտքի պահուն ըլլան առողջ այսինքն զերծ յայտնի Թոքախտէ.

Ընկերակցութեան վարիչ մարմինը՝ կանխազգուշական կարելի միջոցներուն պիտի դիմէ Թոքախտէն զերծ պահելու համար անդամները, պիտի ջանայ ժամանակին երեւան հանել Թոքախտի նոր սկսող պարագաները եւ անմիջապէս ու լաւագոյն միջոցներով դարմանել պիտի տայ զանոնք։ Աա այժմ չեմ ուզեր այս ծրագրի գործադրութեան մանրամասնութիւններուն մէջ մտնել.

Բայց էական է քննել այդ նպատակներու իրականացման նիւթական կարելիութիւնները։ Այս տեսակէտէն կարեւորը Թոքախտաւորներուն արագ ու լաւ դարմանումին համար՝ անհրաժեշտ նիւթական միջոցներու ապահովումն է։

Արդարեւ, ամէն անգամ որ անդամներուն մէջ Թոքախտի պարագայ մը երեւան գայ, ընկերակցութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ անմիջապէս տրամադրել մօտ 10,000 Ֆրանքի գումար մը։ Այս գումարը ուղղակի Թոքախտաւոր անդամին չպիտի յանձնուի, այլ վարիչ մարմին հսկողութեան տակ ամբողջութեամբ պիտի գործածուի անոր ապրուստին, հանգիստին եւ լաւագոյն դարմանումին համար։ Վերոյիշեալ պայմաններուն մէջ եւ նկատի ունենալով Թոքախտի դարմանումին նորագոյն մեթոտներու դիւրամատչելիութիւնը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական հակահիւծախտային կեդրոններու եւ հիւանդանոցներու ընծայած կարգ մը դիւրութիւնները, 10,000 Ֆրանքի գումար մը բաւական կը նկատեմ 9—12 ամիսէ չափ հոգալու համար Թոքախտաւոր մը, որ այդ ժամանակամիջոցէն յետոյ ընդհանրապէս կամ ի վիճակի պիտի ըլլայ աշխատելու եւ իր միջոցներով շարունակելու դարմանումը, կամ անյոյս վիճակի մը պիտի հասնի եւ հիւանդանոցը պիտի դրուի։

Այժմ խնդիր է թէ ընկերակցութիւնը պիտի կրնա՞յ 10,000 Ֆր. տրամադրել իւրաքանչիւր Թոքախտաւոր անդամի եւ այդ իրաւունքին փոխարէն նիւթական ի՞նչ յանձնառութիւններու տակ պիտի մտնեն անդամները որինքն՝ ի՞նչ անդամավճար պիտի տան։

Այս խնդիրը լուծելու եւ անդամավճարներուն սակը որոշելու համար պէտք է նախապէս գիտնալ թէ վերոյիշեալ պայմաններու մէջ կազմուած 000անդամ ունեցող ընկերակցութիւն մը տարին քանի Թոքախտաւոր կրնայ ունենալ։

Այս մասին վերջերս առիթը ունեցայ բազմաթիւ վիճակագրութիւններ ուսումնասիրելու (1) եւ եկայ այն եզրակացութեան թէ 15—50 տարեկան 1000 առողջ անձի վրայ՝ ամէն տարի Թոքախտի երեք նոր պարագայ պէտք է նախատեսել։ Այսինքն մօտաւ պէտք հաշւ 1000 առողջ անդամ ունեցող ընկերակցութիւն մը ամէն տարի պէտք ունենալու երեք նոր Թոքախտաւոր պիտի ունենայ, եւ տարեկան 30.000 Ֆրանքի գումար մը պիտի նախատեսել անոնց դարմանումին համար.

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Պարտք կը զգամ շնորհակալութիւն յայտնել Comité National de Défense Contre la Tuberculoseի վիճակագրութեան բաժնին անօրէն M. Moine որ իր հմտութիւնն ու մանրամասն վիճակագրութիւնները իմ տրամադրութեանս տակ դրաւ եւ իր աջակցութիւնը բերաւ այդ ուսումնասիրութեան համար։

նաշատակութիւնը չէ։ Ուզեցի, իր առաջին նուագահանդէսին օրն իսկ վերյիշել մեր առաջին երիտասարդութեան… անցեալը. վերյիշել այն օրերը որոնք, մեր երկուքին համար ալ ձկնանքի ճանապարհին կ՚էակ կը ներկայացնեն։ Կալով ցնահատանքին, այդ մենաշնորհը վերջ ի վերջոյ ժողովուրդին կը պատկանի. Եւ սակայն, պայմաններ կան, ուր ժողովուրդը մեր համարակութիւնը մանաւանդ, պէտք է պզտիկ ճիգ մը ընէ, իր առօրեական բմբռնողութենէն ո՛չ վեր, ո՛չ վար, այլ՝ տարբերող գեղեցկութիւնները կարենալ վայելելու համար։

Կ՚արժէ երբեմն ընել այդ ճիգը։

Գարթենեանի պարապային կ՚արժէ այն ընել.

ՆՈՒԳԱՐ Ց. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Պոլսական Թերթերը կը գրեն.— Անցեալները գաւառական ու փոքրաձագէ-ներու քննիչ մարմինը եկած էր քեշքի Պանկալթիի գերեզմանատունը։ Իր տեղեկագիրը պատրաստուած եւ ձեռնհաս դատարանին ներկայացուած է։

Տեղեկագրին եզրակացութեան համեմատ նոյն գերեզմանատունը Սուլթան Պայազիտի վագֆի սահմանին մէջ կը նկատուի, ինչպէս կը պնդէր քաղաքապետութիւնը։ Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 15ին։ Պատրիարքարանի փոխանորդները Միսաք էֆ. Նարլեան եւ Նշանթի պէյ պիտի ներկայացնեն օրինական փաստաթուղթեր գերեզմանատան ազգ. սեփականութիւնը բլլալը հաստատելու համար։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՇԱՀԱԾ ԴԱՏԸ

Անկէ առաջ Տէֆթէրտարութիւնը նախապէս 60,000 եւ յետոյ 6000 ոսկի տուրք պահանջած էր Ազգ. Հիւանդանոցին եղած յանկացումներէն։ Նյմտական դործավարութեան դէմ վճռաբեկ յանձնաժողովը ի նպաստ Հիւանդանոցին որոշում տուած էր։ Տէֆթէրտարութիւնը յետոյ դատ բացած էր Պետական Խորհուրդին առջեւ, պնդելով իր տեսակէտին վրայ։ Պետական Խորհուրդը այս անգամ մերժած է իր դատը ժամանցումի պատճառով։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ

Էնկիւրիի մէջ երկու Հայեր, Կղեմէս եւ Թաքուհի, որոնք մահուան վճիռ ստացած էին հարուստ թուրք մը եւ անոր կինը սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ, յու. նիս 14ին կախաղան հանուած են։

Մահապարտներէն Կղեմէս կառաջ…

[illegible]

չեղաւ։ Հայերէնով գրուած նամակ մը եւ գիրք մը, զոր իր կուրծքին վրայ պահած էր, հայ քահանային տուած է իր եղբօրը յանձնելու համար։

Թաքուհիկը նոյնպէս նամակ մը ունէր զավը իր ընկերոջ եղբօրը ուղղուած։ Ազգական չունիմ, յայտարարած է ան, այլ Փարիզի մէջ…

եղբայր մը, որուն հասցէն չէր գիտեր եւ սակայն խնդրած է որ անոր հասցնեն իր մահը։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԱՅԱՇԱՏ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Թիֆլիսը ունի շուրջ 130 հազար հայութիւն, Երեւանը՝ 100 հազար, Բագուն՝ 90 հազար, Պոլիսը՝ 60 հազար, Ալեքսանդրապոլը (Լենինական) 58 հազար, Հալէպը՝ 50,000։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մարսիլիոյ Հայ Ուս. Միութիւնը

:-:

Ահա նոր Միութիւն մըն ալ կ՚աւելնայ, արդէն բազմազան ու խայտաբղէտ միութիւններու ցանկին վրայ. Մարսիլիոյ Հայ Ուսանող. Միութիւնը։

Տասնեակ մը հայ ուսանողներ կը հաւաքուին, փնտռտուքի կ՚ելլեն ու ամէն անկիւնէ դուրս կը բերեն հայ ուսանողներ, որոնք պահուըտած էին ցարդ զանազան հաստատութիւններու մէջ, ու կը կազմեն Մարսիլիոյ Հայ Ուսանող. Միութիւնը։

Առողջ ու եռանդոտ տղաք բոլորն ալ, որոնք իրենց հոգիի խորը կը կրեն ցեղին սէրը տենչը. բոլորն ալ ուսման ծարաւի, կուգան հեռաւորներէն, հազարումէկ դժնդակութիւններով, Պոլսէն, Եգիպտոսէն, Սուրիայէն նոյն իսկ հեռաւոր Եթովպիայէն։

Առաջին հաւաքոյթներուն, արդէն մեծ խանդավառութիւն կը տիրէ անոնց մէջ, որոնք ապրած են հայ շրջանակի մէջ, հայ հայրենի կեանքով հասաքրքրուած, եւ ա՛յն ուսանողներու այն դասակարգին մէջ, որոնք հեռու են զանուած հայ տաքուկ միջավայրէ, իրենց պզտիկ հասակէն մեծցած ու կրթուած ֆրանսական վարժարաններու մէջ, հայերէն խօսիլ մոռցած են գրեթէ։ Ոչ ոք հետաքրքրուած է իրենցմով ու իրենք առիթ չեն ունեցած հետաքրքրուելու իրենց հայրենիքով։ Ի՛նչ մեծ բարիք է Հայ Ուսանող. Միութիւնն այդպիսիներուն համար…

[illegible]

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՍՈՒԼԵԱՆ և ՄԿՐՏԻՉ ՓԵՐՋԻԿԵԱՆ

Ամուսնացած

Մարսէյլ 18 Յունիս 932 Վալանս

Գիտակից տարրի կողքին, աւելի սեղմ, ընկերական կապերով միացած ըլլալով այդ ժողովուրդի ուսանողութեան հետ։ Անոնք կրնան ընել այդ, իրենց անձնական նկարագրի հմայքով, հոգիի բարձրութեամբ, մտերմական շրջանակներու մէջ, թէ՛ իրենց ընկերներուն մօտ եւ թէ իրենց ուսուցիչներուն։ Կարելի է այդ ընել նաեւ զանազան դասախօսութիւններով, գեղարուեստական հանդէսներով, ինչ որ մտադրած է Միութիւնը եւ որուն ընդառաջ պիտի երթայ առաջին առիթով

Եւ առավ, մեծ պակաս մը լրացնելու կուգայ այս Միութիւնը։ Իսկապէս շատ գեղեցիկ աշխատանք կը թափուի այդ ուղղութեամբ, նաւաղ աշխատանք երբ հազարներով ենք հոս՝ քան աւելի տասնեակ մը տարի առաջ, երբ մեր մտաւորականները արիւն քրտինք կը թափէին, առանձին առանձին կը փախչէին Թուրքիոյ դժոխքէն, հայ անունը ճանչցնելու Եւրոպայի, Հայ Դատը պաշտպանելու։ Այսօր որ հոծ թիւ մըն ենք ու միջոցներ ունինք համաքարար գաղափար տալու մեր ժողովուրդի մասին, չենք խորհիր այդ ուղղութեամբ եւ կամ շատ քիչ։

Դասն իրականութիւնը, անցեալի ցաւոտ փորձառութիւնը ցոյց տուաւ թէ լալով ու աղերսելով չէր որ պիտի շարժէինք Եւրոպայի խղճմտանքը։ Պէտք էր լուսարձակ զայն մեր փառաւոր անցեալին վրայ, ցուցնել մեր բարոյական ու մտաւոր յատկութիւնները, ճանչցնել ու սիրցնել այդ անծանօթ, պզտիկ ժողովուրդին անունը, անոր գոյութեան արդար իրաւունքները, այդ ճնշուած ու տառապած ժողովուրդի ոգին, որ անեղծ ու մաքուր էր մնացած շուրջի բարբարոս ու վայրագ ցեղերու հորդաններու դրոհումին առջեւ։ Կուրծք էր տուած դարեր՝ աշխարհի ամենատմարդի բռնակալութիւններուն դէմ…

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿՈՒ ՍՈՒՐԲԵՐ

«Ազատ խօսք» (Սօֆիա) վերի խորագրով խմբագրական յօդուածի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 16).

— «Զոյգ սուրբեր, Սահակ եւ Մեսրոպ, որոնց անմահ գործին ու նուիրական յիշատակին առջեւ խորունկ երկիւղածութեամբ ծունկի կուգայ իւրաքանչիւր Հայ։

Հայ անուա չինականն ու բազմահմուտ մտաւորականը, թաթոմախօսը հայ մանուկն ու գերեզմանին հակած ծերունին, հայ բարեպաշտ հաւատացեալն ու անկրօն քաղաքացին խորունկ պաշտամունք ունին այս զոյգ սուրբերու հանդէպ ոչ թէ անոր համար, որ անոնք սովորական սուրբերու նման ժխտած են աշխարհային կեանքը, հոգիի փրկութեան համար ճգնած են մենաստաններու մէջ եւ ամպերու մէջէն խօսած են Աստուծոյ հետ, այլ անոր համար, որ անոնց գործը արարչական եղաւ ամբողջ ժողովուրդի մը համար։

Հայոց եկեղեցին Սահակի եւ Մեսրոպի հետ սուրբերու կարգը դասած է բազմաթիւ ուրիշներ, բայց հայ ժողովուրդը եւ Հայոց պատմութիւնը չեն ճանչնար աւելի մեծ սուրբեր, քան այս զոյգ տիտանները, որոնց մուտքը լոյսի կը ճառագայթէ մեր 1500ամեայ պատմութեան մէջէն, եւ որոնց գործը անսասան այն վէմն է, ուր կանգուն մնաց հայ մշակոյթը։

Հանճարեղ յղացումով մը, ասկէ ուղիղ 1526 տարի առաջ, 406ին, Սահակն ու Մեսրոպը ստեղծեցին հայ տառերը եւ, առով իսկ, ոչ միայն ազգային ինքնուրոյն քաղաքակրթութեան լայն կարելիութիւններ ընձեռեցին մեր ժողովուրդին, այլ եւ ազգապահպանման մեծագոյն եւ անխորտակելի զէնքով օժտեցին զայն.

Պէտք չէ մոռնալ թէ, տառերու գիւտէն առաջ Հայաստանը եւ հայութիւնը օտար քաղաքական եւ քաղաքակրթական կրկնակ լուծերու տակ կը գտնուէին։ Դրուած էր մեր ցեղի հոգեւոր եւ ֆիզիք կեանքի լինել չլինելու հարցը։ Թէ՛ քաղաքական եւ թէ հոգեւոր իմաստով, հայ ժողովուրդը կրնար կուլ երթալ որքան զրադաշտական միջավայրին, նոյնքան ալ յունական կրօնական եւ մշակութային գիւխանութեան։ Հարկ էր նախ եւ առաջ փրկել ցեղի հոգին, զարմանելու համար քաղաքական կորուստները եւ քալելու համար դէպ ի ապագան։ Հարկ էր ազգային անկախ եկեղեցին միացնել ազգային ինքնուրոյն մշակոյթը — հայ լեզուն, փրկելու համար Հայը վերջնական ստրկացումէ, հնարաւոր հասնելու համար հայ հոգեւոր ստեղծագործութեան բոլոր թաքուն գանձերն ու զէն ու զրահները, եւ դիմադրելու համար օտար քաղաքական ու քաղաքակրթական փորձութիւններուն

Փրկել հայ լեզուն, որ հայ ոգին իսկ է։ Եւ սուրբ ու հանճարեղ Մեսրոպ, հայ տառերու գիւտով լուսաւորեց, …

[illegible]

Բացման հանդէս Դուրեանի գրադարանին

ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆ, 18 Յունիս.— Անցեալ շաբաթ օր տեղի ունեցաւ «Դուրեան» գրադարանի բացման հանդէսը։ Ըմթերցասէր հասարակութիւնը եկած էր զուրգուրալու իր մշակոյթի համեստ վառարանին վրայ։ Գրադարանի Վարչութեան կողմէ խօսք առնելով, ընկեր Լեւոն Պալըրճեան…

[illegible]

օգտաշատ ձեռնարկը։ Ներկայիս, բոլոր ընկերը, գրադարանը ունի 160 կտոր գրքեր, որոնց 30 կտորը մեզի նուիրած է ընկեր Սիմոն Վրացեանը, իսկ մնացածը հաւաքած ենք զաղութիս ընթերցասէր հասարակութենէն։ Երկու ամսուան շրջանին ունեցած ենք մօտ երեսուն ընթերցողներ, որոնք կարդացած են աւելի քան հարիւր կտոր գրքեր։ Ճիշտ է որ կարգ մը որոշ գրքերու պակասը զգալի է, սակայն յետ այսու պիտի աշխատինք ամէն ջանք ի գործ դնել գոհացնելու համար ընթերցողները։

Գ. Սարգիս Փիլիկեան յուզուած ձայնով մը կարդաց անդրանկական բանաստեղծ Սիամանթօի եղբօր, Վ. Նարճանեանի ընդովքի եւ վրէժի աղաղակները։ Փոքրիկն Վարդգէս Մուրատեան արտասանեց գեղեցիկ կտոր մը, ինչպէս նաեւ ժենեւցեց փոքրիկն Յիլրիկա Գուրուեանը։ Ներկաներու փափաքին համաձայն, ստորագրեալս նշանակուեցաւ ընկ Սիմոն Խաչիկեան, որ դուարթ սենդ… տեղեկ ակումբին մէջ։ Խնջոյքը վերջանալու մօտ էր որ Գրադարանի Վարչութեան կողմէ խորովուած հաւ մը եւ շիշ մը շամբանեայ ամերիկեան աճուրդի դրուելով գոյացաւ կոկիկ գումար մը։ Աճուրդը շահեցաւ Տիկին Լիւսի Խաչատուրեան, որ կրկին նուիրեց Գրադարանին։

Ամէնէն վերջ, ընկեր Խաչիկեան խօսք տուաւ ընկեր Ա. Ջամալեանին, որ բացատրեց գրադարանին բազմաթիւ օգուտները այս օտար հորիզոններու տակ մեր հայ հասարակութեան համար։

Դրուագներ պատմեց Գեւ. Դուրեանի գրական ու բանաստեղծական կեանքէն եւ զայն անուանեց «Հայ գրականութեան սաղը»։ Խրախուսեց ներկաները որ առանց խտրութեան հաւաքուին, ազգային այս գեղեցիկ վառարանին շուրջ, սատարել անոր ճոխացման եւ օգտուին անկէ։ Ուրախ տրամադրութիւններով վերջացաւ խնջոյքը, գիշերը ուշ ատեն։

× Կ՚իմանամ թէ տեղւոյս Նորաշխադ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը որ 18 անդամուհիներ ունէր, ներկայիս բարձրացած է 30ի։ Եռանդ ութիւն եւ գործունէութիւն կը մաղթենք։

Հարգանցի

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

[illegible]

ալութեան Նադեան դաշնակահար, յառաջադէմ մըն ալ աշակերտեց (եւ ոչ թէ իբրեւ ունկնդիր) Ecole Dalcroze, ապա՝ Nadia Boulanger-ի դասարանին մէջ, յաղթանակ մըն էր…

[illegible]

Scholа Cantorum-ի դասընթացքներուն։…

[illegible]

Արդէն սկսած էր գործունէութիւնը, այս անգամ հրատարակելով «Նոր Երգերու Ա. եւ Բ. շարքերը, որոնց յաջորդեցին Գ. եւ Դ. շարքերը, աւելի ուշ, նոյնպէս, Գօսթըլի «Հայրենիքին հայոց Զիթունիի Ո՛ռ Պըիլլո՛—…

[illegible]

Երկրասեր երգահանը տարբեր գործեր ալ արտադրած է, որոնք անտիպ են դեռ։ Ասոնց մէջ կան՝ հայ—եկեղեցական եւ հայ—ժողովրդական երգերու վրայ կատարուած ընդլայնումներ, գործիական երաժշտութեան համար։

Իմ այս յօդուածս Գարթենեանի գործին մէկ գնահատականը կամ քն—…

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

— Ինչպէ՞ս, — խօսեցաւ Սուրէն աւելի առաջ գալով. — Թո՛ղ գլխարկդ տեղը…

Եւ սակայն. Սիրան գլուխը նետեց եւ, անփոյթ ակնարկ մը նետեց Սուրէնին, ու դուրս ելաւ՝ առանց նոյն իսկ, եռեւ նայելու…

- Տեսա՞ր զանանքը, Սուրէն, —

[illegible]

չեն, ենթադրելով որ տանը մասին կրկին վէճ է ծագած։

— Ի՞նչ ան կատու, տէր աղբար, տա՛ն կատու ըսէ ալուր, տա՛ն կատու, — պատասխանեց մայրիկը — համ հատ մի՛ց… Փոքրը չկերած մինչ ուտէ նէ կը փախէ…

Հայրը, որ չափազանց կը նեղուէր…

[illegible]

— Սուրէն, —

Մեսրոպ —

[illegible]

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ. Դ. Փարիզ եւ արուարձաններ

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Շարունակութիւն օրակարգի։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 6ին ընկեր Յովհաննէս Սարգսեանի բնակարանին մէջ։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿԲԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր Կարօ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ընկ. Վանոյեանի բնակարանը։ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ժողովէն վերջ՝ զւարճախօսութիւն։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.3ին 11 rue St. Martin d'Hères, Café Chez Louisի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէն։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբի բոլոր ընկերները 28 Յունիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին նախկին ժողովատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅԱՏՈՒԿ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ յատուկ խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ հետեւեալ ընկերները 27 Յունիս երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 9.30ին, 71, Ավընիւ Քլէպէր։

Ընկերներ՝ Պօղոս Գորգիկեան, Գ. Բալայեան, Մ. Լուսիկեան, Գ. Քարաքէհեաեան, Ս. Յովհաննէսեան, Ակոնայեան, Հ. Մանառեան, Բ. Քիւթներեան, Յովհ. Ցակորեան, Բժ. Նորայր, Թէոդ. Խանաչեան, Ե. Միրեանզուլեան, Մ. Պարսամեան, Ս. Սասունի, Լեւոն Մեսրոպ, Յ. Վեզիրեան, Կ. Երանեան, Ղ. Ներկարարեան, Ն. Ալատինեան, Կ. Պունուկեան, Հ. Սամուէլ, Վ. Համբարձումեան, Վաղարշակ Վարպետեան։

Կարեւոր գեկոյց։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «Մանուկներու Պաշտպանութեան» փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, 71, Ave. Kleber։ Օրակարգ.— [illegible] յանձնաժողովի։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր։

Եթէ ժամը 4ին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, ժամը 4.30ին նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որ օրինական կը համարուի անկախ ներկաներու թիւէն։

ՍԱԼՆՈՋՈՐԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 171 Bld. de l'Hôpitalի սրճարանի վերնայարկը։ Մէթրօ Place d'Italie.

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Սենֆոնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին

Maison Gaveau, 45 rue la Boetie (Métro Miromesnil)

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

[illegible] Նախագահութեան տակ գտնուող [illegible] նուագախումբը, միացած հայ արուեստագէտներու [illegible]

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻԼԻՊԻԼԵԱՆ (երգ). ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ)

Mr. WORMS (թաւջութակ) (1er Prix du Conservatoire) Mr. DEVRED (սրինգ) (1er Prix du Conservatoire)

Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրէ, Վէպէրէ դասական կտորներ

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7.50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը։

Նուագահանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին։ Սրահին դուռները կը փակուին նուագը սկսելէ առաջ։

Երգահանդէս

Օր. Մ. Բաբաեանի աշակերտներու երգահանդէսը այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին Salle Eurytmie, 6bis rue Campagne Première, Պուլվար Մոնփառնասի անկիւնը։ Մէթրօ Raspail. Մուտք՝ 3 ֆր.

Փարիզի Գրական Ակումբ

այսօր չաբ. իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, տեղի կ'ունենայ Գ. Ա. Խոնդկարեանի դեկոյցը «Նոր Հայաստանի գրականութեան նոր փուլերը»։ Հանդիսականներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Մուտքը ազատ է։

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումները

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒՏԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ե. Բադալի կը ներկայացնէ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Այսօր Շաբաթ ժամը 8.45ին Շարի մէջ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կը ներկայացուի

«ՕԹԵԼԼՕ»

Յամեհու գինները ժողովրդական են

Տարեկան հանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ մանկական [illegible]

Պ. Պ. Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Գ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ (ջութակ)

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Կ. Խաչի ընդհ. անդամուհիներու եւ իրենց ընտանեկան երկսեռ պարագաներու դաշտագնացութիւնը դէպի Սէնթ Անթուանի անտառը տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ իրիկուն։

Կը խօսի՝ Պ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ, նիւթ՝ մաքուր օդի կարեւորութիւնը։

Հաղորդակցութիւն.— 26 եւ 27 թիւ հանրակառքերը առնել եւ իջնել Սէնթ Անթուանի վերջաւորութենէն առաջ վերջին Facultatif arrêt (Propriété du Marquis de la Foresta St. Antoine.)

ՄԱՀԱԶԴ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վրէժ խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Մ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ իր հօր դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1932 Յունիս 19ին։

ՀՐԱՒԷՐ

Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան կարգադրութեամբ, վաղը կիրակի, աւարտուած ըլլալով հանդիսաւոր Պատարագ մատուցանել եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել, Ազգային բարերար եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ողբացեալ հիմնադիր—նախագահ Պօղոս Նուպարի մահուան տարելիցին առթիւ, մեր Միութեան յարգոյ անդամները կը հրաւիրուին մասնակցիլ սոյն յարգանքի արարողութեան։

×

Նոյնպէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան բարերար անդամ եւ Կեդր. Ժողովի խորհրդական ողբացեալ Տ. Աերովբէ Արվանեանի մահուան քառասունքին առթիւ, կարգադրուած է Միութեան կողմէ սուգի եւ յարգանքի այցելութիւն մը կատարել իր գերեզմանին, յառաջիկայ 30 Յունիսի հինգշաբթի առաւօտ. Միութեան պատուիրակները ծաղկեպսակ մը պիտի դնեն մեր բարեկամին շիրմին վրայ։ Հ. Բ. Ը. Միութեան այն անդամներն, որ պիտի ուզեն մասնակցիլ սոյն յարգանքի արարողութեան, կը խնդրուի ժամը ճիշդ 11.30ին ներկայ գտնուիլ Սվաճեան ընտանիքի դամբարանին առջեւ. Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, 96րդ Տիվիզիոն (մուտքը Կամպէթթա դուռնէն)։

Հ. Բ. Ը. Միութիւն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Թ'էթիէն, Ս. Խ.— 280 ֆր.։

Մարսէյլ, Գօրծ.— 928։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շադլէ։ Արեան եւ նոր մեթոտ, [illegible] սրանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեզի. ծիծնդութիւն եւ վարակ. Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12.

ՆԷՕՅԵԻ ՍԻՒԹ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլոնեի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10 - 15,000 ֆր., 5 փիէս 13 - 20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու։ Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ։ Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Պօքս)։ Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17). Հեռաձայն՝ Marcadet 56-63. Փափաքողներու կը ղրկուի շէնքին պատկերազարդ գրքոյկը։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԲՕԹ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մի շատ աւելի պարզ ճաշակի տէր էին ենթադրում Ամազոն գետի վայրի տափաստաններում ապրած այդ մարդուն եւ շատ էին զարմանում նրբա անարատ փողպատներին, կօշիկներին տափաստաններում ապրած այդ րի առատութեանը նրա գրասեղանի վրայ. Ընդհանրապէս առած յարմարւել էին հետը. Նա ամէնքի հետ սիրալիր էր ու հիւրընկալ՝ մանաւանդ Մացցինիի կուսակցութեան տեղական անդամների հետ։ Միայն Ջեմման բացառութիւն էր կազմում բոլորից. կարծես հէնց առաջին հանդիպումից չէր ախորժած եւ ամէն կերպ խոյս էր տալիս նրա ներկայութիւնից։ Մի քանի անգամ նոյն իսկ անքաղաքավարի էր եղել դէպի նա, որով եւ իր դէմ էր դրել Մարտինիին։ Այդ երկու մարդիկը հէնց սկզբից իրար դուր չէին եկած։ Նրանց բնաւորութիւնը այնքան տարբեր էր իրարից, որ բաց ի փոխադարձ հակակրանքից ոչինչ զգալ չէին կարող. Մարտինիի կողմից այդ զգացումը գրեթէ բաց թշնամանքի էր հասնում։

— Ջեմ բարկանում, որ ինձ չի սիրում, — ասաց նա մի անգամ Ջեմմային գրգռուած շեշտով։ — Ես էլ նրան չեմ սիրում, այնպէս որ այդ տեսակէտից սէր ենք. Միայն ինձ համար անտանելի է նրա ձեզ հետ վարուելու եղանակը։ Սկանդալ բարձրացնելուց եմ ամաչում եւ կուսի բռնելուց մի մարդու հետ, որին մենք ինքներս ենք կանչել, թէ չէ բացատրութիւն կը պահանջէի։

— Թողէք, Ջեզարէ։ Դատարկ բան է. եւ իսկապէս այդտեղ ես նոյնքան մեղաւոր եմ, որքան եւ ինքը։

— Ձեր մեղքը ինչո՞ւմն է։

— Նրանում, որ ինձ այդպէս չի սիրում։ Ես կոպիտ եղայ մեր առաջին հանդիպումի ժամանակ Գրասինիի երեկոյթին.

— Դո՞ւք կոպիտ եղաք։ Հաւատալը դժուար է։

— Ի հարկէ դիտմամբ չարի, ինքս էլ ցաւում էի վերջը, բայց պատահեց։ Ինչ որ ասացի խօսքի մէջ հաշմանդամների վրայ ծիծաղող մարդոց մասին, իսկ նա իր վրայ առաւ։ Իմ գլխովս էլ չէր անցնում, որ նրան հաշմանդամ համարեմ։ Նա ամենեւին այդ աստիճան տձեւ չէ։

— Ի հարկէ ոչ։ Մի ուսը քիչ բարձր է միւսից, ձախ ձեռքն էլ բաւական վնասուած, բայց ոչ կաղ է, ոչ էլ նեցուկով է ման գալիս, իսկ կաղութիւնը հազիւ է նշմարելի։

— Բայց եւ այնպէս ամբողջ մարմնով դողաց ու գէմքը փոխեց։ Անտարակոյս ասածս շատ անտակտ բան էր, բայց բացառիկ է նրա այդ աստիճան նրբազգայութիւնը։ Շատ եմ զարմանում, եթէ նա միշտ է այդպէս տանջւում այդ կարգի կոպիտ կատակներից

— Աւելի շուտ ինքն է անում այդ կատակները։ Մի ինչ որ ներքին կոպտութիւն կայ նրա մէջ, հակառակ իր նրբացած ձեւերին. հէնց դրա համար էլ ես այդ մարդը տանել չեմ կարողանում։

— Անիրաւ էք, Ջեզարէ։ Ես էլ չեմ սիրում նրան, ինչպէս եւ դուք, բայց ինչու անենք աւելի վատ, քան իսկապէս է։ Իր ձեւերը մի քիչ շինծու են ու գրգռող, երեւի խիստ է վարժուել ընդհանուր խնկարկութեան. եւ իր անսպառ սրախօսութիւնը ձանձրալի յոգնեցնում է, բայց ես չեմ հաւատում որ գլխումը մի վատ բան լինի։

— Թէ գլխումը ինչ կայ, չգիտեմ, միայն անշուշտ մի ինչ որ բան մաքուր չէ երբ մարդ ամէն ինչ ծաղրի է առնում։ Անցած օր ես խօսակցիս վրդովւեցի Ֆաբրիցցիի տանը։ Նա յարձակւում էր նոր պապի վերանորոգումների վրայ, աշխատելով ամէն բանի տակը սոսր ու չահամոլ մի տատառ գտնելու։

Ջեմման հառաչեց.

— Վախենում, որ այդ կէտում ես աւելի նրան եմ համամիտ, քան ձեզ։ Դուք բոլոր բարեսիրտներդ լի էք միշտ ամենահրաշալի յոյսերով ու ակնկալութիւններով. եւ միշտ պատրաստ ենթադրելու, որ եթէ պատահմամբ պապական աթոռին մի բարեմիտ մարդ է բնաւել, արդէն ամէն բան ինքնին ընկնի պիտի կարգի. Թող լայն բանայ միայն բանտի դռները ու տայ իր օրհնութիւնը բոլոր չրջապատողներին, եւ ահա երեք ամիս չանցած դրախտ կը դառնայ երկիրը։ Դուք ոչ մի կերպ չէք ուզում հասկանալ որ պապը ցանկանայ էլ չի կարող ուղղի իրերի արդի վիճակը։ Սկզբունքն է սխալը, ոչ թէ այս կամ այն մարդու վարմունքը։

— Ի՞նչ սկզբունք։ Պապերի աշխարհական իշխանութի՞ւնը։

— Դա միայն ընդհանուր չարիքի մի մասն է։ Գլխաւորը այն է, որ մի մարդու իշխանութիւն է տւած միւսի վրայ, եւ որ նա կարող է կապել կամ արձակել։ Դրանից են ծագում մարդոց մէջ ծուռ յարաբերութիւնները։

Մարտինի ձեռքերը բարձրացրեց։

— Լա՛ւ, տիկին, բաւական է, — ասաց ծիծաղելով։ — Ես ձեզ հետ չեմ վիճի, երբ դուք սկսում էք ձեր անտինոմիզմը։ Ես համոզուած եմ, որ ձեր նախնիքը Անգլիայում անպատճառ լեվէլէր էին միջին դարերում. Բաց ի դրանից ես եկել եմ ձեզ, որ խօսենք այս ձեռագրի մասին։

Ու ձեռագիրը հանեց ծոցի գրպանից.

— Մի նոր պամֆլէ՞տ։

— Մի յիմար բան, որանիծած Րիվարէցը երէկ ուղարկել էր կոմիտէին. Ես գիտէի որ շուտով կպչելու ենք իրար։

— Բանն ինչո՞ւմն է։ Ճիշդ եմ ասում, Ջեզարէ, անիրաւ էք։ Կարելի է որ Րիվարէցը անախորժ մարդ է, բայց ոչ յիմար։

— Ա՛խ բնաւ չեմ ժխտում, որ որոշ իմաստով նա շատ խելօք է. Բայց աւելի լաւ է կարդացէք ինքներդ.

Պամֆլէտի բովանդակութիւնը մի ծաղր էր այն վայրի բերկրանքին որ դրկել էր Իտալիան նոր պապի ընտրութեան առիթով։ Ինչպէս Րոթի գրչից ելած ամէն բան, ծաղրը խիստ կծու էր ու չար։ Ջեմման գրգռւում էր գրուածքի ոճը, բայց եւ այնպէս նա չէր կարող չխոստովանել որ Րոթի յարձակումները իրաւացի էին։

— Բացարձակապէս համամիտ եմ ձեզ, որ դրուած է չար ու նենգ, — ասաց նա ձեռագիրը սեղանին դնելով, — բայց ամէնից սարսափելին այն է, որ այդ բոլորը ճշմարիտ է։

— Ջեմմա՛։

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1932

26 JUIN [redacted]

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1916

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՍԻՐԱՆՈՅՇ

Սիրանոյշի մահով հայ մշակոյթի մեծագոյն հերոսներէն մէկը կ'անհետի հայկական հորիզոնէն:

Դեռ անցած կիրակի, այս սիւնակին մէջ, կ'ոգեկոչէինք մեր թատրոնի ամէնէն գրաւիչ անձնաւորութիւններէն Գէորգ Զաքարեանի կեանքը, հերոսական ու փոթորկայոյզ: Նոյնքան փոթորկալից ու հերոսական է Սիրանոյշի թատերական կեանքը, վաթսուն տարիներու երկար տեւողութեան ընթացքին, հորիզոնէ հորիզոն, երկիրէ երկիր թափառական:

Այո՛, անձնուրաց ու հերոսական է Թագուհի Սիրանոյշին, որ ամէնախեղճէն ներքին կայծէ մը բռնկած՝ կը նետուի Հայոց արուեստի անկայուն տաճարէն ներս, կը բարձրանայ խարխլած տախտակներէն վեր, տարագրուած թռչունի պէս կը սաւառնի երկրէ երկիր, — ուր ցրուած էր հայ ժողովուրդը, շատ անգամ լեզի կը ճաշակէ ու կը խմէ, բայց ժպիտ ու հրճուանք կը բաշխէ իր ժողովուրդին: Ու նուիրուած իր կոչումին, կը հեռանայ իր մահկանացուէն գոյութենէն եւ կ'ապրի իր ծուլաւի արուեստին հետ՝ պատուելու համար Հայոց մեծագոյն արուեստագիտուհին, յաւատարի պէս փայլելով հայ թատերական բեմին վրայ:

Վաթսուն տարուան Հայոց թատրոնի պատմութեան մէջ Սիրանոյշի սիրական եւ անուշ դէմքը կը տեսնենք ամէն տեղ:

Ծնած 1857ին, (Հայ թատրոնի վերածնութեան առաջին օրերուն), մեծցաւ թատերական նոր ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ: Իր մանկութեան խաղերն բեմէն ներշնչուած էին: Ադամեանի ու ուրիշ վարպետներու շունչը կար մթնոլորտին մէջ, երբ 1872ին, տասնըհինգ տարեկան հասակին Սիրանոյշ պատասխանատու դերով բեմ կը բարձրանայ: (Մագաքեան խումբ. Օրթագիւղի Բարեխնամ թատրոն):

Անկէ յետոյ պատմութեան շարունակութիւն է: Պոլիս ու Կովկաս, Ադամեանի ու անոր սերունդի յաւագոյն տաղերուն հետ. ու յետոյ շատերը հայ թատրոնի փառքերէն, իրեն՝ Սիրանոյշին վերջ:

Ոսկեայ հայ թատրոնի վերածնութեան շրջանը (1860—1890) շատ աշխատաւոր ուժեր տուած է: Բայց Ադամեան եւ Սիրանոյշ իրենց մթնոլորտէն կը բարձրանային վեր, կ'ընդգրկէին ամբողջ ժողովուրդը, ու մեր հորիզոններէն անցնելով՝ կը մտնէին արուեստի այն սրբազնութեան սահմանները, որ համամարդկային էր:

Սիրանոյշին վրայ, անվիճելիօրէն Ադամեանի հովը կը նշմարուի: Ադամեանի մահէն յետոյ, կարծես թէ Սիրանոյշը կրողը կը հանդիսանար մեծանուն դերասանի հանճարին: Ու Համլետի երկաւով տարօրէն կ'անցնէր թատրոնի հասարակութեան հոգիէն, որ կը խանդավառուէր Սիրանոյշով, ու միեւնոյն ժամանակ՝ կ'ապրէր Ադամեանի յարութիւնը:

Սիրանոյշ փոքր հասակէն, կոչնցեալի գիտակցութեամբ քալեց անցաւ բոլոր դժուարութիւններէն ու հասաւ փառքի գագաթնակէտին: Հայ ժողովուրդն ամէն տեղ խոնարհեցաւ մեծ դերասանուհիին առջեւ. ու ան թագուհիի մը պէս առատաձեռնութեամբ արուեստ բաշխեց բոլորին, մոմի պէս վառուեցաւ ու լոյս տուաւ ամէնուրեք, հայերէն լեզուն անոր կանացի եւ երաժշտական թովիչ ձայնով հոգիները պարուրեց, ու Սիրանոյշ դարձաւ հայ մշակոյթի զմայլելի սիւներէն մէկը.

Իսկ, մեծ դերասանուհին վաղեց դէպ ի արուեստի տաճարները, ու ինքը դարձաւ արուեստի տաճար մը հայ բազմութիւններուն համար:

Սիրանոյշ դերազանցապէս ստեղծագործող էր. իր սեփական խառնուածքը ունէր, ուր տիպերն իր նկարագիրը կ'առնէին. ու այսպիսով Սիրանոյշը եւ իր մարմնաւորած դէմքերը կը միանային՝ ամբողջութիւն մը կազմելու, մինչ անձնական դերասանուհիներուն կրակովն ու կայծովը կենդանի Սիրանոյշը թատերական գլուխ մըն է ինքնին, որ սերունդներ դաստիարակած եւ իր հետեւորդներն ունեցած է հայ բեմին վրայ: Անոր կեանքն որ գործօն ամբողջական երկով մը անշուշտ լոյս աշխարհ պիտի գայ գալիք սերունդներու համար:

Ու այսպէս վաթսուն տարի: Ամբողջ երեք սերունդներ եկան, ապրեցան, գինովցան Սիրանոյշի արուեստի հմայքովն ու անցան:

Այս ապրումներն ու զգացումները սերունդէ սերունդ ժառանգութեան պէս փոխանցուեցան: Սիրանոյշ իր ամբողջ էութեամբ կը մաշէր, ու կ'երթար, մասնիկ առ մասնիկ մաս կազմելու մեր ժողովուրդի հոգիին.

Երբ Սիրանոյշը իւղը հատած ճրագի մը պէս կամաց կամաց կը մարէր, անոր վաթսուն տարուան ճառագայթները մեր ժողովուրդի հոգւոյն մէջ խուրձ կազմած՝ լուսապսակ մը կը ձեւացնէին անոր անուան շուրջը:

Սիրանոյշը, օտար արուեստագէտներու կողմէ բաղդատուեցաւ Սառա Պեռնարի եւ Ռեժանի հետ: Մեր մէջ օտար կարծիքներու հետ հայ հայհոյողները կրնան հրճուիլ դիմելով բաղդատել ու արժէքաւոր օտար կարծիքներուն, մեր ազգային սեփական արժէքը բմբռնելու համար: Մեզի համար, Սիրանոյշը բովանդակալից է ու ինքնայատուկ, որ չի փոխուիր մեծանուն աստղերուն հետ: Ու այդ, ազգային այն գանձն ու կայծն է, որ անձնական կնիքն ունի Սիրանոյշի ձայնին, ճկունութեան, ու ստեղծագործութեան վրայ: Ազգային հանճարի բոցավառում մը, որ տաքցուց մեր ժողովուրդի սիրտը դէպ ի հայ թատրոնը, ու հայ արուեստը բարձրացուց հիացմունքի կատարները:

Սիրանոյշ մարմնապէս կը փոշիանայ, բայց անոր արուեստագէտի անունը հայ ժողովուրդի մտքին ու հոգւոյն մասը կը կազմէ, որ անմահութեամբ սերունդէ սերունդ պիտի անցնի:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ՑԻՇԵՑՆԵՆՔ

:-: —

Դպրոցական հանդէսներու շրջանը սկսած է: Ու բնական է այդ հանդէսներու նկարագրութիւնը պիտի երեւնայ հայ թերթերուն մէջ:

Աչքիս առջեւն են երեք գրութիւններ, որոնք այսինչ ու այնինչ դպրոցի աւարտական քննութիւնները կը նկարագրեն. — ո՛վ արտասանեց, ո՛վ գնահատուեցաւ: Դպրոցը յաջող տարի մը բոլորեց. Երկսեռ դպրոց. Ժողովուրդի ջերմ համակրանք... Եւ երկու սիւնակը վերջացաւ:

Եթէ այդ նկարագրութիւնը լոյս տեսնէր տեղական թերթի մը մէջ, կ'ըսէ — ինք թէ նոյն քաղաքի ընթերցողներն արդէն ամէն բան գիտեն. իսկ այս նկարագրութիւնները յատուկ պատշաճի են: Բայց երբ տարբեր միջավայրի մը մէջ հրատարակուող թերթին երկու սիւնակներ կը գրուեն, իրաւունք ունինք խնդրելու որ երկու տող աւելի գրեն՝ ըսելու համար թէ, ա) Քանի՞ աշակերտ — աշակերտուհի ունի դպրոցը. բ) Ի՞նչ ատրինանի դպրոց է եւ քանի՞ ուսուցիչ ունի. գ) Ի՞նչ է տարեկան պիւտճէն. դ) Սեփական շէնք ունի՞ թէ ոչ. ե) Համայնական՞ է թէ անհատական:

Եւ այս կարգի քանի մը ծրագրիր տեղեկութիւններ, որոնք տանելի պիտի դարձնեն երկու սիւնակի ընթերցումը:

ԲԻՎԱՐԵԱ

ՓԱԿՈՒՄ ԹՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷԻ ՊՈԼՍՈՅ ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ

Թրէտի Լիօնէն որոշած է դադրեցնել Պոլսոյ իր գործառնութիւնները: Պանքան այս մասին անտեսական գործավարութեան օտար ընկերութեանց քօմիսէրութեան տեղեկութիւն տուած է: Թրէտի Լիօնէն արդէն՝ երկու տարիէ ի վեր սահմանափակած էր իր գործունէութիւնները: Անցեալ տարի ալ Իզմիրի իր ճիւղը փակած էր: 57 տարիէ ի վեր երկրին մէջ կը գործէր եւ լաւ դիրք մը գրաւած էր հրապարակին վրայ:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 18ին Ֆրանսայի անգործներու թիւն էր 241.253, նախորդ շաբթուան վրայ ուրեմն 6010ի նուազում մը:

Անցեալ տարի այս օրերուն, ամբողջ անգործներու թիւն էր 37.809:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը զբաղեցաւ անգործութեան մասին ներկայացուած հարցապնդումներով: Վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ, մինչեւ որ հարցը գտնէ իր վերջնական լուծումը:

Հարցապնդողներէն մէկը Կարշերի շրջանին պաշտօնական վիճակագրութիւններով ներկայացուած թիւը իբր սուտ թիւ: Միայն Սէնի նահանգին մէջ կան 132.000 անգործներ արոնց թիւը ամէն օր կ'աւելնայ: Երեսփոխանը պահանջ կը դնէ որ օգնութեան սնտուկներ հաստատուին կէս — անգործներուն յատուկ:

Այս վիճաբանութեան ընթացքին, աշխատանքի նախարարը Պ. Տալիմիէ ընդմիջելով երեսփոխանը, յայտնեց թէ բոլոր անգործները որոնց նպաստի պայմանաժամը լրացած ըլլալով՝ զրկուած էին քաղաքապետական հիմնարկութեանց, կրկին պիտի արձանագրուին անգործութեան նպաստի սնտուկներուն:

Կառավարութեան հրամանագիրը՝ անգործներու նպաստի մասին լոյս տեսաւ պաշտօնաթերթին մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Ամերիկեան Ծերակոյտը 2 միլիառ տոլար քուէարկեց, յատկացնելու համար անգործներու աշխատանք հայթայթող շինութեանց: Իսկ Երեսփոխանական ժողովը քուէարկեց 2միլիառ 300 միլիոն տոլար անգործներու իբր նպաստ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիան կը մտնէ նոյնը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Ժընեւէն կը հեռագրեն «Փարի – Միտի»ի.— Յառաջիկայ Չորեքշաբթի օր, երբ հաւանաբար, Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր վերջին նիստը պիտի գումարէ սեպտեմբերէն առաջ, Թուրքիոյ հրաւէր պիտի ուղղուի իր թեկնածութիւնը իբր անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան:

Հրաւէրի առաջարկը պիտի դնեն յոյն արտաքին նախարարը եւ Պ. Մատարիակա, գիտնալով որ Թուրքիա պիտի ընդունի: Մինչեւ սեպտեմբեր՝ բոլոր ձեւակերպութիւնները լրացած պիտի ըլլան, եւ Թուրքիա պիտի կրնայ իր աթոռը գրաւել Ժընեւի մէջ:

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանքօ-գերման խորհրդակցութիւններ

Ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութիւնները՝ Լօզանի մէջ խորհրդակցութեանց սկսան: Առաջին հանդիպման մը ընթացքին, որուն ներկայ էին ամբողջ պատուիրակները, գերման նիւթական նախարարը մանրամասնօրէն պարզեց Գերմանիոյ ելմտական ու տնտեսական կացութիւնը:

Նոյն օրը, կէսօրէն վերջ, երկրորդ հանդիպման մը ընթացքին, Ֆրանսայի ելմտական նախարարը յայտնեց իր քննութեան եզրակացութիւնը՝ գերման ելմտական նախարարին կողմէ տրուած կարգ մը թուանշաններու մասին:

Խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին Երկուշաբթի օր: Երկու կողմերը տակաւին որ եւ է դրական եզրակացութեան չեն յանգած:

Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրին վրայ

Ուաշինկթընի կառավարական շրջանակները կ'ընդունին թէ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրէն անհրաժեշտօրէն կը հետեւի որ եւրոպական պետութեանց կողմէ ներկայացուած պարագաներու ընդհանուր առաջարկը չի կրնար նկատի առնուիլ, եթէ անոնք չյօժարին զինաթափի ըլլալ:

Կառավարութեան անդամներէն ոմանք կը յայտարարեն թէ Ամերիկա չպիտի նուազեցնէ իր օդանաւային կամ ծովային ուժերը, եթէ Եւրոպա իր ցամաքային ուժերը չկրճատէ կարճ ու կտրուկ կերպով, ու կ'ընդունին թէ Հուվըրի ծրագրին յաջողութիւնը՝ մեծ մասամբ կախում ունի Ֆրանսայի եւ Ճափոնի դիրքէն:

∴ Անգլիոյ նախարարաց խորհուրդին մէջ, որ գումարուեցաւ Գոլտուինի նախագահութեամբ, Ժընեւի եւ Լօզանի աշխատանքներուն մասին՝ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի զեկոյցէն յետոյ, քննութեան առնուեցաւ Հուվըրի զինաթափութեան առաջարկները:

∴ Ճափոնի արտաքին, պատերազմական եւ ծովային նախարարները որոնք քննութեան առին Հուվըրի ծրագիրը, շատ չեն հաւատար անոր գործնական արժէքին: Անոնց կարծիքով՝ զինաթափութեան համար պէտք է նկատի առնել իւրաքանչիւր պետութեան պարագան՝ առանձին:

∴ Զինաթափութեան ժողովի այն յանձնախումբը որ կը քննէր քաղաքային օդանաւորդութեան միջազգայնացման հարցը, որոշեց յատուկ մասնախումբին յղել ցարդ ներկայացուած բոլոր առաջարկները այս մասին

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերման վարչապետը ֆոն Փափէն որ Լօզանէն յատկապէս վերադարձաւ Պերլին, այսօր կը նախագահէ նախարարաց խորհուրդին, ուր նկատի պիտի առնուին Լօզանի եւ Ժընեւի մէջ կատարուած աշխատանքները, ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ մէջ ստեղծուած պղտոր կացութիւնը՝ հիթլերեան մարտական խումբերու վերակազմութեան հետեւանքով: Կեդրոնի կառավարութիւնը խստօրէն յանձնարարած էր հարաւային Գերմանիոյ երկու կառավարութեանց, որպէս զի հանդուրժեն հիթլերեան խումբերու ցոյցերուն: Իսկ այդ կառավարութիւնները վճռապէս մերժեր էին նկատի առնել կեդրոնի ազդարարութիւնը: Այս մերժումն ալ պիտի քննուի:

Տիրող կարծիքն այն է թէ հարաւային երկու պետութիւններ, ուր գերակշռող են կաթոլիկները, պիտի յամառին հիթլերեաններու հանդէպ իրենց թշնամական ընթացքին մէջ. իսկ կեդրոնի կառավարութիւնը այսօր – վաղը նոր հրամանագիր մը պիտի հանէ ի նպաստ հիթլերեաններուն, որոնք պիտի կրնան իրենց համազգեստաւոր խումբերով՝ յաղթական մուտք մը գործել Միւնիխ եւ Քարլսրուհէ՝ որոնց կառավարութիւններն են որ կ'ընդդիմանան:

Պավիերայի կաթոլիկ կուսակցութեան ղեկավարը ճառի մը մէջ յայտնեց թէ Պավիերա, որուն սահմանադրական իրաւունքները վտանգուած են, պիտի գիտնայ համախմբել իր երիտասարդ ուժերը, պաշտպանելու համար իր իրաւունքները: Իսկ կեդրոնի կառավարութիւնը երբեք չէ ծածկած թէ, այն պարագային որ ըմբոստութիւն ծագի, փրուսիական զօրախումբերով պիտի գրաւէ Պավիերան:

Հիթլերեանները իրենց կողմէ կը հրահրեն վէճը: Հակառակ ոստիկանութեան խիստ արգելքին, Հիթլեր յաջողած է Միւնիխի մէջ կեդրոնացնել 40.000 հոգի, որոնք ցոյցեր պիտի կատարեն քաղաքին մէջ:

Ռուսեւռումէն բանակցութիւններ

Քանի մը օրէ ի վեր ռումանական մամուլը կը զբաղի Ռուսիոյ հետ ոչ – յարձակման դաշինքի մը կնքման հարցով: Քաղուած տեղեկութիւններէն կը հասկցուի թէ, Ռումանիա, որ Ռուսիոյ հետ խաղաղութիւն հաստատելու մտահոգութեամբ, առաջարկած էր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Յ. Օշականի վէպին նոր պրակները, էջ 251 – 288

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՍ ԱՄՍՈՒ 27ԻՆ

— :-: —

Աթէնքէն կ'իմացնեն թէ, 4րդ կարաւանի նաւը պատրաստ պիտի ըլլայ ամսոյս 27ին. բոլոր անոնք որ մաս կը կազմեն այս կարաւանին, մինչեւ վերոյիշեալ թուականը պէտք է պատրաստ ըլլան:

Ինչպէս ասկէ առաջ հաղորդուած էր, շրջաններէն այս կարաւանին մաս կազմողներուն մօտաւոր նաւահանգիստ ձգի փոխադրութեան համար եղած դիմումը, պատկան նախարարութեան կողմէ ընդունուած ըլլալով, որոշուած է Փաթրասի եւ Կորնթոսի ներգաղթողները Աթէնք, իսկ Սէրէզի եւ Տրամայիները Սելանիկ փոխադրել:

ՅՈՅՆ ՍՊԱՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻՆ

Գրեր էինք թէ յունական բանակի սպաներուն մէջ կարգ մը շարժումներ կը նշմարուին: Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին:

Շարժման նախաձեռնարկ եղած են Աթէնքի պահակազօրքէն խումբ մը սպաներ, բայց բուն կազմակերպիչները, ինչպէս կը հաւատեն, զօրավարներ են, որոնք ծանօթ են իրենց անցեալով, իրենց ուղղութիւնը կը ստանան պատերազմական նախարարութեան բնդի. տեղէն զօր. Փլաստիրասէն, Վենիզելոսի աջակիցը եւ անոր հրահանգներ գործադրութեան ընդդէմ:

Կազմակերպութիւնը, որ տակաւին գաղտնի կը պահուի, կը կոչուի «Զինուորական միութիւն» եւ ունի տասը հոգինոց ղեկավար մարմին մը, որ ընտրուած է գաղտնի քուէարկութեամբ:

Այս մարմինը փրօթօքոլ մը պատրաստած է, որուն ներքեւ ստորագրած են բոլոր սպաները:

Տակաւին յստակ չէ կազմակերպութեան բուն նպատակը, բայց կ'ըսուի թէ յառաջիկայ ընտրութիւններուն մէջ ժողովրդականներուն յաջողութիւնը նախատեսելով, սպաները իրենց նպատակ դրած են ամէն գնով պահել հանրապետական վարչաձեւը, ի հարկին դիմելով խիստ միջոցներու:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցան երեք Անգլիացիներ: Անոնք կը մեղադրուին թէ գլուխը կը գտնուէին թմրեցուցիչներու մաքսանենգութեան մեծ կազմակերպութեան մը:

ՊԱՂՏԱՏԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իրաքի անգլիական օդանաւային կայաններու պահակներուն մէջ ծագած ըմբոստական շարժման հետեւանքով, Եգիպտոսէն օդանաւով ղրկուած մաս մը զօրքեր հասան Պաղտատ.

ՍԻԱՄԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Սիամի մէջ յեղափոխութիւն ծագեցաւ: Զինուորներ եւ նաւազներ առանց արիւնահեղութեան գրաւեցին Սիամի մայրաքաղաքը: Գրաւումը տեղի ունեցաւ անակնկալ կերպով զօրախումբերու կողմէ, որոնք գրաւած էին մայրաքաղաքին ռազմագիտական կէտերը.

Մայրաքաղաքին գրաւումէն յետոյ, ըմբոստութեան ղեկավարները գացին Թաշէն, ուր կը գտնուի թագաւորը: Կը կարծուի թէ զայն պիտի բերեն մայրաքաղաք, ուր իր ներկայութեան՝ ըմբոստութեան ղեկավարները ժողով գումարելով՝ պիտի պահանջեն որ անմիջապէս յայտարարէ սահմանադրական միապետութիւն:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ

Քաղաքական տագնապները մէկը միւսին կը յաջորդեն այնպիսի ատեն մը, երբ տնտեսական, ելեւմտական դժուարութիւնները ու ընկերային բարոյական անկումները աշխարհը կը մղեն քայլ մը աւելի դէպ ի անկում ու քաղաքակրթութեան կործանում։ Մարդ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ, որ ժողովուրդները իրենց կրած տառապանքներուն մէջ կորսնցուցած են իրենց ազգային կամ դիտական գործունէութեան ուղին։

Տասնըհինգ տարիներ առաջ գերման ժողովուրդը իր վայմարեան սահմանադրութիւնով մերժ կուսակ Հօհենցոլերներու ընդդիմադիր միապետութեան, պատասխանատու բռնելով զայն իր դժբախտութեան, ու կը բռնէր ժողովրդապետութեան ուղին, յանձնելով իր ղեկը նախ ընկերվարականներուն, ապա՝ ժողովրդականներուն, այսօր ալ արագ ասպատակով մը՝ են կ'երթայ ու կը դառնէ միապետութեան գաղափարին, տնտեսական ու ազգային վերելքի առաջնորդը ձեռքին։

Վերջացեր Աւստրիան, ուր Տիլֆուսի դահլիճը կազմուեցաւ այնքան մեծ դժուարութիւններով, բայց արդէն կը խօսուի փոփոխութեան մասին։ Սերպիոյ մէջ տակաւին վերջերս կազմուած Մարինքովիչի դահլիճը, ամենամեծ քաջութեամբ կը դիմագրաւէ, քաղաքական բացառիկ կացութեան մը մէջ, ներքին ու արտաքին շատ մը դժուարութիանց։ Ցուխատաանի մէջ Վէնիզելոսի դահլիճը տիրող տնտեսական եւ քաղաքական տագնապներու մէջ ինքզինքը անկարող հռչակելով կը քաշուէր ասպարէզէն տակաւին քանի մը շաբաթներ առաջ, դարձի կը յանձնուէր Փանկանաթարսիսի, որ իր կարգին առանց փրկութեան ելք մը գտնելու, կրկին տեղի կուտար Վէնիզելոսի։ Ռումանիոյ մէջ Նիքոլա Եորկան, հակառակ իր կարող մարդու եւ լայն ժողովրդականութեան համբաւին, չհամարձակեցաւ ևյեւմտական հաւասարակշռութեան համար թոշակներուն վրայ 50 առ հարիւր զեղչը գործադրութեան դնել, նախընտրեց քաշուելու ու դուռ բանալ բողոքական տագնապի։

Անգլիական ժողովուրդի աջէն ձախ եւ ձախէն աջ, ինչպէս Փրանսականին ձախէն աջ, եւ աջէն ձախ արագ դարձումներ, չե՞ն գար այս ամբողջութեան մէջ ապացուցանելու որ ժողովուրդները ուր որ ալ ըլլան, մասամբ ու նիւթական ի՞նչ աստիճանի բարձրութեան վրայ ալ գտնուին, ո՛չ միայն իրենց հաւասար աստիճանաւոր կը խոտեն ղեկավարներուն հանդէպ, այլ՝ իրենց ազգային հիմնարկութեանց, մինչեւ անգամ իրենց անձնական ուժին հանդէպ։

Սխալ կարելի ըլլար երկրի մը գործերը կարգադրուիլ մարդոց փոփոխութիւններով, փաղուց շատերը այդ ճանապարհը կը բռնէին։ La formule du tourniquet à la foire. գցալ միշտ նոյն անհանգստութիւնները եւ կրկին վերսկսիլ։ Այս անհանգստութիւնները որ կ'երկարին փոփոխութիւնական ակզանակներէն մինչեւ յաւերժական համաձայնութիւնը, կարող ենք հաւաքածոյի մը մէջ դասաւորել բոլոր քաղաքներու անուններով, ու պիտի ունենանք Սփայի մտահոգութիւնները, Քանի իրաւանցումները, Ճենովայի ընչաքաղցութիւնները, Լօքառնոյի յուսախաբութիւնները, Թուաիի անկդետաժ ները եւ վերջապէս Լօզանի յուսահատական ճիչերը։

Բարոյալքումի, քաղաքական տարբաղդութեան եւ ազգային քայքայումի սպառնացող վտանգներ են այս ամէն երեւոյթները, քան քաղաքական առողջ ելքի, ազգային փրկութեան եւ մարդկային երջանկութեան համար մտածուած ու ծրագրուած փորձեր։

Միջազգային փոխանակութեանց մեքենային վերանորոգումը եւ անոր բնական պայմաններու մէջ գործելը կենսական ու առողջական պարտականութիւն մը կը համարուի այսօր, զոր գլուխ հանելու համար այնքան ալ անհրաժեշտութիւն չկայ ընկերային ու տնտեսական վարդապետութեանց խորոխոմանց ուսումնասիրութեան։ Կարգադրութիւնը բոլոր ղեկավարներու կարողութեան սահմանին մէջ է. փոխանակ պարտքերու հատուցման խնդիր խաղալու, ինչ որ կը խորհինք, ոչ մէկ ատեն պիտի կարգադրուի ու լուծուի, լաւ չէ՞ր ըլլար որ իրարու հանդէպ փոխադարձաբար պարտքեր եւ տնտեսական ակնկալութիւններ ունեցող ազգերը խոշոր սեւ գծով մը եղածը յանձնէին համաշխարհային ընդհանուր ապանդի պատմութեան եւ փոխադարձ վարկերով ու օգնութիւններով իրենց եւ պզտիկները ոտքի կանգնէին, ազգամիջեան կենսատութիւնները փոխադարձ զիջումներով լուծուէին, աշխարհին ու մարդկութեան տալու համար տնտեսական աղատ բարգաւաճումի եւ քաղաքակրթական ազատ թռիչքի նոր պատուհաններ։

Վերսայլեան խաղաղութեան գործի հետեւանքով յառաջացած տնտեսական եւ քաղաքական անհաւասարակշռութիւնները սակայն այնպիսի համեմատութիւններ ու ձեւ ու մարմին առած են, որ խզճի եւ բռնութեան ակէ դիտական անձնաւորութեան մը յանուն նշմարիտ խաղաղութեան բերած առաջարկները առ այժմ դէթ հեռու պիտի մնային սողոմոնեան վճիռներ դառնալէ ու պիտի առնեն եղովբոսեան պարզ խրատականներու հանգամանքը։

Աշխարհի եւ մասնաւորապէս Եւրոպան այնքան պէտք չեն ունեցած, որքան՝ ներկայիս, մոռնալու իրենց բռնատիրական հակառակութիւնները քանի որ իւրաքանչիւրի գոյութեան սպառնացող վտանգը ամէնուն դուռը եկ առած է։ Տեսանք թէ ինչպէս քաղաքական եւ տնտեսական այլքներ թէ ինչպէս խառնակուեցան դուռեր եւ հաստատուեցան աւելի միահեծան տիրապետութիւններ։ Փոխանակ ժողովրդապետական կարգերու վերահաստատման յառաջ եկան նեղ ազգայնական հոսանքներ, փոխանակ խաղաղութեան գործի հիմնաւորման՝ յառաջ եկան սահմաններէն դուրս յարձակողական հակամարտութիւններ, ազգային «Lebensraum» վերաբացման նման խնդիրներ որոնք կարող են վայրկեան առ վայրկեան սպառնալ եւրոպական այնքան դիւրաբեկ հաւասարակշռութեան։

Ո՛չ համայնավարականութիւնը, ո՛չ պետական աատուածարաբութիւնը, եւ ո՛չ ալ ամերիկեան դրամատիրութիւնը այնքան խոշոր վտանգներ չեն, որքան եւրոպական ազգերու ներկայի ներքին խուլ հակամարտութիւնները։

Վերսայլի դաշնագրի գործադրութեան յաջորդող օրերուն Սպանիան եւ Իտալիան դարձան արիւնոտ պատերազմի երկիրներ, փրկելու համար նախապէս ներքին անիշխանական գրութիւններ եւ ապա Եւրոպայի խաղաղութիւնը, քանի որ այն օրերուն այնքան ալ հրամայաբար չկար համայնավարական եւ անիշխանական ուժեր փորձի մը դիմադրելու։

Սպանիոյ մէջ Փրիմօ տը Ռիվիերայի տիրապետութիւնը իր այս առաջին առաջին խել վերջ գտաւ բազմաթիւ պատճառներով, ապա սողոմ հանրապետութեան, որ իր ամբողջութեամբ վտանգ մը չի նկատուիր խաղաղութեան համար, բայց երկրի ներքին խառնաշփոթ կացութիւնը, քաղաքական ցոյցերը եւ ծայրայեղութիւնները անհանգստութեան դիմաւոր չարժառիթներ կրնան նկատուիլ դրացիներու համար։

Որքան ալ անկեղծ ցանկութիւններով մօտենանք սպանիական երիտասարդ հանրապետութեան, չենք կրնար մոռնալ Լէնինի այն մարգարէութիւնը որ «Ռուսաստանէն վերջ եւրոպական առաջին երկիրը որ համայնավարութիւնը պիտի ընդունի, այդ ծայրայեղ Թագաւորական Սպանիան պիտի ըլլայ»։

Գէնիթօ Մուսոլինին իր իշխանութեան սկիզբի օրերուն վերահաստատեց երկրի խաղաղութիւնը, բայց՝ ինչպէս ամէն տիրակալ որ իր գոյութիւնը տեւականացնելու եւ դիրքը ամրացնելու տենչանքով կամակատար ժողովուրդի ուշադրութիւնը տարին քանի մը անգամ խոշոր ցոյցերով եւ կրակոտ ճառերով գաւառի աշխարհի վրայ կը դարձնէ, ցոյց տալով երկրի քաղաքականութեան եւ տնտեսութեան սպառնացող վտանգները. առանց ըղձացնել տալու որ ինք իր երեւոյթով կրնայ վտանգ մը նկատուիլ միջազգային խաղաղութեան, եթէ երբեք իր մտադրութիւններուն դոհացում չտրուի։ Մտադրութիւններ որով սակայն տարիներու յամառ աշխատանքով դարձած են այսօր ազգային հաւատամքի մէկ կարեւոր մասը։ Իտալիան պիտի կուզայ Իտալացիներուն համար. վերսայլեան դաշնագիրը անտեսած է իր պատերազմեան դոհարերութիւնը, անհամբեր կը սպասէ միւսներու հաւանութեան, հակառակ պարագային դէպ ի արեւելք խաղաղ արշաւանք մը կատարելու, եւ միջերկրականեան իր գիրքը առաւել չափով ամրացնելու համար. Տուեալ պայմաններու մէջ Փաշականութիւնը Եւրոպայի ականջին տակ լեցուն ատրճանակ մը պիտի մնայ։

Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ եղած տնտեսական եւ ելեւմտական հակամարտութիւններու կողքին, վերսայլեան դաշնագիրը արձանագրած է աւելի վտանգաւոր իրողութիւն մը, Սառի շրջանի ժամանակաւորապէս յանձնելով Ֆրանսայի, մինչեւ 1935, որմէ յետոյ եթէ տեղացի ժողովուրդը փափաք յայտնէ միանալու Գերմանիոյ, ան պարտաւոր պիտի ըլլայ ածխահանքերով հարուստ այդ հողամասին փոխարժէքը վճարել Ֆրանսայի։ Գերմանիան երբ եւ իցէ Սառէն պիտի չհրաժարի, ինչպէս Ֆրանսան քառասուն տարիներ չարունակ չհրաժարեցաւ Ալզաս – Լօրէնը պահանջելէ։ Խնդիր հարցական մը արդէն բացուած է։ Նշանակուած ու երկաւստեք ճանչցուած պարտքերը վճարել չուզողը պիտի ուզէ արդեօք Սառի փոխարժէքը վճարել։

Արագ ակնարկ մը Տաճկիկի չերտամասին վրայ պիտի բաւէ գերմանելեան վէճի հիմնական ու վտանգաւոր բնոյթը ըմբռնել. ինչպէս որ երկու կողմերու յարուցած դժուարութիւններն ու ազատելները դիւրութեամբ ըմբռնել պիտի տան անմիջական վտանգի մը կարեւորութիւնը։ Գերմանական եւ լեհական երկու հարիւր տարիներու ազգային ուխտը դէմ դիմաց կեցած են, առաջինին յենարան կենալով Ռուսաստանը, իսկ երկրորդին՝ Ֆրանսան ինչո՞վ պիտի վերջանայ միջազգային այս կնճռոտութիւնը։ Պատերազմո՞վ թէ իրաւախոհութիւնով։

Քաղաքական կնճիռներու կծիկի ծայրն է որ քակեցինք. բազմաթիւ ու բիչ պատճառներ կան Եւրոպան անհանգստացնող, որ բաց ի իր տնտեսական յուսահատ գրութենէն եւ ընկերային բարդութիւններէն, քիչ մը ամէն կողմէ կը հաշուէ քաղաքականօրէն վրդովեցուցիչ երեւոյթներ։ Նորանո՞ղ վտանգաւոր են արդեօք գերմանեւաւստրիական Անշլուսը, միջին եւ հարաւային Եւրոպայի սահմանային անհաւասարակշռութիւնները, Թուրքիոյ անհիմ ամբողջականութիւնը եւ Միջերկրականը

Փնտռութեանց ներկայացուցիչները Լօզանի մէջ տնտեսական պայմաններու քննութիւնն է որ պիտի կատարեն, մինչեւ մէջ պիտի խօսին գործադրութեան ձեւի մասին, իսկ քաղաքական պատմութեան ալ դադրելի զինաթափութեան ամբողջութեան եւ իրերահաւատութեան եւ նախ պիտի կայծեն, կը խորհինք։

Սրտանց յաջողութիւն կը մաղթենք բոլոր այն պետական մարդոց, որոնք այս պահուս ժընեւէն Լօզան այսքան հարցեր իրենց ուղեղներու մէջ միջազգային խաղաղութեան գետնին կը փնտռեն։ Քանի՞ պիտի արժէ արդեօք անոր քառակուսի մեթրը....

Հ. ՍԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԺՈՂՈՎԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐԻԵԼ ՊԻԻՍ

:-:

Պելճիքայի գրականն կեանքը կը բաշխէ երկու զուգընթաց գետիններու վրայ. ֆլամանական գրական շարժում մը, (խորատային Պելճիքա), արտայայտուած՝ ֆրանսերէնով, զոր կարելի է նոյն իսկ մէկ նեքմամանէր նկատել փրանսական գրական ինքնագին. ու ֆլամանական գրական շարժում մը. (հիւսիսային Պելճիքա), արտայայտուած՝ ֆլաման բարբառով, որ շատ աւելի սերտօրէն կապուած է իր բնաշխարհին։

Ինչ վճռական դեր որ խաղացած է Jeune Belgique գրական հանդէսը վալոնական վերածնունդի տեսակէտով, նոյնքան բախտորոշ եղած է Van nu an Straks (Այսօր եւ վաղը) հանդէսի նըշանակութիւնը ֆլաման իմացական զարթօնքի եւ վերելքի ընթացքին։

Սիրիէլ Պիիս ֆլաման գրական վերածնունդի առաջնորդներէն մէկն է անտարակոյս, մէկը՝ որ գիտցած է գաւառաբարբառ մը բարձրացնել գրական լեզուի մը գիրքին։

Թէեւ ֆաղեցի դասակարգէ սերած, բայց ինք, ցեղային եւ գրական բնազդէն մղուած, մօտեցած է աւելի ժողովրդական խաւերուն, ֆլաման գիւղին եւ բնութեան, հանկէ քաղելով առաւելապէս իր ներշնչումները։ Այդ է պատճառը որ իր ամբողջ գրական գործը բացօթեայ միջոց մըն է, ուր կը բոլանն կեանքով բաբախուն պարզ բայց մարդկային էակներ.

Իր քարեկամը, Մորիս Մեթերլինկ, զինք կը նկատէ ֆլաման Մօփասանը ու կ'աւելցնէ.

— «Մօփասան մը, որ կամովին կ'անտեսէ քաղաքները, զբօսավայրերը, սնգուրուած տիկիններ, «Bel Ami»ները եւ աղջնակները։ Անայլայլ եւ հզօր առողջութեամբ Մօփասան մը, այլամերժօրէն դաշտեցի, որ կը նետաբերուի կեանքի այն երկրային բով միայն, որոնք չեն անցնիր, չեն հիննար երբեք, — երկինքը ու ջուրը, դաշտերը, եղանակները, գիւղերը, եւ կինեոր ու մարդիկ, որոնք կը խօսին եւ կը մտածեն ինչպէս շատը, դաշտերը, ծառերը եւ աստղերը։»

Ստորեւ կուտանք պատմուածք մը իրմէ, Ձին, ուր անը որքան ապահոյն եւ մեղմ, յուզումը նոյնքան տեկեթ է եւ խաղողական։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

***

ՁԻՆ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

:-:

Տեսարանը շատ կարճ եղած էր եւ —փորձութորդութեան խուս տուած տեսակին— շատ դանդաղ եւ միանգամայն շատ արագ

...Դեռ նոր նորոգուած խճուղին մէջտեղ, դեղին նուրբ աւազին վրայ կը խաղային երեք տղաք։ Ճամբեզրին գիրենք կը տեսնեմ աչքիս առջեւ, եւ ինձ կը թուի թէ միշտ ալ զիրենք պիտի տեսնեմ, ինչպէս որ պիտի յիշեմ միշտ տեսարանը որ պատահեցաւ այդ պահուն։ Անոնցմէ մէկը աղջնակ մըն էր եօթը-ութ տարեկան, դէմքը՝ վարդագոյն, աչքերը՝ անմեղօրէն կապոյտ, մազերը՝ շատ սեւ եւ խիտ, անփութօրէն ծոծրակին ու այտերուն թափթփած, միւսը չորս—հինգ տարեկան մանչուկ մը, խաչերկեկ, կարմիր խարտեաշ, շատ լայն ու շատ բարձր տարատին մէջ, զոր վեր կը բռնէր մաշած ուսկապ մը. յետոյ անտարիք երախայ մը, յետոյքին նստած, աղջնակին միամիտ մը, խոշոր արտայայտութիւնէ զարկ աչքերով, եւ խարտեաշ, հրբօրէն գանգուր մազերով

Զգիտեմ ի՞նչ կը խաղային Սատափակոյս, ոչինչ. կը խաղցնէին աւազը իրենց պզտիկ թաթիկներով, կը տապլտկէին արեւուն տակ, պզտիկ անասնիկներուն պէս կը վայելէին օդին գարնանային քաղցրութիւնը իրենց վրայ հակող չկար. պզտիկ գիւղակը կը թուէր թէ թմրեր էր երջանկութեան ժամերուն տակ։ Իր էր անէ քանի մը հիւղակները զրիթէ լքուած, ուղիղ եւ անվերջանալի ճամբուն երկու ափին, որուն երկայնքին կը ձգուէին զոյգ շարքեր։

***

Նստած չուքը, աթոռի մը վրայ, տնակին մեծ պանդոկին առջին, ես ալ կէս քուն, կէս արթուն կը մրափէի, յոգնած՝ հեծելանիւի երկար արշաւանքէս։ Մայիսի այդ հրաշալի եւ տաք օրով, ես եկած ձգած էի արդէն քառասուն քիլոմեթր ճամբայ, նոյնքան մըն ալ կ'ընէի ունէի նպատակիս հասնելէ առաջ. Անցոր բըղձայնութեամբ մը օրօրուն, աչքերս՝ փակ, կը լսէի գրեթէ, շրթունքիս միջեւ բռնած անգլիական կարճ ծխափող մը, որմէ ատեն ատեն նեղս կը քաշէի ծուխի քուլայ մը, գործիքս, ճամբու երրակալ ընկերս, հնոլոքօրէն յենած էր ինծի։

*

Սարսափի սուր ճիչեր, յանկարծ զիս ընդոստ արթնցուցին Սարի գաւակցի, եւ շանթի մը նման, տեսայ տեսարան մը, որ զիս սարսափեցուց ու զիս ստուած զամեց գետնին

Խճուղին վրայ, ճիշդ առջեւս, հոն, ուր քիչ առաջ կը տապլտկէին տղաքը, կ'անցնէր բարձր եւ ծանր կառք մը, սեւ ծածկոյթի մը տակ, զոր կը քաշէր ձիւն, խոշոր ձի մը, դդրդինո՝ աւագէն մերժացած, հանդարտ սօսափումով մը։ Եւ միեւնոյն ակնարկով, ինչպէս միեւնոյն կայծակին նշոյլով, մինչդեռ դողդողուն ձեռքերս կը զարկուէին քուններուս շուրջ ու բերանս կը բացուէր զարհուրանքէս պոռալու համար, առանց կարենալու ձայն մը հանել, տեսայ կառավարը փորին վրայ քնացած ծածկոյթին տակ, երկու մեծերը տղաքը, —աղջիկը եւ մանչը — փախած ճամբուն եզերքը, ու պզտիկը, երախան, մինակ մէջտեղը, նստած անխռով, անզգոյշ՝ ահռելի վտանգին։ Ժամանակ չունեցայ խոյանալու, ծանր ձին անոր վրան էր

Բայց ոչ... անոր վրան չէր... Այն պահուն իսկ ուր կը կարծէի ներկայ ըլլալ սոսկալի ջախջախումի մը, տեսայ այս բարի անասունը, որ կանգ առաւ բաւէ մը, գլուխը խոնարհեց դէպի տղան, զայն հոտոտել ուզելու ձեւով մը, յետոյ լայնօրէն բանալով իր առջեւի եւ ետեւի ոտքերը, անցաւ զգուշաւորէն անոր վրայէն կառքին հետ միասին, առանց անոր դպելու

***

Ահա զուէր, պաշտօնեաներ, ուժգնօրէն բացուող դռներ։ Մանչը եւ աղջնակը, որ ապառնեններու տակ ակսած են պոռալ։ Եւ կին մը, որ կը խուժէ, հեւիհեւ, մազերը խառնափնդոր, խելքը թռցուցած ու գետնէն կը վերցնէ, անվնաս, փոքրիկը։ Ցնցուած, կառավարը, որ արթնցած բոլոր այս աղմուկէն, կը ցատկէ իր կառքէն վար, կը դառնայ, ու հասկընալով անցած դարձածը կը սկսի փոխնի փոխ ձեռքերով խաղաղանի հարուածներ տալ իր ձիուն գլխուն, ու նետել հայհոյանքներ եւ սարսափելի անէծքներ։

Այդ պահուն սակայն կը միջամտեմ։ Կը խոյանամ, արցունքը աչքիս, ինծ կը թուի որ պիտի խեղդեմ այդ մարդը։ Բայց անոր հասնելէ առաջ, առանց հասկնալ կարենալու թէ ինչպէս եղաւ ատիկա, կը հանդարտիմ, բոլորովին կը խաղաղիմ։ Եւ ձեռք ձայնով մը, հաշտարար թօնով մըն է որ կ'ըսեմ իրեն, դպելով իր թեւին.

— Ընկեր, ա՛լ մի զարներ այդ անասունին, եկո՛ւր հետս, միասին զաւաթ մը պարպե՛նք։

Ան կը դառնայ, կը դադրի հարուածելէ, ինծ կը նայի կասկածոտ ակնարկով մը, տակաւին բարկութենէն կասկարմիր եղած։ Եւ, մեր միջեւ, երկվայրկեան մը կ'անցնի անըրացատրելի տրամ մը։ Եթէ տակաւին զարնէ, եթէ անգամ մըն ալ զարնէ իր անասունին, կը ցատկեմ իրեն վրայ, կը տապալեմ զայն, կը խեղդեմ զինք. կը զգամ ատիկա, կասկած չկայ ատոր։ Եթէ ալ չզարնէ, կը ներեմ իրեն, եւ կը զգամ որ լաւ գործ մը ըրած պիտի ըլլամ, թէ իմ քաղցրութիւնս իր մէջ պիտի շարժէ, առաջին անգամ ըլլալով, մարդկայնութեան եւ գութի ջիղ մը, որ ապագային եւս, յաճախ պիտի թրթռայ։

Ան չի զարներ այլեւս... Ան կորաղած ըլլալու էր, ակնարկիս տարբերէն բոյսին մէջ, ինչ որ կրնար անխուսափելիօրէն պատահիլ։ Ան զգացած ըլլալու էր, իր անմիջակ հոգին խորը, իրբեւ չփումը հասակորական հոսանքի մը, քաղցրութիւնը եւ գութը որ կը ճառագայթէր իմինէս։ Այս, յանկարծ բոլորովին կը հանդարտի, կը նեղէ խարազանը ծածկոյթին տակ եւ կը կեցնէ իր ձին։

Կը զառնամ. փոքրին կնիքն խմբովին շարժուող մարդոց խառնիճաղանճին մէջէն կը կանչեմ գինետան տիրուհին. երկու գաւաթ կ'ապսպրեմ։ Յետոյ, երկնալով ձիուն մօտ, կ'առնեմ իր գլուխը ձեռքերուս միջեւ եւ կը զգուեմ, թրթռուն ճըգնումով։

Կառապան. ըսի, կրնաս փիչ մը իրեն վարսակ տալ, սինչեւ էտ

— Ինչպէս որ կ'ուզէք, պարոն, պատասխանեց մարդը ցած, գրեթէ ամօթահար ձայնով մը։

Անուամեկ եւ կինը գաւաթներով միասին կը խմենք։ Զափ մը վարսակ կ'ապսպրեմ ձիուն համար. Եր նստան տիրուհին կը բերէ կողովով մը։

Կառապանը կը հանէ ձիուն սանձը, եւ, մինչդեռ, անձայն եւ տխուր, կանգնած կեցած նեղ ու կ'ուտէ կողովին մէջէն, զոր բռնած եմ ափս ձեռքովս, չեմ զադրիր մէկ, ձեռքովս զգուելէ իր գլուխը եւ բաւոր Ամիկա կ'բռնեմ ձեռքօրէն, երկարօրէն, դանդաղ եւ կրկնուող շարժումով մը, գգուելով ու գգուելով միեւնոյն տեղերը, եւ յանկարծ, յուզումէս խեղդուած, աղջօրէն կը սկսիմ արտասուել։ Ձեռ կրնար կոպել արտասուելս, ան կը հասի հոնտակ հիգերուս, ան կը հասի եւ պէտք է որ հասի, ան կը թրջէ վերջին ատրիկները, զորս բարի անասունը կը հասցնէ կողովին տակէն փոխելով շրթունքներ։

Վերջացած է, եղեռնայ կարապարապ է, կառավարը կը դնէ ձիուն սանձը, սալ ր կը սեկնի։ Ես ալ դուռն կը պարզեմ ձեռք մը, ափիս մէջ հինգ ֆրանքնոց մը սեղմած

Ա՛ո այս, ճամբան գաւաթ մըն ալ պարպելու համար է։

Մարդը չէր համարձակեր խօսիլ ու ալ ինծ նայիլ այնքան յուզուած էր անոր

Կեցայ րոպէ մը դիտելու համար ատլին հեռանալը։ Բան մը պակաս էր կը սատապար. որովհետեւ պաշ մը վերջ, կառավարը կրկին կեցաւ եւ գետին ցատքեց։ Ես տեսայ, գիտէր որ չօշափեց ձիուն վզնոցը, ու հոն բան մը կարգի դրաւ։ Ու այս ընելէ վերջ, նախ քան ծածկոյթին տակ կրկին մտնելը, ան շոյեց իր անասունը բաշին վրայէն ու անոր վզին տուաւ քանի մը հարուածներ, մեղմօրէն, բարեկամական ձեռքով մը։ Յետոյ, ան վերադարձաւ իր տեղը, եւ ծածկոյթին տակէն տեսայ դուրս ելնելը թեզուռն խարազանին, զոր մարդը կը շառաչէր եւ կը դարձնէր օդին մէջ, ձիէն շատ վեր, տիրապետութեամբ, խրախուսիչ պաշտպանութեան մը նման, ինչպէս երգ մը։

Այն ատեն ափսոսանքի ծանր հեւքով մը, ես ալ հեռացայ։

ՍԻՐԻԷԼ ՊԻԻՍ

ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Սիրանոյշի գերեզմանին վրայ խօսուած են շարք մը դամբանականներ, որոնցմէ Լ. Նազարեանցի եւ Գ. Մխիթարեանի խօսածները կը գետեղենք ստորեւ։

ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԸ

Միայն քանի մը շաբաթ առաջ ինծի սահմանուած էր Փարիզի հայ համայնքին կողմէ մեծարանքի ուղերձ մատուցանել Սիրանոյշին՝ իր յոբելեանին առթիւ. Ու այսօր ինծի դժնդակ պարտականութիւն կը վիճակուի դամբանական խօսք բաել իր դագաղին վրայ

Ազգի մը կողմէն իր ոգեկան եւ մըտաւոր գործիչներուն հանդէպ երկուած բերած գնահատանքին աստիճանը համապատասխան է այդ ազգի կըթութեան, մշակոյթի աստիճանին Որքան աւելի յառաջացէմ, մշակուած է ազգ մը, այնքան աւելի մեծ է իր գուրգուրանքը տոհմիկ արուեստի, գրականութեան եւ գիտութեան ներկայացուցիչներուն նկատմամբ։ Այդ կողմէն մենք, հայերս, պարծենալու շատ քիչ բան ունինք։ Արտակարգ կարողութեան մը երկու դէմքեր կը լուսաւորեն մեր պատմութեան նորագոյն շրջանը. Կոմիտաս Վարդապետ եւ Տիկին Սիրանոյշ։ Անոնցմէ առաջինը, որ իր առողջ ատենը թունդ կը հանէր մարդոց սրտերը, վեհագոյն վայրկեանին երջանկութիւնը պարգեւելով անոնց, այսօր՝ իր խաւար տառապանքի օրերուն՝ հազիւ կրնայ յուսալ համեստ նպաստի մը, որ՝ հաւասար ըլլալով դրամանեակի երրորդական պաշտօնեայի մը ողորմելի ամսականին՝ ծանր բեռ կը նկատուի Մեծ Վարպետի հայրենակիցներու կողմէ։

Իսկ Սիրանոյշ, որ վաթսուն տարուան տանջալից ողորումներով փառքի գագաթնակէտին հասած՝ զանգուածներ կը խոնարհեցնէր իր առջեւ ու կը պանծացնէր հայրենի արուեստ ու բարբառը հայ եւ օտար շրջաններու առջեւ, իր վերջին օրերը սափրուած կը քարշ տալու թշուառութեան եւ ընդհանուր մոռացումի մէջ։

Սիրանոյշի եղերական վախճանը թող սորվեցնէ մեզի՝ գնահատել եւ յարգել մեր տաղանդները, վասն զի առով յարգանքի տուրքը մատուցած կ'ըլլանք ոչ միայն իրենց, այլ եւ մեր ազգային մշակոյթին։

Ու հիմա, Մեծ Արուեստագիտուհիի դագաղին առջեւ թող մեր սրտերը լան ու լուռ արցունքով, որոնց այնքան վարժ է հայ սիրտը։ Բայց եւ թող խոյանան ընկերային մեր հոգիները, որ հայ ժողովուրդը կրնայ Սիրանոյշներ ծնիլ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԸ

Արուեստագէտ մը հողին կը յանձնենք այսօր. բայց ոչ անոնցմէ որոնք իրենց առաւել կամ նուազ փայլուն ընդունակութիւններով, հանրային կեանքին կը մասնակցին, կեանքը կը գարձնեն հաճելի, կը յուզեն, կը ցնցեն ու ժպիտ կուտան, կը նպաստեն ընդհանուր յառաջդիմութեան, որքան կը ներեն իրենց անհատական ուժերը։ Այլ անոնցմէ՝ որոնք գիտաւորներու նման կուգան, կը շողան ու կ'անցնին ազգերու կեանքէն, լուսաւոր խորունկ ակօսներ բանալով հոն, հզօր թափով մասնակցելով անոնց վերելքին (ի-) նոնցմէ՝ որոնք, օժտուած բացառիկ կարողութիւններով, անհատականէն աւելի, անհատականէն վեր՝ ցեղին կը խօսին, տոգորուած անոր շունչովը եւ հարուստ՝ անոր ոգիովը։

Սիրանոյշ՝ այս ցեղային հանճարի բեկոր մըն է, որ փայլած է աւելի քան կէս դար, իրմով ներկայացնելով իր ցեղի ոգին ու հանճարը, ազգային սահմաններէն ներս ու դուրս։

Ան, քաջութիւնը, յանդգնութիւնը ունեցած է, բեմ ելլելու աւելի քան վաթսուն տարի առաջ, այն ատեն երբ հայ կինը չէր համարձակեր գեռ հրապարակով երեւալ. Լեցուած արուեստի անսահման սիրով մը, կոչեցեալ

լը Սիրանոյշ յեղաշրջեց հայ թատրոնը, որ գրեթէ իրմով կը հասնի արբունքի, որուն ջահակիրը կը դառնայ ... իր բովանդակ կեանքի ընթացքին:

Բայց Սիրանոյշ աւելին է քան մեծ դերասանուհի մը. անիկա իր տաղանդով, իր քաջութեամբ ու անսպառ եռանդով, ընդգրկած է բովանդակ հայ իրականութիւնը, որովհետեւ ոչ միայն ներկայացուցած է, այլ եւ երգած է, այլ ... գրած է ու իր բոլոր գործովը դաստիարակած ժողովուրդը, ներկայացուցած անոր ճաշակը, կրթած անոր սիրտը.

Ըսուած է թէ դերասանը ամէնէն ... արուեստագէտներէն է ... նկար մը, երաժիշտին երգ ... կը մնայ, մինչ դերասանին՝ հետք ... չի մնար: Բայց արդա՞ր է այսպէս ըսել, երբ գիտենք թէ մեծ արուեստագէտ, ինչպէս է Սիրանոյշ, ... է հայ բովանդակ մշակոյթին. ... մը ... եւ ... հայ դաստիարակութեան ու ... հայ մշակոյթի բոլոր ... : Ան շրջեցաւ գաղութէ գաղութ Պոլսէն Պալքաններ, Եգիպտոս, Կովկաս, Ռուսաստան. ամէն ... Հայուն սիրտ, հանճարով ... ամէն տեղ յուզում, ... արցունք ու արուեստի չունչ ... ու ... բոլոր ... հայ լեզուն, ... հայ հոգին ու նպաստելով ազգային ... :

Անդրանիկ չէ ... անպատշաճ ... մը, ... ապրելու համար, երբ անոր նպաստը կը զգանք մեր խօսած լեզուին, մեր երգին, մեր ..., արցունքին ու ծիծաղին մէջ մեր գեղարուեստական զգայութիւններուն մէջ:

Մեր գեղարուեստական, ... ու ... յուզումները ... մը ունին մինչ անկէ, — ... թէ ... է ան: Անա գէմքը Սիրանոյշին, որ ոչ միայն ազգային կեանքին մէջ շողաց, այլ եւ օտար երկիրներու մէջ, մեծամեծ քաղաքներու մէջ, Կովկաս եւ Ռուսիա, ... իր տաղանդին ու արուեստին առջեւ, եւ ... իր ցեղին հանճարին առջեւ:

Սիրանոյշ իր կեանքը կը վերջացնէ Փարիզի մէջ, դժբախտաբար, հայրենիքէն հեռու, օտար հողի վրայ. ... ուր տարիներ առաջ, հիացումի, ... համբաւ ... է Եգիպտահայութիւնը ... մեծ ... իր մէջ ... : Անշուշտ, կուգայ օր, երբ անոր նշխարները ... կը փոխադրուին Հայրենիքի հողը: Մինչեւ այդ սակայն, Եգիպտահայութեան կը մնայ վառ ու կենդանի պահել անոր յիշատակը:

«Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը, ... հիացումը, սուգն ու յարգանքը կը բերէ հոս, կը խոստանայ իր բովանդակ ձիգը՝ այս նուիրական յիշատակին վառ պահպանման:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՖՐԵՆՉ ԼԱՐԵԼԻ ԵՂԱՑԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաչափով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՊԷՏՔ Է ԿՐՃԱՏԵԼ ԾԱԽՔԵՐԸ»

«Կրճատենք հանրային ծախքերը» Այս է եզրակացութիւնը որուն յանգեցան Ֆրանսայի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ընկերութիւններու ներկայացուցիչները, համագումարի մը ընթացքին:

Քանի մը ամիսներէ ի վեր արդէն, մեծ առեւտրականներն ու ճարտարագործները՝ որոնք կը վճարեն տուրքերու գումարին կէսը եւ հազիւ կը կազմեն ամբողջ Ֆրանսայի բնակչութեան փնջերորդը, կ'ազդարարեն կառավարութեան թէ, շատ չանցած, այլ եւս չպիտի կրնան վճարել:

Ճարտարագործներն ու առեւտրականները՝ վիճաբանութեանց ընթացքին հաստատեցին ելեւմուտքի անդադար բարձրացումը, ինչ որ կը նզմէ հարկատուները, տուրքերն աւելի բարձրացնելու անկարելիութիւնը եւ ծախքերը կրճատելու բացարձակ անհրաժեշտութիւնը: Բայց առով չեն գոհանար: Կը գծեն նաեւ ծրագիր մը՝ հետեւեալ գլխաւոր գծերով. վերջ տալ ձեռնարկներու պետականացման դրութեան, զոր կը նկատեն կործանարար, վերահսկել ընկերային ապահովագրութիւնները. կրճատել թոշակները բոլոր անոնց, զոր պետութիւնը կը պաշտպանէ ընդդէմ անգործութեան եւ որոնց կ'ապահովէ հանգստեան թոշակ մը. պաշտպանել պետութեան ելեւմուտքը եւ նուազեցնել համայնային պարտքը:

Իսկ արտաքին առեւտուրի խորհրդականներու մաքսային յանձնախումբը, իր կարգին, մատնանշելով անել վիճակը որուն ենթարկուած են ճարտարագործներն ու արտածողները, կը թելադրէ կարգ մը մաքսային միջոցներ:

Ամէն կողմէ ուրեմն, խորհուրդներ կը տրուին ֆրանսական կառավարութեան ապագօրէն շարժելու եւ երկիրը դնելու բարգաւաճման ճամբուն վրայ:

Ֆրանսայի հիմնական տագնապը ելեւմտական եւ սնտեսական է, թէեւ մասնագէտները ... գլխաւոր կէտերուն կը վերածեն մասնագէտները: — Հաւասարակշռել ելեւմուտքը, բարւոքել պետական գանձին վիճակը, վերցնել երկաթուղիներու բացը, կարգադրել պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը:

Ըստ Լիւսիէն Լամուռէօի, նախկին տեղեկաբեր Երեսփ. Ժողովի նիւթական յանձնախումբին, ելեւմուտքին հաւասարակշռումը քաղաքական հարց մըն է որուն լուծման միջոցները ծանօթ են, եւ միայն կառավարութենէն կախում ունի զանոնք բնդունել տալ:

Բայց պետական գանձին վիճակը աւելի ծանր կը թուի անոր: Գանձը որ Ֆրանսի տուած երեք միլիառի փոխը սպառած էր արդէն մայիսին: Հինգ միլիառի փոխ մը առնուած էր ուրիշ աղբիւրէ: Իսկ երկաթուղիներու բացը որ կ'ենթադրուի թէ պիտի հասնի 3 միլիառի, կը պահանջէ արագ միջոցներու գործադրութիւնը:

Գալով պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին, հաւանական չի թուիր որ Ֆրանսա կարենայ իր ելեւմուտքի հասոյթներուն մէջ մտցնել գումարը որ անոնցմէ կը սպասէ եւ այսպէս մօտ երկու միլիառի բաց մըն է որ կ'ունենայ ելեւմուտքին վրայ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԻՈՅ

Աւստրիոյ նիւթական օժանդակութեան հարցը, Լօզանի մէջ կը քննուի պատուիրակութեանց կողմէ: Աւստրիոյ վարչապետը Լօզան գացած է, ուր տեսնուեցաւ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն հետ: Աւստրիոյ օժանդակութեան եղանակին մասին՝ գլխաւորաբար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ տարակարծութիւն կը տիրէ: Ֆրանսա կ'ուզէ Աւստրիա, օժանդակել՝ բարւոքելով ամբողջ Կեդր. Եւրոպայի տնտեսական վիճակը: Իսկ Անգլիա, կ'ուզէ օժանդակութիւնը սահմանափակելով միայն Աւստրիայով:

Աւստրիա, որոշած է պարտքերու վճարման ժամանակաւոր յետաձգում մը յայտարարել:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Պելժիոյ տնտեսական տագնապի մասին անկէ առաջ «Յառաջ»ի մէջ մասնաւոր յօդուածով խօսեցանք: Վերջերս պելժ կառավարութիւնը մտադրած ըլլալով նուազեցնել անգործներու յատկացուած յաւելուածական նպաստը, Պելժիոյ բոլոր գաւառներու մէջ բողոքի ցոյցեր կազմակերպուեցան ընկերվարական կուսակցութեան մասնաճիւղերուն նախաձեռնութեամբ որ մեծ ուժ մը կը ներկայացնէ Պելժիոյ մէջ.

Յունիս 8ին, Պրիւսէլի մէջ ալ տեղի ունեցաւ նմանօրինակ ցոյց մը, մասնակցութեամբ հազարաւոր երկսեռ անգործներու, որոնք հակայ թափօր մը կազմելով շրջեցան մայրաքաղաքին մեծ պողոտաներուն մէջ, ի վերջոյ հաւաքուելու համար Ժողովուրդի Տան հրապարակին վրայ, ուր ընկերվարական ճառախօսներ բուռն կերպով բողոքեցին կառավարութեան կողմէ առնուելիք որ եւ է որոշման դէմ, որ նպատակ ունի վնասելու նպաստընկալ անգործներու շահերուն, միեւնոյն ատեն պահանջելով կառավարութենէն ու խորհրդարանէն պէտք եղած միջոցները ձեռք առնել գործ հայթայթելու համար անգործներուն եւ մեղմացնելու ներկայ տնտեսական տագնապը:

Նաղաղ պայմաններու մէջ կատարուած այս ցոյցը վերջացաւ առանց որ եւ է միջադէպի, բաց ի քանի մը խռովարար տարրերու յարուցած անկարգութիւններէն, որոնք սակայն արգիլուեցան ոստիկանութեան կողմէ:

Պելժիոյ տնտեսական տագնապին բարելաւման մասին կարելի է ինչ ինչ նպաստաւոր երեւոյթներ արձանագրել, ինչպէս՝ գործադրկութեան աստիճանական թեթեւացումը, կարգ մը գործարաններու մէջ նշմարուած գործունէութեան շարժումը, շինարարութիւններ, հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին վերաբերեալ աշխատութեանց վերսկսումը, եւն.:

Այս երեւոյթները թէպէտեւ ինքնին յուրք են կարեւորութենէ, սակայն միւս կողմէ յուսատու նշաններ կը կազմեն գործերու մօտալուտ վերսկսման, երբ քաղաքական հորիզոնը պայծառանայ եւ ազգերու միջեւ վստահութիւնը ... փոխադարձ վստահութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, յուսալի է որ կացութիւնը մինչեւ տարեգլուխ զգալի բարւոքում կը կրէ, հակառակ տնտեսագէտներու կողմէ յայտնուած յոռետեսութիւններուն.

Պրիւսէլի շրջանակին մէջ արդէն իսկ բաւական թուով գործաւորներ ... աշխատանքի լծուիլ զանազան շինութիւններու մէջ, որոնց նախաձեռնարկ եղած են ըլլայ պելժ կառավարութիւնը, ըլլայ շինութեանց մասնաւոր ընկերութիւններ:

Հակառակ շինուածանիւթերու գիներուն անկման, առ այժմ բազմաթիւ ճարտարապետներ ու գործարանատէրեր կը զգուշանան նոր գործերու ձեռնարկելէ.

Հ. ՏԷՐՄԱՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսացի երիտասարդ քննադատ մը, Ժագ Փուլանժէ, Թանի մէջ կը խօսի ֆրանսերէն լեզուի աշխարհակալութեան մասին:

«49 տարի առաջ, Պերլինի ակադեմիան հրատարակեց հետեւեալ նշանաւոր հարցումը. «Ինչո՞վ տիեզերական դարձաւ ֆրանսերէն լեզուն»: Արդարեւ, կար ժամանակ մը, երբ ֆրանսերէնը կը տիրապետէր Եւրոպայի մէջ: ԺԸ. դարէն սկսեալ, ֆրանսերէնը կորսնցուց իր հաւաքը: Այսուհանդերձ առակաւին կը տիրէ ան քաղաքակիրթ աշխարհի վրայ: Այսօր 120 միլիոն մարդիկ ֆրանսերէն կը խօսին:

Յետոյ Փուլանժէ կարգով կը թուէ այն երկիրները, ուր կը նահանջէ ֆրանսերէնը,— այսպէս Պելճիքայի մէջ, ուր նոր օրէնք մը վալոնական գպրոցներուն կը հրահանգէ սորվեցնել տեղական լեզուն, եւ ֆլաման դպրոցներուն՝ ֆլաման լեզուն: Աւելի կը տուժէ ֆրանսերէնը: Ռուսիա եւս հաւասարութիւն ցոյց չի տար ֆրանսերէնի: Յունաստան 1930 դեկտեմբերին փակեց 46 օտար վարժարաններ, որոնց 33ը ֆրանսական: Թուրքիա եւս թշնամի է ֆրանսերէնի:

Միւս կողմէ, սակայն, Դերմանիա պարտադիր դարձուցած է ֆրանսերէնը երկրորդական վարժարաններու մէջ: Դարձեալ ֆրանսերէնը կը յառաջդիմէ Ռումանիայի, Միացեալ Նահանգներուն, Հարաւային Ամերիկայի, Սուրիոյ մէջ: Փուլանժէ չի մոռնար յիշել, որ ֆրանսերէն կը խօսին նաեւ... Հայաստանի մէջ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

L'Architecture d'Aujcurd'hui *կը հրատարակէ ուսումնասիրութիւն մը Ռուսիոյ ճարտարապետութեան մասին: Փոքրիկ հատուած մը ազկից:*

Միայն պիտի ըլլար ըսել թէ ճարտարապետութիւնը արդէն զգած է բնակարանի նոր ու տիպար ձեւը: Ռուսական ճարտարապետութիւնը առակաւին որոնումներու եւ փորձերու շրջանին մէջ կը գտնուի, առանց մերժելու, սակայն, արեւմուտքի ճարտարապետներուն յղացումները:

Ճարտարարուեստը բազմաթիւ հարցեր կը դնէ մէջտեղ: Հին քաղաքները արագօրէն կ'աճին, նոր քաղաքներ կը կազմուին երբեմն ամայի տարածութիւններու վրայ: Բանուորական արուարձաններ կը շինուին մեծ քաղաքներու շուրջ: Այսպէս Մոսկուա, Լէնինգրադ, Բագու, Նիժնի-Նովգորոդ, Խարկով, Նովօ-Սիբիրսկ՝ շրջապատուած են բանուորական աւաններով: Արեւելեան շրջաններուն մէջ, ճարտարարուեստին յառաջացումը փոխած է բազմաթիւ քաղաքներու ձեւերը:

Սովետական քաղաքաշինութեան ամէնէն յատկանշական գիծն այն է, որ ճարտարարուեստական նոր կեդրոններուն մէջ կը ստեղծէ բոլորովին անկախ եւ հակայ հաստատութիւններու համախմբում մը: Այսպէս է Մագնիտոգորսկը, Աւտոստրոյը, որոնք հիմնուած են հետեւեալ սկզբունքներուն վրայ.— Արտադրութեան պահանջը պատշաճեցնել բնակութեան կենսական անհրաժեշտութեան վրայ, 2.— Հաւաքականեւ համախումբ շինել տուներ, մշակոյթի հաստատութիւններ, 3.— Քաղաքը բաժնել երկու շրջանի, բնակութեան եւ ճարտարարուեստի, կանաչ գօտիով մը բաժնուած, հաղորդակցութեան արդիական միջոցներով միացուած:

Համայնական տունի գաղափարը մէկզմէ նետուած է ներկայիս: Համայնական տուներու յղացման հեղինակներն էին ճարտարապետներ Վլադիմիրով եւ Բարշչ: Այս բնակարաններուն մէջ պիտի կրնային ապրիլ հազար չափահաս, 680 երախայ:

Ամէն համայնական տուն պիտի ունենար բաժին մը չափահասներու համար, բաժին մը դպրոցականներու եւ բաժին մը եւս երախաներու համար: Չափահասներու շէնքը պիտի ունենար եօթը յարկ. վարի չորս յարկերը՝ մասնագարան, գրադարան, արտաքնոց, եւայլն, վերին երեք յարկերը՝ ննջարան: Դպրոցականներու շէնքը պիտի բաղկանար երկու մասէ, վարինը արհեստանոցներու յատուկ, վերինը՝ ներտոզութեան, մարզանքի, արեւառութեան յատուկ: Այս ծրագիրը մէկդի ձգուեցաւ, որովհետեւ ննջարանները չէին համապատասխաներ անհատական հանգստութեան, եւ երախաները բաժնուած էին իրենց ծնողքէն: Դեռ կը վերամշակուի համայնական տան ծրագիրը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Գապէնեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը:

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր: Անկա ճշմարտութիւն մըն է: Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը:

Այս երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքին ծանօթնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստանի»ի հեղինակ ցով. Գ. Գապէնեան՝ պատրաստեց Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթօնի ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի:

Այս աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ թէ՛ Հայաստանը, Կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հետաքրքրական տեսարաններ:

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի:

ՍԻՐՏՍ ԱՆՍԷՐ

Վերադառնալ պիտ' չուզեմ
Ալերոյ ճամբուն վաղիմի,
Պիտի չուզեմ որ մինք տանք
Մեր յոյզերուն կրկին շունչ...

Իր թուիչքին մաշէն եսք,
Ապրիլ, ժպտիլ վերստին
Քեզի համար, քեզի հետ,
Հոգիս պիտի չկրնար...

Ու պիտ' մնաս դուն մինակ
Ճամբու եզրին անհամբոյր,
Անարձագանգ երգի պէս,
Խոր տրտմութեան անձնատուր...

ՀԱՅԿ ՃԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՌԸՆԱԺԻ ՄԷՋ

ՌԸՆԱԺ, 18 Յունիս.— Ինչպէս ամէն տեղ, այս տեղն ալ գործադրկութիւնը կըշարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Երկաթի գործարանը որ 1927ին գործադրկութենէն բնաւ չէր ազդուած, ամէնէն առաջ սկսաւ աշխատանքի օրերը կրճատել: Շաբաթը հինգ օր աշխատցնելով: Մինչեւ որ ստիպուեցաւ, գործաւոր արձակել: Վերջին անգամ երեսուն գործաւոր արձակեց, որոնց հինգը Հայեր են: Հիմա, շաբաթը չորս օր կը բանեցնէ, օրը 7 ժամ: Անգործները դիմեցին կառավարութեան նպաստի համար: Բայց դժբախտաբար երեք օրէն յետոյ, պատասխանեց թէ Կրընոպլի Քաղաքապետին կողմէ արգիլուած է: Այն օտարականները որ հայրենիք ունին մեկնեցան իրենց տեղերը: Իսկ մենք ի՞նչ պիտի պիտի ընենք եւ ո՞ւր պիտի երթանք:

Այս անգործ հինգ Հայերուն մէջ կան որ ծանրաբեռնուած են 3-4 փոքրիկներով: Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոնց վիճակը: Հայաստանի ներգաղթի արձանագրութեան ցանկերը մինչեւ այսօրդն ալ հասան: Քանի մը թափթփուքներ առիթէն օգտուելով կ'ուզեն Հոկի մասնաճիւղ կազմել եւ այս առթիւ Լիոնէն հրաւիրած էին Մինաս կոչուած ողորմելի մը:

Վահան Խաչատուրեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր

Այս գրութիւնով կը յայտնեմ որ այլ եւս չեմ պատկանիր «Մենք» գրական ընկերակցութեան:

Ռափայէլ Զարգարեան

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

Ե Ր Դ Ի Ք Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Լա՛ւ, կը խօսի՞նք այդ մասին: Կայ ուրիշ հարց մը, ինչպէս գիտէք, մօտ ատենէն տեղի պիտի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւններ...

— Այո՛, անհրաժեշտ աշխատանքը կը տանին, արդէն:

Լա՛ւ: Ես ու կուսակալ պէյը համաձայն ենք մեր թեկնածուն զանել եւ նախընտրել Դիմաքսեան էֆէնտին... Ճիշտ է որ մեզի համար բաւական դժուար եղաւ հաւանութիւնը առնել մեր կուսակցութեան, այսուհանդերձ, հարցը այսքանով չի վերջանար:

Ասիկ ուրեմն:

— Մենք մեր դէմ ունինք ուրիշ թեկնածութիւն մը...

— Այո՛, Քէպապճեան էֆէնտին...

— Ճի՛շտ է: Մենք ուժ պիտի տանք ձեր թեկնածուին: Ըստ իս, այս հարցը շատ կարեւոր է ու պէտք է որ ձեր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնէք այս գործին: Դիմաքսեան էֆէնտին ձեր նախկին ուսուցիչն է ու երախտապարտ էք իրեն... Կը տեսնէք թէ որքան անկեղծ եմ. միւս խնդիրը յետոյ ինքնին կը կարգադրուի... Թաղապետական պաշտօնեաներու արգելքը օրինական բնոյթ ունենալու է... որ եւ է լուր չունիմ... ես ինքս փափաքող եմ որ շէնքը վերանորոգէք... վերջապէս... այո՛... երբ ես այսքան անվերապահ կ'ըլլամ, դուք պէտք է վստահիք թէ ձեզ բաւարարելու ցանկութիւն կայ մէջս...

— Ուրախ եմ որ փոխադարձ հասկացողութեան մը գտնինք կը հարթուի վերջի վերջոյ.. Ուրեմն, այսպէ՛ս...

— Այո՛, այո՛, սիրելի Սուրէն էֆէնտի... Կատարեալ վստահութիւն ունեցէք զուք իմ վրաս...

Սուրէն ոտքի ելաւ՝ հրաժեշտ առնելու համար: Սեղմեց Մէհմէտ պէյի ձեռքը, եւ երբ գրասենեակէն դուրս կուգար, տեսաւ Աստղիկը: Կանգ առաւ. ժպտեցաւ, մօտեցաւ, եւ որովհետեւ եղան կառքերու շարք մը կուգար վերէն, երկուքը եկան կանգնեցան Մէհմէտ էֆէնտիի գրասենեակին դրանը առջեւ: Աստղիկ կը զարմանք զնմէջ. շատագոյները էր ու մեծ գլխին բարակ մը կ'արտաքերէր իր գեղուղէշ մարմինը...: Մէհմէտ պէյ կանգնած էր ոտքի եւ ակնապիշ կը դիտէր աղջիկը՝ զոր կը ճանչնար պզտիկուց եւ որուն գրաւիչ գեղեցկութիւնը խելքը պառյտ կուտար իրեն: Աստղիկի աչքերը կը բացափայլէին. եւ Սուրէն անոր հետ կը խօսէր չափազանց մտերիմ, Մէհմէտ պէյի ներկայութիւնը բոլորովին անտեսելով. եւ պահ մը մոռցած, նոյն իսկ, թէ ան, տղայուց, հայերէն բառեր գիտէր...

Աստղիկ յայտնեց թէ տանը մէջ չափազանց նեղ դրութեան է մատնուած, որովհետեւ հայրը դառնացած է Սուրէնի դէմ եւ թէ այդ պարագան զինքը չափէն աւելի կը ճնշէ..

— Երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ ձեր վերջին յօդուածը՝ իր դէմ՝ աւելի գրգռեց զինքը...

Սուրէն չփաթթեցաւ պահ մը: Զգաց որ Աստղիկ եւս, եթէ ոչ ցաւի, գոնէ դժգոհութեան արտայայտութիւն մը ունէր իր աչքերուն մէջ. եւ խո՛ր յուզում կար իր շեշտին մէջ, երբ աւելցուց.

— Մի զբաղուիք, ի սէր Աստուծոյ, նման խնդիրներով. չէք գիտեր թէ որքան կը սպասեմ... օրն ի բուն՝ շնչատ, հեւիհեւ... աչքս դուռն է եւ միշտ անհամբեր լուրի մը կանխազգացումը կը տագնապեցնէ զիս...

Կառքերուն ճռինչը կը լեցնէր փողոցը ու Սուրէն հազիւ կը լսէր, հակառակ իրարու շա՛տ մօտ կեցած ըլլալնուն, Աստղիկի ձայնը: Մէհմէտ պէյ դեռ կանգնած կը դիտէր՝ հեռուէն մեծցող կասկած մը մտքին մէջ եւ անօր ցանկութիւն մը կրծքին տակ...: Երբ կառքերը անցան, Սուրէն ու Աստղիկ ուղղուեցան գէպի վեր. մինչ Մէհմէտ պէյ գրասենեակին սեմին նստած, խորամանկ, չար ու տենչահար աչքերով կը դիտէր զիրենք՝ վարժ շրթունքը խածնելէն եւ մտովին կրկնելէն՝

— Վստահէ ինծի, Սուրէն էֆէնտի, վստահէ... ուրեմն այսպէս հէ. ընտրական խնդրին մէջ դէմ իրարու, բայց ամուսնական ծրագրով մը կապուած... հը՛... այս կապին իրար գործումը կրնայ դիւրաւ շահել, մինչ քու անցմ'ւ վիճակդ նպաստաւոր է ինծի... ամէնքդ մէկ խմոր էք, հա՛... միշտ նոյն Հայը, Քէպապճեան ըլլայ թէ Սուրէն..

Երկուքը դեռ կը յառաջանային զանգակ քայլերով, երբ Աստղիկ, փոխելով նիւթը

— Գիտե՞ք, — ըսաւ — Մէհմէտ պէյը շատ դէշ կը նայէր... վախցայ պահ մը... որքա՛ն փոխուեր է...

— Միշտ նոյն Մէհմէտճուքն է,— ժպտեցաւ Սուրէն — հօրը կտորը... ձոյլ ու անուղղայ... հազիւ թէ համարձակի..

Վերէն եկող փողի մը ձայնը լսելի եղաւ Սուրէնի վերջին բառերը...: Վաշտ մը զօրք կուգար: Անցան իրենց քովէն: Ու երկուքը ստիպուեցան շեղիլ ճամբէն, անցնելով Դաւիթ էֆէնտիի խանութին առջեւէն, ուր կեցած էր Յակոբը՝ լեցունկեկ, կարմրայտ, ուռած թուշերով ու ապակիէ նայուածքով:

Անցին, առատաձեռ աղբիւրին քով, հորթ մը, ապշահա՛ր, կեցեր կը նայէր, հեռացած մայրը փնտռելէն...

IX

.. Այո, այո, դեռատի մանկան մը նման, որ տաքքրպիկ է, ու գեո կը վարանի մտնել մութ ու վէտվէտող ջուրին մէջ...

Այսուհանդերձ աշունը խոնաւ ու տրտմանոյշ է, կրկին ու ընդարմա՛կ քաղաքը, միգամած առաւօտով, հագի՛ւ արթնցած: Արտուրներ՝ փողոցէ փողոց: Ոտները լղուռող շուն մը: Աղբիւրը՝ քանի մը կիներ: Փեկեղավաճառ մը: Ու դեռ չանգայտո՞ղ մէկը երդիքներուն ի վեր...

Իսկ Սուրէնի կրծքին տակ անբացատրելի հող մը, որ անքուն պահեր էր զինքը՝ ամբողջ գիշերը: Ու կը կը քալէր հիմա՝ նեղթակայ մտքի տարտամ ու մութ վիճակի մը:

Կ. ՄԻՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Լիտվինովեան փրօթոքոլը, որոշած է շարունակել բանակցութիւնները՝ ոչ – յարձակման դաշինքի մը կնքման համար՝ բայց ռումէն կառավարութեան համար, նման դաշինք մը պէտք է ծառայէ խաղաղութեան եւ ապահովութեան եւ ոչ մէկ կերպով վնասելու չէ Ռումանիոյ իրական եւ իրաւական կացութեան: Ռումանիա կը կարծէ թէ իր դաշնակիցները նկատի առնելով իր կացութիւնը, պիտի նպաստեն դիւրացնելու խաղաղութեան քաղաքականութիւնը զոր կը հետապնդէ հանդէպ Խորհրդային Միութեան:

Քաղաքական շրջանակները կը հաւատան թէ Ռումանիա այն ատեն պիտի վերսկսի ոչ – յարձակման դաշինքի մը կնքման բանակցութիւններուն, եթէ նախապէս կարելի ըլլայ մշակել բանաձեւ մը՝ որով դիւրանայ համաձայնութեան մը գոյացումը եւ առաջքն առնուի նոր տարակարծութիւններու:

Անգլօ-իռլանտական յարաբերութիւնները

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ նախարարները՝ իրենց շաբաթական նիստին մէջ պիտի զբաղին՝ տարեվճարներու մասին Տէ Վալերայի տուած վերջին ծանուցագրով:

Կը յիշուի թէ Իռլանտայի վարչապետը յայտարարած էր թէ այս հարցը այն ատեն միայն պիտի ենթարկէ իրաւարարութեան, երբ իրաւարար ատեանի կազմին մէջ գտնուին նաեւ օտարներ: Անգլիական կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ պիտի յայտնէ այն միջոցները՝ որոնց դիմելու մտադիր է իր իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Հաւանական կը թուի թէ Անգլիա կարգ մը մաքսային միջոցներ գործադրէ ընդդէմ Իռլանտայի, արգիլէ իռլանտական ձիերու մուտքը Անգլիա: Անցեալ տարի, անգլիական հեծելազօրաց ձիերու մեծ մասը հայթայթած էր Իռլանտա:

Վէնիզելոսի յայտարարութիւնները

Յունաստանի վարչապետ Վէնիզելոս հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Յունաստանի ազատական կուսակցութիւնը գլխաւոր պատնէշը կը կազմէ հանրապետական վարչաձեւին, որուն դէմ պիտի գան փշրուիլ ապօրէն միջոցներով իշխանութիւնը ձեռք ձգելու բոլոր փորձերը: Սահմանադրական վարչաձեւին մասին՝ ժողովրդական կուսակցութեան վերապահումները կը վտանգեն երկրին քաղաքական կեանքի բնականոն զարգացումը: Բոլոր հանրապետական կուսակցութեանց պարտականութիւնն է ազդարարել ժողովրդական կուսակցութեան թէ անկարելի է որ իշխանութեան գլուխ անցնի, քանի չի հրաժարիր սահմանադրական վարչաձեւին մասին իր վերապահումներէն:

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսՉորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Շարունակութիւն օրակարգի: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻՒԻ Պօլս Թոլոնալի Չէյթուն կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Նռազոյն, Փօթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը, 28 Յունիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café Ararat, 345 Ave. d'Argenteuil. Պօլս Թոլոնալ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Հաժազասպ խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբի բոլոր ընկերները 28 Յունիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի բոլոր ընկերները, խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին, 29 Յունիս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը 240 րիւ Տիւկէքլէն: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին:

■■■■■■■■

ՅԱՏՈՒԿ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ յատուկ խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ հետեւեալ ընկերները վաղը Երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 9.30ին, 71, Ավընիւ Քլէպէռ:

Ընկերներ՝ Պօղոս Գորգիկեան, Գ. Բալայեան, Մ. Լուսիկեան, Գ. Քարաքէհեաեան, Ս. Յովհաննէսեան, Ակոնայեան, Հ. Մանառեան, Բ. Քիւթներեան, Յովհ. Յակոբեան, Բժ. Նորայր, Թէոդ. Խանաչեան, Ե. Միրեանցուլեան, Մ. Պարսամեան, Ս. Սասունի, Լեւոն Մեսրոպ, Յ. Վեզիրեան, Կ. Երանեան, Լ. Ներկարարեան, Ն. Ալատինեան, Կ. Պունուկեան, Հ. Սամուէլ, Վ. Համբարձումեան, Վաղարշակ Վարպետեան:

Կարեւոր զեկոյց:

Կոմիտէններէն կը խնդրուի մէկ մէկ ներկայացուցիչ ղրկել:

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ **Կոմիտաս երգչախումբի**

90 ՀՈԳԻ ղեկավարութեամբ Պ. ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու

Տեղի կ'ունենայ 9 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Salle Gaveauի մէջ 45, Rue La Boetie

Տոմսերու գիները՝ 20, 15, 10 եւ 7 ֆրանք

Կը գտնուին ծանօթ վայրերը եւ երգչախումբի անդամներուն մօտ

ԾԱՆՕԹ.— Համերգը կը սկսի ժամը ճիշդ 9ին, երգերու ժամանակ դռները փակ կը մնան: Կը խնդրուի 10 տարեկանէն վար տղայք չբերել:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻՆ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՍԻԱՐՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ 1931 — 1932

Յունիս	27	Բշ.	Աշխարհագրութիւն	Պ. Յովսէփ Գույումճեան
»	28	Գշ.	Հայերէն	Պ. Աճարոն Տատուրեան
»	29	Դշ.	Երկրաչափութիւն(գրաւոր)	Պ. Յովսէփ Գույումճեան
»	30	Եշ.	Թուաբանութիւն(աճեւոր)	Պ. Վահագն Իսգալացեան
Յուլիս	1	Ուր.	Ֆրանսերէն	Mlle Minerey
»	2	Շբ.	Քաղք. կրթութիւն	Պ. Յովսէփ Գույումճեան
»	4	Բշ.	Ընդհ. պատմութիւն	Օր. Թագուհի Աճէմեան
»	5	Գշ.	Գեղագր. գծագր.	Պ. Հրանտ Ալեանաք
»	6	Դշ.	Գիտութիւն	Պ. Յովսէփ Գույումճեան
»	7	Եշ	Առողջ. եւ մարզանք	Պ. Մկրտիչ Մալումեան
»	8	Ուր.	Հայոց պատմ.(գրաւոր)	Պ. Աճարոն Տատուրեան
»	11	Բշ.	Սոլֆէժ	Օր. Թագուհի Աճէմեան
»	12	Գշ.	Ձեռագործ	» » »
»	13	Դշ.	Ձեւագիտութիւն	Օր. Զարուհի Գալֆայեան

Յ. Գ.— Քննութիւնները տեղի կ'ունենան առաւօտեան ժամը 10ին:

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումը Կարտանի մէջ

ՄԱՐՍԻԼԻԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒՏԻՈՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ե. Բադալի կը ներկայացնէ

Այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Շարի մէջ կը ներկայացուի

«ՕԹԵԼԼՕ»

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. C. Seine 276 266

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	-
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1932 — 28 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1917 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԼՕԶԱՆԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Անցեալ շաբաթը մէկ քանի նորութիւններ արձանագրեց, առանց հիմնական որ եւ է փոփոխութեան ենթարկելու Լօզանի իրականութիւնը:

Նախ՝ անգլօ-ֆրանսական յայտարարութիւնը չորս կէտերով ու երկրորդ՝ ֆրանքօ-գերման ուղղակի բանակցութիւնները՝ որոնք դեռ կը շարունակուին.

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատուիրակութիւնները՝ իրենց յայտարարութեան մէջ, նախ անհրաժեշտութիւնը կը շեշտեն վերջնական լուծում մը յանգելու, — ինչ որ չի նշանակեր թէ Անգլիա կը հրաժարի հատուցումները պարզօրէն եւ անպայման ջնջուած տեսնելու իր ձգտումներէն. իսկ Ֆրանսա՝ զանոնք լրիւ պահանջելու իր յամառութենէն: Պարզ հաստատում մը ուրեմն, որ ոչինչ կը փոխէ կացութեան ուղեգծին մէջ

Ֆրանսայի համար, հատուցումներու ջնջումը՝ Գերմանիան պիտի դնէր անտեսապէս ու նիւթապէս գերակշիռ դիրքի վրայ, մինչ ինքը՝ պիտի շարունակէր մնալ պարտքերու հսկայ ծանրութեան տակ: Իսկ Անգլիա, կը յուսայ այդ կերպով փրկել մեծ գումարներ, որոնք կը շարունակեն խրուած մնալ Գերմանիոյ մէջ:

Յայտարարութիւնը՝ Լօզանի աշխատանքները՝ իրաւամբ կապէ վերջ՝ ատեցիական տագնապին, Գերմանիոյ համար կ'ընդունի երկու ժամանակաւոր զիջումներ: Քանի կը տեւէ տագնապը՝ Գերմանիա ո՛չ մէկ վճարում պիտի կատարէ: Իսկ տագնապէն յետոյ, վճարումները պէտք է կատարուին այնպէս որ, գերման ելեւմուտքը չխախտի

Հինգերու յայտարարութենէն վերջ, որ քսանմէկ օրն իսկ, Գերմանիոյ կուտար վճարումներու նոր յետաձգում մը՝ ժողովի տեւողութեան ընթացքին, երկկողմեան այս յայտարարութիւնը՝ բնականաբար դէմ առ դէմ կը ձգէր երկու գլխաւոր հակառակորդները, Ֆրանսան ու Գերմանիան

Եւ եթէ, անոնք չխորանիցան բերան բերնի խօսակցելու, կարելի՞ է յուսալ ելք մը, որ հաւասարապէս գոհացնէ բոլոր կողմերը եւ աշխարհի մէջ վերահաստատէ փոխադարձ վստահութիւնը:

Հատուցումներու ջնջելու գերմանական պահանջը՝ հիմնուած եօթ կէտերու վրայ՝ ո՛չ աւելի կը բարդացնէր, ո՛չ ալ կը նպաստէր պարզելու կացութիւնը: Իսկ Ֆրանսայի յայտնի ջանքերը՝ ելք մը գտնելու, ապահովելով մէկտեղ իր շահերուն պաշտպանութիւնը՝ Թերեւս կը ծառայեն լուծման եղանակ մը գտնելու, եւ ասյթարամէ փրկելու Լօզանի մեծաշուքից ժողովը:

Հաստատելով մէկտեղ Գերմանիոյ ներկայ անել կացութիւնը, Ֆրանսա անհրաժեշտ չի նկատեր զիջիլ իր իրաւունքները՝ զոր ապահովիր է արեան գնով: Կաբինէ Պապէնի մտադրութեանց եղբայրակցութեան վրայ՝ կը յօժարի միմիայն յետաձգում մը՝ որ Գերմանիան կը դնէ ստանձնաչնորհեալ, ազնուական պարտականի դիրքին մէջ:

Կարելի՞ է ուրեմն համաձայնութեան եզրեր գտնել ֆրանսական եւ գերմանական հակամարտ պահանջներուն միջեւ:

Անցեալ շաբթուան վերջերը սկսած ֆրանքօ-գերման բանակցութիւնները առայժմ թոյլ չեն տար որ եւ է դրական լուծում նախատեսելու: Երկու կողմերը՝ գոհացան հանգամանօրէն իրենց տեսակէտներն ու կացութիւնը պարզելով եւ բաժնուեցան՝ երկրին միանալու մտադրութեամբ, խորհրդակցելէ վերջ իրենց կառավարութիւններուն հետ:

Այս մերժեցումն արդէն ենթադրել կու տայ փոխադարձ զիջումի մտադրութիւններ: Բայց կը թուի թէ տակաւին ժամանակ ունին քանոնելու իրենց նոր առաջարկները՝ համաձայնութեան մը նախատեսութեամբ. Ֆրանսա, թերեւս պատրաստ ըլլալ հատուցումներու ջնջման, տարբեր հողի վրայ ստանալով համապատասխան փոխարինութիւններ: Գերման ներկայացուցիչները սկզբունքով կ'ընդունին զիջումներ՝ որոնք թոյլ տան Ֆրանսայի հրաժարելու հատուցումներէն:

Միայն թէ, կարելի չէ առ այժմ ընդունիլ որ հանդարտ մթնոլորտի մէջ եւ յուսատեսութեամբ սկսած ֆրանքօ-գերման բանակցութիւնները՝ կարենան շօշափելի արդիւնքի մը յանգիլ՝ Գերմանիոյ ներկայ կառավարութեան օրով: Զիջումներու յօժարող Ֆրանսայի համար, պէտք է գերման ուժեղ կառավարութիւն մը, որ իր վճռական ըլլայ յարգելու նոր յանձնառութիւնները: Մինչ ֆոն Պափէն իր գոյութիւնը կը պարտի միմիայն Հինտէնպուրկի անձնական վստահութեան: Երեւոյթը աւելի յստակօրէն դիտելու համար, անհրաժեշտ է ուրեմն որ Գերմանիոյ ներքին մթնոլորտը պարզուի եւ իշխանութեան գլուխ գայ կառավարութիւն մը, որ իսկապէս ներկայացնէ գերման մեծամասնութիւնը: Մինչ յառաջիկայ ընտրութիւններն ուրեմն, Լօզանի բանակցութիւնները կրնան ձգձգուիլ եւ կամ ամէնէն շատը՝ յանգիլ համաձայնութեան նախագծերու, առանց նկատի առնելու թէ Լօզանի յաջողութիւնը մեծ մասամբ կախում ունի Միացեալ — Նահանգներէն, որոնք պարտքերու կրճատումը կամ ջնջումը կը յայտարարեն հակառակ՝ ամերիկեան քաղաքականութեան:

Իսկ Հուվըրի վերջին առաջը՝ նուազ ծրագրի զինաթափութեան ժողովարանին մէջ, պէ՞տք է կապել Լօզանի աշխատանքներուն: Ըսուեցաւ ու հերքուեցաւ թէ Ամերիկա փորձ մըն է կը կատարէ ստիպելու Ֆրանսան որ նախ զինաթափուի եւ յետոյ Ամերիկայի չափանոյ պարտքերու ջնջման կամ կրճատման առաջարկով:

Բացայայտ է թէ հատուցումներու առեղծուածին մեծ բանալին Ամերիկայի ձեռքն է: Իսկ եթէ Հուվըր՝ զայն գործածէ ի հաշիւ իր ընտրական նկատումներուն, ինչպէս կը յամառին ենթադրել ֆրանսական շրջանակները, Լօզանը՝ եւ ու տառապ քայլերու խաղի վտանգին կրնայ ենթարկուիլ:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՈՒ ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՕՐԷՆ ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇ

:-:

Այս խորագրին տակ, «Խորհ. Հայաստան» (4 Յունիս) կը գրէ.—

Նախօրօրէնկէն մայիս 21ին Երեւանի քաղաքացիներէն մէկուն կը հասնի հեռագիր մը: Անշուշտ մէկ երկու ժամէն: Երեւանի հեռագրատունէն հեռագիրները կը ղրկուին Նորք, ուր կը գտնուի հեռագիրներուն տէրը: Նորքը արուարձան մըն է Երեւանի քթին տակ, երկու քիլոմեթր հեռու:

Հեռագիրը այդ երկու քիլոմեթր հեռաւորութիւնը կը կտրէ վեցուկէս օրէն, մայիս 27ին, երեկոյեան ժամը 6.45ին

Ի՞նչ պէտ «արագութեան մրցանիշ»: Եւ այն դարուն, երբ մարդիկ առանց իրենց նախանձոց կ'առնեն փարիզ, յետոյ օդանաւ կը նստին ու կ'ստրին կը ցատկեն Պերլին: Այն դարուն, երբ ևրկիւրն մը փարիզ, նամակատուփին մը ծակէն ներս կը նետէ թուղթի կտոր մը եւ յաջորդ առտու բարեկամը կ'առնէ թղթիկը ու կը կարդայ:

Անդի՞ն, յառաջապահ Երեւանի մէջ ուր «սոցիալիզմ են կառուցում», եւ երկու ժամէն կրնան խեղճ գիւղացիները ծերպակալելու հրաման հասցնել Հայաստանի ամէնէն հեռաւոր գիւղերը, հեռագիր մը, նամակ մը չեն կրնար հասցնել երկու քիլոմեթր տեղը:

ՀԱՐԻՒՐ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ՆՈՐ ԳԻՒՏԵՐՈՎ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութեան մասնագէտները սկսան փորձել յարձակողական նոր հրասայլ մը, որ եթէ յաջողի, զինուորական իշխանութեանց կողմէ պահանջուած պայմանները, պիտի կրնայ յեղաշրջել ցարդ գործադրուած կարգ մը յարձակողական եղանակներ:

Նփուն հրասայլ մըն է որ դեռ եւ պտուտաձեւ ունի եւ կրնայ պէտք եղած ատեն՝ ջուրին վրայէն քալել՝ առանց որ եւ է ... թեան. Քանդել կամուրջ մը. կամ յարձակիլ գետին եզերքը կամ վրան զինուորական շինութիւններով գրաւող զինուորներու վրայ:

Վերջին փորձերը ցոյց կուտան թէ հրասայլը կը ներկայացնէ իրեն վերագրուած առաւելութիւնները

Մասնագէտները պիտի քննեն թէ ի՞նչպէս կրնան այս հրասայլը օգտագործել ծովային յարձակման մը ընթացքին: Կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ ուղղուած քանակութեամբ հրասայլ գետեղել պատերազմական ... մէջ եւ ծովը իջեցնել զանոնք, երբ նաւերը մօտեցած ըլլան թշնամի ծովեզրին.

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԶԷՆՔ ԳՈՒՇԱԿԱԾ ՊԷՏՔ Է ՈՐ ՊԱՏԺՈՒԻՆ

Մոսկուայէն արուած հեռագրի մը համաձայն, բուռն փոթորիկ մը պայթած է Կիեւի շրջանին մէջ, ուր փոցերը հեղեղի վերածուեցան մէկ քանի վայրկեանի մէջ՝ տեղացող յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով: Բազմաթիւ տուներ փլան, քաղելով բնակիչները: Ջուրերը շրջապատեցին երկու մեծ գործարաններ՝ որոնք բոլորովին կեցան դադրեցնել աշխատանքները: Առաջին քննութեամբ գնահատուած վնասները կը հասնին 30 միլիոն ռուբլիի.

Շրջանին թերթերը կը մեղադրեն երեւութաբանական օդատարկութիւնը թէ նախատեսած չըլլալով փոթորիկը՝ տնտեսական խափանարարութիւն գործած է, քանի որ այդ օդատարկութեան գծկոյցը կը հաղորդէր միայն թէ «առատ անձրեւ պիտի տեղայ»: Թերթերը կ'աւելցնեն թէ քանի որ անձրեւին սաստկութիւնը չէր նախատեսուած, օդերեւութաբանական ըսպասարկութիւնը պէտք է պատասխանատու նկատուի վնասներուն, քանի որ իր յանցանքով՝ կարելի չեղաւ նախազգուշական միջոցներու դիմել:

Բոլշեւիկները աղէտին առջեւ անգամ գ՞ւխն խնդալ եւ խնդացնել:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կաթողիկոսական ընտրութիւնը

Պոլսական թերթ մը կը գրէ թէ էջմիածնէն կաթողիկոս. տեղակալ Խորէն արքեպիսկոպոս յունիս 21 թուականով՝ Պոլսոյ պատրիարքին ուղղած է հետեւեալ հեռագիրը.— «Կաթողիկոսի ընտրութեան թուականը որոշուած է՝ 932 Նոյեմբեր 10»:

Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Էնգիւրիէն արուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Թուրքիա պատրաստ է մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, բայց կարգ մը վերապահումներով՝ զոր Թուրքիոյ արտաքին գործավարը յայտնած կը ժընեւի մէջ՝ իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին:

Ֆրանքօ-թրքական յարաբերութիւնները

Անտիոքի, Աղեքսանտրէթի եւ պարտքերու հարցերը

ԷՆԿԻՒՐԻ, 26 Յունիս.— Երեսփոխան Մահմուտ Էսատ պէյ, Ազգ. ժողովին մէջ բուռն կերպով յարձակեցաւ Ֆրանսայի վրայ՝ պատրուակ ծառայեցնելով Անտիոքի եւ Աղեքսանտրէթի շրջաններու հարցը: Մեղադրեց Ֆրանսան թէ «Թուրքիոյ դէմ թշնամական պայքար կը մղէ, զայն ներկայացնելով իբր երկիր մը, որ չի յարգեր պարտքերու մասին իր յանձնառութիւնները, մինչ ինքն իսկ չի յարգեր Անտիոքի եւ Աղեքսանտրէթի Թուրքերուն հանդէպ իր յանձնառութիւնները»

Արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, խօսք առնելով՝ յայտնեց թէ Թուրքօ-սուրիական սահմանը վերջնապէս ճշդորոշուած է եւ թէ համամիտ չէ Մահմուտ Էսատի, երբ կը յայտնէ որ փոխադարձ յանձնառութիւնները չեն յարգուած: Թէվֆիք Րիւշտի եզրակացուց՝ յայտնելով թէ ֆրանսական նոր կառավարութիւնը պատրաստ է ֆրանքօ-թրքական յարաբերութիւնները պահպանելու եւ զարգացնելու մէկուկէս տարի առաջ Փարիզի մէջ կնքուած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրին հիման վրայ: Այդ դաշնագիրը վաւերացուած է Թուրքիոյ կողմէ, բայց ոչ դեռ Ֆրանսայի կողմէ:

— Ֆրանսական կառավարութեան այս պատրաստութիւնը, ըսաւ Թէվֆիք Րիւշտի, լրիւ կը համապատասխանէ մեր բաղձանքներուն»:

Կացութիւնը Լօզանի մէջ

Լօզանի կացութիւնը, այս պահուս, կարելի է ամփոփել հետեւեալ ընդհանուր գիծերուն մէջ:

Բոլոր պատուիրակութիւնները համոզուած են թէ Ֆրանսա որ եւ է կերպով անկէ չպիտի տայ հատուցումներու պահպանման բանկցութեան մէջ եւ թէ հատուցումներու պարզ եւ վերջնական ջնջման առաջարկը, որ կողմէն ալ գայ, պիտի մերժուի Ֆրանսայի կողմէ.

Ֆրանսայի այս դիրքին հետեւանքով, անգլիական պատուիրակութիւնը որ ջերմօրէն կուսակից կը հատուցումներու պարզ ու անվերապահ ջնջման, որդեգրած է սպասողական դիրք մը, խուսափելու համար իրման հաւանականութենէն: Գերման պատուիրակութիւնը ընդունած ըլլալ կը թուի թէ չպիտի կրնայ խուսափիլ հատուցումներէն՝ առանց փոխարէն ուրիշ բան մը տալու: Ի՞նչ. կը մնայ գտնել: Իսկ իտալական պատուիրակութիւնը համոզուած է թէ Ֆրանսա կանգ չպիտի առնէ նոյն իսկ իրման առջեւ, եւ թէ պէտք է նախատեսել ամէն հաւանականութիւն:

Եւ այդ հաւանականութիւնները նկատի առնելով է որ մշակած է յուշագիր մը, որուն գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են.

1) Իտալիա կը շարունակէ մտածել թէ հատուցումներու եւ պարտքերու ամբողջական ջնջումը ամէնէն բանաւոր լուծումը կրնայ ըլլալ:

2) Եթէ ջնջումը չընդունուի եւ կարգադրութեան նոր եղանակ մը որդեգրուի, Իտալիա կը պահանջէ իր բաժինը՝ ինչպէս ուրիշները:

3) Իտալիա ամէն բանէ առաջ կը մտահոգուի Եւրոպայի եւ մասնաւորաբար Դանուբեան աւազանի վերակազմութեամբ որուն յաջողութիւնը չի կրնար նախատեսել առանց մեծ պետութեանց օժանդակութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԻՈՔՈՒՄԸ

Լօզանի ֆրանսական պատուիրակութիւնը այդ հարցով զբաղեցաւ շաբաթ օր: Կը յիշուի թէ ծրագիրը մշակուած ու ներկայացուած էր Ֆրանսայի նախկին վարչապետին Թարտիէօի կողմէ: Համաձայն այն ատեն մշակուած եւ առաջարկուած ծրագրին, մաքսային նախընտրական դրութիւն մը պիտի հաստատուէր կեդրոնական Եւրոպայի պետութեանց՝ Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ: Իսկ մեծ պետութիւնները նախընտրութիւն պիտի տային այս պետութեանց երկրագործական արտադրութիւններուն:

Կը յիշուի նաեւ թէ այս ծրագրին դէմ գլխաւոր երկու առարկութիւններ կ'ուղղուէին, — թէ Պուլկարիան եւ Յունաստանը կ'անտեսէ եւ թէ հեռու կը պահէ այն պետութիւնները՝ ինչպէս Լեհաստանը, Գերմանիան եւ Իտալիան, որոնք գլխաւոր շուկաները կը կազմեն Կեդր. Եւրոպայի:

Այս քննադատութիւնները նկատի առնելով է ուրեմն, որ ֆրանսական պատուիրակութիւնը ձեռնարկած է վերաքննելու կեդրոնական Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան հարցը:

Անկից զատ, Լօզանի շրջանակները կը զբաղին նաեւ Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան հարցով, որուն լուծումը, կախուած է Ֆրանսայէ: Ֆրանսա պիտի յօժարի՞ Աւստրիոյ ելմտական օ—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

«ՕՁԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՆ»

:-: . .

Թրքական «Վագըթ»ի խմբագրականէն.—

Պոսթոնի մէջ հրատարակուող «Հայրենիք» անուն դաշնակցական թերթը, վերջերս դարձեալ սկսած է Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ տգեղ եւ բոլորովին թշնամական հրատարակութիւններու: Այս թերթ մէկ կողմէն կը ջանայ այսօրուան եանրապետութեան յարգելի վարիչները, ընդհանուր պատերազմի միջոցին, հայկական տեղահանութիւն կատարող երիտթուրք մասնակից ցոյց տալ, միւս կողմէն հանրապետական կառավարութեան Ռուսիոյ բարեկամ գտնուող քաղաքականութեան իբրեւ արտայայտութիւն Մոսկուայի վերջին այցելութիւնը, Թուրքիոյ անտեսապէս կործանելու վտանգին առջեւ ապաւինելու տեղ մը փնտռելու ձեւով կը ներկայացնէ:

«Կարելի չէ հասկնալ թէ, այս հրատարակութիւնը՝ որ Թուրքիոյ եւ թրքութեան մասին շատ քիչ գաղափար ունեցողներուն իսկ զարմացնելու ատելութեան թշնամական է, ինչ նպատակով եղած է, որովհետեւ մենք կը կարծէինք թէ վերջերս Թուրքիայէն դուրս գտնուող Դաշնակցականներու մէջ արթնութեան նշաններ սկսած են երեւան գալ: Կը կարծէինք թէ՝ այս կուսակցութիւնը որ ժամանակին Թուրքիա գտնուող Հայերը իբր թէ փրկելու եւ իրենց անկախութիւն տալու համար միջամտել եկած էր, կրցած է, այլ եւս հասկնալ այս ազգին բռնած դիրքը: Եւ այս կուսակցութեան պատկանող կարգ մը հայ թերթերու մէջ «Թուրքերը եւ Հայերը դարձեալ պէտք է հաշտուին» ձեւով մեր տեսած գրուածները, այս արթնութեան նշանը նկատած էինք: Հիմա ստիպուած ենք խոստովանիլ թէ խաբուած ենք մեր այս կարծիքին, այս ըմբռնումին մէջ:

«Այդ հրատարակութիւնները կ'ազդարարեն մեզ վերապահ գտնուիլ եւ ուշադրութեամբ ու արթնութեամբ լրանալ մերթ ընդ մերթ Թուրքիոյ հետ բարեկամութեան նուաղ Դաշնակներու խօսքերը: Որովհետեւ հասկնալ է որ՝ անոնք որ չեն կրնար իրենց հետապնդած նպատակները բացայայտ թշնամութեամբ ձեռք բերել, փորձեն անգամ մըն ալ բարեկամի դիմակին տակ նոր մտահաւանք պատրաստել թուրք ազգին դէմ:»

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

:-:

ՔԱՂԱՔ ՄԸ ԲՆԱՋԻՆՋ

Մէկ քանի օրէ ի վեր Ռումանիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ տեղացող յորդառատ անձրեւները աննախընթաց աղէտի մը համեմատութիւններն բռնած են:

Պալթա քաղաքը, որ աւելի քան 30.000 բնակիչ կը համրէ, բոլորովին քանդուած կը նկատուի: Ցարդ ստացուած լուրերը ստոյգ տեղեկութիւններ չեն հաղորդեր զոհերու թիւին մասին, բայց կ'ենթադրուի թէ մարդկային բազմաթիւ կորուստներ կան:

Պալթա գետակը՝ յորդած ըլլալով մեծ վնասներ կը պատճառէ: Ողողուած է նաեւ Թէքուչի քաղաքը, ուր կ'ենթադրուի թէ մարդկային կորուստներ ալ կան:

Ծնպրնթացը չերթեւեկեր Եաշի եւ Պուքրէշի միջեւ: Հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւններն ալ խզուած ըլլալով, կարելի չէ եղած ստոյգ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ քաղել աղէտեալ շրջաններուն մասին:

Առ այժմ, նաւ կարելի է երթալ՝ անցնելով Պեսարապիայէն: Աղէտեալ շրջաններու հետ, յարաբերութիւնները կ'ապահովուին հեծեալ ոստիկաններու միջոցաւ:

ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՆՎԷՐՍԻ ՄԷՋ

Պելճիքացի համայնավարներու եւ ֆլաման ազգայնականներու միջեւ, բուռն կռիւներ ծագեցան Անվէրսի մէջ: Կռիւները տեւեցին ամբողջ օր մը: Աւելի քան 2,000 ոստիկաններ բանակցեցան միջամտել: 130ի չափ վիրաւորներ կան:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՆԱՏՈԼՈՒ

Ըմէքթ փաշայի Իտալիա այցելութեան առթիւ բանավէճ մը ծագեցաւ մամուլին մէջ. Առոր առիթ ընծայեց ֆրանսերէն «Թան» թերթի Հռոմի թղթակից Փօլ Ժանթիյոնի մէկ գրութիւնը: Ժանթիյոն բնիկ զուիցերիացի յայտնի լրագրող մըն է: Անկէ առաջ Պոլիս կը գտնուէր իբրեւ թղթակից նոյն թերթին: Իսկ աւելի առաջ՝ Սոֆիա, նոյն պաշտօնով: Անցի տարի գրեց ընդարձակ գիրք մը՝ Մուսթաֆա Քէմալի մասին, քննելով Թուրքիոյ վերջին յեղաշրջական շարժումը: Գիրք մըն ալ Վրաստանի մասին գրած է:

Իբրեւ մօտէն ծանօթ Միջին Արեւելքի քաղաքական գործերուն, իր թղթակցութիւնները կը կարդացուին հետաքրքրութեամբ: Թղթակցին անձը նկատի առնելով, Թուրք մամուլը սովորականէն աւելի կարեւորութիւն ընծայեց անոր գրածին:

Ժանթիյոն հիմ բռնելով «Ճիոռնալէ տ'Իթալիա»ի մէկ յօդուածը, կը գրէր թէ Թուրքիա, իր բնակչութեան հետ համեմատած, ընդարձակ հողամասեր ունի, պարապ, ամայի հողին տակ ծածկուած անսահման հարստութիւններ չահագործող ձեռքերու կը սպասեն: Միւս կողմէ Իտալիա բազմածին երկիր է, տարուէ տարի կ'աճի այն աստիճան որ երկիրը այլ եւս չի կրնար ապրեցնել բնակիչները, որոնք զանազան տեղեր կը գաղթեն՝ ապրուստ ճարելու համար: Թուրքիան յառաջին երկիրն է, ուր Իտալացիները կրնան տեղաւորուիլ եւ իրենց համար տնտեսութիւն ստեղծել: Ֆրանսա բարեկամութեամբ պէտք է դիւրէ Իտալիոյ այս ուղղութեամբ առնելիք քայլերը:

Վեր ի վերոյ այս էր «Թան»ի մէջ հրատարակուածը:

Ցոյց տուած մտքերը շատ թափանցիկ էին եւ կրնային ենթադրել տալ թէ Հռոմի բանակցութեանց մէջ խնդրոյ նիւթ պիտի ըլլայ Իտալիոյ համար գաղթավայր մը Անատոլուի մէջ: Այդ պատճառով ալ բողոքի ձայներ բարձրացան թրքական եւ թուրքերէն կիսապաշտօն թերթերուն կողմէ: Անոնք միտք վերագրեցին «Թան»ի, իտալաթուրք բարեկամութիւնը ձախողեցնելու: Իսկ «Փարիզ[illegible]» եւ «[illegible]» [illegible] դամասի մէկ բիջին աչք տնկողներ կը համարէին»:

Այս առթիւ կատարուած քննադատութեանց պատասխանելու համար, «Թան»ի թղթակիցը ուրիշ գրութեամբ մը բացատրեց թէ՝ Իտալիա Արեւելքի եւ մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ թափանցումի քաղաքականութեան մը հետապնդելով, միայն խաղաղասիրական նպատակներէ առաջնորդուած կրնայ ըլլալ: Թէ՛ ամբողջ Եւրոպայի եւ թէ մանաւանդ Ֆրանսայի շահը կը պահանջեն քաջալերել Իտալիոյ այդ թափանցումը, որ կրնայ շատ լաւ հետեւանքներ ունենալ:

«Եթէ Անատոլուն ցոյց տուած ենք իբր յարմար վայր իտալական թափանցումին, պատճառն այն է որ այդ երկրամասը խիտ բնակչութիւն չունի եւ կրնայ զոհողութիւններ ընել իր ընդարձակ տարածութիւններէն, մանաւանդ հիմա որ բարեկամութեամբ կապուած է Իտալիոյ հետ: Միւս կողմէ Թուրքիա այլ եւս նախկին հիւանդ մարդը չէ. առակն փառասիրութիւնները թօթափած է, գործադրութեան կը դնէ մեր օրինագրքերը, դարձած է եւրոպական պետութիւն մը՝ ամէն ինչով: Մինչեւ այսօր երիտասարդ հանրապետութիւնը կատարելապէս յաջողած է քաղաքական, ընկերային եւ զինուորական ճակատներուն վրայ, բայց տնտեսական մարզին մէջ մեծ գործ ունի կատարելիք: Շատ քիչ երկիրներ կան, որոնց շահագործումը, ճարտարարուեստն ու երկրագործութիւնը ետ մնացած ըլլան այն աստիճան, որքան Թուրքիան: Հազար տարիէ ի վեր Փոքր Ասիան կոյս կը մնայ: Թուրքիոյ ապագան կախում ունի արեւմուտքի հետ ունենալիք գործակցութենէն:

«Եթէ քէմալական հանրապետութիւնը լայն բանայ իր դուռները իտալացի գաղթականներուն առջեւ, հետեւանքը շատ նպաստաւոր պիտի ըլլայ իրեն համար, այս կերպով Իտալիոյ պէտքերուն ալ գոհացում կը տրուի.»

Այս բացատրութիւնները սակայն երբեք գոհացում չտուին Իտալիոյ եւ մանաւանդ Թուրքիոյ թերթերուն, որոնք տարբեր ուղղութեամբ կը նային խնդրին:

Ամէն մարդ գիտէ թէ Իտալիա գժգոհ է այսօր, քանի որ Մեծ Պատերազմի ընթացքին Դաշնակիցներու դատին համար բրած իր զոհողութիւնները արդար վարձատրութիւն չգտան: Դժգոհութիւնը մանաւանդ ուղղուած է Ֆրանսայի դէմ, որուն հետ իր շահերը սաստիկ բախումներ ունին մանաւանդ Միջերկրականի աւազանին մէջ: Ֆրանքօ-իտալական վէճը պարբերաբար կ'արծարծուի, քանի մը տարին անգամ մը, առանց վերջնական լուծում գտնելու: Դեռ անցեալ շաբաթ իտալական պատուիրակութիւն մը հասաւ Փարիզ, ուսումնական-տնտեսական կարգ մը վէճեր լուծելու եւ համաձայնութիւն կնքելու համար:

Ֆաշիստ Իտալիա կը հետապնդէ շատ յանդուգն ծրագիր մը, Եւրոպային մէջ արժանաւոր տեղ մը ապահովելու համար իրեն: Մանաւանդ պարագաներ վերջին տարիներս յաջողեցան շօշափելի արդիւնքներ ձեռք բերել, իր ցանցին մէջ առնելով Հունգարիան, Աւստրիան, Թուրքիան եւ Պուլկարիան: Ալպանիան արդէն իր անմիջական խնամակալութեան տակ կը գտնուի: Բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ հետ: Իր գլխաւոր հակառակորդը՝ Իւկոսլաւիան անվնաս դարձնելու կ'աշխատի: Ոչ մէկ առիթ չի փախցներ իր դժգոհութիւնը արտայայտելու համար՝ մանաւանդ Ֆրանսայի դէմ: Միջազգային բոլոր խորհրդաժողովներուն մէջ առաջին անգամ Իտալիան կը ծառանայ ֆրանսական տեսակէտներուն դէմ՝ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ հետ: Լոնտոնի ծովային խորհրդաժողովին մէջ Ֆրանսայի հետ հաւասարութեան սկզբունքը մէջտեղ դրաւ եւ անդրդուելի մնաց: Լօզանի եւ Ժընեւի մէջ չորացնել ֆրանսական ծրագիրներուն դէմ կ'արտայայտուի քաջալերելով ամերիկեան, գերմանական կամ բոլշեւիկեան տեսակէտները: Բոլոր այս հարցերուն մէջ, Իտալիա իր նաւէն կը քաշէ վերը յիշուած պետութիւնները եւ ամէնէն առաջ՝ Թուրքիան.

Վերջերս հարցարան մը բացուած էր ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց մասին, քննելու համար թէ ինչ միջոցներով կարելի կ'ըլլար լուծել երկու լատին երկիրները բաժնող վէճերը: Ոմանք Իտալիոյ գոհացնելու լաւագոյն միջոցը կը նկատէին թոյլ տալ, որ անիկա տեղաւորուի Անատոլուի մէջ:

Թուրք թերթերը վերջին ծայր զայրացած են այս առթիւ: «Միլլիյէթ» (12 յունիս) խմբագրականով մը հետեւեալ առաջարկը կ'ընէ: Քանի որ, կ'ըսէ, Ֆրանսացիները կը կարծեն թէ շատ դիւրին գործ է Անատոլուն գրաւել եւ հոն հանգիստ հանգիստ տեղաւորուիլ, թող առիթ տան Իտալիոյ որ առանց պատերազմի իրագործէ իր ծրագիրները: Թող Իտալիոյ տան Թունուզը եւ Սուրիան, որոնց հետ գլուխ չեն կրնար ելլել եւ որ միշտ ապստամբութեան եւ անիշխանութեան մէջ է, ու իրենք ալ թող գան դիւրին դիւրին Անատոլուն գրաւելու փորձ ընեն...

«Անկասկած որ այսպիսի փորձ մը շատ լաւ հետեւանք պիտի ունենայ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի ապագայ քաղաքականութեան տեսակէտէն: Այն ատեն «Թան»ի Ֆրանսան պիտի հասկնայ թէ քէմալական Թուրքիոյ եւ թրքական անկախութեան դէմ քալելը գլուխը պատին զարնել տարբեր բան չէ, ու նաեւ այն ատեն փոխանակ մերժելու, յարգանքով պիտի սեղմէ բարեկամական այն ձեռքը, զոր ամէն առթիւ էնկիւրին կ'երկնցնէ Փարիզին»:

«Միլլիյէթ» կը բացատրէ թէ Իտալիան նոր պատերազմով մը, նոր զոհողութեամբ մը չէ որ կ'ուզէ ձեռք անցընել այն զոր կը պահանջէ իրբեւ իրաւունք եւ անհրաժեշտութիւն. Անիկա ընդհանուր պատերազմին մէջ թափած արեան գինը կ'ուզէ: Մինչդեռ «Թան» իր յատուկ քայլը նոր պատերազմի մը մղել կ'ուզէ: «Արդէն, — սրար աշխարհ գիտէ թէ՝ Թուրքիային հողի մը հող առնելու համար, շատ արիւն թափել եւ երկար տարիներ պատերազմի աչք առնել պէտք է: Ո՞վ կ'ուզէ փորձուածը կրկին փորձել»:

Պաշտօնական թէ անպաշտօն թրքական բոլոր թերթերուն մէջ այս նիւթին շուրջ գրուածները կարդալէ վերջ ալ դժուար կ'ըլլայ չհաւատալ թէ՝ ուշ կամ կանուխ, Անատոլուի ծանօթ մասը գաղտագողուած է իրենց աշխարհական պետութեան ձեռքը. Ըմէքթ փաշայի Հռոմ այցելութիւնը առիթ մը աւելի ամրացուց Իտալիոյ թեւարկութիւնը Թուրքիոյ վրայ: Մուսոլինի 300 միլիոն լիրէթի (32 միլիոն թրքական ոսկի) փոխ մը բանալով քէմալական Թուրքիոյ, որ սնանկութեան դուռը հասած է, Իտալիոյ համար ապահոված է տնտեսական ու քաղաքական այնպիսի շահեր, որոնց պտուղը պիտի քաղէ ժամանակ: Երկիր մը, որ ներկայիս 42 միլիոն բնակչութիւն ունի եւ տասը տարի վերջ շուրջ 50 միլիոն պիտի ունենայ, բնականաբար աչքերը պիտի ուղղէ դրացիին ունեցածին վրայ: Եւ վա՜յ այն դրացիին, որ իրմէ տկար է

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐԻՊԱԼՏԻ

—)(o)(—

[illegible]

Լոյսով շաղախուած հոգի մը, որուն անունը խանդավառութեամբ կը գինովցնէր բոլոր ազատատենչ միտքերը

Ազատագրական դէմք մը յեղափոխական պատմութեան մէջ: Յեղափոխական այդ կոչումը, իր ձեռքին բռնած, զինքը առաջնորդեց յաղթանակէ յաղթանակ, եւ ազգային իտէալի իրագործման: Հոգ չէ թէ երբեմն սայթաքեցաւ զինքը [illegible] ծովային Կարիպալտին ունեցաւ ծովի պէս խոր սիրտ, իր բոլոր կեանքի ընթացքին ան եղաւ բռունցք մը, անընդհատ հարուածող, տրորող եւ կեղեքող տարրերը: Միացեալ եւ անկախ հայրենիքի մարմաջը ունէր ու ջիղերը պրկած միայն այդ վսեմ նպատակին համար ապրեցաւ: Երբեմն չկրցաւ զսպել իր հայրենասիրական զգացումները եւ հակառակ իր գաղափարներուն, ձեռք երկարեց վատ տարրերուն ալ: Անշուշտ առանց իր համոզումներէն շեղելու: Ամէն բանէ առաջ գործի մարդ, չէր կրնար կենալ կէս ճամբան երբ անհրաժեշտ չէր լրացած. ճառելու ժամանակ չէր: Ամբողջ ժողովուրդ մը Աւստրիոյ բռնապետութեան տակ կը հեծէր: Սեւ ծովու ափերը նաւարկութեան ժամանակ կ'իմանայ «Երիտասարդ Իտալիա» անունով գաղտնի կազմակերպութեան մը գոյութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Մածծինիի, ուրիշ հոգւոյ մը: Շուտով կուգայ Մարսէյլ Մածծինիի մօտ. կը բարեկամանայ անոր հետ, եւ կը մտնէ շարքերը, կը լծուի աշխատանքի, իր առաջին գործը կ'ըլլայ մասնակցիլ Ճենովայի ապստամբական շարժման, 1834ին: Ապստամբութիւնը իր սաղմին մէջ կը խեղդուի: Կարիպալտի մահուան դատապարտուելով կ'անցնի նախ Ֆրանսա, ապա Հարաւային Ամերիկա:

Իր խառնուածքը ունեցող մէկը չէր կրնար առանց վրդովումի դիտել [illegible] խլրտումները. Հոն ալ կը նետուի գործի դիւրը, եւ կը մարտնչի Ռիօ Կրանտ տէլ Սուտի ու Ուրուկուէյի անկախութեան համար, Պրազիլիոյ եւ Արժանթինի դէմ:

Հոն նաեւ հայրենադարձ կարիճը 1848ին կրկին կուգայ Եւրոպա կ'ողջունուի իր մօրը հետ եւ անոր արցունքներով [illegible] հողին: Այս սանդուղուածային մարդը կարծես չանթահարուած իր [illegible] հանգիստ չի կրնար մնալ. իր աջակցութիւնը կը բերէ Փիէմոնի թագաւոր Կարոլոս Ալպերթօին գլխաւոր հանդերձ որ այդ միութիւնը իր սրտին չի խօսիր, կը ճակատի Աւստրիացիներուն դէմ, անցնելով Միլանոյի [illegible] կառավարութեան բանակին գլուխը, որ փառաւոր էր թշնամին: Պարտութեամբ եւ թագաւորականներու դաւաճանութեամբ կը վերջանայ նաեւ այս պատերազմը, յուսահատիլ չի գիտեր սակայն Կարիպալտի: Հռոմ եւ Վենետիկ փլած էին յեղափոխական ուժերը. [illegible] հանրապետութիւն: Ազատութեան ջահակիրը գտած էր իր տեղը, կը միանայ անոնց: Մինչ յեղափոխականները կը պատերազմէին [illegible] Աւստրիացիներու եւ յետադիմականներու հակահարուածը:

[illegible] Նափոլէոն Գ. իր զօրքերը [illegible], իր բանակով անհնայ կը հարուածէ յեղափոխականները եւ կը յաղթէ: Այս պարտութենէն վերջ — որ բնոյ կուտայ Մածծինիի «Միաւորութիւնը շահուած պայքար մըն է»: Մինչեւ 1859 երկիրը գրեթէ խաղաղ է, որ եւ է յառաջդիմական շարժում տեղի չունենար, բայց թագաւորականներն ու կղերականները եւ իրենց վարպետ գործակատար Գավուր որ վարչապետ էր, պարապ չեն մնար:

Իրենց [illegible] չ'ի խաղաղական միութիւնն է ոչ ալ յեղափոխութեան յաղթանակը, այլ Փիէմոնի գերիշխանութիւնը՝ բոլոր իտալական նահանգներուն վրայ, իրենց նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ էր երկու բան, Ֆրանսայի աջակցութիւնը, [illegible] թեան ջիղը կազմող յեղափոխականներու [illegible] պետօրէն իրագործեց իր զոյգ նպատակները, շահելով Նափոլէոն Գ.ի աջակցութիւնը, — որ իր երիտասարդութեան օրոց շրջանը անցուցած էր քարպոնարական շարքերուն մէջ կռուելով Աւստրիացիներուն դէմ: Իսկ [illegible] Իտալիա եւ Վիքթոր Էմմանուէլ Բ նշանաբանը [illegible] գործիք դարձաւ Գավուրի երկրորդ եւ ամենակարեւոր նպատակին իրագործման:

Հոս երկու կրանիտները Մածծինի եւ Կարիպալտի կը կանգնին դէմ դէմի, մէկը անխախտ իր հանրապետական հաւատքով հանդերձ թագաւորականի միութեան համար [illegible]

Երկու բարեկամները կ'ըլլան հակառակորդներ կարծես աւելի հեռանալու համար իրենց փայփայած նպատակին: Այս կացութենէն կ'օգտուին միայն թագաւորականները, ու կը քաղեն յեղափոխական բոլոր նուաճումներուն պտուղները:

1859ին ֆրանքօ-իտալական ուժերը կը պատերազմին Աւստրիոյ դէմ եւ Սոլֆերինոյի ճակատամարտը Աւստրիացիներու պարտութեամբ կը [illegible] Նափոլէոն Գ. կը [illegible] Իտալիոյ կը վերադարձնէ Լոմպարտիան, իսկ երկրին կեդրոնական մասը դարձեալ կը մնայ թշնամիին: Գարիբալդիի արիւնը եւ կարմիր շապիկաւորները պետը որ պատրաստած էր Ֆրանսացիներու կողքին, եւ ազատագրած [illegible] ու Թոմը, կ'ընդվզի այս որոշումին դէմ եւ կը մերժէ ստորագրել [illegible] թեան դաշնագիրը, կառչած միայն ամբողջական Իտալիոյ ազատագրման: 1860ին իր հազարներու արշաւանքով կը տապալէ Պուրպոններու գիմադրութիւնը եւ կը փրկէ Իտալիոյ հարաւային մասերը մէջն ըլլալով Սիկիլիան եւ Նափոլին:

Թագաւորականները հաշտ աչքով չեն դիտեր ըմբոստներուն յաջողութիւնները, հեռաւոր դիտումներով կը միանան կարիպալտեան բանակին ու կը սանձեն զայն: Անպատուելով նոյն իսկ անկախութեան ազնիւ բանուորը, Կարիպալտի թէեւ արժանի պատասխանը կուտայ Գավուրի իրենց այս վարմունքին համար, բայց հայրենասիրական զգացումները աւելի հեռուն չեն տանիր զինք: Կը լռէ, գերադասելով Ազգային Միութեան հեռապատկերը:

1862ին հերոսը կրկին կը ձգէ իր սիրելի կղզին Գափրերան, եւ այս անգամ աւղղակի Նափոլէոնին ու Գաւուրին դէմ կռուելու [illegible] Անհաւասար կռիւ զինքը չի յուսահատեցներ: Անհնարին հաւատք ունի նաեւ Իտալիոյ յեղափոխութեան վերջնական յաղթանակին վրայ: Ճակատագիրը կը հալածէ սակայն այս [illegible] բայց երկաթէ կամքը: Անյաջողութեամբ վերջ կը գտնէ պատերազմը, Թագաւորական բանակը Ասպրոմոնթի առաջ կը կասեցնէ կամաւորական ուժերը. հոն կը վիրաւորուի ալ, եւ կը նետուի բանտ. Բայց Իտալիոյ իրաւունքը Հռոմի վրայ դեռ հարց կը մնար.

[illegible] Վենետիկեան նահանգները: Թագաւորականները կը [illegible] Հռոմի [illegible] Ֆրանսական [illegible] կրնար մտնել այս սիրտ [illegible] 1867ին Մանթանայի մէջ կը [illegible] ֆրանս-պրուսական [illegible] Կարիպալտի [illegible] Փարիզ, իր մարտիկներու [illegible] ֆրանսական յեղափոխութիւնը կը յաղթանակէ, Փարիզ իր մարտիկներու [illegible] Իտալիոյ վերադարձնելով Հռոմը եւ իր բոլոր սահմանները [illegible] Կարիպալտիի [illegible] ազնուութիւնը ու իր կարմիր շապիկաւորներով, կ'երթայ անոնց օգնութեան: Տիժօնի եւ Շաթիյոնի առաջ կը կեցնէ գերմանական բանակը.

Ֆրանսական չորս նահանգներ [illegible] կ'ընտրեն երեսփոխան Կարիպալտին կը հրաժարի, եւ կը քաշուի Գափրերայի քարափները:

Պայքարը երկիրը գրած էր թագաւորականներուն եւ յետադիմականներուն գերիշխանութեան տակ. Այս երեւոյթը չէր կրնար հաշտեցնել Կարիպալտին իր հանրապետական զգացումներուն. Իր վերջին տարիները մենութեամբ անցուց ու մեռաւ 1882ին.

Անհատական համառօտ իր կեանքը: Երբ այսօր Եւրոպայի եւ մանաւանդ լատին երկիրներու մէջ փառաւոր կերպով կը տօնուի Կարիպալտիի մահուան յիսնամեակը, հայ երիտասարդութիւնն ալ բոլոր ազատատենչ եւ հայրենասիրական տարրերուն միացած՝ պարտաւոր է իր յարգանքի ծաղկեպսակը դնելու հերոսին շիրիմին վրայ

Ս. ՎԱՀԱՆԵԱՆ

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆԻՆ ՏՂԱՔԸ

Չարլի Չէփլինի երկու տղաքը մէկը 6 տարեկան, միւսը 7 տարեկան, որ ներկայիս իրենց մեծ մօր հետ կը գտնուին Նիսի մէջ, ամերիկեան [illegible] կերութեան մը հետ պայմանագիր կնքած են սինէմա խաղալու Հոլիվուտի մէջ: Շուտով կը մեկնին իրենց մայրը եւս պայմանագիր [illegible] գած է սինէմայի նոյն ընկերութեան հետ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (18)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ես ինքս տեսայ այդպիսի դրութիւններ

Աւելի մօտից ծանօթանալով գիւղացիների վիճակին՝ ես համոզուեցի, որ չքաւոր գիւղացիները համարեա սոված օր էին անցկացնում, միջակները մի քիչ հաց ունէին, իսկ կուլակները ապրում էին գետնախնձորով: Աղքատութիւնը ընդհանուր էր եւ համատարած: Կօօպերատիւ խանութները պարապ էին, նոյնիսկ գերծանը մեխերով էին ծախում, այն էլ ստանալու համար հերթի պէտք էր կանգնել: Ամեն դժուարութեամբ էր ճարւում: Ձիթը եւ կտաւը՝ երազ էին թւում: Սապոն, շաքար, լուցկի, քարիւղ՝ շռայլութեան առարկայ էին:

Գիւղում մնացի երկու ամիս: Պտտեցի ամբողջ շրջանը, այցելեցի բազմաթիւ ագարակներ ու բարեկամների. Ամէն տեղ պատկերը նոյնն էր, ո՞ւր էր առաջուայ շէն ու հիւրասէր Լոռին: Ինձ հիւրընկալողները ներողութիւն էին խնդրում, որ բան չունէին հիւրասիրելու:

Տնտեսական ծանր պայմանները խիստ ազդել էին եւ ժողովրդի նկարագրի վրայ: Ընկել էր մարդկանց բարոյական մակարդակը, մի կտոր հացի համար ամէն ստորնութիւն գործւում էր: Շատերը աշխատում էին մտնել կուսակցութեան մէջ իրենց կաշին ազատելու կամ ապրուստի միջոց ունենալու եւ կամ իշխանութեան հասնելու համար: Համոզում, գաղափար, սրբութիւն չէր մնացել: Կոմունիստներից շատերը շահամոլ ու բախտախնդիր արարածներ էին: Նոյնպէս եւ կոմսոմոլը. միակ ձգտումը լաւ պաշտօնի տիրանալն էր: Գիւղացիք կոմսոմոլներին կոչում էին «ընկեր ժանտարմ»: Կոմսոմոլը դիտւում էր իբրեւ վտանգաւոր եւ անվստահելի մարդ. Նրա հետ մտերմութիւն չէր արւում. Նրանից զգուշանում էին:

Բոլոր այս տեսածներս ու լսածներս վերջնականապէս խորտակեցին իմ հաւատը դէպի խորհրդային իշխանութիւնն ու կուսակցութիւնը. Ինչպէ՞ս կարելի է այստեղ ապրել, երբ մարդը մարդուն գազան է ու թշնամի. Ինչպէ՞ս գործել, ի՞նչ անել այս միջավայրում: Ցնորութիւն չէ՞ [illegible] ազատութեան յեղափոխութեան մասին մտածելը: Կոմունիստական կուսակցութիւնը դարձել է որիկաների ու շահատէնչների մի հաւաքածու. Յեղափոխութիւնը՝ անյատակ բռնութիւն ու կամայականութիւն. Երբ 18–20 տարեկան կոմսոմոլին ժողովուրդը համարում է ժանտարմ, էլ ի՞նչ սպասել մեծերից, — որոնք պատմական խանդավառութիւնը չունեն եւ շարժւում են հաշուով..

Իմ վարանումների ու կասկածների յորդացած բաժակի համար վերջին կաթիլը եղաւ կենտրոնի կողմից ներկայացուած «ինքնա՞ն» բնական ու հասկնալի համարւող, բայց իմ աչքին հրէշաւոր երեւցած պահանջը: Իբրեւ 1905 թ. ծնունդ, ես գնացի Սանիթարական զինուորական [illegible] ստանալու համար: Ցայտնեցին, որ 3 տարով ազատ եմ զինուորական ծառայութիւնից: Ապա ներկայացայ կուսակցական շրջանային կոմիտէին՝ վերականգնելու համար իմ կուսակցական իրաւունքները. Ինձ կարուկ կերպով պայման դրին. «Իրաւունքներդ կը վերականգնուին այն դէպքում, երբ, ընդմիշտ թողնես կուլակ հօրդ եւ նրա հետ ոչ մի յարաբերութիւն չունենաս»:

Ինձանից ամէն ինչ խլեցին, սպանեցին հաւատս, ցեխի մէջ կոխեցին գաղափարս ու մարդկային արժանապատուութիւնս, հիմա էլ ուզում էին ծնողներիս խլել, ոչնչացնել հոգւոյս վերջին մնացորդը: Իսկական կոմունիստ լինելու համար մարդ պէտք է անասուն դառնայ, ո՛չ, էլ բաւական է...

Ես ետ հեռացայ գիւղից: Բաց ի ծնողներիս ու հարազատներիս սրտից. Ես էլ ոչինչ չունէի այնտեղ: Հասարակ մեռել էր: Ժողովրդի վիշտն ու տառապանքը ինձ ճնշում էին: Զգւում էի ինքս ինձանից: Հոգուս մէջ ինձ էլ յանցաւոր էի համարում այս բոլորի համար: Այսքա՞ն չարիք — ո՞վ կարող է երեւակայել...

Մեկնեցի Երեւան, ուր գտնւում էր իմ եղբայրը: Ճանապարհին անցայ Ձորագէսի մօտով — հսկայական մի գործ. Հետաքրքրութեամբ շրջեցի աշխատանքի տեղերը, մտայ փապուղին, դիտեցի մեքենաների բաժանմունքը: Սա միակ լուսաւոր կէտն էր, որ ես պատահեցի իմ դժբախտ ծննդավայրում: Բաւական թւով գիւղացիներ աշխատում եւ հաց էին ճարում այնտեղ, թէեւ շահագործւում էին չարաչար կերպով: Այսպէս թէ այնպէս, երկրի համար օգտակար գործ էր կատարւում: Բայց այդ միակ դրական գործի արժէքը նսեմանում էր այն ամէնի առջեւ որ ես տեսայ, լսեցի ու ճաշակեցի գիւղերում...

Մտադիր էի հանգիստ ապրել, տեսնել Հայաստանի մայրաքաղաքը: Երեւանը շնորհքով քաղաքի տպաւորութիւն թողեց վրաս: Ամէն կողմ նոր շէնքեր, կենդանութիւն: Բայց սա միայն արտաքինն էր, ի՞նչ կար ներսը, ինչպէ՞ս էր ապրում ժողովուրդը, գո՞հ էր, դժգո՞հ էր — չէի կարող իմանալ

Եղբօրս չկարողացայ տեսնել: Նա, իբրեւ անկուսակցական մասնագէտ, կարեւոր պաշտօն ունէր: Երեք օր ման եկայ շուրջը, ժամերով պտտեցի դրան առջեւ ու չհամարձակուեցի ներս մտնել, վախենում էի վնասել նրան: Չէ՞ որ ես այլ եւս «հակայեղափոխական» էի, ինձ պէս մարդու եղբօր եւ կուլակի որդուն կարելի՞ էր պահել պաշտօնի մէջ:

Երրորդ օրը փողոցում ինձ պատահեց մի ծանօթ Թուրք [illegible] ընկերը: «Հեռացի՛ր», խորհուրդ տուեց նա, թէ չէ քեզ էլ կը փնտռեն եղբօրդ էլ»:

Ու ես հեռացայ Թիֆլիս:

ՓԱԽՈՒՍՏ

Այլ եւս անկարելի էր ապրել, խեղդւում էի այս մթնոլորտում: Տառապում էի [illegible] գիտ չէին տալիս կեանքի անապահովութիւնները: Հեռանալ, փախչել, բայց ինչպէ՞ս, ո՞ւր: Միեւնոյնն է, ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս, միայն թէ հեռու այս դժոխքից: Պատսպարան [illegible] տանք կարելի չէր գտնել: [illegible] ծառայել չէի ուզում, թէեւ [illegible] էր: Այսպէս անդարձ թափառեցի [illegible] ներքին ցաւերը քթթել, — մինչեւ ի վերջ եւ թողի Թիֆլիսը:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ԽԱՒԷՈՒԹԵԱՆ ՍՈՐ ՁԵՒ ՄԸ

Փարիզի մէջ մօտաւոր արուարձանները եւ իրենց սոյն հեռանները, որ Պրանսայի ամէն կողմը գրեթէ, փոքրիկ փողոցներ որ զարդարուած են արկղերով, որոնք պատշգամբներուն մէջ ջրուելու [illegible] կը մտնեն ամէն [illegible] ամէն անկիւն միամիտ մը [illegible] համար, եւ իրենց ապրանքները կը ներկայացնեն իրր մաքուր [illegible] անգլիական ապրանք։

[illegible]

ԿՈՉ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Հայ Մշակոյթի այս տարուան տօնակատարութեան առթիւ՝ որ տեղի պիտի ունենայ 8 Հոկտեմբերին, Փարիզի Կազմակերպիչ Յանձնախումբը որոշած է հրապարակ հանել յիշատակի դրոշմաթղթեր, որոնց պատրաստութեան համար ներկայիս մրցում կը բանայ գաղութահայ բոլոր հայ արուեստագէտներու միջեւ, իրենց ուշադրութեան յանձնելով հետեւեալ հիմնական պայմանները։

Ա.— Դրոշմաթղթերը 8 տեսակ պիտի ըլլան ու պէտք է ցոյց տան կերպով խորհրդանշեն հետեւեալ գաղափարները.— 1.— Բանաստեղծութիւն կամ գրականութիւն. 2.— Դպրոց, 3. Գեղարուեստ (նկարչութիւն, քանդակագործութիւն եւայլն). 4.— Թատրոն, 5.— Երաժշտութիւն. 6.— Գիտական ուսումներ. 7.— Ճարտարապետութիւն. 8.— Տպագրութիւն եւ Մամուլ։

Բ.— Սոյն նիւթերը պէտք է պատկերացուին գծագրութեամբ (au trait), ճերմակ թուղթի վրայ եւ սեւ մելանով կամ չինական մելանով։

Գ.— Պատկերները պէտք է անխտիր պարփակուած ըլլան 12 20 սանթիմեթր տարածութիւնով քառանկիւնի մը մէջ, նկատի ունենալ որ անոնք լուսանկարագրուելու ատեն 3 անգամ պիտի փոքրացուին։

Քանդակագործ արուեստագէտները, եթէ կը նախընտրեն՝ կրնան վերարտադրել պատկերները բրականացնել հարթ-քանդակի ձեւով (bas relief), պայմանաւ, որ անոնց մեծութեան չափը պահէ 12ով 20ի համեմատութիւնը։

Դ.— Մրցման ներկայացուած գործերը պէտք չէ հեղինակներու անունովը ստորագրուին, այլ կրեն ըստ կամս ընտրուած խորհրդանիշ մը կամ ծածկանուն մը։ Իրեն անունը պէտք է ծածկել գոց պահարանի մը մէջ որ փակ պիտի պահուի մինչեւ մրցման օրը ու բացուի Քննիչ Յանձնախումբի վճիռը կայանալէ յետոյ միայն։

Սոյն գաղտնապահութիւնը ամբողջովին յարգելու համար՝ մրցման մասնակցողները պարտին փոստով ուղարկել իրենց գործերը, ծածկանուն պարունակող պահարանին հետ միասին։

Ե.— Մրցման Քննիչ Մարմինը պիտի բաղկանայ Հայ Մշակոյթի Տօնի Կազմակերպիչ Յանձնախումբի անդամներէն եւ դուրսէն հրաւիրուած հայ արուեստագէտներէ։

Զ.— Ներկայացուած իրերը պէտք է որ ամէնէն ուշը մինչեւ յառաջիկայ Օգոստոս 15 ղրկուած ըլլան ստորեւ նշանակուած Կազմակերպիչ Յանձնախումբի հասցէին։

Է.— Ներկայացուած աշխատութիւններէն 3 ընտրելագոյնները պիտի ստանան իւրաքանչիւր նկարը 100ական ֆրանք պարգեւ։

Արուեստագէտ մը կրնայ մէկէ աւելի մրցանակներ շահիլ եթէ իր առաջարկները Քննիչ Յանձնախումբի ընտրած 8 լաւագոյններու շարքին մաս կազմեն։

Մրցանակի արժանացած իրերը այլեւս չեն վերադարձուիր։

Հայ Մշակոյթի Օրուան Կազմակերպիչ Յանձնախումբ կողմէ՝ Նախագահ՝ Թորոս Բէորթեան։

Հասցէ՝ Comité de la journée de la Culture Arménienne, 8, Avenue Léon Heuzey, Paris XVI

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրքեւպարսիկ դաշնագիրը

Թուրքեւպարսիկ դաշնագրի վաւերացման առթիւ, Էնգիւրիի Ազգ. Ժողովին մէջ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ արտաքին գործոց նախարարը.

— Այսօր ձեր վաւերացման ներկայացուած դաշնագիրը վերջ կը դնէ տարակարծութեան մը, որ սխալ հասկացողութեան եւ դիւրաւ չհասկնալու հետեւանքով դարերէ ի վեր գոյութիւն ունէր երկու երկիրներու միջեւ։ Այս դաշնագիրը կնքուած է խիստ անկեղծ, նոյն իսկ եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ. Ասիկա՝ մեր անկեղծ համոզումն է։

Կ'ուզեմ յիշել դէպք մը, որ հաստատէ թէ որ աստիճան մեզի պէս կը մտածէ նաեւ Պարսկաստան։

Թուրքեւպարսիկ սահմանը ճշդելու առթիւ կէտի մը մասին տարակարծութիւն կը ծագի Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի զինուորական մասնագէտներուն միջեւ։ Պարսիկ պատուիրակները այս առթիւ պէտք տեսած են իրենց մեծերուն կարծիքը հարցնելու եւ խնդիրը մինչեւ Շահին ներկայացուած է։ Պարսկաստանի մեծ առաջնորդը այս առթիւ հարցուցեր է թէ ինչու զինուորական մասնագէտները չեն լուծեր այս խնդիրը։

«Թուրքիոյ հետ որ եւ է համաձայնութեան հասնելու կէտի մը պարագային այդ վայրը պաշտպանող կէտ մը պիտի ծառայէ» պատասխանած են։ Ասոր վրայ Պարսկաստանի պետական մեծ մարդը ըսած է. «Խնդիրը այդ տեսակէտով մի քննէք։ Թուրքիա եւ Պարսկաստան երբեք զինեալ վէճ պիտի չունենան։ Արդարեւ, այդ խնդիրն ալ կարգադրուեցաւ համաձայնութեամբ։

Այս դէպքը պերճախօս կերպով գաղափար մը կու տայ այն մթնոլորտին մասին, որուն մէջ երկու կողմերը գոհացում գտնելով սահմանային վէճերը լուծեցին։

Կասկած չկայ թէ երկու պետութեանց պատասխանատու [illegible] թափած ջանքերը դիւրացուցին տարակարծութեանց լուծումը, բայց երկու ազգերը իրարու միացան մանաւանդ շնորհիւ այն փոխադարձ վստահութեան, զոր իրարու հանդէպ կը տածեն երկու երկիրներու պետերը։

Այս առթիւ կ'ուզեմ յայտնել նաեւ թէ յաւիտենական պատմութեան անցած են այն փաստաթուղթերը որոնք ցարական Ռուսիոյ եւ այդ շրջանի անգլիական կայսերապաշտութեան միջամտութեամբ կնքուած էին երկու երկիրներու միջեւ։ Այդ դաշնագիրները, որոնք երկու երկիրներու [illegible]

[illegible]

ոող չորս միլիոն ցեղակիցներ ունինք հոն։ Կասկած չկայ թէ Գոնիայի եւ Վանի Թուրքերը պիտի հետաքրքրուին թէ պարսիկ կառավարութիւնը ինչ դիրք կը բռնէ անոնց վերաբերեալ լեզուական, գրական եւ մշակութային խնդիրներու հանդէպ։

Մեր պարտականութիւնն է անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել՝ այդ մեծ զանգուածին մշակութային, բարոյական եւ ազգային զգացումները բարձրացնելու համար։

Խօսակցութեան պատճառով Պարսկաստանի Թուրքերը աւելի դիւրաւ կրնան ենթարկուիլ [illegible] պայմաններուն։ Հետեւաբար ուրիշ երկիրներու Թուրքերուն համար անհրաժեշտ չնկատուած բացառիկ միջոցները անհրաժեշտ կը նկատեմ Պարսկաստանի Թուրքերուն զգացումները պահպանելու համար։ Որովհետեւ Պարսկաստանի մէջ ձուլումը դիւրին է։

Պոլսոյ Պարսիկներուն նման, մենք ալ պէտք է Թրքական վարժարաններ բանանք Պարսկաստանի մէջ։ Կարելի չէ պիտանի չդոյութիւնը առաջ քշել, որովհետեւ Պարսկաստանի մէջ բացուելիք դպրոցն ու հիւանդանոցը աւելի կարեւոր են քան Իզմիրի կամ Պոլսոյ մէջ հիմնուելիք նման հաստատութիւններ։ Ի հարկին պէտք է Անատոլուի ծախքերուն մէկ մասը կրճատել եւ գրամը յատկացնել այդ ձեռնարկներուն։

ՓՈԽԲՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՐՑԸ

Արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտի հետեւեալ պատասխանները տուաւ Մեջլիսի մէջ յուզուած խնդիրներուն.

Փոքրամասնութեանց հարցին մասին Թուրքիոյ տեսակէտը չի պատշաճիր այն տեսակէտներուն, որոնք մերթ ընդ մերթ կը յայտնուին Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ։ Բազմաթիւ պետութիւններու հետ մեր կատարած բանակցութեանց ընթացքին այն եզրակացութեան յանգեցանք թէ, փոքրամասնութեանց բարօրութիւնը պետութիւններու յարաբերութեանց բարեկամական բնոյթին հետ կապ ունի։ Պուլկարիոյ և Յունաստանի հետ փոքրամասնութեանց խնդիրը բարեկամական յարաբերութիւններով լուծեցինք։ Այսու առնելով, մենք միշտ դէմ արտայայտուած ենք փոքրամասնութեանց պէտք քաղաքականութեան միջոց դառնալու գաղափարին։ Թուրքիա երբեք առաջ գործիք չէ եղած եւ պիտի չըլլայ։ Դաւն փորձերով սորվեցանք այս ճշմարտութիւնը։ Հետեւաբար, մեզի համար փոքրամասնութեանց խնդիրը մարդկային խնդիր մը, քաղաքակրթական խնդիր մըն է։

Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիոյ մասնայատկութիւններէն մէկն ալ այն է, որ ոչ մէկ տարբերութիւն գոյութիւն ունի անոր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւններուն մէջ։ [illegible]

ներքին տարբեր միջոցներ կիրարկել արտասահմանի մեր հայրենակիցներուն պաշտպանութեան համար։ Ներկայիս աւելին թուրք բժիշկ մը կայ Թէհրանի մէջ, բայց տակաւին ժամանակը չէ պահանջուած հաստատութիւններ հիմնելու։ Եթէ պէտք ըլլայ, ազգային Ազգ. Մեծ Ժողովը գոհողութեանց առջեւ կանգ չառներ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԿԱՐՏԱՆ, 22 Յունիս.— Վերջերս Կարտանի ալիւմինիոմի գործարանի մէջ պատահած աղէտը,— որուն հետեւանքով մեռան եօթը գործաւորներ — պատճառ դարձաւ երկու ամսուան աշխատանքի թուլացման։ Գործազրկութեան ծանր թափը ինչպէս ամէն տեղ, մեր աշխատաւորական գաղութին մէջ ալ մուտք գործած էր արդէն. բայց ոչ այնքան ծաւալուն, ինչպէս ներկայիս։

Աւելի առաջ գրած էի որ, Գիվէոյի (Կարտանի մօտ) ածխահանքը 4-5 օր կ'աշխատցնէ իր գործաւորները։

Այժմ շաբաթը 3—4 օր կ'աշխատցնէ։ Պատճառը այն է որ, ալ դժուար գործարանի տնօրէնութիւնը աւելի առաջ գրեթէ օրական մօտ հազար թոն ածուխ կ'առնէր, ըստ կարգ մը հաւաստի պայմաններու։ Սակայն պատահած աղէտը, երբ պատճառ դարձաւ գործարանի գրեթէ կիսովին քայքայման եւ մօտ 2 միլիոն վնասի, գործարանի տնօրէնութիւնը ստիպուեցաւ առայժմ ածուխ չառնել, ինչ որ այս տեսակէտէն մեծ վնաս հասցուցած կ'ըլլայ հանքագործներու աշխատանքին։ Քիմիական արտադրութեանց շոգեփուռերու եւ գործարանի փլած մասերը ներկայիս վերանորոգման վիճակի մէջ կը գտնուի։ Վերանորոգումի պատճառով գործատէրը իր բանուորներէն մաս մը փոխադրեց իր հաստատութեանց ուրիշ ճիւղերուն մէջ,— Սէնթ-Օպան, Սալէնտիրօ, Արլի եւայլն։ Փոխադրուող գործաւորներուն մէջ կան նաեւ Հայեր ալ, որոնք իրենց ընտանիքը ձգած են հոս՝ գացեր են պատառ մը չոր հացի ետեւէն։

Բազած տեղեկութեանս համաձայն, Մէտոյի ածխահանքն ալ հինգ օր կ'աշխատցնէ։

Գիվէոյի մէջ կայ նաեւ կրաղիւսի փոքրիկ գործարան մը, ուր կ'աշխատին բաւական թիւով գործաւորներ, գրեթէ գոհացուցիչ օրավարձքով։ Այստեղ ունինք երկու հայ աշխատաւորներ։ Գործի տագնապ չունին։ Գործարանի արտադրութիւնն է կիր, կրաղիւս եւայլն։

Ընդհանուր առմամբ, ներկայ պայմաններու մէջ, Կարտանի գաղութին կեանքը այնքան մխիթարական չէ։ Ցանկալի է որ [illegible]

Ն. Գեղունի

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

[illegible] պիտի խաղայ երեսուն խաղացողներու դէմ Berrier et Millietի սրահներուն մէջ։

Վերջապէս տեղի ունեցաւ այդ մրցումը։ Երեսուն խաղացողներէ 26ը պարտուեցան, երկուքը հաւասար եկան, իսկ ախոյեան Գ. Ալէքին պարտուեցաւ երկու խաղացողներէ։

Յաղթականներուն մէկը եւ առաջինը հայ երիտասարդ մըն է, Թաւրիզցի, ընկ. Սարգիս Ազարեան, որ դժուարին վայրկեաններուն իսկ ցոյց տուաւ զօրաւոր կորով եւ անընկճելի կամք՝ յաղթելու համար եւ ի վերջոյ ապահովեց իր յաղթանակը։ Բ. յաղթականը եւս օտարական մըն է Հունգարացի Ա. Քլոփս։

Գ. Ալէքին երկրորդ անգամ եւս խաղաց 6 անձերու դէմ, որոնց 2ը նախկին՝ յաղթականներն էին, երկուքը հաւասար եկողները եւ երկուքը Կրընոպլի եւ Լիոն Սալ-Թոմայի նշանաւոր խաղացողները։

Ժ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՑԸ ԲԱԺՆԵԳԻՐՈՎ

Հայաստանի մէջ ամէն մարդ ունի իր հացի բաժնեգիրը, փոքրիկ տետրակ մը, ուր կը նշանակուի օրական հացի իր բաժինը։ Առանց այդ բաժնեգիրին, ոչ ոք կրնայ հաց գնել, ինչպէս կ'ըլլար պատերազմի տարիներուն։

«Խորհր. Հայաստան» (15 Յունիս) կը գրէ թէ Երեւանի բնակչութեան պիտի տրուին նոր բաժնեգիրներ, յուլիս, օգոստոս եւ սեպտեմբեր ամսուան համար։ Բանուորները պիտի ստանան կարմիր թուղթով բաժնեգիր, իսկ մինչեւ 14 տարեկանները՝ մանիշակագոյն, զանազան կարգի աշխատաւորները՝ սեւ։

Այս բաժնեգիրները կը տրուին խիստ քննութենէ մը յետոյ։

Ընտրական իրաւունքէ զրկուածները չեն կրնար հացի բաժնեգիր ստանալ։

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Յունիս 10ին Երեւանի մէջ բացուեցաւ գիւղատնտեսական տօնավաճառ մը, զոր կազմակերպած էին Կոտայքի, Ներքին Ախտայի, Ղամարլուի, Վաղարշապատի, Աշտարակի, Թալինի, Արարատի գիւղատնտեսական բջիջները։ Տօնավաճառ բերուած էին մեծ թիւով ոչխար, 3500 քիլօ եղ, 1500 քիլօ պանիր, 600 քիլօ բուրդ, ու մեղր, բանջարեղէն, պտուղներ եւայլն։

Այս տօնավաճառը նպատակ ունէր ծծուցել խորհրդային առեւտուր եւ իջեցնել ապրանքներու գիները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼԱՐՄՈՆԻԱՆ

Հայկական Ֆիլարմոնիան, որ կը գտնուի կրթական գործավարութեան հսկողութեան տակ, շրջագայութեան ելած է Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի մէջ [illegible]

[illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

[illegible]

Կ. ՄԵՀՆԱՆ

(Շարունակելի)

ժանդակութեան ձեռնարկին մասնակցիլ, իր բաժինը 300 միլիոն ֆրանք յատկացնելով։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Ըսուեցաւ թէ Գերմանիա որոշած է նաեւ կէս առ կէս կտրել իր արտաքին մասնաւոր պարտքերը՝ որոնք մեծ գումարի մը կը հասնին։ Համաձայն զանազան մասնագիտական յանձնախումբերու քննութեան, Գերմանիոյ արտաքին կարճատեւ պարտքերը կը հասնին 12 միլիառ ոսկի մարքի։ Իսկ երկար պայմանաժամով պարտքերը կը ներկայացնեն 11 միլիառ ոսկի մարքի գումար մը։ Այս գումարներուն վրայ՝ մասնաւոր պարտքերը կը ներկայացնեն 2269 միլիոն երկար պայմանաժամով եւ 4393 միլիոն՝ կարճ պայմանաժամով։

Գերմանիոյ մասնաւոր պարտքերով ամէնէն աւելի շահագրգռուած են Միացեալ – Նահանգները որոնք Գերմանիա մտցուցած են 1629 միլիոն՝ կարճ պայմանաժամով. Անգլիա կը պահանջէ 1051 միլիոն կարճատեւ պայմանաժամով եւ 346 միլիոն՝ երկար պայմանաժամով պարտքեր, Հոլանտա 895 միլիոն, Զուիցերիա 1093 միլիոն. իսկ Ֆրանսա՝ ընդամէնը 297 միլիոն՝ կարճ պայմանաժամով։

⁂ *Առ հասարակ այն կարծիքը կը տիրէ թէ, գերմանական ընտրութիւններէն առաջ, կարելի չպիտի ըլլայ որ եւ է կարգադրութիւն սպասել Լօզանի ժողովէն։*

Պ. ԷՐԻՈՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի վարչապետը Փարիզ վերադարձին, հատուցումներու հարցին մասին՝ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլին.

— Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ աշխատանքի եղանակի համաձայնութեամբ, կարելի եղաւ առաջքն առնել շփոթութեանց, որոնք վէրքը կը կազմեն խորհրդաժողովներուն։

«Մեծ գաղափար մը կը տիրապետէ այս բանակցութեանց մէջ. — եւրոպական որ եւ է կարգադրութիւն չի կրնար յաջողիլ, առանց համաշխարհային կարգադրութեան մը։ Հիմա կ'աշխատինք Գերմաններուն հետ։ Անոնց հետ մեր երկու համաձայնութիւնները գոհացուցիչ պայմաններու մէջ տեղի ունեցան։ Երկու կողմերն ալ ազատօրէն պարզեցին իրենց տեսակէտները՝ թուանշաններով. փաստաթուղթերով, առանց որ եւ է կրքի»։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պավիերա ընդդէմ կեդրոնի կառավարութեան

Պավիերայի վարչապետը Երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը միաձայնութեամբ որոշած է մերժել կեդրոնի ներքին նախարարութեան պահանջը՝ որով կը յանձնարարուի թոյլ տալ որ Հիթլէրեաններ կրեն իրենց համազգեստը եւ ցոյցեր կատարեն ազատօրէն։

Երեսփ. ժողովը՝ համբաւաւոր երեւոյթ մը առաջեր էր։ Բոլոր նախարարները ներկայ էին. կը բացակայէին Հիթլէրեան երեսփոխանները, որոնք նախորդ նիստին ներկայ էին Հիթլէրեան համազգեստ հագած, բայց իրենց կողմէ յարուցուած աղմուկներուն հետեւանքով, քանի օր վտարուած էին նիստերէն։

Երեսփ. ժողովը համամտութիւն յայտնեց կառավարութեան։

ՀԻԹԼԷՐԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ

Ցիսուն Հիթլէրեաններ Պերլինի մէջ յարձակում գործեցին ընկերվարական «Ֆորվէրց» թերթին խմբագրատան վրայ։ Փորձեցին խուժել ապարանէն ներս ու տակն ու վրայ ընել ամէն ինչ։ Սակայն թերթին աշխատաւորները բուռն ընդդիմութիւն մը ցոյց տուին ու դուրս նետեցին Հիթլէրեանները՝ որոնք սատիկաններ չեկած՝ փախուստ տուին։ Կռուի ընթացքին՝ Հիթլէրեանները ատրճանակ գործածեցին՝ ծանրօրէն վիրաւորելով երկու ընկերվարականներ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ. — Պուքրէշի թերթերը կը հաղորդեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Քարտուղարութիւնը հաղորդած է ռումէն կառավարութեան թէ ընդունած է իր առաջարկը՝ Ռումանիա ղրկելու մասնագէտներ՝ որոնք պիտի օժանդակեն ելմտական բարեփոխման գործին։

ՊԱՂՏԱՏԻ ՏԱՔԸ. — Մօտ 100,000 ուխտաւորներ հասած են Պաղտատ։ Կրօնական մեծ հանդէսներ տեղի կ'ունենան այս միջոցիս Պաղտատի մէջ՝ Մուհամմէտի թոռան գլխատուած Հիւսէյինի մարգարէի գլխուն՝ Դամասկոսէն Պաղտատ բերուելու 1300րդ տարեդարձին առթիւ։ Մէկ քանի օրէ ի վեր, ուխտաւորներու փոխադրութեան յատկացուած յատուկ կառախումբեր կը հասնին խարպալա։

Անտանելի տաք կը տիրէ Պաղտատի մէջ։ 46 աստիճան շուքի մէջ։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. — Վճարել ատեանը որուն դիմած էր Կորկուլով՝ բեկանել տալու համար զինք եղեռնադատ ատեանին յանձնելու որոշումը, չպիտի կրնայ այդ գործով զբաղիլ այս հինգշաբթի օրուընէ առաջ։

Զրոյց կը շրջի թէ Կորկուլովի դատը Սէնի եղեռնադատ ատեանին առջեւ պիտի տեսնուի յուլիս 21ին։ Կը նշանակէ թէ դատավարութեան թուականը վերջնապէս չէ ճշդուած տակաւին։

ՍԻԱՄԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ. — Սիամի մայրաքաղաքէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, կայսրը ընդունած է ըմբոստ զինուորականներուն պայմանները եւ յայտարարած է սահմանադրական միապետութիւն։ Ժողովրդեան մեծամասնութիւնը խանդավառութեամբ ընդունած է այս յայտարարութիւնը

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ. — Չիքակոյի Առեւտրական դրամատունը որ 5 միլիոն 200,000 տոլարի աւանդ ունէր, ինչպէս նաեւ 1 միլիոն տոլարի աւանդ ունեցող ուրիշ երեք դրամատուններ՝ դադրեցուցին իրենց վճարումները։ Մէկ ամսուան ընթացքին, այս կերպով, 38 դրամատուններ են որ Չիքակոյի մէջ կը փակեն իրենց դռները։

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ. — Նիւ – Եորքի մէջ հետաքրքրական վիճակագրութիւն մը հրատարակուած է ամուսնալուծումներու վերաբերեալ։ Կը յայտնուի թէ ամերիկեան դատարանները տարեկան միջին հաշուով կէս միլիոն ամուսնալուծման վճիռներ կ'արձակեն. բսել է 6 ամուսնութեան վրայ, մէկ ամուսնալուծում։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Նարոնականութեան օրակարգի։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌԻ Պուա Գոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փօթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը, այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café Ararat, 345 Ave. d'Argenteuil. *Պուա Գոլոմպ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբի բոլոր ընկերները այսօր ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի բոլոր ընկերները, խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանի սրահը 240 բիս Տիւկէքլէնի։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նաձատակ Գրագէտներու Բարեկամներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ ԵՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կուռքեր Թ. Ազատեան 15 ֆրանք. *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ,* Գ. Զօհրապ 20. *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* [illegible] Ա. Անտոնեան, Ա. Չօպանեան *ԱՐԵՒԻՆ ՃԱՄԲԱՆ* [illegible] *ԼՏԹԸ*, Լեւոն Մաքսուտեան 10. *ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ* [illegible] 10. *ԽԵՆԹԸ* եւ *ՉԱՂԱՏԵՏՏԻՆ* [illegible] 25 *ԳԱՂԱՆԹԻՆ* [illegible] 20, *ԹԻՐՖԱՆՕ* [illegible] *ԱՊՐՈՂՆԵՐ* [illegible] *ԴՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ* [illegible] 10. *ԱՐԱՅ ԴԵՂԵՑԻԿ* [illegible] 2 հատոր 30 ֆր. *ԻՐԵՆՆ ԵՒ ՄԱՐԴԸ* [illegible] *ՍԻՄՈՆ ՓԻՀԼԻՓԵԱՆ* 25 *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԵՋԻՍԸ* [illegible] 2 հատոր [illegible] *ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ* [illegible] *ԱՐԵՒԵԼՔԻՆ ԱՐԵՒԱՄՈՒՏ* [illegible] 5. QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES AIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ՀՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince Tél Danton [illegible] ամէն տեսակ գիրքեր

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գափ. 140.

Լօզան, Տ. Գ. 30.

Լիոն, Թէք. 200.

Մարսէյլ, Ե. Փ. 35.

Քլամառ, Օ. Ս. — 100.

Կանն ս. Մէր, Գ. — 70.

Մէշէտ, Շ. Մխիթ. — 200.

Վալանս, Գարծ. — 20.

Մարսէյլ, Մար. — 20.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նաև եւ կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով։ Իրենց, ծանօթներէն լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր, Արփաքսատ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de [illegible], Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Այո՛. այդպէս է։ Եր Րիվարէց սուտ ու սպրդուն նախուարի տպաւորութիւն է անում, համաձայն եմ ձեզ. միայն ճշմարտութիւնը նրա կողմն է ի գուր ենք ուզում մեզ համոզենք, որ նա նպատակին չէ դիպել. դիպել է։

— Ուրեմն կարծում էք, որ պամֆլէտը պէտք է հրատարակել։

— Դա արդէն բոլորովին ուրիշ հարց է։ Ձեմ կարծում որ կարելի լինի տպագրել առանց փոփոխութեան։ Դրանով մենք նա կը վանէինք բոլորի համակրանքը ու գործին էլ չէինք բերել ոչ մի օգուտ։ Բայց եթէ համաձայնէր մի քանի տեղ փոխելու եւ դուրս ձգելու անձնական յարձակումները, կարծում եմ որ խիստ արժէքաւոր բան դուրս կը գար։ Քաղաքական երգիծաբանութեան մի փառաւոր նըմուշ է դա։ Ես գաղափար չունէի, որ նա այդպէս լաւ է գրում. ինչ որ նա ասում է, պէտք է ասէր վերջապէս, իսկ մեզնից ոչ ոք չէր համարձակի. Ի՞նչ սուր կերպով համեմատում է նա Իտալիան մի հարբած կնոջ հետ, որ քնքուշ լաց է լինում գողի ուսին, մինչ վերջինս դուրս է քաշում նրա գրպանից թաշկինակը։

— Ջեմմա։ Բայց դա ամէնից զզուելի կտորն է ամբողջ գրի մէջ։ Ես ատում եմ այդ չար ծաղրը ամէն ինչի, ու ամէն մարդու։

— Ես էլ եմ ատում, բայց խնդիրը այդ չէ։ Րիվարէցի ոճը շատ է անախորժ, եւ ինքն էլ խիստ անգրաւիչ մարդ է, բայց նա հազար անգամ իրաւունք ունի, երբ ասում է թէ մենք հարբած ենք եկեղեցական հանդէսներով, գրկախառնութիւններով եւ սիրոյ ու ներման կոչերով, եւ թէ այդ բոլորից օգուտը միայն սանֆէտիստները ու ճիզուիտներն են։ Ցաւում եմ, որ երէկ երեկոյեան չէի եկել կոմիտէի նիստին։ Ի՞նչ վճռի հասաք վերջապէս

— Ցանկանում են ձեզ խնդրեն, որ գնաք խօսէք նրա հետ ու համոզէք, որ քիչ մեղմացնէ։

— Ի՞նձ։ Բայց ես նրան հազիւ եմ ճանաչում։ Բաց ի դրանից՝ նա ատում է ինձ։ Ինչո՞ւ համար հէնց ի՛նձ յանձնեցին նրա հետ խօսելը.

— Պարզապէս, որովհետեւ այսօր ուրիշ ոչ ոք ազատ չէր։ Բաց ի դրանից դուք ուրիշներից աւելի զուսպ էք, անօգուտ խօսքեր չէք ասի նրան, ոչ էլ կը սկսէք հայհոյելու ինչ որ անելու է մեզնից ամէն մէկը։

— Անշուշտ՝ ոչ։ Լաւ. գնամ տեսնեմ, քանի որ ցանկանում էք, թէեւ յաջողելու յոյս չունեմ։

— Իսկ ես համոզուած եմ, որ կը յաջողեցնէք, եթէ ուզենաք։ Նրան ասացէք, որ ամբողջ կոմիտէն հիացած է յօդուածից գրական տեսակէտով։ Դա կը փափկացնէ նրա տրամադրութիւնը. միւս կողմից էլ կատարեալ ճշմարտութիւն է դա։

×

Բոռը նստած էր իր սեղանի մօտ որի վրայ շատ ծաղիկներ կային, եւ մտածկոտ նայում էր հեռուն, ծունկին բռնած մի բաց նամակ։ Նրա ոտների տակ պառկած բրդոտ խոշոր շունը բարձրացրեց գլուխը ու հաչեց, երբ Ջեմման բաղխեց դուռը։ Բոռը արագ բարձրացաւ ու խիստ ձեւականութեամբ բարեւեց նրան։ Եւ նրա դէմքը կոշտ ու անկարեկիր մի արտայայտութիւն ընդունեց

— Շատ բարի էք դուք. — ասաց նա մի պաղ շեշտով։ — Եթէ ինձ յայտնած լինէիք, որ հետս խօսել էք ուզում, ես ինքս ձեզ կը հանդիպէի։

Ջեմմա տեսնելով որ իր չուզում կորչել ու սառ լինելն է նա ցանկանում պարզապէս, շտապեց յայտնելու իր այցի պատճառը։ Բոռը կրկին գլուխ տաեց եւ աթոռ առաջարկեց

— Կոմիտէն ինձ յանձնեց մտնեմ ձեզ մօտ. — ասաց նա, — կարծիքների մի քանի տարաձայնութիւններ են առաջացել ձեր պամֆլէտի առթիւ

— Այդպէս էլ սպասում էի.

Ժպտաց ու նստեց տիկնոջ դէմ, պաշտպանելով իր դէմքը լոյսից ասկեծաղկի ամանին ետեւը։

— Անդամների մեծ մասը այն կարծիքի են որ գրական տեսակէտից ձեր պամֆլէտը խիստ նշանաւոր աշխատութիւն է թէեւ, բայց իր արդի ձեւով անյարմար է տպագրութեան։ Վախենում են, որ ձեր խիստ յարձակումները վիրաւորեն ու ետ մղեն շատերին մինչդեռ նրանց օգնութիւնն ու ձեռնտուութիւնը շատ կարեւոր է կուսակցութեանը։

Բոռը ամանից դուրս քաշեց մի ասկեծաղիկ եւ սկսեց ծանր փետտելու սպիտակ թերթիկները մէկը միւսի ետեւից։ Երբ Ջեմմայի աչքերն ընկաւ տղի նուրբ ձեռքի այդ շարժումը թերթիկները ձգելիս, մի տարօրինակ զգացում եկաւ վրան. կարծես մի տեղ մի ժամանակ արդէն տեսած լինէր այդ շարժումը։

— Իբրեւ գրական երկ իմ բրօշիւրը ոչ մի արժէք չունի, — նկատեց նա մեղմ ու սառն։ — Գեղարուեստից ոչինչ չհասկացող մարդիկը միայն կարող են հաւանել, իսկ ինչ վերաբերում է բովանդակութեան վիրաւորիչ լինելուն, հէնց դա է եղել իմ ձգտումս

— Շատ լաւ եմ հասկանում. բայց վիրաւորում էք ոչ նրանց, որոնց հարկաւոր է։

Րիվարէց ցնցեց ուսերը ու ծաղկից մի թերթիկ առաւ շրթունքին։

— Կարծում եմ որ սխալւում էք. հարցն այսպէս է. ի՞նչ նպատակով կանչեց ինձ ձեր կոմիտէն։ Ենթադրում եմ, որ մերկացնեմ ու ծաղրի դրսեմ եմ, որ մերկացնեմ ու ծաղրի ենթարկեմ սիրելիներին։ Ահա եւ կատարում եմ իմ պարտաւորութիւնը. [illegible] ինչպէս կարողանում եմ

— Եւ ես կարող եմ ձեզ վստահեցնել, որ ոչ ոքի չի տարակուսում ոչ ձեր կարողութեան, ոչ էլ ձեր բարի կամքին։ Կոմիտէն միայն վախենում է, որ ազատական կուսակցութիւնը կարող է ձեր պամֆլէտը վիրաւորական համարէ իր հասցէին. քաղաքացի գործաւորները նոյնպէս կը կորցնեն իրենց բարոյական աջակցութիւնը։ Դուք աչքի առաջ էք ունեցել միայն սանֆէտիստներին, բայց ընթերցողներից շատերը ձեր խօսքերը յարմարեցնում են համարելու ուզզակի եկեղեցու վրայ ու Նոր պապի, որը քաղաքական տեսակէտից բոլորովին ցանկալի չէ։

— Սկսում եմ ձեզ հասկանալ։ Քանի իմ կռիւը սահմանափակուի հին գեւորականութեան այն շրջանակի դէմ, որի հետ այժմ կուսակցութիւնը հէնց ինքը կռւի է բռնած, ես կարող եմ ասել ճշմարտութիւնը, եթէ ցանկանում եմ։

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	[illegible] Ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ 1932

29 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1918

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան ժընեւի շրջանակներէն բխած լուրերէն կ'երեւի որ Թուրքիան հրաւիրուած է մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Լօզանի դաշնագրէն յետոյ, մանաւանդ այս վերջին տարիներուն, շատեր ջանք թափեցին Թուրքիան Եւրոպային կապելու, զայն Խորհրդային Միութեան ազդեցութենէն զատելու եւ տնտեսական կարելիութիւններ ստեղծելու այս երկրամասին մէջ, ուր ասկէ առաջ հակառակորդները շատ էին: Անշուշտ իւրաքանչիւր պետութիւն կը յարմէր իր հաշուին՝ միշտ հեռաւոր նպատակներով:

Կազմուած համաձայնութիւններն եւ բարեկամական դաշինքները որ կնքուեցան Թուրքիոյ եւ զանազան պետութիւններու միջեւ, չկրցան հասնիլ հետապնդուած նպատակին: Որով գլխաւոր խնդիրը կը մնար Թուրքիան կապել Ազգերու Դաշնակցութեան, ու միջազգային այդ ջրապտոյտէն թխմարելով՝ ապահովել հետապնդուած շահերը:

Թուրքիան միշտ վերապահ մնաց: Նախընտրեց Խորհրդային Միութեան բարեկամութիւնը եւրոպական դրամագլուխէն եւ դիւանագիտական բարեկամութիւններէն:

Անցած տարի տարուան ընթացքին յաճախ խօսք եղաւ Թուրքիոյ մտնելու մասին, ու տասը տարի ժընեւի դրասենեակը յաճախանք եղաւ իր սպասումներուն մէջ:

Այս վերջին երեք ամիսներուն Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարի յայտարարութիւնները ցոյց կուտան որ Թուրքիա պիտի ուզէ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Երկու օր առաջ Անգլիերէն տրուած հեռագիր մը կը հաստատէ թէ Թուրքիա պիտի ընդունի հրաւէրը Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակներու փափաքին: Հրաւէրներուն ալ պիտի ուզէ ընդունիլ բացառիկ արդարութեամբ, արժեցնելով կարգ մը վերապահումներ

Երեւոյթներէն դատելով հաշտեցողութիւն մը կը կատարուի Թուրքիոյ ընդունելութիւնը գլուխ բերելու համար: Այս անձնարդները գլխաւորաբար կը բխի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի շրջանակներէն, որոնք դրամատիրական նախանձախնդրութիւնն ունին Ազգերու Դաշնակցութեան վարկը բարձրացնելու, ցոյց տալով որ Միջնաւոր Արեւելքի ըմբոստն ալ կրցան առնել իրենց շրջանակին մէջ: Այս հաշիւներուն կը զուգադիպի Թուրքիոյ կամեցողութիւնը, որով խնդրի լուծումը կը դառնայ հաւանական:

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու հաւանականութիւնը կապուած է Խորհրդային Միութեան հաւանութեան հետ. Տասը տարիէն աւելի է, որ Թուրքիան հեռու փախաւ Ազգերու Դաշնակցութենէն բաշելիներու տիրական միջոցներով: Եւ եթէ այսօր ներս պիտի մտնէ եւ իր կեանքը կապէ ժընեւին հետ, ոչ մէկ կասկած որ այդ քայլը կ'առնէ Խորհրդային Միութեան թելադրանքով, ըմբոստ գործակալ մը դառնալու Մոսկուային: Մանաւանդ հիմա, երբ միջազգային ժողովները դարձած են քաղաքական հակումներու մեծ կրկէս մը, ուր ամէն հետագր հանեւորդներ կը գտնէ, ուր ուժերու հաւասարակշռութիւնը նախկին բարեկամութիւնները կ'անտեսէ՝ ամուր ձեռնտուներու ապահովելու համար:

Փորձը ցոյց տուաւ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այն կաշկանդիչ մարմինը չէ. ու հիմա Խորհրդային Միութիւնը առանց պաշտօնապէս ժընեւի մարմնին մաս կազմելու, միջազգային բոլոր մեծ ժողովներուն կը մասնակցի՝ միշտ կողէն հարուածելու հակառակորդ պետութիւնները: Այս պայմաններուն մէջ՝ Թուրքիան օգտակար գործիք մը կրնայ հանդիսանալ Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան համար.

Ի՞նչ հաշիւներ ունին եւրոպական պետութիւններէն շատերը որ կը հրաւիրեն Թուրքիան Ազգաժողովին մաս կազմելու, կամ ի՞նչ յետին մտքեր ունի Մոսկուան այսօր զահավէժօրէն մղելու Թուրքիան դէպ ի ժընեւ, մեզ քիչ կը շահագրգռէ: Սակայն Թուրքիոյ ամէն մէկ քայլը, մանաւանդ անոր մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ մեծապէս կը շահագրգռէ հայ ազգը: Եթէ աշխարհի բոլոր պետութիւններն ու ազգերն իրենց հաշիւները մաքրած են Թուրքիոյ հետ, հայ ազգի բոլոր խնդիրները մնացած են կախ՝ Թուրքիոյ պատճառով:

Հետեւաբար, այսօր, ժընեւի մէջ աշխարհի ամէնէն տկար ու արիւնաքամ հայ ժողովուրդն է որ ձայն ունի, որովհետեւ աշխարհի ամէնէն արդար՝ բայց անիրաւուած դատի ներկայացուցիչն է:

Եթէ Լօզանէն սոյլին Թուրքիան խուսափեցաւ պատասխանելու հայ ժողովուրդին, եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ նստած 54 պետութիւնները անզօր եղան օգնելու հայ ազգին, ու միշտ պատասխանեցին թէ Թուրքիան հեռու է իրենց շրջանակէն, այսօր, երբ Թուրքիան իր ոտքը Ազգաժողովէն ներս կը նետէ, հոն ձայն պիտի բարձրացնէ հայ ժողովուրդը. ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Թուրքիան պատասխան մը պարտաւոր են տալ այդ ժողովուրդին:

Ճիշդ է որ մենք բանակ մը չունինք մեր ետեւ, որպէսզի մեր խօսքը ուժ ու կշիռ ունենայ: Բայց 700.000 ժողովուրդ ունինք յիշեալ 54 պետութիւններու սահմանին մէջ, ու կը ներկայանանք տեսակ մը հովանաւորեալը ոչ միայն այդ պետութիւններուն, այլ նոյն ինքն Ազգերու Դաշնակցութեան: Ահա, այդ զանգուածի ձայնը պիտի բարձրանայ ժընեւի մէջ, հայ ժողովուրդը հրապարակ պիտի դնէ հայկական դատը, եւ պիտի արծարծէ զայն, այնքան ատեն, որքան ատեն Թուրքիան յամառի անտեսել անոր արդար իրաւունքները:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԵՓԱԿԱՆ ՓԱՌՔԸ

:•:

Ռամկավար ճառախօս մը, երկու շաբաթ առաջ կը ջատագովէր սեփական արժանիքներով եւ ազգային փառքերով պարծենալու սկզբունքը եւ զայն կը հակադրէր օտար փառքերով յոխորտացողներուն դէմ

Հատուած մը այդ ճառէն.

«Մեր կուսակցութիւնը (ռամկավար) սեփական փառքերով զարդարուելու դաւանանքը կը հանէ ուրիշներու օտար փառքերով զարդարուելու եւ յոխորտալու դաւանանքին դէմ»:

Արդ, այս տողերէն կը հասկցուի որ ռամկավարները կ'ուզեն զարդարուիլ ազգային սեփական այն փառքերով, որոնք փառք կը կազմեն հայ ժողովուրդին. կամ. ու Ռամկավարները ունին այնպիսի փառքեր, որոնք կրնային զարդարել ամբողջ հայ ազգը:

Ռամկավարներուն կը մնայ միայն ցոյց տալ թէ ի՞նչ սեփական փառքեր ունին, որոնցմով կրնան յոխորտալ: Բայց խօսուած ճառը առնելով իր լայն իմաստին մէջ, կը հաւատանք որ ռամկավարները կ'ուզեն յոխորտալ մեր ազգային արժէքներով:

Ես ուշի ուշով հետեւեցայ Փարիզի ռամկավար մամուլին, եւ այս երկու շաբթուան ընթացքին շատ բան կարդացի ընթիսի մրցման շուրջ, սակայն երկու տող չգտայ հոն, յիշատակելու համար թէ Փարիզի մէջ կատարուեցաւ Գէորգ Չաւուշի մահուան քսանհինգամեակը:

Գէորգ Չաւուշը ազգային անմահ հերոս մըն է, ու սեփական փառքը մը հայ-ազգին: Հետաքրքիր է ի՞նչը ձեզ կ'արգիլէ անով յոխորտալու: Չէ՞ որ ան կարող է ամէնէն գեղեցիկ զարդը ըլլալ բոլոր անոնց, որ Հայոց ազատութեան կը ձգտին:

Ուրեմն մենք կը սպասենք ձեր փառաբանութեան. այսպէս, փառքով այս մինակով՝ կրնաք խաչիլ սուրբին տակ.

ԲԻՎԱՐԷՑ

ԻՏԱԼԻ-ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսի Երեսփ. ժողովը վաւերացուց արեւմտեան սահմաններու մասին իտալ-եգիպտական պայմանագիրը:

Ինչպէս ծանօթ է, Մէհմէտ Ալիի ժամանակէն սկսած, Տրիպոլիսը, ինչպէս Եգիպտոսը, ենթակայ էր թրքական տիրապետութեան, Սուլթանը ունենալով իբրեւ վեհապետ: Բ. Դուռին մէկ ֆէրմանը Մէհմէտ Ալին փոխարքայ նշանակած էր Եգիպտոսի: Այս ֆէրմանը տրուած էր 1841ի Լոնտոնի պայմանագրին հետեւանքով. Բայց յարակից քարտէս մը կար, ուր ոչ մէկ սահման նշդուած էր:

Խնդիրը հրապարակ դրուած է Տրիպոլիսի մէջ թուրքեւիտալական թշնամութեանց հետեւանքով: Եգիպտոս 1911ին գրաւեց Սոլլումը:

Մեծ պատերազմի վերջաւորութեան, Իտալիա խօսակցութիւններ սկսաւ բրիտանական կառավարութեան հետ, բայց ընդհատուեցան փետրուար 28ի յայտարարութեամբ, որ Եգիպտոսի անկախութիւնը կը ճանչնար:

Այն ատեն, Իտալիա ուղղակի բանակցութիւններ սկսաւ Եգիպտոսի հետ, որոնք յանգեցան 1925 դեկտ. 6ին ստորագրուած պայմանագրութեան, որ վաւերացուեցաւ առջի օր Երեսփ. ժողովին կողմէ.

Ըստ այս համաձայնութեան Եգիպտոս Ճաղպուպը Իտալիոյ կը զիջէր, իսկ փոխարէնը կը ստանար Սոլլումի ծոցին արեւմուտքը, որոնց մէջ Բաբէ Մարսա Մաթթուհ, Սիտի Պարանի, Սոլլում եւն.:

Խորհրդարանական քննութիւն մը բացուելով, հաստատուած է թէ Ճաղպուպ երբեք եգիպտական սեփականութիւն չէ եղած. ան չունի 2 ու կէս փէտտանէն աւելի մշակելի հող եւ իր բնակիչները 250 հոգի են միայն: Զինուորական տեսակէտէն ալ արժէք մը չունի, որովհետեւ ջուր չունի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Զինաթափութեան ժողովը կը յետաձգուի

Ժընեւէն տրուած լուրի մը համաձայն, կ'ըսուի թէ՝ Զինաթափութեան ժողովը պիտի յետաձգուի մինչեւ նոյեմբեր: Զինաթափութեան ժողովի բոլոր շրջանակները նոյն կարծիքն ունին:

Այս յետաձգումը անհրաժեշտ կը նկատուի ո՛չ միայն գերմանական ընտրութեանց եւ Հուվըրի զինաթափութեան առաջարկներուն հետեւանքով, այլ նաեւ այն պատճառով որ, ժողովին նախագահ Հէնտըրսըն՝ ստիպուած է եղեր Անգլիա վերադառնալ յուլիսի վերջերը

Այս յետաձգումը տեղի պիտի ունենայ յուլիս 16ին:

Կրնայ ըլլալ որ անգլօ-ֆրանսական ու ամերիկեան խօսակցութիւնները շարունակուին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, բացառիկ ժողովի մը հրաւիրուի, խորհրդակցելու համար Մանչուրիոյ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար՝ Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին:

Իբր թէ Թուրքիա կը փափաքի եղեր կարելի եղածին չափ շուտ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ կրնայ ըլլալ որ յառաջիկայ շաբթու Ազգերու Դաշնակցութիւնը հրաւիրէ՝ պաշտօնապէս ընդունելու համար իր նոր անդամը՝ Թուրքիան:

ԽԶՄԱՆ ՎԱԽԵՐ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՅԱՄԱՌԻ ԻՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութեանց վերջին հանդիպումը Լօզանի մէջ, բանակցութիւնները կը վերադարձնէ այն կէտին վրայ, ուրկէ մեկներ էին:

Իրօք, անցեալ ուրբաթ օրուան իրենց հանդիպման ընթացքին, երկու կողմերը՝ պարզելէ վերջ իրենց կացութիւնը՝ Ֆրանսացիները հարց տուեր էին Գերմաններուն. — «Հատուցումներու ջնջման փոխարէն ի՞նչ կ'առաջարկէք»:

Այդ հարցման պատասխանն էր որ տուաւ Գերմանիոյ ելմտական նախարարը՝ երկու պատուիրակութեանց յունիս 27ի հանդիպման ընթացքին:

— «Գերմանիա, կ'ըսէ գերման ելմտական նախարարը, այլ եւս չպիտի վճարէ. պէտք չէ այլ եւս վճարէ: Նոյն իսկ եթէ տնտեսական բարգաւաճման շրջանը թեւակոխէ, անոր համար անկարելի է որ վերսկսի վճարումներուն: Գերմանները այլ եւս չպիտի ընդունին որ եւ է բան վճարել հատուցումներու գլուխէն, որքան ալ հեռաւոր պայմանաժամեր նշանակուին»:

Գերման նախարարը կարդաց յիշատակագիր մը, 25 մեծ էջնոց, որ կը պնդէ թէ միայն հատուցումներու ջնջումը կրնայ փրկել միջազգային տագնապը, ու կը հերքէ Ֆրանսական հաստատումները թէ ոչ միայն Գերմանիա օր մը, ապահովաբար պիտի կրնայ վերսկսիլ իր վճարումներուն, այլ նաեւ, պարագերէն օգտուելով՝ մեծ առաւելութիւններ պիտի ապահովէ իր տնտեսութեան

Գերման նախարարը ջանաց հաստատել թէ գերմանական երկաթուղիները այլ եւս չեն կրնար նոր հարկերու տոկալ:

Յիշատակագրին երկրորդ մասին մէջ, ելմտական նախարարը կը յայտնէ թէ Գերմանիա պատրաստ է մասնակցելու աշխարհի տնտեսական վերակազմութեան գործին... քանի մը միլիոն յատկացնելով Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան Դուրսի աշխարհի մնացեալ մասին տնտեսական վերակազմութեան, ըստ գերմանական տեսակէտին՝ մասնակցութեան մեծագոյն բաժինը պէտք է իյնայ Ֆրանսայի վրայ:

Ֆրանսայի վարչապետը կարճ պատասխանով մը՝ յայտնեց իր վերապահումները գերմանական նոր յիշատակագրին մասին, հաստատելով թէ պիտի պատասխանէ այսօր:

Ուրեմն, խզման հաւանականութիւնները բաւական զօրաւոր են: Արդէն Լօզանի ժողովի առաջին օրերէն իսկ. աշխատանքի այլանդակ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր: Առաջին օրերը գլուխ գլխի տուած՝ խօսակցեցան միայն Ֆրանսական ու անգլիական պատուիրակութիւնները: Վերջին շաբաթն անցաւ Ֆրանքօ-գերման բանակցութիւններով: Իսկ միւս կողմերը՝ ձեռնածալ սպասեցին նրբանցքներուն մէջ:

Հիմա, կարգը նորէն Անգլիացիներունն է քրտնելու որ խզման առաջքն առնուի:

Երկուշաբթի կէս օրէն վերջ, Իտալիոյ արտաքին նախարարը Պ. Կրանտի երկար այցելութիւն մը տուաւ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Էրիոյի:

Այս այցելութեան նպատակն էր Պ. Էրիոյի յանձնել իտալական ծանուցագիրը հատուցումներու հարցին վերաբերեալ:

Ուրեմն ճիշդ այն պահուն որ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները վերջին անգամ մը եւս կը պնդէին հատուցումներու ջնջման վրայ, Իտալիոյ ներկայացուցիչը նոյն պահանջը կը ներկայացնէր Ֆրանսայի:

Իտալական ծանուցագիրը բաղկացած է 6 կէտերէ.

1) Իտալիա համամիտ է պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջման. որովհետեւ կը նկատէ թէ այդ է միակ լուծումը վստահութիւնը վերահաստատելու եւ վերջ տալու դրամական անսովոր գործողութեանց, որոնք կը կազմեն տագնապին տարրերէն մէկը:

2) Պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը առաջարկելով,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԿԱՐԱՒԱՆՆԵՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Պ. Շահվերտեան Երեւանէն հրահանգ ստացած է նոր կարաւաններ պատրաստել, որոնց թիւը պիտի հասնի 3-4000ի: Տակաւին յայտնի չէ թէ ոլոնք մաս պիտի կազմեն նոր կարաւաններուն. Կ'ըսուի թէ Պուլկարիայէն, Սուրիայէն եւ Ֆրանսայէն ալ մաս պիտի կազմեն նոր կարաւաններուն:

Նախապէս գրուած էր թէ Պ. Շահվերտեան Դ. կարաւանը ճամբայ հանելէ յետոյ, Երեւան պիտի երթայ կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար: Նոր տեղեկութեանց համաձայն, այլ եւս հարկ չէ տեսնուած երթալու:

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿԸ ԿՐԱԿԵՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ

Պէյրութէն տրուած լուրի մը համաձայն, ֆրանսական զինուորական օդանաւ մը թռիչքներ կը կատարէր Մէյտան — Էքպէզի վրայ, 300էն 400 մեթր բարձրութեան մը միջեւ:

Երբ ան կ'անցնէր թուրքեւսուրիական սահմանագլուխէն, թրքական զինուորներ Թախտա Քէօփրիւի կայարանէն, 70 փամփուշտ արձակեցին անոր վրայ եւ գործածեցին նաեւ գնդացիր:

Օդանաւը մեկնեցաւ Հալէպի ուղղութեամբ:

Օդանաւին մեկնումէն յետոյ, զինուորները գրուած են ամբողջ սահմանագծին վրայ:

ԹՈՒՐՔ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Քանի թուրք չէթէներ թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ, Ազազի ենթակայ Գարամէզրալը գիւղին վրայ յարձակած են Աւետ աղա անուն գիւղացի մը սպաննելու համար: Գիշերանց անոր տունէն ներս մտնելով փնտռած են զայն, սակայն չեն գտած: Թուրք աւազակները սակայն պարապ չվերադարձան: Կողոպտեցին անոր տունը, առին արժէքաւոր գոյքերը եւ հօտն ալ քշելով տարին իրենց հետ:

Կ'ըսուի թէ այս աւազակները դրկուած են թուրք կառավարութեան կողմէ, այդ Թահիրն պէյի հրամանատարութեամբ, նպատակ ունենալով Էհմէտ աղայի սպանութիւնը, որ Թուրքերու թշնամի նկատուած էր, կը գրէ սուրիական «Ալիֆ Պա» թերթը:

ՅՈՅՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեր էինք թէ յոյն սպաներ ձեռնարկած են միութիւն մը կազմելու պաշտպանելու համար հանրապետութիւնը: Այս մասին, հակասական լուրեր կը տրուին:

Տակաւին յստակ կերպով յայտնի չէ եղած թէ զինուորականներու միութիւն կազմուա՞ծ է թէ ոչ: Թերթերու մէջ հրատարակուած լուրերը առաւգելու համար, պատերազմական նախարարութիւնը պաշտօն տուած է գնդապետ Սփիլիոփուլոսի հարց ու փորձ ընել սպաները եւ ստուգել թէ որքան ճիշդ է զինուորական միութեան մասին տարածուած լուրերը:

Հաւաստի տեղեկութեանց համաձայն, Աթէնքի պահակազօրքին սպաներուն մեծամասնութիւնը դէմ արտայայտուած է զինուորական միութեան կազմութեան: Բանակը քաղաքական գործերէ պէտք է հեռու մնայ, կ'ըսեն անկուսակցական սպաները, որոնք կը քննադատեն կարգ մը զօրավարներու բանակին մէջ ներքուածք առաջացնելու փորձերը. Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ փոքրաստիճան սպաներ կեդրոնի հրամանատարին ներկայանալով, իրենց դժգոհութիւնը յայտնած են մաս մը սպաներու կասկածելի շարժումներուն դէմ: Սելանիկի պահակազօրքի սպաներուն մէջ ալ շարժում ծայր տուած է զինուորական միութեան դէմ:

Սէրէզէն եւ Լարիսայէն ալ տեղեկութիւն ստացուած է որ սպաները դէմ են քաղաքական գործերու միջամտելու:

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Յունիս 16էն ի վեր, Լօզանի մէջ կը շարունակուի խորհրդաժողովը, որուն կոչումը պիտի ըլլայ «վերջնապէս կարգադրել» պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը։

Իրօք, երբ ժողովը կը բացուէր միջազգային չափազանց պղտոր պայմաններու մէջ, որոնք հետզհետէ կը սաստկանան շնորհիւ ազգայնամոլ հակամարտ ձգտումներու, «վերջնական կարգադրութիւն» բացատրութիւնը՝ առաջին ակնարկով կը թուի ըլլալ միակ ելքը։ Ելք մը սակայն որ իր ճամբան կը փնտռէ… եւ սկեպտիկներու դէմքին վրայ կը պատցնէ հեգնանքի ժպիտ մը։ Ու թերեւս, իրաւունք ալ ունին։ Լօզանէն բացակայութիւնը Միացեալ — Նահանգներու իրաւամբ կրնայ կասկած տալ անոր յաջող արդիւնքին մասին։ Հարցին լուծման մէջ՝ գլխաւոր դերակատարը կրնայ ըլլալ Ամերիկան ինքը, ըլլալով գլխաւոր պահանջատէրը։ Իրօք, Ամերիկա հսկայ հարստութիւն տեղաւորած է Եւրոպայի մէջ՝ որ ելմտական ու անտեսական տագնապի գլաններուն տակ կը տուայտի։ Ամերիկա Եւրոպայի զանազան պետութիւններէն կը պահանջէ 11 միլիառ տոլար իբր պատերազմական պարտք, եւ 10 միլիառ իբր անտեսական պարտք։ Եւ այն պահուն որ եւրոպական պետութիւնները —նախկին դաշնակիցներ եւ թշնամիներ— գլուխ գլխի կուտան եզրակացութեան մը գալու, Ամերիկա կը գոհանայ դիտելով… Ո՛չ թէ անշուշտ դիտելու հաճոյքին համար։

Ամերիկայի խաղը յստակօրէն է իր հաշուով։ Ցայտաբարել անընդհատ թէ օտար պարտքերու ջնջումը կամ կրճատման համար վերաքննութիւնը պէտ է Ամերիկայի քաղաքականութեան։ Եւ սպասել որ օտար պահանջատէրերն ու պարտատէրերը նախ կարգադրեն իրարու հետ, մինչեւ որ կարգը իրեն գայ։

Լօզան, եթէ ուրեմն յաջողի համաձայնիլ ինքն իր մէջ, պէտք պիտի ըլլայ որ ենթարկուի Ուաշինկթընի հաստատութեան.

Բայց նախ հարց է թէ Եւրոպա պիտի … Ամերիկայի ներկայանայ … ճակատով։ Հարցին պատասխան պիտի տայ Լօզան, որ արդէն … երեք տարբեր եղանակներով կ'ամփոփուի. — 1) Հատուցումներու եւ պարտքերու ամբողջական ջնջում. 2) Հատուցումներու եւ պարտքերու նոյնաժամ կրճատում. 3) Վճարումներու նոր եւ ընդհանուր յետաձգում, որ թոյլ տայ վերաքննելու հարցը՝ մէկ քանի տարի յետոյ։

Տեսնենք թէ ո՞վ ի՞նչ կը շահի կամ կը կորսնցնէ այս երեք եղանակներէն մէկուն կամ միւսին որդեգրումով։

Ֆրանսական Ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբի նախագահը Հանրի Պէրանժէ հետեւեալ արդիւնքը կը նախատեսէ, այն պարագային որ ընդունուի պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը։

Միացեալ — Նահանգներ.— Կը կորսնցնէ Եւրոպայի վրայ իր պատերազմական անհեղինքներու ամբողջութիւնը, այսինքն 22 միլիառ 150 միլիոն տոլարի գումար մը, որ բաժնուած 55 տարուան վրայ, մինչեւ 1987 իրեն կ'ապահովէ՝ միջին հաշուով 270 միլիոն տոլարի տարեվճար մը։

Անգլիա.— Անգլիա պիտի կորսնցնէ իր դաշնակիցներու վրայ ունեցած պահանջներուն ամբողջութիւնը, 2 միլիառ 230 միլիոն ստերլին։ Ասկից զատ, պիտի կորսնցնէ նաեւ գերմանական հատուցումներէն 2290, միջին 400 միլիոն ոսկի մարքի տարեվճար մը ամբողջ 55 տարի։ Բայց փոխարէն պիտի շահի Ամերիկայի իր պարտքերը, 11 միլիառ տոլար բաժնուած 55 տարեվճարներու։

Ֆրանսա.— Ֆրանսա պիտի կորսնցնէ գերմանական հատուցումներէն իր բաժինը 52 %, տարեկան մօտ 1 միլիառ 200 միլիոն ոսկի մարք՝ ամբողջ 55 տարի։

Փոխարէն պիտի շահի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հանդէպ իր պարտքերը, որոնք է 6 միլիառ 847 միլիոն տոլար մէկուն եւ 653 միլիոն 128,000 ստերլին միւսին, վճարելի 55 տարիէն.

Պելճիքա.— Գերմանական հատուցումներու գլուխէն պիտի կորսնցնէ 125 միլիոն ոսկի մարքի տարեվճար մը 55 տարի. Պիտի շահի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հանդէպ իր պարտքերը 728 միլիոն տոլար մէկուն, 12 եւ կէս միլիոն ստերլին միւսին.

Իտալիա.— Պիտի կորսնցնէ Գերմանիայէն իր պահանջը տարեկան միջին 300 միլիոն ոսկի մարք, 55 տարի. Փոխարէն պիտի շահի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հանդէպ իր պարտքերը 2 եւ կէս միլիառ տոլար մէկուն եւ 582 ու կէս միլիոն ստերլին միւսին։

Գերմանիա.— Պիտի շահի իր ամբողջ պատերազմական պարտքերը, որոնք է 36 միլիառ ոսկի մարք որ պիտի վճարէր 55 տարեվճարներով։

Ասկից զատ, Գերմանիոյ համար՝ պարտքերու ջնջումը պիտի ստեղծէր տնտեսական բարգաւաճման բազմաթիւ նպաստաւոր պայմաններ, ինչպէս գիտել կու տար Ֆրանսայի մարշալ Էրիօ, պատասխանելով Ֆոն Փափէնի՝ Լօզանի ժողովին մէջ.— Գերմանիա, վերադառնալով իր ազատ շարժումը, աշխարհը պիտի ձմէր գերակշռութեան … մրցակցութեան մը արտադրութեամբ։ Իր տնտեսական նմարը երթալով պիտի զօրանայ, մինչ միւս պետութիւնները հետզհետէ պիտի տկարանան։ Այսպէս, Գերմանիա պիտի դառնայ Եւրոպայի եւ թերեւս աշխարհի առաջին ճարտարարուեստ եւ տնտեսական պետութիւնը։ Միացեալ Նահանգները որ հարստացան պատերազմով, պիտի աղքատանան խաղաղութեամբ։ Ֆրանսա իր եկամուտքին մէջ պիտի կորսնցնէ տարեկան 3 միլիառ եւ չպիտի կրնայ տոկալ գերման արտադրութեան մրցման. իսկ իր փոքր - … … պիտի տկարանան.

Ըստ Ֆրանսական տեսակէտին, այն ատեն Իտալիա շատ սուղ պիտի հատուցանէ իր «անխոհեմութիւնը» … կը մղուի … անախանձելի վիճակ մը պիտի ըլլայ հզօր Գերմանիոյ տնտեսական եւ ճարտարարուեստական գերակշռութեան տակ։ Իսկ Անգլիա շատ աւելի դէշ կացութեան պիտի ենթարկուի, քան 1914ին։ Քանի բարձրանայ գերման ճարտարարուեստը, որ լաւ կազմակերպուած է եւ օժտուած յուսալի գործիքներով, այնքան պիտի իյնայ անգլիականը, որ դէշ կազմակերպուած է եւ հին գործիքներով ու մեքենաներով կ'արտադրէ։

Մ. Ե.

(1)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Յունիս 7ին բացուեցաւ Սուրիոյ նորընտիր խորհրդարանը։ 68 երեսփոխաններ արդէն մէկ օր առաջ հասած էին քաղաք եւ սկսած խորհրդակցութիւններու.

Նոր խորհրդարանը ունի երեք գլխաւոր հոսանքներ, որոնք են 1) Ջափուրներու կուսակցութիւն, ձեւ ու մարմին առած Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ. Հալէպ եւ Անտիոք, որ կը հաշուէ 27 կազմակերպուած երեսփոխաններ եւ մէկ քանի համակիրներ. 2) Դամասկոսի մէջ կազմուած եւ Հաքքը պէյ Ազմի նախագահութեան տակ գտնուած խումբ մը, որ թէեւ առանձին կուսակցական կազմ եւ ծրագիր չունի, բայց աւելի կառավարական կերպար կը ներկայացնէ քան ազգայնականներուն, կը հաշուէ մօտ 20 երեսփոխաններ, Դամասկոսէն եւ շրջաններէն, 3) Ազգայնականներ, որոնք ունին 15 երեսփոխաններ. Ուժերու այս դասաւորումով է որ բացուեցաւ Խորհրդարանը եւ առաջին օր կատարեց … ընտրութիւնը։ Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Ջափուրներու նախագահը, Սուպհի պէյ Պէրէքէթ

Երկրորդ ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 10ին ուր պիտի ընտրուէր Հանրապետութեան նախագահը։ Երեք օր շարունակ Դամասկոսը հեւ ի հեւ գրութեան մէջ էր։ Բոլոր հոսանքները ինչպէս նաեւ Ֆրանսական շրջանակները ուշադրութիւն … Ջափուրականներու պետ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ, Դամասկոսի կառավարական կուսակցութեան պետ Հաքքը պէյ Ազմի, եւ Ազգայնականներու պետ Հաշիմ պէյ Աթասի։

Պայքարը կը մղուէր այս երեք թեկնածուներու շուրջ, որոնցմէ Հաքքը պէյ Ազմի կը … նաեւ Ֆրանսական շրջանակներու մասնաւորապէս Սուրիոյ Խորհրդարանի Պ. Սոլոմիակի … Երեք օրուան պայքարէն յետոյ, ազգայնականները կորսնցուցած էին յաջողութեան ամէն յոյս եւ … ընտրութեան պիտի չմասնակցէին։

Բայց Ֆրանսական շրջանակներու աշխատութիւնով կարելի կ'ըլլայ ազգայնականները եւ Դամասկոսի կառավարական պլոքը համաձայնեցնել։ Երեք օրուան ընթացքին Սուպհի պէյ Պէրէքէթի ունեցած յաջողութիւնը կը մղէ Դամասկոսցիները ամէն կերպ համաձայնիլ երրորդ անձի մը վրայ, որ էր Մահամմէտ Ալի պէյ Աապիտը եւ անոր վրայ կեդրոնացնել քուէները։ Այս համաձայնութեան յաջողութեան կը նպաստէ Պ. Սոլոմիակի ջանքերը։ Շաբաթ օր արդէն երկու թեկնածուներ կային մնացեր եւ պայքարը դարձած աւելի բուռն։ Ոչ ոք կրնար որոշել արդիւնքը, քանի որ ուժերու հաւասարութիւն կար.

Ջափուրականները Սուպհի պէյի գլխաւորութեամբ իրենց դիրքին ի վիճակի կը զգային քուէարկելու միացած երեք հոսանքներու դէմ եւ յաջողելու. եւ այդ յոյսով ալ մեկնեցան Խորհրդարան։ Ընտրութիւնը կատարուեցաւ եւ տուաւ հետեւեալ արդիւնքը՝ Մահամմէտ Ալի պէյ, թեկնածուն Դամասկոսի կառավարական կուսակցութեան եւ ազգայնականներու 36 քուէ. իսկ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ, հիւսիսային Սուրիոյ Ջափուրական կուսակցութեան թեկնածուն 32 քուէ։ Այս ձեւով Մահամմէտ Ալի պէյ հռչակուեցաւ Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ, որու ընտրութիւնը ընդունուեցաւ թնդանօթի հարուածներով։ Կատարուած ընտրութիւնը, որ հեռու կը մնայ բոլոր հոսանքներու նախասիրութենէն, ընդունուեցաւ պարզապէս. Ընտրուած Նախագահը, պետական բարձր պաշտօններ վարած անձնաւորութիւն մըն է եւ հեռու հոսանքներէ։

Նախագահի ընտրութիւնը իր բուռն պայքարով եկաւ հրապարակ բերել Սուրիոյ Խորհրդարանի վերջնական պատկերը եւ հոսանքներու ուժը։ Իբրեւ այլապէս չափաւորները Սուպհի պէյի նախագահութեամբ կը կազմեն Խորհրդարանի հիմքը եւ իրական մեծամասնութիւնը ընդդէմ միւս բոլոր կողմերուն։ Ընտրութեան օրն իսկ ուժերու այդ դասաւորումը արդէն սկսած էր զգացնել նոր Նախագահը եւ հովանաւոր իշխանութիւնը, որոնք իրենց առաջին խորհրդակցութիւնները, կառավարութիւնը ընտրելու մասին, ըրին Սուպհի պէյ Պէրէքէթի հետ։

Մեզի կը մնայ սպասել կառավարութեան ընտրութեան, … յետոյ խօսիլ Սուրիոյ Խորհրդարանի … գրի եւ գործունէութեան մասին, որոնց մարմին պիտի տան այս երկրի քաղաքական եւ տնտեսական կեանքին

ԶԱՐԵՀ

ՆԱՄԱԿ [illegible]

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

[illegible]

Ժամանակին այս սիւնակներուն մէջ կրկնած ենք մեր ըմբռնումը եւ … այս նորաստեղծ գաղութին համար։ Բայց չէ որ հայ ենք, չէ՞ որ արտերկրեան … մը ունինք մեր մէջը, զոր կը վարանինք թօթափել մեր վրայէն։

Այո՛, «Նիւթեր պատմութեան համար», որպէս զի վաղուան պատմաբանը վերլուծէ, ցուցադրէ եւ դուրս չարիքին բուն ակը մատնէ։ Որովհետեւ մեզի համար, մեր գոյութեան գլխաւոր միակ կէտը այս … է։ Մեր նորերուն մեծ բաղձանքն է տեսնել այդ … այս քաղաքական յաղթանակին. պիտի … որ մեր բարեկամները սխալ չթարգմանէին այս արտայայտութիւնը, որովհետեւ մեզ հետաքրքրողը գործն է միայն, արդիւնաւոր աշխատանքը, եւ պիտի աշխատինք որ այդ աշխատանքը ի յայտ գայ բոլորին աջակցութեամբ

Այս … պէտք է ըլլալ ներկայ ազգային եւ քաղաքական գործունէութեանց։ Հետամուտ ըլլալով այդ ուղղութեան, արդեօ՞ք պիտի կրնայինք հանդիսանալ իրար, այն տարրերու հետ որոնք աւելորդ կը նկատեն այս բոլորը պատճառաբանելով թէ

Ա. - Մեր գաղութը փոքր է, ազգային որ եւ է աշխատանքի պէտք չունի. ..

Բ.— Իբր թէ մեր հաւաքականութիւնով տեղացի ժողովուրդին եւ կառավարութեան աչքի, անբաղձալի կը նկատուինք… եւ կը գտնեն փաստակար օգտանկէտի մը տեսակէտը

Գ.— Ինչ որ ալ ընենք պարապ է, չարժեր, մինչեւ հիմա ինչ ըրինք եւ ասկէ վերջն ալ ըլլալիքնիս ի՞նչ է…

Դ.— Չգիտէ՞ք որ ամէն մարդ իր ուզած ձեւով սիրէ իր ազգը. ապրուստ խնդիր է… ուտէ խմէ քէֆին նայի…

Ահա մենք հոս է որ իրարմէ կը բաժնուինք. Կ'ընդվզինք այս բարբարոսացած մտայնութեան դէմ եւ կը պայքարինք որ մը յաղթելու …

Մեզի համար կենսական ազգային օգին, անոր պահպանումը … Եւ այս գիտակցութեամբ … Ազգային Միութեան ընդհանուր ժողովին … յանձնախումբը … Ապրիլեան սգատօնը … Միութեան սրահին մէջ։ Ժամանակին խմբաւ ու գիտակից տարրը եկած էր իր յարգանքի տուրքը տալու, եւ կարօտակէզ շունչով մը լեցնելու ընդարձակ սրահը։

Խորհրդաւոր լռութեան մէջ … վարագոյրը կը բացուի. ցոյց տալով կոթող մը՝ պլպլուն մոմերու լոյսով։

Ճակատը «Յարգանք քեզ նահատակ ժողովուրդ» … վրայ նահատակ մտաւորականներու նկարները կը շողշողան, իսկ ստորոտին, … փոքրիկներ սգազգեստ կեցած կոթողի շուրջը … կը կատարեն … մինչ խորէն Օր. …

«[illegible]

«[illegible]

«[illegible]…

Բազմաթիւ խօսք բրաւ Պ. … Այվազեան, հայրենաշունչ ոճով մը բացատրեց ազատութեան իտէալը, շեշտեց կարեւորութիւնը մեր ազգային տօներու եւ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգելու անոնց յիշատակը որոնք ամէն բանէ առաջ ինկան հայրենիքի ազատութեան համար։

Անակնկալ նորութիւն մըն էին փոքրիկներու խմբերգները … մէջ երգեցին «Թէ հայրենեաց», «Հայ պարինք» եւ «Մեր պարինք»։ Արտասանեցին Տիկ. Գազանճեան, Օր. Արզումանեան. … Օր. … իր մեներգներով որ ներկաները ապրեցուց յոյզով, կարօտով։

Յետոյ բեմ եկաւ Պ. Ա. որ երկարօրէն խօսեցաւ սգատօնի արժէքին ու մեր պարտականութիւններու ծանրութեան վրայ։

Փոքրիկ դադար մը վերջ, վարագոյրը բացուեցաւ նոր տեսարանով մը.— Կոթողը զարդարուած հայկական եռագոյն երիզներով։ Օր. Արզումանեան երգեց մահերգ մը, որմէ վերջ, յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ Օր. Մ…, ու Արմեան Եդուարդ երգեց «Հայաստան», փոքրիկներ Պետրկեան «Խաղաղութեան գօղ», Սահակեան «Հէլ ճան հայրենիք», Սարաֆեան «Հայ եմ ես». Առնցմէ զատ ամէնէն յուզիչն ու եռանդաւորներն էին երկու փոքրիկներու գողտրիկ խրատականները։

Օր. Մասլէնի «Ամենայն» … վերջ որբ Ա. Ղազարեան ըրաւ փակման խօսքը։

ԱՆՃԷՆ ՈՐԲՈՒԿ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳ. ՄԵԾ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

:—:

Ազգ. Մեծ Ժողովը Յունիս 2ին գումարուեցաւ Քեազիմ փաշայի նախագահութեան տակ։ Օրակարգին մէջ կար պիւտճէի վիճաբանութիւնը, զոր շատ ուշադրութեամբ … ամէն օր … ժողովի

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԴՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առաջին անգամ խօսք առաւ Ելմտական գործավարը որ պարզեց 1932ի պիւտճէն ինչ պայմաններու տակ պատրաստուիլը եւ թէ ինչպէս անցուած էր 931էն 932. Բացատրեց 1931ի դժուարութիւնները … Գործավարը բսաւ թէ 1932ի պիւտճէն ալ 931ին նման բնականոն տարուան մը մէջ չէ պատրաստուած։ «1931 տարւոյ Մայիսին մէջ մնած էինք 14,75… տոլար ոսկի պարտքով։ … պիւտճէի աւանդի բաժնին մէջ կը գտնուէր 14,750,000 … 485,000 ոսկի պատրաստ կար որով Յունիս 1ին մտանք 931էն … 10,000,000 ոսկի պարտքով»։ Ելմտական գործավարը յետոյ բսաւ որ մինչեւ Մայիս 30, 161,000 գանձուած է, 196,000,000 ոսկի ձախող պիւտճէին համաձայն հաւասարակշռութեան մէջ 33,500,000 ոսկիայ նուազումի տարբերութիւն մը տեսնուած է բայց … փոխարէն 932 տարուայ մէջ մեղմուած է 10,000,000 պարտքով։ Անցեալ … մէջ … գանձուած են, 6րդ ամսուն մէջ կացութիւնը փոխուելով կառավարութիւնը պատրաստուած է կարգ մը … ձեռք առնել, շատ խնայողութիւններ եղած են, կենսական ծախսերը … եւ թողուած են։ Այս կերպով 33,500,000 ոսկիայ բացէն 23½ միլիոն ոսկին խնայողութիւն է եւ նոր տուրքով փոխանցուած է միայն 10 միլիոն պարտք. Ձեռք առնուած միջոցները … եւ յանձնառութիւնները կանոնաւոր կերպով կը կատարուին։

ԴԱՆՁԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԱՆԵԼՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ելմտական գործավարը յետոյ Համաքային Պարտքի պիւտճէին անցաւ … Անցեալ տարի այս պիւտճէն որ … թոշակներուն հետ 30 միլիոն 500,000 ոսկի էր։ Այս տարի այս քանակութիւնը յանգած է 49 միլիոն ոսկի։ Այս յաւելման պատճառն եղած են, Ազգ. պաշտպանութեան եւ Հանր. շինութեանց Նախարարութեանց … որոնք փոխանցուած են Հանր. Պարտուց պիւտճէին. Գործավարը յետոյ խօսեցաւ կառավարութեան ժողովուրդին ունեցած պարտքերուն վրայ։ Ըստ որ անկեալ կառավարութեան պարտքերէն 10 մի-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (19)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Թիֆլիսում երկար չմնացի, բայց կարճ ժամանակում էլ իմացայ շատ բան։ Թիֆլիսը հասցրեց վերջին հարուածն. էլ բոլշեւիզմից ոչինչ չմնաց մէջս։

Թիֆլիս հասած ժամանակս քանդում էին ռուսական մայր տաճարը պալատի կողքին։ Մի ամիս յանցած հսկայ շէնքից ոչինչ չմնաց։ Եւ նոյն օրերին կարդացի թերթերում, որ «Զարիա Վոստոկա» պաշտօնաթերթի նոր շէնքը, «խորհրդային իշխանութեան փառաւոր նուաճումներից մէկը», մէկ մեղք խորութեամբ նստել էր եւ սպառնում էր կործանուել։ Զարմանալի խորհրդաւոր զուգադիպութիւն. հինը իրենք են քանդում, իրենց շինածն էլ ինքն է քանդւում. Առ հասարակ, բոլոր նոր շինութիւնները փտած ու հիւանդոտ էին, կարծես խաւաքարտից լինէին կառուցուած։

Մուշթայիդի մօտ կանգնած էին մէկ վեցեակ երեք յարկանոց նոր շէնքեր եկեղորաքարշի բանուորների համար, բայց կեանքն այնտեղ անտանելի էր, կե՞ղտ, հո՞տ, աղմուկ, աղքատութիւն…

Ես եղայ այդ շէնքերում։ Երեք բակում լիքն էին ցնցոտիապատ, ու կեղտոտ երեխաներ։ Մարդ խղճահարութեամբ էր նայում նրանց դէմքին, տժգո՞յն, նիհար։ Կանայք ու տղամարդիկ թմբած եւ անտարբեր հայեացքով նայում էին երեսիդ. Բնակարանների ներսը՝ ցուրտ, գորշ, անհիւրընկալ։ Բոլոր անկիւններից թշուառութիւնն էր նայում երեսիդ։ Եւ այստեղ դեռ, համեմատաբար, լաւ ապրող բանուորներն էին ապրում։

Այցելեցի իմ առաջուայ ընկերներին։ Շատերն այժմ բարձր պաշտօնների վրայ էին։ Մէկի հետ մտերմօրէն խօսելիս՝ պատմեցի տեսածներս ու զգացածներս։ Նա զարմանքով նայեց երեսիս ու կամացուկ արտասանեց. «Զգոյշ, այդպիսի բաներ մի՛ խօսիր. պատերը ականջ ունին»։ Այս աննկատելի կերպով չորս կողմը նայեց եւ պատմեց Նախիջեւանի դէպքերը, որտեղ ինքը եղել էր պատասխանատու բռնութիւնը ճնշելու գործում եւ նոր էր վերադարձել։ Հինգ հարիւրից աւելի մարդ էր սպանուած, բայց շարժումը դեռ չէր դադարած

Եղայ եւ մի ուրիշ ընկերոջ մօտ։ Շատ զարգացած, լուրջ եւ կուսակցութեան մէջ հեղինակութիւն վայելող երիտասարդ էր։ Իմ տրտունջները լռելեայ լսեց, ու էլ զգուշացրեց բայց չթագցրեց, որ դրութիւնը իրօք անմխիթարական է։ «Ի՞նչ ես ուզում, տեսնում ես, մինչ մենք անդին կուլակ դասակարգն ենք ոչնչացնում, աղքին կուսակցութիւնն ինքը դասակարգի է վերածուել, այժմ արդէն կարելի է խօսել կոմունիստական դասակարգի մասին»։

Ընկերոջս մօտ եկան եւ ուրիշ կոմունիստներ ու կոմերիտականներ։ Նրանք խօսակցութեան չէին սկսում, մինչեւ որ ընկերս չյայտնեց, թէ ես բոլորովին վստահելի մարդ եմ եւ կարող են ազատ արտայայտուել։ Այն ժամանակ ամէնքի բերանները բացուեցին։ Մէկը ասում էր.

— Լէնինը մեռաւ եւ կոմունիզմն էլ հետը միւս աշխարհը տարաւ։ Նրա տեղը բռնած առաջնորդները կորցրել են իրենց գլուխը եւ չեն կարողանում դուրս գալ հակասութիւնների միջից.

Միւսը ասում էր.

— Նրանք խրուել են ճահճում եւ չգիտեն ո՞ւր գնալ. ճանապարհ չկայ։ Աջ գնաս՝ գլուխդ կը կտրեն. ձախ գնաս՝ գազանները կ'ուտեն։ Իսկ ետ էլ վախենում են նահանջել։ Ու նստած են ճահճում՝ անվերջ կրկնելով այն նոյն ամէնքի զզուանք տանող բանաձեւերը՝ «աջ — օպորտունիզմ», «ձախ — …», «ընդհանուր… գիծ»… Չեն էլ ձանձրանում…

— Հապա մեր թերթե՞րը, յուզւում էր երրորդը, ինչե՞ր ասես չեն գրում, իսկ ո՞վ է կարդում, ո՞վ է հաւատում։ Չէ՞ որ ամէնքն էլ գիտեն, որ սուտ է գրածները… Ա՜հ, ո՞ւր ես Լէնին, որ հանճարեղ մաքրով փրկէիր երկիրը կործանման անդունդից…

— Թերթ ես ասում, իսկ գեղարուեստակա՞նը։ Տեսէք ի՞նչ խայտառակութիւններ գործեց Ստալինը իր հարիւր տակառով կոլխոզներով, այժմ, երբ ամէն ինչ փուլ եկաւ, փախուստի ճամբան է բռնել եւ ուրիշներին է մեղադրում, թէ տեղական գործիչները սխալ են հասկացել կենտրոնի հրահանգները, «ձախ թեքումն են կատարել», … արել…

— Լէնինը մեզ սովորեցնում էր, թէ՝ առանց դրամատիրական զարգացած երկիրների մասնակցութեան, միայն յետամնաց Ռուսաստանում սոցիալիզմը հնարաւոր չէ. Իսկ նրա մահից յետոյ, երբ պարզուեց որ «զարգացած երկիրները» չեն մասնակցելու, երբ յայտնի դարձաւ որ համաշխարհային յեղափոխութիւնը գլուխ գալիք բան չէ, — այժմ նրա տգէտ աշակերտ Ստալինը բոլորովին ուրիշ երգ է երգում, թէ՝ սոցիալիզմը հնարաւոր է միայն Ռուսաստանում։ Ի՞նչ պատահեց, մի թէ Լէնինի տեսութիւնն այդպէս շուտ հնացաւ..

Ես շուարած մտիկ էի անում. ի՞նչ են ասում այս տղաք։ Արդեօք «հակայեղափոխականների» շրջանում չե՞մ։ Բայց ոչ. բոլորն էլ թունդ կոմունիստներ էին։ Հապա ինչո՞ւմն է բանը։

Ընկերոջս բացատրութիւնից ինձ համար բացուեց մի բոլորովին նոր պատկեր։ Դուրս է գալիս, որ կոմունիստ կուսակցութեան շարքերում կային շատ ուժեղ ընդդիմադիր խմբեր, որոնք չէին հաւատում ու հաւանում Ստալինին. Այդ ընդդիմադիրներն … նոյն իսկ կազմակերպուած էին եւ, թէեւ քօղարկուած, գործում էին իբրեւ առանձին խմբակ կամ հոսանք։ Այս երիտասարդներն էլ Ստալինի … հակառակորդներից էին. եւ ինչ անկեղծութեամբ էին արտայայտւում իրենց տեսակէտի մասին

— Հէ՜յ, էլեմենտներ, լա՞ւ էք. — կանչեց մէկը, եւ ամէնքը խնդացին։ Դուք հասկանո՞ւմ էք՝ ի՞նչ է նշանակում էլեմենտը, դարձաւ նա ինձ։ Մեզ մօտ, խորհրդային աշխարհում, ամբողջական մարդ — անհատ գոյութիւն չունի, մարդը էլեմենտ է. մի տարր կամ մասնիկ, խորհրդային էլեմենտ, բուրժուական էլեմենտ, օգտակար էլեմենտ, վնասակար էլեմենտ, սատանան գիտէ քանի տեսակ էլեմենտ կայ։

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՅՔԱՐ ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

«Նոր Օր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 22).

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հայու մը յաջողութիւնը

Կիրակի, 19 Յունիս, Թրօքատէրոյի մեծ Թատրոնին մէջ, կրթական նախարարին հովանաւորութեամբ, զին. ուորական ու քաղաքային բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ երկսեռ խուռն բազմութեան ներկայութեան, տեղի ունեցած Association Stenographique de la Franceի տարեկան մեծ մրցանակաբաշխութեան պսակաւորներու

կարգին, ...

...

փիորդը վարձատրուած է պսակով

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գ. Զաքարեան

Այսօր ժամը 6ին Դաշնակահարուհի օր. Զաքարեան Փարիզի ... ի կայանին մէջ կը նուագէ ... կան եւ արեւմտեան կտորներ:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Գալէնեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը:

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր: Անիկա ճշմարտութիւն մըն է: Ցի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը:

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքին ծանօթանալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստանի հեղինակ ցուցի» Գ. Գալէնեան՝ պատրաստեց Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթին ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի:

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, Կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հետաքրքրական տեսարաններ:

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի:

ՍԱԼԻՀ ՊԷՅԻ (ԻԶՄԻՐ) ԽՕՍՔԸ

ԱՐԲԻՐ ՊԷՅԻ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

Կ. ՄԷՆԷԱՆ

(Շարունակելի)

Իտալիա մեծ փաստ·կուտայ իր անշահախնդրութեան: Ան մտահոգութիւնը չունի դրամագլուխներ փրկելու, քանի որ շատ քիչ դրամագլուխ մտցուցած է Գերմանիա: Ընդհակառակն, կը հրաժարի վճարումներէ, երբ արդէն շատ աննպաստ պայմաններ վիճակուած են իրեն: Գերմանական հատուցումներէ իր բաժինը շատ վար կը մնայ միւս պետութեանց բաժիններէն: Արեւելեան հատուցումներու գլուխէն խոստացուած առաջին մասը՝ վերածուեցաւ Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ օգնութեան գործողութիւններուն:

3) Ջնջումը պէտք է արմատական ըլլայ եւ հաւասարապէս կիրարկելի բոլոր ազգերուն:

4) Հատուցումներու կարգադրութիւնը սերտօրէն կապուած է պատերազմական պարտքերու ջնջման: Իտալիա միշտ պաշտպանած է պարտքերու եւ հատուցումներու կապակցութեան տեսակէտը: Այսու հանդերձ, եւրոպական ազգերուն կը պատկանի տալ բարի օրինակը՝ վերջնապէս Լօզանի մէջ կարգադրելով եւրոպական հարցերը:

5) Պատերազմի ելմտական պարտադրութեանց — պարտքեր եւ հատուցումներ — ջնջումը՝ պայմաններէն մէկն է Եւրոպայի վերականգնումին: Տնտեսական եւ ելմտական վերականգնումը ամէնէն առաջ ենթադրել կուտայ դրամներու ամրացումը: Դրամական ամէն օժանդակութիւն որ կը կատարուի դրամի ամրացումէն առաջ, պիտի ծառայէ աւելի երկարելու տագնապը: Դրամական կացութիւնը պէտք է կարգադրուի կեդրոնական դրամատուններու օժանդակութեամբ, պետութեանց երաշխաւորութեամբ եւ Միջազգային դրամատան գործակցութեամբ:

6) Տնտեսական տեսակէտով, Իտալիա համամիտ է որ մաքսային պատնէշները նուազին, բոլորովին վերնան ներածումներու չափացոյցները եւ բոլոր այն միջոցները՝ որոնք կը վնասեն փոխանակութեանց ազատութեան:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Պերլինի զանազան թաղերուն մէջ, հիթլերեանները կը շարունակեն գրգռութիւններ սերմանել ազատօրէն, երբ հետեւանք՝ մարտական խումբերու վերակազմութիւնը արտօնող հրամանագիրերուն: Ամէն օր, մանաւանդ գիշերները՝ խմբովին կ'երթան թաղէ թաղ փնտռելու հակառակորդ մը: Շաբաթ օր, Պերլինի ստորերկրեայ կառախումբին մէջ՝ հիթլերեանները անխնայ խոշտանգեցին Հրեաները: Այնպէս որ միայն անցեալ շաբթուան ընթացքին, հիթլերեան գրգռութեանց ու կռիւներու հետեւանքով, Գերմանիա կը համրէ մօտ 300 սպանեալ եւ 400 վիրաւոր:

Հանրապետական կուսակցութիւնները՝ այս կացութեան հանդէպ՝ բուռն բողոք կը բարձրացնեն: Ընկերվարականները կոչ ուղղեցին մարաջախտ Հինտէնպուրկի, յիշեցնելով որ Ներքին նախարարին ուղղուած նամակով մը՝ նոյն օրն իսկ որ մարտական խումբերու վերակազմութեան արտօնագիրը կը ստորագրէր, կը յայտնէր թէ հրամանագիրը ետ կ'առնէ ի հարկին, եթէ խռովութիւններ ծագին:

Գավիերայի գմկոմիտէութիւնը հանդէպ հիթլերեաններու նահանջի մատնած ըլլալ կը թուի կեդրոնի կառավարութիւնը որ նոր հրամանագրով մը կը ճզմէ կուսակցութեանց գիրքը: Արտօնելով ..կտեղ որ քաղաքական կազմակերպութիւնները ցոյցեր կատարեն եւ անոնց անդամները համազգեստ կրեն, իրաւունք կուտայ գերման պետութեանց, որ ի հարկին արգիլեն այդ ցոյցերը, եթէ վտանգ մը սպառնայ:

ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսացի օդաչուորդներ ղրկուած էին փնտռելու չորս ֆրանսացի սպաները՝ որոնք Դամասկոսէն մեկներ էին Պաղտատ երթալու համար: Բայց կորսուած ըլլալ կը կարծուէին: Օդաչուորդները գտան ինքնաշարժը որ ծառայեր էր անոնց ճամբորդութեան· ինքնաշարժէն քիչ անդին գտնուեցաւ սպաներէն մէկուն դիակը եւ թուղթի կտոր մը՝ որուն վրայ գրուած էր· — «Ծարաւէն կը մեռնիմ»:

Փարիզ եւ շրջակայքը

Դ.

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներըայսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Շարունակութիւն օրակարգի Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ արուարձանի եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Աղբիւր Սերոբ, Վռամեան, Զաւրիեւ, Շամազասպ, ընկ. Կարօ, Ջաւարեան, Վրէժ եւ Աւօ ենթակոմիտէներն ու խումբերը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն. խիստ կարեւոր օրակարգ. Շաւաքատեղին նամակով կը տեղեկացուի վարչութիւններուն:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 242 րիւ Տիւքէքլէն: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի բոլոր ընկերները, խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին, այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը 240 րիւ Տիւկէքլէն: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին:

Ներկայացում-պարահանդէս

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ — ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Սալ Լիւսիէնի մէջ, 13 Rue d'Issy, Գիյեանգուռ

Կը նախագահէ՝ բնկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշ:

Կը ներկայացուի՝ «ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»

Մուտքը 5 ֆրանք

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շաւիլի Արղութեան խումբի կողմէ, 24 Յուլիս Կիրակի օր: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Պոլովար Օսթօի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէ՛ք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սվաճեանի Պուլվար Օսթօի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 րիւ Շար, Սալօն Շարի մէջ:

Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

70—80 կայտառ Հայորդիներ բեմի վրայ

Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը

Թիթեռնիկներու եւ ցուցամոլներու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտային տեսարան մը: Փութացէ՛ք ծափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուները

Դ ի ն է ր ը՝ ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն

Փ. Նշան Ալլըճեան, Տէր եւ Տիկ. Համբեակ Մատթէոսեան եւ զաւակները, Օր. Առբինէ Ալլըճեան զաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ զոքանչին

ՏԻԿԻՆ ԷՕԺԷՆԻ ԱԼՋԸՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ 27 Յունիս Երկուշաբթի օր, յետ երկարատեւ եւ տաժանակիր հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 11ին եւ հանգուցեալին մարմինը իր բնակարանէն (35 rue Félix Faure, Enghien) պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը

ԾԱՆՕԹ. — Մասնաւոր մահազդ ըրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում. Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը. Սիմոն Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

— Կը փնտռուին Մարաշցի Յակոբ եւ Նաթան Ճէնանեանները, որոնք կը գտնուէին Մարսէյլ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Garabedian Markarp, 9 rue Berthelot, Fontaines sur Saône, (Rhône).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ս. Մ. Տէոդիկի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Միութեան հաւաքավայրին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ երիտասարդները: Կարեւոր օրակարգ. [illegible]

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. Միութեան ամավերջի թէյասեղանը՝ կազմակերպուած ի պատիւ այս տարուան շրջանաւարտ հայ ուսանողներուն, վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Հայ Ուսանողական տան մէջ, 39 Bld. Jourdan, Paris (14).

Ձեր փնտռած գիրքը

ԹԷՕՖԻԼՕ Հեղինակ՝ Ֆոլ Ֆրեդերիք [illegible] *Գին 25 ֆրանք*

ՎԱԼԱԻՒՐԻ [illegible] *Գին 20 ֆրանք*

ԽՆԾՈՒ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԻՆ. Գինը 25 ֆրանք:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱԿԱՆԻ ԱՏՈՒՐ. [illegible] *Գին 10 ֆրանք*

ԱՆԱՀԻՏ ԱԿԱՆ. [illegible] *Գին 8 ֆրանք*

ՏԱՐԻՆ ԼԷՈՆԵԱՆ [illegible] *գին 20 ֆրանք:*

Սաւասարա համար դիմել «Յառաջ» [illegible] 17 rue Damesme, Paris (13).

Կարի յատուկ մոթէօրներ

[illegible]

Imp. A. DER (Agopian
17, Rue Damesme, Paris (13.
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի Իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց վա՛յ թէ յանկարծ գոյուղ կոմիտէի սիրական հաղեւորականներին ու եկեղեցու պաշտօնեաներին, այն ժամանակ «ճշմարտութիւնը դառնում է մի շուն, որ պէտք է ծեծել ու իր որջը քշել»․ Մազզինուն իրաւունք ունէր․ իսկ ես պատրաստ եմ ամէն բան լինելու, բայց ոչ ծաղրածու: Ի հարկէ, պէտք է հպատակեմ կոմիտէի վճռին, բայց մտածում եմ որ նա ի զուր աջ ու ձախ է ձգում աչքերը ու չի տեսնում իր դէմուդէմը գե-գեր-ապարծառ Մ-Մոն-տան-նէլլիին․

— Մոնտանէլլի՞․ — հարցրեց Ջեմմա: — Ես ձեզ չեմ հասկանում․ դուք խօսում էք Բրիզիգելլի եպիսկոպոսի՞ մասին:

— Այո՛, նոր պապը նրան կարդինալ է չինել: Հէնց դրա մասին է ա՛յ, նամակ եմ ստացել: Ուզո՞ւմ էք լսել, թէ ինչ են գրում: Նամակի հեղինակը իմ մի բարեկամն է, կենում է սահմանից դէնը:

—Պապական նահանգի՞ սահմանից:

— Այո՛: Ահա ինչ է գրում:

Վերցրեց նամակը, որ Ջեմմայի ներս մտնելու ժամանակ ձեռքին էր բռնած, եւ սկսեց բարձր կարդալու խիստ կակազելով․

— Դ-ուք շ-չուտով բաղդ ս-պէտք է ունենաք տեսնելու մ-մեր ամենավատ թ-թշնամիներից մէկին, Բ-րրիզիգելլի եպիսկոպոսին․․․

Բոռը կանգ առաւ, սպասեց մի վայրկեան եւ յետոյ սկսեց նորից կարդալու սատարիկ դանդաղ, բառերը ձիգ տալով, բայց առանց կակազելու:

«Մի ամսից մտադիր է նա անցնելու Թոսկանա մօտերը հանդարտացնելու համար, նախ քարոզելու է Ֆլօրենցայում, ուր կը մնայ երեք շաբաթ, յետոյ կ'այցելէ Սիէնա ու Պիզա, եւ կը գանելայ Ռոմանիա Պիստոյայի վրայով: Նա բացարձակ միացել է եկեղեցու ազատական կուսակցութեան․ պապի ու կարդինալ Ֆերրէտի յատուկ բարեկամն է: Գրիգոր պապի ժամանակ պատւի չէր, հեռու էին պահում, Ապենինների ինչ որ մի փոքրիկ անկիւնում․․․ Այժմ յանկարծ առաջ անցաւ: Անշուշտ նա էլ նոյն խաղալիքն է ճիզւիտների ձեռքում, ինչպէս Իտալիայի բոլոր սանֆէտիստները: Նրա այս պաշտօնն էլ ճիզւիտների սարքած բանն է: Ամենափայլուն քարոզիչներից մէկն է, ու այդ տեսակէտից Լամբրուսինիի չափ վտանգաւոր: Իր նպատակն է տաք պահել ժողովրդի գէպ ի նոր պապը ունեցած ոգեւորութիւնը, նա ուզում է իր վրայ գրաւէ ընդհանուրի ուշադրութիւնը, մինչեւ որ մեծ դուքսը ստորագրի այն ծրագիրը, որ ճիզւիտները պատրաստում են նրան առաջարկելու: Իսկ թէ ինչումն է կայանում ծրագիրը՝ իմանալ չի կարողացայ»: Յետոյ էլ, ա՛յ, ինչ է աւելցրած աւելի ցած: «Արդեօք Մօնտանէլլին հասկանում է թէ ինչ նպատակով են նրան Թոսկանա ուղարկում, թէ՞ ճիզւիտների ձեռքը գործածել է մի կոյր գործիք՝ պարզել չեմ կարող: Նա կամ մի բացառիկ խելացի սրիկայ է, կամ մի անազնիւ աւանակ: Տարօրինակ է միայն, որ ոչ կաշառք է վերցնում, ոչ էլ սիրեկան է պահում, ինչքան որ ես հետեւել կարողացայ․ այդ տեսակէտից սա իմ հանդիպած առաջին օրինակն է»:

Նամակը ցած դրաւ ու մնաց նստած կիսախուփ աչքերը խոժոռ դէմքին, անհամբերաբար սպասում էր, որ նա մի բան կասի:

— Համոզուա՞ծ էք, որ ստոյգ են այդ բոլորը, ինչ որ ձեզ տեղեկացնում են․ — հարցրեց Ջեմմա մի վայրկեան յետոյ:

— Մ – Մօնտանէլլիի մասնաւոր կեանքի մաքրութեա՞ն մասին․ ո՛չ, բայց դուք տեսնում էք, որ իմ թղթակիցս ինքն էլ բոլորովին վստահ չէ․ ասում է որքան որ հետեւել կարողացայ:

— Ես այդ չեմ ասում, — առարկեց կինը սառն, — այլ ինչ որ գրում է նրա պաշտօնի մասին:

— Այդտեղ ես բոլորովին կարող եմ վստահանալ իր խօսքերին: Գրողը իմ հին բարեկամս է, 43 թւի ընկերներիցս մէկը եւ իր դիրքովը հնար ունի ստոյգ տեղեկութիւններ հաւաքելու:

«Վատիկանի մի որ եւ է պաշտօնեայ»․ մտածեց Ջեմմա:

— Ուրեմն, այ, ի՛նչ տեսակի կապեր էք ունեցել: Անշուշտ, ես այդպիսի մի բան ենթադրում էի:

— Այո՛, մի վստահանքի նամակ է սա․ — կցեց Բոռ: — Եւ ըմբռնում էք, որ այս տեղեկութիւնները պէտք է միայն կոմիտէի անդամներին յայտնի լինեն:

— Հասկանալի է ինքնին: Իսկ այժմ դառնանք պամֆլէտին․ կարո՞ղ եմ ասել կոմիտէին, որ դուք համաձայն էք մի քանի փոփոխութիւններ մտցնելու ու տեղ – տեղ մեղմացնելու թէ՞․․․

— Չէ՞ք կարծում, տիկին, որ այդ փոփոխութիւնները ոչ միայն մեղմացնեն թօնի խստութիւնը, այլ եւ փճացնեն «գրական երկի» գեղեցկութեանը:

— Դուք հիմա իմ անձնական կարծիքս էք հարցնում, իսկ ես եկած եմ այստեղ ձեզ յայտնելու ամբողջ կոմիտէի կարծիքը:

— Ուզում էք ասել, որ դ-դուք համաձայն էք կոմիտէի հետ: — Նամակը դրաւ գրպանը, քիչ առաջ հակեց եւ նայեց խօսակցին մի լարուած, կենտրոնացած ուշադրութեամբ, որ բոլորովին փոխում էր նրա դէմքի արտայայտութիւնը: — Դուք էլ կարծում էք, որ․․․

— Ուզում էք իմ անձնական կարծիքս իմանալ: Ես համաձայն չեմ մեծամասնութեան երկու կէտում: Ես ձեր պամֆլէտը բնաւ չեմ ընդունում իբրեւ մի լաւ գրական երկ, բայց համարում եմ իր իսկութեամբ ճիշդ ու քաղաքական տեսակէտից էլ իրօք օգտակար:

— Դուք ասում էք․․

— Ես բոլորովին համաձայն եմ ձեզ, միրաժները ճամբից հանելու Իտալիան. բոլոր այս ուրախութիւնները ու բերկրանքը նրան սակայն անդունդն են քաշելու, եւ ես խորապէս կ'ուրախանայի, եթէ մէկը համարձակ ասէր այդ բոլորը բաց ու համարձակ: Թող նոյն իսկ վիրաւորուէինք մի քանի մեր մի քանի կուսակիցները եւ այդ լէջին մէջ: Բայց իբրեւ կոմիտէի անդամ, որի մեծամասնութիւնը այլ կարծիքի է, ես իմ անձնական կարծիքս վրայ պնդել չեմ կարող

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑԱՌՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Բոլոր Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1932
30 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1919

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՊԱՏՐԱՆՔԷՆ ՄԻՒՍԸ

Շիտակ է ըսել թէ Մեծ Պատերազմը կը տեւէ դեռ՝ դէմք ու կերպարանք փոխած, առանց ազանդի ու վայրենական ոճրագործութիւններու ցուցադրութեան։ Բայց սառնասիրտ տարի յետոյ, նոյն քաղաքական թիւններ կը շարունակեն դեռ տուժել, այսօրուան ու վաղուան մտահոգութիւններով։

Տառապանքը, այսօր, աւելի ընդհանուր է, աւելի խոր ու ցաւագին՝ երկար տարիներու ամուլ սպասումներէն յետոյ։ Տեւական մը խաղաղութեան, համեստ ու բարգաւաճ կեանքի երազը՝ անհասանելի է դեռ իր խոստումներու իրականացումը ուշանալով։

Ու միջազգային մեծ ժողովները որ իրարու կը յաջորդեն վարդապետական բեմադրութեան մը կանոնաւորութեամբ, հեգնանքի քերթուածի մը՝ արձակուած համաչափ դառնութեան դէմ։

Բայց իրօք, ո՞վ ի՞նչ պիտի կրնար սպասել քաղաքական միջազգային դեկավարութենէ մը, որուն արմատը մխրճուած է 1900ական թուականներու հողերուն մէջ։ Այսօրուան ղեկավարներ՝ այդ թուականներու երիտասարդներն են՝ փոր ու խորշոմած, մտքի ու սրտի ծանրութեամբ՝ որ տարիքի պատասխանն է։ Ու, անմախօրինաց սպառնալին առջեւ, ժողովրդային համագործակցութեան խօսքերը որ կը պատեն ամէն իմաստ, նոյն պարապ տակառի աղմուկով։

Այսպէս ծընւի մէջ՝ տարիներէ ի վեր։ Այսպէս՝ զինաթափութեան ժողովին մէջ։ Եւ նաեւ այսպէս՝ Լօզանի մէջ, որ բացուած յետոյ լաւատեսութեան եւ յոյսի հաւատարիմներով՝ օրհասական հանգիտներ կ'արձակէ։

Հաւաքոյթներու եւ պայմաններու հարցերուն հետ՝ մարդկութիւնը այդտեղ կ'անցընէ շատ աւելի բարդ ու պղտոր դժուարութիւններու նախաշրջան մը։

Մեծ պատերազմի երկու գլխաւոր մարտիկները Ֆրանսա եւ Գերմանիա տակաւին վար չեն դրած իրենց զէնքերը։ Ու կուիւ երբ կը շարունակէ տնտեսական ու քաղաքական գետնի վրայ՝ օր մը զինեալ վերադառնալ իր մեկնակէտին, եթէ ընկերային վերինայումներու անախնկալ հրաշքը չըրէք բոլոր կրքերուն հետ՝ նախանցմէ բխած յանձնառութիւններն ու պարտաւորութիւնները։

Դժուար չէր անշուշտ նախատեսել Լօզանի ձախող ելքը, նկատի առնելով երկու գլխաւոր կողմերու անհաշտ ու հակամէտ մտայնութիւնները եւ Ամերիկայի բացակայութիւնը ժողովէն՝ որ արդէն իսկ յուսախաբ ըրած էր...

Բայց արտաքսութիւններու աւելորդ ցոյց մըն էր՝ ժողովին հրաւէր՝ Հինգերու յայտարարութիւնը՝ որով մինչեւ աշխատանքներու վերջը՝ կը յետաձգէին վճարումները։

Թերեւս վերջնականութեամբ մը՝ առաւելապէս կը նուիրէին՝ ինչ որ վստահ էին թէ չպիտի կրնային առնել։ Ու վաղուան եւ ընդհանուր վերաբերումը որ հասարակութեան Ֆրանսայէն եւ Գերմանիայէն պատուիրակութիւնները մինչեւ բանակցութեանց ընթացքին՝ շատ կը յիշեցնէ փոթորիկներու զուգել հանդարտութիւնը։

Լօզանի փոթորիկը՝ պէտք է ընդունիլ թէ պայթած է հակառակ անոր հետեւանքները պատրաստելու համար մեկնելու ջանքերուն։ Անգլիոյ վարչապետին վերջին միջամտութիւնը ապարդիւն... Ֆոն Փափէն որ դէմքում եւ փախուստ էր ներկայացուցած, Գերմանիոյ վերադարձի աւելի փոքր դիւանագիտական կերպով պայմանականով ու մօտեցում, մինչ եր Ֆրանսայի պատուիրակը, Փափէնի կը կրկնուէր յաւելուածը ելքը մը յայտնել ու յանձնումներ։

Եւ հիմա, ժամանակ չանցած փորձեր են որ կը կատարուին, ստեղծուելիք կարգ մը համաձայնութեան արգիլուած պատճառներով՝ որոնք շատ ալ չեն բխիր հիմնական հարցի լուծման անհրաժեշտութենէն։ Ֆրանսա-գերմանական տնտեսական գործակցութեան համար խորհրդակցութիւն, երկու երկիրներու ելմտական նախարարներու անհամաձայնութիւն՝ ելմտական հարցերու մասին, եւայլն։

Հիմնականը կը մնայ թաղուած Լօզանի ժողովին վրդովուած տապանին մէջ, յուսալով որ գերմանական յառաջիկայ ընտրութիւններու նոր ոգի մը պիտի ներշնչեն՝ հետագայ բանակցութեան մը կարգաւորութիւնները։

Բայց ի՞նչ կարելի է յուսալ գերմանական ընտրութիւններէն։ Ֆոն Փափէն հասարակացումներու հաշւոյն դէմ փախուստներու քանի տասնամեակի ընթացքին Գերիին մեկնելէ յետոյ՝ Լօզան վերադարձին յայտարարեց թէ Փափէն հարկադրուած կը զգայ իր ելեկտրական պայծառութեան հետ չհամբերել՝ ո՛չ մէկ դրամ զիջում իրենց գործակիցներուն։

Իսկ ի՞նչ կ'ըսեն Ֆրանսայի հրամայողները։ Այլեւ Ֆրանսա բնաւ ալ չի պիտի գոհանայ մեր քաղաքական զիջումներով։ Ֆրանսա կը մնայ Գերմանիոյ պարտքերու լուծման պահանջներուն վրայ՝ նոյն նախընթաց ոգիով։

Իր ձեռք ելք, կը մնայ որ Ֆրանսա հրաժարի իր յաղթական պահանջներէն։ Կարելի՞ է։ Արդէն կառավարութիւնը ըսած է թէ իր կուսակցութիւնը կապուած է նախընթաց հաստատուած յանձնառութիւններով՝ որոնց վերջին ընտրութեանց մէջ։

Որ եւ է կուսակցութիւն՝ անպայման չի կրնար զրծել իր յանձնառութիւնները ու ձախ արմատականները՝ որոնք դէմ կը կանգնին իրենց պետին՝ Էրիոյի քաղաքականութեան եւ Լօզանէն կը բաժնուին, որ եւ է շրջափակումէ արդէն՝ նոյն իսկ ի վնաս Ֆրանսայի, ի վնասն չեն փախուստներու պատճառով։

Եթէ արդէն, Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայնին ըլլալէն, պէտք չէր մնար Լօզանի ազդեցիկ ժողովին եւ մարդկութիւնը նոր պատրանքի մը դառնութիւնը չէր աւելցներ նախորդներուն վրայ։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ...

Ամօթ է խոյիւ Լեհաց Հանրին սրտանոյիութիւն։ Միլլի այս օրագրին, որ դարձաւ տասանի ոճաճարին Մուստաֆա Քէմալէն գտնուած հանրագրութիւն, կը գրէր թէ բուրէ է Կոմիտաս վարդապետը, թէ Կոմիտաս վարդապետ բուրէ ժողովրդական երգերը գիր առած եւ հայերէն վերածած է բառերը։ Բարեկամերնիս չի մոռնար պատմել դրուագ մը, որով Կոմիտաս կը հերքէ այդ վերագրումը։ Տանք Բ-ուլուածեղքը այդ բաժինը, առնելով բուրք տիկինց յուլիսէն։ (Կոմիտասի մէկ այցելութիւն պատմութիւնն է այդ)։

— Կոմիտաս երգեց հայերէն շարականներ՝ Զ. դարու ստեղծագործութիւն։ Եւ այնչափ կախարդուեցայ ելանքէն հոգեկան կրօնական շունչէն, որ հարցուցի իրեն թէ ասոնք մէջ խոսումն եղանակ, Ինչքան ծնանն է երգեր։ — «Այո», պատասխանեց ժ. սարփածող։ — «Ի՞նչ՞» երգել պտղն, բուր։

Այսուհետեւ միայն ընթեռնել, պէտք է ու հայերեն թ-ուրքերէն սահող երգի ստոյգ օր մէջ թէ կը գտնուի որ...

Իսկակէս թուրք է Սամփր։ Դուրէ, որ Թուրքերուն կրկնելուն զօրքն է կարող խաղաղականոնին զգուշաւորագոյնը կամ սլաքն, — գլխառութեան ...Աղօթու, Թուրքերը այդպէս ընելով է, որ ինչ գործած են հողին հայ ազգաբնակութեան մը, որուն բուն մէջերը դարձած են այսօր։ Թուրքերը կորսնցին գլուխը առնենք, որ յուշիշնի իրենց հողն ու կալուածը առ, ու թրաւուն այլ անձնակցու, որոնք որ եւ անհակէն մեկին էին։ ...

Ո՛չ, չեօզելը՝ հանըմ, կրնամ գլխատել կամ ծայրահեղ, բայց չէ կրնար տիրանալ մեր ստեղծագործութեան հոգւոյն ապրելուն։ ...

Մի՛ փորձէք, հանըմ, եւ մանաւանդ հրամայեցէք ընկերներուն, անգէտ կարդ բիրգատեւ ու ծանրը այլանդակ... անձանձկութիւն։ Վասն զի Հայուն հանճարը ոչ գլուխը է կտրելի, ոչ ալ տկրալ կարելի է։ ...

ՀԱՐԹՆ

Ի՞ՆՉ ՎՃԱՐԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Փեյրիքի մէջ հրատարակուած հաշուեցոյցի մը համաձայն, 1924 սեպտեմբեր 1էն մինչեւ 1932 յունիս 30, հատուցումներու գլուխէն՝ Գերմանիա վճարած է 11,400 միլիոն մարկ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Մարէն»ի թղթակիցը, Ժընեւէն կը հեռագրէ յունիս 28ին.

— Քանի մը օրէն, Թուրքիա մուտք պիտի գործէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, օգտուելով այն առիթէն որ կը ներկայանայ բացառիկ յիշատակի նիստով։ Այս նիստը նախատեսուած էր միայն գրաւելու համար Մանչուրիոյ գործերով։

Գործադրութիւնը դիւրացնելու համար, Ազգերու Դաշնակցութիւնը ենթակայ մը կը մտցնէ իր հիմնական կանոններուն մէջ, ... Այս անգամ, ... ներկայացուած պիտի ըլլայ։

Այս նկատումներէն ազդուելով, Թուրք կառավարութիւնը որ ցոյցէն խորհրդային մէջ ամեռ մը կը պահանջէր, այլ եւս որ եւ է պահանջ չի դներ։

Այս դէպքը անցի պիտի տայ շարք մը գեղեցիկ ճառերու, բայց նաեւ, բազմաթիւ մեկնաբանութիւններու՝ ... Արդէն հարց կը տրուի թէ Թուրքիա ի՞նչպէս պիտի կրնայ համաձայնեցնել ... Ազգերու Դաշնակցութեան հետ ...

Հարցնողներ կան նաեւ թէ արդեօք թէ Ֆրանսայական պատահակեր որ Թուրքերն մըտած են ... Իրօք, քաղաքական կամ ...

Իսկ «Փտուռնալ»ի բաղդատական բաժնի խմբագիրը անդրադառնալով Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքին, կը գրէ.

— Դէպքը նախատեսնել էինք դէպ ի Համ եւ Մօսկուա թուրք նախարարներու կատարած ճամբորդութեան ընթացքին։ ... Վերջապէս, բոլոր հաւանականութեամբ, այս մուտքը շատ նոր մը չէ ...

Լօզանի ժողովին ձախաւերը

Մանչուրիայի անօգուտ միջամտութիւնը

Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնալտ բուռն ջանքեր թափեց համաձայնութեան եզրեր գտնելու համար Ֆրանսական եւ գերմանական տեսակէտներուն միջեւ, անգամ մը եւս իր ներկայութեան քով բերելով Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պատուիրակները։ Այս տեսակցութեան ներկայ էին Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ ելմտական նախարարները։

Նոյն օրուան մէջ, երկու հանդիպումներ տեղի ունեցան։ Կէս օրէն առաջ, երկու կողմերը անգամ մըն ալ պարզեցին իրենց տեսակէտները. իսկ կէս օրէն վերջ, ... Վերջնական ... քաղաքական եւ երմտական բոլոր հարցերուն վրայ, մանրամասնօրէն։

Նորանկաւթիւնն այն է որ երկու կողմերը կը մնան անխախտ իրենց հիմնական տեսակէտներուն վրայ։

Տեղեկաւ վերջնական խորհուրդը դեռ սակայն։ Երկու կողմերը համաձայն են աշխատիլ պահ մը եւս։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ նախ քան Լօզանի բանակցութեան ձախողումը՝ ժամանակ չանցնելու փորձեր պիտի կատարուին, մինչեւ որ գերմանական ընտրութիւնները տեղի ունենան։

Երկու կողմերն ալ համաձայն են աշխատանքը շարունակել հետեւեալ կերպով։

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը հրաժարած է այն հաւաքոյթէն, որ Ֆրանսայի ելմտական նախարարը պիտի պատրաստէր Գերմանիոյ ելմտական նախարարին։

Այս հաւաքոյթին մէջ, տեղի պիտի ունենան մասնակի խօսակցութիւններ հետեւեալ կերպով։

1) Եւրոպական մանրաքանակներու յանձնաժողով մը պիտի քննէ երկու երկիրներու միջեւ, տնտեսական գործակցութեան մը կարելիութիւնները։

2) Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի ելմտական նախարարները պիտի վերաքննեն ելմտական հարցերը։

3) Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ վարչապետներուն միջեւ տեսակցութիւն մը։ Այս տեսակցութեան ընթացքին, Ֆրանսայի վարչապետը յստակօրէն պիտի յայտնէ թէ ի՞նչ են ֆրանսական տեսակէտները ապահովութեան երաշխիքներու մասին։

Հաւաքոյթ մը մէջ որուն պիտի մասնակցին Լօզանի ժողովին հրաւիրեալ պետութիւնները, Անգլիոյ վարչապետ պիտի բացատրէ կացութիւնը։

ԵՐԻՈՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ի ներկայութեան Անգլիոյ վարչապետին, Ֆրանսայի վարչապետը անգամ մը եւս ըրաւ ֆրանսական տեսակէտի վերջին հաստատութիւնը։

— Գերմանիա, բսաւ, հատուցումներ կը պարտի մեզ եւ կ'ըն...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՖՐԱՆՔԵՒՍՈՒԻՐԻԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ

Սուրիական «էլիֆ Պա» թերթը կը տեղեկանայ թէ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպետին Պ. Փոնսօյի անձնական այցելութեան «Դամասկոս» կապ ունի Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ կնքուելիք դաշնագրին հետ։ Կ'ըսուի թէ Պ. Փոնսօ արդէն պատրաստած է դաշնագիրը եւ զայն կը պատրաստէ զրկուելու մէջ։ Անոր գաղտնի կէտերուն շուրջ պիտի շօշափէ կարծիքը հանրապետութեան նախագահին եւ նախարարներուն եւ առաջիկայ պիտի տայ անոնց։

«էլիֆ Պա» այս յուրը հաղորդելէ վերջ կ'աւելցնէ.

«Մենք կ'ուզենք որ շուտով յմենայ սուրիական խնդիրը եւ առաջադրուի դաշնագիրը, սակայն ենթակայ դաշնագիրը իրաւունք չունի դաշնագիր ստորագրելու, որովհետեւ դեռ ան ընտրուած չէ եւ խորհրդարանական ժողովի վստահութիւնը եւ թէ դաշնագրի նախնութիւնները հանրային կարծիքի ստեղծման համար յիշուած չեն գտնուած։ Նոյն պէտք է ժողովուրդը ստուգութիւնով եւ ծանօթ անոր տրամադրութիւններուն եւ պատրաստուածի անոր համար։ Այդ պարագային, ոչ մէկ արգելք կը յարուցուի անոր դէմը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ ՏՆԻԵՍԴԵՐԻ ՎՐԱՅ

Պուքրէշէն տրուած լուրերու համաձայն, կարմիր բանակը մեծ ռազմափորձեր կը կատարէ Տնիեստերի մօտերը։

Խորհրդային իշխանութիւնները բռնած են նաեւ ամբողջ Տնիեստերի գետին եզերքները։ Ծեղին մօտերը բնակող ժողովուրդը ամբողջ պատուիրուած է աղեքսել այս ամբոխարի աղետանոր։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՌՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Արտաքին հաղորդակցութեան միջոցներու խզուած ըլլալով, Ռումանիոյ վերջին ողողումներու մասին տեղեկութիւնները կը հասնին դանդաղ կերպով։

Սաֆուլ գետին յորդումին հետեւանքով, Բիսթրիթա նահանգը մեծ վնասներու ենթարկուած է։ Այս նահանգին մէջ, ջուրը եօթ ոտք բարձրացած է նաեւ, որոնց բնակիչները գաղթուած հեռանալու։

Գաղափին եղերքը կայծակ ինկած է տան մը վրայ, որ այրուած է։ Կին մը իր երկու զաւակներով այրած է։

ԱՆԳԼԵՒԻՌԼԱՆՏԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Իռլանտական կառավարութիւնը ոչ ոքի Անգլիոյ յղած 1,5 միլիոն ստեռլինի կալուածական տարեվճարը, որուն պայմանաժամը կը լրանայ այսօր։

Ինչպէս կը յիշուի, Իռլանտայի վարչապետ Տէ Վալերա իր մերժումը այս հարցին մասին յնդունեց անգլիական կառավարութեան իրաւատարութիւնը եւ կ'առաջարկէ իրաւարար ատեանի կարգիի մէջ դնել սաստարումները։

Երկ փոխարէն, կը կարծուի թէ Անգլիա ծանր մաքսատուրքերով պիտի ենթարկէ իռլանտական ներածումները։

ԿՈՐԵԱՅԻ ԴԻՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր է որ վճռաքն առաջին գումարմանի հիւսը պիտի ընէ հաճրացրած կայսրութեան նախագահութեան պարագայի կառավարութեան պարթեւ կարմիր դէմքերը աւելցուցած ...

Երբ թէ Կորեայի ... համեմատ պիտի ... պաշտօնէութեան ...

ՀԱԿԱՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻՒՆԻԽ, 28 յունիս.— Թեկնածու (Պետրավաթ) տրուած հեռագրերը կը յայտնեն թէ Տեսիեռների գետնար զինադադար ... ընկերներէ ... Տեսիեռների ... բաժանուած հիտլերեան երրորդ կոյսերուն մէջ ... հարուածներ ...

Յետագայ կը յայտնէն թէ ...

ԱԶԱՏ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԵՒ ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ստալինի վերջին նամակը ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։ Քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը մէկ կողմէ, գիւղացիութեան կրաւորական եւ յամառ դիմադրութիւնը միւս կողմէ՝ ստիպեցին Ստալինի վարչութիւնը կատարելու հիմնական նահանջ մը, իրաւունք տալով գիւղացիութեան որ ազատօրէն շուկայ հանէ իր „աւելցած" մթերքները՝ ազատ առեւտուր ընելու համար։

Այս ազատ առեւտուրը ի՛նչ չափերով պիտի ծաւալի եւ ի՛նչ համեմատութիւններ պիտի առնէ, տակաւին ծանօթ չէ։ Գործնական կեանքը իր համրան պիտի բանայ, եթէ բոլշեւիկեան վարչութիւնը կիրարկուած փորձին մէջ մեծ վտանգներ չտեսնէ եւ եթէ Ձեկան չմիջամտէ։

Հիմա մենք ականատես ենք առաջին օրերու խրարակման։ Առ հասարակ բոլշեւիկեան մեթոտն է կրկեսային ձեւ տալ այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք կապ ունին տնտեսական մեծ յեղաշրջումներուն հետ, մեթոտ մը որ քաղաքական պատեհապաշտի նկարագիրն ունի։ Մինչդեռ տնտեսական ձեռնարկները, մանաւանդ երբ անոնք ընկերային եւ արմատական չափանիշերով հրապարակ կը նետուին, կը պահանջեն նախամտածուած ծրագիր մը, որ ունենայ իր տեւական գործադրութիւնը եւ առանձնական զարգացումը։ Այդպէս չեն ընթանար բոլշեւիկեան ձեռնարկները։ Կը սկսին յանկարծուստ, կը զարգանան գլխապտոյտ կերպով, կը հասնին խորտակման, կամ արագ վազքի մէջ ճանապարհին կը կանգնին մեծ ճիչով, իրար նզովելով։

Տեսարանը կրկէսային է, եւ տնտեսական հետեւողական աշխատանքին երբեք չի պատշաճիր։

Ինչ իրարանցում որ մենք տեսանք կոլխոզներու կազմութեան ժամանակ, նոյն իրարանցումը կը տեսնենք այս ազատ առեւտուրի մէջ ալ։ Իրար խաչաձեւող բացատրութիւններ, դասակարգային պայքարի կոչեր, սպեկուլանտները գլխատելու սպառնալութիւններ մէկը միւսին կը յաջորդեն։ Ու պակաս չեն նաեւ յայտնապէս բացադրութիւններ, մեծատառ գրուած «Խորհ. Հայաստան»ի վեց սիւնակներուն վրայ։

Այս ամբողջ ժխորը տակաւին պիտի շատնայ, ծաւալի եւ յաւակնայ։ Հիմա ալ բոլշեւիկները կ'ըմբռնեն թէ ո՛ւր կ'երթան եւ ոչ ալ մենք կրնանք յստակ գաղափար մը ընել Ստալինի նահանջի ընթացքին եւ հետեւանքներուն մասին։ Բայց կան քանի մը արտայայտիչ գիծեր, որոնք այժմէն իսկ կը նշմարուին եւ հաստատել պիտի տան բոլշեւիկեան դասակարգային պայքարի նոր կարգախօսներ։ Համայնական տնտեսութեան մէջ դասակարգային պայքարը արեգին կուլակներուն դէմ, նոյն իսկ արհեստական կերպով կուլակ դասակարգը աճեցուցին եւ առիթ տուին գիւղական հող պանդուածները արիւնալի կռուի մտնելու բոլշեւիկներուն դէմ։ Վերջին չորս տարուան պատմութիւնը իր ընդհանուր գծերով ծանօթ է։ Տնտեսական ձեռնարկին զուգահեռ՝ քալեց քաղաքական դաստիարակութիւնը։

Բոլշեւիկեան շարքերը դասակարգային պայքարին մէջ պէտք է թրծուէին։ Ու այս ձգտումը այնքան շեշտուած է, որ յաճախ տնտեսական ձեռնարկի էութիւնը կը մոռցուի, եւ կը դառնայ պարզ առիթ մը ընկերվարական պայքարի մտամարզանքներ ընելու։

Հիմա այս ազատ առեւտուրին մէջ բոլշեւիկեան մտահոգութիւնը առաջին օրէն արդէն կ'երեւի։ Պայքարը կուլակութեան դէմ վերջացած է, կամ իր նուազագոյն սահմանին իջած։ Բայց բոլշեւիկեան կազմակերպութիւնը պէտք ունի, մշտատեւօրէն, դասակարգային պայքարի։ Դասակարգային պայքարն է, որ լարուած կը պահէ իր շարքերը եւ սպառնալիքի պէս կը կախուի բոլորի գլխուն։ Հարկաւոր է փնտռել եւ գտնել հերետիկոսային նոր ճանապարհ մը, հոսանքը լարելու այդ կողմին վրայ։ Ազատ առեւտուրը, ուրեմն, բոլշեւիկներու, հրապարակ կը քաշէ սպեկուլանտները։ Բոլոր այն կուլակները (գիւղի եւ քաղաքի), որ դասակարգային պայքարի ընթացքին չէին ճզմուած եւ կրցած էին թաքնուիլ, ազատ առեւտուրի շնորհիւ հրապարակ եկած են կամ պիտի գան սպեկուլանտ անուան տակ։ Ուրեմն դասակարգային պայքարը պէտք է թեքել այս ուղղութեամբ։

Ազատ առեւտուրի տարօրութիւնը բացատրելու համար բազմաթիւ գրութիւններ կան «Խորհ. Հայաստան» թերթին մէջ։ Ուշագրաւ է Մ. Կայինենի մէկ բացատրական յօդուածը որ զետեղուած է նոյն թերթին մէջ։

Կայինեն կը գրէ.

— «Ես ինտեւխալ հարցական առարկումը լսեցի. «Դա մի նահանջ չէ՞» արդեօք կուսակցութեան հիմնական գծից»։ Ես կարծում եմ, որ ամէն ոք, ով մի քիչ ուշադրութեամբ կարդացել է որոշումը կոլտնտեսութիւնների, կոլտնտեսականների եւ անհատական աշխատաւոր գիւղացիների առեւտրի կարգի մասին, նա կը համոզուի, որ այդ բոլոր որոշումները զարգացնում են կենտկոմի եւ 17րդ կուսկոնֆերանսի որոշումները խորհրդային առեւտրի մասին, եւ շեշտում եմ՝ խորհրդային առեւտրի մասին։

Հարկաւ ամէն մի գործ, առաւել եւս շուկան, առաւել եւս շուկայական առեւտուրը, որ պէտք է հանդիսանայ քաղաքի եւ գիւղի աշխատաւորների միջեւ ռեփական աշխատանքի արտադրանքը փոխանակելու վայր, կարող է վերածուել իր հակառակութեանը՝ մի վայրի, որտեղ սպեկուլյանտները եւ վաճառելու համար արտադրանք գնող մանրաւորները փող են շահելու ի հաշիւ բանւորների եւ գիւղացիների։ Ահա թէ ինչո՞ւ որոշման մէջ յատկապէս մտամտածուած է, թէ անհրաժեշտ է պայքար մղել սպեկուլյանտների եւ մանրավաճառների դէմ։ Տեղական աշխատողները պէտք է հասկանան, որ առաջարկուած միջոցները, իրենց ներքին իմաստով, ոչ մի առնչութիւն չունեն Նեպի այն շրջանի հետ, երբ որոշ պայմաններով թոյլատրւում էր մասնաւոր աշխուժացում մը։ Այդ շրջանը վաղուց անցել է։ Յիշեալ որոշումների նպատակն է բարձրացնել կոլտնտեսականների արտադրական ակտիւութիւնը, ընդարձակել գիւղատնտեսական մթերքների շուկան, ներգրաւելով կոլտնտեսութիւնների մէջ չմտած աշխատաւոր գիւղացուն, աւելի լաւ ապահովել բանւորներին, մանաւանդ շուկայի հետ կապուած աւանները։»

Կայինենի բացատրական յօդուածին մէջ կան բազմաթիւ այլ հրահանգներ ալ, որոնք կը նպաստեն առեւտուրի ծաւալման։ Բայց գործնական կեանքի մէջ, բոլշեւիկները կ'ըմբռնեն միայն այն, ինչ վարչական բռնակալութեան ընդունակութիւններու սահմանին մէջ կը մնայ, ու մոռացութեան կուտան այն բոլորը, որոնք սիստեմաթիք-ալ- խառնաշփոթի հետ կապուած են։

«Խ. Հայաստան»ի թղթակիցներու եւ յօդուածագիրներու արտայայտութիւնց եթէ ուշ դարձնենք, պիտի տեսնենք որ այս նահանջի եւ ազատ առեւտուրի մէջ, հրատապ խնդիրը պիտի դառնայ սպեկուլանտներու դէմ սկսուած պայքարը։ Հետզհետէ պիտի տարածուի սպեկուլանտներուն թիւը, համաձայն բոլշեւիկեան դասակարգային պայքարի պահանջին։ Աշխատաւոր գիւղացիները, կոլտնտեսականները, նոյնիսկ պաշտօնեաները, պիտի դասուին սպեկուլանտներու շարքը։ Օրուան իշխանաւորները պիտի պնդեն եւ շեփորեն թէ սպեկուլանտներով յարութիւն առած են կուլակները, կապիտալիստները եւ առհասարակ չհամոզուող դասակարգերը, որոնց դէմ գրոհ պէտք է տան բոլշեւիկեան յեղափոխական կադրերը։

«Յեղափոխական կադրեր» ունենալու խնդիրը առաջնակարգ նշանակութիւն ունի։ Ամէն մի ձեռնարկութիւն իր գործադրութեան եղանակով պէտք է առաւելագոյն չափով կուսակցական դաստիարակութեան աղբիւր դառնայ։ Այդ մտահոգութեամբ, բոլշեւիկեան գրեթէ բոլոր ձեռնարկները, առնելով պայքարի գծին վրայ, կը մտնեն ռազմական կռուադաշտի ճամբուն մէջ։

Այս կապակցութեամբ, ուշագրաւ է այն ազդարարը որ սկսած է յայտարարել «Խորհ. Հայաստան»ի մամուլը, նորահաս երիտասարդութիւնը բոլշեւիկօրէն դաստիարակելու համար։ Այսօր կը հասունանայ բոլշեւիկեան երրորդ սերունդը, բայց կարծես թէ հասնող երրորդ սերունդը անբարեյոյս տարր մը կը նկատուի, եւ իրարանցում մը կը սկսի բոլշեւիկեան ղեկավարութեան մէջ՝ ամբողջ թափով նետուելու նոր հասած սերունդին վրայ եւ անոր ներարկելու բոլշեւիկեան մարքը։

Այս տեղն է կնճռոտ խնդիրը։ Առաջին եւ երկրորդ սերունդները պատրաստուած էին պայքարի քուրային մէջ եւ իւրացուցած էին Մարքս-Լէնինեան գաղափարախօսութիւնը։ Իսկ հիմա պայքարի նոր երեւոյթներ պէտք է գտնել, գործնական կեանքին մէջ եփելու հասնող սերունդը։

«Խորհ. Հայաստան»ը այդ առթիւ կը գրէ (5 Յունիս).

— «Դասակարգային պայքարի էլ աւելի սրուած այս պայմաններում, ամբողջ ծաւալով սոցիալիստական յարձակման բոլոր գծերի վրայ ունենք հսկայական կոմերիտականներ եւ աշխատաւոր երիտասարդութիւն, որոնք չեն տեսել ցարական Ռուսաստանի, Դաշնակցութեան դաժան ռեժիմը, ճորտական կալւածները, որոնք չունեն անհրաժեշտ կուսակցական անցեալի փորձ, մեծ կարիք ունեն Մարքս-Լէնինեան դաստիարակութեան։ Խնդիրն այն է, որ իսկոյն բոլշեւիկօրէն կազմակերպենք այդ հսկայական երիտասարդների մարքս-լէնինեան դաստիարակութեան գործը»։

Արդ, երիտասարդ զանգուածները բոլշեւիկօրէն դաստիարակելու համար չորս տարի անընդհատ կուլակներ ստեղծեցին, գլխատեցին եւ աքսորեցին։ Այդ շրջանն ալ փակուեցաւ։ Հիմա նահանջելով դէպի ազատ առեւտուրը, անխնայ պայքար պիտի սկսին բոլոր տարրերուն դէմ, որոնց սպեկուլանտ։ Ահա դասակարգային սրուած պայմաններ, ուր պիտի թրծուին հսկայական երիտասարդներ... բոլշեւիկօրէն։

Այս բոլորը թէեւ թատերական տեսարաններու պէս կ'ընթանան, բայց կրկէսային կատակ չէ, այլ կ'ընդգրկէ բազմամիլիոն զանգուածներ, ու ծիծաղի փոխարէն, արիւն կը հոսեցնէ ազատ առեւտուրին զարկ տալու համար...

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԳԸԼԸՃ ԱԼԻ ՊԷՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

«ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԶԻՆԵՆ ՀԱՅԵՐԸ»

Գըլըճ Ալի պէյ սկսած է գրի առնել իր յիշատակները։ «Վաքըթ» հետեւեալ ձեւով սկսած է հրատարակել այդ յիշատակներուն կարեւոր մասերը.

«Երբ մեծ պատերազմը վերջացաւ, Ադրբէջանի մեր բանակին հետ կը գտնուէի։ Զինադադարի լուրին հետ բոլորս ստացանք նաեւ Պոլսոյ մէջ նոր կազմուած Իզզէթ փաշայի դահլիճին մէկ հրահանգը, որ մեզի կը հրամայէր բանակը Ադրբէջանէն մեկնիլ եւ զինուորները ազատ արձակել։ Պոլսոյ կառավարութիւնը կը հաղորդէր թէ ըմբոստ պիտի նկատէր զիրենք։ Երբ Պոլիս վերադարձայ, անհրաժեշտութիւն զգացի հրաժեշտ տալ շատ սիրած զինուորութեանս։ Իմ խիղճս գրուած էր։ Որոշած էի Անատոլու անցնիլ։ Հրաժարականս ներկայացուցի։ Այլ եւս Պոլիս մնալու հնարաւորութիւն ալ մնացած չէր։ Այդ միջոցին համդիպեցայ հարիւրապետ Սալիմ պէյի որ ինծի պէս հրաժարած էր։ Որոշեցինք հեռանալ Պոլսէն, եւ 8 սեպտ. 1919ի առտուն յաջողեցանք տեղ բռնել Սիւրիա շոգենաւին մէջ։

Իզմիրի գրաւումէն յետոյ, Ալի պէյ (Աֆրիկի երեսփոխան) Այվալըգ եկած եւ հոնտեղ յաջողած էր այդ շրջանի ժողովուրդին հայրենասիրական զգացումները արթնցնելով դիմադրութիւն մը կազմակերպել եւ թնաշոքել Գերկամս հասանաստուած թշնամին։ Պանտըրմա հասնելէն 3 ժամ յետոյ մեծ դժուարութեամբ յաջողեցանք շոգեկառք նստիլ, որովհետեւ այդ միջոցին երկաթուղին Ֆրանսական գրաւման տակ էր։ Գիշերը Պալըքէսիր հասանք եւ փութացինք չժման մէջ մտնելու զօրաբաժնի հրամանատար Պէսիր Ֆեհմի պէյի (Ազգ. Մեծ ժողովի նախագահ Ֆեհմի փաշա) հետ։ Նոյն գիշերը բացատրեցինք մեր նպատակը, յայտնելով թէ կը փափաքինք Կազի Մուսթաֆա Քէմալի շարժումին միանալ։ Անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընելէ յետոյ ճամբայ ելանք եւ Սըվաս մեկնեցանք։ Անկարելի եղաւ անմիջապէս ներկայանալ Մուսթաֆա Քէմալ փաշային, որովհետեւ ժողովի մէջ էր։ Ժողովէն յետոյ փաշան ընդունեց մեզի։ Մեր առաջին խօսակցութիւնը դարձաւ Պոլսոյ դառն կացութեան մասին։ Յաջորդ ժողովէն յետոյ հրաւիրուեցանք փաշային մօտ։

Ատանայի շրջանի թշնամի ուժերուն մասին փաշան բացատրեց մեզի.

«Ատանան ու իր շրջակաները, ինչպէս նաեւ Մարաշը, Ուրֆան ու Այնթապը գրաւուած են թշնամիին կողմէ։ Թշնամին գրաւեալ շրջաններուն մէջ ծայր աստիճանի հասցուցած է ժողովուրդին վրայ ի գործ դրած բռնութիւնները։

Թնդանօթաձիգներու հազարապետ Քէմալ եւ հարիւրապետ Օսման պէյերը արեւելեան Անատոլուի շրջանը ղրկեցի։ Կը փափաքիմ Մարաշի եւ Այնթապի շրջանը ղրկել ձեզ։ Այդ շրջանի հայրենակիցները օգնութեան կը սպասեն։ Փութով ճամբայ ելէք եւ իսկոյն կազմակերպութեան ձեռնարկեցէք»։

Այն պահուն, երբ շնորհակալութիւն յայտնելով կը բաժնուէինք, հարցուցի թէ կազմակերպութիւն ստեղծելէ յետոյ Ֆրանսացիներուն վրայ պիտի յարձակէի՞նք։ Մեծ պետը պատասխանեց թէ լիազօրուած եմ անմիջապէս թշնամին իմ շրջանէս վտարելու եւ աւելցուց.

— Աստուած երեսնիդ ճերմակ հանէ։

1919 աշունն էր։ Զարս հոգինոց ձիաւորներու խումբ մը կազմած Արփաչէն Էլպիսթան իջանք։ Մեր ինքնութիւնը ծանօթացնել յետոյ խորհրդակցութեան սկսանք։ Այդ միջոցին կացութիւնը հետեւեալն է — Ֆրանսացիները գրաւած էին Ուրֆան, Մարաշն ու Այնթապը։ Թշնամին շարունակ կը զինէր Չէյթունի եւ Մարաշի Հայերը, եւ ամէն օր նորանոր ուժերով կը զօրացնէր Մարաշի իր զինուորները։

Այն օրը որ Էլպիսթան հասանք, լուր առինք Մարաշէն թէ գինով Ֆրանսացի զինուոր մը Մարաշի մէջ կիներու բողոքը մանելով մեծ յուզում առաջ բերած էր։ Նոյն օրը ուրիշ գինով զինուոր մը փողոցին մէջ թուրք կնոջ մը վրայ յարձակելով զայն գետինը պառկեցուցած էր։ Ալի Էֆ. անուն հայրենասէր անձ մը, այդ դէպքին դիւրաւ մնաց դիմադրութեամբ մղուած առանձնակի երկու հարուածներով Ֆրանսացի զինուորը սպաննած եւ փախած էր։

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԷՅԹՈՒՆՑԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մեր Էլպիսթան հասնելէն օր մը վերջ, Ֆրանսացիներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը եկաւ ժողովուրդը խաբելու նպատակով։ Պատուիրակութեան մէջ կը գտնուէին Սիւրեան անուն Չէյթունցի հայ քաղաքական ուսուցիչ մը եւ Մ. Լէյման անուն ամերիկացի միսիոնար մը։

Ինքնութիւնս ծածկելով Անթապեցի դարբինի վաճառականի մը անունով ես ալ զանուեցայ այն տունը, ուր հաւաքուած էր պատուիրակութիւնը։ Բանակցութեան ընթացքին, թուրք ժողովուրդին անունով խօսք առի եւ ըսի.

«Մենք այն ազգն ենք, որ կ'աշխատի ազատ ու անկախ ապրելու համար։ Մինչդեռ Հայերը սա կամ նա ուժին վստահելով շատ անդուլ վերաբերում մը կ'ունենան իրենց թուրք հայրենակիցներուն հանդէպ։ Անմիջապէս պէտք է վերջ տալ այս ընթացքին։ Մենք Հայերուն հանդէպ հայրենակցական զգացումներ միայն կը տածենք։ Եթէ ըմբոստանանք, մեր այդ շարժումը ուղղուած կրնայ ըլլալ միմիայն օտարներուն դէմ, որոնք գրաւած են մեր երկիրը։ Շատ կը փափաքինք որ այս նպատակին շուրջ մեզի հետ ըլլան Հայերը, որոնք սովորած են մեզի հետ ապրիլ։ Կը փափաքինք նաեւ որ անոնք ալ մեզի հետ ըմբոստանան թշնամիին դէմ, որ անիրաւաբար գրաւած է մեր հողերը։ Կ'ուզենք որ մեր հայ հայրենակիցները եւս մեզ հետ դիրք բռնեն այն ճակատին վրայ, զոր պիտի սանդենք թշնամիին դէմ»։

Այս խօսքերուս վրայ հայ ուսուցիչն ու միւս հայ պատուիրակը որ Չէյթունի հայ երեւելիներէն մէկն էր, ըսին թէ շատ մեծ եւ հաւանական համար նպաստաւոր պատասխաններ տալու։ Ամերիկացի միսիոնարը սակայն ուժգնօրէն միջամտեց եւ ըսաւ թէ Հայերը ամէնէն օգտակար պիտի փոխադարձեն մինչեւ հիմա իրենց հանդէպ եղածներուն, անարդական եւ ծայրայեղ լեզուով մը աւելցուց.

«Դուք ինքզինքնիդ կրնաք փրկել միմիայն Հայերուն հետ լաւ ապրելով եւ Հայերուն բաղձանքներուն ծառայելով։ Ասոր մէջն է ձեր շահը»։

Երբ խնդիրը այս ձեւը առաւ, այլ եւս համաձայնութեան հնարաւորութիւն չէր մնար։ Ամերիկացի միսիոնարին այս խօսքերը կատարելապէս յուսախաբած էին կացութիւնը։

Հրամանիս տակ գտնուող բոլոր ուժերը կազմ ու պատրաստ էին կռուի։ Վստահութիւն չունէինք միայն ուժերուն վրայ, որոնք կէս մը բանի կրցած միացած էին մեզի։ Գիշերը Տէհլիզ անցուցինք եւ մինչեւ լոյս հետզհետէ հաղորդակցեցայ Մարաշի հետ։ Այս հաղորդակցութիւնը կը կատարուէր Դերվանիկ եւ Ախրակ ծածկանուններով։ Քիչ յետոյ սակայն հաղորդակցութիւնը կարելի «Սիլեւ» թիւնով, օգնութիւն գոչելով։

Հասկցայ թէ Մարաշի մէջ յեղափոխութիւնը սկսած էր։ Հակառակ անզգոյշ ձիւնին, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու օգնութեան փութացինք։ Մարաշի մեր հայրենակիցներուն Զինը եւ փամփուշտը կը շարունակէր, իսկ թշնամին խուճապահար կը փախչէր։ Ուժ չունէինք նահանջող թշնամին հետապնդելու, բայց վստահ եմ անոնք ճամբուն վրայ գիւղացիները հանդիպա պիտի չձգեն զանոնք։

Հայ զօրիթէճեանը ալ Ֆրանսացիներուն կը հետեւին իրենց հետ քաշելով նաեւ Հայերը։ Հետզհետէ հաւաքուող ուժերը փախստական Ֆրանսացիներն ու Հայերը հետապնդելու ղրկեցի, իսկ ես 5—10 ընկերներով քաղաք մտայ։ Հայերը թէ կը փախչէին եւ թէ կը կռուէին։ Իրարանցում փողոցի բերան ընդհարում մը կ'ունենար։ Կռուելով հասայ կառավարչատուն։ Անմիջապէս յայտարարութիւն մը հրատարակեցի, յայտնելով թէ խաղաղ պիտի պատժուին բոլոր յանցաւորները։ Քաղաքը մնացած Հայերը, ինչպէս նաեւ անոնք որ չէին կրցած փախչիլ, շարունակ կը կռուէին։ Այդ միջոցին լուր բերին թէ ամերիկացի միսիոնար Լէյման փափաք յայտնած էր զիս տեսնելու։

Այդ պահուն մեր հերոսներէն բոլոր եկած սուսեր խումբ մը մեծ յաջողութեամբ ընդունեց Յակոբ Թերթիւքեանի կառավարիչի գլուխը։ Այս զօրիթէճեն, որ ժամանակին երեսփոխան եղած էր Օսմանեան խորհրդարանին մէջ, այն դաւաճանն էր, որ Ֆրանսացիներուն հերոսութեան դաս տալով բռած էր թէ, քանի նոյնիսկ ժամուան ընթացքին բոլոր [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (20)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեզ մօտ կոմունիստական կարգերում, մարդը մեքենայ է կամ մեքենայի մէկ մասը. կօշկակարը իր միութեան մասն է, գործակը՝ իր եւ արժէք ու գոյութիւն ունի միայն որպէս միութեան մէջ կապը։ Նա զուրկ է սեփական դիմապատկերից, ինքնուրոյն կեանքից։ Կարծես թէ միութեան մէջ մարդ — անհատ գոյութիւն չունի, սեփական հայեացքներով ու համոզմունքով, ուրոյն կեանքով ու ապրումներով։ Քո գինը այնքան, որքան դեր ես կատարում որ եւ է միութեան մէջ, այլապէս՝ լռիր ու համբերիր։ Պիտի անես այն, ինչ որ օգտակար ու գործնական է համարւում, պիտի հաւնես ինչ որ ուրիշներն են հաւնում, պիտի մտածես ու խօսես՝ կուսակցութեան հրամանով։ Սեփական ուղեղ ու դատողութիւն չպիտի ունենաս, մի անձնակ ռոբոտ — մարդամեքենայ։

Ո՞ւմ է հետաքրքրում քո անձնական կեանքը, ո՞վ է կարեւորութիւն տալիս նրան։ Եթէ դու սոված ես, պիտի լռես. չէ՞ որ դու ամբողջի մասնիկն ես. կը կշտանաս, երբ ամբողջը կուշտ լինի։ Զանգուածն էլ իրաւունք չունի բողոքելու կամ պահանջելու. նրա մասին մտածող կայ՝ կոմկուսը։ Եթէ լուէ ու շարժուի, կը ճնշենք. մենք չենք հանդուրժի հակայեղափոխութեան։ Ամէն բանից վեր, ամէն բանի տէրը՝ կոմկուսն է։ Ջուր ու հաց, միտք ու մամուլ՝ ամէն ինչ նրա ձեռքն է։ Նրա տուածը պիտի ուտես, նրա ուղեղով պիտի մտածես, նրա ծրագրով պիտի քալես... Իսկ ի՞նչ է կոմկուսը։ — Մի քանի ղեկավարներ, հինգ — տասը անսխալական պապեր, որոնց գլխին նստած է Ստալինի պէս մի բռնակալ։

Մեր երկրում տաղանդը, անհատական կարողութիւն ունենալը յանցանք է։ Չհամարձակուես միտքդ արել ու զարգացնել։ Քո փոխարէն մտածող կայ։ Զգուշացիր, որպէս շրջանակից դուրս չգաս, սանձահարիր երեւակայութիւնդ ու մտքիդ թռիչքը, ոչ մի քայլ առաջ, թէ չէ — համարում են — մենք հակայեղափոխութեան չենք հանդուրժում...

Ահա ինչ պայմաններում ենք ապրում մենք, վերջացրեց նա դառնութեամբ եւ ի խորոց սրտի։ Ապա սկսեցին հարց ու փորձ անել պատսպարանի մասին։ Եւ երբ ես պատմութիւնս վերջացրի, ամէնքը ցանկութիւն յայտնեցին փախչել խորհրդային երկրից։

— Եթէ անհրաժեշտ է երկու չարիքներից ընտրել փոքրագոյնը, աւելի լաւ է ընտրել դրամատիրական կարգերը. այնտեղ գոնէ որոշ անհատական ազատութիւն կայ. այստեղ՝ բացարձակ ստրկութիւն է եւ բթացում...

Ես ապրում էի իմ դպրոցական ընկեր կոմերիտական մի շոֆերի մօտ։ Նա ստանում էր ամսական 145 ռուբլի։ Այդ փողով նա գնում էր կոոպերատիւում օրական 800 գրամ հաց, երբեմն, երբ լինում էր, 100 գրամ պանիր, տարեկան երկու զոյգ կօշիկ, կանանցեղէն, երբեմն, եղած ժամանակը, 200 գրամ սապոն, տարեկան մի ձեռք հագուստ կամ սպիտակեղէն, շաբաթական երկու փաթեթ ծխախոտ։ Այս ամէնը ստանում էր հերթի կանգնելով կամ հազար ու մի դիմումներով։ Մի քիչ էլ դրամ մնում էր սննդային, խմիչքի եւ ձեռքի մանր ծախսերի։ Եթէ մթերքները դրսից գնէր, ի հարկէ, ստացած ռոճիկով չէր կարող ապրել։

Մի օր նա տուն եկաւ խոժոռ ու չափազանց նեղացած եւ պատմեց գլխին եկածը։ Նա աշխատում էր Օրիանտ հիւրանոցում, ուր ծառայում էր օտար կարգի մարդկանց, գլխաւորապէս օտար այցելուների համար։ Հիւրանոցը սարքուած էր արեւմտի վերջին կատարելագործումներով — բաղնիքով սենեակ, տաք ու պաղ ջուր, երաժշտութիւն, պարեր, ընտիր ուտելիքներ ու խմիչքներ, մաքրուած սպասաւորներ։

Քիչ առաջ մի խումբ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ էին եկել, որոնք այդ օրը պիտի ինքնաշարժով պտոյտ գործէին քաղաքում։ Իմ ընկերոջ կարգադրում են վարել մեքենան։

Հազիւ էի պատրաստել ինքնաշարժը, պատմում էր նա, երբ ինձ շրջապատեցին Չեկայի գործակալներն ու կերպարանափոխեալ մարդիկ եւ հրամայեցին զգոյշ լինել եւ անցնել լաւ փողոցներով։

Ամերիկացիները երեք հոգի էին։ Գէր եւ ուրախ՝ նրանք տեղաւորուեցին ինքնաշարժում, իսկ առջեւը՝ թարգմանն ու ուղեցոյցը։ Ես տարի մի քանի փողոցներով, ապա շրջեցի գլխաւոր պողոտան։ Ի՞նչ իմանամ, որ այնտեղ նոր հացի խանութ է բացուել եւ հարիւրաւոր մարդիկ հերթի են կանգնած։ Ես հէնց որ նկատեցի, արագ անցայ ուրիշ փողոց, սակայն, գործը տանի, զբօսաշրջիկները տեսան եւ սկսեցին հարցնել, թէ ի՞նչ բազմութիւն է հաւաքուածը։ Թարգմանը մի պահ շփոթուեց, բայց ուղեցոյցը անվրդով եւ առանց կարմրելու, անմիջապէս հրամայեց թարգմանին թարգմանելու թէ՝ այդ պետական դրամատան դրամատունն է, աշխատաւորները իրենց խնայողութիւնն են բերել, որ արդիւնաբերական նոր փոխառութեան բաժնեթղթեր առնեն՝ կառավարութեան օգնելու համար, որ ամէն ոք ուզում է շուտ վճարել եւ այդ պատճառով այդքան մարդ է հաւաքուած։ Ամերիկացիք ափ ի բերան մնացին, խորհելով որ՝ ինչ ազնւութիւն, ինչ մեծ վստահութիւն դէպի կառավարութիւնը։

Երբ պանդոկ վերադարձանք եւ [illegible] տարականներ ներս մտան, [illegible] աչքս հանէին. «Հակայեղափոխական», «Դաւաճան», էլ ինչեր [illegible] չասացին ինձ։ Քիչ մնաց գործից [illegible] ցին, կարծես ես դիտմամբ [illegible] ել։ Ձեզ ընկերս երկար չէր [illegible] գտանում։

Երեկոյեան մի խումբ ազգականների [illegible] գնացի սինեմա։ Ցոյց տուին, թէ [illegible] պէս Ռուսաստանի ու Հայաստանի գիւղացիները, ծանր բարձած [illegible] ով, գորեն են տանում պետական [illegible] հետներին յանձնելու համար [illegible] ով ուրախութեամբ, յօժար կամքով [illegible] ու պարով էին տալիս իրենց [illegible] բանքը։ Ժողովուրդը հաճում էր [illegible] գալով «յօժար կամքով», «ուրախութեամբ» մակագրութիւնները։ Ի հարկէ, ամէնքը շատ լաւ գիտէին, գիւղացիութիւնը ինչպիսի զզուանքով էր յանձնում իր հացը կառավարութեան։

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

...Թուրքերը պիտի ըսէ հեռացնէ Մարաշէն:

Հոս հոն, բնակարաններն ու փողոցին կախնները կառուցուածքն կը չարչին կախնուէին: Ֆրանսական զօրաբանակը կը կատարէր քաղաքին մէ բաժիններ, գիւղերու եւ ուսմբերու ճամբով, ամէն երկիրէ կը հասնէր:

Ցաւալի եւ գրաւութեան այս պատուհան էր որ բոլորովին ամերիկացի փոխանցը կ'ըլլայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ցորենի կովերու

Ա. Խոճակեանի մէկ յօդուածէն քաղուածաբար.—

Հայաստանի անասնաբուծական, մանաւանդ կաթնատնտեսական տնտեսութիւնները մեծ արգելքներու պատած են ցուլերու թիւին պակասութեան: Եթէ Հայաստանի անասնաբուծութիւնը չէ զարգացած, պատճառն այն է, որ կովերը չեն ծնիր, որովհետեւ ցուլ չկայ:

Ռուսիոյ մէջ 1927ին հարիւրին 5,7, իսկ 1928ին հարիւրին 4,7 համեմատութիւն մը կը կազմէին չբեղմնաւորուած կովերը: Հայաստանի մէջ 1927ին հարիւրին 32,8, իսկ 1928ին հարիւրին 22,9 համեմատութիւն կը կազմէին չբեղմնաւորուած կովերը: Թիւերով՝ Հայաստանի չբեղմնաւորուած կովերը 1927ին 358,000 գլուխ, 1928ին 577,000 գլուխ, 1929ին 858,000 գլուխ կը հաշուէին: Այս թիւերը ցոյց կու տան որ Հայաստանի անասնաբուծական տնտեսութիւնը տարեկան 60-65 հազար կով ու գոմէշ կը պակսի ու կը կորսնցնէ առանց երբեք կաթ տալու:

Արդէն Հայաստանի չբեղմնաւորուած կովերուն թիւը 4-5 անգամ աւելի է Ռուսիոյ չբեղմնաւորուած կովերուն թիւէն: Այս պատճառով Հայաստանի անասնաբուծական տնտեսութիւնը մեծ կորուստներու կ'ենթարկուի ամէն տարի: Այս կորուստին մեծութիւնը ցոյց տալու համար, աւելցնենք անմիջապէս որ Հայաստան տարեկան կուտայ 10-12 հազար տակառաչափ կաթ միայն: Մինչդեռ եթէ բեղմնաւորուին չբեղմնաւորուած կովերուն թիւը 15 առ հարիւր համեմատութեան, կթուած կովերուն եւ մատակներուն թիւը կ'աւելնար երեսուն հազար գլուխ: Ընդունելով որ մէկ կովը կուտայ 0,5 տակառաչափ (30 փութ) կաթ, Հայաստան երեսուն հազար կովէն պիտի ստանար 15 հազար տակառաչափ կաթ:

Ինչպէս յիշեցինք, Հայաստանի տաւարը ցուլ չունի: Հայաստանի մէջ անասուններու ազատ զուգաւորումը ընդունուած սովորութիւն է, այնպէս որ մէկ ցուլին բաժին կ'իյնայ միջին հաշիւով 70 կով ու երինջ, մինչդեռ Ամերիկայի մէջ մէկ ցուլին կ'իյնայ 25 կով: Ահա թէ ինչո՛ւ բարձր է Ամերիկայի կաթնատնտեսութիւնը: Եւ դեռ պէտք է նկատի ունենալ, որ Հայաստանի կարգ մը գիւղերուն մէջ մէկ ցուլին կ'իյնայ 70է աւելի կով, որովհետեւ նոյնին մէջ պէտք է հաշուելցուին, որոնք սեռային տեսակէտով յառաջ չեն գնա:

Ըսենք նաեւ որ չի բաւեր ցուլ փնտռել, այլեւ անհրաժեշտ է ազնիւ ցեղ գտնել:

Անասուններու համախմբումը կը նպաստէ կովերու բեղմնաւորութեան, ազնուացեղ ցուլերով հարուստ շրջաններէ առնուելով հոտերու մէջ հաւասար բաշխման:

Հայ պետական թատրոնը Բագուի մէջ

Հայաստանի պետական առաջին թատրոնը (Երեւան) յունիսի սկիզբը Բագու երթալով շարք մը ներկայացումներ տուաւ Բունիաթ Զադէի անունին նուիրուած թատրոնին ու բանուորական թատրոնին մէջ:

Խաղացանկին մէջ՝ Գ. Սունդուկեանի Պէպօն, (նոր բեմադրութեամբ եւ բովանդակութեան արդիական բարեփոխութեամբ, զոր կատարած է վաստակաւոր դերասան Արմէն Գուլակեան), Խաթա-Բալան, (նոյնպէս փոփոխութեան ենթարկուած Գուլակեանի կողմէ): Այս խաղերուն մէջ գլխաւոր գերերն ստանձնած էին դերասանուհիներ Օ. Գուլազեան, Բ. Մուրադեան, Ա. Աւետիսեան, Յասմիկ եւ դերասաններ Գ. Ջանիբէկեան, Սիրան Դարազաշ: Թէ Պէպոյի եւ թէ Խաթա-Բալայի զարդանկարումը կատարած է Ստ. Թարխան, երաժշտութիւնը՝ Ս. Բալասանեան:

Խաղացանկին մէջ յիշենք նաեւ Վ. Վաղարշեանի երկու գործերը,— Ոսկումը եւ Նաւթը, երկրորդը կը պատկերացնէ Բագուի նաւթի արդիւնաբերութեան մէջ բանուորներուն կեանքը: Այս խաղերուն մէջ գլխաւոր դերերն ստանձնած էին Յասմիկ, Ջանան, Հ. Ներսէսեան, Ա. Աւետիսեան, Գ. Աւետեան, Գ. Ջանիբէկեան, Ան. Վարդանեան, Սուրէն Քոչարեան, Տ. Այվազեան:

Յիշենք նաեւ Պարոնեանի Պաղտասար Աղբարը, որ Երեւանի պետական թատրոնին նախասիրած խաղերէն մէկն է. 5 տարիէ ի վեր կը բեմադրուի շարունակ: Բեմադրիչն էր Լ. Քալանթար: Գլխաւոր դերերն ստանձնած էին Արուս Ոսկանեան, Հ. Ներսէսեան, Մ. Ջանան, Օ. Գուլազեան, Խաչումեան, Սիրան Դարազաշ, Տ. Այվազեան:

Բեմադրուեցաւ նաեւ Խատիզէն, որ գործն է Վրացի պրոլետ գրող Կարլօ Ջալաձէի: Բեմադրիչն էր Վրաստանի Մարջանիշվիլիի թատրոնին դերասաններէն Վ. Արաշիձէն: Զարդանկարումը կատարած էր Թ. Արակելեան, երաժշտութիւնը յօրինած էր Բալանչիվաձէ: Խաղին նիւթն է աշխարհի կնոջ ազատագրման եւ ունեւոր գիւղացիներու դիմադրութեան փորձը: Ներկայացուեցան նոյնպէս Պատուի գործը եւ Աճը:

Բագուի մամուլը գովեստով կը խօսի այս ներկայացումներուն մասին եւ մասնաւորաբար կը յիշատակէ երեւումը եւ փայլը երիտասարդ ուժերու, Ա. Աւետիսեան, Խաչանեան, Գուլազեան եւ ուրիշներ:

Հայ թատերախումբը մեկնած է Թիֆլիզ:

ՔԻՉ ՄԸ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հողագէտ Վ. Յարութիւնեանի մէկ յօդուածէն քաղուածաբար.—

Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ, ուր հողը կարելի չէ ոռոգել, փոխանակ գետնախնձոր ցանելու, որ չի յաջողիր՝ եթէ ոռոգումը չէ ապահովուած, լաւ է ցանել ձիթատու արեւածաղիկ, որ կը դիմանայ երաշտին, եւ մասամբ ոլոռն, եւ վերջապէս երեքնուկ (առւոյտի տեսակ), որ շատ կը յաջողի չոր, կոշտ ու կրային հողերու վրայ։ Բարձրացիր շրջաններու մէջ եւս (Գէօզալդարա, Նորաշէն, Հաջիխալիլ), ուր անձրեւը պակաս չէ, կարելի է նոյնպէս ցանել վիկն ու գարին խառն, խոտ հայթայթելու համար անասուններուն:

Առանց ոռոգման, վիկի եւ գարիի խառն հունձքը յաջող է նաեւ նոյնպէս Սեւանի, Լէնինականի, Լոռի— Փամբակի շրջաններուն մէջ:

Այս մեթոդը կ'աւելցնէ ցորենի բերքը, որովհետեւ վիկի եւ երեքնուկի արմատներով կը պարարտանայ հողը եւ ցորենի մշակութիւնը կը դիւրանայ լեռնային շրջաններու մէջ: Այսպէս փորձով տեսանք որ խառն համար ցանուած վիկի եւ գարիի դաշտին մէջ աշնանացան ցորենը տուաւ 120-140 փութ ցորեն, այսինքն կրկնապատիկ աւելի, քան գարնանացան ցորենի բերքը այն հողերուն, զորս կարելի է ոռոգել: Աշնանացան ցորենի մշակութեան համար, պէտք է նկատի ունենալ սա պարագան, որ ձիւնաւոր խոտերը առաջուց կը չորցնեն հողը, նոյնպէս մագականութեան օրէնքով ջուրը կ'անհետանայ եւ հողը կը պնդանայ: Ու երբ հողի չոր հակայ կոշտեր կազմուին դաշտին մէջ, մեծ դժուարութեան կը հանդիպի աշնանացան ցորենը, մանաւանդ որ յուլիս-օգոստոս-սեպտեմբեր ամիսներուն եղանակները չոր են Հայաստանի մէջ:

Հետեւաբար այն հողերը, զորս կարելի չէ ոռոգել, յանկացնել չորութեան դիմացող բոյսերու մշակութեան, օրինակ՝ ձիթատու արեւածաղիկ, — իրարմէ չորս մեթր հեռու շարքերով, որպէսզի ոչ միայն չչորնայ հողը, այլ եւ կարելի ըլլայ վարել քառախոփ գութանով:

Գարիի եւ վիկի խառն ցանքէն յետոյ, նոյն տարուան մէջ հողը կը մշակուի աշնանացան ցորենի համար, որ յաջորդ տարի առանց պարարտացման կուտայ 120-140 փութ բերք իւրաքանչիւր հեկտարէն: Մինչդեռ, առանց այս մեթոտին, գիւղացիները իրենց ոռոգուած հողերէն կը ստանան 40-50 փութ:

Ուրիշ պարագայ մը եւս, — վիկ ու գարի խառն չցանուած պարագային, ցորենի մշակութիւնը շատ ուժասպառ կը դարձնէ մեր հողերը, որոնց արդէն իսկ ուժասպառ դարձած են շարունակական ցանքէն:

Հայաստանի հողերը մեծ պահանջ ունին ազօթային նիւթերու, որոնք կը կազմեն ցորենի գլխաւոր սնունդը: Այս նիւթերը դիւրութեամբ կը լուծուին ջուրին մէջ. ուստի ջուրը կը քշէ կը տանի զանոնք հողին վերին շերտերէն, մանաւանդ ոռոգման ժամանակ: Երբ ցորենի արմատները կը տարածուին հողի վերին շերտերուն մէջ, ի զուր կը փնտռեն իրենց սնունդը:

Սակայն երբ վիկ ու գարի խառն կը ցանուին, հողին մէջ կը կուտակուի օդին ազատ ազօթը: Ահա թէ ինչպէս, — վիկը եւ երեքնուկը ընդունակ են իւրացնելու օդին ազատ ազօթը՝ շնորհիւ իրենց արմատներուն վրայի ընձիւղներու (խիլ=մորճ). որովհետեւ բուսային մանրէներ կան, որ կը նստին այդ ընձիւղներուն վրայ եւ կ'իւրացնեն ազօթը: Ցորենը չունի այս յատկութիւնը:

Այսպէս ուրեմն, վիկին արմատները ոչ միայն փխրուն կը դարձնեն հողը, այլ եւ կը պարարտացնեն, հետեւաբար ոռոգուող հողերուն վրայ կ'աւելնայ աշնանացան ցորենի բերքը կրկնապատիկ աւելի:

Ճիշդ է թէ Հայաստան չունի պահանջուած չափով վիկի եւ գարիի սերմեր: Սակայն վիկի եւ գարիի խառն ցանքը աւելի շատ բերք կուտայ, քան զուտ գարիի ցանքը: Անհրաժեշտ է 300 հազար փութ գարի եւ վիկ ցանքի համար, եւ 2 միլիոն փութ անասուններուն համար: Սակայն վիկը 25-28 առ հարիւր համեմատութեամբ սպիտակուց կը պարունակէ, իսկ գարին՝ 8-12 առ հարիւր: Այնպէս որ խառն ցանքը պահանջուածէն աւելի սնունդ կը հայթայթէ կենդանիներուն:

Առավ իսկ կ'աւելնայ կաթնային արդիւնաբերութիւնը: Ու եթէ նկատի ունենանք, որ առւոյտի զանազան տեսակները, օրինակ՝ ասպատը (կապոյտ առւոյտ) լաւ կ'աճի Լէնինականի եւ Նոր Բայազիտի շրջաններուն մէջ, հողին հետ նպաստած կ'ըլլանք նաեւ անասնաբուծութեան:

Հետեւաբար, կաթնային արդիւնաբերութեան, խոզաբուծութեան, ձիաբուծութեան, ձիթահանութեան, ուլայագործութեան կը նպաստենք, աւելցնելով նաեւ ցորենի բերքը՝ վարուցանքի առաջացած ձեւով լեռնային մասերուն մէջ, վասնզի մշակութիւնով՝ զարկ կը տրուի նաեւ հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԱՒԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

ՏԻՕՆ, 24 Յունիս.— Անցեալ 17ին ընկեր Մ. Յակոբեան դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր սիրասուն եղբայրը, Յովհաննէս Յակոբեան, 26 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ:

Երկու տարուան մէջ երկրորդ թանկագին կորուստն է որ կուտայ ընկ. Մ. Յակոբեան այս օտար եւ անհարազատ հորիզոնին տակ, իր երկու երիտասարդ եղբայրներով.— Սարգիս եւ Յովհաննէս Յակոբեանները: Պարտիզակցի որոնք գաղթականի թոքախտի: Հիւանդութիւն մը որ այլեւս ընդհանրացած է տարագիր փրանսահայութեան մէջ, շնորհիւ միջավայրի տխրող անսպառ պայմաններուն, աւա՜ղ:

Տարաբախտ Յովհաննէսը մարտի վերջերը կը հիւանդանայ եւ անկողին կ'իյնայ: Շատով յայտնի կ'ըլլայ թոքախտ ըլլալը: Վեց շաբաթ տունը պառկելէն յետոյ, բժիշկի խորհրդով կը փոխադրուի Լիոնի հիւանդանոցը: Հոն կը մնայ մէկ ամիս հակառակ ընկ. Մ. Յակոբեանի ճիգերուն եւ նիւթական մեծ զոհողութիւններուն՝ փրկելու համար իր միակ եղբօր կեանքը — բոլորն ալ ապարդիւն կ'անցնին եւ ազատելու յոյսերը կը չքանան բոլորովին: Մեռնելէն օր մը առաջ լուր կը ղրկէ Տէօնի եղբօրը թէ «եկուր ինձ տուն տար, ես այլեւս չեմ ապրիր», կ'ուզեմ որ տունը ապրիմ եւ գիս թաղէք եղբօրս՝ Սարգիսի կողքին, Տէօնի գերեզմանատան մէջ», այն քահանային ձեռքով, որ եղբօրս թաղման արարողութիւնները կատարեց: Կը կատարուի իր միակ կամքը: Հինգշաբթի օր տուն կը բերուի եւ ուրբաթ գիշերը հոգին կ'աւանդէ իր սիրելիներու ներկայութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ օրը, ամսոյս 18ին: Յուղարկաւորները, որոնք եկած էին իրենց վերջին յարգանքը տալու հանգուցեալին, որ իր ազնիւ բնաւորութեամբ եւ հայրենասէր հոգիով, ամբողջ Տէօնի հայութեան համակրանքը վայելած եւ սիրելի դարձած էր:

Հանգի՜ստ իր տառապած ոսկորներուն եւ մխիթարութիւն իր ծերունի մօրը, եղբօրը եւ բոլոր ազգականներուն:

Վ. Եզնունի

ՄԱՄՈՒԼ

Անվճռելի

— :-: —

«Յուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (22 Յունիս).

— «— Պատերազմ պիտի ըլլա՞յ արդեօք:

— Եւ եթէ ըլլայ, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր գիրքն ու վիճակը:

Սովորաբար ա՛յս հարցումներուն շուրջ կը դառնան համրային հոգերով ապրող հայ մարդոց տարօրեայ խօսակցութիւնները:

Հոգիով՝ բարոյալքուած, մտքով՝ շուար, տնտեսական կացութեամբ՝ եղերուն եւ իրաւապէս՝ անպաշտպան, — հայ մարդը ոտքի վրայ կ'ուզէ վերջնական լուծումները տեսնել վերի կնճիռներուն, որոնցմէ առաջինին վրայ՝ բովանդակ մարդկութիւնը, իսկ երկրորդին վրայ՝ մենք — ցեղովին արիւն կը փախենք:

Մեր ոչ միայն իմացականութիւնը, այլ անգամ մեր երեւակայական ըմբռնումը ուժը չունին իրական կեանքի բարդ ու բիւրերանգ զազանիքներուն խորը թափանցելու:

Ոչ միայն մենք չենք նախատեսներ, ինչպէս կը գրէինք ասկէ քանի մը օր առաջ, այլ յաճախ չենք իսկ տեսներ այն, ինչ որ մեր շուրջը կը կատարուի:

Գաղտնիք կը մնան մենէ ոչ միայն ապագան, այլ նոյն իսկ անցեալն ու ներկան:

Իսկ այս պայմաններուն տակ ի՞նչպէս անսխալ պատասխանել այն զոյգ հարցումներուն, որոնց կապուած կը մնայ մեր ճակատագիրը, — ցեղովին ու անհատապէս:

Սակայնպէս այսպան դուշակելու համար անհրաժեշտ է Թալէշով մը գէշ ի գալիքը սլանալ եւ ամբողջութեամբ չափախաւել ու նոյնանալ անոր, — բաղձանք մը, որ երազ եղած է միշտ ու միշտ ալ երազ պիտի մնայ:

Թեթեւամիտը միայն կարող է խորհիլ, թէ ինք ի վիճակի է վերի մեր երկու հարցումներուն լրիւ եւ անսխալ պատասխանները մեզ պարզելու:

— Ե՞րբ կ'ըլլայ պատերազմը եւ ի՞նչ ձեւով. այդ պատերազմի սկիզբին ի՞նչ կ'ըլլայ մեր դիրքը եւ ի՞նչ մեր վիճակը՝ անոր վախճանին, — այս հարցերուն շուրջ ծոյլերն են միայն, որ մարգարէութիւններ չեն ըներ:

Բայց երկու հարց երբեք նեխակայ չէ որ եւ է տարակոյսի:

Աշխարհը ինչպէս որ է, այնպէս ալ եւս անկարող է ապրիլ:

Եւ դէպքերը ինչ ընթացք ալ բռնելու ըլլան՝ բոլոր պարագաներուն ալ մեր շահը մեզմէ կը պահանջէ, — ցեղովին՝ ամբողջացնել, մեր հիմնական պահանջներով՝ նոյնանալ, եւ կազմակերպուիլ իբրեւ ուժ ու ժողովուրդ:

Ահա բացարձակ եւ անվիճելիներուն ճշմարտութիւններ, որ գիտակցել պէտք է իբրեւ միակամ եւ միասիրտ ժողովուրդ, բայց ոչ իբրեւ պառակտուած ու փոշիացած զանգուած:»

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

28 Յունիսին Չիքակոյի մէջ բացուեցաւ Միացեալ Նահանգներու ազգային ռամկավար կուսակցութեան համաժողովը:

Վիճաբանութիւնները շատ տաք են եւ յայտնի պայքար մը կը մղուի նախագահի աթոռին շուրջ: Մօտ 8 քաղաքական դէմքեր թեկնածու ներկայացած են այդ աթոռին: Ասոնք քիչ ծանօթ դէմքերը, որ պաշտօնական է Օհիոյի, մէկը համաժողովին ամէնէն ազդեցիկ անդամներէն, Նիւտըն Պէյքըր, որ Ուիլսընի նախագահութեան օրով պատերազմական նախարար եւ քաղաքական փայլուն դէմք մըն է: Սակայն ամէնէն աւելի տաք կռիւ մը տեղի կ'ունենայ Ռուզվէլթի եւ Սմիթի միջեւ:

Սմիթ, Ամերիկայի նախագահական երբեմնի թեկնածուն, որ յաղթուեցաւ Հուվըրէն, թերեւս չյաջողի գրաւել իր կուսակցութեան նախագահի աթոռը, որովհետեւ այժմէն իսկ կը հաւաստեն թէ համաժողովին 1154 պատգամաւորներէն 691 հոգի Ռուզվէլթ իր կողմն ունի:

Այսուհանդերձ ընտրուելու համար անհրաժեշտ է երկու երրորդի մեծամասնութիւն: Այս երկու երրորդ մեծամասնութեան համար յաճախ հարկ կ'ըլլայ քուէարկել... հարիւր անգամ: 1924ի համաժողովին, քուէարկութիւն կատարուեցաւ... 214 անգամ, ամբողջ երեք շաբաթ: Այս տարի Ռուզվէլթի համակիրները կ'առաջարկեն ջնջել երկու երրորդի մեծամասնութեան պայմանները նախագահական ընտրութիւններուն համար: Միւս թեկնածուներն յոյս ունին յաջողելու այն ատեն, երբ Ռուզվէլթ չընտրուի առաջին քուէարկութեան:

Զօր ու թայի պայքարն ալ դեռ պիտի ունենայ թեկնածուներու յաջողութեան վրայ:

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Սպանիացիները ձեռնարկած են փապուղիի մը շինութեան, Ճիպրալթարի նեղուցին ջուրերուն տակէն: Արդէն իսկ սկսած են խորաչափական փորձերը, ճշդելու համար ծովուն խորութեան աստիճանները փապուղիին ծրագրուած անցքին ուղղութեան վրայ: Կազմուած է, քաղաքական եւ կառավարական ազդեցութենէ ազատ, մասնաւոր մարմին մը, որ պաշտօն ունի պաշտպանելու այդ փապուղին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Գ. ՄԱՍ

Այս խորհրդածութիւններով էր տարուած, երբ տէր Մեսրոպ հայրը մտաւ ներս:

— Բարի լոյս, Սուրէն:

= Բարի լոյս, մօրեղբայր:

— Է՛, Դիմաքսեանը կը մեկնի, հէ՛:

= Այո՛:

— Ուրեմն, իրա՛ւ դարձուցինք կառքին դեկը:

= Դեռ նո՛յն յամառեան ես, մօրեղբայր:

— Ծրանի՛ թէ սխալէի: Այս մուսուլմանութիւն սուրբ պիտի նստի քեզի: Մի՛ հաւատար այդ շունեերուն:

Փակուեցաւ Սուրէն:

= Բայց, մինչեւ ե՞րբ այս ձգտուած վիճակը, — տարակեց: Հօրը վրայ մի չափեր աղմուկ: Նոր ըմբռնումներով, բարեացակամ, սիրալիր...

— Սուրէ՛ն, ա՛ն ալ պապային կառքն է... զի՛ս մտիկ ըրէ:

= Դուն միշտ ծայրայեղ ես եւ յամառես: Քիչ մըն ալ կրօնական տրամադրութիւններով լարուած... Մեր գործին չի գար յախուռն ըլլալը, այլ տրամադրութիւն կայ հասկցուելու, պէտք է միջին եզր մը գտնելու աշխատիլ...

— Միջին եզր, հա՛, աղէկ, աղէկ... երթամ գտնեմ Դիմաքսեանը: Հրամեշտի եկեր է ու տունը չէ գտեր զիս: Լաւ է միջին եզր... աղէկ, աղէկ... վերջը բարին... Նոր ըմբռնում, հէ՞... միջին եզր... ուրեմն, կառքին դեկը... զօ՜ւն ալ վախնամ փափաքներդ, տղաս. իղձ ըղձանաց մեան... իղձ ըղձանաց...

Ու զուրս ելաւ:

Բայց իր վերջին բառերը չանհետացան Սուրէնի լսողութենէն: Միկառ մը վառեց: Պահ մը կանգնած մնաց սենեակին մէջտեղը: Միրտը կը տրոփէր անօրինակ զարկով մը...

Յանկարծ, ներս մտաւ Վազգէնը: Նամակ մը կար ձեռքը: Զգեց սեղանին վրայ ու հեռացաւ:

— Ծանօթ գիրերը տուաւ, — կմկմալէն եւ շուրջը նայելէն: Սուրէն ուշադրօրէն դիտեց պահարանը, ու տեսա՛ւ արդեօք որ իրենց երկուքին կապին շա՛տ ազատ ու տարտամ ընազդը նամակի մասին զգալ դարձուցեր էր Վազգէնը:

Անոր մեկնելէն վերջ, Սուրէն արագօրէն բացաւ նամակը: Քանի մը տողեր էին, մատիտով գրուած.—

«... Ամիսներով երազեցի հանդիպում մը քեզի հետ, այն երջանիկ օրուընէ ասդին, երբ պատահաբար տեսայ քեզ: Ուզեցի ըլլալ միասին՝ սեղանի մը շուրջ. ու երեւակայեցի մեր անցընելիք ժամերը, իրարու մօտ, դէմ առ դէմ... Եւ սակայն, ամէն ինչ մնաց երա՜զ:

«... Շակառակ Թափած ջանքերուս, անհնարին եղաւ թափանցել հոգիիդ: Ինչ տխուր ու յուսահատեցուցիչ է կեանքը, երբ ընդմիշտ քեզմէ զրկուելու մտածումը կը յաճախէ զիս... Ու յաճախ կ'անիծեմ այդ կեանքն ու իր վայելքները, ես, որ հիմա՝ ամէն ատենէ աւելի՝ ապրիլ կը տենչամ...: Շարունակ հայց կուտամ ինքզինքիս թէ ինչո՞ւ ճակատագիրը մէջս դրաւ այդ զգացումը... Գիտե՞ս ինչ կը խորհիմ երբեմն. եթէ ճիշդ է որ տառապանքը կ'ազնուացնէ, ճիշդ պէտք է ըլլայ եւ՛ հակառակը, — տառապանքը կ'աղարտէ մարդը եւ ի վերջոյ ենթակային համար ամէն ինչ կը կորսնցնէ իր իմաստը: Ոչինչ կը հետաքրքրէ այժմ զիս...: Ու թէեւ հեռու քեզմէ, քեզ կը զգամ քովս, բառեր շշնջալէն ինծի: Ահա այդ բառերուն համար էր որ պիտի ուզէի ծունկի գալ առջիդ ու երախտապա՛րտ ըլլալ այն առաւել կամ պակաս խաբուսիկ յոյսին համար զոր ինծի ներշնչեցիր... Ու մինչ, դուն, իմ արտաքին երեւոյթէս դատելով կը կարծէիր թէ տխուր եմ ես, անօրինակօրէն երջանիկ էի այլ եւս, քեզ վերադարձած տեսնելով, ցաւելով սիրայն որ դուն չես կռահեր բանը, զորս ես ծածկելու անկարող էի այլ եւս...: Զգիտեմ թէ ինչի՞ պիտի վերագրես այս նամակը: Գիտես որ կարծիքները զիս չեն հետաքրքրեր: Կ'ուզեմ բան մը փրկել մեր անցեալէն. եւ այդ՝ ամէն գնով»:

Սուրէն փակեց նամակը: Նաեւ աչքերը: Բայց, երբ բացինեք վերջ ինքնամփոփուեցաւ, նկատեց որ, չէր կրցած փակել ականջը, ուր արձագանգը կար դեռ տէր հօրը խօսքերուն.

— Միջին եզր, հէ՞... ուրեմն, զօ՜ւն ալ դարձուցիր կառքին դեկը. .

X

— ...Բիշտ ասանկ, Բէյպապնեանս, տունէն կ'ուզեն քի սանկ զաթմէլիք ըլլայ մեր բարեկամութիւնը, — շարունակեց Դաւիթ էֆէնտի՝ աթոռին կռթնելէն եւ սուրճին գաւաթը բլաթին մէջ դնելէն:

— Ինչո՞ւ չէ, Դաւիթ էֆէնտի, զըսմէթ է նէ, կ'ըլլայ...

— Յակոբս, գիտես հա, էֆէնտիս, առջի անգամ ալ ըսի քեզի. կրկնելու պէտք չկայ — նայեցաւ զրասենեակէն դուրս՝ խանութին նրբանցքը, ուր կը պտտէր Յակոբը՝ ականջը անոնց, բայց ինքզինքը անուշադիր ձեւացնելէն. — Յակոբս, Ստամպօլի դպրոցէն էկաւ նէ...

= Է՛, հա՛, աւելորդ է խօսիլ այդ մասին.

— ... Դործին կապուած տղայ է. շիտակը աչքս չտիս պրա՛ կ'մեռնիմ... ունեցածս, չունեցածս ի՛րն է...

= Այո՛, քեզի պէս հօր մը զաւակը...

— Քուկինդ ալ, շիտակը... միւնակ քի, սա էթալ գալերը... Քանի էղաւ կը զուրցիմ կոր... սաքը հետ մէկտեղ, վստահ իմ քի...

= Ազգականական կապեր, Դաւիթ էֆէնտի... տիկինս մօտիկ է Սուրէնին մօրը... Առողջիկիս ոտքը վարժուեր է հեղ մը... ձգէ որ հիմա իրարու երես տեսած չունին...

— Հա՛, սա ասանկ է. ամմա... Ճուզասը, հարկաւ, Նարէն չուշանար... մերինին կիրքն ալ «չիփին» մտեր է, «շալիպաւ մօրը բաներ մը բերեր... ինծի չի բացուիր...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

դունի մեր իրաւունքը: Չենք ուզեր թոյլ տալ որ պատռուի մեր տանելիքներու մուրհակը. բայց չենք մերժեր փայն գործածել խելացի կերպով:

«Գերմանիա միջոցներ ունի մեզ վճարելու: Կրնայ կանոնաւորաբար իր պարտքը տալ դրամական վճարումներով: Եթէ այդ միջոցը չուզեր, կրնայ փոխարէն մեզ տալ տնտեսական առաւելութիւններ: Օրինակ մը յիշելու համար, գինիներու, պտուղներու, հանքային արտադրութեանց ներածումները կրնան իրեն տալ այդ առիթը:

«Վերջապէս, կրնայ մեզմէ խնդրել իր հատուցումներու պարտաւորութեանց յետաձգումը, եթէ մեր ապահովութեան իրական ամրացումովը, խաղաղութեան դրական երաշխիքով մը, թոյլ տայ Ֆրանսայի որ թեթեւցնէ իր զինուորական ծախքերը եւ նպաստէ Եւրոպայի մէջ վստահութեան վերահաստատման: Ինչ որ անհրաժեշտ պայմանը կը կազմէ տագնապի վերացման:

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆԻ ԴԻՐՔԸ

Գերմանիոյ վարչապետը որ ժողովի սկիզբէն իսկ, անընդհատ կը յայտարարէր թէ Գերմանիա ի վիճակի չէ որ եւ է վճարում կատարելու, վերջին հաւաքոյթին մէջ յայտարարեց թէ պատրաստ է Ֆրանսայի վճարելու միանուագ գումար մը, կարգ մը քաղաքական պայմաններու վերապահութեամբ:

Այս պայմաններէն մէկն է պահանջել Ֆրանսայէն որ նուազեցնէ իր զինուորական ուժերը, մինչեւ հասնի Գերմանիոյ զինուորական մակարդակին:

Յ. Հ. Դ. — Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ արուարձանի եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Բրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Աղբիւր Սերոբ, Վռամեան, Ակնունի, Համազասպ, ընկ. Կարօ, Ջաւարեան, Վրէժ եւ Աւստենթակոմիտէներն ուխումբերը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն. խիստ կարեւոր օրակարգ. Հաւաքատեղին Նամակով կը տեղեկացուի վարչութիւններուն:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանի սրահը:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանի սրահը, 242 բիւ. Տիւքէքլէնի: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու՝ Քրիստափոր, Անդրանիկ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի ժամը 3ին, Խաժակ Ճկարեանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Անդրանիկ խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. նախկին Դրագարանի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պոլ. Օտտոյի եւ Սէն Լուի Պատ. Միութեան բոլոր անդամները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Ներկայացում-պարահանդէս

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ — ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Սալ Լիւսիէնի մէջ, 13 Rue d'Issy, Գրլեանզուս

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշ:

կը ներկայացուի՝ *«ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»*

Մուտքը 5 ֆրանք

Ժողովրդային համերգ Լիոնի մէջ

Կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Ար. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Տէօրին «ԿՈՄԻՏԱՍ» երկսեռ երգչախումբի: Տիկ. ՆՈՒԱՐԴ ՓԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Օր. A. RODANI (դաշնակի ընկերակց.) եւ Օր. ԻՐԻՍ ՓԻՒԼՓԻՒԼԵԱՆ (Սոփրանօ) Փարիզէն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, Լիոն Ջօլա սրահին մէջ

127—129, rue Boileau, *ԼԻՈՆ*

Յայտագիր՝ Կ. Վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, Դ. Ղազարեան եւ Ա. Գ. Մելքոնեան:

Տոմսերու գիներ՝ 6 եւ 4 ֆրանք

Երեխայ եւ զանազան ուտելիքներ բերել բացարձակապէս արգիլուած է: Սրահին դուռը կը բացուի ժամը 8ին, համերգը կը սկսի 8.45ին, սրահին դուռը կը փակուի 9էն մինչեւ առաջին բաժնի վերջանալը:

Պուլվար Օտտոյի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէ՛ք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սվաճեանի Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 բիւ Շար, Սալոն Շարի մէջ:

Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

70—80 կայտառ Հայորդիներ բեմի վրայ

Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը

Թիթեռնիկներու եւ ցուցաններու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտային տեսարան մը: Փութացէ՛ք ճափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուները:

Գիները՝ ժողովրդական:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութիւնը՝ իր հրապարակային ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ եկեղեցական հայրերու, որոնց թանկագին գործակցութեամբ արդիւնաւորուեցաւ Փարիզի Յորեյեանական հանգանակութիւնը:

Գերաշնորհ Տ. Վռամշապուհ Սրբազան Եպիսկ. Քիպարեան, Արժ. Նաւասարդ Տէր Վահան քհնյ. Խոյեան, Տէր Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Տէր Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Տէր Բարթող քհնյ. Թագւորեան:

Տիկիններ՝ Ն. Առաքելեան, Ա. Գազանճեան, Ա. Ջարթճեան, Թագւորեան, Ռ. Ֆրէնկեան, Է. Համբարձումեան, Մարգարեան, Տ. Շ. Միսաքեան, Նանիկ, Տ. Տէր Սիմոնեան եւ Ն. Վարդապետեան:

Օրիորդներ՝ Ա. Պաքալըմեան, Յովակեան:

Գ. Գ. Ս. Ազապալեան, Դ. Գասպարեան, Կ. Գարակէօզեան, Յ. Գաբրիելեան, Գ. Թորոսեան, Մ. Լուսինեան, Վ. Կարապետեան, Հարըմեան, Ա. Յովհաննէսեան, Նազգաշեան, Խ. Ներսէսեան, Փ. Ուստաբէկեան, Գ. Զօպանեան, Պզտիկեան, Սանասարեան, Փափազեան, Քալէկեան:

Շնորհակալութիւն նոյնպէս Գ. Գ. Ե. Գազանճեանի, Գ. Մաճեանի, Թ. եւ Մ. Մոսկոֆեան եղբայրներու, Վ. Յովասափեանի, եւ Փիւլպիւլեանի, որոնք սիրայօժար եւ առանց փոխարինութեան տրամադրեցին իրենց ինքնաշարժները, առաջնորդելու համար հանգանակիչ տիկինները:

Վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէօրինի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Միութեան հաւաքավայրին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ երիտասարդները: Կարեւոր օրակարգ, (ողիմպիական մարզահանդէսի պատրաստութիւն)

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 131 rue Fbg. du Temple*ի սրճարանը, մէթրօ Պէլվիլ: Օրակարգ՝ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ֆ. Ե.— 100:
Ֆութէն, Մ. Կ.— 5:
Մարսէյլ, Խ. Ն.— 70:
Թիլֆ, Տիկ. Բ.— 50:
Քազէր սիւռ Կարօն, Վ. Ա.— 70:
Մարսէյլ, Տ. Տ. Մ.— 5:
Արակս, Ն. Գ.— 100:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէլիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէլիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով: Իրենց, ծանօթներէն ու ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Արիստակէս Տէլիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Նուիրուած Ապրիլեան ճերոսամարտի 15ամեակին, հրատարակութիւն Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան (Թաւրիզ):

415 մեծադիր էջ, երկսիւն

բազմաթիւ նկարներով եւ քարտէսներով: ճշուած Վենետիկ:

գին 75 ֆրանք:

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, *31 rue Monsieur-le Prince, Paris(6).*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ *վարժ եւ կիսավարժ կարուհիներ քոնֆէքսիոնի համար: Դիմել Տիկ. Պարոնվարդեանի,* Maison Adrine, 16 rue de Cotte, *մէթրօ* Ledru Rollin.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանցքային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ականջի-ներքին, ատամնաբուժ: Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ Կիրակի առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulême, Métro: Couronne ժ. 5-8 եւ Կիր. առաւօտները:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. սրտնց եւ կանանց մորթի, արեան ժանտ, ճիւանդութիւն եւ վարխի: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԲՈՌ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Ամենայն դէպս, կարծում եմ, այդ ամէնը պէտք է ասել աւելի զուսպ ու հանգիստ մի թոնով, եւ ոչ այդպէս խիստ, ինչպէս դուք էք ասում:

— Մի վայրկեան կարո՞ղ էք սպասել, մինչեւ որ ձեռագիրը մի անգամ աչքից անց կացնեմ:

Ու սկսեց երես – երես շուռ տալու: Նրա դէմքը արտայայտում էր, որ դժգոհ էր ինքն իրենից:

— Ի հարկէ, բոլորովին իրաւունք ունիք: Այս բոլորը երգեցիկ սրճարանների քառեակների թոնով է գրուած եւ ոչ թէ քաղաքական երգիծանքի. բայց ի՞նչ անեմ: Եթէ գրեմ պատշաճ ձեւով հասարակութիւնը չի հասկանայ, եթէ չլինեն կծող յարձակումներ կ'ասեն՝ ձանձրալի է:

— Միթէ կարծում էք ձանձրալի չե՞ն հայհոյանքն ու կծոտելը այն էլ այդպէս մեծ քանակութեամբ:

Ռիվարէզ նայեց նրան սուր արագ մի հայեացքով ու ծիծաղեց:

— Տիկին, ըստ երեւոյթին դուք պատկանում էք մարդոց այն սարսափելի դասակարգին, որոնք միշտ իրաւունք ունին: Այնպէս որ, եթէ զարթնելեմ ու շարունակեմ իմ կծան չեչոտը, ես էլ կը դառնամ նոյնքան ձանձրալի, ինչպէս տիկին Գրասինին: Ի՞նչ բախտ, Աստուած իմ: Ձէ, ունքերը մի' կիտէք: Գիտեմ, որ ձեզ դուր չեմ գալիս: Կը խօսեմ միայն գործից: Այ, ինչ էի ուզում ասել: Եթէ ես հեռացնեմ միայն անձնական յարձակումները ու անփոփոխ պահեմ սանփլէտի էութիւնը՝ կոմիտէն սիրտ չի անի տպագրելու: Իսկ եթէ ես իմ յօդուածից հանեմ քաղաքական ճշմարտութիւնը եւ բոլոր հայհոյանքներն ու մերկացումները ուղղեմ միմիայն կուսակցութեան թշնամիներին գլխին, կոմիտէն մինչեւ երկինք կը բարձրացնի գրուածքս. իսկ դուք ու ես պէտք է մտածենք, որ տպագրել չէր արժի: Ահա ձեզ մի բնազանցական սփանչելի հարց. ո՞րն է աւելի անխորժելի՝ տպագրուած լինել առանց արժանիքի, թէ մնալ առանց տպագրութեան, գիտակցելով որ իրաւունքը քո կողմն է: Ի՞նչ կ'ասէիք, տիկին:

— Իմ կարծիքով ձեր առաջ այդ տեսակ ընտրութիւն չկայ: Ինձ թւում է, եթէ միայն հեռացնէք անձնական ակնարկները՝ կոմիտէն կը համաձայնի սանփլէտի տպագրութեանը, թէեւ ի հարկէ մեծամասնութիւնը համամիտ չէ լինելու նրա էութեանը: Իսկ ես համոզուած եմ որ խիստ օգտակար բան դուրս կը գայ, միայն պէտք է թողնէք ձեր այդ չարացած թոնը: Երբ դուք հասարակութեան բան ունիք ասելու, որ արդէն ինքնին մի դառն դեղահատ է, էլ ի՞նչ հարկ կայ ձեր խօսքի արտաքին ձեւովն էլ աւելի եւս խրտնեցնելու:

Բոռը խոր շունչ քաշեց ու ցնցեց ուսերը մի խոնարհ կերպով:

— Հպատակւում եմ, տիկին, բայց միայն մի պայմանով. եթէ դուք հիմա զրկում էք ինձ ծաղրելու իրաւունքից, մի ուրիշ անգամ պէտք է թոյլատրէք ինձ այդ իրաւունքը: Երբ նորին սրբազնութիւն անմեղանչական կարդինալը երեւան գայ Ֆլորենցայում, դուք ու ձեր կոմիտէն ինձ պիտի չարգիլէք որ ծիծաղեմ որքան սիրտս ուզենայ. դա իմ իրաւունքն է լինելու:

Նա խօսում էր սառն ու անփոյթ մի չեչոտով, պոկ տալով ամանից ոսկեծաղիկները ու նրա թափանցիկ թերթիկների միջով նայելով լոյսին:

«Ինչո՞ւ են դողում դրա ձեռքերը». մտածեց Ջեմմա իրա մտերի չարժամանը հետեւելով: «Չլինի՞ թէ խմում է»:

— Աւելի լաւ է այդ մասին խօսէք կոմիտէի միւս անդամների հետ, — ասաց նա ոտքի ելնելով: — Ես առաջուց ասել չեմ կարող, թէ նրանք ինչպէս կը նային այդ խնդրին:

— Իսկ դո՞ւք:

Ռիվարէզ նոյնպէս ելաւ ոտքի ու յենւելով սեղանին, ծաղիկները սեղմեց դէմքին:

Ջեմման դանդաղում էր պատասխանելու: Այդ հարցը վրդովում ձգեց նրա մէջ յիշեցնելով մի ինչ որ հին ու ծանր բան:

— Ճշմարիտ չգիտեմ, — ասաց վերջապէս: — Շատ տարիներ առաջ արբազան Մոնտանէլլիի մասին լսած եմ. այն ժամանակ նա վանահայր էր մի այն ու հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ այն քաղաքում, ուր ես ապրում էի աղջիկ ժամանակս. Նրա մասին ես միայն լաւ եմ լսած այն էլ մի մարդուց, որ նրան շատ մօտիցն էր ճանաչում: Դա մի նշանաւոր մարդ պէտք է եղած լինի, գոնէ այն ժամանակ: Հիմա շատ տարիներ են անց կացել, կարելի է՝ փոխուել է: Իշխանութիւնն ու պատասխանատուութիւնից ազատ լինելը մարդուն փճացնում է:

Բոռը բարձրացրեց գլուխը ու նայեց նրան մի հաստատ հայեացքով:

— Եթէ սրբազան Մոնտանէլլին ինքն էլ սրիկայի մէկը չէ, — ասաց նա — ամենայն դէպս մի զէնք է սրիկաների ձեռքում: Այս թէ այն նոյնն է ինձ համար, ինձ ու իմ արտասահմանի ընկերներիս: Ճամբի վրայ ընկած քարը կարող է նոյն իսկ շատ լաւ դիտաւորութիւններ ունենայ, բայց եւ այնպէս պէտք է որ իրան ճամբից դէն ձգենք: Թոյլ տուէք, տիկին: — Քաշեց զանգը, կաղալով մօտեցաւ դըռանը ու բացաւ Ջեմմայի առաջ:

— Ամենայն դէպս խիստ սիրալիր մի քայլ էր ձեր կողմից, տիկին, ինձ այցելելը: Ուզարկե՞մ կառք բերել. ո՞չ: Այն ժամանակ՝ ցտեսութիւն: Բիանկա, բացէք խնդրեմ դուռը:

Ջեմման փողոց ելաւ խոր մտմտուքի մէջ:

«Արտասահմանի ընկերները», որոնք են դրանք: Եւ ինչպէս թէ՝ քարը ճամբից դէն գլորեն: Եթէ միայն երգիծանքի միջոցով՝ ինչո՞ւ այնպէս սպառնալիք թոնով էր ասում:

IV

Սրբազան Մոնտանէլլի Ֆլորենցա եկաւ հոկտեմբերի սկզբին եւ նրա գալուստը առիթ դարձաւ շատ խօսակցութիւնների: Նշանաւոր քարոզիչ էր եւ պապի գաղափարների ներկայացուցիչ. ամէնքը սպասում էին նրա նոր վարդապետութեան... չակերտն. սիրոյ ու բարեհամբոյր մի թեան վարդապետութիւնը, որ պիտի բուժելու էր Իտալիայի բոլոր վէրքերը:

(Շար.)